Jalal al-Dīn Rūmī, Mawlānā, 1207-1273

Maṡnavī-i maʻnavī

الجزء الخامس من المثنوی

بسم الله الرحمن الرحیم

(وعنده مفاتیح القلوب وصلی الله علی سیدنا ومولانا محمد وعلی آله وصحبه وسلم)

بدانید وبشناسید که شریعت همچو شمعیست ره می نماید
بانکه شمعی بدست آوری راه رفته نشود وکاری کرده نگردد
چون درراه آمدی این رفتن تو طریقتست وچون بمقصود
رسیدی آن حقیقت است ازجهت این گفته لو ظهرت
الحقایق لبطلت الشرایع همچنانکه مسی زرشود بعمل کیمیا یا خود
ازاصل زربود اورانه علم کیمیا حاجتست که آن شریعتست
ونه خودرا درکیمیا مالیدن که آن طریقتست واهذا گفته اند
طلب الدلیل بعد الوصول الی المدلول قبیح وترک الدلیل
قبل الوصول الی المدلول قبیح حاصل کلام شریعت علم کیمیا
آموختنست یا ازاستادی ویا ازکتابی وطریقت استعمال

دفاتر مثنوی وآثار معنویدن بو جلد خامس انک بیاننده درکه
ای طالب حقیقت بیل واگاه اول شریعت غرا بر شمع رهنما
مثالیدرکه بی حصول شمع عزم راه وکارسازی نامیسردر
چونکه طریقه توجه ایده سن اول یولده سیروسلوک طریقت
علیادر بعد ذا چونکه مقصده واصل اوله سن حقیقت بی همتادر
فهو المطلوب پس بوجهتدن دینلمشدرکه لو ظهرت الحقایق
لبطلت الشرایع وینه انک کبیدرکه بر مس زراولور یا خود
فی الاصل زر دراکا علم کیمیایه حاجت یوقدرکه اول فی المثل
شریعت حالیدر وتدبیر عمل کیمیایه دخی محتاج دکلدرکه
اول طریقت مثالیدر طلب الدلیل بعد الوصول الی المدلول

کردن

کردن دار وها ومس را در کیمیا مالیدن وحقیقت زر شدن
مس پس کیمیا دانان بعلم کیمیا شادند که ما این علم را می دانیم
وعمل کنندگان بکیمیا بعمل کیمیا شادند که ما چنین کارها
میکنیم وحقیقت یافتگان بحقیقت شادند که ما زر شدیم
واز علم وعمل این کیمیا آزاد شدیم عتقاء الله ایم کل حزب
بما لدیهم فرحون یا مثال شریعت همچو طب آموختنست وطریقت
پرهیز کردن بر موجب طب ودارو ها خوردن وحقیقت
صحت یافتن ابدی واز آن هر دو فارغ شدن چون
آدمی ازین حیات مرد شریعت وطریقت ازو منقطع
ماند وحقیقت اگر دارد نعره میزند که یا لیت قومی
یعلمون بما غفر لی ربی وجعلنی من المکرمین واگر
حقیقت ندارد نعره می زند که یا لیتنی لم اوت کتابیه
ولم ادر ما حسابیه یا لیتها کانت القاضیه ما اغنی
عنی مالیه هلک عنی سلطانیه پس بدانکه شریعت
علمست وطریقت عملست وحقیقت وصول
الی الله فمن کان یرجو لقاء ربه فلیعمل
عملا صالحا ولا یشرک بعبادة ربه احدا
وصلی الله علی سیدنا محمد وآله وعترته
الطیبین الطاهرین اجمعین
وسلم تسلیما کثیرا کثیرا
برحمتک یا ارحم الراحمین
والحمد لله رب
العالمین
تم تم
تم

قبیح وترک الدلیل قبل الوصول الی المدلول قبیح صریح
شریعت بر استاددن یا بر کتابدن تعلم کیمیا مشابه سنده در
وطریقت معالجات کیمیویه یی اعمال ایله مسی زر ایتمکدر
وحقیقت مسک زر خالص اولمسیدر کیمیا شناسان علمیله
دلشاد اولورلرکه بز علم کیمیا بیلورز وکیمیاگران عملیله مسرور الفؤاد
اولورلرکه بز عمل کیمیایه قادرز وحقیقت زره واصل اولنلر
حقیقت اوزره سرور وحبورده درلرکه بز التون اولوب
علم وعمل کیمیادن آزاده عتقاء اللهز کل حزب بما لدیهم
فرحون مثال شریعت یا تعلم طب اولوب طریقت حمیه
وپرهیز ایله معالجاتی اعمالدر وحقیقت صحت ابدیه ایله
وجود صحت وعلم وعمل طبدن آسودگی وفراغتدر چون
آدمی فوت اوله شریعت وطریقت اندن منقطع
وپسمانده اولور اگر بهره دار حقیقت ایسه یا لیت
قومی یعلمون بما غفر لی ربی زمزمه سیله نعره
ساز اولور واگر حقیقتدن بی بهره ایسه یا لیتنی
لم اوت کتابیه ولم ادر ما حسابیه یا لیتها کانت
القاضیه ما اغنی عنی مالیه هلک عنی سلطانیه
دمدمه سیله ناله پرداز اولور پس
امدی شریعت علم وطریقت عمل
وحقیقت وصول الی اللهدن
عبارت اولمش اولورکه
فمن کان یرجو لقاء ربه
فلیعمل عملا صالحا
ولا یشرک
بعبادة ربه
احدا

دفتر پنجم

بسم الله الرحمن الرحيم

شه حسام الدین که نور انجمست — طالب آغاز سفر پنجمست
ای ضیاء الحق حسام الدین راد — اوستادان صفا را اوستاد
گر نبودی خلق محجوب و کثیف — ور نبودی حلقها تنگ و ضعیف
در مدیحت داد معنی دادمی — غیر این منطق لبی بگشادمی
لیک لقمهٔ باز آن صعوه نیست — چاره اکنون آب و روغن کردنیست
مدح تو حیفست با زندانیان — گویم اندر مجمع روحانیان
شرح تو غبنست با اهل جهان — همچو راز عشق دارم در نهان
مدح تعریفست و تخریق حجاب — فارغست از شرح و تعریف آفتاب
مادح خورشید مداح خوداست — که دو چشمم روشن و نامرمداست
ذم خورشید جهان ذم خوداست — که دو چشمم کور و تاریک و بدست
تو ببخشا بر کسی کاندر جهان — شد حسود آفتاب کامران
تاندش پوشید هیچ از دیدها — وز طراوت دادن پوسیدها
یا ز نور بی حدش تانند کاست — یا بدفع جاه او تانند خاست
هر کسی کو حاسد کیهان بود — آن حسد خود مرگ جاویدان بود

شه حسام الدین که انجم نوریدر — جلد خامس طالب معموریدر
ای ضیاء الحق حسام الدین شاد — اوستادان صفایه اوستاد
اولمسیدی خلق محجوب و کثیف — هم گلولر اولمسه تنگ و ضعیف
مدحکی شرطنجه ایلردم ادا — غیر نطق ایله اولوردم لب کشا
لقمهٔ صعوه دگلدر صید باز — چاره آب و روغن ایله کتم راز
حیفدر زندانیانه مدحتک — مجمع روحانیانده صحبتک
غبن اولور شرحک بیله اهل جهان — راز عشق آسا گرکدر پس نهان
مدح اولور تعریف و تخریق حجاب — شرح و تعریفه نه حاجت آفتاب
مدح ایدن خورشیدی کندین مدح ایدر — کیم رمد دیده دگل اندهٔ بصر
ذم ایدر نفسن ایدن خورشیدی ذم — کیم اودر تاریک چشم و پردژم
سن او شخصه ویره عالمده وجود — کیم اوله اول شمس تابانه حسود
دیده لردن ایده مز مستورانی — ایده مز خاصیتندن دورانی
نورینک نقصانه قادر دگل — دفع جاه و شانه قادر دگل
هر کیم اولسه حاسد خلق جهان — اول حسد دراکه مرگ جاودان

قدر تو بگذشت از درک عقول
عقل اندر شرح تو شد بو الفضول

گرچه عاجز آمد این عقل از بیان
عاجزانه جنبشی باید در ان

ان شیئا کله لا یدرک
اعلموا ان کله لا یترک

گر نتانی خورد طوفان سحاب
کی توان کردن بترک خورد آب

راز را گر می نیاری در میان
درکها را تازه کن از قشر آن

نطقها نسبت بتو قشرست لیک
پیش دیگر فهمها مغزست نیک

آسمان نسبت بعرش آمد فرود
ورنه بس عالیست سوی خاک تود

من بگویم وصف تو تا ره برند
پیش ازان کز فوت آن حسرت خورند

نور حقی و بحق جذاب جان
خلق در ظلمات وهمند و گمان

شرط تعظیمست تا این نور خوش
گردد این بی دیدگانرا سرمه کش

نور یابد مستعد تیز گوش
کو نباشد عاشق ظلمت چو موش

سست چشمانی که شب جولان کنند
کی طواف مشعلهٔ ایمان کنند

نکتهای مشکل باریک شد
بند طبعی که زدین تاریک شد

تا بر آراید هنر را تار و پود
چشم در خورشید نتواند گشود

همچو نخلی بر نیارد شاخها
کرده موشانه زمین سوراخها

چار وصفست این بشر را دلفشار
چار میخ عقل گشته این چهار

قدرک اولدی خارج درک عقول
شرحکده حیرانی عقل بو الفضول

گرچه عاجزدر بیاندن عقل دون
عاجزانه جنبش اولدی رهنمون

اولمسه کلیت اشیایی درک
پیل دکلدر جمله‌سی مصروف ترک

ایده مزسک شرب طوفان سحاب
ایلمک ممکنمی ترک نوش آب

درمیان اولمزسه رازک سربسر
ایله ادراکاتی قشرندن طری

سا که نسبت نطقلر قشر اولدی لیک
غیری افهامه نظرله مغز نیک

اولدی اسفل عرشه نسبتله سما
ارضدن اما علو خودنما

سویلیم وصفک که رهیاب اوله‌لر
فوتنه حسرتله پرتاب اوله‌لر

نور حق سن حقه هم جذاب جان
خلق اسیر ظلمت وهم و گمان

شرط تعظیم اولدی تا بو نور خاص
اوله بو کوران ایچون کحل خلاص

نور بولدی مستعد تیزگوش
کیم دکلدر عاشق ظلمت چو موش

سست چشمان کیم اولور شبده بدید
مشعل ایماندن اولمز مستفید

نکته‌لر کیم مشکل باریک در
طبعیان دیننده اول تاریک در

تا هنرده ایده طرح تار و پود
مهره قارشو چشمنه یوقدر وجود

بکزر اول نخله یوق انده شاخلر
موش وش یرده آچار سوراخلر

چار وصف اولدی بشرده دلفشار
چار میخ اولدی بو عقله اول چهار

تفسیر فخذ اربعة من الطیر فصرهن الیک

تو خلیل وقتی ای خورشید هش
این چهار اطیار رهزن را بکش

زانکه هر مرغی ازینها زاغ وش
هست عقل عاقلانرا دیده کش

چار وصف تن چو مرغان خلیل
بسمل ایشان دهد جانرا سبیل

ای خلیل اندر خلاص نیک و بد
سر ببرشان تا رهد پاها ز سد

کل توی و جملگان اجزای تو
بر کشا که هست پاشان پای تو

از تو عالم روح زاری میشود
پشت صد لشکر سواری میشود

زانکه این تن شد مقام چار خو
نامشان شد چار مرغ فتنه جو

خلق را گر زندگی خواهی ابد
سر ببر زین چار مرغ شوم بد

بازشان زنده کن از نوعی دگر
که نباشد بعد ازان زیشان ضرر

چار مرغ معنوی راهزن
کرده اند اندر دل خلقان وطن

چون امیر جمله دلهای سوی
اندرین دور ای خلیفهٔ حق توی

سر ببر این چار مرغ زنده را
سرمدی کن خلق ناپاینده را

فخذ اربعة من الطیر فصرهن الیک آیتی تفسیرید ر

وقتک اولدک چون خلیل روشنی
ذبح قیل بو چار مرغ رهزنی

اولدی بونلردن چو هر قوش زاغ وش
اولدی عقل عاقلانه میل کش

چار وصف تن چو مرغان خلیل
اولسه بسمل کشف اولور جانه سبیل

ای خلیل اول سن خلاصه رهنمای
سرلرن قطع ایت رهایاب اوله پای

کل چو سنسن جمله در اجزا سکا
انلرک اولدی کشاد پایی پا

پس اولورسندن بو عالم روحزار
قوت صد لشکر اولدی بر سوار

چونکه بو تندر مقام چار خو
اولدی نامی چار مرغ فتنه جو

خلقی احیا ایتمک استرسک ابد
بی سر اولسون چار مرغ شوم بد

ینه ایله زندهٔ نوع دگر
کلمیه تا صکره انلردن ضرر

چار مرغ معنوی راهزن
ایلمشلر در دل خلقی وطن

چون اولورسن مالک ملک قلوب
پس خلافتله بولورسن وصف خوب

چار مرغ زنده‌دن قیل قطع سر
خلق فانی اوله تا جاوید اثر

بط و طاوست و زاغست و خروس / این مثال چار خلق اندر نفوس
بط حرصست و خروس ان شهوتست / جاه چون طاوس و زاغ امنیت است
منیتش آنکه بود امید ساز / طامع تأبید یا عمر دراز
بط حرص آمد که نوکش در زمین / در تر و در خشک میجوید دفین
یکزمان نبود معطل آن گلو / نشنود از حکم جز امر کلوا
همچو یغماجیست خانه می کند / زود زود انبان خود پر میکند
اندر انبان می فشارد نیک و بد / دانهای دُرّ و حبات نخود
تا مبادا یاغیٔ آید دگر / میفشارد در جوال او خشک و تر
وقت تنگ و فرصت اندک او مخوف / در بغل زد هرچه زود و بی وقوف
اعتمادش نیست بر سلطان خویش / که نیارد طامعی آید بپیش
لیک مؤمن ز اعتماد آن حیات / میکند غارت بمهل و باانات
ایمنست از فوت و از یاغی که او / می شناسد قهر شه را بر عدو
ایمنست از خواجه تاشان دگر / که پایندش مزاحم صرفه بر
عدل شه را دید در ضبط حشم / که نیارد کرد کس بر کس ستم
لاجرم نشتابد و ساکن بود / از فوات حظ خود ایمن بود
پس تأنّی دارد و صبر و شکیب / چشم سیر و مؤثرست و پاک جیب
کین تأنی پرتو رحمان بود / وان شتاب از هزه شیطان بود
زانکه شیطانش بترساند ز فقر / بارگیر صبر را انکشد بعقر
از نبی بشنو که شیطان در وعید / می کند تهدیدت از فقر شدید
تا خوری زشت و بری زشت از شتاب / بی مروّت بی تأنّی بی صواب
لاجرم کافر خورد در هفت بطن / جان و دل باریک و لاغر زفت بطن

اولدی بو طاوس و بط زاغ و خروس / پهل مثال چار اخلاق نفوس
حرص بط اولدی خروس اول شهوتک / جاه در طاوس و زاغ امنیتک
اولدر امنیت اولوب امید ساز / مطمعی تأبید ایله عمر دراز
بط که حرص اولدی ایدوب حفر زمین / خشک و ترده جست و جو کار دفین
ایلمز بر لحظه تعطیل گلو / بیلمز الا بیلدیکی امر کلوا
صانکه غارتگر اولوب خانه کنان / پر ایدر انبانی سرعتله همان
نیک و بد انبانی ایتیکده پر / یا نخود اولمش یا خود حبات دُر
کلمیه تا انده یاغیٔ دگر / درجوال ایلر نه ایسه خشک و تر
وقت تنگ و فرصت اندک اول مخوف / در بغل ایتیکده عاجل بی وقوف
انده یوق سلطانی اوزره اعتماد / کلمیه تا آکه طامعدن کساد
لیک مؤمن اعتمادی ایتدیکی یار / اول ایدر مهل و تأنی ایله کار
فوتدن یاغیدن اول اولدی امین / بیلدی قهر شاهی اعدایه همین
خواجه تاشاندن امین اولدی دخی / یوق دراانلردن تزاحم برزخی
کوردی عدل شاه ایدوب ضبط حشم / ایده مز بر کمسه یه کمسه ستم
لاجرم اولمز عجول بی سکون / حصه فوتندن دگل چونکه زبون
پیشه سی صبر و تأنی و شکیب / سیرچشم کام بی کیدر رقیب
کیم تأنی پرتو رحمانیدر / جنبش تعجیل ایسه شیطانیدر
چونکه شیطان آکه عرض فقر ایدر / بارگیر صبرینی اول عقر ایدر
کور که قرآنده ایدوب شیطان وعید / حاصل تهدید ایدر فقر شدید
اکل و دفعنده اولور سوء شتاب / یوق مروت یوق تأنی یوق ثواب
کافرک اکلنده پر امعای هفت / دین و دل لاغر ولیکن بطنی زفت

در سبب ورود این حدیث مصطفی صلی الله علیه وسلم
الکافر یأکل فی سبعة امعاء والمؤمن یأکل فی معاء واحد

الکافر یأکل فی سبعة امعاء والمؤمن یأکل فی معاء واحد
حدیث مصطفوی صلی الله علیه وسلمک سبب ورودنده در

کافران مهمان پیغمبر شدند / وقت شام ایشان بمسجد آمدند
کامدیم ای شاه اینجا ما قنق / ای تو مهماندار سکان افق
بی نواییم و رسیده ما ز دور / هین بیفشان بر سر ما فضل و نور
رو بیاران کرد آن سلطان داد / دستگیر جمله شاهان و عباد
گفت ای یاران من قسمت کنید / که شما پر از من و خوی منید
پر بود اجسام هر لشکر ز شاه / زان زنندی تیغ بر اعدای جاه

اولدیلر کفار مهمان رسول / مسجده اخشام ایدوب انلر دخول
دیدیلر کیم کلمشز سا که قنق / ای کرم پرداز سکان افق
بی نوایز کلمشز در دوردن / قیل بزی بابهره فضل و نوردن
ایتدی اصحابه توجه اول سعید / اول مدد فرمای احرار و عبید
دیدی ای یاران کرک قسمت سزه / اولدیکی چون خصلتلرم خصلت سزه
پر اولور اجسام لشکر شاهدن / خصمه آنکچون اولورلر تیغ زن

تو بخشم شه زنی آن تیغ را / ورنه بر اخوان چه خشم آید ترا
بر برادر بی گناهی میزنی / عکس خشم شاه گرز ده منی
شه یکی جانست ولشکر پر ازو / روح چون آبست واین اجسام جو
آب روح شاه اگر شیرین بود / جمله جوها پر ز آب خوش شود
که رعیت دین شه دارند بس / اینچنین فرمود سلطان عبس
هر یکی یاری یکی مهمان گزید / در میان یک زفت بود وبی ندید
جسم ضخمی داشت کس اورا نبرد / ماند در مسجد چو اندر جام درد
مصطفی بردش چو واماند از همه / هفت بز بد شیر ده اندر رمه
که مقیم خانه بودندی بزان / بهر دوشیدن برای وقت خوان
نان وآش وشیر آن هر هفت بز / خورد آن بوقحط عوج ابن غز
جمله اهل بیت خشم آلو شدند / که همه در شیر بز طامع بدند
معده طبلی خوار همچون طبل کرد / قسم هجده آدمی تنها بخورد
وقت خفتن رفت ودر حجره نشست / پس کنیزک از غضب در را ببست
از برون زنجیر در را در فکند / که ازو بد خشمگین ودردمند
گبر را در نیمشب تا صبحدم / چون تقاضا آمد ودرد شکم
از فراش خویش سوی در شتافت / دست بر در چون نهاد او بسته یافت
در گشادن حیله کرد آن حیله ساز / نوع نوع وخود نشد آن بند باز
شد تقاضا بر تقاضا خانه تنگ / ماند او حیران وبی درمان ودنگ
حیله کرد او وبخواب اندر خزید / خویشتن در خواب در ویرانه دید
زانکه ویرانه بد اندر خاطرش / شد بخواب اندر همانجا منظرش
خویش در ویرانهٔ خالی چو دید / او چنان محتاج اندر دم برید
گشت بیدار ودید آن جامه خواب / پر حدث دیوانه شد از اضطراب
ز اندرون او بر آمد صد خروش / زین چنین رسوائی بی خاک پوش
گفت خوابم بدتر از بیداریم / که خورم آن سو واین سو می ریم
بانگ میزد وا ثبورا وا ثبور / آنچنانکه کافران در قعر گور
منتظر که کی شود این شب بسر / تا بر آید از گشادن بانگ در
تا گریزد او چو تیری از کمان / تا نه بیند هیچکس اورا چنان
قصه بسیارست وکوته میکنم / باز شد آن در رهید از درد وغم

در حجره گشادن مصطفی صلی الله علیه وسلم بر مهمان وخود را پنهان کردن تا او خیال گشاینده را نه بیند وخجل نشود

خشم شاه ایله ایدرسن سل سیف / بو خسته اخوانه نیچون در خشم وحیف
بی گناه اخوانه ویرمزسن امان / عکس خشم شاهدر گرز گران
شاه بیک روح اولدی لشکر تو بتو / روح آب اولدی بو اجسام ایسه جو
آب روح شاه کیم شیرین اولور / جویلر اول آب ایله تزیین اولور
کیم رعیت اولدی اهل دین شاه / بویله اخبار ایتدی محبوب اله
هر بری بر ضیف آلوب اصحابدن / اورته ده قالدی بر آشفته بدن
اول مجسم شخص اولوب محروم کام / قالدی مسجده مثال درد جام
آنی آلدی اول شه شفقت شعار / وار ایدی پس هفت معز شیر دار
دار عزتده مقیم ایدی مدام / صاغمغیچون انلری وقت طعام
هفت معزک شیری ایله نان وآش / طعمه سی اولدی او شخصک بی تلاش
گلدی اهل بیته اندن اضطراب / شیردن جمله اولوردی حصه یاب
معدهٔ طبلی ایله اول طرفه شکل / اون سکز آدم طعامن ایتدی اکل
حجره یه گتدی اوتوردی وقت خواب / ایتدی قهرندن کنیزک سد باب
طشره دن زنجیر بابی ایتدی بند / چونکه دلگیر ایدی اندن دردمند
گبره نصف اللیلدن تا صبحدم / بس تقاضا ایلدی درد شکم
ایلدی بابه فراشندن شتاب / گوردی اولمش طشره دن مسدود باب
فتح بابه اولدی بیچد حیله ساز / اولمدی ممکن ایده اول بندی باز
خانه بی ایتدی تقاضا که تنگ / قالدی حیران اول اسیر عار وننگ
حیله ایتدی خوابه وارد خانه ده / دوشده کندین گوردی بر ویرانه ده
خاطرنده ایدی چون ویرانه زار / اولدی دوشده منظری بی اختیار
کندینی ویرانه ده گوردی فرید / ایلدی دفع تقاضا اول پلید
چونکه بیدار اولدی گوردی جامه خواب / پر حدثدر دوشدی تاب اضطراب
کیم درونندن اودم گلدی خروش / بویله رسوا ایکه اولمز خاکپوش
دیدی بیداریدن اولدی بد بو خواب / طعمه خوار اولدم نه بو کار خراب
ایلدی ویل وثبور ایله فغان / قعر گورده چره مثال کافران
منتظر کیم شب اوله تبدیل روز / فتح باب ایله اوله حاصل بروز
تا گریزان اوله چون تیر کمان / گورمیه بر کمسه اول حالن همان
قصه چوقدر ایده لم بز مختصر / درگشاده اولدی دفع اولدی کدر

سلطان انبیا افندمزک صلی الله علیه وسلم مهمان مزبوردن حجره قپوسنی آچانک خیالنی دخی گورمیوب بی خجالت اول

وکستاخ بیرون رود

مصطفی صبح آمد ودر را کشاد
صبح آن کمراه را او راه داد

درکشاد وکشت پنهان مصطفی
تا نکردد شرمسار آن مبتلا

تا برون آید رود کستاخ او
تا نه بیند درکشا را پشت ورو

یا نهان شد در پس چیزی ویا
از ویش پوشیده دامان خدا

صبغة الله کاه پوشیده کند
پردهٔ بیچون بران ناظر تند

تا نه بیند خصم را پهلوی خویش
قدرت یزدان ازان پیشست وپیش

مصطفا میدید احوال شبش
لیک مانع بود فرمان ربش

تا که پیش از خبط بکشاید رهی
تا نیفتد زان فضیحت درچهی

لیک حکمت بود وامر آسمان
تا ببیند خویشتن را او چنان

بس عداوتها که آن یاری بود
بس خرابیها که معماری بود

جامه خواب پرحدث را یک فضول
قاصدا آورد در پیش رسول

که چنین کردست مهمانت ببین
خندهٔ زد رحمة للعالمین

که بیار آن مطهره اینجا بپیش
تا بشویم جمله را با دست خویش

هرکسی می جست کز بهر خدا
جان ما وجسم ما قربان ترا

ما بشوییم این حدث را تو بهل
کار دستست این نمطنی کار دل

ای لعمرک مر ترا حق عمر خواند
پس خلیفه کرد وبرکرسی نشاند

ما برای خدمت تو می زییم
چون تو خدمت میکنی پس ما چییم

کفت آن دانم ولیک این ساعتیست
که درین شستن بخویشم حکمتیست

منتظر بودند کین قول نبیست
تا بدید آید که این اسرار چیست

او بجد می شست آن احداث را
خاص زامر حق نه تقلید وریا

که دلش میکفت کین را تو بشو
که در اینجا هست حکمت تو بتو

سبب رجوع کردن آن مهمان بخانهٔ مصطفا صلی الله علیه وسلم دران ساعت که مصطفی علیه السلام نهالین ملوث او را بدست مبارک خود می شست وخجل شدن او وجامه چاک کردن ونوحه وزاریٔ او برخود وبرحال خود

کافرک را هیکلی بد یادکار
یاوه دید آنرا وکشت او بی قرار

کفت آن حجره که شب جا داشتم
هیکل آنجا بیخبر بکذاشتم

کستاخ کتسون دیو لطفا کندیلرین اخفا ایله کلر یدر

مصطفادن اولدی بابه افتتاح
ویردی اول کمراهه یول عند الصباح

آچدی بابی اولدی پنهان مصطفا
اولمیه تا شرمسار اول مبتلا

کیم او کستاخ ایلیه طشره شتاب
کورمیه هم کیمدن اولدی فتح باب

یا ورای پرده ده اولدی نهان
ایتدی یا مستور صنع مستعان

صبغة الله وقت پوشیده ایدر
پردهٔ بیچونه استار نظر

کورمیه تا خصمی پهلوده تمام
قدرت حقدندن افزوندر مدام

حضرته معلوم ایدی احوال شب
لیک اکا مانع ایدی فرمان رب

تا خطادن اوله اول کشف راه
اول فضاحت ایتمیه مقرون چاه

لیک حکمت ایدی امر آسمان
کیم کوره کندین او حال او زره همان

چوق عداوتلر اولور انس ووداد
چوق خراب اولمقده در معمور وشاد

پرحدث اول جامه خوابی بر فضول
ایلدی قصد ایله منظور رسول

کیم بو کاری ایتدی مهمانک همین
خنده ایتدی رحمة للعالمین

دیدی قنده مطهره قیل جست وجو
ایلرم شمدی انی بن شست وشو

دیدی هرکس آکه ای لطف خدا
جسممز هم جانمز قربان سکا

ایلر ز تطهیرا اولمه منفعل
کاردست اولدی کل بو کار دل

حق لعمرک ایله ویردی ساکه تاج
هم خلیفه ایتدی بولدک ابتهاج

بز سکا خدمتله بولدق شان وعز
سنکه خدمت ایده سن پس بز نه یز

دیدی معلومم ولی شمدی همان
آنی تطهیرده حکمت وار نهان

اولدیلر قول نبی یه منتظر
تا ظهور ایده نه ایسه انده سر

اولدی تطهیر حدثده جدنما
امر حق ایدی خصوصا بی ریا

قلب پاکی دیردی سن قیل شست وشو
بونده وار در سر حکمت تو بتو

سلطان انبیا افندمزک صلی الله علیه وسلم سعادتخانه لرنده اول مهمانک رجوع ایدوب کندی تلویث ایتدیکی قالیچه یی مبارک یدلریله بالذات شسته ایتدکلرین کوردکده خجل اولدیغی وکندیه واحوالنه نوحه وزاری ایله جامه چاک اولدیغنده اول نوحه وکریه دن مظهر سعادت اولدیغن بیاندر

وار ایدی بر حرزی کبرک یادکار
ضایع اولمش کوردی اولدی بیقرار

دیدی شب کیم حجره اولدی با که جا
انده منسی اولدی هیکل غالبا

گرچه شیرین بود وشیرش حرص برد　　حرص اژدرهاست نی چیزیست خرد
از پی هیکل شتاب اندر دوید　　در وثاق مصطفی وانرا بدید
کان یدالله آن حدث را هم بخود　　خوش همی شوید که دور از چشم بد
هیکلش از یاد رفت وشد پدید　　اندر او شوری گریبان را درید
میزد او دودست را بررو و سر　　کله را میکوفت بر دیوار و در
آنچنانکه خون ز بینی و سرش　　شد روان ورحم کرد آن مهترش
نعرها زد خلق جمع آمد برو　　گبر گویان ایها الناس احذروا
میزد او بر سر که ای بی عقل سر　　میزد او بر سینه کای بی نور بر
سجده میکرد او که ای کل زمین　　شرمسارست از تو این جزو مهین
تو که کلی خاضع امر ویی　　من که جزوم ظالم وزشت وغوی
تو که کلی خوار ولرزانی زحق　　من که جزوم در خلاف و در سبق
هر زمان میکرد رو بر آسمان　　که ندارم روی ای قبلهٔ جهان
چون ز حد بیرون بلرزید وطپید　　مصطفا اش در کنار خود کشید
ساکنش کرد وبسی بنواختش　　دیده اش بگشاد وداد اشناختش
تا نگرید ابر کی خندد چمن　　تا نگرید طفل کی جوشد لبن
طفل یکروزه همی داند طریق　　که بگریم تا رسد دایهٔ شفیق
تو نمیدانی که دایهٔ دایگان　　کم دهد بی گریه شیر او رایگان
گفت فلیبکوا کثیرا گوش دار　　تا بریزد شیر فضل کردگار
گریهٔ ابرست وسوز آفتاب　　استن دنیا همین دو رشته تاب
گر نبودی سوز مهر واشک ابر　　کی شدی جسم وعرض زفت وستبر
کی بدی معمور این هر چار فصل　　گر نبودی این تف این گریه اصل
سوز مهر وگریهٔ ابر جهان　　چون همی دارد جهان را خوش دهان
آفتاب عقل را در سوز دار　　چشم را چون ابر اشک افروز دار
چشم گریان بایدت چون طفل خرد　　کم خور آن نان را که نان آب تو برد
تن چو با برگست روز وشب از آن　　شاخ جان در برگ ریزست وخزان
برگ تن بی برگی جانست زود　　این بباید کاستن وانرا فزود
اقرضوا الله قرض ده زین برگ تن　　تا بروید صد عوض در دل چمن
قرض ده کم کن ازین لقمهٔ تنت　　تا نماید وجه لا عین رأت
تن ز سرگین خویش چون خالی کند　　پر ز مشک ودر اجلالی کند
زین پلیدی بر دهد و پاکی برد　　از یطهرکم تن او برخورد

گرچه محجوب ایدی حرص ایتدی جسور　　اژدها در حرص صانمه خرده خور
جست وجوی هیکله اولدی روان　　گلدی بیت احمده گوردی همان
اول یدالله مظهری بالذات هم　　شست وشوی ایلمش کار اهم
خاطرندن گیتدی هیکل اولدی زار　　ایلدی چاک گریبان قرار
ایکی دستن ایتدی ضرب روی وسر　　باشن ایتدی وقفهٔ دیوار ودر
یعنی بینی وسرندن آقدی خون　　اولدی اول فخر جهان شفقت نمون
نعره سندن خلق گلدی سوبسو　　دیردی اول گبر ایها الناس احذروا
سرزنش ایلردی ای بی عقل سر　　سینه کوبان دیردی ای بی نور بر
چهره فرسا دیردی ای کل زمین　　سندن ایلر شرم بو جزء کمین
سنکه کل سن خاضع امر اله　　بنکه جزوم ظالم نفس وتباه
سنکه کلسن حقدن ایتمکده خشوع　　بنکه جزوم هپ خلاف اوزره رجوع
یوز طوتوب دیردی سمایه هر زمان　　طوتمدم بو قبله گاه روی جان
حددن افزون اولدی چون نالان وزار　　آنی ایتدی فخر عالم در کنار
اطفله تسکین وتطییب ایلدی　　آچدی چشمن حسن ترحیب ایلدی
گریهٔ ابر اولمسه گولمز چمن　　طفل گریان اولمسه گلمز لبن
طفل یکروزه بیلور اول دقتی　　اغلمزسه دایه ایتمز شفقتی
بیلمکه اول خلاق جمله دایگان　　ایلمز بی گریه شیری رایگان
دیدی فلیبکوا کثیرا طوت قولاق　　تاکه ریزان اوله شیر فضل حق
گریهٔ ابر ایله سوز آفتاب　　اولدی دنیایه ستون آب وتاب
اولمسیدی سوز مهر واشک ابر　　اولمزیدی جسم زفت وستبر
منتظم اولمزایدی بو چار فصل　　اولمسیدی گر بو سوز وگریه اصل
سوز مهر وگریهٔ ابر روان　　چون اولور دائم نوا ساز جهان
آفتاب عقلک ایت پرسوز وتاب　　چشمک ایت اشک ایله مانند سحاب
طفل خرد آسا گرک گریان گوزک　　یمه چوق نان کیم ایدر بی آب اوزک
روز وشب تن اولسه برگ افزای نان　　برگ ریزان خزاندر شاخ جان
برگ تندن جانه وار ضعف ووبال　　بو گرک ناقص اوله اول برکمال
قرض راه حق گرک در برگ تن　　تا عوض اوله کوکلده صد چمن
قرض ویر تن لقمه سندن بی صفت　　اوله ظاهر وجه عین لا رأت
تن که سرگیندن اوله خالی وپاک　　پیل اولور پر مشک ودر تابناک
بو تلوثدن اولوب پاک ونظیف　　پس ایدر رمز یطهرکم لطیف

دیو می ترساندت که هین وهین — زین پشیمان گردی و گردی حزین
گر گدازی زین هوسها تو بدن — پس پشیمان و غمین خواهی شدن
این بخور گرمست و داروی مزاج — وان بیاشام از پی نفع وعلاج
هم بدین نیت که این تن مرکبست — آنچه خو کردست آنش اصوبست
هین مگردان خو که پیش آید خلل — در دماغ و بر دل آید صد علل
اینچنین تهدیدها آن دیو دون — آرد و بر خلق خواند صد فسون
خویش جالینوس سازد در دوا — تا فریبد نفس بیمار ترا
کین ترا سودست از درد و غمی — گفت آدم را همین در گندمی
پیش آرد هی وهیها ترا — وز لویشه پیچد او لبها ترا
همچو لبهای فرس در وقت نعل — تا نماید سنگ کمتر را چو لعل
گوشهات گیرد او چون گوش اسب — می کشاند سوی حرص وسوی کسب
بر زند بر پات نعلی ز اشتباه — که بمانی تو ز درد آن ز راه
فعل او هست آن تردد در دو کار — این کنم یا آن کنم هین هوش دار
آن بکن که هست مختار نبی — آن مکن که کرد مجنون وصبی
حفت الجنة بچه محفوف گشت — بالمکاره که از وافزود کشت
صد فسون آرد ز حیلت وز دها — که کند در سله گر هست اژدها
گر بود آب روان بر بندد ش — ور بود حبر زمان بر خندد ش
عقل را با عقل یاری یار کن — امرهم شوری بخوان و کار کن

پیل سنی تخویف ایدر شیطان دون — کیم پشیمانلق اولور داغ درون
بو هوسلردن اولورسک تن گداز — پس ندامتله اولورسن گریه ساز
حار لازم ساکه داروی مزاج — هم رطوبتله گرک نفع وعلاج
مرکبکدر تن بو نیت ایله سن — هر نه یه معتاد ایسه اولدر حسن
ترک عادتدن ظهور ایلر خلل — کلمسون قلب ودماغ اوزره علل
بویله تهدیدات ایله شیطان دون — خلقه ایلر دمبدم مکر وفسون
ساکه جالینوس اولوب ایلر دوا — نفس بیماری ایدر بند هوا
دیر بو نافع ساکه در دوغم ایچون — دیدی گندمده انی آدم ایچون
ایلیوب هیهات ایله برجسته اول — لبلرک ایلر لویشه بسته اول
وقت نعلنده لب افراس وش — سنکی لعل ایلر شراری خود کونش
کوش اسب آسا طوتر اول کوشکی — جذب حرص کسب ایلر هوشکی
پایک ایلر بند نعل اشتباه — کیم اولورسن درد ایله بی تاب راه
فعلی اولدر ایکی ایشده بی نمک — بویله می یا شویله می ایتسم دیمک
آنی ایتکیم اولدی مختار نبی — آنی ایتمه ایده مجنون وصبی
حفت الجنه بیوردقده رسول — بالمکاره اولدی تعلیق وصول
حیله دن ایلر صد افسون دها — بند وحبس ایلر اولورسه اژدها
راکد ایلر اولسه ده آب روان — ضحکه ایلر اولسه ده حبر زمان
یار صادق عقله قیل عقلی یار — امرهم شوری یی کور قیل خیر کار

نواختن مصطفی علیه السلام آن عرب مهمان را وتسکین دادن اورا از آن اضطراب وگریه ونوحه که بر خود میکرد در خجالت وندامت وآتش نومیدی

افندمز صلی الله علیه وسلمک اول اعرابی مهمانی تلطیف وخجالت وندامتله کندی اوزرینه نا امیدانه گریه ونوحه واضطرابنی تسکین ایتدکدنصکره شرفیاب ایمان اولدیغیدر

این سخن پایان ندارد آن عرب — ماند از الطاف آن شه در عجب
خواست دیوانه شدن عقلش رمید — دست عقل مصطفی بازش کشید
گفت این سو آ بیامد آنچنان — که کسی برخیزد از خواب گران
گفت این سو آ مکن هین با خود آ — که ازین سو هست با تو کارها
آب بر رو زد در آمد در سخن — کای شهید حق شهادت عرضه کن
تا گواهی بدهم و بیرون شوم — سیرم از هستی دران هامون شوم
ما درین دهلیز قاضی قضا — بهر دعوی الستیم و بلی
که بلی گفتیم وآنرا زامتحان — فعل و قول ما شهودست و بیان

بو سوزک پایانی یوق قدر اول عرب — اولدی اول الطافه حیران عجب
بی خرد دیوانه یه دوندی همان — داد رس اولدی اکا فخر جهان
بو یکا کل دیدی اول ذات شفیق — اویقودن قالقر کبی اولدی مفیق
دیدی کل بو یا که ایله اهتدا — بونده ایشلر وار سکا قیل ادا
رویینه صو سیدی پس ایتدی کلام — دیدی قیل عرض شهادت والسلام
تا شهادتله ایدم عزم شهود — سیر چشم ایتدی بنی قید وجود
حاصل دهلیز قاضی قضا — اولدی دعوای الست ایله بلی
پس بلاده امتحان در پی ینه — اکه قول وفعلمز در بینه

ازچه

ازچه در دهلیز قاضی تن زدیم ‖ نی که ما بهر گواهی آمدیم
چند در دهلیز قاضی ای گواه ‖ حبس باشی ده شهادت ازنگاه
زان بخواندندت بدینجا تا که تو ‖ آن گواهی بدهی وناری عتو
از لجاج خویشتن بنشستهٔ ‖ اندرین تنگی کف و لب بستهٔ
تا نیدهی آن گواهی ای شهید ‖ تو ازین دهلیز کی خواهی رهید
یکزمان کارست بگزار وبتاز ‖ کار کوته را مکن برخود دراز
خواه در صد سال وخواهی یکزمان ‖ این امانت واگزار و وارهان

ایتمشز دهلیز قاضیده عکوف ‖ کیم شهادت ایتمک ایچوندر وقوف
تا بکی دهلیز قاضی ای گواه ‖ قیل شهادت رسمنی بی اشتباه
انکچون اولدی بونده دعوتک ‖ قیل شهادتله مکمل خدمتک
سنده اعراض ولجاج اولدی طلب ‖ بو مضیق ایچره طوررسن تشنه لب
تا شهادت اولمیه سندن ادا ‖ سا که یوق دهلیزدن راه رها
فعل آنیدر را داده ایتمه ناز ‖ ایتمه نفسه کار کوتاهی دراز
قیل یا یوز ییلده یا بردمده ادا ‖ ایله تسلیم امانت اول رها

بیان آنکه نماز وروزه وهمه چیزهای بیرونی گواهیهاست بر نور اندرونی

صوم وصلات وحج وزکات وسائر اعمال ظاهره نور باطنه شهادت ایدوکن بیاندر

این نماز وروزه وحج وجهاد ‖ هم گواهی دادنست از اعتقاد
این زکات وهدیه وترک حسد ‖ هم گواهی دادنست از سرّ خود
خوان ومهمانی پی اظهار راست ‖ کای مهان ما باشما گشتیم راست
هدیها وارمغان وپیشکش ‖ شد گواه آنکه هستم با تو خوش
هرکسی کوشد بمالی یا فسون ‖ چیست دارم گوهری در اندرون
گوهری دارم زتقوی یا سخا ‖ این زکات وروزه بر هر دو گوا
روزه گوید کرد تقوی از حلال ‖ در حرامش دان که نبود اتصال
وان زکاتش گفت کو از مال خویش ‖ میدهد پس چون بدزدد زاهل کیش
گر بطرّاری کند پس دو گواه ‖ جرح شد در محکمهٔ عدل اله
هست صیاد ار کند دانه نثار ‖ نه زرحم وجود بل بهر شکار
هست گربه روزه دار اندر صیام ‖ خفته کرده خویش بهر صید خام
کرده بدظن زین کژی صد قوم را ‖ کرده بدنام اهل جود وصوم را
فضل حق با اینکه او کژمی تند ‖ عاقبت زین جمله پاکش میکند
سبق برده رحمتش وان غدر را ‖ داده نوری که نباشد بدر را
کوشش را شسته حق زین اختلاط ‖ غسل داده رحمت او رازین خباط
تا که غفاریٔ او ظاهر شود ‖ مغفری کلیش را غافر شود
آب بهر این ببارید از سماک ‖ تا پلیدان را کند از خبث پاک

گر نماز وصوم وگر حج وجهاد ‖ اولدیلر جمله گواه اعتقاد
بو زکات وبخشش وترک حسد ‖ سرّ قلبی یه شهادتدر ابد
بذل نعمت ایله ضیف میهمان ‖ جود اهل جوده شاهددر همان
دوستان ایچره هدایا ارمغان ‖ ایلر اخلاصه شهادت بی گمان
مال وافسون ایله هرکس سعی ایدر ‖ ایلیه ذاتندن اظهار گهر
اول گهر تقوی اوله یا خود سخا ‖ کیم زکات وروزه در اکا گوا
روزه شاهد اکه تقوای حلال ‖ یوق حرام ایله انکچون اتصال
بذل مال ایچون زکات اولدی گواه ‖ مال غیره پس نیچه ایلر نگاه
شاهد زور ایسه امّا اول گواه ‖ اولدی جرح حاکم عدل اله
گرچه صیاد ان اولور دانه نثار ‖ رحم وجودندن دگل قصدی شکار
گربه ایلر روزه هنگام صیام ‖ کندین ایلر خفته قصدی صید خام
بو تصنع خلقی ایلر طعنه زن ‖ اهل جود وصومه ایلر سوء ظن
فضل حق امّا که چون ادراک ایدر ‖ عاقبتده جمله سندن پاک ایدر
سبق رحمت محو رسم غدر ایدر ‖ اویله نور احسان ایدر کیم بدر ایدر
سعین آلایشدن ایلر شست وشو ‖ رحمت ایله طاهر ایلر تو بتو
تا که غفاریتی ظاهر اولور ‖ سیئات جملهٔ غافر اولور
آب انکچون اولدی ممطور سماک ‖ تا خباثتدن پلیدان اوله پاک

پاک کردن آب همه پلیدیها را وباز پاک کردن خدای تعالی آبرا از پلیدی لاجرم قدوس آمد حق تعالی جلّ شانه

آب پاک جمله چرک وناپاکی تطهیر ایدوب آنی دخی حق تعالی بلادت وناپاکیدن مطهر قدرت ایمکله قدوسیتنه برهان ایدوگی

آب چون پیکار کرد و شد نجس / تا چنان شد کاب را رد کرد حس
حق ببردش باز در بحر صواب / تا بشستش از کرم آن آب آب
سال دیگر آمد او دامن کشان / هی کجا بودی بدریای خوشان
من نجس زینجا شدم پاک آمدم / بستدم خلعت سوی خاک آمدم
هین بیایید ای پلیدان سوی من / که گرفت از خوی یزدان خوی من
در پذیرم جملهٔ زشتیت را / چون ملک پاکی دهم عفریت را
چون شوم آلوده باز آنجا روم / سوی اصل اصل پاکیها روم
دلق چرکین برکنم آنجا ز سر / خلعت پاکم دهد بار دگر
کار او اینست و کار من همین / عالم آرایست رب العالمین
گر نبودی این پلیدیهای ما / کی بدے این بارنامه آب را
کیسهای زر بدزدید از کسی / میدود هر سو که هین کو مفلسی
یا بریزد بر گیاه رستهٔ / یا بشوید روی رو ناشستهٔ
یا بگیرد بر سر او حمال وار / کشتیٔ بی دست و پا را در بحار
صد هزاران دارو اندر وی نهان / زانکه هر دارو بروید زو چنان
جان هر دری دل هر دانهٔ / میرود در جو چو دار و خانهٔ
زو یتیمان زمین را پرورش / بستگان خشک را از وی روش

آب چون ناپاک اولوب اوله نجس / شویله کیم اول آبی مردود ایده حس
حق ایدر پس واصل بحر صواب / تا ایده طاهر اول آبی آب آب
سال آتیده گلور دامنکشان / دیسه لر قنده ایدک دیر بحر شان
بونده ناپاک اولدم اولدم انده پاک / خلعت نو ایله ایتدم عزم خاک
باکه گلسون هر پلید نابکار / خلق ربانیدن اولدم بهره دار
ایلیوب هر زشت و چرکی بن قبول / ایلرم هر فرعی رهیاب اصول
اولسهم آلوده ینه اول مرجعم / اولدی اصل اصل پاکی موقعم
دلق چرکینی ایدوب مهجور سر / بخش ایدر نو خلعت پاکیزه سر
قدرتنده بویله در کارم همین / کامبخشا اولدی رب العالمین
اولمسه بزده بو ناپاکی اگر / بولمزایدی آب سمته رهگذر
کیسه کیسه زر اولوب محصول اکا / جست و جوی مفلس ایلر هر یکا
پرنما ایلر گیاه رسته یی / شسته ایلر چهرهٔ ناشسته یی
هم اولوب حمال اولور محمول اکا / بحرا چنده کشتیٔ بی دست و پا
انده پنهان نیچه دارو صد هزار / رسته در اندن او دارو هر بهار
روحی دردو دانه نک موقوف اکا / اولدی دار و خانه جوی دلگشا
تربیت کار یتیمان زمین / جنبش اندن بستهٔ خشکه همین

استعانت آب از حق تعالی بعد از تیره شدن

چون نماند مایه اش تیره شود / همچو ما اندر زمین خیره شود
ناله از باطن بر آرد کای خدا / آنچه دادی دادم و ماندم گدا
ریختم سرمایه بر پاک و پلید / ای شه سرمایه ده هل من مزید
ابر را گوید ببر جای خوشش / هم تو خورشید ابالا برکشش
راههای مختلف می راندش / تا رساند سوی بحر بیحدش
خود غرض زین آب جان اولیاست / کو غسول تیرگیهای شماست
چون شود تیره ز غسل اهل فرش / باز گردد سوی پاکی بخش عرش
باز آرد زان طرف دامن کشان / از طهارات محیط او درسشان
وز تیمم وا رهاند جمله را / وز تحری طالبان قبله را
ز اختلاط خلق یابد اعتلال / آن سفر جوید که ارحنا یا بلال
ای بلال خوش نوای خوش صهیل / میذنه بر رو بزن طبل رحیل
جان سفر رفت و بدن اندر قیام / وقت رجعت زین سبب گوید سلام

تیره اولدقدنصکره حق تعالیدن آبک استعانتن بیاندر

چونکه قالمز مایه سی تیره اولور / یرده مانند بشر خیره اولور
دیر لسان حال ایله آب ای قدیر / هر نه ویردک بخش ایدوب اولدم فقیر
آلدیلر سرمایه می پاک و پلید / ای عطا بخشندهٔ هل من مزید
ابره امر ایلر اکا یاری گرک / سنده ای خورشید انی بالایه چک
مختلف یوللردن ایلرلر عبور / تا ایدرلر واصل دریای نور
اولدی بو آب آب جان اولیا / کیم ایدر تطهیر چرک ناسزا
چون اولور چرکین غسل اهل فرش / بینه ایلر عود پاکی بخش عرش
پس گلور اولدقده اول آب بسیط / گوهر افشان طهارات محیط
جمله یی ایلر تیممدن رها / بی تحری هم اولور قبله نما
اختلاط خلق چون ویردی ملال / اول سفر اولدی ارحنا یا بلال
ای بلال خوشنوای بی عدیل / اول منار اوزره نوا ساز رحیل
جان مسافر در بدن وقف قیام / وقت رجعت اول جهتدندر سلام

این مثل چون واسطست اندر کلام — واسطه شرطست بهر فهم عام
اندر آتش کی رود بی واسطه — جز سمندر کو رهید از رابطه
واسطه حمام باید مر ترا — تا ز آتش خوش کنی تو طبع را
چون نتانی شد در آتش چون خلیل — گشت حمامت رسول آبت دلیل
سیری از حقست لیک اهل طبع — کی رسد بی واسطهٔ نان در شبع
لطف از حقست لیکن اهل تن — در نیابد لطف بی پردهٔ چمن
چون نماند واسطه تن بی حجیب — همچو موسی نور مه یابد ز جیب
این هنرها آب را هم شاهداست — کاندرونش پر ز لطف ایزداست

بو مثل اولدی کلامه رابطه — شرطدر فهم عوامه واسطه
آتشه بی واسطه اولدی جری — اول سمندر کیم تعلقدن بری
واسطه حمامدر اما سکا — تا که آتشدن اوله پر تو نما
قدرتک یوق ناره مانند خلیل — ایلچی حمام اولدی آب اولدی دلیل
طبعه حقدندر بو طوقلق بیکمان — واسطه سیری یه نان اولدی عیان
حقدن اولدی بونجه لطف ارباب تن — ایلر اول الطافی اسناد چمن
چونکه قالمز واسطه بی شک و ریب — همچو موسی اولدی ظاهر نور جیب
آب هم اولدی بو صنعک شاهدی — قلبیدر مملوی لطف ایزدی

گواهی فعل و قول بیرونی بر ضمیر و نور اندرونی

فعل و قول آمد گواهان ضمیر — زین دو بر باطن تو استدلال گیر
چون ندارد سیر سرّت در درون — بنگر اندر بول رنجور از برون
فعل و قول آن بول رنجوران بود — که طبیب جسم را برهان بود
وان طبیب روح در جانش رود — وز ره جان اندر ایمانش رود
حاجتش ناید بفعل و قول خوب — احذروهم هم جواسیس القلوب
این گواه فعل و قول از وی بجو — کو بدریا نیست واصل همچو جو

فعل و قول ظاهری ضمیر و نور باطنی یه شاهد ایدیکن بیاندر

شاهد قلب اولدی کردار سخن — بو ایکیدن ایله استدلال سن
سریکه یوق چون درونه رهگذر — طشره ده قیل بول رنجوره نظر
فعل و قول اول بول رنجوران اولور — کیم طبیب جسم ایچون برهان اولور
اول طبیب روح تا جانه گیدر — راه جاندن صکره ایمانه گیدر
اولمز اول محتاج فعل و قول خوب — احذروهم هم جواسیس القلوب
فعل و قوله اندن استه سن گواه — جوی آسا بولدی اول دریایه راه

در بیان آنکه آن نور خود را از اندرون سرّ عارف ظاهر کند بر خلقان بی فعل عارف و بی قولش افزون از آنکه بفعل و قول او ظاهر شود چنانکه آفتاب بلند شود بانگ خروس واعلام مؤذن وعلامات دیگر حاجت نباشد

لیک نور سالکی کز حد گذشت — نور او پر شد بیابانها و دشت
شاهدی اش فارغ امداز شهود — وز تکلفها و جانبازی وجود
نور آن گوهر چو بیرون تافتست — زین تسلسلها فراغت یافتست
پس مجو از وی گواه فعل و گفت — که ازو هر دو جهان چون گل شکفت
این گواهی چیست اظهار نهان — خواه قول و خواه فعل و غیر آن
که غرض اظهار سرّ جوهرست — وصف باقی وین عرض در معبرست
این نشان زر نماند بر محک — زر بماند نیک نام و بی ز شک
این صلوة و این جهاد و این صیام — هم نماند جان بماند نیک نام
جان چنین افعال و اقوالی نمود — بر محک امر جوهر را بسود

آنی بیاندرکه اول نور کندویی درون سرّ عارفدن خلق اوزرینه اندن افزون اظهار ایدرکه عارف قول و فعلی اظهار ایلیه شویله که آفتاب بلند اولدقده صدای خروس واعلام مؤذن وعلامت آخره حاجت قالمز

لیک حددن کچدی اول سالکده نور — دشت و صحرا اولدی اندن پر قصور
شاهدیدر فارغ قید شهود — بی تکلف ایده جانبازی وجود
نوری کیم اول گوهرک ویردی ضیا — بو تسلسلده غنا کلدی اکا
یوق گواه قول و فعله احتیاج — ایکی عالم بولدی چون اندن رواج
بو شهادت اولدی اظهار نهان — قول اوله یا فعل اوله یا این و آن
سرّ جوهر ظاهر اولمقدر غرض — وصفی باقی اول غرض اولدی عرض
پس محک اوزره نشان زر عدیم — زرده باقی نیکی نام قدیم
بو صلاة و بو جهاد و بو صیام — قالمزاما جان قالور فرخنده نام
گوستروب جان قول و فعل بهترن — پس محک امره سوردی جوهرن

کاعتقادم راستست اینک گواه ‌‌ لیک ست اندر گواهان اشتباه
تزکیه باید گواهانرا بدان ‌‌ تزکیه ش صدقی که موقوفی بدان
حفظ لفظ اندر گواه قولیست ‌‌ حفظ عهد اندر گواه فعلیست
گر گواه قول کژ گوید ردست ‌‌ ور گواه فعل کژ پوید ردست
قول وفعل بی تناقض بایدت ‌‌ تا قبول اندر زمان پیش آیدت
سعیکم شتی تناقض اندرید ‌‌ روز می دوزید وشب بر میدرید
پس گواهی با تناقض که شنود ‌‌ یا مگر حکمی کند از لطف جود
فعل وقول اظهار سرست وضمیر ‌‌ هر دو پیدا میکند سر ستیر
چون گواهت تزکیه شد شد قبول ‌‌ ورنه محبوست اندر مول مول
تا تو ستیزی ستیزند ای حرون ‌‌ فانتظر هم انهم منتظرون

اعتقاد پاکمه حاضر گواه ‌‌ لیک شاهدلرده وار در اشتباه
تزکیه لازم شهوده اولا ‌‌ تزکیه صدق وخلوص اولدی اکا
حفظ لفظ اولدی گواه قیل وقال ‌‌ حفظ عهد اولدی گواه فعل وحال
شاهد قول خلافی اولدی رد ‌‌ شاهد فعل کج اتاردد بد
بی تناقض قول وفعل استرسکا ‌‌ تا قبول ایله اوله صورت نما
سعی شتی ده تناقض وار سبب ‌‌ التیام روزی خرق ایتمکده شب
پس تناقضله شهادت اولدی رد ‌‌ یا مگر حکم تسامح اوله سد
فعل ایله قول ایلر اظهار ضمیر ‌‌ بو ایکیدن کشف اولور سر ستیر
شاهد اولسه تزکیه اولدی قبول ‌‌ یوخسه اولدک حبس ایله زار وملول
هر نه اینسک ساکا اولدر رونمون ‌‌ فانتظر هم انهم منتظرون

عرضه کردن مصطفی علیه السلام شهادت را بر مهمان خویش

افندمز علیه الصلوة والسلامک مهمانه عرض شهادت ایتدکلریدر

این سخن پایان ندارد مصطفا ‌‌ عرضه کرد ایمان وپذرفت آن فتا
آن شهادت را که فرخ بوده است ‌‌ بندهای بسته را بگشوده است
گشت مؤمن گفت اورا مصطفا ‌‌ کامشبان هم باش تو مهمان ما
گفت والله تا ابد ضیف توام ‌‌ هر کجا باشم بهر جا که روم
زنده کرده معتق ودربان تو ‌‌ این جهان وآن جهان برخوان تو
هر که بگزیند جز این بگزیده خوان ‌‌ عاقبت دردد گلویش استخوان
هر که سوی غیر خوان تو رود ‌‌ دیو با او دانکه همکاسه بود
هر که از همسایگی تو رود ‌‌ دیو بی شکی که همسایش شود
ور رود بی تو سفر او دور دست ‌‌ دیو بد همراه وهمسفرهٔ ویست
ور نشیند بر سر اسب شریف ‌‌ حاسد ماهست دیو اورا ردیف
ور پذیرد از شهنشاه زاو ‌‌ دیو در نسلش بود انباز او
در نبی شارکهم گفتست حق ‌‌ هم در اموال ودر اولاد ای شفق
گفت پیغمبر زغیب این راجلی ‌‌ در مقالات نوادر با علی
یا رسول الله رسالت را تمام ‌‌ تو نمودی همچو شمس بی غمام
این که تو کردی دو صد مادر نکرد ‌‌ عیسی از افسونش با عازر نکرد
از تو جانم از اجل نک جان ببرد ‌‌ عازر ار شد زنده آن دم باز مرد
گشت مهمان رسول آن شب عرب ‌‌ شیر یک بز نیمه خورد وبست لب
کرد الحاحش بخور شیر ورقاق ‌‌ گفت گشتم سیر والله بی نفاق

بو سوزک پایانی یوقدر چون رسول ‌‌ عرض ایمان ایتدی ضیف ایتدی قبول
اول شهادتکیم اولوب فرخ نهاد ‌‌ نیچه بند بسته یی ایلر کشاد
اولدی مؤمن دیدی اول شاه معز ‌‌ بو کیجه سن ینه اول مهمانمز
دیدی والله تا ابد مهمانکم ‌‌ قنده اولسم بندهٔ فرمانکم
ایتدک احیا معتق ودربانکم ‌‌ ایکی عالمده نزیل خوانکم
هر کیم استرسه بو خواندن غیری خوان ‌‌ حلقنی ایلر دریده استخوان
کیم سنک خوانکدن ایلرسه عدول ‌‌ اکه همکاسه اولور دیو نکول
پس سنک هر کیمکه سایه کدن کیدر ‌‌ شبهه سز اول دیوی همسایه ایدر
کیم سفر ایلرسه سنسز بر یکا ‌‌ دیو اولور همراه وهمسفره اکا
اولسه ده اول راکب اسب شریف ‌‌ حاسد مهدر اکا شیطان ردیف
حامل اولسه همسری آندن اگر ‌‌ دیو آنک نسلنده هم شرکت ایدر
بیل که شارکهم دیدی قرآنده حق ‌‌ مال واولادکده جمله ای شفق
غیبدن پیغمبر ایتدی چون جلی ‌‌ بو مقالاتی دیدی اولدم علی
یا رسول الله رسالتده تمام ‌‌ اولدی نورک عین شمس بی غمام
ایتدیکک غالب ایکی یوز مادره ‌‌ ایتمدی عیسی بو لطفی عازره
سندن اولدی جان اجلدن سیروری ‌‌ یینه عازر اولدی اولدی گرچه حی
اولدی مهمان رسول اول شب عرب ‌‌ نصف شیر یک بز ایتدی سیر لب
ایتدی عرض طعمهٔ شیر ورقاق ‌‌ دیدی والله سیر اولدم بی نفاق

این

این کلاغ نیست فی ناموس وفن ... سیر ترکشتم ازانکه دوش من
درعجب ماندند جمله اهل بیت ... پرشد این قندیل زین یکقطره زیت
انچه قوت مرغ بابیلی بود ... سیری معدهٔ چنین پیلی بود
فجفجه افتادا اندر مرد وزن ... قدر پشه میخورد آن پیل تن
حرص ووهم کافری سرزیر شد ... اژدها از قوت موری سیر شد
آن کدا چشمی کفر ازوی برفت ... لوت ایمانیش لمتر کرد وزفت
انکه از جوع البقر او می طپید ... همچو مریم میوهٔ جنت بدید
میوهٔ جنت سوی چشمش شتافت ... معدهٔ چون دوزخش آرام یافت

بوتصنعله دکلدر اتقا ... شویله سیر اولدمکه اولدم سابقا
ایتدیلر جمله تعجب اهل بیت ... کیم ایده قندیلی پر بر قطره زیت
اولکه قوت مرغک باپل اوله ... نیچه سد معده کاه پیل اوله
دوشدی مخفی قیل وقاله مرد وزن ... پشه مقداری یه اول پیل تن
حرص ووهم کافری اولدی قصیر ... اژدهای قوت یک مور ایتدی سیر
اول کدا چشمی کفر اولدی عدم ... ویردی لذت نعمت ایمان اودم
ایلین جوع البقردن اضطرار ... اولدی جنتدن چو مریم میوه دار
میوهٔ جنت که اولدی خود نمون ... دوزخ ایکن معده سی بولدی سکون

بیان انکه نوری که غذای جانست غذای جسم اولیا میشود تا او هم یار میشود روح راکه اسلم شیطانی علی یدی

نور که غذای جاندر جسم اولیایه غذا اولوب روحیله دخی یار اولورا اسلم شیطانی علی یدی خبری بیانیدر

ذات ایمان نعمت ولوتیست هول ... ای قناعت کرده از ایمان بقول
کرچه آن مطعوم جانست ونظر ... جسم راهم زان نصیبست ای پسر
کر نکشتی دیو جسم آنرا اکول ... اسلم الشیطان نفرمودی رسول
دیو از ان لوتی که مرده حی شود ... تا نیاشامد مسلمان کی شود
دیو بردنیاست عاشق کور وکر ... عشق را عشقی دکر بردّ مکر
از نهانخانهٔ یقین چون می چشد ... اندک اندک رخت عشق آنجا کشد
یا حریص البطن عرج هکذا ... انما المنهاج تبدیل الغذا
یا مریض القلب عرّج للعلاج ... جملة التدبیر تبدیل المزاج
ایها المحبوس فی رهن الطعام ... سوف تنجو ان تحملت الفطام
انّ فی الجوع طعاما وافرا ... افتقدها وارتجی یا نافرا
اغتذی بالنور کن مثل البصر ... وافق الاملاک یا خیر البشر
چون ملک تسبیح حق راکن غذا ... تا رهی همچون ملائک از اذی
جبرئیل ار سوی جیفه کم تند ... او بقوت کی ز کرکس کم زند
حبذا خوانی نهاده درجهان ... لیک از چشم خسیسان بس نهان
کر جهان باغی پراز نعمت شود ... قسم موش ومار هم خاکی بود

ذات ایمان نعمت اولدی لوت هول ... ای اولنلر قانع ایمان قول
کرچه اولور طعمهٔ جان ونظر ... جسمک اندن وار نصیبی ای پسر
جسمه اندن بولمسه بهره وصول ... اسلم الشیطان بیورمزدی رسول
مرده بی احیا ایدن نعمتده دیو ... بی نصیب اولمه ایدر ترک ریو
عاشق دنیای دوندر دیولر ... عشقی قطع ایتمز مکر عشق دکر
چونکه لذت بخش اولور نور یقین ... نقل رخت عشق ایدر آکه همین
حرصی ترک ایت ای کرفتار شکم ... اولدی تبدیل غذا راه کرم
ایله ای دلخسته آغاز علاج ... اجمل تدبیر در حفظ مزاج
ای اولان محبوس انواع طعام ... یوق نجات الا سکا صبر فطام
طعمهٔ بسیاری جامع اولدی جوع ... غیری ترک ایت اول یکا ایله رجوع
قیل غذا نور ایله مانند بصر ... بول ملائک وصفن ای خیر بشر
چون ملک تسبیح حقی قیل غذا ... اول ملائک وش رهایاب اذا
میل طعمه ایلسه جبریل اکر ... قوتی ایتمزدی کرکسدن کذر
بر عجب خوان اولدی مبسوط جهان ... لیکن اول چشم خسیسلردن نهان
اولسه پر نعمت جهان باغ تمام ... مور وماره خاک قسمتدر مدام

انکار اهل تن غذای روح را ولرزیدن ایشان بر غذای خسیس

اهل تن غذای روحی انکار ایدوب غذای خسیس اوزره لرزان اولدقلرین بیاندر

قسمشان خاکست کردی کر بهار ... میر کونی خاک چون نوشی چومار

انلره قسمت بهار ودیده خاک ... خاکخوار اولمه چومار ای میر پاک

در میان چوب کوید کرم چوب   مرکرا باشد چنین حلوای خوب
کرم سرکین در میان آن حدث   در جهان نقلی نداند جز خبث

دیراغاج ایچره دمادم کرم چوب   کیمده وار در بویله بر حلوای خوب
کرم سرکین ایسه مألوف حدث   غیری بیلمز نقلی عالمده خبث

مناجات

ای خدای بی نظیر ایثار کن   کوش را چون حلقه دادی زین سخن
کوش ما کیر وبدان مجلس کشان   کز رحیقت میخورند آن سرخوشان
چون بما بویی رسانیدی ازین   سر مبند آن مشک را ای رب دین
از تو نوشند ار ذکورند ار اناث   بی دریغی در عطا یا مستغاث
ای دعا ناکفته از تو مستجاب   داده دل را هر دمی صد فتح باب
چند حرفی نقش کردی از رقوم   سنکها از عشق آن شد همچو موم
نون ابرو صاد چشم وجیم کوش   برنوشتی فتنهٔ صد عقل وهوش
زان حروفت شد خرد باریک ریس   نسخ میکن ای ادیب خوش نویس
در خور هر فکر بسته بر عدم   دمبدم نقش خیال خوش رقم
حرفهای طرفه بر لوح خیال   برنوشته چشم وابرو خط وخال
بر عدم باشم نه بر موجود مست   زانکه معشوق عدم وافی ترست
عقل را خط خوان آن اشکال کرد   تا دهد تدبیرها را زان نورد

مناجات

ای خدای بی نظیر ایله نثار   چون بو سوزدن کوشی قیلدک حلقه دار
کوشمزی اول حلقه یه ایله نشان   تا رحیقکدن بو مستان بوله شان
اندن اولدک چون برزه نفحه رسان   ایتمه سربسته او مشکی الامان
ایچمده سندن ذکور ایله اناث   ای عطاسی بی دریغ ای مستغاث
ای دعا ناکفته سندن مستجاب   هر نفس سندن دله صد فتح باب
نیچه حرفک نقشنی ایتدک رقوم   سنکلر اول عشق ایله اولدی چو موم
نون ابرو صاد چشم وجیم کوش   یازدک اولدی فتنهٔ صد عقل وهوش
ایلدی عقلی مدقق اول حروف   نسخه نسخکده حیرانده وقوف
ایلدک هر فکره لایق دمبدم   بو العجب نقش خیال خوش رقم
بو حروف طرفه لوح خیال   اولدی مشق چشم وابرو خط وخال
بی وجودیز اولمشز مست عدم   اولدی معشوق عدم وافی الکرم
عقلمز خط خوان اشکال ایلدی   تا ویره تدبیره فیض سرمدی

عقل مثال جبریلست ونظر او وتفکر بسوی غیبی که معهود اوست در تفکر واندیشهٔ کیفیت معاش وبیرون شدن کارهای هر روزینه مانند نظر جبریلست در لوح وفهم کردن او از لوح

چون ملک از لوح محفوظ آن خرد   هر صباحی درس هر روزه برد
بر عدم تحریرها بین بی بنان   در سوادش حیرت سودا بیان
هرکسی شد بر خیالی ریش کاو   کشته در سودای کنجی کنج کاو
از خیالی کشته شخصی پر شکوه   روی آورده بمعدنهای کوه
وز خیالی آن دکر با جهد مر   رو نهاده سوی دریا بهر در
وان دکر بهر ترهب در کنشت   وان دکر اندر حریصی سوی کشت
از خیال آن رهزنی رسته شده   وز خیال این مرهم خسته شده
در پری خوانی یکی دل کرده کم   بر نجوم آن دیکری بنهاده سم
این روشها مختلف بیند برون   زان خیالات ملون ز اندرون
این دران حیران شده کان بر چیست   هر چشنده آن دکر را نافیست

عقلنک هر کون بر وجه معهود امر وقسمت مقدوره ده جانب غیبی یه توجه وتفکری لوح محفوظ وجبریل امین ایله تمثیل ایدر

لوح محفوظ وملک آسا خرد   درس قسمت ایتمده هر صبح ابد
بی بنان اولمقده تحریر عدم   حیرت سودا ایباندر اول رقم
هر کس ایلر بر خیاله صرف رنج   کاوش کنج ایتدیرر سودای کنج
ایتمده بر شخصی بر در لو خیال   معدن امیدیله موقوف جبال
بو خیال اولمش برنده سرزده   در ایچون غواص دریا اولمده
اول بری اولمقده رهبان کنشت   اول برنده حرصله سودای کشت
بعضیلرده رهزنی اولمش خیال   اول خیالده دائم اولمش خسته حال
دعوت جنده بری بولمش بلا   اول بری دوشمش نجومه دائما
مختلف جنبشلر اولمقده عیان   بو خیالات درونیدن نهان
بو اکا حیران ندر بو جست وجو   منکر ذوق دکر اولمقده بو

آن خیالات ار نبد ناموتلف / چون زبیرون شد روشها مختلف
قبلهٔ جانرا چو پنهان کرده اند / هرکسی رو جانبی آورده اند

اول خیالات اولمسه ناموتلف / بو مسالک اولمزایدی مختلف
ایتدیلر چون قبلهٔ جانی نهان / هرکشی برجانبه اولدی روان

تمثیل روشهای مختلف و همتهای گوناگون باختلاف تحری متحریان در وقت نماز قبله را بوقت تاریکی و تحری غواصان در قعر بحر

همچو قومی که تحری میکنند / برخیال قبله سویی می تنند
چونکه کعبه رو نماید صبحگاه / کشف گردد که کم کرده ست راه
یا چو غواصان بزیر قعر آب / هرکسی چیزی همی چیند شتاب
بر امید گوهر و درّ ثمین / توبره پر می کنند از آن واین
چون برآیند از تک دریای ژرف / کشف گردد صاحب درّ شگرف
وان دگر که برد مروارید خرد / وان دگر که سنگریزه و شبه برد
هکذا یبلوهم بالساهره / فتنهٔ ذات افتضاح قاهره
همچنین هر قوم چون پروانگان / گرد شمعی پر زنان اندر جهان
خویشتن بر آتشی برمی زنند / گرد شمعی خود طوافی میکنند
بر امید آتش موسی بخت / کز لهیبش سبزتر گردد درخت
فضل آن آتش شنیده هر رمه / هر شرر را آن گمان برده همه
چون برآید صبحدم نور خلود / رونماید هر یکی چه شمع بود
هرکرا پر سوخت زان شمع ظفر / بدهدش آن شمع خوش هشتاد پر
جوق پروانه دو دیده دوخته / مانده زیر شمع بد پرسوخته
می طپید اندر پشیمانی و سوز / میکند آه از هوای چشم دوز
شمع او گوید که چون من سوختم / کی ترا برهانم از سوز و ستم
شمع او گریان که من سرسوخته / چون کنم من غیر را افروخته

بو سلوک و حرکات مختلفه یی و بو همم متلونهٔ ناموتلفه یی هنگام ظلمتده نماز وقتی قبله یی متحریانک و قعر بحرده غواصانک اختلاف تحریلریله تمثیلدر

بکز راصحاب تحری یه بو حال / کیم ایدر برجانبی قبله خیال
چونکه ظاهر اوله کعبه صبحگاه / کشف اولور کیم اولمش اول گمگشته راه
یا چو غواصان زیر قعر آب / هرکشی برشیئه ایتمکده شتاب
قصدی گرچه گوهر و درّ ثمین / این وآندن ظرفن ایلر پر همین
هربری چون قعر دریادن چیقر / کشف اولور یابندهٔ درّ و گهر
پرسنده درّ خرد اینسک نکه / اول برنده ریزه سنگ ایله شبه
انلری بویله ایدر روز جزا / فتنهٔ رسوایی بر وفق سزا
بویله بویله بربلوک پروانه سان / پر زده بر شمع اچون هر بر زمان
نفسنی برآتشه ایلر مضاف / کندی شمع مقصدن ایلر طواف
قصدی اما آتش موسای بخت / شعله سندن سبزتر اوله درخت
گوش ایدوب اول آتشک فضلن عوام / هر شراری ظن ایدر اولدر مدام
صبحدم ظاهر اولوب نور خلود / هر بری شمعی ندر ایلر شهود
اولکه شمع حقده یاقدی بال و پر / اول اکا هشتاد پر احسان ایدر
بربلوک پروانگان بی بصر / زیر شمع بدده یاقمش بال و پر
ویرمده سوز ندامت اضطراب / اول عمادن کاری آه بیحساب
شمعی دیرکیم باکه یانمق اولدی حال / هیچ سنی تخلیصه ممکنمی مجال
شمع گریان کیم اولور کن سوخته / نیچه بن غیری ایدم افروخته

تفسیر یا حسرة علی العباد

او همی گوید که از اشکال تو / غره گشتم دیر دیدم حال تو
شمع مرده باده رفته دلربا / غوطه خورد از ننگ کژبینی ما
ظلت الارباح خسرا مغرما / نشتکی شکوی الی الله العمی
حبذا ارواح اخوان ثقات / مسلمات مؤمنات قانتات
هرکسی رویی بسویی برده اند / وان عزیزان رو به بی سو کرده اند

یا حسرة علی العباد تفسیریدر

اول اکا دیرکیم گوروب اشکالکی / غرّه اولدم صکره بیلدم حالکی
شمع سونمش می دوکلمش دلربا / وضعمزدن ایتمده ننگ و ابا
روحلر خسران ایله حیرت نما / ایتمده اللهه شکوای عمی
ای خوش اول ارواح اخوان ثقات / انلره اسلام و ایمان در صفات
اول کسان برجانبه روداده در / بوعزیزان بی جهت آزاده در

هر کبوتر می پرد در مذهبی
وین کبوتر جانب بی جانبی

ما نه مرغان هوا نه خانکی
دانهٔ ما دانهٔ بی دانکی

زان فراخ آمد چنین روزیٔ ما
که دریدن شد قبادوزیٔ ما

اولدی پرواز کبوتر بر صفت
بو کبوتر جلوه سازی جهت

بز نه مرغان هوا نه خانکی
دانه مز در دانهٔ بی دانکی

اندن اولدی وسعت روزی بزه
اولدی چاک ایتمک قبادوزی بزه

سبب آنکه فرجی را فرجی نام نهاده اند از اول

صوفیٔ بدرید جبه در حرج
پیشش آمد بعد بدریدن فرج

کرد نام آن دریده فرّجی
این لقب شد فاش زان مرد نجی

این لقب شد فاش و صافش شیخ برد
ماند اندر طبع خلقان حرف درد

همچنین هر نام صافی داشتست
اسم را چون دردیٔ بکذاشتست

هر که کلخوارست دردی را کرفت
رفت صوفی سوی صافی ناشکفت

کفت لابد درد را صافی بود
زین دلالت دل بصفوت میرود

درد عسر افتاد و صافش یسر او
صاف چون خرما و دردی بسر او

عسر با یسرست هین آیس مباش
راه داری زین ممات اندر معاش

روح خواهی جبه بشکاف ای پسر
تا ازان صفوت برآری زود سر

هست صوفی آنکه شد صفوت طلب
نه از لباس صوف و خیاطی و دب

صوفیٔ کشته بپیش این لئام
الخیاطه و اللواطه و السلام

بر خیال آن صفا و نام نیک
رنک پوشیدن نکو باشد ولیک

بر خیالش کر روی تا اصل او
همچنانکه کربه سوی نان بو

بو قلاوزست ای جویای عشق
نی ز بو یعقوب شد پینای عشق

دور باش غیرتت آمد خیال
کرد بر کرد سراپردهٔ جمال

بسته هر جوینده را که راه نیست
هر خیالش پیش آید که بیست

جز مکر آن تیز کوش و تیز هوش
کش بود از جیش نصرتهاش جوش

نجهد از تخییلها نی شه شود
تیر شه بنماید آنکه ره شود

این دل سرکشته را تدبیر بخش
وین کمانهای دوتو را تیر بخش

جرعهٔ بر ریختی زان خفیه جام
بر زمین خاک من کاس الکرام

جست بر زلف و رخ از جرعش نشان
خاک را شاهان همی لیسند ازان

جرعهٔ حسنست کین خاکست کش
که بصد دل روز و شب میبوسیش

جرعه خاک آمیز چون مجنون کند
مر ترا تا صاف او خود چون کند

هر کسی پیش کلوخی جامه چاک
کان کلوخ از حسن آمد جرعه ناک

جرعهٔ بر ماه و خورشید و حمل
جرعهٔ بر عرش و کرسی و زحل

فرّاجه یه ابتدا فراجه اسمنک وضعی سببن بیاندر

جبه سن چاک ایتدی بر صوفی همان
در عقب اندە فرج بولدی عیان

جبهٔ چاکه قودی فراجه نام
بو لقب شهرت شعار اولدی تمام

بو لقب فاش اولدی شیخک اولدی صاف
حصهٔ خلق اولدی اندن درد لاف

بویله هر بر نام ایچون وار ایسه صاف
اسمی درد آسا اولور مطروح لاف

اولکه کلخوار اولدی طوتدی دردینک
کتدی صوفی سمت صافه بی درنک

دیدی البت درده بر صاف اولدی ضم
بو دلیل اولدی صفای قلبه هم

درد عسر اولدقده صافی یسر اولور
صاف ربح اولدقده دردی خسر اولور

یسر اولور عسرتله مأیوس اولمه سن
کیم حیاته موتدر راه حسن

جبه چاک اول صافی استرسک اکر
تا او صفوتدن اوله اظهار سر

صوفی اولدر کیم اوله صافی طلب
صانمه لبس صوف و خیاطی و دب

صاندیلر صوفیلکی قوم لئام
الخیاطه و اللواطه و السلام

اول صفا و نیک نام ایله خیال
خوشدر اولسه پوشش رنک کمال

اول خیال اوزره سن اول اصله روان
کربه وش کیم ایده میل بوی نان

بوی رهبر اولدی ای جویای عشق
ایلدی یعقوبی بو پینای عشق

دور باش غیرتک اولدی خیال
حارس اطراف استار جمال

بسته در هر طالبه یوق اکه راه
هر خیال اولمقده سد پیشکاه

تیز هوش و تیز کوش اوله مکر
جیش نصرتدن اکا وار در کذر

قورتیلور تخییلدن شاهی اولور
تیر شاهی کوستررراهی اولور

بو دل سرکشته یه تدبیر ویر
بو دوتا اولمش کمانه تیر ویر

جرعهٔ جام خفی اولدی مرام
حصه للارض من کأس الکرام

جرعه سندن زلف و رخ اولدی نشان
خاک لیسان اولمده اندن شهان

جرعهٔ حسن اولدی خاکه مقترن
سن آنی جان ایله بوس ایتمکده سن

جرعه خاک آمیز ایکن مجنون ایدر
صافی یا نیلر سنی ایله نظر

پرتو خشت ایله اولدک جامه چاک
جرعهٔ حسن ایتدی آنی تابناک

جرعه در بو ماه و خورشید و حمل
جرعه در بو عرش و کرسی و زحل

جرعه کویش ای عجب یا کیمیا　　که ز آسیبش بود چندین بها
جد طلب آسیب او ای ذوفنون　　لایمس ذاک الا المطهرون
جرعهٔ بر زرّ و بر لعل و درر　　جرعهٔ بر خمر و بر نقل و ثمر
جرعهٔ بر روی خوبان لطاف　　تا چه کونه باشد آن رواق صاف
چون همی مالی زبان را اندرین　　چون شوی چون بینی آن را بی ز طین
چونکه وقت مرک آن جرعهٔ صفا　　زین کلوخ تن بمردن شد جدا
انکه می ماند کنی دفنش تو زود　　اینچنین زشتی بدان چون کشته بود
جان چو بی این جیفه بنماید جمال　　من نتانم کفت لطف آن وصال
مه چو بی این ابر بنماید ضیا　　شرح نتوان کرد زان کار و کیا
حبذا آن مطبخ پر نوش و قند　　کین سلاطین کاسه لیسان وبند
حبذا آن خرمن صحرای دین　　که بود هر خرمن او را دانه چین
حبذا دریای عمر بی غمی　　که بود زو هفت دریا شبنمی
جرعهٔ چون ریخت ساقیٔ الست　　بر سر این شوره خاک زیردست
جوش کرد آن خاک و ما زان جوششیم　　جرعهٔ دیگر که بس بی کوششیم
کر روا بد ناله کردم از عدم　　ور نبود این کفتنی نک تن زدم
این بیان بط حرص منثنیست　　از خلیل آموز کان بط کشتنیست
هست در بط غیر این بس خیر و شر　　ترسم از فوت سخنهای دکر

جرعه می دیرسن اکا یا کیمیا　　کیم او در سرمایهٔ حسن و بها
طالب جد اول اکا ای ذوفنون　　لایمس ذاک الا المطهرون
جرعه سیدر بو زر و لعل و کهر　　جرعه سیدر باده و نقل و ثمر
جرعه در کیم ایتدی خوبان اتصاف　　کور نیچه اولمق کرک او صاف صاف
دائم اولدک آکه مالیده زبان　　پس نه ایلرسن چو صاف اوله عیان
وقت مرک اول جرعه اولسه پر صفا　　خشت تندن موت ایدوب آنی جدا
اولکه دوندر دفنه ایلرسن شتاب　　کیم او چرک دون ایدی سا که حجاب
جانکه بی جیفه ایده عرض جمال　　بنده قدرت یوق او وصله وصف حال
چون اوله تابان بو ماه بی سحاب　　ممکن اولمز شرح اوله اول آب و تاب
حبذا اول مطبخ لذت فزا　　کاسه لیسان اولدیلر شاهان اکا
حبذا اول خرمن صحرای دین　　کیم اوله خرمنلر انده دانه چین
حبذا دریای عمر بی غمی　　کیم یدی دریالر اولدی شبنمی
جرعه کیم دوکدکده ساقیٔ الست　　اولدی سر داده بو شوره خاک پست
جوش ایدوب اول خاک او جوش ایچره بز　　قدری عالی شقه جرعه اولمشز
بنکه اولدم ناله پرداز عدم　　نار وا ایسه خموش اولدم بو دم
حرصه اولدی بو بیان بط دلیل　　قتل بطده ایله تقلید خلیل
بطده وار در کرچه نقل خیر و شر　　قورقرم فوت اوله اقوال دکر

صفت طاوس و طبع او و سبب کشتن ابراهیم علیه السلام
او را

آمدیم اکنون بطاوس دورنک　　کو کند جلوه برای نام و ننک
همت او صید خلق از خیر و شر　　و ز نتیجه و فائده آن بیخبر
بیخبر چون دام میکیرد شکار　　دام را چه علم از مقصود کار
دام را چه ضر و چه نفع از کرفت　　زین کرفت بیهدش دارم شکفت
ای برادر دوستان افراشتی　　با دو صد دلداری و بکذاشتی
کارت این بودست از وقت ولاد　　صید مردم کردن از دام وداد
زان شکار و انبهی و باد و بود　　دست در کن هیچ یابی تار و پود
بیشتر رفتست و بیکاهست روز　　تو بجد در صید خلقانی هنوز
آن یکی میکیر و ان می هل ز دام　　وین دکر را صید میکن چون لئام
باز این را می هل و میجو دکر　　اینت لعب کودکان بیخبر

طاوسک صفت و طبیعتی و ابراهیم خلیلک علی نبینا
و علیه السلام انی قتل ایتدیکنک سببن بیاندر

شمدی کلدک آکه طاوس دورنک　　جلوه ساز اولدی برای نام و ننک
همتی مطلق انک صید بشر　　اولدی بی نفع و نتیجه کارکر
بی خبر در صیددن مانند دام　　دام بیلمز کیم ندر مقصد مدام
دام ایچون یوق فکر نفع و خیر صید　　بو العجبدر انده بو بیهوده قید
ای برادر دوستلر جمع ایلدک　　دلنواز اولدک ینه قمع ایلدک
تا ولادتدن بو اولدی سا که کار　　خلقی ایتدک دام ودّ ایله شکار
یوق شکار ایله او کثرتدن وجود　　قیل تتبع وار می کور بر تار و پود
کتدی اکثر اشته بیکاه اولدی روز　　صید خلقه سعی ایدرسن سن هنوز
طوت برین ایله برین آزاد دام　　قصد صید آخر ایت همچون لئام
بینه آزاد ایله قیل قصد دکر　　اولدی لعب کودکان بی خبر

شب شود در دام تو یک صیدنی　دام بر تو جز صداع و قیدنی
پس تو خود را صید میکردی بدام　که شدی محبوس و محرومی زکام
در زمانه صاحب دامی بود　همچو ما احمق که صید خود کند
چون شکار خوک آمد صید عام　رنج بیحد لقمه خوردن زو حرام
انکه ارزد صید را عشقست و بس　لیک او کی کنجد اندر دام کس
تو مکر آیی و صید او شوی　دام بگذاری بدام او روی
عشق میگوید بگوشم پست پست　صید بودن خوشتر از صیادیست
کول من کن خویشرا و غره شو　آفتابی را رها کن ذره شو
بر درم ساکن شو و بی خانه باش　دعوی شمعی مکن پروانه باش
تا ببینی چاشنیٔ زندگی　سلطنت بینی نهان در بندگی
نعل بینی بازگونه در جهان　تخته بند ازا لقب گشته شهان
بس طناب اندر گلو و تاج دار　بروی انبوهی که اینک تاجدار
همچو گور کافران بیرون حلل　اندرون قهر خدا عز و جل
چون قبور ازا مجصص کرده اند　پردهٔ پندار پیش آورده اند
طبع مسکینت مجصص از هنر　همچو نخل موم بی برگ و ثمر

اشته احتشام اولدی یوق دامکده صید　ساکه دام اولدی صداع و بار و قید
دام ایله سن کندیکی صید ایلدک　کامدن حرمانی بر قید ایلدک
وار می بر دام اهلی بند قید اوله　احمقانه صید ارار کن صید اوله
چون شکار خوک اولدی صید عام　رنجی بی حد لقمه خوداندن حرام
صیده لایق عشقدر انجق مدام　هر کسک دامینه صیغمز اول تمام
سن گلوب اکه مکر صید اوله سن　دامنه میل ایله بی قید اوله سن
عشقدر کوشمه بو خوش سخن　خوشدر اولمق صید صیاد اولمدن
غره اولمه کندیکه افتاده اول　آفتاب اولمه چو ذره ساده اول
ساکن درگاه اولوب بیخانه اول　ادعای شمعی قو پروانه اول
چاشنیٔ زندگی اولسون عیان　بنده لکده سلطنت اولدی نهان
بازگونه نعلدر نقش جهان　تخته بندانه لقب اولمش شهان
بوینی باغلی هم باشنده تاج وار　خلق اکا دیراشته اشته تاجدار
زیب ظاهر همچو گور کافران　باطنی قهر خدای مستعان
اول قبورک شکلی جص ایله سفید　پردهٔ پندار در اولمش بدید
طبع مسکینکده جص اولدی هنر　همچو نخل موم بی برگ و ثمر

در بیان آنکه لطف حق را همه کس داند و قهر حق را همه کس داند و همه از قهر حق گریزانند و بلطف او درآویزانند اما حق تعالی قهرها را در لطف پنهان کرد و لطفها را در قهر پنهان کرد نعل بازگونه و تلبیس و مکرالله بود تا اهل تمییز و ینظر بنور الله از حال بینان و ظاهر بینان جدا شوند که لیبلوکم ایکم احسن عملا

بو مقاله انک بیانندهدر که لطف و قهار رب العالمینک جل شانه لطف و قهرینی هرکس بیلوب جمله عالم قهرندن استعاذه و لطفنه التجا ایدرلر اما حق تعالی قهرینی الطافنده خفی و لطفنی قهرنده مختفی ایلیوب مکرینی نعل بازگونه مثال ایتمشدر تا اهل تمییز و مظهر ینظر بنور الله اولنلر حال پرستان و ظاهر بینلردن متمیز و جدا اوله لر لیبلوکم ایکم احسن عملا

گفت درویشی بدرویشی که تو　چون بدیدی حضرت حق را بگو
گفت بیچون دیدم اما بهر قال　باز گویم مختصر آنرا مثال
دیدمش سوی چپ او آذری　سوی دست راست جوی کوثری
سوی چپش بس جهانسوز آتشی　سوی دست راستش جوی خوشی
سوی آن آتش گروهی برده دست　بهر آن کوثر گروهی شاد و مست
لیک لعب بازگونه بود سخت　پیش پای هر شقی و نیکبخت
هر که در آتش همی رفت و شرر　از میان آب بر می کرد سر
هر که سوی آب میرفت از میان　او در آتش یافت میشد در زمان

دیدی بر درویشه بر درویش پاک　نیجه گوردک حقی سویله تابناک
دیدی بی کیف و کم اولدی بو خبر　ایلیم اما مثال مختصر
صانکه آتشدر یسارنده کمین　کوثرا اما موجه پرداز یمین
سوی چپده آتش پرسوز و تاب　راست اولمش لیک جوی آب ناب
بر بلوک اول آتشه آماده دست　بر بلوک بر کوثر ایله شاد و مست
لیک فعل بازگونه اولدی سخت　انده حاضر هر شقی و نیکبخت
کیمکه ایتدی عزم نار پر شرر　ایتدی قعر آبدن اظهار سر
کیمکه ایتدی جانب آبی مکان　اولدی آتشده نمایان اول زمان

هرکه سوی راست شد و آب زلال / هر برون میکرد از سوی شمال
وانکه شد سوی شمال آتشین / هر برون میکرد از سوی یمین
کم کسی بر سرّ این مضمر زدی / لاجرم کم کس دران آتش شدی
جز کسی که بر سرش اقبال ریخت / کورها کرد آب و در آتش گریخت
کرده ذوق نقد را معبود خلق / لاجرم زین لعب مغبون بود خلق
جوق جوق وصف صف از حرص و شتاب / محترز ز آتش گریزان سوی آب
لاجرم ز آتش برآوردند سر / اعتبار الاعتبار ای بیخبر
بانک میزد آتش ای گیجان و کول / من نیم آتش منم چشمهٔ قبول
چشم بندی کرده اند ای بی نظر / در من آی و هیچ مگریز از شرر
ای خلیل اینجا شرار و دود نیست / جز که سحر و خدعهٔ نمرود نیست
چون خلیل حق اگر فرزانهٔ / آتش آب تست و تو پروانهٔ
جان پروانه همی دارد ندی / کای دریغا صد هزارم پر بدی
تا همی سوزید ز آتش بی امان / کوریٔ چشم و دل نامحرمان
بر من آرد رحم جاهل از خری / من برو رحم آرم از بینش وری
خاصه این آتش که جان آبهاست / کار پروانه بعکس کار ماست
او ببیند نور و در ناری رود / دل ببیند نار و در نوری شود
اینچنین لعب آمد از رب جلیل / تا ببینی کیست از آل خلیل
آتشی را شکل آبی داده اند / واندر آتش چشمهٔ بگشاده اند
ساحری صحن برنجی را بفن / صحن پر کرم میکند در انجمن
خانه را او پر ز کژدمها نمود / از دم سحر و خود آن کژدم نبود
چونکه جادو می نماید صد چنین / چون بود دستان جادو آفرین
لاجرم از سحر یزدان قرن قرن / اندر افتادند چون زن زیر پهن
ساحرانشان بنده بودند و غلام / اندر افتادند چون صعوه بدام
هین بخوان قرآن ببین سحر حلال / سرنکونیٔ مکرهای کالجبال
من نیم فرعون کایم سوی نیل / سوی آتش میروم من چون خلیل
نیست آتش هست آن ماء معین / وان دگر از مکر آب آتشین
بس نکو گفت آن رسول خوش جواز / ذرهٔ عقلت به از صوم و نماز
زانکه عقلت جوهرست این دو عرض / این دو در تکمیل آن شد مفترض
تا جلا باشد مران آیینه را / که صفا آید ز طاعت سینه را
لیک گر آیینه از بن فاسدست / صیقل او را دیر باز آرد بدست

هر کیم ایتدی راست رو قصد زلال / سربراورده اولور عند الشمال
ایلین عزم شمال آتشین / اولدی پهل سرداده سمت یمین
پیکده بر واقف بو سرّ مضمره / لاجرم راضی قلیل اول آذره
آز اولور کیم بندهٔ مقبل اوله / باقمز آبه آتشه واصل اوله
خلق ذوق نقده کیم مفتون اولور / لاجرم بولعب ایله مغبون اولور
هر برنده حرصله صف صف شتاب / محترز آتشدن ایلر قصد آب
لاجرم آتشدن ایلر رفع سر / اعتبار الاعتبار ای بی خبر
آتش ایتمکده ندا ای ابلهان / صانمه آتش چشمه یم اما نهان
چشمبند اولدم سکا ای بی بصر / گل بکا اولمه هراسان شرر
ای خلیل انده شرار و دود یوق / مکر و سحر و خدعهٔ نمرود یوق
گر خلیل حق گبی فرزانه سن / آتش آبکدر که سن پروانه سن
جان پروانه ایدر هر دم ندا / اولسه پیک پرّم ایدردم هپ فدا
تا اوله سوزان نار بی امان / کوریٔ چشم دل نامحرمان
رحم ایدر جاهل خریتدن بکا / بن ترحمده بصیرتله اکا
باخصوص آتشکه اولدی جان آب / کار پروانه اولور عکس صواب
اول کورر نوری ایدر ناره قبول / دل کورر ناری ایدر نوره دخول
ابتلای حق در اولدی بو دلیل / تا که ممتاز اوله لر آل خلیل
شکل آبی ایتدی آتشده عیان / آتش ایچره چشمه لر ایتدی روان
کور پرنجه ساحر ایلر سحر و فن / کاسهٔ پر کرم ظن ایلر کورن
خانه یی پر عقرب ایلر سو بسو / پهل دگل عقرب دم سحر اولدی بو
ایده جادو بویله صد صنعت عیان / کورندر صنع خدای مستعان
لاجرم مکر خدادن مرد و زن / چاه جاهه قصد ایدرلر بی رسن
اکه ساحرلر غلام و بنده در / صعوهٔ ناچیز دام افکنده در
کور که قرآنده ندر سحر حلال / مکر اولور زائل اولورسه کالجبال
صانمه فرعونم ایدم آهنگ نیل / آتشه عزم ایلرم همچون خلیل
صانمه آتشدر او در ماء معین / اول ایسه مکر ایله آب آتشین
خوش بیوردی اول رسول سرفراز / عقل اولور پهل راجح صوم و نماز
چونکه جوهر اولدی عقل انلر عرض / اولدی انلر عاقل ایچون مفترض
چون جلا ثابت اوله آیینه ده / پس صفابخش اولدی طاعت سینه ده
لیکن اول مرآت کیم فاسد اولور / صیقل اولمز کارگر کاسد اولور

وان کزین آیینه که خوش مغرس است / اندکی صیقل گری آنرا بس است

اوله بر آیینه لازم درسکا / صیقل جزئی اوله کافی اکا

تفاوت عقول در اصل فطرت خلاف معتزله که ایشان گویند در اصل عقول جزوی برابراند افزونی وتفاوت بتعلمست وریاضت وتجربه

این تفاوت عقلها را نیک دان / در مراتب از زمین تا آسمان
هست عقلی همچو قرص آفتاب / هست عقلی کمتر از زهره وشهاب
هست عقلی چون چراغ سرخوشی / هست عقلی چون ستارهٔ آتشی
زانکه ابر از پیش آن چون واجهد / نور یزدان بین خردها بردهد
عقلهای خلق عکس عقل او / عقل او مشکست وجمله عقل بو
عقل کل ونفس کل مرد خداست / عرش وکرسی را مدان کزوی جداست
مظهر حقست ذات پاک او / زو بجو حق را واز دیگر مجو
عقل جزوی عقل را بدنام کرد / کام دنیا مرد را بی کام کرد
آن زصیدی حسن صیادی بدید / وین زصیادی غم صیدی کشید
آن زخدمت نازمخدومی بیافت / وین زمخدومی زراه عز بتافت
آن زفرعونی اسیر آب شد / وز اسیری سبط صد سهراب شد
لعب معکوست وفرزین بند سخت / حیله کم کن کار اقبالست وبخت
برخیال وحیله کم تن تار را / که غنی ره کم دهد مکار را
مکر کن در راه نیکو خدمتی / تا نبوّت یابی اندر امتی
مکر کن تا وارهی از مکر خود / مکر کن تا فرد گردی از حسد
مکر کن تا کمترین بنده شوی / در کمی رفتی خداوندی شوی
روبهی وخدمت ای گرگ کهن / هیچ بر قصد خداوندی مکن
لیک چون پروانه در آتش بتاز / کیسهٔ زان بر مدوز وپاک باز
زور را بگذار وزاری را بگیر / رحم سوی زاری آید ای فقیر
زاریٔ مضطر تشنه معنویست / زاریٔ سرد دروغ آن غویست
گریهٔ اخوان یوسف حیلت است / که درونشان پر ز رشک وعلتست

تفاوت عقول اصل فطرتده اولوب معتزله نک خلافنه که انلر عن اصل عقول جزئیه یکسان ایکن بو تفاوت وافزونی تعلیمدن وریاضت وتجربه دن نمایاندر دیرلر

بیل تفاوتدر عقوله رونما / ارضدن اولدی مراتب تا سما
بعض عقل اولدی مثال آفتاب / بعض آخر فی المثل نجم وشهاب
بعض عقل اولدی چراغ بی ضیا / بعض آخر چون ستاره روشنا
پیشگاهندن چون ابر اوله بعید / نور حق بین ایلر اول عقلی سعید
کیم اولور عکسی عقول خلق انک / بوییدر هپ مشک عقل روشنک
اولدی عقل ونفس کل مرد خدا / عرش وکرسی صانمه کیم اندن جدا
ذاتی اولدی مظهر آلای حق / غیره باقمه اندن اول جویای حق
عقل جزئی عقلی بدنام ایلدی / کام دنیا مردی ناکام ایلدی
حسن صیادی کورر اول صیددن / بو اولور صیاد وصیده راهزن
اول اولور خدمت ایله مخدوم ناز / بو اولوب مخدوم اولور بی برگ وساز
اول اسیر آب اولور فرعون ایکن / سبط اسیر ایکن اولور پرتوفکن
لعب معکوس اولدی فرزین بند سخت / حیله اولمز اولدی بو اقبال وبخت
کچ خیال وحیله دن اولمه دنی / الحذر مکاره یول ویرمز غنی
مکر ک ایله حسن خدمت کو کبی / امت ایکن اوله سن حتی نبی
مکر ایله اول کندی مکرکدن خلاص / هم حسددن پاک اولوب اول عبد خاص
مکر قیل تا اوله سن عبد کمین / اولمه دعوای سیادتله غبین
روبه اول قیل خدمت ای گرگ کهن / طوتسوزم قصد سیادت ایتمه سن
لیک پروانه کبی صون آتشه / پاکباز اول باقمه وضع سرکشه
زوری ترک ایت ایله زاریده قیام / رحم وشفقت اولدی زاری یه مدام
زاریٔ مضطر اولور امر قوی / زاریٔ سرد دروغ ایلر غوی
گریهٔ اخوان یوسف حیله در / اشک چشمی مکر والحاح ایله در

حکایت آن اعرابی که سگ او از گرسنگی می مرد وانبان او پرنان وبر سگ نوحه میکرد وشعر میگفت ومیگریست وسر وروی میزد ودریغش می آمد که لقمهٔ از انبان سگ را دادن

اول اعرابینک حکایتیدر که انبانی پرنان ایکن کلبی آچلقدن هلاک اولوب کلبنه نوحه کنان وشعر گویان وسر ورو کوب اوله رق گریه ایدردی واکا حیف ودریغ گلوردیکه کلبه برلقمه ویره

آن سکی می مرد و کریان آن عرب   اشک می بارید و میکفت ای کرب
سائلی بکذشت و کفت این کریه چیست   نوحه و زاری تو از بهر کیست
کفت در ملکم سکی بد نیکخو   نک همی میرد میان راه او
روز صیادم بشب او پاسبان   تیز چشم و صید کیر و دزد ران
کفت رنجش چیست زخمی خورده است   کفت جوع الکلب زارش کرده است
کفت صبری کن برین رنج و حرض   صابرانرا فضل حق بخشد عوض
بعد از آن کفتش که ای سالار حر   چیست اندر دستت این انبان پر
کفت نان و زاد و لوت دوش من   میکشانم بهر تقویت بدن
کفت چون ندهی بدان سک نان و زاد   کفت تا این حد ندارم مهر و داد
دست ندهد بی درم در راه نان   لیک هست آب دو دیده رایکان
کفت خاکت بر سر ای پر باد مشک   که لب نان پیش تو بهتر ز اشک
اشک خونست و بغم آبی شده   می نیرزد خاک و خون بیهده
کل خود را خوار کرد او چون بلیس   پاره‌ای این کل نباشد جز خسیس
من غلام آنکه نفروشد وجود   جز بدان سلطان با افضال و جود
چون بکرید آسمان کریان شود   چون بنالد چرخ یارب خوان شود
من غلام آن مس همت پرست   کو بغیر کیمیا نارد شکست
دست اشکسته برآرد در دعا   سوی اشکسته پرد فضل خدا
کر رهایی بایدت زین چاه تنک   ای برادر رو برآذر بی درنک
مکر حق رابین و مکر خود بهل   ای ز مکرش مکر مکاران خجل
چونکه مکرت شد فنای مکر رب   می کشایی یک کمینی بو العجب
که کمینه آن کمین باشد بقا   تا ابد اندر عروج و ارتقا

در بیان آنکه هیچ چشم بدی آدمی را چنان مهلک نیست که چشم پسند خویشتن مکر که چشم او مبدل شده باشد بنور حق و خویشتن او بی خویشتن شده که بی یسمع و بی یبصر

پر طاوست مبین و پای بین   تا که سوء العین نکشاید کمین
که بلغزد کوه از چشم بدان   یزلقونک از نبی برخوان بدان
احمد چون کوه لغزید از نظر   در میان راه بی کل بی مطر
در عجب درماند کین لغزش ز چیست   من نه پندارم که این حالت تهیست
تا بیامد آیت و آکاه کرد   کان ز چشم بد رسیدت در نبرد

سک کرسنه مرده کریان اول عرب   اغلیوب دیر ایدی و احزن و کرب
کچدی بر سائل دیدی بو کریه نه   نوحه و زاری کیمه بو فریه نه
دیدی ملکم ایدی بر کلب نکو   اشته یولده مرده در اول نیکخو
پاسبان شب ایدی صیاد روز   دزده سد راه و صیده داغسوز
دیدی یا رنجی ندر زخمی ندن   دیدی جوع الکلب اولدی داغزن
دیدی صبر ایله چو کار ایتمش مرض   صابرینه فضل حقدندر عوض
بعد از ان دیدی اکا ای مرد حر   پس ندر دستکده بو انبان پر
دیدی نان و زاد راه همدر بنم   کیم بو قوت ایله بولور قوت تنم
دیدی اول کلبه نیچون امساک نان   دیدی اول حدده دکل میل جنان
یولده نان کیر مزاله چون بی درم   رایکان کوز یاشی اما دمبدم
دیدی طپراق باشکه ای پر ستیز   بردیلم نان سا که اشکدن عزیز
اشک خوندر غم انی ایتمشدر آب   خوید رخون عبثدن پس تراب
خوار ایدر کلیتن ابلیس وش   پاره کلدر خسیس بارکش
بن غلامم اکه کیم صاتمز وجود   قصدی یوق الا که اول ذو فضل و جود
اغلدقچه آسمان کریان اولور   ایکلدکچه چرخ یارب خوان اولور
اول مس پر همته عبدم که او   کیمیادن غیره ایمز سر فرو
انکسار ایله کرک دست دعا   منکسر در مظهر فضل خدا
مطلبک ایسه خلاص چاه تنک   ای برادر قصد نار ایت بی درنک
مکرکی ترک ایله مکر حقی بیل   مکرک ایتدی نیجه مکاری خجل
مکرک اوله چون فنای مکر رب   فتح اولور سا که کمین بو العجب
اول کمینه اجر کمتر در بقا   تا ابد عالی عروج و ارتقا

انک بیاننده در که بنی آدم ایچون کندی چشم خودپسندی کبی بر چشم بد و مهلک یوقدر مکر که چشمی نور حق ایله مبدل اوله که بی یسمع و بی یبصر مصداقنجه نفسندن خلاص اوله

باقمه پر طاوسه اول پای بین   چشم بددن اولمیه تا کیم کمین
چشم بددن کوه ایچون وار در زلق   یزلقونک دیدی کور قرآنده حق
احمد کوه ویر لغزش نظر   اولمشیکن راه بی کل بی خطر
اول عجبده قالدی بو لغزش ندن   بو تهی حالت اوله ظن ایتمه سن
ایلدی اکاه ایدوب آیت نزول   چشم بددن ایتدی بو حالت حلول

کر بدی غیر از تو در دم لا شدی
صید چشم و سخرهٔ افنا شدی

لیک آمد عصمتی دامن کشان
وین که لغزیدی بد از بهر نشان

عبرتی کیر اندران که کن نگاه
برک خود عرضه مکن ای کم زکاه

اولسه سندن غیر اولوردی شمدی لا
صید ایدردی آنی چشم ابتلا

لیکن اولدی عصمت حق مامنک
بو تغیر بر نشانیدر انک

عبرت آل اول کوه دینه قیل نگاه
سن دکلسن اکه نسبت برک کاه

تفسیر وان یکاد الذین کفروا لیزلقونک بابصارهم

یا رسول الله دران نادی کسان
می زنند از چشم بد بر کرکسان

از نظرشان کلهٔ شیر عرین
واشکافد تا کند آن شیر انین

بر شتر چشم افکند همچون حمام
وانکهان بفرستد اندر پی غلام

که برو از پیه این اشتر بخر
بیند اشتر را سقط او راه در

سر بریده از مرض آن اشتری
کو بتک با اسب میکردی مری

کز حسد وز چشم بد بی هیچ شک
سیر و کردش را بکرداند فلک

آب پنهانست و دولاب آشکار
لیک در کردش بود آب اصل کار

چشم نیکو شد دوای چشم بد
چشم بد را لا کند زیر لکد

سبق رحمتراست وان از رحمتست
چشم بد محصول قهر و لعنت است

رحمتش بر نقمتش غالب شود
چیره زین شد هر نبی بر ضد خود

کو نتیجهٔ رحمتست و ضد او
از نتیجهٔ قهر بود آن زشت خو

حرص بط یکتاست این پنجاه تاست
حرص شهوت مار و منصب اژدهاست

حرص بط از شهوت حلقست و فرج
در ریاست بیست چندانست درج

از الوهیت زند در جاه لاف
طامع شرکت کجا باشد معاف

زلت آدم ز اشکم بود و باد
وان ابلیس از تکبر بود و جاه

لاجرم او زود استغفار کرد
وان لعین از توبه استکبار کرد

حرص حلق و فرج هم خود بدرکیست
لیک منصب نیست آن اشکستکیست

بیخ و شاخ آن ریاست را اگر
باز گویم دفتری باید دگر

اسب سرکش را عرب شیطانش خواند
نی ستوری را که در مرعی بماند

شیطنت کردنکشی بد در لغت
مستحق لعنت آمد این صفت

صد خورنده کنجد اندر کرد خوان
دو ریاست جو نکنجد در جهان

آن نخواهد کین بود بر پشت خاک
تا ملک بکشد پدر را ز اشتراک

آن شنیدستی که الملک عقیم
قطع خویشی کرد ملکت جو زییم

کو عقیمست و ورا فرزند نیست
همچو آتش با کسش پیوند نیست

هرچه یابد او بسوزد بر درد
چون نیابد هیچ خود را میخورد

وان یکاد الذین کفروا لیزلقونک بابصارهم تفسیریدر

یا رسول الله بو وادیده کسان
چشم بددن ایتدی زخم کرکسان

بد نظر ایتسه سر شیر عرین
چاک اولوب اول شیر اولور دوقفانین

اولسه چشم انداز اشتر همچو موت
کوندرر عبدین پهلور کیم اولدی فوت

دیرکه اول لحم شتردن حصه یاب
شبهه سی یوق قالمدی اشترده تاب

اول مرضدن اشتر ایلر ترک جان
ایلر ایکن سبق اسب تازیان

چشم بد ایله حسد بی ریب و شک
سیر و کردشده اولور سد فلک

آب پنهان اولدی دولاب آشکار
لیک کردشده صو در اصل کار

چشم نیکو درد وای چشم بد
ایلر اول چشم بدی زیر لکد

سبق رحمت رحمتندن ایزدک
قهر و لعنت حاصلی چشم بدک

سابق اولدی نقمته چون رحمتی
هر نبینک ضده غالب حرمتی

اولدی اول محصول رحمت دشمنان
اولدیلر محصول قهر بیکران

حرص بط یکتا بو خود اضعاف اکا
حرص شهوت مار منصب اژدها

شهوت بط اولدی حرص حلق و فرج
بو ریاستده مضاعف اولدی درج

اهل جاه ایلر الوهیتله لاف
طامع شرکت نیچه اولسون معاف

زلهسی آدم صفینک بطن و باد
زلتی ابلیسک اما کبر و جاه

اولدی استغفار ایله اول مستعین
ایتدی استکبار توبه اول لعین

حرص حلق و فرج اولدی کرچه پست
لیک بی منصب اولور دستی شکست

بو ریاست بیخ و شاخن سویلسم
بر کتاب اولوب اولور افزون رقم

دیرلر اسب سرکشه شیطان عرب
هر ستوره لیکن اولمز بو لقب

شیطنت دیر سرکشه اهل لغت
مستحق لعنت اولدی بو صفت

جمع اولور بر سفره ده صد طعمه خوار
عالمه صیغمز ایکی دولت شعار

استمز کیم ایده خاک اوزره مقر
ایتدیرر شرکت شبهه قتل پدر

اولدی مسموعک که الملک عقیم
قطع رحمه ملک ایدر سوق سقیم

کیم عقیم اولدر انک فرزندی یوق
آتش آسا کمسه یه پیوندی یوق

هر نه بولسه سوزشنده غرق ایدر
چونکه بولمز کندی نفسن حرق ایدر

هیچ شو واره تو از دندان او	رحم کم جو از دل سندان او
چونکه کشتی هیچ از سندان مترس	هر صباح از فقر مطلق کیر درس
هست الوهیت ردای ذوالجلال	هرکه در پوشد برو کردد وبال
تاج ازان اوست آن ما کمر	وای او کز حد خود دارد کذر
فتنهٔ تست این پر طاوسیت	کاشتراکت باید و قدّوسیت

قصهٔ آن حکیم که دید طاوسی را که پر زیبای خود میکند بمنقار و می انداخت و تن خود را کل و زشت میکرد از تعجب پرسید که دریغت نمی آید گفت می آید اما پیش من جان از پر عزیزتر است واین عدوی جان منست

پر خود می کند طاوسی بدشت	یک حکیمی رفته بود انجا بکشت
گفت طاوسا چنین پرّ سنی	بی دریغ از بیخ چون بر میکنی
خود دلت چون میدهد تا این حلل	بر کنی واندازیش اندر وحل
هر پرت را از عزیزی و پسند	حافظان در طیّ مصحف می نهند
بهر تحریک هوای سودمند	از پر تو بادبیزن میکنند
این چه ناشکری وچه بی باکیست	تو نمیدانی که نقاش کیست
یا همی دانی و نازی میکنی	قاصداً قلع طرازی میکنی
ای بسا نازا که کردد آن کناه	افکند مر بنده را از چشم شاه
ناز کردن خوشتر آید از شکر	لیک کم خایش که دارد صد خطر
ایمن آبادست آن راه نیاز	ترک نازش کیر و با آن ره بساز
ای بسا ناز آوری زد پرّ وبال	اخر الامر آن بران کس شد وبال
خوبیٔ ناز ار دمی بفرازدت	هم و ترس مضمرش بکدازدت
وین نیاز ارچه که لاغر میکند	صدر را چون بدر انور میکند
چون ز مرده زنده بیرون میکشد	هرکه مرده کشت او دارد رشد
چون ز زنده مرده بیرون میکند	نفس زنده سوی مرکی می تند
مرده شو تا مخرج الحی الصمد	زندهٔ زین مرده بیرون آورد
دی شوی بینی تو اخراج بهار	لیل کردی بینی ایلاج نهار
بر مکن آن پر که نپذیرد رفو	روی مخراش از عزا ای خوب رو
انچنان رویی که چون شمس ضحاست	انچنان رویی خراشیدن خطاست
زخم ناخن برچنان رخ کافریست	که رخ مه در فراق او کریست

هیچ اولوب زخمندن انکّ اول امین	اولمه شفقت جوی قلب آهنین
بی وجود اولدقده سنداندن نه ترس	هر صباح ایت فقر مطلق ایله درس
کبریا اولدی ردای ذوالجلال	قصد پوشش ایدر اکا محض وبال
تاج انکدر خدمته بزده کمر	وای اکا کیم ایلیه حدین کذر
فتنه در بو پرّ طاوسی سکا	کیم اولور قدوس ایله شرکت نما

اول حکیمک قصه سیدر که بر طاوس کندی پر زیباسنی منقار یله طرح وکنده وبدننی زشت وکل آکنده ایتدیکن کوروب تعجب ایله سکا حیف کلمزمی دیو سؤال ایتدکده بلی کلور اما یانمده جان بوندن اعز وشیرین تر وبو پر بکا عدوی جاندر دیو طاوسک جوابیدر

پرفشان اولمشدی بر طاوس دشت	بر حکیم ایتدی نظر هنکام کشت
دیدی ای طاوس بو پرّ جلیل	حیف در کیم اوله نتف ایله علیل
نیچه قلبک اوله راضی بو حلل	اوله معروض خلل طرح وحل
حسن واعزاز ایله پرّا شرفک	حافظان اوراقنه قور مصحفک
ایتمکه جالب هوای دلکشا	پرّک ایلر مروحه اهل صفا
بی تشکر غفلتکمیدر سنک	فکرت نقاش ایتمزسن انک
یا بیلورسن عرض ناز ایتمکده سن	قصد ایله قلع طراز ایتمکده سن
ای نیچه چوق ناز وار اولدی کناه	بنده یی ایلر بعید چشم شاه
ناز شیرین اولدی مانند شکر	لیک ضمننده انک چوق در خطر
بیل امین اولدی هله راه نیاز	اختیار ایت اول یولی قیل ترک ناز
ای نیچه ناز اولدی کسر پرّ وبال	اخر الامر ایلر ایراث وبال
ناز ایله بر دم اولورسک سرفراز	خوف پنهانی ویرر سوز وکداز
کرچه جسمک بو نیاز اصفر ایدر	صدرک اما بدر روشن انور ایدر
مرده دن چون زنده یی اخراج ایدر	کیم که مرده اولدی رشد انتاج ایدر
زنده دن چون مرده یی بیرون ایدر	نفس زنده جانب موته کیدر
مرده اول تا مخرج الحی اول صمد	مرده دن بر زنده ایلرسه ابد
دی ایسک مشهودک اخراج بهار	لیل ایسک منظورک ایلاج نهار
پرشکن اولمه قبول ایتمز رفو	ناخن ماتمله اولمه خسته رو
اولیه یوز کیم اولدی چون شمس ضحا	اولدی تخدیش اویله بر وجهه خطا
زخم ناخن کفر اولور اول وجهه بیل	کیم رخ مه فرقتندن منفعل

یا همی پیچی تو روی خویش را   ترک کن خوی لجاج اندیش را

کورمده کندی یوزک محجوبسن   ترک لج ایت کورنه ذات خوبسن

دربیان انکه صفا وسادکیٔ نفس مطمئنه زفکرها مشوش میشود چنانکه برروی آینه چیزی نویسی یا نقش کنی اکرچه که پاکش کنی داغی بماند ونقصانی پذیرد

انک بیانده درکه نفس مطمئنه نک صفای طابعی کثرت افکاردن مشوش اولور شویله که روی آیینه یه تحریر ونقش ایلیوب صکره محوایتسک البته انده برکدر وصفوتنده نقصانیت مقرردر

روی نفس مطمئنه درجسد   زخم ناخنهای فکرت میکشد
فکرت بد ناخن پرزهردان   می خراشد در تعمق روی جان
تاکشاید عقدهٔ اشکال را   درحدث کردست زرین بیل را
عقده رابکشاده کیرای منتهی   عقدهٔ سختست برکیسهٔ تهی
درکشاد عقدها کشتی توپیر   عقدهٔ چندی دکربکشاده کیر
عقدهٔ کان برکلوی ماست سخت   که بدانی که خسی یانیکبخت
حل این اشکال کن کرآدمی   خرج این دم کن اکرآدم دمی
حدّ اعیان وعرض دانسته کیر   حدّ خود راد انکه نبود زین کزیر
چون بدانی حدّ خود زین حد کریز   تا به بیچد در رسی ای خاک بیز
عمردر محمول ودر موضوع رفت   بی بصیرت عمر در مسموع رفت
هردلیلی بی نتیجه وبی اثر   باطل آمد در نتیجهٔ خود نکر
جز بمصنوعی ندیدی صانعی   برقیاس اقترانی قانعی
می فزاید در وسایط فلسفی   از دلائل باز برعکسش صفی
این کریزد از دلیل واز حجیب   ازپی مدلول سربرده بجیب
کردخان اورادلیل آتشست   بی دخان مارا دران آتش خوشست
خاصه این آتش که از قرب ولا   از دخان نزدیکتر آمد بما
پس سیهکاری بود رفتن زجان   بهر تخییلات جان سوی دخان

روی نفس مطمئنه تنده بیل   ناخن فکردن اولدی منفعل
فکرت بد ناخن پرسم مثال   رو خراش جان اولور بی قیل وقال
حل ایده تا عقدهٔ اشکالنی   پرحدث ایتمکده پرّ وبالنی
عقده یی فتح اولدی طوت ای منتهی   کیسه اوزره عقده سخت اما تهی
عقده لرحلنده اولدک بی رشاد   طوتکه برقاچ عقده یی قیلدک کشاد
عقدهٔ سخت کلوکیم بزده در   نیک اکر بدکیم اولوردانای سرّ
آدم ایسک ایله بو اشکالی حل   بوده انفاسکی خرج ایله کل
طوت بیلندی حدّ اعیان وعرض   حدّکی بیلکیم اوددر اصل غرض
چونکه بیلدک حدکی ایت حددن کذر   تاکه بیچده اوله موصل سفر
عمراولوب محمول ایله موضوعه صرف   بی بصیرت ایلدک مسموعه صرف
هردلیلک بی نتیجه بی اثر   اول نتیجه اولدی باطل قیل نظر
کوردیک مصنوعدر صانع نهان   بوقیاس اقترانیدر همان
فلسفی اچون وسایطدر فزون   هپ اکا عکس دلائل رونمون
بو دلائلدن کریزان حجاب   قصدی مدلوله وصول وانتساب
آتشه اکه دلیل ایسه دخان   بی دخان آتش بزه اولدی عیان
باخصوص اول آتش قرب ولا   دوددن اولدی بزه قربت نما
پس سیهکاری اولور آهنک جان   جانه تخییلات ایله سمت دخان

دربیان قول رسول علیه السلام که لارهبانیة فی الاسلام

افندمز علیه الصلوة والسلامک لارهبانیة فی الاسلام قول شریفی بیانی

برمکن پر را ودل برکن ازو   زانکه شرط این جهاد آمد عدو
چون عدو نبود جهاد آمد محال   شهوتت نبود نباشد امتثال
صبر نبود چون نباشد میل تو   خصم چون نبود چه حاجت خیل تو
هین مکن خود را خصی رهبان مشو   زانکه عفت هست شهوترا کرو
بی هوا نهی از هوا ممکن نبود   غازیی برمردکان نتوان نمود
انفقوا کفتست پس کسبی بکن   زانکه نبود خرج بی دخل کهن

شف پرایتمه اول اندن سرد دل   بو جهاده چون عدو شرط اولدی بیل
چونکه دشمن یوق جهاد اولدی محال   اولمد قچه شهوت اولمز امتثال
صبر دینمز چونکه سنده میل یوق   بی عدو پس احتیاج خیل یوق
اولمه رهبان کندیکی ایتمه خصی   اشتهانک اولدی عفت مخلصی
بی هوا نهی هوا ممکن دکل   مردکان ایله غزا ممکن دکل
انفقوا دیندی کرک کسب وورود   خرج بی دخله نه ممکندر وجود

کرچه

کرچه آورد انفقوا را مطلق او تو بخوان که اکسبوا ثم انفقوا
همچنان که شاه فرمود اصبروا رغبتی باید کزان تابی تو رو
پس کلوا از بهر دام شهوتست بعد ازان لاتسرفوا از عفتست
چونکه محمول به نبود لدیه نیست ممکن بود محمول علیه
چونکه رنج صبر نبود مر ترا شرط نبود پس فرو ناید جزا
حبذا آن شرط و شادا آن جزا آن جزای دلنواز جانفزا

در بیان انکه ثواب عمل عاشق از حق هم حقست

عاشقانرا شادمانی وغم اوست دست مزد واجرت خدمت هم اوست
غیر معشوق ار تماشایی بود عشق نبود هرزه سودایی بود
عشق آن شعلست کوچون برفروخت هرچه جز معشوق باقی جمله سوخت
تیغ لا در قتل غیر حق براند درنگر زان پس که بعد لا چه ماند
ماند الا الله باقی جمله رفت شاد باش ای عشق شرکت سوز زفت
خود هم او بود آخرین واولین شرک جز از دیدهٔ احول مبین
ای عجب حسنی بود جز عکس آن نیست تن را جنبشی از غیر جان
آن تنی را که بود در جان خلل خوش نکردد کر بکیری در عسل
این کسی داند که روزی زنده بود از کف این جان جان جامی ربود
وانکه چشم او ندیدست آن رخان پیش او جانست این تف دخان
چون ندید او عمر عبد العزیز پیش او عادل بود حجاج نیز
چون ندید او مار موسی را ثبات در حبال سحر پندارد حیات
مرغ کو ناخورده است آب زلال اندر آب شوره دارد پر و بال
جز بضد ضد را همی نتوان شناخت چون ببیند زخم بشناسد نواخت
لاجرم دنیا مقدم آمده است تا بدانی قدر اقلیم الست
چون ازینجا وارهی انجا روی در شکر خانهٔ ابد شاکر شوی
کویی آنجا خاک را می بیختم زین جهان پاک می بکریختم
ای دریغا پیش ازین بودم اجل تا عذابم کم بدی اندر وجل

در تفسیر این قول رسول علیه السلام که ما مات من مات الا وتمنی ان یموت قبل ما مات ان کان برا لیکون الی وصول البر اعجل وان کان فاجرا لیقل فجوره

کرچه مطلق کلدی امر انفقوا شویله کیم اول حق بیوردی اصبروا
دام شهوتدر کلوا امری سکا چونکه محمول به اولمز رسم حال
چونکه سنده رنج صبر اولمز بدید حبذا اول شرط ایده جلب جزا
اکسبوا ثم انفقوا دیر نکته کو ایلمه مکر و بدن تقلیب رو
بعد ازان لاتسرفوا عفت اکا انده محمول علیه اولمق محال
جملهٔ شرط و جزا اولمز مفید بر جزا کیم دلنواز و جانفزا

عاشقک ثواب عملی حقدن ینه حق ایدیکن بیان ایدر

عاشقه شوق وغم ونعمت او در دست مزد واجرت خدمت او در
غیر معشوقک جمالی اوسه مشق اول عبث سودا اولور ظن ایتمه عشق
عشقدر اول شعله کیم بولدقده تاب ایلر اول اغیار معشوقی خراب
قتل غیر حقده جاری تیغ لا وارمی لادن صکره کور بر رونما
قالدی الا الله باقی کتدی هپ عشق شرکت سوز آنی پاک ایتدی هپ
پس اول اولدی اولین وآخرین دیدهٔ احولده در شرکت همین
غیر وارمی عکس حسندن جدا تنده جاندن غیری یوق جنبش نما
اول تنک کیم اوله جاننده خلل ایلمز اصلاح اولورسه بیک عسل
بیلدی اول کس اوله برکون زنده هوش جان جان کفندن اوله جام نوش
اولکه آنی ایتمدی چشمی شهود اکه نسبت جان اولور بو تف دود
اولمسه عبد العزیز اوغلی عمر عدل اولور حجاجه اسناد خبر
کورمینلر مار موساده ثبات حبل سحری ظن ایدر صاحب حیات
قنغی قوش کیم ایچمدی آب زلال آب شوره عرض ایدر منقار و بال
بیلمک اولمز ضدی لا ضد ایله مرهمی زخم ایله هر نی جدا ایله
پس تخلل ایلدی دنیای پست بیلنه تا قدر اقلیم الست
قورتیلوب بوندن کیدرسن چون اکا تا ابد کارک اولور شکر خدا
دیرسن انده خاکده ایتدم قرار ایلیوب باغ مقدسدن فرار
کاش بوندن اول اولسیدی اجل اولمسیدم خستهٔ خوف و وجل

افندمز صلی الله علیه وسلمک ما مات من مات الا وتمنی ان یموت قبل ما مات ان کان برا لیکون الی وصول البر اعجل وان کان فاجرا لیقل فجوره قول شریفی تفسیریدر

زین بفرمودست آن آگه رسول که هران که مرد و کرد از تن نزول
نبود او را حسرت نقلان و موت لیک باشد حسرت تقصیر و فوت
هرکه میرد خود تمنی باشدش که بدی زین پیش نقل مقصدش
گر بود بد تا بدی کمتر شدی ور تقی تا خانه زوتر آمدی
گوید آن بدبخت بی بوده ام دمبدم من پرده می افزوده ام
گر ازین زوترمرا معبر بدی این حجاب و پرده ام کمتر بدی
از حریصی کم دران روی قنوع وز تکبر کم دران چهرهٔ خشوع
همچنین از بخل کم در روی جود وز بلیسی چهرهٔ خوب سجود
برمکن آن پر خلد آرای را برمکن آن پرّه همای را
چون شنید این پند در وی بنگریست بعد ازان در نوحه آمد میگریست
نوحه و گریهٔ دراز دردمند هرکه آنجا بود در گریش فکند
وانکه می پرسید پرکندن ز چیست بی جوابی شد پشیمان می گریست
کز فضولی من چرا پرسیدمش او ز غم پر بود شورانیدمش
میچکید از چشم تر بر خاک آب اندران هر قطره مدرج صد جواب
گریهٔ با صدق بر جانها زند تا که چرخ و عرش را گریان کند
عقل و دلهایی کانی عرشی اند در حجاب از نور عرشی می زیند

پس بیورمشدر انکچون اول رسول کیمسکه موت ایله ایدر تندن نزول
انده اولمز انفعال نقل و موت لیک وار در حسرت تقصیر و فوت
هرکه فوت اوله اکا بو در مقال کاش اول ایتمش اولسم انتقال
گر بد ایسه بدلکی ناقص اولور گر تقی در خانه ده خالص اولور
دیر که اول بدبخت اولدم خراب ایتمشم جهل ایله تضعیف حجاب
بوندن اول نقل و رحلت ایلسم پس اولوردی بو حجاب و پرده کم
حرص چاک ایلر قناعت روینی کبر ایدر خسته ضراعت روینی
بخل اولور درندهٔ رخسار جود عجب اولور داغ رخ خوب سجود
ایتمه ریزان پر خلد آرایی سن ایتمه قطع اول پرّه همایی سن
چون بو پندی گوش ایدوب ایتدی نظر نوحه پرداز اولدی قیلدی گریه لر
نوحه پردردن ایتدی اشکبار هرکسی اغلتدی انده زار زار
ریزش پرّی ایدن اندن سؤال بی جواب اولدی پشیمان مقال
کیم نیچون صوردم فضولانه بودم پر غم ایکن ایلدم تحریک غم
ایلدی چشم تری خاکی پر آب ایتدی هر بر قطره درج صد جواب
صدق گریه جانلره ایلر اثر بلکه چرخ و عرشی هم گریان ایدر
عقل و دل عرشید را ایتمه ارتیاب لیک نور عرشدن وار در حجاب

دربیان آنکه عقل و روح در آب و گل محبوسند همچو هاروت و ماروت در چاه بابل

هاروت و ماروتک چاه بابلده محبوس اولدیغی کبی عقل و روح محبوس آب و گل اولدیغن بیاندر

همچو هاروت و چو ماروت آن دو پاک بسته اند اینجا بچاه سهمناک
عالم سفلی و شهوانی دراند اندرین چه گشته اند از جرم بند
سحر و ضد سحر را بی اختیار زین دو آموزند نیکان و شرار
لیک اول پند بدهندش که هین سحر را از ما میاموز و مچین
ماش بیاموزیم این سحر ای فلان از برای ابتلا و امتحان
کامتحان را شرط باشد اختیار اختیاری نبودت بی اقتدار
میلها همچون سگان خفته اند اندرایشان خیر و شر بنهفته اند
چونکه قدرت نیست خفتند این رده همچو هیزم پاره ها و تن زده
تا که مرداری درآید در میان نفخ صور حرص کوبد بر سگان
چون دران کوچه خری مردار شد صد سگ خفته بدان بیدار شد
حرصهای رفته اندر کتم غیب تاختن آورد سر بر زد ز جیب

اولدی چون هاروت و ماروت ایکی پاک بونده وقف قعر چاه سهمناک
عالم سفلی و شهوانیده بیل اولدیلر بو چاه ایچنده منفعل
سحر و ضد سحر اولوب انلرده فن اوگرنور هر نیک و بد بو ایکیدن
لیک اول پند ایدرلر آدمه سحری گل بزدن تعلم ایلمه
بزده تعلیم اولدی سحری ای فلان بیل برای ابتلا و امتحان
امتحانک شرطی اولدی اختیار اختیار اولمز ولی بی اقتدار
میللر اولدی سگان خفته سان خیر و شر انلرده اولمشدر رهان
چونکه قدرت یوق اولور نائم کلاب همچو هیزم پارهٔ بی التهاب
اورته یه گلدکده بر جیفه همان نفخ صور حرص ایدر نشر سگان
کوچه ده بر جیفه اولسه پیش و کم صد سگ خفته اولور بیدار او دم
حرص رفته خودنمای غیب اولور ترکتازه سرفراز جیب اولور

موموی هرسکی دندان شده   وز برای حیله دم جنبان شده
نیم زیرش حیله بالا آن غضب   چون ضعیف آتش که یابد او حطب
شعله شعله میرسد از لامکان   میرود دود و لهب تا آسمان
صد چنین سک اندرین تن خفته اند   چون شکاری نیست شان بنهفته اند
یا چو باز اند و دیده دوخته   در حجاب از عشق صیدی سوخته
تا کله برداری و بیند شکار   انکهان سازد طواف کوهسار
شهوت رنجور ساکن میشود   خاطر او سوی صحت میرود
چون ببیند نان و سیب و خربزه   در مصاف آید مزه و خوف بزه
کر بود صبار دیدن سود اوست   آن تهیج طبع سستش را نکوست
ور نباشد صبر پس نادیده به   تیر دور اولی ز مرد بی زره

هر کلابک موبی بر دندان اولور   حیله ده سرباز و دم جنبان اولور
نصف اسفل حیله بالا پر غضب   صان ضعیف آتشده جمع اولدی حطب
شعله بر شعله اولوب طغیان نار   آسمان پیما اولور دود و شرار
بویله یوز کلب اولدی تنده نهان   چونکه یوقدر بر شکار اولمز عیان
یا چو باز چشم بسته پیل یقین   عشق صیدیله اولور پرده نشین
بی کلاه اتاکه کوره بر شکار   بی قرار ایلر طواف کوهسار
خسته ده شهوت اولور وقف سکون   انده صحت فکر ایدر نقش درون
کوره تا نان و سیب و خربزه   حمیه و نفع و ضرر کلمز کوزه
سود اولور کورمکده صبار اولسه کر   اول تهیج طبیع سسته سود ایدر
کورممک یکدر دکل ایسه صبور   مرد بی زره اولسه خوشدر تیره دور

جواب کفتن طاوس آن سائل را

چون ز کریه فارغ آمد کفت رو   که تو رنک و بوی را هستی کرو
آن نمی بینی که هر سو صد بلا   سوی من آید پی این بالها
ای بسا صیاد بی رحمت مدام   بهر این پرها نهد هر سو دام
چند تیر انداز بهر بالها   تیر سوی من کشد اندر هوا
چون ندارم زور و ضبط خویشتن   زین قضا و زین بلا و زین فتن
آن به آید که شوم زشت و کریه   تا بوم ایمن درین کهسار و تیه
این سلاح عجب من شد ای فتا   عجب آرد معجبان را صد بلا

سائل مذکوره طاوسک جوابیدر

کریه دن چون فارغ اولدی دیدی آه   وار که رنک و بویه درسنده نکاه
انی کورمزسنکه هر سو صد بلا   باکه بو بال ایچون اولدی درقفا
ای نیجه صیاد بی شفقت مدام   بو پر ایچون وضع ایدر هر یا که دام
بونجه تیر انداز قصد بال ایله   تیرن ایلر بر هوا اقبال ایله
چونکه کندم حفظه یوقدر بنده زور   بو قضادن بو بلادن بالضرور
باکه اول یکدر اولوب زشت و کریه   آمنم اوله بنم کهسار و تیه
بو سلاح عجبم اولدی اوّلا   عجب اولور معجبلره دائم بلا

بیان انکه هنرها و زیرکیها و مال دنیا همچون پرهای طاوس عدوّ جانست

بس هنر آمد هلاکت خام را   کز پی دانه نبیند دام را
اختیار آن را نکو باشد که او   مالک خود باشد اندر اتقوا
چون نباشد حفظ و تقوی زینهار   دور کن آلت بینداز اختیار
جلوه گاه و اختیارم این پر است   بر کنم پر را که در قصد سر است
نیست انکارد پر خود را صبور   تا پرش در نفکند در شر و شور
پس زیانش نیست پر کو بر کند   کر رسد تیری بپیش آرد مجن
لیک بر من پر زیبا دشمنیست   چونکه از جلوه گری صبریم نیست
کر بدی صبر و حفاظم راه بر   بر فزودی ز اختیارم کر و فر

انواع هنر و فطنت و مال دنیا و زینت پر طاوس کبی بلای جان ایدوکنی بیاندر

بس هنر اولدی هلاک مرد خام   دانه کوردکده اولور اعمای دام
اختیار اول ذاته احسندر که او   اوله منقاد زمام اتقوا
اولمیه چون حفظ تقوی الحذر   اختیار و آلته ایتمه نظر
جلوه کاه و اختیارمدر بو پر   نیلیم اول پرّی ایده قصد سر
پرینی یوق عد ایدر مرد صبور   اولمیه تا پرّی دام شر و شور
اولمسون اول پر شکن چون یوق ضرر   ناوک اندازه ایدر عرض سپر
پر زیبا لیک دشمندر بکا   جلوه دن یوق چونکه صبرم هر یکا
اولسه صبر و احتیاطم راهبر   اختیارمدن بولوردم کر و فر

همچو طفلم یا چو مست اندر فتن   نیست لایق تیغ اندر دست من
کر مرا عقلی بدی و منزجر   تیغ اندر دست من بودی ظفر
عقل باید نور ده چون آفتاب   تا زند تیغی که نبود جز صواب
چون ندارم عقل تابان و صلاح   پس چرا در چاه نندازم سلاح
در چه اندازم کنون تیغ و مجن   کین سلاح خصم من خواهد شدن
چون ندارم زور و یاری و سند   تیغم او بستاند و بر من زند
رغم این نفس قبیحه خوی را   که نپوشد رو خراشم روی را
تا شود کم این جمال و این کمال   چون نماند رو کم افتم در وبال
چون بدین نیت خراشم بزه نیست   که بزخم این روی را پوشیدنیست
کر دلم خوی ستیری داشتی   روی خوبم جز صفا نفراشتی
چون ندیدم زور و فرهنک و صلاح   خصم دیدم زود بشکستم سلاح
تا نکردد تیغ من او را اکال   تا نکردد خنجرم بر من وبال
می کریزم تا رکم جنبان بود   کی فرار از خویشتن آسان بود
آنکه از غیری بود او را فرار   چون از و ببرید کیرد او قرار
من که خصمم هم منم اندر کریز   تا ابد کار من آمد خیز خیز
نی بهندست ایمن و نی در ختن   آنکه خصم اوست سایهٔ خویشتن

فتنه ده طفلم یا مست پر ستیز   دستمه لایق دکلدر تیغ تیز
بنده اولسه عقل و رشد معتبر   تیغ اولوردی الده مفتاح ظفر
عقل نورانی کرک چون آفتاب   تیغبازی ایتمیه الا صواب
چونکه یوقدر عقل و در کمده صلاح   خوشدر ایتسم چاهه القای سلاح
چاهه کتسون شمدی اول تیغ و سپر   کیم سلاح خصم اولور بندن کیدر
چونکه یوقدر بنده زور جنک و حرب   اول آلور تیغم ایدر هم باکه ضرب
رغمنه نفس وقاحت خویمک   کوردم ولی بن خراشن رویمک
تا اوله کم بو جمال ایله کمال   چونکه یوز قالمزا اولورام من وبال
نیتم بو یوق خراشمده کناه   زخم ایدر چون رویمی ستر کاه
اولسه قلبمده اکر خوی ستیز   رویم ایلردم صفا ایله عزیز
کورمدم چون زور و فرهنک و صلاح   خصمی کوردم ایلدم کسر سلاح
کلمیه تا آکه تیغمدن کمال   اولمیه تا خنجرم باکه وبال
جنبش رکدن فرار ایتمکده بن   یا کشی آسانمی قاچمق کندیدن
اولکه اندن غیردن اولدی فرار   اندن اولسه منقطع ایلر قرار
بنکه خصمم هم بنم بنده کریز   تا ابد اولمقده کارم خیز خیز
یوق اکا هند و ختن اولسه امان   اولکه اکا سایه سیدر خصم جان

در صفت آن بیخودان که از شر خود و هنر خود ایمن شده اند که فانی اند در بقای حق عز شانه همچون ستارکان که فانی اند روز در نور آفتاب و فانی را خوف و آفت و خطر نباشد

اول بیخودلرکه کندی شرلرندن و هنرلرندن ایمن اولمشلردر بقای حقده فانیلردر اول ستاره لرکبیکه کوندز نور آفتابده فانی و مضمحل اولورلر فانیده آفت و خطردن خوف اولمدیغن بیاندر

چون فناش از فقر پیرایه شود   او محمد وار بی سایه شود
فقر فخری را فنا پیرایه شد   چون زبانهٔ شمع او بی سایه شد
شمع جمله شد زبانه پا و سر   سایه را نبود بکرد او کذر
موم از خویش و ز سایه در کریخت   در شعاع از بهر او که شمع ریخت
کفت من بهر فنایت ریختم   کفت من هم در فنا بکریختم
شمع چون در نار شد کلی فنا   نی اثر بینی ز شمع و نی ضیا
هست اندر دفع ظلمت آشکار   آتش صورت بمومی پایدار
برخلاف موم شمع جسم کان   تا شود کم کردد افزون نور جان
این شعاع باقی و آن فانی است   شمع جان را شعلهٔ ربانی است
این شعاع باقی آمد مفترض   نی شعاع شمع فانی عرض

اندهکیم فقر ایله پیرایه اولور   اول محمد کبی بی سایه اولور
فقر فخری یه فنا پیرایه در   کور که شمعک پرتوی بی سایه در
پرتو شمع اولدی جمله پای و سر   ایده مز اطرافنه سایه کذر
موم ذات و سایه دن ایلر کریز   شعله ده مقصودی دیدار عزیز
دیر اکا دوکدم فنا ایچون سنی   دیر او ده بولدم فناده روشنی
بولدی شمع آتشده چون کلی فنا   نه اثر ظاهر در اندن نه ضیا
دفع ظلمتده اولور پس آشکار   موم ایله نار صوری پایدار
بو خلاف موم شمع تن اولور   اولسه یوکم نور جان روشن اولور
پرتو باقی بو اول فانی اولور   شمع جانده شعلهٔ ربانی اولور
چونکه بو باقی شعاع اولدی غرض   اول شعاع شمع فانیدر عرض

آن زبانهٔ نار جمله نور بود
شمع فانی سایه از وی دور بود

ابر را سایه بیفتد بر زمین
ماه را سایه نباشد همنشین

بیخودی بی ابریست ای نیکخواه
باشی اندر بیخودی چون قرص ماه

باز چون ابری بیاید رانده
رفت نور از مه خیالی مانده

از حجاب ابر نورش شد ضعیف
کم ز ماه نو شد آن بدر شریف

مه خیالی مینماید ز ابر و گرد
ابر تن مارا خیال اندیش کرد

لطف مه بنگر که این هم لطف اوست
که بگفت او ابرها مارا عدوست

مه فراغت دارد از ابر و غبار
بر فراز چرخ دارد مه مدار

ابر مارا شد عدو و خصم جان
که کند مه را ز چشم ما نهان

حور را این پرده زالی میکند
بدر را کم از هلالی میکند

ماه مارا در کنار عز نشاند
دشمن مارا عدوی خویش خواند

تاب ابر و آب او خود زین مهست
هر که مه خواند ابر را بس کمرهست

گرچه همرنگ مهست و دولتیست
اندر ابر آن نور مه عاریتیست

نور مه بر ابر چون منزل شده ست
روی تاریکش ز مه مبدل شده ست

در قیامت شمس و مه معزول شد
چشم در اصل ضیا مشغول شد

تا بداند ملک را از مستعار
وین رباط فانی از دار القرار

دایه عاریت بود روزی سه چار
مادرا مارا تو گیر اندر کنار

پر من ابرست و پرده ست و کثیف
ز انعکاس لطف حق شد او لطیف

برکنم پر را و حسنش را ز راه
تا ببینم حسن مه را هم ز ماه

من نخواهم دایه مادر خوشتراست
موسیم من دایهٔ من مادراست

من نخواهم لطف مه از واسطه
که هلاک خلق شد این رابطه

یا مگر ابری بگیرد خوی ماه
تا نگردد او حجاب روی ماه

صورتش بنماید او در وصف لا
همچو جسم انبیا و اولیا

آنچنان ابری نباشد پرده بند
پرده در باشد بمعنی سودمند

آنچنان کاندر صباح روشنی
قطره می بارید و بالا ابر نی

معجزهٔ پیغمبری بود آن سقا
گشته ابر از محو همرنگ سما

بود ابر و رفته از وی خوی ابر
اینچنین گردد تن عاشق بصبر

تن بود اما تنی گم گشته ز و
گشته مبدل رفته از وی رنگ و بو

پر پی غیرست و سر از بهر من
خانهٔ سمع و بصر استون تن

جان فدا کردن برای صید غیر
کفر مطلق دان و نومیدی ز خیر

بو شعاع نار جمله نور در
شمع فانی سایه اندن دور در

سایهٔ ابر اولدی مرسوم زمین
ماهه اولمز سایه اما همنشین

وارلق ابر اولدی صقن ای نیکخواه
بیخودی ایلر سنی چون قرص ماه

چون بنه ابر ایده عرض اختلال
گیتدی مهدن نور قالدی بر خیال

کیم حجاب ابر ایدوب نورن ضعیف
ماه نودن کم اولور بدر لطیف

ابر و گرد ایچره اولور مه بر خیال
ابر تن بزده خیال بی مآل

لطف ماهی گور که سویلر سو بسو
کیم بزه ابر و سحاب اولدی عدو

ماه اولدی فارغ ابر و غبار
کیم فراز چرخی ایتمشدر مدار

بو سحاب اولدی عدو و خصم جان
چشممزدن ماهی ایتیکده نهان

بو حجاب ایلر بزه حوری زال
گوستریر بدر جهانتابی هلال

مه بزی عزتله ایلر در کنار
خصممز خصمندن ایلر هم شمار

ابرک آب و تابی لطف ماهدر
ابره ماه اطلاق ایدن گمراهدر

گرچه اولدی ماهه همرنگ صفت
نور ماه اولدی سحابه عاریت

نور مه کیم ابری ایلر جلوه گاه
روی تاریکن ایدر تبدیل ماه

روز محشر مهر و مه معزول اولور
گوز ضیانک اصلنه مشغول اولور

فرق اوله تا ملکک اصل و مستعار
منزل فانی ایله دار القرار

عاریتدر دایه چون انجام کار
ایله ای مادر بزی سن در کنار

پر کا ابر و حجاب اولدی کثیف
اولدی عکس ماه حقدن اول لطیف

پر شکنلک ایلرم شهراهدن
تا گورم حسن مهی هم ماهدن

استمم بن دایه مادر همدمم
موسی یم بن باکه دایه مادرم

استمم بن لطف ماه واسطه
کیم هلاک خلقدر بو رابطه

یا مگر شول ابر اوله فانیٔ راه
اولمیه تا اول حجاب روی ماه

هم اوله صورتنمای وصف لا
همچو جسم انبیا و اولیا

بویله ابر اولمز حجاب نور صاف
سود معنیدر اولور پرده شکاف

شویله کیم وقت صباح مستطاب
قطره ریز اندر ولیکن یوق سحاب

اولدی اعجاز نبی اول سقی ما
محو اولوب ابر اوله همرنگ سما

وار در ابر اما که زائل رنگ ابر
بویله ایلر بیل تن عشاقی صبر

صورتا وار در تن اما بی وجود
رنگ و بودن مبدل نور شهود

غیر ایچوندر پر کا عاید بو سر
تن ستون خانهٔ سمع و بصر

جان فدا ایتمکده صید غیردر
کفر مطلق هم فوات خیردر

هین مشو چون قند پیش طوطیان　　بلکه زهری شو شو ایمن از زیان
یا پی احسنت و شاباش خطاب　　خویشتن مردار کن پیش کلاب
پس خضر کشتی برای این شکست　　تا که آن کشتی ز غاصب باز رست
فقر فخری بهر آن آمد سنی　　تا ز طماعان گریزم در غنی
گنجها را در خرابی زان نهند　　تا ز حرص اهل عمران وارهند
پرستانی کند رو خلوت گزین　　تا نگردی جمله خرج آن و این
زانکه تو هم لقمهٔ هم لقمه خوار　　آکل و مأکولی ای جان هوش دار

اولمه پیش طوطیانده همچو قند　　بلکه زهر اول اولهسن تا بی گزند
یا برای شادیٔ حسن خطاب　　کندیکی قیل جیفهٔ پیش کلاب
پس بو تکثیر ایله اولدک خضر خاص　　تا که کشتی اوله ظالمدن خلاص
فقر فخری اولدی انکچون عزیز　　کیم غناده اولدی طامعدن گریز
ایتدیلر گنجینه یه ویرانی جا　　اوله حرص عامراندن تا رها
اولهمزسک پرفشان وار خلوت ایت　　ان و آنه عرضه اولمه عزلت ایت
چونکه سن هم لقمهسن هم لقمه خوار　　آکل و مأکولسن قیل اعتبار

در بیان آنکه ماسوی الله هر چیز که هست آکل و مأکولست همچو آن مرغی که قصد صید ملخ میکرد و بصید ملخ مشغول بود و غافل بود از باز گرسنه که از پس قفای او قصد صید او میداشت اکنون ای آدمی صیاد اکل از صیاد اکل خود ایمن مباش اگرچه نمی بینیش بنظر چشم بنظر دل و دلیل و عبرتش می بین تا چشم نیز باز شود ان شاء الله تعالی

ماسوی اللهده هر نسنه آکل و مأکول اولدیغن بیان ایدر قصد صید ملخ ایلین مرغ غافل گبیکه اول ملخ صیدینه مشغول و کندیه درقفا اولان باز گرسنهدن بیخبر که انک صیدی قصدنده در ایمدی ای آدمی صیاد اکل کندی صیاد آکلکدن ایمن اولمه که اگرچه آنی نظر چشم ایله گورمزسن نظر دل و دلیل و عبرت ایله گور تا که چشم بصیرتک گشاده اوله

مرغکی اندر شکار کرم بود　　گربه فرصت یافت او را در ربود
آکل و مأکول بود و بی خبر　　در شکار خود ز صیادی دگر
دزد گرچه در شکار کاله ایست　　شحنه با خصمانش در دنباله ایست
عقل او مشغول رخت و قفل در　　غافل از شحنه است و از آه سحر
او چنان غرقست در سودای خود　　غافلست از طالب و جویای خود
گر حشیش آب زلالی میخورد　　معدهٔ حیوانش در پی می چرد
آکل و مأکول آمد این گیاه　　همچنین هر هستیٔ غیر اله
وهو یطعمکم ولا یطعم چو اوست　　نیست حق مأکول آکل لحم و پوست
آکل و مأکول کی ایمن بود　　زاکلی کاندر کمین ساکن بود
امن مأکولان جذوب ماتمست　　رو بدان درگاه کو لا یطعمست
هر خیالی را خیالی می خورد　　فکر آن فکر دگر را می چرد
تو نتانی کز خیالی وارهی　　یا بخسبی تا از آن بیرون جهی
فکر زنبورست و آن خواب تو آب　　چون شوی بیدار باز آید ذباب
چند زنبور خیالی می پرد　　میکشد این سو و آن سو می برد
کمترین آکلانست این خیال　　وان دگرها را شناسد ذو الجلال
هین گریز از جوق اکال غلیظ　　سوی او که گفت ماییمت حفیظ

قوش بجغز کیم صید کرمه قید اولور　　گربه فرصت گزینه صید اولور
آکل و مأکول اولدی بی خبر　　کیم اولور صیاده صیاد دگر
دزد اگرچه صید کالاده روان　　شحنه خصمان ایله آرد نجه دوان
اول اولور مشغول رخت و قفل در　　اکه در پی شحنه و آه سحر
کندی سوداسنده مستغرق اولور　　طالبندن غافل مطلق اولور
گرچه نوش ایلر نبات آب زلال　　معدهٔ حیوانه ایلر انتقال
آکل و مأکولدر هر بر گیاه　　جمله وارلق بویله در الا اله
وهو یطعمکم ولا یطعمدر اول　　حق و اعلی اقدس و اعظمدر اول
آکل و مأکول اولورمی هیچ ایمن　　کیم اوله آکل ایله مربوط زمین
امن مأکولان که پرماتمدر اول　　دار او درگاه که لا یطعمدر اول
محو ایدر هر بر خیالی بر خیال　　فکری فکر آخر ایلر پایمال
ممکن اولمز سندن آیرلمز خیال　　یا مگر خواب ایلیه آسوده حال
فکر زنبور اولدی خوابک اولدی آب　　چونکه بیدار اولهسن ایلر شتاب
تا بکی پرواز زنبور خیال　　سو بسو ایتمکده جذب بی مآل
کمترین آکلاندر بو خیال　　ماعدای عالم انجق ذو الجلال
اول گریزان اکولان غلیظ　　ملجأک اولسون خداوند حفیظ

یا بسوی آنکه او آن حفظ یافت / کر نتانی سوی آن حافظ شتافت
دست را مسپار جز در دست پیر / حق شدست آن دست او را دستگیر
پیر عقلت کودکی خو کرده است / از جوار نفس کاندر پرده است
عقل کامل را قرین کن با خرد / تا که باز آید خرد زان خوی بد
چونکه دست خود بدست او نهی / پس ز دست آکلان بیرون جهی
دست تو از اهل آن بیعت شود / که ید الله فوق ایدیهم بود
چون بدادی دست خود در دست پیر / پیر حکمت که علیمست و خطیر
کو نبی وقت خویشست ای مرید / تا از و نور نبی آید بدید
در حدیبیه شدی حاضر بدین / وان صحابه بیعتی را هم قرین
پس ز ده یار مبشر آمدی / همچو زر ده دهی خالص شدی
تا معیت راست آید زانکه مرد / با کسی جفتست کو را دوست کرد
این جهان وآن جهان با او بود / وین حدیث احمد خوش خو بود
گفت المرء مع محبوبه / لا یفک القلب من مطلوبه
هر کجا دامست ودانه کم نشین / روز بون گیر از بون گیران ببین
ای زبون گیر زبونان این بدان / دست هم بالای دستست ای جوان
تو زبونی وزبونگیر ای عجب / هم تو صید وصید گیر اندر طلب
حرص صیادی ز صیدی مغفلست / دلبری میکند او بی دلست
بین ایدی خلفهم سدا مباش / که نه بینی خصم را وان خصم فاش
تو کم از مرغی مباش اندر نشید / بین ایدی خلف عصفوری بدید
چون بنزد دانه آید پیش و پس / چند گرداند سر وروآن نفس
کای عجب پیش و پسم صیاد هست / تا کشم از بیم او زین لقمه دست
تو ببین پس قصهٔ فجار را / پیش بنگر مرگ یار و جار را
که هلاکت دادشان بی آلتی / او قرین تست در هر حالتی
حق شکنجه کرد و گرز و دست نیست / پس بدان بیدست حق داور کنیست
آنکه میگفتی اگر حق هست کو / در شکنجه او مقر می شد که هو
آنکه میگفت این بعیدست و عجیب / اشک میراند و همی گفت ای قریب
چون فرار از دام واجب دیده است / دام تو خود بر پرت چفسیده است
بر کنم من میخ این منحوس دام / از پی کامی نباشم تلخکام
درخور عقل تو گفتم این جواب / فهم کن از جست وجو در برمتاب
بگسل این حبلی که حرصست وحسد / یاد کن فی جیدها حبل مسد

حفظ محفوظانه ایله یا شتاب / ایده مزسک کر حفیظه انتساب
دستگیرک اولمز الا دست پیر / کیم او دست پاکه حقدر دستگیر
پیر عقلک خوی طفلیده زبون / اولدی محجوب جوار نفس دون
عقلی عقل کامله ایله قرین / خوی بددن تا اوله عقلک امین
ایده سن چون دستنه تسلیم ید / سا که دست آکلاندن اوله سد
اهل بیعتدن ایدر دستک همان / بیل ید الله فوق ایدیهم عیان
دستک ایتدک چونکه وقف دست پیر / پیر حکمتدر علیم وهم خبیر
اولدی اول پیغمبر وقتک کبی / کیم اولور اندن عیان نور نبی
محضرک اولدی حدیبیه همان / اول صحابه بیعتنده بی گمان
ده مبشر یارک اولدک همرهی / خالص اولدک همچو زر ده دهی
چون معیت اولدی بیل مشهوردر / سودیکیله هر کشی محشوردر
ایکی عالمده انکله یاردر / بو حدیث احمد مختاردر
مرد ایدر محبوبی ایله اشتراک / قلبی مطلوبندن ایتمز انفکاک
قنده دام ودانه وار اولمه یقین / اول زبونگیر زبونگیران همین
ای زبونگیر زبونگیرانی بیل / ال ال اوزره اولدیغن اندیشه قیل
هم زبونسن هم زبونگیر ای عجب / صیدسن هم صیده ایلرسن طلب
حرص صیادی ایدر اغفال صید / دلربا ایده دلی محبوس قید
بین ایدی خلفهم سدا عیان / خصمی کورمزسن عدو خود در میان
مرغدن کم اولمه ایله سر بسر / بین ایدی خلف عصفوره نظر
دانه یه کلدکده ایلر پیش و پس / هریکا عرض سرور و هر نفس
پیش و پسده خوف ایدوب صیاددن / دانه یه اولمز همان منقار زن
ایدی کل کور قصهٔ فجاری سن / قیل تماشا مرگ یار و جاری سن
ایلین بی آلت افنا بیل یقین / سا که هر حالتده اولمشدر قرین
صورتا ال یوق شکنجه آشکار / عدل حق بی دست ظاهر ساز کار
اولکه دیردی وار ایسه حق قنده در / اول مقر اولوب دیدی الله بر
نه بعید اولدی دیین مرد عجیب / دیر ایدوب اقرار قرب اولدر قریب
واجب اولدی دامدن کرچه فرار / لیک پرکدر سنک دامه مدار
پس کرک بی میخ بو منحوس دام / اولمیم بر کام ایچون تا تلخکام
عقلکه اولدی موافق بو جواب / فهم ایدوب اولمه طلبدن روی تاب
ایله قطع رشتهٔ حرص و حسد / یاد قیل فی جیدها حبل مسد

سبب کشتن خلیل علیه السلام زاغ را که آن اشارت بقمع کدام صفت بود از صفات مذمومهٔ مهلکه در مرید

این سخن را نیست پایان و فراغ ... ای خلیل حق چرا کشتی تو زاغ
بهر فرمان حکمت فرمان چه بود ... اندکی ز اسرار آن باید نمود
کاغ کاغ و نعرهٔ زاغ سیاه ... دائما باشد بدنیا عمر خواه
همچو ابلیس از خدای پاک فرد ... تا قیامت عمر تن درخواست کرد
گفت انظرنی الی یوم الجزا ... کاشکی گفتی که تبنا ربنا
عمر بی توبه همه جان کندنست ... مرگ حاضر غائب از حق بودنست
عمر و مرگ این هر دو با حق خوش بود ... بی خدا آب حیات آتش بود
آن هم از تاثیر لعنت بود کو ... در چنان حضرت همی شد عمر جو
از خدا غیر خدا را خواستن ... ظن افزونیست وکلی کاستن
خاصه عمری غرق در بیگانگی ... در حضور شیر روبه شانگی
عمر بیشم ده که تا پستر روم ... مهلم افزون کن که تا کمتر شوم
تا که لعنت را نشانه او بود ... بد کسی باشد که لعنت جو بود
عمر خوش در قرب جان پروردنست ... عمر زاغ از بهر سرگین خوردنست
عمر بیشم ده که تا گه می خورم ... دائم اینم ده که بس بدگوهرم
گرنه گه خوارست آن گنده دهان ... گویدی کز خوی زاغم وارهان

مناجات

ای مبدل کرده خاکی را بزر ... خاک دیگر را بکرده بو البشر
کار تو تبدیل اعیان و عطا ... کار من سهوست و نسیان و خطا
سهو و نسیان را مبدل کن بعلم ... من همه خلمم مرا کن صبر و حلم
ای که خاک شوره را تو نان کنی ... وی که نان مرده را تو جان کنی
ای که جان خیره را رهبر کنی ... وی که بی ره را تو پیغمبر کنی
میکنی جزو زمین را آسمان ... میفزائی در زمین از اختران
هر که سازد زین جهان آب حیات ... زوترش از دیگران آید ممات
دیدهٔ دل کو بگردون بنگریست ... دیده کانجا هر دمی میناگریست
قلب اعیانست و اکسیر محیط ... ایتلاف خرقهٔ تن بی مخیط
تو از آن روزی که در هست آمدی ... آتشی یا خاکی یا بادی بدی
گر بران حالت ترا بودی بقا ... کی رسیدی مر ترا این ارتقا

ابراهیم خلیل علیه السلامک زاغی ذبح ایدوب اول مریدده اولان صفات مذمومهٔ مهلکه دن قنغی صفتک قمعنه اشارت ایدیکن بیاندر

بو سوزه یوق چونکه پایان و فراغ ... ای خلیل حق نیچون ذبح زاغ
حکمت فرمان حق اندندر ... اوله لم هم از سر مستتر
کاغ کاغ و نعرهٔ زاغ سیاه ... دائم اولمقده تن ایچون عمر خواه
حق تعالیدن چو ابلیس غبی ... تا قیامت عمر تندر مطلبی
دیدی انظرنی الی یوم الجزا ... کاش قولی اولسه تبنا ربنا
عمر بی توبه خراش مغز جان ... غیبت حق مرگ حاضر در همان
عمر و موت اول حق ایله دلکش اولور ... بی خدا آب حیات آتش اولور
اولدی هم تأثیر لعنت بو ادا ... طالب عمر اوله حقدن بی خدا
اولکه حقدن ماسوا خواه اولدی پیل ... ظن کاملده کورر نقصان دل
باخصوص اول عمر بیگانه مآل ... پیشگاه شیرده روبه مثال
طول عمر استر که تا مدبر اوله ... مهلت افزون ایله منکر اوله
اول نشان لعنت درگاه اولور ... بد درون اولدر که لعنت خواه اولور
عمر او در کیم جان بوله قرب خدا ... عمر زاغ ایتمکده سرگینی غدا
طول عمر استر که اوله جیفه خوار ... طینت بد دراکا دائم شعار
اولمسه جیفه خوار اول آلوده لب ... ترک خوی زاغی ایلردی طلب

مناجات

ای ترابی ایلیوب تبدیل زر ... ایلین موصوف وصف بو البشر
سنده دائم لطف و احسان و عطا ... بزده ظاهر سهو و نسیان و خطا
علمه ایله سهو و نسیانی بدل ... جهلمز قیل صبر ایله حلمه محل
ای که سنسن شوره خاکی نان ایدن ... وی که سنسن مرده نانی جان ایدن
سن ویررسن خیره جانه رهبری ... بخش ایدرسن بی رهه پیغمبری
هم ایدوب جزو زمینی آسمان ... یرده ایلرسن آنی سیاره سان
بو جهاندن کیم ایچر آب حیات ... غیردن اول کلور آکه ممات
چشم دل کیم اولدی گردون منظری ... هر نفس اندن کورر میناگری
قلب اعیان اولدی اکسیر محیط ... ایتلاف خرقهٔ تن نامخیط
نار ایدک یا خاک ایدک یا باد ایدک ... نیچه بو صورت اولوردی جلوه گر
سنده باقی اولسه اول حالت اگر

از مبدل هستیٔ اول نماند هستیٔ بهتر بجای آن نشاند
همچنین تا صد هزاران هستها بعد یکدیگر دوم به ز ابتدا
از مبدل بین وسایط را بمان کز وسایط دور گردی ز اصل آن
واسطه هر جا فزون شد وصل جست واسطه کم ذوق وصل افزونترست
از سبب دانی شود کم حیرتت حیرتیکه ره دهد در حضرتت
این بقاها از فناها یافتی از فنا پس رو چرا برتافتی
زان فناها چه زیان بودت که تا بر بقا چفسیدهٔ ای نافتا
چون دوم از اولینت بهترست پس فناجوی و مبدل را پرست
صد هزاران حشر دیدی ای عنود تاکنون هر لحظه از بدو وجود
از جمادی بیخبر سوی نما وز نما سوی حیات و ابتلا
باز سوی عقل و تمییزات خوش باز سوی خارج این پنج و شش
تا لب بحر این نشان پایهاست پس نشان پا درون بحر لاست
زانکه منزلهای خشکی ز احتیاط هست دهها و وطنها و رباط
باز منزلهای دریا در وقوف وقت موجش بی جدار و بی سقوف
نیست پیدا آن مراحل را سنام نی نشانست آن منازلرا نه نام
هست صد چندان میان منزلین آن طرف که از نما تا روح عین
از فناها این بقاها دیدهٔ بر بقای جسم چون چفسیدهٔ
هین بده ای زاغ این جان باز باش پیش تبدیل خدا جانباز باش
تازه می گیر و کهن را می سپار که هر امسالت فزونست از سه پار
گر نباشی نخل وار ایثار کن کهنه بر کهنه نه و انبار کن
کهنه و گندیده و پوسیده را تحفه می بر بهر هر نادیده را
آنکه نو دید او خریدار تو نیست صید حقست او گرفتار تو نیست
هر کجا باشند جوق مرغ کور بر تو جمع آیند ای سیلاب شور
تا فزاید کوری از شور آبها زانکه آب شور افزاید عما
اهل دنیا زان سبب اعمی دلند شارب شورابهٔ آب و گلند
شور می ده کور می خر در جهان چون نداری آب حیوان در نهان
با چنین حالت بقا خواهی و یاد همچو زنگی در سیه رویی تو شاد
در سیاهی زنگی زان آسوده است کو ز زاد و اصل زنگی بوده است
آنکه روزی شاهد و خوش رو بود گر سیه گردد تدارک جو بود
مرغ پرنده چو ماند بر زمین باشد اندر غصه و درد و حنین

اول وجود اول اولدیسه حل اندن اعلا بر وجود اولدی بدل
بویله بویله نقش هستی صد هزار اولدی نسبتله ثانی پایدار
بو وسایطدر مبدلدن اثر اصلی دور ایلر وسایط قیل حذر
واسطه اولسه فزون وصل اولدی دون اولدی نقص واسطه وصلت نمون
بو سبب دانی کم ایلر حیرتک اویله حیرت کیم دلیلی حضرتک
سن فنادن ایلدک کسب بقا پس نیچون ندر سنده اعراض فنا
اول فنادن سن زیان گوردکمی تا اولەسن مستأنس دام بقا
صکره اولدی اولکدن چون اتم اول مبدلده فنا جو دمبدم
صد هزاران حشر گوردک ای عنود سنده ظاهر اولەلی نقش وجود
جامدیتدن ایدوب عزم نما هم نمادن بو حیات و ابتلا
صکره دوشدی عقل و تمییزاته راه خارج پنج و شش اولدی جلوه گاه
تا لب بحر اولدی بو آثار پا نقش پا دن صکره قعر بحر لا
بر خشکئ اوزره منازل سوبسو اولدی امصار و قری ده کوبکو
یمده منزللر ولی عند الوقوف موج ایچنده بی جدار و بی سقوف
اول مراحلده دگل صورت عیان یوق او منزللر ایچون نام و نشان
یوز او مقدار اولدی بین المنزلین کیم نمادن تا بحد روح عین
بو بقالر در فناده رو نمون پس نیچون میل بقای جسم دون
زاغ ایکن باز اول یوری این و آن ایله تبدیل خدایه بذل جان
قیل تجدد کهنه بخش اول هر گکا کیم بو ییل سابقدن اعلا در سکا
همچو نخل ایتمز ایسک ایثارنی کهنه کهنه ایله در انبارنی
کهنه و پوسیده بی ای کوردل تحفهٔ هر مردک نادیده قیل
اولکه نو بیندر خریدارک دگل صید حقدر اول گرفتارک دگل
قنده وار ایسه گلوب مرغان کور جمع اولورلر سا که ای سیلاب شور
تا که آب شور اوله کوری نمون چون عمایی آب شور ایلر فزون
اهل دنیا اولدی اندن کوردل نوش ایدرلر آب شور و آب و گل
شور ایله قیل جلب کوران جهان آب حیوان سنده یوق چونکیم نهان
بویله حال ایله بقا ایتدک مراد همچو زنگی روسیاهی ایله شاد
اولکه اول روسفید ایکن اگر روسیاه اولسه ایدر تدبیرلر
مرغ پران اولسه محبوس زمین کاری حزن و غصه در انک همین

مرغ خانه بر زمین خوش میرود دانه چین و شاد و شاطر میدود
زانکه او از اصل بی پرواز بود وان دگر پرّنده و پرواز بود

پر یوزنده مرغ خانه شاد در دانه چین و خرم و آزاد در
چونکه بی پرواز در اصلنده بو اول بری هر جانبه پروازخو

در بیان این حدیث مصطفی صلی الله علیه وسلم که ارحموا ثلاثا عزیز قوم ذل وغنی قوم افتقر وعالما یلعب به الجهال

رسول اکرم افندمزک صلی الله علیه وسلم ارحموا ثلاثا عزیز قوم ذل وغنی قوم افتقر وعالما یلعب به الجهال قول شریفن بیانده

گفت پیغمبر که رحم آرید بر جان من کان غنیا فافتقر
والذی کان عزیزا فاحتقر او صفیا عالما بین المضر
گفت پیغمبر که با این سه گروه رحم آرید ار ز سنگید و ز کوه
آنکه او بعد از عزیزی خوار شد وان توانگر هم که بی دینار شد
وان سوم آن عالمی کاندر جهان مبتلا گردد میان ابلهان
زانکه از عزت بخواری آمدن همچو قطع عضو باشد از بدن
عضو گردد مرده کز تن وا برید نو بریده جنبد اما نی مدید
هر که از جام الست او خورد پار هستش امسال آفت رنج خمار
وانکه چون سگ ز اصل کهدانی بود کی مر او را حرص سلطانی بود
توبه او جوید که کرد ست او گناه آه او گوید که گم کرد ست راه

دیدی پیغمبر کرکد رحم آکا کیم اسیر فقر اوله بعد الغنا
هم او کیم اوله عزیز ایکن ذلیل هم او عالم اید جاهللر علیل
دیدی پیغمبر که بیل بو اوچ کروه اولدیلر شایان رحم سنک و کوه
کیم عزیز ایکن اوله خور و حقیر یا غنی ایکن اوله صکره فقیر
ثالثا عالم که زیب شهر اوله مبتلای جاهلان دهر اوله
دهر ایچنده ذل عزت دیدکان بر بدندن قطع عضو اولدی همان
مرده در عضو تن اولسه منقطع جنبش نو قطع اولور نا منقطع
سال سابقده کیم اولسه باده خوار بو سنه وار در اکا رنج خمار
اولکه اصلنده چو سک کمراه اولور نیچه انده حرص نقل شاه اولور
توبه یه طالب او در اید گناه آهی اول ایلر اوله کم کرده راه

قصهٔ محبوس شدن آن آهو بچه در آخور خران و طعنهٔ آن خران بران غریب گاه بجنگ و گاه بتسخر و مبتلا گشتن او بکاه خشک که غذای او نیست واین صفت بندهٔ خاص خداست میان اهل دنیا و اهل هوا و شهوت که الاسلام بدأ غریبا وسیعود غریبا فطوبی للغربا، صدق رسول الله

اول آهو بچه نک خرلر آخورنده محبوس اولوب اول غریبه گاه جنک و گاه سخره یوزندن خرلرک طعنی و غداسی اولمیان گاه خشکه ابتلاسی قصه سیدر که بو صورت اهل دنیا و اهل شهوت و هوا میانده عباد خاص خدا صقیندرکه الاسلام بدأ غریبا وسیعود غریبا فطوبی للغربا، صدق رسول الله

آهویی را کرد صیادی شکار اندر آخر کردش آن بی زینهار
آخری را پر ز گاوان و خران حبس آهو کرد چون استمگران
آهو از وحشت بهر سو می گریخت او بپیش آن خران شب کاه ریخت
از مجاعت واشتها هر گاو و خر کاه را میخورد خوشتر از شکر
گاه آهو می رمید از سو بسو گه ز دود و گرد که می تافت رو
هر کرا با ضد خود بگذاشتند آن عقوبت را چو مرگ انگاشتند
تا سلیمان گفت کان هدهد اگر هجر را عذری نگوید معتبر
بکشمش یا خود دهم او را عذاب یک عذاب سخت بیرون از حساب
هان کدامست آن عذاب ای معتمد در قفص بودن بغیر جنس خود

ایتدی بر صیاد بر آهوی صید قیلدی آخور خرانده اکه قید
اولدی آخور مجمع گاوان و خر انده حبس ایتدی انی اول بی بصر
آهوی وحشی کریزان سو بسو کاه ریز اولدی خرانه کیچه بو
اشتها و جوع ایله هر گاو و خر صوندی گاه خشکه مانند شکر
که رمیده ایدی آهو سو بسو گاه دود و گرد ایله آلوده رو
اولکه ضد اوله انکله جلوه گر اول عقوبت موتدن اولدی بتر
کیم سلیمان دیدی کور هدهد اگر غیبته ایتمزسه عذر معتبر
آنی بن ذبح ایلرم یا بر عذاب کیم کتورمز اول عذاب سخته تاب
اول عذابی دیدی اصحاب نفس کیم خلاف جنسله حبس قفس

زین بدن اندر عذابی ای پسر ‌‌ — مرغ روحت بسته با جنس دگر
روح بازست و طبایع زاغها — دارد از زاغان و جغدان داغها
او بمانده درمیانشان زار زار — همچو بوبکری بشهر سبزوار

حکایت محمد خوارزمشاه رحمه الله که شهر سبزوار را که همه رافضی باشند بجنگ بگرفت امان جان خواستند گفت آنگاه امان دهم که ازین شهر پیش من بهدیه ابوبکر نامی بیارید

شد محمد الب الغ خوارزمشاه — در قتال سبزوار پرتباه
تنگشان آورد لشکرهای او — اسپهش افتاد در قتل عدو
سجده آوردند پیشش کالامان — حلقه مان در گوش کن وابخش جان
هر خراج و صلتی که بایدت — آن زما هر موسمی افزایدت
جان ما آن توست ای شیرخو — پیش ما چندی امانت باش گو
گفت نرهانید از من جان خویش — تا نیاریدم ابوبکری بپیش
تا مرا بوبکر نام از شهرتان — هدیه ناریدای رمیده امتان
بدروم تان همچو کشت ای قوم دون — نی خراج استانم و نی هم فسون
بس جوال زر کشیدندش براه — کز چنین شهری ابوبکری مخواه
کی بود بوبکر اندر سبزوار — یا کلوخ خشک اندر جویبار
رو بتابید از زر و گفت ای مغان — تا نیاریدم ابوبکر ارمغان
هیچ سودی نیست کودک نیستم — تا بزر و سیم حیران بیستم
تا نیاری سجده نرهی ای زبون — گر بپیمایی تو مسجد را بکون
منهیان انگیختند از چپ و راست — کاندرین ویرانه بوبکری کجاست
بعد سه روز و سه شب کاشتافتند — یک ابوبکری نزاری یافتند
رهگذر بود و بمانده از مرض — در یکی گوشهٔ خرابه پرحرض
خفته بود او در یکی کنج خراب — چون بدیدندش بگفتندش شتاب
خیز که سلطان ترا طالب شدست — کز تو خواهد شهر ما از قتل رست
گفت اگر پایم بدی یا مقدمی — خود براه خود بمقصد رفتمی
اندرین دشمنکده کی ماندمی — سوی شهر دوستان می راندمی
تختهٔ مرده کشان بفراشتند — وان ابوبکر مرا برداشتند
سوی خوارزمشاه حمالان کشان — میکشیدندش که تا بیند نشان

سن معذبسن بوتندن بیخبر — مرغ روحک همدم جنس دگر
روح باز اولدی طبایع صانکه زاغ — زاغ و جغدلردن اولور اول داغداغ
انلرک بیننده قالمش زار زار — فی المثل بوبکر و شهر سبزوار

مشاء روافض اولان شهر سبزواری محمد خوارزمشاه رحمه الله جنگ ایله تسخیر ایتدکده اهالیسی امان خواه اولوب اولدنجی سزه اولزمان امان اولور که بو شهر خلقندن پیشگاهمه ابوبکر نامنده کمسه یی هدیه طریقیله احضار ایده سز دیدیکی حکایتدر

شه محمد الب الغ خوارزمشاه — سبزواری ایتدی چونکیم رزمگاه
انلری تنگ ایتدی لشکر سو بسو — غیرت ایله ایتدیلر قتل عدو
قیلدی انلر سر فرو دی الامان — دیدیلر عبدز بکا قیل بخش جان
موسمنده هر خراج و هر صله — بزدن اول حاصل اولور اخلاصله
جانمز جمله سنک ای ارجمند — قیل انی بزده امانت روز چند
دیدی بندن یوق سزه تخلیص جان — بر ابوبکر اولمیه سزدن عیان
شهرکزدن تا بکا بوبکر نام — کلمیه بر تحفه ای قوم اثام
ایلرم جمله سزی زرع حصید — کیم خراج ایله فسون اولمز مفید
برچوال التون کتوردیلر که تا — شهری بوبکر ایله قیلمه مبتلا
سبزوارا اولمز ابوبکره محال — جوی ایچنده خشت خشک امر محال
باقمدی التونه دیدی ای مغان — کلمیه تا بابکه بوبکر ارمغان
فائده یوق صانمه کز کودک مثال — سیم و زرله ایلیم تغییر حال
ایتمدکچه سجده یوق ساکه رها — مسجدی باشده کوتورسک دائما
صاغ و صولده ایتدیلر تفتیش تام — وارمی بر ویرانه ده بوبکر نام
اوچ کون اوچ کیجه ایدوب سعی هزار — بولدیلر پس بر ابوبکر نزار
قالمشیدی انده بیمار و حزین — برخرابه ایچره بیغوله نشین
اولمشیدی خفتهٔ کنج خراب — کوردیلر چون دیدیلر ایله شتاب
کل که اول سلطان سنی استر همان — شهری قتل عامدن قورتار امان
دیدی اولسه قدرت کشت و گذر — برکون اول بوندن ایلردم سفر
جایم اولمزدی مقام دشمنان — ایلر ایدم عزم شهر دوستان
حمل تابوت ایلیوب اول بددلان — ایتدیلر بردوش ابوبکری عیان
منظر خوارزمشاهی یه آنی — ایتدیلر یعنی نشان روشنی

سبزوارست این جهان و مرد حق ❊ اندر اینجا ضایعست و ممتحق
هست خوارزمشاه یزدان جلیل ❊ دل همی خواهد ازین قوم رذیل
گفت لاینظر الی تصویرکم ❊ فابتغوا ذا القلب فی تدبیرکم
من ز صاحب دل کنم در تو نظر ❊ نی بنقش سجده و ایثار زر
تو دل خود را چو دل پنداشتی ❊ جست و جوی اهل دل بگذاشتی
دل که گر هفصد چو این هفت آسمان ❊ اندر و آید شود یاوه و نهان
اینچنین دل ریزها را دل مگو ❊ سبزوار اندر ابوبکری مجو
صاحب دل آینهٔ شش رو شود ❊ حق ازو در شش جهت ناظر بود
هر که اندر شش جهت دارد مقر ❊ نکندش بی واسطهٔ او حق نظر
گر کند رد از برای او کند ❊ ور قبول آرد همو باشد سند
بی ازو ندهد کسی را حق نوال ❊ شمهٔ گفتم من از صاحب وصال
موهبت را بر کف دستش نهد ❊ وز کفش آن را بمرحومان دهد
با کفش دریای کل را اتصال ❊ هست بی چون و چگونه بر کمال
اتصالی که نگنجد در کلام ❊ گفتنش تکلیف باشد والسلام
صد جوال زر بیاری ای غنی ❊ حق بگوید دل بیار ای منحنی
گر ز تو راضیست دل من راضیم ❊ ور ز تو معرض بود اعراضیم
ننگرم در تو در آن دل بنگرم ❊ تحفه او را آر ای جان بر درم
با تو او چونست هستم من چنان ❊ زیر پای مادران باشد جنان
مادر و بابا و اصل خلق اوست ❊ ای خنک آنکس که داند دل ز پوست
تو بگویی نک دل آوردم بتو ❊ گویدت پر است ازین دلها قتو
آن دلی آور که قطب عالمست ❊ جان جان جان جان آدمست
از برای آن دل پر نور و بر ❊ هست آن سلطان دلها منتظر
تو بگردی روزها در سبزوار ❊ آنچنان دل را نیابی ز اعتبار
پس دل پژمردهٔ پوسیده جان ❊ بر سر تخته نهی آن سو کشان
که دل آوردم ترا ای شهریار ❊ به ازین دل نبود اندر سبزوار
گویدت این گورخانه ست ای جری ❊ که دل مرده بدینجا آوری
رو بیاور آن دلی کو شاه خوست ❊ که امان سبزوار کون از وست
گویی آن دل زین جهان پنهان بود ❊ زانکه ظلمت با ضیا ضدان بود
دشمنی آن دل از روز الست ❊ سبزوار طبع را میراثی است
زانکه او بازست و دنیا شهر زاغ ❊ دیدن ناجنس بر ناجنس داغ

سبزوار اولدی جهان مردان حق ❊ اندە ضایعدر اولوب وقف قلق
فی المثل خوارزمشاه آسا جلیل ❊ قومدن ایلر دل پاکی دلیل
وارد اولدی صورتە ایتمە نظر ❊ اولدی مطلب قلب پاک و معتبر
اهل دلدر یعنی شایان نظر ❊ صانمە نقش سجده و ایثار زر
قلبکی سن دل صانوب مغرورسن ❊ جست و جوی اهل دلدن دورسن
قلب اودر کیم هفتصد هفت آسمان ❊ اول دل ایچندە اولور محو و نهان
بویلە خرده قلب پرمکر استمە ❊ سبزوار ایچرە ابوبکر استمە
اهل دل آیینهٔ شش رو اولور ❊ ناظر اندە شش جهتدن هو اولور
اولکە طوتدی شش جهت ایچرە مقر ❊ واسطە اولدی حق ایتدکدە نظر
رد ایدرسە انکچون اولدی رد ❊ گر قبول ایدە ینە اولدر سند
کمسەیە اندن جدا ویرمز نوال ❊ اشتە بو در شمهٔ صاحب وصال
اکە زیب دست اولوب داد خدا ❊ اولدی مرحومانە اول کفدن عطا
بولدی اول کف بحر کلە اتصال ❊ لیک بی کیف و کم سر وصال
اتصال اما کە بیرون کلام ❊ اولدی تعبیرندە کلفت والسلام
یوز جوال احضار ایدرسک سن ذهب ❊ حق ایسە قلب سلیم ایلر طلب
قلب اگر راضی ایسە بن راضی یم ❊ معرض ایسە بندن اعراض اولدهم
ساکە باقمم ایلرم قلبە نظر ❊ تحفهٔ دلدر بکا مرغوبتر
اولدی مرهون رضا قلب و جنان ❊ زیر پای مادراندر پس جنان
چونکە اصل خلقی در مادر پدر ❊ صورتە باقمە دلە ایلە نظر
سن دیرایسک اشتە وار در بندە دل ❊ ساکە دیرکیم بویلە دل چوق بوندە پل
بویلە دل استر اولە قطب جهان ❊ جان جان آدم اول جان جان
اول دل پر نور ایچون کیم اولدی خوب ❊ منتظر در پس اول سلطان قلوب
سبزوارە روز و شب ایتدک گذر ❊ بولمدک بر دل کە اولە معتبر
بر دل پژمرده بی پوسیده جان ❊ تختهٔ تابوت ایلە ایتدک روان
دیرسن اشتە دل سکا ای شهریار ❊ بوندن اعلا دل گتورمز سبزه وار
ساکە دیرلر کیم بو گورستان دگل ❊ کیم گتوردک بوندە بویلە مرده دل
واری وری بر دل گتور کیم پیکان ❊ سبزوار کونە اندن در امان
بو جهاندن اویلە دل پنهان اولور ❊ چون ضیا ظلمت ایلە ضدان اولور
ارث ایلە روز الستدن اولدی او دل ❊ سبزوار طبعە دشمن اویلە پس ال
چونکە اول باز اولدی دنیا شهر زاغ ❊ رؤیت ناجنس اولور ناجنسە داغ

ور کند نرمی نفاقی می کند
ز استمالت ارتفاقی میکند

میکند آری نه از بهر نیاز
تا که ناصح کم کند نصح دراز

زانکه این زاغ خس مردارجو
صد هزاران مکر دارد تو بتو

گر پذیرند آن نفاقش را رهید
شد نفاقش عین صدق مستفید

زانکه آن صاحبدل با کرّ و فرّ
هست در بازار ما معیوب خر

صاحبدل جو اگر بی جان نهٔ
جنس دل شو گر ضد سلطان نهٔ

انکه زرق او خوش آید مر ترا
آن ولیّ تست نی خاص خدا

هر که او بر خوی و بر طبع تو زیست
پیش طبع تو ولی است و نبیست

رو هوا بگذار تا بویت شود
وان مشام خوش عبر جویت شود

از هوا رانی دماغت فاسد است
مشک و عنبر پیش مغزت کاسد است

حد ندارد این سخن و آهوی ما
می گریزد اندر آخر جابجا

وضع نرم ایلر ایسه ایلر نفاق
استمالتدر بو صوری اتفاق

نرم اولور اما دگل قصدی نیاز
قصدی ناصح ایتمیه نصحن دراز

یعنی بو زاغ خس مردار اچون
صد هزاران مکر ایدر بر کار اچون

گر قبول اوله نفاق اولدی رها
پس نفاقی عین صدق اولدی اکا

بیلکه اول صاحبدل پر انتباه
اولدی بو بازارده معیوب خواه

زنده ایسک طالب صاحبدل اول
ضد سلطان اولمه جنس مقبل اول

اولکه زرقینه اولورسن بسته دل
بیل سنکدر اول ولی حقک دگل

هر که خوشدر سا که خوی و مشربی
اول یانکده یا ولیدر یا نبی

کچ هوادن نفحهٔ غیبیه تا
جان مشامن ایلیه فیض آشنا

کیم دماغک اول هوا فاسد ایدر
سا که مشک و عنبری کاسد ایدر

اولدی بیحد بو سخن آهویه گل
اکه آخور اولدی جای نامحل

بقیهٔ قصهٔ آهو و آخر خران

روزها آن آهوی خوش ناف تر
در شکنجه بود در اصطبل خر

مضطرب و نزع چون ماهی زخشک
در یکی حقه معذب مشک و پشک

یک خری گفتی که ها این بوالوحوش
طبع شاهان دارد و میران خموش

وان دگر تسخر زدی کز جزر و مد
گوهر آورد ست کی ارزان دهد

وان خری گفتی که با این نازکی
بر سریر شاه شو گو متکی

وان خری شد تخمه و از خوردن بماند
پس برسم دعوت آهو را بخواند

سر چنین کرد او که نی رو ای فلان
اشتها ام نیست هستم ناتوان

گفت میدانم که نازی میکنی
یا ز ناموس احترازی میکنی

گفت او با خود که آن طعمهٔ توست
که از آن اجزای تو زنده نواست

من الیف مرغزاری بوده ام
در زلال و روضها آسوده ام

گر قضا انداخت ما را در عذاب
کی رود آن خوی و طبع مستطاب

گر گدا گشتم گدا رو کی شوم
ور لباسم کهنه گردد من نوم

لاله و سنبل سپرغم نیز هم
با هزاران ناز و نفرت خورده ام

گفت آری لاف میزن لاف لاف
در غریبی بس توان گفتن گزاف

گفت نافم خود گواهی میدهد
منتی بر عود و عنبر می نهد

لیک آنرا که شنود صاحب مشام
بر خر سرگین پرست آن شد حرام

خر کمیز خر ببوید بر طریق
مشک چون عرضه کنم با این فریق

آخور خرانده آهونک بقیهٔ قصه سیدر

نیچه کون اول آهوی مشکین اثر
اولدی وقف ضجرت آخور خر

خشکده ماهی وش ایتدی اضطراب
اجتماع مشک و پشک اولدی عذاب

اکه بر خر دیردی بو وحشت نهاد
طبع شاهان ایله ایتمش اعتیاد

سخره گویان اول بری دیردی عیان
اولدی اول گوهر فروش اما گران

دیر ایدی هم بر خر آخر اکا
سن سریر شاه ایله اتکا

کاهدن تخمه اولوب هم بر حمار
دعوت آهو ایدردی سخره وار

اول ایدوب تحریف سر دیردی اکا
ناتوانم بنده یوقدر اشتها

دیدی بیلدم مقصدک اظهار ناز
یا تذللدن ایدرسن احتراز

دیردی اول طعمه سکا شایسته در
اکه اجزای تنک وابسته در

مرغزاره بن الیف تام ایدم
روضه لر ایچره زلال آشام ایدم

گرچه کیم اولدی قضادن بو عذاب
بنده باقیدر او طبع مستطاب

بن گدا اچشم اولمم اولسمده گدا
جامه کهنه نو در اما کیم ردا

لاله و ریحان و سنبلدن یکا
صد هزاران ناز ایدردم دائما

اکه خر دیردی همان لاف ایله لاف
غربت اولدی خودستایی و گزاف

دیدی آهو باکه نافمدر گواه
اولدی عود و عنبره منت پناه

لیک اکا کیم اوله اول صاحب مشام
اولدی بو سرگین پرستانه حرام

بو شناس فضلهٔ خر در خران
بو گروهه عرض مشک اولدی زیان

بهر این گفت آن رسول مستجیب
رمز الاسلام فی الدنیا غریب

زانکه خویشانش هم از وی می رمند
گرچه با ذاتش ملائک همدمند

صورتش را جنس می پنداند انام
لیک از وی می نیابند آن مشام

همچو شیری در میان نقش گاو
دور می بینش ولی او را مکاو

ور بکاوی ترک گاو تن بگو
که بدرد گاو را آن شیر خو

طبع گاوی از سرت بیرون کند
خوی حیوانی ز حیوان برکند

گاو باشی شیر گردی نزد او
گر تو با گاوی خوشی شیری مجو

انکچون اول رسول واول حبیب
دیدی الاسلام فی الدنیا غریب

اقرباسی هم اولورلر اندن رمان
گرچه ذاتیله ملائک همدمان

صورتا جنسی بیلورلر آنی انام
لیک یوق انلرده اول ذوق مشام

گاو بیننده مثال نقش شیر
دوردن سیر ایت ولی اولمه مثیر

گاو اولورسک تارک گاو تن اول
شیر خود در گاوه اولدر رهزن اول

طبع گاوی سندن اول اخراج ایدر
خصلت حیوانی حیواندن گیدر

شیر اولورسن آنده گاو ایسک اگر
گاو طبع ایسک قو شیریدن حذر

تفسیر انی اری سبع بقرات سمان یأکلهن سبع عجاف
آن گاوان لاغر را خدای تعالی بصفت شیران
گرسنه آفریده بود تا آن هفت گاو فربه را باشتها
میخوردند اگرچه آن خیالات صور گاوان در آینهٔ
خواب بنمودند تو بمعنی نگر

انی اری سبع بقرات سمان یأکلهن سبع عجاف آیت کریمه
سنک تفسیریدر که حق سبحانه وتعالی اول گاوان لاغری صفت
شیرده خلق ایلدی تا که اول یدی بقرهٔ سمانی طعمه ایلدیلر اگرچه
اول گاولرک صورتلری آیینهٔ خوابده نمودار ایدی انجق
سن معناسنه نظر ایله

آن عزیز مصر میدیدی بخواب
چونکه چشم غیب را شد فتح باب

هفت گاو فربه بس پروری
خوردشان آن هفت گاو لاغری

در درون شیران بدند آن لاغران
ورنه گاوان را نبودندی خوران

پس بشر آمد بصورت مرد کار
لیک در وی شیر پنهان مرد خوار

مرد را خوش واخورد فردش کند
صاف گردد دردش ار دردش کند

زان یکی درد او ز جمله دردها
وارهد پا بر نهد او بر سها

چند گویی همچو زاغ پر نحوس
ای خلیل از بهر چه کشتی خروس

اول عزیز مصره مشهود اولدی خواب
اولدی چشم غیبینه چون فتح باب

هفت گاو فربه و خوب و لطیف
انلری یردی یدی گاو ضعیف

اولدی گاو لاغران معناده شیر
یوخسه گاوان گاوه اولمز طعمه گیر

اولده صورتده بشر پس مرد کار
لیک پنهان انده شیر مرد خوار

طعمه ایلر مردی اما فرد ایدر
صاف ایدر دردن جواهر درد ایدر

یعنی بر درد ایله جمله دردن
قورتیلوب ایلر فلکده انجمن

تا بکی بو مبحث زاغ عبوس
ای خلیل آیا ندر ذبح خروس

بیان آنکه کشتن خلیل علیه السلام خروس را اشارت بقمع
و قهر کدام صفت بود از صفات مذمومات مهلکات در باطن مرید

ابراهیم خلیل علیه السلامک ذبح خروس ایلدیکی باطن مریدده صفات
مذمومهٔ مهلکه دن قنغی صفتک قمع و قهرینه اشارت ایدیکن بیاندر

حکمت کشتن بگو تا چیست آن
تا بسیج کردم از آن من زجان

شهوتی است او و بس شهوت پرست
زان شراب زهرناک ژاژ مست

گر نه بهر نسل بودی ای وصی
آدم از ننگش بکردی خود خصی

گفت ابلیس لعین دادار را
دام زفتی خواهم این اشکار را

زر و سیم و گلهٔ اسبش نمود
که بدین تانی خلایق را ربود

گفت شاباش و ترش آویخت لنج
شد ترنجیده ترش همچون ترنج

پس زر و گوهر ز معدنهای خوش
کرد آن پس مانده را حق پیش کش

حکمت قتل خروسی سویله تا
ایده لم جان ایله تسبیح خدا

اولدی اول شهوانی و شهوت پرست
اول پرسم انی ایتمشدی مست

اولمیدی حکمت نسله وصی
عار ایدردی آدمی بلکه خصی

دیدی رب انا سه ابلیس غوی
صید ناسه استرم دام قوی

اکه گوستردی زر و سیم و فرس
خاقه بونلرله اولورسن دسترس

دیدی خوش اما دخی اولسه بلند
دانهٔ دام اولمغه برغیری بند

گوهر و زردن معادندن اکا
حکمت حق ایلدی صورتنما

کیر این دام دکر را ای لعین   کفت زین افزون ده ای نعم المعین
جرب وشیرین وشرابات ثمین   دادش وبس جامهٔ ابریشمین
کفت یا رب بیش ازین خواهم مدد   تا ببندم شان بحبل من مسد
تاکه مستانت که نر و پر دلند   مرد وار آن بند ها را بکسلند
تا بدین دام ورسنهای هوا   مرد تو کردد ز نامردان جدا
دام دیکر خواهم ای سلطان تخت   دام مرد انداز و حیلت ساز سخت
خمر وچنک آورد پیش او نهاد   نیم خنده زد بدان شد نیم شاد
سوی اضلال ازل پیغام کرد   که بر آر از قعر بحر فتنه کرد
نی یکی از بندکانت موسی است   پردها در بحر او از کرد بست
آب از هر سو عنان را وا کشید   از تک دریا غباری بر جهید
چونکه خوبی زنان با او نمود   که ز عقل و صبر مردان میفزود
پس زد انکشتک برقص اندر فتاد   که بده زوتر رسیدم در مراد
چون بدید آن چشمهای پرخمار   که کند عقل و خرد را بی قرار
وان صفای عارض آن دلبران   که بسوزد چون سپند این دل بران
رو و خال و ابرو و لب چون عقیق   کوییا حق تافت از پردهٔ رقیق
دید او آن غنج و برجست سبک   چون تجلی حق از پردهٔ تنک

دیدی بو دام دکردر ای لعین   دیدی بوندن استرم افزون معین
اکل وشرب جرب وشیرینی اکا   قیلدی دیبا وحریر ایله دوتا
دیدی بوندن استرم افزون مدد   اوله بندم تاکه حبل من مسد
تاکه سرمستان عشق شیردست   ایده لر مردانه اول بندی شکست
بو هوا دامی ایله تا سربسر   مرددن ممتاز اوله نامردلر
دام آخر استرم یا رب تمام   اوله مرد انداز و پرحیله مدام
خمر وچنکی ویردی اکا دام فساد   اولدی اندن نیم خنده نیم شاد
ایلدی اخبار اضلال ازل   انی کرد انکیز دریای حیل
برتوکک موسی کلیم نامدار   اولدی بحره پرده انداز غبار
هر طرفدن آب ایدوب قصر عنان   قعر دریادن غبار اولدی عیان
اولدی چون حسن زنان معروض اکا   کیم اوور مردانه دام ابتلا
کف زنان رقص ایلدی اول بدنهاد   دیدی بونلر ایله حاصلدر مراد
کوردی هر چشم شوخ پرخمار   کیم ایدر اول عقل و صبری بی قرار
عارض خوبانده کوردی بر صفا   کیم سپند اولمش دل عشاق اکا
روی وخال و ابرو لبلر چون عقیق   حسن طلعت پردهٔ دلدن رقیق
کوردی اول غنج ودلالی اول همان   پردهٔ مکره بوکافیدر عیان

تفسیر لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم ثم رددناه اسفل سافلین وتفسیر ومن نعمره ننکسه فی الخلق

لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم ثم رددناه اسفل سافلین ومن نعمره ننکسه فی الخلق افلا یعقلون آیت کریمه لری تفسیریدر

آدم حسن وملک ساجد شده   همچو آدم باز معزول آمده
کفت آوه بعد هستی نیستی   کفت جرمت اینکه افزون زیستی
جبرئیلش می کشاند موکشان   که برو زین خلد واز جوق خوشان
کفت بعد از عز این اذلال چیست   کفت آن داد است و اینت داوریست
جبرئیلا سجده میکردی بجان   چون کنون میرانیم تو از جهان
حله می پرد ز من در امتحان   همچو برک از نخل در فصل خزان
آن رخی که تاب او بد ماه وار   شد به پیری همچو پشت سوسمار
وان سر و آن فرق کش شعشع شده   وقت پیری ناخوش و اصلع شده
وان قد صفدر نازان چون سنان   کشته در پیری دوتا همچون کمان
رنک لاله کشته رنک زعفران   زور شیرش کشته چون زهرهٔ زنان
انکه مردی در بغل کردی بفن   می بکیرندش بغل وقت شدن

سجده ایتمشکن ملائک آدمه   پس هبوط ایتدی بو فانی عالمه
دیدی حیف اخر وجود اولدی عدم   دیدیلر جرمک بو ایتدک عیش ودم
قیلدی جبرائیل اکا امر مطاع   قیل نعیم وجنت وخلده وداع
دیدی بعد العز نه در بو ذلت آه   دیدی اول فضل ایدی بو عدل اله
دیدی کیم مسجود ایکن ای جبرئیل   شمدی مهجور جنان اولدم ذلیل
حله می دور ایتدی بندن امتحان   ریزش اوراق ایدر کویا خزان
بدر وش تابان ایکن حسن وجمال   شیب وپیر ایتدی مانند هلال
فرق سرده مویلر دلجو ایکن   اولمده اصلع صفت وحشت فکن
نیزه وش نازنده قد دلستان   اولدی پیر یده دوتا همچون کمان
زعفران رنک اولمده هر لاله رنک   زور شیرانه زنان وش بی درنک
نیجه مردی ایلر ایکن در بغل   خلق اولور آکه بغلکیر کسل

این خود آثار غم و پژمردکیست | هر یکی زینهار سول مردکیست

تفسیر اسفل سافلین الا الذین آمنوا وعملوا الصالحات فلهم اجر غیر ممنون

لیک کر باشد طبیبش نور حق | نیست از پیری و از نقصان ودق
سستی او هست چون سستی مست | کاندر آن سستیش رشک رستمست
کر بمیرد استخوانش غرق ذوق | ذره ذره ش در شعاع نور شوق
وانکه آنش نیست باغ بی ثمر | که خزانش میکند زیر و زبر
کل نماند خارها ماند سیاه | زرد و بیمغز آمد او چون تل کاه
تا چه زلت کرد آن باغ ای خدا | که ازو این حلها کردد جدا
خویشتن را دید و دید خویشتن | زهر قتالست هین ای ممتحن
شاهدی کز عشق او عالم کریست | عالمش میراند از خود جرم چیست
جرمش آنکه زیور عاریه بست | کرد دعوی کین حلل ملک منست
وا ستانیم آنکه تا داند یقین | خرمن آن ماست و خوبان دانه چین
تا بداند کان حلل عاریه بود | پرتوی بود آن زخورشید وجود
آن جمال و قدرت و فضل و هنر | زآفتاب حسن کرد این سو سفر
باز میکردند چون استارها | نور آن خورشید زین دیوارها
پرتو خورشید شد وا جایکاه | ماند هر دیوار تاریک و سیاه
آنکه کرد او در رخ خوبانت دنک | نور خورشیدست از شیشهٔ سه رنک
شیشهای رنک رنک آن نور را | مینماید اینچنین رنکین بما
چون نماند شیشهای رنک رنک | نور بی رنکت کند آنکاه دنک
خوی کن بی شیشه دیدن نور را | تا چو شیشه بشکند نبود عما
قانعی با دانش آموخته | در چراغ غیر چشم افروخته
او چراغ خویش برباید که تا | تو بدانی مستعیری نی فتا
کر تو کردی شکر و سعی مجتهد | غم مخور که صد چنان بازت دهد
ور نکردی شکر اکنون خون کری | که شدست آن حسن از کافر بری
انه الکفران اضل اعمالهم | انه الایمان اصلح بالهم
کم شد از بی شکر خوبی و هنر | که دکر هرکز نه بینند زان اثر
خویشی و بی خویشی و شکر و وداد | رفت زان سانکه نیارد شان بیاد
که اضل اعمالهم ای کافران | جستن کامست از هر کامران

جمله بو پژمردکی و ضعف حال | اولدیلر موت ایلچیسی بی قیل وقال

اسفل سافلین الا الذین آمنوا وعملوا الصالحات فلهم اجر غیر ممنون کریمهٔ جلیله سنک تفسیریدر

لیک اولورسه نور حق اکا قرین | اولدیکی نقص شیب و پیریدن این
سستی اولورسه اول اولور مستانه سست | انده سستی رشک رستمدر درست
کر اولورسه استخوانی غرق ذوق | مظهر ذراتی تاب نور شوق
باغ بی آب اولسه اولدی بی ثمر | کیم خزان ایلر آنی زیر و زبر
قالمز انده کل قالان خار سیاه | زرد و بیمغز اولدی همچون تل کاه
باغدن آیا نه زله کلدی تا | کیم اوله بو حله لر اندن جدا
کوردی کندین کندوبی کورمک همان | زهر قتال اولدی عند الامتحان
عشق دلبردن جهان کریان ایکن | جرمی نه صکره اولورلر طعنه زن
جرمی اولکیم عاریت ایکن اکا | حسنی ملکم دایو ایتدی ادعا
عاریت رد ننده پهلولر یقین | خرمن انکدر اولدکی خوبان دانه چین
پس بیلور اول حله لر در عاریت | شمس ذاتکدر او پرتو اول صفت
بوکا اول بهجت و فضل و هنر | ایلدی حسن آفتابندن سفر
مرجع اصلنه ایدر چونکیم کذر | نوردن مهجور اولور دیوارلر
نور خورشید ایتدی عزم جایکاه | قالدی هر دیوار تاریک و سیاه
روی خوبانده سکا حیرت فکن | نور مهر اولدی سه رنکین شیشه دن
بیل او نوری درلو درلو شیشه لر | کوسترر رنکین بزه چین نظر
رنک رنک اول شیشه لر بولسه زوال | نور بی رنک ایلر اظهار جمال
عادت ایت بی شیشه سیر نوره تا | شیشه مکسور اولسه ده اولمز عما
قانع اولدک دانش کسبیه سن | روشنا چشمک چراغ غیردن
اول چراغن رفع ایدر تعلیم ایچون | استعاره اولدیغن تفهیم ایچون
سعی ایدوب ایلر ایسک شکر و ثنا | غم یمه یوز مثلنی ایلر عطا
شکرین ایتمزسک یوریقان اغلسن | کیم او حسن اولدی بری کفاردن
امت کفرانک اعمالی ضلال | امت ایمان ایدر اصلاح بال
بی شکر کم اولور حسن و هنر | شویله کیم کورمز ابداندن اثر
خویشی و بی خویشی و شکر و وداد | کتدی اندن شویله ایتمز هیچ یاد
کیم اضل اعمالهم ای کافران | اولدی پس ادبار کام کامران

جز زاهل شکر و اصحاب وفا   که مر ایشان راست دولت در قفا
دولت رفته کجا قوت دهد   دولت آینده خاصیت دهد
قرض ده زین دولت اندر اقرضوا   تا که صد دولت ببینی پیش رو
اندکی زین شرب کم کن بهر خویش   تا که حوض کوثری یابی بپیش
جرعه بر خاک وفا آنکس که ریخت   کی تواند صید دولت زو گریخت
خوش کند دلشان که اصلح بالهم   ردّ من بعد التوی ازالهم
ای اجل وی ترک غارت ساز ده   هرچه بردی زین شکوران باز ده
وادهد ایشان به نپذیرند آن   زانکه منعم گشته اند از رخت جان
صوفییم و خرقها انداختیم   باز نستانیم چون در باختیم
ما عوض دیدیم وانکه چون عوض   رفت از ما حاجت و حرص و غرض
ز آب شور و مهلکی بیرون شدیم   بر رحیق و چشمهٔ کوثر زدیم
انچه کردی ای جهان با دیگران   بی وفایی و فن و ناز گران
بر سرت ریزیم ما بهر جزا   که شهیدیم آمده اندر غزا
تا بدانی که خدای پاک را   بندگان هستند پر حمله و مرا
سبلت تزویر دنیا بر کنند   خیمه را بر باروی نصرت زنند
این شهیدان باز نو غازی شدند   وین اسیران باز بر نصرت زدند
سر بر آوردند باز از نیستی   که ببین ما را اگر اکمه نیستی
تا بدانی در عدم خورشیدهاست   آنچه اینجا آفتاب آنجا سهاست
در عدم هستی برادر چون بود   ضد اندر ضد چون مکنون بود
یخرج الحی من المیت بدان   که عدم آمد امید عابدان
مرد کارنده که انبارش تهیست   شاد و خوش نی بر امید نیستیست
که بروید آن ز سوی نیستی   فهم کن گر واقف معنیستی
دمبدم از نیستی تو منتظر   که یابی فهم و ذوق ارام و بر
نیست دستوری گشاد این راز را   ورنه بغدادی کنم ابخاز را
پس خزانهٔ صنع حق باشد عدم   که بر آرد زو عطاها دمبدم
مبدع آمد حق و مبدع آن بود   که بر آرد فرع بی اصل و سند

مثال عالم هست نیست نما و عالم نیست هست نما

نیست را بنمود هست و محتشم   هست را بنمود بر شکل عدم
بحر را پوشید و کف کرد آشکار   باد را پوشید و بنمودت غبار

انجق اهل شکر و اصحاب وفا   انلره همواره دولت در قفا
دولت مدبرده قوت عکس کام   دولت مقبلده خاصیت مدام
قرض ویر با حکم امر اقرضوا   تا اوله پیشکده دولت توبتو
بونده قیل فی الجمله شرب کمتری   بوله سن تا فیض حوض کوثری
کیم اوله خاک وفایه جرعه ریز   صید دولت ایلمز اندن گریز
انلری خوشدل ایدر اصلاح بال   هجرک انجامی اولور قرب و وصال
امر اولور کیم ای اجل بی حد و عد   الدیغک ایله شکوران اوزره رد
رد ایدر انلر قبول ایتمز عیان   اولدیلر چون منعمان رخت جان
صوفیانز خرقه انداز اولمشز   آلمز تکرار سرباز اولمشز
کورمشز بونده انواع عوض   کتدی بزدن حاجت و حرص و غرض
آب شور و مهلکی کچدک چو بز   بو رحیق و چشمهٔ کوثرده یز
انی کیم اغیاره ایتدک ای جهان   فن ناز و بیوفاییده عیان
ایلرز باشکده ریزان جزا   اولمشیدک بز شهیدان غزا
اوله معلومک که حقک سربسری   قوللری وار در که شجعان و جری
کیم ایدوب تزویر دنیایی تباه   نصرتک برجن ایدرلر خیمه گاه
بو شهیدان ینه اولدی نو غزا   بو اسیر اندر ینه نصرت فزا
ایتدیلر ینه عدمدن رفع سر   یوق ایسه سنده عمی ایله نظر
بیل عدمده وار نیجه شمس ضیا   بونده مهر انلر یانیده چون سها
نیجه ممکندر عدم ایچره وجود   ضد ایچنده ضده ممکنمی شهود
یخرج الحی من المیت گواه   عابدان ایچون عدم امیدگاه
مرد زارع کیم تهی انبار در   یوقدن امید ایله فرح کار در
کیم عدمدن اوله محصول سنی   واقف معنی ایسک فهم ایت آنی
منتظر سن دمبدم یوقدن که سن   اوله حاصل ذوق و آرام حسن
یوق بو رازک کشفنه دستور بیل   یوقسه ایلردم بیانه صرف دل
پس عدمدر مخزن صنع خدا   دمبدم اندن گلور بونجه عطا
اولدی حق مبدع ندر مبدعه حد   ایده خلق فرع بی اصل و سند

عالم وجود عدم نما و عالم عدم وجود نمانک مثالیدر

یوق اولوب وارلق یوزندن آشکار   ایلدی وارلق عدم شکلن شعار
بحر مستور اولدی کفی آشکار   باد پوشیده شهودگده غبار

چون مناره خاک پیچان در هوا — خاک از خود چون براید بر علا
خاک را مینی ببالا ای علیل — باد را نی جز بتعریف دلیل
کف همی بینی روانه هر طرف — کف بی دریا ندارد منصرف
کف بحس بینی و دریا از دلیل — فکر پنهان آشکارا قال و قیل
نفی را اثبات می پنداشتیم — دیدهٔ معدوم بینی داشتیم
دیدهٔ کانرا نعاسی شد پدید — کی تواند جز خیال و نیست دید
لاجرم سرگشته گشتیم از ضلال — چون حقیقت شد نهان پیدا خیال
این عدم را چون نشاند اندر نظر — چون نهان کرد آن حقیقت از بصر
آفرین ای اوستاد سحر باف — که نمودی معرضانرا درد صاف
ساحران مهتاب پیمایند زود — پیش بازرگان و زر گیرند سود
سیم بربایند زین گون پیچ پیچ — سیم از کف رفته وان کرباس هیچ
این جهان جادوست و ما آن تاجریم — که از و مهتاب پیموده خریم
گز کند کرباس پانصد گز شتاب — ساحرانه او ز نور ماهتاب
چون ستد او سیم عمرت ای رهی — سیم شد کرباس نی کیسه تهی
قل اعوذت خواند باید کای احد — هین ز نفاثات افغان و ز عقد
می دمند اندر گره آن ساحرات — الغیاث المستغاث از برد و مات
لیک برخوان از زبان فعل نیز — که زبان قول سستست ای عزیز
در زمانه مر ترا سه همرهند — آن یکی وافی و آن دو غدر مند
آن یکی یاران و دیگر رخت و مال — وآن سوم وافیست وان حسن الفعال
مال ناید با تو بیرون از قصور — یار آید لیک آید تا بگور
چون ترا روز اجل آید بپیش — یار گوید از زبان حال خویش
تا بدینجا بیش همره نیستم — بر سر گورت زمانی بیستم
فعل تو وافیست زو کن ملتحد — که در آید با تو در قعر لحد

تفسیر قوله صلی الله علیه وسلم لابد من قرین یدفن معک وهو حی وتدفن معه وانت میت ان کان کریما اکرمک وان کان لئیما اسلمک وذلک القرین عملک فاصلحه ما استطعت

پس پیمبر گفت بهر این طریق — با وفاتر از عمل نبود رفیق
گر بود نیکو ابد یارت شود — ور بود بد در لحد مارت شود
این عمل وین کسب در راه سداد — کی توان کرد ای پدر بی اوستاد

چون مناره خاک مرفوع هوا — کندیدن خاکه نه ممکن اعتلا
خاکی بالاده کورر سن ای علیل — باد ایسه موقوف تعریف دلیل
کف کورر سنکیم رواندر هر طرف — نیچه بی دریا اولور رفتار کف
رؤیت کف اولدی دریایه دلیل — گزلیدر اندیشه ظاهر قال و قیل
حکم اثبات اولدی نفیه ظنمز — دیده ده معدومی کورمک فنمز
دیده کیم اولمش اوله وقف نعاس — کوردیکن خواب و خیال ایلر قیاس
اولمشز سرگشتهٔ تیه ضلال — کیم حقیقت مختفی ظاهر خیال
نیچه اولدی بو عدم نقش نظر — نیچه غامیدر حقیقتدن بصر
آفرین اول صانعه کیم بی خلاف — دردی اعراض ایلنه کوستردی صاف
ساحران مهتابی پیموده ایدر — جلب ایدر سوداگراندن سیم و زر
سیم اولوب مصروف سحر پیچ پیچ — اقچه الدن کتدی یوق کرباس هیچ
بو جهان ساحر بز اول تاجرلرز — مشتریٔ ماهتاب انور ز
نیچه گز کرباسی ایلر بسط فن — ساحرانه پرتو مهتابدن
چون الور اول سیم عمرک قیل نظر — سیمدن کرباسدن یوقدر اثر
اول تعوذ خوان درگاه صمد — دفع اوله نفاثه کاران عقد
عقده یه افسون اوقورلر ساحرات — جمله یه رب الفلقدندر نجات
لیک قیل ورد زبان فعل هم — کیم لسان قولدر اولدر واهم
سا که بیل همراه اولان اوچ یار در — بیری وافی ایکیسی غدار در
بیری یاران اول بری در رخت و مال — ثالث اول اهل وفا حسن فعال
مال اولمز خانه دن طشره رفیق — قبره دک لیکن کیدر یار صدیق
چون حلول ایلر سکا روز اجل — دیر لسان حال ایله یار اول محل
قبره دک همراهم اندن یوق گذر — برزمان انده وقوف ایدم مگر
بیل وفادارک اولور انجق عمل — لحدی ایلر اول سنک ایله محل

افندمز صلی الله علیه وسلمک لابد من قرین یدفن معک وهو حی وتدفن معه وانت میت ان کان کریما اکرمک وان کان لئیما اسلمک وذلک القرین عملک فاصلحه ما استطعت قولی تفسیریدر

دیدی پیغمبر اوهادیٔ طریق — کیم عملدن غیری یوق اوفی رفیق
خوب ایسه فعلک سنکله یار اولور — بد ایسه قبر ایچنده مار اولور
بو عمل بو مکسب راه سداد — نیچه ممکندر اوله بی اوستاد

دون ترکسبی که در عالم رود / هیچ بی ارشاد استادی بود
اولش علمست وانگاهی عمل / تا دهد بر بعد مهلت یا اجل
استعینوا فی الحرف یا ذا النهی / من کریم صالح من اهلها
اطلب الدر اخی وسط الصدف / واطلب الفن من ارباب الحرف
ان رأیتم ناصحین انصفوا / بادروا التعلیم لا تستنکفوا
در دباغی گر خلق پوشید مرد / خواجگی خواجه را آن کم نکرد
وقت دم آهنگر ار پوشید دلق / احتشام او نشد کم پیش خلق
پس لباس کبر بیرون کن زتن / ملبس ذل پوش در آموختن
علم آموزی طریقش قولی است / حرفت آموزی طریقش فعلی است
فقر خواهی آن بصحبت قائم است / نی زبانت کار می آید نه دست
دانش آنرا ستاند جان زجان / نی زراه دفتر و نی از زبان
در دل سالک اگر هست آن رموز / رمزدانی نیست سالک را هنوز
تا دلش را شرح آن سازد ضیا / پس الم نشرح بفرماید خدا
که درون سینه شرحت داده ایم / شرح اندر سینه ات بنهاده ایم
تو هنوز از خارج آنرا طالبی / محلبی از دیگران چون حالبی
چشمهٔ شیرست در تو بی کنار / تو چرا می شیر جویی از تغار
منفذی داری به بحر ای آبگیر / ننگ دار از آب جستن از غدیر
که الم نشرح نه شرحت هست باز / چون شدی تو شرح جو و کدیه ساز
درنگر در شرح دل در اندرون / تا نیاید طعنهٔ لا تبصرون

اولسه عالمده نه دکلی کسب دون / بیلکه بی استاد اولمز خود نمون
ابتداده علم اولور صکره عمل / اوله تا کیم مثمر مهل واجل
ایله حرفتلرده ای صاحب خرد / اهل صالحدن رجا عون ومدد
دری قیل جوف صدفدن جست وجو / فنی قیل اهل حرفدن جست وجو
منصف اول مسموعک اولسه نصح حق / معرض اولمه ایله تعلیم سبق
کهنه پوش اولسه دباغت پیشه گر / دولتینه یوقدر اندن بر ضرر
وقت کار آهنگر اولسه دلق دار / یوق اکا خلق ایچره نقص اعتبار
پس لباس کبری قیل مهجور تن / قیل تواضع جامه سنده کسب فن
کسب علم ایتمکده قولیدر طریق / اولدی فعلی کسب حرفت ای رفیق
علم فقرک شرطی صحبتدر همان / انده درکار اوله مز دست وزبان
علم فقری جان الور جاندن ولی / یوق کتاب ایله زبانک مدخلی
قلب سالکده وار ایسه اول رموز / بیلکه یوقدر فن رمزانده هنوز
تا که قلبنده او شرح اوله ضیا / کیم الم نشرح بیورمشدر خدا
بز درون سینه کی شرح ایتمشز / یعنی شرح صدر که طرح ایتمشز
سن اکا خارجده طالبسن هنوز / شیر سنده غیره راغبسن هنوز
سنده عین شیر اولدی بی کنار / سن ایسه جویندهٔ شیر تغار
بحره وار در منفذک ای آبگیر / عار در اولمه طلبکار غدیر
کیم الم نشرح دکلمی شرح دل / شرح جویی پس نیچوندر متصل
شرح دلده اول نکهبان درون / کلیه تا طعنهٔ لا تبصرون

تفسیر وهو معکم اینما کنتم

وهو معکم اینما کنتم قول شریفنک تفسیرده در

یک سبد پر نان ترا بر فرق سر / تو همی خواهی لب نان دربدر
در سر خود پیچ هل خیره سری / رو در دل زن چرا بر هر دری
تا بزانوی میان آب جو / غافل از خود زین و آن تو آب جو
پیش آب و پس هم آب با مدد / چشمهارا پیش سد و خلف سد
اسب زیر ران و فارس اسب جو / چیست این گفت اسب لیکن اسب کو
هی نه اسبست این بزیر تو پدید / گفت آری لیک خود اسبی که دید
مست آب و پیش روی اوست آن / اندر آب و بیخبر ز آب روان
مست چیز و پیش روی اوست چیز / بیخبر زان چیز و شرح خویش نیز
چون گهر در بحر گوید بحر کو / وان خیال چون صدف دیوار او

بر سپد نان سنده اولمش بار سر / سن لب نان ایستمکده دربدر
یوقله باشنک ایلمه خیره سری / وار در قلبه طولاشمه هر دری
تا بزانو جای کاهک آب جو / غفلت اوزره سن غیره دن آب جو
پیش و پسده پر در آب فیض رس / دیده لرده لیک سد وار پیش و پس
فارسک آلتنده آتی اسب آرار / اشته آت دینسه یه اسبن صورار
آت دکلمی بو سنک آلتنده در / دیر بلی لیکن بنمکی قنده در
تشنه آب آب ایسه پیشنده در / بیلمز اول آب روان اچنده در
وار او شی یاننده استر او آنی / بیلمز اول شیئی دخی هم شرحنی
قعر دریاده گهر دیر قنده صو / چون صدف سد اولدی اکا سو بسو

کفتن آن کوحجابش میشود ابرتاب آفتابش میشود
بندچشم اوست هم چشم بدش عین رفع سد او کشته سدش
بندکوش اوشده هم هوش او هوش باحق دارای مدهوش او

سویلمک انی حجاب اولدی اکا نورخورشیده سحاب اولدی اکا
چشمبند اولدی اکاهم چشم بد رفع سد درسدی مانند ابد
هوشی اولمشدر اکاهم بندکوش ایلهای مدهوش حقدن کسب هوش

در تفسیر قوله صلی الله علیه وسلم من جعل الهموم هما واحدا کفاه الله سائر همومه ومن تفرقت به الهموم لایبالی الله فی ای واد منها هلک

رسول اکرم افندمزک صلی الله علیه وسلم من جعل الهموم هما واحدا کفاه الله سائر همومه ومن تفرقت به الهموم لایبالی الله فی ای واد منها هلک قول شریفی تفسیریدر

هوشرا توزیع کردی برجهات می نیرزد تره‌ٔ آن ترهات
آب هش رامی کشد هربیخ خار آب هوشت چون رسد سوی ثمار
هین بزن این شاخ بدرا خوکنش آب ده این شاخ خوش رانوکنش
هردو سبزند این زمان آخرنکر کین شود باطل ازان رویدثمر
آب باغ این راحلال انرا حرام فرق را آخر ببینی والسلام
عدل چه بود آب ده اشجار را ظلم چه بود آب دادن خار را
عدل وضع نعمتی برموضعش نی بهرپیخی که باشد آب کش
ظلم چه بود وضع درناموضعی که نباشد جز بلا رامنبعی
نعمت حق راىجان وعقل ده نی بطبع پر زحیر وپرکره
بازکن پیکار غم رابرتنت بردل وجان کم نه آن جان کندنت
برسرعیسی نهاده تنک بار خرسکیزه میزند در مرغزار
سرمه رادرکوش کردن شرط نیست کاردل را جستن ازتن شرط نیست
کردلی رو نازکن خواری مکش ورتنی شکرمنوش وزهرچش
زهرتن را نافعست وقندبد تن همان بهترکه باشد بی مدد
هیزم دوزخ تنست وکم کنش وربروید هیزم نوبرکنش
ورنه حمال حطب باشی حطب دردوعالم همچو جفت بولهب
ازحطب بشناس شاخ سدره را کرچه هردو سبز باشند ای فتا
اصل آن شاخست هفتم آسمان اصل این شاخست ازنار ودخان
هست مانندا بصورت پیش حس که غلط بینست چشم وکیش حس
هست آن پیدا بپیش چشم دل جهدکن سوی دل آجهد المقل
ورنداری پا بجنبان خویش را تابپینی هرکم وهرپیش را

ایلدکسن هوشی توزیع جهات تره یه دکمزولی اول ترهات
آب هوشک جذب ایدر هربیخ خار نخل معنی نیجه اولسون میوه دار
وصل ایچون قطع ایله شاخ بدتری شاخ دلجویه صوویرا اولسون طری
ایکیسی سرسبزاولنجه قیل نظر بری باطل اول برمز ویرمش ثمر
صوبوکا اولدی حلال اکا حرام فرقنی آخر کورورسن والسلام
عدل اودرکیم ویره سن اشجاره آب ظلم اولوراتاکه ویرمک خاره آب
عدل اودر وضع نعم اوله بجا صانمه هربیخه صوویرمکدر سزا
ظلم اودرکیم وضع اوله ناموقعه کیم بلا اولمش اولور اول موضعه
نعمت حقدر سزای عقل وجان صانمه طبع دون ونفس پرزیان
ایله پیکار غمی بار بدن ایلمه جان ودله اول بارسن
اوله عیسایه روامی حمل بار خراوله پاکوب صحن مرغزار
کوشه وضع سرمه درامر بعید ایلمه کاردلی تندن امید
دل ایسک خور اولمه نازایله مدام تن ایسک شکریمه زهرایچ تمام
زهراولوب نافع تنه قند اولدی بد تن کرکدرکه اوله دائم بی مدد
هیزم اولدی دوزخه تن ایله کم کیم ایدرهیزم فروزان دمبدم
یوخسه حمال حطب اولدک حطب ایکی عالمده چوزوج بولهب
هیزمی فرق ایله شاخ سدره دن اولدی سبز ایکیسی باقسک کرچه سن
اصلی اول شاخک فراز آسمان اصل ایسه بوشاخ ایچون نار ودخان
صورتا ماننداسه حسکده کر چشم وکیش حس غلط ایلر نظر
پیش چشم دلده اول اولمزنظیر جهد قیل دل جانبن ایله مصیر
قیل تحرک یوق ایسه سنده قدم تاکه منظورک اوله هرپیش وکم

در معنی این بیت که
کر راهروی راه برت بکشایند ❁ ورنیست شوی بهستیت بکرایند

کر راهروی راه برت بکشایند ❁ ورنیست شوی بهستیت بکرایند
بیتنک معناسنده در

کر

گر زلیخا بست درها هر طرف
یافت یوسف هم ز جنبش منصرف

باز شد قفل و دروره شد بدید
چون توکل کرد یوسف برجهید

گرچه رخنه نیست عالم را بدید
خیره یوسف وار می باید دوید

تا گشاید قفل و در پیدا شود
سوی بی جایی شمارا جا شود

آمدی اندر جهان ای ممتحن
هیچ می بینی طریق آمدن

تو ز جایی آمدی وز موطنی
آمدن را راه دانی هیچ نی

گر ندانی تا نگویی راه نیست
زین ره بی راه مارا رفتنیست

میروی در خواب شادان چپ و راست
هیچ دانی راه آن میدان کجاست

تو ببند آن چشم و خود تسلیم کن
خویش را بینی دران شهر کهن

چشم چون بندی که صد چشم خمار
بند چشم تست این سوا زغرار

چار چشمی تو ز عشق مشتری
برامید مهتری و سروری

ور بخسبی مشتری بینی بخواب
جغد بدکی خواب بیند جز خراب

مشتری خواهی بهر دم پیچ پیچ
تو چه داری که فروشی هیچ هیچ

گر ترا نانی بدی یا چاشتی
از خریداران فراغت داشتی

سد باب ایتدی زلیخا هر طرف
بولدی یوسف جنبشندن منصرف

قفل آچلدی انده راه اولدی بدید
کیم توکل اولدی یوسفده سعید

رخنهٔ عالم دکل گرچه عیان
یوسف آسا صدق جنبش قیل همان

قفل اولوب مکشوف مفتوح اوله باب
لامکان اوله مکان بی ارتیاب

بو جهانه کلدک ای اهل محن
کلدیگک راهی عجب کوردکمی سن

بر محل کیم کلدک اندن پیچ پیچ
کلدیگک یول قنده در بیلدکمی هیچ

بیلمز ایسک دیمه یوقدر آکه راه
اول ره بی راهدن کتمک وار آه

اویقوده شادان اولورسن صاغ و صول
قنده در بیلدکمی اول میدانه یول

بسته چشم اول کندیکی تسلیم قیل
کندک اول شهره کورورسن متصل

بسته چشم اولمقمی صد چشم خمار
چشم بندک بوکا بی اختیار

چشمکی چار ایتدی عشق مشتری
هپ امیدک سروری و مهتری

خوابه وارسک مشتریدر نقش خواب
بوم کورمزدو شده کیم الا خراب

مشتری صیدنده فکرک پیچ پیچ
صاتدیغک اماندر یوق الده هیچ

سنده نان اولسه یا خوان چاشتگاه
مشتریلردن اولوردک روبراه

قصهٔ آن شخص که دعوی پیغمبری میکرد گفتندش چه خوردهٔ که گیج شدهٔ و یاوه میگویی گفت اگر چیزی یافتمی و خوردمی نه گیج شدمی و نه یاوه گفتمی که هر سخن نیک که با غیر اهلش گویند یاوه گفته باشد اگرچه دران یاوه گفتن مأمورند

اول شخصک قصه سیدر که پیغمبرلک ادّعا ایتدکده اکا نه ییدک حتی بویله احمق و بیهوده گوی اولدک دینلوب جوابنده دیدیکه اگر برنسنه بولوب ییسیم ایدی نه احمق و نه یاوه گوی اولوردم هر ایو سوز که اهلنک غیره سویلیه لر یاوه سویلنمش اولور

آن یکی میگفت من پیغمبرم
از همه پیغمبران فاضلترم

گردنش بستند و بردندش بشاه
کین همی گوید رسولم از اله

خلق بروی جمع چون مور و ملخ
که چه مکرست و چه تزویر و چه فخ

گر رسول اینست کاید از عدم
ما همه پیغمبریم و محتشم

ما ازانجا آمدیم اینجا غریب
تو چرا مخصوص باشی ای ادیب

داد ایشانرا جواب آن خوش رسول
کای گروه کور و نادان و فضول

این ندانستید ای قوم از قضا
بیخبر اینجا رسیدید از عما

نی شما چون طفل خفته آمدید
بیخبر از راه و از منزل بدید

از منازل خفته بگذشتید و مست
بیخبر از راه و از بالا و پست

ما به بیداری روان گشتیم و خوش
از ورای پنج و شش تا پنج و شش

دیده منزلها ز اصل و از اساس
چون قلاوزان خبیر و ره شناس

برکشی دیر ایدیکم پیغمبرم
جملهٔ پیغمبراندن بهترم

شاهه گردن بسته احضار ایتدیلر
بن رسولم قوللن اخبار ایتدیلر

خلق اکا جمع اولدی چون مور و ملخ
کیم ندر بو مکر و تزویرات و فخ

گر عدمدن گلمک اولدیسه رسول
جمله مز پیغمبرز اهل وصول

گلمشز اندن بو یاکه بز غریب
بوسکا مخصوص اولمقدر عجیب

انلره اول مدّعی ویردی جواب
بو دکل معلومکز بی ارتیاب

آنی بیلمزسز که با حکم قدر
کلدیکز بونده عمادن بیخبر

کلدیکز چون طفل خفته سز همان
بیخبر یوق راه و منزلدن نشان

کچدیکز منزللری درخواب و مست
سزده یوق ضبط ره بالا و پست

اولدی بیداری بزه بی کشمکش
تا ورای پنج و ششدن پنج و شش

کورمشز منزللری بی التباس
رهبران آسا خبیر و ره شناس

شاه را گفتند اشکنجش بکن   تا نگوید جنس او هیچ این سخن
شاه دیدش بس نزار و بس ضعیف   که بیک سیلی بمیرد آن نحیف
کی توان او را فشردن یا زدن   که چو شیشه گشته است او را بدن
لیک با او گویم از راه خوشی   که چرا داری تو لاف سرکشی
که درشتی ناید اینجا هیچ کار   هم بنرمی سر کند از غار مار
مردمان را دور کرد از گرد وی   شه لطیفی بود و نرمی ورد وی
پس نشاندش باز پرسیدش ز جا   که کجا داری معاش و ملتجا
گفت ای شه هستم از دار السلام   آمده از ره درین دار الملام
نی مرا خانه ست و نی یک همنشین   خانه کی کردست ماهی در زمین
باز شه از روی لاغش گفت باز   که چه خوردستی و چه داری چاشت ساز
اشتها داری چه خوردی بامداد   که چنین سرمستی و پر لاف و باد
گفت اگر نانم بدی خشک و طری   کی گرفتمی دعوی پیغمبری
دعوی پیغمبری با این گروه   همچنان باشد که دل جستن ز کوه
کس ز کوه و سنگ عقل و دل نجست   فهم و ضبط و نکتهٔ مشکل نجست
هرچه گویی باز گوید که همان   میکند افسوس چون مستهزیان
از کجا این قوم و پیغام از کجا   از جمادی جان کرا باشد رجا
گر تو پیغام زنی آری و زر   پیش تو بنهند جمله سیم و سر
که فلان جا شاهدی میخواندت   عاشق آمد بر تو او میداندت
ور تو پیغام خدا آری چو شهد   که بیا سوی خدا ای نیک عهد
از جهان مرگ سوی برگ رو   چون بقا ممکن بود فانی مشو
قصد خون تو کنند و قصد سر   نه از برای حمیت دین و هنر

دیدیلر شاهه کرک اشکنجه تا   دیمسونلر بویله سوز اهل هوا
کوردی شاه آنیکه غایتده نزار   کیم اولور برسله دن مرک ایله زار
قنده قالدی ضرب و اشکنجه اکا   شیشه تن ایدی او شخص بی نوا
دیدی آکه ایده لم وضع معاف   کیم نیچون ذرسنده بو بیهوده لاف
پس کرکمز اوله تعنیف اوزره کار   اینت ایلر غاردن اخراج مار
خلقی اندن ایتدیلر بالجمله دور   شه ملایم طبع ایدی نرم و صبور
صوردیلر اندن مقام و مسکنن   هم معاش و ملتجا و مأمنن
دیدی ای شه مسکنم دار السلام   شمدی منزل باکه بو دار الملام
خانه یوق باکه نه خود بر همنشین   هیچ اولورمی خانه ماهی یه زمین
شاه اکالایه یوزندن صوردی هم   کیم ندر ساکه تغذیده اهم
ساکه صبحیه نه اولمشدی غدا   کیم ایدرسن بویله مستانه ادا
دیدی نانم اولسه کر خشک و طری   ایلمزدم دعوی پیغمبری
بو کروهه دعوی پیغمبری   کوهدن امید دلدر سربسر
عقل و دل امید اولنمز کوهدن   فهم و ضبط و حل اشکال سخن
هرنه سویلرسک آنی سویلر همان   ایتدیکی هپ شیوهٔ مستهزیان
قنده در پیغام یا قنده بو قوم   کیم جماده نسبت جان اولدی لوم
اولسه پیغامک زر و زندن اگر   یولکه قورلر سنک سیم ایله سر
کیم سنی دعوت ایدر بر دلربا   غائبانه عاشق اولمشدر سکا
یوخسه ایتسک عرض پیغام خدا   ناصحانه ایلیوب حسن ادا
بو فنادن ایله تدبیر لقا   اولمه فانی چونکه ممکندر بقا
بیل ایدرلر ساکه قصد خون و سر   صانمه اما غیرت دین و هنر

سبب عداوت عام و بیگانه زیستن ایشان با اولیای خدا که بحق شان می‌خوانند و باب حیات ابدی

عوام ناسک کندیلرینی حقه و آب حیات ابدی یه دعوت ایدنلره سبب عداوتلری و بیگانه وار حرکتلری بیانده در

بلکه از چفسیدگی بر خان و مان   تلخشان آید شنیدن این بیان
خرقهٔ بر ریش خر چفسیده سخت   چونکه خواهی بر کنی زو نخت نخت
جفته انداز د یقین آن خر ز درد   حبذا آنکس کزو پرهیز کرد
خاصه پنجه ریش و هر جا خرقهٔ   بر سرش چفسیده در نم غرقهٔ
سیم و زر چون خرقه است و حرص ریش   حرص هر که بیش باشد ریش بیش
خانمان جغد ویرانست و بس   نشنود اوصاف بغداد و طبس

ایتمک ایله حرص میل خانمان   تلخ اولور سمعنده بو حسن بیان
خرقه ریش خرده ملصق اولدی سخت   آنی قالدرسک اولور اول نخت نخت
رنج زخم ایله اولور خر چفته زن   مرده لازمدر حذر اول چفته دن
باخصوص اول ریش و خرقه تو بتو   اللی یرده اولدی ملصق سو بسو
سیم و زر بیل خرقه در حرص اولدی ریش   ریشی افزوندر کیمه حرص اولسه کیش
خانمان بوم اولوب ویرانه بس   باقمز اولسه وصف بغداد و طبس

کر بیاید باز سلطانی ز راه   صد خبر آرد بدین جغدان ز شاه
شرح دار الملک و باغستان وجو   پس بر او افسوس دارد هر عدو
که چه باز آورد افسانهٔ کهن   کز گزاف ولاف می بافد سخن
کهنه ایشانند و پوسیدهٔ ابد   ورنه آن دم کهنه را نو میکند
مردکان کهنه را جان میدهد   تاج عقل و نور ایمان میدهد
دل مدزد از دلربای روح بخش   که سوارت میکند بر پشت رخش
سر مدزد از سرفراز تاج ده   کو ز پای دل کشاید صد کره
با که کویم در همه ده زنده کو   سوی آب زندکی پوینده کو
تو بیک خواری کریزانی ز عشق   تو بجز نامی چه می دانی ز عشق
عشق را صد ناز و استکبار هست   عشق با صد ناز می آید بدست
عشق چون وافیست وافی می خرد   در حریف بی وفا می ننکرد
چون درخت است آدمی و بیخ عهد   بیخ را تیمار می باید بجهد
عهد فاسد بیخ پوسیده بود   وز ثمار لطف ببریده بود
شاخ و برک نخل کرچه سبز بود   با فساد بیخ سبزی نیست سود
ور ندارد برک سبز و بیخ هست   عاقبت بیرون کند صد برک دست
تو مشو غره بعلمش عهد جو   علم چون قشر است عهدش مغز او

کلسه یولدن باز سلطانی اکر   شاهدن جغدان ایچون ویرسه خبر
شرح دار الملک و باغستان وجو   پس اولور افسانه وهزل عدو
باز ایچون دیرلر اولوب افسانه باف   هپ سخنده ایتدیکی لاف و کزاف
کهنه انلر در که اجزا نابدید   یوخسه اول دم کهنه یی ایلر جدید
مردکان کهنه یه جانبخش اولور   تاج عقل و نور ایمان بخش اولور
دل صاقنمه جان باغشلر دلربا   شهسوار ایلر سنی ایتمه ابا
سر صاقنمه تاج بخش سرفراز   کیم ایدر پای دلکدن بندی باز
بن کیمه سوز سویلیم زنده قنی   ایده میل آب حیوان سنی
عشقدن برلوم ایله اولدک رمان   عشقدن برنامدر فهمک همان
عشقده صد ناز و استغنا اولور   عشق الده ناز ایله پیدا اولور
عشق وافیدر وفادارا استر اول   بیوفایه میلی یوق یار استر اول
فی المثل آدم شجر در اصلی عهد   بیخی تیماره کرک یوز جد وجهد
عهد فاسد بیخ فاسد در همان   اندن اثمار صفا اولمز عیان
شاخ و برک نخل سبز اولسه اکر   بیخ کیم فاسد اوله ویرمز ثمر
برک سبز اولمزسه اصل پایدار   عاقبت اظهار ایدر صد برک و بار
غره اولمه علمه عهده ایله جهد   علمی بیل قشر اولدیغی اولدی عهد

دربیان آنکه مرد بدکار چون متمکن شود در بدکاری و اثر دولت نیکوکاران ببیند شیطان شود و مانع خیر کردد از حسد همچون شیطان که خرمن سوخته همه را خرمن سوخته خواهد ارأیت الذی ینهی عبدا اذا صلی

انک بیانند ه در که مرد بدکار بدکارلقده متمکن اولسه دولت نیکوکارانک اثرن کوردکجه شیطان صفت حسدندن مانع خیر اولور که خرمنی محترق اولان جمله نک خرمنی محترق اولدیغن استر کقوله تعالی ارأیت الذی ینهی عبدا اذا صلی

وافیان را چون ببینی کرده سود   تو چو شیطانی شوی آنجا حسود
هر کرا باشد مزاج و طبع سست   او نخواهد هیچ کس را تندرست
کر نخواهی ز رشک ابلیسی بیا   از در دعوی بدرکاه خدا
چون وفا آت نیست باری دم مزن   که سخن دعویست اغلب ما و من
این سخن در سینه دخل مغزهاست   در خموشی مغز جان را صد نماست
چون بیامد در زبان شد خرج مغز   خرج کم کن تا بماند مغز نغز
مرد کم کوینده را فکریست زفت   قشر کفتن چون فزون شد مغز رفت
پوست افزون بود لاغر بود مغز   پوست لاغر شد چو کامل کشت نغز
بنکر این هر سه ز خامی رسته را   جوز را ولوز را و پسته را

چون وفا اهلن کوررسن ایده سود   سن اولورسن اکه شیطان وش حسود
هر کیمک اولسه مزاج و طبعی سست   استمز کیم اوله کمسه تندرست
استمزسک رشک ابلیسی اکر   اول وفادار ایله دعوادن حذر
چون وفا یوق سنده اولمه لافزن   اغلب دعوی سخنده ما و من
سینه ده اولدی سخن مغز صفا   مغز جان بولدی سکوت ایله نما
مغز اولور کلسه زبانه صرف و خرج   مائل خرج اولمه ایله مغز درج
مرد کم کوده اولور اندیشه صاف   مغز اولور کفتار ایله صرف کزاف
قشر زائد اولسه ایلرلی کم   قشر اکر کم اوله مغز اولدی اتم
رستهٔ خامی بو اوچ ننه یتر   جوز و لوز و پسته یه ایله نظر

هرکه او عصیان کند شیطان شود که حسود دولت نیکان شود
چونکه در عهد خدا کردی وفا از کرم عهدت نگه دارد خدا
از وفای حق تو بسته دیدهٔ اذکروا اذکرکم نشنیدهٔ
گوش کن اوفوا بعهدی هوش دار تا که اوفی عهدکم آید زیار
عهد و قرض ما چه باشد ای حزین همچو دانهٔ خشک کشتن در زمین
نی زمین را زان فروغ و لمتری نی خداوند زمین را توانگری
جز اشارت که ازین می بایدم که تو دادی اصل این را از عدم
خوردم و دانه بیاوردم نشان که ازین نعمت بسوی ما کشان
پس دعای خشک هل ای نیکبخت که فشاند دانه میخواهد درخت
گر نداری دانه ایزد زان دعا بخشدت نخلی که نعم ما سعی
همچو مریم درد بودش دانه نی سبز کرد آن نخل را صاحب فنی
زانکه وافی بود آن خاتون راد بی مرادش داد یزدان صد مراد
آن جماعت را که وافی بوده اند بر همه اصنافشان افزوده اند
گشت دریاها مسخرشان و کوه چار عنصر نیز بندهٔ آن گروه
این خود اکرامیست از بهر نشان تا ببینند اهل انکار آن عیان
آن کرامتهای پنهانشان که آن در نیاید در حواس و در بیان
کار آن دارد خود آن باشد ابد دائماً نی منقطع نی مسترد

هر کیم اول عصیان ایدر شیطان اولور کیم حسود دولت نیکان اولور
چونکه عهد حقده ایلرسن وفا عهد که ایلر وفا لطفا خدا
چون وفای حقده اولدک دیده پوش اذکروا اذکرکم اولمز زیب گوش
گوش قیل اوفوا بعهدی آیتن دیکله اوفی عهدکم خاصیتن
بیل ندر بزده مثال عهد و قرض دانهٔ بی نفع خشکی زرع ارض
نه زمینه وار اندن روشنی نه خداوند زمین اندن غنی
بر اشارتدر که بوندن ویرکا کیم عدمدن اصلن ایتمشدک عطا
اول غدادن دانه دراشته نشان سن بزه بو نعمتی قیل رایگان
پس دعای خشکی ایتمه مدعا دانه ریز استر بوله نشو و نما
یوق ایسه دانه دعادن کرد کار سا که نخل احسان ایدر کیم میوه دار
مریم آسا دردی کور دانه دکل سبز ایدر نخل رجای سوز دل
چون وفادار ایدی اول زنده فؤاد یوز مرادن ویردی مولابی مراد
اول جماعتکیم اولور اهل وفا انلره افزون اولور فضل خدا
کوه و بحر اولدی مسخر انلره چار عنصر عبد کمتر انلره
ایتدی بو اکرامی انلرده نشان منکرک تا اوله مشهودی عیان
اول کرامتلر که پنهاندر مدام انلره شرح و بیان اولمز تمام
اول کرامات اولدی انلرده ابد منقطع اولمز اولور حقدن مدد

مناجات

ای دهندهٔ قوت و تمکین و ثبات خلق را زین بی ثباتی ده نجات
اندران کاری که ثابت بودنیست قائمی ده نفس را که منثنیست
صبرشان بخش و کفهٔ میزان گران وا رهانشان از فن صورتگران
وز حسودی بازشان خرای کریم تا نباشد از حسد دیو رجیم
در نعیم فانی و مال و جسد چون همی سوزند عامه از حسد
پادشاهان بین که لشکر می کشند از حسد خویشان خود را می کشند
عاشقان لعبتان با قذر کرده قصد خون و جان همدگر
ویس و رامین خسرو و شیرین بخوان که چه کردند از حسد آن ابلهان
که فنا شد عاشق و معشوق نیز هم نه چیزند و هواشان هم نه چیز
پاک الهی که عدم برهم زند مر عدم را بر عدم عاشق کند
در دل بی دل حسدها سر کند نیست را هست اینچنین مضطر کند

مناجات

ای ایدن احسان تمکین و ثبات بی ثباتیدن بو خلقه ویر نجات
قنغی کار ایچون ثبات اوله اهم قیل قیام نفس ایچون لطف و کرم
صبر ایله میزانلرن ایله گران هم ریا صورتلرن قیل بی نشان
قیل حسددن انلری حفظ ای کریم اولمسونلر تابع دیو رجیم
چون نعیم فانئ مال و جسد انلری ایتمکده سوزان حسد
پادشهلر کور چکر خیل و سپاه پس حسددن قومنی ایلر تباه
عاشقان جرعه نوشان قذر بربرینه قصد خون و جان ایدر
ویس و رامین خسرو و شیرین عیان کور حسددن نیلدی اول ابلهان
عاشق و معشوق اولدی هم فنا کندیلر ناچیز و عشقی نابجا
حق او حقدر کیم ایدوب حکم عدم عاشق معدوم ایدر معدومی هم
جایگیر اولسه گوکلرده حسد جلوهٔ موجود اولور معدومه سد

این زنانے کر همه مشفق ترند
از حسد دو ضره خود را میخورند

تا که مردانی که خود سنکین دلند
از حسد تا در کدامین منزلند

کر نکردی شرع افسون لطیف
بر دریدی هر کسی جسم حریف

شرع بهر دفع شر رایی زند
دیو را در شیشهٔ حجت کند

از کواه و از یمین و از نکول
تا بشیشه در رود دیو فضول

مثل میزانی که خشنودیٔ دو ضد
جمع می آید یقین در هزل وجد

شرع چون کیله و ترازو دان یقین
که بدو خصمان رهند از جنگ و کین

کر ترازو نبود آن خصم از جدال
کی رهد از وهم حیف و احتیال

پس درین مردار زشت بیوفا
این همه رشک و خصومت و جفا

پس در آن اقبال و دولت چون بود
چون شود جنی و انسی در حسد

آن شیاطین خود حسود کهنه اند
یکزمان از رهزنے خالی نه اند

وان بنی آدم که عصیان کشته اند
از حسودی نیز شیطان کشته اند

از نبی برخوان که شیطانان انس
کشته اند از مسخ حق با دیو جنس

دیو چون عاجز شود در افتتان
استعانت جوید او از انسیان

که شما یارید با ما یاریٔ
جانب مایید جانب داریٔ

کر کسی را ره زنند اندر جهان
هر دو کون شیطان بر اید شادمان

ور کسی جان برد و شد در دین بلند
نوحه می دارند آن دو رشک مند

هر دو می خایند دندان حسد
بر کسی که داد ادیب او را خرد

بوزنان کیم اولدیلر شفقت نمون
ضرتین ایلر حسددن قصد خون

کورکه مردان اولدیلر چون سنکدل
پس نلر ایلر حسددن متصل

اولمسیدی حکم شرع تابناک
هر کس ایلردی قرینن چاک چاک

شرع ایدر حق ایله دفع شر و ریو
شیشهٔ حجتده ایلر حبس دیو

یا شهادت یا قسمدن یا نکول
شیشه ده محبوس اولور دیو فضول

مثل میزان اکه راضی ایکی ضد
فصل اولور انده نه ایسه هزل وجد

کیل و میزان در همان شرع مبین
کیم ایدر هر خصمی خصمندن امین

خصمه میزان اولمسه ایلر جدل
اولمز اول آسودهٔ حیف و حیل

پس بو زشت و بیوفا دنیاده بیل
هپ حسد در هپ جفا در رنج دل

انده اولدے دولت و اقباله سد
چون اولور جنی و انسیده حسد

کهنه حساد اولدے دیوان متصل
قطع رهدن بر زمان خالی دکل

آدمی کیم اهل عصیان اولدیلر
بیل حسد فعلیله شیطان اولدیلر

کورکه قرآنده اولور شیطان انس
مسخ قهر حق ایله دیوانه جنس

عاجز اولسه فتنه ده دیو لعین
بو یله انسیلردن اولدی مستعین

سرزده یار اولدیکز پس یار اولک
وسوسه امرنده جانبدار اولک

برکشی یه اولسه لر رهزن همان
هر ایکی شیطان اولورلر شادمان

دین و جان قورتارسه برکمسه اکر
بو ایکی حساد ایدرلر نوحه لر

هر بری دندان زده ایلر حسد
اکه کیم ویردی خدا عقل و مدد

پرسیدن آن پادشاه از ان مدعیٔ نبوت که انکه رسول راستین باشد و ثابت شود با او چه باشد که کسی را بخشد یا بصحبت وخدمت او چه بخشش یابند غیر نصیحت که بزبان میکوید

پادشاهک اول مدعیٔ نبوتدن سؤالیدر که رسول که صادق و ثابت اوله نه اوله که اکا بخشش اولمیه وانک صحبت وخدمتنده لسان ایله ایتدیکی نصیحتدن غیری اکا نه فیض اوله

شاه پرسیدش که باری وحی چیست
یا چه حاصل دارد انکس کو نبیست

کفت خود آن چیست کش حاصل نشد
یا چه دولت ماند کو واصل نشد

کیرم این وحی نبی کنجور نیست
هم کم از وحی دل زنبور نیست

چونکه اوحی الرب الی النحل آمدست
خانهٔ وحیش پر از حلوا شدست

او بنور وحی حق عز و جل
کرد عالم را پر از شمع و عسل

این که کرمناست و بالا میرود
وحیش از زنبور کمتر کی بود

نی تو اعطیناک کوثر خواندهٔ
پس چرا خشکی و تشنه ماندهٔ

یا مکر فرعونیٔ کوثر چو نیل
بر تو خون کشتست و ناخوش ای علیل

شاه اکا صوردے ندر وحی جلیل
یا نبی اچون ندر کسب جمیل

هر نه سوز کیم دیه حاصل اولمیه
یا نه دولت وار که واصل اولمیه

اولسه ده وحی نبی بی مادمن
کم دکل وحی دل زنبوردن

اولدے اوحی الرب الی النحل اکه دال
خانه سن وحی ایتدے شیرینکار حال

کلدی نور وحی حق عز و جل
عالمی اول ایتدی پر شمع و عسل

اولکه کرمنا در انده نور دل
وحی اکا زنبوردن کمتر دکل

سن تلاوت ایتمدکمی کوثری
پس نچون لب تشنه قالدک سر سرے

یا مکر فرعونیسن کوثر چو نیل
ساکه کندین کوستر خون ای علیل

توبه کن بیزار شو از هر عدو ... کو ندارد آب کوثر را گلو
هر کرا دیدی ز کوثر سرخ رو ... او محمد خوست با او گیر خو
تا احب الله آید در حسیب ... کز درخت احمدی با اوست سیب
هر کرا دیدی ز کوثر خشک لب ... دشمنش میدار همچون مرگ و تب
گرچه بابای توست و مام تو ... کو حقیقت هست خون آشام تو
از خلیل حق بیاموز این سیر ... که شد او بیزار اول از پدر
تا که ابغض لله آید پیش حق ... تا نگیرد بر تو رشک عشق دق
تا نخوانی لا و الا الله را ... در نیابی منهج این راه را

توبه قیل انلردن اوله متصل ... فیض آب کوثره محرم دکل
اولکه کوردک بولدی کوثردن صفا ... اول محمد اهلیدر قیل اقتدا
حب لله اوله تا روز حساب ... سایهٔ شرع محمددن مآب
کیمکه کوثردن کوررسن خشک لب ... قیل عداوت صحبتن ایتمه طلب
اول سکا مادر پدر اولسه اگر ... قانکه قصد ایلر اندن الحذر
بو خلیل حقک اولدی سنتی ... حق ایچون ایتدی پدردن هجرتی
بغض لله اوله تا یوم النشور ... عشق پاک ایله سنکچون حصن سور
تا دیرسن لا و الا اللهی سن ... بولمق اولمز بو سلم راهی سن

داستان آن عاشق که با معشوق خود برمی شمرد خدمتها و وفاهای خود را و شبهای دراز تتجافی جنوبهم عن المضاجع را و بی نوایی و جگرتشنگی روزهای دراز را و میگفت که من جز این خدمت نمیدانم اگر خدمت دیگر هست مرا ارشاد کن که هر چه فرمایی منقادم اگر در آتش رفتنست چون خلیل و اگر در دهان نهنگ دریا افتادنست چون یونس و اگر هفتاد بار کشته شدنست چون جرجیس و اگر از گریه نابینا شدنست چون شعیب و وفا و جانبازی انبیا علیهم السلام را خود شمار نیست و جواب گفتن معشوق او را

اول عاشقک داستانی درکه معشوقنه خدمت ووفادارلغنی ولیالی طویله ده تتجافی جنوبهم عن المضاجع مفهومی اوزره بیدارلغنی وایام طویله ده دخی بی نوایی وتشنه جگرلکنی تعداد ایدوب معشوقنک اکا جوابی بیان ایدر

آن یکی عاشق به پیش یار خود ... می شمرد از خدمت و از کار خود
کز برای تو چنین کردم چنان ... تیرها خوردم درین رزم و سنان
مال رفت و زور رفت و نام رفت ... بر من از عشقت بسی ناکام رفت
هیچ صبحم خفته یا خندان نیافت ... هیچ شامم با سر و سامان نیافت
آنچه او نوشیده بود از تلخ و درد ... او بتفصیلش یکایک می شمرد
نه از برای منتی بل می نمود ... بر درستیٔ محبت صد شهود
عاقلانرا یک اشارت بس بود ... عاشقانرا تشنگی زان کی رود
میکند تکرار گفتن بی ملال ... کی ز اشارت بس کند حوت از زلال
صد سخن میگفت زان درد کهن ... در شکایت که نگفتم یک سخن
آتشی بودش نمیدانست چیست ... لیک چون شمع از تف آن میگریست
گفت معشوق این همه کردی ولیک ... گوش بگشا پهن و اندریاب نیک
کانچه اصل اصل عشقست و ولاست ... آن نکردی اینچه کردی فرعهاست
گفتش آن عاشق بگو کان اصل چیست ... گفت اصلش مردنست و نیستیست

یار ینه بر عاشق شوریده جان ... ایتدی کی خدمتلرین ایتدی بیان
کیم سنکچون ایلدم چوق کارزار ... زخم تیر و نیزه یه اولدم دوچار
مال کتدی نام کتدی سربسر ... درد عشقکده نه لر چکدم نه لر
اولمدی صبحمده شوق و خنده هیچ ... اولمدی بر شام راحت بنده هیچ
هر نه درد تلخه اولدیسه دوچار ... ایلدی تفصیل ایله بر بر شمار
امتنان ایتمک دکل انجق مراد ... اولکه صدق عشق واثبات وداد
عاقلانه بر اشارت بس تمام ... تشنگیٔ عاشقان کتمز مدام
دردینی سویلر مکرر بی ملال ... آبدن ماهی یه کلسونمی کلال
صد سخن سویلرسه دردندن همان ... دیدم بر سوز دیو ایلر فغان
آتش پنهان ایله سوزان اولور ... همچو شمع اول سوز ایله کریان اولور
دیدی معشوق ایلدک جمله ولی ... طوت قولاق کوش ایت بو راز مجملی
اصل اصل عشقه یوق سنده شروع ... ایتدیکک اولدی سنک جمله فروع
دیدی عاشق سویله اول اصلی بودم ... دیدی اول اصل اولدی موت ایله عدم

تو همه کردی نمردے زندهٔ   هین بمیر ار یار جانباز ندهٔ
هم دران دم شد دراز و جان بداد   همچو گل درباخت سر خندان و شاد
ماند آن خنده برو وقف ابد   همچو جان و عقل عارف بی کبد
نور مه آلوده کی کردد ابد   کر زند آن نور بر هر نیک و بد
او ز جمله پاک وا کردد بماه   همچو نور عقل و جان سوی اله
وصف پاکی وقف بر نور مه است   تابشش کر بر نجاسات ره است
زان نجاسات ره و آلودکی   نور را حاصل نکردد بدرکی
ارجعی بشنود نور آفتاب   سوی اصل خویش باز آمد شتاب
نی ز کلخنها برو ننکی بماند   نی ز کلشنها برو رنکی بماند
نور دیده نور دیده باز کشت   ماند در سودای او صحرا و دشت

یکی پرسید از عالمی عارفی که اکر کسی در نماز بکرید باواز و آه و نوحه کند نمازش باطل شود یا نه جواب کفت که نام آن آب دیده است تا آن کرینده چه دیده است اکر شوق خدارا دیده است و میکرید یا پشیمانی کناهی نمازش تباه نمی شود بلکه کمال کیرد که لا صلوة الا بحضور القلب واکر او رنجوریٔ تن یا فراق فرزند دیده است نمازش تباه شود که اصل نماز ترک تنست و ترک فرزند ابراهیم وار علیه السلام که فرزند را قربان میکرد از بهر تکمیل نماز و تن را باتش نمرودی سپرد و امر آمد مصطفی صلی الله علیه و سلم را هم بدین خصال که فاتبع ملة ابراهیم حنیفا لقد کانت لکم اسوة حسنة فی ابراهیم

آن یکی پرسید از مفتی براز   کر کسی کرید بنوحه در نماز
آن نماز او عجب باطل شود   یا نمازش جایز و کامل شود
کفت آب دیده نامش بهر چیست   بنکری تا که چه دید او و کریست
آب دیده تا چه دیده ست از نهان   تا بدان شد او ز چشمهٔ خود روان
آنجهان کر دیده است آن پر نیاز   رونقی یابد ز نوحه آن نماز
ور ز رنج تن بد آن کریه و ز سوک   ریسمان بکسست و هم بشکست دوک

مریدی در آمد بخدمت شیخ واز ین شیخ پیر سن نمی خواهم بلکه پیر

جمله یی ایتدکده لی یوق سنده مرک   اختیار موت قبل جانی ترک
اول نفسده ویردی جان بولدی مراد   ویردی سر مانند کل خندان و شاد
اولدی اول خنده اکا وقف ابد   عارفک جاننده یوق در فکر بد
نور ماه آلوده اولسونمی ابد   اولسه پرتو کستر هر نیک و بد
عودت ایلر سینه ماهه نور پاک   همچو نور عقل و جان تابناک
وصف پاکی وقف نور ماهدر   چرک و قاذورات طرح راهدر
صانمه کیم انجاس و قاذورات راه   ایلیه آلودکی نور ماه
ارجعی امریله نور آفتاب   کندی نوراصلنه ایلر شتاب
اکه کلخنلردن اولمز عار و ننک   کلستانلردن دخی یوق بوی و رنک
نور دیده دیده یه ایلر رجوع   بیخبر در دشت و صحرا در بوع

بر عالم عارفدن برکمسه سؤال ایتدیکه برکمسه نمازده آواز ایله کریه و آه و نوحه ایلسه نمازی فاسد اولورمی اولمزمی جواب ویردیکه اول کریه نک نامی آب دیده در اما اول کریان اولان نه کورمشدر یا شوق خدا یا ندامت کناه ایله اغلرسه نمازی باطل اولمز بلکه کامل اولور که لا صلوة الا بحضور القلب بیورلمشدر واکر رنج بدن یا فراق فرزند ایله کریان ایسه نمازی تباه اولورکه نمازک اصلی ترک وجود و ترک فرزند در ابراهیم خلیل علیه السلام کبیکه تکمیل نماز ایچون فرزندنی قربان ایلیوب بی محابا آتش نمرودی اختیار ایلدی و سلطان انبیا افندمز صلی الله علیه و سلمه بو خصال ایله امر اولندیکه فاتبع ملة ابراهیم حنیفا لقد کان لکم اسوة حسنة فی ابراهیم بیورلمشدر

ایلدی برکمسه مفتیدن سؤال   کیم نماز ایچره اولورسه کریه حال
اول عجب ایلرمی افساد نماز   یا اولوب کامل اکا وارمی جواز
دیدی آب دیده اولدی اکه نام   باعث کریه ندر اما تمام
آب دیده تا نه کورمشدر نهان   چشمهٔ چشم اوله پس اندن روان
آخرت امری ایسه اشک نیاز   کریه دن رونق بولور بی شک نماز
غصه دن رنج بدندن ایسه کر   اول نمازی اغلمق افساد ایدر

بر مرید خدمت شیخه کلدیکه سنا شیخ دکل بلکه پیر عقل و معرفت

عقل و معرفت و اگرچه عیسیست در گهواره و یحیی است
در مکتب کودکان مرید شیخ را گریان دید او نیز موافقت کرد
و گریست چون فارغ شد و بدر آمد مریدی دیگر که از حال شیخ
واقف تر بود از سر غیرت در عقب او تیز بیرون آمد
وگفت ای برادر من ترا گفته باشم الله الله تا نیندیشی و نگویی که
شیخ میگریست و من نیز می گریستم که سی سال ریاضت بی ریا
باید کرد و از عقبات و دریاهای پر نهنگ و کوههای بلند پر شیر
و پلنگ می باید گذشت تا بدان گریهٔ شیخ رسی یا نرسی اگر رسی
شکر زویت لی الارض گویی بسیار

ایدی مرید مزبور شیخی گریان گوروب اولدخی موافقت وگریه یه
مسارعت ایلدی چونکه گریه دن فارغ اولوب قپودن چیقمق
استدکده مرید آخر که شیخک حالنه واقف ایدی غیرتندن
طشره پیله چیقدی و مرید اوله دیدیکه ای برادر الله الله چون
اویله اندیشه ایدوب دیمیه سنکه شیخ اغلدی بندخی اغلدم
اوتوز ییل ریاضت بی ریا ایتمک گرک ونیچه دریای
پر نهنگ ونیچه کهسار پر شیر و پلنگ عقبه لرندن
گچمک گرکدر که شیخک اول گریه سنه
واصل یا نا واصل اوله سن

یک مریدی اندر آمد پیش پیر پیر اندر گریه بود و در نفیر
شیخ را چون دید گریان آن مرید گشت گریان آب از چشمش دوید
گوش ور یکبار خندد کر دوبار چونکه لاغ املا کند یاری بیار
بار اول از ره تقلید و سوم که همی بیند که می خندند قوم
کر بخندد همچو ایشان آن زمان بیخبر از حالت خندندگان
باز او پرسد که خنده از چه بود پس دوم کرت بخندد چون شنود
پس مقلد نیز مانند کر است اندران شادی که او را در سرست
پرتو از شیخ آمد و منهل ز شیخ فیض شادی نه از مریدان بل ز شیخ
چون سبد در آب و نوری بر زجاج گر ز خود داند آن باشد خداج
چون جدا گردد ز جو داند عنود کاندرو آن آب خوش از جوی بود
آبگینه هم بداند از غروب کان لمع بود از مه تابان خوب
چونکه چشمش را گشاید امر قم پس بخندد چون سحر بار دوم
خنده ش آید هم بران خندهٔ خودش که دران تقلید بر می آیدش
گوید از چندین ره دور و دراز کین حقیقت بود و این اسرار راز
من دران وادی چه گونه خود ز دور شادیی میکردم از عمیا و شور
من چه می بستم خیال و آن چه بود درک سستم پست نقشی می نمود
طفل ره را فکرت مردان کجاست کو خیال او و کو تحقیق راست
فکر طفلان دایه باشد یا که شیر یا مویز و جوز یا گریه و نفیر
آن مقلد هست چون طفل علیل گرچه دارد بحث باریک و دلیل
آن تعمق در شکال و در دلیل از بصیرت میکند او را کسیل
مایهٔ کو سرمهٔ سر ویست بردو در اشکال گفتن کار بست

پیشگاه پیره گلدی بر مرید گوردی ایلر گریه اول شیخ سعید
گوردی چونکم شیخی گریان اول مرید گریه ناک اولدی ایدوب اشکن مزید
گولسه بر کره یا ایکی اهل گوش ایلیوب لاغ ولطیفه ایله جوش
دفعهٔ اخری ره تقلیدندن براصم گورسه اولور پس خنده زن
بالمعیه اولدخی خنده ایدر حالت خنده زناندن بی خبر
قومه سر خنده دن پرسان اولور تاینه گوش ایلیوب خندان اولور
پس مقلد اولدی مانند اصم بیخبر شادیدن ایلر عیش ودم
پرتو شیخ اولدی قلبنده بدید شیخدندر فیض شادیٔ مرید
شیشه اوزره نور و آب ایچره سپد کندیلر دندر صانورلر بی سند
چون اوله جودن جدا بی ارتیاب فهم ایدر کیم جویدندر رانده آب
هم بلور شیشه دخی وقت غروب ماه تاباندن ایمش اول نور خوب
امر قم چونکیم گشاده چشم ایدر پس ایکنجی دفعه ایلر خنده لر
خنده سندن هم گلور خنده اکا اولدی چون تقلید ایله خنده نما
سوزلری وصف ره دور و دراز کیم حقیقت بو در اول پوشیده راز
بن اودوا دیده اولورکن بویله دور ایلدم شادی و تقلید سرور
بن نیچون ایتدم خیال نادرست درک سستمدن گورندی نقش سست
طفل راه فکر مردان قنده در بوخیالده اصل تحقیق آنده در
فکر طفلان نقش شیر و دایه در گریه یا جوز و مویز و دایه در
اول مقلد اولدی چون طفل علیل گرچه ایلر دقت بحث و دلیل
اول دلائلده تعمق اول ادا بیل آنی ایلر بصیرتدن جدا
سرمهٔ سرّی اولان اول مایه بیل ایلر اشکالاتن افزون متصل

ای مقلد از بخارا باز گرد — رو بخواری تا شوی تو شیر مرد
تا بخارای دگر بینی درون — صفدران در محفلش لا یفقهون
پیک اگرچه در زمین چابک تکیست — چون بدر یار رفت بسته رگیست
او حملناهم بود فی البر و بس — آنکه محمولست در بحر اوست کس
بخشش بسیار دارد شه بدو — ای شده در وهم و تصویری گرو
آن مرید ساده از تقلید نیز — گریه میکرد وفق آن عزیز
او مقلد وار همچون مرد کر — گریه میدید و ز موجب بیخبر
چون ببی بگریست و خدمت کرد و رفت — از پس آمد مرید خاص تفت
گفت ای گریان چه بد پر خبر — بر وفاق گریه شیخ نظر
الله الله الله ای وافی مرید — گرچه در تقلید هستی مستفید
تا نگویی دیدم آن شه می گریست — من چو او بگریستم کان منکریست
گریه پرجهل و پر تقلید و ظن — نیست همچون گریه آن مؤتمن
تو قیاس گریه بر گریه مساز — هست زین گریه بدان راه دراز
هست آن از بعد سی ساله جهاد — عقل آنجا هیچ نتواند فتاد
هست زان سوی خرد صد مرحله — عقل را واقف مدان زان قافله
گریه او نه از غمست و نه از فرح — روح داند گریه عین الملیح
گریه او خنده او زان سریست — زانچه وهم عقل باشد آن بریست
آب دیده او چو دیده او بود — دیده نادیده دیده کی شود
آنچه او بیند نتان کردن مساس — نه از قیاس عقل و نه از راه حواس
شب گریزد چونکه نور آید ز دور — پس چه داند ظلمت شب حال نور
پشه بگریزد ز باد بادها — پس چه داند پشه ذوق بادها
چون قدیم آید حدث گردد عبث — پس کجا داند قدیمی را حدث
بر حدث چون زد قدم دنگش کند — چونکه گردش نیست همرنگش کند
گر بخواهی تو بیابی صد نظیر — لیک من پروا ندارم ای فقیر
این الم و حم حروف — چون عصای موسی آمد در وقوف
حرفها ماند بدین حرف از برون — لیک باشد در صفات این زبون
هر که گیرد او عصایی ز امتحان — کی بود چون آن عصا وقت بیان
عیسویست این دم نه هر باد و دمی — که برآید از فرح یا از غمی
این الم است و حم ای پدر — آمدست از حضرت مولی البشر
هر الف لامی چه می ماند بدین — گر تو جان داری بدین چشمش مبین

ای مقلد قیل بخارادن رجوع — شیرمرد اول ایله خوار ایده رکوع
تا اوله آخر بخارا رهنمون — محفلی وارسته لا یفقهون
پیک ایدر بر ادوزره گرچه طی راه — تینک اولور گلدکده بحره جلوه گاه
پس حملناهم اولور فی البر اکا — بحره کیم محمول اوله بولدی عطا
چوق اکا در بخشش بسیار شاه — ای اسیر وهم دون ایت عزم راه
اول مرید ساده دل تقلید ایله — اولدی همگریه عزیز کامله
اول مقلد اولدی گویا شخص کر — گریه کوردی موجبندن بیخبر
دوندی چونکیم ایلیوب چوق چوق بکا — پیرو اولدی برمرید خاص اکا
دیدیکیم ای گریه سندن بیخبر — گریه شیخه ایدوب مطلق نظر
الله الله الله ای وافی مرید — گرچه تقلید ایله اولدک مستفید
دیمه گوردم اغلرا اول کان عطا — بنده اوله اغلدم دیرسک خطا
گریه تقلید و جهل و ظنی بیل — گریه اهل یقین آسا دکل
گریه یی سن گریه یه ایتمه قیاس — ایتمز انکله بوگریه التباس
اولدی اول محصول سی ساله جهاد — عقل ایله ناممکن انده اجتهاد
دور در اندن خرد صد مرحله — عقله چوقده اعتماد ایتمه بله
گریه سن صانمه انک غم یا فرح — گریه سی روحک صفای بی ترح
اولدی اول باشدن اکا ضحک و بکا — وهم عقل اولمز انکله آشنا
ما عینی اولدی عینی متصل — دیده نادیده اولمز دیده پس
اولکه مرئیدر اکا اولمز مساس — بیک نتیجه سویله عقل و قیاس
شب گریزاندر چو نور ایده ظهور — ظلمتک معلومی اولمز حال نور
باد صرصردن ایدر پشه فرار — پشه یه معلوم اولورمی روزگار
چون قدیم ایله حدث اولدی عبث — پس قدیمی نیجه فهم ایلر حدث
حادثی دنک ایلر انوار قدم — هم ایدر همرنک ایتدکده عدم
استرایسک گربولورسن یوز نظیر — لیک یوقدر بنده پروا ای فقیر
بو الف لام میم و حامیم حروف — چون عصای موسویدر قیل وقوف
حرفلر بو حرف ایچون صورتنمون — لیک اولور انک صفاتنده زبون
کیم طوته الده عصای امتحان — اول عصا ایله اولورمی همعنان
بو دم عیسی دکل هر باد و دم — کیم اوله باعث اکا شادی یا غم
بو الف لام ایله حامیم ای پدر — اولدی ارسال خداوند بشر
نیجه بکزر هر الف لام میم اکا — بو کوزایله باقمه اول روح آشنا

گرچه ترکیبش حروفست ای همام   می بماند هم بترکیب عوام
هست ترکیب محمد لحم و پوست   گرچه در ترکیب هرتن جنس اوست
گوشت دارد پوست دارد استخوان   هیچ این ترکیب را باشد همان
کاندران ترکیب آمد معجزات   که همه ترکیبها گشتند مات
همچنین ترکیب حم کتیب   هست بس بالا و دیگرها نشیب
زانکه زین ترکیب آید زندگی   همچو نفخ صور در درماندگی
اژدها گردد شکافد بحر را   چون عصا حم از داد خدا
ظاهرش ماند بظاهرها ولیک   قرص نان از قرص مه دورست نیک
گریهٔ او خندهٔ او نطق او   نیست از وی هست محض صنع هو
چونکه ظاهرها گرفتند احمقان   وان دقایق شد ازیشان بس نهان
لاجرم محجوب گشتند از غرض   که دقیقه فوت شد در معترض

گرچه ترکیبی حروف اولدی تمام   اولدی هم مانند ترکیب عوام
اولدی ترکیب محمد جسم و تن   جنسیدر ترکیبه باقسک هر بدن
وار درانده لحم و جلد و استخوان   لیک بو ترکیبه بکزرمی عیان
کیم او ترکیب ایچره کلدی معجزات   ایلدی سرجمله ترکیبانی مات
بویله پل ترکیب حامیم کتاب   اولدی اعلا غیرلر مطرود باب.
چونکه بو ترکیبدن کلدی حیات   نفخ صور آسا دم نشر موات
بحری خرق ایلر مثال اژدها   حق ایله حامیم مانند عصا
ظاهری ظاهرلره بکزر عیان   قنده قرص ماه قنده قرص نان
گریه سی هم خنده سی هم نطقی پل   اولدی محضا صنع حقدندن دکل
چونکه ظاهرلرده قالدی احمقان   اول دقایق اولدیلر انلردن نهان
اولدیلر ناچار محجوب غرض   کیم دقیقه اولدی فوت بی عوض

داستان آن کنیزک که با خر خاتون خود شهوت میراند و اورا شهوت راندن با آدمی آموخته بود چنانکه بز را برچراغ پایه بازی آموزند و چنانکه خرس را رقص آموزند و کدوی در قضیب خر میکرد تا از اندازه نگذرد خاتون بران وقوف یافت ولیکن دقیقهٔ کدو را ندید کنیزک را بهانه براه کرد جایی دور و با خر جمع شد بی کدو و هلاک شد بفضیحت کنیزک بیگاه باز آمد و نوحه کرد که ای جانم وای چشم روشنم کیر دیدی کدو ندیدی ذکر دیدی وآن دگر ندیدی کل ناقص ملعون یعنی کل نظر و فهم ناقص ملعون واگرنه ناقصان چشم ظاهر مرحومند نه ملعونند برخوان لیس علی الاعمی حرج نفی حرج کرد و نفی لعنت و نفی عتاب و غضب

اول کنیزک داستانیدر که مخدومه سی خاتونک حمارنه معز و خرسه تعلیم لعب و رقص ایتدکاری کبی آلتنه وضع کدو ایله شهوت رانی تعلیم ایلیوب خاتونی بو حاله واقف اولدقده جاریه سن دفع واندن مخفی بو کاره مباشرت ایله هلاک اولمشدر برفحوای کل ناقص ملعون یعنی کل نظر و فهم ناقص ملعون والانقصان چشم ظاهر ملعون اولمیوب بلکه مرحوم اولدیغنه لیس علی الاعمی حرج آیت کریمه سی دلیل اولوب نفی حرج و نفی لعنت و نفی عتاب و غضب ایلمشدر

یک کنیزک یک خری برخود فکند   از وفور شهوت و حرص و گزند
آن خر نر را بگان خو کرده بود   خر جماع آدمی پی برده بود
یک کدوی بود حیلت سازه را   در نرش کردی پی اندازه را
در ذکر کردی کدو را آن عجوز   تا رود نیم ذکر وقت سپوز
گر همهٔ کیر خر اندر وی رود   آن رحم وآن رودها ویران شود
خر همی شد لاغر و خاتون او   مانده عاجز کز چه شد این خر چو مو
نعلبندان را نمود آن خر که چیست   علت او که نتیجه اش لاغریست
هیچ علت اندرو ظاهر نشد   هیچ کس از سرّ او مخبر نشد

برکنیزک ایلدی تعلیم خر   اولدی فرط شهوتندن کارگر
اول خر نر ایلدی خوی و قاع   آدمی وش اولدی معتاد جماع
برکدوی ایتدی موقوف حیل   تا اوله اندازهٔ حدّ و عمل
گیره سد ایتدی کدوی اول عجوز   تا ایده تصیف هنگام سپوز
گر تماما کیر خر ایتسه ولوج   رحم اولوب ویران ایدر امعا خروج
لاغر اولدی خر ایدوب خاتون نظر   قالدی حیران کیم ندندر ضعف خر
ایلدی عرض نعلبنده اول خری   کیم نه علتدن اوله بو لاغری
هیچ علت انده ظاهر اولمدی   کمسه بو سرّه مجاهر اولمدی

در

در تفحص اندر افتاد او بجد — شد تفحص را دمادم مستعد
جد را باید که جان بنده بود — زانکه جد جوینده یابنده بود
چون تفحص کرد از حال اشک — دید خفته زیر خر آن نرکسک
از شکاف در بدید آن حال را — بس عجب آمد ازو آن زال را
خر همی کاید کنیزک را چنان — که بعقل و رسم مردان با زنان
در حسد شد گفت چون این ممکن است — پس من اولیتر که خر ملک منست
خر مهذب گشته و آموخته — خوان نهادست و چراغ افروخته
کرد نادیده در خانه بکوفت — کای کنیزک چند خواهی خانه روفت
از پی روپوش میگفت این سخن — کای کنیزک آمدم در باز کن
کرد خاموش و کنیزک را نگفت — راز را از بهر طمع خود نهفت
پس کنیزک جمله آلات فساد — کرد پنهان پیش شد در را کشاد
رو ترش کرد و دو دیده پر زنم — لب فرو مالید یعنی صائمم
در کف او نرمه جاروبی که من — خانه را می روفتم بهر عطن
چونکه با جاروب در را وا کشاد — گفت خاتون زیر لب کای اوستاد
رو ترش کردی و جاروبی بکف — چیست آن خر بر گسسته از علف
نیم کاره خشمگین جنبان ذکر — ز انتظار تو دو چشمش سوی در
زیر لب گفت این نهان کرد از کنیز — داشتش آندم چو بی جرمان عزیز
بعد از آن گفتش که چادر نه بسر — رو فلان خانه ز من پیغام بر
اینچنین گو و اینچنین گو و آنچنان — مختصر کردم من افسانهٔ زنان
آنچه مقصودست مغز او بگیر — چون براهش کرد آن زال ستیر
بود از مستی شهوت شادمان — در فرو بست و همی گفت آن زمان
یافتم خلوت زنم از شکر بانگ — رسته ام از چار دانگ و از دو دانگ
از طرب گشته بز آن زن هزار — در شرار شهوت خر بیقرار
چه بز آن کان شهوت او را بر گرفت — بر گرفتن کیچ را نبود شگفت
میل شهوت کر کند دل را و کور — تا نماید خر چو یوسف نار نور
ای بسا سرمست نار و نار جو — خویشتن را نور مطلق داند او
جز مگر بندهٔ خدا یا جذب حق — با رهش آرد بگرداند ورق
تا بداند کان خیال ناریه — در طریقت نیست الا عاریه
زشتها را خوب بنماید شره — نیست چون شهوت بتر ز آفات ره
صد هزاران نام خوش را کرد ننگ — صد هزاران زیرکان را کرد دنگ

جدّ و جهد ایتدی تفحصده تمام — ایتدی تفتیشنده استقصای تام
جد ایله جان مطلبه فرصت بولور — جدّ ایله طالب اولان البت بولور
ایلدی چون جست و جوی حال خر — کوردی زیرنده کنیزک خر زبر
رخنهٔ دردن او حال اولدی بدید — پس تعجب اولدی خاتونده مزید
خر کنیزکده اولوردی کارکر — مرد و زن آسا دم زیر و زبر
رشک ایدوب دیدی چو ممکندر بو کار — پس بن اولایم که ملکمدر حمار
خر تعلم دیده کار آموخته — سفره آماده چراغ افروخته
پر تغافل ایلدی تقریع باب — خانه روبی تا بکی ایله شتاب
ایلدی روپوش ایچون بویله سخن — ای کنیزک فتح باب ایت باکه سن
اولدی خاموش آچمدی بر سوز همان — اول طمعدن رازینی ایتدی نهان
اولدی پنهان جمله آلات فساد — پس کنیزک ایلدی بابی کشاد
ترش رو و دیده پرنم لبکشا — ایلدی اوضاعنی صائم نما
الده جاروبی دیمکده صانکه بن — بی دماغم رفت و روب خانه دن
چونکه جاروب ایله ایتدی فتح باب — دیدی خاتون خفیة ای بی حجاب
ترش رو جاروبی ایتدک زیب کف — پس نیچون خر اولدی مهجور علف
نیم کاره خشمگین جنبان ذکر — انتظارکدن دو چشمی وقف در
زیر لب گویان کنیزکدن نهان — طوتدی اول دم جرمی یوق وضعن همان
دیدی صکره اول یوری پوشیده رو — وار فلان خاتونی ایله جست و جو
شویله سویله بویله سویله وار همان — مختصر ایتدم عیان مکر زنان
قصدی پهل معلومدر اب مقال — رو براه ایتدی آنی چونکیم او زال
مستی شهوتله اولدی شادمان — اولدی دربسته دیر ایدی اول زمان
شکری لازم چونکه بولدم خلوتی — غیردن وارسته قیلدم صحبتی
برایکن اولدی طربدن هزار — نفس ایتدی شهوت خربی قرار
غالب اولدی شهوتی زن اولدی پست — ابلهی ایلر هوایی پا و دست
میل شهوت قلبی ایلر کور و کر — منظرنده خر اولور محبوبتر
ای نیجه سرگرم نار و نار جو — کیم صانور کندین اوله نور دو تو
عبد حقدن غیری کیم جذب اله — ایده لطفیله هدایت یاب راه
فهم ایده تا اول خیال و نقش نار — پس دکل بو یولده الا مستعار
خوب ایدر هر زشتی پهل حرص و شره — اولدی شهوت اکبر آفات ره
نیجه پیک خوشنامی بدنام ایلدی — نیجه پیک عاقلره دام ایلدی

چون خری را یوسف مصری نمود / یوسفی را چون نماید آن جهود
بر تو سرکین را فسونش شهد کرد / شهد را خود چون کند وقت نبرد
شهوت از خوردن بود کم کن ز خور / یا نکاحی کن گریز از شور و شر
چون بخوردی میکشد سوی حرم / دخل را خرجی بباید لاجرم
پس نکاح آمد چو لا حول و لا / تا که دیوت نفکند اندر بلا
چون حریص خوردنی زن خواه زود / ورنه آمد گربه و دنبه ربود
بار سنگی بر خری که می جهد / زود بر نه پیش از آن کو بر نهد
فعل آتش را نمیدانی تو برد / گرد آتش با چنین دانش مگرد
علم دیگ و آتش ار نبود ترا / از شرر نی دیگ ماند نی ابا
آب حاضر باید و فرهنگ نیز / تا پزد آن دیگ سالم در ازیز
چون ندانی دانش آهنگری / ریش و مو سوزد چو آنجا بگذری
در فرو بست آن زن و خر را کشید / شادمانه لاجرم کیفر چشید
در میان خانه آوردش کشان / خفت اندر زیر آن نر خر ستان
هم بران کرسی که دید او از کنیز / تا رسد در کام خود آن قحبه نیز
پا بر آورد و خر اندر وی سوخت / آتشی از کیر خر در وی فروخت
خر مؤدب گشته در خاتون فشرد / تا بخایه در زمان خاتون بمرد
بر درید از زخم کیر خر جگر / روده‌ها بگسسته شد از همدگر
دم نزد در حال آن زن جان بداد / کرسی از یکسو زن از یکسو فتاد
صحن خانه پر ز خون شد زن نگون / مرد او و برد جان ریب المنون
مرگ بد با صد فضیحت ای پدر / تو شهیدی دیدهٔ از کیر خر
تو عذاب الخزی بشنو از نبی / در چنین ننگی مکن جان را فدی
دانکه این نفس بهیمی نر خرست / زیر او بودن از آن ننگین ترست
در ره نفس ار بمیری در منی / تو حقیقت دانکه مثل آن زنی
نفس ما را صورت خر بدهد او / زانکه صورتها کند بر وفق خو
این بود اظهار سر در رستخیز / الله الله از تن چون خر گریز
کافران را بیم کرد ایزد ز نار / کافران گفتند نار اولی ز عار
گفت نی آن نار اصل عارهاست / همچو این ناری که این زن را بکاست
لقمه اندازه نخورد از حرص خود / در گلو بگرفت لقمه مرگ بد
لقمه اندازه خور ای مرد حریص / گرچه باشد لقمه حلوا و خبیص
حق تعالی داد میزان را زبان / هین ز قرآن سورهٔ رحمن بخوان

اول خری کوردی جوان دلستان / یا جوان کورسه نولور حالی عیان
حرص ایدر سرکینی شهد دلپسند / شهدی خود کورسه اولور جان ایله بند
چوق یمکدن اولدی شهوت قیل حذر / یا تأهل ایله ایله دفع شر
چوق یمک ایلرسنی وقف حرم / دخله خرج و صرف وار در لاجرم
پس نکاح اولدی ولا حول و لا / تا که شیطان ایتمیه سوق بلا
چون حریص طعمه سن اول زوجه خواه / یوخسه گربه دنبه یی ایلر تباه
سنکدن ایله خر بدخویه بار / اندن اولکیم ایده کارن حمار
ایده مزسک فعل آتشدن حذر / طرف ناره ایتمه جهل ایله گذر
سنده مجهول ایسه علم دیک و نار / پس نه ظرفی قورنه مظروفی شرار
قوت عقل ایله حاضر اسه آب / اولمیه تا دیک طبخ ایله خراب
بیلمز ایسک صنعت آهنکرک / واره یا قمه ریش و موی پیکرک
سد باب ایتدی او زن چکدی خری / شادمان اما که کوردی کیفری
در میان ایدوب انی آخوردن / خفته زیر خر نر اولدی زن
ایتدی کرسی کنیزکده قرار / تا که اوله قحبه کامکار
رفع پای ایتدی خر اولدقده یقین / آلت خر اولدی سیخ آتشین
خر معلم ایدی ایتدی وطی زن / پس هلاک اولدی او زن اضرابدن
کیر خردن چاک چاک اولدی جگر / اولدی امعاسی شکسته سربسر
بسته دم در حال جان ایتدی فدا / دوشدی کرسی بریکا زن بریکا
صحن خانه خون ایله پر زن نکون / مرده اولدی جان ویروب ریب المنون
یوز فضاحت مرک بد عین ضرر / هیچ کوردکمی شهید کیر خر
سن عذاب الخزی قرآندن ایشت / عار ایله جان ویره راه صدقه کیت
اولدی بو نفس بهیمی صانکه خر / اندن اشنع اکه زیر اولمق حذر
حرص شهوتله ایدرسک بذل جان / بیلکه سن الحق سن اول زندن همان
نفس کجرو صورت خر کوستر ر / خلقنه شایسته پیکر کوستر ر
پس بودر اظهار سر روز جزا / الله الله وصف خر در ناسزا
ایلدی کفاری حق تخویف نار / دیدیلر غالب اولدی ناره عار
دیدی یوق اول نار اولدی اصل عار / بیل او ناری آنا که ایتدی زنده کار
حرص ایتدی حددن افزون لقمه جو / مرگ بد اولدی اکا بند گلو
خارج از حد لقمه یه اولمه حریص / اولسه ده اول لقمه حلوا و خبیص
حق تعالی ویردی میزانه زبان / سورهٔ رحمانده ثابت در بیان

هین زحرص خویش میزانرا مهل   آز و حرص آمد ترا خصم مضل
حرص جوید کل برآید او زکل   حرص میرست ای فجل ابن الفجل
آن کنیزک می شد ومیکفت آه   کردی ای خاتون تو استارا براه
کار بی استاد خواهی ساختن   جاهلانه جان بخواهی باختن
ای زمن دزدیده علمی ناتمام   ننکت آمد که بپرسی حال دام
هم بچیدی دانه مرغ ازخرمنش   هم نیفتادی رسن در کردنش
دانه کمتر خور مکن چندین رفو   چون کلوا خواندی بخوان لا تسرفوا
تا خوری دانه نیفتی تو بدام   این کند علم وقناعت والسلام
نعمت از دنیا خورد عاقل نه غم   جاهلان محروم مانده در ندم
چون درافتد در کلوشان حبل دام   دانه خوردن کشت برجمله حرام
مرغ اندر دام دانه کی خورد   دانه چون زهرست در دام ارچرد
مرغ غافل میخورد دانه زدام   همچو اندر دام دنیا این عوام
باز مرغان خبیر وهوشمند   کرده انداز دانه خود را خشک بند
کاندرون دام دانه زهرهاست   کور آن مرغی که در فخ دانه خواست
صاحب دام ابلهانرا سر برید   وآن ظریفانرا بمجلسها کشید
که ازآنها کوشت می آید بکار   واز ظریفان بانک وناله زیر وزار
پس کنیزک آمد از اشکاف در   دید خاتونرا بمرده زیر خر
کفت ای خاتون احمق این چه بود   کر ترا استاد خود نقشی نمود
ظاهرش دیدی سرش از تو نهان   اوستا ناکشته بکشادی دکان
کیر دیدی همچو شهد وچون خبیص   آن کدو را چون ندیدی ای حریص
یا چو مستغرق شدی در عشق خر   آن کدو پنهان بماندت از نظر
ظاهر صنعت بدیدی ز اوستاد   اوستادی بر کرفتی شاد شاد
ای بسا زراق کول بی وقوف   از ره مردان ندیده غیر صوف
ای بسا شوخان ز اندک احتراف   از شهان ناموخته جز کفت ولاف
هر یکی در کف عصا که موسیم   می دمد بر ابلهان که عیسیم
آه ازان روزیکه صدق صادقان   باز خواهد از تو سنک امتحان
آخر از استاد باقی را بپرس   این حریصان جمله کورانند وخرس
جمله جستی باز ماندی از همه   صید کرکانند این ابله رمه
صورتی بشنیده کشتی ترجمان   بیخبر از کفت خود چون طوطیان

تمثیل تلقین شیخ مریدانرا وپیغمبران امت را که ایشان

حرص ایله میزاندن اولمه منفصل   حرص وآز اولدی سکا خصم مضل
کلی استر حرص اولور محروم کل   حرصه دوشمه ای عتل ابن العتل
اول کنیزک هم کیدر هم دیردی آه   ایلدی استادی خاتون روبراه
مقصدک استادسز اجرای کار   جاهلانه جان ویررسن زار زار
بندن ایتدک غصب علم ناتمام   عار درسا که سؤال حال دام
خرمن ایچره مرغ اوله هم دانه چین   کردنن ایده رسندن هم امین
دانه چین قلب اول ایتمه غلو   کور کلوا امرنده وار لا تسرفوا
دانه چین اولدقده اولمه بند دام   پس بودر علم وقناعت والسلام
عاقله یوق نعمت دنیاده غم   جاهلان اولمقده محروم ندم
چون اوله کردنلرنده حبل دام   دانه چینی انلره اولدی حرام
دانه دوشمش قوش اولورمی دانه چین   بیلدی زیرا دانه زهر اولدیغین
مرغ غافل دانه خوار زیر دام   دام دنیا ایچره مانند عوام
لیکن اول مرغان آکاه وخبیر   دانه دن ایتیکده کندین وایه کیر
دام ایچنده دانه اولدی زهربو   کور قوشدر اوله فخده دانه جو
دام ایچنده ابلهان مقطوع سر   مرغ خوشخوان مجلس آرای هنر
انلرک لحمندن اولمقده کباب   بو ظریفان نغمه سنج آب وتاب
پس کنیزک کلدی خرق بابدن   کوردی اولمش زیر خرده مرده زن
دیدی ای خاتون احمق بونه حال   نقشی استادک سکا امر محال
ظاهرن کوردک ولی باطن نهان   اولمدن استاد نصب ایتدک دکان
کیری کوردک فی المثل شهد وخبیص   کورمدک اما کدویی ای حریص
یا سنی مستغرق ایتدی عشق خر   اول کدو پس قالدی مهجور نظر
صنعتی ظاهر کوروب استاددن   کندک استاد اولدیغین صاندک نیم فن
ای نیجه چوق احمقان بی وقوف   راه مردی کوره مز الا که صوف
ای نیجه حرفت نما شوخان لاف   بی تعلم ایتمده لاف وکزاف
هر بری موسی نمون الده عصا   یا دم عیسی ایله افسون نما
آه اول برکونکه صدق صادقان   سندن استر حکم سنک امتحان
ایله سن باقیین استاده سؤال   کیم حریصان اولدی جمله کور ولال
بیلسنی پس مانده ایلر زمزمه   صید اولور کرکانه بویله رمه
کوش ایدوب بر صورت اولدک ترجمان   بیخبر سوزدن مثال طوطیان

شیخک مریدلرینه وپیغمبرانک امتلرینه تمثیل تلقینلریدر که

طاقت تلقین حق ندارند وباحق الفت ندارند چنانکه طوطی باصورت آدمی الفت ندارد که ازو تلقین تواند گرفت حق تعالی شیخ را چون آینه درپیش مرید همچو طوطی دارد وازپس آینه تلقین می کند که لاتحرک به لسانک ان هو الا وحی یوحی اینست ابتداء مسئلهٔ بی منتها چنانکه منقار جنبانیدن طوطی اندرون آینه که خیالش می خوانی بی اختیار وتصرف اوست که عکس خواندن طوطئ پیرونیست که متعلم است نه عکس آن معلم که پس آینه است ولیکن خواندن طوطئ پیرونی تصرف آن معلم است پس این مثال آمد نه مثل

انلرک تلقین حقه طاقتلری وحق ایله الفتلری یوقدر شویله که طوطی صورت آدمی ایله مألوف دکلدر که اندن قبول تلقین ایده پس حق تعالی شیخی مقابلهٔ طوطیده اولان آیینه کبی ایدوب ورای آیینه دن تلقین ایدر که لاتحرک به لسانک ان هو الا وحی یوحی ابتدای مسئلهٔ بی منتها اولدر که هرچند آیینه اچنده طوطینک حرکت منقاریکه اکا خیال دیرسن بی اختیار در ولکن طوطینک خارجده تعلیمی وتقلیدی اتکلی اول معلمک تصرفیدر یوخسه پس آیینه ده اولان معلمک عکسی دکلدر امدی بو مثال اولوب مثل وشبه اولمدیغی معلوم اوله

طوطئ در آینه می بیند او	عکس خود را پیش او آورده رو
در پس آینه آن استا نهان	حرف میگوید ادیب خوش زبان
طوطیک پنداشته کین گفت پست	گفتن طوطیست کاندر آینه است
پس ز جنس خویش آموزد سخن	بی خبر از مکر آن گرگ کهن
از پس آینه می آموزدش	ورنه ناموزد جز از جنس خودش
گفت را آموخت زان مرد هنر	لیک از معنی و سرّش بیخبر
از بشر بگرفت منطق یک بیک	از بشر جز این چه داند طوطیک
همچنان در آینهٔ جسم ولی	خویش را بیند مرید ممتلی
از پس آینه عقل کل را	کی ببیند وقت گفت و ماجرا
او گمان دارد که میگوید بشر	وان دگر سرّ ست و او زان بیخبر
حرف آموزد ولی سرّ قدیم	او نداند طوطیست اونی ندیم
هم صفیر مرغ آموزند خلق	کین سخن کار دهان افتاد و حلق
لیک از معنئ مرغان بیخبر	جز سلیمان قران خوش نظر
حرف درویشان بسی آموختند	منبر و محفل بدان افروختند
یا بجز آن حرفشان روزی نبود	یا در آخر رحمت آمد ره نمود

طوطی آیینه اچنده سوبسو	چون کورر عکسن که اولمش روبرو
آیینه اردنده استاد نهان	حرف ایله ایتمکده تعلیم زبان
طوطی ظن ایلر اوله اول قیل وقال	طوطئ آیینه دن وار در مقال
کندی جنسندن ایدر مشق سخن	بیخبر در شیوهٔ استاددن
اول پس آیینه دن تعلیم ایدر	کیم خلاف جنسنه ایتمز نظر
اوکرنور لفظی ایدر کسب هنر	لیک معنای سخندن بیخبر
نطقی اخذ ایلر بشردن یک بیک	طوطیه بودر بشردن مالمک
بویله در آیینهٔ شخص ولی	کیم مریدانده کورر کندین جلی
عقل کلی اول پس آیینه دن	چون کورر تخمین ایله وقت سخن
ظن ایدر کیم ایلر اول قولی بشر	سرّ مخفیدر اول اندن بیخبر
اوکرنور حرفی ولی سرّ قدیم	طوطیدر بیلمز دکلدر اول ندیم
مشق ایدر آواز مرغانی بو خلق	کیم اودر کار دهان وراه حلق
قوش دیلندن لیک جمله بیخبر	فهم ایدن انجق سلیماندر مگر
حرف درویشانی چوق ناپخته دل	منبر و محفلده سویلر متصل
یا همان اول حرفدر قسمت اکا	یا ایدر آخرده حق رحمت اکا

صاحب دلی دید که سگی حامله در شکم آن سگ بچگانش بانگ میکردند در تعجب ماند که حکمت بانگ سگ پاسبانیست وبانگ در شکم مادر پاسبانی نیست ونیز بانگ جهت یاری خواستن وشیر خواستن باشد وغیرها وانجا هیچ ازین فائدها نیست چون بخویش آمد با حضرت مناجات کرد که وما یعلم تأویله الا الله

بر صاحبدل چله ده حامل بر کلبک بطننده یاورولری صدا ایتدیکن مشاهده ایتدکده تعجب ایتدیکه انلرک صداسی ندر کلاب پاسبانلرانلاسی قارننده پاسبانی یوغیکن واستعانت وطلب شیر احتمالی یوغیکن صیحه لرینک حکمتی ندرکه بی فائده وحاصل کورینور چونکه کندیه کلدی حق تعالی یه مناجات ایلدیکه

جواب

جواب آمد که آن صورت حال قویست که از حجاب بیرون
نیامده و چشم دل باز ناشده دعوی بصیرت کنند
و مقالات کویند ازان نه ایشانرا قوتی و یاری رسد
و نه مستمعانرا هدایتی و رشدی

و ما یعلم تأویله الا الله جواب‌نده خطاب کلدی حال مشهود که اول
قومک صورت حالیدر که خرق حجاب ایلیوب چشم بصیرتی
ناکشاده ایکن دعوای رهبری و بصیرت ایله بسط مقالات ایدرلر
نه انلره بر قوت حاصل و نه مستمعانه رشد و هدایت واصل اولور

آن یکی میدید خواب اندر چله — در رهی ماده سکی بد حامله
ناکهان آواز سک بچکان شنید — سک بچه اندر شکم بد ناپدید
بس عجب آمد ورا آن بانکها — سک بچه اندر شکم چون زد ندا
سک بچه اندر شکم ناله کنان — هیچ کس دیدست این اندر جهان
چون بجست از واقعه آمد بخویش — حیرت او دمبدم میکشت بیش
در چله کس نی که کردد عقده حل — جز که درگاه خدا عز و جل
کفت یارب زین شکال و کفت و کو — در چله وا مانده ام از ذکر تو
پر من بکشای تا پران شوم — در حدیقهٔ ذکر و سیبستان شوم
آمدش آواز هاتف در زمان — کان مثالی دان ز لاف جاهلان
کز حجاب و پرده بیرون نامده — چشم بسته بیهده کویان شده
بانک سک اندر شکم باشد زیان — نی شکار انکیز و نی شب پاسبان
کرک نادیده که دفع او شود — دزد نادیده که منع او بود
از حریصی و ز هوای سروری — در نظر کند و بلافیدن جری
از هوای مشتری کرم دار — بی بصیرت پا نهاده در فشار
ماه نادیده نشانها میدهد — روستایی را بدان کرمی نهد
از برای مشتری در وصف ماه — صد نشان نادیده کوید بهر جاه
مشتری کو سود دارد خود یکیست — لیک ایشانرا در و ریب و شکیست
از هوای مشتری بی شکوه — مشتری را باد دادند این کروه
مشتری ماست الله اشتری — از غم هر مشتری هین بر تر آ
مشتری جو که جویان توست — عالم آغاز و پایان توست
هین مکش هر مشتری را تو بدست — عشقبازی با دو معشوقه بدست
زو نیابی سود و مایه کر خرد — نبودش خود قیمت عقل و خرد
نیست او را خود بهای نیم نعل — تو بر و عرضه کنی یاقوت و لعل
حرص کورت کرد و محرومت کند — دیو همچون خویش مرجومت کند
همچنان کاصحاب فیل و قوم لوط — کردشان مرجوم چون خود آن سخوط
مشتری را صابران دریافتند — چون سوی هر مشتری نشتافتند

برکیچه برسالک صاحب چله — کوردی برکلبی دوشنده حامله
کوشنه آوازه کلدی ناکهان — نابدید ایکن شکمده بچکان
پس عجب کلدی شکمدن بو صدا — بچهٔ نازاده ایلرمی ندا
سک بچه ایده شکمده ناله‌لر — بو جهانده کیمسه کورمشمی مکر
کندیه کلدی اولوب بیدار خواب — دمبدم حیرتله ایتدی اضطراب
چله ده یوق کیمسه تا کیم ایده حل — ایتدی معروض خداوند اجل
دیدی یارب بن بو شکل حالدن — اولمشم عجزله بسته دهن
پرمی کشف ایله کیم پرواز ایدم — جلوه کاهم اوله ذکر دمبدم
کلدی هاتفدن ندا کیم بیل همان — اولدی بو تمثیل لاف جاهلان
ایتمدن کشف حجاب و توبتو — بسته چشم ایتمکده لاف کفتکو
بطن ایچنده صوت کلب اولدی زیان — کورمدی صید اولمدی شب پاسبان
کورمدی کرکانی کیم دافع اوله — کورمدی سارقی کا مانع اوله
ایلمش حرص و هوای سروری — بی بصیرت لاف زنلکده جری
آرزوی مشتریده بی قرار — یوق بصیرت پای بند اشتهار
کورممش ماهی ویرر بونجه نشان — روستایی ایتمک استر کسب شان
مشتری ایچون ایدر توصیف ماه — کورمدن سویلر نشان مقصودی جاه
مشتری سود بخش اولدی یک — لیکن انلرده نمایان ریب و شک
ایتدی بیهل مشتری بی شکوه — ویردی باده مشتریسن بو کروه
مشتریز اولدی الله اشتری — ایلمه هر مشتری یه اجترا
مشتری جوی اولکه ارامک اوله — عالم آغاز و انجامک اوله
ایتمه هر مشتری میلن ابد — عشقبازی دو معشوق اولدی بد
کرا اور سک یوق در اندن فائده — اولمز عقل و جانکه هیچ عائده
انده خود یوق در بهای نیم نعل — عرض ایدرسن سن اکا یاقوت و لعل
حرص کور ایلر سنی محروم ایدر — قربدن شیطان کبی مرجوم ایدر
شویله کیم اصحاب فیل و قوم لوط — اولدیلر مرجوم اولوب قهره منوط
مشتری یه صابران بولدی وصول — ایتدیلر هر مشتریدن چون نکول

وانکه کردانید روزان مشتری بخت واقبال وبقاشد زو بری
ماند حسرت بر حریصان تا ابد همچو حال اهل ضروان در حسد

قصهٔ اهل ضروان وحسد ایشان بر درویشان که پدرها از سلیمی اغلب دخل باغ را بمسکینان میداد چون انکور بودی عشر دادی وچون مویز ودوشاب شدی عشر دادی وچون حلوا وپالوده پختی عشر دادی وازقصیل عشر دادی وچون درخرمن میکوفتی از کفهٔ آمیخته عشر دادی وچون کندم از کاه جدا شدی عشر دادی وچون آرد کردی عشر دادی وچون خمیر کردی عشر دادی وچون نان کردی عشر دادی لاجرم حق تعالی دران باغ وکشت برکتی نهاده بود که همه اصحاب باغها محتاج او بودندی هم بمیوه هم بسیم واو محتاج هیچ کس نی ازیشان فرزندانش آن عشر را میدیدند مکرر وآن برکت را نمی دیدند همچون آن زن بدبخت که کیر خر را دید وکدو را ندید

بود مرد صالحی ربانئی عقل کامل داشت پایان دانئی
در ده ضروان بنزدیک یمن شهره اندر صدقه وخلق حسن
کعبهٔ درویش بودی کوی او آمدندی مستمندان سوی او
هم ز خوشه عشر دادی بی ریا هم ز کندم چون شدی از که جدا
آرد کشتی عشر دادی هم ازان نان شدی عشر کردادی زنان
عشر هر دخلی فرو نکذاشتی چار باره دادی زانچه کاشتی
بس وصیتها بکفتی هر زمان جمع فرزندان خود را آن جوان
الله الله قسم مسکین بعد من وامکیریدش ز حرص خویشتن
تا بماند بر شما کشت وثمار در پناه طاعت حق پایدار
دخلها ومیوها جمله زغیب حق فرستادست بی تخمین وریب
در محل دخل اکر خرجی کنی درکه سودست سودی بر زنی
ترک اغلب دخل را در کشت زار باز کارد که ویست اصل ثمار
بیشتر کارد خورد زان اندکی که ندارد در برویدن شکی
زان بیفشاند بکشتن ترک دست کان غله ش هم زان زمین حاصل شدست
کفشکر هم آنچه افزاید زنان میخرد چرم وادیم وسختیان
که اصول دخل زینها بوده اند هم ازینها می کشاید رزق بند
دخل از انجا آمدستش لاجرم هم در آنجا میکند داد وکرم

کیم اوله اول مشتریدن بی شعور بخت واقبال وبقادن اولدی دور
قالدی حسرتده حریصان تا ابد نیلدی کور اهل ضروانه حسد

اهل ضروانک قصه سی وانلرک درویشانه حسدلری بیاننده درکه بابامز حماقتندن محصولات باغک اکثرین مساکین وفقرایه ویررديلر ايدی مع هذا بابالری اجناس محصولاتن عشرینی ادا ایمکله حق سبحانه وتعالی اموالنه برکات عظیمه احسان ایلیوب جمله باغ صاحبلری اکا محتاج واول جمله دن مستغنی ایدی واول ناخلفلر ادای عشری کوروب برکات عظیمه یی کورمزلر ایدی

وار ایدی بر مرد معهود الصلاح کامل العقل وطلبکار فلاح
اول یمنده ساکن ضروان ایدی حسن خلق ولطف وجوده کان ایدی
کعبهٔ درویش ایدی کویی همان کیم کلوردی مستمندان جهان
هم ایدردی خوشه دن عشرن ادا هم ویرردی قمح وتبن اولسه جدا
بخش عشر ایلردی ایتدکده دقیق طبخ نانده بینه عشر ایتدی رفیق
هر نه محصول اولسه عشرن بی قصور بذل ایدردی چار نوبت اول شکور
چوق وصیتلر ایدردی هر زمان دیر ایدی اولادینه بویله همان
حق مسکینانی بندن صکره سز حرص ایله برکمه دن منع ایمکز
تا قاله سزلرده مزروع وثمار یمن طاعات خدادن برقرار
اولدی محصولات ومیوه فتح غیب داد حقدر جمله یه بی شک وریب
خرج ایدرسک وقت دخلکده اکر اولدی باب سود ونفعک کارکر
اغلب محصولی اهل کشتزار انده زرع ایلرکاو در اصل ثمار
زرعی اکثر طعمه سی اندن قلیل شکی یوق حاصل ایدر رب جلیل
دانه افشاندر انکچون برزکر کیم اویردن حاصل اولدی غله لر
کفشکر هم فضلهٔ ناندن عیان الدیغی چرم وادیم وسختیان
کیم اصول دخلی بونلر در انک انده در مفتاحی رزق روشنک
موقع دخل انده اولدی لاجرم بینه اول جایه ایدر بذل وکرم

این

این زمین وسختیان پرده ست پس
اصل روزی از خدادان هر نفس

چون بکاری در زمین اصل کار
تا بروید هر یکی را صد هزار

کیرم اکنون تخم را کر کاشتی
در زمینی که سبب پنداشتی

چون دو سه سال آن نروید چون کنی
جز که در لابه و دعا کف در زنی

دست بر سر میزنی پیش اله
دست و سر بر دادن رزقش کواه

تا بدانی اصل اصل رزق اوست
تا هم او را جوید انکه رزق جوست

رزق از وی جو مجو از زید و عمرو
مستی از وی جو مجو از بنک و خمر

منعمی زو خواه نه از کنج و مال
نصرت از وی خواه نه از عم و خال

عاقبت زینها بخواهی ماندن
هین کرا خواهی در ان دم خواندن

این دم او را خوان و باقی را بمان
تا تو باشی وارث ملک جهان

چون یفرّ المرء آید من اخیه
یهرب المولود یوما من ابیه

زان شود هر دوست آن ساعت عدو
که بت تو بود و از ره مانع او

روی از نقاش رومی تافتی
چون ز نقشی انس دل می یافتی

این دم ار یارانت با تو ضد شوند
وز تو بر کردند و در خصمی روند

هین بکو نک روز من پیروز شد
انچه فردا خواست شد امروز شد

ضد من کشتند اهل این سرا
تا قیامت عین شد پیشین مرا

پیش از انکه روزکار خود برم
عمر با ایشان بپایان آورم

کاله معیوب بخریده بدم
شکر کز عیبش بکه واقف شدم

پیش از ان کز دست سرمایه شدی
عاقبت معیوب بیرون آمدی

مال رفته عمر رفته ای نسیب
مال و جان داده پی کاله معیب

رخت دادم زر قلبی بستدم
شاد شادان سوی خانه می شدم

شکر کین زر قلب پیدا شد کنون
پیش از انکه عمر بکذشتی فزون

قلب ماندی تا ابد در کردنم
حیف بودی عمر ضایع کردنم

چون بکه ترسا قلبی او رو نمود
پای خود زو وا کشم من زود زود

یار تو چون دشمنی پیدا کند
کر حقد و رشک او بیرون زند

تو از ان اعراض و افغان مکن
خویشتن را ابله و نادان مکن

بلکه شکر حق کن و نان بخش کن
که نکشتی در جوال او کهن

از جوالش زود بیرون آمدی
تا بجویی یار صدق سرمدی

نازنین یاری که بعد از مرک تو
رشته یاری او کردد سه تو

آن مکر سلطان بود شاه رفیع
یا بود مقبول سلطان شفیع

بو زمین وسختیان بر پرده در
رزق فضل حق ایله پرورده در

زرع ارض اصله ایله صرف کار
تا اوله مزرعه هر یک صد هزار

طوتکه تخم افشان اولوب چکدک تعب
ارضه کیم ظنکده اولدی اول سبب

ایکی اوچ ییل بتمز ایسه چاره نه
پس دعادن غیری اول غفاره نه

دست و سر مرفوع درکاه اله
اول ویرر رزقی سر و دستک کواه

اصل اصل رزق او در رزاق او در
طالبانه موصل ارزاق اودر

اول ویرر رزقی نه قادر زید و عمرو
نشوه اندن صانمه ذات بنک و خمر

منعم اولدر صانمه کنج و مالدن
نصرت اندن صانمه عم و خالدن

عاقبت بونلر اولور سندن جدا
کیمدن ایلرسن سن اول دم ادّعا

قیل تضرعله بو دم حقه همان
اوله سن تا وارث ملک جنان

اول کون اخواندن ایدر آدم فرار
ایلر آبادن او غللر هم فرار

پس اولور هر دوست اول ساعت عدو
کیم صنم وش ساکه رهزن ایدی او

ایلدک نقاش رودن انحراف
چونکه بر نقش ایله ایتدک ائتلاف

ضد که اولسه بونده یارانک سنک
ایلیوب اعراض اولورلر دشمنک

روزکی فیروز پس اول بی کمان
کار فردایی بو کون ایتدی عیان

ضدم اولدی بو فنا اهلی مکر
حال حشره ایلدم پیشین نظر

اندن اولکیم اولوب ضایع تمام
عمرم انلرله بوله آخر ختام

آلمشم کالای معیوبی همان
شکر کیم وقتیله عیب اولدی عیان

اندن اوّل کیده الدن رأس مال
کیم اولم معیوب ایله پژمرده حال

مال کتمش عمر کتمش ای نسیب
مال و جان مصروف کالای معیب

رخت ویردم نقد قلب آلدم همان
خانه یه اولدم روانه شادمان

شکر کیم اولدی بو دم قلب آشکار
اندن اوّل عمر اوله خیبت شعار

یوخسه بونیده قالوردی قلب ابد
عمرمی ضایع ایدردی حیف بد

چونکه وقتیله او قلب اولدی عیان
چکدم اندن پایمی اولدم روان

چون عداوت اوزره بر یار اوله دور
کبر و حقد و رشک ایدب اندن ظهور

سندن اعراضدن افغان ایلمه
کندک ابله ایتمه نادان ایلمه

بلکه شکر حق ایدوب قیل بخش نان
کیم اکابند اولمدک غفلت کنان

دام مکرندن سریع اولدک خلاص
واریوری اول طالب یاران خاص

یارا ودر موتکله اولمز سرد دل
صدقنی ایلر مؤکد متصل

اول مقدم اولسه ده شاه رفیع
اولسه یا مقبول سلطان شفیع

رستی از سالوس وقلاب ودغل   غرا ودیدی عیان پیش از اجل
این جفای خلق باتو در جهان   گر بدانی گنج زر آمد نهان
خلق را باتو چنین بدخو کنند   تا ترا ناچار روآن سو کنند
این یقین دان که در آخر جمله شان   خصم گردند وعدو وسرکشان
تو بمانی با فغان اندر لحد   لاتذرنی فرد خواهان از احد
ای جفایت به زعهد وافیان   هم زدادتست عهد باقیان
بشنواز عقل خود ای انباردار   گندم خود را بارض الله سپار
تا شود ایمن زدزد وازشپش   دیو را با دیو چه زو تر بکش
کوهمی ترساندت هردم زفقر   همچو کبکش صید کن ای نره صقر
بازسلطان عزیز کامیار   ننگ باشد که کند کبکش شکار
بس وصیت کرد وتخم وعظ کاشت   چون زمینشان شوره بد سودی نداشت
گرچه ناصح را بود صد داعیه   پندرا اذنی بباید واعیه
تو بصد تلطیف پندش میدهی   او زپندت میکند پهلو تهی
یک کس نامستمع زاستیز ورد   صد کس گوینده را عاجز کند
زانبیا ناصح تر وخوش لهجه تر   کی بود که رفت دمشان در حجر
زانکه کوه وسنگ در کار آمدند   می نشد بدبخت را بکشاده بند
آنچنان دلها که بدشان ما ومن   نعتشان شد بل اشد قسوة

اولدکه اندن رسته مکر ودغل   حیله سن کوردک عیان قبل الاجل
ساکه ایلرسه جفا خلق جهان   گر بیلورسک گنج زر اولدی نهان
پس سنکله خلق اول بدخو ایدر   اول یکا ناچار صرف رو ایدر
بیل یقین انلر سنکله عاقبت   خصم اولوب اولسه گرک دشمن صفت
قهر ایچنده سن قالورسن پرفغان   لاتذرنی رب فردا ور دجان
ای جفاسی غالب شهد وفا   عهد اغیار اولدی هم سندن عطا
دیکله عقلکدن بو قولی متصل   گندمک موقوف ارض الله قیل
دزد وآفتدن اوله تا کیم ایمن   جد وجهد ایت دفع شیطانه همین
قورقودر هردم سنی فقر ایله دیو   صید کبک ایت اولمه بند مکر دیو
شاهباز پادشاه کامکار   عار اولور کیم اول اوله کبکه شکار
چوق وصیت ایتدی قیلدی وعظ وپند   اولمدی شوره زمینده سودمند
گرچه ناصحده اولور صد داعیه   لیک لازم وعظه اذن واعیه
سن ویررسن آکه پند آگهی   اول سنک پندکدن اولمقده تهی
حقی پیلمز دیکلمز بر بدسیر   عاجز ایلر اولسه یوز حق گوی اگر
بونجه ناصح انبیادن کیم تمام   طاشه ایلردی اثر ایتسه کلام
کوه وسنک انلردن اولدی منتفع   اشقیا طاعتدن اما ممتنع
اوله دللر کیم اولوب بی روح تن   اولدی وصفی او اشد قسوة

بیان انکه عطای حق وقدرت او موقوف قابلیت نیست همچون داد خلقان که آنرا قابلیت باید زیرا که عطا قدیمست وقابلیت حادث عطا صفت حقست وقابلیت صفت مخلوق وقدیم موقوف حادث نباشد واگرنه حدوث محال باشد

حقک جل شانه عطا وقدرتی قابلیته موقوف اولان عطای مخلوقات کبی قابلیته موقوف دکلدر زیرا عطا قدیم وصفت حق اولوب قابلیت حادث وصفت مخلوقدر قدیمک حدوثه توقفی خود امر محالدر

چارهٔ آن دل عطای مبدلیست   داد او را قابلیت شرط نیست
بلکه شرط قابلیت داد اوست   داد لب وقابلیت هست پوست
این که موسی را عصا ثعبان شود   همچو خورشیدی کفش رخشان شود
صد هزاران معجزات انبیا   کان نگنجد در ضمیر وعقل ما
نیست از اسباب تصریف خداست   نیستها را قابلیت از کجاست
قابلی گر شرط فعل حق بدی   هیچ معدومی بهستی نامدی
سنتی بنهاد واسباب وطرق   طالبان را زیر این ازرق تتق
بیشتر احوال بر سنت رود   گاه قدرت خارق سنت بود

چاره اول قلبه عطای کردگار   چون دکلدر قابلیت شرط کار
اولدی شرط قابلیت موهبه   قابلیت قشر ولب اول مرتبه
دست موساده عصا ثعبان ایدی   هم ید زیبنده سی تابان ایدی
صد هزاران معجزات انبیا   کیم عقول ناسه صغمز ماجرا
اولدی اسباب تصاریف خدا   یوقده قندن قابلیت خودنما
قابلیت اولسه شرط فعل حق   هیچ عدم ایجاده اولمزدی احق
سنت حق اولدی اسباب وجود   طالبانه ایلدی احسان وجود
اکثر احوال او سنت اوزره در   گاهی قدرت خرق عادت اوزره در

سنت وعادت نهاده بامزه	بازکرده خرق عادت معجزه
بی سبب کرعزنما موصول نیست	قدرت از عزل سبب معزول نیست
ای کرفتار سبب بیرون مپر	لیک عزل آن مسبب ظن مبر
هرچه خواهد آن مسبب آورد	قدرت مطلق سببها بردرد
لیک اغلب بر سبب راند نفاد	تابداند طالبی جستن مراد
چون سبب نبود چه ره جوید مرید	پس سبب در راه می باید بدید
این سببها بر نظرها پردهاست	که نه هر دیدار صنعش را سزاست
دیدهٔ باید سبب سوراخ کن	تا حجب را برکند از بیخ وبن
تا مسبب بیند اندر لامکان	هرزه داند جهد واکساب و دکان
از مسبب میرسد هر خیر وشر	نیست اسباب ووسایط ای پدر
جز خیالی منعقد بر شاه راه	تا بماند دور غفلت چندگاه

سنت وعادت قودی کرچه بزه	لیک خرق عادت اولدی معجزه
بی سبب کرعزت اولمزسه طلب	قدرت حق ایلک ایدر عزل سبب
ای کرفتار سبب قیل اهتمام	بیل سبب عزلن مسببدن تمام
هر نه استر اول مسبب رقدیر	قدرت مطلقده اسباب اولدی زیر
لیکن اغلب اولدی تعلیق سبب	تا مرادن ایده طالبلر طلب
بی سبب کورمز مرادن مرید	پس سببلر اولدی بو یولده بدید
بو سببلر در نظرلرده حجاب	چونکه مصنوعاته یوق هر کسده تاب
کوز کرکدر ایلیه خرق سبب	تا حجب رفع اوله اندن بی تعب
اوله مشهودی مسبب بی مکان	رفع اوله جهد وسبب کسب ودکان
چون مسببدن کلور هر خیر وشر	اولمز اسباب ووسایط معتبر
شاهراه اوزره عیاندر بر خیال	پردهٔ غفلتدر ایلر ستر حال

بیان ابتدای خلقت جسم آدم علیه السلام که جبرئیل را علیه السلام اشارت آمد که بروا از زمین مشتی خاک برکیر وبروایتی دیکر از هر نواحیٔ زمین مشت خاکی برکیر

جسد آدم علیه السلامک ابتدای خلقتن بیاندرکه جبریل علیه السلامه روی زمیندن برقبضه تراب وروایت اخریده نواحیٔ ارضدن بر رقبضه خاک اخذنه فرمان الهی صادر اولمشیدی

چونکه صانع خواست ایجاد بشر	از برای ابتلای خیر وشر
جبرئیل صدق را فرمود رو	مشت خاکی از زمین بستان کرو
او میان بست وبیامد تا زمین	تا کزارد امر رب العالمین
دست سوی خاک برد آن مؤتمر	خاک خود را درکشید وشد حذر
پس زبان بکشاد خاک ولابه کرد	کز برای حرمت خلاق فرد
ترک من کو وبرو جانم ببخش	رو بتاب از من عنان خنک رخش
در کشاکشهای تکلیف وخطر	بهر الله هل مرا اندر مبر
بهر آن لطفی که حقت برکزید	کرد بر تو علم لوح کل بدید
تا ملائک را معلم آمدی	دائما با حق مکلم آمدی
که سفیر انبیا خواهی بدن	تو حیات جان وحی نی بدن
بر سرافیلت فضیلت بود ازان	کو حیات تن بود تو آن جان
بانک صورش نشأت تنها بود	نفخ تو نشو دل یکتا بود
جان جان تن حیات دل بود	پس ز دادش داد تو فاضل بود
باز میکائیل رزق تن دهد	سعی تو رزق دل روشن دهد
او بداد کیل پر کرد دست ذیل	داد رزق تو نمی کنجد بکیل

امر صانع اولدی ایجاد بشر	ایمکچون مبتلای خیر وشر
اولدی جبرائیله فرمان خطاب	ارضدن اخذ ایده برقبضه تراب
ایتدی صدق بال ایله عزم زمین	اول ایدی چون امر رب العالمین
ال صونیجه خاکه اول عالی اثر	کندین ایتدی خاک موقوف حذر
پس لسان حال ایله خاک اولدی زار	دیدی الله ایچون ای فرخنده کار
آلمه بندن ترک ایدوب قیل بخش جان	لطف واحسان ایله قیل صرف عنان
کل بنی ایتمه کرفتار خطر	قیل نه وار الله ایچون بندن کذر
اول کرم ایچونکه حق ویردی سکا	هم وقوف علم لوح ایتدی عطا
اولدی تعلیم ملائک خدمتک	حق کلامی اولدی فضل وحرمتک
کیم سفیر انبیا اولسک کرک	جان ایله وحی آشنا اولسک کرک
اولدی اسرافیله فضلک بو عیان	اول حیات تن سن ایسه روح جان
نشوهٔ ابداندر انده نفخ صور	سنده نفخ اولدی قلوبه فیض نور
جان جان تن حیات دل اولور	اول عطادن بو عطا فاضل اولور
ینه میکائیل رزق تن ویرر	مقدمک رزق دل روشن ویرر
اولدی موهوباتی کیل ایله انک	کیله صغمز لیکن اول رزقک سنک

هم زعزائیل با قهر وعطب   توبهی چون سبق رحمت برغضب
حامل عرش این چهارند وتو شاه   بهترین هر چهاری زاشتباه
روز محشر هشت پی حاملانش   هم تو باشی افضل هشت آزمانش
همچنین برمی شمرد ومی کریست   بوی می برد اوکزین مقصود چیست
معدن شرم وحیا بد جبرئیل   بست این سوکندها بروی سبیل
بس که لابه کردش وسوکند داد   بازکشت وکفت یارب العباد
که نبودم من بکارت سرسری   لیک زانچه رفت تودانا تری
کفت نامی که زهولش ای بصیر   هفت کردون بازماند از مسیر
شرمم آمد کشتم از نامت خجل   ورنه آسانست نقل مشت کل
که توزوری دادهٔ املاک را   که بدرانند این افلاک را

اولدی عزرائیله هم فضلک عیان   سبق رحمت وش غضب اوزره همان
حامل عرش اول چهارک سن ولی   بو جهتلرایله اولدک افضلی
روز محشر هشت اولدی حاملان   هم ینه افضل سن انده اولزمان
بویله تعداد ایتدی اولدی کریه ساز   بیلدی مقصودی ندر اول کنج راز
جبرئیل اولمش ایدی کان حیا   بوقسملر سد راه اولدی اکا
اولقدر ویردی قسم هم دیدداد   دوندی اول دیدیکه یارب العباد
ایلمم تأخیر امره اجترا   لیک معلومک نه اولدی ماجرا
دیدی برنامی که شانی ای بصیر   هفت کردونی ایدر حبس مسیر
نام پاکدن اوتاندم متصل   یوخسه آسان ایدی نقل مشت کل
سندن اول قوتده در هر بر ملک   کیم اولور مقهور زوری نه فلک

فرستادن حق تعالی میکائیل علیه السلام را بقبض حفنهٔ خاک از زمین جهت ترکیب جسم مبارک ابوالبشر خلیفة الحق مسجود الملائک ومعلمهم آدم علیه الصلوة والسلام

ابوالبشر خلیفة الحق مسجود الملائک ومعلمهم یعنی آدم علیه السلامک ترکیب جسم لطیفی ایچون زمیندن برقبضه خاک قبضنه میکائیل علیه السلام ارسال اولندیغیدر

کفت میکائیل را روتو بزیر   مشت خاکی درربا زوی چوشیر
چونکه میکائیل شد تاخاکدان   دست کرد او تاکه برباید ازان
خاک لرزید ودرآمد درکریز   کشت اولابه کنان واشک ریز
سینه سوزان لابه کرد واجتهاد   باسرشک پرزخون سوکند داد
که به یزدان لطیف بی ندید   که بکردت حامل عرش مجید
کیل ارزاق جهان از مشرفی   تشنکان فضل را تو مغرفی
زانکه میکائیل ازکیل اشتقاق   دارد وکیال شد در ارتزاق
که امانم ده مرا آزاد کن   بین که خون آلود میکویم سخن
معدن رحم اله آمد ملک   کفت چون ریزم بران ریش این نمک
همچنانکه معدن قهرست دیو   که برآورد از بنی آدم غریو
سبق رحمت برغضب هست ای فنا   لطف غالب بود دروصف خدا
بندکان دارند لابد خوی او   مشکهاشان پرزآب جوی او
آن رسول حق قلاوز سلوک   کفت الناس علی دین الملوک
رفت میکائیل سوی رب دین   خالی از مقصود دست وآستین
کفت ای دانای سر وشاه فرد   خاکم از زاری وکریه بسته کرد
آب دیده پیش تو باقدر بود   من نتانستم که آرم ناشنود

دیدی میکائیله وارارضه همان   اندن آل برقبضه خاک دلستان
ایتدی میکائیل چون ارضه هبوط   دستن ایتدی قبضهٔ خاکه منوط
خاک لرزنده اولوب ایتدی کریز   ناله وزار ایله اولدی اشکریز
سینه سوزان ایلیوب اظهار غم   اشک خون آلود ایله ویردی قسم
اول خدا حقی که اولدربی ندید   قیلدی ذاتک حامل عرش مجید
ای امین کیل ارزاق جهان   رشحه یاب خدمتکدر تشنکان
اولدی میکائیل مشتق کیلدن   کیل ارزاق ایله اولدی مرتهن
کیم امان ویرقیل بنی آزاده سر   کورکه خون آلوده در بوناله لر
مظهر رحم اله اولدی ملک   زخم مجروحانی ایتمز پرنمک
ضد کامل معدن قهر اولدی دیو   کیم بنی آدم ایدر اندن غریو
سبق رحمتدر غضب اوزره دلیل   لطف ورأفت غالب وصف جمیل
ایلر اول خالق تخلق بندکان   کیم حیاضک فیضی جودندر همان
اول رسول الحق وممدوح السلوک   دیدی الناس علی دین الملوک
دوندی میکائیل ایدوب عزم مقام   امر مقصود اولمدی چونکیم تمام
دیدی ای داننده سر وعلن   کریه خاک اولدی باکه راهزن
آب چشمک قدری وار بیلدم مدام   اولمدم قادر ایدم دفع مرام

آه وزاری پیش تو بس قدر داشت	من نتانستم حقوق آن گذاشت
پیش تو بس قدر دارد چشم تر	من چگونه گشتمی استیزه کر
دعوت زاریست روزی پنج بار	بنده راکه در نماز آو بزار
نعرهٔ مؤذن که حی علی الفلاح	وآن فلاح این زاریست واقتراح
آنکه خواهی کز غمش خسته کنی	راه زاری بردلش بسته کنی
تا فرو آید بلا بی دافعی	چون نباشد از تضرع شافعی
وانکه خواهی کز بلایش واخری	جان او را در تضرع آوری
گفتهٔ اندر نبی کان امتان	که برایشان آمد آن قهر گران
چون تضرع می نکردند آن نفس	تا بلا زیشان بگشتی باز پس
لیک دلهاشان چو قاسی گشته بود	آن گنهاشان چو طاعت می نمود
تا نداند خویش را مجرم عنید	آب از چشمش کجا داند دوید

در گهکده معتبر در آه وزار	ایتدم ابطال حقی اختیار
حضرتکده قدری وار چشم ترک	نیچه قدرن پست ایدم اول گوهرک
روز و شب فرمان زاری و نیاز	قوللره درکار دریعنی نماز
کیم مؤذنلر ایدر سوق فلاح	اول فلاحه اولدی بو زاری صلاح
هر کیمی قهر ایلسک ای کردکار	قلبن ایلرسن انک بی آه وزار
تاکه بی مانع نزول ایده بلا	چونکه یوق شافع تضرعدن اکا
هر کیمی ایتسک بلالردن امین	جانن ایلرسن تضرعده همین
اولدی قرآنده بیان اول امتک	حالی کیم کلدکده قهر حکمتک
ایتمدیلر چون تضرع اولزمان	تا بلادن اوله انلرده امان
لیک قلبی انلرک چون سخت ایدی	جرمی طاعت عد ایله بدبخت ایدی
کورمدکجه جرمنی مجرم تمام	نیچه چشمندن کلور اشک ملام

قصهٔ قوم یونس علیه السلام بیان و برهان آنست که تضرع وزاری دافع بلای آسمانیست وحق تعالی فاعل مختارست پس تضرع وزاری پیش او مفید باشد وفلاسفه گویند که فاعل بطبع است و بعلت نه مختار پس تضرع وزاری طبع را بر نگرداند

یونس نبینک صلوات الله علی نبینا
وعلیه امتنک قصه سیدر که تضرع
وزاری دافع بلای آسمانی
ایدوکنه بیان و برهاندر

قوم یونس را چو پیدا شد بلا	ابر پر آتش جدا شد از سما
برق می انداخت می سوزید سنگ	ابر می غرید ورخ میریخت رنگ
جملگان بر بامها بودند شب	که پدید آمد ز بالا آن کرب
جملگان از بامها زیر آمدند	سر برهنه جانب صحرا شدند
مادران بچگان برون انداختند	تا همه ناله ونفیر افراختند
از نماز شام تا وقت سحر	خاک میکردند بر سر آن نفر
جملگی آوازها بگرفته شد	رحم آمد بر سر آن قوم لد
بعد نومیدی و آه ناشکفت	اندک اندک ابر واگشتن گرفت
قصهٔ یونس درازست وعریض	وقت خاکست و حدیث مستفیض
چون تضرع را بر حق قدرهاست	وان بها کانجاست زاری را کجاست
هین امید اکنون میان را چست بند	خیز ای گرینده و دائم بخند
که برابر می نهد شاه مجید	اشک را در فضل با خون شهید

اولدی قوم یونسه ظاهر بلا	بر سحاب آتشین ابتلا
برق اولوب آتشفشان خاک و سنگ	بانک رعد ایلر ایدی انسانی دنگ
جمله بام اوزره مکین ایدی او شب	کوردیلر کلمکده بالادن غضب
نازل اولدی بامدن اصحاب درد	سر برهنه اولدیلر صحرا نورد
ایتدیلر اطفالی مادردن جدا	طوتدی خلقی نالش وصیت وصدا
شامدن تا صبحه دک دیده پر آب	باشلرینه صاچدیلر انلر تراب
ایتدیلر آوازهٔ فریاد و زار	ایلدی اول قومه رحمت کردکار
نا امید ایکن او قوم بو العجب	اندک اندک دوندی اول ابر غضب
قوم یونس قصه سی اولدی طویل	وقت نقل خاکدر بی قال وقیل
چون تضرع اولدی مقبول خدا	کریه وزاره قنی ایله ادا
شمدی قیل صدق امید ایله نیاز	بعد ازان ای کریه کار اول خنده ساز
چون برابر ایلدی رب مجید	فضل اشک اولدی همان خون شهید

فرستادن اسرافیل را علیه السلام بخاک که حفنهٔ از خاک برگیر بهر ترکیب جسم آدم علیه السلام

آدم علیه السلامک ترکیب جسم لطیفی ایچون ارضدن بر قبضه تراب اخذنه اسرافیل علیه السلامک کوندرلدیکیدر

کفت اسرافیل رایزدان ما — که بروزان خاک پرکن کف بپا
آمد اسرافیل هم سوی زمین — باز آغازید خاکستان حنین
کای فرشتهٔ صور وای بحر حیات — که زدمهای توجان یابد موات
دردمی ازصور یک بانک عظیم — پرشود محشر خلایق از رمیم
دردمی درصور کویی الصلا — برجهید ای کشتکان کربلا
ای هلاکت دیدکان ازتیغ مرک — برزنید از خاک سرچون شاخ وبرک
رحمت تو وان دم کیرای تو — پرشود این عالم ازاحیای تو
تو فرشتهٔ رحمتی رحمت نما — حامل عرشی وقبلهٔ دادها
عرش معدنکاه داد ومعدلت — چارجو درزیراو پرمغفرت
جوی شیروجوی شهد جاودان — جوی خمرودجلهٔ آب روان
پس زعرش اندر بهشتستان رود — درجهان هم چیزکی ظاهر شود
کرچه آلوده ست اینجا آن چهار — ازچه اززهرفنا وناکوار
جرعهٔ برخاک تیره ریختند — زان چهار وفتنهٔ انکیختند
تابجویند اصل ازا این خسان — خود برین قانع شدند این ناکسان
شیرداد وپرورش اطفال را — چشمه کرده سینهٔ هرزال را
خمر دفع غصه واندیشه را — چشمه کرده ازعنب دراجترا
انکبین داروی تن رنجور را — چشمه کرده باطن زنبور را
آب دادی عام اصل وفرع را — ازبرای طهر وبهر کرع را
تا ازانها پی بری سوی اصول — تو بدین قانع شدی ای بوالفضول
بشنو اکنون ماجرای خاک را — که چه میکوید فسون محراک را
پیش اسرافیل کشته او عبوس — میکند صدکونه شکل وچاپلوس
که بحق ذات پاک ذوالجلال — که مدار این قهر را برمن حلال
من ازین تقلیب بویی می برم — بدکمانی میدود اندر سرم
تو فرشتهٔ رحمتی رحمت نما — زانکه مرغی را نیازارد هما
ای شفا ورحمت اصحاب درد — تو همان کن کان دونیکوکار کرد
زود اسرافیل باز آمد بشاه — کفت عذر وماجرا نزد اله
کزبرون فرمان بدادی که بکیر — عکس آن الهام دادی درضمیر
امر کردی درکرفتن سوی کوش — نهی کردی ازقساوت سوی هوش
سبق رحمت کشت غالب برغضب — ای بدیع افعال ونیکوکار رب

فرستادن حضرت حق ملک العزم والحزم عزرائیل را علیه السلام

دیدی اسرافیله اول یزدان پاک — واریور ال ارضدن برقبضه خاک
کلدی روی ارضه اسرافیل هم — باشلدی ارض آه وزاره دمبدم
ای امین صور وای فیض حیات — جان بولور نفخکله سرتاسر موات
صوره ایتدکده اودم نفخ عظیم — حشره آماده اولور بونجه رمیم
نفخهٔ صور ایله دیرسن الصلا — قیل قیام ای کشتکان کربلا
ای کروه هالکان تیغ مرک — موسم اظهاردر چون شاخ وبرک
اول نفسده رحمت آلوده دمک — پس حیاتینه سبب در عالمک
سن سروش رحمت حقسن تمام — حامل عرش اله خاص وعام
عرش حقدر بارکاه معدلت — انده جاری چارجوی مغفرت
جوی شیروجوی شهد جاودان — جوی خمروجوی آب دلستان
عرشدن جناته ایلرلر ورود — بوجهانده شمه سن ایتدک شهود
کرچه بونده چارجو آلوده در — کیم فنا زهری ایله بیهوده در
تیره خاکه جرعه سی دوشدی همان — چارجودن فتنه لر اولدی عیان
تاکه طالب اوله اصله مردمان — اولدیلر قانع فروعه ناکسان
شیر اولوب اطفاله اصل تربیت — اولدی صدر مادران چشمه صفت
خمر اولوب دفع غم وجالب طرب — باغلرده چشمه سی اولدی عنب
انکبین اولدی شفای رنج تن — چشمه سی اولدی دل زنبوردن
خاص وعامه آب صاف اولدی روان — هم طهور وهم حیات تشنکان
تا اوله بونلرله معلومک اصول — فرعه سن ایتدک قناعت ای فضول
شمدی ایله ماجرای خاکی کوش — کورنه سویلر ایلیوب حزن ایله جوش
اولدی اسرافیل اوکنده اول عبوس — ایتدی یوز درلو رجا وچاپلوس
کیم بحق ذات پاک ذوالجلال — ایلمه بن خاکی مقهور ملال
بن بو کیفیتدن اولدم شمه دار — اولدم اول ظن وکماندن بی قرار
سن ملکسن مشفق ورحمت نما — ایلمز مرغانی آزرده هما
ای شفا ورحمت وزیب فلک — قیل آنیکیم ایتدی اول ایکی ملک
ایتدی اسرافیل اودم آهنک راه — عذرن ایتدی عرض درکاه اله
ظاهره فرمانک اولدی کارکر — باطنمده عکس الهام دکر
کوشه امرک اولدی حکم استماع — نهی قسوت هوشه ویردی امتناع
رحمتک ایتدی سنک سبق غضب — ای بدیع ومحسن وغفار رب

ترکیب آدم ایچون علی نبینا وعلیه السلام برقبضه خاک اخذنه

بهر گرفتن حفنهٔ خاک بهر ترکیب جسم آدم چالاک علیه السلام

گفت یزدان زود عزرائیل را ‌ ‌ ‌ که ببین آن خاک پرتخییل را
آن ضعیف زال ظالم را بیاب ‌ ‌ ‌ مشت خاکی زو بیاور با شتاب
رفت عزرائیل سرهنگ قضا ‌ ‌ ‌ سوی کرهٔ خاک بهر اقتضا
خاک بر قانون نفیر آغاز کرد ‌ ‌ ‌ داد سوگندش بسی سوگند خورد
کای غلام خاص وای حمال عرش ‌ ‌ ‌ ای مطاع الامر اندر عرش و فرش
رو بحق رحمت رحمان فرد ‌ ‌ ‌ رو بحق آنکه با تو لطف کرد
حق شاهی که جز او معبود نیست ‌ ‌ ‌ پیش او زاری کس مردود نیست
گفت نتوانم بدین افسون که من ‌ ‌ ‌ رو بتابم ز امر او سر و علن
گفت آخر امر فرمود او بحلم ‌ ‌ ‌ هر دو امرند و بگیر از راه علم
گفت آن تأویل باشد یا قیاس ‌ ‌ ‌ در صریح امر کم جو التباس
فکر خود را گر کنی تأویل به ‌ ‌ ‌ که کنی تأویل این نامشتبه
دل همی سوزد مرا بر لابه ات ‌ ‌ ‌ سینه ام پرخون شد از شورابه ات
نیستم بی رحم بل زان هر سه پاک ‌ ‌ ‌ رحم پیش استم ز درد دردناک
گر طبانچه میزنم من بر یتیم ‌ ‌ ‌ ور دهد حلوا بدستش آن حلیم
این طبانچه خوشتر از حلوای او ‌ ‌ ‌ ور شود غره بحلوای او
بر نفیر تو جگر مے سوزدم ‌ ‌ ‌ لیک حق لطفی همی آموزدم
لطف مخفی در میان قهرها ‌ ‌ ‌ در حدث پنهان عقیق بی بها
قهر حق بهتر ز صد حلم من است ‌ ‌ ‌ منع کردن جان ز حق جان کندن است
بدترین قهرش به از حلم دو کون ‌ ‌ ‌ نعم رب العالمین و نعم عون
لطفهای مضمر اندر قهر او ‌ ‌ ‌ جان سپردن جان فزاید بهر او
هین رها کن بدگمانی و ضلال ‌ ‌ ‌ سر قدم کن چونکه فرمودت تعال
آن تعال او تعالیها دهد ‌ ‌ ‌ مستی و جفت و نهالیها دهد
باری آن امر سنی را هیچ هیچ ‌ ‌ ‌ من نیارم کرد و هن و پیچ پیچ
این همه بشنید آن خاک نژند ‌ ‌ ‌ زان گمان بد بدش در گوش بند
باز از نوع دگر آن خاک پست ‌ ‌ ‌ لابه و سجده همی کرد او چو مست
گفت نی برخیز نبود زین زیان ‌ ‌ ‌ من سر و جان می نهم رهن و ضمان
لابه مندیش و مکن لابه دگر ‌ ‌ ‌ جز بدان شاه رحیم و دادگر
بنده فرمانم نیارم ترک کرد ‌ ‌ ‌ امر او کز بحر انگیزید گرد
جز از آن خلاق چشم و گوش و سر ‌ ‌ ‌ نشنوم از جان خود هم خیر و شر

عزرائیل علیه السلامک مأمور اولدیغیدر

دیدی عزرائیله خلاق جهان ‌ ‌ ‌ وار هبوط ایت ارضه امر له همان
بی تردد ایلیوب آهنگ پاک ‌ ‌ ‌ قیل شتاب اندن گتور بر قبضه خاک
گتدی عزرائیل او سرهنگ قضا ‌ ‌ ‌ نازل اولدی ارضه بر وفق رضا
یینه رسم سابق او ذره خاک ارض ‌ ‌ ‌ آگه ایمان عظیمه ایتدی عرض
ای گزیده حامل مقبول عرش ‌ ‌ ‌ ای ادیب رسم خاص عرش و فرش
وار بحق رب رحمان و مجید ‌ ‌ ‌ کیم سکا اول ایلدی لطف مزید
کیم او در حق او ذره معبود عباد ‌ ‌ ‌ ایلمز مردود اکا کیم ایته داد
دیدی یوق قدرتم حالا که بن ‌ ‌ ‌ امرنه قاصر اولم سر و علن
دیدی امریدر انک هم حلم و جود ‌ ‌ ‌ امریدر پس قنغیسی بولسه وجود
دیدی اول تأویل اولور یا خود قیاس ‌ ‌ ‌ یوق صریحا امره حکم التباس
فکرکی تأویل ایدرسک ایله سن ‌ ‌ ‌ بونده تأویل اولمز اما کیم حسن
قلبمی سوزان ایدر نالشلرک ‌ ‌ ‌ سینه‌می پرخون ایدر اشک ترک
اوچ ملکدن بلکه افزون شفقتم ‌ ‌ ‌ مرحمتدن صانمه خالی خلقتم
امر ایله اولسم یتیمه سیله زن ‌ ‌ ‌ ویرسه حلوا بر حلیم خوش سخن
سیله حلوادن اولور لذت نما ‌ ‌ ‌ غرهٔ حلوا اولورسه وای اکا
نالشک باکه جگر سوز اولمده ‌ ‌ ‌ لیکن اول حق لطف آموز اولمده
قهر ایچنده نیجه لطف اولدی خفی ‌ ‌ ‌ درّ و گوهر درو حلده مختفی
قهر حق حلمدن اعلا در عیان ‌ ‌ ‌ جان چکشمک اولدی حقدن منع جان
قهریدر حلم دو عالمدن مغاث ‌ ‌ ‌ نعم رب الکون نعم المستغاث
اولدی قهرنده نیجه لطف و عطا ‌ ‌ ‌ جانفزادر بذل جان ایتمک اکا
ایله ترک بدگمانی و کسل ‌ ‌ ‌ باشکی ایله قدم چون دیدی گل
ساکه اول دعوت نیجه دعوت ویرر ‌ ‌ ‌ نشوهٔ صد شوق و صد صفوت ویرر
امر عالی یه گرگدر امتثال ‌ ‌ ‌ یوق خلافه قدرتم امر محال
گوش ایدوب اول سوزلری خاک نژند ‌ ‌ ‌ سوء ظن کیم انده اولدی گوش بند
یینه بر نوع اوزره اولدی خاک پست ‌ ‌ ‌ چوق تملق ایلدی مانند مست
دیدی عزرائیل یوق بونده زیان ‌ ‌ ‌ ایلرم جان و سرم رهن و ضمان
قیل فراغت غیری بویلوا رمدن ‌ ‌ ‌ اول رحیم دادگردن غیره سن
بندهٔ فرمانیم ترک ایده‌مم ‌ ‌ ‌ کیم اولور فرمانی گرد انگیز نیم
ایتمم اول خلاقدن غیره نظر ‌ ‌ ‌ جانم اولسه ایلمم صرف بصر

کوش من از کفت غیر او کرست … او مرا از جان شیرین جان ترست
جان از و آمد نیامد او ز جان … صد هزاران جان دهد او رایکان
جان که باشد کش کزینم بر کریم … کیک چه بود که بسوزم زو کلیم
من ندانم خیر الا خیر او … صم و بکم و عمی من از غیر او
کوش من کراست از زاری کنان … که منم در کف او همچون سنان

اولدی سمعم غیرک امرندن اصم … ایلک آنک امری بکا جاندن اهم
جان آنکدر غیر خلاق جهان … نیجه بیک جانلر باغشلر رایکان
جان ندر کیم اولدی جان امر کریم … غیری یوق الا که اول رب رحیم
خیر بلمم غیر خیرندن آنک … ناخبیرم یعنی غیرندن آنک
کوشمه کیرمز بنم زاری کنان … قدرتی دستنده یم همچون سنان

بیان آنکه مخلوقی که ترا از و ظلمی رسد به حقیقت او همچون آلتیست عارف آن بود که بحق رجوع کند نه بآلت اگر بآلت رجوع کند بظاهر نه از جهل کند بلکه برای مصلحتی چنانکه ابا یزید قدس سره گفت که چندین سالست که من با مخلوق سخن نگفته ام واز مخلوق سخن نشنیده ام ولی خلق پندارند که با ایشان میگویم واز ایشان می شنوم زیرا ایشان مخاطب اکبر رانمی بینند که ایشان چون صدا اند او رانسبت بحال من التفات مستمع عاقل به صدا نباشد چنانکه مثلست معروف قال الجدار للوتد لم تشقنی قال الوتد انظر الی من یدقنی

انی بیان ایدر که بر کمسه یه برستم ظهور ایده حقیقته نظرا اول آلت مثابه سنده در عارف اودر که آلته نظر ایمیوب حقه رجوع ایلیه شویله که بایزید بسطامی قدس سره العزیز بومقدار ییللردر که بن خلقه نه سوز سویلرم ونه سوزلرین ایشیدیرم دیر ایدی مثل معروفدر که قال الجدار للوتد لم تشقنی قال الوتد انظر الی من یدقنی

احمقانه از سنان رحمت مجو … زان شهی جوکان بود در دست او
با سنان و تیغ لابه چون کنی … کو اسیر آمد بدست آن سنی
او بصنعت آزرست و من صنم … آلتی کو سازدم من آن شوم
کر مرا ساغر کند ساغر شوم … ور مرا خنجر کند خنجر شوم
کر مرا چشمه کند آبی دهم … ور مرا آتش کند تابی دهم
کر مرا باران کند خرمن دهم … ور مرا ناوک کند در تن جهم
کر مرا ماری کند زهر افکنم … ور مرا یاری کند خدمت کنم
من چو کلکم در میان اصبعین … نیستم در صف طاعت بین بین
خاک را مشغول کرد او در سخن … یک کفی بر بود زان خاک کهن
ساحرانه در ربود از خاکدان … خاک مشغول سخن چون بیخودان
برد تا حق تربت بی رای را … تا بمکتب آن کریزان پای را
کفت یزدان که بعلم روشنم … که ترا جلاد این خلقان کنم
کفت یا رب دشمنم کیرند خلق … چون فشارم خلق را در مرک حلق
تو روا داری خداوند سنی … که مرا مبغوض این خلقان کنی
کفت اسبابی بدید آرم عیان … از تب و قولنج و سرسام و سنان

اومه شفقت نیزه دن احمق مثال … بلکه ایله نیزه داره امتثال
نیزه و تیغه تملقلر ندن … صاحبی دستنده اول مقهور ایکن
صنع آزرده اولور نقشم صنم … نقش اولور نقاشه تابع لاجرم
قصد ساغر ایلسه ساغر اولور … خنجر ایلرسه اکر خنجر اولور
چشمه ایتسه ایلرم اجرای آب … آتش ایتسه ایلرم اظهار تاب
ایلسه باران ایشم نشو و نما … تیر ایدرسه تنده زخمم خود نما
مار ایدرسه زهر قاتل مارده … یار ایدرسه مهر و شفقت یارده
خامه یم کویا که بین الاصبعین … امره طاعت اولدیکی بنده نصب عین
چونکه ایتدی ارضی مشغول سخن … ناکهان بر قبضه الدی خاکدن
ارضدن بر قبضه خاک آلدی تمام … بیخودانه ارض مشغول کلام
ایلدی اول خاکی معروض خضوع … مکتبه طفل ایلدیکی کوبا رجوع
دیدی حق با عزت علم جلیل … قبض ارواحه سنی ایتدم وکیل
دیدی یا رب خلق اولور جمله عدو … منصب مخصوص اولنجه با که بو
سن روا کورمه خداوندا بکا … بغض ایده خلق جهان بندن یکا
دیدی حق اسباب موت ایتدم پدید … همچو درد سر چو حمای شدید

که

که بکردانم نظرهاشان ز تو / در مرضها و سببهای سه تو
گفت یارب بندگان هستند نیز / که سببها را بدرّند ای عزیز
چشمشان باشد گذاره از سبب / در گذشته از حجب از فضل رب
سرمهٔ توحید از کحال حال / یافته رسته ز علت و اعتلال
ننگرند اندر تب و قولنج و سل / راه ندهند این سببها را بدل
زانکه هریک زین مرضها را دواست / چون دوا نپذیرد آن فعل قضاست
هر مرض دارد دوایی دان یقین / چون دوای رنج سرما پوستین
چون خدا خواهد که مردی بفسرد / سردی از صد پوستین هم بگذرد
در وجودش لرزهٔ بنهد که آن / نی بجامه به شود نی ز آتش آن
چون قضا آید طبیب ابله شود / وان دوا در نفع هم گمره شود
کی شود محجوب ادراک بصیر / زین سببهای حجاب گول گیر
اصل بیند دیده چون اکمل بود / فرع بیند مرد چون احول بود

سندن انلر ایلیوب صرف نظر / هر بری امراض و اسبابه بقر
دیدی یارب قوللرک وار در نهان / خرق اسباب ایلر انلر بی گمان
انلرک چشمنده مطویدر سبب / هر حجاب انلرده مرفوع ادب
سرمهٔ توحید ایله کحال حال / روشن ایتمش گوزلرین بی اعتلال
انلر ایتمز علت و رنجه نگاه / انلرک یوق قلبنه اسبابه راه
کیم بیلورلر اولدی هر دایه دوا / چون دوا یوق اولدی اول فعل قضا
اولدی هر رنجک دواسی بیل یقین / رنج سرمانک علاجی پوستین
استسه افسرده ایتمک حق اگر / اولسه ده صد پوستین ایتمز اثر
شوله لرزان ایلر اعضای تنی / جامه و گرمابه ایتمز گرم آنی
چون قضا گلدی طبیب ابله اولور / منفعتده هم دوا گمره اولور
نیچه محجوب اولسون ادراک بصیر / بو سببلردن که اولمز پرده گیر
اصل اولور منظوری عین اکملک / منظری فرع اولدی مرد احولک

جواب آمد که آنکه نظر او بر اسباب و مرض و زخم تیغ نیاید بر کار تو
عزرائیل هم نیاید که تو هم سببی اگرچه مخفی تری از آن سببها و بود که
بر آن رنجور مخفی نباشی که وهو اقرب الیه منکم ولکن لا تبصرون

کوزینه اسباب و امراض کورنمیلره سن دخی
کورنمزسن دیو عزرائیل علیه السلام
قبل حق تعالیدن جواب بیاننده در

گفت یزدان آنکه باشد اصل دان / پس ترا کی بیند او اندر میان
گرچه خویش از عامه پنهان کردهٔ / پیش روشن دیدگان هم پردهٔ
وانکه ایشان را شکر باشد اجل / چون نظرشان مست باشد در دول
تلخ نبود پیش ایشان مرگ تن / چون روند از چاه و زندان در چمن
وارهیدند از جهان پیچ پیچ / کس نگرید بر فوات هیچ هیچ
برج زندان را شکست ارکانیٔ / هیچ از و رنجد دل زندانیٔ
کای دریغ این سنگ مرمر را شکست / تا روان و جان ما از حبس رست
آن رخام خوب و آن سنگ لطیف / برج زندان را بهی بود و الیف
چون شکستش تا که زندانی برست / دست او در جرم این باید شکست
هیچ زندانی نگوید این فشار / جز کسی کز حبس آرندش بدار
تلخ کی باشد کسی را کش برند / از میان زهرماران سوی قند
جان مجرد گشته از غوغای تن / می پرد با پرّ دل بی پای تن
همچو زندانیٔ چه کاندر شبان / خسبد و بیند بخواب او گلستان
گوید ای یزدان مرا در تن مبر / تا درین گلشن کنم من کرّ و فر

دیدی حق اولکیم ایدر اصله نگاه / اور ته ده کورمز سنی بی اشتباه
عامه دن سن گرچه کیم ایلرسن نهان / پرده سن حق بین ایچون سنده همان
انلره کیم قند و شکردر اجل / نیچون انلرده اولور خوف و وجل
انلره تلخ اوله صانمه مرگ تن / چاه و زنداندن ایدر عزم چمن
قورتیلورلر عالم پرپیچدن / اغلمز هیچ کمسه فوت هیچدن
رکن زندانی شکست ایتسک عیان / اندن انجمز دل زندانیان
دیمز حیف اول مرمر اولدی بی ثبات / جانمز تا بوله محبسدن نجات
اول رخام خوب او سنگ معتبر / برج زندانه ویرردی زیب و فر
کسر ایله زندانیان بولدی خلاص / دستنی کسر ایله لازمدر قصاص
کمسه لر زندانی ایتمز اختیار / اوله محبسدن مگر انجامی دار
تلخ اولورمی اول کسه نقل و قیام / زهر ایچندن قندزارا اوله مقام
جان اوله آسودهٔ غوغای تن / قلب ایله پرواز ایده بی پای تن
همچو زندانیٔ نائم کیم عیان / دوشده ایلر سیر باغ و گلستان
دیر که یارب ایلمه مردود تن / تا بو گلشنده اولم دلشادتن

کویدش یزدان دعا شد مستجاب	وامرو والله اعلم بالصواب
اینچنین خوابی ببین چون خوش بود	مرک نادیده بجنت در رود
هیچ او حسرت خورد بر انتباه	برتن باسلسله در قعر چاه
مؤمنی آخر در آ در صف رزم	که ترا بر آسمان بودست بزم
بر امید راه بالا کن قیام	همچو شمعی پیش محراب ای غلام
اشک می بارو همی سوز از طلب	همچو شمع سر بریده جمله شب
لب فرو بند از طعام و از شراب	سوی خوان آسمانی کن شتاب
دمبدم بر آسمان میدار امید	در هوای آسمان رقصان چو بید
دمبدم از آسمان می آیدت	آب و آتش رزق می افزایدت
کر ترا آنجا برد نبود عجب	منکر اندر عجز و بنکر در طلب
کین طلب در تو کرو کان خداست	زانکه هر طالب بمطلوبی سزاست
جهد کن تا این طلب افزون شود	تا دلت زین چاه تن بیرون شود
خلق کوید مرد مسکین آن فلان	تو بکویی زنده ام ای غافلان
کر تن من همچو تنها خفته است	هشت جنت در دلم بشکفته است
جان چو خفته در کل و نسرین بود	چه غمست ار تن در آن سرکین بود
جان خفته چه خبر دارد ز تن	کو بکلشن خفته یا در کولخن
میزند جان در جهان آبکون	نعرهٔ یا لیت قومی یعلمون
کر نخواهد زیست جان بی این بدن	پس فلک ایوان که خواهد بدن
کر نخواهد بی بدن جان تو زیست	فی السماء رزقکم روزی کیست

در بیان وخامت جرب وشیرین دنیا ومانع شدن او از طعام الله چنانکه فرمود الجوع طعام الله یحیی به ابدان الصدیقین ای فی الجوع یصل طعام الله وقوله صلی الله علیه وسلم ابیت عند ربی یطعمنی ویسقینی وقوله تعالی یرزقون فرحین

وارهی زین روزی ریزهٔ کثیف	در فتی در لوت و در قوت شریف
کر هزاران رطل لوتش میخوری	میروی پاک و سبک همچون پری
که نه حبس باد و قولنجت کند	چار میخ معده آهنجت کند
کر خوری کم کرسنه مانی چو زاغ	ور خوری پر کیرد آروغت دماغ
کم خوری خوی بد و خشکی و دق	پر خوری شد تخمه را تن مستحق
از طعام الله و قوت خوشکوار	بر چنان دریا چو کشتی شو سوار

حق اکادیر کیم دعالر مستجاب	یوق رجوع الله اعلم بالصواب
کورنه خوش در بویله بر فرخنده خواب	کورمدن موتی اوله جنت مآب
خوابدن ایلرمی لوم انتباه	اوله زنجیر ایله جایی قعر چاه
مؤمن ایسک عزم صف رزم قیل	آسمان اوزره دلارا بزم قیل
قیل ره بالا امید ایله قیام	اول چو شمع پیش محراب کرام
کارک ایله کریه و سوز طلب	همچو شمع سر بریده جمله شب
ناسزادر بو طعام ایله شراب	ایله خوان آسمانی یه شتاب
ایله فوق آسمانه جانه طوق	قیل هوای آسمانده رقص شوق
ساکه اولمقده سماده رونمون	آب و تاب ایتمکده در رزقک فزون
اکه ایصال ایلسه ایتمه عجب	عجزه باقمه ایله منظور ک طلب
بو طلبدر رسنده مرهون خدا	اولدی بر مطلوبه هر طالب سزا
جهد قیل کیم بو طلب افزون اوله	چاه تندن تا دلک بیرون اوله
خلق دیر کیم ایتدی اول مسکین وفات	غافلینه ایله سن عرض حیات
خفته در تنلر کبی کرچه تنم	لیک قلبمده سکز جنت بنم
چونکه جان ایلر کل و نسرینی جای	غم دکل تن اولسه زیر خاک پای
جان خفته تندن اولدی بیخبر	کلشن اولمش جسمه یا کلخن مقر
اول جهانده جانده اولمقده فزون	نعرهٔ یا لیت قومی یعلمون
بی بدن جان اولمسه زنده اکر	کیمدر ایوان فلکده جلوه کر
بی بدن جانده تعیش اولسه کم	پس کیمکدر فی السماء رزقکم

جرب وشیرین دنیانک وخامتی وطعام اللهدن مانعیتی بیانندهدر که بیورلمشدر الجوع طعام الله یحیی به ابدان الصدیقین ای فی الجوع یصل طعام الله وقوله علیه الصلوة والسلام ابیت عند ربی یطعمنی ویسقینی وقوله تعالی یرزقون فرحین بما اتیهم

ایلسک کر ترک مطعوم کثیف	پیل اولور طعمه سکا قوت لطیف
ایلسک بیک رطل اکر اندن غدا	پاک اولورد ک چون ملک بی رنج و دا
یوخسه حبس باد ایله قولنج اولور	چار میخ معدهدن آهنج اولور
آز ایسک آچ قالورسن همچو زاغ	چوق یر ایسک ظاهر آروغ دماغ
آز ایسک خوی بد خشکی تن	چوق یر ایسک تخمه علت فکن
طعمهٔ روح اولدی قوت خوشکوار	زورق آسا اول او بحر اوزره سوار

باش در روزه شکیبا و مصر / دمبدم قوت خدا را منتظر
کان خدای خوب کار و برد بار / هدیها را میدهد در انتظار
انتظار نان ندارد مرد سیر / که سبک آید وظیفه یا که دیر
بی نوا هر دم همی کوید که کو / در مجاعت منتظر در جست وجو
چون نباشی منتظر ناید بتو / آن نوالهٔ دولت هفتاد تو
ای پدر الانتظار الانتظار / از برای خوان بالا مرد وار
هر کرسنه عاقبت قوتی بیافت / آفتاب دولتی بروی بتافت
ضیف با همت چو آشی کم خورد / صاحب خوان آش بهتر آورد
جز که صاحب خوان درویش لئیم / ظن بد کم بر برزاق کریم
سر بر آور همچو کوهی ای سند / تا نخستین نور خور بر تو زند
کان سر کوه بلند مستقر / هست خورشید سحر را منتظر

جواب آن مغفل که کفته است که خوش بودی این جهان اکر
مرک نبودی وخوش بودی ملک دنیا اکر زوالش نبودی
وعلی هذه الوتیرة من الفشارات

ان یکی میکفت خوش بودی جهان / کر نبودی پای مرک اندر میان
آن دکر کفت ار نبودی مرک هیچ / که نیرزیدی جهان پیچ پیچ
خرمنی بودی بدشت افراشته / مهمل و ناکوفته بکذاشته
مرک را تو زندکی پنداشتی / تخم را در شوره خاکی کاشتی
عقل کاذب هست خود معکوس بین / زندکی را مرک پندآن غبین
ای خدا بنمای تو هر چیز را / انچنانکه هست در خدعه سرا
هیچ مرده نیست پر حسرت ز مرک / حسرتش آنست کش کم بود برک
ورنه از چاهی بصحرا اوفتاد / در میان دولت و عیش وکشاد
زین مقام ماتم وتنکین مناخ / نقل افتادش بصحرای فراخ
مقعد صدقی نه ایوان دروغ / بادهٔ خاصی نه مستی زدوغ
مقعد صدق وجلیسش حق شده / رسته زین آب وکل وآتشکده
ور نکردی زندکانی منیر / یک دودم مانده ست مردانه بمیر
در حدیث آمد که روز رستخیز / امر آید هر یکی تن را که خیز

فیما یرجی من رحمة الله تعالی معطی النعم قبل استحقاقها
وهو الذی ینزل الغیث من بعد ما قنطوا ورب بعد

صابر اول صومه ایدوب تطهیر سر / دمبدم اول قوت حقه منتظر
اول خدای محسن ورب حلیم / انتظار کده ایدر لطف عظیم
انتظار نانی چکمز مرد سیر / اکه یکساندر ظهور زود ودیر
بی نوا دائم طلبده اولدی زار / اهل جوعه امر لازم انتظار
منتظر اولمز ایسک کلمز سکا / اول نواله اول غدای جانفزا
حاصلی الانتظار الانتظار / خوان بالایه اولوب مردانه کار
قسمتن ابت بولور اصحاب جوع / آفتاب دولتی ایلر طلوع
آز یمسه بر آشی مهمان کزین / صاحب خوان ایلر اعلاسن یقین
میزبانان لئامه باقمه سن / ایله رزاق کریمه حسن ظن
کوه وش همتله ایله رفع سر / نور حق تا اوله سنده جلوه کر
کورسنز کوه بلند مستقر / هر سحر خورشیده اولدی منتظر

بو جهان خوش ایدی اکر موت اولمسه
ودنیا خوش ایدی اکر زوالی اولمسه
دیین مغفله جوابدر

دیدی بر کمسه نه خوش ایدی جهان / اولمسیدی پای موت انده نهان
دیدی بر مرد اولمسه موت انده هیچ / نسنه دکمزدی جهان هیچ هیچ
نفعی یوق بر خرمن دشتی صفت / کمسه یه اولمزدی اندن منفعت
اویله صاندک کیم ممات اوله حیات / خاک شوره تخمک ایتدی بی نبات
عقل ناقص اولدی پل معکوس بین / کیم حیاتی اول کورر موت ای غبین
سن حقیقت سرن ایله روشنا / کوستر اشیایی کماهی ربنا
مودن حسرتکش اولمز مردکان / قلت طاعاتیدر حسرت همان
یوخسه صحرا در مقامی چاهدن / پس اکا عیش وصفا در انجمن
ضیق ماتمدن اولوب اول مستریح / ایلر اول دم نقل صحرای فسیح
مقعد صدق اولدی یوق انده دروغ / بادهٔ خاصی نه پهلسون مست دوغ
مقعد صدق اوزره حقانی جلیس / آب وکلدن رسته نور ایله انیس
بر ایکی دم قالدی اسباب حیات / سعی قیل کیم اوله مردانه ممات
وارد اولمشدر قیامتده خبر / امر اولوب اجسامه قالقز سر بسر

قبل الاستحقاق اعطای نعم ایدن الله عظیم الشانک جل شانه
برفحوای وهو الذی ینزل الغیث من بعد ما قنطوا انچه بعد

یورت قربادرب معصیة میمونة درب سعادة تأتی من حیث یرجی النقم لیعلم ان الله یبدل سیئاتهم حسنات

وار درکه یورت قرب اولور ونیجه سهو ومعصیت وار درکه موقع عتاب ونقمت ایکن موجب عفو ومغفرت اولور لیعلم ان الله یبدل سیئاتهم حسنات

نفخ صور امرست از یزدان پاک — که برآرید ای ذرائر سر ز خاک
باز آید جان هر یک در بدن — همچو وقت صبح هوش آید بتن
جان تن خود را شناسد وقت روز — در خراب خود درآید چون کنوز
جسم خود بشناسد و در وی رود — جان زرکر سوی درزی کی رود
جان عالم سوی عالم میرود — روح ظالم سوی ظالم میرود
که شناسا کردشان علم اله — همچو بره و میش وقت صبحگاه
پای کفش خود شناسد در ظلم — چون نداند جان تن خود ای صنم
صبح حشر کوچکست ای مستجیر — حشر اکبر را قیاس از وی بگیر
آنچنانکه جان بپرد سوی طین — نامه پرّد تا یسار و تا یمین
در کفش بنهند نامهٔ بخل وجود — فسق و تقوی و آنچه دی خو کرده بود
چون شود از خواب بیدار او سحر — باز آید سوی او آن خیر و شر
گر ریاضت داده باشد خوی خویش — وقت بیداری همان آید بپیش
ور بد او دی زشت و خام و در ضلال — چون عزا نامهٔ سیه یابد شمال
ور بد او دی پاک با تقوی و دین — چون شود بیدار یابد در یمین
هست ما را خواب و بیداری ما — بر نشان مرگ و محشر دو گوا
حشر اصغر حشر اکبر را نمود — مرگ اصغر مرگ اکبر را زدود
لیک این نامه خیالست و نهان — وان شود در حشر اکبر پس عیان
این خیال اینجا نهان پیدا اثر — زین خیال آنجا برویاند صور
در مهندس بین خیال خانهٔ — در دلش چون در زمینی دانهٔ
آن خیال از اندرون آید برون — چون زمین که زاید از تخم درون
هر خیالی کو کند در دل وطن — روز محشر صورتی خواهد شدن
چون خیال آن مهندس در ضمیر — چون نبات اندر زمین دانه گیر
مخلصم زین هر دو محشر قصه است — مؤمنانرا در بیانش حصه است
چون بر آید آفتاب رستخیز — بر جهند از خاک خوب و زشت نیز
سوی دیوان قضا پویان شوند — نقد نیک و بد بکوره میروند
نقد نیکو شادمان و نازناز — نقد قلب اندر زحیر و در گداز
لحظه لحظه امتحانها میرسد — سرّ دلها می‌نماید در جسد

امر خلاق جهان اندە نفخ صور — بعث اولور اجسامی خلقک بی‌قصور
هر برندن جان ایدر عزم بدن — شویله کیم صبح ایده عودت هوش تن
کندی جسمن جان بیلور اولدقده روز — کنجلر ایلر خرابه‌ده بروز
کندی جسمن بو وطلر ایلر قبول — روح زرکر درزی‌یه ایتمز حلول
عزم جان عالم اولدیسه عالمه — میل روح ظالم اولدی ظالمه
انلره تعلیم ایدر علم اله — بره و میشه نظر قیل صبحگاه
کندی کفشن فهم ایدر ظلمتده پای — جان نیچون بیلمز تنن ای نیک رای
حشر اصغر اولدی وقت صبح ناس — ایله حشر اکبری اندن قیاس
اویله کیم جان ایلیه پرواز طین — نامه پروازی یسار ایله یمین
نامه‌سن دردست ایدرلر بی خلل — خیر و شردن هرنه ایتدیسه عمل
خوابدن بیدار اولور چونکیم سحر — پس گلور قرشوکا اول خیر و شر
گر ریاضت ولمش ایسه آکه خوی — وقت بیداری اول ایلر عرض روی
اولدی ایسه دون ضلال و سوء حال — اول سیه نامه اولور اهل شمال
اولمش ایسه صاحب تقوی و دین — وقت بیداری اولور اهل یمین
خواب و بیداری همان عاقللره — ایکی شاهد اولدی موت و محشره
حشر اصغر حشر اکبردن نشان — مرگ اکبر مرگ اصغردن عیان
بو خیالک نامه‌سی لیکن نهان — حشر اکبرده اولور غایت عیان
بونده پنهاندر ایدر پیدا اثر — بو خیال انده ایدر عرض صور
خانه‌یه قلب مهندسده خیال — ارضده زرع دانه در اینیک مثال
اول خیال ایلر دروننده صدور — صانکه یردن تخم زرع ایلر ظهور
هرنه قلبکده اولورسه جایگیر — روز محشرده اولور صورت‌پذیر
صان اولور فکر مهندسدن بنا — یا اولور دانه زمیندن خودنما
ایکی محشردن که قصدم قصه در — مؤمنانه بو بیاندن حصه در
چون ویره خورشید محشر تاب و فر — خاکدن نیک و بد ایلر رفع سر
عزم دیوان قضا ایلر همان — نقد نیک و بد اولورلر انده عیان
نقد رایج شادمان فخر و ناز — نقد کاسد پر غم سوز و گداز
لحظه لحظه امتحانات غیوب — هر جسدده رونما سرّ قلوب

چون

چون ز قندیل آب و روغن گشته فاش — یا چو خاکی که بروید سرّهاش
از پیاز و زعفران و کوکنار — سرّدی پیدا کند دست بهار
آن یکی سرسبز نحن المتقون — وان دگر همچون بنفشه سرنگون
چشمها پرون جهیده از خطر — گشته ده چشمه ز بیم مستقر
باز مانده دیدها در انتظار — تا که نامه ناید از سوی یسار
چشم گردان سوی راست و سوی چپ — زانکه نبود بخت نامهٔ راست زب
نامهٔ آید بدست بندهٔ — سر سیه از جرم و فسق آکندهٔ
اندرو یک خیر و یک توفیق نی — جز که آزار دل صدیق نی
پر ز سر تا پای زشتی و گناه — تسخر و خنبک زدن بر اهل راه
آن دغل کاری و دزدیهای او — وان چو فرعونان انا و انای او
چون بخواند نامهٔ خود آن ثقیل — داند او که سوی زندان شد رحیل
پس روان گردد چو دزدان سوی دار — جرم پیدا بسته راه اعتذار
آن هزاران حجت و گفتار بد — بر دهانش گشته چون مسمار بد
رخت دزدی برتن و در خانه اش — گشته پیدا گم شده افسانه اش
پس روان گردد بزندان سعیر — که نباشد خار را ز آتش گزیر
چون موکل آن ملائک پیش و پس — بوده پنهان گشته پیدا چون عسس
می برندش می سپوزندش بنیش — که برو ای سگ بکهدانهای خویش
می کشد پا بر سر هر راه او — تا بود که برجهد زان چاه او
منتظر می ایستد تن میزند — در امیدی روی وا پس میکند
اشک می بارد چو باران خزان — خشک امیدی چه دارد او جز آن
هر زمانی روی وا پس میکند — رو بدرگاه مقدس میکند
پس ز حق امر آید از اقلیم نور — که بگوییدش که ای بطال عور
انتظار چیستی ای کان شر — رو چه وا پس میکنی ای خیره سر
نامه ات آنست کت آمد بدست — ای خدا آزار وای شیطان پرست
چون بدیدی نامهٔ کردار خویش — چه نگری پس بین جزای کار خویش
بیهده چه مولی مولی میزنی — در چنین چه کو امید روشنی
نی ترا از روی ظاهر طاعتی — نی ترا در سرّ و باطن نیتی
نی ترا شبها مناجات و قیام — نی ترا در روز پرهیز و صیام
نی ترا حفظ زبان ز آزار کس — نی نظر کردن بعبرت پیش و پس
پیش چه بود یاد مرگ و نزع خویش — پس چه باشد مردن یاران زپیش

همچو آب و روغن قندیل فاش — یا نبات ارض ایلر انتعاش
یا پیاز و زعفران یا کوکنار — سرنی اظهار ایدر فیض بهار
اول بری سرسبز نحن المتقون — اول بری همچون بنفشه سرنگون
چشمی خون ایلمش خوف و خطر — هر بر ندن نیجه چشمه لر آقر
گوزلری اردنده وقف انتظار — اولمیه تا نامه تسلیم یسار
صاغ وصول گوزدوندررکیم ناگهان — اولمیه نامه یسارندن عیان
دستنه نامه گلور بر عبدک آه — جرم و عصیان ایله مملو و سیاه
انده یوق بر خیر و بر توفیق خوب — کار صدیقینه آزار قلوب
نامه سی باشدن باشه پر سیئات — سالکینه سخره و تخفیف ذات
هپ دغلکاری و دزدی و هوا — همچو فرعون انده بنلک مدعا
نامه سن چونکیم اوقور اول تلخکام — کنج زندانده پسلور آخر مقام
سارقان آسا ایدر پس عزم دار — جرمی ظاهر بسته راه اعتذار
ایتدیکی بیک حجت و گفتار بد — اغزنه اولمقده چون مسمار بد
پر اوغورلقدن تنی هم خانه سی — ظاهر اولمش ستر اولان افسانه سی
پس اولور رهوار زندان سعیر — خار ایچون آتش اولور البت مصیر
اول موکل وش ملکلر پیش و پس — بی خفا ظاهر اولور همچون عسس
جذب و جر ایله ایدرلر رو براه — دیرلر ای خراشه کهدان اشته گاه
اول چکر هر یول باشنده پاینی — چاهدن تا ایده مبدل جاینی
منتظر ایلر توقف نابجا — کم امید ایله اولور رو در قفا
گوز یاشن ایلر چو باران خزان — خشک امید ایله نه حاصل اولزمان
گوزلری وقف قفای التجا — روی درگاه مقدسدن یکا
حق تعالیدن گلور امر خطاب — سویلک اول بطاله بروجه عتاب
انتظارک پس ندر ای اهل شر — آردیکه باقمق نیچون ای خیره سر
نامهٔ اعمالک اولدی نقد دست — ای خدا آزار وای شیطان پرست
چونکه گوردک نامهٔ اعمالکی — غیره باقمه گور جزای حالکی
ایلمه بیهوده افغان ای دنی — چاهدن اولمز امید روشنی
روی ظاهرده نه وار بر طاعتک — سرّ و باطنده نه خیره نیتک
گیجه یوق سنده مناجات و قیام — یوق سکا گوندزده پرهیز و صیام
خلقی اینجتمکده یوق ضبط زبان — پیش و پس غیرتله باقمق یوق عیان
کندی فکر موت و نزعک کار پیش — اکه درپی رحلت یاران و خویش

نی ترا بر ظلم توبهٔ پرخروش
ای دغا گندم نمای جوفروش

چون ترازوی تو کژ بودو دغا
راست چون جویی ترازوی جزا

چونکه پای چپ بدی در غدر و کاست
نامه چون آید ترا در دست راست

چون جزا سایه‌ست ای قد تو خم
سایهٔ تو کج فتد در پیش هم

زین نسق آید خطابات درست
که شود که را ازان هم کوز پشت

بنده گوید آنچه فرمودی بیان
صد چنانم صد چنانم صد چنان

خود تو پوشیدی بدیها را بحلم
ورنه میدانی فضیحتها بعلم

لیک بیرون از جهاد و فعل خویش
از ورای خیر و شر و کفر و کیش

وز نیاز عاجزانهٔ خویشتن
وز خیال و وهم من یا صد چو من

بودم امیدی بمحض لطف تو
از ورای راست باشی یا عتو

بخشش محضی ز داد بی عوض
بودم امید ای کریم بی غرض

رو بپس کردم بدان محض کرم
سوی فعل خویشتن می ننگرم

سوی آن امید کردم روی خویش
که وجودم دادهٔ از پیش پیش

خلعت هستی بدادی رایگان
من همیشه معتمد بودم بر آن

چون شمارد جرم خود را و خطا
محض بخشایش در آید در عطا

کای ملائک باز آریدش بما
که بدستش چشم دل سوی رجا

لاابالی وار آزادش کنیم
وان خطاها را همه خط برزنیم

لاابالی مر کسی را شد مباح
کش زیان نبود ز غدر و از صلاح

آتش خوش برفروزیم از کرم
تا نماند جرم و زلت بیش و کم

آتشی کز شعله‌اش کمتر شرار
می بسوزد جرم و جبر و اختیار

شعله در بنگاه انسانی زنیم
خار را گلزار روحانی کنیم

ما فرستادیم از چرخ نهم
کیمیا یصلح لکم اعمالکم

خود چه باشد پیش نور مستقر
کر و فر و اختیار بو البشر

گوشت پاره آلت گویای او
پیه پاره منظر بینای او

مسمع او از دو پاره استخوان
مدرکش دو قطره خون یعنی جنان

کرمکی و از قذر آکندهٔ
طمطراقی در جهان افکندهٔ

از منی بودی منی را واگذار
ای ایاز آن پوستین را یاد دار

ظلمه توبه ایتمدک قیلدک خروش
سیرتک گندم نما و جوفروش

اولدی چون میزان افعالک سقیم
نیچه استرسن جزای مستقیم

پایک ایلردک یساره چون رهین
نامه اولسون سکا سمت یمین

سایه در گویا جزا ای قدی خم
پس گذرگاهکده گجدر سایه هم

چون گلور بویله خطابات درشت
گوهی ایلر هیبتی خمگشته پشت

بنده دیر هر نه بیوردک سربسر
اولمشم یوز کره اندن بن بتر

ایلدک مستور جرمم حلم ایله
ذنب و عصیانم بیلورکن علم ایله

لیکن اولدم قطع فعلمدن برون
اجتهاد خیر و شرمدن فزون

عاجزانه هم نیازمدن بلند
وهم و ظن کارسازمدن بلند

محض لطف و فضلک ایلردم امید
عالم سر و خفاسن ای حمید

ایدوب امید عطای بی عوض
فضل اومار دم ای کریم بی غرض

اولدی اول محض کرم قبله بکا
باقمدم هیچ سوء فعلمدن یکا

طوتدم اول امیده یوزکیم تا ازل
ایتدک اعطای وجود ای لم یزل

رایگان ویردک بکا اول خلعتی
اعتمادم اولدی فضلک فکرتی

چون ایدر جرم و خطاسن اول شمار
فضل اولور محضا عطای کردگار

ای ملائک آنی رد ایلک بکا
اولدی چشم قلبی چون وقف رجا

لاابالی ایلرم آزاد آنی
ایلرم محو خطادن شاد آنی

لاابالی اول کسه اولدی مباح
کیم لسانه کلمیه غدر و صلاح

امرم اولسون آتش افروز کرم
قالمیه تا جرم و زله بیش و کم

اوله آتش کیم چو عرض برق ایدر
جرم و جبر و اختیاری خرق ایدر

آدمیت نخلی اولسون شعله دار
تا اوله گلزار روحانی او خار

کیمیا در نافذ چرخ نهم
وعدهٔ یصلح لکم اعمالکم

پرتو نور ازلده بی اثر
کر و فر و اختیارات بشر

قطعهٔ لحم آلت گفتاریدر
پیه پاره منظر دیداریدر

اکه مسمع ایکی پاره استخوان
قطرهٔ خون مدرکی یعنی جنان

کرم کمترانده اقذار زمان
طمطراق انداز میدان جهان

سن منی دن سن قو بو ما و منی
ای ایاز اول دلقی یاد ایله قنی

قصهٔ ایاز و حجره داشتن او جهت چارق و پوستین و گمان آمدن خواجه تاشانش را که او را در ان حجره دفینه است و سبب این گمان محکمی در و گرانی قفل بود

ایاز چارق و عباسنی بر حجره یه قویوب قفل گران ایله قپوسن محکم ایتدیکندن قپویولداشلری اول حجره ده دفینه‌سی اولدیغنه ظن و گمان ایتدکلری قصه در

آن ایاز از زیرکی انگیخته　　پوستین و چارقش آویخته
میرود هر روز در حجرهٔ خلا　　چارقت اینست منگر در علا
شاه را گفتند او را حجره ایست　　اندر آنجا زر و سیم و خمره ایست
راه می ندهد کسی را اندر او　　بسته میدارد همیشه آن در او
شاه فرمود ای عجب این بنده را　　چیست خود پنهان و پوشیده ز ما
پس اشارت کرد میری را که رو　　نیمشب بگشا و اندر حجره شو
هرچه یابی مر ترا یغماش کن　　سر او را بر ندیمان فاش کن
با چنین اکرام و لطف بی عدد　　از لئیمی سیم و زر پنهان کند
می نماید او وفا و عشق و جوش　　وانگه او گندم نما و جو فروش
هر که اندر عشق یابد زندگی　　کفر باشد پیش او جز بندگی
نیمشب آن میر با سی معتمد　　در گشاد حجرهٔ او رای زد
مشعله بر کرده چندین پهلوان　　جانب حجره روانه شادمان
کامر سلطانست بر حجره زنیم　　هر یکی همیان زر در کش کنیم
آن یکی میگفت هی چه جای زر　　از عقیق و لعل گوی و از گهر
خاص خاص مخزن سلطان ویست　　بلکه اکنون شاه را خود جان ویست
چه محل دارد بپیش این عشیق　　لعل و یاقوت و زمرد یا عقیق
شاه را بر وی نبودی بد گمان　　تسخری میکرد بهر امتحان
پاک میدانستش از هر غش و غل　　باز از وهمش همی لرزید دل
که مبادا کین بود خسته شود　　من نخواهم که برو خجلت رود
این نکردست او و گر کرد او رواست　　هرچه خواهد گو بکن محبوب ماست
هرچه محبوبم کند من کرده ام　　او منم من او چه گر در پرده ام
باز گفتی دور از آن خو و خصال　　اینچنین تخلیط ژاژست و خیال
از ایاز این خود محالست و بعید　　کو یکی دریاست قعرش ناپدید
هفت دریا اندرو یک قطرهٔ　　جملهٔ هستی ز موجش چکرهٔ
جمله پاکیها از آن دریا برند　　قطرهاش یک یک میناگرند
شاه شاهانست بلکه شاه ساز　　وز برای چشم بد نامش ایاز
چشمهای نیک هم بر وی بدست　　از ره غیرت که حسنش بیحدست
یک دهان خواهم به پهنای فلک　　تا بگویم وصف آن رشک ملک
ور دهان یابم چنین و صد چنین　　تنگ آید در فغان این حنین
این قدر گر هم نگویم ای سند　　شیشهٔ دل از ضعیفی بشکند

پاک فطرت اول ایاز نامدار　　چارغن ایتمش ایدی تعلیق دار
حجره یه هر کون ایدوب تنها حضور　　دیردی اشته چارغن ایتمه غرور
دیدیلر شاهه اولوب اول حجره دار　　سیم و زر ایتمکده انده ادخار
کمسه یه یوقدر دخوله انده راه　　دائما در بسته انده جایگاه
شه بیوردی دیدیکم پهلسک خفی　　تا نه واردر انده بزدن مختفی
بر امیره دیدی وار بی ارتداد　　نیم شب اول حجره‌یی ایله گشاد
ایله یغما هر نه وار ایسه سنگ　　سرّنی امثالکه فاش ایت انک
کورمش ایکن بونجه احسانم عیان　　اول لئیم ایده زر و سیمین نهان
کوستره عشق و وفا ایله خروش　　پس اوله گندم نمای جو فروش
زندگیٔ عشق ایده کیم ادعا　　بنده لکدن غیری کفر اولدی اکا
نیمشب اوچ معتمدله اول امیر　　اولدی فتح حجره یه هنگامه گیر
مشعله افروز برقاچ پهلوان　　حجره یه شوق ایله اولدیلر روان
فتح حجره امر سلطاندر بزه　　کیسه کیسه نقد احساندر بزه
اول بری دیردی نه جای سیم و زر　　بلکه بیحد لعل و یاقوت و گهر
پاسدار مخزن سلطان اودر　　بلکه شمدی پادشاهه جان اودر
چوقمی جمع ایتسه او معشوق حقیق　　لعل و یاقوت و زمرد هم عقیق
شاه اکا اولمزدی قطعا بدگمان　　مقصدی سخره برای امتحان
پاک دریلمش ایدی بی غش و غل　　ینه وهم ایلر ایدی لرزنده دل
کیم اگر واقع اولورسه کاربار　　استمم کیم اوله بندن شرمسار
ایتمشسه در ایتسه ده مرغوبمز　　هر نه استر ایلسون محبوبمز
هر نه محبوب ایده بن ایتدم همان　　اول بنمله متحد در بی گمان
ینه دیردی دور اندن اول خصال　　ایلر ایدی بویله تخلیص خیال
بو محال اولدی ایازه هم بعید　　کیم او دریادر که قعری ناپدید
هفت دریا انده بر قطره مثال　　جمله وارلق اولدی موجندن خیال
جملهٔ پاکی او دریا مظهری　　قطره سی بر بر ایدر میناگری
شاه شاهان بلکه اولدی شاهساز　　چشم بدن حفظ ایچون نامی ایاز
چشم نیکاندر اکا هم چشم بد　　راه غیرتدن که حسنی بی عدد
بر دهان واسع استر چون فلک　　تا که موصوف اوله اول رشک ملک
اولسه فرضا بویله بر بایوز دهان　　تنگ اولور وصفنده میدان بیان
گر بو مقدار ایتمسم گفتار پست　　ضعف ایدردی شیشهٔ قلبم شکست

شیشهٔ دل راچو نازک دیده ام
بهر تسکین بس قبا بدریده ام

من سر هر ماه سه روز ای صنم
بی گمان باید که دیوانه شوم

هین که امروز اوّل سه روزه است
روز پیروزست نی پیروزه است

هر دلی کاندر غم شه می بود
دمبدم او را سر مه می بود

قصهٔ محمود و اوصاف ایاز
چون شدم دیوانه رفت اکنون زساز

شیشهٔ دل اولدیغی چون نازک نما
ایلدم تسکین ایچون چاک قبا

بن سر هر مهده اوچکون دمبدم
بی گمان لازم که دیوانه اولم

اوچ کونک اولدیغی بوکون پیل اوّلی
روز فیروزدر اولکونلر ولی

قنغی دل کیم اول غم شهده اولور
دمبدم کویا سر مهده اولور

قصهٔ محمود واوصاف ایاز
چونکه مجنون اولدم اولدی نابساز

دربیان آنکه آنچه پنهان کرده میشود صورت قصه است وآنکه آن صورتیست که درخور این صورت گیرانست ودرخور آینهٔ تصویر ایشانست وازقدوسیتی که حقیقت این قصه راست نطق را ازین تنزیل شرم می آید واز خجالت سرو ریش وقلم گم می کند والعاقل یکفیه الاشارة

بیان اولنان صورت قصه اولوب واول صورت که لایق صور نکراندر اول دخی لایق آیینه اولدیغی بیاندر بو قصه نک حقیقتنی بیاندن نطق و بیان شرمسار اولور والعارف یکفیه الاشارة

زانکه پیلم دید هندستان بخواب
از خراج امید برده شد خراب

کیف یأتی النظم لی والقافیه
بعد ما ضاعت اصول العافیه

ما جنون واحد لی فی الشجون
بل جنون فی جنون فی جنون

ذاب جسمی من اشارات الکنی
منذ عاینت البقاء فی الفنا

ای ایاز از درد تو گشتم چو موی
ماندم از قصه تو قصهٔ من بگوی

پس فسانهٔ عشق تو خواندم بجان
تو مرا کافسانه گشتستم بخوان

خود تو میخوانی نه من ای مقتدا
من که طورم تو موسی وین صدا

کوه بیچاره چه داند گفت چیست
زانکه موسی می بداند که تهیست

کوه میداند بقدر خویشتن
اندکی دارد ز لطف روح تن

تن چو اصطرلاب باشد ز احتساب
آیتی از روح همچون آفتاب

آن منجم چون نباشد چشم تیز
شرط باشد مرد اصطرلاب ریز

تا صطرلابی کند از بهر او
تا برد از حالت خورشید بو

جان کز اصطرلاب جوید او صواب
چه قدر داند ز چرخ و آفتاب

تو کز اصطرلاب دیده بنگری
در جهان دیدن یقین بس قاصری

تو جهان را قدر دیده دیده ٔ
کو جهان سبلت چرا مالیدهٔ

عارفانرا سرمهٔ هست آن بجوی
تا که دریا گردد این چشم چو جوی

ذرهٔ از عقل و هوش ار با منست
این چه سودا و پریشان گفتنست

چونکه مغز من ز عقل و هش تهیست
پس گناه من درین تخلیط چیست

نی گناه او راست کو عقلم ببرد
عقل جملهٔ عاقلان پیشش بمرد

چونکه هند اولدی بو فیله نقش خواب
اولدی مأیوس خراج اولدی خراب

نیچه اولسون بنده نظم و قافیه
اولدی ضایع چون اصول عافیه

بر جنون صانمه بکا اولدی شجون
بیل جنون ایچره جنون ایچره جنون

تن کداز اولدی اشارات کنی
چون فناده اولدی مشهودم بقا

ای ایاز اولدم چو دردکدن چو موی
قصه دن بن قالدم اول سن قصه کوی

قصه خوان عشقک اولمشدی بو جان
سن بنم افسانه می ایله بیان

سن اوقورسن بن دکل ای مقتدا
طور بن موسی سن اولدک بو صدا

کوه بیلمسونمی ندر قول و مقال
پس بیلور موسی تهیدر کوه حال

کوه مقدارک بیلور انجق همان
روحدندر زندگی تن عیان

اولدی اصطرلاب تن اوله حساب
ارتفاع روح کویا آفتاب

چون منجمده دکلدر دیده تیز
اکه لازم شخص اصطرلاب ریز

تا انکچون اوله اصطرلاب ساز
اینکه خورشیددن بر شمه باز

جانکه اصطرلابدن استر صواب
پس نه معلوم اکه چرخ و آفتاب

ایتدک اصطرلاب چشم ایله نظر
قاصر سیر جهانسن بی خبر

پس کوزک مقداری مشهودک جهان
بیل جهان سندن اولور یکسر نهان

عارفانک کحلی وار در قیل طلب
جوی چشمک اوله دریا ابلب

ذرّه جه وار ایسه بنده عقل و هوش
بو پریشان سوز نه سودادر نه جوش

هوشدن اولدی تهی چون مغز کاه
پس ندر تخلیطدن بنده گناه

اولدی اول غارتکر عقلک گناه
ایلدی عاقللرک عقلن تباه

يا محير العقل فتان الحجا — ما سواك للعقول مرتجا
ما اشتهيت العقل مذ جننتني — ما حسدت الحسن مذ زينتني
هل جنوني في هواك مستطاب — قل بلى والله يجزيك الثواب
گر بتازی گوید او ور پارسی — گوش و هوشی کو که در فهمش رسی
بادهٔ او درخور هر هوش نیست — حلقهٔ او سخرهٔ هر گوش نیست
بار دیگر آمدم دیوانه وار — رو روای جان زود زنجیری بیار
غیر آن زنجیر زلف دلبرم — گر دو صد زنجیر آری بردرم

ای محیر عقل و فتان حجا — یوق عقوله سندن اوزگه مرتجا
بو جنونده عقله یوقدر آرزو — زینتکله حسنی ایتمم جست و جو
اولدی عشقکده جنونم مستطاب — سنده تصدیق ایله بول حقدن ثواب
گر عربجه سویلر اول گر فارسی — فهمه وارمی گوش و هوشک فارسی
باده سی لایق دگل هر هوش ایچون — حلقه سی چسبان دگل هر گوش ایچون
ینه دیوانه صفت گلدم خراب — وارگتور زنجیر ای جان قیل شتاب
اولمسه زنجیر زلف دلبرم — ایکی یوز زنجیر ایسه چاک ایلرم

حکمت نظر کردن در چارق و پوستین که فلینظر الانسان مم خلق الایه

چاروق و عبایه نظر حکمتن بیاندر که فلینظر الانسان مم خلق الایه

بازگرد آن قصهٔ عشق ایاز — کان یکی گنجیست مالامال راز
میرود هر روز در حجرهٔ برین — تا ببیند چارقی با پوستین
زانکه هستی سخت مستی آورد — عقل از سر شرم از دل می برد
صد هزاران قرن پیشین را همین — مستیٔ هستی بزد ره زین کمین
شد عزازیلی ازین مستی بلیس — که چرا آدم بود بر من رئیس
خواجه ام من نیز خواجه زاده ام — صد هنر را قابل و آماده ام
در هنر من از کسی کم نیستم — تا بخدمت پیش دشمن بیستم
من ز آتش زاده ام او از وحل — پیش آتش مر وحل را چه محل
او کجا بود اندران دوری که من — صدر عالم بودم و فخر زمن

قیل رجوع قصهٔ عشق ایاز — اولدی بر گنج اولکه مالامال راز
حجره یه هر گون ایدردی اول گذر — تا عبا و چارغه ایده نظر
چونکه وارلق آدمی مغرور ایدر — عقلی باشدن شرمی یوزدن دور ایدر
صد هزاران قرن ماضیده همین — اولدی وارلق رهزن صاحب کمین
ایتدی بو وارلق عزازیلی عنود — آدمک اکرامنه ولدی حسود
خواجه یم بنده مزین گرّ و فر — اولمشم بن مستعد صد هنر
بن هنرده کمسه دن قالمم تمام — خدمت غیره نیچون ایدر پس قیام
خلقتم آتش انک اصلی وحل — آتشه نسبت وحلدر نا محل
بن وار ایکن قنده ایدی اول همان — بن ایدم صدر جهان فخر زمان

قوله تعالى خلق الجان من مارج من نار وقوله تعالى في حق ابليس انه كان من الجن ففسق

قال الله تعالى خلق الجان من مارج من نار وقال سبحانه في حق ابليس انه كان من الجن ففسق الايه

شعله میزد آتش جان سفیه — کآتشی بود الولد سر ابیه
نی غلط گفتم که بد قهر خدا — علتی را پیش آوردن چرا
کار بی علت مبرا از علل — مستمر و مستقرست از ازل
در کمال صنع پاک مستحث — علت حادث چه گنجد با حدث
سرّ آب چه بود آب ما صنع اوست — صنع مغزست و آب صورت چو پوست
عشق دان ای فندق تن دوستت — جانت جوید مغز و کو بد پوستت
دوزخی که پوست باشد دوستش — داد بدلنا جلودا پوستش
معنی و مغزت بر آتش حاکم است — لیک آتش را قشورت هیزم است
کوزهٔ چوبین که در وی آب جوست — قدرت آتش همه بر ظرف اوست

شعله ویردی آتش جان سفیه — اصلی آتش الولد سر ابیه
یوق غلطدر اولدی اول قهر خدا — علت اظهاری اولور ناخوش ادا
کار بی علت مبرّای علل — مستمر و مستقر اولدی ازل
صنع پاک اولدی مبرّای عبث — علت حادثده ناممکن حدث
اولدی صنعندن کنایت سرّ آب — صورت آب قشر اگا لب صنع رب
ای اسیر تن سکا عشق اولدی دوست — جانه صفودر ریاضت بخش پوست
اهل دوزخ کیم اکا قشر اولدی دوست — ویردی بدلنا جلودا نقش پوست
آتشه مغزک ایدر حکم جلی — هیزم آتش اولور قشرک ولی
اول آغجکیم اولدی بردق بولدی آب — حکم آتش ظرفه ایلر عرض تاب

معنئ انسان بر آتش مالک است مالک دوزخ در وکی هالک است
پس میفزا تو بدن معنی فزا تا چو مالک باشی آتش را کیا
پوستها بر پوست می افزودهٔ لاجرم چون پوست اندر دودهٔ
زانکه آتش را علف جز پوست نیست قهر حق آن کبر را پوستین کنیست
این تکبر از نتیجهٔ پوستست جاه و مال آن کبر را زان دوستست
این تکبر چیست غفلت از لباب منجمد چون غفلت یخ ز آفتاب
چون خبر شد ز آفتابش یخ نماند نرم کشت و گرم کشت و تیز راند
شد ز دید لب جملهٔ تن طمع خوار و عاشق شد که ذل من طمع
چون نه پیند لب قانع شد بپوست بند عز من قنع زندان اوست
عزت اینجا کبرست و ذل دین سنگ تا فانی نشد کی شد نکین
در مقام سنکی و انکاه انا وقت مسکین کشتن تست و فنا
کبر زان جوید همیشه جاه و مال که ز سرکینست کلخن را کمال
کین دو دایه پوست را افزون کنند شحم و لحم و کبر و نخوت آکنند
دیده را بر لب لب نفراشتند پوست را زان روی لب پنداشتند
پیشوا ابلیس بود این راه را کو شکار آمد شبیکهٔ جاه را
مال چون مارست و آن جاه اژدها سایهٔ مردان زمرّد این دو را
زان زمرّد مار را دیده جهد کور کردد مار رهرو وا رهد
چون برین ره خار بنهاد آن رئیس هر که خست او کفت لعنت بر بلیس
یعنی این غم بر من از غدر ویست غدر را آن مقتدا سابق پی است
بعد از و چون قرن بر قرن آمدند جملکان بر سنت او پا زدند
هر که بنهد سنت بد ای فتا تا در افتد بعد از و خلق از عما
جمع کردد بر وی آن جمله بزه کو سری بو دست و ایشان دم غژه
لیک آدم چارق و آن پوستین پیش می آورد که هستم من ز طین
چون ایاز آن چارقش مودود بود لاجرم او عاقبت محمود بود
هست مطلق کارساز نیستیست کارگاه هست کن جز نیست چیست
بر نوشته هیچ بنویسد کسی یا نهاله کارد اندر مغرسی
کاغذی جوید که آن بنوشته نیست تخم کارد موضعی کان کشته نیست
تو برادر موضع ناکشته باش کاغذ اسپید نابنوشته باش
تا مشرف کردی از نون والقلم تا بکارد در تو تخم آن ذوالکرم
خود ازین پالوده نالیسیده کیر مطبخی که دیدهٔ نادیده کیر

آتشنک معنئ انسان مالکی دوزخنک مالکی اولورمی هالکی
قشری ترک ایت ایله معنایی فزون مالک آساناره اول هیبت نمون
اولدی تن برتن ترقئ وجود لاجرم چون پوست اولدک وقف دود
آتشه یوق پوستدن غیری علف قهر حق اول کبری ایلر وقف تف
بو تکبر اولدی پس محصول تن کبر انکچون اولدی جاه و مالدن
بو تکبر اولدی معنادن ذهول منجمد یخدر کونشدن اول غفول
کتدی یخ الدی کونشدن چون خبر نرم اولور هم کرم اولور هم تیز بر
لبی کوردی اولدی جمله تن طمع پس ذلیل اولدیکه ذل من طمع
چونکه کورمز لبی قانع قشره پس اولدی عز من قنع بند هوس
بونده عزت اولدی کبر و ذل دین سنک فانی اولمه اولمز نکین
هم مقام سنک هم بنلک مآل مستمندی و فنا درسا که حال
مطلب کبر اولدی دائم جاه و مال کلخنه زیرا مزابلدر کمال
بو ایکی افزون ایدر کرمینک شحم و لحمک عجب و کبر و نخوتک
ایتمدیلر مغز و لبه چون نظر اول جهتدن قشری لب ظن ایتدیلر
پیشوا ابلیسدر بو راهده اوّل اول صید اولدی دام جاهده
مال مار و منصب اولدی اژدها پس زمرّد سایهٔ مردان اکا
اول زمرّد چشم ماری کور ایدر ماری اعمی سالکی پرنور ایدر
چون بو یولده خار اول ایتدی نشان زخمخور شیطانه لعنت دیر همان
یعنی بو غدر اولدی اندن خودنما سابقا غدره او در چون مقتدا
کلدی اندن صکره کیم بونجه قرون جمله اول سنتله اولدی رهنمون
کیمکه وضع سوء سنت ایلیه خلقی تا کیم اهل بدعت ایلیه
اول کناه اولدقچه حصه وار اکا کیم خلفدر پیروان اول پیشوا
آدم اولدی سکننده مستقر خاکدن خلق اولدیغن اولدی مقر
چون ایازه چارغی مودود در عاقبتده لاجرم محمود در
اولدی وارلق یوقلغیله کارساز وارلغه یوقلقدن اولدی اهتزاز
هیچ مکتوب اوزره یازمز کمسه لر غرس اولورمی هیچ شجر اوزره شجر
کاغد استرلر که یوق انده رقوم تخمی نامزرعه زرع اولنور رسوم
موضع ناکشته یه روداده اول رو سفید اول پاک لوح ساده اول
تا مشرف ایلیه نون والقلم سنده تخم افشان اوله اول ذوالکرم
طوت بیوب پالیدهٔ لیسیده یی طوتکه کوردک مطبخ نادیده یی

زانکه

زانکه زین پالوده مستیها بود پوستین وچارق ازیادت رود
چون درآید نزع و مرک آهی کنی ذکر دلق و چارق انکاهی کنی
تا نمانی غرق موج زشتیٔ که نباشد از پناهت پشتیٔ
یادناری ازسفینهٔ راستین ننکری درچارق ودرپوستین
چونکه درمانی بغرقاب بلا پس ظلمنا وردسازی برولا
دیو کوید بنکرید این خام را سر بریداین مرغ بی هنکام را
دوراین خصلت زفرهنکٔ ایاز که بدید آید نمازش بی نماز
او خروس آسمان بوده زپیش نعرهای او همه دروقت خویش

کیم سنی پالوده بی ادراک ایدر خاطرکدن چارغک فکری کیدر
چون کلورنزع ایله موت ایلرسن آه پس ایدرسن چاروغ ودلقه نکاه
اولمیه تا غرق موج سیئات یوقدر اول دم برپناه ایله نجات
یادینه کلمز سفینه سن مکر ایلمزسن چاروغ ودلقه نظر
چونکه غرقاب بلا دربی مجال پس ظلمنایی ایدرسن وردحال
دیرکه شیطان اولزمان بوخامی کور کس باشن بومرغ بی هنکامی کور
دوردر بوشیوه دن عقل ایاز کیم بدید اوله نمازی بی نیاز
اول خروس آسمانیدر ازل ایتمده آوازهٔ وقت ومحل

در معنیٔ این که ارنا الاشیاء کماهی ومعنیٔ این کلام که لوکشف الغطاء ما ازددت یقینا ومعنیٔ این بیت که ❁ در هرکه تو از دیدهٔ بدمی نکری ❁ از چنبرهٔ وجود خودمی نکری ❁ مصرع پای کژ کژ افکند سایه

اللهم ارنا الاشیاء کماهی ودخی لوکشف الغطاء ما ازددت یقینا معنالرینی وحکیم سنایینک ❁ در هرکه تو از دیدهٔ بدمینکری ❁ از چنبرهٔ وجود خود مینکری ❁ قولی ومشنویدن پای کژکژ افکند سایه مصرعی مفهومنی بیاندر

ای خروسان از وی آموزید بانک بانک بهر حق کند نی بهر دانک
صبح کاذب آید ونفریبدش صبح کاذب عالم نیک و بدش
اهل دنیا عقل ناقص داشتند تا که صبح صادقش پنداشتند
صبح کاذب کاروانها ازدست که به بوی روز بیرون آمدست
صبح کاذب خلق را رهبر مباد کو دهد بس کاروانها را بباد
ای شده توصبح کاذب را رهین صبح صادق را تو کاذب هم مبین
کر نداری از نفاق و بدامان از چه داری بربرادر ظن همان
بدکمان باشد همیشه زشت کار نامهٔ خود خواند اندر حق یار
آن خسان کاندر کژیها مانده اند انبیا را ساحر وکژ خوانده اند
وان امیران خسیس قلب ساز این کمان بردند بر حجرهٔ ایاز
کو دفینه دارد وکنج اندران ز آینهٔ خود منکر اندر دیکران
شاه می دانست خود پاکیٔ او بهر ایشان کرد او آن جست وجو
کای امیران حجره را بکشای در نیمشب که باشد او زان بیخبر
تا بدید آید سکالشهای او بعد ازان برماست نالشهای او
مرشمارا دادم آن زر و کهر من ازان زرها نخواهم جز خبر
این همی کفت ودل او می طپید از برای آن ایاز بی ندید
که منم کین بر زبانم میرود این جفا کر بشنود او چون شود

ای خروسان اندن اسربو صدا حق ایچوندر دانق ایچون اولمزدا
صبح کاذبدن اکا یوقدر فریب اول بهلور نیک وبدین اولمز مریب
اهل دنیا عقل ناقص صاحبی صبح صادق صاندی صبح کاذبی
صبح کاذب رهزن صد کاروان کوندز امیدیله اولمقده روان
اولمسون کاذب بوخلقه پیشوا کیم ایدر چوق کاربانی اول هبا
ای اولنلر صبح کاذب رهکبی کورمه صبح صادقی کاذب کبی
یوق ایسه سنده نفاق وبدکمان پس نیچون اخوانه ظن بد همان
بدکمان اولدی همیشه بدنظر کندی حالن یارنه نسبت ایدر
اول خسانکیم کاذب وکج ایدیلر انبیایه ساحر وکج دیدیلر
اول خسیس القلب امیران بدکمان ایتدی بوظنی ایازه ایچون همان
کیم دیدیلر انده وار کنج دفین کندی مرآتکله اولمه غیربین
شه بیلوردی پاکدر اول خوب رو انلر ایچون اولدی انجق جست وجو
ای امیران لازم اندن فتح در نیم شب تا اولمیه انده خبر
چون ظهور ایده حقیقتده او حال پس بزه لازمدر ایتمک کوشمال
هپ سزه بخشیده درا اول زر اول کهر بن او زردن استم الا خبر
بویله سویلردی درونی مضطرب اول ایاز ایچونکه اولمشدی محب
پس لسانمدنکه بوجاری اولور کوش ایدرسه اکه غم طاری اولور

باز میکوید بحق دین او — که ازین افزون بود تمکین او
که بقذف زشت من طیره شود — وز غرض وز سرّ من غافل بود
مبتلا چون دید تأویلات رنج — برد پیند کی شود او مات رنج
صاحب تأویل ایاز صابرست — کو بحر عاقبتها ناظرست
همچو یوسف خواب این زندانیان — هست تعبیرش بپیش او عیان
خواب خود را چون نداند مرد خیر — کو بود واقف ز سرّ خواب غیر
گر زنم صد تیغ او را ز امتحان — کم نگردد وصلت آن مهربان
داند او کان تیغ بر خود میزنم — من ویم اندر حقیقت او منم

ینه دیردی دینی حقی بی فسون — اولدی تمکینی انك بوندن فزون
کیم بنم قذفم ایله داهل اوله — بی غرض سرّمدن اول غافل اوله
مبتلا یه نقش تأویلات رنج — برد اولور اولمز همین مات رنج
صاحب تأویل وصابردر ایاز — عاقبت بیننده ایلر حل راز
یوسف آسا خواب زندانی اکا — اولدی تعبیر ایله غایت روشنا
کندی خوابن نیجه بیلمز مرد خیر — ایلر ایکن کشف سرّ خواب غیر
کورسه بندن نیجه تیغ امتحان — ایلمز تغییر وضع اول مهربان
اول بیلور بن باکه اولدم تیغ زن — کیم حقیقت اول بنم اول ایسه بن

دربیان اتحاد عاشق ومعشوق از روی حقیقت اگرچه متضاداند
از روی آنکه نیاز ضد بی نیازیست چنانکه آیینه بی
صورتست وساده است وبی صورتی ضد صورتست
ولیکن میان ایشان اتحادیست درحقیقت که شرح
آن درازست والعاقل یکفیه الاشارة

نیاز ضد بی نیاز اولمق جهتندن متضاد ایکن حقیقت یوزندن
عاشق ومعشوقك اتحادی بیاننده درکه آیینه بی صورت
وساده اولوب بی صورتی ضد صورت ایکن صورت وآیینه
میاننده فی الحقیقه بر اتحاد واردرکه شرح طویل اقتضا ایدر
والعارف یکفیه الاشارة

جسم مجنون را ز هجر و دوری — اندر آمد ناگهان رنجوری
خون بجوش آمد ز شعلهٔ اشتیاق — تا پدید آمد بران مجنون خناق
پس طبیب آمد بدار و کردنش — گفت چاره نیست هیچ از رگزنش
رگ زدن باید برای دفع خون — رگزنی آمد بدانجا ذوفنون
بازوش بست و گرفت آن نیش او — بانگ برزد در زمان آن عشق خو
مزد خود بستان و ترک فصد کن — گر بمیرم گو برو جسم کهن
گفت آخر از چه می‌ترسی ازین — چون نمی‌ترسی تو از شیر عرین
شیر و گرگ و خرس هر گور دده — گرد بر گرد تو شب گرد آمده
می نیایدشان ز تو بوی بشر — ز انبهی عشق و وجد اندر جگر
گرگ و خرس و شیر داند عشق چیست — کم ز سگ باشد که از عشق او عمیست
گر رگ عشقی نبودی کلب را — کی بجستی کلب کهفی قلب را
هم ز جنس او بصورت چون سگان — گر نشد مشهور هست اندر جهان
بو نبردی تو دل اندر جنس خویش — کی بری تو بوی دل از گرگ و میش
گر نبودی عشق هستی کی بدی — کی زدی نان بر تو و کی تو شدی
نان تو شد از چه ز عشق و اشتهی — ورنه نان را کی بدی تا جان رهی
عشق نان مرده را می جان کند — جانکه فانی بود جاویدان کند

جسم مجنونه چو هجران عریض — ناگهان کار ایلیوب اولدی مریض
خون اولوب پرجوش تاب اشتیاق — اولدی عارض یعنی مجنونه خناق
پس طبیب ایتدی علاجه قصد اکا — دیدی یوقدر چاره الّا فصد اکا
قصد ایله ایتمك گرکدر دفع خون — بویله تحقیق ایتدی اصحاب فنون
باغلدی بازوسن آلدی نیش اله — اولزمان اول عاشق ایتدی ولوله
دیدی بی فصد اجرتك آل وارکه بن — گر اولورسم ده قوکتسون کهنه تن
دیدی کیم سنده نه بو خوف عظیم — شیر غرّاندن یوغیکن وهم وبیم
شیر و گرگ و خرس اولوب حلقه زده — هرگیجه اطرافکه جمع اولمده
سندن اولمز انلره بوی بشر — هیبت عشق ایله اولدك پر جگر
عشقی شیر و خرس و گرگ ادراك ایدر — سگدر اولکیم عشقدن امساك ایدر
گر رگ عشق ایتمسه تهییج کلب — کلب کهفیده نه ممکن وجد قلب
کلب جنسنده اولور صورت شریك — گرچه مشهور اولمدی وار در ولیك
کندی جنسکدن سکا یوق بوی دل — بوی گرگ و میش خود ممکن دگل
اولمسیدی عشق اولمزدی وجود — سنده نان اولمزدی رهیاب شهود
عشقدندر سنده یکرنگی نان — یوخسه نانده نیجه ممکن فیض جان
عشق جامد نانه ایلر فیض جان — جانکه فانی اوله ایلر جاودان

کفت مجنون من نمی ترسم زنیش … صبر من از کوه سنکین هست بیش
مبلم بی زخم ناساید تنم … عاشقم بر زخمها بر می تنم
لیک از لیلی وجود من پرست … این صدف پر از صفات آن درست
ترسم ای فصاد کر فصدم کنی … نیش را ناکاه بر لیلی زنی
داند آن عقلی که او دل روشنیست … در میان لیلی و من فرق نیست

دیدی مجنون نیشدن خوف الملم … صبرم اولدی کوه سنکیندن اتم
اهل دردم زخمه راضیدر تنم … عاشقم زخم اولدی عنوانم بنم
لیک لیلیدن وجودم اولدی پر … بو صدفده مستقر اولدی او در
خوفم اولدر قصد فصد ایتدکده سن … نیش اوله لیلی یه تا که زخم زن
فهم ایدر عقل دل روشن عیان … کیم بنمله فرق لیلی یوق همان

معشوقی از عاشقی پرسید که خود را دوست تر داری یا مرا کفت من از خود مرده ام و بتو زنده ام از خود و از صفات خود نیست شدم و بتو هست شدم علم خود را فراموش کرده ام و از علم تو عالم شده ام قدرت خود را بباد داده ام و بقدرت تو قادر شده ام اکر خود را دوست دارم ترا دوست داشته باشم و اکر ترا دوست دارم خود را دوست داشته باشم ❁ هر کرا آینه یقین باشد ❁ کرچه خودبین خدای بین باشد ❁ اخرج بصفاتی الی خلقی فمن رأک رأنی ومن قصدک قصدنی وعلی هذا

بر معشوق عاشقندن صوردیکه کندیکی یا خود بنی زیاده دوست طوترسن جواب نده دیدیکه بن کندمدن مرده و سنکله زنده یم نفسمدن و صفات نفسمدن معدوم اولوب سنکله موجود اولمشم کندی علمی فراموش ایدوب سنک علمکدن عالم اولمشم و قدرتمدن منتزع و سنکله قادر اولمشم اکر کندمی سورسم سنی سومش اولورم بیت ❁ کیمده آیینه یقین اولدی ❁ اولسه خودبین خدابین اولدی ❁ اخرج بصفاتی الی خلقی فمن رأک رأنی ومن قصدک قصدنی وعلی هذا

کفت معشوقی بعاشق ز امتحان … در صبوحی کای فلان ابن فلان
مر مرا تو دوست تر داری عجب … یا که خود را راست کو یا ذا الکرب
کفت من در تو چنان فانی شدم … که پرم از تو ز ساران تا قدم
بر من از هستیء من جز نام نیست … در وجودم جز تو ای خوشکام نیست
زان سبب فانی شدم من اینچنین … همچو سرکه در تو بحر انکبین
همچو سنکی کو شود کل لعل ناب … پر شود او از صفات آفتاب
وصف آن سنکی نماند اندر و … پر شود از وصف خور او پشت و رو
بعد از ان کر دوست دارد خویش را … دوستیء خور بود آن ای فتا
ور که خور را دوست دارد او بجان … دوستیء خویش باشد بیکمان
خواه خود را دوست دارد لعل ناب … خواه تا او دوست دارد آفتاب
اندرین دو دوستی خود فرق نیست … هر دو جانب جز ضیای شرق نیست
تا نشد او لعل خود را دشمنست … زانکه یکمن نیست اینجا دو من است
زانکه ظلمانیست سنک و روز کور … هست ظلمانی حقیقت ضد نور
خویشتن را دوست دارد کافرست … زانکه او مناع شمس اکبرست
پس نشاید که بکوید سنک انا … او همه تاریکیست و در فنا
کفت فرعونی انا الحق کشت پست … کفت منصوری انا الحق و برست

عاشقه معشوق ایتدی امتحان … دیدی بر صبح ای فلان ابن فلان
باکه می میلک فزونتر در عجب … یوخسه کندیکمی یا نکده مستحب
دیدی سنده اولمشم شویله عدم … کیم سنکله اولمشم سرتا قدم
وار لغمدن بنده یوق الا که نام … دلده سندن غیری یوق مقصود و کام
شویله فانی اولمشم مانند خل … سنده محو اولدم بن ای کان عسل
دوندم اول سنکه اولوب بر لعل ناب … انده ظاهر در صفات آفتاب
قالمز انده سنکک وصفندن اثر … وصف خورشید ایله پر در سر بسر
کندیه ایتسه محبت بعد ازان … اول محبت مهره راجعدر همان
جانله شمسه اولورسه یا محب … کندیه اولدی محبتده مکب
کندیسن سوسن دیلرسه لعل ناب … اولسون استرسه محب آفتاب
فرق یوق ایکی محبت مستوی … ایکی جانبدن نمایان پرتوی
اولمسه لعل اولدی کندی دشمنی … بر دکل بونده ایکی وصف منی
سنک ظلمانیدر اولدی پر قصور … اولدی ظلمانی حقیقت ضد نور
سوسه کندین صانکه کافر در همان … شمس اکبردن اولور چونکیم نهان
بن دیمک لایق دکلدر ذات سنک … اول فناده اولدی چون تاریک و تنک
کیم انا الحق دید فرعون اولدی پست … اولدی منصوره انا الحق پادست

آن انا را لعنة الله در عقب / وین انا را رحمة الله ای محب
زانکه او سنگ سیه بود این عقیق / آن عدو نور بود و این عشیق
این انا هو بود در سرّ ای فضول / ز اتحاد نور نه از رای حلول
جهد کن تا سنگیت کمتر شود / تا بلعلی سنگ تو انور شود
صبر کن اندر جهاد و در عنا / دمبدم می بین بقا اندر فنا
وصف سنگی هر زمان کم میشود / وصف لعلی در تو محکم می شود
وصف هستی میرود از پیکرت / وصف مستی میفزاید در سرت
سمع شو یکبارگی تو گوش وار / تا ز حلقهٔ لعل یابی گوشوار
همچو چه کن خاک میکن گر کسی / زین تن خاکی که در آبی رسی
گر رسد جذبهٔ خدا آب معین / چاه ناکنده بجوشد از زمین
کار میکن تو بگوش آن مباش / اندک اندک خاک چه را می تراش
هر که رنجی دید گنجی شد بدید / هر که جدی کرد در جدی رسید
گفت پیغمبر رکوعست و سجود / بر در حق کوفتن حلقهٔ وجود
حلقهٔ آن در هر آنکو میزند / بهر او دولت سری بیرون کند

لعنة الله اولدی اول بنلکده قال / رحمة الله اولدی بو بنلکده حال
چونکه اول سنگ سیهدر بو عقیق / اول عدوّ نور و بو مرد عشیق
بو انا هو اولدی سرّا ای فضول / اتحاد نور ایله صانمه حلول
جهد قیل تا طاشلغک کمتر اوله / تا که سنگک لعل ایله همسر اوله
صابر اول چکمه عنا وجهده غم / کور بقا اندر بقایی دمبدم
هر زمان کیم وصف سنگک کم اولور / وصف لعلی سنده پس محکم اولور
پیکرکدن وار لغک وصفی کیدر / وصف سرمستی ایدر پر زیب و فر
بی توقف سمع محض اول گوش وار / اول لطافت یاب لعلین گوشوار
مرد ایسهک همت قیلوب اول چاه کن / واصل آب اول تن خاکیده سن
گر اولورسه جذبهٔ رب معین / ارضدن بی حفر آقار ماء معین
کاهل اولمه همت یاو سرایت / اندک اندک خاک چاهی کمتر ایت
کیمکه چکدی رنج گنج اولدی پدید / کیمکه جد ایتدی بولور جد سعید
دیدی پیغمبر رکوع ایله سجود / فضل حقدن اولدی قرع باب جود
حلقهٔ بابی او کیم قرع ایلدی / بولدی بی شک لطف و جود سرمدی

آمدن آن امیران نمام با سرهنگان نیمشب بگشادن آن حجرهٔ ایاز و چارق و پوستین دیدن آویخته و گمان بردن که آن مکرست و روپوش و خانه را حفره کردن بهر گوشهٔ که گمان آمد و چاه کنان آوردن و دیوارها را سوراخ سوراخ کردن وچیزی نا یافتن وخجل ونومید شدن چنانکه بدگمانان وخیال اندیشان در کار انبیا و اولیا که میگفتند که ساحرانند وخویشتن ساخته اند وتصدر می جویند وبعد از تفحص خجل شوند وسود ندارد

اول امیران نمام سرهنگان ایله نصف اللیلده حجرهٔ ایازی آچمغه کلوب بعد الفتح آویخته بر چارق و بر عبا کوردکده مکر وروپوش گمانیله حجره نک هر بر گوشه سنی حفر و سوراخ سوراخ ایتدکدن صکره برنسنه بوله مدقلرندن ناامید وخجل اولدقلرین بیاندر که ایام سالفه ده بدگمانان ومحال اندیشان انبیا واولیا علیهم السلام حقنده ساحر واکابر گزر ناسزا خیال فاسد ایلیوب بعد التفحص خجل اولورلر اما اول ندامت فائده ویرمز

آن امیران بر در حجره شدند / طالب گنج و زر و خمره شدند
قفل را بر می گشادند از هوس / با دو صد فرهنگ و دانش چند کس
زانکه قفل صعب و پرپیچیده بود / از میان قفلها بگزیده بود
نی ز بخل سیم و مال و زر خام / از برای کتم آن سرّ از عوام
که گروهی بر خیال بد تنند / قوم دیگر نام سالوسم کنند
پیش با همت بود اسرار جان / از خسان محفوظ تر از لعل کان
زر به از جانست پیش ابلهان / زر نثار جان بود نزد شهان

اول امیران حجره یه عزم ایتدیلر / اندهٔ گنج و گوهره جزم ایتدیلر
اول هوس ایله ایتدیلر قفلی گشاد / نیچه کمسه صاحب عقل و رشاد
صعب و پیچاپیچ ایدی اول قفل خاص / جمله اقفال اچره بولدی اختصاص
بخل مال و سیم و زر صانمه عیان / خلقدن اول سرّی کتم ایدی همان
کیم دوشه سو خیاله بعضلر / حمل سالوسی ایده قوم دگر
اهل همتده اولور اسرار جان / همچو درّ و لعل محفوظ خسان
ابلهانه جاندن اعلا اولدی زر / جانه زر ایلر نثار اهل هنر

می شناپید تفت از حرص زر | عقلشان میگفت نی آهسته تر
حرص تازد بیهده سوی سراب | عقل گوید نیک بین کان نیست آب
حرص غالب بود و زر چون جان شده | نعرهٔ عقل آن زمان پنهان شده
گشته صد تو حرص و غوغاهای او | گشته پنهان حکمت و ایمای او
تا که در چاه غرور اندر فتد | آنگه از حکمت ملامت بشنود
چون ز بند دام باد او شکست | نفس لوّامه بر و یابید دست
تا بدیوار بلا ناید سرش | نشنود پند دل آن گوش کرش
کودکان را حرص لوزینه و شکر | از نصیحتها کند دو گوش کر
چونکه درد دنبلش آغاز شد | در نصیحت هر دو گوشش باز شد
حجره را با حرص و صد گونه هوس | باز کردند آن زمان آن چند کس
اندر افتادند از در زازدحام | همچو اندر دوغ گندیده هوام
عاشقانه در فتد با کرّ و فر | خوردن امکان نی و بسته هر دو پر
بنگریدند از یسار و از یمین | چارقی بدریده بود و پوستین
باز گفتند این مکان بی نوش نیست | چارق اینجا جز پی روپوش نیست
هین بیاور سیخهای تیز را | امتحان کن حفره و کاریز را
هر طرف کندند و جستند آن فریق | حفره‌ها کردند و گوهای عمیق
حفره‌هاشان بانگ میداد آن زمان | کندهای خالیم ای کندگان
زان سگالش شرم هم میداشتند | کندها را باز می انباشتند
بی عدد لاحول در هر سینهٔ | مانده مرغ حرصشان بی چینهٔ
زان ضلالتهای یاوه تازشان | حفرهٔ دیوار و در غمازشان
ممکن اندای آن دیوار نی | با ایاز امکان هیچ انکار نی
گر خداع بی گناهی میدهند | حایط و عرصه گواهی میدهند
باز میگشتند سوی شهریار | پر ز گرد و روی زرد و شرمسار

حرص زردن انلر ایلردی شتاب | عقل ایسه دیردی تأنیدر صواب
حرص سرابه بیهده پرتاب ایدر | عقل دیر بو آب دگل ایله نظر
حرص غالب انلره زر خود چو جان | پند عقل انلردن اولدی پس نهان
اولدی یوز قات حرصله غوغالری | قالدی پنهان حکمتک ایمالری
تا دوشه چاه غروره جوش ایدر | صکره حکمتدن ملامت گوش ایدر
چون هواسن بند دام ایلر شکست | نفس لوامه بولور توبیخه دست
تا که دیوار بلا گورمز سری | دیگلمز پند دلی گوش کری
کودکانک حرص بادام و شکر | سمعن ایلر پندی گوش ایتمکده کر
چونکه درد دمل ایلرانده جوش | نصح و پند ایتسک ایدر جان ایله گوش
حجرهٔ بی حرص و هوس ایله همان | آچدیلر برقاچ کشیلر اول زمان
ایتدیلر دردن دخول ازدحام | دوغه گویا جان ویرر جنس هوام
کر و فر ایله دوشرلر بی مجال | ایکی پر بسته یمک امر محال
اولدی چون منظر یسار ایله یمین | گوردیلر چارغ ایله پوستین
دیدیلر خالی دگلدر بو مکان | اولدی پس روپوش ایچون چارق همان
نیزه‌لرله سیخلرله ناگهان | ایتدیلر گوشه بگوشه امتحان
حفر اطراف ایتدی جمله اول فریق | اولدی پیدا حفره‌لر طول و عمیق
حفره‌لر گویا که ایلردی صدا | جای خالی یه نیچون در بو ادا
سوء ظندن ایتدیلر شرم و حجاب | ایتدیلر محفوری املایه شتاب
بی عدد لاحول هر بر سینه ده | مرغ حرص انلرده فوت چینه ده
بو ضلال انلرده کشف راز بس | حفرهٔ دیوار و در غماز بس
اولمز اندوده در و دیوار باز | هیچ یوق امکان انکار ایاز
ادعای بی گناهی ایتسه‌لر | حایط و عرصه گواه معتبر
ایتدیلر آخر رجوع شهریار | غرق گرد و زرد روی و شرمسار

باز گشتن نمامان از حجرهٔ ایاز بسوی شاه توبره تهی و خجل همچون بدگمانان در حق انبیا علیهم السلام بوقت ظهور برائت و پاکی ایشان که یوم تبیض وجوه وتسود وجوه وقوله تعالی تری الذین کذبوا علی الله وجوههم مسودة

شاه قاصد گفت هین احوال چیست | که بغلتان از زر و همیان تهیست

حجرهٔ ایازدن نماملرک جانب شاهه تهی دست و خجل رجوعلری که انبیای کرام علیهم السلام حضراتی حقنده بدگمان اولنلر انلرک ظهور برائت و نزاهتلرنده تمثیللریدر کقوله تعالی یوم تبیض وجوه وتسود وجوه وقوله تعالی تری الذین کذبوا علی الله وجوههم مسودة

شه دیدی قصد اندر احوال تا | گیم دگل دست و بغل همیان نما

ورنهان کردید دینار و تسو / فرّ شادی در رخ ورخسار کو
کرچه پنهان بیخ هر بیخ اورست / برک سیماهم وجوهم اخضرست
انچه خورد آن بیخ از زهر و زقند / نک منادی میکند شاخ بلند
بیخ اکر بی برک وازمایه تهیست / برکهای سبز بر اشجار چیست
بر زبان بیخ کل مهری نهد / شاخ دست وپا کواهی میدهد
آن امینان جمله در عذر آمدند / همچو سایه پیش شه ساجد شدند
عذر آن کرمی ولاف ما و من / پیش شه رفتند با تیغ و کفن
از خجالت جمله انکشتان کزان / هر یکی میکفت ای شاه جهان
کر بریزی خون حلالستت حلال / ور ببخشی هست انعام و نوال
کرده ایم آنها که از ما می سزید / تا چه فرمایی تو ای شاه مجید
کر ببخشی جرم ما ای دلفروز / شب شبیها کرده باشد روز روز
کر ببخشی یافت نومیدی کشاد / ورنه صد چون ما فدای شاه باد

ایتدیکز ایسه انی پنهان اکر / پس قنی سرزده سرور وکرّ وفرّ
کرچه بیخ هر درخت اولدی نهان / لیک برک سبز سیماسی عیان
اولکه اول کوک ایچدی زهر یا که قند / ایچدیکن ایلر ندا شاخ بلند
بیخ اکر کیم اولسه بی نشو و نما / برک سبز اولمز شجرده خودنما
نیچه خاک اولسه اکر مهر زبان / دست وپای شاخ اکا شاهد عیان
اول امیران جمله ایتدی عذر حال / ایتدیلر چون سایه شاهه رو نمال
اعتذار ایچون ایدنلر لاف وفن / واردی شاهه الده شمشیر و کفن
نیچه یوز شرم و خجالتله همان / هر بری دیر ایدی ای شاه جهان
کردو کرسک قانمز اولسون حلال / کر بغشلرسک سنک لطف و نوال
فعلمز اولدی بزه لایق عمل / سن نه امر ایلرسن ای شاه اجل
بزدن ایلرسک اکر عفو قصور / شب سیهکار اولدی کار روز نور
عفو ایدرسک کر اولور لطف و عطا / یوق اکر یوز مثلمز شاهه فدا

حواله کردن پادشاه قبول توبهٔ نمامان وحجره کشایان وسزا دادن ایشان با یاز که یعنی این جنایت بر عرض او رفته است

پادشاه نماملرک وحجره کشالرک قبول توبه لرین وجزای سزالرین ایازه حواله ایلدیکیدر که بو جنایت انک عرضنه متعلق اولدیغیچون

کفت شه نی این نواز واین کداز / من نخواهم کرد هست آن ایاز
این جنایت برتن و عرض ویست / زخم بر رکهای آن نیکو پیست
کرچه نفس واحدیم از روی جان / ظاهرا دورم ازین سود و زیان
تهمتی بر بنده شه را عار نیست / جز مزید حلم واستظهار نیست
متهم را شاه چون قارون کند / بی کنه را تو نظر کن چون کند
شاه را غافل مدان از کار کس / مانع اظهار آن حلمست وبس
من هنا یشفع بپش علم او / لاابالی وار الا حلم او
آن کنه اوّل ز حلمش می جهد / ورنه هیبت آن مجالش کی دهد
خونبهای جرم نفس قاتله / هست بر حلمش دیت بر عاقله
مست وبیخود نفس ما زان حلم بود / دیو در مستی کلاه از وی ربود
کر نه ساقیٔ حلم بودی باده ریز / دیو با آدم کجا کردی ستیز
کاه علم آدم ملایک را که بود / اوستاد علم ونقاد نقود
چونکه در جنت شراب حلم خورد / شد زیک بازی شیطان روی زرد
آن بلا درهای تعلیم ودود / زیرک ودانا وچستش کرده بود

دیدی شه کر عفو و کر رد نیاز / بندن اولمز اولدی بو کار ایاز
بو جنایت عرضنه راجع انک / زخم تهمت قلبنه واقع انک
جان یوزندن کرچه بر نفسز همان / دور در ظاهرده بندن بو زیان
شاهه عار اولمز قول ایتسه تهمتی / عفو و حلم اولدی کمال همتی
شاه اهل تهمته چون لطف ایدر / بی کناهه کور نیچه ایلر نظر
شاه صانمه غافل اسرار اولور / حلمی انجق مانع اظهار اولور
کیم شفیع پیشگاه علم اولور / لاابالی وار انجق حلم اولور
اول کنه حلمندن ایلر اقتضا / یوخسه ویرمز هیبتی اکا رضا
خونبهای جرم نفس قاتله / نفسمز اول حلم چونکیم مست ایدر
ساقیٔ حلم اولمسیدی باده ریز / علم ایله آدم ملائکدن تمام
ایتدی جنتده شراب حلمی نوش / ایمشیدی آنی تعلیم ودود
حلمی اوزره بر دیتدر عاقله / پس کلاه مستی شیطان پست ایدر
آدمه دیو اولمزیدی حیله خیز / عالم اسما ایکن بالاحترام
ایلدی بر لعبت شیطانی کوش / عارف ودانا دل واهل شهود

باز آن افیون حلم سخت او — دزد را آورد سوی رخت او
عقل آید سوی حلمش مستجیر — ساقیم تو بوده دستم بگیر

لیک ذوق نشوهٔ حلم غنی — ایلدی اغفال سارقدن آنی
عقل اولوب درگاه حلمه مستجیر — دیرکه ساقی سن ایدک اول دستگیر

فرمودن شاه ایاز را که اختیار کن از عفو و مکافات که از عدل و لطف هرچه کنی اینجا صوابست و در هر یکی مصلحتهاست که در عدل هزار لطفست درج ﴿ولکم فی القصاص حیاة﴾ آنکس که کراهت میدارد قصاص را درین یک حیات قاتل را نظر میکند و در صد هزار حیات که معصوم و محقون خواهد شدن در حصن بیم سیاست نمی نگرد

شاهک ایازه عفو و مکافاتدن اختیار ایله که اگر عدل و اگر لطف بو بابده نه ایدرسک صوابدر و هر بری مصلحتدر که عدلده هزار لطف مندرجدر ﴿ولکم فی القصاص حیاة﴾ اول کمسنه که قصاص ایلر بو قصاص ایله نظر و دقت اولنسه صد هزار حیات معصومی بیم سیاست ایله محافظه ایتمش اولور

کن میان مجرمان حکم ای ایاز — ای ایاز پاک با صد احتراز
کر دو صد بارت بجوشم در عمل — در کف جوشت نیابم یک دغل
ز امتحان شرمنده خلق بی شمار — امتحانها جمله از تو شرمسار
بحر بی قعرست تنها علم نیست — کوه صد کوهست این خود حلم نیست
گفت من دانم عطای تست این — ورنه من آن چارق و آن پوستین
بهر آن پیغمبر این را شرح ساخت — هر که خود بشناخت یزدان را شناخت
چارقت نطفه ست و خونت پوستین — باقی ای خواجه عطای اوست این
بهر آن دادست تا جویی دگر — تو مگو که نیستش جز این قدر
زان نماید چند سیب آن باغبان — تا بدانی نخل و دخل بوستان
کف گندم زان دهد خریار را — تا بداند گندم انبار را
نکته‌ای زان شرح گوید اوستاد — تا شناسی علم او را مستزاد
ور بگویی خود همینش بود و بس — دورت اندازد چنانکه از ریش خس
ای ایاز اکنون بیا و داد ده — داد نادر در جهان بنیاد نه
مجرمانت مستحق کشتن اند — وز طمع بر عفو و حلمت می تنند
تا که رحمت غالب آید یا غضب — آب کوثر غالب آید یا لهب
از پی مردم ربایی هر دو هست — شاخ حلم و خشم از عهد الست
بهر این لفظ الست مستبین — نفی و اثباتست در لفظی قرین
زانکه استفهام اثباتیست این — لیک در وی لفظ لیس شد دفین
ترک کن تا ماند این تقریر خام — کاسهٔ خاصان منه بر خوان عام
قهر و لطفی چون صبا و چون وبا — آن یکی آهن ربا وین کهربا
میکشد حق راستان را تا رشد — قسم باطل باطلان را میکشد

مجرمان بیننده حکم ایت ای ایاز — ای ایاز پاک طبع و پاک راز
ایکیوز کره ایدرسم امتحان — سنده بولمم غل و غشدن بر نشان
امتحان محجوبی خلق بی شمار — امتحانلر جمله سندن شرمسار
بحر بی بن درد گل انجق بو علم — کوه راسخدر دگل مطلق بو حلم
دیدی بن بیلدم سنکدر بو عطا — یوخسه دلق و چارغم بن بی ریا
انکچون دیدی اول مختار ناس — اولکه نفسن بیلدی اولدی حق شناس
چارغکدر نطفه خونک پوستین — ماعدا انک عطاسیدر همین
انکچون ویردی قیل افزون طلب — دیمه بودر غیری یوق ایله ادب
گوستررکه ایکی سیبی باغبان — تا اوله محصول بستاندن نشان
عرض ایدر بر قبضه حنطه بایعان — گندم انبارا اوله تاکیم عیان
شرح ایدر بر نکته استاد ادیب — علم و فضلن فهم ایده تاکیم لبیب
گر دیرایسک سن بودر محصول بس — بیل سنی تبعید ایدرلر همچو خس
ای ایاز اشته بو کون گل داد قیل — مثلی یوق بر داد ایچون بنیاد قیل
مستحق قتل ایکن اول مجرمان — عفو و حلمک انلره مطمع همان
مرحمت غالب گله یا خود غضب — آب کوثر اوله ظاهر یا لهب
اوله جذب خلق ایچون بالا و پست — حلم و خشم آثاری تا روز الست
قیل نظر لفظ الستده بیل یقین — نفی و اثبات اولدی بر لفظه قرین
حرف استفهام اثبات اولدی بیل — نفی لیس اولدی انده مضمحل
ترک قیل قالسون قو بو تقریر خام — کاسهٔ خاصانی ایتمه بذل عام
لطف و قهر اولدی صبا ایله وبا — اول بری آهن ربا بو کهربا
جذب ایدر حق حقی رفعتیاب اولور — قسم باطل باطلی جذب اولور

معده حلوایی بود حلوا کشد / معده صفرایی بود سرکا کشد
فرش سوزان سردی از جالس برد / فرش افسرده حرارت را خورد
دوست پیش از تو رحمت می جهد / خصم پیش از تو سطوت می جهد
ای ایاز این کار را زوتر گذار / زانکه نوعی انتقامست انتظار

معدهٔ شیرین ایدر میل عسل / معدهٔ صفرا ییانده فکر خل
فرش گرم ایلر بدندن دفع برد / فرش افسرده ایدر محروری سرد
دوست گورر دکچه محبت جوش ایدر / خصمی گورسک سندن سطوت جوش ایدر
ای ایاز ایله همان تعجیل کار / انتقامک نوعیدر بیل انتظار

تعجیل فرمودن پادشاه ایاز را که زود این حکم را بفیصل رسان و منتظر مدار و ایام پسنا مگو که الانتظار الموت الاحمر و جواب گفتن ایاز شاه را

پادشاهک ایازه بو حکمی فیصلده تعجیل ایله ودخی الایام پسنا دیوب انتظارده قومه که الانتظار الموت الاحمر دیو فرمان ایتدیکنده ایازک شاهه جواب ایدر

گفت ای شه جمله‌گی فرمان تراست / با وجود آفتاب اختر فناست
زهره که بود یا عطارد یا شهاب / کو برون آید به پیش آفتاب
گر ز دلق و پوستین بگذشتمی / کی چنین تخم ملامت کشتمی
قفل کردن بر در حجره چه بود / در میان صد خیالی حسود
دست در کرده درون آب جو / هر یکی زیشان کلوخ خشک جو
پس کلوخ خشک در جو کی بود / ماهی با آب عاصی کی شود
بر من مسکین جفا دارند ظن / که وفا را شرم می آید ز من
گر نبودی زحمت نامحرمی / چند حرفی از وفا واگفتمی
چون جهانی شبهت و اشکال جوست / حرف می رانیم ما بیرون پوست
گر تو خود را بشکنی مغزی شوی / داستان مغز نغزی بشنوی
جوز را در پوستها آوازهاست / مغز و روغن را خود آوازی کجاست
دارد آوازی نه اندر خورد گوش / هست آوازش نهان در گوش هوش
گر نه خوش آوازی مغزی بود / ژغژغ آواز قشری که شنود
ژغژغ آن زان تحمل میکنی / تا که خاموشانه بر مغزی زنی
چندگاهی بی لب و بی گوش شو / وانگهان چون لب حریف نوش شو
چند گفتی نظم و نثر و راز فاش / خواجه یکروز امتحان کن گنگ باش

دیدی شاها سنده امر مستطاب / محو ایدر نجمی وجود آفتاب
زهره کیمدر یا عطارد یا شهاب / خود نما اوله وار ایکن آفتاب
پوستین و دلقی ایتسم بر طرف / بو ملامت اولمز ایدی هر طرف
قفل باب حجره ده اولمزدی سود / اولمسیدی صد خیالات حسود
الّلری وقف درون آب جو / کیم کلوخ خشک ایدرلر جست و جو
جوده خشت خشک اولسونمی بدید / آب عاصی ایله هم ماهی بعید
بن فقیره ایتدیلر ظن جفا / شویله کیم شرمنده در بندن وفا
ویرمسه نامحرمی زحمت اکر / بن وفادن سویلر ایدم نکته‌لر
چون ایدرلر شبهه و اشکال صرف / ظرفدن خارج کرک پس سوق حرف
کندیکی کسر ایتسه اولورسن مغز پاک / گوش ایدرسن وصف مغز نغز پاک
پوست جوزه اولدی آوازه آشکار / مغز و روغنده صدادن پس نه وار
وار صدا اما سزای گوش دگل / گوش هوشه لیک پنهانی اولدی بیل
اولمزایسه مغزک آوازی اگر / قشرک آوازی دگل خود معتبر
اول صدایه اول تحمل اول شکیب / مغز خاموش اولمغچون در نصیب
نیچه دملر بی لب و بی گوش اول / بعد از آن لب وش حریف نوش اول
بونجه نظم و نثر ایله ایتدک بیان / بی زبان اول بر زمان قیل امتحان

حکایت در تقریر این سخن که چندین گاه گفت و گو را آزمودیم مدتی صبر و خاموشی را بیازماییم

بو قدر وقت گفت و گویی تجربه ایتدک برمدت دخی صابر و خاموش اولمغی تجربه ایده لم قولنی تقریر و حکایتدر

چند پختی تلخ و تیز و شور گز / این یکی بار امتحان شیرین بپز
آن یکی را در قیامت ز انتباه / در کف آید نامهٔ عصیان سیاه
سر سیه چون نامه‌های تعزیه / پر معاصی متن نامه و حاشیه

تلخ و تیز و شوره صرف اولدی زمان / ایله شیرینی بو دفعه امتحان
چون قیامتده برینک اوله آه / نامهٔ عصیانی دستنده سیاه
سرسیه کیم تعزیت نامه صفت / اوله متن و حاشیه پر معصیت

جمله فسق و معصیت بد یکسری   همچو دار الحرب پر از کافری
انچنان نامهٔ پلید پر و بال   دریمین ناید در آید در شمال
خود هم اینجا نامهٔ خود را ببین   دست چب را شاید آن یا دریمین
موزهٔ چب کفش چب هم در دکان   آن چب دانیش پیش از امتحان
چون نباشی راست میدان که چپی   هست پیدا نعرهٔ شیر و کپی
انکه گل را شاهد و خوش بو کند   هر چپی را راست فضل او کند
هر شمالی را یمینی او دهد   سنگ را ماء معینی او دهد
گرچپی با حضرت او راست باش   تا ببینی دست برد لطفهاش
تو روا داری که این نامهٔ مهین   بگذرد از چب در آید در یمین
اینچنین نامه که پر ظلم و جفاست   کی بود خود در خور اندر دست راست

فسق و عصیان ایله بدکار ایله پر   صانکه دار الحرب کفار ایله پر
اویله بر نامه که پر جرم و فضول   عرض اولنمز صاغه صولدندر وصول
کور کتابک بونده ای شوریده سر   صاغه لایق یا صوله ایله نظر
کار کهده موزهٔ چب کفش چب   وار یمین ایله شمالک فرقی هپ
چون دکلسن راست چب سن بیکمان   نعره سی پوزینه و شیرک عیان
رنگ و بوده اولکه خوب ایتدی گلی   فضلی ایله صاغ ایدر هر بر صولی
کیم شمالی اول ایدر انجق یمین   سنکدن اجرا ایدر ماء معین
گرچب ایسک حضرتنده راست اول   کور عطا و لطفن اول احسانی بول
بوسیه نامه سن انصاف ایت همین   بی شمال اوله سزا وار یمین
بویله بر بد نامهٔ ظلم و هوا   پس اکا دست یمین اولمز روا

در بیان کسی که سخنی گوید که حال او مناسب آن سخن و آن دعوی نباشد چنانکه کفره ﴿ولئن سالتهم من خلق السموات والارض لیقولن الله﴾ خدمت بت سنگین کردن و جان و زر فدای او کردن چه مناسب باشد با جانی که داند که خالق سموات وارض و خلایق الهیست سمیعی و بصیری حاضری مراقبی مستولی غیوری الی آخره

قالی مناسب حالی اولمین کفره حقنده بو آیت کریمه نازل اولمشدر ﴿ولئن سالتهم من خلق السموات والارض لیقولن الله﴾ بت سنگینه خدمت و اکا جان و زرن فدای غفلت آیت کریمه مضمون منیفنه نیجه مناسب اولور که خالق سموات وارض و خالق جمیع خلایق اولان رب احد سمیع و بصیر و علیم و خبیر ایکن پرستش بتان بی جان ایلیه لر

بود زاهد را زن رشکین غیور   هم بد او را یک کنیزک همچو حور
زن زغیرت پاس شوهر داشتی   با کنیزک خلوتش نگذاشتی
مدتی زن شد مراقب هر دو را   تا که شان فرصت نیفتد در خلا
تا در آمد حکم و تقدیر اله   عقل حارس خیره سر گشت و تباه
حکم و تقدیرش چو آید بی وقوف   عقل که بود در قمر افتد خسوف
بود در حمام آن زن ناگهان   یادش آمد طشت در خانه بدان
با کنیزک گفت هین رو مرغ وار   طشت سیمین را ز خانه ما بیار
آن کنیزک زنده شد چون این شنید   که بخواجه این زمان خواهد رسید
خواجه در خانه ست و خلوت این زمان   پس دوان شد سوی خانه شادمان
عشق شش ساله کنیزک را بد این   که بیابد خواجه را خلوت چنین
گشت پران جانب خانه شتافت   خواجه را در خانهٔ خلوت بیافت
هر دو عاشق را چنان شهوت ربود   کاحتیاط یاد در بستن نبود
هر دو باهم در خزیدند از نشاط   جان بجان پیوست آندم ز اختلاط

عورتی بر زاهدک اولدی غیور   ملکی اولدی بر کنیزک صانکه حور
حفظ شوهرده دو شوبن غیرته   اول کنیزکله قومزدی خلوته
ایکیسینه اولدی بر مدت رقیب   تا که فرصت بولمیه ایکی حبیب
کلدی حتی حکم و تقدیر اله   عقل حارس اولدی غفلتله تباه
حکم و تقدیری کلنجه بی وقوف   عقل کیمدر ماه اولور وقف خسوف
کتدی چون حمامه اول زن ناکهان   طشت قالمش خانه ده بیلدی همان
دیدی چون مرغ ای کنیزک شویله پل   اوده قالمش طشت سیم احضار قیل
چون ایشتدی اول کنیزک اولدی شاد   کیم بولور خواجه وصالیله مراد
خانه ده خواجه دم وصلت زمان   کتدی خواجه جانبینه شادمان
آلتی ییل ایدی کنیزکده بو عشق   خواجه و خلوت خیالی ایدی مشق
اوچدی خانه جانبینه پر شتاب   خواجه خلوت خانه ده پر آب و تاب
شهوت اولدی ایکی عاشقده زیاد   احتیاط سد باب اولمادی یاد
هر بریسی اولدی مغلوب نشاط   جان ایله جان ایتدی اولدم اختلاط

یاد آمد در زمان زن را که من
پنبه در آتش نهادم من بخویش
گل فروشست از سر و بیجان دوید
آن ز عشق جان دوید واین ز بیم
سیر عارف هر دمی تا تخت شاه
گرچه زاهد را بود روزی شگرف
قدر هر روزی ز عمر مرد کار
عقلها زین سر بود بیرون در
ترس مویی نیست اندر پیش عشق
عشق وصف ایزدست اما که خوف
چون یحبون را بخواندی در نبی
پس محبت وصف حق دان عشق نیز
وصف حق کو وصف مشت خاک کو
شرح عشق ار من بگویم بر دوام
زانکه تاریخ قیامت را حدست
عشق را پانصد پرست و هر پری
زاهد با ترس می تازد بپا
کی رسند این خایفان در گرد عشق
جز مگر آید عنایتهای ضو
از قش خود و ز دش خود باز ره
این قش و دش هست جبر و اختیار
چون رسید آن زن بخانه در گشاد
آن کنیزک جست آشفته ز ساز
زن کنیزک را پژولیده بدید
شوی خود را دید قائم در نماز
شوی را برداشت دامن بی خطر
از ذکر باقی نطفه می چکید
بر سرش زد سیلی و گفت ای مهین
لایق ذکر و نمازست این ذکر
نائی پر ظلم و فسق و کفر و کین

چون فرستادم ورا سوی وطن
اندر افکندم قچ نر را بمیش
در پی او رفت و چادر میکشید
عشق کو و بیم کو فرقی عظیم
سیر زاهد هر مهی یکروزه راه
کی بود یکروز او خمسین الف
باشد از سال جهان پنجه هزار
زهرهٔ وهم ار بدرّد گو بدر
جمله قربانند اندر کیش عشق
وصف بندهٔ مبتلای فرج و جوف
با یحبهم قرین در مطلبی
خوف نبود وصف یزدان ای عزیز
وصف حادث کو و وصف پاک کو
صد قیامت بگذرد و آن ناتمام
حد کجا انجا که وصف ایزدست
از فراز عرش تا تحت الثری
عاشقان پرّان تر از برق و هوا
کاسمان را فرش سازد درد عشق
گر جهان وزین روش آزاد شو
که سوی شه یافت آن شهباز ره
از ورای این دو آمد جذب یار
بانگ در در گوش ایشان در فتاد
مرد بر جست و در آمد در نماز
درهم و آشفته و دنگ و مرید
در گمان افتاد زن زان اهتزاز
دید آلودهٔ منی خصیه و ذکر
ران و زانو گشته آلوده و پلید
خصیهٔ مرد نمازی باشد این
وین چنین ران و زهار پر قذر
لایقست انصاف ده اندر یمین

اولزمان خاطرنشین اولدی زنه
پنبه ایله آتشه ویردم قران
شست و شوی گل ایدب سردن همان
اول برنده عشق بونده خوف و بیم
سیر عارف هر نفس تا تخت شاه
زاهدک گرچه اولور روزنده خلف
سالکینک قدر عمری متصل
خارج باب اولدی بو سردن عقول
قیل قدر یوق خوف پیش عشقده
عشق وصف ایزد در لیک خوف
ایتدی قرأنده یحبون ورود
پس محبت وصف حقدر عشق هم
وصف خالق قنده قنده وصف خاک
عشقی شرح ایلرایسم بن بر دوام
کیم قیامت ایچون اولدی رسم و حد
عشقه بش یوز بال وار هر بر پری
خوف ایله پوینده پای زاهدان
اهل خوفه قنده وصل گرد عشق
یا مگر بوله عنایات ایله نور
فهم و وهمکدن بولور سک انتباه
بو قش و دش اولدی جبر و اختیار
خانه یه واردی زن ایتدی فتح باب
اول کنیزک جست و چابک اولدی باز
گوردی زن اولمش کنیزک ده عیان
گوردیکیم قائم نمازه شوهری
شوهرندن رفع ذیل ایتدی همان
آلتنده نطفه آثاری بدید
ضرب سر ایتدی دیدی ای بی حیا
لایق ذکر و نمازه لسومی بو
نائه پر ظلم و فسق و کبر و کین

نیچون ارسال ایتدم آنی مسکنه
ایتدی میش ماده و نر اقتران
اولدی سرپوشیده آرد نجه دوان
اولدی عشق و بیمده فرق عظیم
سیر زاهد ماهده یکروزه راه
بر می یوم واحد و خمسون الف
اللی بیکدر بو جهان سالیله بیل
زهرهٔ وهم ایسه صد چاک نقول
جان فدا در جمله کیش عشقده
وصف عبد مبتلای فرج و جوف
پس بیور مشدر یحبهم اول ودود
خوف اولمز وصف حقده لاجرم
وصف حادث قنده قنده وصف پاک
یوز قیامت کچسه بو اولمز تمام
حدّ ایله ممکن دگل وصف احد
عرشدن تحت الثری نک مظهری
برق سرعت شاهبال عاشقان
فرش ایدر کن آسمانی درد عشق
بو سلوک ایله جهاندن اوله دور
جانب شاهه بولور شهباز راه
بو ایکینک ماوراسی جذب یار
صیت دردن اولدیلر پر اضطراب
مرد معهود ایتدی آهنگ نماز
صورت آشفته کاری بی گمان
شبهه ویردی اول زنه جنبشلری
گوردیکیم آلوده آلتدر عیان
ران و زانوا ایسه پرلوث و پلید
بو میدر مرد مصلیده ادا
بو یله آلت بو یله عضو بی وضو
نیجه لایقدر اوله عرض یمین

کر

کر بپرسی کبر را کین آسمان … آفریدهٔ کیست وین خلق جهان
کوید او کین آفریدهٔ آن خداست … کافرینش بر خدایی اش کواست
کفر و فسق و استم بسیار او … هست لایق با چنین اقرار او
هست لایق با چنین اقرار راست … آن فضیحتها و آن کردار کاست
فعل او کرده دروغ آن قول را … باشد او لایق عذاب هول را
روز محشر هر نهان پیدا شود … هم ز خود هر مجرمی رسوا شود
دست و پا بدهد کواهی با بیان … بر فساد او بپیش مستعان
دست کوید من چنین دزدیده ام … لب بکوید که چنین پرسیده ام
پای کوید من شدستم تا منی … فرج کوید من بکردستم زنی
چشم کوید کرده ام غمزهٔ حرام … کوش کوید چیده ام سوء الکلام
پس دروغ آمد ز سر تا پای خویش … که دروغش کرد هم اعضای خویش
انچنانکه در نماز با فروغ … از کواهی خصیه شد زرق و دروغ
پس چنان کن فعل کان خود بی زبان … باشد اشهد کفتن و عین بیان
تا همه تن عضو عضوت ای پسر … کفته باشد اشهد اندر نفع و ضر
رفتن بنده پی خواجه کواست … که منم محکوم و این مولای ماست
کر سیه کردی تو نامهٔ عمر خویش … توبه کن زانها که کردستی تو پیش
عمر اکر بکذشت بیخش این دمست … آب توبه اش ده اکر او بی نمست
بیخ عمرت را بده آب حیات … تا درخت عمر کردد با ثبات
جمله ماضیها ازین نیکو شوند … زهر پارینه ازین کردد چو قند
سیئاتت را مبدل کرد حق … تا همه طاعت شود آن ماسبق
خواجه بر توبهٔ نصوحی خوش بتن … کوششی کن هم بجان و هم بتن
شرح این توبهٔ نصوح از من شنو … بکرویدستی ولیک از نو کرو

کافره صورسک اکر کیم آسمان … پس کیمک مخلوقی هم خلق جهان
دیرسکا اولدی بو مخلوق خدا … خالق اولدر خلقی شاهد در اکا
باقسک اما کفر و فسق و کارینه … نیچه لایقدر انک اقرارینه
یا موافقمی بو اقرار صحیح … اوله پر نقصان کردار قبیح
فعلی تکذیب ایده قولن یکسان … تا عذابه اوله اول لایق همان
روز محشر هر نهان پیدا اولور … مجرم افعالی ایله رسوا اولور
دست و پا ایلر شهادتله بیان … پیش حقده هر فساداتن عیان
سویلر ال دزدیده ایتدم شویله بن … لبلری دیر بویله اولدم بوسه زن
پای دیر کتدم حرامه نابجا … فرج و آلت دیر که ایتدم بن زنا
چشمی دیر ایتدم حرامه بن نظر … کوشلر ایلر مساویدن خبر
پس دروغی کشف اولور سرتا قدم … ایلر اعضاسی آنی تکذیب هم
شویله کیم یوق اول نمازک چون فروغ … خصیه و آلتده مثبتدر دروغ
ایدی فعلک شویله قیل کیم بی زبان … صیغهٔ اشهد اوله عین بیان
تا که سندن جمله اعضا سربسر … اشهد قولنده اوله معتبر
خواجه نک ارنده عبد اولدی کواه … کیم انک مملوکیدر بی اشتباه
نامهٔ عمرک سیاه ایتدکسه کر … توبه قیل ایتدکلرکدن سربسر
کچسه عمرک اصلی بو دمدر سکا … بی نم ایسه آب توبه ویر اکا
بیخ عمره ویر همان آب حیات … تا درخت عمر اوله شیرین نبات
اول کچنلر خوب و خوش پیوند اولور … زهر دیرینه انکله قند اولور
سیئاتک کیم مبدل ایده حق … سربسر طاعات اولور اول ماسبق
توبه یه ایله نصوحی مجتهد … جسم و جان ایله اکا قیل سعی و جد
توبه سی شرحن نصوحک ایله کوش … صدق میلک ایلسون جوش و خروش

حکایت در بیان توبهٔ نصوح که چنانکه شیر از پستان بیرون آید باز در پستان نرود آنکه توبهٔ نصوحی کرد هرکز از ان کناه یاد نکند بطریق رغبت بلکه هر دم نفرتش افزون باشد و آن نفرت دلیل آن بود که لذت قبول یافت آن شهوت اول بی لذت شد و این لذت بجای آن لذت نشست

بیت ❁ نبرد عشق را جز عشق دیکر ❁ چرا یاری نکیری زو نکوتر ❁

و انکه دلش باز بدان کناه رغبت میکند علامت آنست که لذت قبول نیافته است و لذت قبول بجای آن لذت کناه

بو حکایت توبهٔ نصوح بیانندهدر که شویله که لبن ممه دن چیقدقده رجوعنه امکان یوقدر امدی توبهٔ نصوح ایلین بردخی اول کناهه طریق رغبت ایله عودت ایتمیوب بلکه هر دم اندن زیاده نفرت ایدر که اول نفرت و نکول دلیل لذت قبول اولوب کار اوّل انده بی لذت و بو لذت جانشینی اولور که دیمشلر

بیت ❁ نبرد عشق را جز عشق دیکر ❁ چرا یاری نکیری زو نکوتر ❁

انک که قلبی کناه سابقه رغبت ایلیه عدم قبوله علامت و لذت قبول لذت زلت مقامنه قائم اولمدیغنه اشارت اولمش

نه نشسته است فسنیسره للیسری نشده ولذت
فسنیسره للعسری باقیست در وی

اولور که مضمون لطیف فسنیسره للیسری نمایان اولمیوب
مفهوم منیف فسنیسره للعسری باقی وعیان اندر

بود مردی پیش ازین نامش نصوح | بد ز دلاکی زن او را فتوح
بود روی او چو رخسار زنان | مردی خود را همی کرد او نهان
او بحمام زنان دلاک بود | در دغا و حیله بس چالاک بود
سالها میکرد دلاکی و کس | بو نبرد از سرّ و حال آن هوس
زانکه آواز و رخش زن وار بود | لیک شهوت کامل و بیدار بود
چادر و سربند پوشیده و نقاب | مرد شهوانی و در غرهٔ شباب
دختران خسروان را زین طریق | خوش همی مالید و میشست آن عشیق
توبها میکرد و پا در میکشید | نفس کافر توبه اش را می درید
رفت پیش عارفی آن زشت کار | گفت ما را در دعایی یاد دار
سرّ او دانست آن آزاد مرد | لیک چون حلم خدا پیدا نکرد
بر لبش قفلست و در دل رازها | لب خموش و دل پر از آوازها
عارفانکه جام حق نوشیده اند | رازها دانسته و پوشیده اند
هر کرا اسرار کار آموختند | مهر کردند و دهانش دوختند
سست خندید و بگفت ای بد نهاد | زانکه دانی ایزدت توبه دهاد

وار ایدی بر مرد اولوب نامی نصوح | اگه دلاکی زن اولدی فتوح
اولمغیله روی چون روی زنان | ارلکن ایلردی دائم اول نهان
اول نسا حامنده دلاک ایدی | کیم فنون حیله ده چالاک ایدی
نیچه ییل دلاک ایدی تا که کس | بیلمز ایدی سرّ و حالن برنفس
روی و آوازی چو زن هموار ایدی | لیک شهوت ثابت و در کار ایدی
چار و سرپوش ایله مستور نقاب | شهوتی مستولی عهد شباب
دختران خسروانه سو بسو | اولدی کاری دلک خوب و شست وشو
توبه کاری ایله چکدی پا و دست | نفس ظالم توبه سن ایتدی شکست
گیتدی بر عارف وجوده اول دنی | دیدی دریاد ایت دعا ایله بنی
بیلدی سرّن اول سعید سرمدی | لیک چون حلم خدا کشف ایتمدی
لب مقفل اولدی ظاهر رازلر | اول خموش تا عیان آوازلر
عارفانه جام حق نوشیده در | رازلر ظاهر ولی پوشیده در
هر کیمه اسرار و کار اوله بیان | بسته و ممهور اولور انده دهان
سست خنده دیدی ای شخص دنی | بیلدیگکدن تائب ایتسون حق سنی

دربیان آنکه دعای عارف واصل و درخواست او از حق
همچون درخواست حقست از خویشتن که ٭ کنت له سمعا
وبصرا ولسانا ویدا وقوله تعالی و ما رمیت اذ رمیت ولکن
الله رمی ٭ و آیات واخبار وآثار درین بسیارست وشرح
سبب ساختن حق تا مجرم را گوش گرفته با توبهٔ نصوح آورد

عارف واصلک جناب حقدن دعا و مسئولی حقک بالذات
ذاتیچونندن سؤالی مرتبه سنده در که ٭ کنت له سمعا وبصرا
ولسانا ویدا حدیث قدسی و ما رمیت اذ رمیت
ولکن الله رمی ٭ آیت کریمه سی وبونلر کبی آیات
واخبار و آثارک بیاننده در

آن دعا ز هفت گردون درگذشت | کار آن مسکین باخر خوب گشت
کان دعای شیخ نی چون هر دعاست | فانیست و گفت او گفت خداست
چون خدا از خود سؤال و کد کند | پس دعای خویش را چون رد کند
یک سبب انگیخت صنع ذوالجلال | که رهانیدش ز نفرین و وبال
اندران حمام پر میکرد طشت | گوهری از دختر شه یاوه گشت
گوهری از حلقههای گوش او | یاوه گشت و هر زنی در جست وجو
پس در حمام را بستند سخت | تا بجویند اولش در پیچ و رخت
رختها جستند و آن پیدا نشد | دزد گوهر نیز هم رسوا نشد

گچدی چرخ هفتمینی اول دعا | اولدی اول مسکینه آخر رهنما
کیم دعای شیخ غیره بکزمز | اول حکیمک قولیدر جاندن اعز
استسه ذاتندن اول رب صمد | گندی مسئولن ایدرمی هیچ رد
بر سبب لطف ایتدی صنع ذوالجلال | کیم آنی ایتدی رها یاب ضلال
طشت حامی ایدرکن کارگر | دختر شههدن کم اولدی بر گهر
گوهرانا زیور منکوش گوش | دوشدی تفتیش زنان ایله خروش
ایتدیلر دربسته حامی همان | تا تجسس اولنه در نهان
ایتدیلر چوق جست وجو سرتا پا | دزد گوهر اولدی صورت نما

پس بجد جستن گرفتند از گزاف / در دهان و گوش واندر هر شکاف
در شکاف تحت و فوق و هر طرف / جست وجو کردند دُرّ خوش صدف
بانگ آمد که همه عریان شوید / هر که هستید ار عجوز و ار نوید
یک بیک را حاجبه جستن گرفت / تا بدید آید گهر دانهٔ شگفت
آن نصوح از ترس شد در خلوتی / روی زرد و لب کبود از خشیتی
پیش چشم خویش او میدید مرگ / رفت و میلرزید او مانند برگ
گفت یارب بارها برگشته ام / توبها و عدها بشکسته ام
کرده ام آنها که از من می سزید / تا چنین سیل سیاهی می رسید
نوبت جستن اگر در من رسد / وه که جان من چه سختیها کشد
در جگر افتاده استم صد شرر / در مناجاتم ببین بوی جگر
اینچنین اندوه کافر را مباد / دامن رحمت گرفتم داد داد
کاشکی مادر نزادی مر مرا / یا مرا شیری بخوردی در چرا
ای خدا آن کن که از تو می سزد / که ز هر سوراخ مارم میگزد
جان سنگین دارم و دل آهنین / ورنه خون گشتی درین رنج و حنین
وقت تنگ آمد مرا و یکنفس / پادشاهی کن مرا فریاد رس
گر مرا این بار ستاری کنی / توبه کردم من ز هر ناکردنی
توبه ام بپذیر این بار دگر / تا ببندم بهر توبه صد کمر
من اگر این بار تقصیری کنم / پس دگر مشنود عا و گفتنم
او همی زارید و صد قطره روان / که در افتادم بجلاد و عوان
تا نمیرد هیچ افرنگی چنین / هیچ ملحد را مبادا این حنین
نوحها میکرد او بر جان خویش / روی عزرائیل دیده پیش پیش
ای خدا و ای خدا چندان بگفت / کان در و دیوار با او گشت جفت
در میان یارب و یارب بداو / بانگ آمد از میان جست و جو

پس طلبده جدّ وجهد اولدی اهم / هر شکاف ایله دهان و گوشی هم
هر شکاف زیر و بالا سو بسو / گوهر اچون اولدی جای جست و جو
اولدی عریان اولمغه فرمان روان / انده هر کیم وار ایسه پیر و جوان
دایه بر بر ایتدی تفتیش شدید / تا اوله انده او دردانه بدید
خوفدن خلوت نشین اولدی نصوح / روی زرد و لب کبود و خسته روح
پیش چشمنده نمایان اولدی مرگ / لرزناک اولدی تنی مانند برگ
دیدی یارب ایلدم چوق کار پست / بونجه عهد و توبه‌یی ایتدم شکست
آنی ایتدم کیم بکا اولدی سزا / تا که بو سیل سیاه اولدی جزا
باکه گلسه نوبت تفتیش اگر / بو بنم جانم نه محنتلر چکر
جلوه ساز اولدی جگرده صد شرر / نالشمدن گلمده بوی جگر
اولمسون کافرده بویله درد و غم / رحمته گلدم امان ایله کرم
مادرم ای کاش اولیدی هم عقیم / یا غدای شیر اولوب اولسم عدیم
سا که لایق لطفی قیل یارب که تن / زخمخوار مار هر سوراخدن
اولدی جانم سنگ و قلبم آهنین / آب ایدردی یوخسه بو رنج و حنین
تنگی وقت اولدی بنده بر نفس / فضلک ایله اول بکا فریادرس
باکه ستاری ایدرسک شمدی گر / توبه هر ناسزایه سربسر
توبه‌می بو دفعه ده ایله قبول / توبه یه اولدم کمربند عدول
بونده گر تقصیر ایدرسم بی حجاب / بردخی ایتمه دعامی مستجاب
دیر ایدی گریان و زار اول روسیاه / دست جلاد و عوانه دوشدم آه
بویله مرگه اولمسون کافر سزا / اولمسون بر ملحده بویله جزا
توبه‌لر ایلردی جان ایله نهان / روی عزرائیلی گورمشدی همان
ورد یارب یارب اولدی سربسر / همزبان ایدی اکا دیوار و در
دیر ایکن یاربی یاربی همان / جست و جوده بر صدا اولدی عیان

نوبت جستن رسیدن بنصوح و آواز آمدن که او را برهنه کنند و بجویند که همه را جستیم نصوح را بجویید و بیهوش شدن نصوح از آن هیبت وگشاده شدن کار بعد از نهایت بستگی کما کان یقول رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا اصابه مرض او هم اشتدی ازمة تنفرجی

نوبت تجسس نصوحه گلوب جمله‌یی عریان تفحص ایلدک همان نصوح قالدی اولدخی برهنه اولوب تفتیش اولنسون دیدکلرین ایشتدکده دهشتندن بیهوش اولوب رحمت الهیدن کار بسته گشاده اولدیغیدر که افندمز صلی الله علیه وسلم بر مرض یاهم اصابت ایلسه اشتدی ازمة تنفرجی بیوررلر ایدی یعنی ای غم زیاده اول که بعد الاشتداد آچیلورسن ایدی کمال عسر یسره مبدل اولمغه سبب جاریدر

جمله را جستیم پیش آی نصوح
کشت بیهوش آن زمان پرّید روح
همچو دیوار شکسته در فتاد
هوش و عقلش رفت و شد او چون جماد
چونکه هوش رفت از تن بی امان
سرّ او با حق بپیوست آن زمان
چون تهی کشت و وجود او نماند
باز جانش را خدا در پیش خواند
چون شکست آن کشتیٔ او بی مراد
در کنار رحمت دریا فتاد
جان بحق پیوست چون بیهوش شد
موج رحمت آن زمان در جوش شد
چونکه جانش وا رهید از ننک تن
رفت شادان پیش اصل خویشتن
جان چو باز و تن مرا و را کندهٔ
پای بسته پر شکسته بندهٔ
چونکه هوش رفت و پایش بر کشاد
می پرد آن باز سوی کیقباد
چونکه دریاهای رحمت جوش کرد
سنکها هم آب حیوان نوش کرد
ذرّهٔ لاغر شکرف و زفت شد
فرش خاکی اطلس و زربفت شد
مردهٔ صد ساله بیرون شد ز کور
دیو ملعون شد بخوبی رشک حور
این همه روی زمین سر سبز شد
چوب خشک اشکوفه کشت و نغز شد
کرک با برّه حریف می شده
ناامیدان خوش رک و خوش پی شده

یافت شدن کوهر و حلالی خواستن حاجبان وکنیزکان شهزاده از نصوح

بانک آمد ناکهان که رفت بیم
یافت شد کم کشته آن درّ یتیم
بعد از آن خوف هلاک جان بده
مژدها آمد که اینک کم شده
یافت شد اندر فرح در با فتیم
مژدکانی ده که کوهر یافتیم
از غریو و نعره و دستک زدن
پر شده حمام قد زال الحزن
آن نصوح رفته باز آمد بخویش
دید چشمش تابش صد روز پیش
می حلالی خواست از وی هر کسی
بوسه میداد ند بر دستش بسی
بدکمان بودیم کن ما را حلال
لحم تو خوردیم اندر قیل و قال
زانکه ظن جمله بروی بیش بود
زانکه در قربت ز جمله پیش بود
خاص دلاکش بد و محرم نصوح
بلکه همچون دو تنی یک کشته روح
کوهر ار بردست او بردست بس
زو ملازم تر بدختر نیست کس
اوّل او را خواست جستن در نبرد
بهر حرمت داشتش تأخیر کرد
تا بود کان را بیندازد بجا
اندرین مهلت رهاند خویش را
این حلالیها ازو می خواستند
و ز برای عذر بر می خاستند

جمله یه باقدق قنی کلسون نصوح
کوش ایدنجه کتدی آندن عقل و روح
دوندی دیوار خرابه بی عماد
عقل و هوشی کتدی اولدی بر جماد
چونکه بیهوش اولدی قالدی بی امان
حقه واصل اولدی سرّی اول زمان
اولدی خالی قالمدی انده وجود
جاننه اولدی خدادن لطف و جود
زورقن ایتدی شکست اول نامراد
بحر رحمت قیلدی آغوشن کشاد
حقه واصل اولدی جان بی عقل و هوش
موج رحمت اولزمانده ایتدی جوش
ننک تندن چون رهایاب اولدی جان
اصلنه ایتدی عزیمت شادمان
شاهباز جانه تندر پای بند
پای بسته پر شکسته مستمند
کتدی چونکیم هوش اولوب آزاده پا
بازایدر پرواز شاه ملتجا
ایلدی دریای رحمت چونکه جوش
سنکلر هم آب حیوان ایتدی نوش
لاغر ایکن ذرّه اولدی تابناک
اطلس و زربفته دوندی فرش خاک
مردهٔ صد ساله چیقدی کوردن
دیو خود فرق اولنمز اولدی حوردن
جمله سر سبز اولدی بو روی زمین
نخل خشک ازهار ایله اولدی کزین
کرک ایله برّه حریف بزم می
ناامیدان خوشدل و فرخنده پی

کوهر کم شده ظهوره کلوب شهزاده نک حاجبلری وکنیزکلری نصوحدن استحلال و اعتذار ایتدکلریدر

ناکهان اولدی ندا کیم کتدی بیم
ظاهر اولدی کم شده درّ یتیم
بیم جاندن صکره اولدی مژده لر
اشته اول غائب اولان یکتا کهر
شوق و شادی ایلدی پر دللری
مژدکانی ویر که بولدق کوهری
اولدیلر هپ نعره ساز و دستزن
طولدی حمام اکچره قد زال الحزن
کندیدن کتمش نصوحه کلدی جان
روز روشن چشمنه اولدی عیان
آندن استحلال ایدوب هر کس تمام
دستبوسه ایلر ایدی اهتمام
سوء ظن ایتدک بزه ایله حلال
عرض لحم اولدی سنکچون قیل و قال
اکه ایتمشلر ایدی هپ سوء ظن
اول مقرب ایدی زیرا جمله دن
محرم و دلاک خاص ایدی نصوح
ایکی تنده صانکه بر اولمشدی روح
آنده در وار ایسه اول درّ ثمین
دختر شاهه چو یوق آندن یقین
آنی تفتیش ایدی مقصد ابتدا
حرمت قرب اولدی اول تأخیر اکا
تا کوروب اول جست و جوی جابجا
ردّ کوهر ده اوله مهلت نما
آندن استحلال ایدرلردی زنان
اعتذار ایله اولوب شادی کنان

کفت بد فضل خدای داد کر … ورنه زآنچم کفته شد هستم بتر
چه حلالی خواست می باید زمن … که منم مجرم تر اهل زمن
انچه کفتندم زبد از صد یکیست … برمن این کشفست اکرکس را شکیست
کس چه میداند زمن جز اندکی … ازهزاران جرم وبدفعلم یکی
من همی دانم وآن ستار من … جرمها وزشتیٔ کردار من
اول ابلیسی مرا استاد بود … بعد ازان ابلیس پیشم باد بود
حق بدید آن جمله را نادیده کرد … تا نکردم در فضیحت روی زرد
باز رحمت پوستین دوزیم کرد … توبهٔ شیرین چو جان روزیم کرد
هرچه کردم جمله ناکرده کرفت … طاعت ناکرده آورده کرفت
همچو سرو وسوسنم آزاد کرد … همچو بخت ودولتم دلشاد کرد
نام من در نامهٔ پاکان نوشت … دوزخی بودم بخشیدم بهشت
آه کردم چون رسن شد آه من … کشت آویزان رسن در چاه من
آن رسن بکرفتم وبیرون شدم … شاد وزفت وفربه وکلکون شدم
درین چاهی همی بودم زبون … درهمه عالم نمی کنجم کنون
آفرینها بر تو بادا ای خدا … ناکهان کردی مرا ازغم جدا
کر سر هر موی من یابد زبان … شکرهای تو نیاید در بیان
میزنم نعره درین روضه وعیون … خلق را یالیت قومی یعلمون

بازخواندن شاه زاده نصوح را از بهر دلاکی
بعد از استحکام توبه وقبول توبه وبهانه
کردن او ودفع کفتن

بعد ازان آمد کسی کز مرحمت … دختر سلطان مامیخواندت
دختر شاهت همی خواند بیا … تا سرش شویی کنون ای پارسا
جز تو دلاکی نمیخواهد دلش … که بمالد یا بشوید با کلش
کفت رو رو دست من بیکار شد … وین نصوح تو کنون بیمار شد
رو کسی دیکر بجو اشتاب وتفت … که مرا والله دست از کار رفت
با دل خود کفت کز حد رفت جرم … از دل من کی رود آن ترس وکرم
من بمردم یکره وباز آمدم … من چشیدم تلخیٔ مرک وعدم
توبهٔ کردم حقیقت با خدا … نشکنم تا جان شدن از تن جدا
بعد ازان محنت کرا بار دکر … پا رود سوی خطر الا که خر

اول دیر ایدی اولدی فضل داد کر … یوخسه اولدم قول وظندن بن بتر
بندن استحلاله حاجت یوق که بن … مجرمم جرمم فزونـدر جمله دن
بدلکمدن یوزده بر در بو مقال … غیره مشکوک ایسه ظاهر باکه حال
کمسه بیلمز جرممی الا اقل … بیکده برکار بدمدن بر محل
عالم اول ستار در اسرارمی … جمله جرم وزشتیٔ کردارمی
اوّل ابلیس ایدی استاد مفید … صکره ابلیس اولدی بندن مستفید
جمله‌یی حق کوردی ستر ایتدی ولیک … اولمیم تاکیم فضاحتله شریک
رحمت ایتدی دستکیر اولدی بکا … توبه‌یه توفیقی ایتدی رهنما
هرنه ایتدم محو ومستور ایلدی … اهل طاعت قیلدی مسرور ایلدی
سوسن وسرو ایتدی آزاد ایلدی … دولت وبخت ایله دلشاد ایلدی
نامهٔ پاکانه یازدی نامیمی … نار ایکن ایتدی بهشت انجامیمی
ایلدم آه اولدی آهم چون رسن … اولدی آویزه خلاصه چاهدن
ایلیوب ضبط رسن ایتدم خروج … خرم وشادی ایله اولدی عروج
اولمشیدم چاهده زار وزبون … شمدی اولدم جمله عالمدن فزون
ساکه لایق شکر ومنت ای خدا … ناکهان ایتدک بنی غمدن جدا
هر سر مو اولسه بنده برزبان … قادر اولمم ایتمکه شکرک بیان
اولدی بنده نعرهٔ حکمت نمون … خلق ایچون یالیت قومی یعلمون

توبه واستحکام توبه‌سندن صکره دختر شاهک ینه نصوحی
دلاکلک ایچون دعوت ایلدکده نصوح حق ایله
عهد وتوبه ایلدم دیو مدافعه سیدر

مرحمتله برکشی کلدی اکا … دعوت ایتدی دختر شهدن یکا
کل که استر دختر سلطان سنی … شست وشو ایچون سر وپا وتنی
کوکلی سندن غیری دلاک استمز … شست وشو امرنده ای یار اعز
دیدی وار دستم بنم بی کار در … بو نصوح خسته دل بیمار در
وار یوری برغیری ایله اختیار … کتدی دستمدن بنم والله بو کار
دیر ایدی نفسنده جرمم بیحساب … خاطرمدن چیقمز اول خوف عذاب
مرده اولدم ینه اولدم زنده دم … ذوقم اولدی تلخیٔ موت وعدم
توبه کار ایتدی بنی فضل خدا … ثابتم جان اوله تا تندن جدا
بعد ازان بو محنته بار دکر … ایلمز تحریک پا الا که خر

حکایت در بیان انکه کسی توبه کند وپشیمان شود وباز آن پشیمانیهارا فراموش کند وآزموده را باز آزماید ودر خسارت ابدا افتد چون توبه او را ثباتی وقوتی وحلاوتی وقبولی مدد نرسد چون درخت بی بیخ هر روز زردتر وخشک تر باشد نعوذ بالله

آنی بیاندر که اول کمسه توبه کار اولوب پشیمان اولدقلرین فراموش ایده ومجرباتنی تکرار تجربه ایله مدخول اوله توبه سنک عدم قبولدن ناشی ثبات وقوتنی وحلاوت ولذتنی بولمیوب اول درخت بی بیخ وشجر بی اصله بکزر که هرکون زرد وخشک اولوب آتش گلخنه لایق اولور نعوذ بالله تعالی

کازری بود ومر او را یک خری / پشت ریش اشکم تهی ولاغری
درمیان سنگلاخ بی گیاه / روز تا شب بی نوا وبی پناه
بهر خوردن جز که آب آنجا نبود / روز وشب بد خر دران کور وکبود
آن حوالی نیستان وبیشه بود / شیر بود آنجا که صیدش پیشه بود
شیر را با پیل نر جنگ اوفتاد / خسته شد آن شیر وماند از اصطیاد
مدتی واماند زان ضعف از شکار / بی نوا ماندند دد از چاشت خوار
زانکه باقی خوار شیر ایشان بدند / شیر چون رنجور شد تنگ آمدند
شیر یک روباه را فرمود رو / مر خری را بهر من صیاد شو
گر خری یابی بگرد مرغزار / رو فسونش خوان فریبانش بیار
چون بیابم قوتی از صید خر / پس بگیرم بعد ازان صیدی دگر
اندکی من میخورم باقی شما / من سبب باشم شما را در نوا
یا خری یا گاو بهر من بجوی / زان فسونهای که میدانی بگوی
از فسون واز سخنهای خوشش / از سرش بیرون کن وانجا کشش

وار ایدی بر کازرک انچون بر حمار / لاغر بی تاب ومجروح وفگار
سنگلاخ بی گیاه ایچره او خر / بی نوا وزار ایدی شب تا سحر
انده برشی بولمیدی الا که آب / روز وشب اولمشدی حال خر خراب
اولمغیله نیستان وبیشه زار / ساکن ایدی انده بر شیر شکار
شیر ایله ناگاه دوشدی جنگ فیل / صیددن قالدی اولوب زار وذلیل
ضعف آنی بر مدت ایتدی بی شکار / بی غدا کلدی سباعه اضطرار
فضله شیر انلره اولدی نصیب / اولدی خسته قالدیلر جمله غریب
شیر نر روباهه امر ایتدی همان / دیدی بر خر صیدنه سن اول روان
مرغزار ایچره بولورسک بر خری / مکر ایدوب احضاره قیل افسونگری
لحم خردن چون بکا قوت اولور / صکره صید آخره همت اولور
باکه کمتر پس سزه باقی غدا / پس سبب اولدم نوایه ابتدا
باکه بر خر صیددن ایله یا بقر / بیلدیگک افسونی ایله کارگر
ایله افسون وکلام دلفریب / نیلر ایسک ایله قیل باکه قریب

تشبیه کردن قطب که عارف واصلست در اجرا دادن خلق از قوت مغفرت ورحمت بر مراتبی که حقش الهام دهد وتمثیل بشیر که اجرا خوار وباقی خوار ویند بر مراتب قرب ایشان بشیر نه قرب مکانی بلکه قرب صفتی وتفاصیل این بسیارست والله الهادی

عارف واصل اولان قطبی قوت مغفرت ورحمتدن کندیه وارد الهام حقانی موجبنجه علی مراتبهم وظائف خلقی توزیع واعطاده شیره تشبیهدر که سائر حیوانات کندی مراتب قربی قدر آنک وظیفه دارلری وبقیه خوارلریدر اما انلرک تقربی قرب وصفی اولوب قرب مکانی اولمدیغی معلوم اوله که بو خصوصده تفصیلات کثیره وارد والله الهادی

قطب شیر وصید کردن کار او / باقیان این خلق باقی خوار او
تا توانی در رضای قطب کوش / تا قوی گردد کند صید وحوش
چون برنجد بی نوا مانند خلق / کز کف عقلست جمله رزق خلق
زانکه وجد خلق باقی خورد اوست / این نگهدار ار دل تو صید جوست
او چو عقل وخلق چون اعضای تن / بستهٔ عقلست تدبیر بدن

قطب شیر وصید اکا پس کاریدر / خلق گویا کیم بقیه خواریدر
قیل رضای قطبه صرف اقتدار / تا بولوب قوت ایده قصد شکار
خسته اولسه خلق اولورلر بی نوا / رزق اولور زیرا که دستندن روا
وجد اولور آرتیغی خلقه پکان / صید جو ایسک آنی کوزله همان
بیلکه اول عقل اولدی خلق اعضا وتن / عقله موقوف اولدی تدبیر بدن

ضعف قطب از تن بود از روح نی	ضعف در کشتی بود در نوح نی
قطب آن باشد که کرد خود تند	کردش افلاک کرد او بود
یاریی ده در مرمهٔ کشتیش	کر غلام خاص وبنده کشتیش
یاریت در تو فزاید نه اندرو	کفت حق ان تنصروا الله تنصروا
همچو روبه صید کیر وکن فدیش	تا عوض کیری هزاران صید پیش
روبهانه باشد آن صید مرید	مرده کیرد صید کفتار مرید
مرده پیش او کشی زنده شود	چرک در پالیز رویینده شود
کفت روبه شیر را خدمت کنم	حیلها سازم زعقلش بر کنم
حیله وافسونکری کار منست	کار من دستان واز ره بردنست
از سر که جانب جو می شتافت	آن خر مسکین لاغر را بیافت
پس سلام کرم کرد وپیش رفت	پیش آن ساده دل درویش رفت
کفت چونی اندرین صحرای خشک	درمیان سنکلاخ وجای خشک
کفت خر کر در غمم کر در ارم	قسمتم حق کرد من زان شاکرم
شکر کویم دوست را در خیر وشر	زانکه هست اندر قضا از بد بتر
چونکه قسام اوست کفر آمد کله	صبر باید صبر مفتاح الصله
غیر حق جمله عدوند اوست دوست	با عدو از دوست شکوه کی نکوست
تا دهد دوغم نخواهم انکبین	زانکه هر نعمت غمی دارد قرین

ضعفی قطبک تندن اولدی صانمه روح	ضعف اولور کشتیده یوقدر ضعف نوح
قطب اودر اوله ثباتی برقرار	کردش افلاکه ماننددار
نصرت ایت تعمیر کشتیده اکا	کر غلام خاص ایسک اندن یکا
اولدی اول نصرت سنکچون آب رو	دیدی حق ان تنصروه تنصروا
صیدکی روباه وش ایله اکا	نیچه صید اوله عوض تاکیم سکا
روبهانه اولدی اول صید مرید	مرده در پیل صید کفتار مرید
مرده پیشنده اولور زنده نما	چرک اولور بستانده مرهون نما
دیدی روبه شیره خدمت ایلیم	حیله یه عقلجه دقت ایلیم
کارم اولدی حیله وافسونکری	مذهبم کید وضلاله رهبری
کوهدن صحرایه پس ایتدی شتاب	بولدی اول لاغر خری پر اضطراب
یانه واردی ویروب اکا سلام	ایتدی اول ساده دله بسط کلام
دیدی قحط ایله ندر کیفیتک	سنکلاخ ایچره قیام ووحشتک
دیدی خر کر خار وکر باغ ارم	بویله قسمت ایتدی حق بن شاکرم
شکری لازمدر نه ایسه نفع وضر	کیم قضا ایچره اولور بددن بتر
چون او در قسام کفر اولدی کله	صابر اول صبر اولدی مفتاح صله
دوست حق جمله عدو در ماسوا	دوستدن شکوه عدویه ناروا
دوغ ویرسه استمم بن انکبین	چونکه هر نعمتده وار بر غم یقین

حکایت دیدن خر سقایی بانوای اسبان تازی را بر آخر خاص وتمنا بردن او آن دولت را ودر موعظهٔ انکه تمنا نباید بردن الا مغفرت وعنایت که اکرچه در صد لون رنجی رسد چون لذت مغفرت بود همه شیرین شود باقی هر دولتی که آنرا نا آزموده تمنا می بری با آن رنجی قرینست که ازان می پنی چنانکه از هر دامی دانه پیدا بود وفخ پنهان تو درین یک دام ماندهٔ وتمنا می بری که کاشکی با آن دانها رفتمی پنداری که آن دانها بی دامست

برسقانک حماری خاص آخورده اولان اسبان تازیانک وفرت غذالرین کوروب اول دولتی تمنی ایتدیکیدر که قصه دن حصه مغفرت وعنایتدن غیره آرزو اولنمیه که اکر هر کون یوز دورلو زحمت کوریله چونکه لذت مغفرت در کار در جمله راحت ورحمت اولور بوندن ماعدا هر دولت که بی تجربه آرزو اولنور انده نیچه رنج وزحمت واردر که آنی کورمزسن شویله که هر دامده دانه ظاهر وفخ پنهاندر سن بو دامده قالوب تمنی ایدرسنکه کاشکی اول دانه لره کیتمش اولیدم قیاس ایدرسنکه اول دانه لرده دام اوله

بود سقایی مر اورا یک خری	کشته از محنت دوتا چون چنبری
پشتش از بار کران ده جای ریش	عاشق وجویان روز مرک خویش
جو کجا از کاه خشک او سیر نی	درعقب زخمی وسیخ آهنی

وار ایدی بر مرد سقانک خری	اولمشیدی رنج ومحنت مظهری
ارقه سی پر زخم ایدی بار کران	موتنه طالب ایدی اول ناتوان
حسرت ایدی کاه خشکه جو دکل	زخم سیخ آهن ایسه متصل

میرآخر دید او را رحم کرد　　کاشنای صاحب خر بود مرد
پس سلامش کرد و پرسیدش ز حال　　کز چه این خر گشت دوتا همچو دال
گفت از درویشی و تقصیر من　　که نمی یابد جو این بسته دهن
گفت بسپارش بمن تو روز چند　　تا شود در آخر شه زورمند
خر بدو بسپرد و آن رحمت پرست　　در میان آخر سلطانش بست
خر ز هر سو مرکب تازی بدید　　با نوا و فربه و خوب و جدید
زیر پاشان روفته آبی زده　　که بوقت و جو بهنگام آمده
خارش و مالش مر اسبان را بدید　　پوز بالا کرد کای رب مجید
نی که مخلوق توام گیرم خرم　　از چه زار و پشت ریش و لاغرم
شب ز درد پشت و از جوع شکم　　آرزومندم بمردن دمبدم
حال این اسبان چنین خوش با نوا　　من چه مخصوصم بتعذیب و بلا
ناگهان آوازهٔ پیکار شد　　تازیان را وقت زین و کار شد
زخمهای تیر خوردند از عدو　　رفت پیکانها در ایشان سو بسو
از غزا باز آمدند آن تازیان　　اندر آخر جمله افتاده ستان
پایهاشان بسته محکم با نوار　　نعلبندان ایستاده بر قطار
می شکافیدند تنهاشان بنیش　　تا برون آرند پیکانها ز ریش
آن خر آن را دید و میگفت ای خدا　　من بفقر و عافیت دادم رضا
زان نوا بیزارم و از زخم زشت　　هر که خواهد عافیت دنیا بهشت

ناپسندیدن روباه گفتار خر را که من راضیم بقسمت

گفت روبه جستن رزق حلال　　فرض باشد از برای امتثال
عالم اسباب و رزق بی سبب　　می نیاید پس مهم باشد طلب
وابتغوا من فضل الله است امر　　تا نباید غصب کردن همچو نمر
گفت پیغمبر که بر رزق ای فتا　　در فرو بستست و بر در قفلها
جنبش و آمد شد ما و اکتساب　　هست مفتاحی بر آن قفل و حجاب
بی کلید این در گشادن راه نیست　　بی طلب نان سنت الله نیست

جواب دادن خر گفت روباه را که امراست باکتساب ورضا بقسمت ترک اکتساب نیست که تو فهم کردهٔ وگفتن خر که آن امر کسب از ضعف توکلست

میرآخور گوردی رحم ایتدی اکا　　اولمشیدی صاحبیله آشنا
صوردی احوال خری بعد السلام　　کیم نیچوندر خرده بو ضعف تمام
دیدی فقر و احتیاجمدر سبب　　بی علف بی جو خر اولدی بسته لب
دیدی تسلیم ایله برقاچ گون بکا　　آخور شاهانه ده ایتسون صفا
ایتدی مرد مشفقه تسلیم خر　　آخور شاهیده اولدی جلوه گر
گوردی هر سو خیلی اسب تازیان　　تو بتو کاه و علفدن شادمان
زیر پا پاک و طراوتیاب آب　　کاه و جو مبذول وقت مستطاب
گوردی تیمار خیولی برقرار　　قالدیروب باشن دیدی ای کردگار
بن خر ایسمده سنک مخلوقکم　　پس نیچوندر بنده بو ضعف و الم
کیچه زخم پشت ایله جوع شکم　　آرزوی موته داعی دمبدم
حال اسبان بویله مرغوب و لا　　بنمیم مخصوص تعذیب و بلا
ناگهان اولدی صلای کارزار　　دوشدی اسبانه لجام و زین و کار
گلدیلر پر زخم تیر دشمنان　　اکثرنده درد پیکان و سنان
جنگدن اول تازیان ایتدی رجوع　　اولدیلر آخورده وقف رکوع
سربسر پابستهٔ بند و مهار　　نعلبندان نیش ایله آماده کار
تنلرین پر شرحه ایتمش نیشتر　　تا که پیکان اوله بیرون سربسر
انلری گوردی دیدی خر ای خدا　　عافیتله فقره ویردم بن رضا
استمم اول نوشی کیم نیشی عیان　　عافیت جو ایلمز میل جهان

روباه حمارک بن قسمته راضیم دیدیکن بگنمیوب جواب ویردیکیدر

دیدی روبه مکسب رزق حلال　　فرضدر لازم انچون امتثال
عالم اسبابده رزق بی سبب　　حاصل اولمز پس مهم اولدی طلب
فضل حقدن وار درامر ابتغا　　اولمیه تا غصب ایله جنگ و وغا
دیدی پیغمبر که باب رزقی پهل　　بسته در اقفالی وار در متصل
برده سعی و جنبش ایله اکتساب　　اولدی مفتاحی او قفلک بی حجاب
بی کلید اول باب اچون راه اولمدی　　بی طلب نان سنة الله اولمدی

خر روباهه جوابیدر که گرچه اکتساب ایله امر اولندی لکن قسمته رضا سنک فهم ایتدیگک گبی ترک اکتسابده گلدر امر کسب حقیقت یوزندن اولمیوب بلکه ضعف توکلدن ناشیدر

گفت از ضعف توکل باشد آن　　ورنه بدهد نان کسی که داد جان
هرکه جوید پادشاهی و ظفر　　کم نیاید لقمهٔ نان ای پسر
دام و دد جمله همه اکال رزق　　نی پی کسبند و نی حمال رزق
جمله را رزاق روزی میدهد　　قسمت هریک به پیشش می نهد
رزق آید پیش هرکه صبر جست　　رنج کوششها زبی صبری تست

دیدی بوضعف توکلدر همان　　اولکه ویردی هرکسه جان ویردی نان
کیمکه استر پادشاهی و ظفر　　اکسک اولمز لقمهٔ نان ای پسر
دام و دد مرزوق رزق بیحساب　　انلره یوق دخل سعی و اکتساب
جمله یه رزاق قسمت داده در　　هر برینک قسمتی آماده در
رزق صابره واصل و حاضر اولور　　رنجه اوغرار اولکه ناصابر اولور

جواب گفتن روباه خر را

گفت روبه آن توکل نادر است　　کم کسی اندر توکل ماهر است
گرد نادر گشتن از نادانیست　　هرکسی را کی شه و سلطانیست
چون قناعت را پیمبر گنج گفت　　هرکسی را کی رسد گنج نهفت
حد خود بشناس و بربالا مپر　　تانیفتی در نشیب شور و شر

روباهک خره جوابیدر

دیدی روباه اول توکل قنده وار　　نادر اولدی صانمه سنده بنده وار
نادره میل ایلمکدر جهله دال　　هرکس اچون راه سلطانی محال
چون قناعت گنجدر دیدی رسول　　هرکسه گنج نهانه یوق وصول
حدکی بیل اوچمه یوکسکده حذر　　اولمه پامال نشیب شور و شر

جواب دادن خر روباه را

گفت این معکوس میگویی بدان　　شور و شر از طمع آید سوی جان
از قناعت هیچ کس بیجان نشد　　وز حریصی هیچ کس سلطان نشد
نان ز خوکان و سگان نبود دریغ　　کسب مردم نیست این باران و میغ
آنچنانکه عاشقی بر رزق زار　　هست عاشق رزق هم بر رزق خوار
گر تو نشتابی بیاید بر درت　　ور تو بشتابی دهد درد سرت

خرک روباهه ردّ جوابیدر

دیدی معکوس اولدی گفتارک عیان　　شور و شر جانه طمعدندر همان
مرد قانع هیچ بی جان اولمدی　　هیچ کس حرص ایله سلطان اولمدی
اولمدی خوک و سگاندن نان دریغ　　کسب خلق ایله دگل باران و میغ
شویله کیم وار سنده رزقه عشق و هم　　رزق خواره رزقک اولدی عشقی هم
اول گلور ساکه سن ایتمزسک شتاب　　حاصل تعجیلک انجق پیچ و تاب

در تقریر معنیٔ توکل حکایت آن زاهد که توکل را امتحان میکرد از میان اسباب و از شهر بیرون آمد و از قوارع و رهگذرهای خلق دور شد و به بن کوهی مهجوری و مفقودی در غایت گرسنگی سر بر سنگی نهاد و خفت و با خود گفت توکل کردم بر سبب سازیٔ تو و رزاقیٔ تو و از اسباب منقطع شدم تا ببینم سببیت توکل را

معنای توکلی تقریرده اول زاهدک حکایهٔ سیدر که امتحان توکلی اچون میان اسباب و شهردن خارج و مهجور و ابنای جنس و رهگذار خلقدن دور اولوب مفقودانه بر طاغ دیبنده افراط جوعله باشنی بر طاش اوزره قویوب اویودی و نفسی ایله جناب حقه توجه ایلیوب یاربی سنک رزاق و مسبب الاسباب اولدیغکه ایمان ایله اسبابدن منقطع اولوب سببیت توکلی گورمک اچون توکل ایلدم دیدی

آن یکی زاهد شنود از مصطفی　　که یقین آید بجان رزق از خدا
گر تو خواهی ورنخواهی رزق تو　　پیش تو آید دوان از عشق تو
از برای امتحان آن مرد رفت　　در بیابان نزد کوهی خفت تفت
که ببینم رزق می آید بمن　　تا قوی گردد مرا در رزق ظن

ایتدی بر زاهد نبیدن چونکه گوش　　جانه حقدن رزق ایدر جوش و خروش
طالب اول اولمه گلور رزقک سکا　　ساکه عاشقدر گلور سندن یکا
گتدی اول کمسه برای امتحان　　کوهه اولدی انده در خواب و نهان
کیم گلور می باکه رزق منزوی　　تا که رزقمده اوله ظنم قوی

کاروانی راه کم کرده کشید / سوی کوه آن ممتحن را خفته دید
کفت این مرد این طرف چونست عور / در بیابان از زه وار شهر دور
ای عجب مرده ست یا زنده که او / می نترسد هیچ از کرک و عدو
آمدند و دست بروی میزدند / قاصدا چیزی نکفت آن ارجمند
هم نجنبید و نجنبانید سر / و انکرد از امتحان هم او بصر
پس بکفتند این ضعیف و بی مراد / از مجاعت سکته اندر او فتاد
نان بیاوردند و در دیکی طعام / تا بریزندش بحلقوم و بکام
پس بقاصد مرد دندان سخت کرد / تا ببینند صدق آن میعاد مرد
رحمشان آمد که این بس بی نواست / وز مجاعت هالک مرک و فناست
کارد آوردند و قوم اشتافتند / بسته دندانهاش را بشکافتند
ریختند اندر دهانش شوربا / می فشردند اندرو نان پارها
کفت ای دل کرچه خود تن میزنی / راز میدانی و نازی میکنی
کفت دل دانم و قاصد میکنم / رازق الله است بر جان و تنم
امتحان زین پیشتر خود چون بود / رزق سوی صابران خوش می دود

کلدی پس کمراه اولوب برکاربان / کوردیلر نائم انی انده همان
دیدیلر بوکس نیچون مهجور در / کوه ایچنده شهر و رهدن دور در
مرده می یا زنده می آیا بو ار / کرک و دشمندن یا ایتمزمی حذر
اللریله ایتدیلر تحریک آنی / قصد ایله اول اولدی انلردن غنی
بی تحرک سر بسر اعضا و سر / امتحانا ایتمدی کشف بصر
پس دیدیلر بو ضعیف نامراد / سکته جوع ایله اولمش بی رشاد
ایتدیلر نان ایله احضار طعام / تا طراوت کسب ایده حلقوم و کام
قصد ایله دندانلرین سخت ایتدی بند / کورمکیچون صدق میعادی بلند
دیدیلر رحم ایلیوب بو بی نوا / جوع ایله اولمش کرفتار بلا
قوم ایدوب سکینه تعجیل و شتاب / اولدیلر دندانلری هم فرجه یاب
اغزینه شوربا ایتدیلر روان / ویردیلر هم آکه پاره پاره نان
دیدی ای دل کرچه ایلرسن سکوت / رازی فهم ایتدک ندر بو ناز قوت
دیدی دل بیلدم ولی قصد اولدی بو / رازق جان و تنم الله هو
ساکه اولمز بوندن اوزکه امتحان / رزق ایدر تعجیل سمت صابران

جواب دادن روباه خر را و تحریص کردن او خر را بر کسب

کفت روبه این حکایت را بهل / دستها بر کسب زن جهد المقل
دست داد ستت خدا کاری بکن / مکسبی کن یاری یاری بکن
هر کسی در مکسبی پا می نهد / یاری یاران دیگر میکند
زانکه جمله کسب ناید از یکی / هم درودگر هم سقا هم حایکی
این بانباز یست عالم برقرار / هر کسی کاری گزیند ز افتقار
طبل خواری در میانه شرط نیست / راه سنت کار و مکسب کردنیست

حماره روباهک جوابی و انی کسب رزقه تحریص و اغرا سیدر

دیدی روبه بو حکایت اولدی بهل / کسبی در دست ایله سعی و جهد قیل
ساکه حق ال ویردی سنده ایله کار / مکسب ایله ایده کور یاری یار
هر کشی بر مکسبه پا داده در / یاری یاران ایچون آماده در
بر کشیدن جمله کسب اولمز بدید / حایک و سقا و نجاری بعید
شرکت اوزره اولدی عالم برقرار / هر کشی بر کاری ایلر اختیار
مفت خواری شرط آزادی دکل / راه سنت مکسب و کار اولدی بهل

جواب کفتن خر روباه را که توکل بهترین کسبهاست که هر کسی محتاجست بتوکل که ای خدا این کار مرا راست آر و دعا متضمن توکلست و توکل کسبی است که بهیچ کسب دیگر محتاج نیست

خرک روباهه جوابیدر که توکل افضل مکاسب اولوب هر کشی توکله محتاجدر که یا ربی بو کاره بکا سهولت و توفیق ویر دیو ایتدیکی دعا متضمن توکلدر و توکل بر کسبدر که هیچ کسب آخره محتاج دکلدر

کفت من به از توکل بر ربی / می ندانم در دو عالم مکسبی
کسب شکرش را نمیدانم ندید / تا کشد شکر خدا رزق مزید
بحثشان بسیار شد اندر خطاب / مانده کشتند از سؤال و از جواب

دیدی مولایه توکلدن حسن / بیلمزم مکسب ایکی عالمده بن
کسب شکرینه انک بیلمم عدیل / شکر حقدر موجب رزق جمیل
بر برینه اولدی چوق بحث و خطاب / ایلدی عاجز سؤال ایله جواب

بعد از آن گفتش بدان در مهلکه | نهی لا تلقوا بایدی تهلکه
صبر در صحرای خشک و سنگلاخ | احمقی باشد جهان حق فراخ
نقل کن زینجا بسوی مرغزار | میچر آنجا سبزه گرد جویبار
مرغزار سبز مانند جنان | سبزه رسته اندر آنجا تا میان
خرم آن حیوان که او انجا شود | اشتر اندر سبزه ناپیدا شود
هر طرف در وی یکی چشمه روان | اندرو حیوان مرفه در امان
از خری او را نمیگفت ای لعین | تو از انجایی چرا زاری چنین
کو نشاط و فربهی و فر تو | چیست این لاغر تن مضطر تو
شرح روضه گر دروغ و زور نیست | پس چرا چشمت ازو مخمور نیست
این گداچشمی و این نادیدگی | از گدایی است نه از بگاریگی
چون ز چشمه آمدی چونی تو خشک | ور تو ناف آهویی کو بوی مشک
زانکه میگویی و شرحش میکنی | چون نشانی نیست در تو ای دنی

دیدی صکره اولدی نهی مهلکه | ایلمه القای نفس اول مسلکه
صابر صحرای خشک و سنگلاخ | اولدی احمق ارض حقدر چون فراخ
بوندن ایله نقل صحن مرغزار | مرتعک قیل سبزه زار و جویبار
مرغزار سبز مانند جنان | رسته انده سبزه تا حد میان
انده حیوان خرم و مسرور اولور | سبزه زار ایچنده شتر مستور اولور
هر طرفده برچشمه صاف اولمش روان | انده هر حیوان مرفه شادمان
اول اشک اکا دیمز کیم ای مرید | سنکه اندن نیچون ضعفک بدید
یا قنی سنده نشاط و کر و فر | یا ندر ضعف تنک بندن بتر
روضه وصفنده دروغ اولمزسه کار | پس نیچون چشمکده یوق رمز خمار
بو گداچشمی و بو نادیدگی | بی غنا فقرکدن اولدی مشتکی
چشمه دن کلدک نه در بو رنگ خشک | ناف آهوسن قنی یا بوی مشک
اولکه سویلر شرحن ایلرسن انک | برنشان یوق صدقکه شاهد سنک

مثل آوردن اشتر در بیان آنکه در مخبر دولتی که فر و اثر آن چون نبینی جای متهم داشتن باشد که او مقلد است آنرا شنیده است و بر خود می بندد

ادعای دولت ایدن کمسه ده کر و فر دولتدن اثر نمایان اولمسه تقلید و ادعا ایله اتهام اولنوب اوصاف آخری کندیه نسبت ایتدیکنه حکایت اشتر ایله تمثیل بیان اولنده در

آن یکی پرسید اشتر را که هی | از کجا می آیی ای اقبال پی
گفت از حمام گرم کوی تو | گفت خود پیداست از زانوی تو
مار موسی دید فرعون عنود | مهلتی می خواست نرمی می نمود
زیرکان گفتند بایستی که این | تندتر گشتی چو هست او رب دین
معجزه گر اژدها گر مار بد | نخوت و خشم خدایی اش چه شد
رب اعلی گر ویست اندر جلوس | بهر یک کرمی چه است این چاپلوس
نفس تو تا مست نقلست و نبید | دانکه روحت خوشه غیبی ندید
که علاماتست زان دیدار نور | التجافی منک عن دار الغرور
مرغ چون بر آب شوری می تند | آب شیرین را ندیدست او مدد
بلکه تقلید است آن ایمان او | روی ایمان را ندیده جان او
پس خطر باشد مقلد را عظیم | از ره و رهزن ز شیطان رجیم
چون ببیند نور حق ایمن شود | ز اضطرابات شک او ساکن شود
تا کف دریا نیاید سوی خاک | کاصل او آمد بود در اصطکاک
خاکیست آن کف غریبست اندر آب | در غریبی چاره نبود ز اضطراب

اشتره برکمسه صوردی دیدی هی | بوکلش قندندر ای فرخنده پی
دیدیکیم حمامدن ای خوش لقا | دیدی پس زانولرک شاهد اکا
مار موسایی کوروب فرعون دون | استدی مهلت اولوب نرمی نمون
دیدی عاقللر کرک ایدی اکا | خشم ایده چونکیم او در رب الوری
معجزه گر مار اوله گر اژدها | انده پس قهر خدایی نولدی یا
رب اعلا ایسه کر اول ناصواب | پس نیچون برکرم ایچون بو اضطراب
نفس اوله تا مست نقل و می عیان | خوشه غیب اولدر روحکدن نهان
بیل نشان رؤیت بی ریب نور | اولدی بعد زینت دار الغرور
آب شوره میل ایدرسه مرغ اگر | کورممشدر آب شیریندن اثر
بلکه تقلید ایدر ایمانی انک | روی ایمان کورمدی جانی انک
پس مقلده خطر اولدی عظیم | راهزندر آکه شیطان رجیم
نور حقی چون کورر ایمن اولور | اضطراب شکدن اول خالی قالور
کف دریا اولمیه تا واصل بر | مضطربدر اصله در زیرا نظر
کف که خاکیدر صوده اولدی غریب | پس غریبه اضطراب اولدی نصیب

چونکه چشمش باز شد وان نقش خواند / دیو را بروی دکر دستی نماند
کرچه باروباه خرا سرار کفت / سرسری کفت ومقلدوار کفت
آب را بستود واو تایق نبود / رخ درید وجامه او عاشق نبود
از منافق عذر ردّ آمد نه خوب / زانکه درلب بود آن نی در قلوب
بوی سیبش هست جزو سیب نیست / بود در وجز از پی آسیب نیست
حملهٔ زن درمیان کارزار / نشکند صف بلکه کردد کار زار
کرچه بینی همچو شیر اندر صفش / تیغ بکرفته همی لرزد کفش
وای انکه عقل او ماده بود / نفس زشتش نرّ وآماده بود
لاجرم مغلوب باشد عقل او / جز سوی خسران نباشد نقل او
ای خنک آنکس که عقلش نر بود / نفس زشتش ماده ومضطر بود
عقل جزوی اش بروغالب بود / نفس انثی را خرد سالب بود
حملهٔ ماده بصورت هم جریست / آفت او همچو آن خر از خریست
وصف حیوانی بود برزن فزون / زانکه سوی رنک وبو دارد رکون
رنک وبوی سبزه زار آن خر شنید / جمله حجتها زطبع او رمید
تشنه محتاج مطر شد وابر نی / نفس را جوع البقر بد صبر نی
اسپر آهن بود صبر ای پدر / حق نبشته بر سپر جاء الظفر
صد دلیل آرد مقلد در بیان / از قیاسی کویدا نه از عیان
مشک آلوده ست الا مشک نیست / بوی مشکستش ولی جز پشک نیست
تاکه پشکی مشک کردد ای مرید / سالها باید دران روضه چرید
که نباید خورد وجو همچون خران / آهوانه در ختن چر ارغوان
جز قرنفل یاسمن یا کل مچر / رو بصحرای ختن با آن نفر
معده را خو کن بدان ریحان وکل / تا بیابی حکمت وقوت رسل
خوی معده زین که وجو باز کن / خوردن ریحان وکل آغاز کن
معدهٔ تن سوی کهدان میکشد / معدهٔ دل سوی ریحان میکشد
هرکه کاه وجو خورد قربان شود / هرکه نور حق خورد قرآن شود
نیم تو مشکست ونیمی پشک هین / هین میفزا پشک افزا مشک چین
آن مقلد صد دلیل وصد بیان / در زبان آرد ندارد هیچ جان
چونکه کوینده ندارد جان وفر / کفت اورا کی بود برک وثمر
میکند کستاخ مردم را براه / او بجان لرزان ترست از برک کاه
پس حدیثش کرچه بس با فر بود / در حدیثش لرزه هم مضمر بود

چون کشاده چشم اوله اول نقش خوان / دسترس اولمز اکا دیو نهان
کرچه روباه خر اولدی راز کو / قولی هپ تقلید ایدی بی رنک وبو
آبی وصف ایلر ولی تایق دکل / روی وجامه چاکدر عاشق دکل
ردّ اولور عذر منافق بی اثر / لبده در قلبنده یوق زیرا خبر
پارچه سیبی یوق چو وار بویی همان / بویی انک انجق آسیب وزیان
کرزن اولسه حمله ساز کارزار / صف شکن اولمز اولور پس کارزار
کرچه شیر آسا نمایش بخش صف / تیغ دردست اولمده لرزنده کف
وای اکا کیم نقش عقلی ماده در / نفس زشتی نرکبی آماده در
لاجرم مغلوب اولور اول عقل ایله / حاصلی خسران وخیبت نقل ایله
اول کشی خرم که عقلی نر اوله / نفس زشتی ماده ومضطر اوله
عقل جزئیسی اکا غالب اوله / نفس انثی بی خرد سالب اوله
حملهٔ زن اولدی صورتده جری / اول خر آسا که آفتدر خری
وصف حیوانی اولور زنده بتر / انجچون رنک وبویه میل ایدر
رنک وبوی سبزه یی کوش ایتدی خر / اولدی طبعندن او حجتلر بدر
تشنه محتاج مطردر ابر یوق / نفس انجچون جوع البقر وار صبر یوق
اولدی صبر آهن سپر با کروفر / کیم اکا مکتوب حق جاء الظفر
یوز دلیل آورده مقلد ده بیان / اولدی لیک امر قیاسی بی عیان
مشک ایله آلوده در یوق انده مشک / بویی مشک اما ولیکن ذاتی پشک
پشک اوله تا مشک خالص بی مرا / نیچه ییل اول روضه ده لازم چرا
ایتمه میل کاه وجو همچون خران / اول ختنده همدم ای آهوان
قیل چرا اکا نکی قرنفل یاسمن / انلر ایله اول غدا ساز ختن
معده ایتسون الفت ریحان وکل / فتح اوله تا حکمت وقوت رسل
کاه وجودن معده یه کلسون ابا / قیل کل وریحان ایله کسب غدا
معدهٔ تن سمت کهدانه چکر / معدهٔ دل ذوق ریحانه چکر
کاه وجو پرورده سی قربان اولور / نور حق دلداده سی قرآن اولور
نصفک اولدی مشک ونصفک پشک دون / پشکی تقلیل ایله مشکی قیل فزون
یوز دلیل ایله مقلد نکته کوی / وار لساننده ولی یوق جانده بوی
قائلک جانده چون یوق زیب وفر / قولی اولدی جمله بی برک وثمر
خلقی کستاخانه ایلر سوق راه / جانی لرزاندر ولی چون برک کاه
سوز لرزنده کرچه وار در کروفر / هرسوزی پرلرزهٔ خوف وخطر

فرق میان دعوت شیخ کامل وواصل ومیان سخن ناقصان افاضل فضل تحصیلی بربسته

شیخ نورانی زره آکه کند
با سخن هم نور را همره کند

جهدکن تامست ونورانی شوی
تا حدیثت را شود نورش روی

هرچه در دوشاب جوشیده شود
درعقیده طعم دوشابش بود

ازجزر وزسیب وبه وزگردکان
لذت دوشاب یابی تو ازان

علم اندر نور چون فرغرده شد
پس زعلمت نور یابد قوم لد

هرچه گویی باشد آن هم نورناک
کاسمان هرگز نبارد غیر پاک

آسمان شو ابر شو باران ببار
ناودان بارش کند نبود بکار

آب اندر ناودان عاریتست
آب اندر ابر ودریا فطریتست

فکر واندیشه است همچون ناودان
وحی مکشوفست ابر وآسمان

آب باران باغ صد رنگ آورد
ناودان همسایه در جنگ آورد

خر دوسه حمله بروبه بحث کرد
چون مقلد بد فریب او بخورد

طنطنهٔ ادراک بینایی نداشت
دمدمهٔ روبه بروسکته گماشت

حرص خوردن آنچنان کردش ذلیل
که زبونش گشت باپانصد دلیل

دعوت شیخ کامل وواصل وسخن ناقص افاضل پسنده اولان فرقی بیان ایدر

شیخ نورانی که اول آگاه در
سوزلری انوار ایله همراه در

جهد ایله اول مست ونورانی تمام
نور اوله تا کیم حدیثکده امام

هرنه کیم دوشاب ایله جوشان اولور
طعم دوشاب انده ذوق افشان اولور

سیب وبه جوز وجزر ده یک بیک
لذت دوشاب اولور بی ریب وشک

نور ایله علمک اولورسه بی فتور
هرکشی علمکدن ایلر کسب نور

هرنه سویلرسک اولور نورانی عیان
پاکدن غیری کتورمز آسمان

ایله باز انک چو ابر آسمان
بارش نامعتبر در ناودان

ناودانده عاریتدر آب وتاب
ابر ودریاده جبلی اولدی آب

فکر واندیشه مثال ناودان
وحی مکشوف اولدی ابر وآسمان

آب باران باغی رنگارنگ ایدر
ناودان همسایه یی پرجنگ ایدر

ایکی اوچ بحث ایتدی روباه ایله خر
چون مقلد ایدی اولدی بی اثر

اولمدی انده بصیرت رهنمون
غالب اولدی حیلهٔ روباه دون

اول خری حرص خورش ایتدی ذلیل
اولمدی نافع اکا بشیوز دلیل

حکایت آن مخنث وپرسیدن لوطی ازو در حالت لواطه که این خنجر ازبهر چیست گفت ازبرای انکه هرکه بامن بد اندیشد اشکمش بشکافم لوطی بر سر او آمد شد میکرد ومیگفت که الحمد لله که من با تو بد نمی اندیشم ❁ پیت من پیت نیست اقلیمست ❁ هزل من هزل نیست تعلیمست ❁ ان الله لا یستحیی ان یضرب مثلا ما بعوضة فما فوقها ای فما فوقها فی تغییر النفوس بالانکار ان ماذا اراد الله بهذا مثلا ❁ وانکه جواب میفرماید که این خواستم یضل به کثیرا ویهدی به کثیرا که هرفتنهٔ همچون میزانست بسیاران از و سرخ روشوند وبسیاران بی مراد شوند ولو تأملت فیه قلیلا وجدت من نتایجه الشریفة کثیرا

اول مخنثک حکایتیدر که لوطی لواطه حالنده مخنثک بلنده خنجر کوروب بو خنجر نیچوندر دیو سؤال ایتدکده مخنث هرکیم بکا سوء قصد ایدرسه شکمنی چاک ایدرم دیو جوابنده لوطی مزبور اوزرنده درکار ایکن الحمد لله که بن بد اندیش دکلم دیدیکیدر ❁ پیت من پیت نیست اقلیمست ❁ هزل من هزل نیست تعلیمست ❁ بیتی ایله ان الله لا یستحیی ان یضرب مثلا ما بعوضة فما فوقها ❁ نظم جلیلی مصداقنجه اصحاب حاله نصیحت مراد ایتدیکنی بیان ایدر

کنده را لوطی درخانه برد
سرنگون افکندش ودرمی فشرد

درمیانش خنجری دید آن لعین
پس بگفتش درمیانت چیست این

گفت آنکه بامن اریک بدمنش
بد بیندیشد بدرم اشکمش

گفت لوطی حمد لله را که من
بد نه اندیشیده ام با تو بفن

بر مخنث آلدی لوطی خانه یه
باش اشدیلر سرنگون افسانه یه

خنجرن کوردی میاننده لعین
دیدی بو خنجر ندر ای عشوه بین

دیدیکیم بد فکر ایدرسه پیش وکم
انک ایله ایلرم چاک شکم

دیدی لوطی حقه حمد اولسونکه بن
اولمدم سا که بد اندیش فتن

چونکه مردی نیست خنجرها چه سود　　چون نباشد دل ندارد سود خود
از علی میراث داری ذوالفقار　　بازوی شیر خدا هستت بیار
گر فسونی یاد داری از مسیح　　کو لب و دندان عیسی ای قبیح
کشتیٔ سازی ز توزیع و فتوح　　کو یکی ملاح کشتی همچو نوح
بت شکستی گیرم ابراهیم وار　　کو بتن را فدا کردن بنار
گر دلیلت هست اندر فعل آر　　تیغ چوبین را بدان کن ذوالفقار
آن دلیلی که ترا مانع شود　　از عمل آن نقمت صانع بود
خایفان راه را کردی دلیر　　از همه لرزانتری تو زیر زیر
بر همه درس توکل میکنی　　در هوا تو پشه را رگ میزنی
ای مخنث پیش رفته از سپاه　　بر دروغ ریش تو گیرت گواه
چون زنا مردی دل آکنده بود　　ریش و سبلت موجب خنده بود
توبهٔ کن اشک باران چون مطر　　ریش و سبلت را ز خنده باز خر
داروی مردی بخور اندر عمل　　تا شوی خورشید گرم اندر حمل
معده را بگذار سوی دل خرام　　تا که بی پرده ز حق آید سلام
یک دو گامی رو تکلف ساز خوش　　عشق گیرد گوش تو آنگاه کش

چون دکل مردانه خنجردن چه سود　　بی جگر در چونکه مغفردن چه سود
اولسه مورونك علیدن ذوالفقار　　نفعی یوق بی زور شیر کردکار
بولسه‌ك اوراد مسیحه دسترس　　سنده عیسی وش قنی صدق نفس
اولسه ده انشای کشتیدن فتوح　　وارمی کشتیبان اکا مانند نوح
طوت چون ابراهیم اولدك بت شکن　　تن بتن نار فدا ایتدكمی سن
گر دلیلك وار ایسه قیل عرض کار　　تیغ چوبی قیل انکله ذوالفقار
اول دلیلك کیم سکا مانع اولور　　بی عمل اول نقمت صانع اولور
خایفان راهی ایلرسن دلیر　　جمله دن سن خوفناك و لرزه گیر
جمله یه درس توکل رایشك　　رگزن پشه هواده کردشك
ای مخنث مرکزك پیش سپاه　　اولدی ریشك کاذبه گیرك گواه
جبن قلبا وصافی کیم سنده اولور　　ریش و سبلت موجب خنده اولور
توبه کار اول گریه ایله عادتك　　قیل رهای خنده ریش و سبلتك
مردلك دار وسنه ایله عمل　　اوله سن تا شمس تابان حمل
معده دن کچ ایله قلبك التزام　　تا که بی پرده کله حقدن سلام
بر ایکی خطوه تکلف ایله گل　　سینه یه چکسون سنی عشق ازل

غالب شدن حیلهٔ روباه بر استعصام و تعفف خر و کشیدن روباه خر را سوی شیر به بیشه

روبه اندر حیله پای خود فشرد　　ریش خر بگرفت و سوی بیشه برد
مطرب آن خانقه کو تا که تفت　　دف زند که خر برفت و خر برفت
چونکه خرگوشی برد شیری بچاه　　چون نیارد روبهی خر تا گیاه
گوش را بربند و افسونها مخور　　جز فسون آن ولی داد گر
آن فسون خوشتر از حلوای او　　آنکه صد حلواست خاکپای او
خنبهای خسروانی پر ز مے　　مایه برده از می لبهای وی
عاشق می باشد آن جان بعید　　کو می لبهای لعلش را ندید
آب شیرین چون نه بیند مرغ کور　　چون نگردد گرد چشمهٔ آب شور
موسیٔ جان سینه را سینا کند　　طوطیان کور را بینا کند
خسرو شیرین جان نوبت زد است　　لاجرم در شهر قند ارزان شد است
یوسفان غیب لشکر می کشند　　تنگهای قند و شکر می کشند
اشتران مصر را رو سوی ما　　بشنوید ای طوطیان بانگ درا

حیلهٔ روباه خرك استعصام و تعففنه غالب اولوب بیشه زار شیره جاذب و جالب اولدیغیدر

حیله ده روباه اولوب ثابت همان　　طوتدی ریشندن خری اولدی دوان
قنده مطرب کیم طوته قبل الوصول　　خر برفت و خر برفت ایله اصول
شیری برخرگوش ایتدی حشو چاه　　چوقمی روبهدن خری سوق گیاه
هر فسوندن گوشکی ایله مصون　　طوت ولی افسون اولدر رهنمون
اول فسون حلوای خوشتر در سکا　　بلکه صد حلوا اولور چاکر اکا
خسروانی خمّلر انده پر شراب　　لبلرندن مایه دار آب و تاب
عاشق می اولدی اول جان بعید　　کیم می لعلندن اولمز مستفید
آب شیرین کورمیه چون مرغ کور　　اولدی وقف چشمه سار آب شور
موسیٔ جان سینه‌یی سینا ایدر　　کور اولان طوطیلری بینا ایدر
چالسه نوبت خسرو شیرین جان　　قند اولور شهر ایچره ارزان بیکران
یوسفان غیب کیم لشکر چکر　　رایگان در قند مصری و شکر
اشتران مصر اولور بونده روان　　اشته آواز جرس ای طوطیان

شهر ما فردا پراز شکر شود   شکر ارزانست ارزانتر شود
در شکر غلطید ای حلواییان   همچو طوطی کوری صفراییان
نیشکر کوبید کار اینست و بس   جان برافشانید یار اینست و بس
یک ترش در شهر ما اکنون نماند   چونکه شیرین خسروانرا برنشاند
نقل بر نقلست و می بر می هلا   بر مناره رو بزن بانک صلا
سرکهٔ نه ساله شیرین میشود   سنک مرمر لعل و زرین میشود
آفتاب اندر فلک دستک زنان   ذرها چون عاشقان بازی کنان
چشمها مخمور شد از سبزه زار   کل شکوفه میکند بر شاخسار
چشم دولت سحر مطلق می کند   روح شد منصور انا الحق میزند
کر خری را می بردر و به زسر   کو بیر تو خر مباش و غم مخور

شهر مز فرداده پر ایلر شکر   شکر ارزان اندر اولور ارزنده تر
شکر آلوده کرک حلواییان   طوطی وش برکوری صفراییان
نیشکردن بحث اوله بسدر بو کار   یار ایچون ایتمک کرکدر جان نثار
شهر مزده قالمدی بر ترش رو   خسروانی ایتدی شیرین رنک و بو
تو بتو نقل و می بزم علا   چیق مناره اوستنه ایله صلا
سرکهٔ نه ساله شیرین اولمده   سنک مرمر لعل و زرین اولمده
رقص ایدر چرخ اوزره خورشید جهان   ذره لر عشاق وش بازی کنان
دیده لر مخمور سیر سبزه زار   کل شکوفه ریز طرف شاخسار
چشم دولت سحر مطلق راز ساز   روح چون منصور انا الحق کوی راز
کر خره روباه اولور سه حیله کر   دی اکا کیم سنده اولمه بویله خر

حکایت آن شخص که از ترس خویشتن را در خانهٔ انداخت رخها زرد چون زعفران لبها کبود چون نیل و دست لرزان چون برک درخت خداوند خانه پرسید که خیرست

چه واقعه است کفت بیرون خرمی کیرند بسخره

کفت مبارک خرمی کیرند تو خر نیستی

چه می ترسی کفت سخت بجد می کیرند که

تمییز برخاسته است ترسم که

امروز مرا بجای خر کیرند

اول شخصک حکایتیدر که خوفندن زعفران کبی زرد روی و نیل وش کبود لب و بید آسا لرزنده دست اولدیغی حالده کندوی برخانهٔ بیکانه یه آتوب صاحب خانه خیر اوله نه واقعه واقع اولدی دیو سؤال اولدقده طشره ده سخره یه خر طوتیورلر دیو جواب ایتدکده صاحب خانه مؤاخذه اولنسان خردن خود خر دکلسن نیچون خوف ایدرسن دیدکده جمع خرده بلا تمییز مبالغه ایله جد ایدرلر بنا علیه بو کون خوف ایدرمکه بنی دخی خر حسابنه ایده لر دیو جواب ویردیکیدر

آن یکی در خانهٔ در میکریخت   زرد رو و لب کبود و رنک ریخت
صاحب خانه بکفتش خیر هست   که همی لرزد ترا چون پیر دست
واقعه چونست چون بکریختی   رنک رخساره چنین چون ریختی
کفت بهر سخرهٔ شاه حرون   خر همی کیرند امروز از برون
کفت میکیرند کر خر جان عم   چون نهٔ خر رو ترا زین چیست غم
کفت بس جدند و کرم اندر کرفت   کر خرم کیرند هم نبود شکفت
بهر خر کیری بر آوردند دست   جد جد تمییز هم برخاستست
چونکه بی تمییزیان مان سرورند   صاحب خر را بجای خر خرند
نیست شاه شهر ما بیهوده کیر   هست تمییزش سمیعست و بصیر
آدمی باش و ز خرکیران مترس   خر نهٔ ای عیسیٔ دوران مترس
چرخ چارم هم ز نور تو پر است   حاش لله که مقامت آخرست

بر کشی برخانه یی ایتدی پناه   روی زرد و لب کبود و داد خواه
دیدی صاحب خانه خیر اوله اکا   دست و پا لرزان نه حال اولدی سکا
پس ندر وقعه نیچون ندر بو فرار   رنک رو پژمرده کمبوده قرار
دیدی بکلک سخره ایچون سر بسر   طشره ده شمدی ایدرلر اخذ خر
دیدی اخذ خر ایدرلر بیش و کم   خر دکلسن پس سکا اندن نه غم
دیدی بی تمییز در جد و طلب   خر صانورلر سه بنی اولمز عجب
شویله خر جمعنده اولمشلر مجد   بر طرف تمییز و بر جا سعی و جد
چونکه بی تمییز درایشارلری   خر یرینه اخذ ایدر صاحب خری
شهر مز شاهی دکل بیهوده کیر   هم ممیز هم سمیع و هم بصیر
آدم اول خر کیردن چکمه الم   خر دکل عیسیٔ دورانسن نه غم
چرخ چارم نورک ایله پر اوله   حاش لله منزلک آخور اوله

تو ز چرخ و اختران هم برتری / گرچه بهر مصلحت در آخری
میر آخر دیگر و خر دیگر است / نی هر آنکه اندر آخر شد خر است
چه در افتادیم در دنبال خر / از گلستان گوی و از گلهای تر
از انار و از ترنج و شاخ سیب / وز شراب و شاهدان بی حسیب
یا از آن دریا که موجش گوهر است / گوهرش گوینده و بیناور است
یا از آن مرغان که گل چین میکنند / بیضها زرین و سیمین میکنند
یا از آن بازان که کبکان پرورند / هم نگون اشکم هم استان می پرند
نردبانهایست پنهان در جهان / پایه پایه تا عنان آسمان
هر گره را نردبانی دیگر است / هر روش را آسمانی دیگر است
هر یکی از حال دیگر بیخبر / ملک با پهنا و بی پایان و سر
این دران حیران که او از چیست خوش / وان درین خیره که حیرت چیستش
صحن ارض الله واسع آمده / هر درختی از زمینی سرزده
بر درختان شکرگویان برگ شاخ / که زهی ملک و زهی عرصه فراخ
بلبلان گرد شکوفه پر گره / که از آنچه میخوری ما را بده
این سخن پایان ندارد کن رجوع / سوی آن روباه و شیر و سقم و جوع

چرخ و انجمدن فزونر در منزلت / اولدک آخوره برای مصلحت
میر آخور بشقه در بشقه حمار / خردگل آخورده هر اهل کار
تا کی بو گفتگوی وصف خر / سویله گلشندن گل تردن خبر
سویله رماندن و ترنج و سیبدن / هم شراب و شاهد پر زیبدن
یا او دریادنکه موجیدر گهر / گوهری گوینده و بیننده تر
یا او قوشلردنکه گلچین اولهلر / بیضه لر زرین و سیمین اولهلر
یا او شهبازانکه صید کبک ایدر / کیم شکم خالی اولورلر تیز پر
نردبانلر وار جهان اچره نهان / پایه پایه رهنمای آسمان
هر گروهک نردبانی بشقه در / هر سلوکک آسمانی بشقه در
هر بری حالدگردن بی خبر / ملک واسع صحن بی پایان و سر
بو اکا حیران ندر گرمیتی / اول بوکا خیره نچوندر حیرتی
صحن ارض الله واسع اولمده / هر درختی برزمیندن سرزده
اول درختان اوزره شاکر برگ و شاخ / مرحبا ملک زهی صحن فراخ
ایتمش ازهاری احاطه بلبلان / طعمه جویان غدای دستان
بو سوزک پایانی یوق قیل رجوع / ایله روباه ایله نقل شیر و جوع

بردن روباه آن خر را پیش شیر و جستن خر از شیر و عتاب کردن روباه شیر را که هنوز خر دور بود تعجیل کردی و عذر گفتن شیر و لابه کردن شیر روباه را که برو بار دیگرش بفریب

روباهک خری پیشگاه شیره کوتوروب شیرک عجولانه حمله سندن خر مقابله شیردن فرار ایلدکده روباهک شیره لاجل التعجیل سرزنش و عتابنده روباهه شیر اعتذار و بردخی خری مکر و فریب ایله تقریب ایتمسنی رجا ایتدیکیدر

چونکه بر کوهش بسوی مرج برد / تا کند شیرش بحمله خرد و مرد
دور بود از شیر و آن شیر از نبرد / تا بنزدیک آمدن صبری نکرد
گنبدی کرد از بلندی شیر هول / خود نبودش قوت و امکان حول
خر ز دورش دید و برگشت و گریز / تا بزیر کوه تازان نعل ریز
گفت روبه شیر را ای شاه ما / چون نکردی صبر در وقت وغا
تا بنزدیک تو آید آن غوی / تا باندک حمله غالب شوی
مکر شیطانست تعجیل و شتاب / لطف رحمانست صبر و احتساب
دور بود و حمله را دید و گریخت / ضعف تو ظاهر شد و آب تو ریخت
گفت من پنداشتم برجاست زور / تا بدین حد می ندانستم فتور
نیز جوع و حاجتم از حد گذشت / صبر و عقلم از تجوع یاوه گشت

چونکه روباه اول خره ایتدی فریب / ایلیه تا حمله شیره قریب
دور ایکن خر صوندی شیر اندن کا / ایتدی صبر اوله تا نزدیک اکا
صولت ایله ایتدی شیر اظهار هول / انده خود یوق قوت و امکان حول
دوردن کوردی انی ایتدی گریز / اولدی خر تا زیر کوهه نعل ریز
دیدی روبه شیره ای شاه وحوش / نچون ایتدک صبر کی بر عکس هوش
تا که نزدیک اوله خر سندن کا / حمله ادنا اوله غالب اکا
مکر شیطان اولدی تعجیل و شتاب / لطف رحمان اولدی صبر و احتساب
حمله کوردی دوردن ایتدی فرار / سنده ضعف ظاهر اولدی شین و عار
دیدی بن صاندم بجا دربنده زور / بیلمدم بویله اوله ضعف و فتور
جوع کچدی حدی اولدی ناتوان / صبر و عقلم اولدی گمگشته همان

کر

کر توانی بار دیکر از خرد   باز آوردن مراو را سترد
منت بسیار دارم از تو من   جهد کن باشد بیاری اش بفن
کفت آری کر خدا یاری دهد   بر دل او از عمی مهری نهد
پس فراموشش شود هولی که دید   از خری او را نباشد این بعید
لیک چون آرم من او را بر متاز   تا بیادش ندهی از تعجیل باز
کفت آری تجربه کردم که من   سخت رنجورم مخلخل کشته تن
تا بنزدیکم نیاید خر تمام   من نجنبم خفته باشم در قوام
رفت روبه کفت ای شه همتی   تا بپوشد عقل او را غفلتی
توبها کردست خر باکردکار   که نکردد غرۀ هر نابکار
توبها اش را بفن برهم زنیم   ما عدوی عقل و عهد روشنیم
کلۀ خر کوی فرزندان ماست   فکرتش بازیچۀ طفلان ماست
عقل کان باشد ز دوران زحل   پیش عقل کل ندارد آن محل
از عطارد وز زحل دانا شد او   ما ز داد کردکار لطف خو
علم الانسان خم طغرای ما   علم عند الله مقصدهای ما
تربیۀ آن آفتاب روشنیم   ربی الاعلی از آن رو می زنیم
تجربه کردار داو با این همه   بشکند صد تجربه زین دمدمه
بو که توبه بشکند آن سست خو   در رسد شوم شکستن اندرو

ایله بر دفعه دخی صرف خرد   مکر ایله ایله خرے بویا که ردّ
با که سندن خیلی منتدار اکر   بر دخی بندن یکا کلسه او خر
دیدیکیم ایتسه عنایت اول خدا   کورئ دل آنے ایلر کج ادا
پس اولور نسی اکا هول شدید   بو خر تبه‌دن دکل امر بعید
لیک چون احضار ایدم اوله عجول   اولمسون تعجیل ایله فوت حصول
دیدی ایتدم تجربه بیلدم که بن   اولمشم غایت ضعیف و خسته تن
اولمیه خر تا یقینمده تمام   ایلمم قصد هجوم انتقام
کتدی روبه دیدے همت قیل شها   غفلت ایتسون عقلنی ستر و خفا
ایلمشدر حقنه اول خر توبه‌لر   اولمیه تا غرۀ قول دکر
حیله ایله ایلرم توبه شکن   خصم عقل و روشن عهدم چو بن
کلۀ خر کوی فرزندان بزه   فکر یدر بازیچۀ طفلان بزه
فنی عقل اوله نوا ساز زحل   عقلمز یاننده اولدی بی محل
اول عطارددن زحلدن مستفید   بز ایسه خود کردۀ فیض مجید
علم الانسان خم طغرا بزه   علم عند الله در فحوا بزه
فیضیاب آفتاب روشنز   ربی الاعلی ایله نور افکنز
ایتسه ده آنی مؤید تجربه   نطقمزدن محو اولور صد تجربه
توبه سندن بلکه نقض آیین اوله   نقض عهد ایله شأمت بین اوله

در بیان آنکه نقض عهد و توبه موجب نزول بلا بود بلکه موجب مسخ است چنانکه در حق اصحاب سبت و در حق اصحاب مائدۀ عیسی علیه السلام وجعل منهم القردة والخنازیر و اندرین امت مسخ دل باشد و بقیامت تن را صورت دل دهند

نقض عهد و توبه موجب نزول بلا بلکه سبب مسخ ابتلا ایدیکن بیاندر که اصحاب سبت و مائدۀ عیسی حقنده وجعل منهم القردة والخنازیر نص جلیلی وارد اولدیغی کبی انجق بو امت مرحومه‌ده مسخ صورتدن بدل مسخ قلب اولور قیامتده بدنه صورت دل متمثل اولور

نقض میثاق و شکست توبها   موجب لعنت شود در انتها
نقض توبه و عهد آن اصحاب سبت   موجب مسخ آمد و اهلاک و مقت
پس خدا آن قوم را بوزینه کرد   چونکه عهد حق شکستند از نبرد
اندرین امت نبد مسخ بدن   لیک مسخ دل بود ای ذو الفطن
چون دل بوزینه کردد آن دلش   از دل بوزینه شد خوار آن کلش
کر هنر بودی دلش را از اختیار   خوار کی بودی ز صورت آن حمار
آن سک اصحاب خوش بد سیرتش   هیچ بودش منقصت زان صورتش

نقض عهد و توبه در سوء صفت   موجب لعنت اولور اول عاقبت
اهل سبته نقض عهد و توبه‌دن   مسخ ایله مقت اولدے تصویر بدن
ایلدی اول قومی بوزینه خدا   عهد حقده اولدیلر چون بد ادا
لیک بو امتده یوق مسخ صور   مسخ قلب اولدی بدل ایله نظر
قلب بوزینه اولور قلبی همان   قلب اولور بوزینه وش خوار و مهان
قلب ایلا اولسه هنردن بهره دار   صورتیله خوار اولمزدی حمار
کلب کهفینک خوش اولدے سیرتی   ویرمدی آکه نقیصه صورتی

مسخ ظاهر بود اهل سبت را / تا ببینند خلق ظاهر کبت را
از ره سر صد هزاران دگر / گشته از توبه شکستن خوک و خر

اهل سبتی مسخ ظاهر ایتدی پست / ظاهر اولدی خلقه نقص پاودست
راه سردن صد هزاران پاوسر / اولدی نقض توبه ایله خوک و خر

دوم بار آمدن روباه بر آن خر گریخته تا بازش بفریبد

پس بیامد زود روبه سوی خر / گفت خر از چون تو یاری الحذر
ناجوانمردا چه کردم من ترا / که بپیش اژدها بردی مرا
موجب کین تو با جانم چه بود / غیر خبث جوهر تو ای عنود
همچو کژدم کو گزد پای فتی / نا رسیده از وی او را زحمتی
یا چو دیوی کو عدوی جان ماست / نا رسیده زحمتش از ما و کاست
بلکه طبعا خصم جان آدمیست / از هلاک آدمی در خرمیست
از پی هر آدمی او نگسلد / خو و طبع زشت خود را کی هلد
زانکه خبث ذات او بی موجبی / هست سوی ظلم و عدوان جاذبی
هر زمان خواند ترا تا خرگهی / که در اندازد ترا اندر چهی
که فلان جا حوض آبست و عیون / تا در اندازد بحوضت سرنگون
آدمی را با همه وحی و نظر / اندر افکند آن لعین در شور و شر
بی گناهی بی گزند سابقی / که رسد او را از آدم ناحقی
گفت روبه آن طلسم سحر بود / که ترا در چشم آن شیری نمود
ورنه من از تو بتن مسکین ترم / که شب و روز اندر آنجا می چرم
گرنه زان گونه طلسمی ساختی / هر شکم خواری بدانجا تاختی
یکجهانی بی نوا پر پیل و ارج / بی طلسمی کی بماندی سبز مرج
من ترا خود خواستم گفتن بدرس / که چنان هولی اگر بینی مترس
لیک رفت از یاد علم آموزیت / که بدم مستغرق دل سوزیت
دیدمت در جوع کلب بی نوا / می شتابیدم که آیی تا دوا
ورنه با تو گفتمی شرح طلسم / کان خیالی می نماید نیست جسم

روباهک اول حمار رمیده یه مکر و فریب ایله ینه جانب شیره سوق اچون ایکنجی کره کلدیکیدر

پس ینه روباه ایتدی عزم خر / دیدی خرسندن هزاران الحذر
نیلدم ای بی مروت بن سکا / باکه اولدک رهنمای اژدها
پس نیچون نذر جانه قصد کیفرک / غیری یوق الا که خبث جوهرک
عقرب آسا قصدی زخم مردمان / انلره اولمقده در زحمت رسان
یا چو دیو اولدی بزمله خصم جان / یوق ایکن بزدن اکا زحمت عیان
اولدی طبعی خصم جان آدمی / اکه کید آدمیدر خرمی
بردم اولمز آدمیدن منفصل / اولدی زشتی خوی طبعی متصل
اولدیکی موجب برای خبث ذات / انده مکر و کید و عدوان و شتات
هر زمان برجانبه دعوت ایدر / چاهه القا ایتمکه دقت ایدر
کیم فلانده وار عیون و حوض آب / قصدی انده ایتمدر حالک خراب
وار ایکن آدمده وحی ایله هنر / اول لعین ایتدی انی شوریده سر
بی غرض بی علت و سبق گناه / آدمه کید ایلدی اول روسیاه
دیدی روباه اول طلسم سحر ایدی / چشمکه اولدی نقش شیرک مورده
یوخسه بن سندن دخی لاغرتنم / روز و شب انده چراگاه ایلرم
اولمسه اویله طلسم انده عیان / هر شکم خوار انده ایلردی مکان
پر اولوردی انده بیچد پیل وارج / بی طلسم اولمزدی حاصل سبز مرج
سا که تعلیم ایدیکه قصدم وقت طوف / اویله بر هولی کورر سک ایتمه خوف
کتدی فکرمدن ولی اول توصیه / ایلر ایکن سا که حسن تربیه
سنده کوردم جوع کلب بی نوا / غالب اولدی بنده تدبیر دوا
شرح ایدردم اول طلسمی یوخسه بن / کیم خیال اولدی دگل عین بدن

جواب دادن خر روباه را

گفت رو رو هین ز پیشم ای عدو / تا نبینم روی تو ای زشت رو
آن خدایی که ترا بد بخت کرد / روی زشتت را قبیح و سخت کرد
با کدامین روی می آیی بمن / اینچنین سغری ندارد کرگدن

خرک روباهه جوابیدر

دیدی وار کیت منظرمدن ای عدو / کورمیم رویک سنک ای زشت رو
حق سنی کیم بویله بدبخت ایلدی / روی زشتک قبحده سخت ایلدی
قنغی یوز ایله کلورسن بکا / کرکدن اولمز بوکونه رونما

رفته در خون جانم آشکار — که ترا من رهبرم تا مرغزار
تا بدیدم روی عزرائیل را — باز آوردی فن وتسویل را
گرچه من ننگ خرانم یا خرم — جانورم جان دارم این راکی خرم
انچه من دیدم زهول بی امان — طفل دیدی پیر گشتی در زمان
بی دل وجان از نهیب آن شکوه — سرنگون خود را در افکندم زکوه
بسته شد پایم در آندم از نهیب — چون بدیدم آن عذاب بی حجیب
عهد کردم با خدا کای ذوالمنن — بر گشا زین بستگی تو پای من
تا ننوشم وسوسهٔ کس بعد ازین — عهد کردم نذر کردم ای معین
حق گشاده کرد آندم پای من — زان دعا وزاری وایمای من
ورنه اندر من رسیدی شیر نر — چون بدی در زیر پنجهٔ شیر خر
باز بفرستادت آن شیر عرین — سوی من از مکر ای بئس القرین
حق ذات پاک الله الصمد — که بود به مار بد از یار بد
مار بد جانی ستاند از سلیم — یار بد آرد سوی نار مقیم
از قرین بی قول وگفت وگوی او — خوی دزدد دل نهان از خوی او
چونکه او افکند بر تو سایه را — دزدد آن بی مایه از تو مایه را
عقل تو گر اژدهای گشت مست — یار بد او راز مرد دانکه هست
دیدهٔ عقلت بدو بیرون جهد — طعن اوت اندر کف طاعون نهد

جانمه قصد ایتدک اولدی آشکار — یعنی اولدک رهنمای مرغزار
تاکه گوردم روی عزرائیلی بن — فارغ اولمزسن ینه تسویلدن
طوتکه بن ننگ خرانم یا خرم — جانور جننده نوع احقرم
اولدی منظورم او هول بی امان — پیر اولور بر طفل انی گورسه همان
اول مهابتدن اولوب بی جان ودل — گوهدن افکنده اولدم منفعل
ایتدی پابسته بنی اول اضطراب — چون گوردی اول عذاب بی حجاب
حق ایله عهد ایلدم ای ذوالمنن — قورتارر سک پایمی بو عقده دن
باقمیم مکر کسانه بعد ازین — نذر وعهدم اولسون ای رب معین
حق گشاده ایلدی پایم اودم — ایتدی زاری ودعادن دفع غم
یوخسه اولسیدی رسیده شیر نر — پنجهٔ شیر ایله ظاهر حال خر
یینه گوندردی سنی شیر عرین — مکر ایچون ای مظهر بئس القرین
پس بحق ذات بیچون صمد — بدتر اولدی ماربددن یار بد
مار بد جان آور جان سلیم — یار بد در رهبر نار جحیم
صحبت بدکاردن بی گفت وگو — همنشینان کسب ایدر دزدیده خو
یار بد اوسه سکا سایه فکن — پیلکه اول بی مایه اولدر راهزن
اژدهای مست ایسه عقلک اگر — یار بد اولدی زمرد قیل حذر
دیدهٔ عقلک سنک اول کور ایدر — طعنی طاعون وش سنی رنجور ایدر

جواب دادن روبه خر را

گفت روبه صاف ما را درد نیست — لیک تخییلات وهمی خورد نیست
این همه وهم توست ای ساده دل — ورنه بر تو نی غشی دارم نه غل
از خیال زشت خود منکر مبین — بر محبان از چه داری سوء ظن
ظن نیکو بر بر اخوان صفا — گرچه آید ظاهر از ایشان جفا
این خیال ووهم بد چون شد پدید — صد هزاران یار را از هم برید
مشفقی گر کرد جور وامتحان — عقل باید که نباشد بدگمان
خاصه من بد رگ نبودم زشت اسم — انکه دیدی بد نبد بود آن طلسم
ور بدی بد آن سگالش قدر را — عفو فرمایند یاران از خطا
عالم وهم وخیال وطمع وبیم — هست رهرو را یکی سد عظیم
نقشهای این خیال نقش بند — چون خلیلی را که بد شد کزند
گفت هذا ربی ابراهیم راد — چونکه اندر عالم وهم اوفتاد

روباهک خره ردّ جوابیدر

دیدی روبه صاف درد اولمز عیان — لیک تخییلات وهمی وار نهان
اولدی بو وهمک سنک ای ساده دل — یوخسه یوقدر سا که بنده غش وغل
بو خیال زشتی منظور ایتمه سن — صاف طبعانه نیچون در سوء ظن
ایله حسن ظن اخوان صفا — گلسه ده ظاهرده انلردن جفا
بو خیال ووهم بد ایتسه ظهور — بربرندن نیچه بیک یار اوله دور
ایده بر مشفق چو جور وامتحان — عقل لازم اولمیه تا بدگمان
سن قیاس ایتمه اولم بن دشمنک — گوردیگک پیلکیم طلسم ایدی سنک
اولسه ده اول بدخیال ایچره خطا — بر خطایی عفو ایدر اهل عطا
عالم وهم وخیال امید وبیم — سالکینه اولدی بر سد عظیم
بو خیال نقشبندک صورتی — گوه ایکن اولدی خلیلک حیرتی
دیدی هذا ربّی ابراهیم پاک — دوشدی وهمه اول شه بی وهم وباک

ذکر کوکب را چنین تأویل کفت / آنکسی که کوهر تأویل سفت
عالم وهم وخیال چشم بند / انچنان که را ازجای خویش کند
تا که هذا ربّی آمد قال او / خرابط وخرا چه باشد حال او
غرقه کشته عقلهای چون جبال / دربحار وهم وکرداب خیال
کوهها راهست زین طوفان فضوح / کو امانی جز که در کشتیٔ نوح
زین خیال رهزن راه یقین / کشت هفتاد و دو ملت اهل دین
مرد ایقان رست از وهم وخیال / موی ابرو را نمی کوید هلال
وانکه نور عمرش نبود سند / موی ابروی کژی راهش زند
صد هزاران کشتیٔ با هول وهم / تخته تخته کشته در دریای وهم
کمترین فرعون چست وفیلسوف / ماه او در برج وهمی در خسوف
کس نداند روبهی زن کیست آن / وانکه داند نیستش برخود کمان
چون ترا وهم تو دارد خیره سر / از چه کردی کرد آن وهم دکر
عاجزم من از منیٔ خویشتن / چه نشستی پر منی تو پیش من
بی من ومایی همی جویم بجان / تا شوم من کوی آن خوش صولجان
هر که بی من شد همه منها در وست / یار حمله شد چو خود را نیست دوست
آینه بی نقش شد یابد بها / زانکه شد حاکیٔ جمله نقشها

ایلدی تأویل نور کوکبی / اول کهر پرای خلت اول نبی
عالم وهم وخیال چشم بند / ایتدی اول کوه وقاری نشوه مند
تا که هذا ربی اولدی آکه قال / خرابط وخرده نوله فکر ایله حال
نیجه کهسار عقول اولدی غریق / چون یم وهم وخیال اولدی عمیق
اولدی کهساره بو طوفاندن فضوح / یوق امان الّا مکر کشتیٔ نوح
رهزن راه یقین اولدی خیال / مختلف یتمش ایکی ملتده حال
مرد موقن رستهٔ وهم وخیال / موی ابروسن قیاس ایتمز هلال
کیم دکل نور عمر له روشنا / راهزن موی کج ابرودر اکا
نیجه یوز بیک کشتیٔ پرهول وهم / اولدی ریزه ریزهٔ دریای وهم
ظن فرعون اولدی کمتر فیلسوف / کوردی ماهی برج وهمیده خسوف
کمسه بیلمز کیمدر آیا قحبه زن / اولکه بیلدی اول رها در شبهه دن
چون سنی ایتمکده وهمک خیره سر / پس نیچوندر وهم اغیاره نظر
بنلکمدن بنده عجزی شمار / سنکه بندن پرسن اولمه باکه یار
بی من وما ایستک آکه طالبم / کوی وش اول صولجانه راغبم
بی وجودک طالبی کلی وجود / بی وجوده جمله دریاردود
آینه بی نقش اولنجه اولدی صاف / کیم نقوش ایلر انکله اتصاف

حکایت شیخ محمد غزنوی سررزی قدس سره

زاهدی در غزنی از دانش مزی / بد محمد نام وکنیت سررزی
بود افطارش سر رز هر شبی / هفت سال او دائم اندر مطلبی
بس عجایب دید او از شاه جود / لیک مقصودش جمال شاه بود
بر سر که رفت آن از خویش سیر / کفت بنما یا فتادم من بزیر
کفت نامد مهلت آن مکرمت / ور فرو افتی نمیری نکشمت
او فرو افکند خود را از وداد / در میان عمق آبی اوفتاد
چون نمرد از نکس آن جان سیر مرد / از فراق مرک برخود نوحه کرد
کاین حیات او را چو مرکی می نمود / کار پیشش بازکونه کشته بود
موت را از غیب میکرد او کدی / انّ فی موتی حیاتی میزدی
موت را چون زندکی قابل شده / با هلاک جان خود یکدل شده
سیف وخنجر چون علی ریحان او / نرکس ونسرین عدوی جان او
بانک آمد روز صحرا سوی شهر / بانک طرفه از ورای سرّ وجهر

شیخ محمد سررزیٔ غزنوینک قدس سره حکایتیدر

غزنوی بر زاهد عالی مقام / سررزی شهرت محمد آکه نام
کیم سررز ایدی افطار شبی / هفت سال اولدی نهفته مطلبی
اول عجایب دیده واکاه ایدی / مقصدی انجق جمال شاه ایدی
چیقدی کوه اوزره او سیر جان وتن / دیدی یا رؤیت یا دوشدم کوهدن
دیندی وقتی کلمدی اول نعمتک / کر دوشرسک موته یوقدر قدرتک
کندین آتدی چون محبتدن فرو / راست کلدی دوشدیکی یر عمق صو
اولمدی نکس ایله چونکیم اول هلاک / حسرت موت ایله اولدی نوحه ناک
بو حیات آکه کورندی چون ممات / انده برعکس ایدی کار کائنات
غیبدن موته ایدردی التفات / ورد اولدی انّ فی موتی حیات
موتی اول بیلدی حیات امعان ایله / یکدل اولمشدی هلاک جان ایله
سیف وخنجر چون علی ریحان اکا / نرکس ونسرین عدوی جان اکا
دیدی هاتف دشتدن قیل عزم شهر / برندا کیم ماورای سرّ وجهر

گفت ای دانای رازم مو بمو	چه کنم در شهر از خدمت بگو
گفت خدمت آنکه بهر ذل نفس	خویشتن سازی تو چون عباس دبس
مدتی از اغنیا زر می ستان	پس بدرویشان مسکین میرسان
خدمت اینست تا یک چند گاه	گفت سمعا طاعة ای جان پناه
بس سؤال وبس جواب وماجرا	بد میان زاهد و رب الوری
که زمین وآسمان پر نور شد	در مقالات آن همه مذکور شد
لیک کوته کردم آن گفتار را	تا نبوشد هر خسی اسرار را

دیدی ای دانای رازم مو بمو	شهره کیتمکدن نه خدمت اوله بو
دیدی خدمت ذل نفس ایچون تمام	همچو عباس ایت سؤالی التزام
اغنیادن کسب زر قیل برزمان	صکره درویشانه ایصال ایت همان
برنچه مدت بو در خدمت سکا	دیدی سمعا طاعة یا ربنا
چوق سؤال وچوق جواب وماجرا	ایلدی اول زاهده رب الوری
طولدی نور ایله زمین وآسمان	اولدی مذکور اول مقالات تهان
لیکن اول گفتاری ایتدم مختصر	بیلمیه اسراری تا هر بی بصر

آمدن شیخ بعد از چندین سال از بیابان بشهر غزنی وزنبیل گردانیدن باشارت غیبی وتفرقه کردن آنچه جمع آید بر فقرا بروفق اشارت غیبی

شیخ مذکورک بو قدر ییل بیابان کرد عزلت ایکن اشارت غیبی ایله شهر غزنینه کلوب زنبیل کردان سؤال اولدیغی وزنبیلده جمع ایلدیکن فقرایه بذل وبخش ایلدیکی حکایتدر

رو بشهر آورد آن فرمان پذیر	شهر غزنین گشت از رویش منیر
از فرح خلقی باستقبال رفت	او در آمد از ره دزدیده تفت
جمله اعیان ومهان برخاستند	قصرها از بهر او آراستند
گفت من از خودنمایی نامدم	جز بخواری وگدایی نامدم
نیستم در عزم قال وقیل من	در بدر گردم بکف زنبیل من
بنده فرمانم که امر است از خدا	که گدا باشم گدا باشم گدا
در گدایی لفظ نادر ناورم	جز طریق خس گدایان نسپرم
تا شوم غرق مذلت من تمام	تا سقطها بشنوم از خاص وعام
امر حق جانست ومن آنرا تبع	او طمع فرمود ذل من طمع
چون طمع خواهد زمن سلطان دین	خاک بر فرق قناعت بعد ازین
او مذلت خواست کی عزت تنم	او گدایی خواست کی میری کنم
بعد ازین کد ومذلت جان من	پست عباسند در انبان من
شیخ بر می گشت زنبیلی بدست	شئ لله خواجه توفیقیت هست
برتر از کرسی وعرش اسرار او	شئ لله شئ لله کار او
انبیا هر یک همین فن میزنند	خلق مفلس کدیه ایشان می کنند
اقرضوا الله اقرضوا الله میزنند	بازگونه انصروا الله می تنند
در بدر این شیخ می آرد نیاز	بر فلک صد در برای شیخ باز
کان گدایی کان بجد میکرد او	بهر یزدان بود نه از بهر گلو
ور بکردی نیز از بهر گلو	آن گلو از نور حق دارد غلو

شهره اقبال ایتدی اول فرمان پذیر	شهر غزنین اولدی رویندن منیر
خلق استقبال ایتدی شتاب	گیزلی یولدن گلدی اول عالیجناب
اولدی شادان جمله اعیان وصدور	ایلدیلر آکه تزیین قصور
دیدی صانمک گلدیکم عرض کمال	گلدیکم قصد گدایی وسؤال
قال وقیل ایچون دکلدر بو سفر	اولمشم زنبیل بر کف دربدر
بنده سی یم بویله در امر خدا	کیم گدا اولم گدا اولم گدا
لفظ نادر یوق گداالکده بکا	رهروم کمتر گدایاندن یکا
تا اولم غرق مذلت بن تمام	اوله مسموعم شتوم خاص وعام
امر حق جان اولدی بن اکا تبع	وصف حالم حکم ذل من طمع
بندن استرچون طمع سلطان دین	خاک بر فرق قناعت بعد ازین
اولکه استر ذلتم عزت نیچون	اول گدایی جویدر رفعت نیچون
باکه جان کد ومذلت بعد ازین	نیچه عباس اولدی انبانده رهین
شیخ زنبیل الده هر بر گوشه ده	خواجکاندن شئ لله ایتمده
عرش وکرسیدن ایکن اسرار اکا	شئ لله اولدی سر کار اکا
هر نبیده اولدی بو فرخنده راز	مفلسان خلقه انلر کارساز
اقرضوا الله آیتن تفسیرده	انصروا الله امرینی تقریرده
دربدر بو شیخ ایدر عرض نیاز	اکه ابواب سما خود جمله باز
اول گدایی کیم اکا جد ایدی بو	حق ایچون ایتدی دکل قصد گلو
اول گدایی اوسه ده قصد گلو	اول گلوده نور حقدر آرزو

درحق او خورد نان و شهد و شیر   به ز چله و ز سه روزهٔ صد فقیر
نور می نوشد مکو نان میخورد   لاله می کارد بصورت میچرد
چون شراری کو خورد روغن ز شمع   نور افزاید ز خوردش بهر جمع
نان خوری را کفت حق لا تسرفوا   نور خوردن را نکفتست اکتفوا
آن کلوی ابتلا بد وین کلو   فارغ از اسراف و ایمن از غلو
امر و فرمان بودنی حرص و طمع   آنچنان جان حرص را نبود تبع
کر بکوید کیمیا مس را بده   تو بمن خود را طمع نبود فره
کنجهای خاک تا هفتم طبق   عرضه کرده بود پیش شیخ حق
شیخ کفتا خالقا من عاشقم   ور بجویم غیر تو من فاسقم
هشت جنت کر در آرم در نظر   ور کنم خدمت من از خوف سقر
مؤمنی باشم سلامتجوی من   زانکه این هر دو بود حظ بدن
عاشقی کز عشق یزدان خورد قوت   صد بدن پیشش نیرزد تره توت
وین بدن که دارد آن شیخ فطن   چیز دیکر کشت کم خوانش بدن
عاشق عشق خدا و انکاه مزد   جبرئیل مؤتمن و انکاه دزد
عاشق آن لیلی کور و کبود   ملک عالم پیش او یک تره بود
پیش او یکسان شده بد خاک و زر   زر چه باشد که نبد جانرا خطر
شیر و کرک و دد از و واقف شده   همچو خویشان کرد او کرد آمده
کین شدست از خوی حیوان پاک پاک   پر ز عشق و لحم و شحمش زهرناک
زهر دد باشد شکر ریز خرد   زانکه نیک نیک باشد ضد بد
لحم عاشق را نیارد خورد دد   عشق معروفست پیش نیک و بد
ور خورد خود فی المثل دام و ددش   کوشت عاشق زهر کردد بکشدش
هرچه جز عشقست شد مأکول عشق   دو جهان یکدانه پیش نول عشق
دانهٔ مر مرغ را هر کز خورد   کاهدان مر اسب را هرکز چرد
بندکی کن تا شوی عاشق لعل   بندکی کسبست آید در عمل
بنده آزادی طمع دارد ز جد   عاشق آزادی نخواهد تا ابد
بنده دایم خلعت و ادرار جوست   خلعت عاشق همه دیدار دوست
در نکنجد عشق در کفت و شنید   عشق دریاییست قعرش ناپدید
قطرهای بحر را نتوان شمرد   هفت دریا پیش آن بحرست خرد
این سخن پایان ندارد ای فلان   باز رو در قصهٔ شیخ زمان

در معنی لولاک لولاک لما خلقت الافلاک

پیل اک حقنده شهد و شیر و نان   اربعین و صوم اولور اینمه کمان
نان دکلدر اول غدای نور در   صورت ایله سیرتی مستور در
روغن شمعی شرار ایلر غدا   اول غدادن نور اولور پرتونما
دیدی نانخواره خدا لا تسرفوا   لیک نور آشامه دیمز اکتفوا
اول کلوی ابتلا در بو کلو   فارغ و مأمون اسراف و غلو
امر و فرماندر دکل حرص و طمع   اویله جانه حرص اولمز متبع
کیمیا دیرسه سن باکه کل   اول طمع اولمز اولور حسن عمل
سربسر کنجینهٔ ارض و سما   شیخه حقدن اولمشیدی خودنما
شیخ دیردی خالقا بن عاشقم   میل ایدرسم ماسوایه فاسقم
کرسکز جنت اولورسه منظرم   خوف دوزخدن ایسه قوللقلرم
مؤمنم اما سلامت جوی تن   اولدی زیرا هر بری حظ بدن
عاشقه تا عشق یزدان اوله قوت   صد بدن اولدی یانده برک توت
اول بدن کیم ظاهر اولدی شیخدن   شیء آخر در دیمه آکه بدن
عاشق عشق خدا فکر اجور   نسبت جبریل اوله حاشا فجور
عاشق لیلی کور ناچیز ایکن   اولدی ملک عالمه رغبت شکن
اولدی یکسان آکه خاک و سیم و زر   زر دکل اول ایتمدی جانه نظر
شیر و کرک و دد اولوب واقف اکا   جمعنه شمع اولدیلر چون اقربا
خوی حیوانیدن اولدی چونکه پاک   عشق ایله پر لحمی اولدی زهرناک
زهر دد آکه شکر ریز خرد   اولدی نیک نیک چونکیم ضد بد
عاشقک لحمی غدای دد دکل   عشق نیش نیک و بد در متصل
فی المثل دام و دد ایتسه آنی چاک   لحم عاشقدر اکا زهر هلاک
ماعدای عشق اولور مأکول عشق   دانه ایلر دو جهانی نول عشق
دانه ممکنمی ایده مرغی غدا   کاهدان اسبی نیچه ایلر چرا
بنده لک قیل اوله سن عشقه محل   بنده لکدر مکسب خیر عمل
بنده آزاد اولمغه استر مدد   استمز عاشق اوله آزاد ابد
قصد بنده خلعت و ادرار در   خلعت عاشق ایسه دیدار در
عشقه یوق کنجایش کفت و شنید   عشق او دریا در که قعری ناپدید
قطرهٔ دریایی عد ایتمک محال   هفت بحر اول بحره نسبت بی مجال
بو سوزک پایانی یوق ای فلان   قیل رجوع قصهٔ شیخ زمان

لولاک لولاک لما خلقت الافلاک مفهومی بیانندە در

شد چنین شیخی گدای کو بکو   عشق آمد لاابالی اتقوا
عشق جوشد بحر را مانند دیگ   عشق ساید کوه را مانند ریگ
عشق بشگافد فلک را صد شکاف   عشق لرزاند زمین را از گزاف
با محمد بود عشق پاک جفت   بهر عشق او را خدا لولاک گفت
منتهی در عشق چون او بود فرد   پس مر او را ز انبیا تخصیص کرد
گر نبودی بهر عشق پاک را   کی وجودی دادمی افلاک را
من بدان افراشتم چرخ سنی   تا علوّ عشق را فهمی کنی
منفعتهای دگر آید ز چرخ   آن چو بیضه تابع آید این چو فرخ
خاک را من خوار کردم یکسری   تا ز ذل عاشقان بویی بری
خاک را دادیم سبزی و نوی   تا ز تبدیل فقیر آگه شوی
با تو گویند این جبال راسیات   وصف حال عاشقان اندر ثبات
گرچه آن معنیست و این نقش ای پسر   تا بفهم تو کند نزدیکتر
غصه را با خار تشبیهی کنند   آن نباشد لیک تنبیهی کنند
آن دل قاسی که سنگش خواندند   نامناسب بد مثالی راندند
در تصور در نیاید عین آن   عیب بر تصویر نه نفیش مدان

رفتن این شیخ در خانهٔ امیری بهر کدیه در یک روز چهار بار با زنبیل باشارت غیبی و عتاب کردن امیر او را بدان وقاحت و عذر گفتن شیخ آن امیر را

شیخ روزی چار کرت چون فقیر   بهر کدیه رفت در قصر امیر
در کفش زنبیل وشی تدّ زنان   خالق جان می بجوید تای نان
نعلهای بازگونه است ای پسر   عقل کلی را اکند هم خیره سر
چون امیرش دید گفتش ای وقیح   کو یمت چیزی منه نامم شحیح
این چه سغری و چه رویست و چه کار   که بروزی اندر آیی چار بار
کیست اینجا شیخ اندر بند تو   من ندیدم زر گدا مانند تو
حرمت و آب گدایان بردهٔ   این چه عباسیٔ زشت آوردهٔ
غاشیه بر دوش تو عباس دبس   هیچ ملحد را مباد این نفس نحس
گفت امیرا بنده فرمانم خموش   زآتشم آگه نهٔ چندین مجوش
بهر نان در خویش حرصی دیدمی   اشکم نانخواه را بدریدمی
هفت سال از سوز عشق جسم پز   در بیابان خورده ام من برگ رز

بویله بر شیخ اولدی سائل کو بکو   لاابالی اولدی بو عشق اتقوا
بحری جوش عشق ایدر مانند دیگ   کوهی سوز عشق ایدر بمثال ریگ
عشق آچار افلاکه یوز درلو شکاف   عشق ایدر لرزان زمینی چون مصاف
عشق پاک اولدی محمدده پدید   عشق ایچون لولاک دیدی رب مجید
عشقده چون اولدی فرد منتهی   انبیادن بولدی تخصیص بهی
ایتمسم مقصود عشق پاکی بن   خلق ایتمزایدم افلاکی بن
انکیچون ایلدم رفع سما   تا علو عشق اوله ظاهر سکا
منفعتلر کیم ایدر اظهار چرخ   بیضه تابعدر اول گویا بو فرخ
خاکی ایتدم بویله خوار و پایمال   اوله ذل عاشقاندن وصف حال
خاکه سبزی و نوی اولدی مصیر   ایده سن تا فهم تبدیل فقیر
ساکه سویلر بو جبال راسیات   عاشقانه وصف حال اولدی ثبات
گرچه اول معنی بو در نقش ای پسر   اوله معنی فهمکه نزدیکتر
غصه یی کیم خاره تشبیه ایتدیلر   خار صانمه لیک تنبیه ایتدیلر
قلب قاسی یه دینور سنک و حجر   اولدی بو نسبت مثال معتبر
عینی خود اولمز تصورده عیان   عینی تصویره قوبی نفی نهان

شیخک اشارت غیبیدن ناشی برامیرک خانه سنه برکونده درت کره زنبیل ایله سؤاله کتدیکی و امیر مزبورک وقاحت ایله توبیخ و عتابنده شیخک امیره عذر ایتدیکی قصه در

شیخ برکون چار نوبت چون فقیر   کدیه ایچون ایلدی قصد امیر
الده زنبیل ایله شی تدّ زنان   حق رضاسیچون دیلر برپاره نان
بازگونه نعل حکمت ای پسر   عقل کلی ایلمکده خیره سر
میر آنی کوردی دیدیکیم ای قبیح   وار سوزم ساکه دیمه باکه شحیح
بو نه روی سختدر یا بو نه کار   کیم بکا برکونده کلدک چار بار
بونده کیمدر شیخ کیم پابند اوله   بر گدا یوق کیم سکا مانند اوله
ایتدک آب روی اهل فقری دون   بو نه عباسیدر اوله بدنمون
غاشیه بر دوش اولور عباس بد   نفس ملحد اولمسون بویله ابد
دیدیکیم ای میر مأمورم خموش   بیخبرسن آتشمدن ایتمه جوش
نانه حرص ایلسیم ادراک بن   بطن نانخواهی ایدردم چاک بن
کیم یدی ییل سوز عشق ایله کا   برگ رز ایدی بیابانده غدا

تا ز برک خشک و تازه خوردنم   سبز کشته بود این رنک تنم
تا تو باشی در حجاب بو البشر   سر سری در عاشقان کمتر نکر
زیرکان که مو بها بشکافتند   علم هیئت را بجان در یافتند
علم نیرنجات و سحر و فلسفه   کرچه نشناسند حق المعرفه
لیک کوشیدند تا امکان خود   بر کذشتند از همه اقران خود
عشق غیرت کرد و زیشان در کشید   شد چنین خورشید زیشان ناپدید
نور چشمی کو بروز استاره دید   آفتابی چون از و رو در کشید
زین کذر کن پند من بپذیر هین   عاشقانرا تو بچشم عشق بین
وقت نازک باشد و جان در رصد   با تو نتوان کفت آنذم عذر خود
فهم کن موقوف آن کفتن مباش   سینهای عاشقانرا کم خراش
نی کمانی برده تو زین نشاط   حزم را مکذار و میکن احتیاط
واجبست و جائز است و مستحیل   این وسط را کیر در حزم ای دخیل

تا غدای برک خشک و تازه دن   سبز رنک اولمش ایدی رنک بدن
سنده وار درتا حجاب بو البشر   اهل عشقه ایتمه غفلتله نظر
موشکافان کیم ایدرلر دقتی   ایتدیلر تحصیل علم هیئتی
علم نیرنجات و سحر و فلسفه   کرچه یوق انلرده حق معرفه
لیک بذل وسع امکان ایتدیلر   جمله سنده سبق اقران ایتدیلر
غیرت عشق ایتدی انلردن بعید   بویله بر خورشید اولدی ناپدید
کوندز اول کوز کیم کورر نجمی عیان   نیچون اندن روی شمس اولدی نهان
پندمی طوت قیل فراغت جمله دن   دیدهٔ عشق ایله باق عاشقه سن
وقت نازکدر رصدکاه اوزره جان   عذرمی ممکن دکل سا که بیان
رازی فهم ایت اولمه موقوف خبر   دلخراش عاشقان اولمه حذر
اولمدک پی بردهٔ راه نشاط   حزمی ترک ایتمه کرکدر احتیاط
واجب و جائز دخی وار در محال   قیل وسطده حزمی سن مرقوم حال

کریان شدن امیر از نصیحت شیخ و عکس صدق او و ایثار کردن مخزن بعد از آن کستاخی و استعصام شیخ وقبول ناکردن و کفتن که من بی اشارت نیارم تصرفی کردن

شیخک نصیحتندن و صدقنک عکسندن امیرک متأثر و کریان اولوب ایتدیکی کستاخلقدن صکره خزینه سنی بذل و ایثار و شیخک استعصام و عدم قبول ایله بن بی اشارت غیب تصرفه قادر دکلم دیدیکیدر

این بکفت و کریه در شد های های   اشک غلطان در رخ او جای جای
صدق او هم بر ضمیر میر زد   عشق هر دم طرفه دیکی می پزد
صدق عاشق بر جمادی می تند   چه عجب کر بر دل دانا زند
صدق موسی بر عصا و کوه زد   بلکه بر دریای پر اشکوه زد
صدق احمد بر جمال ماه زد   بلکه بر خورشید رخشان راه زد
رو برو آورده هر دو در نفیر   کشته کریان هم امیر و هم فقیر
ساعتی بسیار چون بکریستند   کفت میر او را که خیز ای ارجمند
هر چه خواهی از خزانه بر کزین   کرچه استحقاق داری صد چنین
خانه آن تست هر چه میل هست   بر کزین خود هر دو عالم اندکست
کفت دستوری نداندم چنین   که بدست خویش چیزی بر کزین
من ز خود نتوانم این کردن فضول   که کنم من این دخیلانه دخول
این بهانه کرد و مهره در ربود   مانع آن بد کان عطا صادق نبود
بود صادق زانکه بی غل بود و خشم   شیخ را هر صدق می نامد بچشم

دیدی بویله اولدی کریان شدید   اشک غلطان اولدی رویند بدید
صدق شیخ ایتدی درون میره کار   عشقه هر دم طرفه ایشلر در شعار
عاشقک صدقی جماده کار ایدر   بو عجبمی ایتسه دانایه اثر
صدق موسادر عصا و کوهه یار   بلکه بحر پر شکوهه ساز کار
صدق احمد روی ماهه ویردی تاب   بلکه اولدی پایه بخش آفتاب
رو برو اولدی ایکی مرد بصیر   اولدیلر کریان امیر ایله فقیر
ایتدیلر چوق کریه اول ساعت تمام   دیدی میرا کل ای شیخ همام
آل نه استرسک خزینه‌دن همان   مستحق سن کرچه صد کنجه عیان
هر نیه میل ایده سن خانه سنک   ایکی عالم نقش طبع روشنک
دیدی بویله اولمدی دستور بکا   کندی دستمله اولم مطلب نما
قادر اولمم ایتمکه وضع فضول   ایده مم هر مدخله قصد دخول
بو بهانه ایله اولدی مهره چین   اولدی هم صدق و عطاده خرده بین
کرچه صادق ایدی بی غل و کدر   لیک شیخ ایتمزدی هر صدقه نظر

کفت

کفت فرمانم چنین داد ست آه | که کدایانه برونانے بخواه

اشارت آمدن از غیب بشیخ که این دو سال بفرمان ما بستدی و بدادی بعد ازین بده و مستان دست در زیر حصیر میکن که آنرا چون انبان بوهریره کرده ایم در حق تو هرچه خواهی بیابی تا یقین شود عالمیانرا که ورای این عالم عالمیست که کر خاک این عالم بکف کیری زر شود مرده درو آید زنده شود نحس اکبر دروی آید سعد اکبر شود کفر درو آید ایمان شود زهر درو آید تریاق شود نه داخل این عالمست و نه خارج این عالم نه فوق نه تحت نه متصل نه منفصل بیچون و بی چکونه هر دم ازو هزاران اثر و نمونه ظاهر میشود چنانکه صنعت دست با صورت دست و غمزهٔ چشم با صورت چشم و فصاحت زبان با صورت زبان نه داخل است و نه خارج اوست نه متصل نه منفصل والعاقل یکفیه الاشارة

تا دو سال این کار کرد آن مرد کار | بعد از ان امر آمدش از کرد کار
بعد ازین میده ولی از کس مخواه | ما بدادیمت زغیب این دستگاه
هر که خواهد از تو از یک تا هزار | دست در زیر حصیری کن برآر
هین زکنج رحمت بی مر بده | در کف تو خاک کردد زر بده
هرچه خواهندت بده مندیش ازان | داد یزدان از تو پیش از پیش دان
در عطای ما نه تخشیر و نه کم | نی پشیمانی نه حسرت زین کرم
دست زیر بوریا کن ای سند | از برای روی پوش چشم بد
پس ز زیر بوریا پر کن تو مشت | ده بدست سائل اشکسته پشت
بعد ازین از اجر نا ممنون بده | هر که خواهد کوهر مکنون بده
رو یدالله فوق ایدیهم تو باش | همچو دست حق کزافی رزق پاش
وامداران را ز عهده وارهان | همچو باران سبز کن فرش جهان
بود یکسال دکر کارش همین | که بدادی زر زکیسهٔ رب دین
زر شدی خاک سیه اندر کفش | حاتم طائی کدائی در صفش

دانستن شیخ ضمیر سائل را بی کفتن و دانستن قدر وام وامداران بی کفتن که نشان آن باشد اخرج بصفاتی الی خلقی

دیدی بویله اولدی امر مستعان | کیم فقیرانه یوری قیل جر نان

غیبدن شیخه اشارت کلدیکه ایدر بو ایکی ییل امرمز ایله آلوب ویردک بوندنصکره ویرولکن آلمه دستنکی زیر حصیره حواله ایله که انی سنک حقکده انبان ابو هریره کبی ایلدک هرنه استرسک بولورسن تا خلق عالمه یقینا معلوم اوله که بو عالمک وراسنده بر عالم واردر که خاک الکده زر و مرده زنده و نحس سعد اکبر اولوب انده کفر ایمانه متحول و زهر تریاقه متبدل اولور اول عالم بو عالمک نه داخلنده و نه خارجنده و نه فوق و تحتنده در نه متصل و نه منفصل اولور بی کم و کیف هر دم اول عالمدن هزاران اثر مفهوم ظاهر اولور مثلا صورت دست ایله صنایع دست کبی و صورت چشم ایله الحاظ و صورت لسان ایله فصاحت و الفاظ کبیکه نه اکا داخل و نه اندن خارجدر نه متصل و نه منفصل در

بویله ایتدی ایکی ییل اول مرد کار | صکره کلدی اکه امر کرد کار
بعد ازین ویر کمسه دن ایتمه طلب | غیبدندر سا که اعطائی تعب
اولسه بردن بیکه دک طالب فقیر | دستنک ایله داخل زیر حصیر
کنج رحمتدن عطا ایله همان | خاک اولور دستکده زر ایتمه کمان
ویرنه استرلرسه بی فکر فؤاد | داد حقی بیل زیاد اندر زیاد
یوق عطامزده بزم نقص و قصور | یوق ندامت یوق تحسر یوق فتور
ایله زیر بوریایه وضع ید | اولمغچون روی پوش چشم بد
مشتنک ایت مملو زیر بوریا | سائل محتاجه بخش ایت بی ریا
بعد ازین قیل اجر نا ممنون عطا | طالبه قیل کوهر مکنون عطا
وار یدالله فوق ایدیهم سن اول | دست حق وش رزق بخش روش اول
ایله مدیونانی دیندن رها | همچو باران قیل زمینی پربها
بویله اولدی برسنه کاری همان | داد حقدن اولدی زربخش جهان
خاکی زر ایلردی دستنده خدا | حاتم طائی اکا اولدے کدا

شیخک ضمیر سائله و مدیونلرک مقدار دیننه بی قول وبیان وقوف و اطلاعی بیاندر که اخرج بصفاتی الی خلقی مصداقنجه اکا آسان اولوردی

حاجت خود گر نگفتی آن فقیر   او بدادی و بدانستی ضمیر
آنچه در دل داشتی آن پشت خم   قدر آن دادی بدو نی بیش و کم
پس بگفتندی چه دانستی که او   این قدر اندیشه دارد ای عمو
او بگفتی خانهٔ دل خلوتست   خالی از کدیه مثال جنتست
اندرو جز عشق یزدان کار نیست   جز خیال وصل او دیار نیست
خانه را من روفتم از نیک و بد   خانه ام پرّست از عشق احد
هرچه بینم اندرو غیر خدا   آن من نبود بود عکس گدا
گر در آبی نخل با عرجون نمود   جز ز عکس نخلهٔ بیرون نبود
در تگ آب ار ببینی صورتی   عکس بیرون باشد آن نقش ای فتی
لیک تا آب از قذر خالی شدن   تنقیه شرطست در جوی بدن
تا نماند تیرگی و خس درو   تا امین گردد نماید عکس او
جز گلابه در تنت کو ای مقل   آب صافی کن ز گل ای خصم دل
تو برانی هر دمی گز خواب و خور   خاک ریزی اندرین جو بیشتر

عرض حاجت ایتمدن هر بر فقیر   بخش ایدردی ایلیوب کشف ضمیر
هر نه ایسه سائله نقش فؤاد   بخش ایدردی آنی بی نقص و زیاد
اگر دیرلردی ندن بیلدک که او   اولقدر فکر ایله ایلر جست و جو
اول دیر ایدی خلوت اولدی بیت دل   قلب خالی جنت اولدی متصل
عشق حقدن غیری انده کار یوق   وصلتندن ماعدا دیار یوق
نیک و بددن رفته ایتدم خانه‌یی   عشق حق پر ایتدی اول کاشانه‌یی
هر نه کورسم کیم اوله غیر خدا   اول دگل بندن اولور عکس گدا
آب ایچنده نقش نخل اولسه عیان   عکسیدر خارجده بر نخلک همان
اولسه قعر آبده بر صورت اگر   عکس خارجدر او نقش ایله نظر
صوده لازم خار و خسدن تصفیه   شرطدر جوی بدنده تنقیه
قالمیه تا تیرگی خار و خس   عکس روی اوله نمایان انده پس
سنده آب اولمقده خود مخلوط گل   آنی گلدن ایله صاف ای خصم دل
همتک خواب و خور و تنعیم تن   خاک ریز اولمقده سن بو جویه سن

سبب دانستن ضمیرهای خلق

چون دل آن آب زینها خالیست   عکس روها از برون در آب جست
پس ترا باطن مصفا ناشده   خانه پر از دیو و نسناس و دده
ای خری ز استیزه مانده در خری   کی ز ارواح مسیحی بو بری
کی شناسی گر خیالی سر کند   کز کدامین مکمنی سر بر زند
چون خیالی میشود در زهد تن   تا خیالات از درونه روفتن

ضمایر خلقه سبب اطلاع بیانده در

چون کدردن اوله خالی آب جو   عکس رو ظاهر در انده سو بسو
سنده باطن غیر صاف و بی مدد   خانه ده پر دیو ایله نسناس و دد
غفلتک مستوجب اوصاف خر   سنده یوق روح مسیحیدن اثر
نیچه فهم ایلرسن اولسه بر خیال   قنقی مکمندن ایدر اول کشف حال
اوله مرصد ق خیاله رهنمون   اولمسه رفته خیالات درون

غالب شدن مکر روباه بر استعصام خر

خر بسی کوشید و او را دفع گفت   لیک جوع الکلب با خر بود جفت
غالب آمد حرص صبرش بد ضعیف   بس گلوها را برد عشق رغیف
زان رسولی کش حقایق داد دست   کاد فقران یکن کفرا آمدست
گشته بود آن خر مجاعت را اسیر   گفت اگر مکرست یکره مرده گیر
زین عذاب جوع باری وا رهم   گر حیات اینست من مرده بهم
گر خر اول توبه و سوگند خورد   عاقبت هم از خری خبطی بکرد
حرص کور و احمق و نادان کند   مرگ را بر احمقان آسان کند
نیست آسان مرگ بر جان خران   که ندارند آب جان جاودان

استعصام خر اوزره روباهک مکری غالب اولدیغیدر

ایتدی خر دفعنده چوق سعی و حذر   لیک جوع الکلب ایدی مطبوع خر
حرص غالب کلدی هم صبری ضعیف   چوق گلویی قطع ایدر عشق رغیف
دیدی خیر الخلق و ختم المرسلین   فقر اولور کفر اولمغه کاهی یقین
اولمشیدی چون اسیر جوع او خر   دیدی بر یولدر بو موت ایسه اگر
بو عذاب جوعدن ایلر رها   بو ایسه دیرلک اولم یکدر بکا
اول ایتمشدی یمین و توبه خر   عاقبت اولدی خریت دردسر
حرص کور و احمق و نادان ایدر   موتی اول احمقلره آسان ایدر
خرلره آسان دگلدر موت جان   چونکه یوقدر آب جان جاودان

چون ندارد جان جاوید او شقیست　جرأت او بر اجل از احمقیست
جهد کن تا جان مخلد گردد ت　تا بروز مرگ برگی باشد ت
اعتمادش نیز بر رازق نبود　که برافشاند بر او از غیب جود
تا کنونش فضل بیروزی نداشت　گرچه گه گه برتنش جوعی گماشت
گر نباشد جوع صد رنج دگر　از پی هیضه بر آرد از تو سر
رنج جوع اولی بود خود زان علل　هم بلطف و هم بخفت هم عمل
رنج جوع از رنجها پاکیزه تر　خاصه در جوعست صد نفع و هنر

جانی جاوید اولمین اولدی شقی　جرأتی موته نشان احمقی
جهد قیل اولسون مخلد سنده جان　روز مرگ اوله سکا برگ امان
اولمدی رزاقه خرده اعتماد　جود غیبیدن ایکن فیض مراد
ایتمدی بو وقته دک حق بی نصیب　جوع اولوردی گرچه گیم که مصیب
جوع اگر اولمزسه صد رنج دگر　چوق بیکدن سنده ایلر رفع سر
اول عللدن رنج جوع اولی ایدی　خفت ولطف وعمل برجا ایدی
رنجلردن جوعدر پاکیزه تر　جوع ایله حاصل نیچه نفع وهنر

در بیان فضیلت جوع واحتما

جوع خود سلطان داروهاست هین　جوع در جان نه چنین خوارش مبین
جمله ناخوش از مجاعت خوش شدست　جمله خوشهایی مجاعتها ردست
آن یکی مے خورد نان فخفره　گفت سائل چون بدینستت شره
گفت جوع از صبر چون دوتا شود　نان جو در پیش من حلوا شود
پس توانم که همه حلوا خورم　چون کنم صبری صبورم لاجرم
خود نباشد جوع هر کس را زبون　کین علف زاریست زاندازه برون
جوع مر خاصان حق را داده اند　تا شوند از جوع شیر زورمند
جوع هر جلف گدا را کی دهند　چون علف کم نیست پیش او نهند
که بخور که هم بدین ارزانئی　تو نه مرغ آب و مرغ نانئی

جوع وحمیه نك فضیلتن بیاندر

جوعدر سلطان هر دار وعیان　خور با قمه اکه قیل محفوظ جان
جمله ناخوش جوعله خوش اولدی پل　اولدی خوشلر جوعسز نامعتدل
کفلی نان ایلردی بر کمسه غدا　نیچه یرسن دیدی بر سائل اکا
دیدی جوعم اولسه صبردن دوتا　نان جو گویا که حلوادر بکا
باکه ممکندر یمك حلوا مدام　بن صبورم چون اوله صبرم تمام
جوعدن اولمز کمسه لر زار وزبون　پر علفزار اولدی بو حددن برون
جوعدن خاصان حقدر وایه گیر　اوله لر تا جوع ایله مانند شیر
لایق اولمز جوعه هر جلف گدا　چون علف اکسك دکل ایتسون غدا
لایقکدر رفضله خوار اول بی حجاب　مرغ نانی سن دکلسن مرغ آب

حکایت مریدی که شیخ از حرص وضمیر او واقف شده واورا نصیحت کرد بزبان ودر ضمن آن نصیحت قوت توکل بخشیدش بامر حق

شیخ می شد با مریدی بی درنگ　سوی شهری نان در انجا بود تنگ
ترس جوع وقحط در فکر مرید　هر دمی میگشت از غفلت بدید
شیخ آگه بود وواقف از ضمیر　گفت او را چند باشی در زحیر
از برای غصهٔ نان سوختی　دیدهٔ صبر و توکل دوختی
تو نهٔ زان نازنینان عزیز　که ترا دارند بے جوز ومویز
جوع رزق جان خاصان خداست　کی زبون همچو تو گیج گداست
باش فارغ تو از آنها نیستی　که درین مطبخ تو بی نان زیستی
کاسه بر کاسست ونان بر نان مدام　از برای این شکم خواران عام

اول مریدك حکایتیدر که شیخ انك ضمیرندن کاشف وحرصنه واقف اولوب لسان ایله نصیحت وضمن نصیحتده بامر الله تعالی اکا قوت بخش توکل اولمشدر

بر مریدی گیتدی شیخیله همان　بردیاره نادر ایدی انده نان
خوف جوع وقحط ایله فکر مرید　هردم اولمش ایدی غفلتدن بدید
شیخ آگاه اولدی واقف سرنه　دیدی بونجه اضطرابك سرنه
غصهٔ نان ایله سنده سوز وتاب　دیدهٔ صبر وتوکلده حجاب
سن دکلسن ملحق خیل عزیز　اوله سن تا زنده بی جوز ومویز
جوع اولدی رزق خاصان خدا　اولمز اول مبذول هر گیج وگدا
سن دکلسن فارغ اول اول زمره دن　اوله سن بی نان بو مطبخ ایچره سن
کاسه کاسه اوزره در نان اوزره نان　اولمغیچون سیر بطن عامیان

چون بمیرد میرود نان پیش پیش ‖ کای زبیم بی نوایی کشته خویش

تو برفتی ماند نان بر خیز کیر ‖ ای بکشته خویشتن را از زحیر

هین توکل کن ملرزان پا و دست ‖ رزق تو بر تو ز تو عاشقتر است

عاشقست و میزند او مول مول ‖ که ز بی صبریت داند ای فضول

گر ترا صبری بدی رزق آمدی ‖ خویشتن چون عاشقان بر تو زدی

این تب و لرزه ز خوف جوع چیست ‖ در توکل سیر می تانند زیست

اولدیکی دم نان اولور در پیش اکا ‖ دیر که آچلق ایدی خوفک دائما

اشته کتدک قالدی نان مبذول جان ‖ ای ایدن رزق ایچون افکار محان

قیل توکل چکمه رزق ایچون کدر ‖ رزق عاشقدر سکا سندن بتر

عاشق اما عشوه لر ایلر سکا ‖ کیم پهلوریوق سنده صبر و روشنا

صبر کر اولسه رزقک ایلردی شتاب ‖ ساکه ایلردی چو عاشق عرض تاب

خوف جوع ایله ندر بو تاب تب ‖ حسن عیشی قیل توکلده طلب

حکایت آن گاو که تنها در جزیره ایست بزرگ حق تعالی آن جزیرهٔ بزرگ را پر کرده از نبات و ریاحین که علف آن گاو باشد تا بشب آن گاو همه را بخورد و فربه شود چون کوه پارهٔ چون شب شود خوابش نبرد از غصه و خوف که همه صحرا را چریدم فردا چه خورم تا ازین غصه لاغر شود همچون خلال چون روز برخیزد همه صحرا را سبز تر و انبوه تر از دی بیند و باز بخورد تا فربه شود باز شبش همان غم بگیرد سالهاست که او همچنین می بیند و اعتمادی نمیکند

بر جزیرهٔ وسیعه ده اول گاو تنهانک حکایتیدر که حق تعالی اول گاوه رزق و علف اولمغیچون اول جزیرهٔ کبیری نباتات و ریاحین ایله پر آب و تاب ایدوب اخشامه دک گاو معهود اول علفی بالتمام تناول ایله کوه پاره کبی فربه و سمین اولدقدنصکره کیجه اولنجه بو صحرانک نباتاتنی سراپا اکل ایلدم یارین نه اکل ایدرم فکریله بتون کیجه محروم خواب و غصه دن ضعیف بی تاب اولوردی صباح اولدقده صحرایی اولکی کوندن زیاده پر سبز و اعلا کوروب ینه اخشامه دک تعلف سمین و اخشام غم مزبور ایله غمین نیجه ییللر بو حالت مشهودی ایکن توکل و اعتماد حاصل ایلمدی

یک جزیرهٔ سبز هست اندر جهان ‖ اندرو گاویست تنها خوش دهان

جمله صحرا را چرد او تا بشب ‖ تا شود زفت و عظیم و منتجب

شب ز اندیشه که فردا چه خورم ‖ گردد او چون تار مو لاغر ز غم

چون بر آید صبح گردد سبز دشت ‖ تا میان رسته قصیل سبز و کشت

اندر افتد گاو با جوع البقر ‖ تا بشب آنرا چرد او سر بسر

باز زفت و فربه و لمتر شود ‖ آن تنش از پیه و قوت پر شود

باز شب اندر تب افتد از فزع ‖ تا شود لاغر ز خوف منتجع

که چه خواهم خورد فردا وقت خور ‖ سالها اینست کار آن بقر

هیچ نندیشد که چندین سال من ‖ میخورم زین سبزه زار و زین چمن

هیچ روزی کم نیامد روزیم ‖ چیست این ترس و غم و دلسوزیم

باز چون شب میشود آن گاو زفت ‖ میشود لاغر که اوه رزق رفت

نفس آن گاوست و آن دشت این جهان ‖ کو همی لاغر شود از خوف نان

که چه خواهم خورد مستقبل عجب ‖ لوت فردا از کجا سازم طلب

سالها خوردی و کم نامد ز خور ‖ ترک مستقبل کن و ماضی نگر

بر جزیره وار ایدی پر سبز تر ‖ انده ساکن ایدی تنها بر بقر

تا بشب صحراده ایلردی چرا ‖ کسب لحم و شحم ایدردی بی مرا

کیجه فکر روزی فرداده هم ‖ تار موی آسا ضعیف ایلردی غم

چون صباح اوله اولوردی سبز او دشت ‖ اول علفزاری چره ایلر ایدی کشت

گاو آنی جوع البقر ایله تمام ‖ اکل و بلع ایلردی تا هنگام شام

ینه زفت و فربه اولوردی قتی ‖ لحم و شحم تن بولوردی قوتی

ینه شب اولدقده ایلردی فزع ‖ تا اولوردی لاغر خوف و جزع

کیم نه ایتسم بن عجب فردا غدا ‖ نیجه ییل اولدی بقرده بو ادا

هیچ فکر ایتمزدی بونجه سال بن ‖ اولمشم بونجه علف خوار چمن

قسمتم هیچ اولمدی برگونده کم ‖ پس ندر بو خوف و دلسوزی و غم

ینه اخشام اولسه اول گاو سمین ‖ فکر رزق ایله اولوردی پر انین

نفس گاو اولدی او دشت ایسه جهان ‖ کیم ایدر لاغر همیشه خوف نان

گرچه شمدی مأکلم وار در عجب ‖ قندن ایتسم زاد فردایی طلب

نیجه ییل یرسن کم اولمز داد حق ‖ ترک استقبال قیل ماضی یه بق

لوت

لوت و پوت خورده راهم یاد آر | منکر اندر غابرو کم باش زار

یدیگک نعمتلری هم ایله یاد | غابره باقمه یتمز بوداد داد

صید کردن شیر آن خر را و تشنه شدن شیر از کوشش و رفتن بچشمه تا آب خورد تا باز آمدن شیر روباه جکر بند و دل و کرده را خورده بود که لطیف تراست وطلب کردن شیر دل وجکر را و نایافتنش و از روبه پرسیدن که کو دل وجکر و کفتن روبه که اکر او را دل وجکر بودی آنچنان سیاستی که دیده بود آن روز و بهزار حیله جان برده کی بر تو باز آمدی لو کنا نسمع او نعقل ما کنا فی اصحاب السعیر

شیر اول خری صید ایلیوب سعی و حرکتدن دلتشنه صواچمکه چشمه ساره واروب کلنجه لطیف اولان جکر و یورک و بوکرکنی روباه اکل ایلدیکی و شیر اول اعضایی طلب ایدوب بولمدیغنده روباهه قنی بونک جکری و یورکی و بوکرکی دیو سؤالنده اکر انک جکری و یورکی و بوکرکی اولسه اول برزخ سیاستی که کوروب هزار حیله ایله تخلیص جان ایتمشیدی تکرار سنک طرفکه کلور میدی دیو روباهک جوابیدر قال الله تعالی لو کنا نسمع او نعقل ما کنا فی اصحاب السعیر

برد خر را روبهک تا پیش شیر | پاره پاره کردش آن شیر دلیر
تشنه شد از کوشش آن سلطان دد | رفت سوی چشمه تا آبی خورد
روبهک خورد آن جکر بند و دلش | آن زمان چون فرصتی شد حاصلش
شیر چون واکشت از چشمه بخور | جست در خر دل نه دل بد نی جکر
کفت روبه را جکر کو دل چه شد | که نباشد جانور را زین دو بد
کفت کر بودی ورا دل یا جکر | کی بدینجا آمدی بار دکر
آن قیامت دیده بود و رستخیز | وان زکوه افتادن و هول و کریز
کر جکر بودی ورا یا دل بدی | بار دیکر کی بر تو آمدی
چون نباشد نور دل دل نیست آن | چون نباشد روح جز کل نیست آن
آن زجاجی که ندارد نور جان | بول و قاروره است قندیلش مخوان
نور مصباحست داد ذو الجلال | صنعت خلقست آن شیشه و سفال
لاجرم در ظرف باشد اعتداد | در لهبها نبود الا اتحاد
نور شش قندیل چون آمیختند | نیست اندر نورشان اعداد و چند
آن جهود از ظرفها مشرک شدست | نور دید آن مؤمن و مدرک شدست
چون نظر بر ظرف افتد روح را | پس دو بیند شیث را و نوح را
جو که آبش هست جو خود آن بود | آدمی آنست کو را جان بود
این نه مردانند اینها صورتند | مردهٔ نانند و کشتهٔ شهوتند

ایتدی روباه اول خری ایصال شیر | چاکچاک ایتدی آنی شیر دلیر
تشنه اولدی کوششدن شیر نر | ایتدی نوش آب اچون جویه کذر
یدی اول روبه جکر بند و دلن | اولزمانده بولدی فرصت حاصلن
چشمه دن چون ایتدی عودت شیر نر | کوردیکیم خرده نه دل وار نه جکر
دیدی روباهه جکرله قنده دل | جانور بو ایکیدن خالی دکل
دیدی انده اولسه کر قلب وجکر | بردخی بونده کلور میدی مکر
اولدی مرئی اکه روز رستخیز | افت و خیز کوه ایله هول و کریز
انده قلب اولمش اولیدی یا جکر | کلمز ایدی اول سکا بار دکر
دل دکل چون انده یوقدر نور دل | اولمسه روح اول دکل الا که کل
نور جاندن اولسه خالی بر زجاج | بول و قاروره اولور دیمه سراج
نور مصباح اولدی داد ذو الجلال | صنعت خلق اولدی شیشه هم سفال
لاجرم معدود اولان ظرف اولدی هب | متحد در جمله انوار و لهب
نور شش قندیل اوله چون آشکار | انلرک نورنده یوق عدّ و شمار
ظرفلردن مشرک اولمشدر جهود | مؤمن انجق ایلدی نوری شهود
چونکه ظرفی ایلیه منظور روح | پس کورر کیم ایکی اوله شیث و نوح
جوی او در کیم انده وار آب روان | آدم اولدر انده موجود اوله جان
بو دکل مردان و صورتدر همان | کشتکان شهوت و مقتول نان

حکایت آن راهب که روز با چراغ می کشت درمیان بازار از سر حالتی که او را بود

اول راهبک حکایتیدر که کندیده اولان حالت سببیله روز روشنده میان بازارده چراغ ایله کشت و کذار ایدردی

آن یکی با شمع برمیکشت روز — کرد بازاری دلش پرعشق وسوز
بو الفضولی کفت اورا کای فلان — هین چه میجویی بسوی هر دکان
هین چه میکردی تو جویان با چراغ — در میان روز روشن چیست لاغ
کفت میجویم بهر سو آدمی — کو بود حی از حیات آن دمی
هست مردی کفت این بازار پر — مرد ماننده آخر ای دانای حر
کفت خواهم مرد برجادهٔ دوره — در ره خشم و بهنکام شره
وقت خشم و وقت شهوت مرد کو — طالب مردی دوانم کو بکو
کو درین دو حال مردی در جهان — تا فدای او کنم امروز جان
کفت نادر چیز میجویی ولیک — غافل از حکم قضایی بین تو نیک
ناظر فرعی ز اصلی بیخبر — فرع ماییم اصل احکام قدر
چرخ کردان از قضا کمره کند — صد عطارد را قضا ابله کند
تنک کرداند جهان چاره را — آب کرداند حدید و خاره را
ای قراری داده ره را کام کام — خام خامی خام خامی خام خام
چون بدیدی کردش سنک آسیا — آب جورا هم ببین آخر بیا
خاک را دیدی برآمد بر هوا — درمیان خاک بنکر باد را
دیکهای فکر می بینی بجوش — اندر آتش هم نظر میکن بهوش
کفت حق ایوب را در مکرمت — من بهر موییت صبری دادمت
هین بصبر خود مکن چندین نظر — صبر دیدی صبر دادن را نکر
چند بینی کردش دولاب را — سر برون کن هم ببین تیزاب را
تو همی کویی که من مینم ولیک — دید آنرا بس علامتهاست نیک
کردش کف را چو دیدی مختصر — حیرتت باید بدریا در نکر
انکه کف را دید سرکویان بود — وانکه دریا دید او حیران بود
انکه کف را دید نیتها کند — وانکه دریا دید دل دریا کند
انکه کفها دید باشد در شمار — وانکه دریا دید شد بی اختیار
انکه او کف دید در کردش بود — وانکه دریا دید او بی غش بود

دعوت کردن مسلمان مغ را

مرمغی را کفت مردی کای فلان — هین مسلمان شو بباش از مؤمنان
کفت اکر خواهد خدا مؤمن شوم — ور فزاید فضل هم موقن شوم
کفت میخواهد خدا ایمان تو — تا رهد از دست دوزخ جان تو

شمع ایله کوندز بری پویان ایدی — چارسوده عشق ایله سوزان ایدی
برفضول اکا دیدیکیم ای فلان — سن نه استرسن ایدوب کشت دکان
پس ندر مطلب الکده بو چراغ — روز روشنده نیچون بو لهو و لاغ
دیدی هر سو استرم بر آدمی — کیم اوله اول زندهٔ فرخ دمی
دیدی بر مرد اولدی بازار اچره پر — آدمی زاد استه ای دانای حر
دیدی مطلوبدر اول مرد دوره — پیری وقت خشم و بر وقت شره
وقت خشم و وقت شهوت اوله مرد — اویله مرده پایمال همچو کرد
بو ایکی حال اوزره بر مرد اولسه تا — جانمی ایتسم فدا بنده اکا
دیدی نادر نسنه در پهل خواهشنک — غافل حکم قضا در جنبشنک
فرعه ناظر اصله اولدک بیخبر — فرع بر اصل اولدی احکام قدر
چرخ کردانی قضا کمره ایدر — صد عطارد کبی ابله ایدر
عالم تدبیری ایلر تنک و تار — ایلر احجار و حدیدی آب وار
ای قرار ایدن بو یولده کام کام — خاملر خامی سن ای ناپخته خام
دور ایدر کوردک چو سنک آسیا — کور بو آب جوییده کل بو یکا
خاکی چون کوردک هواده جلوه کر — قیل میان خاکده باده نظر
دیک افکاری کوررسن پرخروش — نار ههم ایله نظرده صرف هوش
دیدی حق ایوبه پهل بی کفت و کو — ساکه بن ویردم بو صبری موبمو
باقمه کندی صبرکه فکر ایله سن — ساکه کیمدر صبری احسان ایلین
دور ایدر کورمکده سن هر دم دولاب — دقت ایت مشهودک اولسون نور آب
دعوی رؤیتده سن کرچه مدام — وار اورؤیتده علامتلر تمام
دور ایدر کفلر چو کوردک مختصر — قیل تحیر ایله دریایه نظر
اولکه کفی کوردی سرکویان اولور — اولکه دریایی کورر حیران اولور
کف کورنلر نیت پیجا ایدر — سیر ایدن بحری دلن دریا ایدر
کف کورنلر اولدی موقوف شمار — اولدی دریا دیده لر بی اختیار
کف کورن سرکشتهٔ کردش اولور — اولکه دریا کوردی اول بی غش اولور

برمسلمانک بر کافری اسلامه دعوت ایتدیکیدر

پیری بر ترسایه دیدی ای فلان — کل مسلمان اول اولوب مؤمن همان
دیدی کر استرسه حق مؤمن ایدر — فضلن ایلرسه فزون موقن ایدر
دیدی حق استرسنک ایمانکی — دست دوزخدن رهای جانکی

لیک نفس نحس وآن شیطان زشت — میکشندت سوی کفران وکنشت
کفت ای منصف چو ایشان غالبند — یار او باشم که باشد زورمند
یار آن تا نم بدن کو غالبست — آن طرف افتم که غالب جاذبست
چون خدا میخواست از من صدق زفت — خواست او چه سود چون پیشش نرفت
نفس وشیطان خواست خود را پیش برد — وان عنایت قهر کشت وخرد مرد
تو یکی قصر وسرایی ساختی — اندرو صد نقش خوش افراختی
خواستی مسجد بود آن جای خیر — دیکری آمد مر آنرا ساخت دیر
یا تو بافیدی یکی کرباس تا — خوش بسازی بهر پوشیدن قبا
تو قبا میخواستی خصم از نبرد — رغم تو کرباس را شلوار کرد
چارهٔ کرباس چه بود جان من — جز زبون رای آن غالب شدن
او زبون شد جرم آن کرباس چیست — آنکه او مغلوب غالب نیست کیست
چون کسی بی خواست او بروی براند — خاربن در ملک وخانهٔ او نشاند
صاحب خانه بدین خواری بود — که چنین بروی خلاقت میرود
هم خلق کردم من ار تازه ونوم — چونکه یار اینچنین خواری شوم
چونکه خواست نفس آمد مستعان — تسخر آمد ایش شاء الله کان
من اکر ننک مغان یا کافرم — آن نیم که بر خدا این ظن برم
که کسی ناخواه او ورغم او — کردد اندر ملکت او حکم جو
ملکت او را فرو کیرد چنین — که نیارد دم زدن دم آفرین
دفع او میخواهد و می بایدش — دیو هر دم غصه می افزایدش
بندهٔ این دیو می باید شدن — چونکه غالب اوست در هر انجمن
تا مبادا کین کشد شیطان ز من — پس چه دستم کیرد آنجا ذو المنن
آنچه او خواهد مراد او شود — از که کار من دکر نیکو شود
حاش لله ایش شاء الله کان — حاکم آمد در مکان ولا مکان
هیچ کس در ملک او بی امر او — در نیفزاید سر یک تار مو
ملک ملک اوست فرمان آن او — کمترین سک بر در آن شیطان او

لیک نفس نحس وشیطان دنی — سوق ایدر کفر وکلیسایه سنی
دیدی چون غالبدر انلر منصفا — بن اکا یارم اوله غالب نما
اکه یاری خوش که اول غالب اولور — غالب البت سمتنه جالب اولور
خواهش صدق ایلسه بندن خدا — خواهشنک نفعی نه چون اولمز روا
نفس وشیطان خواهش اتیسه بدید — اول عنایت قهر اولوب اولدی طرید
سنکه بر قصر وسرای ایدوب بنا — آنی یوز نقش ایله قیلسک خوشنما
استدک مسجد اوله اول جای خیر — کلدی آخر ایلدی قهر ایله دیر
یا خود اولسک شوقله کرباس باف — تا قبا وصفیله ایده اتصاف
سن قبا استرسن اما خصم خس — رغمکه کرباسی شلوار ایتدی پس
چاره کرباسه ندر محجوب اولور — رأینه اول غالبک مغلوب اولور
جرمی کرباسک ندر اولدی زبون — غالبه مغلوب اولور البته دون
برکشی چون ایلیه جبر ایله کار — ایده ملک وخانه سن پرخار زار
صاحب خانه انکله خوار اولور — چون خلاف خواهشی درکار اولور
پس طراوت بنده اولدی کهنه کار — چونکه اولدم بویله یار مرد خوار
خواهش نفس اوله چونکیم مستعان — پس نه اولدی ان یشاء الله کان
کافرم ننک مغانم طوتکه بن — صانمه بنده اوله حقه بویله ظن
یوق ایکن اندن مشیت یعنی کس — حکم ایده ملکنده انک برنفس
اوله بویله ملکتنده کارکر — حکم غالب ایده عرض کر وفر
اولمیوب ممنوع ایده کارن قضا — فعلن اجرا ایده برعکس رضا
پس بو دیوه لازم اولدی اتباع — چونکه اولدر غالب بی امتناع
کین ایدوب شیطان اولورسه هزنم — دستکیرم کیم اولور انده بنم
اولکه ایلر هرنه ایلرسه مراد — پس بکا کیمدن اولور کارمده داد
حاش لله ان یشاء الله کان — اولدی محکوم مکان ولا مکان
اولمسه ملکنده امری کمسه بیل — یک سر مو نسنه یه قادر دکل
ملک انکدر حکم انک فرمان انک — برسک ناچیزیدر شیطان انک

مثل شیطان بر در رحمان

ترکمانرا کر سکی باشد بدر — بر درش بنهاده باشد رو وسر
کودکان خانه دمش میکشند — باشد اندر دست طفلان خوارمند
باز اکر بیکانهٔ معبر کند — حمله بروی همچو شیر نر کند

درکاه عظمت رحمانیده شیطانک مثل وتمثیلیدر

ترکمانک اولسه بر کلبی اکر — ایلر اول بابنده وضع روی وسر
خانه اطفالی ایدر جر ذنب — دست طفلانده اولور خوار اد.
ایلسه بیکانه اندن کر کذر — حمله ایلر اوستنه چون شیر نر

که اشدّاء علی الکفار شد / با ولی گل با عدو چون خار شد
زآب تماجی که دادش ترکمان / انچنان وافی شدست و پاسبان
پس سک شیطا نکه حق هستش کند / اندرو صد حیلت و فکرت تند
آب روها را غذای او کند / تا برد او آب روی نیک و بد
آب تماجست آب روی عام / که سک شیطان ازان یابد طعام
بر در خرکاه قدرت جان او / چون نباشد حکم را قربان بگو
گله گله از مرید و از مرید / چون سکی باسط ذراعیه بالوصید
بر در کهف الوهیت چو سک / ذرّه ذره امر جو برجسته رک
ای سک دیو امتحان میکن که تا / چون درین ره می نهند این خلق پا
حمله میکن منع میکن می نگر / تا که باشد ماده اندر صدق و نر
پس اعوذ از بهر چه باشد چو سک / گشته باشد از ترفع تیز تک
این اعوذ آنست کای ترک خطا / بانک برزن بر سکت ره برگشا
تا بیایم بر در خرگاه تو / حاجتی خواهم ز جود و جاه تو
چونکه ترک از سطوت سک عاجزاست / این اعوذ و این فغان ناجائز است
ترک هم گوید اعوذ از سک که من / هم ز سک درمانده ام اندر وطن
تو نمی یاری برین در آمدن / من نمی یارم ز در بیرون شدن
خاک اکنون بر سر ترک و قنق / که یکی سک هر دو را بند د عنق
حاش لله ترک اگر بانگی زند / سک چه باشد شیر نر خون قی کند
ای که خود را شیر یزدان خوانده ٔ / سالها شد با سکی درمانده ٔ
چون کند این سک برای تو شکار / چون شکار سک شدستی آشکار

کیم اشدّاء علی الکفار در / دوستانه گل عدویه خار در
آب تماجی که ویردی ترکمان / اول وفای کاره اولدی پاسبان
پس سک شیطانی کیم خلق ایتدی حق / اولدی انده نیچه حکمت ماسبق
ایلدی یوزلر صوین آکه غدا / آب روی نیک و بد جرّ ایده تا
آب تماج اولدی آب روی عام / کیم سک شیطان بولوراندن طعام
جانی باب خرکه قدرتده پست / نیچه اولمز حکمه قربان الست
سربسر استر مرید استر مرید / چون سک باسط ذراعی بالوصید
سک صفت کهف الوهیتده هپ / ذره ذره امرینه طاعتده هپ
ای سک دیو امتحان ایت کور که تا / چون بو یولده خلق ایدرلر وضع پا
حمله ایله منعه سعی ایت قیل نظر / مرد و زن کیمدر اوله صدق خبر
پس نیچون اولدی تعوذ چونکه سک / با ترفع اوله هر سو تیز تک
بو اعوذ اولدر که ای ترک خطا / کلبله ایله صدا یول آچ بکا
تا اولم واصل در خرگاهکه / اولمشم محتاج جود و جاهکه
چونکه سکدن صاحبی عاجز اولور / بو اعوذ و ناله ناجائز اولور
ترک اعوذ خوان اولور سکدنکه بن / خرکهمده عاجزم اول کلبدن
سنده بابه کلمکه یوق اقتدار / بنده یوقدر خارج بابه کذار
باشنه مهمان و ترکک اوله خاک / ایکیسین برکلب ایده پروهم و باک
نعرهٔ ترک اولسه کرهیبت نمون / سک ندر شیر ایلر استفراغ خون
ایکه وصفک شیر حق ایتدک گمان / نیچه ییل برکلب ایله عجزک عیان
باسنکچون نیچه کلب ایتسون شکار / چونکه سن اولدک شکاری آشکار

جواب گفتن مؤمن سنی کافر جبری را و در اثبات اختیار بنده دلیل گفتن سنت راهی باشد کوفتهٔ اقدام انبیا علیهم السلام بر یمین آن راه بیابان جبر که خود را اختیار نبیند و امر و نهی را منکر شود و تأویل کند و از منکر شدن امر و نهی لازم آید انکار بهشت که بهشت جزای مطیعان امرست و دوزخ جزای مخالفان امر و دیگر نگویم که بچه انجامد که العاقل یکفیه الاشاره و بر یسار آن راه بیابان قدر است که قدرت خالق را مغلوب قدرت خلق داند و ازان فسادها زاید که آن مغ

مؤمن سنینک کافر جبری یه اختیار بنده یی اثباتده جوابیدر و بنده نک اختیارینی اثباتده دلیل سویلدیکی که انبیا علیهم السلام قدملریله جاده و انلرک سنتی اولمش بریولدر اول یولک صاغ طرفی بیابان جبردر که اول بیابانه سالک اولان جبری کندونک اختیارنی کورمز و امر و نهی انبیایی انکار و زعمنجه تأویل ایدر و امر و نهیی انکاردن جنتی انکار ایلمک لازم کلور زیرا جنت امره مطیع اولنلرک جزاسی و دوزخ امره مخالف اولنلرک جزاسیدر و بو خصوص نهایت نیه منجر اولور العاقل یکفیه الاشاره و اول یولک صول طرفی بیابان قدردر که اکا سالک اولان خالقک قدرتنی خلقک قدرتنک مغلوبی بیلورلر اندن فسادلر متولد

جبری بر می شمرد

کفت مؤمن بشنو ای جبری خطاب . آن خود کفتی نک آوردم جواب
بازیٔ خود دیدی ای شطرنج باز بازیٔ خصمت ببین پهن و دراز
نامهٔ عذر خودت برخواندی نامهٔ سنی بخوان چه ماندی
نکته کفتی جبریانه در قضا سر آن بشنو زمن در ماجرا
اختیاری هست ما را بی کمان حس را منکر نتانی شد عیان
سنک را هرکز نکوید کس بیا از کلوخی کس کجا جوید وفا
آدمی را کس نکوید هین بپر یا بیا ای کور در من در نکر
کفت یزدان ما علی الاعمی حرج کی نهد بر کس حرج رب الفرج
کس نکوید سنک را دیر آمدی یا که چوبا تو چرا بر من زدی
اینچنین واجستها مجبور را کس بکوید یا زند معذور را
امر و نهی و خشم و تشریف و عتیب نیست جز مختار را ای پاک جیب
اختیاری هست در ظلم و ستم من ازین شیطان و نفس این خواستم
اختیار اندر درونت ساکن است تا ندید او یوسفی کف را نخست
اختیار و داعیه در نفس بود روش دید آنکه پر و بالی کشود
سک بخفته اختیارش کشته کم چون شکنبه دید جنبانید دم
اسب هم خوخو کند چون دید جو چون بجنبد کوشت کربه کرد مو
دیدن آمد جنبش آن اختیار همچو نفخی ز آتش انکیزد شرار
پس بجنبد اختیارت چون بلیس شد دلاله کارد پیغام ویس
چونکه مطلوبی برین کس عرضه کرد اختیار خفته بکشاید نورد
وان فرشته خیرها بر رغم دیو عرضه دارد میکند در دل غریو
تا بجنبد اختیار خیر تو زانکه پیش از عرضه خفتست این دو خو
پس فرشته و دیو کشته عرضه دار بهر تحریک عروق اختیار
میشود ز الهامها و وسوسه اختیار خیر و شرت ده کسه
وقت تحلیل نماز ای بانمک زان سلام آورد باید بر ملک
که ز الهام و دعای خوبتان اختیار این نمازم شد روان
باز از بعد کنه لعنت کنی بر بلیس ایرا کزوی منحنی
این دو ضد عرضه کنندت در سرار در حجاب غیب آمد عرضه دار
چونکه پردهٔ غیب برخیزد ز پیش تو ببینی روی دلالان خویش
وز سخنشان واشناسی بی کزند کان سخن کویان نهان اینها بدند

اولورکه انلری اول مغ جبری صایمشدر

دیدی مؤمن دیکله ای جبری خطاب . سویلدک سن اشته آل بندن جواب .
لعبکی کوستردک ای شطرنج باز لعبنی خصمکده کور دور و دراز
ایلدک سن نامهٔ عذرک بیان نامه خوان اهل سنت اول بو آن
جبریانه ایلدک بحث قضا کوش قیل بندن ندر بو ماجرا
بزده وار در اختیار بی کمان حسه باقمه چون نشان اولدی عیان
کیمسه احجاره دیمز کیم کل بکا برکسدن استمز کیمسه وفا
آدمه کیمسه دیمز پرواز قیل دیمز اعمایه بکا باق اویله پس
دیدی حق لیس علی الاعمی حرج ایتمز القای حرج رب الفرج
سنکه دیرمی کیمسه کچ کلدک قنی چوبه یا دیرمی نیچون اوردک بنی
بویله تکلیفات یوق مجبوره ایچون بر طرف حکم حرج معذوره ایچون
امر و نهی و خشم و تشریف و عتاب اولمدی مختاردن غیره صواب .
اولدی پیل ظلم و ستمده اختیار نفس و شیطاندن اوله چون سعی کار
اختیار ایتدی درونکده وطن یوسفی قطع یدا ایتمز کورین
نفسک اولدی داعیه هم اختیار کوردی روین آچدی پر اقتدار
اختیار کلب نائم اولدی کم جیفه کوردکده ایدر تحریک دم
اسب ایدر جو کورسه عرض زمزمه کربه ایلر لحمه قارشو دمدمه
اولدی پس رؤیت مدار اختیار نفخ ایدر آتشدن ایجاب شرار
اختیارک چونکه تحریک ایده دیو میل اولورسنده دلیل مکر و ریو
عرضهٔ مطلوبی چون درکار ایدر اختیار خفته یی بیدار ایدر
رغم شیطان اوزره خیراتی ملک عرض ایدنجه قلب اولور رشک فلک
اختیار خیرک ایلر جلوه کر عرضدن اول خفید خیر و شر
اولدی شیطان و ملک پس عرضه دار ایتمکه تحریک عرق اختیار
اولور الهام و وساوسدن همان اختیار خیر و شر سنده عیان
وقت تحلیل نماز ای نیکنام پس ملک اوزره آنکچون در سلام
سزدن الهام و دعا اولدی سعید بو نمازه اختیار اولدی بدید
هم کناه ایتسک ایدرسن صکره سن لعنت شیطانکه آندندر بو فن
ساکه پنهان ایکی ضد عرض اولمده عرضه دار اما حجاب غیبده
پردهٔ غیب اوله چون مرفوع بین روی دلالان اولور مشهود عین
سوزلرندن فرق ایدرسن اولزمان باکه بونلر در سخنکوی نهان

دیو کوید ای اسیر طبع وتن | عرضه میکردم نکردم زور من
وان فرشته کویدت من کفتمت | که ازین شادی فزون کردد غمت
آن فلان روزت نکفتم من چنان | که ازان سویست ره سوی جنان
ما محب جان روح افزای تو | ساجدان مخلص بابای تو
این زمانت خدمتی هم میکنیم | سوی مخدومی صلایت میزنیم
آن کره بابات را بوده عدا | در خطاب اسجدوا کرده ابا
آن کرفتی آن ما انداختی | حق خدمتهای ما نشناختی
این زمان مارا وایشانرا عیان | در نکر بشناس از لحن وبیان
نیمشب چون بشنوی رازی زدوست | چون سخن کوید سحر دانی که اوست
ور دو کس در شب خبر آرد ترا | روز از کفتن شناسی هردورا
بانک شیر وبانک سک در شب رسید | صورت هردو ز تاریکی ندید
روز شد چون باز در بانک آمدند | پس شناسد شان ز بانک آن هوشمند
مخلص اینک دیو وروح عرضه دار | هردو هستند از تتمهٔ اختیار
اختیاری هست در ما نا پدید | چون دو مطلب دید آید در مزید
اوستادان کودکانرا میزنند | آن ادب سنک سیه را کی کنند
هیچ کویی سنک را فردا بیا | ور نیایی من دهم بد را سزا
هیچ عاقل مر کلوخی را زند | هیچ با سنکی عتابی کس کند
در خرد جبر از قدر رسواترست | زانکه جبری حس خود را منکرست
منکر حس نیست آن مرد قدر | فعل حق حسی نباشد ای پسر
منکر فعل خداوند جلیل | هست در انکار مدلول دلیل
آن بکوید دود هست ونار نی | نور شمعی نی ز شمع روشنی
این همی بیند معین نار را | نیست میکوید پی انکار را
دامنش سوزد بکوید نار نیست | دامنش دوزد بکوید تار نیست
پس تسفسط آمد این معنی جبر | لاجرم بدتر بود زین رو ز کبر
کبر کوید هست عالم نیست رب | یا ربی کوید که نبود مستجب
این همی کوید جهان خود نیست هیچ | هست سوفسطایی اندر پیچ پیچ
جملهٔ عالم مقر در اختیار | امر ونهی این بیار وآن میار
او همی کوید که امر ونهی لاست | اختیاری نیست این جمله خطاست
حس را حیوان مقرست ای رفیق | لیک ادراک دلیل آمد دقیق
زانکه محسوست مارا اختیار | خوب می آید برو تکلیف کار

دیر که شیطان ای اسیر طبع وتن | عرض ایدردم اتیمدم ابرام بن
دیر ملک ساکه دیر ایدم دمبدم | ساکه بو شادی ایدر ایراث غم
دیمدیمی بن فلان کونده سکا | یول بو یولدر دار جنتدن یکا
بز محب روح جان افزا ایدک | ساجدان مخلص بابا ایدک
بو زمان هم ساکه خدمت ایلرز | جانب معبوده دعوت ایلرز
اول کروه اولدی عدوی اب سکا | اسجدوا امرندن ایتدیلر ابا
آنی طوتدک طوتمدک بو دعوتی | بیلمدک حق اوزره حق خدمتی
قیل نظر شمدی بزه هم انلره | صدق وکذبی فهم ایدرسن یکسره
دوستدن برراز اشتسک نیم شب | چون سحر سویلر بیلورسن بی تعب
ایکی کس کیجه خبر ویرسه همان | هر برک سوزدن اولور کوندز عیان
شیر ایله کلب ایلسه کیجه صدا | اولمسه تاریکی شب صورتنما
کوندز اولسه بینه انلر بانک زن | پس بیلور عاقل آنی آوازه دن
ماحصل شیطان وروح عرضه دار | هر بری اولدی مدار اختیار
بزده وار در اختیار نا پدید | چون ایکی مطلب کورر اولور مزید
ضرب ایدر شاکردینی استادلر | ایلمزلر هیچ تأدیب حجر
دیرمیسن احجاره کل فردا بکا | کلمز ایسک ایلرم ساکه جزا
ایلمز ضرب کلوخ اهل خرد | هیچ برسنکه عتاب ایتمز احد
اهل قدردن جبرا اولور رسواتر | کندی حسن جبریان انکار ایدر
ایلمز انکار حس اهل قدر | فعل حق حسی دکلدر ای پسر
منکر فعل خداوند جلیل | اولدی انکارنده مدلول دلیل
اول بری دیر دود وار در نار یوق | نور وار در شمع پرانوار یوق
بو کورر ناری معین دائما | بینه دیر یوق قدر ایدوب انکارکا
جامه سی یانسه دیر کیم نار یوق | جامه سن دیکسه دیر کیم تار یوق
پس تسفسط اولدی بو دعوای جبر | لاجرم اولدی قبیح الحال کبر
کبر ایدر اثبات عالم نفی رب | کرچه یا رب دیر ولکی نا مستجب
بو جهانی نفی ایدوب دیر اولدی هیچ | اولدی سوفسطایی وقف پیچ پیچ
سربسر عالم مقر اختیار | افعل ولا تفعل امر ونهی کار
اول دیمکده امر ونهیه اولدی لا | اختیاری نفی ایدر جمله خطا
حسی هم حیوان مقردر ای رفیق | لیکن ادراک دلیل اولدی دقیق
بزده محسوس اولدی چونکیم اختیار | خوب اولور مختار ایچون تکلیف کار

درک وجدانی چون اختیار و اضطرار و خشم و اصطبار و سیری و ناهار بجای حسیست که زرد را از سرخ بداند و فرق کند وخرد از بزرگ و تلخ را از شیرین و مشک از سرکین و درشت از نرم بحس مس و گرم از سرد و سوزان از سیر گرم وتر از خشک ومس دیوار از مس درخت پس منکر وجدانی منکر حس باشد و زیاده که وجدانی از حس ظاهرتر است زیرا حس را توان بستن و منع کردن از احساس و بستن راه و مدخل وجدانیات را ممکن نیست والعاقل یکفیه الاشارة

درک وجدانی اختیار واضطرار وخشم واصطبار وآچلق وطوقلق کبی حس مقامنده درکه سرخدن زردی وکوچکدن بزرکی وشیریندن تلخی وسرکین وپشکدن مشکی فرق وتمییز ایدوب حس مس ایله درشتی نرمدن وسردی گرمدن وخشک وتری ومس دیوار ایله مس درختی فهم ایدر پس امدی منکر درک وجدانی منکر حس حیوانی اولمش اولورکه درک وجدانی حس ظاهردن اوقع واظهردر زیرا حواس ظاهره یی صرف ودفع واحساسدن منع ایلمک ممکندر ولکن راه ومدخل وجدانیاتی سد ایلمک ممتنعدر

درک وجدانی بجای حس بود   هردو دریک جدول ای عم میرود
نغز می آید برو کن یا مکن   امر و نهی و ماجراها و سخن
این که فردا این کنم یا آن کنم   این دلیل اختیارست ای صنم
وان پشیمانی که خوردی زان بدی   زاختیار خویش گشتی مهتدی
جمله قرآن امر و نهیست و وعید   امر کردن سنگ و مرمر را که دید
هیچ دانا هیچ عاقل این کند   باکلوخ و سنگ خشم و کین کند
که بگفتم که چنین کن یا چنان   چون نکردید ای موات و عاجزان
عقل کی حکمی کند بر چوب و سنگ   مرد جنگی کی زند بر نقش چنگ
کای غلام بسته دست اشکسته پا   نیزه برگیر و بیا سوی وغا
خالقی که اختر و گردون کند   امر و نهی جاهلانه چون کند
احتمال عجز از حق راندی   جاهل و گیج و سفیهش خواندی
عجز نبود از قدر ور بود   جاهلی از عاجزی بدتر بود
ترک میگوید قنق را از کرم   بی سگ و بی دلق آسوی درم
وز فلان سو اندر آیین با ادب   تا سگم بندد ز تو دندان و لب
تو بعکس آن کنی بر در روی   لاجرم از زخم سگ خسته شوی
آنچنان رو که غلامان رفته اند   تا سگش گردد حلیم و مهرمند
تو سگی با خود بری یا روبهی   سگ بشورد از بن هر خرگهی
غیر حق را گر نباشد اختیار   خشم چون می آیدت بر جرم دار
چون همی خایی تو دندان بر عدو   چون همی بینی گناه و جرم او
گر ز سقف خانه چوبی بشکند   بر تو افتد سخت مجروحت کند
هیچ خشمی آیدت بر چوب سقف   هیچ اندر کین او باشی تو وقف

درک وجدانی اولور حسه بدل   هر بری بر جدولی ایلر محل
ایلمه ایله اولور مرغوب اکا   امر و نهی ایله کلام و ماجرا
بو که فردا شویله یا بویله ایدم   بیل دلیل اختیار اولدی اودم
اول ندامت اولدی محصول بدی   اختیارکدن اولورسن مهتدی
اولدی قرآن امر و نهی ایله وعید   مرمره امر ایلیه خود امر بعید
عاقل و دانادن ایلرمی صدور   خشم ایده سنگ و کلوخ ایچون ظهور
کیم دیدم بویله یا اویله قیل همان   نیچون ایتمز سز آنی ای عاجزان
هیچ دوشرمی عقله حکم چوب و سنگ   چنکیانه ساز اولورمی نقش چنگ
دست بسته پاشکسته ای غلام   نیزه آل گل جنکه دیرمی خاص و عام
انجم و افلاکی خلق ایدن ودود   نیچه ایلر امر و نهی بی وجود
نسبت ایتدک عجزی حاشا حقه سن   ایلدک جهل و سفاهتله سخن
یوق قدرده عجز اولورسه فرض حال   عجزدن جهل اولدی بدتر قیل خیال
ترکمان ضیفه دیسه گلسک بکا   بی سگ و بی دلق گل بندن یکا
هم فلان جانبدن ایله قصد باب   اولمسون دندان زده ساکه کلاب
سن اکا برعکس امر ایتسک ورود   حمله سندن کلبک ایلرسن قعود
اویله وار کیم اوله رسم هر غلام   کلب اوله تا کیم سکا حلم ایله رام
کلب یا روباه اوله همره سکا   حمله ایلر هر سگ خرگه سکا
چونکه یوقدر ماسواده اختیار   خصمکه نیچون ایدرسن خشمی کار
نیچون ایلرسن عدویه خشم و کین   نیچون اندن جرمی ایلرسن یقین
خانه سقفندن اغاج دوشسه اگر   ساکه اوسه زخمساز پای و سر
هیچ اولورمی چوب سقفه خشم و کین   سنده اول کین اوله وقف و مکین

که چرا بر من زدود ستم شکست   او عدو و خصم جان من بدست
کودکان خرد را چون میزنی   چون بزرگانرا منزه میکنی
آنکه دزدد مال تو کویی بکیر   دست و پایش را ببر اندر زکیر
وانکه قصد عورت تو میکند   صدهزاران خشم از تو می دمد
کر بیاید سیل و رخت تو برد   هیچ با سیل آورد کینی خرد
ور بیامد باد و دستارت ربود   کی ترا با باد دل خشمی نمود
خشم در تو شد بیان اختیار   تا نکویی جبریانه اعتذار
کر شتربان اشتری را میزند   آن شتر قصد زننده میکند
خشم اشتر نیست با آن چوب او   پس ز مختاری شتر بردست بو
همچنین سک کر بر و سنکی زنی   بر تو آرد حمله کردد منثنی
سنک را کر کیرد از خشم تو است   که تو دوری و ندارد بر تو دست
عقل حیوانی چو دانست اختیار   این مکو ای عقل انسان شرم دار
روشنست این لیک از طمع سحور   آن خورنده چشم می بندد ز نور
چونکه کلی میل او نان خوردنیست   رو بتاریکی کند که روز نیست
حرص چون خورشید را پنهان کند   چه عجب کر پشت بر برهان کند

حکایت هم در بیان تقریر اختیار خلق و بیان آنکه تقدیر و قضا سلب کننده اختیار نیست

کفت دزدی شحنه را کای پادشاه   آنچه کردم بود آن حکم اله
کفت شحنه آنچه من هم میکنم   حکم حقست ای دو چشم روشنم
از دکانی کر کسی تربی برد   کین ز حکم ایزدست ای باخرد
بر سرش کوبی دو سه مشت ای کره   حکم حقست این که اینجا باز نه
در یکی تره چو این عذر ای فضول   می نیاید پیش بقالی قبول
چون برین عذر اعتمادی میکنی   بر حوالی اژدهایی می تنی
از چنین عذر ای سلیم نانبیل   خون و مال و زن همه کردی سبیل
هر کسی پس سبلت تو بر کند   عذر آرد خویش را مضطر کند
حکم حق کر عذر می شاید ترا   پس بیاموز و بده فتوی مرا
که مرا صد آرزو و شهوتست   دست می بسته ز بیم هیبتست
پس کرم کن عذر را تعلیم ده   برکشا از دست و پای من کره
اختیاری کرده تو پیشهٔ   کاختیاری دارم و اندیشهٔ

کیم نیچون ایتدک بنم دستم شکست   ای عدو جان و خصم پای و دست
خرده اطفاله نیچون ضرب ادب   نیچون ایلرسن رجالی منتخب
سارق ماله ایدرسن دار و کیر   هم ایدرسن قطع یداچون اسیر
اهلکه قصد ایلسه نامحرمان   غیرت و خشمک اولور افزون همان
سیل ایله اتا اوله تاراج رخت   هیچ اولورمی سیله خشم و کین سخت
جلب دستارایتسه سندن کلسه باد   روزکاره خشم اولورمی ایله یاد
سنده خشم اولدی دلیل اختیار   جبریانه اولمیه تا اعتذار
کور شتربان ایلسه ضرب شتر   ضاربه ایلر اول اشتر قصد ضر
چوبه اولمز خشم اشتر سازکار   پس بیلور کیم انده یوقدر اختیار
کلبه سنک انداز اولور سنک همچنان   حمله ایلر ساکه خشم ایلر همان
ساکه خشمندر اولسه سنک کیر   دورسن اولمز سنکله جنک کیر
عقل حیوانی یه معلوم اختیار   عقل انسانی یه خود اظهر بو کار
فجر روشن لیک طماع سحور   چشمن ایلر اکل ایچون محجوب نور
آب و نانه چونکه میلی برقرار   لیلی اثبات ایلر انکار نهار
حرص ایدر خورشیدی چون بویله نهان   یوق عجب برهانده ایلرسه کمان

بو حکایت اختیار خلقی تقریر ایدوب تقدیر و قضا سلب اختیار ایتمدیکن بیان ایدر

شحنهٔ شاهی یه بر سارق دیدی   هر نه ایتسم اولدی حکم ایزدی
دیدی شحنه هر نکیم بنده ایدم   حکم حق اولدی کوزم نوری بودم
بردکاندن السه کس بر ترب اکر   حکم حقدر اولدی خود ای پسر
مشت اورورسن باشنه اول احمقک   قویرینه بویله در حکمی حقک
چونکه بو بر تره ده عذر ای فضول   اوله بقالک یانده ناقبول
نیچه ایلرسن بو عذره اعتماد   قرب اژدرهاده ظاهر در فساد
بویله عذر ایله اولور ای نانبیل   خون و مال و زن نه ایسه هپ سبیل
هر کس ایلر سبلتک بر کنده تر   نفسنی اول عذر ایله مضطر ایدر
عذر ایله مدفوع ایسه حکم خدا   آنی تعلیم ایله فتوی ویر بکا
بنده ده وار خشیت و صد آرزو   باغلیدر خشیتله دستم سو بسو
پس کرم قیل عذری تعلیم ایت بکا   عقده دن اولسون کشاده دست و پا
اختیاری ایلدک بر پیشه یی   اختیاره صرف ایدوب اندیشه یی

ورنه

ورنه چون بگزیدهٔ آن پیشه را از میان پیشهها ای کدخدا
چونکه آید نوبت نفس و هوا بیست مرده اختیار آید ترا
چون برد یک حبه از تو یار سود اختیار جنگ در جانت کشود
چون بیاید نوبت شکر نعم اختیارت نیست وز سنگی توکم
دوزخت را عذر این باشد یقین کاندرین سوزش مرا معذور بین
کس بدین حجت چه معذورت نداشت وز کف جلاد این دورت نداشت
پس بدین داور جهان منظوم شد حال آن عالم همت معلوم شد

نیچون ایتدک اختیار اول صنعتی غیری صنعتلردن ایتدک عزلتی
چونکه کلدی نوبت نفس وهوا اختیار بیست کس وار در سکا
آلسه کر بر حبه سندن یار سود اختیار جنک ایدر جاندن ورود
چونکه کلدی نوبت شکر نعم اختیارک یوق حجردن بلکه کم
عذر دوزخ بو اولور اندیشه قیل کیم بو یاقمقده بنی معذور بیل
کمسه بو حجتله معذور اولمدی پنجهٔ جلاددن دور اولمدی
پس بو رسم اوزره جهان منظومدر اول جهانک حالی خود معلومدر

حکایت هم در جواب جبری واثبات اختیار وصحت امر ونهی وبیان انکه عذر جبری در هیچ ملتی ودینی مقبول نیست وموجب خلاص نیست از سزای آن کار که کرده است چنانکه خلاص نیافت ابلیس جبر بدانکه گفت بما اغویتنی والقلیل یدل علی الکثیر

بو حکایت دخی جواب جبری یه جواب واثبات اختیار وصحت امر ونهیده خطاب اولوب آنی بیان ایدرکه جبرینک عذری هیچ بر دین وملتده مقبول اولمیوب موجب خلاص اولمز

آن یکی بر رفت بالای درخت می فشاند آن میوه را دزدانه سخت
صاحب باغ آمد وگفت ای دنی از خدا شرمیت کو چه میکنی
گفت از باغ خدا بندهٔ خدا گر خورد خرما که حق کردش عطا
عامیانه چه ملامت میکنی بخل بر خوان خداوند غنی
گفت ای ایبک بیاور آن رسن تا بگویم من جواب بو الحسن
پس ببستش سخت آندم بر درخت میزد او بر پشت وساقش چوب سخت
گفت آخر از خدا شرمی بدار میکشی این بی گنه را زار زار
گفت کز چوب خدا این بنده اش میزند بر پشت دیگر بنده خوش
چوب حق وپشت وپهلو ملک او من غلام آلت وفرمان او
گفت توبه کردم از جبر ای عیار اختیارست اختیارست اختیار
اختیارت اختیارش هست کرد اختیارش چون سواری زیر کرد
اختیارش اختیار ما کند امر شد بر اختیار ای مستند
حاکمی بر صورت بی اختیار هست هر مخلوق را در اقتدار
تا کشد بی اختیاری صید را تا برد بگرفته گوش او زید را
لیک بی هیچ آلتی صنع صمد اختیارش را کمند او کند
اختیارش زید را قیدش کند بی سگ وبی دام حق صیدش کند
آن درودگر حاکم چوبی بود وان مصور حاکم خوبی بود
هست آهنگر بر آهن قیمی هست بنا هم بر آلت حاکمی

بر درخته چیقدی بر آدم نهان میوه افشان اولدی دزدانه همان
کلدی باغک صاحبی دیدی اکا بو ندر ایتمزمیسن حقدن حیا
دیدی باغ حقده حقک بنده سی اولدی خرمادن عطا جوینده سی
عامیانه لوم ایدرسن سن بنی ایتمه بخل خوان مولای غنی
دیدی ای ایبک قیل احضار رسن اوله تا شافی جواب بو الحسن
انی محکم ایلیوب بند درخت پشت وساقن ایتدی وقف چوب سخت
دیدی آکه ایله شرم کردکار ایلمه بن بی کناهی خوار وزار
دیدی حق بنده وچوبله عیان پشت دیکر بنده یه اورر همان
چونکه چوب وپشت هم پهلو آنک آلت فرمانیم هر سو آنک
دیدی اولدم جبره شمدی توبه کار بنده وار در اختیار واختیار
اختیارک ایتدی ثبت اختیار راجل اولدی اختیار ایله سوار
برزه اولدی اختیار اکه طفیل اختیار اوزره اولور مأمور خیل
صورت بی اختیار اوزره نهان اقتداری حاکم خلق جهان
جذب ایدر بی اختیاری صیدا چون کوش کیر وصل اوله تا زیدا چون
آلت واسبابسز صنع صمد لیکن ایتمز اختیاری معتمد
اختیاریله اولور اول زیده قید بی سک وبی دام دلمز لیک صید
کورکه نجار اولدی چوبک حاکمی هم مصور نقش خوبک راسمی
آهنه آهنکر ایلر اهتمام حاکم آلات بنا در تمام

نادران باشد که چندین اختیار ... ساجد اندر اختیارش بنده وار
قدرت تو بر جمادات از نبرد ... کی جمادی را ازانها نفی کرد
قدرتش بر اختیارات آنچنان ... نفی نکند اختیاری را ازان
خواستش میکوی بر وجه کمال ... که نباشد نسبت جبر و ضلال
چونکه کفتی کفر من خواست ویست ... خواست خود را نیز هم میدانکه هست
زانکه بی خواه تو خود کفر تو نیست ... کفر بی خواهش تناقض کفتنیست
امر عاجز را قبیح است و ذمیم ... خشم بدتر خاصه از رب رحیم
کاو اکر یوغی نکیرد میزنند ... هیچ کاوی که نپرد میزنند
کاو چون معذور نبود در فضول ... صاحب کاو از چه معذورست و دول
چون نهٔ رنجور سر را بر مبند ... اختیارت هست بر سبلت مخند
جهد کن کز جام حق یابی نوی ... بی خود و بی اختیار آنکه شوی
انکه آن می را بود کل اختیار ... تو شوی معذور مطلق مست وار
هر چه کویی کفتهٔ می باشد آن ... هر چه روبی رفتهٔ می باشد آن
کی کند آن مست جز عدل و صواب ... که ز جام حق کشیدست او شراب
جادوان فرعون را کفتند پست ... مست را پروای دست و پای نیست
دست و پای ما می آن واحداست ... دست ظاهر سایه است و کاسد است

نادر اولدی بو که بونجه اختیار ... بنده آسا ایلیه ایجاد کار
قدرتک ایلر جمادی منطفی ... لیک اولمز جامدیت منتفی
قدرتن پل اختیارات اوزره سن ... ایلمز نفی اختیاری کمسه دن
اول ارادت اولدی بر وجه کمال ... اکه اولمز نسبت جبر و ضلال
کفر که دیرسک مشیت ایله در ... مطلبک انده معیت ایله در
سنده کفر اولدی طلبله متصل ... کفر بی خواهش تناقض اولدی پل
عاجزه امر اولدی مدخول و ذمیم ... باخصوص ایده غضب رب رحیم
یوغه سرکش کاو مضروب عقاب ... ایکن اوچمزسه اکا اولمز عتاب
کاو معذور اولمدن چون دور در ... صاحبی کاوکندن معذور در
چون دکلسن خسته بند سر نیچون ... اختیارک وار در مضطر نیچون
جهد قیل تا جام حقدن ایله نوش ... اول زمان بی اختیار ایله خروش
میده در اول دمده کلی اختیار ... سن اولوب معذور مطلق مست وار
هر نه سویلرسک میکدر اول سخن ... هر نه ایلرسک میکدر ما و من
کاری اول مستک اولور عدل و صواب ... جام حقدن چکدی چونکیم اول شراب
ساحران فرعونه دیدی حال چوق ... مست ایچون پروای دست و پای یوق
برده دست و پای می وحدت نما ... دست ظاهر سایه در کویا اکا

معنی ما شاء الله کان یعنی خواست خواست اوست
و رضای او جوید از خشم دیگران و از ردّ دیگران
دلتنگ مباشید کان اگرچه لفظ ماضیست لیکن
در فعل خدا ماضی و مستقبل نباشد که لیس
عند الله صباح و لا مساء

معنای ما شاء الله کان یعنی مشیت حقک اولوب مراد ایتدیکی
وجود پذیر اولور امدی حقک مشیت و رضاسنه طالب اولوب
اغیارک خشم و ردندن دلتنک اولمق کرکدر اگرچه کان
صیغهٔ ماضی ایله معتبر در ولکن خدایه نسبت ماضی و مستقبل اولمزکه
لیس عند الله صباح و لا مساء

قول بنده ایش شاء الله کان ... بهر آن نبود که تنبل کن در ان
بلکه تحریض است بر اخلاص و جد ... که دران خدمت فزون شو مستعد
کر بکویند آنچه میخواهی تو راد ... کار کار تست بر حسب مراد
انکهان تنبل کنی جائز بود ... کانچه خواهی وانچه کویی آن شود
چون بکویند ایش شاء الله کان ... حکم حکم اوست مطلق جاودان
پس چرا صد مرده اندر ورد او ... بر نکردی بندکانه کرد او
کر بکویند آنچه میخواهد وزیر ... خواست آن اوست اندر دار و کیر
کرد او کردان شوی صد مرده زود ... تا بریزد بر سرت احسان و جود

قول بنده ان یشاء الله کان ... صانمه کیم اولدی کسالتدن بیان
بلکه تحریض اولدیکیم قیل سعی و جد ... ازدیاد خدمته اول مستعد
کر دینلسه هر نه اینسک اقتصاد ... کارک اولدی جمله بر وفق مراد
اولزمان جائز ایدی سنده کسل ... اولسه حاصل کر سکا قول و امل
چون دینلدی ان یشاء الله کان ... پس انکدر حکم مطلق بی کمان
پس نیچون یوز جان ایله هر صبح و شام ... قوللغنده ایلمزسن اهتمام
دیسه لرکیم هر نه استرسه وزیر ... خواهشی اوزره انکدر دار و کیر
سو بسو ایلرسن اظهار وجود ... اوله سن تا مظهر احسان و جود

یا کریزی از وزیر و قصر او ‌‌ ‌ این نباشد جست و جوی نصر او
باز کونه زین سخن کاهل شدی ‌ ‌ منعکس ادراک و خاطر آمدی
امر امر آن فلان خواجه است هین ‌ ‌ چیست یعنی با جزا و کمتر نشین
کرد خواجه کرد چون امر آن او ‌ ‌ کو کشد دشمن رهاند جان دوست
هرچه او خواهد همان یابی یقین ‌ ‌ یا وه کم کو خدمت او بر کزین
یا چو حاکم اوست کرد او مکرد ‌ ‌ تا شوی نامه سیاه و روی زرد
حق بود تأویل کان کرمت کند ‌ ‌ پر امید و چست با شرمت کند
ور کند سست حقیقت این بدان ‌ ‌ هست تبدیل و نه تأویلست آن
این برای کرم کردن آمده است ‌ ‌ تا بکیرد نا امید از داد دست
معنی قرآن ز قرآن پرس و بس ‌ ‌ وز کسی کاتش زدست اندر هوس
پیش قرآن کشت قربانی و پست ‌ ‌ تا که عین روح او قرآن شده است
روغنی کو شد فدای کل بکل ‌ ‌ خواه روغن بوی کن خواهی تو کل

منظرو بزمندن ایلرسک کریز ‌ ‌ سا که ممکنمی اوله نصر عزیز
عکسنه بو سوزدن ایتدک صرف حس ‌ ‌ خاطر و ادراکک اولدی منعکس
دیسه لر خواجه فلانک امری پیل ‌ ‌ کار کردراندن اولمه منفصل
چونکه امر و حکم انکدر اولمه جدا ‌ ‌ دشمندن دوستن ایلر رها
هر نه استرسه اولور حاصل یقین ‌ ‌ دور اولمه اول اکا خدمت کزین
یوق چو حاکمدر قریب اولمه اکا ‌ ‌ اولمسون رنک خطر صورتنما
اولدی حق تأویل کیم کرم اولدی بو ‌ ‌ هم امید و هم ره شرم اولدی بو
پیل حقیقت کرسنی ایلرسه سست ‌ ‌ صانمه تأویل اولدی تبدیل درست
بو مشیت اولدی کرمیت ایچون ‌ ‌ طالبه تحصیل امنیت ایچون
معنیٔ قرآنی صور قرآنه سن ‌ ‌ یا سؤال ایت عاشق فرقانه سن
کیم اوله قرآنه قربان جان ایله ‌ ‌ تا که عین روح اوله قرآن ایله
کلده روغن اولسه محو جزؤ و کل ‌ ‌ شم بوی روغن ایت استرسه کل

وهمچنین قد جف القلم یعنی جف القلم وکتب لا تستوی الطاعة
والمعصیة ولا تستوی الامانة والسرقة جف القلم
ان لا یستوی الشکر والکفر جف القلم
ان الله لا یضیع اجر المحسنین

یعنی قلم امر حق ایله من الازل الی الابد حوادث قدرت پروردکاری
یازوب قورودی دیمکدر بو معنایی مفید در که طاعت معصیت ایله
امانت خیانت ایله متساوی و شکران کفرانه مساوی دکلدر
والله عظیم الشان اجر محسنینی اضاعت ایتمز

همچنین تأویل قد جف القلم ‌ ‌ بهر تحریض است بر شغل اهم
پس قلم بنوشت که هر کار را ‌ ‌ لایق آن هست تأثیر و جزا
کژ روی جف القلم کژ آیدت ‌ ‌ راستی آری سعادت زایدت
ظلم آری مدبری جف القلم ‌ ‌ عدل آری برخوری جف القلم
چون بدزدی دست شد جف القلم ‌ ‌ خورد باده مست شد جف القلم
تو روا داری روا باشد که حق ‌ ‌ همچو معزول آید از حکم سبق
که ز دست من برون رفتست کار ‌ ‌ پیش من چندین میا چندین مزار
بلکه معنیٔ آن بود جف القلم ‌ ‌ نیست یکسان نزد من عدل و ستم
فرق بنهادم میان خیر و شر ‌ ‌ فرق بنهادم ز بد هم از بتر
ذره کر در تو افزونی ادب ‌ ‌ باشد از یارت بداند فضل رب
قدر آن ذره ترا افزون دهد ‌ ‌ ذره چون کوهی قدم بیرون نهد
پادشاهی که بپیش تخت او ‌ ‌ فرق نبود از امین و ظلم جو
آنکه می لرزد ز بیم رد او ‌ ‌ وانکه طعنه میزند در جد او

بویله در تأویل قد جف القلم ‌ ‌ اولدی حث و رغبت شغل اهم
پس قلم یازدیکه پیل سر تا بپا ‌ ‌ اولدی هر بر فعله لایق بر جزا
کجروه جف القلمدر کجروی ‌ ‌ راسترو اولدی سعادتله قوی
ظلم ایدن مردود اولور جف القلم ‌ ‌ عدل ایدن مسعود اولور جف القلم
دزده قطع دست اولور جف القلم ‌ ‌ باده نوشان مست اولور جف القلم
بور وا میدر روا کیم اوله حق ‌ ‌ صورت معزول حکم ما سبق
دیه حاشا کتدی بندن حکم کار ‌ ‌ عرض حاجات ایله قیلمه آه و زار
بلکه بودر معنیٔ جف القلم ‌ ‌ صانمه یکساندر بکا عدل و ستم
اولدی فرق اوزره میان خیر و شر ‌ ‌ فرقی واردر بدن که اول اوله بتر
سنده افزون اولسه بر ذره ادب ‌ ‌ هیچ یوقدر شبهه اولدی فضل رب
قدرینی اول ذره نک افزون ایدر ‌ ‌ ذره پاین کوه وش بیرون ایدر
سندنده برشه ناعالمک ‌ ‌ اولمیه فرقی امین و ظالمک
بیم ردیله بری لرزان آنک ‌ ‌ طعن جدیله بری کویان آنک

فرق نبود هر دو یک باشد برش / شاه نبود خاک تیره بر سرش
ذرهٔ کر جهد تو افزون بود / در ترازوی خدا موزون بود
پیش این شاهان همارە جان کنی / بیخبر ایشان ز عذر روشنی
کفت عمازی که بد کوید ترا / ضایع آرد خدمتت را سالها
پیش شاهی که سمیعست و بصیر / کفت عمازان نباشد جایکیر
جمله عمازان ازو آیس شوند / سوی ما آیند و افزایند بند
پس جفا کویند شه را پیش ما / که برو جف القلم کم کن وفا
معنیٔ جف القلم کی آن بود / که جفاها با وفا یکسان بود
بل جفا را هم جفا جف القلم / وان وفا را هم وفا جف القلم
عفو باشد لیک کو فرّ امید / که بود بنده ز تقوی روسپید
دزد را کر عفو باشد جان برد / کی وزیر و خازن مخزن شود
ای امین الدین ربانی بیا / کز امانت رست هر تاج و لوا
پور سلطان کر برو خائن شود / آن سرش از تن بدان باین شود
ور غلام هندوی آرد وفا / دولت او را میزند طال بقا
چه غلام ار بر در سک با وفاست / در دل سالار او را صد رضاست
زین چو سک را بوسه بر پوزش دهد / کر بود شیری چه پیروزش دهد
جز مکر دزدی که خدمتها کند / صدق او بیخ جفا را بر کند
چون فضیل رهزنی کو راست باخت / زانکه ده مرده بسوی توبه تاخت
وانچنانکه ساحران فرعون را / روسیه کردند از صبر و وفا
دست و پا دادند در جرم قود / آن بصد ساله عبادت کی شود
تو که پنجه سال خدمت کردهٔ / کی چنین صدقی بدست آوردهٔ

ایکیسی بر آکه فرق ایتمز عیان / شاه اولمز باشنه طپرق همان
ذره کیم جهد کدن اول افزون اولور / حق ترازوسنده پل موزون اولور
خدمت ایلرسن بو شاهانه مدام / بی خبر انلر دکل قدرک تمام
بد دیسه عمازا کا تابع اولور / بونجه ییللق خدمتک ضایع اولور
حق او سلطاندر سمیع وهم بصیر / قولی عمازانک اولمز کارکیر
اندن اول عمازلر مأیوس اولور / بو طرفده مکر ایله مأنوس اولور
پس ایدرلر شاهه القای جفا / کیم اکا جف القلم ایتمه وفا
معنیٔ جف القلم اولمز روا / کیم اوله یکسان وفا ایله جفا
بل جفا ایچون جفا جف القلم / هم وفا ایچون وفا جف القلم
عفو اولور لیکن قنی فرّ امید / کیم اوله تقوی ایله قول روسفید
دزد اکر عفو اولسه جان ایلر خلاص / لیکن اولمز اول وزیر و عبد خاص
ای امین الدین ربانی سکا / پل امانتدن اولور تاج و لوا
اوغلی خائن اولسه سلطانه اکر / پایدار اولمز انک جسمنده سر
بندهٔ هندو وفادار اولسه ایک / دولت و اقبال اولور اکا شریک
بنده یی قو کلب اکر ایتسه وفا / اکه سالاری ایدر حسن رضا
بو وفاسکدن اولنجه معتبر / شیردن اولسه دخی مرغوبتر
یا مکر بر دزد اولوب خدمت نما / اوله صدقی قالع بیخ جفا
چون فضیل رهزن ایتدی سعی تام / توبهٔ مردانه قیلدی اهتمام
یا چو سحاران که فرعون تباه / انلرک صدقندن اولدی روسیاه
دست و پایی ایتدیلر بذل قصاص / اولدی یوز ییللق عبادتدن بو خاص
اللی ییلدر سنکه خدمت ایلدک / بویله صدقه قنده همت ایلدک

حکایت آن درویش که در هری غلامان عمید خراسان را آراسته دید و بر اسبان تازی با قباهای زربفت و کلاههای مغرق وغیر آن پرسید که اینها کدام امیرانند و چه شاهانند کفتند او را که اینها امیران نیستند غلامان عمید خراسانند روی باسمان کرد که ای بار خدا غلام پروردن از عمید بیاموز آنجا مستوفی را عمید کویند

اول درویشک حکایتیدر که هراتده عمید خراسانک قوللرینی زربفت قبا و دستار مطلا و سائر آرایش ایله عربی آتلره اوستنده آراسته کوروب بونلر قنغی شاهلر و امیرلردر دیو سؤال ایتدکده بونلر امرادکللر در عمید خراسانک غلاملریدر دیدکلرنده درویش مزبور یوزن جانب آسمانه طوتوب کستاخانه ای خدا بنده پرورلکی عمیددن کور دیدیکیدر هراتده مستوفی یه یعنی دفتردارە عمید اطلاق اولنور

آن یکی کستاخ رو اندر هری / چون بدیدی او غلام مهتری
چون هری شهرنده بر کستاخ کام / باقدی کوردی محتشم بر قاچ غلام

جامهٔ اطلس کمر زرین روان   روی کردی سوی قبلهٔ آسمان
کای خدا زین خواجهٔ صاحب منن   چون نیاموزی تو بنده داشتن
بنده پروردن بیاموز ای خدا   زین رئیس و اختیار شهر ما
بود محتاج و برهنه و بی نوا   در زمستان لرزلرزان از هوا
انبساطی کرد آن از خود بری   جرأتی میکرد او از لمتری
اعتمادش بر هزاران موهبت   که ندیم حق شد اهل معرفت
گر ندیم شاه گستاخی کند   تو مکن زانکه نداری آن سند
حق میان داد و میان به از کمر   گر کسی تاجی دهد او داد سر
تا یکی روزی که شاه آن خواجه را   متهم کرد و ببستش دست و پا
آن غلامانرا شکنجه می نمود   که دفینهٔ خواجه بنمایید زود
سرّ او با من بگویید ای خسان   ورنه برّم از شما حلق و لسان
مدت یکماهشان تعذیب کرد   روز و شب اشکنجه و افشار و درد
پاره پاره کردشان و یک غلام   راز خواجه وا نگفت از اهتمام
گفتش اندر خواب هاتف کای کیا   بنده بودن هم بیاموز و بیا
ای دریده پوستین یوسفان   گر بدرّد گرگت آن از خویش دان
زانکه می بافی همه ساله بپوش   زانکه می کاری همه ساله بنوش
فعل تست این غصهای دمبدم   این بود معنیٔ قد جف القلم
که نگردد سنت ما از رشد   نیک را نیکی بود بد راست بد
کار کن هین که سلیمان زنده است   تا تو دیوی تیغ او برّنده است
چون فرشته گشت از تیغ ایمنیست   از سلیمان هیچ او را خوف نیست
حکم او بر دیو باشد نی ملک   رنج در خاکست نی فوق فلک
ترک کن این جبر را که بس تهیست   تا بدانی سرّ سرّ جبر چیست
ترک کن این جبر جمع منبلان   تا خبر یابی ازان جبر چو جان
ترک معشوقی کن و کن عاشقی   ای گمان برده که خوب و فایقی
ای که در معنی ز شب خامشتری   گفت خود را چند جویی مشتری
سر بجنبانند پشت بهر تو   رفت در سودای ایشان دهر تو
تو مرا گویی حسد اندر مپیچ   چه حسد آرد کسی از فوت هیچ
هست تعلیم خسان ای چشم شوخ   همچو نقش خرد کردن بر کلوخ
خویش را تعلیم کن عشق و نظر   کان بود چون نقش فی جرم الحجر
نقش تو با تست شاگرد و فا   غیر فانی شد کجا جویی کجا

جامه سی اطلس کمر زرین همان   ایتدی روین رفع سمت آسمان
دیدیکیم بو خواجه ده ای کردکار   بنده پرور رسمی اولدی آشکار
بنده یه بویله کرکدر تربیه   کیم بو خواجه ایلمشدر تعبیه
چونکه عریان ایدی محتاج نوا   لرزه ناک ایتمشدی سردیٔ هوا
بیخودانه ایتدی عرض انبساط   جرأت اظهار ایلدی بی احتیاط
ایتدی استظهار عفو و عاطفت   اول ندیم حق واهل معرفت
گر ندیم شاه ایده گستاخ کار   ایتمه سن کیم سنده یوق اول اعتبار
حق میان ویردی کمردن معتبر   تاجدار ایسک سکا اول ویردی سر
تا که شاه اول خواجه یی بر کون تمام   ایتدی دست و پای بسته اتهام
اول غلامانه شکنجه ایتدیلر   خواجه نک مالیله رنجه ایتدیلر
دیدیلر سویله قنی اول ربح و مال   یوخسه دستمدن نجات امر محال
اولدیلر تعذیب ایله بر آی اسیر   روز و شب اشکنجه و قهر و نفیر
پاره پاره اولدی اندن بر غلام   خواجه رازن دیمدی چکدی غرام
آکه هاتف دیدی دوشده ای حسن   بنده لک رسمن تعلم ایله سن
ای دریده پوستین یوسفان   کندیکی بیل گرگ درنده همان
اولکه نسج ایتدک بو ییل ایله قبا   هر نه زرع ایتدک بو ییل ایله غدا
کندی فعلکدر غموم دمبدم   اشته بودر معنیٔ جف القلم
سنت حقده تبدل یوق ابد   نیکه اولور نیکه جزا بد کاره بد
بیل سلیمان زنده در اول کارگر   دیو اولور سک تیغی برّاندر حذر
کیم ملکدر ایمن اولدی تیغدن   یوق سلیماندن اکا خوف و حزن
دیوه در حکمی ملک اوزره دگل   رنج خاکدر فلکدن منفصل
ترک قیل بو جبری کیم اولدی تهی   ایله سرّ سرّ جبره آکهی
ایله ترک جبر جمع منبلان   جان کبی جبر اوله تا سا که عیان
ترک معشوقی ایدوب سن عاشق اول   ای اسیر ظن فایق صادق اول
کیجه دن خاموش ایکن معنیده سن   قولکه بو مشتری جویندن
باش صالارلر پیشکاهکده سکا   وقتک اول سودا ده ایتدک بیل هوا
سن بکا دیرسک حسد در بوادا   هیچ فوتندن حسد اولسونمی یا
اولدی تعلیم خسان و ناکسان   بر کلوخه خرده نقش ایتمک همان
کندیکه تعلیم قیل عشق و نظر   کیم اولور کالنقش فی جرم الحجر
نقشک اولدی سا که شاگرد و فا   قنده استرسنکه غیر اولدی فنا

تا کنی مر غیر را حبر و سنی   خویش را بدخو و خالی میکنی
متصل چون شد دلت با آن عدن   هین بگو مهراس از خالی شدن
امر قل زین آمدش کای راستین   کم نخواهد شد بگو دریاست این
انصتوا یعنی که آبت را بلاغ   هین تلف کم کن که لب خشکست باغ
این سخن پایان ندارد ای پدر   این سخن را ترک کن پایان نگر
غیرتم ناید که پیشت بیستند   بر تو میخندند عاشق نیستند
عاشقانت در پس پردهٔ کرم   بهر تو نعره زنان بین دمبدم
عاشق آن عاشقان غیب باش   عاشقان پنج روزه کم تراش
که بخوردندت ز خدعهٔ جذبهٔ   سالها زیشان ندیدی حبهٔ
چند هنگامه نهی بر راه عام   کام سختی بر نیاید هیچ کام
وقت صحت جمله یارند و حریف   وقت درد و غم بجز حق کو الیف
وقت درد چشم و دندان هیچ کس   دست تو گیرد بجز فریاد رس
پس همان درد و مرض را یاد دار   چون ایاز از پوستین کن اعتبار
پوستین آن حالت درد تواست   که گرفتست آن ایاز از ابدست

غیر ایچون جبر ایلر ایسهک پندیکی   خالی و بدخوی ایدرسن کندیکی
متصل ایسه دل اول عالی دمه   سویله خالی اولمدن خوف ایلمه
امر قل کلدی انکچون متصل   اکسک اولمز سویله بو بحر اولدی بیل
انصتوا اولدی صوبی بالهو ولاغ   ایتمه ضایع خشک لبدر صحن باغ
بو سوزک پایانی یوقدر پکمان   عاقبت بین اول سوزی ترک ایت همان
باکه غیرتدر یانکده متصل   هر بری خندان سکا عاشق دکل
اولمده عاشقلرک پرده نشین   هپ سنکچون نعره پرداز انین
عاشق اول اول عاشقان غیبه سن   فارغ اول بش کون اولان عشاقدن
خدعه دن مغرور ایدرلر هر یکا   بونجه ییل یوق حبه انلردن سکا
نیچه برهنگامه ساز عامسن   کام امید ایتمکده سن ناکامسن
وقت صحت جمله سی یار و حریف   وقت درد و غمده بس رب لطیف
وقت درد چشم و دندانکده کس   دستگیر اولمز او در فریادرس
پس سن اول امراض و دردی فکرت ایت   چون ایاز اول پوستینی هم عبرت ایت
پوستین اول حالت دردک سنک   سنتی اولدی ایاز روشنک

باز جواب گفتن آن کافر جبری آن سنی را که باسلامش دعوت میکرد و به ترک اعتقاد جبر دعوت میکرد و دراز شدن مناظره از طرفین که مادهٔ اشکال و جواب را نبرد الا عشق حقیقی که او را پروای آن نماند ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء

اول سنی کافر جبری یی اسلامه دعوت و اعتقاد جبری ترک ایله نصیحت ایلدیکی وطرفیندن طول مناظره واقع ومادهٔ اشکال وجوابک قطعی عشق حقیقی یه و البته اولوب پروای این و آنی قاطع اولدیغن بیاندرکه ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء

کافر جبری جواب آغاز کرد   که از آن حیران شد آن منطیق مرد
لیک اگر من آن جوابات و سؤال   جمله وا گویم بمانم زین مقال
زان مهمتر گفتنیها هست مان   که بدان فهم تو به یابد نشان
اندکی گفتیم زان بحث ای عتل   زاندکی پیدا شود قانون کل
همچنین بحثست تا حشر بشر   در میان جبری و اهل قدر
گر فرو ماندی ز دفع خصم خویش   مذهب ایشان برافتادی زپیش
چون برون شوشان نبودی در جواب   پس رمیدندی از آن راه تباب
چونکه مقضی بد دوام آن روش   میدهدشان از دلائل پرورش
تا نگردد ملزم از اشکال خصم   تا بود محجوب از اقبال خصم
تا که این هفتاد و دو ملت مدام   در جهان ماند الی یوم القیام

ایلدی اول جبری آغاز جواب   اولدی حیران اندن اول حکمت مآب
نقل اولنسه اول جوابات و سؤال   اقتضا ایلر قاله بو خوش مقال
بنده سوزلر وار دخی اندن اهم   کیم اولور فهمک انک ایله اتم
سویلیم اول بحثدن شیء قلیل   کیم قلیل اولور کثیر ایچون دلیل
اولدی بو بحث اوزره تا حشر بشر   زمرهٔ جبری ایله اهل قدر
عاجز اولسه دفع خصمکدن اگر   مذهبن قیل ابتدا نا معتبر
اولمسه انلرده تخریج جواب   انلره وحشت ویردی بو تباب
اولدی مقتضی چون او مذهبده دوام   بولدیلر نیچه دلیل بی نظام
اولمیه تا ملزم اشکال خصم   اولدیلر مستخفی اقبال خصم
تا که بو یتمش ایکی ملت مدام   اوله عالمده الی یوم القیام

چون

چون جهان ظلمتست وغیب این　　از برای سایه می باید زمین
تاقیامت ماند این هفتاد ودو　　کم نیاید مبتدع راگفت وگو
عزت مخزن بود اندر بها　　که برو بسیار باشد قفلها
عزت مقصد بود ای ممتحن　　پیچ پیچ راه وعقبه وراهزن
عزت کعبه بود وان نادیه　　رهزنیٔ اعراب وطول بادیه
هر روش هر ره که آن محمود نیست　　عقبهٔ ومانعی ورهز نیست
این روش خصم وحقود آن شده　　تا مقلد در میان حیران شده
صدق هر دو ضد بیند در روش　　هر فریقی در ره خود خوش منش
گر جوابش نیست می بند دستیز　　بر هما ندم تا بروز رستخیز
که مهان ما بدانند این جواب　　گرچه از ما شد نهان وجه صواب
پوز بند وسوسه عشقست وبس　　ورنه کی وسواس را بستست کس
عاشقی شو شاهدی خوبی بجو　　صید مرغابی همی کن جو بجو
کی بری زان آب کان آبت برد　　کی کنی زان فهم فهمت راخورد
غیر این معقولها معقولها　　یابی اندر عشق بافر وبها
غیر این عقل تو حق راعقلهاست　　که بدان تدبیر اسباب سماست
که بدین عقل آوری ارزاق را　　زان دگر مفرش کنی اطباق را
عشر امثالت دهد یا هفتصد　　چون ببازی عقل در عشق صمد
آن زنان چون عقلها در باختند　　بر رواق عشق یوسف تاختند
عقلشان یکدم ستد ساقیٔ عمر　　سیر گشتند از خرد باقیٔ عمر
اصل صد یوسف جمال ذو الجلال　　ای کم از زن شو فدای آن جمال
عشق برد بحث را ای جان وبس　　کوز گفت وگو شود فریاد رس
حیرتی آید زعشق آن نطق را　　زهره نبود که کند او ماجرا
که بترسد گر جوابی وادهد　　گوهری از کنج او بیرون نهد
لب ببندد سخت او از خیر وشر　　تا نباید کز دهان افتد گهر
همچنانکه گفت آن یار رسول　　چون نبی برخواندی بر ما فصول
آن رسول مجتبی وقت نثار　　خواستی از ما حضور وصد وقار
آنچنانکه بر سرت مرغی بود　　کز فواتش جان تو لرزان شود
پس نیارے هیچ جنبیدن زجا　　تا نگیرد مرغ خوب تو هوا
دم نیاری زد ببندی سرفه را　　تا نباید که بپرد آن هما
ور کست شیرین بگوید یا ترش　　بر لب انگشتی نهی یعنی خمش

بو جهانده غیب وظلمت در کمین　　سایه یه لازمدر البته زمین
قالدی بو یتمش ایکی تا حشره دک　　اکسک اولمز مبتدعه قیل شک
عزت محصول مخزندر اگر　　کثرت قفل اولسه انده کارگر
عزت مقصد اولور ای ممتحن　　پیچش راه وهراس راهزن
اولدی کعبه عزتینه نادیه　　دزدیٔ اعراب وطول بادیه
هر روش هر ره که نامحمود اوله　　هم یینه آفات ایله مسدود اوله
بو روشده حقد خصم اوله گواه　　تا مقلد اوله حیران دوراه
ایکی ضده سد اوله صدق روش　　هر فریق اوله یولنده خوش منش
ایلر استکبار بولمزسه جواب　　بو عناد اوزره الی یوم الحساب
کیم امامانه عیاندر بو جواب　　بزده پنهان ایسه گرچه صواب
عشقدر بند دهان وسوسه　　یوخسه قهر اولمز وساوس هر کسه
عاشق اول معشوق خوب ایت جست وجو　　صید مرغابه گرکدر عزم جو
غیر نافع آنکی قطع ایدن آب　　فهم اولورمی ایلین فهمک خراب
وار بو معقولا تدن معقوللر　　ایلک اولور محصول عشق معتبر
عقلنک غیری عقول اولدی اکا　　کیم ایدر تدبیر اسباب سما
هم اولور اول عقلله ارزاق هپ　　فرش اولور اول عقلله اطباق هپ
عشر امثالن ویریر یا هفتصد　　عقل اوله چون مبدل عشق صمد
برطرف ساز اولدے عقله چون زنان　　عشق یوسف اولدے انلرده نشان
بر نفس عقلن الوب ساقیٔ عمر　　اولدیلر سیر خرد باقیٔ عمر
اصل صد یوسف جمال ذو الجلال　　اولمه زندن کمتر اول محو جمال
عشقدر قطع ایلین بو بحثی بس　　گفتگودن کیم او در فریاد رس
عشقدن اول نطق اولور حیرت نما　　زهره سی یوق ایده نقل ماجرا
خوفی اولدر کیم ویررسه بر جواب　　بر گهر ایده دهاندن شتاب
خیر وشرده اویله بند لب ایدر　　دوشمیه تا گنج دهاندن گهر
اول جهتدن دیدے اول یار رسول　　وحی ایله ایتسه نبی بسط فصول
اول رسول مجتبا وقت نثار　　بزدن استردی حضور ایله وقار
شویله کیم باشکده بر قوش وار همان　　مضطرب سن اولمسون دیو رمان
مرکزکده جنبش ایتمزسن که تا　　ایتمیه اول مرغ پرواز هوا
سرفه یی بند ایدوب المازسن نفس　　اوچمیه تا اول همای بی قفس
تلخ وشیرین سویلسه بر کس سکا　　پارمغک قورسون دوداغکدن یکا

حیرت آن مرغست خاموشت کند　　برنهد سر دیگ و پر جوشت کند

پرسیدن پادشاه قاصدا ایاز را که چندین غم و شادی با چارق و پوستین که جمادست چه میگویی تا ایاز را در سخن آورد

ای ایاز این مهرها بر چارقی　　چیست آخر همچو بربت عاشقی
همچو مجنون از رخ لیلی خویش　　کرده ٔ تو چارقی را دین و کیش
با دو کهنه مهر جان آمیخته　　هر دو را در حجره ٔ آویخته
چند گویی با دو کهنه تو سخن　　در جمادی میدمی سرّ کهن
چون عرب با ربع و اطلال ای ایاز　　میکنی از عشق دستان دراز
چارقت ربع کدامین آصف است　　پوستین گویی که کرته ٔ یوسف است
همچو ترسا که شمارد با کشش　　جرم یکساله زنا و غل و غش
تا بیامرزد کشش زو آن گناه　　عفو او را عفو داند از اله
نیست آگه آن کشش از جرم و داد　　لیک بس جادوست عشق و اعتقاد
دوستی و وهم صد یوسف تند　　اسحر از هاروت و ماروتست خود
صورتی پیدا کند بر یاد او　　جذب صورت آردت در گفت و گو
راز گویی پیش صورت صد هزار　　آنچنانکه یار گوید پیش یار
نی بدانجا صورتی نی هیکلی　　زاده از وی صد الست و صد بلی
آنچنانکه مادر دل برده ٔ　　پیش گور بچه ٔ نو مرده ٔ
رازها گوید بجد و اجتهاد　　می نماید زنده او را آن جماد
حی و قائم داند او آن خاک را　　چشم و گوشی داند آن خاشاک را
پیش او هر ذره ٔ آن خاک گور　　گوش دار و هوش دار وقت شور
مستمع داند بجد آن خاک را　　خوش نگر این عشق ساحرناک را
آنچنان بر خاک گور تازه او　　دمبدم خوش می نهد با اشک رو
که بوقت زندگی هرگز چنان　　روی ننهاده است بر پور چو جان
از عزا چون چند روزی بگذرد　　آتش آن عشق او ساکن شود
عشق بر مرده نباشد پایدار　　عشق را بر حی و بر قیوم دار
بعد از آن زان گور خود خواب آیدش　　از جمادی هم جمادی زایدش
زانکه عشق افسون خود بربود و رفت　　ماند خاکستر چو آتش رفت تفت
آنچه بیند آن جوان در آینه　　پیر اندر خشت می بیند همه
پیر عشق تست نی ریش سفید　　دستگیر صد هزاران ناامید

حیرت اول قوشدر سنی خاموش ایدر　　دیک سربسته ولیکن جوش ایدر

پادشاه تغافل کونه وضع ایله چارق جماد ایکن غم و شادیده نه سویلرسن دیو استنطاق ایچون ایازه سؤال ایتدیکیدر

چارغه میلن ایازه صوردی شاه　　کیم ندر بو عاشقانه رسم و راه
روی لیلی یه چو مجنون متصل　　ایلدک بر چارغه سن ربط دل
ایکی کهنه شیئه ایتدک میل تام　　ایکیسنه اولدی بر حجره مقام
ایکی کهنه نسنه یه تا کی سخن　　بو جماد ایله دمک سرّ کهن
ربع و اطلاله عرب وش ای ایاز　　مشق عشق ایتیکده سن دور و دراز
قنغی آصفدن بو چارق دانه بین　　یوسف و پیراهن انجق پوستین
همچو ترسا کیم ایدر عرض کشش　　بر ییلک جرمن زنا و غل و غش
تا کشش اندن ایدوب عفو گناه　　اوله عفوی موجب عفو اله
اول کشیشده یوق وقوف جرم و داد　　سحر ایدر لیک اکا عشق و اعتقاد
گوستر اول مهر صد یوسف جمال　　سحر هاروتی و ماروتی مثال
فکر که ایلر مصور بر جمال　　سنده صورت جذب ایدر بو قیل و قال
صورته عرض نیاز که صد هزار　　شویله کیم معشوقه عشاق نزار
یوقدر انده صورت و هیکل ولی　　طوغمش اندن یوز الست ایله بلی
شویله کیم اول مادر شوریده سر　　قبرنه نو مرده اولادک گیدر
جد ایله ایلر اکا عرض و داد　　زنده در گویا نظرده اول جماد
حی و قائم ظن ایدر اول خاکی اول　　چشم و گوش دیدر بیلور خاشاکی اول
ذره ذره اکه اول خاک مزار　　نقش گوش و هوش اولوب ایتیکده زار
مستمعدر ظن ایدر جدا او خاک　　گور نه ساحر در بو عشق تابناک
خاک قبر تازه او وزره سو بسو　　هر دم اشک افشان اولور مالیده رو
شویله کیم آنک کبی وقت حیات　　اوغلنه ایتمزدی عرض التفات
چون عزادن ایده بر قاچ گون مرور　　آتش عشقه اولور عارض فتور
مرده اوزره عشق اولمز پایدار　　حی و قیوم اوزره ایله عشقی کار
بعد از آن اول گوردن خامد اولور　　کیم جمادک مولدی جامد اولور
چونکه عشق افسونی ایتدی نهان　　گتدی آتش قالدی خاکستر همان
هر نه کیم آیینه ده گوردی جوان　　خشت ایچنده پیره ظاهر در عیان
پیر عشقکدر دگل ریش سفید　　دستگیر صد هزاران ناامید

عشق صورتها بسازد در فراق ‌ ‌ ‌ نامصور سر کند وقت تلاق
که منم آن اصل اصل هوش ومست ‌ ‌ ‌ بر صور آن حسن عکس ما بدست
پردها را این زمان برداشتیم ‌ ‌ ‌ حسن را بی واسطه بفراشتیم
زانکه بس با عکس من در بافتی ‌ ‌ ‌ قوت تجرید ذاتم یافتی
چون از این سو جذبهٔ من شد روان ‌ ‌ ‌ او کشش را می ببیند در میان
مغفرت میخواهد از جرم و خطا ‌ ‌ ‌ از پس آن پرده از لطف خدا
چون زسنگی چشمهٔ جاری شود ‌ ‌ ‌ سنگ اندر چشمه متواری شود
کس نخواند بعد از آن او را حجر ‌ ‌ ‌ زانکه جاری شد از آن سنگ آن گهر
کاسها دان این صور را و اندرو ‌ ‌ ‌ آنچه حق ریزد بدان گیرد علو

عشق صورتلر دوزر وقت فراق ‌ ‌ ‌ نامصور در ولی عند التلاق
کیم بنم اول اصل اصل مست وهوش ‌ ‌ ‌ ایلدی حسن صورعکسمله جوش
بو زمان رفع اولدی بالجمله حجاب ‌ ‌ ‌ حسن ایدر بی واسطه اظهار تاب
چونکه عکسمله چوق ایتدک اشتغال ‌ ‌ ‌ قوت تجرید ذات اولدی مآل
بو طرفدن اولدی چون جذبه روان ‌ ‌ ‌ اورتده اول جذبه بی کورمز عیان
استر اول جرم وخطادن مغفرت ‌ ‌ ‌ لطف حقدندر نهانی اول صفت
چشمه کیم جاری اولور بر سنکدن ‌ ‌ ‌ چشمه ده سنک ایلر اخفای وطن
صکره اول سنکه دیمز کمسه حجر ‌ ‌ ‌ چونکه جاری اولدی اندن اول کهر
کاسه لردر بو صور انده همان ‌ ‌ ‌ حق نه ریزان ایلیه اولدر عیان

کفتن خویشاوندان مجنون را که حسن لیلی باندازهٔ نیست چندان نیست از و نغزتر در شهر ما بسیارست یکی و دو و ده بر تو عرضه کنیم یکی را اختیار کن ما را و خود را وارهان وجواب کفتن مجنون ایشان را

اقربا و متعلقاتی مجنونه حسن لیلی چندان معتبر دکلدر شهرمزده اندن حسنا نچه محبوبه لر واردر سکا عرض ایلیه لم انلردن برین اختیار ایدوب هم کندیکی هم بزی خلاص ایله دیدکلرنده مجنونک انلره ویردیکی جوابدر

ابلهان کفتند مجنون را ز جهل ‌ ‌ ‌ حسن لیلی نیست چندان هست سهل
بهتر از وی صد هزاران دلربا ‌ ‌ ‌ هست همچون ماه اندر شهر ما
کفت صورت کوزه است وحسن می ‌ ‌ ‌ می خدایم میدهد از نقش وی
مر شما را سرکه داد از کوزه اش ‌ ‌ ‌ تا نباشد عشق او تان کوش کش
از یکی کوزه دهد زهر و عسل ‌ ‌ ‌ هر یکی را دست حق عز و جل
کوزه می بینی ولیکن آن شراب ‌ ‌ ‌ روی ننماید بچشم ناصواب
قاصرات الطرف باشد ذوق جان ‌ ‌ ‌ جز بخصم خود نه بنماید نشان
قاصرات الطرف آمد آن مدام ‌ ‌ ‌ وین حجاب ظرفها همچون خیام
هست دریا خیمهٔ در وی حیات ‌ ‌ ‌ بط را لیکن کلاغانرا ممات
زهر باشد مار را هم قوت و برک ‌ ‌ ‌ غیر او را زهر او درد ست و مرک
صورت هر نعمتی و محنتی ‌ ‌ ‌ هست این را دوزخ آنرا جنتی
پس همه اجسام و اشیا تبصرون ‌ ‌ ‌ و اندر و قوتست و سم لا تبصرون
هست هر جسمی چو کاسه و کوزهٔ ‌ ‌ ‌ اندرو هم قوت و هم دلسوزهٔ
کاسه پیدا اندرو پنهان رغد ‌ ‌ ‌ طاعمش داند کز آن چه میخورد
صورت یوسف چو جامی بود خوب ‌ ‌ ‌ زان پدر میخورد صد بادهٔ طروب
باز اخوان را از آن زهراب بود ‌ ‌ ‌ کاندر ایشان زهر کینه می فزود

جهل ایله مجنونه دیدی ابلهان ‌ ‌ ‌ اولمدی لیلیده چندان حسن و آن
اندن اعلا دلربالر صد هزار ‌ ‌ ‌ شهرمزده ماه وش شهرت شعار
دیدی صورت ظرفدر حسن ایسه می ‌ ‌ ‌ می ویررلر اندن بکا معبود حی
سرکه ویردی سزلره اول کوزه دن ‌ ‌ ‌ اولمیه تا عشقی سزده نقش تن
بخش ایدر بر کوزه دن زهر و عسل ‌ ‌ ‌ هر کسه دست ازل عز و جل
کوزه ظاهردر ولیکن اول شراب ‌ ‌ ‌ اولمدی مشهود چشم ناصواب
قاصرات الطرف اولدی ذوق جان ‌ ‌ ‌ لیک هر نا اهله کوسترمز نشان
قاصرات الطرف اولدی اول مدام ‌ ‌ ‌ ظرفلر اولدی حجابی چون خیام
صانکه دریا خیمه در انده حیات ‌ ‌ ‌ بط ایچوندر لیک زاغانه ممات
ماره اولدی زهر قاتل قوت و برک ‌ ‌ ‌ ماردن غیره ولیکن درد و مرک
صورتی هر نعمتک هر محنتک ‌ ‌ ‌ آکه دوزخدر سنک خود جنتک
کوردیکک اجسام و اشیاده عیان ‌ ‌ ‌ قوت ظاهر انلره اما نهان
کاسه و کوزه کبی هر جسمی پس ‌ ‌ ‌ انده هم قوت اولدی هم عکس مخل
کاسه ظاهر انده مخفی عیش جان ‌ ‌ ‌ لذتن طاعم بیلور انجق همان
صورت یوسف ایدی بر خوب جام ‌ ‌ ‌ نشوه منداید پدر اندن مدام
لیک زهراب ایدی اخوانه یقین ‌ ‌ ‌ اولدیلر نخوت فزای خشم و کین

بازازوی مرزلیخاراشکر ‏ میکشید ازعشق افیونی دکر
غیرآنچه بود مریعقوب را ‏ بود ازیوسف غدا آن خوب را
کونه کونه شربت وکوزه یکی ‏ تانماند درمی غیبت شکی
باده ازغیبست وکوزه زین جهان ‏ کوزه پیدا باده دروی بس نهان
بس نهان ازدیدهٔ نامحرمان ‏ لیک برمحرم هویدا وعیان
یا الهی سکرت ابصارنا ‏ فاعف عنا اثقلت اوزارنا
یاخفیا قدملائت الخافقین ‏ قدعلوت فوق نور المشرقین
انت سر کاشف اسرارنا ‏ انت فجر مفجر انهارنا
یاخفی الذات محسوس العطا ‏ انت کالماء ونحن کالرحا
انت کالریح ونحن کالغبار ‏ یختفی الریح وغبراه جهار
توبهاری ماچوباغ سبزخوش ‏ اونهان وآشکارا بخشش
توچوجانی مامثال دست وپا ‏ قبض وبسط دست ازجان شدروا
توچوعقلی مامثال این زبان ‏ این زبان ازعقل دارد این بیان
تومثال شادی وماخنده ایم ‏ که نتیجهٔ شادیٔ فرخنده ایم
جنبش ماهردمی خود اشهداست ‏ که کواه ذوالجلال سرمداست
کردش سنک آسیا دراضطراب ‏ اشهد آمد بروجود جوی آب
ای برون ازوهم وقال وقیل من ‏ خاک برفرق من وتمثیل من
بنده نشکیبد زتصویر خوشت ‏ هردمت کوید که جانم مفرشت
همچوآن چوبان که میکفت ای خدا ‏ پیش چوبان ومحب خودبیا
تاشپش جویم من ازپیراهنت ‏ چارقت دوزم ببوسم دامنت
کس نبودش درهوا وعشق جفت ‏ لیک قاصربود درتسبیح وکفت
عشق او خرکاه برکردون زده ‏ جان سک خرکاه آن چوبان شده
چونکه بحر عشق یزدان جوش زد ‏ بردل اوزد ترا برکوش زد

هم زلیخا اولدی اندن نشوه مند ‏ عشقدن برنشوه اما سربلند
نشوهٔ یعقوبدن بشقه آکا ‏ اولدی یوسفدن دلارابر غدا
درلودرلو شربت اما کاسه بر ‏ قالمیه تاشک ایچنده غیب وسر
بوجهاندن کوزه باده غیبدر ‏ کوزه ظاهر انده می بی ریبدر
دیدهٔ نامحرماندن اول نهان ‏ محرمه لیکن هویدا وعیان
یا الهی مستدر ابصارمز ‏ ایله معفو ثقلت اوزارمز
باطن وظاهر پر اولدی خافقین ‏ نورکک متهوری نور المشرقین
سرک اولدی کاشف اسرارمز ‏ قدرتک تفجیر ایدر انهارمز
ای خفی الذات محسوس العطا ‏ قدرتک آب بنده بزمثل رحا
سن مثال باد بزکویا غبار ‏ باد مخفیدر غباری آشکار
بزچوباغ سبزوسن فیض بهار ‏ فیض پنهان لطفی اما آشکار
روح سن بزمثال دست وپا ‏ قبض وبسط دست اولور جاندن روا
سن چوعقل اولدک بزایسه چون زبان ‏ بوزبانده عقل ایله اولدی بیان
سن چوشادی بزایسه خنده مثال ‏ خنده شادیدن ایدر اظهار حال
بزده جنبش هرنفس بی اشتباه ‏ ذوالجلال سرمدی ایچون کواه
دورسنک آسیا هرصبح وشام ‏ پس وجود آبه شاهد درتمام
اول منزه وهم وقال وقیلدن ‏ باشمه طپراق هم تمثیلدن
بوادادن بنده بی صبر وتلاش ‏ هرنفس دیرساکه جان اولسون فراش
اول شبان دیرایدی ساکه ای خدا ‏ قیل تلطف بنده چوباندن یکا
تاکه تطهیر ایلیم پیراهنک ‏ ایلیم رومال دست ودامنک
کمسه وجد ایله اکا اولمز ندید ‏ لیک تسبیحنده تقصیری بدید
عشقی خرکاهن ایدوب فوق السما ‏ جان طالبدر سک خرکاه اکا
چونکه بحر عشق یزدان ایتدی جوش ‏ انده قلب اولدی شنا ورسنده کوش

حکایت جوحی که چادرپوشیده ودرمجلس وعظ میان زنان نشست وحرکتی کرد زنی اوراشناخت که مردست نعرهٔ زد

واعظی بدبس کزیده دربیان ‏ زیرمنبر جمع مردان وزنان
رفت جوحی چادروروبند ساخت ‏ درمیان آن زنان شد ناشناخت
سائلی پرسید واعظرا براز ‏ موی عانه هست نقصان نماز

جوحانک حکایتیدرکه عورتلر زینه کیروب مجلس وعظده میان زنانده صادراولان حرکتندن مرد ایدیکن برعورت بیلوب نعره زن اولدی

وارایدی بر واعظ شیرین بیان ‏ وعظنه دلداده مردان وزنان
کتدی جوحی چادروروپوش وار ‏ ایتدی نکره اول زنان ایچره قرار
واعظه برسائل ایتدی کشف راز ‏ وارمی موی عانه ده نقص نماز

کفت

گفت واعظ چون شود عانه دراز | پس کراهت باشد از وی در نماز
یا بآهک یا بستره بسترش | تا نمازت کامل آید خوب و خوش
گفت سائل آن درازی تا چه حد | شرط باشد تا نمازم کم بود
گفت چون قدر جوی گردد بطول | پس ستردن شرط باشد ای سؤل
گفت جوی زود ای خواهر ببین | عانهٔ من گشته باشد اینچنین
بهر خشنودی حق پیش آر دست | کان بمقدار کراهت آمده است
دست زن در کرد در شلوار مرد | کیر او بر دست زن آسیب کرد
نعرهٔ زد سخت اندر حال زن | گفت واعظ بر دلش زد گفت من
گفت نی بر دل نزد بر دست زد | وای اگر بر دل زدی ای پر خرد
بر دل آن ساحران زد اندکی | شد عصا و دست ایشانرا یکی
گر عصا بستانی از پیری شها | پیش رنجه کان گروه از دست و پا
نعرهٔ لا ضیر بر گردون رسید | هین ببر که جان زجان کندن رهید
ما بدانستیم ما این تن نه ایم | از ورای تن بیزدان می زییم
ای خنک آنرا که ذات خود شناخت | اندر امن سرمدی قصری بساخت
کودکی گرید پی جوز و مویز | پیش عاقل باشد آن بس سهل چیز
پیش دل جوز و مویز آمد جسد | طفل کی در دانش مردان رسد
هر که محجوبست او خود کودکست | مرد آن باشد که بیرون از شکست
گر بریش و خایه مردستی کسی | هر بزی را ریش و مو باشد بسی
پیشوای بد بود آن بز شتاب | می برد اصحاب را پیش قصاب
ریش شانه کرده که من سابقم | سابقی لیکن بسوی مرگ و غم
هین روش بگزین و ترک ریش کن | ترک این ما و من و تشویش کن
تا شوی چون بوی گل با عاشقان | پیشوا و رهنمای گلستان
کیست بوی گل دم عقل و خرد | خوش قلاوز ره باغ ابد

دیدی واعظ چون اوله عانه دراز | پس کراهت اوزره در اندن نماز
زائل ایت نوره ستره ایله سن | تا نمازک اوله کامل هم حسن
حد طولی ایلدی سائل سؤال | کلمیه شرط نمازه تا و بال
دیدی مقدار جو اولسه طول اگر | پس ازاله اولدی شرط معتبر
دیدی جو خواهرا ایله نظر | موی عانه بنده وار می اول قدر
قیل ثواب اچون اکا امرار دست | اولمسون کارم کراهت ایله پست
اولدی چون شلوار مرده دسترن | آلته اولدی مصادف دست زن
نعره ساز ایتدی زنی پس چون او حال | دیدی واعظ قلبنه کچدی بو حال
دیدی تأثیر اولدی دسته دل دکل | وای اگر اولسه اکا تأثیر دل
شمهٔ قلب ساحرانی ایتدی جا | اولدی یکسان انلره دست و عصا
غدر ایکن غصب عصا بر پیردن | دست و پادن یوقدر انلرده حزن
نعرهٔ لا ضیر چیقدی چرخه تا | کس که جان اوله چکشمکدن رها
بیلمشز بز تن دکلز جلوه گاه | ماورای تنده در معبوده راه
دولت انک ذاتنی فهم ایلدی | اولدی قصر آرای امن سرمدی
کودکی گریان ایدر جوز و مویز | پیش عاقلده دکل اتا عزیز
قلب اچون جوز و مویز اولدی جسد | علم مردان ایله طفل اولمسونمی عد
کیمکه محجوب ایسه اول کودک اولور | شبهه سز کیم مرد اولان بی شک اولور
خایه و ریش ایسه شان مرد اگر | ریش و موی عنزه ده ایله نظر
معز اولور اغنامه گرچه پیشوا | پیش قصابه اولور تا رهنما
شانه دیده لحیه دیر کیم سابقم | سابق اما سبق سمت مرگ و غم
سالک اول صدقیله سوز و ریشی قو | ایله ترک ما و من تشویشی قو
اوله گور عشاقه بوی گل مثال | رهنمای سمت گلزار وصال
بلکه بوی گل ندر عقل و خرد | اوله مدلولی ره باغ ابد

فرمودن شاه بایاز بار دیگر که شرح چارق و پوستین آشکارا بگو که تا خواجه تاشانت ازان اشارت پند گیرند و موعظه یابند که الدین النصیحة

شاهک ایازه چارق و عبا سرّن آشکاره سویله که همکارک اولنلر ایشیدوب متعظ و بر موجب الدین النصیحة اشارت پندکدن متیقظ اولسونلر دیدیکیدر

سرّ چارق را بیان کن ای ایاز | پیش چارق چیستت چندین نیاز
تا بنوشد سنقر و بگ یارقت | سرّ سرّ پوستین و چارقت
ای ایاز از تو غلامی نور یافت | نورت از پستی سوی گردون شتافت

چارقک سرّن بیان ایت ای ایاز | پیش چارقده ندر بونجه نیاز
گوش ایده تا سنقر ایله هم فلان | قیل عبا و چارقک سرّن بیان
بنده لک آدابی سندن بولدی نور | نورک اولدی پست ایکن بالا ظهور

حسرت آزاد کان شد بندکی   بندکی را چون تو دادی زندکی
مؤمن آن باشد که اندر جزر و مد   کافر از ایمان او حسرت خورد

حکایت کافری که کفتندش در عهد ابا یزید که مسلمان شو وجواب کفتن او ایشان را

بود کبری در زمان بایزید   کفت اورا یک مسلمان سعید
که چه باشد کر تو اسلام آوری   تا بیابی صد نجات و سروری
کفت این ایمان اکر هست ای مرید   انکه دارد شیخ عالم بایزید
من ندارم طاقت آن تاب آن   کان فزون آمد ز کوششهای جان
کرچه در ایمان و دین ناموقنم   لیک در ایمان او بس مؤمنم
دارم ایمان کان ز جمله برتراست   بس لطیف و بافروغ و بافراست
مؤمن ایمان اویم در نهان   کرچه مهرم هست محکم بر دهان
باز ایمان خود کر ایمان شماست   نی بدان میلستم و نی مشتهاست
انکه صد میلش سوی ایمان بود   چون شمارا دید زان فاتر شود
زانکه نامی بیند و معنیش نی   چون بیابان را مفازه کفتنی
عشق او ز آورد ایمان بفسرد   چون بایمان شما او بنکرد

حکایت آن مؤذن زشت آواز که در کافرستان بانک نماز داد و مردی کافر اورا هدیه داد

یک مؤذن داشت بس آواز بد   درمیان کافرستان بانک زد
چند کفتندش مکو بانک نماز   که شود جنک و عداوتها دراز
او ستیزه کرد و لج بی احتراز   کفت در کافرستان بانک نماز
خلق خائف شد ز فتنهٔ عامهٔ   خود بیامد کافری با جامهٔ
شمع و حلوا و یکی جامهٔ لطیف   هدیه آورد و بیامد چون الیف
پرس پرسان کین مؤذن کو کجاست   که صلا و بانک او راحتفزاست
هین چه راحت بود زان آواز زشت   کفت کاوازش فتاد اندر کنشت
دختری دارم لطیف و بس سنی   آرزو می بود اورا مؤمنی
هیچ این سودا نمیرفت از سرش   پندها میداد چندین کافرش
در دل او مهر ایمان رسته بود   همچو مجمر بود این غم من چو عود
در عذاب و درد و اشکنجه بدم   که بجنبد سلسلهٔ او دمبدم

قوللغک حسرتکشی آزاده لر   بنده لکده ایتدک احیای اثر
مؤمن اولدر نور ایمانی تمام   ایلیه کفاری حسرتکش مدام

ابا یزید عصرنده بر کافره مسلمان اول دیدکلرنده انلره ویردیکی جوابدر

بر اسیر کفری وقت بایزید   دعوت ایتدی بر مسلمان سعید
دیدی اسلام ایله ایتسک کسب نور   هم نجات ابلی اولوب بولسک سرور
دیدی بو ایمانکه شوق افزا اوله   شیخ عالم بایزید آسا اوله
بنده یوق اول تاب و طاقت بیکمان   حد دن افزوندر اوسعی وجد همان
دین و ایماندن بعیدم صورتا   لیک واردر میل و ایمانم اکا
ایتدم ایمان اولدی اعلا جمله دن   انده صدق حقدر آیین حسن
مؤمنم ایمانینه انک نهان   کرچه محکم بنده بو مهر دهان
سزلر ایمانی ایسه ایمان اکر   آرزو قنده اکا ایتیم نظر
کیمده کیم ایمانه میل ایده ظهور   چون سزی کوردی کلور آکه فتور
قنده کیم نام اوله معناسی تباه   اول بیابانه دیمکدر شاهراه
عشق ایمان انده فکر زور اولور   چون سزک ایمانکز منظور اولور

اول زشت آواز مؤذنک حکایتیدر که کافرستانده اذان اوقورکن بر کافر اکا هدیه کتورمشدر

بر مؤذن وار ایدی موحش صدا   کافرستانده اذان ایلر ندا
دیدیلر آکه یتسر بانک نماز   کیم اولور جنک و عداوتلر دراز
بی حذر انده عناد جاودان   کافرستانده اوقوردی اول اذان
فتنه دن خلق اولدی خائف پر بکا   جامه ایله کلدی بر کافر اکا
شمع و حلوا و قبا ایله همان   کلدی اهدایه مثال دوستان
اول مؤذندن صورردی قنده در   کیم صداسی راحت هر بنده در
دیدیلر راحتمی اول آواز زشت   دیدی اوازیله پر اولدی کنشت
بر قزم وار دلپسند و خوبرو   اولدی ایمان انده میل و آرزو
کتمدی اندن بو سودای نهان   پند و نصح ایتدی اکرچه کافران
مهر ایمان قلبنه ایتدی اثر   مجمر عمنده بن اولدم پرشرر
بنده تعذیب و شکنجه درد و غم   سلسله جنبان ایدی اول دمبدم

هیچ چاره می ندانستم دران　　تا فرو خواند این مؤذن آن اذان
گفت دختر چیست این مکروه بانگ　　که بگوشم آمد این دو چار دانگ
من همه عمر اینچنین آواز زشت　　هیچ نشنیدم درین دیر و کنشت
خواهرش گفتا که این بانگ اذان　　هست اعلام و شعار مؤمنان
باورش نامد بپرسید از دگر　　آن دگر هم گفت آری ای قمر
چون یقین گشتش رخ او زرد شد　　از مسلمانی دل او سرد شد
باز رستم من ز تشویش و عذاب　　دوش خوش خفتم دران بی خوف و خواب
راحتم این بود از آواز او　　هدیه آوردم بشکران مرد کو
چون بدیدش گفت این هدیه پذیر　　که مرا گشتی مجیر و دستگیر
انچه کردی با من از احسان و بر　　بندهٔ تو گشته ام من مستمر
گر بمال و ملک و ثروت فردمی　　من دهانت را پر از زر کردمی
هست ایمان شما زرق و مجاز　　راهزن همچون که آن بانگ نماز
لیک از ایمان و صدق بایزید　　چند حسرت در دل و جانم رسید
همچو آن زن کو جماع خر بدید　　گفت آوه چیست این فحل فرید
گر جماع اینست بردند این خران　　برکس ما میرینند این شوهران
داد جمله داد ایمان بایزید　　آفرینها بر چنین شیر فرید
قطرهٔ ز ایمانش در بحر ار رود　　بحر اندر قطره اش غرقه شود
همچو ز آتش ذرهٔ در بیشها　　اندر ان ذره شود بیشه فنا
چون خیالی در دل شه یا سپاه　　کرد اندر جنگ خصمان را تباه
یک ستاره در محمد رخ نمود　　تا فنا شد گوهر گبر و جهود
آنکه ایمان یافت رفت اندر امان　　کفرهای باقیان شد دو گمان
کفر صرف اولین باری نماند　　یا مسلمانی و یا بیمی نشاند
این بحیله آب و روغن کردنیست　　این مثلها کفو ذرهٔ نور نیست
ذره نبود جز ز چیزی منجسم　　ذره نبود شارق لاینقسم
گفتن ذره مرادی دان خفی　　محرم دریانهٔ این دم کفی
آفتاب نیر ایمان شیخ　　گر نماید رخ ز شرق جان شیخ
جمله پستی گنج گیرد تا ثری　　جمله بالا خلد گردد اخضری
او یکی جان دارد از نور منیر　　او یکی تن دارد از خاک حقیر
ای عجب اینست او یا آن بگو　　که بماندم اندرین مشکل عمو
گر وی اینست ای برادر چیست آن　　پر شده از نور او هفت آسمان

هیچ چاره اولمدی قابل اکا　　بو مؤذن ایلدی چونکیم صدا
دیدی دختر کیم ندر بو صیت دون　　گوشمه گلدی اولوب وحشت نمون
اولمدی عمرمده بو آواز زشت　　گوشمه آویزه در دیر و کنشت
قرقرنداشی دیدیکیم بو اذان　　اولدی اعلام و شعار مؤمنان
ایتمدی تصدیق صوردی آخره　　اولدخی ایتدی شهادت دختره
چون تیقن ایتدی اولدی روی زرد　　قلبی ایچره حب اسلام اولدی سرد
گتدی بندن چون او تشویش و عذاب　　دون گیجه ایتدم همان راحتله خواب
اولدی آوازی بکا راحت نما　　بو هدیه اولدی شکرانه اکا
چون انی گوردی دیدی ایله قبول　　کیم سنکله راحته بولدم وصول
ایتدیگک احسان ایچون اولسه جزا　　سا که دائم قوللق ایلرسم سزا
مال و ملک و ثروتم اولسه اگر　　اغزیکی ایلر ایدم پر سیم و زر
سزده ایمان اولدی پس زرق و مجاز　　راهزن گویا اذان نا بساز
لیکن اول ایمان و صدق بایزید　　حسرتی جان و دلمده مستزید
اول وقاع خر گورن عورت مثال　　دیدیکیم بویله گرک فحل رجال
گر بو خرلر رسمیدر شرط جماع　　شوهران اولدی بزه بی انتفاع
ویردی ایمان حکمنی اول بایزید　　مرحبا بویله گرک مرد وحید
بحره ایماندن اولسه قطره ریز　　قطره سی بحری ایدردی موج خیز
بیشه زاره دوشسه آتشدن شرر　　اول شرردن بیشه ده قالمز اثر
اول اثر در کیم دل شاه و سپاه　　جنگ ایچنده دشمنی ایلر تباه
چون او نور ایتدی محمددن ظهور　　اولدی فانی کفر گبر پرشرور
اولکه ایمان ایلدی بولدی امان　　ماعدا کفر ایله مخلوط گمان
اولدی عاطل کفر محض اولین　　یا مسلمان اولدی یا پر خوف دین
بو مثللر آب و روغندر همان　　کفوی یوقدر ذرهٔ نورک عیان
ذره شیدن غیری اولمز منجسم　　ذره اولمز شارق لاینقسم
گزلی سوزوار ذره تعبیرنده بیل　　شمدی گفتن محرم دریا دگل
آفتاب انور ایمان شیخ　　اولسه تاب انداز شرق جان شیخ
جمله اسفللر اولور حبس زمین　　جمله اعلالر اولور بالانشین
اول بری روح آور نور منیر　　اول بری تن دادهٔ خاک حقیر
بو میدر یا او میدر سویله عجب　　کیم بو مشکل ایچره قالدم تشنه لب
گر بو در اول ندر ای نکته دان　　پرتوندن اولدی پر هفت آسمان

ور روی آنست این بدن ای دوست چیست | ای عجب زین دو که امینست و کیست

اول کرا ولدر نه در یا بو بدن | قنغی در کیمدر عجب بوما دمن

حکایت آن زن که گفت شوهر را که گوشت را گربه خورد شوهرش گربه را بترازو برکشید گربه نیم من برآمد گفت ای زن گوشت نیم من بود و افزون و آن گربه نیم من است اگر این گوشتست گربه کو و اگر این گربه است گوشت کو

اول عورتک حکایه‌سیدر که شوهری کتور دیکی لحمی گربه ییدی دیو ادعا سنده ایدی ترازو ایله گربه‌یی وزن ایدوب نصف من گلدکده عورته لحم نصف من ایدی گربه دخی نصف من گلدی اگر وزن اولنان لحم ایسه گربه قنی اگر گربه ایسه لحم قنی جواب استرم دیدیکیدر

بود مردی کدخدا او را زنی | سخت طناز و پلید و رهزنی
هرچه آوردی تلف کردیش زن | مرد مضطر بود اندر تن زدن
بهر مهمان گوشت آورد آن معیل | سوی خانه با دو صد جهد طویل
زن بخوردش با کباب و با شراب | مرد آمد گفت دفع ناصواب
مرد گفتش گوشت کو مهمان رسید | پیش مهمان لوت می باید کشید
گفت زن این گربه خورد آن گوشت را | گوشت دیگر خرا گر باید ترا
گفت ای ایبک ترازو را بیار | گربه را من برکشم اندر عیار
برکشیدش بود گربه نیم من | پس بگفت آن مرد کای محتال زن
گوشت نیم من بود افزون یک ستیر | هست گربه نیم من هم ای ستیر
این اگر گربه است پس آن گوشت کو | ور بود این گوشت گو گربه بجو
بایزید ار این بود آن روح چیست | ور وی آن روحست این تصویر کیست
حیرت اندر حیرتست ای یار من | این نه کار تست نی هم کار من
هر دو او باشد ولیکن ریع زرع | دانه باشد اصل و آن که پره فرع
حکمت این اضداد را با هم ببست | ای قصاب این گردران با گردنست
روح بی قالب نداند کار کرد | قالب بی جان فسرده بود و سرد
قالبت پیدا و آن جانت نهان | راست شد زین هر دو اسباب جهان
خاک را بر سر زنی سر نشکند | آب را بر سر زنی در نشکند
گر تو میخواهی که سر را بشکنی | آب را و خاک را برهم زنی
چون شکستی سر رود آبش باصل | خاک سوی خاک آید روز فصل
حکمتی که بود حق را ز ازدواج | گشت حاصل از نیاز و از لجاج
باشد آنگه ازدواجات دگر | لا سمع اذن و لا عین بصر
گر شنیدی اذن کی ماندی اذن | یا کجا کردی زبان ضبط سخن
گر بدیدی برف و یخ خورشید را | از یخی برداشتی امید را

عورتی وار ایدی بر شخصک مکر | اولدی طناز و پلید و بد سیر
هر نه احضار ایتسه ایلردی تلف | مرد مضطر ایلمش ایدی سرف
ضیف ایچون لحم آلدی اول مرد فقیر | خانه یه جهل ایله اولدی وایه گیر
عورت اول لحمی ایدوب نقل شراب | شوهرینه ایتدی دفع ناصواب
دیدی مهمان گلدی قنده لحم و نان | لوت لازم پیش مهمانه همان
دیدی عورت ایتدی گربه اغتذا | لحم آخر آل مهم ایسه سکا
دیدی احضار ترازو ایله گل | گربه یی وزن ایله اولسون شبهه حل
گربه یی چکدکده گلدی نیم من | عورته دیدی او مرد ای حیله فن
شش وقیه ایدی لحم ما حضر | ایلدم وزن اولدی گربه او قدر
گربه بو ایسه قنی لحم ای دنی | بو اگر لحم ایسه یا گربه قنی
بایزید ایسه بو روحیت ندر | بایزید اول روح ایسه صورت ندر
حیرت اندر حیرت اولدی شو ایله پیل | بو نیم کارم سنک کارک دگل
ایکیسی بر اولدی لیکن ریع زرع | دانه اصل اولدی اکاکاه اولدی فرع
ایتدی بو اضدادی حکمت متحد | گردن ایله گرد را اندر منعقد
روح بی قالب دگلدر کارگر | قالب بی جان جمادی اثر
قالبک ظاهر درانا جان نهان | بو ایکی یه بسته اسباب جهان
خاکله ضرب سر ایتسک یوق اثر | آبله هم حاصل اولمز زخم سر
سر شکنلک ایلسک اتا مراد | آبله خاکه ویررسن اتحاد
سر شکن اولسه گیدر اصلینه آب | خاک ایدر خاکه ینه میل و شتاب
حکمت حق اولدی حکم ازدواج | حاصل اولدی اندن لج و احتیاج
پس اولور پیل ازدواجات دگر | گورمدی ایشتمدی سمع و بصر
اذن اگر گوش ایتسه قالمزدی اذن | قنده ایلردی دخی ضبط سخن
برف و یخ خورشیدی گورسیدی اگر | وصف برف و یخدن اولمزدی اثر

آب کشتی بی عروق و بی کره	که زلطف از باد میکشتی زره
پس شدی درمان جان هر درخت	هر درختی از قدومش نیکبخت
آن یخی بفسرده در خود مانده	لامساسی بر درختان خوانده
لیس یألف لیس یؤلف جسمه	لیس الا الشح نفس قسمه
نیست ضایع زو شود تازه جکر	لیک نبود پیک و سلطان خضر
ای ایاز استارهٔ تو بس بلند	نیست هر برجی عبورش را پسند
هر وفا را کی پسندد همتت	هر صفا را کی کزیند صفوتت

آب اولوردی بی عروق و بی کره	لطف باد ایله اولوردی چون زره
پس اولور درمان جان هر درخت	ایلر اشجاری قدومی نیک بخت
ذات یخده جامدیتدر اساس	قولیدر اشجاره کویا لامساس
اولمز اول ذاتنده مألوف و ألیف	بخل نفس اولدی آکا کویا حریف
تازه دراندن جکر ضایع دکل	لیکن اولمز پیک و شاه سبزه پهل
کوکبک کیم اولدی عالی ای ایاز	ایلمه هر برجه عرض ترکتاز
رغبت ایتمز هر وفایه همتک	طالب اولمز هر صفایه صفوتک

حکایت آن امیر که غلام را کفت که می بیاور غلام رفت وسبوی می می آورد در راه زاهدی بود امر معروف کرد زد سنکی وسبو را بشکست امیر بشنید وقصد کوشمال زاهد کرد وان قصه در عهد دین عیسی علیه السلام بود که هنوز می حرام نشده بود ولکن زاهد تقززی میکرد واز تنعم منع میکرد

برامیر خمر کتورمک ایچون غلامنی کوندروب سبوی پر می ایله کلورکن یولده بر زاهد امر معروف ونهی منکر حکمنجه سنک انداز اولوب سبوی می شکست ایتدیکندن خبردار اولدقده میر مزبورک زاهده قصد کوشمال ایتدیکی حکایتدر قصهٔ مزبوره اکرچه حضرت عیسی علیه السلام زماننده اولوب حرمت خمر ثابت اولمشیدی انجق زاهدک بو حرکتنده حکمت خفیه مقرر ایدی

بود امیری خوش دلی می بارهٔ	کهف هر مخمور و هر بیچارهٔ
مشفقی مسکین نوازی عادلی	جوهر زر بخشیٔ دریا دلی
شاه مردان وامیر المؤمنین	راه بان وراز دان ودوربین
دور عیسی بود وایام مسیح	خلق دلدار و کم آزار و ملیح
آمدش مهمان بناکاهان شبی	هم امیری جنس او خوش مذهبی
باده می بایستشان در نظم حال	باده بود آن وقت مأذون وحلال
باده شان کم بود کفتا ای غلام	رو سبو پر کن بما آور مدام
از فلان راهب که دارد خمر خاص	تا ز خاص و عام یابد جان خلاص
جرعهٔ زان جام راهب آن کند	که هزاران جره وخمدان کند
اندر ان می مایهٔ پنهانیست	انچنان کاندر عبا سلطانیست
تو بدلق پاره پاره کم نکر	که سیه کردند از بیرون زر
از برای چشم بد مردود شد	وز برون آن لعل دود آلود شد
کنج وکوهر کی میان خانها	کنجها پوسته در ویرانها
کنج آدم چون بویران شد دفین	کشت طینش چشم بند آن لعین
او نظر میکرد در طین سست سست	جان همی کفتش که طینم سد تست
دو سبو بستد غلام وخوش دوید	در زمان در دیر رهبانان رسید

وار ایدی میخوار خوشدل برامیر	کهف مخموران وداد مستجیر
مشفق مسکین ایدی عادل ایدی	جوهر و زر بخش ودریا دل ایدی
شاه مردان وامیر المؤمنین	ره شناس وراز دان وکاربین
دور عیسی ایدی ایام مسیح	دلنواز خلق ایدی خلقی ملیح
کلدی بر مهمان کیجه ناکاه اکا	برامیر اولدی دخی همراه اکا
باده اولدی مقتضای نظم حال	باده اول وقت ایدی مأذون وحلال
باده کمتر ایدی دیدی ای غلام	وار کوتور ایله سبوی پر مدام
آل فلان راهبدن اولدی خمری خاص	فکر عام وخاصه آندندر خلاص
جرعه سی اول راهبک ایلر آنی	کیم نیجه بیک خمده یوق اول روشنی
اولدی بر نشوه او میده مختفی	شاه در کویا عبا ایچره خفی
پاره پاره دلقه ایتمه سن نظر	طرفیدر دلق سیه مظروفی زر
چشم بددن حفظ ایچون اولدی نهان	ایتسه لر بر لعلی دود ایچره نهان
کنج وکوهر ظاهر اولمز خانه ده	کنجلر پوشیده در ویرانه ده
کنج آدم اولدی جسم ایچره دفین	کیم لعینه چشم بند اولدی او طین
سست سست ایلردی اول طینه نظر	طینت اولدی سد جان معتبر
پس الکی دستی الوب کتدی غلام	دیر رهبانانه اولدی تیز کام

زر بداد و بادهٔ چون زر خرید
سنک داد و در عوض کوهر خرید
بادهٔ که بر سر شاهان جهد
تاج زر بر تارک ساقی نهد
فتنها و شورها انکیخته
بندکان و خسروان آمیخته
استخوانها رفته جمله جان شده
تخت و تخته آن زمان یکسان شده
وقت هشیاری چو آب و روغنند
وقت مستی همچو جان اندر تنند
چون هریسه کشته انجا فرق نیست
نیست فرقی کاندر انجا غرق نیست
اینچنین باده همی برد آن غلام
سوی قصر آن امیر نیک نام
پیشش آمد زاهد شوریدهٔ
خشک مغزی در بلا پیچیدهٔ
تن ز آتشهای دل بکداخته
خانه از غیر خدا پرداخته
کوشمال محنت بی زینهار
داغها بر داغها چندین هزار
دیده هر ساعت دلش در اجتهاد
روز و شب چفسیده او بر اجتهاد
روز و شب در خاک و خون آمیخته
صبر و حلمش نیمشب بکریخته
کفت زاهد در سبوها چیست آن
کفت باده کفت آن کیست آن
کفت آن آن فلان میر اجل
کفت طالب را چنین باشد عمل
طالب یزدان و انکه عیش و نوش
بادهٔ شیطان و انکه نیم هوش
هوش تو بی می چنین پژمرده است
هوشها باید بران هوش تو بست
تا چه باشد هوش تو هنکام سکر
ای چو مرغی کشته صید دام سکر

واردی انده باده آلدی ویردی زر
سنک ایله کویا عوض آلدی کهر
باده کیم شهلره باشنده کارکر
فرق ساقی یه قورایدی تاج زر
اولدی شور انکیز و پرتاب فتن
بندکان و خسروانه شعله زن
استخوانی کوستره مانند جان
تخت و تخته خلقه یکسان اولزمان
آب و روغن هوشیار ایده ولی
وقت مستی تنده جان آساجلی
فرق یوق اولدی هریسه فی المثل
فرق اولنمز چونکه اجزا اولدی حل
بویله برمی ایله اولدی اول غلام
عازم قصر امیر نیک نام
اولدی بر عمندیده زاهد آشکار
خشک مغز و مبتلای بی قرار
سوز دلدن محترق خرمنکهی
ماسوادن خانه سن ایتمش تهی
کوشمال محنت لیل و نهار
داغ داغ ایتمش درونن بی شمار
قلبی هر ساعت اسیر اجتهاد
کورمش اول هر روز و شب ده اتحاد
خاک و خون آلودهٔ لیل و نهار
صبر و حلمی نیمشب ایتمش قرار
صوردی زاهد اول سبولردن غلام
دیدی می دیدی کیمکدر بو مدام
دیدی امرایتدی فلان میر اجل
دیدی طالبده اولورمی بو عمل
طالب حق اوله ایده عیش و نوش
بادهٔ شیطان اوله هم نیم هوش
سنده بی می اولدی عقل و هوش کم
عقلکه لازم که چون عقل اوله ضم
مست اولنجه سن بو عقل ایله عیان
دامه دوشمش مرغه بکزرسن همان

حکایت ضیای دلق که سخت دراز قد بود و برادرش شیخ الاسلام تاج بلخ بغایت کوتاه بالا بود و این شیخ اسلام از برادرش ضیا ننک داشتی ضیا در آمد بدرس او و همه صدور بلخ حاضر بدرس او ضیا خدمتی کرد و بکذشت شیخ اسلام او را نیم قیامی کرد سرسری کفت آری سخت درازی پارهٔ از بالا دردزد

ضیای دلقک حکایتیدر که غایت طویل القد اولوب برادری شیخ الاسلام تاج بلخ قصیر القامه ایدی شیخ الاسلام برادری ضیادن عار ایدر ایدی برکون ضیا شیخ الاسلامه کلدی جمله کبار بلخ درسنه حاضر اولمشیدی ضیانک قدومنه شیخ الاسلام نیم قیام ایله اکرام ایدنجه مقابله سنده ضیا غایت دراز قدسن بر مقدار قصر ایلسک مناسبدر دیدیکیدر

آن ضیای دلق خوش الهام بود
داد ر آن تاج شیخ اسلام بود
تاج و شیخ اسلام دار الملک بلخ
بود کوته قد و کوچک همچو فرخ
کرچه فاضل بود و فحل و ذو فنون
این ضیا اندر ظرافت بد فزون
او بسی کوته ضیا بس بد دراز
بود شیخ اسلام را صد کبر و ناز
زین برادر عار و ننکش آمدی
آن ضیا هم واعظی بد باهدی
روز محفل اندر آمد آن ضیا
بارکه پر قاضیان و اصفیا

اول ضیای دلق خوش الهام ایدی
دادری تاج ایسه شیخ اسلام ایدی
ملک بلخه شیخ الاسلام ایدی تاج
قامتی کوتاه ایدی بالا مزاج
کرچه فاضل ایدی هم صاحب فنون
بو ضیا اما ظرافتده فزون
اول قصیر القد ضیا غایت دراز
شیخ الاسلام ایسه اهل کبر و ناز
بو برادردن ایدردی ننک و عار
کیم ضیا واعظ ایدی پرهیزکار
داخل اولدی مجلسه برکون ضیا
مجلسنده قاضیان و اصفیا

کرد

کرد شیخ اسلام از کبر تمام — این برادر را چنین نصف القیام
گفت او را بس درازی بهر مزد — اندکی زان سرو قدت هم بدزد
پس ترا خود هوش کو یا عقل کو — تا خوری می ای تو دانش را عدو
روت بس زیباست نیلی هم بکش — ضحکه باشد نیل بر روی جبش
در تو نوری کی در آمد ای غوی — تا تو بیهوشی و ظلمت جو شوی
سایه در روز ست جستن قاعده — در شب ابری تو سایه جو شده
گر حلال آمد پی قوت عوام — طالبان دوست را آمد حرام
عاشقانرا باده خون دل بود — چشمشان بر راه و بر منزل بود
در چنین راه بیابان مخوف — این قلاوز خرد با صد کسوف
خاک در چشم قلاوزان زنی — کاروانرا هالک و گمره کنی
نان جو حقا حرامست و فسوس — نفس را در پیش نه نان سبوس
دشمن راه خدا را خوار دار — دزد را منبر منه بردار دار
دزد را تو دست ببریدن پسند — از بریدن عاجزی دستش ببند
گر نه بندی دست او دست تو بست — گر تو پایش نشکنی پایت شکست
تو عدو را می دهی و نیشکر — بهر چه کو زهر خند و خاک خور
زد ز غیرت بر سبو سنگ و شکست — او سبو انداخت از زاهد بجست
رفت پیش میر و گفتش باده کو — ماجرا را گفت یک یک پیش او

شیخ الاسلام ایتدی کبر ایله تمام — دادری تشریفنه نصف قیام
دیدی طول قدک اولدی خودنما — قصر ایدر سنک سرو قدکدن روا
پس قنی سنده کمال عقل و هوش — تاکه ای نادان اولورسن باده نوش
بللی رویک قصد که اظهار جمال — سخره در روی جبشده نقش خال
کسب نور ایتدیکمی سن ای بو العجب — ظلمت و بیهوشی ایلرسن طلب
سایه کونده زده عیاندر سو بسو — سن سحاب لیل ایچنده سایه جو
گر حلال ایسه دخی قوت عوام — طالبان حقه اولدی اول حرام
عاشقانه باده خون دل اولور — منظرانلر ده ره و منزل اولور
بو یله بر راه بیابان مخوف — رهبر عقل اوله وقف صد کسوف
کوزلری رهبرلرک پر گرد و خاک — کاربان گمراه اولوب اولدی هلاک
نان جو اولدی حرام پر فسوس — قیل غدای نفسکی نان سبوس
دشمن راه خدایی قیل مهان — منبر اولمز دزده بردار ایت همان
قطع ید در سارقه کار پسند — عاجز ایسک قطعه دستن ایله بند
باغلمز سنک ساکه اولدی بند دست — کسر پای ایت ایتمزسون پایک شکست
می ویررسن دشمنه هم نیشکر — زهر و خاک ایتسون غدا اول بد سیر
سنگ غیرت ایلدی کسر سبو — اولدی زاهددن گریزان کتدی بو
واردی پیش میره دیدی می قنی — دیدی بر بر ماجرای روشنی

رفتن امیر خشم آلود برای گوشمال زاهد

میر چون آتش شد و بر جست راست — گفت بنما خانهٔ زاهد کجاست
تا بدین گرز گران کوبم سرش — آن سر بی دانش مادر غرش
او چه داند امر معروف از سگی — طالب معروفیست و شهرگی
تا بدین سالوس خود را جا کند — تا بچیزی خویشتن پیدا کند
کو ندارد خود هنر الا همان — که تسلس میکند با این و آن
او اگر دیوانه است و فتنه کاو — دارو دیوانه باشد کیر گاو
تا که شیطان از سرش بیرون رود — بی لت خربندگان خر چون رود
میر بیرون جست و دبوسی بدست — نیمشب آمد بزاهد نیم مست
خواست کشتن مرد زاهد را بخشم — مرد زاهد گشت پنهان زیر پشم
مرد زاهد می شنید از میر آن — زیر پشم آن رسنتابان نهان
گفت در رو گفتن زشتی مرد — آینه تاند که رو را سخت کرد

امیر مزبورک غضب ایله گوشمال زاهده کتدیکیدر

کتدی میر آتش صفت اندن یکا — دیدی زاهد خانه سن کوستر بکا
ایلیم بو گرز ایله تا ضرب سر — اول سر بی دانش ایتسون ناله لر
امر معروفی نه بیلسون اول حمار — قصدی معروف ایله کسب اشتهار
ایده سالوسی ایله کسب مقام — اوله تا محصولی وقع و احتشام
اولدی نفسی بی هنر الا همان — کاری سالوسی برای این و آن
اول اگر مجنون ایسه فتنه مزاج — تازیانه اولدی مجنونه علاج
تا که شیطاندن اوله آسوده سر — ضربهٔ خربندگاندر سیر خر
میر دبوسه صونوب اول دمده دست — زاهده عزم ایتدی کیجه نیم مست
قصدی خشم ایله انی ضرب و هلاک — اولدی پنهان زاهد پر بیم و باک
میردن زاهد ایشتدی این و آن — پشم ایچنده چون رسنتاب نهان
دیدی عیب شخصه جرأت رو برو — کار مرآت اولدی انجق سو بسو

روی باید آینه وار آهنین   تات گوید روی زشت خود ببین

روی سخت آهنین لازم اکا   روی زشتک کوردیه تاکیم سکا

حکایت مات کردن دلقک سید شاه ترمذ را

شاه با دلقک همی شطرنج باخت   مات کردش زود خشم شه بتاخت
گفت شه شه وان شه کبر آورش   یک یک آن شطرنج میزد بر سرش
که بگیر اینک شهت ای قلتبان   صبر کرد آن دلقک و گفت الامان
دست دیگر باختن فرمود میر   او چنان لرزان چو عور از زمهریر
باخت دست دیگر و شه مات شد   وقت شه شه گفتن و میقات شد
برجهید آن دلقک و در کنج رفت   شش نمد بر خود فکند از تیز تفت
زیر بالشها و زیر شش نمد   خفت پنهان تا ز زخم شه رهد
گفت شه هی هی چه کردی چیست این   گفت شه شه شه ای شاه گزین
کی توان حق گفت جز زیر لحاف   با چو تو خشم آور آتش سجاف
ای تو مات و من ز زخم شاه مات   میزنم شه شه ز زیر رختهات
چون محله پر شد از هیهای میر   وز لگد بر در زدن وز دار و گیر
خلق بیرون جست زود از چپ و راست   کای مقدم وقت عفوست و رضاست
مغز او خشکست و عقلش این زمان   کمتر است از عقل و فهم کودکان
زهد و پیری ضعف بر ضعف آمده   واندران زهدش گشادی ناشده
رنج دیده گنج نادیده ز یار   کارها کرده ندیده مزد کار
یا نبود آن کار او را خود گهر   یا نیامد وقت پاداش از قدر
یا که بود آن سعی چون سعی جهود   یا جزا وابستهٔ میقات بود
مر ورا درد و مصیبت این بس است   کاندرین وادی پرخون بی کس است
چشم پر درد نشسته او بکنج   رو ترش کرده فرو افکنده لنج
نی یکی کحال کو را غم خورد   نیش عقلی که بکحلی پی برد
اجتهادی میکند با حزم و ظن   کار در بوکست تا نیکو شدن
زان رهش دورست تا دیدار دوست   که نماندش مغز و سر از عشق پوست
ساعتی او با خدا اندر عتاب   که نصیبم رنج آمد زین حساب
ساعتی با بخت خود اندر جدال   که همه پران و ما ببریده بال
هر که محبوس است اندر بو و رنگ   گرچه در زهدست باشد خوش تنگ
تا برون ناید ازین تنگین مناخ   کی شود خویش خوش و صدرش فراخ
زاهدان را در خلا پیش از گشاد   تیغ و استره نشاید هیچ داد

دلقک سیدک ترمذ پادشاهنی مات ایتدیکی حکایتدر

شاه اولوب دلقک ایله شطرنج باز   شاهی مات ایتدی شه اولدی کینه ساز
دیدی شه شه پس شه اولدی کینه ور   ایتدی شطرنج ایله بر بر ضرب سر
دیدی اشته ساکه شاه ای قلتبان   ضرب ایدوب دلقک دیر ایدی الامان
بر دخی لعب ایله امر ایتدی امیر   اول ایسه لرزان چو عور زمهریر
ایتدی بر بازی ینه شاه اولدی مات   کلدی شه شه قولنه وقت ثبات
دلقک اولدی گوشه گیر ایتدی قیام   شش نمد پوش اولدی خوفندن تمام
بونجه بالشلر ایله اول شش نمد   تا که زخم ضرب شاهه اوله سد
دیدی شه هی هی نه بو رأی رزین   دیدی شه شه شه ای شاه گزین
حق دیمک اولمز مگر تحت اللحاف   سن چو خشم ایله ایدرسن اتصاف
مات سن سن بنده خوف انفعال   ایلرم پوشیده شه شه دیو قال
چون محله اولدی پر شور امیر   زاهدک اولدی لگددن پایی سیر
طشره چیقدی صاغ و صول همسایگان   دیدیلر عفو ایله ای میر زمان
اولدی مغز خشک ایله عقلی علیل   بلکه صبیاندن دخی اولدی قلیل
زهد و پیری ایلدی غایت ضعیف   زهد ایچنده اولمدی فتحه الیف
رنج چکدی گورمدی بیچاره گنج   اولدی بی اجرت عملده اهل رنج
اولدی اعمالنده یا نقص گهر   کلمدی یا وقتی یا حکم قدر
اولدی یا خود سعیی چون سعی جهود   بستهٔ میقات و موقوف شهود
اکه بو درد و مصیبت اولدی بس   قالدی بو وادیده بی همراه و کس
چشمی دود آلوده و گوشه نشین   ترش رو افکنده لب زار و حزین
حالنه بر رحم ایدر کحالی یوق   عقل ایله بر کحله ساعی حالی یوق
ظن و تخمین ایله ایلر اجتهاد   حسن حال امیدی مقصوده مراد
اول جهتدن دور در دیدار اکا   مغز سر یوق عشق ظاهر کار اکا
گاه اولور درگاه حقه شکوه ساز   کیم نصیبم رنجم رنج دراز
گاه ایدر بختی ایله جنگ و جدال   غیر پران بن ایسه مکسور بال
کیم اوله محبوس قید رنگ و بوی   تنگدلدر ایسه ده اول زهدی جوی
تنگ مسلکدن کیم اولمز سه رها   وسعت صدر ایله خوش خوی یوق اکا
زاهده خلوتده قبل الفتح بیل   باپچاق یا استره جائز دکل

کز ضجر خود را بدرّاند شکم ‖ غصهٔ آن بی مراد بیها و غم

قصهٔ قصد انداختن مصطفی صلی الله علیه وسلم خود را از کوه
حری از وحشت حجاب دیر نمودن جبرئیل علیه السلام
خود را بوی و پیدا شدن جبرئیل بوی که مینداز
خود را که ترا درپیش دولتهاست

مصطفی را هجر چون بفراختی ‖ خویش را از کوه می انداختی
تا بگفتی جبرئیلش هین مکن ‖ که ترا بس دولتست از امر کن
مصطفا ساکن شدی ز انداختن ‖ باز هجران آوریدی تاختن
باز خود را سرنکون از کوه او ‖ می فکندی از غم و اندوه او
باز خود پیدا شدی آن جبرئیل ‖ که مکن این ای تو شاه بی بدیل
همچنین می بود تا کشف حجیب ‖ تا بیابید آن گهر را او زجیب
بهر هر محنت چو خود را می کشند ‖ اصل محنتهاست این چونش کشند
از فدایی مرد ما زاحیر تیست ‖ هر یکی از ما فدای سیر تیست
ای خنک آنکه فدا کردست تن ‖ بهر آن کارز دفدای آن شدن
هر یکی چونکه فدائی فنیست ‖ کاندران ره صرف عمر و کشتنیست
کشتنی اندر غروبی یا شروق ‖ که نه شایق ماند آنکه نی مشوق
باری این مقبل فدای این فنست ‖ کاندرو صد زندگی در کشتنست
عاشق و معشوق و عشقش بر دوام ‖ در دو عالم بهره مند و نیک نام
یا کرامی ارحموا اهل الهوی ‖ شانهم ورد التوی بعد التوی
عفو کن ای میر بر سختیٔ او ‖ در نگر در درد و بدبختیٔ او
تا ز جرمت هم خدا عفوی کند ‖ زلتت را مغفرت در آکند
تو ز غفلت بس سبو بشکستهٔ ‖ در امید عفو دل دربستهٔ
عفو کن تا عفو یابی در جزا ‖ می شکافد مو قدر اندر سزا

جواب گفتن امیر مر آن شفیعان را و همسایگان زاهد را که زاهد
این گستاخی چرا کرد و سبوی می را چرا شکست من درین باب
شفاعت نخواهم قبول کردن که سوگند خورده ام که سزای
او بدهم تا دیگران عبرت گیرند

میر گفت او کیست تا سنگی زند ‖ بر سبوی ما سبو را بشکند

اضطرابندن ایدر چاک شکم ‖ نامراد اولمق غمیله دمبدم

سلطان انبیا افندمز صلی الله علیه وسلمک وحشت حجاب تجلی
واستبطاء جبریل علیه السلامدن ناشی نفس نفیسلرن جبل
حرادن انداخته ایتمک قصدن ایتدکلرنده جبریل امین ظاهر اولوب
یا محمد دولت وعنایت پشکاهکده مخفیدر دیو منع وتسلی ایتدیکیدر

اول رسوله کلسه هجریله حزن ‖ نفسن القا قصد ایدردی کوهدن
منع ایدوب تاکیم دیرایدی جبرئیل ‖ سا که چوق دولت ویرر رب جلیل
پس کلوردی فخر کونینه سکون ‖ ینه هجره اولسه قالبنده رکون
عودت ایلردی ینه اول حال اکا ‖ نفسن القا قصد ایدردی اول یکا
پس ینه ظاهر اولوردی جبرئیل ‖ دیردی ایتمه ای وجود بی عدیل
بویله ایدی تا دم کشف حجاب ‖ تا که اولدی اول کهردن بهره یاب
موته کیم هر محنت ایچون جبر ایدر ‖ پس نیچه اصل محندن صبر ایدر
خاقه سیر تدر فداده مقتدا ‖ هر بری بر سیرته اولدی فدا
دولت انککیم فدای جسم وجان ‖ اول فدایه اوله شایسته همان
هر کشی چون اوله بر فنه فدا ‖ صرف عمر و موت اولور آکه روا
موت اماکه غروب ایچره شروق ‖ فرق اولنمز انده شایقدن مشوق
اول فدادر مرد حقه نور ذات ‖ کیم مماتنده انک واریو زحیات
عاشق و معشوق وعشق بردوام ‖ ایکی عالمده سعید و نیک نام
ای عزیزان ایله رحم عاشقان ‖ موت اندر موتدر انلرده شان
ای امیر ایله آنی عفوه سزا ‖ دردی چوق بدبختدر اول بی نوا
تا که سندن عفو جرم ایده شکور ‖ مغفرت ایده ذنوبک اول غفور
سنده ده غفلتله چوق کسر سبو ‖ قلب امید عفوایدر رسم اولدی بو
عفو قیل تا عفوا اوله سا که جزا ‖ مو بمو عدل ایلر اجرای سزا

امیر مزبور شفیعان و همجوارانه زاهد نیچون گستاخانه
سبو می شکست ایتدی بو بابده قبول شفاعت ایتیم که
جزای سزاسنی ویرمکه قسم ایتمشم
دیو جواب ایدر

دیدی میر اول کیمدر اوله سنک زن ‖ تا ایده کسر سبوا اول دلشکن

چون گذر سازد ز کویم شیر نر	ترس ترسان بگذرد با صد حذر
بندهٔ ما را چرا آزرد دل	گرد ما را پیش مهمانان خجل
شربتی کان به ز خون اوست ریخت	این زمان همچون زنان از ما گریخت
لیک جان از دست من او کی برد	گیرم او چون مرغ بر بالا پرد
تیر قهر خویش بر پرش زنم	پر و بال مرده ریگش بر کنم
گر رود در سنگ سخت از کوششم	از دل سنگش کنون بیرون کشم
من برانم بر سر او ضربتی	تا بود قوادکانرا عبرتی
با همه سالوس با ما نیز هم	داد او و صد چو او این دم دهم
خشم خونخوارش شده بد سرکشی	از دهانش می برآمد آتشی

شیر نر کویدن ایلرسه گذر	رهگذارمده ایدر خوف و حذر
نیچون ایتدی بنده مز آزرده دل	پیش مهمانده بزی ایتدی خجل
دوکدی خونندن بدل اول شربتی	شمدی بزدن ایتدی زن وش غیبتی
اول بنم دستمدن ایتمز جان رها	همچو مرغان ایتسه پرواز هوا
تیر قهرم پرّینی ایلر شکست	کیم اولور بال و پری ریزان و پست
سنگ سخت اولسه اگر مکمن اکا	سنگدن اخراج ایدی آسان بکا
اکه قصدم شویله ضرب پا و سر	عبرت اولسون سربسر قوادلر
خلقه سالوسی بزه هم بو ادا	اکه هم امثالنه لازم جزا
خشم خونخواری ایدردی سرکشی	کیم دهاندن چیقاردی آتشی

دوم بار دست و پای امیر را بوسیدن و لابه کردن شفیعان و همسایگان زاهد

برکره دخی زاهدک شفیعلری وهمسایه لری امیر مزبوره تملق ایله دست بوس ایتدکلریدر

آن شفیعان از دم و هیهای او	چند بوسیدند دست و پای او
کای امیر از تو نشاید کین کشی	گر بشد باده تو بی باده خوشی
باده سرمایه ز لطف تو برد	لطف آب از لطف تو حسرت خورد
پادشاهی کن ببخشش ای رحیم	ای کریم ابن الکریم ابن الکریم
هر شرابی بندهٔ این قد و خد	جمله مستانرا بود بر تو حسد
هیچ محتاج می گلگون نهٔ	ترک کن گلگونه تو گلگونهٔ
ای رخ چون زهره ات شمس الضحی	ای گدای رنگ تو گلگونها
باده کاندر خم می جوشد نهان	ز اشتیاق روی تو جوشد چنان
ای همه دریا چه خواهی کرد نم	وی همه هستی چه میجویی عدم
ای مه تابان چه خواهی کرد گرد	ای که در پیش رخت مه روی زرد
تو خوش و خوبی و کان هر خوشی	تو چرا خود منت باده کشی
تاج کرّمناست بر فرق سرت	طوق اعطیناک آویز برت
جوهرست انسان و چرخ او را عرض	جمله فرع و پایه اند و او غرض
ای غلامت عقل و تدبیرات و هوش	چون چنینی خویش را ارزان فروش
خدمتت بر جمله هستی مفترض	جوهری چون نجده خواهد از عرض
علم جویی از کتبها ای فسوس	ذوق جویی تو ز حلوا ای فسوس
بحر علمی در نمی پنهان شده	در سه گز تن عالمی پنهان شده
می چه باشد یا سماع و یا جماع	تا بجویی زو نشاط و انتفاع

سطوتندن اول شفیعان پس او دم	ایتدی تقبیل ایادی و قدم
دیدیلر لایق دکل بو خشم و کین	گتسه می بی می اولورسن کامبین
باده لطفکدن سنک سرمایه یاب	لطفکک حسرتکشیدر لطف آب
ایله سن شاهانه احسان عمیم	ای کریم ابن الکریم ابن الکریم
هر شرابی قول ایدر بو قد و خد	ساکه سرمستان ایدر جمله حسد
احتیاجک یوق می گلگونه سن	ترک قیل گلگونه یی گلگونه سن
زهره دن حسن جمالک خوبتر	رنگ رویک بنده سی گلگونه لر
باده کیم خم ایچره جوش ایلر نهان	اشتیاق رویک اول جوش عیان
بحر عمانسن نه دریا نمده نم	عین هستیده نیچون قصد عدم
ای مه تابان نه ایلرسک گرد	رویکه نسبت اولورکن ماه زرد
عیش و شادی سنده سن کان صفا	پس نیچون می منتن چکمک سکا
باشنک اوزره تاج کرّمنا سنک	طوق اعطیناک زیبا گردنک
جوهر انسان اولدی بو گردون عرض	ماعدا فرع اولدی انسان در غرض
ساکه بنده عقل و تدبیرات و هوش	بویله سن چون سنده اول ارزان فروش
جمله موجوداته واجب خدمتک	جوهر اولدیکی یوق عرضدن منتک
علمه طالبسن کتبدن سن دریغ	کیم بیلورسن ذوقی حلوادن دریغ
برنم ایچره بحر علم اولدک خفی	اولدی بر عالم تنکده مختفی
می نه در یا خود سماع ایله جماع	اندن استرسن نشاط و انتفاع

آفتاب از ذره برشد وام خواه زهرهٔ از خمرهٔ شد جام خواه
جان بی کیفی شده محبوس کیف آفتابی حبس عقده اینت حیف

باز جواب گفتن آن امیر ایشان را

گفت نی نی من حریف آن میم من بذوق این خوشی قانع نیم
من چنان خواهم که همچون یاسمین گز شوم گاهی چنان گاهی چنین
وارهیده از همه خوف و امید گژ همی گردم بهر سو همچو بید
همچو شاخ بید گردان چپ و راست که ز بادش گونه گونه رقصهاست
انکه خو کرده است با شادیٔ می این خوشی را کی پسند خواجه کی
انبیا زان زین خوشی نافر شدند که سرشتهٔ آن خوشیٔ سرمدند
زانکه جانشان آن خوشی را دیده بود این خوشیها پیششان بازی نمود
بابت زنده کسی چون گشت یار مرده را چون درکشد اندر کنار

تفسیر این آیت که وان الدار الاخرة لهی الحیوان لو كانوا یعلمون
که در و دیوار و عرصهٔ آن عالم و آب و کوزه و میوه و درخت
همه زنده اند و سخنگوی و سخن شنو و جهت آن فرمود
مصطفی علیه السلام الدنیا جیفة وطالبها کلاب
و اگر آخرت را حیات نبودی آخرت هم جیفه
بودی جیفه را برای مردگیش جیفه
گویند نی برای بوی زشت و فرخجی

آن جهان چون ذره ذره زنده اند نکته دانند و سخن گوینده اند
در جهان مرده شان آرام نیست کین علف جز لایق انعام نیست
هر کرا گلشن بود بزم و وطن کی خورد او باده اندر گولخن
جای روح پاک علیین بود کرم باشد کش وطن سرگین بود
بهر مخمور خدا جام طهور بهر این مرغان کور این آب شور
هر که عدل عمرش ننمود دست پیش او حجاج خونی عادلست
دختران را لعبت مرده دهند که ز لعب زندگان بی آگهند
چون ندارند از فتوت زور دست کودکانرا تیغ چوبین بهترست
کافران قانع بنقش انبیا که نگاریده است اندر دیرها
زان مهان مارا چو روز روشنیست هیچ مان پروای نقش سایه نیست

ذره دن خورشید اولور دام خواه خمره دن زهره اولور جام خواه
جان بی کیف اوله حیفا حبس کیف عقده ده محبوس اوله خورشید حیف

امیر مزبورک بنه انلره جوابیدر

دیدی یوق بن مبتلایم باده یه قانع اولمم بن بو ذوق ساده یه
استرم بن اویله کیم چون یاسمین این و آن گاهی شمال و که یمین
اوله زائل جملهٔ خوف و امید کجروانه سو بسو مانند بید
راست و چپ دور شاخ بید وش باد ایله رقصان اولم پیمانه کش
کیم اوله خو کردهٔ شادیٔ می ایلمز خوشدل آنی بر غیر شی
انبیا اولدر که غیره باقمدی اولدی انلرده صفای سرمدی
گوردی روح انبیا آنی عیان انلره بازی گورندی این و آن
کیم اوله معشوق اکا بر زنده یار نقش بی جانی ایدرمی اختیار

وان الدار الاخرة لهی الحیوان لو كانوا یعلمون ایهٔ کریمه سی
تفسیریدر که اول عالمک عرصه و در و دیواری و آب خوشگواری
و اثمار و اشجاری بالجمله مظهر حیات اولوب تکلم و استماع ایله
دلارا و مرغوب الصفات اولدیغی اجلدن سید مخلوقات مفخر
موجودات افندمز علیه افضل التحیات الدنیا جیفة وطالبها کلاب
ایله خبر ویردیلر اگر آخرت دخی حصه مند حیات اولمسه اولدخی جیفه
حکمنده اولور دیکه جیفه یه میت اولدیغیچون جیفه اطلاق اولنور

ذره ذره زنده اولدی اول جهان هم سخنگو سربسر هم نکته دان
یوق جهان مرده ده ذوق و شرف اولدی حیواناته لایق بو علف
هر کیمه گلشن اوله بزم و وطن کلخنی ایلرمی جای انجمن
جای روح پاک علیین اولور کرم ناچیزه وطن سرگین اولور
نشوه مند حقه درجام طهور مرغ اعمانک نصیبی آب شور
عدل فاروقه او کیم جاهل اولور یوسف حجاج اکا عادل اولور
صورت بی روح لعب دختران چون دگل آگاه لعب زندگان
چونکه یوق زور فتوت ایله کار سیف چوبین اولدی اطفاله شعار
کافران خرسند نقش انبیا کیم کلیسالرده اولدی خودنما
گون کبی روشن بزه پیغمبران نقش و تصویره نه حاجت بیگمان

این یکی نقش نشسته در جهان   وان دگر نقشش چو مه بر آسمان
این دهانش نکته گویان با جلیس   وان دگر با حق بگفتار و انیس
گوش ظاهر این سخن را ضبط کن   گوش جانش جاذب اسرار کن
چشم ظاهر ضابط حلیهٔ بشر   چشم سر حیران مازاغ البصر
پای ظاهر در صف مسجد صواف   پای معنی فوق گردون در طواف
جزو جزوش را تو بشمر همچنین   این درون وقت وآن بیرون حین
این که در وقتست باشد تا اجل   وان دگر یار ابد قرن ازل
هست یک نامش ولی الدولتین   هست یک نقش امام القبلتین
خلوت و چله برو لازم نماند   هیچ غیمی مرد را غایم نماند
قرص خورشیدست خلوتخانه اش   کی حجاب آرد شب بیگانه اش
علت و پرهیز شد بحران نماند   کفر او ایمان شد و کفران نماند
چون الف از استقامت شد بپیش   او ندارد هیچ از اوصاف خویش
گشت فرد از کسوت خوهای خویش   شد برهنه جان بجان افزای خویش
چون برهنه رفت پیش شاه فرد   شاهش از اوصاف قدسی جامه کرد
خلعتی پوشید از اوصاف شاه   بر پرید از چاه بر ایوان جاه
اینچنین باشد چو دردی صاف گشت   از بن طشت آمد او بالای طشت
در بن طشت از چه بود او دردناک   شومیٔ آمیزش اجزای خاک
یار ناخوش پر و بالش بسته بود   ورنه او در اصل بس برجسته بود
چون عتاب اهبطوا انگیختند   همچو هاروتش نگون آویختند
بود هاروت از ملاک آسمان   از عتابی شد معلق همچنان
سرنگون زان شد که از سر دور ماند   خویش را سر ساخت و تنها پیش راند
آن سبد خود را چو پر از آب دید   کرد استغنا و از دریا برید
در جگر آبش یکی قطره نماند   بحر رحمت کرد و او را باز خواند
رحمتی بی علتی بی خدمتی   آید از دریا مبارک ساعتی
الله الله گرد دریا باز گرد   گرچه باشد اهل دریا بار زرد
تا که آید لطف بخشایش گری   سرخ گردد روی زرد از گوهری
زردیٔ رو بهترین رنگهاست   زانکه اندر انتظار آن لقاست
لیک سرخی بر رخی کان لامع است   بهر آن آمد که جانش قانع است
که طمع لاغر کند زرد و ذلیل   نیست او از علت ابدان علیل
چون ببیند روی زردی بی سقم   خیره گردد عقل جالینوس هم

نقش فرعی بونده منظور نگاه   نقش اصلی آسمان اوزره چو ماه
بونده بو ایلر جلیس ایله مقال   اول ایسه حق ایله مأنوس وصال
گوش ظاهر ایله بو افسانه گوش   گوش جاننده انکے کن امر هوش
چشم ظاهر حلیهٔ پنهای بشر   چشم سر حیران مازاغ البصر
پای صورت صف سجده ده مقیم   پای معنی چرخ اوزره مستقیم
جز بجز اعضایی بویله قیل شمار   بو درون وقت و اول بیرون کار
بو موقت اولدی موقوف اجل   اول بری یار ابد وقف ازل
اولدی بر نامی ولی الدولتین   اولدی بر وصفی امام القبلتین
خلوت و چله اکا لازم دگل   غیم مظلم یوق انکچون اولیه پسل
قرص خورشید اولدی خلوتخانه سی   کیم حجاب شب دگل بیگانه سی
علت و پرهیز و بحران قالمدی   کفری ایمان اولدی کفران قالمدی
استقامت اوزره ذاتی چون الف   کندی اوصافیله اولمز مؤتلف
چیقدی هر خوی لباسندن همان   اولدی جان افزایه جان عریان روان
گتدی عریان چونکه اول حقدن یکا   بولدی اول اوصاف قدسیدن قبا
شاهک اوصافندن اولدی خلعتی   چاهدن جاه اولدی جای رفعتی
بویله در چون دردنا چیز اوله صاف   اولدی قعر طشتدن بالا طواف
طشت ایچنده اولمشیدی دردناک   هپ سبب آمیزش اجزای خاک
یار ناخوش اولدی بند پر و بال   یوخسه عالی ایدی انده اصل حال
چون عتاب اهبطوا ایتدی ظهور   پست اولوب مانند هاروت اولدی دور
گورکه هاروتی ملائکدن ایکن   بر عتاب اولدی اکا شورش فکن
باعث اولدر سر دلدن قالدی دور   ایتدی فکر سروری اندن صدور
اول سبد کیم گوردی کندین چون پر آب   اولدی استغناسی دریادن حجاب
قالمدی بر قطره آب انده اودم   رحم ایدوب پس کندیه جذب ایتدی یم
رحمت بی علت و خدمت همان   اوله دریادن زهی فرخنده آن
الله الله ایله بحره التجا   زرد رودر گرچه اهلی جابجا
لطفی تا ظاهر اولوب اول داورک   روی زردی سرخ اوله گوهرلرک
افضل الوان اولور پهل روی زرد   کیم لقایه منتظر در اهل درد
لیک اولور سرخی روی اکه دلیل   اولدی جانی قانع لطف قلیل
اول طمعدر کیم ذلیل و زرد ایدر   صانمه علت جسمن اهل درد ایدر
گوره روی زردی بی علت اگر   عقل جالینوس اولوردی خیره تر

چون طمع بستی تو در انوار هو   مصطفی کوید که ذلت نفسه
نور بی سایه لطیف و عالیست   آن مشبک سایهٔ غربالیست
عاشقان عریان همی خواهند تن   پیش عنینان چه جامه چه بدن
روزه دار از بود آن نان و خوان   خر مکس را چه اباچه دیکدان

دکربار استدعای شاه از ایاز که تأویل کار خود بکو و مشکل منکران وطاعنان را حل کن که ایشان را دران التباس رها کردن مروّت نباشد

این سخن از حد و اندازه ست پیش   ای ایاز اکنون بکو احوال خویش
هست احوال تو از کان نوی   تو بدین احوال کی راضی شوی
هین حکایت کن ازان احوال خوش   خاک بر احوال و درس پنج وشش
حال باطن کر نمی آید بکفت   حال ظاهر کویمت در طاق وجفت
که ز لطف یار تلخیهای مات   کشت بر جان خوشتر از شکر نبات
زان نبات ار کرد در دریا رود   تلخی دریا همه شیرین شود
صد هزار احوال آمد همچنین   باز سوی غیب رفتند ای امین
حال هر روزی بدی مانند نی   همچو جو اندر روش کش بند نی
شادی هر روز از نوعی دکر   فکرت هر روز را دیکر اثر

تمثیل تن آدمی بمهمان خانه و تمثیل اندیشهای مختلف بمهمانان مختلف عارف در رضا بدان اندیشهای غم وشادی چون شخص مهمان دوست غریب نواز خلیل وار که در خلیل علیه السلام باکرام ضیف پیوسته باز بود بر کافر و مؤمن و امین و خائن و با همه مهمانان روی تازه داشتی

هست مهمانخانه این تن ای جوان   هر صباحی ضیف نو آید دوان
هین مکو کین ماند اندر کردنم   که هم اکنون باز پرّد در عدم
هر چه آید از جهان غیب وش   در دلت ضیفست او را دار خوش

حکایت آن مهمان که زن خداوند خانه کفت آه که باران فرو کرفت و مهمان در کردن ما بماند

آن یکی را ناکهان آمد قنق   داشت او را همچو طوق اندر عنق

چونکه اولدک طامع انوار هو   مصطفانک قولی ذلت نفسه
نور بی ظل الطف اجلالدر   اول مشبک سایهٔ غربالدر
عاشقان استر مجرد اوله تن   عین عنینه چه جامه چه بدن
اهل صوم ایچون اولور پس آب و نان   نعمت ایله برذبابه دیکدان

بر دفعه دخی شاهک ایازدن استدعا سیدر که اختراعک اولان عملک تأویلنی بیان ایمکله منکران وطاعنانک مشکللرن حل ایله که انلری ظن دکمانده ترک وابقا مروت دکلدر

حد و پایاندن فزوندر بو سخن   ای ایاز احوالکی نقل ایله سن
کان نودن اولدی احوالک قضا   پس بو احواله نیچون سنده رضا
اول خوش احوالک حکایت قیل بزه   درس پنج وششده یوق حاصل بزه
حال باطن قاله کلمز سه اکر   حال ظاهردن اولور بسط خبر
بیلکه لطف یاردن تلخئ مات   اولدی جانه غالب قند نبات
بر نبات اما که دوشسه بحره کر   تلخئ دریا اولوردی چون شکر
بویله احوال اولدی ظاهر صد هزار   یینه ایتدی جانب غیبه کذار
هر کونک برحالی وار مانندی یوق   جوی وش جاری اولور رهبندی یوق
شادئ هر روز اولور نوع دکر   هر کونک فکرنده بر لشقه اثر

وجود آدمی مهمانخانه و افکار مختلفه اصناف مهمانان ایله تمثیل اولنوب افکار غم وشادی یه یکسان رضا داده اولان عارفک مثالی مهمان دوست وغریب نواز اولان شخص کریمک حالیدر که ابراهیم علیه السلام مدام اکرام ضیف ایله اشتغال ایدوب کافر ومؤمن و امین و خائن جمله مهمانلرینه کشاده روی ودر باز ایدی

اولدی مهمان خانه اسا بو بدن   کیم کلور مهمان اکا هر کوشه دن
دیمه کیم بو کردنمده اولدی بار   بیل اکا شمدی عدمدر رهکذار
هر نه کیم کلدی جهان غیبدن   قلبه مهمان اولدی خوش طوت آنی سن

اول مهمانک حکایتیدر که صاحب خانه نک خاتونی آه قتی باران اولدی بو مهمان بزه بار کران اولور دیدی

کلدی ناکاهی برینه بر قنق   ایتدی طوق آسا آنی زیب عنق

خوان کشید او را کرامتها نمود / آن شب اندر کوی ایشان سور بود
مرد زن را گفت پنهانی سخن / کامشب ای خاتون دو جامه خواب کن
بستر ما را بگستر سوی در / بهر مهمان گستر آن سوی دگر
گفت زن خدمت کنم شادی کنم / سمع و طاعه ای دو چشم روشنم
هر دو بستر گسترید و رفت زن / سوی ختنه سور کرد آنجا وطن
ماند مهمان عزیز و شوهرش / نقل بنهادند از خشک و ترش
در سمر گفتند هر دو منتخب / سرگذشت نیک و بد تا نیمشب
بعد از آن مهمان ز خواب و از سمر / شد در آن بستر که بد آن سوی در
شوهر از خجلت بدو چیزی نگفت / که ترا این سوست ای جان جای خفت
که برای خواب تو ای بو الکرم / بستر آن سوی دگر افکنده ام
آن قراری که بزن او داده بود / گشت مبدل و آن طرف مهمان غنود
آنشب آنجا سخت باران در گرفت / کز غلیظی ابر آمدشان شگفت
زن بیامد بر گمان آنکه شو / سوی در خفتست و آنسو آن عمو
رفت عریان در لحاف آندم عروس / داد مهمانرا برغبت چند بوس
گفت می ترسیدم ای مرد کلان / خود همان آمد همان آمد همان
مرد مهمانرا گل و باران نشاند / بر تو چون صابون سلطانی بماند
اندرین باران و گل او کی رود / بر سر و جان تو او تاوان شود
زود مهمان جست و گفت ای زن بهل / موزه دارم غم ندارم من ز گل
من روان گشتم شما را خیر باد / در سفر یکدم مبادا روح شاد
تا که زوتر جانب معدن رود / کاین خوشی اندر سفر رهزن شود
زن پشیمان شد از آن گفتار سرد / چون رمید و رفت آن مهمان فرد
زن بسی گفتش که آخر ای امیر / گر مزاحی کردم از طیبت مگیر
سجده و زاری زن سودی نداشت / رفت ایشانرا در آن حسرت گذاشت
جامه ازرق کرد زان پس مرد و زن / صورتش دیدند شمعی بی لگن
می‌شد و صحرا ز نور شمع مرد / چون بهشت از ظلمت شب گشته فرد
کرد مهمانخانه خانهٔ خویش را / از غم و از خجلت این ماجرا
در درون هر دو از راه نهان / هر زمان گفتی خیال میهمان
که منم یار خضر صد گنج جود / می فشاندم لیک روزیتان نبود

چکدی خوان اکرامن ایتدی قصور / وار ایدی همسایه ده اول کیجه سور
دیدی اول خاتونه زوجی گز ایچه / کیم فراشی ایکی ایله بو کیجه
جانب درده فراشن ایله بکا / ایله مهمانک فراشن بریکا
دیدی زن شوق ایله اول خدمت بنم / سمع و طاعه ای دو چشم روشنم
ایکی بستر فرش ایدوب عزم ایتدی زن / خانهٔ سور اولدی جای انجمن
قالدی مهمان عزیز و شوهری / ایتدیلر نقل و مزه خشک و تری
ایکیسی اولدی سمر گوی عجب / سرگذشتن نقل ایله تا نیمشب
بعد از آن مهمان چون ایتدی میل خواب / اولدی مختاری فراش قرب باب
مرد صاحب خانه پس ایتدی حجاب / کیم دییه بو در سنکچون جامه خواب
دیمدی گل جامه خواب ایچون سکا / بستر مخصوص اولدی بو یکا
اول قراری کیم بیلوردی زن تمام / لیک مهمان ایتدی تبدیل مقام
پس اولوب او کیجه باران شدید / غلظت ابر اولدی مشهود و بدید
گلدی زن چونکیم بیلوردی سمت باب / زوجیدر مهمانک اول بر جامه خواب
فرش مهمانه دخول ایتدی او زن / شوهری ظنیله اولدی بوسه زن
دیدی کیم خوفم بو در ای نکته دان / اول بزه گلدی نه گلدی گور همان
منع ایدر مهمانی بو باران و گل / همچو صابون مشی اکا ممکن دگل
بو گل و باران ده اول نیچه گیدر / پس اولور اول ساکه قید جان و سر
پر شتاب ایتدی قیام اول ضیف و دم / دیدی وار در موزه گلدن یوق الم
اشته بن گتدم سزه خیر اوله یار / جان سفرده راحت ایتمز اختیار
اول شتابان عازم مسکن اولور / راحت اهل سفر رهزن اولور
زن پشیمان اولدی اول سوزدن همان / چونکه گتدی وحشت ایله میهمان
زن اکا چوق ایتدی عرض انشراح / دیدی عفو ایت ایلدم قصد مزاح
اولمدی زاری زن آکه مفید / قالدیلر حسرتده مهمان نابدید
جامه پوش ماتم اولدی مرد و زن / صورت ضیف اولدی شمع بی لگن
اول گیدردی نور شمعندن فضا / جنت آسا ظلمت شبدن رها
خانه خانه گتدی ایتدی میهمان / ماجرای خجلتی بر داستان
قلب مرد و زنده از راه نهان / هر زمان دیردی خیال میهمان
یار خضر ایدم بو گنج جان و دل / حاضر اما انلره قسمت دگل

تمثیل فکر هر روزینه که اندر دل آید بمهمان نو که از اول روز در خانه فرو آید و تحکم و بدخویی کند بخداوند خانه و فضیلت

هرگون قلبه وارد فکری علی الصباح خانه یه ورود و نزول ایلیوب صاحب خانه یه تحکم ایلین مهمان جدیده تشبیه

مهمان نوازی و ناز مهمان کشیدن

هر دمی فکری چو مهمان عزیز   آید اندر سینه ات هر روز تیز
فکر را ای جان بجای شخص دان   زانکه شخص از فکر دارد قدر و جان
فکر غم گر راه شادی میزند   کارسازیهای شادی میکند
خانه می روبد به تندی او ز غیر   تا در آید شادیٔ نو ز اصل خیر
میفشاند برگ زرد از شاخ دل   تا بروید برگ سبز متصل
میکند بیخ سرور کهنه را   تا خرامد ذوق نو از ماورا
غم کند بیخ کژ پوسیده را   تا نماید بیخ رو پوشیده را
غم ز دل هرچه بریزد یا برد   در عوض حقا که بهتر آورد
خاصه آنرا که یقینش باشد این   که بود غم بندهٔ اهل یقین
گر ترش رویی نیارد ابر و برق   رز بسوزد از تبسمهای شرق
سعد و نحس اندر دلت مهمان شود   چون ستاره خانه خانه میرود
آن زمانکه او مقیم برج تست   باش همچون طالعش شیرین و چست
تا که با مه چون شود او متصل   شکر گوید از تو با سلطان دل
هفت سال ایوب با صبر و رضا   در بلا خوش بود با ضیف خدا
تا چو وا گردد بلای سخت رو   پیش حق گوید بصد گون شکر او
کز محبت با من محبوب کش   رو نکرد ایوب یکلحظه ترش
از وفا و خجلت و علم خدا   بود چون شیر و عسل او با بلا
فکر در سینه برآید نو بنو   خند خندان پیش او تو باز رو
که اعذنی خالقی من شره   لا تحرمنی انل من برّه
رب اوزعنی لشکر ما اری   لا تعقب حسرة لی ان مضی
این ضمیر رو ترش را پاس دار   آن ترش را چون شکر شیرین شمار
ابر را گر هست ظاهر رو ترش   گلشن آرنده است ابر شوره کش
فکر غم را تو مثال ابر دان   با ترش تو رو ترش کم کن چنان
بو که آن گوهر بدست او بود   جهد کن تا از تو او راضی شود
ور نباشد گوهر و نبود غنی   عادت شیرین شدن افزون کنی
جای دیگر سود دارد عادتت   ناگهان روزی برآید حاجتت
فکرتی کز شادیت مانع شود   آن بامر و حکمت صانع شود
تو مخوان دو چار دانگش ای جوان   بو که نجمی باشد و صاحب قران
تو مگو فرعیست او را اصل گیر   تا بوی پیوسته بر مقصود چیر

وتمثیلدر که نازنه تحمل ایله اکرام ضیفده فضیلت بیانیدر

هر نفس بر فکر اولوب مهمان دل   صدره نازل اولمدن خالی دگل
بیل او فکری سن چو شخص میهمان   چونکه شخصه فکر اولور مانند جان
رهزن شادی اولورسه فکر غم   اول ایدر شادی یه بسط عیش و دم
خانه یی تطهیر ایدر اول غیردن   تاکه شادیٔ جدید ایده وطن
شاخ دلدن برگ زردی دور ایدر   برگ سبز اثبات ایدر معمور ایدر
کهنه شادیدن ایدر قلع اصول   بوله ذوق تازه تا راه وصول
بیخ بی نفعی ایدر اخراج او غم   عرض دیدار ایده تا اصل نعم
غم کوکلدن هرنه قطع ایتسه غرض   اندن اعلا ایتمدر اجر و عوض
باخصوص اولکیم اوله انده یقین   بنده در اهل یقینه غم همین
ترش رویی ایتمسه گر ابر و برق   یاندرر انکوری خندانیٔ شرق
سعد و نحس اولسه درونه سایه کش   خانه خانه سیر ایدر سیاره وش
اول زمانکیم اوله برجکده مقیم   طالع آسا اول انکله مستقیم
تاکه ماه ایله ایده نجم اقتران   ایده سلطان دله شکرک بیان
سال هفت ایوب ده صبر و رضا   حق ایچون اولدی بلاده خوشنما
تا رجوع ایده بلای سخت رو   پیش حقده شکرن ایده تو بتو
صدق جنبندن بمثله دمبدم   اولمدی ایوب کجروی الم
علم حقده اولدی مختار وفا   شیر و شهد اولدی انک ایله بلا
سینه یه فکرت گلور چون تو بتو   منظرن قیل خنده رویی یه گرو
کیم بنی شرندن ایله سن امین   ایتمه محروم ایله احسان مبین
قیل بکا شکر ایله الهام رضا   حسرتی ایتمه عقاب مامضی
قیل ضمیر ترش رویه اعتبار   تلخی قیل شیرینیٔ شکر شمار
ابر اگرچه روی ترش اظهار ایدر   شوره یی محو ایلیوب گلزار ایدر
ایله سن فکر غمی ابره مثال   ترش رویه اولمه رو ترش ملال
بلکه دستندن اوله گوهر عیان   سندن اول راضی اوله جهد ایت همان
یوق اگر اولمزسه اول گوهر نمون   عادتک مقبولک ایلرسن فزون
عادتک برغیری یرده سود ایدر   برگون البت واصل مقصود ایدر
اولسه فکرک مانع شادی سکا   امر صانعدر اولور حکمت نما
ایلمه تخفیف ایله وضع گران   بلکه اول برنجم اوله صاحب قران
فرعدر دیمه قیل اصله اعتبار   اوله تا مقصودک اوزره کاروبار

ور توانزا فرع گیری و مضر … خشم تو در اصل باشد منتظر
زهر آمد انتظار اندر چشش … دائما در مرگ باشی زان روش
اصل دان آنرا بگیرش در کنار … باز ره دائم ز مرگ انتظار

نواختن سلطان محمود ایاز را

ای ایاز پر نیاز صدق کیش … صدق تو از بحر و از کوه هست بیش
نی بوقت شهوتت باشد عثار … که رود عقل چو کوه هست کاه وار
نی بوقت خشم و کینه صبر مات … سست گردد در قرار و در ثبات
مردی این مردیست نی ریش و ذکر … ورنه بودی شاه مردان کیر خر
حق کرا خواندست در قرآن رجال … کی بود این جسم را آنجا مجال
روح حیوانرا چه قدرست ای پدر … آخر از بازار قصابان گذر
صد هزاران سر نهاده بر شکم … ارزشان از دنبه و از دم کم
روسپی باشد که از جولان کیر … عقل او موشی شود شهوت چو شیر

وصیت کردن پدر دختر را که خود را دار تا حامله نشوی از شوهرت

خواجهٔ بود است او را دختری … زهره خدی مه رخی سیمین بری
گشت بالغ داد دختر را بشو … شو نبود اندر کفاءت کفو او
خربزه چون در رسد شد آبناک … گر نبشکافی تلف گردد هلاک
چون ضرورت بود دختر را بداد … او بنا کفوی ز تخویف فساد
گفت دختر را کزین داماد نو … خویشتن پرهیز کن حامل مشو
کز ضرورت بود عقد این گدا … این غریب اشمار را نبود وفا
ناگهان بجهد کند ترک همه … بر تو طفل او بماند مظلمه
گفت دختر کای پدر خدمت کنم … هست پندت دلپذیر و مغتنم
هر دو روزی هر سه روزی آن پدر … دختر خود را بفرمودی حذر
حامله شد ناگهان دختر از و … چون بود هر دو جوان خاتون و شو
از پدر آنرا خفی می داشتش … پنج ماهه گشت کودک یا که شش
گشت پیدا گفت بابا چیست این … من نگفتم که از و دوری گزین
این وصیتهای من خود باد بود … که نکردت پند و وعظم هیچ سود
گفت بابا چون کنم پرهیز من … آتش و پنبه است بی شک مرد و زن

فرض ایدرسک پس آنی فرع و مضر … پس اول اولور اصلده دوچشمک منتظر
زهر اولور لذتده طعم انتظار … مرگ دائمده اولورسن زار زار
بیل آنی اصل ایله موقوف کنار … اول رها یاب بلای انتظار

سلطان محمودک ایازه نوازش و ثنا ایتدیکیدر

ای ایاز پر نیاز خوب فن … صدقک افزون اولدی بحر و کوهدن
یوق رضا وقتنده سنده برقصور … کوه عقلک اوله کاه پرفتور
یوق دم خشم و غضب صبرکده هم … سستی آرام ایله ضعف قدم
مردلک بو در دکل ریش و ذکر … یوخسه مردانه اولوردی کیر خر
کورکه کیمدر نظم قرآنده رجال … جسم ایچون یوقدر او تعریفه مجال
روح حیوانک ندر قدری مگر … قیل هله بازار قصابه گذر
نیچه سر اولمقده موضوع شکم … قطعه قطعه لحم و دنبه پس و کم
فاحشه اولدر اولوب دلبند کیر … موش اوله عقل انده شهوت همچو شیر

پدری بر دختره شوهر کدن قبول حمل ایتمک بابنده کندی‌کی محافظه ایله دیو وصیت ایتدیکیدر

وار ایدی بر خواجه‌نک بر دختری … زهره خد مه پیکر و نیک اختری
بالغ اولدی دختری ویردی اره … شوده کفویت یوغیدی دختره
خربزه پخته اولوب بولسه کمال … وار کسلمزسه هلاکه احتمال
بالضروره دختری خوف فساد … ایتدی برنا کفوه زوج اتحاد
دخترینه دیدی بو داماددن … لیک حامل اولمه پرهیز ایله سن
بو گدایه اولدی بو عقد ضرور … کیم وفاسز در غریب اولمز غیور
ناگهان ایلرسه ترک خانمان … طفلی بوینکده قالور بار گران
دیدی دختر ای پدر فرمانبرم … امرک اولدی دلپذیر و مغتنم
هر ایکی اوچ کونده بر کره پدر … دختره ایلردی تنبیه حذر
حامل اولدی دختر اندن ناگهان … اولمشیدی مرد و زن چونکیم جوان
اول پدردن ایتدی اخفای خبر … لیک بش یا آلتی آی ایتدی گذر
ظاهر اولدی بونده دیدی پدر … بن دیمز میدمکه اندن قیل حذر
بو وصیتلر هوا اولدی چو دود … ایتمدی پند و نصیحت نفع و سود
دیدی نیجه ایلیم پرهیز من … پنبه ایله آتش اولدی مرد و زن

پنبه را پرهیز از آتش کجاست
یا در آتش کی حفاظست و تقاست

گفت من گفتم بسوی او مرو
تو پذیرا اے منیٔ او مشو

در زمان حال انزال و خوشی
خویشتن باید که از وی درکشی

گفت چون دانم که انزالش کیست
این نهانست و بغایت مخفیست

گفت چشمش چون کلاپسه شود
فهم کن کان وقت انزالش بود

گفت تا چشمش کلاپسه شدن
کور گشتست این دو چشم کور من

نیست هر عقل حقیرے پایدار
وقت حرص و وقت خشم و کارزار

پنبه آتشدن نیچه پرهیز ایدر
تیزئ آتشانی ناچیز ایدر

دیدی دیردم ایلمه میل دنی
اولمه اندن قابل جلب منی

دور اولوب انزالی حالنده همان
ایده سن اندن توقی اول زمان

دیدی انزالی نیچه معلوم اتمک
بو نهاندر حکمی نامفهوم اتمک

دیدی چشمی چون ایده شوراکنی
وقت انزال اولدی فهم ایله انی

دیدی چشمی تا که شوراکن اولور
بو ایکی کوز بنده ناروشن اولور

ثابت اولمز پیلکه هر عقل حقیر
وقت حرص و شهوت اولسه کارگیر

وصف ضعیف دلی وسستی آن لئیم صوفی سایه پرورده مجاهده ناکرده درد و داغ عشق ناچشیده و مغرور شده بسجده و دست بوس عام و بحرمت نظر کردن و بانگشت نمودن ایشان که امروز در زمانه صوفی اوست و مست این شده و بوهم بیمار شده همچو آن معلم که کودکان گفتند که رنجوری و با این وهم که من مجاهدم مرا درین ره پهلوان میدانند با غازیان بغزا بروم که بظاهر نیز هنر نمایم که در جهاد اکبر مستثنام جهاد اصغر خود پیش من چه محل دارد خیال شیر دیده و دلیریها کرده باخیال شیر مست دلیری شده و روی به بیشه نهاده بقصد شیر و شیر بزبان حال گفته
کلا سوف تعلمون ثم کلا سوف تعلمون

اول ضعیف القلب و جبان صوفی و بطالت نشانکه درد و داغ عشقدن بیخبر و بی ریاضات و مجاهدات سایه پرور عوام ناسک دستبوس و حرمتلرینه فریفته و مشار بالبنان و منظور دونان اولدیغنه شیفته اطفالک شهادت کاذبه سیله تمارض ایلین مکتب خواجه سی کبی مجاهده بی وقوع ادعاسیله بویله توهم ایتدیکه خلق مجاهده می پهلوان حالا غازیلر غزایه کتدی بنده معیت ایدوب ظاهرده دخی هنرلر کوستره یم چونکه جهاد اکبرده مسلم و مستثنایم جهاد اصغر خود آساندر دیو غزاة ایله غزایه کتدی خیال شیری کوروب جسارت و بیشه زاره عزیمتده ارتکاب خسارت ایلدیکه قصد شیر ایتدکده لسان حالله شیردن کلا سوف تعلمون ثم کلا سوف تعلمون آیۀ کریمه سی مفهومی واضح اولدے

رفت یک صوفی بلشکر در غزا
ناگهان آمد قطاریق و وغا

ماند صوفی با بنه و خیمه و ضعاف
فارسان راندند تا صف مصاف

مثقلان خاک بر جا ماندند
سابقون السابقون در راندند

جنگها کرده مظفر آمدند
بازگشته با غنایم سودمند

ارمغان دادند کای صوفی تو نیز
او برون انداخت نستد هیچ چیز

پس بگفتندش که خشمینی چرا
گفت من محروم ماندم از غزا

زان تلطف هیچ صوفی خوش نشد
کو میان غزو خنجرکش نشد

پس بگفتندش که آوردیم اسیر
آن یکی را بهر کشتن تو بگیر

سر ببرش تا تو هم غازی شوی
اندکی خوش گشت صوفی دل قوی

کآب را گر در وضو صد روشنیست
چونکه آن نبود تیمم کردنیست

برد صوفی آن اسیر بسته را
در پس خرگه که آرد او غزا

عسکر ایله بر صوفی ایتدی غزا
ناگهان کلدی دم حرب و وغا

قالدی صوفی خیمه گاه اولدے مکان
تا مصافه اولدے فارسلر روان

هر گرانجان قالدی روی خاکده
سابقون السابقون افلاکده

جنک ایدوب انلر مظفر کلدیلر
وقت عودت چوق غنیمت آلدیلر

ویردیلر صوفی یه حصه ارمغان
آلمدی برنسنه رد ایتدے همان

دیدیلر نیچون بو وضع ناسزا
دیدے قالدم بونده محروم غزا

یوق تسلی صوفیه ایلردے حیف
کیم غزاده چکمدی اعدایه سیف

دیدیلر اکه کتوردک چوق اسیر
سنده قتل ایله برین اول حصه گیر

باشنی کس سنده غازی اول همان
خوشدلانه اولدی صوفی شادمان

آب پاک اولدی وضوده معتبر
چونکه یوق اولدے تیمم کارگر

آلدی صوفی بر اسیر بندی تا
خیمه کهدن دور ایده کار غزا

دیر ماند آن صوفی آنجا با اسیر — قوم گفتند از چه ماند آنجا فقیر
کافر بسته دو دست ار کشتنیست — بسملش را موجب تأخیر چیست
آمد آن یک در تفحص در پیش — دید کافر را بالای ویش
همچو نر بالای ماده و آن اسیر — همچو شیر خفته بالای فقیر
دستها بسته همی خایید او — از سر استیزه صوفی را گلو
گبر می خایید با دندان گلوش — صوفی افتاده بزیر و رفته هوش
دست بسته گبر همچون گربه — خسته کرده حلق او بی حربه
نیم کشتش کرده با دندان اسیر — ریش او پر خون ز حلق آن فقیر
همچو تو کز دست نفس بسته دست — همچو آن صوفی شده بی خویش و پست
ای شده عاجز ز تلی کیش تو — صد هزاران کوهها در پیش تو
زین قدر حرف شته مردی ز شکوه — چون روی بر عقبهای همچو کوه
غازیان کشتند کافر را بتیغ — هم در آن ساعت ز حمیت بی دریغ
بر رخ صوفی زدند آب و گلاب — تا بهوش آید ز بیهوشی و خواب
چون بخویش آمد بدید آن قوم را — پس بپرسیدند چون بد ماجرا
الله الله این چه حالست ای عزیز — اینچنین بیهوش گشتی از چه چیز
از اسیر نیم کشته بسته دست — اینچنین بیهوش افتادی و پست
گفت چون قصد سرش کردم بخشم — طرفه در من بنگرید آن شوخ چشم
چشم را وا کرد پهن او سوی من — چشم گردانید و شد هوشم ز تن
گردش چشمش مرا لشکر نمود — من ندانم گفت چون پر هول بود
قصه کوته کن کزان چشم اینچنین — رفتم از خود او فتادم بر زمین

اول اسیر ایله کیدوب وقت اولدی دیر — دیدی غازیلر عجب نولدی فقیر
ایکی دستی کافرک بند ایله بر — موجب تأخیر قتل ایا ندر
پس تفحص ایتمکه کلدی بری — کوردی صوفی اوزره قائم کافری
زیر زده زن صفت ناکاه اسیر — شیروش اوستنده التنده فقیر
دست بسته غیظ وکینی بی شمار — کردن صوفی بی ایتمش زخمدار
کردنی دندان کافردن خراب — صوفی بیهوشانه پامال تراب
کربه آسا دست بسته کبردن — کردن صوفیده زخم ایسه فزون
ایلیوب مجروح دندان اسیر — ریش و روی آلوده خون اول فقیر
ساکه بکزر که بو نفس بسته دست — ایلر اول صوفی کبی بیهوش و پست
ای اولان بر تودهدن عجز ایله زار — وار یولکده نیچه یوز بیک کوهسار
سنده وار بر پشتهدن خوف و حذر — بونجه دربندی نیچه ممکن کذر
کافری قتل ایتدی اول غازیان — غیرت دین مبین ایله همان
روی صوفی اولدی پرآب وکلاب — تا اوله زائل او خوف و اضطراب
عقلی کلدی باقدی قومندن بکا — ماجرایی صوردیلر انلر اکا
الله الله ای عزیزا حوال نه — بو نه بیهوشی بو کسر بال نه
نیم مرده بر اسیر بسته دست — نیچون اولدک بویله سن بیهوش و پست
دیدی چون قصد ایلدم قطع سرن — اچدی طرفه وضع ایله اول کوزلرن
کوزلرن دوندردی پس بندن یکا — اول نظردن کلدی بیهوشی بکا
کردش چشم اولدی کویا عسکری — بیلمم اول خوف ایله کاردیکری
قصه کوته کوزلرندن ماحصل — خوف ایدب دوشدم زمینه بی جدل

نصیحت مبارزان او را که با این دل و زهره که تو داری که از کلابیسه شدن چشم کافر اسیری دست بسته بیهوش شوی و دشنه از دستت بیفتد زنهار و زنهار ملازم مطبخ خانقاه باش و سوی پیکار مرو تا رسواتر نشوی

مبارزلرک صوفی یه نصیحتاریدر که بو زهره و قلب ایله دست بسته بر کافر اسیرک حدقه چشمندن تیغ الکدن دوشه زنهار وزنهار تکیه مطبخنه ملازم اولوب جنک وپیکار جانبنه حاضر اولمه که رسوا اولمیه سن

قوم گفتندش به پیکار و نبرد — با چنین زهره که تو داری مگرد
چون ز چشم آن اسیر بسته دست — غرقه گشتی کشتی تو در شکست
پس میان حمله شیران نر — که بود با تیغشان چون گوی سر
کز تاق تاق کرد نهاز دن — تاق تاق جامه کوبان ممتحن
کی توانی کرد در خون آشنا — چون نه با جنگ مردان آشنا

دیدیلر قوم اکه کیم جنک وغزا — ساکه بو زهره ایله اولمز سزا
چون کوزیله بر اسیر بسته دست — کشتی صبرک سنک ایده شکست
نیچه ممکن صولت شیران نر — انلرک شمشیرنه کویا اولدی سر
طاق طاق ضرب کردنده هراس — جامه کوبان ضربنه اولمز قیاس
خون اچنده نیچه ایلرسن شنا — جنک مردانه دکلسن آشنا

بس تن بی سرکه دارد اضطراب — بس سر بی تن بخون بر چون حباب
زیر دست وپای اسبان درغزا — صد فنا کن غرقه کشته درفنا
اینچنین هوشی که ازموشی پرید — اندران صف تیغ چون خواهد کشید
چالشست آن حمزه خوردن نیست این — تاتو برمالی بخوردن آستین
نیست حمزه خوردن اینجا تیغ بین — حمزهٔ باید درین صف آهنین
کارهر نازک دلی نبود قتال — که کریزد ازخیالی چون خیال
کار ترکانست نی ترکان برو — جای ترکان هست خانه خانه شو

نیچه باشسز تنلر ایلر اضطراب — نیچه مسز باشلر انده چون حباب
پای اسبانده اولور وقت غزا — صد قبا پوشیده پامال فنا
موشدن ترسان اوله بر بویله هوش — اول صف ایچره تیغکش ایلرمی جوش
جنککی بلغور چورباسی ایتمه قیاس — آستین اوله کشاده بی هراس
تیغ لازم بونده یوق حمزه یمک — بوصف آهنده بهل حمزه کرک
اولمیه نازک دلان کاری قتال — کیم خیال ایده کریزان خیال
کار مرد اندر دکل کار جبان — جای مردان بشقه در بشقه زنان

حکایت عیاضی قدس سره که هفتاد بار بغزو رفته بود سینه برهنه وغزاها کرده برامید شهید شدن چون ازان نومید شد از جهاد اصغر رو بجهاد اکبر آورد وخلوت کزید ناکهان طبل غازیان شنید نفس او از درون زنجیر می درانید سوی غزا ومتهم داشتن او نفس خود را درین رغبت

عیاضی نك رحمه الله حکایه سیدر که یتمش کره سینه عریان شهید اولمق امیدیله غزالر ایلمش ایدی چونکه شهادتدن نا امید اولدی جهاد اصغردن جهاد اکبره نیت واختیار خلوت ایتمشیدی ناکهان غازیلرك طبل حرکتلری مسموعی اولوب نفسی جانب غزایه میلان شدید ایله سلسله جنبان اولدقده بو رغبت واقبالدن نفسنی اتهام ایتمشدر

کفت عیاضی نود بار آمدم — تن برهنه بو که زخمی آیدم
تن برهنه می شدم درپیش تیر — تا یکی تیری خورم من جای کیر
تیر خوردن برکلو یا مقتلی — درنیابد جز شهید مقبلی
برتنم یک جایکه بی زخم نیست — این تنم ازتیر چون پرویزنیست
لیک درمقتل نیامد تیرها — کاربختست این نه جلدی ودها
چون شهیدی روزیٔ جانم نبود — رفتم اندر خلوت ودرچله زود
درجهاد اکبر افکندم بدن — درریاضت کردن ولاغر شدن
بانک طبل غازیان آمد بکوش — که خرامیدند جیش غزو کوش
نفسم از باطن مرا آواز داد — که بکوش حس شنیدم بامداد
خیز هنکام غزا آمد برو — خویش را درغزو کردن کن کرو
کفتم ای نفس خبیث بی وفا — ازکجا میل غزا تو ازکجا
راست کوای نفس کین حیله کریست — ورنه نفس شهوت از طاعت بریست
کرنکویی راست حمله آرمت — درریاضت سخت ترافشارمت
نفس بانک آورد آندم ازدرون — بافصاحت بی دهان اندرفسون
که مرا هرروز اینجا میکشی — جان من چون جان کبران می کشی
هیچ کس رانیست ازحالم خبر — که مرا تو میکشی بی خواب وخور

دیدی عیاضی که طقسان کره بن — جنکه عریان ایتدم احضار بدن
تا که عریان اوله زخم تیغ وتیر — باعث حکم شهادت جایکیر
یا کلو یا عضو جانه زخم سخت — بولمز الا کیم شهید نیکبخت
زخمدن خالی یرم یوقدر بنم — تیردن پرویزن اولمشدر تنم
راست کلمز تیرلر بر مقتله — بخت ایشیدر سعی ایله کلمز اله
چون شهادت جانه قسمت اولمدی — چله کاه وخلوت ایتدم مشهدی
عزم ایدوب آخر جهاد اکبره — نفس ایله ایتدم ریاضت یکسره
کوشه کلدی صیت طبل غازیان — کیم غزایه عسکر اولمقده روان
نفسم ایتدی باطنمدن ناله لر — کوش حس ایله ایشتدم بر سحر
کلدی هنکام غزا عزم ایت همان — کندیکی ایله غزاده کامران
دیدم ای نفس خبیث بی وفا — قنده سن یا قنده در میل غزا
طوغری سویله حیله کی ای نفس دون — نفس ایچون یوق طاعته میل درون
ویرمز ایسك قول صدق ایله جواب — ایلرم حالكی ریاضتله خراب
نفسم اولدم ایتدی باطندن ندا — بی دهان ایتدی فصاحتله صدا
بونده هرکون اولدیررسن سن بنی — حالم اولدی حال کفاردنی
کمسه ده یوقدر خبر حالم خراب — اولدیررسك سن بنی بی خورد وخواب

در غزا بجهم پیک زخم از بدن   خلق بیند مردی و ایثار من
گفتم ای نفسک منافق زیستی   هم منافق می مری تو چیستی
در دو عالم تو مرایی بوده   در دو عالم تو چنین بیهوده
نذر کردم که ز خلوت هیچ من   سر برون نارم چو زنده است این بدن
زانکه در خلوت هر آنچه تن کند   نه از برای روی مرد و زن کند
جنبش و آرامش اندر خلوتش   جز برای حق نباشد نیتش
این جهاد اکبر است آن اصغر است   هر دو کار رستمست و حیدر است
کار آنکس نیست کورا عقل و هوش   پرّد از تن چون بجنبد دم موش
انچنان کس را باید چون زنان   دور بودن از مصاف و از سنان
صوفی آن صوفی این اینت حیف   آن ز سوزن کشته این را طعمه سیف
نقش صوفی باشد او را نیست جان   صوفیان بدنام هم زین صوفیان
بر در و دیوار جسم گل سرشت   حق ز غیرت نقش صد صوفی نوشت
تا ز سحر آن نقشها جنبان شود   تا عصای موسوی پنهان شود
نقشها را میخورد صدق عصا   چشم فرعونیست پر گرد و حصا
صوفیی دیگر میان صف حرب   اندر آمد بیست بار از بهر ضرب
با مسلمانان بکافر وقت کر   وانگشت او با مسلمانان بفر
زخم خورد و بست زخمی را که خورد   بار دیگر حمله آورد و نبرد
تا نمیرد تن بیک زخم از گزاف   تا خورد او بیست زخم اندر مصاف
حیفش آمد که بزخمی جان دهد   جان ز دست صدق او آسان جهد

حکایت آن مجاهد که از همیان سیم هر روز یک درم در قعر خندق انداختی آنرا بتفاریق از بهر ستیزهٔ حرص و آرزوی نفس و وسوسهٔ نفس که چون انداختنیست باری بیکبار بینداز تا خلاص یابم که الیأس احدی الراحتین او گفته که این راحت نیز ندهم

آن یکی بودش بکف در چل درم   هر شب افکندی یکی در آب یم
تا که گردد سخت بر نفس مجاز   در تأنّی درد جان کندن دراز
با مسلمانان بکرّ او پیش رفت   وقت فرّ او وانگشت از خصم تفت
زخم دیگر خورد آنرا هم ببست   بیست کرت رمح و تیر از وی شکست
بعد از آن قوت نماند افتاد پیش   مقعد صدق او ز صدق عشق خویش

جنکده بر زخم ایدرسه جلب جان   پس کورر مرد اولدیغم خلق جهان
دیدم ای نفسک نفاق ایله حیات   پس منافق موتیدر عند الممات
ایکی عالمده ریا آلوده سن   ایکی عالمده دخی بیهوده سن
اوبله نذر ایتدمکه خلوتکاهدن   چیقمایم تا زنده اولدقجه بدن
هرنه کیم خلوتده ایلر نفس دون   غیره اولمز مرد و زندن رونمون
جنبش و آرامی خلوتده اولور   نیت حق ایله خدمتده اولور
بو جهاد اکبر اول اصغر اولور   ایری رستم اول بری حیدر اولور
بودکلدر اول کشینک کاری بیل   جنبش موش ایلیه ترسنده دل
پس کرکدر اویله کمسه چون زنان   اوله مهجور صف سیف و سنان
بوده صوفی اولده صوفی لیک حیف   ایکنه دن اول کشته بو محفوظ سیف
نقشی صوفیدر ولی یوق انده جان   صوفیی بدنام ایدر بو صوفیان
بو در و دیوار و چشم اوزره عیان   غیرت حق یازدی نقش صوفیان
اول نقوشی سحر ایدر جنبش نما   تا ید موسی ده ساکندر عصا
انلری صدق عصا ایلر عدم   چشم فرعونی اولور مغبر اودم
صوفی صادق اولوب سرگرم حرب   دشمنه ایلر مکرر قصد ضرب
کافر ایله ایلدکده کارزار   یوز چورمز اهل اسلام ایله یار
بسته ایلر زخمن اولسه زخمناک   ینه ایلر حمله لربی وهم و باک
اولمیه بر زخم ایله تا موتی لاف   انده قات قات رغبت زخم مصاف
حیف ایدر بر زخم ایله ویردکده جان   دست صدقندن اوله آسان روان

اول مرد مجاهدک حکایتیدر که کیسه سندن هر کون بر درهمی حرص و آرزوی نفسنه مخالفت ایچون بشقه بشقه خندقه آتدقجه نفسی اکا وسوسه ایدوب باری براوغوردن خندقه انداخته ایتکه الیأس احدی الراحتین مصداقنجه خلاص اولم دیدکده سکا بو راحتی دخی ویرمم دیو جواب ایتدیکیدر

برکسک ملکنده اولدی چل درم   هر شب ایلردی برین القای یم
تا که محنت کش اوله نفس مجاز   اول تأنیدن چکه درد دراز
پیش خیل مسلمینده برقرار   حمله ایتسه ایتمز اعدادن فرار
ینه باغلر زخمن اولسه زخمکیر   کیم شکست اندن یکرمی رمح و تیر
صکره قوت قالمدی دوشدی بدن   مقعد صدق ایله صدق عشقدن

صدق جان دادن بود هین سابقوا
از نبی برخوان رجال صدقوا

این همه مردن نه مرگ صورتست
این بدن مر روح را چون آلتست

ای بسا خامی که ظاهر خونش ریخت
لیک نفس زنده آن جانب گریخت

آلتش بشکست و رهزن زنده ماند
نفس زنده است ار چه مرکب خون فشاند

اسب کشت و راه او رفته نشد
جز که خام و زشت و آشفته نشد

گر بهر خون ریزشی کشتی شهید
کافر کشته بدی هم بو سعید

ای بسا نفس شهید معتمد
مرده در دنیا و زنده میرود

روح رهزن مرد و تن که تیغ اوست
هست باقی در کف آن غزو جوست

تیغ آن تیغست مرد آن مرد نیست
لیک این صورت ترا حیران کنیست

نفس چون مبدل شود این تیغ تن
باشد اندر محض صنع ذو المنن

آن یکی مردیست قوتش جمله درد
این دگر مردی میان تی همچو گرد

صدقله جان داده اولدی سابقین
وصف قرآنده رجال صادقین

بویله موتی موت صوری صانمه سن
روح ایچون آلت کبیدر بو بدن

خاملر مستغرق خون ظاهرا
لیک نفسی زنده قاچدی اول یکا

زنده رهزن آلتی اولدی شکست
زنده در نفس اولسه ده خون ایچره پست

آتی اولدی ایده مز اول قطع راه
قدرتی یوقکیم ایده کار تباه

بذل خون ایله اگر اولسه شهید
کافر مقتول اولوردی هپ سعید

ای نیجه نفس شهید دلستان
مرده دنیاده ولی زنده روان

روح رهزن گیتدی تیغی ایدی تن
دست غازیده عیان اول کار فن

تیغ او تیغ اما دگلدر ار اول ار
لیک بو صورت سنی حیران ایدر

نفس اگر مبدل اوله بو تیغ تن
پیل اولور در دست صنع ذی المنن

اول بری مرد اولدی قوتی جمله درد
اول بری یوق اورته ده مانند گرد

صفت کردن مرد غماز و نمودن صورت کنیزکی مصور در کاغذ و عاشق شدن خلیفهٔ مصر بر آن صورت و فرستادن خلیفه امیری را با سپاه گران بدر شهر موصل و قتل بسیار و ویرانیٔ بسیار کردن در موصل بهر این غرض

بر غماز بر کنیزک ممتاز وصفن ایدوب کاغد اوزره تصویرینی گوستردکده خلیفهٔ مصر کا اول صورته عاشق اولوب امراسندن برینی سپاه بیحساب ایله شهر موصله ارسال و بو خصوص ایچون چوق قتل عباد و تخریب بلاد ایتدیگیدر

مر خلیفهٔ مصر را غماز گفت
که شه موصل بحوری گشت جفت

یک کنیزک دارد او اندر کنار
که بعالم نیست مانندش نگار

در بیان ناید که حسنش بیحد است
نقش او اینست کاندر کاغذست

نقش در کاغذ چو دید آن کیقباد
خیره گشت و جام از دستش فتاد

پهلوانی را فرستاد آن زمان
سوی موصل با سپاه بیکران

که اگر ندهد بتو آن ماه را
بر کن از بن آن در و درگاه را

ور دهد ترکش کن و مه را بیار
تا کشم من بر زمین مه در کنار

پهلوان شد سوی موصل با حشم
با هزاران رستم و طبل و علم

چون ملخها بیعدد بر گرد گشت
قاصد اهلاک اهل شهر گشت

هر نواحی منجنیقی از نبرد
همچو کوه قاف او بر کار کرد

زخم تیر و سنگهای منجنیق
تیغها در گرد چون برق از بریق

هفته‌ای کرد اینچنین خونریز گرم
برج سنگین گشت همچون موم نرم

شاه موصل دید پیکار مهول
پس فرستاد از درون پیشش رسول

که چه میخواهی ز خون مؤمنان
کشته میگردند زین حرب گران

شاه مصره دیدی غماز خسیس
اولدی بر حوری شه موصل انیس

بر کنیزک ایلمش زیب کنار
کیم اکا عالمده یوق بکزر نگار

حسنی بیحد در انک اولمز بیان
اشته نقش و رسمی کاغدده عیان

صورتی کاغدده گوردکده او شاه
جام الندن دوشدی ایتدی نیجه آه

ایلدی تعیین آدم بر پهلوان
موصله یانینده خیل بیکران

کیم سکا ویرمزسه اول ماهی اگر
قیل درو درگاهنی زیر و زبر

آل گتور تسلیم ایدرسه بی قتال
تا زمین اوزره بولم ماه وصال

موصله چکدی او میر پر حشم
نیچه بیک عسکر آلوب طبل و علم

چون جراد بی عدد بی وهم و باک
اهل شهره ایلدی قصد هلاک

هر طرفدن منجنیق ایله نبرد
کوه قاف اولسه ایدر مانند گرد

زخم تیر و سنگسار منجنیق
تیغلر گرد ایچره چون برق بریق

ایتدی خونریزانه بر هفته هجوم
برج سنگین اولدی ضعف ایله چو موم

شاه موصل گوردی جنگی بی فصول
ایتدی اول سردار ارسال رسول

کیم نیچون بو سفک خون مؤمنین
کشته لردن پشته لر اولدی زمین

کرمرادت ملک شهر موصلست / پی چنین خونریزی اینت حاصلست
من روم بیرون وشهرانیک درا / تانگیرد خون مظلومان ترا
کرمرادت زرّ و مال وکوهرست / این زملک شهر خود آسانترست
چون رسول آمد بپیش پهلوان / داد کاغذ اندرو نقش نهان
بنکر اندر کاغذ این را طالبم / هین بده ورنه کنون من غالبم

ملک شهر موصل ایسه کرمراد / امر حاصل اولدی بی خون عباد
بن چیقوب سن کل بو شهره بی قتال / خون مظلومان ایله چکمه وبال
مال وسیم وزر ایسه مقصود اکر / ملکی ویرمکدن بو سهل و کارکر
بو سوزی ایلچی دیدکده پهلوان / اول مصور کاغدی ویردی همان
اشته بو تصویره انجق طالبم / آنی ویرسون یوخسه شمدی غالبم

ایثار کردن صاحب موصل آن کنیزک را بدین خلیفه تا خونریزی مسلمانان بیشتر نشود

سفک دماء مسلمیندن احتراز واتقا ایله شهر موصل صاحبنک اول کنیزکی خلیفه یه ایثار ایتدیکیدر

چون رسول آمد بکفت آن شاه نر / صورتی کم کیر زود این را ببر
من نیم در عهد ایمان بت پرست / بت برآن بت پرست اولیتراست
چونکه آوردش رسول آن پهلوان / کشت عاشق برجمالش آن زمان
عشق بحری آسمان بروی کفی / صد زلیخا درهوای یوسفی
دورکردونها زموج عشق دان / کر نبودی عشق بفسردی جهان
کی جمادی محو کشتی در نبات / کی فدای روح کشتی نامیات
روح کی کشتی فدای آن دمی / کز نسیمش حامله شد مریمی
هر یکی برجا ترنجیدی چو یخ / کی بدی پرّان وجویان چون ملخ
ذره ذره عاشقان آن کمال / می شتابد برعلو همچون نهال
سبح لله هست اشتابشان / تنقیهٔ تن میکنند از بهر جان
پهلوان چه راچو ره پنداشته / شوره اش خوش آمده حب کاشته
چون خیالی دید آن خفته بخواب / جفت شد باآن وازوی رفت آب
چون برفت آن خواب شد بیدار زود / دید کان لعبت به بیداری نبود
برخیالی آب خود بردم دریغ / عشوهٔ آن عشوه ده خوردم دریغ
پهلوان تن بد آن مردی نداشت / تخم مردی در چنان ریکی بکاشت
مرکب عشقش دریده صد لکام / نعره می زد لاابالی بالحمام
ایش ابالی بالخلیفه فی الهوی / استوی عندی وجودی والتوی
اینچنین سوزان وکرم آخر مکار / مشورت کن باکی خاوندکار
مشورت کو عقل کو سیلاب آز / درخرابی کرده ناخنها دراز
بین ایدی سد و سوی خلف سد / پش وپس کی بیند آن مفتون خد
آمده در قصد جان سیل سیاه / تاکه روبه افکند شیری بچاه
از چهی بنموده معدومی خیال / تا در اندازد اسودا کالجبال

ایلچی دوندی ایتدی چون تقریر حال / شه دیدی صورت کرکمز اصلی آل
بت پرستی اهل ایمانه بعید / بت پرست ایلر بته میلن بدید
ایلچی چون آلدی کتوردی پهلوان / اول جماله عاشق اولدی اولزمان
عشق بحر اولدی اکا کف آسمان / حسن یوسفده زلیخا وش همان
دور کردون عشقدندر اویله بیل / عشقسز اولسه جهان افسرده دل
جامدیت اولمسه محو نبات / روحه اولمزدی فدا بو نامیات
روح اولور ایدی سراول دمکه / کیم نسیمی اولدی حملی مریمک
هر برنده قالسه کروصف جماد / نیچه پرواز وطلب ایلر مراد
اول کمالک عاشقانی بیحساب / چون نهال ایتمکده بالایه شتاب
اول شتاب اللهی تسبیح حسن / جان ایچون ایلر ایدر تطهیر تن
پهلوان ظن ایلدی چون چاهی راه / شوره یی خوش کوردی قیلدی کشتکاه
برخیال ایله اولوب مغلوب خواب / ازدواج ایتدکده اندن کتدی آب
چون اویاندی کتدی خواب غفلتی / کوردی یوق بیدار ایکن اول لعبتی
دیدی حیفا نیچه ایتدم صرف آب / حیف اولدم عشوه دن خاسر خراب
پهلوان تنده یوق مردئ ذات / ایتدی زرع ریکزار بی نبات
رخش عشقنده شکسته صد لجام / هر صهیلی لاابالی بالحمام
شاهی پیلم عشقدر کارم بودم / باکه یکسان در وجود ایله عدم
ایتمه زرع موضع بی منفعت / کاردان ایله کرکدر مشورت
مشورت یوق عقل یوق سیلاب آز / ناخن ویرانه ده ایتمش دراز
خلف وقدامنده ظاهر نیچه سد / کورمدی پش وپس مفتون خد
کلدی قصد جان ایله سیل سیاه / شیری تارو باه ایده القای چاه
چاهدن معدوم ایکن ظاهر خیال / کوه وش شیران اوله تا بی مجال

هیچ کس را با زنان محرم مدار / که مثال این دو پنبه است و شرار
آتشی باید نشسته زاب حق / همچو یوسف معتصم اندر رهق
کز زلیخای لطیف سرو قد / همچو شیران خویشتن را واکشد
بازگشت از موصل و می شد براه / تا فرود آمد بپیش مرجگاه
آتش عشقش فروزان آنچنان / که نداند او زمین از آسمان
قصد آن مه کرد اندر خیمه او / عقل کو و از خلیفه خوف کو
چون زند شهوت درین وادی دهل / چیست عقل تو فجل ابن الفجل
صد خلیفه آن زمان همچون مگس / پیش چشم آتشینش آن نفس
چون برون انداخت شلوار و نشست / در میان پای زن آن زن پرست
چون ذکر سوی مقر میرفت راست / رستخیز و غلغل از لشکر بخاست
برجهید او کون برهنه سوی صف / ذوالفقاری همچو آتش او بکف
دید شیر نر سیه از نیستان / برزده بر قلب لشکر ناگهان
تازیان چون دیو در جوش آمده / صد طویله و خیمه اندر هم زده
شیر نر گنبد همی کرد از لغز / در هوا چون موج دریا پست گز
پهلوان مردانه بود و بی حذر / پیش شیر آمد چو شیر مست نر
زد بشمشیر و سرش را بر شکافت / زود سوی خیمه مه رو شتافت
چونکه او خود را بدان حوری نمود / مردی او همچنان برپای بود
با چنان شیری بچالش گشت جفت / مردی او ماند برپای و نخفت
آن بت شیرین لقای ماهرو / در عجب درماند از مردی او
جفت شد با او بشهوت آن زمان / متحد شد در زمان آن هر دو جان
ز اتصال این دو جان با همدگر / میرسد از غیبشان جانی دگر
رو نماید از طریق زادنی / گر نباشد از علوقش رهزنی
هر کجا دو کس بمهری یا بکین / جمع آید ثالثی زاید یقین
لیک اندر غیب زاید آن صور / چون روی آنسو ببینی در نظر
آن نتایج کز قرانات تو زاد / هین مگرد از هر قرینی تو شاد
منتظر میباش آن میقات را / صدق دان الحاق ذریات را
کز عمل زاییده اند و از علل / هر یکی را صورت نطق و طلل
بانگشان در میرسد زان خوش تجال / گای زما غافل هلا زوتر تعال
منتظر در غیب جان مرد و زن / مول مولت چیست زوتر گام زن
راه گم کرد او از آن صبح دروغ / چون مگس افتاد اندر دیگ دوغ

اولمسون همدم زنانه کمسه لر / آتش و پنبه مثالیدر حذر
آتش استر شسته آب خدا / یوسف آسا اوله تا عصمت نما
کیم زلیخادن اوله رکن دلپذیر / نفسنی کف ایلیه مانند شیر
دوندی موصلدن پس ایتدی عزم راه / ایلدی بر بیشه زاری خیمه گاه
شویله اولدی آتش عشق ایچره غرق / کیم سمادن ایلمزدی ارضی فرق
خیمه ایچره ایلدی اول قصد ماه / قنده عقل و قنده خوف پادشاه
اولسه بو وادیده شهوت طبل زن / پس ندر عقلک اولور شوریده فن
صد خلیفه اولدی مانند مگس / آتشین اولدقده چشمی اول نفس
چونکه کاره نزع شلوار ایلدی / جایگاهن موقع کار ایلدی
وقت ایدی کیم آلتی درکار اوله / ایتدی عسکر بر قیامت غلغله
قائم اولدی اول همان عریان بدن / تیغ الندە ذوالفقار شعله زن
کوردی کلمش بیشه دن بر شیر نر / ایلمش تا قلب لشکرده مقر
اسبلر اولمش پریشان یکسره / صد طویله خیمه کلمش بربره
صولت و هیبتله اولمش شیر نر / موج دریاوش هواده جلوه گر
بی حذر مردانه ایدی پهلوان / شیره طوغرلدی چو شیر نر همان
باشن ایتدی ضرب شمشیر ایله چاک / دوندی سوی خیمه یه بی وهم و باک
ایتدی چونکیم عودت بزم وصال / آلت مردیده یوق تغییر حال
اوله بر شیر ایله اولدی جنگ بین / آلت مردی تغیردن این
اول مه شیرین لقا اول غنچه لب / ایتدی اول مردانه حالتدن عجب
ازدواج شهوت اولدی اول زمان / متحد اولدی همان اول ایکی جان
بربریله ایکی جان وصلنده پس / غیبدن واصل اولور برجان و دل
اول ولادتله ایدر عرض جمال / رهزن اولمزسه علوقه غیری حال
مهر ایله یا کین ایله جمع دو کس / موجب تولید ثالث اولدی پس
لیک اولور غیب ایچره مولود اول صور / اول کیا کتدکده ایلرسن نظر
اول نتایج اولدی مولود قران / هر قرین ایله سن اولمه شادمان
منتظر اول وعدهٔ میقات ایله / صدق اولور الحاق ذریات ایله
وار موالید عملدر یا علل / هر برنده صورت نطق و طلل
انلرک آوازه سی زیر حجاب / بر دن ای غافل برء ایله شتاب
غیبده مرد و زن اولدی منتظر / سرعت ایله بویله تأخیر که ندر
آنده ره گم گشتهٔ صبح دروغ / چون مگس غرق عمیق دیگ دوغ

پشیمان شدن آن سرلشکر از ان خیانت که کرد و سوکند دادن او آن کنیزک را که بخلیفه باز نکوید از انچه رفته است

چند روزی هم بران بد بعد ازان   شد پشیمان او ازان جرم کران

داد سوکندش که ای خورشید رو   با خلیفه زین چه شد رمزی مکو

چون بدید اورا خلیفه مست کشت   پس زبام افتاد اورا نیز طشت

دید صد چندانکه وصفش کرده بود   کی بود خود دیده مانند شنود

وصف تصویرست بهر چشم هوش   صورت آن چشم دان نی آن کوش

کرد مردی از سخندانی سؤال   حق و باطل چیست ای نیکو مقال

کوش را بکرفت و کفت این باطلست   چشم حقست و یقینش حاصلست

آن بنسبت باطل آمد پیش این   نسبتست اغلب سخنها ای امین

ز آفتاب ار کرد خفاش احتجاب   نیست محجوب از خیال آفتاب

خوف اورا خود خیالش میدهد   آن خیالش سوی ظلمت میکشد

آن خیال نور می ترساندش   بر شب ظلمات می چفساندش

از خیال دشمن و تصویر دوست   که تو بر چفسیدهٔ بر یار و دوست

موسیا کشفت لمع بر که فراشت   آن مخیل تاب تحقیقت نداشت

هین مشو غره بدانکه قابلی   مر خیالش را و زین ره واصلی

از خیال حرب نهراسید کس   لاشجاعة قبل حرب این دان و بس

بر خیال حرب حیز اندر فکر   میکند چون رستمان صد کر و فر

نقش رستم کان بحامی بود   قرن حملهٔ فکر هر خامی بود

این خیال سمع چون مبصر شود   حیز چه بود رستمی مضطر شود

جهد کن کز کوش در چشمت رود   انچه کان باطل بدست آن حق شود

زان سپس کوشت شود هم طبع چشم   کوهری کردد دو کوشت همچو پشم

بلکه جمله تن چو آیینه شود   جمله چشم و کوهر سینه شود

کوش انکیزد خیال و آن خیال   هست دلالهٔ وصال آن جمال

جهد کن تا این خیال افزون شود   تا دلاله رهبر مجنون شود

آن خلیفهٔ کول هم یکچند نیز   ریش کاوی کرد خوش با آن کنیز

ملک را تو ملک غرب و شرق کیر   چون نمی ماند تو آنرا برق کیر

مملکت کان مینماید جاودان   ای دلت خفته تو آنرا خواب دان

تا چه خواهی کرد آن باد بروت   که بکیرد همچو جلادی کلوت

اول سرلشکر اولان امیر ارتکاب ایتدیکی خیانتدن پشیمان اولوب واقع اولان امر منکری خلیفه دن کتم و پنهان بابنده کنیزکه یمین ویروب نصیحت ایتدیکیدر

برنیچه کون صکره میر پهلوان   نادم اولدی ایتدیکی جرمه همان

ویردی اول خورشید سیمایه یمین   ایلمه بو سری شاهه ستبین

چون آنی کوردی خلیفه اولدی مست   بامدن حیرتله ایتدی طشتی پست

کوردی یوز قات وصف حسنن خوبتر   برمیدر کورمک ایشیتمکله مکر

وصفی تصویرک برای چشم هوش   چشم ایدر ادراک صورت صانمه کوش

برکس ایتدی برسخنداندن سؤال   حق ایله باطل ندر ای خوش مقال

طوتدی کوشن دیدی بو باطل همین   دیده حقدر انده حاصلدر یقین

بو اکا نسبتله باطل اولدی پیل   نسبت اغلبدر سخنده متصل

شمسدن خفاش ایدرسه احتجاب   یوق خیالندن اکا قطعا حجاب

اول خیالک خوفیدر انده مدام   کیم ایدر اول سمت ظلمتده مقام

ایلیوب ترسان خیال نور آنی   ظلمت شبده ایدر مستور آنی

اولدی تصویر و خیال دشمنان   دوستان اچره سنی ایدن نهان

کشفک ای موسی جبلده جلوه ساز   اول مخیلده حقیقتدر مجاز

قابلیت ایمسون غره سنی   اول خیاله بول طریق روشنی

یوق خیال جنک ایله تخویف دل   لاشجاعة قبل حرب اولدی بو پیل

جنکی فکر ایتسه خیالنده کسان   کر و فر اظهار ایدر چون رستمان

نقش رستم زیب حمام اولسه کر   حمله فکر ایلر اکا هر بی بصر

عینه چونکم شمع ایده رد خیال   رستمی مضطر ایدر ضیق مجال

سعی قیل کیم کوش ایده چشمکده جا   اولکه باطل ایدی اوله حق نما

چشم و کوشک بعد ازان همسر اوله   ایکی کوشک پشم ایکن کوهر اوله

بلکه جمله جسمک آیینه اولور   نور چشم و جوهر سینه اولور

برخیال ایتدکجه کوشک اول خیال   اول جماله اوله دلال وصال

جهد قیل تا بو خیال افزون اوله   اول دلالت رهبر مجنون اوله

اول خلیفه احمقانه روز چند   اول کنیزک ایله اولدی سخره بند

طوتکه مالکک ملک غرب و شرق در   چون دکل باقی همان برق در

مملکت کیم بی بقا اوله خراب   سن آنی ای خفته دل بیل نقش خواب

ایتمه اول باد بروتی جست و جو   کیم جو جلاد ایلیه حبس کلو

هم درین عالم بدانکه مأمنیست | از منافق کم شنو کوگفت نیست

اولدی بر مأمن بو عالمده نهان | یوقدرین پهل کیم منافقدر همان

حجت منکران بعث اکبر واحوال آخرت وبیان ضعف حجت ایشان زیرا حجت ایشان برین باز میکردد که غیراین نمی بینیم

منکران آخرتک حجتی واول حجتک ضعف وبطالتی بیانندهدرکه انلرک بونشوه دن غیری کورمزدیو مدّعالری مردوددر

حجتش اینست کوید هر دمی | کر نبینند کودکی احوال عقل
گر بدی چیزی دگر من دیدمی | عاقلی هرگز کند از عقل نقل
ور نبینند عاقلی احوال عشق | کم نگردد ماه نیکو فال عشق
حسن یوسف دیدهٔ اخوان ندید | از دل یعقوب کی شد ناپدید
مر عصا را چشم موسی چوب دید | چشم غیبی افعی وآشوب دید
چشم سر با چشم سر در جنگ بود | غالب آمد چشم سر حجت نمود
چشم موسی دست خود را دست دید | پیش چشم غیب نوری بد پدید
این سخن پایان ندارد در کمال | پیش هر محروم باشد چون خیال
چون حقیقت پیش او فرج وگلوست | کم بیان کن پیش او اسرار دوست
پیش ما فرج وگلو باشد خیال | لاجرم هر دم نماید جان جمال
هر کرا فرج وگلو آیین وخوست | این لکم دین ولی دین بهر اوست
با چنان انکار کوته کن سخن | احمدا کم کوی با گبر کهن

انده حجت بو که سویلر هر زمان | نسنه اولسیدی کورردم پیکمان
کورمسه احوال عقلی طفل اگر | وارمی عقل عاقله اندن خطر
حال عشقی کورمسه هم عاقلان | ماه عشق اولمز خسوف ایله نهان
حسن یوسف چشم اخواندن خفی | قلب یعقوبه ولی نامختفی
دیدهٔ موساده چوب ایدی عصا | چشم غیبیده ولیکن اژدها
چشم سر له چشم سر ایتدی جدال | چشم سرک حجتی بولدی کمال
دست کوردی دستنی چشم کلیم | چشم سر کوردی ولی نور عظیم
نقل ایله کلمز بیانه بو کمال | اولدی محرومانه مانند خیال
انده کیم مقصود اوله فرج وگلو | اولمه عشق دلربادن رازکو
بزده کیم فرج وگلو اولدی خیال | لاجرم جان ایتمده عرض جمال
هر کیمه فرج وگلو آیین اولور | سا که بو دین آکه ده اول دین اولور
لازم انکاره اهانه قصر سخن | ایتمه بسط مبحث گبر کهن

آمدن آن خلیفه نزد آن خوبرو برای جماع

خلیفهٔ مزبور قصد جماع ایله اول خوب رویک یانینه کلدیکی

آن خلیفه کرد رای اجتماع | سوی آن زن رفت از بهر جماع
ذکر او کرد وذکر برپای کرد | قصد خفت وخیز مه افزای کرد
چون میان پای آن خاتون نشست | پس قضا آمد ره عیشش ببست
خشت خشت موش در گوشش رسید | خفت کیرش شهوتش کلی رمید
وهم آن کز مار باشد این صریر | که همی جنبد به تندی از حصیر

اول خلیفه ایتدی فکر اجتماع | ایلدی اول زن ایله قصد جماع
ذکر وفکر یله اولوب گرم اشتها | ایتدی قصد خوابگاه دلربا
موقع شهوته اولنجه جایگاه | عیشنه کلدی قضادن سدّ راه
سمعنه اولدقده واصل صیت موش | بی تمتع آلتی اولدی خموش
اوله وهم ایتدیکه مار ایلر صریر | اوله مأواسی انک زیر حصیر

خنده گرفتن آن کنیزک را از ضعف شهوت خلیفه وقوت شهوت آن امیر وفهم کردن خلیفه از بسیارئ خندهٔ کنیزک

خلیفه نک ضعف شهوتی وپهلوانک قوتی خیالیله اول کنیزکه خندهٔ ضروری عارض اولوب خندهٔ کنیزکدن خلیفه نک فهم حال ایتدیکیدر

زن بدید آن سستی او وار شگفت | آمد اندر قهقهه خندش گرفت
یاد کش آمد مردئ آن پهلوان | که بکشت او شیر و اندامش چنان
غالب آمد خندهٔ زن شد دراز | جهد میکرد و نمی شد لب فراز

چونکه اول سستی وضعفی کوردی زن | بالضروره اولدی حاله خنده زن
یاد قیلدی پهلوانی وقت کار | ایتدی شیری کشته آلت برقرار
غالب اولدی ضحک زن دور ودراز | اولمدی سدّ دهانه چاره ساز

سخت می خندید همچون بنکیان | غالب آمد خنده بر سود و زیان
هرچه اندیشید خنده ش می فزود | همچو بند سیل ناگاهان کشود
گریه و خنده غم و شادیٔ دل | هر یکی را معدنی دان مستقل
هر یکی را مخزنی مفتاح آن | ای برادر در کف فتاح دان
هیچ ساکن می نشد خنده ازو | پس خلیفه طیره کشت و تندخو
زود شمشیر از غلافش درکشید | گفت سر خنده واگوای پلید
در دلم زین خنده ظنی اوفتاد | راستی گو عشوه نتوانیم داد
ور خلاف راستی بفریبیم | یا بهانهٔ چرب آری تو بدم
من بدانم در دل من روشنیست | بایدت گفتن هرآنچه گفتنیست
در دل شاهان تو ماهی دان سطبر | گرچه که گه شد زغفلت زیر ابر
یک چراغی هست در دل وقت گشت | وقت خشم و حرص آید زیر طشت
آن فراست این زمان یار منست | گر نگویی آنچه حق گفتنست
من بدین شمشیر برم گردنت | سود نبود خود بهانه کردنت
ور بگویی راست آزادت کنم | حق یزدان نشکنم شادت کنم
هفت مصحف آن زمان برهم نهاد | خورد سوگند و چنین تقریر داد

خنده سی اولدی مثال بنکیان | ایتدی اندیشهٔ سود و زیان
هر نه فکر ایتسه اولور خنده زیاد | صانکه ناکه بند سیل اولدی کشاد
گریه و خنده غم و شادیٔ دل | هر بری بر معدن اولدی مستقل
بیل که هر بر مخزنک مفتاحی وار | کهنه وابسته بر فتاحی وار
خنده اندن بولمدی قطعا سکون | اولدی چون خشم خلیفه رونمون
چکدی شمشیرن غلافندن همان | دیدی سر خنده یی ایله بیان
قلبمه بو خنده دن کلدی کمان | طوغری سویله خلاف ایتمه همان
سویلمزسک راست ایلرسک فریب | یا بهانه ایدرسن پر نقش و زیب
بیلدیرر باکه بو قلب روشنا | هرنه ایسه طوغری سن سویله بکا
قلب شاهانده اولور بر ماهتاب | کاهی غفلتدن اولورسه کر سحاب
بر چراغ اولدی کوکلده لیک بو | حرص و شهوت وقتیدر پوشیده رو
اول فراست شمدی اولدی خودنما | حق گفتاری دیمزسک سن بکا
ایلرم شمشیره طعمه گردنک | یوق بهانه ایتمدن سودک سنک
طوغری سن سویلرسک آزاد ایلرم | اول خدا حقی سنی شاد ایلرم
هفت مصحف اولدی قولنده بهم | بویله تقریر ایلیوب ایتدی قسم

فاش کردن آن کنیزک آن راز را با خلیفه از خوف شمشیر و ابرام خلیفه که راست گو سبب این خنده را واگرنی بکشمت

خلیفه اول خنده سبب و سرنده ابرام ایدوب راست سویله یوخسه سنی شمشیر ایله هلاک ایدرم دیدکده ناچار اول راز مکتومی کنیزک اظهار و بیان ایتدیکیدر

زن چو عاجز شد بگفت احوال را | مردیٔ آن رستم صدزال را
شرح آن کردک که اندر راه بود | یک بیک با آن خلیفه وا نمود
شیر کشتن سوی خیمه آمدن | وان ذکر قائم چو شاخ کرکدن
باز این سستیٔ این ناموس کوش | کو فرو مرد از یکی خشخشت موش
رازها را میکند حق آشکار | چون بخواهد رست تخم بدمکار
آب و ابر و آتش و این آفتاب | رازها را می برآرند از تراب
این بهار نو ز بعد برگ ریز | هست برهان وجود رستخیز
در بهار آن سرها پیدا شود | هرچه خورد است این زمین رسوا شود
بردمد آن از دهان و از لبش | تا پدید آرد ضمیر و مذهبش
سر بیخ هر درختی و خورش | جملکی پیدا شود آن بر سرش
هر غمی کز وی تو دل آزرده | از خمار می که آنرا خورده

عاجزه اولدی دیدی احوالی زن | پهلوانده شیوهٔ مردانه دن
یولده واقع کاری شرح ایتدی همان | پادشاه ایلدی بر بر بیان
قتل شیر و خیمه یه هم عودتن | بی تغیر آلتنده قوتن
آلت شاهیده بو سستی کوش | باعث سستی سماع صیت موش
حق ایدر اسراری جمله آشکار | کشف اولور تخم بد ایله ایتمه کار
ابر و آب و آتش ایله آفتاب | اولدیلر کشاف اسرار تراب
بیل خزاندن صکره فصل نوبهار | اولدی برهان قیامت آشکار
کیم بهارا سرار هپ اظهار ایدر | هر نه کتم ایتسه زمین اقرار ایدر
عرض ایدر آنی دهانیله لبی | پس اولور ظاهر ضمیر و مذهبی
هر درختک سر اصل و فرعی بیل | جمله ظاهر در باشنده متصل
قنقی غمدن کیم اوله آزرده جان | ایچدیکک صهبا خماریدر همان

لیک کی دانی که آن رنج خمار
از کدامین می برآمد آشکار

این خمار اشکوفهٔ آن دانه است
آن شناسد کاگه و فرزانه است

شاخ واشکوفه نماند دانه را
نطفه کی ماند تن مردانه را

نیست مانند هیولا با اثر
دانه کی مانند آمد با شجر

نطفه از نانست کی ماند بنان
مردم از نطفه است کی باشد چنان

جنی از نارست کی ماند بنار
از بخارست ابر نبود چون بخار

از دم جبریل عیسی شد بدید
کی بصورت همچو او بد یا ندید

آدم از خاکست کی ماند بخاک
هیچ انگوری نمی ماند بتاک

کی بود دزدی بشکل پای دار
کی بود طاعت چو خلد پایدار

هیچ اصلی نیست مانند اثر
پس ندانی اصل رنج و دردسر

لیک بی اصلی نباشد این جزا
بی گناهی کی برنجاند خدا

آنچه اصلست وکشندهٔ آن شی است
گر نمی ماند بوی هم از وی است

پس بدان رنجت نتیجهٔ زلتیست
آفت این ضربتت از شهوتیست

گر ندانی آن گنه را ز اعتبار
زود زاری کن طلب کن اغتفار

سجده کن صد بار و میگو ای خدا
نیست این غم غیر درخورد و سزا

ای تو سبحان پاک از ظلم و ستم
کی دهی بی جرم جانرا درد و غم

من معین می ندانم جرم را
لیک هم جرمی ببباید گرم را

چون بپوشیدی سبب را ز اعتبار
دائما آن جرم را پوشیده دار

که جزا اظهار جرم من بود
کز سیاست دزدیم ظاهر شود

لیک بیلمزسنکه اول رنج خمار
قنغی میدن اولدی آیا آشکار

بو خمار اولدی شکوفه دانه یه
آشکار در آکه و فرزانه یه

بکزه مز شاخ و شکوفه دانه یه
نطفه بکزرمی تن مردانه یه

صورتنده یوق هیولادن اثر
دانه ده یوق شبه اشکال شجر

نطفه ناندندر دکل مانند نان
نطفه دندر خلق بی رسم ونشان

ناردندر جن دکل اما چو نار
اندن ایکن بکزه مز ابره بخار

اولدی عیسی نفخ جبریلدن عیان
صورتنده اولمز اندن هیچ نشان

خاکدن آدم دکل لیک عین خاک
تاکدن انکور دکل لیک عین تاک

سارقه بکزرمی شکل پای دار
طاعت اولمز جنت آسا پایدار

اولمدی ماندی بر اصلک اثر
پس بیلمز اصل رنج و دردسر

بی اصول اولمز ولیکن بو جزا
بی گناه هم عذاب ایتمز خدا

هر نه کیم اصل اولدی اصلینه چکر
بکزمز سه بینه اندندر اثر

چکدیگک بر زله دن حاصل سکا
آفت اول شهوت ایله واصل سکا

اول گناه اولسه پوشیده صفت
حقه یو زطوت قیل رجای مغفرت

نیچه کره سجده قیل کیم یا آله
باکه بو غم گندی کارمدندر آه

سنده حاشا ممتنع ظلم و ستم
بی گنه بردلده اولمز درد و غم

جرممی بیلمم معین گرچه بن
لیک سنسن عالم سرّ و علن

اولدی چون جرممده پوشیده سبب
سر ذنب اولدیسنه سندن طلب

جرمم ایلرسن جزا ایله بیان
بزهٔ دزدی سیاستدن عیان

عزم کردن آن شاه چون واقف شد بران خیانت که بپوشاند و عفو کند و کنیزک را با او بدهد و دانست که آن فتنه جزای او بود و قصد او بود و ظلم او بر صاحب موصل که ومن اساء فعلیها وان ربک لبالمرصاد و ترسید که اگر انتقام کشد آن انتقام هم بر سر او فرود آید چنانکه این ظلم وطمع بر سرش فرود آمد

شاه مصر رازه واقف اولدقده اول خیانتی عفو و ستر ایله اخفا و اول کنیزکی اکا اعطایه عزیمت ایلیوب بیلدیکه بو فتنه صاحب موصل اوزرینه کندینک قصد و ظلمی جزاسیدرکه ومن اساء فعلیها وان ربک لبالمرصاد وخوف ایتدیکه اگر قصد انتقام ایدرسه اول انتقام دخی باشنه کله شویله که بو خصوص کندی ظلم وطمعنک جزاسی اولوب باشنه کلدی

شاه با خود آمد استغفار کرد
یاد جرم و زلت و اصرار کرد

گفت با خود آنچه کردم باکسان
شد جزای آن بجان من رسان

قصد جفت دیگران کردم زجاه
بر من آمد آن و افتادم بچاه

من در خانهٔ کسی دیگر زدم
او در خانهٔ مرا زد لاجرم

کندیه کلدی شه استغفار ایله
جرمنی یاد ایلدی اصرار ایله

دیدی اولکیم غیره بن کوردم سزا
جانمه کلدی اولوب باکه جزا

قصد جفت آخر ایتدم ناگهان
چاهه دوشدم اولدی راهمده عیان

خانهٔ غیری بن ایتدم چونکه دق
دق خانه بنده ده اولدی احق

هرکه با اهل کسان شد فسق جو　　اهل خود را دان که قواد ست او
زانکه مثل آن جزای آن شود　　چون جزای سیئه مثلش بود
چون سبب کردی کشیدی سوی خویش　　مثل آن را پس تو دیوثی و پیش
غصب کردم از شه موصل کنیز　　غصب کردند از من او را زود نیز
او که امین من بد و لالای من　　خاینش کرد آن خیانتهای من
نیست وقت کینه‌گزاری و انتقام　　من بدست خویش کردم کار خام
گر کشم کینه بران میر و حرم　　آن تعدی هم بپاید بر سرم
همچنان کین یک بیامد در جزا　　آزمودم باز نزمایم ورا
درد صاحب موصلم کردن شکست　　من نیارم این دگر را نیز خست
داد حق مان از مکافات آگهی　　گفت ان عدتم به عدنا به
چون فزونی کرد اینجا سود نیست　　غیر صبر و مرحمت محمود نیست
ربنا انا ظلمنا سهو رفت　　رحمتی کن ای رحیمیهات زفت
عفو کردم تو هم از من عفو کن　　از گناه نو و زلات کهن
گفت اکنون ای کنیزک وامگو　　این سخن را که شنیدم من ز تو
با امیرت جفت خواهم کرد من　　الله الله زین حکایت دم مزن
تا نگردد او ز رویم شرمسار　　کو یکی بد کرد و نیکی صدهزار
بارها من امتحانش کرده‌ام　　خوبتر از تو بدو بسپرده‌ام
در امانت یافتم او را تمام　　این قضایی بود هم از کرده‌ام
پس بخود خواند آن امیر خویش را　　کشت در خود خشم قهراندیش را
کرد با او یک بهانهٔ دلپذیر　　که شد ستم زین کنیزک من نفیر
زانسبب کز غیرت و رشک کنیز　　مادر فرزند دارد صد ازیز
مادر فرزند را بس حقهاست　　او نه درخورد چنین جور و جفاست
رشک و غیرت می‌برد خون میخورد　　زین کنیزک سخت تلخی می‌برد
چون کسی را داد خواهم این کنیز　　پس ترا اولیترست این ای عزیز
که تو جانبازی نمودی بهر او　　خوش نباشد دادن او را جز بتو
عقد کردش با امیر او را سپرد　　کرد خشم و حرص را او خرد و مرد

اهل غیره اولکه بدنیاد اولور　　کندینک اهلینه پک قواد اولور
اول جزای مثلی البت بولور　　چون جزای سیئه مثلی اولور
سن مقدم اولدک اول مثله سبب　　ساکه اولدی شمدی دیوثی لقب
شاه موصلدن کنیزک اولدی غصب　　ایتدیلر اول غصبی شمدی باکه نصب
اول امین ایدی نه ایتسه هر یکا　　خاین اولدم اولدی اول خاین بکا
بو دکلدر وقت خشم و انتقام　　بندن اولدی ابتدا بو کار خام
بو ایکی یه کر اولورسم کینه جو　　باشمه برکون کلور البته بو
اول عملدن شویله کیم کوردم جزا　　تجربه اولمز مجربده سزا
درد شاه موصل ایتدی باکه کار　　زخم غیره بنده یوقدر اقتدار
حق بزه ویردی جزادن آکهی　　دیدی ان عدتم به عدنا به
چون ترقی ایلمک ناسود در　　کار صبر و مرحمت محمود در
سهو ایله بز ایلدک ظلم عظیم　　رحمت ایت سنسن خداوند رحیم
عفو قیلدم سنده بندن عفو قیل　　سابق و لاحق کناهم محو قیل
دیدی من بعد ای کنیزک اول خموش　　اول سخندنکیم بن ایتدم شمدی کوش
اول امیره بن سنی ویرسم کرک　　خشیمت حقدن بو قولی ایله حک
اولمسون تا اول یوزمدن شرمسار　　قبحی بر اما که حسنی صدهزار
امتحان ایتدم انی چوق کره بن　　سندن اعلالرده اولدی ممتحن
بن انی بولدم امانتده تمام　　بر قضا اولدی اکا بو کار خام
اول امیری اولدی دعوتده مرید　　خشم قهراندیشن ایتدی ناپدید
بر بهانه ایلیوب دیدی اکا　　بو کنیزک اولمدی دلکش بکا
باعث اولکم بو کنیزکله وصال　　مادر اولاده ویردی انفعال
چونکه وار ام ولد ایله حقوق　　ناسزادر آکه آزار و عقوق
رشک و غیرت خون ایدر بغرین تمام　　بو کنیزکده اولور هم تلخکام
چون برینه ویرمک ایتدی اقتضا　　بو کنیزک جمله دن ساکه سزا
سن انکچون ایلدک بازی جان　　خوش دکلدر غیره ویرمک بیکمان
عقد ایدوب ویردی امیره پس انی　　اولدی خشم و حرصنک کردن زنی

بیان آنکه نحن قسمنا که یکی را شهوت و قوت خران دهد و یکی را کیاست و قوت انبیا و فرشتگان دهد

سر ز هوا تافتن از سروریست　　ترک هوا قوت پیغمبریست
تخمهایی که شهوتی نبود　　بر آن جز قیامتی نبود

برموجب نحن قسمنا قسمت اولی بیانده در که کیمنه شهوت وقوت خران وکیمنه کیاست انبیا و فرشتگان اعطا اولنمشدر

سر ز هوا تافتن از سروریست　　ترک هوا قوت پیغمبریست
تخمهایی که شهوتی نبود　　بر آن جز قیامتی نبود

کر بدش سستی نری خران بود اورا مردی پیغمبران
ترک خشم و شهوت و حرص آوری هست مردی و رگ پیغمبری
نری خر کو مباش اندر رکش حق همی خواند الغ بکار بکش
مرده باشم بمن حق بنکرد به ازان زنده که باشد دور و رد
مغز مردی این شناس و پوست آن آن برد دوزخ برد این در جنان
حفت الجنة مکاره را رسید حفت النار از هوا آمد پدید
ای ایاز شیر نر دیو کش مردی خر کم فزون مردی هش
انکه چندین صدر را در اکش نکرد لعب کودک بود پیشت اینت مرد
ای بدیده لذت امر مرا جان سپرده بهر امرم در وفا
داستان ذوق امر و چاشنیش بشنو اکنون در بیان معنویش

سستی اولورسه انده کر وضع خران اولدی ثابت قوت پیغمبران
ترک حرص و شهوت و خشم آوری اولدی مردی و رگ پیغمبری
جنبش خر اولمیه ملحق اکا میر میران وصفن ایلر حق اکا
مرده کیم اوله اکا حقدن نظر زنده مردوددن اول خوبتر
مردلک ای بو در اول قشردون جنته بود و زخه اول رهنمون
جنته اولدی مکاره پرده دار شهوت نفس ایله محفوظ اولدی نار
ای ایاز شیر نر قتال دیو مرد ایسن مردی خر مکر و ریو
اولکه ادراکنده عاجز در صدور سا که نسبت لعب طفل بی شعور
ای که بیلدک لذت فرمانی سن امره ایتدک حواله جانی سن
چاشنی ذوق امره داستان معنویدن کوش قیل ایلر بیان

دادن شاه گوهر را میان دیوان و مجمع بدست وزیر که این چند ارزد و مبالغه کردن وزیر در قیمت آن گوهر و فرمودن شاه او را که اکنون این را بشکن و گفتن وزیر که این را چون شکنم که نیک خواه خزینه ات منم

شاهک دیوان و مجمعده بر گوهر معتبری دست وزیره ویروب قیمتن سؤال ایتدکده وزیر قیمت جوهرده مبالغه ایلیوب بعده پادشاه وزیره جوهر مزبوری شکستله فرمان وزیردخی بویله جوهر تابانی نیجه کسر و شکست ایده یم دیدیکن بیاندر

شاه روزی جانب دیوان شتافت جمله ارکان در ان دیوان بیافت
گوهری بیرون کشید او مستنیر پس نهادش زود در کف وزیر
گفت چونست و چه ارزد این گهر گفت به ارزد ز صد خروار زر
گفت بشکن گفت چونش بشکنم نیکخواه مخزن مالت منم
چون روا دارم که مثل این گهر که نیاید در بها گردد هدر
گفت شاباش و بدادش خلعتی گوهر از وی بستد آن شاه فتی
کرد ایثار وزیر آن شاه جود هر لباس و حله که پوشیده بود
ساعتی شان کرد مشغول سخن از قضیه تازه و راز کهن
بعد ازان دادش بدست حاجبی که چه ارزد این بپیش طالبی
گفت این ارزد به نیمه مملکت کش نگه دارد خدا از مهلکت
گفت بشکن گفت ای خورشید تیغ بس دریغست این شکستن بس دریغ
قیمتش بگذار و بین تاب و لمع که شده است این نور روز او را تبع
دست کی جنبد مرا در کسر او کی خزینه شاه را باشم عدو
شاه خلعت داد و ادرارش فزود پس دهان در مدح عقل او گشود
بعد یکساعت بدست میر داد در را آن امتحان کن باز داد

شاه بر کون ایتدی دیوانه شتاب جمله ارکان اندن اولدی فیضیاب
شاه بر گوهر چیقاردی بی نظیر ایلدی پیرایه دست وزیر
دیدی قیمتده نه ایلر بو گهر اول دیدی ارزان اکا صد کیسه زر
دیدی کسر ایت دیدی کسر اولسومی بو مخزن ماله اولورکن آب رو
بن نیجه تجویز ایدم بویله گهر اوله کسر ایله بهاده بی اثر
ویردی تحسین ایلیوب خلعت اکا گوهری آلدی شه حکمت نما
ایتدی ایثار وزیره اول شاه جود هر لباسن کیم اوله زیب وجود
انلری هم ایتدی مشغول سخن کهنه و تازه نیجه گفتاردن
صکره صوندی گوهری بر حاجبه صوردی قدرن عرض اولنسه طالبه
دیدی نصف مملکت قیمت اکا حق تعالی ایده محفوظ خطا
دیدی کسر ایت دیدی ای شاه بلیغ بویله گوهر کسر اوله حیف و دریغ
قیمتندن فضله بو نور و ضیا نور روز اولدی تبع گویا اکا
کسره ایتمز اطاعت باکه دست قصد گنج شاهدر زیرا شکست
ویردی خلعتله ترقی آکه شاه عقلنه ادراکنه اولدی گواه
گوهری بر میره ایتدی صکره عرض امتحان اولدی او شاهه صانکه فرض

او همین کفت و همه میران همین ‏ هر یکی را خلعتی داد او ثمین
جامکیهاشان همی افزود شاه ‏ آن خسیسان را ببرد از ره بچاه
اینچنین کفتند پنجه شصت امیر ‏ جمله یک یک هم بتقلید و زریر
کرچه تقلیدست استون جهان ‏ هست رسوا هر مقلد ز امتحان

اولدخی اویله دیدی هم میرلر ‏ جمله یه خلعتله ویردی زیب وفر
انلره اولدی ترقی بخش او شاه ‏ راهدن اولدی دلیل سمت چاه
دیدیلر هپ بویله اول پنجاه امیر ‏ ایتدی بر بر جمله تقلید و زریر
کرچه تقلید اولدی آیین جهان ‏ امتحان تقلیدی لیک ایلر عیان

رسیدن کوهر از دست بدست و آخر دور بایاز رسیدن وکیاست ایاز و مقلد ناشدن او و ایشا نزاو مغرور ناشدن او بکال و مال دادن شاه و خلعتها و جامکیها افزودن و مدح عقل مخطئان کردن بمکر و امتحان که کی روا باشد که مقلد را مسلمان داشتن مسلمان باشد امّا نادر باشد که مقلد ازین امتحانها بسلامت برون آید که ثبات پنایان ندارد الّا من عصمه الله زیرا حق یکیست و از اضد بسیار غلط افکن و مشابه حق مقلد چون آن ضد را نشناسد از آن رو حق را نشناخته باشد امّا حق با آن ناشناخت او چو او را بعنایت نکاه دارد آن ناشناخت او را زیان ندارد

کهر مزبور الدن اله دور ایله ایازه کلدکده کمال کیاست وفراستندن ناشی امرا و حاجبنک استحسان تقلیدلری ضمننده مکر امتحان یوزندن شاهک انلره اولان عطای مال وخلعت و ترقیات جاه و منزلات ایله عقللرین مدح و تحسین ایتدیکنه تقلید والتفات ایتمدیکن بیاندرکه اکرچه ایمان مقلد صحیحدر اما نادر اولورکه امتحانات کثیره دن سلامت ایله ابرای ذمت ایلیه الّا من عصمه الله تعالی

ای ایاز اکنون نکویی کین کهر ‏ چندمی ارزد بدین تاب و هنر
کفت افزون زانچه تانم کفت من ‏ کفت اکنون زود خردش درشکن
سنکها در آستین بودش شتاب ‏ خرد کردش پیش او بد آن صواب
ز اتفاق طالع با دولتش ‏ دست داد آن لطف نادر حکمتش
یا بخواب این دیده بود آن پر صفا ‏ کرده بود اندر بغل دو سنک را
همچو یوسف که درون قعر چاه ‏ کشف شد پایان کارش از اله
هر کرا فتح و ظفر پیغام داد ‏ پیش او یک شد مراد و بی مراد
هر کرا پابند او شد وصل یار ‏ او چه ترسد از شکست و کار زار
چون یقین کشتش که خواهد کرد مات ‏ فوت اسب و پیل هستش ترهات
کر برد اسبش هر آنکه اسب جوست ‏ اسب رو کونی که پیش آهنک اوست
مرد را با اسب کی خوشی بود ‏ عشق اسبش از پی پیشی بود
بهر صورتها مکش چندین زحیر ‏ بی صداع صورتی معنی بکیر
هست زاهد را غم پایان کار ‏ تا چه باشد حال او روز شمار
عارفان زاغاز کشته هوشمند ‏ از غم و احوال آخر فارغند
بود عارف را همین خوف و رجا ‏ سابقه دانیش خورد آن هر دو را

دیدی شه کیم سنده سویله ای ایاز ‏ قیمت کوهر نه در قیل کشف راز
دیدی افزوندر نه دینسه سربسر ‏ دیدی قیل خرده شکست اول کوهری
آستیننده نهان وار ایدی سنک ‏ کوهری ایتدی شکسته بی درنک
اتفاق طالع دولت قرین ‏ کار دستن ایلدی حکمت رهین
نقش خواب اولمه اکا یا بو عمل ‏ ایکی سنکی ایلدی زیر بغل
یوسف آسا کیم اولنجه جای چاه ‏ ایلدی انجام کارن کشف اله
هر کیمه فتح و ظفر ویرسه کشاد ‏ آکه بردر نامرادی و مراد
هر کیمه ایتسه تکفل وصل یار ‏ انده اولمز خوف کسر کار و بار
کیم تیقن ایتسه کیم خصم اولدی مات ‏ فوت اسب و فیله ایتمز التفات
طالب اسبه انکچون اولدی اسب ‏ راه مقصوده ایده تحصیل کسب
یوقدر اسب و مرد ایچون قرب نسب ‏ عشق اسبه قرب منزلدر سبب
چکمه صورتلر ایچون بیهوده قید ‏ بی صداع صورت ایت معنایی صید
زاهدک هر دم غمی انجام کار ‏ کیم نه حال او زره اولور روز شمار
آلدی عارفلر چون اولدن خبر ‏ انلره یوق حال آخردن کدر
اولدی عارفده ذخی خوف و رجا ‏ لیک علم سابقه رهبر نما

دیدکو سابق زراعت کرد ماش ... او همی داند چه خواهد بود چاش
عارفست و باز رست از خوف و بیم ... های و هو را کرد تیغ حق دو نیم
بود او را بیم و امید از خدا ... خوف فانی شد عیان کشت آن رجا
چون شکست آن کوهر خاص آن زمان ... زان امیران خاست صد بانک و فغان
کین چه بی باکیست و الله کافرست ... هر که این پر نور کوهر را شکست
وان جماعت جمله از جهل و عما ... در شکسته درّ امر شاه را
قیمتی کوهر نتیجهٔ مهر و ود ... بر چنان خاطر چرا پوشیده شد

پهلدیکیم سابقده زرعی اولدماش ... پس پهلور بولسه کرک محصول چاش
اولدی عارف پهل خلاص خوف و بیم ... های و هوی سیف حق ایتدی دو نیم
بیم و امید ایدی انده دائما ... خوف فانی اولدی باقیدر رجا
چون ایاز ایتدی شکست انی همان ... هر طرفدن ایلدی بکلر فغان
اولدی بی باکانه کفران نمک ... کیم ایده بو کوهر پر نوره شک
جهل عامیدن او زمره سربسر ... درّ امر شاهی مکسور ایتدیلر
اولدی ذی قیمت کهر مهر و وداد ... آنی حفظ ایلر دل روشن نهاد

تشنیع کردن امرا بر ایاز که اینچنان کوهری چرا شکستی وجواب دادن ایاز ایشانرا

بویله جوهری کسر ایتدیکیچون امرا ایازه تشنیعه آغاز ایتدکلرنده ایازک انلره ویردیکی جوابدر

کفت ایاز ای مهتران نامور ... امر شه بهتر بقیمت یا کهر
امر سلطان به بود پیش شما ... یا که این نیکو کهر بهر خدا
ای نظرتان بر کهر بر شاه نی ... قبله تان غولست جادهٔ راه نی
من ز شه بر می نکردانم نظر ... من چو مشرک روی نارم بر حجر
بی کهر جانی که رنکین سنک را ... بر کزیند پس نهد شاه مرا
پشت سوی لعبت کلرنک کن ... عقل در رنک آورنده دنک کن
اندر آ در جو سبو بر سنک زن ... آتش اندر بوی و آندر رنک زن
کر نهٔ در راه دین از رهزنان ... رنک و بو مپرست مانند زنان
سر فرو انداختند آن سروران ... عذر جویان کشته زان نسیان بجان
از دل هر یک دو صد آه آن زمان ... همچو دودی می شدی تا آسمان
کرد اشارت شه بجلاد کهن ... که ز صدرم این خسان را پاک کن
این خسان چه لایق صدر منند ... کز پی سنک امر ما را بشکنند
امر ما پیش چنین اهل فساد ... بهر رنکین سنک شد خوار و کساد

انلره دیدی ایاز ای مهتران ... قدر امر شهمی یا کوهرمی کران
امر سلطانمی نظرده خوبدر ... اول کهرمی افضل و مرغوبدر
کوهره سزده نظر شاهه دکل ... غوله در اقبالکز راهه دکل
شاهدن بن ایلمم صرف نظر ... مشرک آسا بنده یوق میل حجر
بی کهر جان سنک رنکینه اسیر ... امر شاهیده اولور غفلت پذیر
لعبت کلرنکی قیل مترو پس ... عقلک اولسون صنعت خالقده بس
جویه واصل اول ایدوب کسر سبو ... آتشه یاقسون نه در بو رنک و بو
راه دین ایچره دکلسک راهزن ... رنک و بویه میلی قو مانند زن
سر فروی شرم اولوب اول سروران ... عذر نسیان ایتدیلر بر بر همان
ایکیوز آه اولدی انلرده عیان ... دود دل اولدی روان آسمان
ایتدی جلاده اشارت شهریار ... بویله اچقلردن ایله اخذ ثار
صدرمه لایق دکلدر بو خسان ... ایتدیلر بر سنکه امرم ناروان
امرم اولدی بویله مفسدلرده پست ... سنک رنک آلود ایچون اولدی شکست

قصد شاه بکشتن آن امرا و شفاعت کردن ایاز پیش تخت سلطان که ای شاه عالم العفو اولی

شاه قتل امرایه قصد ایلدکده رجای عفو ایله ایاز پیشکاه تخت شاهیده شفاعت ایتدیکیدر

پس ایاز مهر افزا بر جهید ... پیش تخت آن الغ سلطان دوید
سجدهٔ کرد و کلوی خود کرفت ... کای قبادی کز تو چرخ آرد شکفت
ای همایی که همایان فرخی ... از تو دارند و سخاوت هر سخی
ای کریمی که کرمهای جهان ... محو کردد پیش ایثارت نهان

پس شتاب ایتدی ایاز خوش خصال ... قیلدی تخت پادشاهه ره یمال
اولدی ذلتله کلوکیر نیاز ... دیدی چرخ ایلر سنکله اهتزاز
ای همایانه همای فرخی ... سندن الدیلر سخایی هر سخی
ای کرم پیشه کریمان جهان ... پیش احسانکده شرم ایله نهان

ای لطیفی که گل سرخت بدید از خجالت پیرهن را بردرید
از غفوری تو غفران چشم سیر روبهان بر شیر از عفو تو چیر
جز که عفو تو کرا دارد سند هر که با امر تو بی باکی کند
غفلت و گستاخی این مجرمان از وفور عفو تست ای عفولان
دائما غفلت ز گستاخی دمد که برد تعظیم از دیده رمد
غفلت و نسیان بد آموخته ز آتش تعظیم گردد سوخته
هیبتش بیداری و فطنت دهد سهو و نسیان از دلش بیرون جهد
وقت غارت خواب ناید خلق را تا نباید کسی زو دلق را
خواب چون در میرد از بیم دلق خواب و نسیان کی بود با بیم حلق
لا تؤاخذان نسینا شد گواه که بود نسیان بوجهی هم گناه
زانکه استکمال تعظیم او نکرد ورنه نسیان در نیاوردی نبرد
گرچه نسیان لابد و ناچار بود در سبب ورزیدن او مختار بود
که تهاون کرد در تعظیمها تا که نسیان زاد یا سهو و خطا
همچو مستی کو جنایتها کند گوید او معذور بودم نی ز خود
گویدش لیکن سبب ای زشتکار از تو بد در رفتن آن اختیار
بیخودی نامد بخود تش خواندی اختیارت خود نشد تش راندی
گر رسیدی مستی بی جهد تو حفظ کردی ساقی جان عهد تو
پشت دارت بودی او و عذرخواه من غلام زلت مست اله
عفوهای جمله عالم ذرهٔ عکس عفوت ای ز تو هر بهرهٔ
عفوها گفته ثنای عفو تو نیست کفوش ایها الناس اتقوا
جان شان بخش و ز خود شان هم مران کام شیرین تو اند ای کامران
رحم کن بروی که روی تو بدید فرقت تلخ تو چون خواهد کشید
از فراق و هجر میگوئی سخن هرچه خواهی کن ولیکن این مکن
صد هزاران مرگ تلخ شصت تو نیست مانند فراق روی تو
تلخی هجر از ذکور و از اناث دور دار ای مجرمان را مستغاث
بر امید وصل تو مردن خوشست تلخی هجر تو فوق آتش است
گبر میگوید میان آن سقر چه غمم بودی گرم کردی نظر
کان نظر شیرین کنندهٔ رنجهاست ساحران را خونبهای دست و پاست

تفسیر گفتن ساحران فرعون را در وقت سیاست که لا ضیر انا الی ربنا منقلبون

لطفک اولدی چون گل سرخه بدید پیرهن چاک ایلدی شرم شدید
سیر چشم اولدی غفوران ای غفور روبهان شیرانه عفوکله جسور
یعنه عفوکدر شفاعت خواه اکا امرکه هر کیم خلاف ایتسه شها
غفلت و گستاخی مجرم همان وفرت عفو عفوا اولدی عیان
غفلته گستاخلق ایلر مدد دیده دن تعظیم ایدر دفع رمد
کیمده عادت غفلت و نسیان اولور آتش تعظیمدن سوزان اولور
هیبت آگاهی و فطنت بخش ایدر سهو و نسیان قلبدن ایلر سفر
خلق ایدر هنگام غارت ترک خواب تا که تاراج اولمیه رخت و ثیاب
خوابه خوف دلق ایله یوق چون مجال خواب و نسیان بیم حلق ایله محال
لا تؤاخذان نسینا در گواه کیم اوله بو وجه ایله نسیان گناه
یعنی تعظیمنده یوق شرط کمال یوخسه نسیان ایتمز ایراث وبال
گرچه نسیان امر ناچار اولدی پل اختیار ایدر سبب مشقنده دل
اولدی تعظیمه تهاون رونما تا که نسیان طوغدی یا سهو و خطا
بکزر اول مسته ایدر او ضاع بد صکره معذوریتی ایلر سند
لیک اکا دیرلر سبب ای هرزه کار سندن اولدی ایتدک انی اختیار
گتدی گلمز بیخودی دعوت سنک اختیارک صرف ایله شربت سنک
مستی ذاتی یه ویرسک جهد کی حفظ ایدردی ساقی جان عهد کی
هم ظهیر ایدی سکا هم عذرخواه بنده سی یم کیم اوله مست اله
عفو سرتاپای عالم ذره در سنده عفو اجزای بحر و بره در
عفوا ایدر عفوک ثناسن سو بسو یوق نظیری ایها الناس اتقوا
جانلری بخش ایله سندن ایتمه رد جمله شیرین کام لطفکدر مدد
انلره رحم ایتکه رویک گوردیلر صبره گلمز اول فراق تلخت
فرقت و هجراندن ایلرسن سخن جمله ایله لیک او بحثی ایتمه سن
نیچه یوز بیک مرگ تلخ اولسه اگر یینه اولمز فرقت رویک قدر
مرد و زن هجراندن ایلر لر غیاث عفو قیل مجرملری یا مستغاث
وصلک امیدیله خوشتر در ممات تلخی هجر گله آتشدر حیات
دیر سقرده کافر حسرت فزا بر نظر ایتسه نه غم ایدی بکا
اول نظر هر رنجه شیرینی فشان خونبهای دست و پای ساحران

سحرهٔ فرعونک وقت سیاستده لا ضیر انا الی ربنا منقلبون قوللرینک تفسیر یدر

نعرهٔ لا ضیر بشنید آسمان چرخ کوی شد پی آن صولجان
ضربت فرعون ما را نیست ضیر لطف حق غالب بود بر قهر غیر
گر بدانی سرّ ما را ای مضل میرهانی مان ز رنج ای کور دل
هین بیا زین سو ببین کین ارغنون میزند یا لیت قومی یعلمون
داد ما را فضل حق فرعونئ نی چو فرعونیت ملکت فانئ
سربر آر و ملک بین زنده و جلیل ای شده غرّه بمصر و رود نیل
گر تو ترک این نجس خرقه کنی نیل را در نیل جان غرقه کنی
هین بدار از مصر ای فرعون دست در میان مصر جان صد مصر هست
تو انا رب همی گویی بعام غافل از ماهیت این هر دو نام
رب بر مربوب کی لرزان بود کی انا دان بند جسم و جان بود
نک انا مایيم رسته از انا از انای پر بلای پر عنا
آن انایی بر تو ای سگ شوم بود در حق ما دولت محتوم بود
گر نبودیت این انای کینه کش کی زدی بر ما چنین اقبال خوش
شکر آن کز دار فانی میرهیم بر سر این دار پندت میدهیم
دار قتل ما براق رحلتست دار ملک تو غرور و غفلتست
این حیاتی خفیه در نقش ممات وان مماتی خفیه در قشر حیات
می نماید نور نار و نار نور ورنه دنیا کی بدی دار الغرور
هین مکن تعجیل اول نیست شو چون غروب آری برآ از شرق ضو
از انایی ازل دل دنگ شد این انایی سرد گشت و ننگ شد
زان انای بی انا خوش گشت جان شد جهان او از انایی جهان
از انا چون رست اکنون شد انا آفرینها بر انای بی عنا
کو گریزان و انایی در پیش می دود چون دید وی را بی ویش
طالب اوی نگردد طالبت چون بمردی طالبت شد مطلبت
زندهٔ کی مرده شو شوید ترا طالبی کی مطلبت جوید ترا
اندرین بحث ار خرد رهبین بدی فخر رازی رازدان دین بدی
لیک چون من لم یذق لم یدر بود عقل و تخییلات او حیرت فزود
کی شود کشف از تفکر این انا این انا مکشوف شد بعد از فنا
می فتند این عقلها در افتقاد در مغاکی حلول و اتحاد
ای ایاز گشته فانی ز اقتراب همچو اختر در شعاع آفتاب
بلکه چون نطفه مبدل تو بتن نه از حلول و اتحادی مفتتن

نعرهٔ لا ضیر ایشتدی آسمان چرخ طوپ اولدی او چوگانه همان
ضرب فرعون ایله یوقدر بزده ضیر لطف حق غالبدر پس قهر غیر
واقف راز اولسهک ای غول هوا سن بزی محنتدن ایلرسن رها
بو کاکل کیم اولور شوکت نمون نعرهٔ یا لیت قومی یعلمون
سلطنت ویردی بزه حق شویله پل ملک فرعونی کبی فانی دگل
کلبر و گور کیم ندر ملک جمیل ای اولان مغرور مصر و جوی نیل
خرقهٔ مردارک ایتسهک ترک خرق ایلرایدک نیل جانده نیلی غرق
مصره ای فرعون ایتمه بذل جان مصر جانده اولدی صد مصر نهان
خالقه دیرسن سن انا رب مدام اولدی مجهولک ولی بو ایکی نام
رب نیچه مربوب ایچون لرزان اولور بو انا خود بند جسم و جان اولور
اول انا بزده ولیکن بی فنا صانمه مدلول انای پر عنا
اول انا ای سگ سنکچون شوم در حقمزده دولت محتوم در
بو انادن اولمسه کینه سگا بزده اولمزدی بو اقبال صفا
دار فانیدن گچوردی شکر هو ساکه بو دار اوزره اولدق پندگو
قتلمز داری براق ارتحال ملکگک داری غرور و اشتغال
بو حیات اما که صورتده ممات اول ممات اما نمودار حیات
گوستررچون نوری نار و ناری نور وصف دنیا اولدی پس دار الغرور
قیلمه تعجیل اول ایت محو وجود مارب اول ایتسون شروق اشراق و جود
اول انادن کیم ازل دل اولدی دنگ بو انادن اولدی بونده سرد و ننگ
اول انادن بی انا خوش اولدی جان اول انا اولدی جهان لامکان
اول اناده بنلکن ایتدی فنا آفرین اولدر انای بی عنا
اول گریزاندر انا طالب اکا گوردی چون اندن گریزان هر کیا
طالب ایسک آکه اولمز طالبک مرده اول مطلوبک اوله راغبک
زنده سن غسال غسل ایتمز سنی سن طلبده مطلبک سندن غنی
عقل اگر بو یولده اولسه کارساز فخر رازیده اولوردی اهل راز
اولدی چون من لم یذق لم یدر حال عقل و تخییلاته حیرتدر مآل
فکر ایله کشف اوله صانمه بو انا بو انا مکشوف اولور بعد الفنا
عقلی استقصاده ایلر بو مراد وقف وادئ حلول و اتحاد
ای ایاز ایتدی فنای اقتراب چون سنی مانند نجم و آفتاب
نطفه آسا کیم اکا تن در بدل یوق حلول و اتحاد ایله خلل

عفو کن ای عفو در صندوق تو | سابق لطف همه مسبوق تو
من که باشم که بگویم عفو کن | ای تو سلطان وخلاصهٔ امر کن
من که باشم که بوم من با منت | ای گرفته جمله منها دامنت

عفو قیل عفو اولدی گنج قدرتک | جمله مسبوق اولدی سابق رحمتک
بن کیمم عفوه ایدم بسط سخن | ای که سن پادشاه امر کن
بن کیمم تا ایلیم عرض وجود | اولدی موجود اته سندن فیض جود

مجرم داشتن ایاز خود را درین شفاعت گری وعذر این جرم خواستن ودران عذر خواهی هم خود را مجرم دانستن واین شکستگی از شناخت عظمت شاه خیزد که قال علیه السلام انا اعلمکم بالله واخشاکم لله وقال الله تعالی انما یخشی الله من عباده العلماء

ایازک کندویی امر شفاعتده مجرم فرض ایدوب بو جرمه اعتذار ونفسنه اضافت جرم ایله ذل وانکسار عظمت شاهه کمال وقوف واطلاعندن اقتضا ایدر که حدیث نبوی صلی الله علیه وسلمده انا اعلمکم بالله واخشاکم من الله وقول باریده تعالی شانه انما یخشی الله من عباده العلماء وارد اولمشدر

من کی آرم رحم حلم آلود را | رهنمایم حلم علم اندود را
صد هزاران صفع را ارزانیم | گر زبون صفعها گردانیم
من چه گویم پیشت اعلامت کنم | یا که وا یادت دهم شرط کرم
آنچه معلوم تو نبود چیست آن | وانچه یادت نیست کو اندر جهان
ای تو پاک از جهل وعلت پاک ازان | که فراموشی کند بروی نهان
هیچ کس را تو کسی انگاشتی | همچو خورشیدش بنور افراشتی
چون کسم کردی اگر لابه کنم | مستمع شو لابه ام را از کرم
زانکه از نقشم چو بیرون بردهٔ | آن شفاعت هم تو خود را کردهٔ
چون ز رخت من تهی گشت این وطن | تر وخشک خانه نبود آن من
هم دعا از من روان کردی چو آب | هم ثباتش بخش ودارش مستجاب
هم تو بودستی اول آرندهٔ دعا | هم تو باش آخر اجابت را رجا
تا زنم من لاف کان شاه جهان | بهر بنده عفو کرد از مجرمان
درد بودم سر بسر من خود پسند | کرد شاهم داروی هر دردمند
دوزخی بودم پر از شور وشری | کرد دست فضل اویم کوثری
هر کرا سوزید دوزخ در قود | من برویانم دگربار از جسد
کار کوثر چیست که هر سوخته | گردد از وی ثابت واندوخته
قطره قطره او منادی کرم | کانچه دوزخ سوخت من باز آورم
هست دوزخ همچو سرمای خزان | هست کوثر چون بهار ای گلستان
هست دوزخ همچو مرگ وخاک گور | هست کوثر بر مثال نفخ صور
ای ز دوزخ سوخته اجسامتان | سوی کوثر می‌کشد اکرامتان
چون خلقت الخلق کی یربح علی | لطف تو فرمود ای قیوم وحی

رحم حلم آلود ایچون اولمز روا | حلم علم اندوده اولمق رهنما
نیجه یوز بیک سلیه بن لایقم | سلیه شایان ایدرسک لاجرم
بن حضورکده نیجه اعلام ایدم | یا کرم شرطی نذر افهام ایدم
اول نه در کیم سا که معلوم اولمیه | یوق جهانده اول که مفهوم اولمیه
علمک اولمشدر مبرا جهلدن | کیم که نسی دکل سر وعلن
نورک ایلیشک برخس نا چیزه رش | نور ایله عالی اولور سن مهروش
چونکه لطف ایتدک اگر گستاخ ایسم | عفو گستاخیده قیل فضل وکرم
بنلکمدن چون بنی ایتدک رها | اول شفاعت بینه سندندر سکا
رخت جاندن چون تهی اولدی تنم | رطب ویابس خانه ده نم وار بنم
ایلدک جاری دعامی همچو آب | فیض بخش اول قیل انی هم مستجاب
باکه اول سندن الهام دعا | بینه آخرده اجابتدر رجا
باکه تا فخر اولیه کیم شاه جهان | بن قول ایچون ایتدی عفو مجرمان
درد ایدم باشدن باشه بن خود پسند | شاهم ایتدی چارهٔ هر دردمند
دوزخ پر سوز ایدم فضل غنی | ایتدی بخاصیت کوثر بنی
کیمده کیم دوزخ ایده احراق تن | ایلرم بن بینه اثبات بدن
کار کوثر پس نه در هر سوخته | اوله لر اندن ثبات اندوخته
ایتده هر قطره‌سی دلکش ندا | بنده در سوزندهٔ ناره دوا
اولدی دوزخ صانکه سرمای خزان | کوثر اولدی نو بهار گلستان
دوزخ اولدی فی المثل موت وقبور | کوثر اولدی مثالی نفخ صور
ای اولان دوزخده سوزان جلال | جانب کوثرده در حسن وجمال
چون خلقت الخلق کی یربح علی | اولدی وعد لطفک ای قیوم وحی

لالان ارجع علیهم جود تست
که شود زو جمله ناقصها درست

عفو کن زین بندگان تن پرست
عفو از دریای عفو اولیتر است

عفو خلقان همچو جوی و همچو سیل
هم بدان دریای خود تازند خیل

عفوها هر شب ازین دل پارها
چون کبوتر سوی تو آید شها

باز شان وقت سحر پران کنی
تا بشب محبوس این ابدان کنی

پرزنان بار دگر در وقت شام
می پرند از عشق آن ایوان و بام

تا که از تن تار وصلت بگسلند
پیش تو آیند کز تو مقبلند

پرزنان ایمن ز رجع سرنگون
در هوا کانا الیه راجعون

بانگ می آید تعالوا زان کرم
بعد ازان رجعت نماند از حرص و غم

بس غریبیها کشیدیت از جهان
قدر من دانسته باشید ای مهان

زیر سایهٔ این درختم مست ناز
هین بیندازید پاها را دراز

پایهای پر عنا از راه دین
بر کنار و دست حوران خالدین

حوریان گشته مغمز مهربان
کز سفر باز آمدند این صوفیان

صوفیان صافیان چون نور خور
مدتی افتاده بر خاک و قذر

بی اثر پاک از قذر باز آمدند
همچو نور خور سوی قرص بلند

این گروه مجرمان هم ای مجید
جمله سرهاشان بدیواری رسید

بر خطا و جرم خود واقف شدند
گرچه مات کعبتین شه بدند

رو بتو کردند اکنون آه کنان
ای که لطفت مجرمان را زه کنان

راه ده آلودگان را العجل
در فرات عفو و عین مغتسل

تا که غسل آرند زان جرم دراز
در صف پاکان روند اندر نماز

اندران صفها ز اندازه برون
غرقگان نور نحن الصافون

چون سخن در وصف این حالت رسید
هم قلم بشکست و هم کاغذ درید

بحر را پیمود هیچ اسکرهٔ
شیر را بر داشت هرگز بزهٔ

گر حجابستت برون رو زاحتجاب
تا ببینی پادشاهی عجاب

گرچه بشکستند جامت قوم مست
آنکه مست از تو بود عذریش هست

مستی ایشان باقبال و بمال
نی ز بادهٔ تست ای شیرین فعال

ای شهنشه مست تخصیص تو اند
عفو کن از مست خود ای عفومند

لذت تخصیص تو وقت خطاب
آن کند که ناید از صد خم شراب

چونکه مستم کردهٔ حدم مزن
شرع مستان را نبیند حد زدن

چون شوم هشیار آنگاهم بزن
که نخواهم گشت خود هشیار من

لالان ارجع علیهم جود تام
جمله ناقصلر اولور اندن تمام

بندگان تن پرستی عفو قیل
عفو اولور دریای عفو مستقل

عفوی مخلوقک مثال نهر و سیل
پرشتاب ایتکده اول دریایه میل

عفولر هر شب ایدوب پرواز طیر
چون کبوتر اول یکا ایتکده سیر

هر سحر که ینه پران اولمده
تا بشب محبوس ابدان اولمده

پرگشای شوق ینه وقت شام
عشق ایله پرندهٔ ایوان و بام

قطع تار وصلت تن ایله تا
مرجع قدسی اوله راحت فزا

انلره حصن رجوع سرنگون
مأمن انا الیه راجعون

چون تعالوا اوله لطف ایله ندا
رجعت اولمز بعد ازان وحشت نما

چوق غریبلک چکدیکز دار جهان
اولدیکز قدر آشنا جهر و نهان

بو درختک سایه‌سنده مست ناز
پایکز اولسون صفا ایله دراز

اولدی پای پرعنای راه دین
زیب دست حوریان خالدین

حورلر ایتکده غمز مهربان
کیم سفردن گلدیلر بو صوفیان

نور مهر آسا بو صافی صوفیان
اولدیلر مدت رهین خاکدان

گلدیلر طاهر قذردن بی اثر
قرص شمسه نور وش عود ایتدیلر

بو گروه مجرماندن ای مجید
سهر بدیوار اولدی احوال بدید

اولدی بونلر واقف جرم و خطا
کعبتین شهده مات و بی صدا

طوتدیلر یوز ساکه بو ناشگران
چونکه لطفکدر ملاذ مجرمان

راه ویر آلودگان ذلته
مغسل عفو و فرات رحمته

تا قرین غسل اولوب جرم دراز
ایده‌لر پاکان صفوفنده نماز

اول صفوف ایچره اوله حددن فزون
غرقهٔ انوار نحن الصافون

چون بو حالت وصفنه گلدی رقم
چاک اولوب کاغد شکست اولدی قلم

بحره اندازه اولور طول امل
رفع ایده قابلمیدر شیری حمل

قیل حجابک وار ایسه خرق حجاب
اوله شاهی تا که مشهود عجاب

گرچه جامک قوم مست ایتدی شکست
عذری وار زیرا که سندن اولدی مست

انلره خود مستی اقبال و مال
یاد گلمی سندن ای شیرین فعال

اولدی انلر مست مخصوصک شها
گندی مستک عفوی عفو پربها

لذت تخصیص ایدر وقت خطاب
انلره سندکه ایتمز صد شراب

چون بنی مست ایتدک ایتمه ضرب حد
حال مستی اولدی حد شرعه سد

چون اولم هشیار اوده ضرب قیل
هوشیار اولمم بن ایسه متصل

هر که از جام تو خورد ای ذوالمنن تا ابد رست از هش و از حد زدن
خالدین فی فناء سکرهم من تفانا فی هواکم لم یقم
فضل تو گوید دل ما را که رو ای شده در دوغ عشق ما گرو
چون مگس در دوغ ما افتادهٔ تو نهٔ مست ای مگس تو بادهٔ
کرکسان مست از تو گردند ای مگس چونکه بر بحر عسل رانی فرس
کوهها چون ذرّها سرمست تو نقطه و پرگار و خط در دست تو
فتنه که لرزند از و لرزان تست هر گران قیمت گهر ارزان تست
گر خدا دادی مرا پانصد دهان گفتمی شرح تو ای جان جهان
یک دهان دارم و آن هم منکسر در خجالت از تو ای دانای سر
منکسرتر خود نباشم از عدم کز دهانش آمدستند این امم
صدهزار آثار غیبی منتظر کز عدم بیرون جهد چست و مکر
از تقاضای تو میگردد سرم ای برده من پیش آن کرم
رغبت ما از تقاضای تواست جذبهٔ حقست هر جا رهروست
خاک بی بادی ببالا برجهد کشتیٔ بی بحر پا در ره نهد
پیش آب زندگانی کس نمرد پیش آبت آب حیوانست درد
آب حیوان قبلهٔ جان دوستان زاب باشد سبز و خندان بوستان
مرگ آشامان ز عشقش زنده اند دل ز جان و ز آب جان برکنده اند
آب عشق تو چو ما را دست داد آب حیوان شد بپیش ما کساد
ز آب حیوان هست هر جان را نوی لیک آب آب حیوانی توی
هر دمی مرگی و حشری دادیم تا بدیدم دست برد آن کرم
همچو خفتن گشت این مردن مرا ز اعتماد بعث کردن ای خدا
هفت دریا هر دم ار گردد سراب گوش گیری آوریش ای آب آب
عقل لرزان از اجل و ان عشق شوخ سنگ کی ترسد ز باران چون کلوخ
از صحاف مثنوی این پنجم است در بروج چرخ جان چون انجم است
ره نیابد از ستاره هر حواس جز که کشتیبان استاره شناس
جز نظاره نیست قسم دیگران از سعودش غافلند و از قران
آشنایی گیر شبها تا بروز با چنین استارهای دیوسوز
هر یکی در دفع دیو بدگمان هست نفط انداز قلعهٔ آسمان
اختران با دیو همچون عقربست مشتری را او ولی الاقربست
قوس اگر از تیر دوزد دیو را دلو پر آبست زرع و میوه را

اولکه جامکدن ایچه ای ذوالمنن اول رها در ضرب حد و هوشدن
انلرک سکری فناده بردوام فانیٔ عشقک ایچون یوقدر قیام
نکتهٔ فضلک بو در قلبه همین ای که سنسن دوغ عشقمده رهین
دوغه مانند مگس افتاده سن ای مگس سن صانمه مست باده سن
کرکسان مستک اولورلر ای مگس بحر شهده ایتسک اجرای فرس
کوهلر سندن چو ذرّه جمله مست نقطه و پرکار و خط هپ زیردست
فتنه لرزش بخش ایکن لرزان سکا هر گران قیمت گهر ارزان سکا
حق بکا ایتسه عطا بشیوز دهان هپسی شرح ایتسم ای جان جهان
بردهن وار بنده اول هم منکسر خجالت وصفکله ای دانای سر
بنده خود یوق اول شکستیٔ عدم کیم دهانندن گلور بونجه امم
نیجه بیک آثار غیبی منتظر کیم عدمدن ایده لر اظهار سر
قدرتک محکومی بنده پا و سر اول کرم قربانیم ای دادگر
برده رغبت بو بنو سندن عطا جذبهٔ حق هر محلده روشنا
باد دندر چیقسه بالایه تراب فلکی تسییر ایده مزالا که آب
مرده اولمز نوش ایدن آب حیات آب حیوان آبکه نسبت ممات
آب حیوان ذوق جان دوستان آب ایله سرسبز و ریان بوستان
زنده در عشقیله مرگ آشاملر جان و آب جانه ایتمزلر نظر
آب عشقکله چون ایتدک امتزاج آب حیوان اولدی بزده بی رواج
آب حیواندن اولور هر جانه تاب آب حیوانه ولی سندر آب
باکه ویردک مرگ و محشر هر نفس تا که گوردم اول کرمده دادرس
موت گویا رسم خواب اولدی بکا بعثه ایمان ایله ای قادر خدا
هفت دریا اولسه گر هر دم سراب حکمت حکمکدر اول ای آب آب
عقل اجل خوفنده عشق اهل رسوخ سنگ ایچون خوف مطر یوق چون کلوخ
مثنویدن دفتر پنجم بو در چرخ جان برجنده هم انجم بودر
نجم ایله بولمز طریقی هر حواس یا مگر ملاح اوله اخترشناس
غیرک انجق صنعتی نظاره در غافل سعد و قران آواره در
گیجه لر تا صبح اوله پس آشنا رجم دیوا یدن شهاب روشنا
هر بری رجم شیاطینه همان اولدی نفط انداز حصن آسمان
نجم اگر دیوک اولورسه عقربی مشترینک اول ولی الاقربی
قوس اگر دیوه ایدرسه رشق تیر زرع و میوه دلو پر آب ایله سیر

حوت اكرچه كشتىٔ غى بشكند ‏ ‏ دوست را چون ثور كشتى ميكند
شمس اكر شب را بدرد چون اسد ‏ ‏ لعل را ز و خلعت اطلس رسد
هر وجودى كز عدم بنمود سر ‏ ‏ بر يكى زهراست و بر ديكر شكر
دوست شو وز خوى ناخوش شو برى ‏ ‏ تا ز خمرهٔ زهر هم شكر خورى
زان نشد فاروق را زهرى كزند ‏ ‏ كه بدآن ترياق فاروقيش قند

حوت اولورسه كامرِ فلكِ ضلال ‏ ‏ دوستانه ثور اولور كشتى مثال
شمس اكر چاك ايتسه ليلى چون اسد ‏ ‏ لعله ايلر خلعت اطلس مدد
هر كيم ايلرسه عدمدن رفع سر ‏ ‏ بر اينه زهر اولدى بر اينه شكر
عبد خاص اول خويدن اول رها ‏ ‏ حقهٔ زهر اوله تا شكر سكا
اولمدى فاروقه زهر ايله كزند ‏ ‏ كيم اكا ترياق فاروق اولدى قند

تم الجزء الخامس ويليه الجزء السادس

دیباجهٔ دفتر ششم

بسم الله الرحمن الرحیم

مجلد ششم از دفترهای مثنوی و بینات معنوی که مصباح ظلام وهم وشبهت وخیالات شک وریبت باشد واین مصباح را بحس حیوانی ادراک نتوان کرد زیرا مقام حیوانی اسفل سافلین است که ایشانرا از بهر عمارت صورت عالم اسفل آفریده اند وبر حواس ومدارک ایشان دائرهٔ درکشیده اند که ازان دائره تجاوز نکنند ذلک تقدیر العزیز العلیم یعنی مقدار رسیدن نظر ایشان وجولان عمل ایشان بدید کرد چنانکه هر ستارهٔ را مقداریست وکارگاهی از فلک که تا آن حد عمل او برسد وهمچون حاکم شهری که حکم او دران شهر نافذ باشد پس درورای توابع آن شهر او حاکم نباشد عصمنا الله من حبسه وختمه وما حجب به المحجوبین امین یا رب العالمین وحسبنا الله ونعم الوکیل والحمد لله رب العالمین وصلی الله علی سیدنا وسندنا محمد واله وعترته الطیبین الطاهرین اجمعین وسلم تسلیما دائما کثیرا

دفاتر مثنوی وبینات معنویدن جلد سادس که وهم وشبهه وخیالات وریب وشک وقیاسات ظلماتنک چراغ پرفروغیدر وبو چراغ نوار ومصباح تابداری حس حیوانی وبصر جسمانی ایله ادراک ومعاینه ممکن اولمز زیرا مقام حیوانی اسفل سافلین درکه انلر عالم اسفل صورتنی عمارت ایچون مخلوقدر وانلرک مدارک وحواسلرینه بر دائره چکلشدرکه اول دائره دن انلر تجاوز وزایده مزلر ذلک تقدیر العزیز العلیم یعنی انلرک بلوغ نظرلرینک مقداری وجولان عمللرینک مداری هر ستاره مثالیدرکه فلکده عمللری انجق مقدار وکارگاهلرینه رسیده دریا بر شهر مخصوصک حاکمی کبیدرکه حکمی اول شهره نافذ اولوب اول شهرک توابعی وراسنده نافذ وجاری اولمز عصمنا الله تعالی من حبسه وختمه وما حجب به المحجوبین بحرمة حبیبه سیدنا محمد سید الانبیاء والمرسلین صلوات الله وسلامه علیه وعلی آله واصحابه اجمعین

الجزء السادس من المثنوی

بسم الله الرحمن الرحیم

ای حیات دل حسام الدین بسی	میل میجوشد بقسم سادسی
کشت از جذب چو تو علامهٔ	درجهان کردان حسامی نامهٔ
پیشکش می آرمت ای معنوی	قسم سادس در تمام مثنوی
شش جهت را نور ده زین شش صحف	کی یطوف حوله من لم یطف
عشق را باپنج وباشش کار نیست	مقصد او جز که جذب یار نیست
بو که فیما بعد دستوری رسد	رازهای کفتنی کفته شود
با بیانی کان بود نزدیکتر	زین کنایات دقیق مستتر
راز جز با رازدان انباز نیست	راز اندر کوش منکر راز نیست
لیک دعوت وارد است از کردکار	با قبول و ناقبول او را چه کار
نوح نهصد سال دعوت مینمود	دمبدم انکار قومش میفزود
هیچ از کفتن عنان واپس کشید	هیچ اندر غار خاموشی خزید
کفت از بانک و علالای سکان	هیچ واکردد ز راهی کاروان
یا شب مهتاب از غوغای سک	سست کردد بدر را در سیر تک
مه فشاند نور و سک عوعو کند	هر کسی بر خلقت خود می تند

ای حیات دل حسام الدین تمام	دلده قسم سادسه وار میل تام
جذبه سندن اولدیکیم علامه سن	شهره پرداز حسامی نامه سن
ساکه ایتدم تحفه کیم ای معنوی	قسم سادسدر تمام مثنوی
اوله نورشش جهت بوشش صحف	کی یطوف حوله من لم یطف
عشق ایچون یوقدر شش و پنج ایله کار	اکه مقصد اولدی انجق جذب یار
اوله بوندن صکره مأذون و مجاز	لازم الانها اولان پوشیده راز
بربیان ایله اوله نزدیکتر	بو کنایات دقیق مستتر
راز داندن غیری یوق انباز راز	رازه کوش منکر اولمز کارساز
لیک بولدی دعوت باری وصول	انده یوق شرطیت ردّ و قبول
دعوتی نوحک طقوز یوز سال ایدی	قومی انکار ایله بد افعال ایدی
دعوتنده ایتمیوب قصر عنان	قیلمدی غار خموشیده مکان
دیدی صیت عوعودن سکان	هیچ اولورمی سد راه کاربان
یا شب مهتاب غوغای کلاب	بدر تابانه ویررمی اضطراب
ماه فیض نور ایدر عوعو کلاب	هرکس ایلر خلقتی اوزره شتاب

هر کسی را خدمتی داده قضا
در خور آن کوهرش در ابتلا
هرکسه برخدمت امرایتمش خدا
مقتضای ذاتنه ایلر ادا

چونکه نکذارد سک آن نعرهٔ سقم
من مهم سیران خود را چون هلم
چون خساستله نباح ایلر کلاب
بن مهم سیرمده ایتیم پیچ وتاب

چونکه سرکه سرکگی افزون کند
پس شکر را واجب افزونی بود
ترشئ سرکه اوله چونکیم زیاد
پس اولور واجب شکرده ازدیاد

قهر سرکه لطف همچون انکبین
کین دو باشد رکن هر اسکنجبین
قهر سرکه لطف ایسه چون انکبین
بو ایکیدر عمدهٔ اسکنجبین

انکبین کر پای کم آرد زخل
آید آن اسکنجبین اندر خلل
اولسه پای انکبین مهجور خل
پس اولور سرکنجبین انجره خلل

قوم بروی سرکها می ریختند
نوح را دریا فزون میریخت قند
سرکه ریز اولدقچه قوم ناپسند
نوحه بحر افزون ایدردی بذل قند

قند او را بد مدد از بحر جود
پس ز سرکه اهل عالم میفزود
قند ایله امداد ایدردی بحر جود
سرکه افشان اولسه لر اهل وجود

واحد کالالف که بود آن ولی
بلکه صد قرنست آن عبد العلی
واحد کالالف ایدی چون اول ولی
بلکه صد قرن ایدی اول عبد العلی

خم که از دریا در و راهی شود
پیش او جیحونها زانو زند
خمده کیم دریادن اوله انده راه
نیچه جیحونلر ایدر آنی پناه

خاصه این دریا که دریاها همه
چون شنیدند این مثال و دمدمه
باخصوص اول بحر کیم جمله بحور
ایتدی کوش دمدمه نزدیک و دور

شد دهانشان تلخ ازین شرم و خجل
که قرین شد نام اعظم با اقل
اولدی انلرده دهن تلخ خجل
کیم اوله همنام اعظمله اقل

در قران این جهان با آن جهان
این جهان از شرم میکردد جهان
اول جهانه بو جهان ایتسه قران
شرم ایله پنهان اولوردی بو جهان

این عبارت تنک و قاصر رتبتست
ور نه خس را با اخص چه نسبتست
بو ادا انک تنک و قاصر رتبتی
کیم اخص ایله خسک یوق نسبتی

زاغ در رز نعرهٔ زاغان زند
بلبل از آواز خوش کی کم کند
زاغ رزده نغمهٔ زاغان ایدر
بلبل خوش نغمه خوب الحان ایدر

پس خریدارست هر یک را جدا
اندرین بازار یفعل ما یشا
هر برینه مشتری وار بی شمار
یفعل الله ما یشا در اصل کار

نقل خارستان غذای آتش است
بوی کل قوت دماغ سرخوش است
نقل خارستان غداسی آتشک
بوی کل قوتی دماغ بی غشک

کر پلیدی پیش ما رسوا بود
خوک و سک را شکر و حلوا بود
ناسه نسبت جیفه در نفرت فزا
ایک کلب و خوک اچون لذتنما

کر پلیدان این پلیدیها کنند
آبها بر پاک کردن می تنند
اولدی مرداره پلید و بدصفت
آب تطهیر اولدی حسن منقبت

کرچه ماران زهر افشان می کنند
ورچه تلخان ما پریشان می کنند
کرچه زهرافشان اولوب ماران بد
تلخلر منفور طبع اولدی ابد

نحلها بر کوه و کند و و شجر
می نهند از شهد انبان شکر
کوه و کندوده ولی زنبورلر
ایتمده انبان پر شهد و شکر

زهرها هرچند زهری میکنند
زود تریاقاتشان بر می کنند
زهرلر هرچند اولور زهر اکتساب
دفعنه تریاقلر ایلر شتاب

این جهان جنکست کل چون بنکری
ذره با ذره چو دین با کافری
جنک ایله پر در جهان ایتسک نظر
مسلم و کفار آسا ذره لر

آن یکی ذره همی پرد بچپ
وان دکر سوی یمین اندر طلب
ایتمده بر ذره پرواز یسار
اول بری سمت یمینه سازکار

ذرهٔ بالا و آن دیکر نکون
جنک فعلیشان ببین اندر رکون
بیری بالایه بری پسته کیدر
انلرک فعلنده قیل جنکه نظر

جنک فعلی هست از جنک نهان
زین تخالف آن تخالف را بدان
جنک فعلی یه سبب جنک نهان
اول تخالف بو تخالفدن عیان

ذرهٔ کان محو شد در آفتاب
جنک او بیرون شد از وصف و حساب
ذره کیم اول اولدی محو آفتاب
اولدی جنکی خارج وصف و حساب

چون ز ذره محو شد نفس و نفس
جنکش اکنون جنک خورشیدست و بس
ذره دن محو اولدی چون نفس نفس
جنکی انک جنک خورشید اولدی بس

رفت ازوی جنبش و طبع و سکون
از چه از انا الیه راجعون
کتدی اندن جنبش طبع و سکون
وردی اکا انا الیه راجعون

ما به بحر تو ز خود راجع شدیم
وز رضاع اصل مسترضع شدیم
کندیمزدن بحریکه بز راجعز
هم رضاع اصل ایله مسترضعز

در فروع راه ای مانده زغول
لاف کم زن از اصول ای بی اصول
ای فروع راهده مغبون غول
بی اصول ایکن نه بولاف اصول

جنگ ما و صلح ما در نور عین / نیست از ما هست بین اصبعین
جنگ طبعی جنگ فعلی جنگ قول / در میان جزوها حربیست هول
این جهان زین جنگ قائم می بود / در عناصر در نگر تا حل شود
چار عنصر چار استون قویست / که بر ایشان سقف دنیا مستویست
هر ستونی اشکننده آن دگر / استن آب اشکننده آن شرر
پس بنای خلق بر اضداد بود / لاجرم ما جنگییم از ضر و سود
هست احوالم خلاف آن دگر / هر یکی با هم مخالف در اثر
چونکه هر دم راه خود را میزنم / با دگر کس سازگاری چون کنم
موج لشکرهای احوالم ببین / هر یکی با دیگری در جنگ و کین
می نگر در خود چنین جنگ گران / پس چه مشغولی بجنگ دیگران
یا مگر زین جنگ حقت واخرد / در جهان صلح یکرنگت برد
آن جهان جز باقی و آباد نیست / زانکه آن ترکیب از اضداد نیست
این تفانی از ضد آید ضد را / چون نباشد ضد نباشد جز بقا
نفی ضد کرد از بهشت آن بی نظیر / که نباشد شمس و ضدش زمهریر
هست بی رنگی اصول رنگها / صلحها باشد اصول جنگها
آن جهانست اصل این پرغم وثاق / وصل باشد اصل هر هجر و فراق
این مخالف از چه ایم ای خواجه ما / وز چه زاید وحدت این اعداد را
زانکه ما فرعیم و چار اضداد اصل / خوی خود در فرع کرد ایجاد اصل
گوهر جان چون ورای فصلهاست / خوی او این نیست خوی کبریاست
جنگها بین کان اصول صلحهاست / چون نبی که جنگ او بهر خداست
غالبست و چیره در هر دو جهان / شرح این غالب نگنجد در دهان
آب جیحون را اگر نتوان کشید / هم ز قدر تشنگی نتوان برید
گر شدی عطشان بحر معنوی / فرجه کن در جزیرهٔ مثنوی
فرجه کن چندانکه اندر هر نفس / مثنوی را معنوی بینی و بس
باد که را ز آب جو چون واکند / آب یکرنگی خود پیدا کند
شاخهای تازهٔ مرجان ببین / میوهای رسته ز آب جان ببین
چون ز حرف و صوت و دم یکتا شود / آن همه بگذارد و دریا شود
حرف گو و حرف نوش و حرفها / هر سه جان گردند اندر انتها
نان دهنده و نان ستان و نان پاک / ساده گردند از صور گردند خاک
لیک معنیشان بود در سه مقام / در مراتب هم ممیز هم مدام

بزده جنگ و صلحی قیل محسوب عین / صانمه بزدن اولدی بین الاصبعین
جنگ طبعی جنگ فعلی جنگ قول / اولدی اجزا ایچنده بر حرب هول
بو جهان اولدی بو جنگ ایچون محل / قیل نظر اولدی عناصرده بو حل
چار عنصر کیم ستون چاردر / انلر اوزره سقف دنیا باردر
بربرین ایلر شکسته هر ستون / آتشه آب اولمده اطفا نمون
پس بنای خلقی اضداد اوزره پهل / بزده جنگ سود و خسران متصل
اولدی احوالم خلاف ایله نظر / بربرینه هپ مخالفدر اثر
چونکه هر دم کندیمه بن رهزنم / نیجه غیر ایله توافق ایلیم
لشکر احوال موج آسا همین / بربرله دائم ایلر جنگ و کین
قیل نظر کندکده وار جنگ گران / پس نیچون سن شغل جنگ دیگران
حق مگر آسوده حال جنگ ایده / اول جهان صلحده یکرنگ ایده
اول جهان معمور و باقی غیر یوق / انده ترکیبات ضد و ضیر یوق
بو فنا ضددن کلور ضده عیان / چونکه ضد یوق پس بقادر جاودان
نفی ضد ایتدی جناندن اول قدیر / انده یوق ضدین شمس و زمهریر
اولدی بی رنگی اصول جمله رنگ / صلحلر اولدی اصول حرب و جنگ
اول جهان اصلی بو دار محنتک / وصلت اولدی اصلی هجر و فرقتک
بزندن اولدق مخالف بویله پهل / وحدت اعداده نه ندر متصل
بز که فرعز اصلمز اضداد چار / کندی حکمن اصل ایدر فرعه مدار
گوهر جان در فصوله ماورا / اولمز الا خوی خلاق کبریا
اول محاربکیم اوده صلحه اصول / اولدی اول لله چون حرب رسول
ایکی عالمده او در غالب عیان / شرحنه اول غالبک یوقدر دهان
آب جیحون گر ایچلمزسه تمام / تشنه لک مقداری وار درسی تام
ای اولان عطشان بحر معنوی / اول تفرج ساز صحن مثنوی
قیل تفرج او لقدر کیم هر نفس / مثنویده معنوی کشف اوله بس
آب جودن باد ایده چون کاهی دور / آب ایدر کندی صفا سیله ظهور
تازه تازه شاخ مرجانباری کور / آب جاندن پر نما اثماری کور
حرف و صوت و دمدن اول یکتا اولور / جمله بی ترک ایلیوب دریا اولور
حرف گوی حرف نوش ایله حرف / جان اولورلر بو اوج ایتدکده وقوف
نان ویرن هم نان آلان هم نان پاک / دور اولور صورتلردن اولسه خاک
لیک وار معنالرنده اوج مقام / بربرندن رتبه ده ممتاز مدام

خاک شد صورت ولی معنی نشد — هر که گوید شد تو گویش نی نشد
در جهان روح هر سه منتظر — که ز صورتها رب و که مستقر
امر آید در صور رو در رود — باز هم ز امرش مجرد میشود
پس له الخلق وله الامرش بدان — خلق صورت امر جان راکب بران
راکب و مرکوب در فرمان شاه — جسم بر درگاه و جان در بارگاه
چونکه خواهد کاب آید در سبو — شاه گوید جیش جان را که ارکبوا
باز جانها را چو خواند در علو — بانگ آید از نقیبان که انزلوا
بعد ازین باریک خواهد شد سخن — کم کن آتش هیزمش افزون مکن
تا نجوشد دیکهای خرد زود — دیک ادراکات خردست و فرود
پاک سبحانی که سیبستان کند — در عمام حرفشان پنهان کند
زین عمام بانک و حرف و گفتگوی — پردهٔ کز سیب ناید غیر بوی
باری افزون کش تو این بو را بهوش — تا سوی اصلت برد بگرفته گوش
بو نگه دار و بپرهیز از زکام — تن بپوش از باد و بود سرد عام
تا نینداید مشامت را ز اثر — ای هواشان از زمستان سردتر
چون جماد افسرده اند و تن شگرف — می جهد انفاسشان از تل برف
چون زمین زین برف در پوشد کفن — تیغ خورشید حسام الدین بزن
هین برآر از شرق سیف الله را — گرم کن زان شرق این درگاه را
برف را خنجر زند آن آفتاب — سیلها ریزد ز کهها بر تراب
زانکه لاشرقی ولا غربیست او — با منجم روز و شب حربیست او
که چرا جز من نجوم بی هدی — قبله کردی از لئیمی و عمی
ناخوشت آید مقال آن امین — در نبی که لا احب الافلین
از قزح در پیش مه بستی کمر — زان همی رنجی ز وانشق القمر
منکری این را که شمس کورت — شمس پیشت هست اعلا مرتبت
از ستاره دیده تصریف هوا — ناخوشت آید اذا النجم هوی
خود مؤثرتر نباشد مه ز نان — ای بسا نان که برد عرق جان
خود مؤثرتر نباشد زهره ز آب — ای بسا آبا که کرد او تن خراب
مهر آن در جان تست و پند دوست — میزند در گوش تو بیرون ز پوست
پند ما در تو نگیرد ای فلان — پند تو در ما نگیرد هم بدان
جز مگر مفتاح خاص آید ز دوست — که مقالید السموات آن اوست
این سخن همچون ستاره ست و قمر — لیک بی فرمان حق ندهد اثر

خاک اولور صورت دکل معنا ولیک — کیم دییه معنایه خاک اولمه شریک
عالم روح ایچره بو اوچ منتظر — هارب صورت کهی که مستقر
کیت دیو امر اولسه صورتلر کیدر — ینه امر ایله تجرد کسب ایدر
پس له الخلق وله الامر اول یکا — خلق صورت امر جان راکب اکا
راکب و مرکوب حکم شاهده — بارکهده جان و تن درکاهده
چونکه استر آبه ظرف اوله سبو — جیش جانه شاه دیر کیم ارکبوا
ینه ارواحه چو بالا اوله جا — انزلوا درپس نقیباندن صدا
اولدی بوندن صکره سوز غایت دقیق — اولمه هیزم داده نار اولسون رقیق
خرده دربودکار ایلر شکست — دیک ادراکات اولدی خرد و پست
پاک اول سبحان که سیبستان ایدر — ابر حرفه انلری پنهان ایدر
ابر اگرچند صوت و حرف و گفتگوی — سیبدن یوقدر اثر الا که بوی
باری افزون اول بو بویه آشنا — تا که اولسون سا که اصله رهنما
بوی حفظ ایت ایله پرهیز زکام — ذائقک ایت مستور باد سرد عام
تا مشامک ایتمیه سد اول اثر — کیم هوا سرمادن اولدی سردتر
چون جماد افسرده اجسام شگرف — انلرک انفاسی وقف تل برف
چون زمینه برف ایده اظهار تک — تیغ خورشید حسام الدینی چک
شرقدن عرض ایله سیف اللهی سن — شرقدن گرم ایله بو درگاهی سن
برفه خنجر زن اولور اول آفتاب — کوهلردن ریزش ایلر نیل آب
چونکه لاشرقی ولا غربی در اول — اهل نجمه روز و شب حربی در اول
کیم نیچون بن وار ایکن اوله نجوم — سا که قبله ای عما کار رجوم
سا که خوش کلمز می دیر کن اول امین — اولدی قرآن لا احب الافلین
باغلدک ماهه قزحدن سن کمر — رنج خاطر سا که وانشق القمر
نیچه انکار اوله شمس کورت — شمسی در پیش ایتدک اعلا منزلت
کوردک اختردن تصاریف هوا — سا که خوش کلمز اذا النجم هوا
صانمه ناندن ماه ایده افزون اثر — نیچه نان وار قطع عرق جان ایدر
زهره پس اولمز مؤثر آبدن — چوق القم وار درخراب ایلکه تن
مهری جانکده ولیکن پند دوست — کوشکه واصل ولی بیرون پوست
پندمز سنده اثرسز ای فلان — برزده ده پندک اثرسز درهمان
دوستدن مفتاح خاص اوله مگر — کیم مقالید السما اولدی خبر
اولدی بو سوزده همان نجم و قمر — لیک بی فرمان حق ایتمز اثر

این ستاره بجهت تأثیر او   میزند بر کوشهای وحی جو
که بیایید از جهت تابی جهات   تا ندرّ اند شما را کرگ مات
آنچنانکه لمعهٔ درپاش اوست   شمس دنیا در صفت خفاش اوست
هفت چرخ ازرقی در رق اوست   پیک ماه اندر تب و در دق اوست
زهره چنگ مسئله در وی زده   مشتری با نقد جان پیش آمده
در هوای دست بوس او زحل   لیک خود را می نبیند آن محل
دست و پا مریخ چندان خست ازو   وان عطارد صد قلم بشکست ازو
با منجم این همه انجم بجنگ   کای رها کرده تو جان بگزیده رنگ
جان وی است و ما همه رنگ و رقوم   کوکب هر فکر او جان نجوم
فکر کو آنجا همه نورست پاک   بهر تست این لفظ فکر ای فکرناک
هر ستاره خانه دارد در علا   هیچ خانه در نگنجد نجم ما
جان بی سو در مکان کی در رود   نور نامحدود را حد کی بود
لیک تمثیلی و تصویری کنند   تا که دریابد ضعیفی عشق مند
مثل نبود لیک باشد آن مثیل   تا کند عقل مجمد را گسیل
عقل سر تیز است لیکن پای سست   زانکه دل ویران شدست و تن درست
عقلشان در نقل دنیا پیچ پیچ   فکرشان در ترک شهوت هیچ هیچ
صدرشان در وقت دعوی همچو شرق   صبرشان در وقت تقوی همچو برق
عالمی اندر هنرها خودنما   همچو عالم بی وفا وقت وفا
وقت خودبینی نگنجد در جهان   در گلو و معده گم گشته چونان
این همه اوصافشان نیکو شود   بد نماند چونکه نیکو جو شود
گر منی گنده بود همچون منی   چون بجان پیوست یابد روشنی
هر جمادی کو کند رو در نبات   از درخت بخت او روید حیات
هر نباتی کو بجان رو آورد   خضروار از چشمهٔ حیوان خورد
باز جان چون رو سوی جانان نهد   رخت را در عمر بی پایان نهد

بی جهت بو اخترک تأثیری پس   اولدی کوش وحی جویه صیت رس
کیم جهتدن ایله نقل بی جهات   اولمیه تا سزده زخم کرک مات
اول صفت کیم لمعهٔ درپاشی در   شمس دنیا فی المثل خفاشی در
هفت چرخ ازرقی رقنده هم   پیک ماه اولدی تب و دقنده هم
زهره طوتمش آکه چنک مسئله   مشتری پیشنده نقد جان ایله
آرزوی دستبوسنده زحل   لیک کورمز کندیسن آکه محل
اولدی دست و پای مریخ انده پست   هم عطارد یوز قلم ایتدی شکست
انجم ایتمکده منجم ایله جنک   دیرکه ای مهجور جان مفتون رنک
جان اودر بز جمله مز رنک و رقوم   کوکبی هر فکرینک جان نجوم
انده فکر اولمز او در نور جلیل   لفظ فکر اولدی سنکچون ای علیل
هر ستاره آسمانده خانه دار   نجممز ایتمز احاطه بیت و دار
بی جهت روحه نه ممکندر رصد   نور نامحدود ایچون قابلمی حد
لیک بر تمثیل و تصویر اولدی بو   فهم ایده تا کیم ضعیف عشق جو
آکه مثل اولمز اولور انجق مثال   تا ایده عقل فسرده امتثال
عقل سر تیز اولدی لیکن پای سست   قلبی چون ویرانه در جسمی درست
نقل دنیاده عقولی پیچ پیچ   ترک شهوتده خیالی هیچ هیچ
سینه سی هنکام دعوی صانکه شرق   وقت تقوی صبر ید رماند برق
هر هنرده عالمیت خودنما   عالم آسا بی وفا وقت وفا
وقت خود بینیده تنک آکه جهان   کم کلو و معده ده اما چونان
انلرک اوصافی مستحسن اولور   سیئات احسن ایله احسن اولور
کر منی بد بو اولورسه چون منی   کسب ایدر وصلتله جانه روشنی
هر جماده قبله گاه اولسه نبات   پس بیتر بختی درختندن حیات
کر توجه ایلسه جانه نبات   خضروش نوش ایلر اول آب حیات
رو نهاده اولە چون جانانه جان   بولدی عمر بی حساب جاودان

سؤال سائلی واعظی را از مرغی که بر سر ربض شهری نشسته بود سر او فاضلتر است و عزیزتر و شریفتر و مکرمتر یا دم او وجواب دادن واعظ سائل را بقدر فهم او

بر سائل بر واعظدن بر قوش بر شهرک باروسی اوزره اوتورمش اولسه اول قوشنک اعز و افضل و اشرف و اکمل باشیمیدر قویروغیمیدر دیو سؤال ایتدکده مرتبهٔ فهمی قدر سائل مزبوره واعظک جوابیدر

واعظی را گفت روزی سائلی   کای تو منبر را سنی تر قائلی
یک سؤالستم بگو ای ذو لباب   اندرین مجلس سؤالم را جواب

برکشی بر واعظه بر کون مکر   دیدی سن منبره شایسته تر
بر سؤالم وار علی وفق الصواب   اول سؤاله ویر بو مجلسده جواب

بر

برسر بارو یکی مرغی نشست از سر واز دم کدامینش بهست
گفت اگر رویش بشهر ودم بده روی او از دم آدمی دان که به
ورسوی شهرست دم رویش بده خاک آن دم باش واز رویش بجه
مرغ باپرمی پرد تا آشیان پر مردم همتست ای مردمان
عاشقی کالوده شد در خیر وشر خیر وشر منگر تو در همت نگر
باز اگر باشد سپید وبی نظیر چونکه صیدش موش باشد شد حقیر
ور بود جغدی ومیل او بشاه او سر بازست منگر در کلاه
آدمی بر قد یک طشت خمیر برفزود از آسمان واز اثیر
هیچ کرمنا شنید این آسمان که شنید این آدمی پر غمان
برزمین وچرخ عرضه کرد کس خوبی وعقل وعبارات وهوس
جلوه کردی هیچ تو بر آسمان خوبی روی واصابت در گمان
پیش صورتهای حمام ای ولد عرضه کردی هیچ سیم اندام خود
بگذری زان نقشهای همچو حور جلوه آری با عجوزی نیم کور
در عجوزه چیست که ایشان نبود که ترا زان نقشها با خود ربود
تو نگویی من بگویم در بیان عقل وحس ودرک وتدبیرست وجان
در عجوزه جان امیزش کنیست صورت گرمابها را روح نیست
صورت گرمابه گر جنبش کند در زمان از صد عجوزت بر کند
جان چه باشد با خبر از خیر وشر شاد با احسان وگریان از ضرر
چون سر وماهیت جان مخبرست هر که او آگاه تر با جان تراست
روح را تاثیر آگاهی بود هر کرا این بیش اللهی بود
اقتضای جان چو ای دل آگهیست هر که آگه تر بود جانش قویست
خود جهان جان سراسر آگهیست هر که بی جانست از دانش تهیست
چون خبرها هست بیرون زین نهاد باشد این جانها دران میدان جماد
جان اول مظهر درگاه شد جان جان خود مظهر الله شد
آن ملائک جمله عقل وجان بدند جان نو آمد که جسم آن شدند
از سعادت چون بران جان برزدند همچو تن آن روح را خادم شدند
آن بلیس از جان ازان سر برده بود یک نشد با جان که عضو مرده بود
چون نبودش آن فدای آن نشد دست بشکسته مطیع جان نشد
جان نشد ناقص گرآن عضوش شکست کان بدست اوست تا نگر دهست
سر دیگر هست کو گوش دگر طوطئی کو مستعد آن شکر

دیدی بر مرغ اوله کر باروه نشین انده سردم میدر فاضلترین
دیدی اولسه قریه یه دم شهره سر پیل ذنبدن رأسیدر مقبولتر
راسی اولسه قریه یه شهره ذنب روی ترک ایت اولمه دم ایله طلب
مرغ ایدر پر ایله عزم آشیان پر مردم ایسه همتدر عیان
عاشقی آلوده ایتسه خیر وشر آکه باقمه همته ایله نظر
باز اگر اولسه سپید وبینظیر چونکه صیدی موش اوله اولدی حقیر
بوم اولوب میلی اولورسه حضرته باز عالیدر اوباقمه صورته
قد آدم اولدی بر طشت خمیر آسماندن لیک افزایش پذیر
آسمان ایتدیمی کرمنا گوش لیک ایشتدی آدم عزت فروش
یا سما وارضه عرض ایلرمی کس خوبی وعقل وعبارات وهوس
آسمانه ایلدکمی جلوه سن ظن ایدوب ادراک ایله وجه حسن
صورت منقوشه حمامه یا اولدیمی اندام عرض ایتمک سکا
ترک ایدرسن نقش حورا ولسه اگر لیک ایدرسن بر عجوزه اولسه اگر
اول عجوزه پس نه در اقبال قلب کیم سنی اول نقشلردن ایده جلب
سن دیمزسک ایده یم سا که بیان اولدی عقل وحس وادراک ایله جان
اول عجوزه جان ایله وار در فتوح صورت گرمابه ده یوق فیض روح
صورت گرمابه جنبش ایتسه گر اول عجوزه بردم ایتمزدک نظر
جان نه در آگاه کار خیر وشر انفعال آلوده نفع وضرر
جانده چون ماهیت وسر در کمال کیمکه اعرفدر بولور جانی جمال
روح ایچون تأثیر عرفانی اولور کیمده افزون اولسه ربانی اولور
چونکه عرفان اولدی جانک پرتوی اولکه عارفدر اولور روحی قوی
سر بسر جان جهاندر آگهی هر که بی جاندر او دانشدن تهی
چون خبرلر وار که خارج از نهاد اوله بی جانلر او میدانده جماد
جان اول مظهر درگاه اولور جان جان خود مظهر الله اولور
اول ملکلر جمله عقل وجان ایدی لیک جان تازه یه جسمان ایدی
چون سعادتدن او جانی بولدیلر تن صفت اول روحه خادم اولدیلر
جاندن اول ابلیس انکچون چکدی سر عضو مرده جاندن اولدی بی خبر
اندہ چون آن یوق فدای آن دگل دست اشکسته مطیع جان دگل
ناقص اولمز عضو مقطوع ایله جان دستنه وابسته وار امر نهان
سر دیگر وارقنی گوش دیگر قنقی طوطی یه سزا در اول شکر

طوطیان خاص را قندیست ژرف	طوطیان عام ازان خور بسته طرف
کی چشد درویش صورت زان زکات	معنی است آن نی فعولن فاعلات
از خر عیسی دریغش نیست قند	لیک خر آمد بخلقت که پسند
قند خر را کر طرب انکیختی	پیش خر قنطار شکر ریختی
معنی نختم علی افواههم	این شناس اینست رهرو را مهم
تا ز راه خاتم پیغمبران	بو که برخیزد ز لب ختم کران
ختمهای کانبیا بکذاشتند	آن بدین احمدی برداشتند
قفلهای ناکشاده مانده بود	از کف انا فتحنا برکشود
او شفیعست این جهان وآن جهان	این جهان زی دین وآنجا زی جنان
این جهان کوید که تو رهشان نما	وان جهان کوید که تو مهشان نما
پیشه اش اندر ظهور و در کمون	اهد قومی انهم لا یعلمون
باز کشته از دم او هر دو باب	در دو عالم دعوت او مستجاب
بهر این خاتم شدست او که بجود	مثل اونی بود ونی خواهند بود
چونکه در صنعت برد استاد دست	نی تو کویی ختم صنعت بر توست
در کشاد ختمها تو خاتمی	در جهان روح بخشان حاتمی
هست اشارات محمد المراد	کل کشاد اندر کشاد اندر کشاد
صد هزاران آفرین بر جان او	بر قدوم و دور فرزندان او
آن خلیفه زادکان مقبلش	زاده اند از عنصر جان و دلش
کر ز بغداد و هری یا از ریند	بی مزاج آب وکل نسل ویند
شاخ کل هر جا که روید هم کلست	خم مل هر جا که جوشد هم ملست
کر ز مغرب بر زند خورشید سر	عین خورشیداست نی چیز دکر
عیب چینا نرا ازین دم کور دار	هم بستاری خود ای کردکار
کفت حق چشم خفاش بد خصال	بسته ام من ز آفتاب بی مثال
از نظرهای خفاش کم وکاست	انجم آن شمس نیز اندر خفاست

طوطیان خاصه وار قند عجیب	طوطیان عام اندن بی نصیب
صورتا درویشه اولمز اول زکات	صانمه معنید ر فعولن فاعلات
بیدریغ اولدی خر عیسایه قند	لیک اولور خرده جویله دلپسند
کر طربناک اولسه قند ایله حمار	قندی قنطار ایله ایلردک نثار
معنیٔ نختم علی افواههم	بیل بو درکیم سالکه اولدی مهم
تا طریق خاتم پیغمبران	اوله لبدن رافع ختم کران
ایتدیلر انبیا اول مهری حک	دین احمدده چو اول ختم اولدی فک
ناکشاده قالمش اقفالی تمام	ایلدی انا فتحنا فتح تام
ایکی عالمده شفیع اولدی عیان	بو جهانده دین او عالمده جنان
بو جهانده دیرکه سن ویر اهتدا	اول جهانده دیر که قیل فضل وعطا
ورد ذاتی کر ظهور و کر کمون	اهد قومی انهم لا یعلمون
نطقنه مفتوحدر هر ایکی باب	ایکی عالمده دعاسی مستجاب
انکیچون خاتم اولدی ایتمه شک	کلمدی مثلی نه خود کلسه کرک
صنعتنده کیم اوله کامل نما	صنعتی ختم ایلدک دیرسن اکا
ختملر فتح ایتمنک اول خاتمی	روح بخشان عالمینک حاتمی
بو اشارت اولدیکیم ختم الرسل	فتح فتح ایچره اول ایتدی فتح کل
صد هزار اولسون تحیت جانـنه	حسن عهد و دور فرزندانـنه
اول خلیفه زادکان مقبلی	اولدی سر عنصر جان و دلی
اولسه بغداد و هری یا ری مقام	بی مزاج آب وکلدر نسل ونام
شاخ کل قندده بترسه کلدر اول	قندده جوش ایتسه خم مل ملدر اول
شمس مغربدن طلوع ایتسه اکر	عینیدر شمسک دکل مرعی دکر
عیب جویانی بو دمدن دور قیل	سن آنی ستارسن مستور قیل
دیدی حق بیل دیدهٔ خفاشی بن	بسته ایتدم مهر عالمتابدن
اولدی خفاشک نکاهندن بعید	انجمی اول شمسک اولمزهم بدید

بکوهیدن ناموسهای پوسیده را که مانع ذوق ایمان ودلیل ضعف صدقند و راهزن صد هزار ابله شده اند چنانکه راهزن آن مخنث شده بودند کوسفندان ونمی یارست کذشتن وپرسیدن مخنث از چوپانکه این کوسفندان تو عجب مرا کزند کفت اکر مردی ودر تو رک مردی هست همه فدای تو اند واکر مخنثی هر یکی ترا اژدهاییست مخنثی دیکر

اول نوامیس عاطله ذمنده در که مانع ذوق ایمان جلیل وضعف صدقه دلیل اولوب رهزن صد ابلهان اولورشویله که اول مخنثه رهزن اولمشدیلر جمله دن بری رهٔ کوسفنداندن کچمکه جسارت ایده میوب چوبانه سؤال ایتدیکه بو کوسفندلر عجبا بنی ایصرزلرمی چوبان دخی دیدیکه اکر مرد ایسک وسنده عرق مردانکی وار ایسه جمله سی سکا فدادر واکر مخنث ایسک هر بری

هست که چون گوسفندان را ببینند در حال از راه باز
گردد و نیارد پرسیدن ترسد که اگر بپرسم
گوسفندان در من افتند و مرا بگزند

سکا اژدها در مخنث آخر دخی قیونلری گوردکده فی الحال یولدن
دونوب سؤاله اول خوفله قادر اولمدیکه اگر سؤال ایدرسم
گوسفندان شاید بکا هجوم ایدوب ایصیره لر وقس علی هذا

ای ضیاء الحق حسام الدین بیا
ای صقال روح سلطان الهدا
مثنوی را مسرح مشروح ده
صورت امثال او را روح ده
تا حروفش جمله عقل و جان شوند
سوی خلدستان جان پران شوند
هم بسعی تو ز ارواح آمدند
سوی دام حرف مستحقن شدند
باد عمرت در جهان همچون خضر
جانفزا و دستگیر و مستمر
چون خضر و الیاس مانی در جهان
تا زمین گردد ز لطفت آسمان
گفتمی از لطف تو جزوی ز صد
گر نبودی طمطراق چشم بد
لیک از چشم بد زهراب دم
زخمهای روح فرسا خورده ام
جز برمز ذکر حال دیگران
شرح حالت می نیارم در بیان
این بهانه هم ز دستان دلیست
که از و پاهای دل اندر گلیست
صد دل و جان عاشق صانع شده
چشم بد یا گوش بد مانع شده
خود یکی بو طالب آن عم رسول
می نمودش شنعهٔ عربان مهول
که چه گویندم عرب کز طفل خود
او بگردانید دین معتمد
گفتش ای عم یک شهادت تو بگو
تا کنم با حق خصومت بهر تو
گفت لیکن فاش گردد از سماع
کل سر جاوز الاثنین شاع
من بمانم در زبان این عرب
پیش ایشان خوار گردم زین سبب
لیک گر بودیش لطف ما سبق
کی بدی این بددلی با جذب حق
الغیاث ای تو غیاث المستغیث
زین دو شاخهٔ اختیارات خبیث
من ز دستان و ز مکر دل چنان
مات گشتم که بماندم از فغان
من که باشم چرخ با صد کاروبار
زین کمین فریاد کرد از اختیار
کای خداوند کریم بردبار
ده امانم زین دو شاخهٔ اختیار
جذب یکراه صراط المستقیم
به ز دو راه تردد ای کریم
زین دو ره گرچه همه مقصد تویی
لیک خود جان کندن آمد این دوی
زین دو ره گرچه بجز تو عزم نیست
لیک هرگز رزم همچون بزم نیست
در نبی بشنو بیانش از خدا
آیت اشفقن ان یحملنها
این تردد هست در دل چون وغا
کین بود به یا که آن حال مرا
در تردد میزند در همدگر
خوف و امید بهی در کر و فر

ای ضیاء الحق حسام الدین ادا
ای جلای روح و سلطان الهدا
مثنوی یه مسرح مشروح ویر
صورت امثاله فیض روح ویر
تا حروفی جمله عقل و جان اوله
خلدزار جانه هم پران اوله
سعیک ایله گلدیلر ارواحدن
دام حرفه اولدیلر صورت فکن
عمرک اولسون دنیه ده همچون خضر
جانفزا و دستگیر و مستمر
اوله سن چون خضر و الیاس جهان
تا که لطفکدن اوله ارض آسمان
یوزده بر لطفک ایدردم رسم وحد
اولمسیدی طمطراق چشم بد
چشم بد آلوده بدن لیک بز
نیچه زخم روح فرسا گورمشز
ذکر حال غیر رمزیله همان
وصف حالک ایلیم شرح و بیان
بو بهانه اولدی هم دستان دل
کیم گوکلر اولدی اندن پا بگل
یوز دل و جان عاشق صانع اولور
چشم بد یا گوش بد مانع اولور
پس بری بو طالب اول عم رسول
آکه مانع لوم عربان جهول
کیم برادرزاده سی دیرلر عرب
اولدی دیندن رجوعه بیل سبب
دیدی ای عم بر شهادت ایله سن
تا شفیع اولم سکا چون حقه بن
دیدی اما کیم ایدرلر استماع
کل سر جاوز الاثنین شاع
بو عرب ایلر بنی ورد زبان
خواری نامه اولور باعث همان
لیک اولیدی آکه لطف ما سبق
بد دل اولمزدی خلاف جذب حق
قیل رها سن یا غیاث المستغیث
غل عمندر اختیارات خبیث
بن بو مکر و حیلهٔ دلدن همان
مات اولوب قالدم فغاندن الامان
بن کیمم بو چرخ عالی کاروبار
اولدی دلگیر کمین اختیار
کای خداوند کریم غیب دان
بو دو شاخ اختیاردن ویر امان
یا که بس راه صراط المستقیم
بو تردد یوللرندن ای کریم
ایکی یولدن گرچه هپ مقصد سکا
درد جاندر لیک ایکیلک هر یکا
ایکی یولدنده سکادر گرچه عزم
بر دگلدر لیک ابد بزم ایله رزم
دیگله قرآنده بیان ایتدی خدا
آیت اشفقن ان یحملنها
بو تردد در گوکلده چون وغا
بو میدر حاله مناسب خوش ادا
بر برینه بو تردد ده اندر
صورت خوف و رجا صد کر و فر

مناجات و پناه جستن بحق از فتنهٔ اختیار و از فتنهٔ اسباب اختیار که سموات و ارضین از اختیار و از اسباب اختیار شکوهیدند و ترسیدند و خلقت آدمی مولع افتاد بر طلب اختیار و اسباب اختیار خویش چنانکه بیمار باشد اختیار خود را کم بیند صحت خواهد که سبب اختیار است تا اختیارش بیفزاید و منصب خواهد تا اختیارش بیفزاید و مهبط قهر حق در امم ماضیه فرط اختیار و اسباب اختیار بوده است هرگز فرعون را گرسنه و بی نوا کس ندیده است

اختیار و اسباب اختیار فتنه سندن حق سبحانه و تعالی یه مناجات و التجا در که سموات و ارضین اختیار و اسباب اختیاردن خوف و خشیت ایلر ایکن خلقت آدمی اختیار و سبب اختیاره حریص اولمشدر شویله که خسته اولسه کندیده اختیاری ناقص کورب صحت طلب ایدر که سبب اختیار در تا اختیاری زائد اوله و طلب منصب ایدر که اختیاری افزون اوله و امم ماضیه ده نعوذ بالله تعالی قهر حقک مهبطی فرط اختیار و اسباب اختیار اولمشدر که کمسه ابدی فرعونی گرسنه و بی نوا کورممشدر

اولم این جزر و مد از تو رسید / ورنه ساکن بود این بحر ای مجید
هم از آنجا کین تردد دادیم / بی تردد کن مرا هم از کرم
ابتلا ام میکنی آه الغیاث / ای ذکور از ابتلات چون اناث
تا بکی این ابتلا یا رب مکن / مذهبی ام بخش و ده مذهب مکن
اشتری ام لاغری و پشت ریش / ز اختیار همچو پالان شکل خویش
این کژاوه که شود این سو گران / آن کژاوه که شود آن سو کشان
بفکن از من حمل ناهموار را / تا ببینم روضهٔ ابرار را
همچو آن اصحاب کهف از باغ جود / می چرم ز ایقاظ نی بل هم رقود
خفته باشم بر یمین یا بر یسار / برنگردم جز چو گوی بی اختیار
هم بتقلیب تو تا ذات الیمین / یا سوی ذات الشمال ای رب دین
صد هزاران سال بودم در مطار / همچو ذرات هوا بی اختیار
گر فراموشم شدست آن وقت و حال / یادگارم هست در خواب ارتحال
می رهم زین چار میخ چار شاخ / می جهم در مسرح جان زین مناخ
شیر آن ایام ماضیهای خود / می چشم از دایهٔ خواب ای صمد
جمله عالم ز اختیار و هست خود / می گریزد در سوی سرمست خود
تا دمی از هوشیاری وارهند / ننگ خمر و زمر بر خود می نهند
جمله دانسته که این هستی فخست / فکر و ذکر اختیاری دوزخ است
می گریزند از خودی در بیخودی / یا بمستی یا بشغل ای مهتدی
نفس را زان نیستی وامیکشی / زانکه بی فرمان شد اندر بیهشی
لیس للجن و لا للانس ان / ینفذوا من حبس اقطار الزمن
لا نفوذ الا بسلطان الهدی / من تجاویف السموات العلی
لاهدی الا بسلطان یقی / من حراس الشهب روح المتقی

تا ازل بو جزر و مد سندن بدید / یوخسه ساکن ایدی بو بحر ای مجید
اول تردد کیم عطا قیلدک بکا / بی تردد قیل کرم سندن بکا
مبتلا ایلر ایسک آه الغیاث / ابتلا ایلر ذکوری چون اناث
ابتلادن سن بنی مستغنی ایت / ایتمه ده مذهب بنی یک مذهب ایت
اولمشم لاغر شتر مجروح و زار / شکل پالان اولدی بنده اختیار
بو کجاوه بو یکا کاهی گران / اول کجاوه گاه هر سو سر کشان
حمل ناهمواری بندن قیل بعید / روضهٔ ابرار اوله تا کیم بدید
ایله چون اصحاب کهف احسان و جود / بی تیقظ مظهر بل هم رقود
یا یمین اوله مناممی یا یسار / بن اولم مانند کو بی اختیار
اوله تقلیبک بکا ذات الیمین / یا سوی ذات الشمال ای رب دین
صد هزار سال اولمشیدم در مطار / همچو ذرات هوا بی اختیار
گر بکا منسی ایسه اول وقت حال / خوابده اولدی مذکر ارتحال
محو اولوب بو چار میخ و چار شاخ / مسرح جانده مناخم اوله کاخ
اول کچن ایامم اولدی خوش لبن / دایهٔ خوابدن ایچیم باری بن
اختیار و هم وجودندن جهان / اولدی سرمست گریزان و جهان
اوله تا کیم هوشیاریدن رها / ننگ خمری کندیه ایلر روا
بو وجودی بیلدیلر کیم فخ اولور / اختیارک مسلکی دوزخ اولور
بو خودیدن بیخودی یه قاچدیلر / فعل مستی تا اوله شغل ذکر
قهر ایله نفسی ایدرلر کالعدم / چونکه یوق بیهوش ایچون حکم و قلم
یوقدر انس و جن ایچون راه جواز / حبس اقطار زمندن اوله باز
یوق نفوذ الا که سلطان هدی / بخش ایده اقطار چرخه اهتدا
یوق هدی الا که سلطان بقا / حافظ ارواح اهل اتقا

هیچ کس را تا نگردد او فنا / نیست ره در بارگاه کبریا
چیست معراج فلک این نیستی / عاشقانرا مذهب و دین نیستی
پوستین و چارق آمد از نیاز / در طریق عشق محراب ایاز
گرچه او خود شاه را محبوب بود / ظاهر و باطن لطیف و خوب بود
گشته بی کبر و ریا و کینهٔ / حسن سلطانرا رخش آیینهٔ
چونکه از هستی خود او دور شد / منتهای کار او محمود شد
زان قویتر بود تمکین ایاز / کو ز خوف کبر کردی احتراز
او مهذب گشته بود و آمده / کبر را و نفس را گردن زده
یا پی تعلیم می کرد آن حیل / یا برای حکمتی دور از وحل
یا که دید چارقش زان شد پسند / کز نسیم نیستی هستیست بند
تا گشاید دخمه کان بر نیستیست / تا پیابد آن نسیم عیش و زیست
ملک و مال و اطلس این مرحله / هست بر جان سبکرو سلسله
سلسلهٔ زرین بدید و غره گشت / ماند در سوراخ چاهی جان ز دشت
صورتش جنت بمعنی دوزخی / افعیی پر زهر و نقشش گلرخی
گرچه مؤمن را سقر ندهد ضرر / لیک هم بهتر بود زانجا گذر
گرچه دوزخ دور دارد ز نکال / لیک جنت به ورانی گل حال
الحذر ای ناقصان زین گلرخی / که بگاه صحبت آمد دوزخی

هیچ کسده اولمیه تا کیم فنا / اولمز اول رهیاب قرب کبریا
پس بو یوقلق اولدی معراج فلک / دین عشاقه اولدی یوقلق ایتمه شک
پوستین و چارغه ایدوب نیاز / ایلدی محراب راه عشق ایاز
گرچه شاهه همدم و محبوب ایدی / ظاهر و باطن لطیف و خوب ایدی
چونکه بی کبر و ریا و کینه در / حسن سلطانه یوزی آیینه در
دوری هستی یه اولدی دسترس / منتهای کاری محمود اولدی پس
اندن اقوی اولدی تمکین ایاز / کبر نفسندن ایدردی احتراز
اول کمال اوزره مهذب اولمده / کبر و نفس ایلدی گردن زده
یا اوله تعلیم اول بسط حیل / یا اوله بر حکمت ایچون بی جدل
اکه چارق کورمک اولدی دلپسند / یوقلغه زیرا که وارلق اولدی بند
فتح دخمه ایده یوقلق اوزره تا / اول نسیم عیش اوله خاطرگشا
ملک و مال و اطلسی اول منزلک / اولدی زنجیری همان جان و دلک
غره ایتدی آنی زرین سلسله / قالدی جان چاه ایچره اول ناپس ایله
صورتا جنت ولی معنیده نار / نقشی زیبا لیک زهرآلود مار
مؤمنه گرچه سقر ویرمز ضرر / لیکن احسن در همان اندن گذر
دوزخ ایتمز مؤمنه عرض نکال / لیک جنت خوبدر فی کل حال
اوله گلرخدن حذر ای ناقصان / کیم دم صحبت اوله دوزخ نشان

حکایت آن غلام هندو که بخداوندزادهٔ خود پنهان هوا آورده بود چون دختر را با مهترزادهٔ عقد کردند غلام خبر یافت رنجور شد و می گداخت و هیچ طبیب علت او را در نمی شناخت و او را زهرهٔ گفتن نی

اول غلام هندو حکایتیدر که افندیسنک دخترینه نهانی دلداده اولوب. دختر مزبوره بر مهترزاده یه عقد ایتدکلرندن خبردار اولدقده برمرتبه خسته و رنجور اولدیکه اطبا علتنی تشخیصده عاجز اولدیلر غلام هندوده ایسه نه صبره مجال نه زهرهٔ کشف حال وار ایدی

خواجهٔ را بود هندو بندهٔ / پروریده کرده او را زندهٔ
علم و آدابش تمام آموخته / در دلش شمع هنر افروخته
پروریدش از طفولیت بناز / در کنار لطف آن اکرام ساز
بود هم آن خواجه را خوش دختری / سیم اندامی گشی خوش گوهری
چون مراهق گشت دختر طالبان / بذل میکردند کابین گران
می رسیدش از سوی هر مهتری / بهر دختر دم بدم خوازه گری
گفت خواجه مال را نبود ثبات / روز آید شب رود اندر جهات
حسن صورت هم ندارد اعتبار / که شود زرد از یک زخم خار

وار ایدی بر خواجه نک هندونسب / بر قولی کیم تربیت یاب ادب
علم و آداب ایله پرورده تمام / پرتو شمع هنر قلبنده تام
تا طفولیتدن ایتدی پرورش / آنی نازایله او فرخنده منش
وار ایدی اول خواجه نک بر دختری / برج حسن و طلعتک بیک اختری
چون مراهق اولدی دختر طالبان / ایتدیلر مبذول کابین گران
هر طرفدن مهتران ذی حسب / دختری اندن ایدرلردی طلب
خواجه دیردی مال ایچون یوق ثبات / روز کلسه شب ایدر عزم جهات
ایتمه حسن صورته هم اعتبار / زرد روی ایلر آنی بر زخم خار

سهل باشد نیز مهتر زادکی / که بود غره بمال و بارکی
ای بسا مهتر بچه کز شور و شر / شد ز فعل زشت خود ننگ پدر
پر هنر را نیز اگر باشد نفیس / کم پرست و عبرتی گیر از بلیس
علم بودش چون نبودش عشق دین / او ندید از آدم الا نقش طین
گرچه دانی دقت علم ای امین / زانت نگشاید دو دیدهٔ غیب بین
او نبیند غیر دستاری و ریش / از معرف پرسد از بیش و کمیش
عارفا تو از معرف فارغی / خود همی بینی که نور بازغی
کار تقوی دارد و دین و صلاح / که ازو باشد بدو عالم فلاح
کرد یک داماد صالح اختیار / که بد او فخر همه خیل و تبار
پس زنان گفتند او را مال نیست / مهتری و حسن و استقلال نیست
گفت آنها تابع زهدند و دین / بی زر او گنجیست در روی زمین
چون بجد تزویج دختر گشت فاش / دست پیمان و نشانی و قماش
پس غلام خرد کاندر خانه بود / گشت بیمار و ضعیف و زار زود
همچو بیمار دقی او می گداخت / علت او را طبیبی کم شناخت
عقل میگفتی که رنجش از دل است / داروی تن در غم دل باطل است
آن غلامک دم نزد از حال خویش / گرچه می آید برو در سینه نیش
گفت خاتون را شبی شوهر که تو / باز پرس در خلا از حال او
تو بجای مادری او را بود / که غم خود پیش تو پیدا کند
چونکه خاتون کرد در گوش این کلام / روز دیگر رفت نزدیک غلام
پس سرش را شانه میکرد آن ستی / با دو صد مهر و دلال و آشتی
آنچنان که مادران مهربان / نرم کردش تا در آمد در بیان
که مرا امید از تو این نبود / که دهی دختر ببیگانه عنود
خواجه زادهٔ ما و ما خسته جگر / حیف نبود کو رود جای دگر
خواست آن خاتون ز خشمی کامدش / که زند وز بام زیر اندازدش
کو که باشد هندوی مادر غری / که طمع دارد بخواجه دختری
گفت صبر اولی بود خود را گرفت / گفت با خواجه که بشنو این شگفت
اینچنین کرا کی خاین بود / ما گمان برده که هست او معتمد

هر کشی زاده دگل هم خوشخصال / کیم اوله اول غرهٔ مال و منال
نیچه مهتر زاده وار در اصل شر / عار ایدر فعل خبیثندن پدر
هر هنر پیشه دگلدر هم حسن / غافل اولمه عبرت آل ابلیسدن
علمی وار اما یوغیدی عشق دین / کوردی آدمدن الا نقش طین
گرچه اولدک علم ایله دقت گزین / بسته در اما دو چشم غیب بین
کورمز اول الا که دستار جمال / بیش و کم ایلر معرفدن سؤال
چونکه عارفسن معرفدن غنی / نور بازغدر گورر سن سن سنی
کار انجق دین و تقوی و صلاح / اندن اولدی ایکی عالمده فلاح
ایتدی بر داماد صالح اختیار / کیم اول ایدی مفخر قوم و تبار
پس زنان دیدیلر انده مال یوق / مهتری و حسن و استقلال یوق
دیدی انلر اولدی فرع زهد و دین / زر سز اول گنجینهٔ روی زمین
بولدی چون تزویج دختر اشتهار / اولدی آماده قماش و کار و بار
پس غلام خانه پرورده همان / اولدی بیمار و ضعیف و ناتوان
دق صفت اولدی مریض سرمدی / بر طبیب اول علتی فرق ایتمدی
حکم ایدردی عقل اوله اول رنج دل / تن علاجندن دل اولمز منفعل
دیمه مزدی کندی حالندن غلام / کیم ندندر انده رنج مستهام
دیدی خاتونینه شوهر بر کیجه / پرسش حال ایله اندن گزلیجه
سن اکا مادر صفتسن بونجه ییل / اول سکا سویلرنه ایسه درد دل
چونکه درگوش اولدی خاتونه کلام / ایتدی فردا قصد تطییب غلام
پس سرینه شانه ساز اولدی او زن / ایتدی عرض مهر ایله بسط سخن
مادران مهربان وش سو بسو / انی استنطاقه اولدی نرم گو
دیدی سندن بو دگل ایدی امید / اوله بر بیگانه ده دختر بدید
کیده خواجه زاده بن خسته جگر / حیف اوله پیرایهٔ جای دگر
خشم ایله قصد ایتدی اول خاتون تمام / کیم غلامی ایده زیر انداز بام
کیمدر اول هندوی مادر قحبه تا / دختر خواجه اوله مطمح اکا
ایتدی صبر اولی دیو ضبط غضب / خواجه یه دیدی ایشتگیل العجب
خاین امیش اول سیهکار اید / بر قیاس ایلردک اوله معتمد

صبر فرمودن خواجه مادر دختر را که غلام را از جر مکن
من او را ابی زجر از ین طمع باز آورم که نه سیخ سوزد
و نه کباب خام بماند

خواجه مادر دختری زجر غلامدن منع ایدوب صبر ایله امر
ایتدیکیدر که بن اول غلامی بو طمعدن بی زجر صرف ایدرمکه
نه سیخ سوخته اوله نه کباب خام و ناپخته قاله

گفت

گفت خواجه صبر کن با او بگو ... که ازو ببریم و بد نامیش بتو
تا مگر این از دلش بیرون کنم ... تو تماشا کن که دفعش چون کنم
تو دلش خوش کن بگو میدان درست ... که حقیقت دختر ما جفت تست
ماند انستیم ای خوش مشتری ... چونکه دانستیم تو اولیتری
آتش ماهم درین کانون ما ... لیلی آن ما و تو مجنون ما
تا خیال و فکر خوش بروی زند ... فکر شیرین مرد را فربه کند
جانور فربه شود لیک از علف ... آدمی فربه ز عزاست و شرف
آدمی فربه شود از راه گوش ... جانور فربه شود از حلق و نوش
گفت آن خاتون کزین ننگ مهین ... خود دهانم کی بجنبد اندرین
اینچنین ژاژی چه خایم بهر او ... گو بمیر آن خاین ابلیس خو
گفت خواجه نی مترس و دم دهش ... تا رود علت ازو زین لطف خوش
دفع او را دلبرا بر من نویس ... هل که صحت یابد آن باریک ریس
چون بگفت آن خسته را خاتون چنین ... می نگنجید از تبختر بر زمین
زفت گشت و فربه و سرخ و شکفت ... چون گل سرخ و هزاران شکر گفت
که کهی میگفت ای خاتون من ... که مبادا باشد این دستان و فن
خواجه جمعیت بکرد و دعوتی ... که همی سازم فرج را وصلتی
تا جماعت عشوه می دادند و کال ... کای فرج بادت مبارک اتصال
تا یقین تر شد فرج را آن سخن ... علت از وی رفت کل از بیخ و بن
بعد ازان اندر شب کردک بفن ... امردی را بست حنا همچو زن
برنگارش کرد ساعد چون عروس ... پس نمودش ماکیان دادش خروس
مقنع و حلهٔ عروسان نکو ... کنک امرد را بپوشانید او
شمع را هنگام خلوت زود کشت ... ماند هندو با چنان کنک درشت
هندوک فریاد میکرد و فغان ... از برون نشنید کس از دف زنان
ضرب دف و کف و نعرهٔ مرد و زن ... کرد پنهان نعرهٔ آن نعره زن
تا بروز آن هندوک را می فشارد ... چون بود در پیش سک انبان آرد
روز آوردند طاس و بوغ زفت ... رسم داماد آن فرج حمام رفت
رفت در حمام او رنجور جان ... کون دریده همچو دلق تونیان
آمد از حمام در کردک فسوس ... پیش او بنشست دختر چون عروس
مادرش آنجا نشسته پاسبان ... که نباید کو کند روز امتحان
ساعتی در وی نظر کرد از عناد ... انگهان با هر دو دستش ده بداد

دیدی خواجه صبر ایدوب سویله اکا ... دختری رد ایده رز اندن سکا
بن انک بو فکرینی رفع ایلرم ... قیل تماشا کور نیچه دفع ایلرم
کوکلنی خوش ایت بو اولسون سوزلرک ... کیم حقیقت جفتی سنسن دخترک
پهلدک بز اولدیغکدن مشتری ... چونکه پهلدک سنسن اولی شوهری
خوبدر آتش بزم کانون بزم ... هم بزم لیلی وهم مجنون بزم
تا خیال و فکر خوب ایده اثر ... فکر شیرین آدمی دلشاد ایدر
جانور قسمن ایدر فربه علف ... فربه ایلر آدمی عز و شرف
آدمی یه فیض راه کوشدن ... جانوره حلق و عیش و نوشدن
دیدی اول خاتون بکا بو اولدی عار ... اغزیمه صیغمز بو قول مستعار
ژاژ خای اولمق نیچون بندن اکا ... اولسون اول ابلیس خاین بی نوا
دیدی خواجه اولدی بو افسون کار ... علتن دفعه بودر قانون کار
دفعنی باکه حواله ایله سن ... تا که صحت بوله اول باریک تن
چون دیدی خاتون او بیچاره همان ... صیغمز اولدی جسمنه فخر ایله جان
اولدی اول دم فربه و سرخ و سفید ... گل کبی شکر ایله اولدی مستفید
کاه و که خاتونه ایلردی سخن ... اولمسون حقمده بو سوز مکر و فن
دعوت و جمعیت ایتدی خواجه پس ... کیم فرج بوله وصاله دسترس
عشوهٔ قوم اولدی آکه بو مقال ... ای فرج اولسون مبارک اتصال
اولدی بو سوزلر فرجده دلنشین ... ایتدی بالکلیه علتدن امین
اولدی کردک کیجه سنده مکر و فن ... یاقدیلر بر امرده حنا چو زن
ایتدیلر نقش و نگارین چون عروس ... ماکیان صورت ایدی اما خروس
کیم عروسانه قناع و حله لر ... ایتدی بر کنک امرد پرزیب و فر
وقت خلوت سوندروب شمعی همان ... قالدی هندو ایله کنک بی امان
هندو ایلردی فغان پیچ پیچ ... دف زناندن کمسه کوش ایتمزدی هیچ
ضرب دف و صیت کف مرد و زن ... ایتدی اخفای صدای نعره زن
صبحه دک اولدی او هندوی رقیق ... پیش سکده همچو انبان دقیق
بوغچه و طاس اولدی کوندز پیشکش ... کتدی حمامه فرج داماد وش
واردی حمامه ولیکن خسته جان ... کون دریده صانکه دلق تونیان
کلدی کردک خانه یه حمامدن ... چون عروس اول دختر ایتدی انجمن
مادر دختر ولیکن پاسبان ... ایتمیه تا آنی کوندز امتحان
ایتدی پرکین اکه بر ساعت نظر ... اکی دستن ایلدی صکره سپر

کفت کس را خود مبادا اتصال   با چو تو ناخوش عروس بدفعال
روز رویت روی خاتونان تر   کیر زشتت شب بتر از کیر خر
همچنان جملهٔ نعیم این جهان   بس خوشست از دور پیش از امتحان
می نماید در نظر از دور آب   چون روی نزدیک آن باشد سراب
کنده پیراست او واز بس چابلوس   خویش را جلوه کند چون نو عروس
هین مشو مغرور آن کلکونه اش   نوش نیش آلودهٔ او را مچش
صبر کن کالصبر مفتاح الفرج   تا نیفتی چون فرج در صد حرج
آشکارا دانه پنهان دام او   خوش نماید اوّلت انعام او

در بیان آنکه این غرور تنها آن هندو را نبود بلکه
هر آدمی بچنین غرور مبتلاست در هر مرحلهٔ
الّا من عصمه الله تعالی

چون بپیوستی بدان ای زینهار   چند نالی در ندامت زار زار
نام میری ووزیری وشهی   در نهانش مرک و درد وجان دهی
بنده باش و بر زمین رو چون سمند   چون جنازه نی که بر کردن برند
جمله را حمال خود خواهد کفور   چون سوار مرده آرندش بکور
بر جنازه هر کرا بینی بخواب   فارس منصب شود عالی رکاب
زانکه آن تابوت بر خلقست بار   بار بر خلقان فکندند این کبار
بار خود بر کس منه بر خویش نه   سروری را کم طلب درویش به
مرکب اعناق مردم را مپا   تا نیاید نقرست اندر دو پا
مرکبی را کاخرش تو ده دهی   که بشهری مانی و ویران دهی
ده دهش اکنون که چون شهرت نمود   تا نباید رخت در ویران کشود
ده دهش اکنون که صد بستانت هست   تا نکردی عاجز و ویران پرست
کفت پیغمبر که جنت از اله   کر همی خواهی ز کس چیزی مخواه
چون نخواهی من کفیلم مر ترا   جنة المأوی و دیدار خدا
آن صحابی زین کفالت شد عیار   تا یکی روزی که کشته بد سوار
تازیانه از کفش افتاد راست   خود فرود آمد ز کس آنرا نخواست
آنکه از دادش نیاید هیچ بد   داند و بی خواهشی خود میدهد
ور بامر حق بخواهی آن رواست   آنچنان خواهش طریق انبیاست
بد نماند چون اشارت کرد دوست   کفر ایمان شد چو کفر از بهر اوست

دیدی کسده اولمسون بو اتصال   اوله بر بویله عروس بدفعال
کیم یوزک کوندز چو خاتونان تر   کیجه کیر زشتک اناکیر خر
بویله در جمله نعیمنده جهان   دوردن خوش اولدی قبل الامتحان
دوردن ایتمک نظر مشهود کی آب   چون اوله نزدیک اولور عین سراب
پیره زندر کنده ایلر چابلوس   کوستر کندین مثال نو عروس
اولمه رنک و بوینه مغرور سن   قیل حذر اول نوش نیش آلوده دن
صابر اول الصبر مفتاح الفرج   چون فرج اولمه کرفتار حرج
دانه ظاهر در خفی دامی سکا   خوش کلور اولده انعامی سکا

یالکز بو غرور اول هندویه مخصوص اولمیوب بلکه هر آدمک
بو مقوله غروره ابتلاسن بیاندر که هر کمسه که هر مرحله ده مبتلای
دام غرور اوله بویله رنجور اولور الّا من عصمه الله

چون اکا پیوسته اولدک زینهار   هپ ندامتله اولورسن زار زار
نامیدر میر و وزیر و پادشاه   لیک قلبی وقف درد و آه و واه
بنده اول ایله زمین اوزره قرار   اولمه مانند جنازه خلقه بار
خلقی حمال استر اصحاب غرور   خلقه بار اولمقده چون اهل قبور
هر کیمه اولسه جنازه نقش خواب   منصب ایله اول اولور عالی رکاب
حمل تابوت اولدی چونکیم خلقه بار   خلقه بار افکن اولور البت کبار
بار خلق اولمه تواضع کیش اول   ایتمه سرورلک طلب درویش اول
مرکب ایتمه کردن خلقی حذر   ایتمیسون رجلینکه نقرس اثر
مرکبک کرچه معنون لیک سن   شهره بکزرسن خرابسن قریه دن
قریه دن کچ چونکه شهر اولدی پناه   رختنکی ویرانه ده ایتمه تباه
قریه دن کچ وار سکا بستان صد   عاجز و ویران پرست اولمه مدد
دیدی پیغمبر که حقدن جنتی   استر ایسک غیره ایتمه منتی
استمه غیری کفیلم بن سکا   بوله سن دیدار و جنتله صفا
بو کفالتدن بری اصحابدن   راکب اولمش ایدی بر روز حسن
تازیانه ایتدی دستندن ذهول   غیره بی عرض طلب قیلدی نزول
اولکه ویرمکدن اکا یوقدر کدر   هم بیلور بی خواهش اول اعطا ایدر
استر ایسک امر حق اوله روا   اویله خواهشدر طریق انبیا
بد دکلدر چون اشارت ایده یار   کفر اولور ایمان اول ایتسه اختیار

هر

هر بدی که امرا و پیش آورد / آن زنی کو های عالم بگذرد
زان صدف کر خسته کرد دیر پوست / ده مده که صد هزاران در دروست
این سخن پایان ندارد باز کرد / سوی شاه وهم مزاج باز کرد
باز رو در کان چو زر ده دهی / تا رهد دستان تو از ده دهی
صورتی را چون بدل ره می دهند / از ندامت آخرش ده می دهند
دزد را کان قطع تلخی مے زند / ذوق دزدی را چو زن ده میدهد
ده بدادن دیدی از دست حزین / ده بدادن زین بریده دست بین
همچنان قلاب وخونی ولوند / وقت تلخی عیش را ده می دهند
توبه می آرند هم پروانه وار / باز نسیان میکشد شان سوی نار
همچو پروانه ز دور آن نار را / نور دید و بست آن سو بار را
چون بیامد سوخت پرش را کریخت / باز چون طفلان فنا و ملح ریخت
بار دیگر بر کمان وطمع سود / خویش زد بر آتش آن شمع زود
بار دیگر سوخت هم واپس بجست / باز کردش حرص دل ناسی و مست
آن زمان کز سوختن وا می جهد / همچو هندو شمع را ده می دهد
کای رخت تابان چو ماه شب فروز / وی بصحبت کاذب و مغرور سوز
باز از یاد دش رود توبه و انین / کاوهن الرحمن کید الکاذبین

در عموم تأویل این آیت که کلما اوقدوا نارا للحرب

کلما هم اوقدوا نارا الوغا / اطفاء الله نارهم حتی انطفا
عزم کرده که دلا انجا بایست / کشته ناسی ز انکه اهل عزم نیست
چون نبودش تخم صدقی کاشته / حق برو نسیان آن بکماشته
کرچه بر آتش زنهٔ دل میزند / آن ستاره ش را کف حق می کشد

قصهٔ هم در تقریر این آیت

شرفهٔ بشنید در شب معتمد / بر کرفت آتش زنه کاتش زند
دزد آمد آن زمان پیشش نشست / چون کرفت آن سوخته میکرد پست
می نهاد انجا سر انکشت را / تا شود استارهٔ آتش فنا
خواجه می پنداشت کز خود می مرد / این نمی دید او که دزدش می کشد
خواجه کفت این سوخته نمناک بود / می مرد استاره از تریش زود
بس که ظلمت بود و تاریکی ز پیش / می ندید آتش کشی را پیش خویش

هر نه بدکیم اوله امری پیشوا / اول اولور هر نیک وخوبه مقتدا
ایتمه نفرین صدف دون اولسه کر / وار در انده نیچه بیک زیبا کهر
بو سوزک پایانی یوق ایجاز قیل / عزم شاه وهم مزاج باز قیل
کانه زر ده دهی وش قیل رجوع / بولسون دستانکه نفرین وقوع
دیرسه لر صورته قلب ایچره راه / پس ندامتله اولور انجامی آه
دزدی قطع یدکه ایلر تلخکام / ذوق دزدی یه ایدر نفرین تام
شتم ایدر کوردکی اودست منفعل / قطع یدندر اونفرین ایله پهل
بویله هپ قلاب وخونی ولوند / عیشه نفرین ایتدیه وقت کزند
عزم ایدرلر توبه یه پروانه وار / ینه نسیان ایتدیرر تکرار کار
آتشی پروانه آسا دوردن / نور کوردی ایتدی تسلیم بدن
کلدی چون یاقدی پرین ایتدی فرار / دوشدی طفل آسا نه صلح اولدی کار
ینه بردفعه طمع ایتدی کمان / اوردی کندین آتش شمعه همان
ینه یاندی اولدی رو کردان و پست / حرص دل ایتدی انی ناسی و مست
اول زمانکیم سوزدلدن کوردی طعن / شمعه هندو وش ایدردی سب و لعن
کای رخک تابان چو ماه شب فروز / لیک کاذب صحبتک هم جانسوز
ینه یادندن کیدر آه و انین / اوهن الرحمن کید الکاذبین

کلما اوقدوا نارا للحرب اطفأها الله آیهٔ کریمه سنک عموم تأویلنده در

نار حربی انلر ایقاد ایتسه لر / انلرک نارین خدا اطفا ایدر
عزمی بو ایتمه دلا انده وقوف / اولدی ناسی عزمه چون ایتمز عکوف
انده چون یوق کشت تخم صدق آل / پس اکا حائل اولور نسیان حال
زند قلب ایله اول ایلر قصد نار / لیک خالق ایلر اطفای شرار

بو قصه دخی معنای سابقی تقریر در

شرفه کوش ایتدی کیجه بر مرد کار / ایتدی چاقمق چاقمغیله قصد نار
کلدی دزد ایتدی قعود پیشگاه / ظاهر اولدقچه شرر قیلدی تباه
ایلدی وضع بنان آنکه خفی / تا شرار آتش اوله منطفی
کندی سوندی ظن ایدردی اول کشی / کورمز ایدی پارمق ایلر اول ایشی
دیر ایدی نمناکدر بو سوخته / کیم رطوبتدن دکل افروخته
اوقدر اولدی کیجه ظلمت کزین / کورمدی آتش کشی در پیش اکن

اینچنین آتش کشی اندر دلش دیدهٔ کافر نبیند از عمش
چون نمیداند دل دانندهٔ هست با گردنده گردانندهٔ
چون نمیگویی که روز و شب بخود بی خداوندی کی آید کی رود
گرد معقولات میگردی ببین اینچنین بی عقلی خود ای مهین
خانه با بنا بود معقول تر یا که بی بنا بگوای بی هنر
خط با کاتب بود معقول تر یا که بی کاتب بیندیش ای پسر
جیم گوش و عین چشم و میم فم چون بود بی کاتبی ای متهم
شمع روشن بی زگیرانندهٔ یا بگیرانندهٔ دانندهٔ
صنعت خوب از کف شل ضریر باشد اولی یا زگیرایی بصیر
پس چو دانستی که قهرت میکند بر سرت دبوس محنت میزند
پس بکن دفعش چو نمرودی بجنگ سوی او کش در هوا تیر خدنگ
همچو اسپاه مغل بر آسمان تیر می انداز دفع نزع جان
یا گریزا زوی اگر تانی برو چون روی چون در کف اوی گرو
در عدم بودی نرستی از کفش از کف او چون رهی ای دست خوش
آرزو جستن بود بگریختن پیش عدلش خون تقوی ریختن
این جهان دامست و دانه ش آرزو در گریز از دامهاروی آرزو
چون چنین رفتی بدیدی صد گشاد چون شدی در ضدان دیدی فساد
پس پیمبر گفت استفت القلوب گرچه مفتی تان برون گوید خطوب
آرزو بگذار تا رحم آیدش آزمودی که چنین می بایدش
چون نتانی جست پس خدمت کنش تا روی از حبس او در گلشنش
دمبدم چون تو مراقب می شوی دادمی بینی وداور ای غوی
ور ببندی چشم خود را ز احتجاب کار خود را کی گذارد آفتاب

بویله در آتش کشی قلبنده هم دیدهٔ کفار کورمز بیش و کم
پس دل دانا نیچون اولمز مقر کیم اولور دوّاری بردور ایتدیرر
نیچه دیرسن گندیدن لیل و نهار وارد و صادر اولور بی کردکار
فکر معقولات ایدرسن قیل نظر بویله بی عقل اولمدن ایله حذر
خانه بنا ایله بولدی زیب و فر سویله بی بنا اولور می جلوه گر
خط اولور کاتب ایله مرغوبتر خط بی کاتب اولور می معتبر
جیم گوش و عین چشم و میم فم نیچه بی کاتب اولور فکر ایله هم
روشنالق شمعه اشعال ایله می یا انی ترتیب و اشعال ایله می
صنعت خوبه کف شل ضریر اولدی اولی یوخسه گیرای بصیر
چونکه بیلدک کیم سنی مقهور ایدر تخت محنتله سرک مکسور ایدر
دفعه چون نمرود سن پس ایله جنگ اول یکا قیل عرض پرتاب خدنگ
چرخه چون خیل مغول اول کار گیر دفع نزع جانه ایله رشق تیر
قادر ایسک ایله یا اندن فرار الده سن قابلمی دفعه اقتدار
زیر دستنده ایدک معدوم ایکن نیچه ممکندر رهای جان و تن
آرزویه میلدر اندن فرار پیش عدل حقده تقوادن عثار
بو جهان دام اولدی دانه آرزو دامدن قیل حذر طوت حقه رو
چون سلوک بویله دربولدک گشاد ضد و عکسنده گورورسن چوق فساد
دیدی چون استفت قلبک اول رسول گرچه مفتیلرده چوق قول فضول
رحم ایده تا ایله ترک آرزو بویله لازم ایلدک چوق جست و جو
قدرتک یوق چون فراره خدمت ایت حبسدن وار گلستانده عشرت ایت
سن مراقب اولسن چون دمبدم پس گوررسن داور و داد و کرم
سنده اولسه بند چشم ایله حجاب نیچه ممکن سنده فیض آفتاب

وانمودن پادشاه بامرا و متعصبان در راه ایاز سبب فضیلت و مرتبت و قربت و جاگی او بر ایشان بروجهی که ایشانرا حجت و اعتراض نماند

پادشاهک اثنای طریقده امرا و متعصبانه ایازک مرتبه و سبب فضیلتنی و استعداد ذاتی ایله مزیت قربتنی گوستروب بروجه ایله انلرک ایازه اعتراضلری قالمدیغیدر

چون امیران از حسد جوشان شدند عاقبت بر شاه خود طعنه زدند
کین ایاز تو ندارد سی خرد جامگی سی امیر او چون خورد
شاه بیرون رفت با آن سی امیر سوی صحرا و کهستان صید گیر
کاروانی دید از دور آن ملک گفت امیری را برو ای مؤتفک

چونکه بکار اولدی پرجوش حسد شهلرینه ایتدیلر طعن اشد
یوق ایازکده اوتوز عقل و فنون تا اوله خاصی اوتوز بکدن فزون
اول اوتوز میر ایله چیقدی پادشاه اولدی صید کوه و دشته روبراه
شاه گوردی دوردن بر کاربان بر امیره دیدیکیم عزم ایت همان

رو بپرس آن کاروانرا بر رصد — کز کدامین شهر اندر میرسد
رفت و پرسید و بیامد که زری — گفت عزمش تا کجا درماند وی
دیگری را گفت رو ای بوالعلا — باز پرس از کاروان که تا کجا
رفت و آمد گفت تا سوی یمن — گفت رختش چیست هان ای مؤتمن
ماند حیران گفت با میری دگر — که برو واپرس رخت آن نفر
باز آمد گفت از هر جنس هست — اغلب آن کاسهای رازیست
گفت کی بیرون شدند از شهر ری — ماند حیران آن امیر سست پی
همچنین تا سی امیر و بیشتر — سست رای و ناقص اندر کر و فر
گفت امیرانرا که روزی من جدا — امتحان کردم ایاز خویش را
که بپرس از کاروان که از کجاست — او برفت این جمله واپرسید راست
بی وصیت بی اشارت یک بیک — حالشان دریافت بی ریبی و شک
هر چه زین سی میر اندر سی مقام — کشف شد زو آن بیکدم شد تمام

مدافعهٔ امرا آن حجت را بشبههٔ جبریانه و جواب دادن شاه ایشانرا

پس بگفتند آن امیران کین فنیست — از عنایتهاش کار جهد نیست
قسمت حقست مه را روی نغز — دادهٔ بخشست گل را بوی نغز
گفت سلطان بلکه انچه از نفس زاد — ریع تقصیرست و دخل اجتهاد
ورنه آدم کی بگفتی با خدا — ربنا انا ظلمنا نفسنا
خود بگفتی کین گناه از بخت بود — چون قضا این بود حزم ما چه سود
همچو ابلیسی که گفت اغویتنی — تو شکستی جام و ما را میزنی
بل قضا حقست و جهد بنده حق — هین مباش اعور چو ابلیس خلق
در تردد مانده ایم اندر دو کار — این تردد کی بود بی اختیار
این کنم یا آن کنم او کی گود — که دو دست و پای او بسته بود
هیچ باشد این تردد در سرم — که روم در بحر یا بالا پرم
این تردد هست که در موصل روم — یا برای سحر تا بابل روم
پس تردد را بباید قدرتی — ورنه آن خنده بود بر سبلتی
بر قضا کم نه بهانه ای جوان — جرم خود را چون نهی بر دیگران
خون کند زید و قصاص او بعمرو — می خورد عمرو و بر احمد حد خمر
گرد خود برگرد و جرم خود ببین — جنبش از خود بین و از سایه مبین
که نخواهد شد غلط پاداش میر — خصم را میداند آن میر بصیر

صوریوری بو کاربانه قیل نظر — قندن ایتدی بوکا سیر و سفر
کتدی صوردی کلدی ویردی دیدی پس — دیدی عزمی قنده حصر اولدی نفس
دیدی بر غیره یوری ای پر هنر — کاربانن صور نه یا که عزم ایدر
کتدی کلدی دیدی تا سمت یمن — دیدی صوردکمی متاع و باردن
قالدی حیران دیدی میر آخره — وار متاعن صورسن اول آدملره
کلدی دیدی وار در اجناس متاع — کاسهٔ ریدر ولی جنس مشاع
دیدی ریدن پس نه موسم چیقدیلر — قالدی حیران اول امیر بیخبر
بویله بویله تا اوتوزیک یا فزون — جمله ناقص رأی سست ایله زبون
اول امیرانه دیدی برکون همان — بن ایازی ایتمشیدم امتحان
کاربانن صور که قندندر سفر — کتدی صوردی جمله حالی سربسر
بی وصیت بی اشارت یک بیک — سویلدی احوالی هپ بی ریب و شک
بو اوتوز بکدن اوتوز درلو کلام — اندن اولدی بر نفس کشف و تمام

اول حجته شبههٔ جبریانه ایله امرانک مدافعه سی وانلره شاهک جواب ویردیکی

دیدی اول بکلر که بو فن بو شعار — پس عنایتدر اکا یوق جهد و کار
قسمت حقدر قمرده حسن روی — دادهٔ بخت اولدی کلده رنک و بوی
دیدی سلطان بلکه نفس ایچون نهاد — ریع تقصیر اولدی دخل اجتهاد
یوخسه آدم نیچه ایلردی دعا — ربنا انا ظلمنا نفسنا
بلکه دیردی بخت‌دندر بو گناه — چون قضا یو احتیاط اولدی تباه
کور که ابلیسی دیدی اغویتنی — حکم ایدن سنسن بولوم ایله بنی
پل قضا حقدر قولک هم جهدی حق — اولمه چون ابلیس کور بی نسق
ایلر ایراث تردد ایکی کار — بو تردد پس نیچون بی اختیار
بونی یا خود آنی ایتسم دیرمی یا — بسته اولسه کیمده ایکی دست و پا
بو تردد هیچ اولورمی بنده یا — بحره عزم ایتسم یا پرواز سما
بو تردد وار که کتسم موصله — سحر ایچون یا خود کیدم تا بابله
پس تردده کرکدر اقتدار — یوخسه وار در خندهٔ سبلتله عار
سن قضایی علت ایتمه یوق یره — کندی جرمک قیلمه اسناد آخره
قانی زید ایده اوله عمره قصاص — عمرو ایچه می احمده حد اوله خاص
سوبسو کور کندی جرمک قنده در — سایه دن ظن ایتمه جنبش سنده در
ایلمز حاشا غلط عدل قدیر — کیم پیلور اهل ذنوبی اول بصیر

چون عسل خوردی نیاید تب بغیر | مزد روز تو نیاید شب بغیر
در چه کردی جهد کان با تو نگشت | تو چه کاریدی که نامد ریع کشت
فعل تو کان زاید از جان و تنت | همچو فرزندت بگیرد دامنت
فعل را در غیب صورت میکنند | فعل دزدی را نه داری میزنند
دار کی ماند بدزدی لیک آن | هست تصویر خدای غیب دان
در دل شحنه چو حق الهام داد | کین چنین صورت بساز از بهر داد
تا تو عالم باشی و عادل قضا | نامناسب چون دهد داد و سزا
چونکه حاکم این کند اندر گزین | چون کند حکم احکم این حاکمین
چون بکاری جو نروید غیر جو | قرض تو کردی ز که خواهی گرو
جرم خود را بر کسی دیگر منه | هوش و گوش خود بدین پاداش ده
جرم بر خود نه که تو خود کاشتی | با جزا و عدل حق کن آشتی
رنج را باشد سبب بد کردنی | بد ز فعل خود شناس از بخت نی
آن نظر در بخت چشم احول کند | کلب را کهدانی و کاهل کند
متهم کن نفس خود را ای فتی | متهم کم کن جزای عدل را
توبه کن مردانه سر آور بره | که فمن یعمل بمثقال یره
در فسون نفس کم شو غره | کافتاب حق نپوشد ذره
هست این ذرات جسمی ای مفید | پیش این خورشید جسمانی پدید
هست ذرات خواطر و افتکار | پیش خورشید حقایق آشکار

چون عسل یرسن طوتری غیره تب | اجرت روزک گیدرمی غیره شب
سن نه جهد ایتدک که یوق آکه وصول | یا نه زرع ایتدک که ریعی بی حصول
فعلی کیم تولید ایدر جان و تنک | بل طوتر اوغلک گبی اول دامنک
غیبده صورت اولور فعله سزا | سارقک دار اولدیغی فعلنده جزا
دار دزده بکزمز لیکن عیان | اولدی تصویر خدای غیب دان
شحنه یه الهام حقدر صانکه دار | عدل ایچون قیل بویله صورت آشکار
تا اوله معلوم عدل ایله قضا | نامناسب صانمه بو داد و جزا
چونکه حاکمده بو حکم اولدی همین | نیجه در پس حکم خیر الحاکمین
کست جوده اولمز الا بینه جو | قرض آلان سن کیمدن استرسن گرو
کندی جرمک غیره حمل ایتمه امان | هوش و گوشک طوت مجازاته همان
جرمی بیل کندکدن اولدی ماسبق | اول رضا کار جزا و عدل حق
سوء فعل اولدی سبب هر رنجه بیل | فعلکدر ریشه بختک دگل
احول ایلر چشمی بخته اول نظر | کلب اولور کهدانی و کاهل هنر
نفسکی قیل متهم ای مرد خام | سن جزای عدلی ایتمه اتهام
توبه مردانه در عبده سزا | ذره مثقالی عملده وار جزا
سن فسون نفسه غره اولمه بیل | کافتاب حق بله ذره دگل
اولدی بو ذرات جسمی ای مفید | مهر جسمانی و کنده هپ پدید
ایلر افکار و خواطر ذره وار | پیش خورشید حقایقده مدار

حکایت آن صیادی که خویشتن را در گیاه پیچیده بود و دسته گل و لاله را کله وار بر سر خود فرو کشیده تا مرغان او را گیاه پندارند و آن مرغ زیرک بوی اندکی برد که این آدمیست که برین شکل گیاه ندیده ام اما هم تمام بوی نبرد و بافسون او مغرور شد زیرا در ادراک اول قاطعی نداشت در ادراک گردوم قاطعی داشت و هو الحرص والطمع لاسیما عند فرط الحاجة والفقر قال النبی علیه السلام کاد الفقر ان یکون کفرا

اول صیادک حکایه سیدر که کندی نباتات ایله پوشیده ایلیوب گل و لاله دسته سن کلاه رسمنده باشنه قودیکه طیور آنی گیاه ظن ایده لر مرغ زیرک فی الجمله حس ایتدیکه بو آدمدر زیرا بو شکل اوزره گیاه گورمدم اما اینانه فهمی کامل اولمیوب صیادک افسونه مغرور اولدی زیرا ادراکی قطعی اولمیوب مگر ایله ثانی ادراکی قطعی اولدیکه حرص و طمعدر خصوصا فرط حاجت و افتقارده اوله که خبرده وارد اولمشدر کاد الفقر ان یکون کفرا

رفت مرغی در میان مرغزار | بود آنجا دام از بهر شکار
دانه چندی نهاده بر زمین | وان صیاد آنجا نشسته در کمین
خویشتن پیچیده در برگ و گیاه | تا در افتد صید بیچاره ز راه
مرغک آمد سوی او از ناشناخت | پس طوافی کرد و پیش مرد تاخت

ایتدی برقوش عزم صحن مرغزار | وار ایدی انده ولی دام شکار
اولدی برقاچ دانه موضوع زمین | مرد صیاد ایسه مستور کمین
کندین ایتمش توده برگ گیاه | صید ناچار ایده تا تغلیط راه
بیلمیوب برقوش تجسس کلدی اکا | طوف ایدوب گتدی اول آدمدن یکا

کفت او را کیستی تو سبزپوش / در بیابان درمیان این وحوش
کفت مرد زاهدم من منقطع / با کیاه و برک اینجا منتفع
زهد و تقوی را کزیدم دین و کیش / زانکه میدیدم اجل را پیش خویش
مرک همسایه مرا واعظ شده / کسب و دکان مرا برهم زده
چون باخر فرد خواهم ماندن / خو نباید کرد با هر مرد و زن
رو بخواهم کرد آخر در لحد / آن به آید که کنم خو با احد
چون زنخ را بست خواهند ای صنم / آن به آید که زنخ کمتر زنم
ای بزربفت و کمر آموخته / آخرستت جامهٔ نادوخته
رو بخاک آریم کز وی رسته ایم / دل چرا در بیوفایان بسته ایم
جد و خویشان مان قدیمی چار طبع / ما بخویشی عاریت بستیم طمع
سالها هم صحبتی و همدمی / با عناصر داشت جسم آدمی
روح او خود از نفوس و از عقول / روح اصل خویش را کرده نکول
از عقول و از نفوس پرصفا / نامه می آید بجان کای بیوفا
یارکان پنج روزه یافتی / رو ز یاران کهن برتافتی
کودکان کرچه که در بازی خوشند / شب کشانشان سوی خانه می کشند
شد برهنه وقت بازی طفل خرد / دزد ازناکه قبا و کفش برد
آنچنان کرم او ببازی درفتاد / کان کلاه و پیرهن رفتش زیاد
شب شد و بازیٔ او شد بی مدد / رو ندارد کو سوی خانه رود
نی شنیدی انما الدنیا لعب / باد دادی رخت و کشتی مرتعب
پیش ازانکه شب شود جامه بجو / روز را ضایع مکن درکفت و کو
من بصحرا خلوتی بکزیده ام / خلق را من دزد جامه دیده ام
نیم عمر از آرزوی دلستان / نیم عمر از غصهای دشمنان
جبه را برد آن کله را این ببرد / غرق بازی کشته ما چون طفل خرد
نک شبانکاه اجل نزدیک شد / خل هذا اللعب بسک لا تعد
هین سوار توبه شو در دزد رس / جامها از دزد بستان باز پس
مرکب توبه عجایب مرکب است / بر فلک تازد بیک لحظه ز پست
لیک مرکب را نکه می دار از آن / کو بدزدید آن قبایت را نهان
تا نذزدد مرکبت را نیز هم / پاس دار این مرکبت را دمبدم

حکایت آن شخص که دزدان قوچ او را بدزدیدند بدین
قناعت نکردند بحیله جامهااش را هم دزدیدند

دیدی سن کیمسن که بویله سبزه پوش / بو بیابانده اولورسن چون وحوش
دیدی مرد زاهدم بن منقطع / کیم کیاه ایله حشیشه مقتنع
ایلدم بن زهد و تقوایی محل / چونکه کوردم حاضرم موت واجل
واعظ اولدی باکه مرک همجوار / کسب و دکانی قودم بی اختیار
عاقبت قالسم کرک چون طاق و فرد / الفت ایتمک مرد و زن ایله نه درد
چون اولور منزل بکا کنج لحد / احسن اولدر کسب ایدم قرب احد
بند ایدرلر چون زنخدانم بنم / افضلی عزلت کرکدر سکنم
ای اولان معتاد زربفت و کمر / جامهٔ آخر ندر ایله نظر
بر تراب ایدک ینه اولدر مآب / ربط قلب بیوفایان ناصواب
چار طبع اولدی قدیمی اقربا / بیل طمعدر عاریت قربت بکا
بونجه ییللر ایلمکده همدمی / بو عناصر ایله جسم آدمی
روحه اصل ایدی نفوس ایله عقول / روح ایسه ایلر اصولندن نکول
بو عقول ایله نفوس پرصفا / جانه عرض نامه ده ای بیوفا
پنج روزه یار ایله اولدک ندیم / ایلدک اعراض یاران قدیم
لعب ایله اطفال ایدرلر اشتغال / خانه یه اما کیچه وار انتقال
طفل نورس لعب ایچون عریان اولور / دزد آلوب کفش و قبا نالان اولور
اولقدر شوق ایله لعبه شغل ایدر / کیم کلاه و پیرهندن بی خبر
شب کلوب بازیچه اولدقده تمام / خانه یه یوزیوق واره اول تلخکام
اولدی مسموع انما الدنیا لعب / باد ویردک رختی اولدک مرتعب
شبدن اول جامه کی قیل جست و جو / ضایع ایلر روزکی بو کفت و کو
ایلدم صحراده خلوت اختیار / چونکه کوردم خلقه دزد جامه کار
نصف عمرم آرزوی پیچ پیچ / نصف عمرم غصهٔ دشمنده هیچ
جبه یی بو آلدی اول قاپدی کلاه / طفل وش بن غرقهٔ بازیچه کاه
اولمده شام اجل نزدیکتر / تا بکی بو لعبی کل ترک ایت یتر
اول سوار توبه دزدی قیل طلب / جامه یی سارقدن اخذ ایت تعب
مرکب توبه عجب مرکب اولور / پستدن بر دمده افلاکی بولور
مرکبک اما صقن اندن همان / کیم قبایی ایتدی دزدیده نهان
ایمسون هم مرکبک دزدیده تا / ایله حفظ مرکبه سعیک دوتا

اول شخصک حکایه سیدر که سارقلر قوچنی سرقه ایتدکدنصکره اکا
قناعت ایلمیوب حیله ایله جامه سنی دخی سرقه ایلمشلردر

آن یکی قچ داشت از پس میکشید دزد قچ را برد حبلش را برید
چونکه آکه شد دوان شد چپ و راست تا بیابد کان قچ برده کجاست
بر سر چاهی بدید آن دزد را کو فغان میکرد کای واویلتا
گفت نالان از چه ای اوستاد گفت همیان زرم در چه فتاد
گر توانی در روی بیرون کشی خمس بدهم مر ترا با دلخوشی
خمس صد دینار بستانی بدست گفت او خود این بهای ده قچ است
گر دری بربسته شد ده در کشاد گر قچی شد حق عوض اشتر بداد
جامها بر کند و اندر چاه رفت جامها را برد هم آن دزد تفت
حازمی باید که ره تا ده برد حزم نبود طمع طاعون آورد
او یکی دزدیست فتنه سیرتی چون خیال او را بهر دم صورتی
کس نداند مکر او الا خدا در خدا بگریز و واره زان دغا

برکشی بر قوچ چکردی خلفدن قوچدن ایتدی دزدلر قطع رسن
چونکه آگاه اولدی کتدی سو بسو قنده در اول قوچ ایده تا جست و جو
کوردی بر چاه اوزره دزدی نوا دیردی افغان ایلیوب واویلتا
دیدی بو ناله ندر ای دادخواه دیدی دوشدی چاهه بر کیسه زر آه
قادر ایسک اینمکه اخراج اگر سا که خمس بخش ایدردم بی کدر
خمس صد دیناری قبض ایله همان دیدی بو اون قوچ بهاسیدر عیان
بر قپو مسدود ایسه اون فتح باب کتدی قوچ اولدم شترله کامیاب
اولدی عریان ایتدی عزم قعر چاه سارق ایتدی جامه سن محصول راه
اهل رأی استر ایده تا راهه عزم کیم طمع طاعون اولور بی رأی و حزم
فتنه سیرتدر او دزد بدفعال اولدی بو صورتده هردم چون خیال
کیمسه بیلمز مکرینی الا خدا التجا قیل حقه اندن اول رها

مناظرهٔ مرغ با صیاد در ترهب و در معنی ترهبی که مصطفی علیه السلام نهی کرد از آن امت خود را که لا رهبانیة فی الاسلام

مرغک صیاد ایله ترهبده و معنای ترهبده مناظره ایتدیکیدر که رسول مجتبا علیه افضل التحایانک لا رهبانیة فی الاسلام قول شریفیله امت مرحومه سنی اندن نهی ایتمشلردر

مرغ گفتش خواجه در خلوت مه ایست دین احمد را ترهب نیک نیست
از ترهب نهی کردست آن رسول بدعتی چون در گرفتی ای فضول
جمعه شرطست و جماعت در نماز امر معروف و ز منکر احتراز
رنج بدخویان کشیدن زیر صبر منفعت دادن بخلقان همچو ابر
خیر ناس ان ینفع الناس ای پدر که نه سنگی چه حریفی با مدر
در میان امت مرحوم باش سنت احمد مهل محکوم باش
در جوابش گفت صیاد ای عیار نیست مطلق این که گفتی هوش دار
هست تنهایی به از یاران بد نیک با بد چون نشیند بد شود
گفت عقل هر که را نبود رسوخ پیش عاقل او چو سنگست و کلوخ
چون حمارست آنکه نانش امنیت است صحبت او عین رهبانیت است
هوش او سوی علف باشد چو خر بگذر از وی تا نمانی بی هنر
زانکه غیر حق همه گردد رفات کل آت بعد حین فهو آت
هر چه جز آن وجه باشد هالک است مالک و مالک عکس آن یک مالک است
گرچه سایه عکس شاخست ای پسر هیچ از سایه نتانی خورد بر
هین ز سایه شاخ را میکن طلب در مسبب رو گذر کن از سبب

مرغ صیاده دیدی خلوت عبث دین احمدده ترهبدر حدث
نهی رهبانیت ایتدی اول رسول نیچه ایتدک میل بدعت ای فضول
شرط جمع اولدی جماعتله نماز امر منکردن کرکدر احتراز
رنجنه بدخولرک خیر اولدی صبر خالقه ایصال منافع همچو ابر
ناسه کیم نفع ایده اولدر خیر ناس اولمه چون سنگ و مدر سفلی اساس
امت مرحومه ده ایله قیام سنت احمدده محکوم اول مدام
ویردی صیاد اول قوشه بویله جواب بو سوزک مطلق دگل بودر صواب
یار بددن ایسه وحدت خوب اولور صحبت بددن کشی معیوب اولور
دیدی هر کیم بولمیه عقلی رسوخ پیش عاقلده اولور سنگ و کلوخ
اولدی جامد نان اولان امنیتی عین رهبانیت اولدی صحبتی
عقل و فکرنده علفدر همچو خر فارغ اول اندن قالورسن بی هنر
چونکه غیر حق اولور جمله رفات کل آت بعد حین فهو آت
وجه باقی اولدی هالک ما عدا اولدی جمله عکس مالک ما عدا
گرچه سایه عکسیدر شاخک بلی برخور اولمز سایه دن کمسه ولی
ایله ترک سایه شاخی قیل طلب میل مسببدر انشای سبب

یار جسمانی بود درویش بر کی   صحبتش شومست باید کرد ترک
حکم او هم حکم قبلهٔ او بود   مرده اش خوان چونکه مرده جو بود
هرکه با این قوم باشد راهب است   که کلوخ و سنگ او را صاحب است
خود کلوخ و سنگ کس را ره نزد   زین کلوخان صد هزار آفت رسد
گفت مرغش پس جهاد آنگه بود   کین چنین رهزن میان ره بود
از برای حفظ و یاری و نبرد   بر ره نا ایمن آید شیر مرد
عرق مردی آنگهی پیدا شود   که مسافر همره اعدا شود
چون نبی سیف بودست آن رسول   امت او صفدرانند و فحول
مصلحت در دین ما جنگ و شکوه   مصلحت در دین عیسی غار و کوه
گفت آری گر بود یاری و زور   تا بقوت بر زند بر شر و شور
چون نباشد قوتی پرهیز به   در فرار لایطاق آسان بجه
گفت صدق دل بباید کار را   ور نه یاران کم نیاید یار را
یار شو تا یار بینی بی عدد   زانکه بی یاران بمانی بی مدد
دیو گرگست و تو همچون یوسفی   دامن یعقوب مگذار ای صفی
گرگ اغلب آنگهی گیرا بود   کز رمه شیشک بخود تنها رود
آنکه سنت با جماعت ترک کرد   در چنین مسبع نه خون خویش خورد
هست سنت ره جماعت چون رفیق   بی ره و بی یار افتی در مضیق
راه سنت با جماعت به بود   اسب با اسبان یقین خوشتر رود
لیک هر کمراه را همره مدان   غافلان خفته را آگه مدان
همرهی را جو کزو یابی مدد   همدل و همدرد و جویان احد
همرهی نی کو بود خصم خرد   فرصتی جوید که جامهٔ تو برد
میرود با تو که یابد عقبهٔ   که تواند کردت آنجا نهبهٔ
میرود با تو برای سود خویش   هین منوش از نوش او کان هست نیش
یا بود اشتردلی چون دید ترس   گویدت بهر رجوع از راه درس
یار را ترسان کند ز اشتردلی   اینچنین همره عدو دان نی ولی
یار را از ره برد آن راهزن   مرد نبود آنکه افتد زیر زن
راه جانبازیست در هر غیشهٔ   آفتی در دفع هر جان ششهٔ
راه دین زان رو پر از شور و شراست   که نه راه هر مخنث گوهراست
در ره این ترس امتحانهای نفوس   همچو پرویزن بتمییز سبوس
راه چه بود پر نشان پایها   یار که بود نردبان رایها

یار جسمانی اولور معروض مرک   شوم صحبتدر گرکدر آنی ترک
حکمی اولدی قبله کاهی حکمی پسل   مرده در چون مرده جو در متصل
کیم بو قوم ایله اوله راهب اودر   کیم کلوخ و سنک ایله صاحب اودر
رهزن اولمز کمسه یه سنک و کلوخ   یوز بیک آفت بولدی بونلرده رسوخ
دیدی قوش صیاده پس اولدر جهاد   یولده رهزندن اوله قصد فساد
ایمدی چون حفظ و یاری و نبرد   عزم ایدر راه خطردن شیر مرد
عرق مردانه اودم پیدا اولور   کیم مسافر همره اعدا اولور
چون نبی السیف اولدی اول رسول   امتی اولدی شجیعان و فحول
دینمزده مصلحت جنک و شکوه   دین عیساده ولیکن غار و کوه
دیدی گرچه اویله در وار ایسه زور   تا ایده قوتله دفع شر و شور
یوق چو قوت طاقتک اولدقده طاق   پس که سنتدر فرار لایطاق
دیدی صدق دل گرکدر کار ایچون   یوخسه یاران اکسک اولمز یار ایچون
یار اولورسک یارک اولدی بی عدد   اولمسه یاران قالورسن بی مدد
گرگدر شیطان و سن یوسف مثال   دامن یعقوبی طوت بی انفصال
گرگ ایچون حاصل اولور فرصت اودم   کیم ایده ترک رمه تنها غنم
سنت ایله کیم جماعت ترک ایدر   بو جهانده کندوی بی برگ ایدر
راهدر سنت جماعتدر رفیق   بی رفیق راه اولور کارک مضیق
راه سنتدر جماعت ایله به   اسب اولور اسبان ایچنده منتبه
لیک هر کمراهی همره بیلمه سن   غافل پرخوابی آگه بیلمه سن
اویله همراه استه کیم ایده مدد   اوله همدرد و طلبکار احد
اولدکل همراه اولوب خصم خرد   فرصت استر ایده دست عدری مد
اول سکا همپا که تا فرصت بوله   کاروبارک نهب ایچون قدرت بوله
نفع ایچون کندی سکا همحال اولور   نیشدر نوشی صقن قتال اولور
یا بر اشتردلدر اول کوردکده ترس   راهدن ایلر رجوعی سا که درس
یاری تخویف ایتمدر اشتردلی   بویله همرهدر عدو صانمه ولی
یاری یولدن دور ایدر اول راهزن   پس دکلدر مرد اولان مغلوب زن
راه جانبازانده واردر چوق خطر   هولی هر جان ضعیفی منع ایدر
راه دین اولدی بو یوزدن وقف شور   هر مخنث بو یوله اولمز جسور
خوف رهدر امتحانات نفوس   همچو پرویزن ایدر فرق سبوس
یول ندر چوق چوق نشان پای در   یار ایسه پل نردبان رای در

کیرم آن کرکت نیاید ز احتیاط	بی ز جمعیت نیابی آن نشاط
انکه تنها در رهی او خوش رود	با رفیقان سیر او صد تو شود
با غلیظی خرز یاران ای فقیر	در نشاط آید شود قوت پذیر
هر خری کز کاروان تنها رود	بروی آن ره از تعب ده تا شود
چند سیخ و چند چوب افزون خورد	تا که تنها آن بیابان را برد
مر ترا میکوید آن خر خوش شنو	که نهٔ خر همچنین تنها مرو
انکه تنها خوش رود اندر رصد	با رفیقان بیکمان خوشتر رود
هر نبیٔ اندرین راه درست	معجزه بنمود و همراهان بجست
کر نباشد یاریٔ دیوارها	کی بر آید خانه و انبارها
هر یکی دیوار اکر باشد جدا	سقف چون باشد معلق در هوا
کر نباشد یاریٔ حبر و قلم	کی فتد بر روی کاغذها رقم
این حصیری که کسی میکسترد	کر نه پیوندش بهم بادش برد
حق ز هر جنسی چو زوجین آفرید	پس نتایج شد ز جمعیت بدید
او بکفت و او بکفت از اهتزاز	بحثشان شد اندرین معنی دراز
مثنوی را چابک و دلخواه کن	ماجرا را موجز و کوتاه کن
بعد ازان کفتش که کندم آن کیست	کفت امانت از یتیم بی وصیست
مال ایتامست امانت پیش من	زانکه پندارند مارا مؤتمن
کفت من مضطرم و مجروح حال	هست مردار این زمان بر من حلال
هین بدستوری ازین کندم خورم	ای امین و پارسا و محترم
کفت مفتیٔ ضرورت هم تویی	بی ضرورت کر خوری مجرم شوی
ور ضرورت هست هم پرهیز به	ور خوری باری ضمان آن بده
مرغ پس در خود فرو رفت از زمان	توسنش سر بستد از جذب عنان
چون بخورد آن کندم اندر فخ بماند	چند او یاسین و الانعام خواند
بعد در ماندن چه افسون و چه آه	پیش ازان بایست این دود سیاه
آن زمانکه حرص جنبید و هوس	آن زمان میکو که ای فریادرس
کان زمان پیش از خراب بصره است	بو که بصره وا رهد هم زان شکست
ابک لی یا باکیی یا ثاکلی	قبل هدم البصرة و الموصلی
نح علیّ قبل موتی و اعتفر	لا تنح لی بعد موتی و اصطبر
ابک لی قبل ثبوری فی النوی	بعد طوفان النوی خلّ البکا
آن زمانکه دیو میشد راهزن	آن زمان بایست یاسین خواندن

طوتکه اول کرک ایده سندن احتیاط	سنده بی جمعیت اولمز اول نشاط
کتسه خوشدل بر یوله تنها او کس	سیر ایدر یوز قات رفیقان اولسه پس
ایتسه خر امثال ایله عزم مسیر	اول نشاط ایله اولور قوت پذیر
کار باندن کتسه تنها بر حمار	اکه اون قات صعب اولور اول یولده بار
اول چکر چوق سیخ و چوب ایله کدر	تا بیابان قطع ایده تنها او خر
سا که اول خردن بو در پند حسن	خرد کلسن بویله تنها کتمه سن
اولکه خوشدل ایتسه تنها ده سفر	کر رفیق اولسه دخی اعلا کیدر
بو طریق راستده هر بر نبی	اولدی اعجاز ایله همره مطلبی
اولمسه همکار اکر دیوارلر	ممکن اولمز خانه و انبارلر
بر برندن بشقه اولسه کر جدار	نیجه سقف اولور همارہ پایدار
اولمسه همدم مداد ایله قلم	ثابت اولمز ایدی کاغدده رقم
کور حصیر فرشی ای حکمت نهاد	اولمسه موصول ایدر پژمرده باد
ایلدی هر جنسی زوجین اول مجید	پس نتایج اولدی جمع ایله پدید
اول دیدی بو سویلدی صدکونه راز	اولدی بحثی مرغ و صیادک دراز
مثنوی یی چابک و دلخواه قیل	ماجرایی موجز و کوتاه قیل
صکره صوردی حنطه دن مرغ ندیم	دیدی کیم ایتدی امانت بر یتیم
مالی ایتام ایدر بنده رهین	انلرک ظننده بن اولدم امین
دیدی مضطرم اولوب پژمرده حال	باکه پس مردار اولور شمدی حلال
طعمهٔ کندمده اذن اولسه کرم	ای امین پارسا و محترم
دیدی مفتیٔ ضرورت یینه سن	جرم ایدرسنی ضرورت طعمه دن
اتقا خوشش هم ضرورتده عیان	اکل ایدر ایسک کرک باری ضمان
مرغ اودم اقبال دانه ایلدی	ایتدی جرأت توسن حرص بدی
اولدی طعم دانه دن محبوس دام	باشلدی اوراد و تعویذه تمام
عجزدن صکره چه افسون و چه آه	اندن اوّل استر اول دود سیاه
سنده ظاهر اوله چون حرص و هوس	اولزمان قیل ورد کای فریادرس
قیل خراب بصره دن اوّل نیاز	اوله تا بصره رهای ترک و تاز
قیل بکا ای کریه ساز اضطراب	اولمدن موصل ایله بصره خراب
خاک بر سر نوحه قیل قبل الممات	نوحه ایتمه صابر اول بعد الوفات
سن هلاکمدن مقدم قیل بکا	اغلمه چونکیم هلاک اولم بکا
اولزمانکیم اوله شیطان راهزن	سورهٔ یاسین تلاوت ایله سن

پیش ازان کاشکسته گردد کاروان ‖ آنزمان چوبک بزن ای پاسبان

منهزم اولمزدن اول کاربان ‖ قیل اغاثه رسمنی ای پاسبان

حکایت آن پاسبان که خاموش شد تا دزدان رخت تاجران بردند کلی بعد ازان هیها و پاسبانی میکرد

اول پاسبانک حکایتیدر که سارقلر امتعهٔ تاجرانی تمام نهب و غارت ایدنجه سکوت ایدوب اندنصکره هیهای پاسبانی یه آغاز ایتدیکیدر

پاسبانی خفت دزد اسباب برد ‖ رختها را زیر هر خاکی فشرد

روز شد بیدار شد آن کاربان ‖ دید رفته رخت و سیم و اشتران

پس بدو گفتند ای حارس بگو ‖ که چه شد این رخت و این اسباب کو

گفت دزدان آمدند اندر نقاب ‖ رختها بردند از پیشم شتاب

قوم گفتندش که ای چون تل ریگ ‖ پس چه میکردی کیی ای مرده ریگ

گفت من یک کس بدم ایشان گروه ‖ با سلاح و با شجاعت با شکوه

گفت اگر در جنگ کم بودت امید ‖ نعرهٔ زن کای کریمان برجهید

گفت آندم کارد بنمودند و تیغ ‖ که خمش ورنی کشیمت بیدریغ

آنزمان از ترس من بستم دهان ‖ این زمان هیهای و فریاد و فغان

آنزمان بست آن دمم که دم زنم ‖ این زمان چندانکه خواهی هی کنم

چونکه عمرت برد دیو فاضحه ‖ بی نمک باشد اعوذ و فاتحه

گرچه باشد بی نمک اکنون چنین ‖ هست غفلت بی نمکتر زان یقین

همچنین هم بی نمک می نال نیز ‖ که ذلیلانرا نظر کن ای عزیز

قادری بیگاه باشد یا بگاه ‖ از تو چیزی فوت کی شد ای اله

گفت لا تأسوا علی ما فاتکم ‖ کی شود از قدرتش مطلوب گم

خفته و خاموش اولوب بر پاسبان ‖ ایتدی دزدان نهب مال تاجران

چونکه بیدار اولدی گوندز کاربان ‖ گوردیلر گتمش متاع و اشتران

دیدیلر ای حارس آلوده بخت ‖ قنده گتدی بو متاع و مال و رخت

دیدی دزدان گلدی مستور نقاب ‖ مال و رختی ایتدیلر نهبه شتاب

دیدیلر قوم اکه ای عین جماد ‖ پس نه دربونده توقف گمدن مراد

دیدی بن بر کمسه انلر بر گروه ‖ پرسلاح و پرشجاعت پرشکوه

دیدی جنگه یوق ایسه قدرت تمام ‖ نعره سازاول ایده لم جمله قیام

دیدی اول دم ایتدیلر اظهار تیغ ‖ ساکت اول یوخسه هلاکک بیدریغ

اولزمان مسدود خوف ایدی دهان ‖ شمدی پیک هیهای و فریاد و فغان

اولزمان دمبسته اولدم بی صدا ‖ شمدی بی حد ایلیم صوت و ندا

چونکه عمرک قاپدی دیو فاضحه ‖ بی نمک اولدی اعوذ و فاتحه

بی نمکدر گرچه شمدی همنمک ‖ اندن افزون بی نمکدر غفلتک

بی نمک اولسون همان اول ناله خیز ‖ کیم ذلیلانه نظر قیل ای عزیز

اویله قادرسن که بیگاه و بگاه ‖ سندن اولمز فوت اشیا یا اله

دیدی لا تأسوا علی ما فاتکم ‖ قدرتندن بیلدگل مطلوب گم

حواله کردن مرغ گرفتاریٔ خود را در دام بفعل و مکر و زرق زاهد و جواب گفتن زاهد مرغ را

مرغ کندینک دامه گرفتارلغنی زاهدک فعل و مکر و زرقنه حواله ایلدکده زاهدک مرغه جوابیدر

گفت آن مرغ این سزای آن بود ‖ کو فسون زاهدانرا بشنود

گفت زاهد نی سزای آن نشاف ‖ کو خورد مال یتیمان از گزاف

بعد ازان نوحه گری آغاز کرد ‖ که فخ و صیاد لرزان شد ز درد

کز تناقضهای دل پشتم شکست ‖ بر سرم جانا بیا می مال دست

زیر دست تو سرم را راحتیست ‖ دست تو در شکر بخشی آیتیست

سایهٔ خود از سر من برمدار ‖ بیقرارم بیقرارم بیقرار

خوابها بیزار شد از چشم من ‖ در غمت ای رشک سرو و یاسمن

گر نیم لایق چه باشد گر دمی ‖ ناسزایی را بپرسی در غمی

دیدی اول قوش بوا کا اولدی جدیر ‖ کیم اوله افسون زهاده اسیر

دیدی زاهد آکه لایق بو حدث ‖ اکل ایده مال یتیمانی عبث

صکره آغاز ایتدی فریاده تمام ‖ اولدی لرزان درد ایله صیاد و دام

بو تناقضلرله دل ویردی شکست ‖ اول باشم اوزره بنم مال ایده دست

زیر دستک راحت سر در بکا ‖ دستک اولدی نشوه بخشای صفا

سایه کی ایله باشم اوزره مدار ‖ بیقرارم بیقرارم بیقرار

خوابلر چشممده بیزار محن ‖ غصهٔ عشقکله ای رشک سمن

لایق اولمزسم بولور بردم اگر ‖ ناسزانک غمنده حالن صورسلر

مرعدم را خود چه استحقاق بود	که برو لطفت چنین درها گشود
خاک گرگین را کرم آسیب کرد	ده گهر از نور حس در جیب کرد
پنج حس ظاهر و پنج نهان	که بشر شد نطفهٔ مرده ازان
توبه بی توفیقت ای نور بلند	چیست جز بر ریش توبه ریشخند
سبلتان توبه یک یک بر کنی	توبه سایه است و تو ماه روشنی
ای ز تو ویران دکان و منزلم	چون ننالم چون بیفشاری دلم
چون گریزم زانکه بی تو زنده نیست	بی خداوندیت بود بنده نیست
جان من بستان تو ای جان را اصول	زانکه بی تو گشته ام از جان ملول
عاشقم من بر فن دیوانگی	سیرم از فرهنگی و فرزانگی
چون بدرّد شرم گویم راز فاش	چند ازین صبر و زحیر و ارتعاش
در حیا پنهان شدم همچون سجاف	ناگهان بجهم ازین زیر لحاف
ای رفیقان راهها را بست یار	آهوی لنگیم و او شیر شکار
جز که تسلیم و رضا کو چارهٔ	در کف شیر نری خونخوارهٔ
او ندارد خواب و خور چون آفتاب	روحها را میکند بی خورد و خواب
که بیا من باش یا همخوی من	تا ببینی در تجلی روی من
ور نه دیده چون چنین شیدا شدی	خاک بودی طالب احیا شدی
گر ز بی سویت نداد ست او علف	چشم جانت چون بماندست آن طرف
گربه بر سوراخ زان شد معتکف	که ازان سوراخ شد او معتلف
گربهٔ دیگر همی گردد ببام	گز شکار مرغ یابید او طعام
آن یکی را قبله شد جولاهگی	وان یکی حارس برای جامگی
وان یکی بیکار و رو در لامکان	که ازان سو دادیش تو قوت جان
کار او دارد که حق را شد مرید	بهر کار او ز هر کاری برید
دیگران چون کودکان این روز چند	تا شب ترحال بازی میکنند
خوابناکی کو ز یقظت می جهد	دایهٔ وسواس عشوه‌ش میدهد
رو بخسب ای جان که نگذاریم ما	که کسی از خواب بجهاند ترا
هم تو خود را بر کنی از بیخ خواب	همچو تشنه که شنود او بانگ آب
بانگ آبم من بگوش تشنگان	همچو باران میرسم از آسمان
برجه ای عاشق بر آور اضطراب	بانگ آب و تشنه و انگاه خواب

حکایت آن عاشق که شب بیامد بر امید وعدهٔ معشوق بدان وثاقی که اشارت کرده بود و بعضی از شب منتظر بود خوابش

پس نه استحقاق واریو قده اکا	ایتدی لطفک فتح باب ایله عطا
فضلک ایتدی خاک ناچیزه نظر	ملکی اولدی نور حسدن اون گهر
پنج حس ظاهر و پنج نهان	نطفهٔ مرده بشر اولدی عیان
توبه بی توفیق ای نور بلند	اولمز الا توبه کاره ریشخند
توبه توفیقگله در رونق پذیر	توبه سایه رحمتک بدر منیر
ای دکان و منزلم سندن خراب	ایتمیم می ناله دل پر اضطراب
قنده گتسم بنده یوق سنسز حیات	بنده ده بی فضل مولا یوق ثبات
جانم آل ای جانه فیاض اصول	اولمشم سنسز دل و جاندن ملول
عاشقم فن جنونه بن مدام	سیر چشمم عقل و حکمتدن تمام
چونکه چاک شرمم ایتدم رازی فاش	تا کی صبر و شکیب و ارتعاش
چون سجاف اولدم حیاده بن نهان	ایلرم شمدنگرو گندم عیان
ای رفیقان یوللری بند ایتدی یار	بز غزال لنگز اول شیر شکار
چاره یوق الا که تسلیم و رضا	سوق ایده چون پنجهٔ شیره قضا
خواب و خور یوق انده همچون آفتاب	هم ایدر ارواحی اول بی خورد و خواب
دیر که گل اخلاقم ایله ایله خوی	گوستره تا کیم تجلی سا که روی
گورمدکسه پس نه شیدایی ذات	خاک ایدک اولدک طلبکار حیات
ویرمدیسه بی جهت سا که علف	چشم جانگده نه قالدی اول طرف
گربه سوراخ اوزره اولدی معتکف	کیم مقدم اولدی اندن معتلف
گربه وار جولانگهی بام بوت	ایده صید مرغ ایله تا جلب قوت
بیرینک کاری حیاکت مکسبی	اولدی بر حارس وظیفه مطلبی
اول بری بی کار و روی لامکان	کیم اکا اندن ویرلمش قوت جان
ایش اودر حقه مرید اوله کشی	اول ایش ایچون ترک ایده آخر ایشی
گونلرنده نیچه لر چون کودکان	تا شب رحلت اولور بازی کنان
خوابناکه گلسه بیداری اگر	دایهٔ وسواس ایلر عشوه لر
دیر که در خواب اول قومم جانا آنی	خوابدن بیدار ایده تا کیم سنی
کندیکی سن کندک ایت مهجور خواب	تشنه آسا کیم اوله مسموعی آب
تشنگانک سمعنه بن صیت آب	آسماندن صانکه باران سحاب
شوق ایله ای عاشق ایله اضطراب	صیت آب ایله ایدرمی تشنه خواب

اول عاشقک حکایتیدر که وعدهٔ معشوق امیدی اوزره اشارت ایلدیکی مقامه گلوب گیجه نک بر مقداری منتظر ایکن مغلوب خواب

بربود

بربود معشوق آمد بهر انجاز وعده واورا خفته یافت جیبش پر جوز کرد واو را خفته گذاشت وباز گشت

عاشقی بودست در ایام پیش　　پاسبان عهد اندر عهد خویش
سالها در بند وصل ماه خود　　شاه مات و مات شاهنشاه خود
عاقبت جوینده یابنده بود　　که فرج از صبر زاینده بود
گفت روزی یار او کامشب بیا　　که بپختم از پی تو لوبیا
در فلان حجره نشین تا نیمشب　　تا بیایم نیم شب من بی طلب
مرد قربان کرد و نانها بخش کرد　　چون پدید آمد مهش از زیر گرد
شب دران حجره نشست او گرم دار　　بر امید وعدهٔ آن یار غار
بعد نصف اللیل آمد یار او　　صادق الوعدانه آن دلدار او
عاشق خود را فتاده خفته دید　　اندکی از آستینش او درید
گردکانی چند اندر جیب کرد　　که تو طفلی گیر این می باز نرد
چون سحر از خواب عاشق بر جهید　　آستین و گردکانها را بدید
گفت شاه ما همه صدق و وفاست　　انچه بر ما میرسد آن هم زماست
ای دل بی خواب ما زین ایمنیم　　چون حرس بر بام چوبک میزنیم
گردکان ما درین مطحن شکست　　هرچه گوییم از غم خود اندکست
عاذلا چند این صلای ماجرا　　پند کم ده بعد ازین دیوانه را
من نخواهم عشوهٔ هجران شنود　　آزمودم چند خواهم آزمود
هرچه غیر شورش و دیوانگیست　　اندرین ره دوری و بیگانگیست
هین بنه بر پایم آن زنجیر را　　که دریدم سلسلهٔ تدبیر را
غیر آن جعد نگار مقبلم　　گر دو صد زنجیر آری بگسلم
عشق و ناموس ای برادر راست نیست　　بر در ناموس ای عاشق مه ایست
وقت آن آمد که من عریان شوم　　نقش بگذارم سراسر جان شوم
ای عدوی شرم و اندیشه بیا　　که دریدم پردهٔ شرم و حیا
ای ببسته خواب جان از جادوی　　سخت دل یارا که در عالم تویی
هین گلوی صبر گیر و می فشار　　تا خنک گردد دل عشق ای سوار
تا نسوزم کی خنک گردد دلش　　ای دل ما خاندان و منزلش
خانهٔ خود را همی سوزی بسوز　　کیست آنکس که بگوید لا یجوز
خوش بسوز این خانه را ای شیر مست　　خانهٔ عاشق چنین اولیتر است

اولدقده انجاز وعدا ایچون معشوق گلوب آنی خوابده بولدی جیبنی جوز ایله پرایدوب اول عاشق خواب آلودی علی حاله ترکله رجوع ایلدی

سابقا وار ایدی بر عاشق تمام　　پاسبان عهد دور ایدی مدام
اولدی وصل ماهنه ییللرجه بند　　شاه مات و مات شاه سربلند
عاقبت طالب اولان واصل اولور　　صبر ایله البت فرج حاصل اولور
دیدی بر گون اکا یاری گل بو شب　　ساکه ترتیب ایلدم بزم طرب
وار فلان یرده اوتور تا نیم شب　　نیم شب اوله تلاقی بی طلب
مرد قربان ایتدی قلدی بذل نان　　چونکه اولدی ماه مقصودی عیان
اولدی شب حجره نشین اولدقده کار　　اول امید وعدا ایچون گیم ایتدی یار
کچدی نصف اللیل گلدی یار خواب　　صادق الوعد ایدی اول دلدار خواب
عاشقی افتاده گوردی خوابناک　　ایتدی طرف آستیننن جزئی چاک
جوز ایله پر ایتدی جیبن یعنی بیل　　طفل سن وار جوز ایله بازیچه قیل
خوابدن عاشق اویاندی چون سحر　　آستینه جوز ایله ایتدی نظر
دیدی اولدی شاه پر صدق و وفا　　بزده بزدندر ینه رنگ جفا
ای دل بی خواب اندن ایمنز　　حارس آسا بامده چوبک زنز
جوز مزبو آسیا ایتدی شکست　　هرنه سویلرسم غمدن اولدی پست
ای ملامتگر نه در بو دمدمه　　بعد ازان دیوانه یه پند ایلمه
عشوهٔ هجرانه طوتدم گوش جان　　امتحان ایتدم نیچه بر امتحان
هرنه اولمز شورش و دیوانگی　　اول بو یولده دوری و بیگانگی
امدی پایم قیل او زنجیر ایله بند　　بند تدبیر اولمزانده سودمند
زلف یار مقبلمدن غیری بیل　　ایکیوز زنجیری چاک ایلر بو دل
عشق و ناموس ای برادر اولدی خام　　ایلمه ناموسی ای عاشق مقام
گلدی اول هنگامکه بن عریان اولم　　محو ایدوب نقشم سراسر جان اولم
ای عدوی شرم و فکر و وهم و باک　　ایلرم ستر حیا و شرمی چاک
سحر ایله ای عقد خواب جان ایدن　　سخت دل بر یار جان عالمده سن
طوت گلوی صبرم ایت افشرده سن　　تا اوله خرم دل عشق ای حسن
یانمم بن ایلمز خرم دلی　　اولکه قلبمدر مقام و منزلی
خانه که استرسن اول احراق ساز　　کیمدر اولکیم دیرمیه اکه جواز
قیل همان اول خانه یی پر سوز و تاب　　خوش شدر اولمق خانهٔ فاسق خراب

بعد ازین این سوز را قبله کنم
زانکه شمعم من بسوزش روشنم

خواب را بگذار امشب ای پدر
یکشبی در کوی بیخوابان گذر

بنگر اینهارا که مجنون گشته اند
همچو پروانه بوصلت کشته اند

بنگر این کشتیٔ خلقان غرق عشق
اژدهایی گشت گویی حلق عشق

اژدهایی ناپدید و دلربا
عقل همچون کوه را او کهربا

عقل هر عطار کاگه شد ازو
طبلها را ریخت اندر آب جو

رو کزین جو برنیایی تا ابد
لم یکن حقا له کفوا احد

ای مزوّر چشم بگشا و ببین
چند گویی می ندانم آن و این

از وبای زرق و محرومی برآ
در جهان حیّ و قیومی درآ

تا نمی بینم همی بینم شود
وین ندانمهات میدانم بود

بگذر از مستی و مستی بخش باش
زین تلون نقل کن در استواش

چند نازی تو بدین مستی بس است
بر سر هر کوی چندان مست هست

گر دو عالم پر شود سرمست یار
جمله یک باشند وان یک نیست خوار

این ز بسیاری نیابد خواریی
خوار که بود تن پرستی ناریی

گر جهان پر شد ز نور آفتاب
کی بود خوار آن تف خوش التهاب

لیک با این جمله بالاتر خرام
چونکه ارض الله واسع بود و رام

گرچه این مستی چو باز اشهبست
برتر از وی در زمین قدس هست

رو سرافیلی شو اندر امتیاز
در دمندهٔ روح و مست مست ساز

مست را چون دل مزاح اندیشه شد
این ندانم وان ندانم پیشه شد

این ندانم وان ندانم بهر چیست
تا بگویی آنکه میدانیم کیست

نفی بهر ثبت باشد در سخن
نفی بگذار و ز ثبت آغاز کن

نیست این و نیست آن هین واگذار
آنکه آن هستست آنرا پیش آر

نفی بگذار و همان هستی پرست
این درآموز ای پدر زان ترک مست

استدعای امیر ترکِ مخمور مطرب را بوقت صبوح
وتفسیر این حدیث شریف که ان الله تعالی شرابا اعدّه
لاولیائه اذا شربوا سکروا واذا سکروا طابوا
الی آخر الحدیث ❁ می درخم اسرار ازان میجوشد
تا هر که مجرّد است ازان می نوشد ❁
قال الله تعالی ان الابرار یشربون
❁ این می که تو میخوری حرامست ❁

بعد ازان بو سوز اولور قبله بکا
بنکه شمعم سوزشیلر روشنا

بو گیجه ترک ایله خوابی ای پسر
کوی بیخوابانه برشب قیل گذر

بونلره باق اولدیلر دیوانه وش
وصلته جان ویردیلر دیوانه وش

زورقی بو خلقک اولدی عشقده غرق
اژدها درصانکه عشق تیز برق

دلربا نادیده دربو اژدها
کوه پیکر عقله در اول کهربا

عقلی هر عطارک اندن آلسه بو
طبله‌سن ایلر فدای آب جو

سا که بو جودن رها یوقدر ابد
کیم اکا حق اوزره کفوا اولمز احد

ای مزوّر آچ گوزک اول دوربین
تا بکی دیرسنکه بیلمم آن واین

فارغ اول بو زرق و محرومیدن
کور جهان حیّ و قیومیدر

تا که نامنظور اولان مفهوم اوله
ساکه مجهولات هپ معلوم اوله

نشوه بخش اول کچ بو مستیدن بتر
ایله تمکینه تلوّندن سفر

تا بکی مستی ایله بو فخر پست
هر سر کوی اوزره وار در بونجه مست

گر دو عالم اولسه پر سرمست یار
بر اولورلر جمله اولمزلیک خوار

صانمه کیم کثرتدن انلر خوار اوله
خوار اودر کیم تن پرست نار اوله

عالمی پر ایتسه نور آفتاب
خوار اولورمی اول ضیای مستطاب

جمله دن بالاتر ایت لیکن خرام
چونکه ارض الله واسعدر تمام

گرچه مستی باز اشهبدر ولی
وار زمین قدسک اندن افضلی

اول چو اسرافیل اهل امتیاز
نفخه بخش روح و مست مست ساز

مست ایچون چونکیم مزاح اندیشه در
این و آن بیلمم انکچون پیشه در

بونی آنی بیلمزم دیرسن همان
کیمی بیلدک سویله هم ایله بیان

نفی ایله اثباتدر سوزده مرام
نفیی قو اثباته آغاز ایت تمام

این و آن یوقدر دیمکدن کچ همان
اولکه اولوار درآنی ایله بیان

ترک نفی ایت وار اقرار ایله سن
قیل تعلم کاری ترک مستدن

امیر ترک مخمورک وقت صبوحده استدعای مطرب ایتدیکیدر
وان الله تعالی شرابا اعدّه لاولیائه اذا شربوا سکروا واذا سکروا
طابوا واذا طابوا طاشوا واذا طاشوا طاروا واذا طاروا طربوا ثم قاموا
هاموا ثم شخصوا ابصروا ثم ذابوا اخلصوا ثم بلغوا ووصلوا واذا وصلوا
بقوا واذا بقوا صاروا ملوکا فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر
واذا وجدوا هذا یقولون قولا لا یفهمه الا السکارا تمام حدیث
شریفنک تفسیریدر که حق تعالی ان الابرار یشربون بیوردی

مامی

ما می نخوریم جز حلالی ۞ جهد کن تا زنیست
هست شوی ۞ وز شراب
خدای مست شوی ۞

می در خم اسرار از ان میجوشد ۞ تا هر که مجرد است از ان می نوشد
این می که تو میخوری حرامست ۞ ما می نخوریم جز حلالی ۞ جهد کن
تا زنیست هست شوی ۞ وز شراب خدای مست شوی ۞

اعجمی ترکی سحر آگاه شد ۞ وز خمار خمر مطرب خواه شد
مطرب جان مونس مستان بود ۞ نقل و قوت و قوت مستی آن بود
مطرب ایشانرا سوی مستی کشید ۞ باز مستی از دم مطرب چشید
ان شراب حق بدان مطرب برد ۞ وین شراب تن ازین مطرب چرد
هر دو گر یک نام دارد در سخن ۞ لیک شتان زین حسن تا ان حسن
اشتباهی هست لفظی در بیان ۞ لیک خود کو آسمان تا ریسمان
اشتراک لفظ دائم رهزن است ۞ اشتراک گبر و مؤمن در تن است
جسمها چون کوزهای بسته سر ۞ تا که در هر کوزه چه بود آن نگر
کوزهٔ آن تن پر از آب حیات ۞ کوزهٔ این تن پر از زهر ممات
گر بمظروفش نظر داری شهی ۞ ور بظرفش بنگری تو گمرهی
لفظ را مانندهٔ این جسم دان ۞ معنی اش را در درون مانند جان
دیدهٔ تن دائماً تن بین بود ۞ دیدهٔ جان جان پرفن بین بود
پس ز نقش لفظهای مثنوی ۞ صورتی ضالست و هادی معنوی
در نبی فرمود کین قرآن ز دل ۞ هادی بعضی و بعضی را مضل
الله الله چونکه عارف گفت می ۞ پیش عارف کی بود معدوم شی
فهم تو چون بادهٔ شیطان بود ۞ کی ترا وهم می رحمان بود
این دو انبازند مطرب با شراب ۞ این بدان وآن بدین آرد شتاب
پر خماران از دم مطرب چرند ۞ مطربانشان سوی میخانه برند
آن سر میدان واین پایان اوست ۞ دلشده چون گوی در چوگان اوست
در سر آنچه هست گوش انجا رود ۞ در سر ار صفراست ان سودا شود
بعد ازان این دو به بیهوشی روند ۞ والد و مولود آنجا یک شوند
چونکه کردند آشتی شادی و درد ۞ مطربانرا ترک ما بیدار کرد
مطرب آغازید بیتی خوابناک ۞ که انلنی الکاس یا من لا اراک
انت وجهی لا عجب ان لم اراه ۞ غایة القرب حجاب الاشتباه
انت عقلی لا عجب ان لم ارک ۞ من وفور الالتباس المشتبک
جئت اقرب انت من حبل الورید ۞ کم اقل یا یا نداء للبعید
بل اغالطهم انادی فی القفار ۞ کی اکتم من معی ممن اغار

اعجمی بر ترک هنگام سحر ۞ استدی مطرب خمار ایله مگر
مطرب جان مونس مستان اولور ۞ نقل و قوت و قوت دوستان اولور
انلری مطرب ایدر مست نشاط ۞ نطق مطربدن بولورلر انبساط
اول شراب روح او مطربدن مزید ۞ بو شراب تن بو مطربده بدید
ایکیسی بر نام ایله ایتدی صدور ۞ بو حسندن اول حسن اما که دور
اشتباه لفظ اولور گرچه عیان ۞ لیک قنده آسمان و ریسمان
اشتراک لفظ سنده بنده در ۞ اشتراک گبر و مؤمن تنده در
اولدی تنلر کوزه آسا بسته سر ۞ کوزه ده امانه وار ایله نظر
کوزهٔ تن انده پر آب حیات ۞ اول برنده لیک پر زهر ممات
منظرک مظروف ایسه اگاهسن ۞ ظرفه ایلرسک نظر گمراهسن
لفظدر مانند جسم بی فتوح ۞ لیک معنا لفظ ایچنده اولدی روح
دیدهٔ تن دائماً تن بین اولور ۞ دیدهٔ جان جان روشن بین اولور
نقش الفاظ ایله باقسک مثنوی ۞ ضالدر صوری وهادی معنوی
دیدی قرآنده بو قرآن متصل ۞ بعض ایچون هادی اولور بعضه مضل
الله الله چونکه عارف دیدی می ۞ پیش عارفده دگل معدوم شی
چونکه فهمک بادهٔ شیطان اولور ۞ نیجه سنده نشوهٔ رحمان اولور
مشترکدر ایکی مطرب هم شراب ۞ بو آنکله اول بونکله نشوه یاب
پر خمارانه دم مطرب چرا ۞ مطرباندر انلره حالت نما
اول سر میدان و بو پویان اکا ۞ دلشده گوی اولدی اول چوگان اکا
هر نه وار باشده قولق همپا اولور ۞ سرده صفرا اولسه گر سودا اولور
صکره بو ایکی یه بیهوشی ممد ۞ والد و مولود اولورلر متحد
چون غم و شادی یه صلح اولدی حری ۞ ترک بیدار ایلدی مطربلری
بیته آغاز ایتدی مطرب خوابناک ۞ کاسه صون ای غیر مرئی ذات پاک
کور سم اولمز عجب ای قبله گاه ۞ فرط قرب اولدی حجاب اشتباه
سنده عقلم کور سم اولمز عجب ۞ التباسک وفرتی اولدی سبب
قربک مغلوبیدر حبل ورید ۞ تا بکی یا یا منادای بعید
بو ندا ده ایلرم تغلیط بن ۞ کتم معشوق ایچون غیردن

درامدن ضریر در خانهٔ مصطفی صلی الله علیه وسلم وگریختن عایشهٔ صدیقه رضی الله عنها از پیش ضریر وگفتن رسول علیه السلام که چه می گریزی او ترا نمی بیند وجواب دادن عایشه رضی الله عنها رسول علیه السلام را

اندر آمد پیش پیغمبر ضریر — کای نوابخش تنور هر خمیر
ای تو میرآب و من مستسقیم — مستغاث المستغاث ای ساقیم
چون درآمد آن ضریر از در شتاب — عایشه بگریخت بهر احتجاب
زانکه واقف بود آن خاتون پاک — از غیوری رسول رشکناک
هر که زیباتر بود رشکش فزون — زانکه رشک از ناز خیزد یا بنون
گنده پیران شوی را قماد هند — چونکه از زشتی و پیری آگهند
چون جمال احمدی در هر دو کون — کی بدست ای فر یزدانیش عون
نازهای هر دو کون او را رسد — غیرت آن خورشید صد تو را رسد
کاندر افکندم بکیوان گوی را — درکشید ای اختران هی روی را
در شعاع بی نظیرم لا شوید — ورنه پیش نور من رسوا شوید
از کرم من هر شبی غائب شوم — کی روم الا نمایم که روم
تا شما بی من شبی خفاش وار — پر زنان پرید گرد این مطار
همچو طاوسان پری عرضه کنید — باز مست و سرکش و معجب شوید
بنگرید آن پای خود را زشت ساز — همچو چارق کان بود شمع ایاز
رونمایم صبح بهر گوشمال — تا نگردید از منی ز اهل شمال
ترک آن کن که درازست این سخن — نهی کردست از درازی امر کن

صاحب سعادت افندمز صلی الله علیه وسلمک سعادتخانه لرینه بر ضریر گلوب صدیقه رضی الله عنها اول ضریردن گریز ایلدیکنده رسول اکرم علیه الصلوة والسلام نیچون گریزان اولورسن اول سنی گورمز بیوردقلرنده عایشهٔ صدیقه رضی الله عنهانک ویردیکی جوابدر

گلدی درگاه رسوله بر ضریر — دیدی سن سن دلنواز هر فقیر
بنده استسقاسن ایسه میرآب — الغیاث ای ساقیٔ کوثرآب
چونکه گلدی اول ضریر ایتدی شتاب — عایشه اولدی گریزان حجاب
چون بیلوردی اول زن پاکیزه دل — غیرت ذات رسولی متصل
هر که احسندر اولور رشکی فزون — منبعثدر نازدن رشک درون
ضره یه فرتوته لر ویردی رضا — چونکه زشت و پیر ایدر آنی قضا
ایکی عالمده جمال احمدی — بولدی حقدن نور و حسن سرمدی
فخر کونینک اکا تأییددر — حسنی یوزقات غیرت خورشیددر
ایتدی کیوانه فکنده گوینی — اختران پوشیده ایتدی روینی
صالدی پرتو اول شعاع بینظیر — اولدی نور طلعتی آفاق گیر
مهر اولور گویا که هر شب مستتر — آفل اولمز لیکن اویله گوستر
تا گیجه خفاش آسا اختران — اوله پرواز مطار پرزنان
همچو طاوسان ایدوب اظهار پر — اوله لر سرگرم عجب و کر و فر
پاینه اما نظرده نوحه ساز — چارق آسا کیم اولور شمع ایاز
صبح اولنجه رونمای گوشمال — فرق اولور اهل یمین ایله شمال
آنی ترک ایتکیم دراز اولدی سخن — طولدن نهی ایتدی زیرا امر کن

امتحان کردن مصطفی علیه السلام عایشه را رضی الله عنها که چه پنهان میشوی پنهان مشو که اعمی ترا نمی بیند تا پدید آید که عایشه رضی الله عنها از ضمیر مصطفی علیه السلام واقف هست یا خود مقلد گفت ظاهر است

گفت پیغمبر برای امتحان — او نمی بیند ترا کم شو نهان
کرد اشارت عایشه با دستها — او نبیند من همی بینم ورا
غیرت عقلست بر خوبیٔ روح — پر ز تشبیهات و تمثیل این نصوح
با چنین پنهانیٔ کین روح راست — عقل بر وی اینچنین رشکین چراست

سلطان انبیا افندمز علیه الصلوة والسلامک صدیقه رضی الله عنهایه نه پنهان اولورسن اولمه چونکه اعمی سنی گورمز دیو امتحان بیوردقلریدر که تا ضمیر منیر نبوی علیه الصلوة والسلامه صدیقه رضی الله عنها واقفمیدر یوخسه قول مقلدمیدر ظاهر اوله

دیدی پیغمبر برای امتحان — اول سنی گورمز نیچون اولدک نهان
عایشه ایتدی اشارت کیم شها — گورمز اول منظور اولور اما بکا
عقل اولور غیرتنمای حسن روح — کاری تشبیهات و تمثیل وضوح
روح ایچون ثابت اولورکن بو خفا — رشک عقل آکا نیچون دردائما

ازکه

از که پنهان میکنی ای رشک خو انکه پوشیده است نورش روی او
میرود بی روی پوش این آفتاب فرط نور اوست رویش را نقاب
از که پنهان میکنی ای رشک ور کآفتاب از وی نمی پیند اثر
رشک از آن افزونترست اندر تنم گر خودش خواهم که هم پنهان کنم
ز آتش رشک گران آهنگ من با دو چشم و گوش خود در جنگ من
چون چنین رشکیست ای جان و دل پس دهان بربند و گفتن را بهل
ترسم ار خامش کنم آن آفتاب از سوی دیگر بدرّاند حجاب
در خموشی گفت ما اظهر شود که ز منع آن میل افزونتر شود
گر بغرّد بحر غرّش کف شود جوش احببت بان اعرف شود
حرف گفتن بستن آن روزنیست عین اظهار سخن پوشیدنیست
بلبلانه نعره زن در روی گل تا کنی مشغولشان از بوی گل
تا بقل مشغول گردد گوششان سوی روی گل نپرّد هوششان
پیش این خورشید کو بس روشنیست در حقیقت هر دلیلی رهزنیست

کیمدن ایلرسن نهان ای رشکخو آنی کیم نوری ایده پوشیده رو
رو گشاده جلوه ایلر آفتاب رو ینه افراط نوریدر نقاب
کیمدن ایلرسن نهان ای رشکور کور مزاندن مهر عالمتاب اثر
رشک افزونتر دراندن تنده هم استرم کیم اوله پنهان بنده هم
آتش رشک گران آهنگدن فارغ اولمز چشم و گوشم جنکدن
سنده چون وار بویله رشک ای جان و دل طی گفتار ایت دهانک بسته قیل
خوفم اول اوسم خموش اول آفتاب سمت آخردن ایدر خرق حجاب
ساکت اولسق نطقمز اظهر اولور منع ایله اول میل افزونتر اولور
موج بحر عشقی کیم پر کف اولور جوششی احببت ان اعرف اولور
سدّ روزندر همان گفتار حرف عین اظهار سخندر ستر و صرف
اول چو بلبل نعره ساز روی گل انلری مشغول ایده تا بوی گل
قول ایله مشغول اولوب تا گوشلر اوله فارغ روی گلدن هوشلر
روشنادر چونکه خورشید جمیل فی الحقیقه رهزن اولور هر دلیل

حکایت آن مطرب که در بزم امیر ترک این غزل را آغاز کرد
❁ گلی یا سوسنی یا سرو یا ماهی نمیدانم ❁ ازین آشفتهٔ بیدل
چه میخواهی نمیدانم ❁ و بانگ برزدن ترک او را که
آن بگو که می دانی و جواب دادن
مطرب امیر را

اول مطربک حکایتیدر که امیر ترکک مجلسنده بو غزله آغاز ایلدی
بیت ❁ گلی یا سوسنی یا سرو یا ماهی نمیدانم ❁ ازین آشفتهٔ بیدل
چه میخواهی نمیدانم ❁ ترجمه ❁ گل و سوسنی سرو و مهی سن ای سیمتن
بیلمم ❁ نه استرسن عجب سن بو دل آشفته دن بیلمم ❁ و امیر ترک
اکا غلغله آنی سویله که بیلورسن دیدکده مطربک اکا جوابیدر

مطرب آغازید پیش ترک مست در حجاب نغمه اسرار الست
من ندانم که تو ماهی یا وثن من ندانم تا چه میخواهی ز من
من ندانم تا چه خدمت آرمت تن زنم یا در عبارت آرمت
این عجب که نیستی از من جدا می ندانم من کجایم تو کجا
می ندانم که مرا چون میکشی گاه در بر گاه در خون میکشی
همچنین لب در ندانم باز کرد می ندانم می ندانم ساز کرد
چون ز حد شد می ندانم از شگفت ترک ما را زین حرارت دل گرفت
بر جهید آن ترک و دبوسی کشید تا علیها بر سر مطرب رسید
گرز را بگرفت سرهنگی بدست گفت نی مطرب کشی این دم بدست
گفت این تکرار بیحد و مرش کوفت طبعم را بکوبم من سرش
قلتبانا می ندانی که مخور ور همی دانی بزن مقصود بر

اولدی مطرب نکته گوی ترک مست قیلدی رمز نغمهٔ سرّ الست
ماهسن یا خود وثن بیلمم که بن که نه استرسن بو بن بیچاره دن
گر چه خدمت ایلرم بیلمم تمام یا سکوت ایتسم یا خود ایتسم کلام
بو عجب بندن دگل ایکن جدا قنده سن بن قنده یم بیلمم ادا
کشته ایلرسن نیچون بیلمم بنی گاه ایدرسن شاد و که پرغم بنی
ایلدی بیلمم لب گفتاری باز یعنی بیلمم بیلمم اولدی قول ساز
چونکه بیلمم ایلدی حددن گذر اولدی میر ترک اودم شوریده سر
چکدی دبوسی همان ایتدی قیام ضرب ایده تا مطربک باشن تمام
طوتدی بر سرهنگ ایله ناگهان دیدی بد در قتل مطرب بی گمان
دیدی بو تکرار بیحدّ بکا بار طبع اولمقده ضرب ایتسم سزا
هرزه ایتمه بیلمز ایسک قلتبان گر بیلورسک ایله مقصودی بیان

آن بکوای کیج که می دانیش	می ندانم مے ندانم در مکش
من بپرسم کز کجایی هی مری	تو بکویی نی ز بلخ ونه از هرے
نی ز بغداد ونه موصل نی طراز	در کشی در نی و نی راه دراز
خود بکو من از کجایم باز ره	هست تنقیح مناط ایجا بله
یا بپرسیدم چه خوردی ناشتاب	تو بکویی نی شراب و نی کباب
نی قدید و نی ثرید و نی عدس	انچه خوردی آن بکو تنها و بس
این سخن خایی دراز از بهر چیست	کفت مطرب زانکه مقصودم خفیست
می رمد اثبات پیش از نفی تو	نفی کردم تا بری ز اثبات بو
در نوا آرم بنفی این ساز را	چون بمیری مرک کوید راز را

آنی سویله کیم بیلورسن بی ملال	یوخسه بیلمم بیلمم ایله ایتمه قال
بنکه قندنسن دیو صوردم بکا	نه هری و بلخی یم دیرسن بکا
بن نه بغدادی نه خود موصلدنم	اولدی تکرارک نه ده تطویل دم
سویله قندنسن رها یاب اول همان	ذکرنا مقصد حماقتدر عیان
یا اکلکدن یا سؤال ایتسم جواب	باکه دیرسن نه کباب ونه شراب
نه قدید ونه ثرید ونه عدس	طعمهٔ ما کولک انجق سویله بس
پس نیچون طول کلام منتفی	دیدی مطرب اولدی مقصودم خفی
نفیک اول ایلر اثباتی رمان	ایلدم نفی اوله اثباتم عیان
نفی ایله بو سازه ایلرسم نوا	رازکو یک موت اولور بعد القضا

تفسیر قوله صلی الله علیه وسلم موتوا قبل ان تموتوا (بیت)
بمیرای دوست پیش از مرک اکر تو زندکی
خواهی ۞ که ادریس از چنین
مردن بهشتی کشت
پیش از ما ۞

موتوا قبل ان تموتوا قول نبوی علیه السلامک تفسیریدر (بیت)
بمیرای دوست پیش از مرک اکر تو زندکی خواهی ۞ که ادریس
از چنین مردن بهشتی کشت پیش از ما ۞ ترجمه ۞ حیات
استرسک اولمزدن مقدم اول همان ای دوست ۞
که بزدن اوّل ادریس اولدی بو موت ایله جنتده ۞

جان بسی کندی و اندر پردهٔ	زانکه مردن اصل بد ناوردهٔ
تا نمیری نیست جان کندن تمام	بی کمال نردبان نایی ببام
چون ز صد پایه دو پایه کم بود	بام را کوشنده نامحرم بود
چون رسن یک کز ز صد کز کم بود	آب اندر دلو از چه کی رود
غرق این کشتی نیابی ای امیر	تا که ننهی اندرو من الاخیر
من آخر اصل دان کو طارقست	کشتیٔ وسواس و غی را غارقست
آفتاب کنبد ازرق شود	کشتیٔ هش چونکه مستغرق شود
چون نمردی کشت جان کندن دراز	مات شو در صبح ای شمع طراز
تا نکشتند اختران ما نهان	دانکه پنهانست خورشید جهان
کرز بر خود زن منی را در شکن	زانکه پنبهٔ کوش آمد چشم تن
کرز بر خود میزنی خود ای دنی	عکس تست اندر فعالم این منی
عکس خود در صورت من دیدهٔ	در قتال خویش بر جوشیدهٔ
همچو آن شیری که در چه شد فرو	عکس خود را خصم خود پنداشت او
نفی ضد هست باشد بی شکی	تا ز ضد ضد را بدانی اندکی
اینزمان جز نفی ضد اعلام نیست	اندرین نشأت دمے بی دام نیست

جان چکشدک چوق ولی محجوبسن	اصل ایکن سن موت ایله مرغوبسن
اولمز یوق جان چکشمکدن رها	طیّ مرقات اولدی بامه انتها
ایکی پایه اولسه کم یوز پایه دن	چیقمقده عسرت چکرسن بامه سن
اولسه یوز ارشون رسندن بر قصور	چاهدن دلو ایچره آب ایتمز ظهور
غرقی بو کشتینک اولمز ای امیر	انده تا کیم اولمیه من الاخیر
من آخر اصل اولوب طارقدر اول	کشتیٔ وسواسی بیل غارقدر اول
آفتاب کنبد ازرق اولور	فلکک هوشک چونکه مستغرق اولور
اولمدک چون جان چکشمکدر دراز	مات اول صبح اولسه ای شمع طراز
اولمیه تا انجمی چرخک نهان	بیلکه پنهاندر دخی مهر جهان
ضرب کرزایت بنلگک ایله شکست	پنبهٔ کوش اولدی چشم جسم پست
ضرب ایدرسک کندیکه کرزای دنی	کندی عکسکدر رالشمده بو منی
صورتمده عکسکی ایتدک خیال	کیم ایدرسن کندیکه قصد قتال
بکزدک چاهه دوشن اول شیره سن	کندی عکسن کندی خصمی ایتدی ظن
ضد اثبات اولدی نفی ایتمه کمان	فرق ضدین ایده سن تا کیم عیان
نفی ضددن غیری یوق اعلام هیچ	بو جهانده یوق دم بی دام هیچ

بی حجابت باید آن ای ذو اللباب	مرگ را بگزین و بر در آن حجاب	بی حجاب استریکا اول فتح باب	اختیار ایت مرکی قبل هتک حجاب
نی چنان مرگی که در گوری روی	مرگ تبدیلی که در نوری روی	صانمه اویله مرگ ایده ادخال گور	مرگ تبدیلی که ایلر وصل نور
مرد بالغ گشت و آن بچگی بمرد	رومی شد صبغت زنگی سترد	بالغ اولسه مرد اولور طفلیتی	اولدی رومی گتدی زنگی صورتی
خاک زر شد هیأت خاکی نماند	غم فرح شد خار غمناکی نماند	رسم خاکی گتدی چون خاک اولدی زر	غم فرح اولسه اولور غم بی اثر
مصطفی زین گفت کای اسرار جو	مرده را خواهی که بینی زنده تو	بو جهتدن دیدی اول فخر البشر	مرده صورت زنده یه ایله نظر
میرود چون زندگان بر خاکدان	مرده و جانش شده بر آسمان	زنده لر چون ایده عزم خاکدان	مرده اما جانی جای آسمان
جانش را این دم ببالا مسکنیست	گر بمیرد روح او را نقل نیست	بونده جانی ایتدی چون بالاده جا	موت ایله یوق انتقال روح اکا
زانکه پیش از مرگ او کردست نقل	این بمردن فهم آید نی بعقل	ایتدی قبل الموت زیرا انتقال	موت ایله اولدی دکل عقلی بو حال
نقل باشد نی چو نقل جان عام	همچو نقلی از مقامی تا مقام	صانمه بو نقلی چو نقل جان عام	صان مقامندن ایدر نقل مقام
هر که خواهد کو ببیند بر زمین	مرده را میرود ظاهر چنین	گورمک استر کیمکه ارض اوزره عیان	کیم اوله ظاهرده بر میت روان
مر ابوبکر تقی را گو ببین	شد ز صدیقی امیر المحشرین	ایلسون بوبکر صدیقه نظر	کیم اودر محشرده صدیقی سیر
اندرین نشأت نگر صدیق را	تا بحشر افزون کنی تصدیق را	قیل نظر بو نشوه ده صدیقه سن	ویر ترقی محشری تصدیقه سن
پس محمد صد قیامت بود نقد	زانکه حل شد در فنای حل و عقد	صد قیامت اولدی مشهود رسول	کیم فنای عقد و حل ایدی اصول
زاده ثانیست احمد در جهان	صد قیامت بود او اندر عیان	مولد ثانیدر احمد دنیه ده	صد قیامت اولدی اندن سرزده
زو قیامت را همی پرسیده اند	ای قیامت تا قیامت راه چند	کیم صورر لردی قیامتدن اکا	تا نه وقت اوله قیامت رونما
با زبان حال میگفتی بسی	که ز محشر حشر را پرسد کسی	اول لسان حال ایله دیردی غریب	حشره محشردن سؤال امر عجیب
بهر این گفت آن رسول خوش پیام	رمز موتوا قبل موت یا کرام	انکچون اول رسول ایتدی تمام	رمز موتوا قبل موت ایله پیام
همچنانکه مرده ام من قبل موت	زان طرف آورده ام این صیت و صوت	مرده یم گلمزدن اول با که موت	اول طرفدندر بکا بو صیت و صوت
پس قیامت شو قیامت را ببین	دیدن هر چیز را شرطست این	اول قیامت پس قیامت گورندر	شرطه هر شیده حالت گورندر
تا نگردی او ندانی اش تمام	خواه آن انوار باشد یا ظلام	اولمیدنک شیئ بیلمزسن تمام	استر اول انوار اوله یا خود ظلام
عقل گردی عقل را دانی کمال	عشق گردی عشق را دانی ذبال	عقل اولورسک عقلی بیلدک بر کمال	عشق اولورسک عشقی بیلدک بی کلال
گفتمی برهان این دعوی مبین	گر بدی ادراک اندر خورد این	دیر ایدم دعوایه برهان مبین	اکه لایق اولسه ادراک متین
هست انجیر این طرف بسیار خوار	گر رسد مرغی قنق انجیر خوار	بونجه انجیر اولدی بی حد و شمار	اولسه مهمان طائر انجیر خوار
در همه عالم اگر مرد و زنند	دمبدم در نزع و اندر مردنند	عالم ایچره مرد اگر زندر تمام	نزع و موت ایچنده در هر دم مدام
آن سخنشان را وصیتها شمر	که پدر گوید دران دم با پسر	اول سخنلر در وصیت سربسر	کیم اوده ده اوغلنه سویلر پدر
تا بروید عبرت و رحمت بدین	تا ببرد بیخ بغض و رشک و کین	اوله تا کیم عبرت و رحمت مکین	ایده قطع بیخ بغض و رشک و کین
تو بدان نیت نگر در اقربا	تا ز نزع او بسوزد دل ترا	اقربایه قیل او نیتله نظر	قلبکه تا سوز نزع ایده اثر
کل آت آت آنرا نقد دان	دوست را در نزع و اندر فقد دان	کل آت آت اولدی نقد حال	دوستانک نزع و هجرن قیل خیال
ور غرضها زین نظر گردد حجیب	این غرضها را برون افکن ز جیب	بو نظردن گر غرض اوله حجاب	ایله بو اغراضی اخراجه شتاب
ور نیاری خشک بر عجزی مه ایست	دانکه با عاجز گزیده معجزیست	قادر اولمزسک قو عجز خشکی سن	بیلکه واردر عاجزه کار حسن

عجز زنجیریست زنجیرت نهاد
چشم در زنجیر نه باید کشاد

پس تضرع کن که ای هادی زیست
باز بودم بسته کشتم این زچیست

سخت تر افشرده ام در شر قدم
که لفی خسرم زقهرت دمبدم

از نصیحتهای تو کر بوده ام
بت شکن دعوی وبتکر بوده ام

یاد صنعت فرض تر یا یاد مرک
مرک مانند خزان تو اصل برک

سالها این مرک طبلک میزند
کوش تو بیکاه جنبش میکند

کوید اندر نزع از جان آه مرک
این زمان کردت زخود آکاه مرک

این کلوی مرک از نعره کرفت
طبل او بشکافت از ضرب شکفت

در دقایق خویش را دربافتی
رمز مردن این زمان دریافتی

عجز بر زنجیر درسنده تمام
واضع زنجیره طوت چشمک مدام

پس تضرع ایله کیم ای ذوالمنن
بونه دندر بسته یم آزاد ایکن

شرده اولدم غایت افشرده قدم
کیم لفی خسر اولدی قهرک دمبدم

بن نصایحدن اولوب کویا اصم
بت شکن دعوی ولی صنعت صنم

ذکر صنعتی کرک یاذکر مرک
مرک مانند خزان سن اصل برک

بونجه ییل بو موت اولور طبلک زنان
سنده حس کوش بی وقت و زمان

نزع اچنده جان ودلدن آه موت
شمدیمی ایتدی سنی اکاه موت

نعره دن اولدی کلوی موت چاک
شدت ضرب ایتدی طبلن ریزه ناک

کندیکی بیلدک دقایقدن خبیر
رمز موتی شمدی فهم ایتدک فقیر

تشبیه مغفلی که عمر ضایع کند و وقت مرک دران تنکا تنک توبه واستغفار کردن کیرد بتعزیت داشتن شیعهٔ اهل حلب هر سالی در ایام عاشورا بدروازهٔ انطاکیه ورسیدن غریب شاعر از سفر و پرسیدن که
این غریو چه تعزیتست

عمرینی ضایع ایدوب عند الموت اول مضایقهٔ عاجل الفوتده توبه واستغفار ایتمکه آغاز ایدن مغفلی شیعیان حلبک هر سنه ایام عاشوراده باب انطاکیه ده مجتمع اولوب تعزیه ایتدکلرینه تشبیهدر که بر شاعر غریب خارجدن کلوب بونه نعره وکیمک تعزیه سیدر دیو سؤال ایتمشدر

روز عاشورا همه اهل حلب
باب انطاکیه اندر تا بشب

کرد آید مرد و زن جمع عظیم
ماتم آن خاندان دارد مقیم

ناله ونوحه کنند اندر بکا
شیعه عاشورا برای کربلا

بشمرند آن ظلمها و امتحان
کز یزید و شمر دید آن خاندان

نعرهاشان میرود در ویل و وشت
پر همی کردد همه صحرا و دشت

یک غریبی شاعری از ره رسید
روز عاشورا و آن افغان شنید

شهر را بکذاشت وانسو رای کرد
قصد جست وجوی آن هیهای کرد

پرس پرسان می شد اندر افتقاد
چیست این غم بر که این ماتم فتاد

این رئیس زفت باشد کو بمرد
اینچنین مجمع نباشد کار خرد

نام او والقاب او شرحم دهید
که غریبم من شما اهل دهید

چیست نام و پیشه و اوصاف او
تا بکویم مرثیه ز الطاف او

مرثیه سازم که مرد شاعرم
تا ازینجا برک ولالنکی برم

آن یکی کفتش که هی دیوانهٔ
تو نهٔ شیعه عدوی خانهٔ

روز عاشورا نمیدانی که هست
ماتم جانی که از قرنی بهست

پیش مؤمن کی بود این غصه خوار
قدر عشق کوش عشق کوشوار

روز عاشوراده هپ اهل حلب
باب انطاکیه اوزره تا بشب

مرد وزن جمعیت ایلردی عظیم
خاندانه ماتم ایتمکده مقیم

شیعه ایلر نوحه وآه وبکا
روز عاشورا برای کربلا

ایتدیکی ظلمی ایدرلر ایدی عد
خاندانه اول یزید و شمر بد

نعرهٔ واویل ایله ایتدکجه کشت
پر اولوردی سربسر صحرا و دشت

دوشدی بر شاعر غریبه انده راه
روز عاشورا ایشتدی آه وآه

ایلدی شهره تکاپو سو بسو
ایمدی چون جست وجوهای وهو

خلقدن تفتیش ایدردی دمبدم
کیم کیمک حقنده بو ماتم بو غم

اولدی ماتم غالبا موت کبیر
بویله جمعیت دکل کار صغیر

نام والقابن بکا شرح ایلکز
بن غریبم سز که اهل بلده سز

تا که سویلیک اسمنی اوصافنی
ایلیم مرثیهٔ الطافنی

سویلیم مرثیه مرد شاعرم
تا اوله اندن بکا لطف وکرم

بر کشی آکه دیدی دیوانه سن
سن دکل شیعه عدوی خانه سن

روز عاشورایی بیلمزسن ندر
اویله ماتمدر که اولدی مستمر

بویله غصه مؤمنه اولمز قلیل
کوشواری عشق کوش ایلر جلیل

پیش

پیش مؤمن ماتم ان پاک روح / شهره تر باشد ز صد طوفان نوح

مؤمنه اول روح پاکک ماتمی / اولدی یوز طوفان نوحک اعظمی

نکته کفتن آن شاعر جهت طعن شیعهٔ حلب

کفت آری لیک کو دور یزید / کی بدست این غم چه دیر انجا رسید
چشم کوران آن خسارت را بدید / کوش کران آن حکایت را شنید
خفته بودستید تا اکنون شما / که کنون جامه دریدید از عزا
پس عزا بر خود کنید ای خفتکان / زانکه بد مرکیست این خواب کران
روح سلطانی ز زندانی بجست / جامه چه دریم چون خاییم دست
چونکه ایشان خسرو دین بوده اند / وقت شادی شد چو بشکستند بند
سوی شادروان دولت تاختند / کنده و زنجیر را انداختند
روز ملکست و کش و شاهنشهی / کر تو یک ذره از ایشان آکهی
ورنهٔ آکه برو بر خود کری / زانکه در انکار نقل و محشری
بر دل و دین خرابت نوحه کن / که نمی بیند جز این خاک کهن
ور همی بیند چرا نبود دلیر / پشت دار و جانسپار و چشم سیر
در رخت کو از می دین فرخی / کر بدیدی بحر کو کف سخی
آنکه جو دید آب را نکند دریغ / خاصه آن کو دید آن دریا و میغ

شیعیان حلبه طعن ایچون اول شاعرک نکته پردازاولدیغیدر

دیدی شاعر کیم قنی دور یزید / کیم اوله بو دوره دک اول غم مزید
کورکوزلر کوردی اول کیفیتی / هم صاغرلر ایتدی کوش اول مختفی
خواب غفلتسزده وار بو وقته دک / اول عزایه جامه لر چاک ایلمک
نفسه لازمدر عزا ای خفتکان / کیم اولور بد مرک بو خواب کران
روح سلطانی قودی زندانی پس / جامه چاک اولمق نیچون ای بوالهوس
انلر اولدی خسرو دین بلند / انلره شادی کشاد قید و بند
کتدیلر دولتسرای وحدته / بنددن آزاده باغ عزته
انلرکدر ملکت شاهنشهی / ذره جه سنده وار ایسه آکهی
کندیکه اغله اولورسک بیخبر / سنده وار انکار محشردن اثر
وار دل و دین خرابه نوحه قیل / کوردیگک بو خاکدن غیری دکل
کاربین ایسک بو دراسباب کار / چشم سیر ایله اولورسن جانسپار
عارضک اوزره قنی فرّ و داد / بحری کوردکسه قنی کف جواد
واصل جوی اولمز آبی دریغ / باخصوص اوله شهودی بحر و میغ

تمثیل مرد حریص نابیننده رزاقی حق را و خزاین رحمت اورا بموری که در خرمنکاه بزرک با دانهٔ کندم می کوشد و میجوشد و می لرزد و بتعجیل می کشد وسعت آن خرمن را نمی بیند

مور بر دانه بدان لرزان شود / که ز خرمنهای خوش عمیان شود
می کشد آن دانه را با حرص و بیم / چون نمی بیند چنان چاش عظیم
صاحب خرمن همی کوید که هی / ای ز کوری پیش تو معدوم شی
تو ز خرمنهای ما آن دیدهٔ / که دران دانه بجان پیچیدهٔ
ای بصورت ذره کیوان را ببین / مور لنکی رو سلیمان را ببین
تو نهٔ این جسم تو آن دیدهٔ / وا رهی از جسم کر جان دیدهٔ
آدمی دیدست و باقی کوشت و پوست / هرچه چشمش دیده است آن چیز اوست
کوه را غرقه کند یک خم ز نم / چشم خم چون باز باشد سوی یم
هین کذر از نقش خم در خم نکر / کاندر و بحریست بی پایان و سر

حق تعالی حضرتلرینک رازقیتنی و خزائن رحمتنی کورمین مرد حریصی مور ایله تمثیلدر که خرمن کبیرده بر بغدای دانه سنه کوشش بسیار له لرزنده و تعجیل تام ایله کشنده اولوب اول خرمن فراوانک وسعتنی کورمزلرده ظاهرینه حمل ایدرلر

دانه یه کورکیم اولور لرزنده مور / خرمنی کورمز اولور حرص ایله کور
حرص و بیم ایله اولور دانه کشان / توده توده خرمنی کورمز عیان
صاحب خرمن دیمکده آکه هی / کورمیسن یانکده معدوم اولدیغی
سن بو خرمنده انی کوردک همان / اولدک اول بر دانه یه پیچیده جان
ذره سن سن ایله کیوانه نظر / مورسن پس قیل سلیمانه نظر
پس دکلسن جسم آنی کوردک همان / ترک ایدردک جسمی منظور اولسه جان
آدمیدر دیده باقی لحم و پوست / هر نه کیم کوز کوردی اولدر آکه دوست
نمدن ایلر کوهی بر خم غرقه ساز / چشم خم چونکیم اوله دریایه باز
صورتندن کچ خمه ایله نظر / انده بر بحر اولدی بی پایان و سر

پاک از آغاز و آخر مستطاب ماند محرومان ز قهرش در عذاب
اهل دل همچون که جو در وی روان بی دوی یک گشته با دریای جان
چون بدریا راه شد از جوف خم خم با جیحون بر آرد اشتلم
زان سبب قل گفتهٔ دریا بود هرچه نطق احمدی گویا بود
گفتهٔ او جمله در بحر بوذ که دلش را بود در دریا نفوذ
داد دریا چون ز خنم ما بود چه عجب در ماهیٔ دریا بود
چشم حس افسرده بر نقش ممر تش ممر می بینی و او مستقر
این دوی اوصاف دید احولست ور نه اول آخر آخر اولست
هی ز چه معلوم گردد این ز بعث بعث را جو کم کن اندر بعث بحث
شرط روز بعث اول مردنست زانکه بعث از مرده زنده کردنست
جمله عالم زین غلط کردند راه کز عدم ترسند وان آمد پناه
از کجا جوییم علم از ترک علم از کجا جوییم سلم از ترک سلم
از کجا جوییم هست از ترک هست از کجا جوییم دست از ترک دست
هم تو تانی کرد یا نعم المعین دیدهٔ معدوم بین راهست بین
دیدهٔ کو از عدم آمد بدید ذات هستی را همه معدوم دید
این جهان منتظم محشر شود گر دو دیده مبدل و انور شود
زان نماید این حقایق ناتمام که برین خامان بود فهمش حرام
نعمت جنات خوش بر دوزخی شد محرم گرچه حق آمد سخی
در دهانش تلخ آید شهد خلد چون نبود از وفیان عهد خلد
مر شما را نیز در سوداگری دست کی جنبد چو نبود مشتری
کی نظارهٔ اهل بخریدن بود آن نظارهٔ گول گردیدن بود
پرس پرسان کین بچند و آن بچند از پی تعبیر وقت و ریشخند
از ملولی کاله میخواهد ز تو نیست آن کس مشتری و کاله جو
کاله را صد باره دید و باز داد جامه کی پیمود او پیمود باد
کو قدوم و کر و فر مشتری کو مزاح گنگلی و سرسری
چونکه در ملکش نباشد حبهٔ جز پی گنگل چه جوید جبهٔ
در تجارت نیستش سرمایهٔ پس چه شخص زشت او چه سایهٔ
مایه در بازار این دنیا زراست مایه آنجا عشق و دو چشم تراست
هر که او بی مایه در بازار رفت عمر رفت و باز گشت او خام تفت
هی کجا بودی برادر هیچ جا هی چه پختی بهر خوردن هیچ با

اول و آخرده پاک و مستطاب قالدی محرومانی مقهور عذاب
اهل دل مانند جوی انده روان متحد بی شرکت دریای جان
جوف خمدن چون اوله دریایه راه اول خمی جیحون ایدر آرامگاه
اول سببدن قول دریا اولدی قل گرچه اولدی نطق سلطان الرسل
دریدر گفتاری اول بحرک تمام قلبی دریایه چو واصلدر مدام
چونکه خمدن بحره ایده جود و عطا ماهیٔ دریادن اولمق جود روا
چشم حسدر بستهٔ نقش ممر سن ممر گوردک اول ایسه مستقر
بو ایکیلک اولدی وصف احولی یوخسه اول آخر آخر اولی
ایلمز معلوم آنی الا که بعث بعثی گور مبعثده ایتمه سرد بحث
شرط یوم البعث اول موتدر چونکه بعث احیای اهل فوتدر
خلق بوندن ایتدیلر تغلیط راه دوشدیلر خوفه عدم ایکن پناه
قندن استه علمی ترک علمدن قندن استه سلمی ترک سلمدن
قندن استه هستی ترک هستدن قندن استه دستی ترک دستدن
ایتمکه قدرت سنکدر یا معین دیدهٔ معدوم بینی هست بین
دیده کیم اولدی عدمدن اول بصیر وارلغه گوردی عدمدر مصیر
بو جهان منتظم محشر اولور ایکی گوز کیم مبدل انور اولور
بو حقایقدر انکچون ناتمام کیم بو خامانه اولور فهمی حرام
نعمت جناتدن نار اهلی دور گرچه کیم حق اولدی وهاب و شکور
تلخ اولور انک فمنده شهد خلد ایتمدی چونکیم وفای عهد خلد
خلقده هم بویله در سوداگری وار مزال تا اولمدقچه مشتری
اول دگل نظارهٔ اهل شرا بلکه اولدی قصدی تحمیق ورا
این و آندن سائل قدر و بهان صرف وقت و ریشخند و ناپیان
سندن اول کالا طلب بیهوده کو اول دگلدر مشتری و کاله جو
کاله یی یوز کره گوردی ایتدی رد جامه آلمز بادی پیمادر مدد
قنده وضع کر و فر مشتری قنده طور دون مرد سرسری
چونکه ملکنده اثر یوق حبه دن جلبدن غیری نه استر جبه دن
یوق تجارت ایتمکه سرمایه سی شخص زشتک زشت اولور هم سایه سی
مایهٔ بازار دنیا اولدی زر مایه اتاانده عشق و چشم تر
کیمکه بی سرمایه بازاره گیدر حاصلی یوق عمرینی ضایع ایدر
قنده سن دیرسک برادر کار یوق وارمی مطبوخک دیسک آثار یوق

مشتری شو تا بجنبد دست من   لعل زاید معدن آبست من
مشتری گرچه که سست و بارد است   دعوت دین کن که دعوت وارد است
باز پران کن حمام روح گیر   در ره دعوت طریق نوح گیر
خدمتی میکن برای کردگار   با قبول ورد خلقانت چه کار

داستان آن شخص که بر در سرایی نیمشب سحوری میزد همسایه اورا گفت که آخر نیمشب است سحر نیست و دیگر آنکه درین سرای کسی نیست بهر که میزنی و جواب گفتن مطرب اورا

آن یکی میزد سحوری بر دری   درگهی بود و رواق مهتری
نیمشب میزد سحوری را بجد   گفت اورا قائلی کای مستمد
اولا وقت سحر زن این سحور   نیمشب نبود که این شر و شور
دیگر آنکه فهم کن ای بوالهوس   که درین خانه درون خود هست کس
کس درینجا نیست جز دیو و پری   روزگار خود چه یاوه می بری
بهر گوشی میزنی دف گوش کو   هوش باید تا بداند هوش کو
گفت گفتی بشنو از چاکر جواب   تا نمانی در تحیر و اضطراب
گرچه هست این دم بر تو نیمشب   نزد من نزدیک شد صبح طرب
هر شکستی پیش من پیروز شد   جمله شبها پیش چشمم روز شد
پیش تو خونست آب رود نیل   نزد من خون نیست آبست ای نبیل
در حق تو آهنست وآن رخام   پیش داود نبی مومست ورام
پیش تو که بس گرانست و جماد   مطربست او پیش داود اوستاد
پیش تو آن سنگ ریزه ساکت است   پیش احمد او فصیح و قانت است
پیش تو استون مسجد مرده ایست   پیش احمد عاشق دلبرده ایست
جمله اجزای جهان پیش عوام   مرده و پیش خدا دانا و رام
آنچه گفتی کاندرین خانه و سرا   نیست کس چون میزنی این طبل را
بهر حق این خلق زرها می دهند   صد اساس خیر و مسجد می نهند
مال و تن در راه حج دور دست   خوش همی بازند چون عشاق مست
هیچ میگویند کان خانه تهیست   این سخن کی گوید آنکس کاگهیست
پر همی بیند سرای دوست را   آنکه از نور الهستش ضیا
پس سرای پر ز جمع و انبهی   پیش چشم عاقبت بینان تهی

مشتری اول جنبش دست اوله تا   معدنندن لعل اوله صورتنما
مشتری گر سست و بارد ایسه سن   دعوت دین ایله دعوت ایله سن
شاهباز ایله حمام روحی سن   طوت ره دعوتده راه نوحی سن
ایله سن خدمت برای کردگار   پس قبول ورد خلق ایله نه کار

اول شخصک داستانیدر که نصف اللیلده بر سرای قپوسنده سحور طبلی چالار ایدی اول خانه نک همسایه سی طبل زن مزبوره هم نصف اللیلده هم بو خانه ده کمسه یوقدر طبلی کیمه چالارسن دیدکده ویردیکی جوابدر

چالدی درگهده بری طبل سحور   درکه اما خانهٔ عالی قصور
نیمشبده اولدی چونکیم طبل زن   دیدی بر کمسه اکا همسایه دن
اولا اولدی سحر وقت سحور   نیمشبده باعث آشوب و شور
ثانیا فهم ایله کیم ای بوالهوس   بو سرای اچنده یوقدر هیچ کس
کمسه یوق انده مگر دیو و پری   ضایع ایتمه روزگارک سرسری
گوش لازم دفه اما گوش یوق   هوشمند استر پله تا هوش یوق
دیدی گوش ایت قولکه بندن جواب   اولمه حیرتله مقیم اضطراب
گرچه کیم ساکا بو دمدر نیمشب   باکه اقربدر ولی صبح طرب
هر هزیمت طعمه پیروزدر   پیش چشممده بو شبلر روزدر
گر سکا خون ایسه آب جوی نیل   قان دکل صودر بکا ای قال وقیل
ساکه آهن آهن مرسومدر   دست داود نبیده مومدر
ساکه نسبتله جماد اولدی جبال   لیک داوده هم آهنگ مقال
سنگ ریزه ساکه نسبتله خموش   پیش احمدده فصیح نکته گوش
مسجد اچره پیلدک اول جامد ستون   اولدی دلبندشه معجزنمون
جمله اجزای جهان عند الانام   مرده اما خالقه منقاد و رام
سنکه دیرسن بو سرای و خانه ده   کمسه یوق طبلک زن اولمه بیهده
حق ایچون بو خلق ایدرلر بذل زر   مسجد و بسط اساس خیر ایدر
حج یولنده نیجه نیجه مال و تن   صرف ایدرلر زمرهٔ عشاقدن
هیچ دیرلرمی تهی خانه اکا   بو سوزی عارف اولان گورمز روا
خانهٔ یاری همیشه پر گورر   اولکه انوار صفادن اوله پر
پرحشم بو نیجه سرای و درگهی   عاقبت بینان گورر جمله تهی

هرکرا خواهی تو در کعبه بجو ‌ ‌ تا برويد در زمان او پيش رو
صورتی کو فاخر و عالی بود ‌ ‌ او ز بيت الله کی خالی بود
او بود حاضر منزه از رتاج ‌ ‌ باقی مردم برای احتياج
هيچ ميکويند کين لبيکها ‌ ‌ بی ندايی ميکنيم آخر چرا
بلکه توفيقی که لبيک آورد ‌ ‌ هست هر لحظه ندايی از احد
من بهو دانم که اين قصر و سرا ‌ ‌ بزم جان افتاد و خاکش کيميا
مس خود را بر طريق زير و بم ‌ ‌ تا ابد بر کيميا اش ميزنم
تا بجوشد زين چنين ضرب سحور ‌ ‌ در در افشانی و بخشايش بحور
خلق در صف قتال و کار زار ‌ ‌ جان همی بازند بهر کرد کار
آن يکی اندر بلا ايوب وار ‌ ‌ وان دکر در صابری يعقوب وار
صد هزاران خلق تشنه و مستمند ‌ ‌ بهر حق از طمع جهدی ميکنند
من هم از بهر خداوند غفور ‌ ‌ می زنم بر در باميد سحور
مشتری خواهی که از وی زر بری ‌ ‌ به ز حق کی باشد ای دل مشتری
می خرد از مالت انبانی نجس ‌ ‌ ميدهد نور ضميری مقتبس
می ستاند اين يخ جسم فنا ‌ ‌ می دهد ملکی برون از وهم ما
می ستاند قطرهٔ چندی ز اشک ‌ ‌ می دهد کوثر که آرد قند رشک
می ستاند آه پر سودا و دود ‌ ‌ می دهد هر آه را صد جاه سود
باد آهی کابر اشک چشم راند ‌ ‌ مر خليلی را بدان اواه خواند
هين درين بازار کرم پنظير ‌ ‌ کهنها بفروش و ملک نقد کير
ور ترا شکی و ريبی ره زند ‌ ‌ تاجران انبيا را کن سند
بس که افزود ان شهنشه بختشان ‌ ‌ می نتاند که کشيدن رختشان

هر کيمی استرسک اسنه کعبه ده ‌ ‌ اولزمان انده اولور صورت زده
قنغی صورت فاخر و عالی اولور ‌ ‌ بيت حقدن اول قچن خالی اولور
انده لابد در حضور ابتهاج ‌ ‌ غيری خلق اولدی برای احتياج
هيچ انلر ديرمی بو لبيکار ‌ ‌ بی ندا اولمق نيچون شام و سحر
بلکه توفيق اولدی لبيکی ادا ‌ ‌ اولدی هر لحظه احددن برندا
بونی معلومکه بو قصر و سرا ‌ ‌ بزم جاندر خاکی انک کيميا
ذاتمک مسن جهات چاردن ‌ ‌ ايلرم اول کيميايه عرض بن
تا که پرجوش ايده بو ضرب سحور ‌ ‌ بخششندن در فشان اوله بحور
خلق ايدوب عزم غزا و کار زار ‌ ‌ جانلرين ايلر فدای کرد کار
دردا ایچنده اولبری ايوب وش ‌ ‌ اول بری صبر ايتمده يعقوب وش
نيچه يوز بيک خلق محرور الفواد ‌ ‌ حق ايچون ايتمکده سعی و اجتهاد
بنده خی اولدم مدد خواه غفور ‌ ‌ کازم اول اميد ايله طبل سحور
مشتری استرسن انکارک زری ‌ ‌ حقدن اعلا کيمدر ای دل مشتری
کيم آلور مالکدن انبان حقير ‌ ‌ بخشش و احسان ايدر نور ضمير
بو فنا جسمن آلور سندن سکا ‌ ‌ وهمه کلمز ملک ايدر لطف و عطا
قطرهٔ اشکک آلور ای مستمند ‌ ‌ پس ويرر کوثر که رشک شهد و قند
اول آلور سندن سوادود دود و آه ‌ ‌ بخش ايدر هر آه ايچون صد عز و جاه
ايتدی اجرا ابر اشک و باد آه ‌ ‌ ديدی ابراهيمه اواه اول آله
بو يله در اول پيکاه پنظير ‌ ‌ اوله کور نقد بقادن وايه کير
سا که ريب و شک ايسه رهزن مدد ‌ ‌ تاجران انبيايی قيل سند
انلره حق ويردی او يله ملک و مال ‌ ‌ حمله نه طاقت کتورمز بيک جبال

قصهٔ احد احد کفتن بلال در حر حجاز از محبت مصطفا صلی الله عليه وسلم دران چاشتکاهها که خواجه اش از تعصب جهودی بشاخ خارش ميزد پيش آفتاب حجاز و از زخم خون از تن بلال بر می جوشيد از و احد احد می جست بی قصد او چنانکه از دردمندان ديکر ناله می جهد بی قصد زيرا از درد عشق ممتلی بود اهتمام دفع درد خار را مدخل نبود همچون سحرهٔ فرعون و جرجيس وغيرهم لايعد ولايحصی

حضرت بلال حبشی رضی الله عنهنک حر حجازده محبت محمد مصطفا صلی الله عليه وسلمدن احد احد ديدکی قصه درکه مالک مجازيسی هرکون کونش حرارتنده تعصب کفرندن ناشی بدن شريفنه شاخ خار آلود ايله ضرب ايتدکچه درد عشق احدی و محبت احمدی ايله مملو اولدیغندن تن بلالده واقع زخم خاردن خون فوران ايتدکچه بغير قصد احد احد نمايان اولوردی سائر اهل دردون ناله ظهوری نه بدل بو لفظ اجل اداسندن غيری دفع درد خاره مدخل يوغيدی نته کيم سحرهٔ فرعون و جرجيس نبی عليه السلام وانلر امثالنه لايعد ولايحصی واقع اولمشدر

تن فدای خار میکرد آن بلال   خواجه اش میزد برای گوشمال
که چرا تو یاد احمد میکنی   بندهٔ بد منکر دین منی
میزد اندر آفتابش او بخار   او احد میگفت بهر افتخار
تا که صدیق آنطرف بگذشت تفت   آن احد گفتن بگوش او برفت
چشم او پر آب شد دل پر عنا   زان احد می یافت بوی آشنا
بعد ازان خلوت بدیدش پند داد   کز جهودان خفیه می دار اعتقاد
عالم السر است پنهان دار کام   گفت کردم توبه پیشت ای همام
روز دیگر از بگه صدیق تفت   آن طرف از بهر کاری میرفت
باز احد بشنید و ضرب زخم خار   بر فروزید از دلش سوز و شرار
باز پندش داد باز او توبه کرد   عشق آمد توبهٔ او را بخورد
توبه کردن زین نمط بسیار شد   عاقبت از توبه او بیزار شد
فاش کرد اسپرد تن را در بلا   کای محمد ای عدوی توبها
ای تن من وی رگ من پر ز تو   توبه را گنجا کجا باشد درو
توبه را زین پس ز دل بیرون کنم   از حیات خلد توبه چون کنم
عشق قهارست و من مقهور عشق   چون قمر روشن شدم از نور عشق
برگ کاهم پیش تو ای تند باد   من چه دانم که کجا خواهم فتاد
گر هلالم گر بلالم میدوم   مقتدی آفتابت می شوم
ماه را با زفتی و زاری چه کار   در پی خورشید پوید سایه وار
با قضا هر کو قراری میدهد   ریش خند سبلت خود میکند
کاه برگی پیش باد آنگه قرار   رستخیزی وانگهانی عزم کار
گربه در انبانم اندر دست عشق   یکدمی بالا و یکدم پست عشق
او همی گرداندم بر گرد سر   نی بزیر آرام دارم نی زبر
عاشقان در سیل تند افتاده اند   بر قضای عشق دل بنهاده اند
همچو سنگ آسیا اندر مدار   روز و شب نالان و گردان بیقرار
گردشش بر جوی جویان شاهد است   تا نگوید کس که آن جو راکد است
گر همی بینی تو جو را در کمین   گردش دولاب گردونی ببین
چون قراری نیست گردون را ازو   ای دل اختروار آرامی مجو
گر زنی در شاخ دستی کی هلد   هر کجا پیوند سازی بگسلد
گر همی بینی تو تدویر قدر   در عناصر جوشش و گردش نگر
زانکه گردشهای آن خاشاک و کف   باشد از غلیان بحر با شرف

خاره ایتمشدی فدا جسمن بلال   خواجه سی ظلم ایله ایتسه گوشمال
کیم نیچون سن ذکر ایدرسن احمدی   دینم انکار ایله ایلرسن بدی
شمسه قارشو ضرب ایدردی چوب خار   اول احد دیردی ایدردی افتخار
تا که صدیق اندن ایلردی گذر   سمعنه قول احد گلدی مگر
چشمی پر آب اولدی قلبی پر عنا   اول احددن بولدی بوی آشنا
بعد ازان خلوتده پند ایتدی همان   اعتقادک قیل یهودلردن نهان
عالم الاسرار در رب الانام   اول دیدی توبه حضورکده تمام
ینه بر گون ایتدی صدیق جلیل   اول یکا بر کار ایچون عزم جمیل
ینه گوش ایتدی احد هم ضرب خار   اولدی قلب پاکی پر سوز و شرار
ینه پند ایتدی اول اولدی توبه کار   عشق گلدی توبه اولدی بی قرار
اولدی چوق چوق توبه کار عاطفت   توبه دن بیزار اولدی عاقبت
فاش ایدوب ایتدی تنن وقف بلا   ایلدی عشق محمدده صلا
دیردی جسم و رگ سنک عشقکله سیر   قنده اولسون توبه گنجایش پذیر
دلدن ایتدم توبه یی اخراج بن   توبه ممکنمی حیات و نوردن
عشق قهار اولدی بن مقهور عشق   ماهتاب ایتدی درونم نور عشق
پیش صرصرده بنم بر برگ کاه   قنده درپیلمم بکا آرامگاه
گر هلالم گر بلالم اول یکا   آفتابک مقتدا اولدی بکا
ماهه رسم کار و بار ایله نه کار   تابع خورشید در اول سایه وار
کیم قضایه قارشو اولسه کاربند   کندیه اول کندی ایلر ریشخند
باد صرصر برگ کاه اندن قرار   هم قیامتگاه اوله هم عزم کار
گربه یم انبانده زیردست عشق   بر نفس بالاده بر دم پست عشق
ایتمده برگشته حال گرد سر   یوقدر آرامم بنم زیر و زبر
دوشدی سیل تنده خیل عاشقان   کیم قومشلر در قضای عشقه جان
کیم مدارنده چو سنگ آسیا   دونمده نالان اولوب صبح و مسا
دوری شاهد جوجویانه عیان   تا که راکد دیمیه جویه کسان
جویی گورمزسک کمین ایچره اگر   گردش دولاب چرخه قیل نظر
یوقدر اندن چونکه گردونه قرار   ایتمه آرامی چو نجم ای دل شعار
شاخه اولسک دسترس اولمز وصال   قنده وصل استرسک اولدی انفصال
اولمسه منظور تدویر قدر   دور و جوشش قیل عناصرده نظر
گردش خاشاک و کفی هپ عیان   جوشش بحر ایله در ایتمه گمان

بادسر گردان ببین اندر خروش   پیش امرش موج دریا بین بجوش
آفتاب و ماه دو گاو خراس   گرد می گردند و می دارند پاس
اختران هم خانه خانه می دوند   مرکب هر سعد و نحسی میشوند
اختران چرخ گر دورند هی   وین حواست کاهلند وست پی
اختران چشم و گوش و هوش ما   شب کجایند و به بیداری کجا
گاه در سعد و وصال دلخوشی   گاه در نحس فراق و بیهشی
ماه گردون چون درین گردید نیست   گاه تاریک و زمانی روشنست
که بهار و صیف همچون شهد و شیر   که سیاستگاه برف و زمهریر
چونکه کلیات پیش او چو گوست   سخره و سجده کن چوگان اوست
تو که یک جزوی دلا زین صد هزار   چون نباشی پیش حکمش بیقرار
چون ستوری باش در حکم امیر   که در آخر حبس و گاهی در مسیر
چونکه در میخت ببند دبسته باش   چونکه بگشاید برو بر جسته باش
آفتاب اندر فلک کژ می جهد   در سیه رویی کسوفش می دهد
از ذنب پرهیز کن هین هوش دار   تا نگردی تو سیه رو دیگ وار
ابر را هم تازیانه آتشین   می زنندش کان چنان رونی چنین
برفلان وادی ببار این سو مبار   گوشمالش میدهد که گوش دار
عقل تو از آفتابی پیش نیست   اندران فکری که نهی آمد مه ایست
کژ منه ای عقل تو هم گام خویش   تا نیاید آن کسوف او بپیش
چون گنه کمتر بود نیم آفتاب   منکسف بینی و نیمی نور و تاب
که بقدر جرم می گیرم ترا   این بود تقدیر در داد و جزا
خواه نیک و خواه بد فاش و ستیر   برهمه اشیا سمیعیم و بصیر
زین گذر کن ای پدر نوروز شد   خلق از خلاق خوش بدفوز شد
باز آمد آب جان در جوی ما   باز آمد شاه ما در کوی ما
می خرامد بخت و دامن میکشد   نوبت توبه شکستن می زند
توبه را باری دگر سیلاب برد   فرصت آمد پاسبان را خواب برد
هر خماری مست گشت و باده خورد   رخت را امشب گرو خواهیم کرد
زان شراب لعل جان جانفزا   لعل اندر لعل اندر لعل ما
باز خرم گشت مجلس دلفروز   خیز دفع چشم بد اسپند سوز
نعرهٔ مستان خوش می آیدم   تا ابد جانا چنین می بایدم
نک هلالی با بلالی یار شد   زخم خار او را گل و گلزار شد

بادسر گردانی کور ایلر خروش   موج دریایی ایدر مأمور جوش
آفتاب و ماه ایکی دوّار در   دور اطراف ایتمه ده همواردر
خانه خانه دور ایدر هم اختران   سعد و نحس اوزره اولورلر هر دوان
دور ایدر چرخک نجومی قیاس   سنده اما سست و کاهلدر حواس
چشم و گوش و هوشمز اخترلری   کیجه قنده قنده خواب اولسه بری
گاه ایدر سعد وصالی جلوه گاه   گاه اولور نحس فراق ایله سیاه
ماه گردون کیم ایدر دور سما   گاه اولور تاریک گاهی روشنا
که بهار و صیف اولور چون شهد و شیر   گاه اولور تشویش برف و زمهریر
چونکه کلیات اکا مانند گو   ساجد چوگان فرمان سوبسو
ای دل اولدک سنکه جزء صد هزار   نیجه اولمزسن او حکمه بی قرار
همچو رخش اول تابع حکم امیر   گاه آخورده گهی عزم مسیر
چونکه میخه بند ایدر سر بسته اول   چون گشاد ایلریوری برجسته اول
آفتاب ایتسه فلکده کج وقوف   روسیاه ایلرانی رنج کسوف
عاقل اول ایله ذنبدن اتقا   اولمه دیک آسا سیهکار لقا
ابره آتش تازیانه در قفا   بویله کتمه اویله کیت دیرلر آکا
وار فلان وادی یه قیل صبّ مطر   گوشمال ایله دیررلر کر و فر
شمس انوردن دکل عقلک فزون   ساکه نهی وقفه در فکر درون
سنده ای عقل اولمه کج و خطوه ده   کلمیه تا اول خسوف سرزده
جرمی کمتر اولسه نصف آفتاب   منکسف در نصف آخر نور تاب
کیم سنی جرمک قدر اخذ ایلرم   بویله در عدل و جزای بهترم
نیک اگر بد گر شهیر و گر ستیر   جمله اشیایه سمیعم هم بصیر
اولدی نوروز ایله تحویل سخن   خاتی خلاق ایلدی شیرین دهن
یینه جاری جویمزده آب جان   کویمزده یینه شاه دلستان
بخت اولوب دامنکشان ایلر خرام   کسر توبه نوبتن ایلر مرام
یینه توبه عرصهٔ سیلابدر   گلدی فرصت پاسبان درخوابدر
اولدی هر مخمور مست و باده خوار   رختی بوشب رهنه وضع انجام کار
لعل جان جانفزادر اول شراب   لعل اندر لعل اندر لعل ناب
یینه بزم اولدی دلفروز و بلند   دفع چشم بد ایچون لازم سپند
نعرهٔ مستان بکا خوش کلمده   تا ابد بویله گرک بو عربده
پس بلال ایله هلالی اولدی یار   اکه گلزار و گل اولدی زخم خار

گر ز زخم خار تن غربال شد　　جان و جسمم گلشن اقبال شد
تن بپیش زخم خار آن جهود　　جان من مست و خراب آن ودود
بوی جانی سوی جانم میرسد　　بوی یار مهربانم میرسد
از سوی معراج آمد مصطفا　　بر بلالش حبذا لی حبذا
چونکه صدیق از بلال دم درست　　این شنید از توبه او دست شست

اولسه تن غربال زخم خاردن　　گلشن اقبال اولدی جان و تن
اول جهودک زخمخوار خاری تن　　اول ودودک مستی یم جان ایله بن
سوی جانه بوی جان گلمکده در　　بوی یار مهربان گلمکده در
ایلیوب معراج گلدی مصطفا　　اول بلال ایچون بیوردی حبذا
چونکه صدیقه بلال اولدی مفید　　توبه سندن ایلدی قطع امید

باز گردانیدن صدیق رضی الله عنه واقعه وامتحان بلال را رضی الله عنه وظلم جهود از او بروی واحد احد گفتن او وافزون شدن کینهٔ جهودان وقصه کردن آن قضیه پیش مصطفا صلی الله علیه وسلم ومشورت در خریدن او از جهودان

صدیق اکبر رضی الله عنه رجوع ایلیوب بلالی رضی الله عنه یهودی ظلما ضرب ایتدکچه انک احد احد دیمکله اقرارینی واکا یهودیلرک کینه افزا اولدقلرینی نقل ایدوب حضور نبویده علیه الصلوة والسلام حضرت بلالی رضی الله عنه یهودیدن اشترایه مشورت بیوردقلریدر

بعد ازان صدیق پیش مصطفا　　گفت حال آن بلال با وفا
کان فلک پیمای میمون بال چست　　این زمان در عشق واندر دام تست
باز سلطانست زان جغدان برنج　　در حدث مدفون شده است آن زفت گنج
جغدها بر باز استم میکنند　　پر و بالش بی گناهی می کنند
جرم او اینست کو بازست وبس　　غیر خوبی جرم یوسف چیست پس
جغد را ویرانه باشد زاد وبود　　هستشان بر باز زان خشم جهود
که چرا می یاد آری زان دیار　　یا ز قصر وساعد آن شهریار
در ده جغدان فضولی میکنی　　فتنه وتشویش در می افکنی
مسکن ما را که شد رشک اثیر　　تو خرابه خوانی ونام حقیر
شید آوردی که تا جغدان ما　　مر ترا سازند شاه وپیشوا
وهم وسودایی در ایشان می تنی　　نام این فردوس ویران میکنی
بر سرت چندان زنیم ای بدصفات　　که بگویی ترک شید وترهات
پیش مشرق چارمیخش می کنند　　تن برهنه شاخ خارش میزنند
از تنش صد جای خون بر می جهد　　او احد می گوید وسر می نهد
پندها دادم که پنهان دار دین　　سر بپوشان از جهودان لعین
عاشقست او را قیامت آمدست　　تا در توبه بر و بسته شده است
عاشقی وتوبه یا امکان صبر　　این محالی باشد ای جان بس سطبر
توبه کرم وعشق همچون اژدها　　توبه وصف خلق وآن وصف خدا
عشق ز اوصاف خدای بی نیاز　　عاشقی بر غیر او باشد مجاز
ز انکه او حسن زراندود آمدست　　ظاهرش نور اندرون دود آمدست

صکره صدیق ایتدی عزم مصطفا　　دیدی احوال بلالی بالوفا
اول هما پرواز شهباز بلند　　دام عشقکده اسیر ومستمند
باز شهدر بومدن پر رنجدر　　صانکه مدفون مزابل گنجدر
بوملر شهبازه ایلرلر ستم　　بی گنه بال وپری اولمقده کم
جرمی شهباز اولدیغیدر بیگمان　　جرم یوسف حسندر انجق همان
جنس بومه اولدی ویرانه مقام　　باز ایچون زخم جهود اولدی مدام
کیم نیچون ذکر ک اولور آخر دیار　　ساعد وقصر بلند شهریار
ملکت جغدانده ایلرسن فضول　　فتنه وتشویشه ایلرسن عدول
رشک چرخ ایکن بو مسکن بو مصیر　　نامن ایلرسن خراب ایله حقیر
جنسمز جغدانه ایلرسن ریا　　اوله سن تا انلره سن پیشوا
انلره سودا اوله شورش فکن　　نام اوله ویران اکا فردوس ایکن
سرزنشلر ایده یم ای بدصفات　　ایده سن تا ترک زرق وترهات
چارشمس ایله ایدرلر چارمیخ　　جسمنه عریان ایدرلر خاری سیخ
هر طرف جسمنده جاری جوی خون　　اول احد اقرارن ایتمکده فزون
پندلر ایتدمکه قیل دینک نهان　　سرکی ایتمه جهودانه عیان
اول ایسه عاشق قیامت وش اکا　　صانکه باب توبه منسد هرگا
عاشق اولمق توبه هم امکان صبر　　پک محال اولدی ایدر رشک جانه جبر
توبه کرم وعشق ایسه چون اژدها　　توبه وصف خلق اول وصف خدا
عشقدر وصف خدای بی نیاز　　عاشق اولمق غیر ایچون اولدی مجاز
کیم او حسن اولدی زراندوده همان　　ظاهری نور اولدی باطنده دخان

چون رود نور وشود پیدا دخان ... بفسرد عشق مجازی آن زمان
وا رود آن حسن سوی اصل خود ... جسم ماند گنده ورسوا وبد
نور مه راجع شود هم سوی ماه ... وا رود عکسش ز دیوار سیاه
پس بماند آب وگل بی آن نگار ... گردد آن دیوار بی مه دیو وار
قلب را که زر ز روی او بجست ... باز گشت آن زر بکان خود نشست
پس مس رسوا بماند دود وش ... زو سیه روتر بماند عاشقش
عشق پینایان بود بر کان زر ... لاجرم هر روز باشد بیشتر
زانکه کانرا در زری نبود شریک ... مرحبا ای کان زر لاشک نیک
هر که قلبی را کند انباز کان ... وا رود زر تا بکان لامکان
عاشق ومعشوق مرده زاضطراب ... مانده ماهی رفته زان گرداب آب
عشق ربانیست خورشید کمال ... امر نور اوست خلقان چون ظلال
مصطفی زین قصه چون خوش بر شکفت ... رغبت افزون گشت او را هم بگفت
مستمع چون یافت همچون مصطفا ... هر سر مویش زبانی شد جدا
مصطفی گفتش که اکنون چاره چیست ... گفت این بنده مرا ور امشتریست
هر بها که گوید او را می خرم ... در زیان وحیف ظاهر ننگرم
کو اسیر الله فی الارض آمده است ... سخرهٔ خشم عدو الله شده است

نور کتسه دود اولوب ظاهر همان ... محو اولور عشق مجازی اول زمان
چونکه اول حسن اصلنه ایلر ارتحال ... جسم اولور رسوا اسیر سوء حال
نوره ایلر رجوع قرص ماه ... عکس اولور مهجور دیوار سیاه
پس قالوب آب وگل انده بی بها ... ماه یوق دیوار اولور وحشت نما
اولدی روی قلبدن چون زر جدا ... یینه اول زر معدننده ایتدی جا
پس اولور رسوای مس مانند دود ... عاشقی اندن سیه روی جود
عشق اصحاب بصیرت کان زر ... لاجرم هر روز اولور فرخنده تر
چونکه یوقدر کان زرا چون شریک ... مرحبا ای کان زر لاشک نیک
قلبی هر کیم ایلسه تشریک کان ... زر ایدر پس عزم کان لامکان
عاشق ومعشوقی مرده پهل عیان ... آبدن مهجور ماهیدر همان
عشق ربانی اولوب شمس کمال ... امریدر نور اکه خلق اولدی ظلال
بو خبردن فخر عالم اولدی شاد ... بی تکلم رغبتی اولدی زیاد
مستمع ایدی چون اول فخر جهان ... اولدی بشقه هر سر مویی زبان
چون نبی دیدی ندر چاره اکا ... دیدی بنده اولدی قصد اشترا
مشتری یم هر نه استرسه بها ... باقمم اول ظاهر زیان وحیفه لا
وجه ارض اوزره اودر لله اسیر ... شمدی اولمش چشم دشمنده حقیر

وصیت کردن مصطفی صلی الله علیه وسلم صدیق را رضی الله عنه
که چون بلال را رضی الله عنه مشتری می شوی هر آینه ایشان
از ستیز بر خواهند فزود بهای او مرا درین فضیلت
شریک خود کن وکیل من باش ونیم
بها اش از من بستان

سید انبیا ورسول کبریا محمد مصطفی افندمزک صلی الله علیه وسلم
صدیق اکبره رضی الله عنه چونکه بلاله مشتری اولورسن البته انلر
عناد جهتندن بهاسنی افزون استرلر بنی دخی اول فضیلته
شریک ایلیوب وکیلم اول وبهاسنک نصفنی بندن
آل دیو توصیه بیوردقلریدر

مصطفی گفتش که ای اقبال جو ... اندرین من می شوم انباز تو
تو وکیلم باش نیمی بهر من ... مشتری شو قبض کن از من ثمن
گفت صد خدمت کنم رفت از زمان ... سوی خانهٔ آن جهود بی امان
گفت با خود از کف طفلان گهر ... پس توان آسان خریدن ای پدر
عقل وایمانرا ازین طفلان گول ... می خرد با ملک دنیا دیو غول
آنچنان زینت دهد مردار را ... که خرد زایشان دو صد گلزار را
آنچنان مهتاب بنماید سحر ... کز خسان صد کیسه برباید سحر
انبیاشان تاجری آموختند ... پیش ایشان شمع دین افروختند

دیدی پیغمبر سعادتله اکا ... بنده شرکت ایلرم بونده سکا
بندن اول نصف بهاسینه وکیل ... اشترا قیل بندن آل نقد جمیل
خدمته صدیق قیلدی اول زمان ... اول جهودک دارنه واردی همان
دیدی اطفالک الندن گوهری ... المق آساندر اولنجه مشتری
عقل وایمانی بو اطفال هوا ... ملک دنیایه ایدرلر اشترا
اویله زینت گوسترر مردار ایله ... کیم الورلر ایکیوز گلزار ایله
گوسترر مهتابی اطلس ساحران ... سحری ایلر جلب نقد ناکسان
کسب نفع ایچون بو قومه انبیا ... گوسترلر شمع دین پرضیا

دیو وغول ساحر از سحر ونبرد   انبیارا در نظرشان زشت کرد
زشت کرد اند بجادوئی عدو   تا طلاق افتد میان جفت وشو
دیدهاشان را بسحری دوختند   تا چنین جوهر بخس بفروختند
این کهر از هردو عالم برتراست   هین بخر زین طفل جاهل کو خراست
پیش خر خرمهره وکوهر یکیست   ان اشکرا در دریا شکیست
منکر بحرست وکوهرهای او   کی بود حیوان در و پیرایه جو
در سر حیوان خدا ننهاده است   که بود در بند لعل و در پرست
مر خرا نرا هیچ دیدی کوشوار   کوش وهوش خر بود در سبزه زار
احسن التقویم در والتین بخوان   که کرامی کوهرست ای دوست جان
احسن التقویم از عرش او فزون   احسن التقویم از فکرت برون
کر بکویم قیمت این ممتنع   من بسوزم هم بسوزد مستمع
لب ببند اینجا وخر این سو مران   رفت این صدیق سوی آن خران
حلقهٔ در زد چو در را در کشود   رفت بیخود در سرای آن جهود
بیخود وسرمست وپر آتش نشست   از دهانش بس کلام تلخ جست
کین ولی الله را چون میزنی   این چه حقدست ای عدو روشنی
کر ترا صدقیست اندر دین خود   ظلم بر صادق دلت چون میدهد
ای تو در دین جهودی ماده   کین کمان داری تو بر شهزادهٔ
در همه زآیینهٔ کژ ساز خود   منکر ای مردود نفرین ابد
انچه آمدم از لب صدیق جست   کر بکویم کم کنی تو پاو دست
آن ینابیع الحکم همچون فرات   از دهان او روان از بی جهات
همچو از سنکی که آبی شد روان   نی زپهلو مایه دارد نه ازمیان
اسپر خود کرده حق آن سنکرا   برکشاده آب مینا رنکرا
همچنان کز چشمهٔ چشم تو نور   او روان کردست بی بخل وفتور
نی زپیه آن مایه دارد نی زپوست   روی پوشی کرد در ایجاد دوست
در خلای کوش باد جاذبش   مدرک صدق کلام وکاذبش
ان چه بادست اندران خرد استخوان   که پذیرد حرف وصوت قصه خوان
استخوان وباد روپوشست وبس   در دو عالم غیر یزدان نیست کس
مستمع او قائل او بی احتجاب   زانکه الاذنان من الرأس ای مثاب
کفت رحمت کر همی آید برو   زر بده بستانش ای اکرام خو
از منش واخر چو میسوزد دلت   بی مؤنت حل نکردد مشکلت

دیو وغولان سحری ایلر کارکر   انبیایه ایلرانلر کج نظر
سحر ایله ایلر عدوی پر نفاق   زوجله زوجی کرفتار طلاق
کوزلرین سحریله باغلرلر همان   تا که یوق بیره کیده درّ کران
ایکی عالمده مسلم بو کهر   آل الندن طفل جاهلدر او خر
کوهر وخرمهره یکساندر خره   اول اشک شک ایتدی بحر وکوهره
منکر بحر وکهردر چون خران   نیچه حیوانه اوله زیبنده شان
ویرمدی حیوانه حق اول حکمتی   کیم پهله لعل وکهرله زینتی
کوش خرده هیچ وارمی کوشوار   کوش وهوش خرده انجق سبزه زار
نظم والتین احسن تقویم در   کوهر جان لایق تکریم در
احسن تقویم عرش اوزره فزون   احسن تقویم فکرتدن برون
قیمتن سویلرسم اولدی ممتنع   بنده سوزان اولورم هم مستمع
ساکت اول سوق خر ایتمه یوق یره   کتدی چون صدیق پاک اول خرلره
دق باب ایتدکده اولدی فتح باب   پس درون خانه یه ایتدی شتاب
آتش ایله پرغضب ایتدی قعود   تلخ کفتار ایلدی اندن ورود
بو ولی اللهه نیچون ظلم وضرب   نیچون ای دشمن اکله جنک وحرب
وار ایسه دینکده سنده صدق دین   پس نیچون در صادقه قلبکده کین
سن یهودی دینی ایچره ماده سن   زعمک اولدر کیم مکر شهزاده سن
اولدی مرآتک سنک کج ساز وبد   باقمه ای مردود نفرین ابد
اول سخنکیم سویلدی صدیق اودم   دست وپاین کم ایدرسن سویلسم
اول ینابیع الحکم مثل فرات   کیم دهانندن اقاردی بی جهات
سنکدن کیم آب اولور دائم روان   یوق جهاتنده انک مایه عیان
ایلدی روپوش غیب اول سنکی حق   ایتدی اجرا آب مینا رنکی حق
اکه بکزر چشمهٔ چشمکده نور   کیم روان اولمقده بی بخل وفتور
اول دکلدر مایه دار شحم وپوست   روپوش ایتمشدر ایجادنده دوست
جوف سمعکده هوا جاذب اولور   مدرک هر صادق وکاذب اولور
اول نه باد اولدی اولوب خرد استخوان   ایده کوش حرف وصوت قصه خوان
استخوان وباد روپوش اولدی پس   حقدر انجق یوق ایکی عالمده کس
مستمع اول قائل اولدر بی حجاب   کیم قولقلر باشدن ایلر اکتساب
دیدی اکه ایلر ایسک مرحمت   مشتری یه بذل زر در مصلحت
آل انی بندن که وار سوز دلک   بی مؤنت حل اولنمز مشکلک

کفت صد خدمت کنم پانصد سجود
بندهٔ دارم نکو لیکن جهود

تن سپید و دل سیاهستش بکیر
درعوض ده تن سیاه و دل منیر

پس فرستاد و بیاورد آن همام
بود الحق سخت زیبا آن غلام

انچنانکه ماند حیران آن جهود
آن دل چون سنکش از جا رفت زود

حالت صورت پرستان این بود
سنکشان از صورتی مومین بود

باز کرد استیزه و راضی نشد
که برین افزون بده بی هیچ بد

یک نصاب نقره هم بروی فزود
تا که راضی کشت حرص آن جهود

دیدی منتدر بکا بو بذل جود
رنکی آق قلبی سیهدر الغرض

برقولم وار تن سفید اما جهود
قلبی انور بو سیاهی ویر عوض

ایلدی ارسال و احضار اول همام
خوب و زیبا صورت ایدی اول غلام

شویله کیم حیرتده قالدی اول جهود
قلب سنکیننده کار ایتدی شهود

بویله در صورت پرسته حال شوم
طاش اولور سه صورت ایلر آنی موم

اولمدی راضی ینه ایتدی عناد
اول بهاده ایتدی تکلیف زیاد

برنصاب ایتدی زیاد اول کان جود
تا که راضی اولدی حرص ایله جهود

خندیدن جهود و پنداشتن او که صدیق مغبونست درین عقد

جناب صدیقی بو بازارده مغبون ظن ایدوب جهودک خنده سن بیاندر

قهقهه زد آن جهود سنکدل
از سر افسوس و طنز و غش و غل

کفت صدیقش که این خنده چه بود
در جواب پرسش او خنده فزود

کفت اکر جدت نبودی و غرام
در خریداری این اسود غلام

من ز استیزه نمی جوشیده می
خود بعشر اینش بفروشیده می

کو بنزد من نیرزد نیم دانک
تو کران کردی بهایش را ببانک

پس جوابش داد صدیق ای غبی
کوهری دادی بجوزی چون صبی

کو بنزد من همی ارزد دو کون
من بجانش ناظرستم تو بلون

زر سرخست او سیه تاب آمده
از برای رشک این احمق کده

دیدهٔ این هفت رنک جسمها
در نیابد زین نقاب آن روح را

کر مکیسی کردهٔ در بیع بیش
دادمی من جمله مال و ملک خویش

ور مکیس افزودهٔ من ز اهتمام
دامنی زر کردمی از غیر وام

سهل دادی زانکه ارزان یافتی
در ندیدی حقه را نشکافتی

حقهٔ سربسته جهل تو بداد
زود بینی که چه غبنت اوفتاد

حقهٔ پر لعل را دادی بباد
همچو زنکی در سیه رویی تو شاد

عاقبت واحسرتا کویی بسی
بخت و دولت را فروشد خود کسی

بخت با جامهٔ غلامانه رسید
چشم بدبختت بجز ظاهر ندید

او نمودت بندکی خویشتن
خوی زشتت کرد با او مکر و فن

این سیه اسرار تن اسپید را
بت پرستانه بکیر ای ژاژخا

این ترا و آن مرا بردیم سود
هین لکم دین ولی دین ای جهود

خود سزای بت پرستان این بود
جلش اطلس اسب او چوبین بود

همچو کور کافران پر دود و نار
وز برون بربسته صد نقش و نکار

قهقهه ایتدی جهود سنکدل
ایلدی اظهار طنز و غش و غل

خنده سندن صوردی چون صدیق اکا
اول جوابن ایلدی خنده فزا

دیدی سنده اولمسه جد و غرام
تا اوله ملککده بو قاره غلام

ایمز ایدم هیچ امرنده عناد
بلکه اعشار بها ایدی مراد

اول بنم یانمده ایمز نیم دانک
ایلدی قدرن فزون اول صیت و بانک

پس ابوبکر آکه دیدی ای غبی
جوهری برجوزه بیع ایلر صبی

اول اکی عالم دکر یانمده بل
جانه در بنده نظر لونه دکل

سرخ زردر اول سیه تاب و خفی
غیرت احمقلردن ایتدی مختفی

دیدهٔ اجسام اولور کن هفت رنک
روحی کورمز کیم نقابی اولدی تنک

ایتمش اولسک بیعنه افزون ادا
مال و ملکم جمله ایلردم فدا

سن فزون ایتسک ایدردم اهتمام
غیردن چوق زر آلوردم قرض و وام

مفت بولدک رایکان ویردک آنی
کورمدک درجی که بسته مخزنی

حقه یی جهل ایله ویردک بسته سر
غبن و خسرانک کوررسن زودتر

حقهٔ پر لعلی ایتدک صرف باد
زنکی وش روی سیاهی ایله شاد

عاقبت واحسرتا ایتدک ایشی
هیچ بخت و دولت ایلر می کشی

قول لباسی ایله کلدی سا که بخت
چشم بدبخت ایسه ظاهربین سخت

قوللغن کوستردی صدق ایله سکا
سوء خلقک مکر و جور ایدی اکا

بوتنی ظاهرده آق قلبی سیاه
آل سکا ای بت پرست تیره راه

اول سکا بو با که کافی نفع و سود
سا که دینک با که دینم ای جهود

بو سزای بت پرستان متصل
جلی اطلس اسب چوبین اولدی بل

کور کافر درد رونی دود و نار
ظاهرنده صورت نقش و نکار

همچو مال ظالمان بیرون جمال
وز درونش خون مظلوم و وبال
چون منافق از برون صوم و صلات
وز درون خاک سیاه بی نبات
همچو ابر خالی پر ستر و قر
نی درو نفع زمین نی قوت بر
همچو وعدهٔ مکر و گفتار دروغ
آخرش رسوا و اول با فروغ
بعد از آن بگرفت او دست بلال
آن ز زخم ضرس محنت چون خلال
شد خلالی در دهانی راه یافت
جانب شیرین زبانی می شتافت
چون بدید آن خسته روی مصطفا
خر مغشیا فتاد او بر قفا
تا دیری بیخود و بیخویش ماند
چون بخویش آمد ز شادی اشک راند
مصطفیٰ اش در کنار خود کشید
کس چه داند بخششی کو را رسید
چون بود مسی که بر اکسیر زد
مفلسی بر گنج پر توفیر زد
ماهی پژمرده در بحر او فتاد
کاروان گم شده زد بر رشاد
آن خطاباتی که گفت آندم نبی
گر زند بر شب بر آید از شبی
روز روشن گردد آن شب چون صباح
من نتانم باز گفت آن اصطلاح
خود تو دانی کافتابی در حمل
تا چه گوید با نبات و باد قل
خود تو دانی هم که آن آب زلال
می چه گوید بار یاحین و نهال
صنع حق با جملهٔ اجزای جهان
چون دم و حرفست از افسونگران
جذب یزدان با اثرها و سبب
صد سخن گوید نهان بی حرف و لب
نی که تأثیر از قدر معمول نیست
لیک تأثیرش از و معقول نیست
چون مقلد بود عقل اندر اصول
دان مقلد در فروعش ای فضول
گر بپرسد عقل چون باشد مرام
گو چنانکه تو ندانی و السلام

صانکه مال ظالمان ظاهر جمال
باطن امّا خون مظلوم و وبال
چون منافق ظاهری صوم و صلات
باطنی فاسد اساسی بی ثبات
ابر خالی ظاهری پر گرد و فر
یوق زمینه فیض و نفعندن اثر
مکر گفتار ایله چون وعد دروغ
اوّلی خوش آخرنده یوق فروغ
صکره دستن ایتدی همدست بلال
جسمی ضرس محنته اولمش خلال
بر خلال امّا دهانه بولدی راه
ایتدی اول شیرین زبانی قبله گاه
اولدی مسهود جمال مصطفا
اولدی مغشی و فتاده بر قفا
یاتدی بیهوشانه قالدی چوق زمان
صکره صوق ایتدی گوزی یاشن روان
در کنار ایتدی آنی فخر الوری
کیم بیلور اکه نه بخش ایتدی عطا
غبطه اول مسه اوله اکسیره یار
یا اوله گنج ایله مفلس کامکار
ماهی پژمرده دریایه بوله
تاجر گمگشته مأوایه بوله
اول معانی کیم دیدی اول دم نبی
رنگ ظلمتدن ایدر عاری شبی
روز اولوردی شب چو انوار صباح
نطق ایله اولمز بیان اول اصطلاح
سن بیلورسن شمسه جای اولسه حمل
اول نه در نخل و نباته اول محل
بو دخی معلوم کیم آب زلال
ورد و ریحانی نیجه ایلر سؤال
جمله اجزای جهانه صنع حق
بی دم و بی حرف و صوت ایلر سبق
جذبهٔ خلاقک آثاری سبب
حکمی نافذ جمله یه بی حرف و لب
گرچه آثار قدر دندر عمل
لیک تأثیراته یوق در عقله حل
چونکه عقل اولدی مقلد فی الاصول
بیل مقلد در فروعه اول فضول
عقل اگر ایلرسه تفتیش مرام
سوز اکا بیلمزسن اولدی والسلام

معاتبهٔ مصطفی صلی الله علیه وسلم با صدیق رضی الله عنه که ترا
وصیت کردم که بلال را بشرکت من بخر
تو چرا بهر خود تنها خریدی و عذر او

افندمز علیه الصلوة والسلام صدیق رضی الله عنهه خطاب ایدوب
امر اشترا ده بنی شریک ایله دیو سکا وصیت ایتمشکن نیچون یالگز
کندک مشتری اولدک بیوردقلرنده جناب صدیقک اعتذارن بیاندر

گفت ای صدیق آخر گفتمت
که مرا انباز کن در مکرمت
گفت ما دو بندگان کوی تو
کردمش آزاد من بر روی تو
تو مرا میدار بنده و یار غار
هیچ آزادی نخواهم زینهار
که مرا از بندگیت آزادی است
بی تو بر من محنت و بیدادی است
ای جهان را زنده کرده ز اصطفا
خاص کرده عام را خاصه مرا
خوابها میدید جانم در شباب
که سلامم کرد قرص آفتاب

دیدی صدیقه دیمش ایدم سکا
کیم بنی ایله شریک اشترا
دیدی ایکی بنده یز کویک اچون
ایتدم آزاده آنی رویک اچون
سن بنی قیل بنده عبد و یار غار
استمم آزادک اولمق زینهار
قوللغکدر بن قوله آزادکی
باکه سنسز محنت و افتادکی
ای جهانه زندگی بخش خلوص
عامی خاص ایتدک بو عبدی با خصوص
گوردی جانم نیجه دوش وقت شباب
کیم بکا ویردی سلامی آفتاب

از زمینم برکشید او بر سما   همره او گشته بودم زار تقا
گفتم این ماخولیا بود و محال   هیچ گردد مستحیلی وصف حال
چون ترا دیدم بدیدم خویش را   آفرین آن آینهٔ خوش کیش را
چون ترا دیدم محالم حال شد   جان من مستغرق اجلال شد
چون ترا دیدم خود ای روح البلاد   مهر این خورشید از چشمم فتاد
گشت عالی همت از تو چشم من   جز بخواری ننگرد اندر چمن
نور جستم خود بدیدم نور نور   حور جستم خود بدیدم رشک حور
یوسفی جستم لطیف و سیم تن   یوسفستانی بدیدم در تو من
در پی جنت بدم در جست و جو   جنتی بنمود از هر جزء تو
هست این نسبت بمن مدح و ثنا   هست این نسبت بتو قدح و هجا
همچو مدح مرد چوبان سلیم   مر خدا را پیش موسی کلیم
که بجویم اشپشت شیرت دهم   چارقت دوزم من و پشت نهم
قدح او را حق بمدحی برگرفت   گر تو هم رحمت کنی نبود شگفت
رحم فرما بر قصور فهمها   ای ورای عقلها و وهمها
ایها العشاق اقبال جدید   از جهان کهنهٔ نوکن رسید
زان جهان کو چارهٔ بیچاره جوست   صد هزاران نادرهٔ دنیا دروست
ابشروا یا قوم اذ جاء الفرج   افرحوا یا قوم قد زال الحرج
آفتابی رفت در کازهٔ هلال   در تقاضا که ارحنا یا بلال
زیر لب میگفت از بیم عدو   کوری او بر مناره رو بگو
می دمد در گوش هر غمگین بشیر   خیز ای مدبر ره اقبال گیر
ای درین حبس و درین کند و شپش   هین که تا کس نشنود رستی خمش
چون کنی خامش کنون ای یار من   کز بن هر مو برآمد طبل زن
آنچنان کر شد عدو رشک خو   گوید این چندین دهل را بانگ کو
میزند بر روش ریحانکه طریست   او ز کوری گوید آن آسیب چیست
می شکنجد حور دستش میکشد   کور حیران کز چه دردم میکند
این کشاکش چیست بر دست و تنم   خفته ام بگذار تا خوابی کنم
آنکه در خوابش همی جویی وی است   چشم بگشا کان نه نیکویی است
زان بلاها بر عزیزان بیش بود   کان تجمش یار با خوبان فزود
لاغ با خوبان کند بر هر رهی   نیز کوران را بشوراند گهی
خویش را یکدم بدین کوران دهد   تا غریو از کوی کوران برجهد

ارضدن ایتدی بنی جذب سما   اولمشیدم آکه همراه علا
دیر ایدم ماخولیا در بو محال   هیچ اولور می متخیل اوصاف حال
کندمی کوردم کورنجه بن سنی   آفرین ای سرّ مرآت سنی
چون سنی کوردم محالم اولدی حال   اولدی جانم غرق اجلال و کمال
بن سنی کوردکده ای روح جهان   مهر عالم دوشدی چشممدن همان
اویله عالی همت ایتدک چشمی سن   منظرنده خوار اولور نقش چمن
طالب ایدم نوره کوردم نور نور   راغب ایدم حوره کوردم رشک حور
یوسف استردم لطیف و سیمتن   نیجه یوسفزار کوردم سنده بن
جست و جوی جنت ایلردم همان   اولدی هر جزءکده بر جنت عیان
باکه نسبت بو ثنا و مدح اولور   ساکه نسبتله ادای قدح اولور
بکزر اول مدحه که چوبان سلیم   ایلیوب منع ایتدی موسای کلیم
دیر ایدی جمله سنک شیر و لبن   کارسازم رقعهٔ چارقده بن
مدح مقبول ایتدی حق قدحن انک   نوله اولسم بنده معذورک سنک
مرحمت ایله قصور فهممه   صغر اوصافک چو عقل و وهممه
یینه اقبال جدید ای عاشقان   عالم دیرینه دن نو نو عیان
اول جهاندن چارهٔ بیچارکان   انده یوز بیک نادرهٔ دنیا نهان
ابشروا یا قوم اذ جاء الفرج   افرحوا یا قوم قد زال الحرج
منزل شمس اولدی ایوان هلال   پرتو امری ارحنا یا بلال
سترایچون پیکانه دن دیردی اکا   وار مناره اوزره رغما قیل ندا
سمع غمناکه بو در فیض بشیر   قیل ره اقبالی ای مدبر مصیر
ای بو مجلسده اولان آزرده سن   وقت مخلصدر خموش اغیاردن
سنده خاموشی که شوق افزا اولور   مو بمو بر طبل زن پیدا اولور
اویله صاغردر که اعدای دنی   دیر که بونجه طبلک آوازی قنی
تازه ریحان روینه سابیده در   اول عماسندن اکار نجیده در
مالش ایلر دستن اکرام ایله حور   حمل ایدر جور و اذایه آنی کور
دیر ندر بو رنجش دست و بدن   خوابه وارمق استرم بر پاره بن
خوابدن مقصود اولان دلجو بودر   آچ گوزک بو دلبر مهرو بودر
اول بلیاته عزیز اندر مدار   دلربا اکلر ایدر احبابه یار
لاغ ایله احبابنی مسرور ایدر   کاهی کورانی دخی پرشور ایدر
انلره بردم تجلی ساز اولور   کوی کورانه غریو انداز اولور

قصهٔ هلال که بندهٔ مخلص بود خدایرا وصاحب بصیرت بی تقلید پنهان شده در بندگیٔ مخلوقات جهت مصلحت نه از عجز چنانکه لقمان و یوسف علیهما السلام از روی ظاهر وغیر ایشان بندهٔ سایس بود امیر را وان امیر مسلمان بود اما چشم بسته ❁ داند اعمی که مادری دارد ❁ لیک چونی بوهم در نارد ❁ اکر با این دانش تعظیم مادر کند ممکن بود که از عمی خلاص یابد که ❁ اذا اراد الله بعبد خیرا فتح عینی قلبه لیبصره بهما الغیب ❁ این راه ز زندگیٔ دل حاصل کن ❁ کین زندگیٔ تن صفت حیوانست

خدای سبحانه جل شانه عبد مخلص وصاحب بصیرت هلال قصه سیدر که بی عجز وتقلید لقمان و یوسف وانلر امثالی لمصلحة بندگیٔ مخلوقده مستور اولوب ظاهرده برامیره بندهٔ سایس ایدی ولکن اول امیر مسلم چشم بسته ایدی ❁ داند اعمی که مادری دارد ❁ لیک چونی بوهم در نارد ❁ اکر بو علم ایله مادرینه تعظیم ایلیه ممکندر که عمادن خلاص بوله ❁ اذا اراد الله بعبد خیرا فتح عینی قلبه لیبصر بهما الغیب ❁ این راه ز زندگیٔ دل حاصل کن ❁ کین زندگیٔ تن صفت حیوانست

چون شنیدی بعض اوصاف بلال ❁ بشنوا کنون قصهٔ ضعف هلال
از بلال او پیش بود اندر روش ❁ خوی بد را بیش کرده بد کشش
نی چو تو پس رو که هردم پس تری ❁ سوی سنکی میروی از کوهری
انچنان کان خواجه را مهمان رسید ❁ خواجه از ایام وسالش بورسید
کفت عمرت چند سالست ای پسر ❁ باز کو و درمدزد و بر شمر
کفت هجده هفده یا خود شانزده ❁ یا که پانزده ای برادر خوانده
کفت واپس واپس ای خیره سرت ❁ باز میرو تا بکس مادرت

اولدی مسموعک برازوصف بلال ❁ نقل اولنسون قصهٔ ضعف هلال
اجتهادنده بلاله اول فزون ❁ ایتمشیدی سوء اخلاقن زبون
اول سکا بکزر دکل معکوس رو ❁ کوهر ایکن اوله سنکی یه کرو
شویله کیم کلدی برینه میهمان ❁ سن وسالن صوردی اندن میزبان
دیدی سویله سال عمرک ای پسر ❁ ایله بی اخفا بیان معتبر
دیدیکیم یا اون سکز اون یدی تا ❁ اوله یا اون التی اون بش غالبا
دیدی برعکس اولدی سیرک کیمره ❁ وار همان عزم ایله رحم مادره

حکایت در تقریر همین سخن

ان یکی اسبی طلب کرد از امیر ❁ کفت رو آن اسب اشهب را بکیر
کفت آن را من نخواهم کفت چون ❁ کفت او واپس روست وبس حرون
سخت پس پس میرود او سوی بن ❁ کفت دمش را بسوی خانه کن
دم این استور نفست شهوتست ❁ زین سبب پس پس رود آن خود پرست
شهوت او را که دم آمد زبن ❁ ای مبدل شهوت عقبیش کن
چون ببندی شهوتش را از رغیف ❁ سر کند آن شهوت از عقل شریف
همچو شاخی که ببری از درخت ❁ سر کند قوت ز شاخ نیکبخت
چونکه کردی دم اورا آن طرف ❁ کر رود پس پس رود تا مکتنف
حبذا اسبان رام پیش رو ❁ نی سپس رو نی حرونی را کرو
کرم رو چون جسم موسیٔ کلیم ❁ تا به بحرینش چو پهنای کلیم
هست هفصد ساله راه آن حقب ❁ که بکرد او عزم در سیران حب
همت سیر تنش چون این بود ❁ سیر جانش تا بعلیین بود
شهسواران در سباقت تاختند ❁ خربطان در پایکه انداختند

بو معنایی مؤید آخر حکایتدر

اسب اولوب بکمدن برینک مطلبی ❁ دیدی وار قبض ایله اسب اشهبی
دیدی آنی استمم دیدی سبب ❁ دیدی پس رو در حرون بو العجب
قویروغی سمتن طوتر کتسه همان ❁ دیدی دمن خانه یه ایله روان
مرکب نفسک دمیدر شهوتی ❁ عکس مقصد در انکچون رغبتی
چون اکا دم اولدی شهوت متصل ❁ شهوت عقبی ایله تبدیل قیل
شهوت خواب وخور اولدقچه ضعیف ❁ اولدی اقوی شهوت عقل شریف
قطع شاخ ایتسک شجردن فی المثل ❁ شاخ پر قوت کلور اندن بدل
چون اوسمته قویرغن ایتدک روان ❁ کتسه ده معکوس اولور موقف مکان
خوشدر اول اسبان رام وخوش درون ❁ عکسنه کیتمز دکلدر چون حرون
حضرت موسی کبی ایلر شتاب ❁ تا که بحرین ایله اوله کامیاب
هفصد سال ایدی اول راه حقب ❁ ایلدی عزمنده اول سیران حب
سیر تنده همتی بو ایتمه شک ❁ سیر جانده اولدی علیینه دک
شهسوار انک مقامی مرتفع ❁ احمقاندر پایکهده ممتنع

مثل

انچنانکه کاروانی میرسید   در دهی آمد درے را باز دید
آن یکی کفت اندرین برد العجوز   بار اندازیم اینجا چند روز
بانک آمدش بینداز از برون   وانکهانی اندر آتو اندرون
هم برون افکن هر آنچه افکندنیست   در میا با آن که این مجلس سنیست
بد هلال استاد دل جان روشنی   سایس و بندهٔ امیری مؤمنی
سایسی کردی در اخر آن غلام   لیک سلطان سلاطین بنده نام
آن امیر از حال بنده بیخبر   که نبودش جز بلیسانه نظر
آب و کل میدید و روی کنج نی   پنج و شش میدید و اصل پنج نی
رنک طین پیدا و نور دین نهان   هر پیمبر اینچنین بد در جهان
آن مناره دید و در وی مرغ نی   بر مناره شاهبازی پرفنی
وان دوم میدید مرغی پرزنی   لیک موی اندر دهان مرغ نی
وانکه او ینظر بنور الله بود   هم ز مرغ و هم زمو آکه بود
کفت آخر چشم سوی موی نه   تا نه بینی موی نکشاید کره
آن یکی کل دید نقشین در وحل   وان دکر کل دید پر علم و عمل
تن مناره علم و طاعت همچو مرغ   خواه سه صد مرغ کیر و یا دو مرغ
مرد اوسط مرغ بیند او و بس   غیر مرغی می نه بیند پیش و پس
موی آن نوریست پنهان آن مرغ   که بدان پاینده باشد جان مرغ
مرغ کان مویست در منقار او   هیچ عاریت نباشد کار او
علم او از جان او جوشد مدام   پیش او نی مستعار آمد نه وام

رنجور شدن این هلال و بیخبری خواجهٔ او از رنجوری او از تحقیر و ناشناخت او و واقف شدن دل مصطفی صلی الله علیه وسلم از رنجوری و حال او و افتقاد و عیادت رسول علیه السلام این هلال را

از قضا رنجور و ناخوش شد هلال   مصطفی را وحی شد غماز حال
بد ز رنجوریش خواجه ش بیخبر   که بر او بد کساد و بی خطر
خفته نه روز اندر آخر محسنی   هیچ کس از حال او آکاه نی
انکه کس بود و شهنشاه کسان   عقل صد چون قلزمش هر جا رسان
وحیش آمد رحم حق غمخوار شد   که فلان مشتاق تو بیمار شد

مثل

اکه بکزر کیم کلوب بر کاربان   قریه ده کوردی کشاده در همان
پیری دیدی بردایده تا کیم کذار   اوله لم برایکی کون افکنده بار
بر صدا کلدی قیل القای برون   بعده ایله دخول اندرون
هر نه خارج ایسه قیل خارجده بند   کلمه انکله بو بزم اولدی بلند
کامل القلب ایدے جان ایله هلال   بندهٔ سایس ولی میر کمال
آخور ایچره اولدے سایس اول غلام   پادشاه ایدے ولیکن بنده نام
بنده حالندن امیری بی خبر   انده ابلیسانه اولمشدر نظر
آب و کل مشهودی غافل کنجدن   پنج و شش منظوری عاطل پنجدن
رنک طین ظاهر کورنمز نور دین   بویله در عالمده جمله مرسلین
اول مناری کوردے کورمزانده طیر   باخصوص ایتکده شهباز انده سیر
اول ایکنجی کوردی مرغی بالزن   لیکن اغزنده اڭزیوق مودن
اولکه نور الله ایله ایلر نظر   مرغدن هم مودن آلدی خبر
دیدی چشمک سومویه قیل محل   کورمدکجه مویی اولمز عقده حل
اول برے کل کوردی منقوش وحل   کلده کوردی اول برے علم و عمل
تن مناره علم و طاعت قوش مثال   مرغ ایکی یا اوچیوز اوله فرض حال
مرد اوسط اولدے انجق مرغ بین   کوردیکی بر مرغ انک پیش و پسین
موی او قوشده مختفی اول نوردر   کیم انکله جان بولوب معموردر
اولسه منقارنده بر مرغک او مو   کاری اولمز عاریت قیل جست و جو
علمی جانندن ایدر جوشش مدام   یوقدر انده مستعار و قرض و وام

هلال مزبورک خسته اولوب لکندن خواجه سی بی خبر و تحقیر ایله مغبر اولدیغی و رسول اکرم افندمز صلی الله علیه وسلمک قلب شریفلری نور عنایتله خسته اولدیغنه واقف اولوب هلال رنجورک تفقد و عیادتنه تشریف بیوردقلریدر

اولدی ناکه ناخوش و خسته هلال   وحی ایله پیغمبره کشف اولدی حال
علتندن خواجه سنده یوق خبر   کیم دکل ایدی یاننده معتبر
یاتدی آخورده طقوز کون پیچ پیچ   حالنه واقف دکل اغیار هیچ
پیکسانه ایدی اول فرخنده کس   عقلی صد قلزم صفت فریاد رس
وحی رحمت کلدیکیم غمخوار در   وازفلان مشتاقکه بیمار در

مصطفی بهر هلال با شرف رفت از بهر عیادت آن طرف
در پی خورشید وحی آن مه دوان وان صحابه در پسش چون اختران
ماه میگوید که اصحابی نجوم للسری قدوه وللطاغی رجوم
میر را گفتند آن سلطان رسید او ز شادی بیدل و جان بر جهید
بر گمان آن ز شادی زد دو دست کان شهنشه بهر آن میر آمدست
چون فرود آمد ز غرفه آن امیر جان همی افشاند پا مزد بشیر
پس زمین بوس و سلام آورد او کرد رخ را از طرب چون ورد او
گفت بسم الله مشرف کن وطن تا که فردوسی شود این انجمن
تا فزاید قصر من بر آسمان که بدیدم قطب دوران زمان
گفتش از بهر عتاب آن محترم من برای دیدن تو نامدم
گفت روحم آن تو خود روح چیست هین بفرما کین تجشم بهر کیست
تا شوم من خاکپای آنکسی کش بود در باغ لطفت مغرسی
چون چنین گفت او و نخوت را براند مصطفی ترک عتاب او بخواند
پس بگفتش کان هلال عرش کو همچو مهتاب از تواضع فرش کو
آن شهی در بندگی پنهان شده بهر جاسوسی بدنیا آمده
تو مگو کان بنده و آخرجی ماست این بدان که گنج در ویرانهاست
ای عجب چونست از سقم آن هلال که هزاران بدر هستش پایمال
گفت از رنجش مرا آگاه نیست لیک روزی چند بر در گاه نیست
صحبت او با ستور و استراست سایس است و منزلش آن آخرست

در آمدن مصطفی علیه السلام از بهر عیادت هلال در ستورگاه آن امیر و نواختن مصطفی علیه السلام هلال را رضی الله عنه

رفت پیغمبر برغبت بهر او اندر آخر آمد اندر جست و جو
بود آخر مظلم و زشت و پلید وین همه برخاست چون الفت رسید
بوی پیغمبر ببرد آن شیر نر همچنانکه بوی یوسف را پدر
موجب ایمان نباشد معجزات بوی جنسیت کند جذب صفات
معجزات از بهر قهر دشمنست بوی جنسیت پی دل بردنست
قهر گردد دشمن اما دوست نی دوست کی گردد ببسته گردنی
اندر آمد او ز خواب از بوی او گفت سرگین دان درونش زین کو نه بو

پس هلال اکچون همان فخر جهان ایلدی عزم عیادت ناگهان
مهر وحی ایله او ماه اولدی روان اولدی اعقابنده اصحاب اختران
دیدی اول ماه اولدی اصحابم نجوم طایفهٔ رهبر طغاة اکچون رجوم
ایلدی تشریفنی گوش اول امیر بی دل و جان اولدی پرجوش اول امیر
اولدی شادان اول گمان ایله همان کندیه گلمش اوله فخر جهان
نازل اولدی غرفه سندن اول امیر نقد جان آماده نطق بشیر
اولدی تعظیما زمین بوس سلام روی ایتدی فرش راه احترام
دیدی کیم ایله مشرف مسکنم جنت اولسون انجمنگاهم بنم
قصرم ایتسون افتخار آسمان یعنی اولدم منزل قطب زمان
دیدی پیغمبر عتاب ایله اکا گورمک اکچون گلمدم یعنی سکا
دیدی جان ساکه فدا خود جان ندر مطلبک کیمدر بیور فرمان ندر
تا اولم اول کمسه یه بن خاکپا کیم بوله اول باغ لطفکده نما
چون دیدی بویله ایدوب ترک غرور ایلدی ترک عتاب اول کان نور
پس دیدی قنده هلال اول مهر عرش همچو مهتاب اول تواضع ایله فرش
قوللق ایچره اول نهان برشاه در عالمک جاسوسیدر آگاه در
سن دیمه اول بندهٔ آخوردر گنجدر ویرانه ده مستوردر
نیچه در آیا مرضله اول هلال کیم هزاران بدری ایلر پایمال
دیدی یوق در بنده رنجندن خبر گورمدم در گهده برقاچ گون مگر
اسب و استر ایله اولدی صحبتی سایسک آخورده جای عزلتی

افندمز علیه الصلوة والسلامک عیادت هلال اکچون اول امیرک اصطبلنه شرفبخش اولوب هلالی رضی الله عنه نوازش بیوردقلرنده امیرک محجوبیتی

رغبت ایله گتدی پیغمبر اکا چونکه تشریف ایتدی آخوردن یکا
آخور اولسه مظلم و زشت و کریه مندفعدر چون اوله الفت وجیه
آلدی بوی حضرتی اول شیر نر صانکه بوی یوسفی آلدی پدر
موجب ایمان دگلدر معجزات بوی جنسیت ایدر جذب صفات
معجز آنکچون قهر دشمن حاصلی جاذب اولدی بوی جنسیت دلی
قهر اولور دشمن دگل اما که دوست دوست ممکن می اوله پژمرده پوست
ایلدی بوی نبیدن رفع خواب دیدی آخورده ندر بو آب و تاب

از میان پای استوران بدید دامن پاک رسول بی ندید
پس زکنج آخر آمد غرغران روی برپایش نهاد آن پهلوان
پس پیمبر روی بر رویش نهاد برسر وبرچشم ورویش بوسه داد
گفت یاربا چه پنهان گوهری ای غریب عرش چونی خوشتری
گفت چون باشد خود آن شوریده خواب کاندر آید در دهانش آفتاب
چون بود آن تشنهٔ کوگل چرد آب برسر بنهدش خوش می برد

دربیان آنکه مصطفی علیه السلام شنید که عیسی علیه السلام برروی آب رفت فرمود که لو ازداد یقینه لمشی علی الهواء

همچو عیسی برسرش گیرد فرات کایمنی ازغرقه درآب حیات
گوید احمد گریقینش افزون بدی خود هوایش مرکب ومأمون بدی
همچو من که برهوا راکب شدم درشب معراج مستصحب شدم
گفت چون باشد سگی کوری پلید جست او ازخواب خود را شیر دید
نی چنان شیری که کس تیرش زند بل زبیمش تیغ وپیکان بشکند
کور برا شکم رونده همچو مار چشمها بگشاد درباغ وبهار
چون بود آن چونکه از چونی رهید درحیاتستان بیچونی رسید
گشت چونی بخش اندر لامکان گرد خوانش جمله چونها چون سگان
اوز بیچونی دهدشان استخوان درجنابت تن زن این سوره مخوان
تاز چونی غسل ناری تو تمام تو برین مصحف منه کف ای غلام
گر پلیدم ور نظیفم ای شهان این نخوانم پس چه خوانم در جهان
تو مرا گویی که از بهر ثواب غسل ناکرده مرو در حوض آب
از برون حوض غیر خاک نیست هر که او در حوض ناید پاک نیست
گر نباشد آبها را این کرم کو پذیرد مرخبث را دمبدم
وای بر مشتاق وبر امید او حسرتا بر حسرت جاوید او
آب دارد صد کرم صد احتشام که پلیدان را پذیرد والسلام
ای ضیاء الحق حسام الدین که نور پاسبان تست از شر الطیور
پاسبان تست نور وارتقاش ای تو خورشید مستر از خفاش
چیست پرده پیش روی آفتاب جز فزونی شعشع وتیزی تاب
پردهٔ خورشید هم نور ربست بی نصیب ازوی خفاشست وشبست
هر دو چون دربعد وپرده مانده اند یا سیه رو یا فسرده مانده اند

اولدی اسبانك میانندن بدید دامن پاك رسول بی ندید
کنج اخوردن همان اولدی دوان پاینه رومال ایچون اول پهلوان
روینه روین قودی فخر امم بوس ایدوب چشم وسر وروین اودم
دیدی یارب سن نه گوهرسن نهان ای غریب عرش نیجه حال وشان
دیدی نیجه اوله اول شوریده خواب کیم طلوع ایده فمنده آفتاب
نیجه دراول تشنه کیم گل خوار ایکن باشی اوزره آب اوله لذت فکن

افندمز علیه الصلوة والسلام عیسی علیه السلامك صو اوستنده گتدیکن ایشتدکده لو ازداد یقینه لمشی علی الهواء بیوردقلرین بیاندر

طوته باشی اوزره عیسی وش فرات مأمن اولدی غرقدن آب حیات
دیدی پیغمبر فزون اولسه یقین مرکب ایلردی هوایی اول همین
چونکه بن اولدم هوا اوزره سوار لیلهٔ معراجده ایتدم گذار
دیدی اول کلبك نولور حالی هلال خوابدن قالقه اوله شیر کمال
شیر اما کیم دکل مغلوب تیر تیغ وپیکان بلکه خوفی ایله سیر
ماروش کور ایسه رفتار شکم آچسه گوز گورسه بهار وباغی هم
نیجه دراول کیفدن بولسه نجات اولسه همبی کیف پس موصل حیات
لامکان ایچره اولوب اول کامیاب کیفلر خوانده اولسه چون کلاب
کیفدن ویرسه کلابه استخوان فارغ اول اولمه جنابت سوره خوان
کیفدن تا ایتمدکچه غسل تام مصحفه مس ایدایتمه ای غلام
پاك اگر ناپاك ای رشك شهان غیری یوق بودر تلاوت ورد جان
سن بکا دیرسنکه استرسك ثواب ایتمدن غسل ایتمه عزم حوض آب
حوضك اطرافنده یوق الا که خاك گیرمسه اولمز کیرمدکچه حوضه پاك
آبدن اولمزسه تطهیره کرم کیم قبول ایلر بو خبثی دمبدم
وای اول مشتاقه هم امیدینه حسرتا هم حسرت جاویدینه
صو وده دراول صد کرم صد احتشام کیم قبول ایلر پلیدی والسلام
ای ضیاء الحق حسام الدین نور ساکه سن حارس شر طیور
پاسباندر ساکه نور وارتعاش مهرسن خفاشدن مستور وفاش
پرده پوش اولسونی روی آفتاب اکه پرده نور ایله تیزی تاب
پردهسی خورشیدك اولدی نور رب آلمزاندن بهره خفاش ایله شب
پرده وبعد انلر ایچون جایگاه یا فسرده اولدیلر یا روسیاه

چون نبشتی بعض از قصهٔ هلال
داستان بدر آر اندر مقال

آن هلال و بدر دارند اتحاد
از دویی دورند و از نقص و فساد

آن هلال از نقص در باطن بریست
آن بظاهر نقص تدریج آوریست

درس گوید شب بشب تدریج را
در تأنی بر دهد تفریج را

در تأنی گوید ای عجول خام
پایه پایه بر توان رفتن ببام

دیک را تدریج و استادانه جوش
کار ناید قلیهٔ دیوانه جوش

حق نه قادر بود بر خلق فلک
در یکی لحظه بکن بی هیچ شک

پس چراشش روز آنرا در کشید
کل یوم الف عام ای مستفید

خلقت طفل ار چه اندر نه مه است
زانکه تدریج از شعار آن شه است

خلقت آدم چرا چل صبح بود
اندر آن گل اندک اندک می فزود

نی چو تو ای خام کاکنون تاختی
طفلی و خود را تو شیخی ساختی

بر دویدی چون کدو فوق همه
کو ترا پای جهاد و ملحمه

تکیه کردی بر درختان و جدار
بر شدی ای قرعک هم قرع وار

اول ار شد مرکبت سرو سهی
لیک آخر خشک و بی مغز و تهی

رنگ سبزت زرد شد ای قرع زود
زانکه از گلگونه بود اصلی نبود

داستان آن عجوزه که روی زشت خویش را جندره و گلگونه
می ساخت و ساخته نمی شد و پذیرا نمی آمد

بود کمپیری نود ساله کلان
پر تشنج روی و رنگش زعفران

چون سر سفره رخ او توی توی
لیک در وی بود مانده عشق شوی

ریخت دندانهاش و مو چون شیر شد
قد کمان و هر حسش تغییر شد

عشق شوی و شهوت و حرصش تمام
عشق صید و پاره پاره گشته دام

مرغ بی هنگام و راه بی رهی
آتشی پر در بن دیک تهی

عاشق میدان و اسب و پای نی
عاشق زمر و اب و سرنای نی

حرص در پیری جهود ازا مباد
ای شقی کش خدا این حرص داد

ریخت دندانهای سگ چون پیر شد
ترک مردم کرد و سرکین گیر شد

این سگان شصت ساله را نگر
هر دمی دندان سگشان تیزتر

پیر سگ را ریخت پشم از پوستین
این سگان پیر اطلس پوش بین

عشقشان و حرصشان در فرج و زر
دمبدم چون نسل سگ بین بیشتر

اینچنین عمری که مایهٔ دوزخ است
مر قصابان غضب را مسلخ است

چون هلالك قصه سن ایتدك بیان
بدری هم ایله مقال داستان

اول هلال و بدر ایدرلر اتحاد
ایکیلك بعدیله یوق نقص و فساد

نقص باطندن مبرادر هلال
نقص ظاهر اولدی تدریجه مثال

شیوهٔ تدریجی ایلر درس شب
کیم تأنی اولدی تفریجه سبب

دیر عجول اولمه تأنی قیل که تا
پایه پایه اولدی بامه ارتقا

دیکه تدریج ایله لازمدر خروش
کاره کلمز قلیهٔ دیوانه جوش

قادر خلق فلك ایکن اله
کن دیوب بر لحظه ده بی اشتباه

التی کونده پس نیچون ایتدی تمام
وصف حالی کل یوم الف عام

هم طقوز آی اولدی طفلك خلقتی
چونکه تدریج اولدی حقك حکمتی

خلقت آدم صباح اربعین
اندك اندك اولدی آب ماوطین

کندیکه بکزتمه کیم ای خام کار
طفل ایکن سنده تشیخدر شعار

جمله یه قصدك تفوق چون کدو
پس قنی پای جهاد و جست و جو

تکیه کاهك اولدی اشجار و جدار
دون قبق اولدك ندر بو اعتبار

اول اولدی مرکبك سرو سهی
آخر اولدك مغز خشکدن تهی

ای قبق زرد اولدی رنگك سبز ایکن
رنگ بی اصل ایدی چون گلگونه دن

اول عجوزه نك داستانیدر که وجه قبیحن بعض آلات ایله سترده ایلیوب
قزلجه دیدکلری نسنه ایله تحسین قیدنده اولدقچه کارگر اولمشدر

وار ایدی طقسان یاشنده بر عجوز
رنگ رویی زعفرانه داغسوز

سفره وش رخساری اولمش تویی تو
لیکن انده قالمشیدی عشق شوی

قالمش دندانی مو مانند شیر
قد کمان هر حسی تغییر ایله پیر

عشق شوی و شهوت و حرصی تمام
صیده عاشق لیك پاره پاره دام

مرغ بی وقت و رحیل کمرهی
آتشی پر ایدی دیك اما تهی

آسب و پایوق عزم میدانه اسیر
سازه عاشق یوق لب آوازه گیر

پیرلکده اولمسون حرص جهود
حرصدر کار شقی بی نفع و سود

اولسه بی دندان اگر کیم کلب پیر
خلقی ترك ایلر اولور سرکینه سیر

شصت ساله بو کلابه قیل نظر
دیشلری دندان سکدن تیزتر

حال پیر سگ فدای پشم پوست
بو سگان خود اطلس و سموره دوست

عشق و حرص انلرده دائم فرج و زر
نسل کلب آسا همیشه بیشتر

بو یله عمرك اصلیدر چون دوزخی
اولدی قصابان خشمك مسلخی

چون بگویندش که عمر تو دراز   میشود دلخوش دهانش از خنده باز
اینچنین نفرین دعا پندارد او   چشم نگشاید سری بر نارد او
گر بدیدی یک سر موی از معاد   او نگفتی اینچنین عمر تو باد

اکه دیرلرسه اوله عمرک دراز   شاد اولوب ایلر دهان خنده ساز
بد دعا در بو اوظن ایلر دعا   چشم بسته سر خلاف مدّعا
یک سر موا اولسه مشهودی معاد   اکه دیردک بویله عمر اولسون زیاد

داستان آن درویش که آن خواجهٔ گیلانی را دعا کرد که خدا ترا بسلامت بخان ومان برساند

اول درویشک داستانیدر که برگیلانی یه الله سنی سلامت ایله خانمانکه ایصال ایلسون دیو دعا ایلدی

گفت یکروزی بخواجه گیلئی   نان پرستی نرگدا از بیلئی
چون ستد زو نان بگفت ای مستعان   خوش بخان ومان خود بازش رسان
گفت خان ار آنست که من دیده ام   حق ترا آنجا رساند ای دژم
هر محدث را خسان باذل کنند   حرفش ار عالی بود نازل کنند
زانکه قدر مستمع آید نبا   بر قد خواجه برد درزی قبا
چونکه مجلس بی چنین پیغاره نیست   از حدیث پست نازل چاره نیست

ایتدی برگیلانی یه برکون دعا   نان اسیری برگدای بی نوا
چونکه نان ویردی دیدی ای مستعان   قیل آنی سن خانمانینه روان
دیدی خان اول ایسه کیم بن کورمشم   حق سنی ایصال ایده اکه بودم
هر کلامی ناکسان ارذل ایدر   حرف عالی ایسه ده اسفل ایدر
مستمع ایلر خطابندن ابا   قامته انسب کرک زیرا عبا
اولسه مجلسده ادانی متصل   دون واسفل سوز اولور چاره دکل

باز صفت آن عجوز

ینه اول عجوزهٔ مذکوره نک وصفیدر

داستان هین این سخن را از گرو   سوی افسانهٔ عجوزه باز رو
چون مس کشته درین ره نیست مرد   تو بنه نامش عجوز سال خورد
نی مرا او را رأس مال و پایهٔ   نی پذیرای قبول مایهٔ
نی دهنده نی پذیرنده خوشی   نی در و معنی ونی معنی کشی
نی زبان نی گوش ونی عقل و بصر   نی هش ونی بیهشی ونی فکر
نی نیاز ونی جمالی بهر ناز   تو بتو بیش گنده مانند پیاز
نی رهی ببریده او نی پای راه   نی تبش آن قحبه را نی سوز و آه

کچ بو سوزدن ایله تحویل کلام   اول عجوز افسانه سی اولسون تمام
چون مسنه اوله بی مرد حلال   نامیدر انک عجوز کهنه سال
مالی یوق سرمایه سی یوق پایه یوق   کمسه ده اندن قبول مایه یوق
انده یوق آثار اعطا وقبول   انده معنا یوق نه معنایه وصول
بی زبان بی گوش وبی عقل وبصر   هوش وبیهوشیدن انده یوق اثر
بی نیاز وبی جمال عرض ناز   تو بتو مکروه مانند پیاز
نه یوله کیتمش نه وار در پای راه   یوق حرارت قحبه ده نه سوز آه

قصهٔ آن درویش که ازان خانه هرچه میخواست می گفتند که نیست

اول درویشک قصه سیدر که برخانه دن هرنه استدیسه یوق دیدیلر

سائلی آمد بسوی خانهٔ   خشک نانه خواست یا ترنانهٔ
گفت صاحب خانه نان اینجا کجاست   خیره کی این دکان نانواست
گفت باری اندکی پیهم بیاب   گفت آخر نیست دکان قصاب
گفت پارهٔ آرد ده ای کدخدا   گفت پنداری که هست این آسیا
گفت باری آب ده از مکرعه   گفت آخر نیست جو یا مشرعه
هرچه او درخواست از نان تا سبوس   چربکی میگفت و میکردش فسوس
آن گدا در رفت ودامن برکشید   اندران خانه بحسبت خواست رید

براوه برسائل اولدی ناله ساز   خشک وترنان ایلدی اندن نیاز
دیدی صاحب خانه بونده نان قنی   نان فروش اولم قیاس ایتدک بنی
دیدی باری ایچ یاغندن اول مقل   دیدی بو قصاب دکانی دکل
دیدی برپاره دقیق ایله عطا   دیدی صاندک کیم اوله بو آسیا
دیدی باری ماء بارد ویر بکا   دیدی جوی وحوض یوقدر بوکا
هرنه اکمکدن کپکدن استدی   اول آنی برسوز ایله ردّ ایلدی
ایتدی سائل انده شلوارن گشاد   ایلدی دفع تقاضای مراد

گفت

کفت هی هی کفت تن زن ای دژم
تادرین ویرانه خود فارغ کنم

چون درینجا نیست وجه زیستن
درچنین خانه بباید ریستن

چون نهٔ بازی که کیری تو شکار
دست آموز شکار شهریار

نیستی طاوس با صد نقش بند
که بنقشت چشمها روشن کنند

هم نهٔ طوطی که چون قندت دهند
کوش سوی کفت شیرینت نهند

هم نهٔ بلبل که عاشق وار زار
خوش بنالی درچمن یا لاله زار

هم نهٔ هدهد که پیکیها کنی
نی چولکلک تا وطن بالا کنی

درچه کاری تو بهرچت خرند
تو چه مرغی و ترا با چه خورند

زین دکان نا مکیسان برتر آ
تا دکان فضل کالله اشتری

کالهٔ که هیچ خلقش ننکرید
از خلاقت آن کریم ازا خرید

هیچ قلبی پیش او مردود نیست
زانکه قصدش از خریدن سود نیست

دیدی هی هی اول دیدی خوشدرمحل
ایلیم ویرانه ده دفع ثقل

چونکه یوقدر بونده وجه آب ونان
بوله او جای تعوطدر همان

چون دکلسن باز که ایده سن شکار
کیم محلک اوله دست شهریار

سن دکلسن نقشی چوق طاوس خوب
روشنا چشم اولهلر اهل قلوب

هم دکلسن طوطیٔ شیرین دهن
ذوق ایده کفتارکی کوش ایلین

بلبل عاشق دکلسن زار زار
اولهسن نالان باغ و لاله زار

پیک اولور هدهد دکلسن متصل
اکلک آسا مسکنک بالا دکل

کیم خریدارک اولور سنده نه ایش
سن نه قوشسن ایدهلر تا پرورش

بو دکان غبن وکاسددن یکا
کارکاه فضل حقدر اشترا

کاله کیم خلق ایلمزا که نظر
کهنه لکدن اول کریم اتا ایدر

ایلمز قلبی مردود اول ودود
کیم شرادن یوقدر انده قصد سود

رجوع بداستان آن کمپیر

چون عروسی خواست رفتن آن خریف
موی ابرو پاک کرد آن مستخیف

پیش رو آیینه بکرفت آن عجوز
تا پیار اید رخ ورخسار و پوز

چند کلگونه بمالید از بطر
سفرهٔ رویش نشد پوشیده تر

عشرهای مصحف از جامی برید
می بجفسانید بر روآن پلید

تاکه سفرهٔ روی او پنهان شود
تا نکین حلقهٔ خوبان شود

عشرها برروی هر جامی نهاد
چونکه برمی بست چادر می فتاد

باز او آن عشرها را با خدو
می بجفسانید براطراف رو

باز چادر راست کردی آن نکین
عشرها از رخ فتادی بر زمین

چون بسی میکرد فن و آن میفتاد
کفت صد لعنت بر آن ابلیس باد

شد مصور آن زمان ابلیس زود
کفت ای قحبهٔ قدیدبی درود

من همه عمر این نیندیشیده ام
نی زجز تو قحبهٔ این دیده ام

تخم نادر در فضیحت کاشتی
درجهان تو مصحفی نکذاشتی

صد بلیسی تو خمیس اندر خمیس
ترک من کو ای عجوزهٔ درد پس

چند دزدی عشر از روی کتیب
تا شود رویت ملون همچو سیب

چند دزدی حرف مردان خدا
تا فروشی وستانی مرحبا

رنک بربسته ترا کلکون نکرد
شاخ بربسته فن عرجون نکرد

عاقبت چون چادر مرکت رسد
از رخت این عشرها اندر فتد

ینه اول پیره زن دستاننه رجوعدر

چون عروس اولمق مراد ایتدی اوزن
اولدی موی ابروانه وسمه زن

روینه آیینه طوتدی اول عجوز
تا ایده آرایش رخسار وپوز

اول قدر کلکونه سوردی سوبسو
سفره آسا اولمدی مستور او

مصحفک تذهیبنی ضم ایلدی
ایلدی پیرایهٔ روی بدی

تاکه روی سفرهسی پنهان اوله
حصه مند صورت خوبان اوله

هرطرف روینده اول تذهیبلر
باغلدقچه چادرن بربر دوشر

ینه تذهیباتی ایتدی سوبسو
ترایدوب آرایش اطراف رو

ینه درکار ایلر ایکن چادرن
خاکه افکنده بولوردی هربرن

چونکه یاپدقچه دوشردی زربکار
پس دیدی شیطانه لعنت صدهزار

اولزمان ابلیس اولوب صورتنما
دیدی ای قحبه نه بونشو ونما

ایتمدم عمرمده بواندیشه یی
کورمدم برقحبهده بوپیشه یی

ایلدک تخم فضاحتله عمل
مصحفک تذهیبن الدک بی کسل

ساکه یوز شیطان خمیس اندر خمیس
بندن ال چک ای عجوز دردپس

نیجه بردزدیٔ تذهیب کتاب
تا اوله رویکده رنک آب وتاب

حرف مردانی اوغورلارسنکه تا
ایده سن بیع وشرای مرحبا

عاریتدن ساکه یوقدر زیب وفر
شاخ بسته چون شجر ویرمز ثمر

چادر موت اولدی اول دمده کشاد
هپ اوتذهیبات اولور وقف کساد

چونکه آید خیز خیزان رحیل   کم شود زان پس فنون قال وقیل
عالم خاموشی آید پیش پست   وای آن کو در درون انسیش نیست
صیقلی کن یک دو روزی سینه را   دفتر خود ساز آن آیینه را
که زظل یوسف صاحب قران   شد زلیخای عجوز از سر جوان
می شود مبدل بخورشید تموز   آن مزاج بارد برد العجوز
می شود مبدل بسوز مریمی   شاخ اب خشکی بنخلی خرمی
ای عجوزه چند کوشی با قضا   نقد جو اکنون رها کن ما مضی
چون رخت را نیست در خوبی امید   خواه گلگونه نه و خواهی مدید

چون کلور آوازهٔ طبل رحیل   جمله عاطلدر فنون قال وقیل
قیل تقدم کلدی هنگام سکون   وای اکا کیم انده یوق انس درون
بر ایکی کون صیقل ایله سینه یی   کندیکه قیل دفتر اول آیینه یی
سایهٔ یوسفده اولغله روان   پیر ایکن اولدی زلیخا نوجوان
پیل اولور تبدیل خورشید تموز   اول مزاج بارد برد العجوز
سوز مریم اولدی تبدیله سبب   نخل خرم اولدی شاخ خشک لب
ای عجوز اولمه قضایه چاره جو   حالی کور ماضی یه ایتمه سر فرو
ساکه اولمز حسن صورت کارکاه   سرخ رنک ایله یوزک استر سیاه

حکایت آن رنجور که طبیب در وامید صحت ندید

آن یکی رنجور شد سوی طبیب   گفت نبضم را فرو بین ای لبیب
تا زنبض آگه شوی از حال دل   کین رگ دستست با دل متصل
چونکه دل غیبست خواهی زو مثال   زو بجو که با دلستش اتصال
باد پنهانست از چشم ای امین   در غبار و جنبش برگش ببین
کز یمین است او وزان یا از شمال   جنبش برگت بگوید وصف حال
مستی دل را نمیدانی که کو   وصف او از نرگس مخمور جو
چون ز ذات حق بعیدی وصف ذات   باز دانی از رسول ومعجزات
معجزاتی و کراماتی خفی   بر زند بر دل ز پیران صفی
کاندرون شان صد قیامت نقد هست   کمترین آنکه شود همسایه مست
پس جلیس الله گشت آن نیکبخت   که بپهلوی سعیدی برد رخت
معجزه کان بر جمادی زد اثر   یا عصا یا بحر یا شق القمر
گر اثر بر جان زند بی واسطه   متصل گردد بپنهان رابطه
بر جمادات آن اثرها عاریه است   آن پی روح خوش متواریه است
تا از آن جامد اثر گیرد ضمیر   حبذا نان بی هیولای خمیر
حبذا خوان مسیحی بی کمی   حبذا بی باغ میوهٔ مریمی
بر زند از جان کامل معجزات   بر ضمیر جان طالب چون حیات
معجزه بحرست وناقص مرغ خاک   مرغ آبی در وی ایمن از هلاک
عجز بخش جان هر نامحرمی   لیک قدرت بخش جان همدمی
چون نیابی این سعادت در ضمیر   پس ز ظاهر هر دم استدلال گیر
که اثرها بر مشاعر ظاهرست   وین اثرها از مؤثر مخبرست

اول خسته نک حکایتیدر که طبیب اندن امید صحت کورمدی

کندی بر خسته طبیبه ناکهان   دیدیکیم باق نبضمه ای کاردان
نبض اولور زیرا دلیل حال دل   کیم رگ دست اولدی قلبه متصل
چونکه دل غائبدر استرسک مثال   اندن استه قلبه ایلر اتصال
باد پنهان ایسه چشمکدن اکر   قیل غبار وجنبش برکه نظر
یا جنوب اوله یمینی یا شمال   جنبش اوراق ایدر اعلام حال
مستی دل گرچه کیم مستوردر   وصفی وقف دیدهٔ مخموردر
حق ایچون ممکن دکل چون وصف ذات   اولدی وصافی رسول ومعجزات
معجزات ایله کرامات خفی   قلبه اولدی فیض پیران صفی
یوز قیامت اولدی انلرده عیان   جمله دن مستی همسایه نشان
پس جلیس اللهدر اول نیکبخت   ایده بر مرد سعیده نقل رخت
بر جماده معجزات ایلر اثر   یا عصا یا بحر ویا شق قمر
جانه ایتسه که اثر بی واسطه   انده حاصلدر وصول رابطه
اول اثرلر در جماده عاریت   روح مستور ایچون اما منقبت
تا اثر یاب اوله جامدن ضمیر   نان خوشدر بی هیولای خمیر
ای خوش اول خوان مسیح بی کمی   ای خوش اول بی باغ نخل مریمی
جان کاملدن ظهور معجزات   طالبک جاننده ساری چون حیات
معجزه بحر اولدی ناقص مرغ خاک   مرغ آبی انده محفوظ هلاک
عاجز ایلر جانی نامحرمک   جانن ایلر اهل قدرت همدمک
بو سعادت قلبکه بولمزسه راه   ایله استدلال ظاهردن پناه
ظاهر اولمقده چو اسکدن اثر   بو اثرلردر مؤثردن خبر

هست پنهان معنی هر دارویی   همچو سحر و صنعت هر جادویی
چون نظر در فعل و آثارش کنی   گرچه پنهانست اظهارش کنی
قوتی کان اندرونش مضمرست   چون بفعل آید عیان و مظهرست
چون بآثار این همه پیدا شدت   چون نشد پیدا ز تأثیر ایزدت
نی سببها و اثرها مغز و پوست   چون بجویی جملگی آثار اوست
دوست گیری چیزها را از اثر   پس چرا ز آثار بخشی بی خبر
از خیالی دوست گیری خلق را   چون نگیری شاه غرب و شرق را
این سخن پایان ندارد ای قباد   حرص ما را اندرین پایان مباد

اولدی هر دارووده پنهان خاصیت   نقش سحر و صنعت جادو صفت
فعل و آثاره چون ایلرسن نظر   مختفی ایکن اولور ظاهر خبر
اولدی هر قوت درون ایچره نهان   فعله گلدکده اولور لیکن عیان
چونکه آثار ایله ظاهر در امور   حق نیچون آثاردن ایتمز ظهور
قشر و لب اسباب و آثار نهان   هپ انک آثاریدر باقسهک عیان
اولدی محبوبک بو اشیاده اثر   پس نیچون یوقدر مؤثردن خبر
برخیال ایله اولوب مشتاق خلق   نیچون اولمز مطلبک خلاق خلق
بو سوزه یوقدر تمام و انتها   حرص مزده اولمسون پایان اکا

رجوع بقصهٔ رنجور

باز گرد و قصهٔ رنجور گو   با طبیب آگه ستار خو
نبض او بگرفت و واقف شد ز حال   که امید صحت او بد محال
گفت هرچت دل بخواهد آن بکن   تا رود از جسمت این رنج کهن
هرچه خواهد خاطر تو وا مگیر   تا نگردد صبر و پرهیزت زحیر
صبر و پرهیز این مرض را دان زیان   هرچه خواهد دل در آرش در میان
اینچنین رنجور را گفت ای عمو   حق تعالی اعملوا ما شئتموا
گفت رو هین خیر بادت جان عم   من تماشای لب جو میروم
بر مراد دل همی گشت او بر آب   تا که صحت را بیابد فتح باب
بر لب جو صوفیی بنشسته بود   دست و رو میشست و پاکی میفزود
او قفایش دید چون تخییلیی   کرد او را آرزوی سیلیی
بر قفای صوفی حمزه پرست   راست میکرد از برای صفع دست
کار زورا گر نرانم تا رود   آن طبیبم گفت کان علت شود
سیلیش اندر برم در معرکه   زانکه لا تلقوا بایدیکم تهلکه
تهلکه است این صبر و پرهیز ای فلان   خوش بکوبش تن مزن چون بددلان
چون زدش سیلی بر آمد یک طراق   گفت صوفی هی هی ای قواد عاق
خواست صوفی تا دو سه مشتش زند   سبلت و ریشش یکایک بر کند
باز اندیشید از ضعف ورا   گفت اگر مشتش زنم کرد دفنا
خلق رنجور دق و بیچاره اند   وز خداع دیو سیلی باره اند
جمله در ایذای بی جرمان حریص   در قفای همدگر جویان نقیص
ای زننده بی گناهان را قفا   در قفای خود نمی بینی جزا

ینه خسته حکایتنه رجوعدر

عودت ایله سویله حال خسته دن   اول طبیب حاذق و مقبول فن
طوتدی نبضن بیلدی اصل علتی   کیم محال ایدی امید صحتی
دیدی گوکلک هر نه استر ایله سن   قالمیه جسمکده تا رنج کهن
هر نه استر خاطرک ایتمه دریغ   اولمسون تا صبر و پرهیزک بلیغ
بو مرضده صبر اولور زیرا زیان   هر نه استر گوکلک آنی قیل همان
بویله بیمارانه اولدی ژاژ گو   قول حقده اعملوا ما شئتموا
دیدی خیر اوله برای دفع غم   استرم ایرمق تماشاسن بودم
خواهش دل اوزره ایتدی عزم آب   تا که صحتدن اوله بر فتح باب
اولدی بر صوفی جلیس طرف جو   ایلر ایدی شست و شوی دست و رو
چون قفاسن گوردی دوشدی بو خیال   سیله زن اوله اکا بی وصف حال
ایتدی صوفینک قفاسنه نظر   سیلهیه تا دستن ایده کارگر
دیدی اولسم آرزودن بی نصیب   علتک افزون اولور دیدی طبیب
ایلرم بر سیله ایله معرکه   اولدی لا تلقوا ده نهی مهلکه
تهلکه پرهیز و صبر اولدی بکا   کاهل اوله سیله اورمقده اکا
سیله چالدقده گلوب اندن طراق   دیدی صوفی هی هی ای قواد عاق
صوفی قصد ایتدی اوله تا مشت زن   سبلت و ریشن یولوب هنگامه دن
ایلک گوردی خسته و بیمار در   بی نوا غایت ضعیف و زار در
خلق بویله خسته و بیچاره در   مکر شیطان ایله سیلی کاره در
بی گناه ایذاسنه حرص ایتدهای   استر اوله هر قفا سیلی زده
ای قفای بی گناهان ضارب   گور قفا اوزره جزای غالبی

ای هوا را طب خود پنداشته — بر ضعیفان صنع را بگماشته
بر تو خندید آنکه گفت این دواست — اوست کادم را بگندم رهنماست
که خورید این دانه ای دو مستعین — بهر دارو تا تکونا خالدین
اوش لغزانید و زد او را قفا — آن قفا واگشت و گشت این را جزا
اوش لغزانید سخت اندر زلق — لیک پشت و دستگیرش بود حق
کوه بد آدم اگر پر مار شد — کان تریاقست وبی اضرار شد
تو که تریاقی نداری ذرهٔ — از خلاص خود چرایی غرّهٔ
آن توکل کو خلیلانه ترا — وان کرامت چون کلیمت از کجا
تا نبرّد تیغت اسمعیل را — تا کنی شهراه قعر نیل را
گر سعیدی از مناره اوفتید — بادش اندر جامه افتاد و رهید
چون یقینت نیست آنبخت ای حسن — تو چرا بر باد دادی خویشتن
زین مناره صد هزاران همچو عاد — در فتادند و سر و سر باد داد
سرنگون افتادگان زین منار — می نگر تو صد هزار اندر هزار
تو رسن بازی نمیدانی یقین — شکر پاها گوی و میرو بر زمین
پر مساز از کاغد و از که مپر — کاندران سودا بسی رفتست سر
گرچه آن صوفی پر آتش شد ز خشم — لیک او بر عاقبت انداخت چشم
اوّل صف بر کسی ماند بکام — کو نگیرد دانه بیند بند دام
حبذا دو چشم پایان بین راد — که نگه دارند تن را از فساد
آن ز پایان دید احمد بود کو — دید دوزخ را همین جا مو بمو
دید عرش و کرسی و جنات را — تا درید او پردهٔ غفلات را
گر همی خواهی سلامت از ضرر — چشم ز اوّل بند و پایان را نگر
تا عدمها را ببینی جمله هست — هستها را بنگری محسوس و پست
این ببین باری که هر کش عقل هست — روز و شب در جست و جوی نیستست
در گدایی طالب جودی که نیست — بر دکانها طالب سودی که نیست
در مزارع طالب دخلی که نیست — در مغارس طالب نخلی که نیست
در مدارس طالب علمی که نیست — در صوامع طالب حلمی که نیست
هستها را سوی پس افکنده اند — نیستها را طالبند و بنده اند
زانکه کان و مخزن صنع خدا — نیست غیر نیستی در انجلا
پیش ازین رمزی بگفتستیم ازین — این و آن را تو یکی بین دو مبین
گفته شد که هر صناعتگر که رست — در صناعت جایگاه نیست جست

ای هوایی ظن ایدن طبّ و علاج — ای ویرن صنع ضعیفانه رواج
هزل ایدرسا که دین بو درد دوا — آدمه اولدر اولان گندم نما
دانه درلر آدم و حوّا مدد — سزلره چاره جنلوده تا ابد
ایلدی ازلال ایله کید قفا — اول قفا دوندی اکا اولدی جزا
ایتدی اول ازلال ایله قصد زلق — دستگیری اولدی لیکن فضل حق
کوه پر مار اولسه ده آدم اگر — معدن تریاقدر ویرمز ضرر
ذرّهٔ تریاقدن سن دورسن — پس خلاصندن نیچون مغرورسن
اول توکل کیم خلیلانه قنی — اول کرامت کیم کلیمانه قنی
کندا وله تا تیغک اسمعیلده — بوله سن شهراهی قعر نیلده
بر سعید اوله گر افتان منار — بی ضرر در باد و جامه آگه یار
چون سنک بختکده یوقدر اول یقین — پس نیچون برباد اولور کارک همین
بو منار افتاده سی یوزبیک چو عاد — ایتدیلر سرّ و سری برباد باد
سرنگون دوشنلره عند المنار — قیل نظر اولدی هزار اندر هزار
سن دگلسن چون رسن باز یقین — پایکه شکرانه قیل سیر زمین
او چمه کاغدن قنادایله حذر — گتدی اول سودا ده بیحد پا و سر
آتش ایتدی گرچه صوفی بی غضب — لیکن اولدی عاقبت بین ادب
اوّل صفده بولور اول کمسه کام — دانه یه باقمز ایدر تشخیص دام
خوش او چشم عاقبت بین رشاد — کیم وجودن ایده محفوظ فساد
عاقبت بین ایدی اول احمد دخی — بونده گوردی موبمو هپ دوزخی
عرشی گوردی کرسی و هم جنّتی — تا که چاک ایتدی حجاب غفلتی
اولمق استرسک ضررلردن امین — آخره باق اوّلی گوره همین
تا عدملردن وجود اوله عیان — پست اولور موجودلر سا که همان
انی گور کیم کیمده وار عقل و ادب — روز و شب ایتمکده معدومه طلب
فقر کدا اوله جودا طالب سنکه یوق — کارگهده سوده طالب سنکه یوق
زرع ایدرکن دخله طالب سنکه یوق — غرس ایدرکن نخله طالب سنکه یوق
درسکهده علمه طالب سنکه یوق — تکیه لرده حلمه طالب سنکه یوق
سلب ایدوب بالجمله موجودی همان — جلب معدومانه طالبدر جهان
چونکه کان و معدن صنع ودود — یوقده در یوقدن بولور جمله وجود
بوندن اوّل سا که بر رمز ایلدم — ایکی گورمه جمله یی بر گور دیدم
دیمشیدم اهل صنعت سربسر — صنعتنده جمله معدومی آرر

جست بنا موضعی نا ساخته
کشته ویران سقفها انداخته

جست سقا کوزهٔ کش آب نیست
وان درو کر خانهٔ کش باب نیست

وقت صید اندر عدم بد حملشان
از عدم انکه کریزان جملشان

چون امیدت لاست زو پرهیز چیست
با انیس طمع خود استیز چیست

چون انیس طبع تو آن نیستست
از فنا و نیست این پرهیز چیست

کر انیس لانهٔ ای جان پسر
در کمین لا چرا یی منتظر

زانکه داری جمله دل بر کندهٔ
شست دل در بحر لا افکندهٔ

پس کریز از چیست زین بحر مراد
که بشستت صد هزاران صید داد

از چه نام برک را کردی تو مرک
جادوی بین که نمودت مرک برک

هر دو چشمت بست سحر صنعتش
تا که جانرا در چه آمد رغبتش

در خیال او زمکر کرد کار
جمله صحرا فوق چه زهرست و مار

لاجرم چه را پناهی ساختست
تا که مرک او را بچاه انداختست

آن چه کفتم از غلطهات ای عزیز
هم برین بشنودم از عطار نیز

مطلبی نجارک اولدی اول بنا
اوله ویران سقفی برباد فنا

کوزهٔ بی آب ایدر سقا طلب
خانهٔ بی باب ایدر بنا طلب

وقت صید اولدی عدمدن هپ امید
کیم عدمدن اولمده جمله بدید

چون امیدک لاده در نیچون کریز
مونس طبعک نیچون اولمز عزیز

چون انیس طبعک اولدی اول عدم
پس نیچون خوفک عدمدن دمبدم

کر انیسک لاد کلسه برقرار
لا کمیننده نیچون در انتظار

ست سن اول نسنه دنکیم سنده در
شست دل لا بحرنه افکنده در

پس ندندر بو یله دریادن حذر
شستنک ایتدی نیچه بیک صیده مقر

نیچون ایتدک نام برکی وضع مرک
سحر کور کیم صورت مرک اولدی برک

صنعی سحرک چشم بند اولدی سکا
تا من ایتدی چاهی جان کتدی اکا

عدل باریدن خیال جان زار
چاهک اوستنده صحاری زهر و مار

ایلمشدر لاجرم چاهی پناه
تا که موت ایتدی آنی القای چاه

اول غلطلردن که بسط اولدی مقال
سمعمه عطاردن کلدی بو قال

قصهٔ سلطان محمود و غلام هندو

رحمة الله علیه کفته است
ذکر شه محمود غازی سفته است

کز غزای هند پیش آن همام
در غنیمت اوفتادش یک غلام

پس خلیفهش کرد و بر تختش نشاند
بر سپه بکزیدش و فرزند خواند

طول و عرض و وصف قصه تو بتو
در کلام آن بزرک دین بجو

حاصل آن کودک برین تخت نضار
شسته پهلوی قباد شهریار

کریه کردی اشک میراندی بسوز
کفت شه او را که ای پیروز روز

از چه کریی دولتت شد ناکوار
فوق املاکی قرین شهریار

تو برین تخت و وزیران و سپاه
پیش تختت صف زده چون نجم و ماه

کفت کودک کریه ام زانست زار
که مرا مادر دران شهر و دیار

از توام تهدید کردی هر زمان
بینمت در دست محمود ارسلان

پس پدر مر مادرم را در جواب
جنک کردی کین چه خشمست و عذاب

می نیابی هیچ نفرینی دکر
زین چنین نفرین مهلک سهلتر

سخت بی رحمی و بس سنکین دلی
که بصد شمشیر او را قاتلی

من ز کفت هر دو حیران کشتمی
در دل افتادی مرا بیم و غمی

تا چه دوزخ خوست محمود ای عجب
کو مثل کشتست در ویل و کرب

سلطان محمود ایله غلام هندو قصه سیدر

رحمة الله علیه ایتمش سخن
ذکر ایدوب محمود غازی شاهدن

کیم غزای هند ایله الدقده کام
دوشدی محصول غنایم بر غلام

تخته اجلاس ایله دلبند ایلدی
جمله دن ممتاز فرزند ایلدی

قصه نک تفصیلن استرسک اکر
قیل کلام شیخ عطاره نظر

حاصلی اول کودک اولدی کامکار
تخت زرده همنشین شهریار

اغلیوب کوزیاشن ایلردی روان
دیدی شه اکه ندر ای کامران

نیچون اغلرسن اولورکن کامبین
شهریار ملک ایله اولدک قرین

سن بو تختده وزره وزیران و سپاه
صفکش بختک مثال نجم و ماه

دیدی کودک کیم انکچون اغلرم
شهر مزده با که دیردی مادرم

ایلیوب تهدید سندن دمبدم
شیر نر محموده دستنده کورم

مادره دیردی جوابنده پدر
نیچون ایلرسن دعای بد کیدر

یوقمیدر بر غیری نفرینک اکا
ایتدیکک مهلک سخندر دائما

سنک دلسن بی ترحمسن قتی
اوغلکه ایلرسن اول بدهمتی

والدینم سوزلرندن دمبدم
بنده افزون ایدی خوف و حزن و غم

کیم نه آتش خوی اوله محمود تا
اوله انکله مثل هول و بلا

س

من همی لرزیدمی از بیم تو   غافل از اکرام واز تعظیم تو
مادرم کوتا ببیند این زمان   مر مرا بر تخت ای شاه جهان
فقر آن محمودتست ای بی سعت   طبع ازو دائم همی ترساندت
گر بدانی رحم این محمود راد   خوش بگویی عاقبت محمود باد
فقر آن محمودتست ای بیم دل   کم شنو زین مادر طبع مضل
چون شکار فقر کردی تو یقین   همچو کودک اشک باری یوم دین
گرچه اندر پرورش تن مادرست   لیک از صد دشمنت دشمن ترست
تن چو شد بیمار داروجوت کرد   ور قوی شد مرترا طاغوت کرد
چون زره دان این تن پرحیف را   نی شتا را شاید ونی صیف را
یار بد نیکوست بهر صبر را   کو کشاید صبر کردن صدر را
صبر مه با شب منور داردش   صبر گل با خار اذفر داردش
صبر شیر اندر میان فرث وخون   کرد اورا ناعش ابن اللبون
صبر جمله انبیا با منکران   کردشان خاص حق وصاحب قران
هرکرا بینی یکی جامهٔ درست   دانکه او آنرا بصبر وکسب جست
هرکرا دیدی برهنه وبی نوا   هست بر بی صبری او آن گوا
هرکه مستوحش بود پرغصه جان   کرده باشد با دغایی اقتران
صبر اگر کردی ز الف بیوفا   از فراق او نخوردی این قفا
خوی باحق ساختی چون انگبین   با لبن که لا احب الآفلین
لاجرم تنها نماندی همچنان   کاتشی مانده براه از کاروان
چون ز بی صبری قرین غیر شد   در فراقش پرغم وبی خیر شد
صحبتت چون هست زر ده دهی   پیش خاین چون امانت می نهی
خوی با آن کن کامانتهای تو   ایمن آید از اقول واز عتو
خوی با آن کن که خورا آفرید   خوهای انبیارا پرورید
بره بدهی رمه بازت دهد   پرورندهٔ هر صفت خود رب بود
بره پیش گرگ امانت می نهی   گرگ ویوسف را مفرما همرهی
گرگ اگر با تو نماید روبهی   هین مکن باور که ناید زو بهی
جاهل ار با تو نماید همدلی   عاقبت زخمت زند از جاهلی
او دو آلت دارد وخنثی بود   فعل هردو بیگمان پیدا شود
او ذکر را از زنان پنهان کند   تا که خود را خواهر ایشان کند
شله از مردان بکف پنهان کند   تا که خود را جنس آن مردان کند

خوف ایله لرزان ایدم سندن مدام   اولمشیدم غافل احسان تام
مادرم قنده بنی کوره سه بو آن   تختکاهک اوزره ای شاه جهان
فقرک اول محمود درای بیخبر   طبعک اندن دائما تخویف ایدر
رحمت محمودی بیلسیدک تمام   عاقبت محمود اوله ویردک مدام
فقرک اول محمود در پردمه   مادر طبع مضلک دیکلمه
چون شکار فقر اولورسن بیل یقین   گریه ایلرسن چو کودک یوم دین
گرچه تندر پرورشده مادرک   لیک او در یوز قات عدوی اکبرک
خسته اولسه تن طلبکار علاج   اولسه قوتده ویرر فسقه رواج
بوتن پرحیفی قیل زره قیاس   کیم شتا وصیفده اولمز لباس
یار بد در صبرا چون رهبر همین   شرح صدره صبر اولور فتح مبین
کیجه یه صبر ایله مه پرنور اولور   خاره صبر ایله گل مسرور اولور
خون وقاذورات ایچنده صبر شیر   قوت اطفالی ایلر کار کبیر
منکرانه صبر ایله هپ انبیا   اولدیلر مقبول خاص کبریا
کیمده گورسک جامهٔ خوب ولطیف   بیلکه اولدی صبر وکسب ایله الیف
هر کیمی عریان گوررسک پرملال   صبری یوقدر اکه شاهددر او حال
کیمده اولسه غصهٔ وحشتده جان   ایلمشدر حیله ومکره قران
بی وفا میلاندن ایتسک صبر اگر   سنده اولمزدی فراقندن کدر
خلق حقانیده شیر وانگبین   غیردن گچ لا احب الآفلین
قالمه تنها شویله کیم اولدی عیان   قالور آتش یولده گتسه کاربان
صبری یوق چونکیم قرین غیر اولور   فرقتنده پرغم وبیخیر اولور
چون زر پاکه محبت ایلدک   خاینه نیچون امانت ایلدک
اختلاطک قیل امین ایله همین   تا اوله انده امانانک امین
اکه خوی ایتکیم اوله خلاق خو   انبیا اخلاقن ایله جست وجو
برقوزی ویرسک خدا سوری ویرر   هر جهتله عالمینک ربیدر
بره بی گرگه امانت ناروا   یوسفه گرگی رفیق ایتمک خطا
دلکو لنسه گرگ ایدوب عرض وداد   خیر گلمز اندن ایتمه اعتماد
جاهل اولسه گرسنکه غمکسار   عاقبت جهلیله ایلر زخمدار
انده خنثی وش ایکی آلت نهان   اول ایکیدن فعل اولور بی شک عیان
گیرینی ایلر زناندن اول نهان   اوله تا کیم خواهر خیل زنان
فرجنی مرداندن ایلر مستتر   جنس مرد انده اوله تا مستقر

گفت

کفت یزدان زان کس مکتوم او شعلهٔ سازیم برخرطوم او
تاکه بنمایان مازان ذو دلال در نیاید از فن او در جوال
حاصل آن کز هر ذکر ناید نزی هین ز جاهل ترس اکر دانشوری
دوستیٔ جاهل شیرین سخن کم شنو کان هست چون سم کهن
جان مادر چشم روشن کویدت جز غم و حسرت ازان نفزویدت
مر پدر را کویدان مادر جهار که ز مکتب بچه ام شد بس نزار
از زن دیکر کرش آورده یی بروی این جور و جفا کم کرده یی
از جز تو کر بدی این بچه ام این فشار آن زن بکفتی نیز هم
هین بجه زین مادر و تیبهای او سیلیٔ بابا به از حلوای او
هست مادر نفس و بابا عقل راد اولش تنکی و آخر صد کشاد
ای دهندهٔ عقلها فریادرس تا نخواهی تو نخواهد هیچ کس
هم طلب از تست وهم آن نیکویی ما کییم اول تویی آخر تویی
هم بکو تو هم تو بشنو هم تو باش ما همه لاشیم با چندین تراش
زین حواله رغبت افزا در سجود کاهلیٔ جبر مفرست و خمود
جبر باشد پر و بال کاملان جبر هم زندان و بند کاهلان
همچو آب نیل دان این جبر را آب مؤمن را و خون مر کبر را
بال بازان را سوی سلطان برد بال زاغان را بکورستان برد
باز کرد اکنون تو در شرح عدم کو چو پازهرست و پندار یش سم
همچو هندو بچه هین ای خواجه تاش روز محمود عدم ترسان مباش
از وجودی ترس کاکنون در ویی آن خیالات لاشی و تو لاشیی
لاشیی بر لاشیی عاشق شدست هیچ نی مر هیچ نی را ره زدست
چون برون شد این خیالات از میان کشت نامعقول تو بر تو عیان

دیدی حق اول تهمت مکتوم اکا عاقبت اوسه کرک خرطوم اکا
تا بصیران اوله لر اندن مصون انلر ایچون ایتمیه فن فسون
حاصلی آنکله هر کس اولمز ار عاقل ایسه‌ک ایله جاهلدن حذر
دوست اولمز جاهل شیرین سخن رغبت ایتمه اولدی اول زهر کهن
جان مادر نور چشمم دیرسکا نفعی یوق انجق اولور حسرت فزا
مادرک بابایه سویلر از درون اولدی مکتبدن کوزم نوری زبون
غیری عورتدن اولیدی بو پسر بو جفا اولمزدی انده دردسر
بو اوغل کر اولسه سندن غیریدن یینه دیردی بو فشاراتی اوزن
بویله مادر بویله شفقتدن حذر یل شکردن طتلو در جور پدر
مادرک نفس اولدی عقلکدر پدر اولی تنک آخری مکشوفتر
ای عطابخش عقول ایله مدد سن سز اولمز کمسه ده قدرت ابد
هم طلب سندن هم احسان ای معز اول و آخر سن اولدک بز کیمز
قادر و عالی سنک سمع و کلام جمله مز لاشی و سنسن بر دوام
صدق ایله ایله مناجات و سجود جبریٔ کاهل ایچون ویره وجود
جبری یل اولدی جناح کاملان جبر اولور هم بند و سجن کاهلان
جبره جوی نیلدر صورت نمون سبطیه آب اولدی اول قبطی یه خون
بال بازان موصل سلطان اولور بال زاغان رهبر ویران اولور
قیل رجوع ایله ینه شرح عدم پاد زهر اولدی صانورسن آنی سم
بچهٔ هند و کبی پر زمزمه وار عدم محمودینه خوف ایلمه
چک وجودک خوفنی کیم اندهسن اولدی لاشی اول خیالک قنده سن
اوسه برلاشیٔ لاشی مائلی هیچ هیچه رهزن اولمق حاصلی
بو خیالک اولسه مرفوع میان ساکه نامعقولک ایلردی عیان

لیس للماضین هم الموت
انما لهم حسرة الفوت

لیس للماضین هم الموت انما لهم حسرة الفوت یعنی موتی ایچون غصهٔ موت اولمیوب انجق حسرت فوت اولدیغن بیاندر

راست کفتست آن سپهدار بشر که هر آنکه کرد از دنیا کذر
نیستش درد و دریغ و غبن موت بلکه هستش صد دریغ از بهر فوت
که چرا قبله نکردم مرک را مخزن هر دولت و هر برک را
قبله کردم من همه عمر از حول آن خیالاتی که کم شد در اجل
حسرت آن مردکان از مرک نیست زانست کاندر نقشها کردیم ایست

قائل صادق در اول فخر البشر دیدی هر اول کس که دنیادن کیدر
اندهی یوق حیف و دریغ و نقل موت بلکه وار در صد دریغ سهو و فوت
کیم نیچون ایتدم تحرز موته بن مخزن هر دولت و اقبال ایکن
نیچون ایتدم بونجه عمرمدن بدل اول خیالاتیکه محو ایتدی اجل
موتدن موتا دکل حسرتکشان حسرتی فوت عملدندر همان

ما ندیدیم این که آن نقش است و کف   کف ز دریا جنبد و یابد علف
چونکه بحر افکند کفها را ابر   تو بگورستان روان کفها نگر
پس بگو کو جنبش و جولانشان   بحر افکندست در بحرانشان
تا بگویندت بلب نی بل بحال   که ز دریا کن نه از ما این سؤال
نقش چون کف کی بجنبد بی ز موج   خاک بی بادی کجا آید بر اوج
چون غبار نقش دیدی باد بین   کف چو دیدی قلزم ایجاد بین
هین ببین کز تو نظر آید بکار   باقیت شحمی و لحمی پود و تار
شحم تو در شمعها نفزود تاب   لحم تو مخمور را ناید کباب
در گداز این جمله تن را در بصر   در نظر رو در نظر رو در نظر
یک نظر دو گز همی بیند ز راه   یک نظر دو کون دید و روی شاه
در میان این دو فرقی بی شمار   سرمه جو والله اعلم بالسرار
چون شنیدی شرح بحر نیستی   کوش دایم تا درین بحر ایستی
چونکه اصل کارگاه آن نیستیست   که خلا و بی نشانست و تهیست
جمله استادان پی اظهار کار   نیستی جویند و جای انکسار
لاجرم استاد استادان صمد   کارگاهش نیستی و لا بود
هر کجا این نیستی افزونتر است   کار حق و کارگاهش آن سراست
نیستی چون هست بالاتر طبق   بر همه بردند درویشان سبق
خاصه درویشی که شد بی جسم و مال   کار فقر جسم دارد نی سؤال
سائل آن باشد که مال او گداخت   قانع آن باشد که جسم خویش باخت
پس ز درد اکنون شکایت بر مدار   کوست سوی نیست اسپی رهوار
این قدر گفتیم باقی فکر کن   فکر اگر جامد بود رو ذکر کن
ذکر آرد فکر را در اهتزاز   ذکر را خورشید این افسرده ساز
اصل خود جذبه ست لیک ای خواجه تاش   کار کن موقوف آن جذبه مباش
زانکه ترک کار چون نازی بود   نازکی در خورد جانبازی بود
نی قبول اندیش نی رد ای غلام   امر را و نهی را می بین مدام
مرغ جذبه ناگهان پرّد ز عش   چون بدیدی صبح شمع آنگه بکش
چشمها چون شد گذاره نور اوست   مغزها می بیند او در عین پوست
بیند اندر ذرّه خورشید بقا   بیند اندر قطره کل بحر را

بار دیگر رجوع کردن بقصهٔ آن صوفی و قاضی

دیر که حیفا اولمشز مشغول کف   بحردن غفلتله عمر اولمش تلف
بحر ایدر اول کفلری مردود بر   وار مزارستانه قیل صرف نظر
جنبش و جولانلرندن قیل سؤال   کیم سزی بحر ایلمشدر پایمال
پس لسان حال ایله دیرلر سکا   بحره صور بزدن جواب اولمز اکا
جنبش ایتمز نقش کف بی عون موج   خاک بی باده نه ممکن عزم اوج
بادی کور منظورک اولدی چون غبار   بحری کور کف اولدی چونکیم آشکار
قیل نظر سندن نظردر اصل کار   ماعدا هپ شحم و لحم و پود و تار
شحمک اولمز شمع بزم آرایه تاب   لحمک اولمز شخص مخموره کباب
بو وجودک جمله قیل محو بصر   قیل نظر کسب نظر ایله نظر
بر نظر ایلر ذراع ایله نگاه   بر نظرده ایکی عالم جلوه گاه
بو ایکی بیننده فرق بی شمار   سرمه بول والله اعلم بالسرار
چون ایشتدک شرح اولوب بحر عدم   پس بو بحره ایله سعی دمبدم
بل عدمدر اصل جمله کارگاه   رسم و راهی بی نشان و نقش راه
کارک اظهار ایتمکه استادلر   هپ طلبکار عدمدر سربسر
لاجرم خلاق استادان صمد   ایتدی فرمان عدم بی حد و عد
قنده افزونتر اولورسه بو عدم   اول طرفدر کارگاهی دمبدم
چون عدمدر ارفع و اعلا طبق   جمله دن درویشلر قاپدی سبق
خاص درویش اول اوله بی جسم و مال   کار فقر جسم اولور صانمه سؤال
سائل اولدر کیم بوله مالی فنا   قانع اولدر ایلیه جسمن فدا
درددن بیهوده اولمه شکوه کار   کیم او در راه عدمده راهوار
بو قدر سویلندی باقی فکرت ایت   جامد ایسه فکر ذکره دقت ایت
ذکر در فکره مدار اهتزاز   ذکری قیل بو جامده خورشید راز
اصل اگرچه جذبه در لیک ایله جد   جذبه یه وقف اولمه کاره اول مجد
کاری ترک ایتمک باقلسه نازدر   نازنینچه لایق جانبازدر
ایلمه اندیشهٔ رد و قبول   امر و نهیی قیل نظرگاه وصول
مرغ جذبه لانه دن ناگاه اوچر   شمعی سوندر صبح اوله چون جلوه گر
قنغی گوز کیم انده نور اوله حدید   قشر ایچنده اگه مغز اولب بدید
ذرّه ده شمس بقا ظاهر اکا   بحر کلی قطره ده باهر اکا

ینه اول صوفی و قاضی قصه سنه رجوعدر

کفت صوفی در قصاص یک قفا	سر نشاید باد دادن از عمی
خرقهٔ تسلیم اندر کردنم	بر من آسان کرد سیلی خوردنم
دید صوفی خصم خود را سخت زار	گفت اگر مشتش زنم من خصم وار
او بیک مشتم بریزد چون رصاص	شاه فرماید مرا زجر و قصاص
خیمه ویرانست و بشکسته وتد	او بهانه می جود تا در فتد
بهر این مرده دریغ آید دریغ	که قصاصم افتد اندر زیر تیغ
چون نمی تانست کف بر خصم زد	عزمش آن شد کش سوی قاضی برد
که ترازوی حقست و کیله اش	مخلصست از مکر دیو و حیله اش
هست او مقراض احقاد و جدال	قاطع جنگ دو خصم و قیل و قال
دیو در شیشه کند افسون او	فتنها ساکن کند قانون او
چون ترازو دید خصم پر طمع	سرکشی بگذارد و گردد تبع
در ترازو نیست گر افزون دهیش	از قسم راضی نگردد آگهیش
هست قاضی رحمت و دفع ستیز	قطرهٔ از بحر عدل رستخیز
قطره گرچه خرد و کوته پا بود	لطف آب بحر ازو پیدا بود
از غبار ار پاک داری کله را	تو زیک قطره ببینی دجله را
جزوها بر حال کلها شاهدست	تا شفق غماز خورشید آمدست
آن قسم بر جسم احمد راند حق	آنچه فرمودست کلا والشفق
مور بر دانه چرا لرزان بدی	گر از آن یک دانه خرمن دان بدی
بر سر حرف آ که صوفی بی دلست	در مکافات جفا مستعجل است
ای تو کرده ظلمها چون خوش دلی	از تقاضای مکافی غافلی
یا فراموشت شدست آن کردها	که فرو آویخت غفلت پردها
گر نه خصمیها ستی اندر قفات	جرم گردون رشک بردی بر صفات
لیک محبوسی برای آن حقوق	اندک اندک عذر میخواه از عقوق
تا بیکبارت نگیرد محتسب	آب خود روشن کن اکنون یا محب

دیدی صوفی سیله ده قصد قصاص	جهل ایله ایلر هوایه اختصاص
خرقهٔ تسلیمی ایتدم چون ردا	باکه آسان سیله یه اولمق فدا
کوردی صوفی خصمنی باریک تن	دیدی خصمانه اولورسم مشت زن
محو اولور بر مشتله همچون رصاص	حاکم ایلر بنده اجرای قصاص
منکسر اوتاد ایله خیمه خراب	دوشمکه استر بهانه هر طناب
مرده ایچون پس اولور حیف و دریغ	کیم قصاص ایله اولم معروض تیغ
خصمه چون یوق ضرب دسته اقتدار	ایلدی قاضی یه عزمی اختیار
کیم ترازوی حقه مختصدر اول	مکر دیو و حیله دن مخلصدر اول
شرعدر حق اوزره مقراض جدال	ایکی خصمی فصل ایدر بی قیل و قال
دیوی ایلر شیشه ده افسون ایله	فتنه یی تسکین ایدر قانون ایله
چون کورر میزانی خصم پر طمع	حکمن ایلر بی تعلل متبع
بی ترازو ویرسک افزون و مزید	ویرمز اول قسمه رضا شخص عنید
اولدی قاضی رحمت و دفع ستیز	قطرهٔ دریای عدل رستخیز
قطره در گرچه حقیر پر قصور	لطف آب بحر ایدر اندن ظهور
پردهٔ چشمک اولورسه بی غبار	قطره دن بحری کوررسن آشکار
کل ایچون اجزا شهود حالدر	تا شفق خورشید چرخه دالدر
احمد مختاری مقصود ایتدی حق	نظم قرآن اولدی مقسم بالشفق
دانه یه لرزان اولور می ایدی مور	خرمنی اول دانه دن ایتسه شعور
قصهٔ صوفی یه قیل یینه عدول	کیم مکافات جفا ایتدی عجول
ای ظلوم ایا ندر امنیتک	وار تقاضای جفادن غفلتک
یا فراموش اولدی ظلم و معصیت	غفلتکدر پرده دار تسلیت
اولمسه بونجه خصومت در قفا	سن اولوردک چرخه محسود صفا
لیکن اولدک بیلکه محبوس حقوق	ایله همواره یوری عذر عقوق
اولمدن ناگاه اخذ محتسب	قیل سواد رویکی غسل ای محب

رفتن صوفی بسوی آن سیلی زنش و بردن او را بقاضی

رفت صوفی سوی آن سیلی زنش	دست زد چون مدعی در دامنش
اندر آوردش بر قاضی کشان	کین خر ادبار را بر خر نشان
یا بزخم دره او را ده جزا	آنچنانکه رای تو بیند سزا
کانکه از زجر تو میرد در دمار	بر تو تاوان نیست آن باشد جبار

صوفینک سیله زنی آلوب قاضی یه کوتوردیکیدر

کتدی صوفی جانب سیلی زنه	مدعی وش صوندی دستن دامنه
ایلدی احضار قاضی کیم همان	بو حمار مدبری قیل خر نشان
دره و قرباج ایله یا ویر جزا	هر نکیم رأیک اوله اکا سزا
زجر شرع ایله اولورسه کر هلاک	یوق قصاص ایله دیتدن انده باک

در حد و تعزیر قاضی هر که مرد / نیست بر قاضی ضمان کو نیست خرد
نائب حقست و سایهٔ عدل حق / آینهٔ هر مستحق و مستحق
کو ادب از بهر مظلومی کند / نی برای عرض و خشم و دخل خود
چون برای حق و روز آجله است / گر خطایی شد دیت بر عاقله است
انکه بهر خود زند او ضامن است / وانکه بهر حق زند او آمن است
گر پدر زد مر پسر را او بمرد / آن پدر را خونبها باید شمرد
زانکه او را بهر کار خویش زد / خدمت او هست واجب بر ولد
چون معلم زد صبی را شد تلف / بر معلم نیست چیزی لا تخف
کان معلم نائب افتاد و امین / هر امین را هست حکمش همچنین
نیست واجب خدمت استا برو / پس نبود استا بزجرش کارجو
ور پدر زد او برای خود زدست / لاجرم از خونبها دادن نرست
پس خودی را سر ببر ای ذو الفقار / بیخودی شو فانیٔ درویش وار
چون شدی بیخود هر انچه تو کنی / ما رمیت اذ رمیت ایمنی
آن ضمان بر حق بود نی بر امین / هست تفصیلش بفقه اندر مبین
هر دکانی راست سودایی دگر / مثنوی دکان فقر است ای پسر
در دکان کفشگر چرم است خوب / قالب کفش است اگر بینی تو چوب
پیش قزازان قز و ادکن بود / بهر گز باشد اگر آهن بود
مثنویٔ ما دکان وحدتست / غیر واحد هر چه بینی آن بت است
بت ستودن بهر دام عامه را / همچنان دان کالغرانیق العلا
خواندش در سورهٔ والنجم زود / لیک آن فتنه بد از سوره نبود
جمله کفار آن زمان ساجد شدند / همسری بود انکه سر بر در زدند
بعد ازین حرفیست پیچاپیچ و دور / با سلیمان باش و دیوانرا مشور

حد و تعزیرده قاضینک اگر / جان ویررسه یوق ضمان ایله خطر
نائب حق اولدی ظل عدل حق / اولدی مرآت حقوق مستحق
ایلر اول مظلوم ایچون تأدیب اکا / حمل خشم و قهره یوق تقریب اکا
چون مراعات اولنه حق خدا / عاقله اوزره دیت عند الخطا
نفس ایچون اولسه اگر ضامن اولور / حق ایچون اولدقده اول آمن اولور
والد ضربیله فوت اولسه پسر / قان بهاسن پس ادا ایلر پدر
کندی ایچون ایلدی سطوت اکا / اوغلنه واجب ایدی خدمت اکا
ضرب استاد ایله فوت اولسه صبی / نسنه یوق در اکه فهم ایت مذهبی
کیم معلم نائب اولدی هم امین / هر امینک بویله در حکمی همین
خدمت استاد اکا واجب دگل / زجر ایله استاد اولمز منفعل
والد اما کندی ایچون ضرب ایدر / قان بهاسن لاجرم ویرسون پدر
وارلغی ترک ایله نفسکدن مدام / بیخود اول درویش فانی وش تمام
بیخود انه هر نه ایتسک بلا ایدر / ما رمیت اذ رمیت سر یدر
اکه حق ضامن اولور ضامنمه امین / یازدی تفصیلن کتاب فقه دین
هر دکانده سود وکالا غیر در / مثنوی دکان فقر خیر در
وار دکان کفشگرده چرم خوب / قالب کفشی کورورسن گرچه چوب
اولدی قزاز اطلس ایله کارگر / وار ایسه آهن ذراع اوله مگر
بیل دکان وحدت اولدی مثنوی / واحدک غیری صنمدر معنوی
وصف بت دام عوام مبتلا / اوله موصوف غرانیق علا
سورهٔ والنجم اولوب سوق مقال / اولدی لیک اول فتنه مردود المآل
سجده ایتدی جمله کفار اول زمان / اولدیلر سرگشتهٔ همسر همان
اولدی بوندنصکره معنی پیچ پیچ / اول سلیمان ایله باتمه دیوه هیچ

رجوع بقصهٔ صوفی و قاضی

هین حدیث صوفی و قاضی بیار / وان ستمکار ضعیف زار زار
گفت قاضی ثبت العرش ای پسر / تا بر و نقشی کنم از خیر و شر
کو زننده کو محل انتقام / این خیالی گشته است اندر سقام
شرع بهر زندگان و اغنیاست / شرع بر اصحاب گورستان کجاست
آن گروهی کز فقیری بی سرند / صد جهت زان مردگان فانی ترند
مرده از یک روست فانی در گزند / صوفیان از صد جهت فانی شدند

قاضی و صوفی قصه‌سنه رجوعدر

صوفی و قاضی حدیثن قیل بیان / اولدی کار خسته حال و ناتوان
دیدی قاضی ثبت العرش ای پسر / تا اوله حکمنده نقش خیر و شر
ضرب ایدن کیم کیم محل انتقام / بو ایسه آنی خیال ایتمش مقام
حکمی شرعک زندگان و اغنیا / شرع اولور اهل قبوره ناروا
فقر ایله بر قوم کیم مضطر اولور / مرده دن یوز کره فانی‌تر اولور
مرده بر یوزدن اولور فانی همان / یوز جهتدن اولدی فانی صوفیان

مرک یک قتلست وین سیصد هزار هر یکی را خونبهای بی شمار
کرچه کشت این قوم را حق بارها ریخت بهر خونبها انبارها
همچو جرجیسند هریک در سرار کشته کشته زنده کشته شصت بار
کشته از ذوق سنان دادکر می بسوزد که بزن زخمی دکر
والله از عشق وجود جان پرست کشته بر قتل دوم عاشقتر است
کفت قاضی من قضادار حیم حاکم اصحاب کورستان کیم
این بصورت کرنه در کورست پست کورها در دودمانش آمده است
بس بدیدی مرده اندر کور تو کور را در مرده بین ای کور تو
کر ز کوری خشت بر تو اوفتاد عاقلان از کور کی خواهند داد
کرد خشم و کینهٔ مرده مکرد هین مکن با نقش کرمابه نبرد
شکر کن که زندهٔ بر تو نزد کانکه زنده رد کند حق کرد رد
خشم احیا خشم حق و زخم اوست که بحق زنده است آن پاکیزه پوست
حق بکشت اورا و در پاچه اش دمید زود قصابانه پوست از وی کشید
نفخ باقی در وی آمد تا مآب نفخ حق نبود چو نفخ آن قصاب
فرق بسیارست بین النفختین این همه زینست وآن خود جمله شین
این حیات از وی برید و شد مضر وان حیات از نفخ حق شد مستمر
ایندم آن دم نیست کاید آن بشرح هین برآ زین قعر چه بالای صرح
نیستش بر خر نشاندن مجتهد نقش هیزم را کسی بر خر نهد
بر نشست او نه پشت خر سزد پشت تابوتیش اولیتر سزد
ظلم چه بود وضع غیر موضعش هین مکن در غیر موضع ضایعش
کفت صوفی پس روا داری که او سیلیم زد بی قصاص و بی تسو
این روا باشد که هر خرسی قلاش صوفیانرا صفع اندازد بلاش
کفت قاضی تو چه داری پیش وکم کفت دارم در جهان من شش درم
کفت قاضی سه درم تو خرج کن آن سه دیکر را بده بی سخن
زار و رنجورست و درویش و ضعیف سه درم در بایدش تره و رغیف
بر قفای قاضی افتادش نظر از قفای صوفی آن بد خوبتر
راست میکرد از پی سیلیش دست که قصاص سیلیم ارزان شدست
سوی کوشش قاضی آمد بهر راز سیلیٔ زد بر قفای او فراز
کفت هر شش را بکیرید ای دو خصم من شوم آزاد و بی خرخاش و وصم

طیره شدن قاضی از سیلیٔ درویش سرزنش کردن صوفی

موت بر قتل اولدی بوایسه هزار هر برنده قان بهاسی بی شمار
نیچه کره بونلری قتل ایتدی حق ایتدی نیچه خونبهایه مستحق
هر بری جرجیس وش بی پیش وکم اولدی التمش کره کشته زنده هم
کشتهٔ ذوق سنان دادکر اولمق استر نائل زخم دکر
عشقدن والله کیم ذائق اولور قتل ثانی یه دخی عاشق اولور
دیدی قاضی زنده ایچون در قضا حکم اصحاب قبور اولمز روا
کرچه صورتده دکل قبر ایچره بو نیچه قبر اولمقده انده تو بتو
قبر ایچنده مرده کوردک سن هزار مرده ده سیر ایت نیچه کور ومزار
اوسنکه دوشسه اکر خشت مزار قبردن عاقل اولور می شکوه کار
خشم وکین مرده ایله اولمه تنک نقش حمام ایله ایتمه قصد جنک
شکر ایت ضرب ایلمین زنده دکل رد زنده رد حقدر اوایله بیل
خشم احیا خشم حق اولدی تمام زندهٔ حقدر تن پاکیزه جان
کشتهٔ حقده اولور نفخ لطیف سلخ جلد ایلر انی خوب ونظیف
حشره دک باقیدر اول نفخ جمیل نفخ قصاب اولمز اول نفخه عدیل
فرق بسیار اولدی بین النفختین بو سراپا زین اول ایسه جمله شین
اولدی بو قطع حیات ایله مضر نفخ حقده وار حیات مستمر
بیل بودم اول دم دکل کیم اوله شرح قعری قو اول عازم بالای صرح
بو قدر اولمی هیچ اولور خرسوار هیزمک نقشن خره کیم ایده بار
جایکاه اولمز انکچون پشت خر پشت تابوت آکه اولای مقر
شیئ وضع نابجا در ظلم بیل ایتمه وضع نابجا لایق دکل
دیدی صوفی پس روامی اول خره باکه سیلی زن اوله ناحق یره
بو نه لایق بر حمار آسیا صوفیانه صفعت اوله صفاع تا
دیدی قاضی سویله مالک پیش وکم دیدی مملوکم جهانده شش درم
دیدی قاضی اوچ درم خرج ایله سن اتینک ویر آکه نصفن بی سخن
خسته وبیمار او درویش ضعیف اوچ درم تره کرکدر هم رغیف
ایتدی قاضینک قفاسینه نظر اول قفادن کوردی بو شایسته تر
دستنی سیلی زنی یه ایتدی راست کیم قصاصه اوسزا بی کم وکاست
کوشنه سویلر کبی مخفی سخن اولدی قاضی یه همانا سیله زن
دیدی ایکی خصمه شش درهم فدا بنکزده بی خراش اولسون ادا

قاضی درویشک سیله سندن متضجر وصوفینک سرزنشندن

قاضی را

کشت قاضی طیره صوفی کفت هی حکم تو عدلست لاشک نیست غی
انچه نپسندی بخود ای شیخ دین چون پسندی بر برادر ای امین
این نداننی که پی من چه کنی هم دران چه عاقبت خود افکنی
من حفر بئرا نخواندی در خبر انچه خواندی کن عمل جان پدر
این یکی حکمت چنین بد در قضا کو ترا آورد سیلی برقفا
وای بر احکام دیکرهای تو تا چه آرد بر سر و بر پای تو
ظالمی را رحم آری از کرم که برای نفقه بادت سه درم
دست ظالم را ببر چه جای آن که بدست او نهی حکم و عنان
تو بدان بزمانی ای مجهول داد که بز او کرک را او شیر داد

متحیر اولدیغیدر

اولدی قاضی طیره صوفی دیدی هی حکمک اولدی عدل بی شک صانمه غی
اولکه نالایق سکا ای شیخ دین نیچه اخوانه کورر لایق امین
با که پنهان ایلر ایسک حفر چاه آخر اول چاهی ایدرسن جایکاه
من حفر بئرا سکا واقع خبر عامل اول علمکله ای جان پدر
بویله بر حکم ایلدک شمدی قضا ایلدی ایراث سیلی در قفا
وای وار در بونجه احکامک سنک بیلمم انلردن سر انجامک سنک
ظالمه رحمکدن ایلرسن کرم دیرسن انفاق ایت سکا بو اوچ درم
قطع دست ظالمه سعی ایت همان قنده ویرمک دستنه حکم و عنان
سن او معز وحشی یه اولدک نظیر بچه کرکه ویره جهل ایله شیر

جواب دادن قاضی آن صوفی را

کفت قاضی واجب آیدمان رضا هر قفا و هر جفا کارد قضا
خوش دلم در باطن از حکم زبر کرچه شد رویم ترش کالحق مر
این دلم باغست و چشمم ابروش ابر کرید باغ خندد شاد و خوش
سال قحط از آفتاب خیره خند باغها در مرک و جان کندن رسند
زامر حق وابکوا کثیرا خوانده چون سر بریان چه خندان مانده
روشنی خانه باشی همچو شمع کر فرو باشی تو همچون شمع دمع
آن ترش روئی مادر یا پدر حافظ فرزند شد از هر ضرر
ذوق خنده دیده ای خیره خند ذوق کریه بین که هست آن کان قند
چون جهنم کریه آرد یاد آن پس جهنم خوشتر آید از جنان
خندها در کریها آمد کتیم کنج در ویرانها جوای سلیم
ذوق در غمهاست پی کم کرده اند آب حیوانرا بظلمت برده اند
باز کونه نعل در ره تا رباط چشمها را چار کن در احتیاط
چشمها را چار کن در اعتبار یار کن با چشم خود دو چشم یار
امرهم شوری بخوان اندر صحف یار را باش و مکوش از ناز اف
یار باشد راه را پشت و پناه چونکه نیکو بنکری یارست راه
چونکه در یاران رسی خامش نشین اندران حلقه مکن خود را نکین
در نماز جمعه بنکر خوش بهوش جمله جمعند و یک اندیش و خموش
رختهارا سوی خاموشی کشان چون نشان جویی مکن خود را نشان

قاضینک صوفی یه ویردیکی جوابدر

دیدی قاضی بزلره لازم رضا هر قفا و هر جفا اولسه قضا
باطنمدر راضی حکم زبر کرچه رویم ترش در الحق مر
باغدر قلبم بو چشمم ابر تر کریه ابر ایله خندان باغلر
سال قحط ایتدکجه خنده آفتاب باغلرده حال موت ایله عذاب
ساکه اکثار بکا حکم نبی سن نه خندانسن سر بریان کبی
خانه یی پرنور ایدرسن همچو شمع شمعه وش ایلر ایسک اجرای دمع
ترش رو کوسترسه مادر یا پدر هر ضرردن اوغلنی تحذیر ایدر
خنده ذوقن کوردک ای بیهوده خند کریه ذوقن کورکه اولدر کان قند
ذکر حقه باعث اولسه ذکر نار اول جناندن خوشدر ایله اعتبار
کریه لرده خنده لر مکتومدر کنجلر ویرانه ده مرسومدر
ذوق غملرده نهان برعکس کار ظلمت اولدی آب حیوانه شعار
باز کونه نعلدر راه رباط چار چشم ایله کرکدر احتیاط
عبرت اوزره چشمکی سن ایله چار چشمک اوله ایکی چشم یار له یار
قیل تلاوت امرهم شوری بی سن یاره یار اول ایتمه تعنیف سخن
بولده زیرا یار در پشت و پناه اولسه تدقیق نظر یار اولدی راه
وصلت یارانده اولمه خویش بین کندیکی اول حلقه ده ایتمه نکین
حاضرین جمعه یه قیل صرف هوش جمله مجموع و یک اندیش و خموش
ایله خاموشیده کسب عز و شان بی نشان اول استر ایسک کر نشان

گفت

کفت پیغمبر که در بحر هموم — در دلالت دان تو یاران انجوم
چشم در استارکان نه ره بجو — نطق تشویش نظر باشد مکو
کر دو حرف صدق کویی ای فلان — کفت تیره در تبع کردد روان
این نخواندی کالکلام ای مستهام — فی شجون جره جر الکلام
هین مشو شارع دران حرف رشد — چون سخن زو مر سخن را می کشد
نیست در ضبطت چو بکشادی دهان — از پی صافی شود تیره روان
انکه معصوم ره وحی خداست — چون همه صافست بکشاید رواست
زانکه ما ینطق رسول بالهوی — کی هوا زاید ز معصوم خدا
خویشتن را ساز منطیقی ز حال — تا نکردی همچو من سخرهٔ مقال

اقتدا و اهتداده بالعموم — فخر عالم دیدی اصحابه نجوم
چشمکه ایله بخومه راهبر — سویلمه نطق اولدی تشویش نظر
بر ایکی حرف ایتسه صدق اوزره ظهور — بالتتبع چوق تیره قول ایلر صدور
بو سخن مسموعک اولمشدر تمام — کیم کلام البته ایدر جر کلام
ایلمه بذل کلام صدق ایسه ده — کیم اولور سوزدن نیچه سوز منزده
قابل ضبط اولمز آچدک چون دهان — درد اولور صافک عقبنده روان
انده کیم وار عصمت وحی خدا — صافدر جمله روان اولسه روا
اول هوادن ایلمز نطقن ادا — یوق هوا کیم اولدی معصوم خدا
نطق قالی ترک ایدوب قیل نطق حال — تاکه مانند اولمه بیهوده مقال

سؤال کردن آن صوفی قاضی را

کفت صوفی چون زیک کانست زر — این چرا نفع است وان دیکر ضرر
چونکه جمله از یکی دست امده است — این چرا هشیار وآن مست آمده است
چون زیک دریاست این جوها روان — این چرا نوشست وآن زهر دهان
چون همه انوار از شمس بقاست — صبح صادق صبح کاذب از چه خاست
چون زیک سرمه است ناظر را کحل — از چه آمد راست بینی و حول
چونکه دار الضرب را سلطان خداست — نقد را چون ضرب خوب و ناروا است
چون خدا فرمود ره را راه من — این خفیر از چیست وان یک راهزن
از یک اشکم چون رسد حر و سفیه — چون یقین شد الولد سر ابیه
وحدتی که دید با چندین هزار — صد هزاران جنبش از عین قرار

اول صوفینک قاضی یه سؤالیدر

دیدی صوفی چون زره بر اولدی کان — پس نیچون در نفع و ضر این وآن
چونکه اولدی جمله بر معمول دست — بو نیچون هشیار در اول پیر مست
چونکه بر دریادن اولدی بونجه نهر — بو نیچون نوش اولدی اول خود نیش و زهر
شمسدن چون جمله انوار اولدی بر — صبح صادق صبح کاذب یا ندر
سرمه بر در چونکه هر کوزده یقین — پس ندر احول ایله راست بین
شاهدر چونکه دار الضربه جود — رایج و کاسد نیچون ضرب نقود
چون سبیلی دیدی رب مقتدر — پس بری رهبر بری رهزن ندر
بطن واحددن نیچون حر و سفیه — وار دایکن الولد سر ابیه
وحدتی کیم کوردی بونله صد هزار — نیچه پیک جنبش ولی عین قرار

جواب دادن قاضی صوفی را

کفت قاضی صوفیا خیره مشو — یک مثالی در بیان این شنو
همچنانکه بیقراری عاشقان — حاصل آمد از قرار دلستان
او چو که در ناز ثابت آمده — عاشقان چون برکها لرزان شده
خندهٔ او کریها انکیخته — آب رویش آب روها ریخته
این همه چون و چکونه چون زبد — بر سر دریای بیچون می طپد
ضد و ندش نیست در ذات و عمل — زان بپوشیدند هستیها حلل
ضد ضد را بود و هستی کی دهد — بلکه ازو بکریزد و بیرون جهد
ند چه بود مثل مثل نیک و بد — مثل مثل خویشتن را کی کند

قاضینک اول صوفی یه ویردیکی جواب باصوابدر

دیدی قاضی اولمه ای صوفی ملول — بو بیانه بر مثال ایله قبول
شویله کیم عشاق اولورلر بیقرار — بی قراریدن ولی آسوده یار
یار ثابت ناز ایله مانند کوه — برک وش عشاق لرزان شکوه
خنده سندن کریه لر پیدا اولور — نیچه آب رویلر دریا اولور
بونجه کیفیات و ماهیت چو کف — بحر بیچون اوزره ظاهر صف بصف
یوق اکا ذات و عملده ضد و ند — جمله موجودات اندن مستعد
ضده ضددن نه قابلدر وجود — بلکه اندن دور و خارجدر شهود
نیک و بدده مثل مثله دیندی ند — مثل اولور می مثلن ایجاده مجد

چونکه د و مثل آمدند ای متقی　　این چه او لیستر ازان در خالقی
برشمار برک بستان ضد و ند　　چون کفی بر بحر بی ندست و صد
بی چکونه بین تو برد و مات بحر　　چون چکونه کنجد اندر ذات بحر
کمترین لعبت او جان تست　　این چکونه و چون جان کی شد درست
پس چنان بحر یکه در هر قطره آن　　از بدن ناشی تر آمد عقل و جان
کی بکنجد در مضیق چند و چون　　عقل کل انجاست از لا یعلمون
عقل کوید مر جسد را کای جماد　　بوی بردی هیچ ازان بحر معاد
جسم کوید من یقین سایهٔ توام　　یاری از سایه که جوید جان عم
عقل کوید کین نه آن حیرت سراست　　که سر اکستاختر از ناسزاست
اندر اینجا آفتاب انوری　　خدمت ذره کند چون چاکری
شیر این سو پیش آهو سر نهد　　باز اینجا نزد تیهو پر نهد
این ترا باور نیاید مصطفی　　چون ز مسکینان همی جوید دعا
کر بکویی از پی تعلیم بود　　عین تجهیل از چه رو تفهیم بود
بلکه میداند که کنج شاهوار　　در خرابیها نهد آن شهریار
بد کمانی نعل معکوس ویست　　کرچه هر جزویش جاسوس ویست
بل حقیقت در حقیقت غرقه شد　　زین سبب هفتاد بل صد فرقه شد
با تو قلماشیت خواهم کفت هان　　صوفیا خوش پهن بکشا کوش جان
مر ترا هر زخم کاید ز آسمان　　منتظر می باش خلعت بعد ازان
آن قفا دیدی صفا راهم ببین　　کردران با کردن آمد ای امین
کو نه آن شاهست کت سیلی زند　　که نبخشد تاج و تخت مستند
جمله دنیا را پر پشه بها　　سیلی را رشوت بی منتها
کردنت زین طوق زرین جهان　　چست در دزد و ز حق سیلی ستان
آن قفاها کانبیا برداشتند　　زان بلا سرهای خود افراشتند
لیک حاضر باش در خود ای فتا　　تا بخانه او بیابد مر ترا
ورنه خلعت را برد او باز پس　　که نیابیدم بخانه هیچ کس

اکی چون مثل اولدیلر ای متقی　　شرکدن تنزیه ایله خالقی
اولدی اوراق شجر وش ضد و ند　　نیچه کف بحر اولور بی ند و ضد
بحره بی ماهیت ایله سن نظر　　ذات بحره نیچه ماهیت صیغر
کیم اقل موج ایکن جانک سنک　　یوق کم و کیفنده عرفانک سنک
اویله بر بحرک که هر قطرنده پهل　　عقل و جان اولدیغندن مشتغل
جای تنک کیف و کمده یوق مجال　　انده عقل کل اولور بی علم و لال
عقل دیر کیم جسمه آیا ای جماد　　ساکه مفهوم اولدیمی بحر معاد
جسم اکا دیر کیم سکا بن سایه یم　　سایه دن کیم قدرت استر پیش و کم
دیر که عقل اولدی بو حیرتده بتر　　ناسزادندر سزا کستاخ تر
بونده شمس انور فرخنده فال　　خدمت ایلر ذره یه چاکر مثال
سرفرو ده شیر لر آهوا ایچون　　پرفشان شهبازلر تیهوا ایچون
کر ایناغز سک نیچون خیر الوری　　عاجز و مسکیندن استردی دعا
کر دیر ایسک اولدی بو تعلیم ایچون　　عین تجهیل اوله می تفهیم ایچون
بلکه عالمدر که کنج شاهوار　　اولدی ویرانلرده وضع شهریار
سوء ظندر فعل معکوسی انک　　کرچه هر جزوی اولدی جاسوسی انک
پهل حقیقتده حقیقت اولدی غرق　　باعث اول یتمش ایکی ملتده فرق
ساکه قلاشانه در قول زبان　　طوت ایمان ای صوفی بر خوش کوش جان
آسماندن ساکه زخم ایتسه صدور　　منتظر اول خلعته ایلر ظهور
چون قفا کوردک صفایی کور یقین　　کردن ایله کردران اولدی قرین
شاه کیم سیلی زن اولدی ساکه سخت　　صانمه کیم ایتمز عطای تاج و تخت
جمله دنیایه پر پشه بها　　اولسون اول سیلی یه یوز بیک جان فدا
کردنکده طوق زرین جهان　　بی بقا در حقدن اول سیلی ستان
اول قفا کیم انبیایه اولدی ساز　　اول بلادن اولدیلر سرفراز
لیکن اول آماده سن کندکده تا　　خانه ده بولسون سنی صاحب عطا
یوخسه رد و رجعت ایلر خلعتی　　خانه ده یوق کمسه ایلر عودتی

باز سؤال کردن صوفی ازان قاضی

کفت آن صوفی چه بودی کین جهان　　ابروی رحمت کشادی جاودان
هر دمی شوری نیاوردی بپیش　　بر نیاوردی ز تلوینهاش نیش
شب ندزدیدی چراغ روز را　　دی نبردی باغ عیش آموز را

ینه اول صوفینک قاضیدن سؤال ایدر

دیدی صوفی کیم نولیدی بو جهان　　رحمت و راحتله اولسه جاودان
ایتمسیدی هر نفس اظهار شور　　نیشنک انواعندن اولسه نوشی دور
ایتمسه کوندز چراغن کیجه طی　　عیش و باغی قیلمسه مقهور دی

جام صحت را نبودی سنگ تب　ایمنی را خوف ناوردی کرب
خود چه کم کشتی ز جود و رحمتش　کر نبودی خرخشه در نعمتش

اولمسه صحت کرفتار علل　ایتمسه خوف امنی معلول خلل
پس نه نقصان ایدی جود و رحمته　اولمسه بو خرخشه هر نعمته

جواب قاضی سؤال صوفی را و قصهٔ ترک و درزی مثل آوردن

کفت قاضی بس تهی رو صوفئی　از فطن خالی چو کاف کوفئی
تو نشنیدی که آن پر قند لب　غدر خیاطان همی کفتی بشب
خلق را در دزدئ آن طائفه　مینمود افسانهای سالفه
قصهٔ پاره ربایی در برین　می حکایت کرد او با آن و این
در سمر میخواند دزدی نامهٔ　کرد او جمع آمده هنکامهٔ
مستمع چون یافت جاذب زان وفود　جمله اجزایش حکایت کشته بود

صوفینک سؤالنه اول قاضینک جوابی و ترک و درزی قصه‌سی ایله خطابیدر

دیدی قاضی صوفئ خالی دله　ساده لوح اول بی بصیرت غافله
ایتمدکمی کوش آنی بر قند لب　درزیلر وصفن ایدردی تا بشب
خلقه خرسزلقده اول قومک همان　قصهٔ اسلافن ایلردی بیان
پاره چالمقده دم قطع ثیاب　اول حکایتلر ایدردی بیحساب
دزدنامه ایدی نقل نامه‌سی　خلقی جمع ایلر ایدی هنکامه‌سی
مستمع بولدقده کندکدن یکا　هپ حکایت ایدی هر اجزا اکا

قال النبی صلی الله علیه وسلم ان الله تعالی یلقن الحکمة علی لسان الواعظین بقدر همم المستمعین

جذب سمعست ار کسی را خوش لبست　کرمئ وجد معلم از صبیست
چنکئی را کو نوازد بیست و چار　چون نباشد کوش کردد چنک بار
نی حراره یادش آید نی غزل　نی ده انکشتش بجنبد در عمل
کر نبودی کوشهای غیب کیر　وحی ناوردی ز کردون یک بشیر
ور نبودی دیدهای صنع بین　نی فلک کشتی نه خندیدی زمین
آن دم لولاک این باشد که کار　از برای چشم تیزاست و نظار
عامه را از عشق همخوابه و طبق　کی بود پروای عشق صنع حق
آب تتماجی نریزی در تغار　تا سکی چندی نباشد طعمه خوار
رو سک کهف خداوندیش باش　تا رهاند زین تغارت اصطفاش
چونکه دزدیهای بی رحمانه کفت　که کنند آن درزیان اندر نهفت
اندران هنکامه ترکی از خطا　سخت طیره شد ز کشف آن غطا
شب چو روز رستخیز آن رازها　کشف میکرد از پی اهل نها
هر کجا آیی تو در جنکی فراز　بینی آنجا دو عدو در کشف راز
آن زمان از محشر مذکور دان　وان کلوی راز کو را صور دان
که خدا اسباب خشمی ساختست　وان فضایح را بکوی انداختست
بس که غدر درزیان ذکر کرد　حیف آمد ترک را و خشم و درد

قال النبی صلی الله علیه وسلم ان الله تعالی یلقن الحکمة علی لسان الواعظین بقدر همم المستمعین

سامعه کثار خوش کیم ذوق ویرر　خواجه‌یه صبیانه تعلیم شوق ویرر
چنک زن ایلر مقامات ایله کار　ایلک اولور بی مستمع چنک آکه بار
یاد اینه کلمز مقامات و غزل　ایلمز انکشتی اجرای عمل
اولمسیدی بونجه سمع غیب کیر　وحی ایله اولمزدی مرسل بر بشیر
اولمسه بونجه عیون صنع بین　اولمز ایدی آسمان ایله زمین
آیت لولاک ایله بی ارتیاب　بیل اولو الابصار در وجه خطاب
عام ایچون معشوق همخواب و طبق　نیجه اولسون فیض عشق صنع حق
آب تتماج ایله پر اولمز تغار　بر نیجه کلب اولمدقجه طعمه خوار
وار سک کهف خداوند اولکه تا　اولمیه سنده تغاره التجا
چون دیدی دزدئ بی رحمانه دن　کیم ایدر درزیلر انده دور لوفن
برخطایی ترک اول هنکامه ده　اولدی قیل و قالدن شورش زده
شب چو روز رستخیز اول رازلر　اولدی کشف محضر اهل خبر
قنده اولسک جنک ایچنده سرفراز　ایکی دشمن وار ایدر سک کشف راز
اول زمانی محشر مذکور بیل　هم کلوی راز کوبی صور بیل
قهر و خشم اسبابنی ایتمش خدا　اول فضاحتلرله مطروح الادا
ذکر غدر درزیان اولدی تمام　اول خطایی ترکه کلدی خشم تام

گفت ای قصاص در شهر شما   کیست استاتر درین مکر و دغا

دیدی قصاصه بو شهرا بچره عجب   کیمدر استاد محیل منتخب

دعوی کردن ترک و گرو بستن او که درزی از من چیزی نتوان بردن

گفت خیاطیست نامش پورشش   اندرین دزدی و چستی خلق کش
گفت من ضامن که با صد اضطراب   او نیارد برد پیشم رشته تاب
پس بگفتندش که از تو چست تر   مات او گشتند در دعوی مپر
رو بعقل خود چنین غره مباش   که شوی یاوه تو در تزویرهاش
گرم تر شد ترک بست آنجا گرو   که نیارد برد نی کهنه نه نو
مطمعانش گرم تر کردند زود   او گرو بست و رهان را بر گشود
که گرو این مرکب تازی من   بدهم ار دزدد قماشم او بفن
ور نتاند برد اسبی از شما   واستانم بهر رهن مبتدا
ترک را آن شب نبرد از غصه خواب   با خیال دزد میکرد او حراب
بامدادان اطلسی زد در بغل   شد به بازار و دکان آن دغل
پس سلامش کرد گرم و اوستاد   جست از جا لب بترحیبش گشاد
گرم پرسیدش ز حد ترک بیش   تا فکند اندر دل او مهر خویش
چون بدید از وی نوای بلبلی   پیشش افکند اطلس استنبلی
که ببر این را قبای روز جنگ   زیر نافم واسع و بالاش تنگ
تنگ بالا بهر جسم آرای را   زیر واسع تا نگیرد پای را
گفت صد خدمت کنم ای ذو وداد   در قبولش دست بر دیده نهاد
پس بپیمود و بدید او روی کار   بعد از آن بگشاد لب را در فشار
از حکایتهای میران دگر   وز کرمها و عطاهای آن نفر
وز بخیلان وز تحشیراتشان   از برای خنده داد او هم نشان
همچو آتش کرد مقراضی برون   می برید و لب پر افسانه و فسون

درزی بنم ثوبمی بچرکن برشی سرقه ایده مز دیو ترگک بحث و دعوی ایلدیکیدر

دیدی بر دزدیکه نامی پورشش   چستدر خرسز لغنده خلق کش
دیدی بجشم بو درایتسه یوز هوس   بندن اولمز نیم تاره دسترس
دیدیلر سندن دخی چالاک و چست   اولدی مکر ایله اکا مغلوب و سست
غره اولمه عقلگک اثباتنه   بند اولورسن صکره تزویراتنه
ترک معهود ایتدی اصرار مقال   کهنه و نو پاره چالدرمق محال
اولدیلر یاران معارض نو بنو   ایتدی آخر بحثنه ضم گرو
دیدیکیم شرط ایلرم بورخشی بن   گر قماشمده ایدرسه مکر و فن
قادر اولمزسه اگر بر اسب خاص   سزدن اولسون باکه شرط اختصاص
غصه دن ترک ایتدی اول شب ترک خواب   سارقک ویردی خیالی اضطراب
صبح اولنجه اولدی اطلس در بغل   ایتدی عزم کارگاه پر دغل
ایلدی خیاط اکا بعد السلام   عزت و اقبال ایله حسن قیام
ترگک ایتدی اولقدر حالن سؤال   قلبنی میل و محبت قیلدی قال
کوردی اندن چون نوای بلبلی   ایتدی معروض اطلس استانبلی
دیدی قطع ایت برقبای روز جنگ   زیر نافم واسع و بالاسی تنگ
تنگی بالا ویرر جسمه صفا   زیر واسع ایسه اولمز بند پا
خدمتک باش اوزره دیدی نا ملول   دستن ایتدی سوده چشم قبول
ایلدی وزن و ذراعی روی کار   صکره اولدی لبکشای روزگار
ایتدی بگلردن حکایت یک بیک   نیچه در لطف و عطالر ایلمک
هم بخیلاندن ایدوب بسط صفات   خنده اچون ایتدی نقل مضحکات
آتشین مقراضن ایتدی آب رو   کسدی بچدی لبلری افسانه گو

مضاحک گفتن درزی و ترک را از قوت خنده بسته شدن دو چشم تنگ او و فرصت یافتن درزی

ترک خندیدن گرفت از داستان   چشم تنگش گشت بسته آن زمان
پارهٔ دزدید و کردش زیر ران   از جز حق از همه احیا نهان
حق همی دید آن ولی ستار خوست   لیک چون از حد بری غماز اوست

درزی نقل مضحکات ایتدکچه افراط خنده دن ترگک دو چشم تنکی بسته اولوب اول اثناده درزینک فرصت یاب اولدیغیدر

داستاندن ترک اولوب خندان همان   چشم تنکی بسته اولدی اولزمان
چالدی برپاره ایدوب محفوظ ران   خفیه حقدن غیریدن اولدی نهان
حق بصیر اولدی ولی ستار در   چون کچه حدین جزا اظهار در

ترک را از لذت افسانه اش   رفت از دل دعوی پیشانه اش
اطلس چه دعوی چه رهن چه   ترک سرمستست در لاغ ای اچی
لابه کردش ترک کز بهر خدا   لاغ میکو کان مرا شد مغتذا
کفت لاغ خنده مینی آن دغا   که فتاد از قهقهه او بر قفا
پاره اطلس سبک بر نیفه زد   ترک غافل خوش مضاحک می مزد
همچنین بار سوم ترک خطا   کفت لاغی کوی از بهر خدا
کفت لاغی خندمین تر زان دو بار   کرد او این ترک را کلی شکار
چشم بسته عقل جسته مولهه   مست ترک مدعی از قهقهه
پس سوم بار از قبا دزدید شاخ   کوز خندش یافت میدان فراخ
چون چهارم بار آن ترک خطا   لاغ از ان استا همیکرد اقتضا

رحم آمدن استاد را بران ترک

رحم آمد بر وی آن استاد را   کرد در باقی فن و بیداد را
کفت مولع کشت این مفتون درین   بیخبر کین چه خسارست و غبین
بوسه افشان کرد بر استاد او   که بمن بهر خدا افسانه کو
ای فسانه کشته و محو از وجود   چند افسانه بخواهی آزمود
خندمین تر از تو هیچ افسانه نیست   بر لب کور خراب خویش ایست
ای فرو رفته بقبر جهل و شک   چند جویی لاغ دستان فلک
تا بکی نوشی تو عشوهٔ این جهان   که نه عقلت ماند بر قانون نه جان
لاغ این چرخ ندیم کرد و مرد   آب روی صد هزاران چون تو برد
می درد میدوزد این درزی عام   جامهٔ صد سالکان طفل خام
لاغ او کر باغها را داد داد   چون دی آمد داده را بر باد داد
پیر طفلان شسته پیشش بهر کد   تا بسعد و نحس او لاغی کند

کفتن درزی ترک را هی خاموش باش که اکر مضاحک دیکر کویم قبا تنک آید

کفت درزی ای طواشی بر کذر   وای بر تو کر کنم لاغی دکر
پس قبایت تنک آید باز پس   این کند با خویشتن خود هیچ کس
خندهٔ چه رمزی ار دانیستی   تو بجای خنده خون بکریستی

در بیان انکه بی کاران و افسانه جویان مثل آن ترک اند

ترکه لذت کلدی اول افسانه دن   کتدی قلبندن او دعوای کهن
قنغی اطلس قنغی دعوا و کرو   ترکی مست ایتدی لطائف نو بنو
ترک اکا دیردیکه حق ایچون بکا   قیل حکایت روحمه اولدی غدا
دیدی بر مضحک حکایه اول ظریف   خنده دن دوشدی قفا سینه حریف
جیبنه بر پاره اطلس آتدی چست   ترک غافل اول مضاحک ایله ست
هم اوچنجی دفعه اول ترک خطا   دیدیکیم افسانه پرداز اول بکا
ایکیدن مضحک دیدی بر طرفه لاغ   ایتدی ترکی صیده آشفته دماغ
اولدی بند چشم عقل آکهه   مدعی ترک اولدی مست قهقهه
پس اوچنجیده قبادن چالدی هم   خنده سندن بولدی فرصت لاجرم
یینه دردنجیده اول ترک خطا   ایلدی افسانه تقریرن رجا

خیاط استادک اول ترکه رحم و شفقته کلدیکیدر

رحم و شفقت ایتدی اول استاد اکا   ما عدا ده ایتمدی بیداد اکا
دیدی بو مفتون حرص اولدی مکر   انده یوق غبن و خسارتدن خبر
بوسه افشان ایدی اول استاده تا   قصد خیر ایت قصه پرداز اول بکا
ای اولان افسانه محو وجود   تا بکی افسانهٔ بود و نبود
سا که سندن مضحک اولمز قصد هیچ   منزلک کور کیم خراب پیچ پیچ
ای اولان پامال قبر جهل و شک   تا بکی بیهوده دستان فلک
تا بکی بو عشوهٔ کار جهان   سنده قانون اوزره یوقدر عقل و جان
نفعی یوق چرخ ایله قیل و قالنک   آب روین دوکدی چوق امثالنک
قطع و جلب ایتکده بو درزی عام   جامهٔ صد سالی پیلمز طفل خام
لاغی کر باغانه ایتسه عدل و داد   دی کلوب اول عدلی ایلر وقف باد
پیر در اطفالی ایتمش دام کد   لاغ ایدر تا سعد و نحس ایله ابد

ترک بیهوده درزینک فارغ اولکه اکر بر مضاحکه دخی آغاز ایدرسم قبای اطلسک زیاده تنک اولور دیدیکیدر

دیدی درزی ای خطاپیشه یتر   وای اکر ایلر ایسم لاغ دکر
تنک اولور غایت قبای اطلسک   وار می بو کاره رضاسی برکسک
خنده کو نمک فهم رمزا ایتسک اکر   خنده خون کریه دن اولدی بتر

بی کاران و افسانه جویان اول ترک خطاینک امثالی دبوغزار

وعالم غدار وغدار همچون آن درزی وشهوات وزنان
مصاحك كفتن این دنیاست وعمر همچون آن
اطلس پیش آن درزی جهت قبای بقا
ولباس تقوی ساختن

وغدار عالم فانی اول درزینك مثالی اولوب بودنیاده واقع
شهوت وآرزو وزنان خوبرو مصاحك وملاهی کبیدر
ومتاع عمر درزی پشکاهنه معروض اطلس مثابه سنده در که
مقصود اصلی قبای بقا ولباس تقوی تحصیلی ایچون اولدیغن بیاندر

اطلس عمرت بمقراض شهور — برد پاره پاره خیاط غرور
تو تمنا می بری کاختر مدام — لاغ کردی سعد بودی بر دوام
سخت می تولی زتربیعات او — وز دلال وکینه وآفات او
سخت می رنجی زخاموشیٔ او — وز نحوس وقبض وکین کوشیٔ او
که چرا زهرهٔ طرب در رقص نیست — بر سعود ورقص وسعد او مه ایست
اخترت کوید که کر افزون کنم — لاغ را پس کلیت مغبون کنم
تو مبین قلابیٔ این اختران — عشق خود بر قلب زن بین ای مهان

عمرك اطلس اولدی مقراضی شهور — پاره لر چالمقده خیاط غرور
سن امید ایتمکده سن اختر مدام — سعد اولوب ایده مزاح بر دوام
منفعل سن انده تربیعادن — انقلاب کینه وآفادن
اول خموش اولسه چکرسن رنج سخت — نحس وقبض وکینی ایلر شوره بخت
کیم نیچون یوق زهره ده رقص طرب — رقص ایله سعد وسعود ایتمه طلب
کوکبك دیر کیم سکا ایتسم فزون — غبن کلیدر بو لاغ پرفسون
باقمه قلاب ایسه لر بو اختران — ایله عشقك قلب زن اوزره همان

مثل

آن یکی میشد بره سوی دکان — پیش ره را بسته دید او از زنان
پای او میسوخت از تعجیل وراه — بسته از جوق زنان همچو ماه
رو بیك زن کرد وکفت ای مستهان — هی چه بسیارید ای دختر چکان
رو بدو کردان زن وکفت ای امین — هیچ بسیاریٔ ما منکر مبین
بین که با بسیاریٔ ما بر بساط — تنك می آید شمارا انبساط
در لواطه می فتید از قحط زن — فاعل ومفعول رسوای زمن
تو مبین این واقعات روزکار — کز فلك میکردد اینجا ناکوار
تو مبین تحشیر روزی ومعاش — تو مبین این قحط وخوف وارتعاش
بین که با این جمله تلخیهای او — مردهٔ اویید ونا پروای او
رحمتی دان امتحان تلخ را — نقمتی دان ملك مرو وبلخ را
آن براهیم از تلف نکریخت وماند — این براهیم از شرف بکریخت وراند
آن نسوزد وین بسوزد ای عجب — نعل معکوس است در راه طلب

مثل

برکشی ایتمش ایدی عزم دکان — کوردی راهن باغلمش خیل زنان
پای تعجیل انده کرم ایدی همان — راه سد ودزنان مهوشان
اول زناندن برینه دیدی همان — سزده بو کثرت ندر ای دختران
اکه یوزطوتدی دیدی اول زنکه پهل — بزده بو کثرتدن اولمه منفعل
کورکه بزده کثرت روی بساط — سزلره اولمقده ضیق انبساط
باعث فعل لواطه قحط زن — فاعل ومفعوله رسوای فتن
باقمه سن بو واقعات روزکار — کیم فلکدن اوله بونده ناکوار
ضیق روزی ومعاشه باقمه سن — قحط وخوف وارتعاشه باقمه سن
انی کورکیم تلخ ایکن بو جمله کار — بینه امرو حکمیدر ساکه مدار
امتحان تلخدر بیل رحمتی — ملك مرو وبلخدر بیل نقمتی
اول براهیم بی خوف وتلف — دیکر ابراهیمده ترك شرف
انده سوزش یوق بو سوزان العجب — نعل معکوس ایله پر راه طلب

باز مکرر کردن صوفی سؤال را از قاضی

ینه صوفینك مکرر سؤالیدر

کفت صوفی قادرست آن مستعان — که کند سودای ما را بی زیان
انکه آتش را کند ورد وشجر — هم تواند کرد این را بی ضرر
انکه کل آرد برون از عین خار — هم تواند کرد این دی را بهار

دیدی صوفی اولدی قادر مستعان — کیم ایده سودامزی اول بی زیان
آتشی اولکیم ایدر ورد وشجر — ایتمکه قادر مضرتی بی ضرر
اولکه ایتدی خاردن کل آشکار — ایتمکه قادر شتایی نوبهار

انکه

انکه زو هر سرو آزادی کند   قادرست ار غصه را شادی کند
انکه شد موجود ازوی هر عدم   کر بدارد باقیش او را چه کم
انکه تن را جان دهد تا حی شود   کر نمیراند زیانش کی شود
خود چه باشد کر ببخشد آن جواد   بنده را مقصود جان بی اجتهاد
دور دارد از ضعیفان در کمین   مکر نفس و فتنهٔ دیو لعین

اولکه اندن سرو آزادی اولور   قدرتیله غصه دن شادی اولور
اولکه موجود اولدی اندن هر عدم   ایلسه ابقا نه وار دربیش وکم
اولکه ویردی جسمه جان ایله حیات   پس نه وار ایتمزسه مقهور ممات
هم عطا ایتسه نه وار در اول جواد   بنده نک مقصودنی بی اجتهاد
اولمسه حزب ضعیفانه قرین   مکر نفس و فتنهٔ دیو لعین

جواب دادن قاضی صوفی را

قاضینک صوفی یه ویردیکی جوابدر

کفت قاضی کر نبودی امر مر   ور نبودی خوب و زشت و سنک و در
ور نبودی نفس و شیطان و هوا   ور نبودی زخم و چالیش و وغا
پس بچه نام و لقب خواندی ملک   بندکان خویش را ای منهتک
چون بکفتی ای صبور و ای حلیم   چون بکفتی ای شجاع و ای حکیم
صابرین و صادقین و منفقین   چون بدی بی رهزن و دیو لعین
رستم و حمزه و مخنث یک بدی   علم و حکمت باطل و مندک بدی
علم و حکمت بهر راه بی رهیست   چون همه ره باشد آن حکمت تهیست
بهر این دکان طبع شوره آب   هر دو عالم را روا داری خراب
من همی دانم که تو پاکی نه خام   این سؤالت هست از بهر عوام
جور دوران و هران رنجی که هست   سهلتر از بعد حق و غفلتست
زانکه اینها بکذرند آن نکذرد   دولت آن دارد که جان آکه برد

دیدی قاضی اولمسیدی حلو و مر   اولمسه هم زشت و خوب و سنک و در
اولمسه کر نفس و شیطان و هوا   اولمسیدی هم زد و برد و وغا
پس نه اسما و نه القاب ایله تا   قوللره اولسون خطاب کبریا
نیچه دیرسن ای صبور و ای حلیم   نیچه دیرسن ای شکور و ای حکیم
صابرین و صادقین و منفقین   مستتر بی رهزن و دیو لعین
حمزه و رستم مخنث بر اولور   علم و حکمت باطل و مدبر اولور
علم و حکمت اولدی راه بی رهی   چونکه هپ یولدر اولور حکمت تهی
بو دکان طبع اچون اولمز صواب   کیم دو عالمده نظام اوله خراب
بیلدیکم سن پخته سن ای نکته دان   بو سؤال اولدی عوام اچون همان
جور دوران ایله هر رنج فزون   غفلت ایله بعد حقدن اولدی دون
کیم کچر انلر بو در باقی همان   دولت انک کیم اوله آکاه جان

حکایت در تقریر انکه صبر در رنج کار سهلتر است از صبر در فراق یار

رنج و زحمت کاره صبر ایلمک فراق یاره صبردن اسهل ایدیکی حکایتن تقریردر

آن یکی زن شوی خود را کفت هی   ای مروت را بیک ره کرده طی
هیچ تیمارم نمیداری چرا   تا بکی باشم درین خواری چرا
کفت شو من نفقه چاره میکنم   کرچه عورم دست و پایی میزنم
نفقه و کسوه ست واجب ای صنم   از منت این هر دو هست و نیست کم
آستین پیرهن بنمود زن   بس درشت و پر وسخ بد پیرهن
کفت از سختی تنم را می خورد   کس کسی را کسوه زین سان آورد
کفت ای زن یک سؤالت میکنم   مرد درویشم همین آید فنم
این درشتست و غلیظ و ناپسند   لیک بندیش ای زن اندیشه مند
این درشت و زشت تر یا خود طلاق   این ترا مکروه تر یا خود فراق

دیدی بر عورت حلالینه همان   ای مروت راهن ایدن بی نشان
هیچ ایدرمیسن بکا تیمار کار   تا بکی اولمق نیچوندر خوار و زار
دیدی ارا نفاقکه سعی ایله بن   دست و پا در کار در مسکین ایکن
کسوه و انفاق واجبدر بکا   اکسک اولمز ایکیسی واصل سکا
آستین پیرهن عرض ایتدی زن   دیدی جسمم طعمهٔ سختی غمه
کیم درشت ایدی قتی اول پیرهن   بویله کسوه ایتمز آدم آدمه
دیدی ای زن بر سؤالم وار سکا   مرد درویشم جوابن ویر بکا
بو درشت اولدی غلط و ناپسند   لیکن ای زن ایله فکر سودمند
بو درشتی زشتدر یا خود طلاق   بو می مکروه طبیعت یا فراق

همچنان ای خواجهٔ تشنیع زن   از بلا و فقر و از رنج و محن
لا شک این ترک هوا تلخی ده است   لیکن از تلخیٔ بعد حق به است
گر جهاد و صوم سختست و خشن   لیک این بهتر ز بعد ممتحن
رنج کی ماند دمی کان ذو المنن   گویدت چونی تو ای رنجور من
ور نگوید کت نه آن فهم و فن است   لیک آن ذوق تو پرسش کردن است
آن ملیحان که طبیبان دلند   سوی رنجوران به پرسش مائلند
ور حذر از ننگ و از نامی کنند   چارهٔ سازند و پیغامی کنند
ورنه در دلشان بود آن مفتکر   نیست معشوقی ز عاشق بیخبر
ای تو جویای نوادر داستان   هم فسانهٔ عشقبازان را بخوان
بس بجوشیدی درین عهد مدید   ترک جوشی هم نگشتی ای قدید
دیدهٔ عمری تو داد و داوری   وانگه از نادیدگان ناشی تری
هر که شاگردیش کرد استاد شد   تو سپس تر رفتهٔ ای کول لد
خود نبود از والدینت اعتبار   هم نبودت عبرت از لیل و نهار

بو مثال اوزره ایا تشنیع زن   رنج و محنتدن بلا و فقردن
شبهه یوقدر تلخدر ترک هوا   لیکن اندن تلخ دوریٔ خدا
صعب و سخت ایسه جهاد و صوم اگر   اولدی بعد ممتحندن سهلتر
برنفس علت قالور می اول خدا   ای علیلم نیجه سن دیر سکا
سنده اولمزسه اگر کیم فهم قال   اول سؤال اولدیغیچون ذوق حال
خوبرولر کیم طبیب دل اولور   خسته حالن صورمغه مائل اولور
ایتسه لر گر احتراز ننگ و نام   بر پیام ایله ایدرلر لطف تام
انلرک قلبنده وار در عکس حال   بیخبر معشوق عاشقدن محال
ای طلبکار نوادر داستان   قصهٔ عشاقدن اول حصه دان
ایلدک چوق جوش عهد مدید   اولمدک هم نیم پخته ای قدید
عمرگک کوردک نیجه افسانه سن   کورمدکلردن خی بیکانه سن
اولدی استاد اولکه شاگرد اوله پیل   عکسنه گیتمکده سن سن متصل
والدینکدن سکا یوق اعتبار   سنده هم یوق عبرت لیل و نهار

مثل

عارفی پرسید از آن پیر کشیش   که توی خواجه مسن تر یا که ریش
گفت نی من پیش از و زاییده ام   بی ز ریشی بس جهان را دیده ام
گفت ریشت شد سپید از حال گشت   خوی زشت تو نگردید ست و شت
او پس از تو زاد و از تو بگذرید   تو چنین خشکی ز سودای ثرید
تو بران رنگی که اوّل زادهٔ   یکقدم زان پیشتر ننهادهٔ
همچنان دوغ ترش در معدنی   خود نگردی زو مخلص روغنی
هم خمیر خمرهٔ طینه دری   گرچه عمری در تنور آذری
چون حشیشی پا بگل بر پشتهٔ   گرچه از باد هوس سر گشتهٔ
همچو قوم موسی اندر حرّ تیه   ماندهٔ بر جای چل سال ای سفیه
می روی هر روز تا شب هروله   خویش می بینی در اوّل مرحله
نگذری زین بعد سیصد ساله تو   تا که داری عشق آن گوساله تو
تا خیال عجل از جانشان نرفت   بد برایشان تیه چون گرداب زفت
غیر این عجلی کزو یابیدهٔ   بی نهایت لطف و نعمت دیدهٔ
گاو طبعی زان نکوییهای زفت   از دلت در عشق این گوساله رفت
باری اکنون تو ز هر جزوت بپرس   صد زبان دارند این اجزای خرس

ایلدی بر پیره بر عارف سؤال   نیجه در ریشگله سنده سن و سال
دیدی اوّل طوغمشیدم لحیه دن   کورمشیدم عالمی بی ریش بن
دیدی حالات ایلمش ریشک سفید   بی تبدل سنده خوی بد بدید
طوغدی سندن صکره اول کچدی سنی   سنده حالا خشکیٔ ما و منی
سنده اوّل طوغمه فکری دمبدم   با صمدک اندن زیاده بر قدم
دوغ ترش اولدی همان کیفیتک   روغن استخلاصنه یوق قدرتک
طرف طینی چون خمیر ایتدک وطن   چوق زمان تنور آتشده ایکن
چون حشیش پا بگلدر گرد شک   گرچه وار بادهوسدن جنبشک
تیه اچنده قوم موسی وش همین   جایگاهک اولدی سال اربعین
سیرک اولدی روز تا شب هروله   جلوه گاهک بینه اوّل مرحله
گچسه اوچیوز ییل سکا گچمک محال   عشق گوساله اوله تا سا که حال
کلمدکچه میلنه عجلک زوال   انلره تیه اولدی گرداب ضلال
سن بو عجلک غیری بولدک چوق کرم   کوردک اندن بی عدد لطف و نعم
گاو طبع ایکن کورادل لطف قدیم   عشق عجلی ایتدی قلبکدن عدیم
شمدی جزئکدن اگر باری سؤال   یوز دلی وار صانمه بو اجزای لال

ذکر

ذکر نعمتهای رزاق جهان   که نهان شد آن در اوراق زمان
روز و شب افسانه جویانی تو چست   جزو جزو تو فسانه گوی تست
جزو جزوت تا بر ستست از عدم   چند شادی دیده اند و چند غم
زانکه بی لذت نروید هیچ جزو   بلکه لاغر گردد از هر پیچ جزو
جزو ماند و آن خوشی از یاد رفت   بل نرفت آن خفیه شد از پنج و هفت
همچو تابستان که از وی پنبه زاد   ماند پنبه رفت تابستان زیاد
یا مثال یخ که زاید از شتا   شد شتا پنهان و آن یخ پیش ما
هست آن یخ زان صعوبت یادگار   یادگار صیف در دی این ثمار
همچنان هر جزو جزوت ای فتی   در تنت افسانه گوی نعمتی
چون زنی که پست فرزندش بود   هر یکی حاکی حال خوش بود
حمل نبود نی زمستی و زلاغ   بی بهاری کی شود زاینده باغ
حاملان و بچگانشان بر کنار   شد دلیل عشقبازی با بهار
هر درختی در رضاع کودکان   همچو مریم حامل از شاه نهان
گرچه در آب آتشی پوشیده شد   صد هزاران کف برو جوشیده شد
گرچه آتش سخت پنهان می تند   کف بده انگشت اشارت میکند
همچنین اجزای مستان وصال   حامل از تمثالهای حال و قال
در جمال حال وا مانده دهان   چشم غایب گشته از نقش جهان
آن موالید از ره این چار نیست   لاجرم منظور این ابصار نیست
آن موالید از تجلی زاده اند   لاجرم مستور پردهٔ ساده اند
زاده گفتیم و حقیقت زاد نیست   وین عبارت جز پی ارشاد نیست
هین خمش کن تا بگوید شاه قل   بلبلی مفروش با این جنس گل
این گل گویاست پر جوش و خروش   بلبلا ترک زبان کن باش گوش
هر دو کون تمثال پاکیزه مثال   شاهد عدلند بر سر وصال
هر دو کون حسن لطیف مرتضی   شاهد احوال حشر ما مضی
همچو یخ کاندر تموز مستجد   هر دم افسانهٔ زمستان میکند
ذکر آن ارباح سرد زمهریر   اندر ان ایام و ازمان عسیر
همچو آن میوه که در وقت شتا   میکند افسانهٔ لطف خدا
قصهٔ دور تبسمهای شمس   وان عروسان چمن را لمس و طمس
حال رفت و ماند جزوت یادگار   یا ازو وا پرس یا خود یاد آر
چون فرو گیرد غمت گر چستئی   زان دم نومید کن وا جستئی

ذکر انعامات رزاق جهان   اولدی اوراق زمان ایچره نهان
روز و شب اولمقده سن افسانه جو   ساکه هر بر جزوک اولدی قصه گو
اوله لی هر جزوک ایجاد عدم   گوردی انلر نیچه شادی نیچه غم
چونکه جزئی لذت ایتمز پرورش   غصه دن اجزا اولورلر لاغرمنش
قالدی جزء اولدی او لذت مختفی   یعنی اولدی حس و اعضادن خفی
صیف وش کیم پنبه یه اندن ظهور   قالدی پنبه وقت صیف ایتدی مرور
یا مثال یخ شتادن رونما   برده یخ موجود محو اولدی شتا
اول صعوبتدن یخ اولدی یادگار   یادگار صیف دیدن بو ثمار
سنده ده انلر گبی هر جزئی پیل   قصه پرداز نعمدر متصل
زن که فرزندی یکرمی اوله پس   حاکی خوشحال اولورلر هر نفس
حمل اولمز اولمسه مستی و لاغ   بی بهار ایتمز تولد طفل باغ
حاملان اطفالن ایتمش درکنار   ظاهر اندن عشقبازی بهار
هر درخت اولمش رضیع کودکان   مریم آسا حملی بر شهدن نهان
صوده آتش گرچه کیم پوشیده در   انده یوز بیک کف ولی جوشیده در
گرچه آتشدن نهاندر تاب و تف   گوستراون پارمغیله لیک کف
بویله در اجزای مستان وصال   حامل فیض تمثل حال و قال
واله و حیران جمال حاله جان   دیده دن غائب ولی نقش جهان
اول موالیده دگل بو چار یول   لاجرم منظور ابصار اولمز اول
اول موالیده تجلی نور در   پردهٔ انوار ایله مستور در
یوق موالید و ولادت ایله کار   بو عبارت اولدی ارشاده مدار
اندی خاموش اول دییه تا شاه قل   ساکه بلبل دیرجی گور بو نوعه گل
بو گل پر جوش و گویا در همان   گوش اولوب ای بلبل ایت ترک زبان
هر ایکی تمثال پاکیزه مثال   اولدی عادل شاهد سر وصال
هر ایکی حسن لطیف مرتضی   شاهد احوال حشر ما مضی
یخ گبی کیم اول تموز ایچره تمام   ویرمده فصل زمستاندن پیام
باد سرد و زمهریری ذکر ایدر   سبق ایدن یوم عسیری ذکر ایدر
هم شتا وقتنده اول میوه مثال   کیم ایدر لطف خدایی نقش بال
هم ایدر شمسک بیان گرمیتن   هر عروسان چمن کیفیتن
حال گتدی قالدی جزوک یادگار   قیل سؤال اندن یا اول خاطر گذار
غم تغلب ایتسه چست ایسک اگر   سن ایدرسن برزخ یأسی گذر

کفتیش ای غصهٔ منکر بحال راتبهٔ انعامها را زان کمال
هر دمت کرنی بهار و خرّیست همچو چاش گل تنت انبار چیست
چاش گل تن فکر تو همچون کلاب منکر گل شد کلاب اینت عجاب
از کپی خوبان کفران که دریغ بر نبی خوبان نثار مهر و میغ
آن لجاج و کفر قانون کپیست وان سپاس و شکر منهاج نبیست
با کپی خوبان تهتکها چه کرد با نبی رویان تنسکها چه کرد
در عمارتها سکانند و عقور در خرابیهاست گنج عز و نور
کر نبودی این بزوغ اندر خسوف کم نکردی راه چندین فیلسوف
زیرکان موشکاف از کمرهی دیده بر خرطوم داغ ابلهی

ایتمسون انکار سویله غصه یه کیم ایرشمکدر نعمتدن حصه یه
هر نفس کرسنده اولمزسه بهار توده‌ٔ کل وش تنک انبار کار
توده‌ٔ کلدر تنک فکرک کلاب پس کلاب انکار کل ایتمک عجاب
کاه میمون خوی کفرانه دریغ انبیا خویه سزا مهر بلیغ
لج و کفران اولدی میمون سیرتی حمد و شکر اولدی نبیلر سنتی
خلق میمونه تهتک نیلدی انبیا خویه تنسک نیلدی
اولدی عمرانده نیجه کلب عقور اولدی ویرانلرده کنج عز و نور
اولمسه همدم بزوغ ایله خسوف کمره اولمزایدی بونجه فیلسوف
عاقلان اولدی کرفتار ضلال کوردی خرطومنده داغ انفعال

قصهٔ فقیر روزی طلب بی واسطهٔ کسب

آن یکی بیچارهٔ مفلس ز درد کو ز بی چیزی هزاران زهر خورد
لابه کردی در نماز و در دعا کای خداوند و نکهبان رعا
بی ز جهدی آفریدی مر مرا بی فن من روزیم ده زین سرا
پنج کوهر دادیم در درج سر پنج حس دیکری هم مستتر
لا یعد این داد و لا یحصی ز تو من کلیلم از بیانش شرم رو
چونکه در خلاقیم تنها توی کار رزاقیم تو کن مستوی
سالها زو این دعا بسیار شد عاقبت زاری او بر کار شد
همچو آن شخصی که روزیٔ حلال از خدا میخواست بی کسب و کلال
کاو آوردش سعادت عاقبت عهد داود لدنی معدلت
این متیم نیز زاریها نمود هم ز میدان اجابت کو ربود
کاه بدظن میشدی اندر دعا از پی تأخیر پاداش و جزا
باز ارجاء خداوند کریم در دلش بشار کشتی و زعیم
چون شدی نومید در جهد از کلال از جناب حق شنیدی که تعال
خافضست و رافعست این کردکار بی ازین دو بر نیاید هیچ کار
خفض ارضی بین و رفع آسمان بی ازین دو نیست دورانش ای فلان
خفض و رفع این زمین نوعی دکر نیم سالی شوره نیمی سبز و تر
خفض و رفع روزکار با کرب نوع دیکر نیم روز و نیم شب
خفض و رفع این مزاج ممتزج کاه صحت کاه رنجوری مضج
همچنین دان جمله احوال جهان قحط و جدب و صلح و جنک و افتتان

بی واسطهٔ کسب طلب قسمت ایلین فقیرک قصه سیدر

درد ایله بر مفلس بیچاره حال اولدی زهر فاقه دن وقف ملال
دائم ایلردی نمازنده دعا ای خداوند مجیب مدعا
سن بنی خلق ایلدک بی جهد و جد رزقمی احسان ایله بی کسب مجد
باکه ویردک درج سرده بش کهر مستتر هم پنج حس معتبر
ایلدک بی عد و بی احصا عطا کیم دکلدر قابل شرح و ادا
چونکه سن خلاقسن فرد و وحید ایله رزاقینک لطفن مزید
اولدی اندن چونکه اکثار دعا عاقبت کلدی حصوله مدعا
حقدن اول کس استدی کسب حلال بی وجود کسب و سعی پر ملال
بر بقر ایتدی اکا عرض لقا عهد داودنبیده سابقا
بو دخی انک کبی اولمشدی زار عاقبت اولدی اجابت سازکار
کاه ایدر ایدی دعاده سوء ظن اضطراب وقفهٔ تأخیردن
کاه احسان خدادن بی کمان قلبن ایلردی بشارت شادمان
چون انی جهد ایده مأیوس کلال سمعنه حقدن کلور فیض نوال
خافض و رافعدر اول پروردکار بو ایکی وصف اوزره در سر جمله کار
کور که خفض ارض ایله رفع سما ایکی وصف ایله اولور حکمت نما
خفض و رفع ارض ایچون نوع دکر نصفی سالک شوره نصفی سبز و تر
نوع دیکر خفض و رفع روزکار نصفی لیل اولمقده در نصفی نهار
خفض و رفع ایله مزاج ممتزج کاه صحت کاه علت مندرج
جمله احوال جهانی بویله بیل قحط و وسعت صلح و جنکه متصل

این

این جهان با این دو پراند رهواست | زین دو جانها موطن خوف و رجاست
تا جهان لرزان بود مانند برگ | در شمال و در سموم بعث و مرگ
تا خم یکرنگیٔ عیسیٰ ما | بشکند نرخ خم صد رنگ را
کان جهان همچون نمکزار آمدست | هرچه آنجا رفت بی تلوین شدست
خاک را بین خلق رنگارنگ را | میکند یکرنگ اندر گورها
این نمکزار جسوم ظاهرست | خود نمکزار معانی دیگرست
آن نمکزار معانی معنویست | از ازل آن تا ابد اندر نویست
این نوی را کهنگی ضدش بود | وان نوی بی ضد و بی ند و عدد
آنچنان کز صیقل نور مصطفا | صد هزاران نوع ظلمت شد ضیا
از جهود و مشرک و ترسا و مغ | جملگی یکرنگ شد زان الب الغ
صد هزاران سایه کوتاه و دراز | شد یکی در نور آن خورشید راز
نی درازی ماند نی کوته نه پهن | گونه گونه سایه در خورشید رهن
لیک یکرنگی که اندر محشرست | بر بد و بر نیک کشف ظاهرست
که معانی آن جهان صورت شود | نقشهامان در خور خصلت شود
گردد آنگه فکر نقش نامها | این بطانه روی کار جامها
این زمان سرها مثال گاو پیس | دوک نطق اندر ملل صد رنگ ریس
نوبت صد رنگیست و صد دلی | عالم یکرنگ کی گردد جلی
نوبت زنگیست رومی شد نهان | این شبست و آفتاب اندر رهان
نوبت گرگست و یوسف زیر چاه | نوبت قبطست و فرعونست شاه
تا ز رزق بی دریغ خیره خند | این سگان را حصه باشد روز چند
در درون بیشه شیران منتظر | تا شود امر تعالوا منتشر
پس برون آیند آن شیران ز مرج | بی حجابی حق نماید دخل و خرج
جوهر انسان بگیرد بر و بحر | پیسه گاوان بسملان روز نحر
روز نحر رستخیز سهمناک | مؤمنان را عید و گاوان را هلاک
جملهٔ مرغان آب آن روز نحر | همچو کشتیها روان بر روی بحر
تا که یهلک من هلک عن بینة | تا که ینجو من نجا و استیقنة
تا که بازان جانب سلطان روند | تا که زاغان سوی گورستان روند
کاستخوان و اجزای سرگین همچو نان | نقل زاغان آمدست اندر جهان
قند حکمت از کجا زاغ از کجا | کرم سرگین از کجا باغ از کجا
نیست لایق غزو نفس و مرد غر | نیست لایق عود و مشک و کون خر

بو ایکی پر ایله پرواز جهان | بو ایکیدندر رجا و خوف جان
تا جهان لرزان اوله مانند برگ | جنبش ایتدکچه ریاح بعث و مرگ
خم یکرنگیٔ عیسیٰ صفا | کسر نرخ خم صد رنگ ایده تا
اول جهان اکیم مملحه آیین اولور | هر نه کتسه انده بی تلوین اولور
خاکه باق کیم بونجه خلق مختلف | رنگ وحدتله اولورلر متصف
جسم صوری یده نمکزار صور | اول نمکزار معانی خود دگر
بو نمکزار معانی معنوی | کیم ازلدن تا ابد وقف نوی
بو نوا چون کهنه وصف ضد اولور | اول نوا تا بی عدیل و ند اولور
شویله کیم توفیر نور مصطفا | نیچه دورلو ظلمتی ایتدی ضیا
مشرک و ترسا یهودان و مغان | اولدیلر یکرنگ او نور ایله عیان
نیچه یوز بیک ظلی کوتاه و دراز | ایتدی بر نور زنده اول خورشید راز
طول و عرض و عمق اشکال ظلال | پرتو شمس ایله یکرنگ مثال
لیک یکرنگی فضای حشرده | ظاهر و مکشوفدر نیک و بده
کیم معانی اولزمان صورت اولور | نقش صورت مخبر خصلت اولور
نقش اولور فکر ایله اول دم نامه لر | کوستر نظاره حشون جامه لر
کاو رنگ آمیز وش اسرار اودم | بیل اولور صد رنگ نطق ایله رقم
صد دلی و نوبت صد رنگدر | بو نده یکرنگی خفی آهنکدر
حکم زنگیده اولور رومی نهان | کلمه شب مستور اولور شمس جهان
گرگه نسبتدر جای یوسف اولدی چاه | دور قبطیدر که فرعون اولدی شاه
تا که رزق بی دریغ اولوب مآب | بر ایکی کون حصه دار اوله کلاب
منتظر در بیشه لکده شیرلر | تا اوله امر تعالوا دن خبر
پس چیقه کهدن ایدر شیران شتاب | کوستره حق دخل و خرج بی حجاب
جوهر انسان اولوب هر سو ظهور | بسملان روز نحر اولور بقور
روز نحر رستخیز سهمناک | مؤمنانه عید و گاوانه هلاک
روز نحر اولمقده در مرغان آب | روی بحر اوزره چو کشتی پر شتاب
تا اوله هالک هلاک بینه | ناجیه مظهر نجات لینه
جانب سلطانه راجع بازلر | سوی کوره زاغ بدآوازلر
استخوان ایله مزابل همچو نان | اولدی زیرا نقل زاغان جهان
قند حکمت قنده دریا قنده زاغ | کرم سرگین قنده دریا قنده باغ
هر مخنث ایده مز نفسه غزا | کون خرده عود و مسک اولمز سزا

چون غزا ندهد زنان را هیچ دست
کی دهد آنکه جهاد اکبرست

جز بنادر در تن زن رستمی
گشته باشد خفیه همچون مریمی

انچنان کاندر تن مردان زنان
خفیه اند و ماده از ضعف جنان

آن جهان صورت شود آن مادکی
هر که در مردی ندید آمادکی

روز عدل و عدل داد در خور است
کفش آن پا کلاه آن سر است

تا بمطلب در رسد هر طالبی
تا بغرب خود رود هر غاربی

نیست هر مطلوب از طالب دریغ
جفت تابش شمس و جفت آب میغ

هست دنیا قهر خانهٔ کردگار
قهر بین چون قهر کردی اختیار

استخوان و موی مقهوران نگر
تیغ قهر افکنده اندر بحر و بر

پر و بال مرغ بین بر گرد دام
شرح قهر حق کننده بی کلام

مرد او بر جای خرپشته نشاند
وانکه کهنه گشت هم پشته نماند

هر کسی را جفت کرده عدل حق
پیل را با پیل و بق را جنس بق

مونس احمد بمجلس چار یار
مونس بوجهل عتبه و ذو الخمار

کعبهٔ جبریل جانها سدرهٔ
قبلهٔ عبد البطون شد سفرهٔ

قبلهٔ عارف بود نور وصال
قبلهٔ عقل مفلسف شد خیال

قبلهٔ زاهد بود یزدان بر
قبلهٔ مطمع بود همیان زر

قبلهٔ معنی وران صبر و درنگ
قبلهٔ صورت پرستان نقش سنگ

قبلهٔ باطن نشینان ذو المنن
قبلهٔ ظاهر پرستان روی زن

همچنین برمی شمر تازه و کهن
ور ملولی رو تو کار خویش کن

رزق ما در کاس زرین شد عقار
وان سگان را آب تتماج از تغار

لایق آنکه بدو خود داده ایم
در خور آن رزق بفرستاده ایم

خوی آنرا عاشق نان کرده ایم
خوی این را مست جانان کرده ایم

چون بخوی خود خوشی و خرمی
پس چه از در خورد خویت می رمی

مادکی خوش آمدت چادر بگیر
رستمی خوش آمدت خنجر بگیر

این سخن پایان ندارد آن فقیر
گشته است از زخم درویشی عقیر

قصهٔ آن گنج نامه که در پهلوی قبه روی بقبله کن
و تیری در کمان نه و بینداز
انجا که افتد گنجست

دید در خواب اوشبی و خواب کو
واقعهٔ بیخواب صوفی راست خو

چون غزا اولمز زنانه وصف حال
نادر اولدی ذات زنده رستمی

بو جهاد اکبرا نچون خود محال
اولمز الا اوله قیض مریمی

صورت مردانه ده کیرسه زنان
زن صفتدر اوله صورت صاحبی

جبن ایله انده اولور ضعف جنان
مردلک اولمزسه وصف غالبی

روز عدل اولدجزای رسم وراه
مطلبه تا بوله هر طالب وصول

کفش آیقلرده اولور باشده کلاه
مغربینه ایلیه غارب دخول

اولدی طالبدن مطالب بیدریغ
اولدی دنیا دار قهر کردکار

شمسک اولدی تاب آبک اولدی میغ
قهری کور چون قهری ایتدک اختیار

استخوان و موی مقهورانه بق
پر و بال مرغ اولوب موقوف دام

بحر و بر محکوم تیغ قهر حق
قهر حقی شرح ایدرلر بی کلام

قالمش اول خرپشته او زره کشته سی
هر کسی زوج ایلمشدر عدل حق

کهنه اولسه محو اولور هم پشته سی
فیل فیله جنس بق بقه احق

مجلس احمدده مونس چار یار
قبله سی ارواح روحک سدره در

مونس بوجهل عتبه و ذو الخمار
قبله سی عبد البطونک قدره در

قبلهٔ عارف اولور نور وصال
قبلهٔ زاهد اولور ثواب و بر

فلسفی نک قبلهٔ عقلی خیال
قبلهٔ اهل طمع همیان زر

اهل معنی قبله سی صبر و درنگ
قبلهٔ ارباب باطن ذو المنن

قبلهٔ صورت پرستان نقش سنک
قبلهٔ اصحاب ظاهر روی زن

وار عتیق ایله جدیدی بویله بول
کاسهٔ زرده بزه رزق عقار

کرملول ایسک یوری کارکده اول
اول کلابه آب تتماج و تغار

هر نیه معتاد ایسه حاصل اکا
برگروهی عاشق نان ایتمشز

اکه لایق رزق اولور واصل اکا
برگروهی مست جانان ایتمشز

کندی خویکدن چو خوشدر سیر تک
وصف زن چون خوش سکا زیور کرک

پس نیچون محصول خودن وحشتک
رستم اولمق خوش ایسه خنجر کرک

بو سوزک پایانی یوقدر اول فقیر
محنت فقر ایله اولمشدر عقیر

اول فقیره گنج نامه نشانه سی عرض اولنوب نامه ده اول قبه یه
واروب قبله یه توجه ایله کمانکدن بر تیر انداخت ایله اول تیر قنده
دوشرسه گنج انده در دیو اشارت اولدیغیدر

خوابده کوردی کیجه خواب کو
واقعه بی خواب صوفی راست کو

هاتفی گفتش که ای دیده تعب / رقعهٔ در مشق وراقان طلب
خفیه زان وراق کت همسایه است / سوی کاغذ پارهاش آور تو دست
رقعهٔ شکلش چنین رنگش چنین / پس بخوان آنرا بخلوت ای حزین
چون بدزدی آن ز وراق ای پسر / پس برون رو زانبهیٔ شور و شر
تو بخوان آنرا بخود در خلوتی / هین مجو در خواندن آن شرکتی
ور شود آن فاش هم غمگین مشو / که نیابد غیر تو زان نیم جو
ور کشد آن دیر هین زنهار تو / ورد خود کن دمبدم لا تقنطوا
این بگفت و دست خود آن مژده ور / بر دل او زد که رو زحمت ببر
چون بخویش آمد ز غیبت آن جوان / می نگنجید از فرح اندر جهان
زهرهٔ او میدریدی از قلق / گر نبودی رفق و حفظ و لطف حق
یک فرح ان گز پی ششصد حجاب / گوش او بشنید از حضرت جواب
از حجب چون حس سمعش در گذشت / شد سرافراز و ز گردون بر گذشت
که بود کان حس چشمش ز اعتبار / زان حجاب غیب یابد هم گذار
چون گذاره شد حواسش از حجاب / پس پیاپی گرددش دید و خطاب
جانب دکان وراق آمد او / دست می برد او بمشقش سو بسو
پیش چشمش آمد آن مکتوب زود / با علاماتی که هاتف گفته بود
در بغل زد گفت خواجه خیر باد / این زمان وا می رسم ای اوستاد
رفت کنج خلوتی وانرا بخواند / وز تحیر واله و حیران بماند
که بدینسان گنج نامهٔ بی بها / چون فتاده ماند اندر مشقها
باز اندر خاطرش این فکر جست / کز پی هر چیز یزدان حافظ است
کی گذارد حافظ اندر اکتناف / که کسی چیزی رباید از گزاف
گر بیابان پر شود زر و نقود / بی رضای حق جوی نتوان ربود
ور بخوانی صد صحف بی سکتهٔ / بی قدر یادت نماند نکتهٔ
ور کنی خدمت نخوانی یک کتیب / علمهای نادره یابی ز جیب
شد ز جیب آن کف موسی ضوفشان / کان فزون آمد ز ماه آسمان
کانکه می جستی ز چرخ با نهیب / سر بر آورد ستای موسی ز جیب
تا بدانی کاسمانهای سمی / هست عکس مدرکات آدمی
نی که اول دست یزدان مجید / از دو عالم پیشتر عقل آفرید
این سخن پیدا و پنهانست بس / که نباشد محرم عنقا مگس
باز سوی قصه باز آ ای پسر / قصهٔ گنج و فقیر آور بسر

دیدی بر هاتف اکا ای پر تعب / رقعه بی کاغد جیدن ایله طلب
اول سکا همسایه در اندن نهان / ایله کاغدپاره لردن امتحان
رنکی بویله شکلی شویله رقعه دن / ایله خلوت اول ورق خوان سخن
چون آنی وراقدن جالب اوله کار / فرد و تنها ایله کثرتدن فرار
عزم ایدوب القصه خلوتدن سکا / اولمسون شرکت قرائتده سکا
فاش اولورسه اولمه غمگین و کئیب / غیره اندن نیم جو یوقدر نصیب
اولمه تأخیر ایلر ایسه ترش رو / ورد کایله دمبدم لا تقنطوا
دیدی بویله ضرب دست ایله بشیر / قلبنه اولدی جهاد ایله مشیر
کندنه کلدی چو غیبتدن جوان / اکه تنک اولدی سرور ایله جهان
زهره سن چاک ایلر ایدی اضطراب / اولمسه گر حفظ حقدن بهره یاب
بر فرح هم التیوز قات پرده دن / گوش رس اولدی اکا غیبی سخن
چون حجبدن حس سمعی اولدی دور / اولدی گردوندن سرافراز مرور
کیم بولوب هم حس چشمی اعتبار / اول حجاب غیبدن ایده گذار
چون حواسی ایلدی طی حجاب / اولدی پی در پی بصیرتله خطاب
جانب وراقه اول دم طوتدی رو / دستبرد مشقی اولدی سو بسو
چشمی ایله کوردی لوح مقصدی / اول علامات ایله کیم هاتف دیدی
آلدی آنی خواجه یه ایتدی وداع / دیدی باقی صحبت ای دلکش متاع
کتدی خلوت گوشه یه اول نامه خوان / واله و حیران اولوب قالدی همان
کیم بو رسمه گنج نامه بی بها / مشقلر ایچره نیجه اولسون روا
یینه اولدی خاطرنده مستقر / جمله اشیا حافظی اللهدر
نیجه حافظ ایلیه ترک حما / خلق اوله اندن عبث غارت نما
گر بیابانی زر و سیم ایتسه سیر / بی رضای حق نه ممکن بر شعیر
گر اوقورسک یوز صحیفه سر بسر / یادیکه بر نکته کلمز بی قدر
خدمت ایتسک اولمسه علم رسوم / جیب دلدن کشف اولور نادر علوم
جیبدن بولدی ید موسی ضیا / اولدی ماه چرخدن افزون نما
اولکه استرسن فلکدن سن مدام / جیبدن ظاهر در ای موسی تمام
بیلمش اول تاکیم سمای عالمی / اولدی عکس مدرکات آدمی
ایکی عالمدن مقدم اول مجید / عقلی ایتدی دست قدرتله بدید
بو سخن ظاهر ولی مخفی مآب / کیم دگلدر محرم عنقا ذباب
یینه باشله قصهٔ معهوده کل / قصهٔ گنج و فقیر کدر محل

تمامی قصهٔ آن فقیر ونشان جای آن گنج

اندران رقعه نبشته بود این ‌‌ ‌ که برون شهر گنجی دان دفین
آن فلان قبه که دروی مشهد است ‌ ‌ پشت او در شهر وروُ در فرقدست
پشت با وی کن تو رو در قبله آر ‌ ‌ وانگهان از قوس تیری در گذار
چون فکندی تیر از قوس ای سعاد ‌ ‌ بر کن آن موضع که تیرش او فتاد
پس کمان سخت آورد آن فتا ‌ ‌ تیر پرانید در صحن فضا
زو تبر آورد وبیل او شاد شاد ‌ ‌ کند آن موضع که تیرش او فتاد
کند شد هم او وهم بیل وتبر ‌ ‌ خود ندید از گنج پنهانی اثر
همچنین هر روز تیر انداختی ‌ ‌ لیک جای گنج را نشناختی
چونکه این را پیشه کرد او بر دوام ‌ ‌ فجفجی در شهر افتاد وعوام

اول گنج موقعنک نشانی واول فقیرک قصه سنک تمامیدر

رقعه ده مکتوب بو وصف مبین ‌ ‌ شهردن خارجده در گنج دفین
اول فلان قبه که مشهد خانه در ‌ ‌ ارقه سی شهره یوزی یابانه در
شهره ارقه قبله یه یوز طوت اودم ‌ ‌ قوسدن بر تیر پرتاب ایله هم
چون کشاد تیر ایدرسن قوسدن ‌ ‌ قنده کیم تیرک دوشر حفر ایله سن
بر کمان سخت ایله پس اول دلیر ‌ ‌ ایلدی صحن فضاده رمی تیر
صکره اول بیل وتبرله شادمان ‌ ‌ کلدی حفر موقع تیره همان
قالدی تا هم کندی هم بیل وتبر ‌ ‌ کورمدی اول گنج پنهاندن اثر
هر کون ایلردی بو رسمه رمی تیر ‌ ‌ لیک جای گنجدن اول ناخبیر
ایتدی چونکیم پیشه بو کاری مدام ‌ ‌ شهره دوشدی گفتگوی خاص وعام

فاش شدن خبر آن گنج ورسیدن بگوش پادشاه

پس خبر کردند سلطانرا ازین ‌ ‌ آن گروهی که بدند اندر کمین
عرضه کردند آن سخن را زیر دست ‌ ‌ که فلانی گنج نامه یافتست
چون شنید آن شخص کین باشه رسید ‌ ‌ جز که تسلیم ورضا چاره ندید
پیش ازان کاشکنجه بیند زان قباد ‌ ‌ رقعه را آن شخص پیش شه نهاد
گفت تا این رقعه را یابیده ام ‌ ‌ گنج نی ورنج بی حد دیده ام
خود نشد یک حبه از گنج آشکار ‌ ‌ لیک پیچیدم بسی من همچو مار
مدت ماهی چنینم تلخکام ‌ ‌ که زیان وسود این بر من حرام
بو که بختت بر کند زین کان غطا ‌ ‌ ای شه پیروز جنگ ودز کشا
مدت شش ماه وافزون پادشاه ‌ ‌ تیر می انداخت وبر می کند چاه
هر کجا سخته کمانی بود چست ‌ ‌ تیر داد انداخت هر سو گنج جست
غیر تشویش وغم وطامات نی ‌ ‌ همچو عنقا نام فاش وذات نی

اول گنجک خبری شیوع وپادشاهه مسموع اولدیغیدر

ایتدیلر سلطانه پس اندن خبر ‌ ‌ در کمین اولان گروه کینه ور
بویله عرض ایتدیلر ال التندن همان ‌ ‌ گنج نامه بولدی یعنی کیم فلان
شخص ایشتدی اولدیغن مسموع شاه ‌ ‌ اولدی تسلیم ورضادن چاره خواه
اندن اول کیم شکنجه ایده لر ‌ ‌ رقعه ایله ویردی سلطانه خبر
دیدی تا بو رقعه اولدی زیب ید ‌ ‌ گنج یوق رنج ایسه بی حد وعدد
اولمدی بر حبه ظاهر گنجدن ‌ ‌ حیه وش پیچیده یم اما که بن
بویله بر آیدر که اولدم تلخکام ‌ ‌ کیم بکا سود وزیان اولدی حرام
بلکه بختنک ایلیه کانی کشاد ‌ ‌ ای شه عالی ظفر والانهاد
التی آی یا خود زیاده پادشاه ‌ ‌ ایلدی پرتاب تیر وحفر چاه
قنده بولسه بر کمان سخت تر ‌ ‌ اوق آتوب اول گنجه استردی ظفر
غیر تشویش وغم وطامات یوق ‌ ‌ نام وار عنقا مثالی ذات یوق

نومید شدن ان پادشاه از یافتن ان گنج وملول شدن او از طلب

چونکه تعویق آمد اندر عرض وطول ‌ ‌ شاه شد زان گنج دل سیر وملول
دشتهارا گز گزان شه چاه کند ‌ ‌ رقعه را از خشم پیش او فکند
گفت گیر این رقعه کش آثار نیست ‌ ‌ تو بدین اولیتری کت کار نیست
نیست این کار کسی کش هست کار ‌ ‌ که بسوزد گل بگردد گرد خار

پادشاهک اول گنجی بولمقدن ناامید وطلبدن ملول اولدیغیدر

هر طرف چون اولدی تعویق وصول ‌ ‌ اولدی شاه اول گنجدن سیر وملول
شاه حفر چاه ایدنجه هر یکا ‌ ‌ رقعه یی خشم ایله رد ایتدی اکا
دیدی آل بو رقعه ده آثار یوق ‌ ‌ بوسکا اولی که سنده کار یوق
کاری وار آدملرک کاری دکل ‌ ‌ یانسه کل اول خاره طالب متصل

نادر افتد اهل این ماخولیا　　منتظر کش روید از آهن گیا
سخت جانی باید این فن را چو تو　　تو که داری جان سخت ازا بجو
کر نیابی نبودت هرگز ملال　　ور بیابی آن بتو کردم حلال
عقل راه ناامیدی کی رود　　عشق باشد کان طرف بر سر دود
لاابالی عشق باشد نی خرد　　عقل آن جوید کزان سودی برد
ترکتاز و تن گداز و بی حیا　　در بلا چون سنگ زیر آسیا
سخت رویی که ندارد هیچ پشت　　بهره جویی را درون خویش کشت
پاک می بازد نباشد مزد جو　　انچنانکه پاک میگیرد ز هو
می دهد حق هستیش بی علتی　　می سپارد باز بی علت فتی
که فتوت دادن بی علت است　　پاکبازی خارج هر ملت است
زانکه ملت فضل جوید یا خلاص　　پاکبازانند قربانان خاص
نی خدا را امتحانی می کنند　　نی در سود و زیانی میزنند

اهلی نادر در که بو ماخولیا　　استر آهندن گیاه دلکشا
ساکه بکز رسخت جان استر بوفن　　سنده جان سخت وار سعی ایله سن
بولمسک کلمز سکا هرگز ملال　　گر بولور سک ایلدم ساکه حلال
عقله راه ناامیددر خطر　　عشق لازم ایده باش اوزره سفر
لاابالی عشقدر صانمه خرد　　عقل انی استر نوله نفع و مدد
ترکتاز و تن گداز و بی حیا　　هم بلاده سنگ زیر آسیا
دونمز اندن بو بروی کار سخت　　یوق درونده نوال رخت و بخت
خدمتنده طالب اجرت دکل　　شویله کیم فیض اولدی حقدن آکه پیل
حق که بی علت اکا قیلدی عطا　　یینه بی علت ایدر آنی ادا
کیم فتوت داد بی علت اولور　　پاکبازی خارج ملت اولور
اهل ملت فضل استر یا خلاص　　پاکبازان اولدیلر قربان خاص
بو قدر انلرده خدایی امتحان　　ایلمزلر فکرت سود و زیان

باز دادن پادشاه آن گنج نامه را با آن فقیر که بگیر ما از سر این برخاستیم

بز بو سودادن کچدک دیو پادشاهک گنج نامه یی ینه اول فقیره ویردیکیدر

چونکه رقعهٔ گنج پر آشوب را　　شه مسلم داشت ان مکروب را
گشت ایمن او ز خصمان و ز نیش　　رفت و می پیچید در سودای خویش
یار کرد او عشق درد اندیش را　　کلب لیسد خویش ریش خویش را
عشق را در پیچش خود یار نیست　　محرمش در ده یکی دیار نیست
نیست از عاشق کسی دیوانه تر　　عقل از سودای او کورست و کر
زانکه این دیوانگی عام نیست　　طب را ارشاد این احکام نیست
گر طبیبی را رسد زین گون جنون　　دفتر طب را فرو شوید بخون
طب جمله عقلها منقوش اوست　　روی جمله دلبران روپوش اوست
روی در روی خود آرای عشق کیش　　نیست ای مفتون ترا جز خویش خویش
قبله از دل ساخت آمد در دعا　　لیس للانسان الا ما سعی
پیش ازان کو پاسخی نشنیده بود　　سالها اندر دعا پیچیده بود
بی اجابت بر دعاها می تنید　　از کرم لبیک پنهان می شنید
چونکه بی دف رقص میکرد آن علیل　　ز اعتماد جود خلاق جلیل
سوی او نی هاتف و نی پیک بود　　گوش امیدش پر از لبیک بود
بی زبان میگفت امیدش تعال　　از دلش می رفت ان دعوت ملال

رقعهٔ گنجی چون اول شاه بنام　　ایتدی اول بیچاره یه تسلیم تام
اولدی غمازان و دشمندن امین　　دوشدی پیچاپیچ او سودایه همین
یاد قیلدی عشق درد اندیشنی　　کلب ایدر لیسیده کندی ریشنی
اضطراب عشق ایچون بر یار یوق　　آکه محرم قریه ده دیار یوق
کمسه عاشقدن دکل دیوانه تر　　عقل اولور سودای عشقه کور و کر
یعنی بو دیوانه لکدر کار خاص　　طبده اندن یوقدر ارشاد خلاص
گر طبیبه عارض اولسه بو جنون　　دفتر طبی ایدر مغسول خون
بو عقولک طبیدر منقوش اکا　　دلبرانک رویدر روپوش اکا
روبرو اول کندیکه قیل عشقی یار　　ساکه سندن غیری یوقدر راز دار
قلبن ایتدی قبله ایتدکچه دعا　　لیس للانسان الا ما سعی
اندن اول ایتمدن گوش نوا　　اولمشیدی نیچه ییل وقف دعا
بی قبول اولدی دعالرده مجد　　اولدی لبیک خفی یه مستعد
چونکه بی دف رقص ایدردی اول علیل　　اعتمادی جود خلاق جلیل
الفتی یوق هاتف ایله پیک ایله　　گوش امیدی طولو لبیک ایله
بی زبان دیر ایدی امیدی تعال　　قلبنی اول دعوت ایتدی بی ملال

آن کبوتر را که بام آموختست | تو مخوان می رانش کان پر دوختست
ای ضیاء الحق حسام الدین برانش | گز ملاقات تو بر رستست جانش
گر برانی مرغ جانش از گزاف | هم بگرد بام تو آرد طواف
چینه و نقلش همه بر بام تست | پر زنان بر اوج مست دام تست
گر دمی منکر شود دزدانه روح | در ادای شکرت ای فتح فتوح
شحنهٔ عشق مکرر کینه اش | طشت آتش می نهد بر سینه اش
که بیا سوی مه و بگذر ز گرد | شاه عشقت خواند زوتر باز گرد
گرد این بام و کبوترخانه من | چون کبوتر پر زنم مستانه من
جبرئیل عشقم و سدره م توی | من سقیمم عیسی مریم توی
جوش ده آن بحر گوهر بار را | خوش بپرس امروز این بیمار را
چون تو آن او شدی بحران اوست | گرچه این دم نوبت بحران اوست
این خود آن ناله ست کو کرد آشکار | آنچه پنهانست یا رب زینهار
دو دهان داریم گویا همچو نی | یک دهان پنهانست در لبهای وی
یک دهان نالان شده سوی شما | های و هویی در فکنده در هوا
لیک داند هر که او را منظر است | که فغان این سری هم زان سر است
دمدمهٔ این نای از دمهای اوست | های و هوی روح از هیهای اوست
گر نبودی با لبش نی را سمر | نی جهان را پر نکردی از شکر
با که جفتی و ز چه پهلو خاستی | که چنین پرجوش چون دریاستی
یا ابیت عند ربی خواندهٔ | در دل دریای آتش راندهٔ
نعرهٔ یا نار کونی باردا | عصمت جان تو گشت ای مقتدا
ای ضیاء الحق حسام دین و دل | کی توان اندود خورشیدی بگل
قصد کردستند این گل پارها | که بپوشانند خورشید ترا
در دل که لعلها دلال تست | باغها از خنده مالامال تست
محرم مردیت را کو رستمی | تا ز صد خرمن یکی جو گفتمی
چون بخواهم از سرت آهی کنم | چون علی سر را فرو چاهی کنم
چونکه اخوان را دل کینه ور است | یوسفم را قعر چاه اولیتر است
مست گشتم خویش بر غوغا زنم | چه چه باشد خیمه بر صحرا زنم
بر کف من نه شراب آتشین | وانکه آن کرّ و فرّ مستانه بین
منتظر گو باش بی گنج آن فقیر | زانکه ما غرقیم این دم در عصیر
از خدا خواه ای فقیر این دم پناه | از من غرقه شده یاری مخواه

اول کبوترکیم اوله مأنوس بام | هپل ایدربی دعوت آرام مقام
ای ضیاء الحق حسام الدین او طیر | هپ ملاقاتک ایچون ایتیکده سیر
اولسه ده مردود مرغ جان صاف | یینه ایلر بامک اطرافن طواف
چینه و نقلی انک بامکده در | چرخه چیقسه فکری هپ دامکده در
منکر اولسه بر نفس دزدیده روح | شکرک ایتیکده ادای پرفتوح
شحنهٔ عشق مکرر کین اکا | آتشین طاس ایله ایلرکیم جزا
کچ غباری ایله عزم سمت ماه | شاه عشق استرسنی اول رو براه
بو کبوترخانه اطرافنده بن | چون کبوتر اولورم پرواز زن
عشقه بن جبریل سن سدره بکا | خسته بن سن عیسی مریم دوا
پرخروش ایت بحر گوهربارے سن | صور بو گون بر خوشجه بو بیمارے سن
سن انک هم بحرانک فرمانیدر | گرچه بو دم نوبت بحرانیدر
بو او نالشدر که ایتدی آشکار | اولکه پنهان اولدی یارب زینهار
بزده گویانی کبی ایکی دهان | بر دهان اولدی اولبلرده نهان
بر دهن سزدن یکا نالان اولور | های و هوی افکندهٔ دوران اولور
لیک کیمده وار نظر بیلدی عیان | بو جهانه او طرفدندر فغان
اول نفسلردن بونیده دمدمه | روحه اندن های و هوی زمزمه
اول لب ایله اولمسه نی بهره ور | ایتمزایدی بو جهانی پرشکر
کیمده ایدک قنغی پهلودن قیام | سنده بویله همچو دریا جوش تام
یا ابیت عند ربی ورد حال | تا دل دریای آتشده مجال
نعرهٔ یا نار کونی باردا | عصمت اولدی جانکه ای مقتدا
ای ضیاء الحق حسام دین و دل | نیجه ممکن ستر ایده خورشیدی گل
ایلمشلر قصد بو گل پاره لر | ایده لر خورشیدکی پوشیده سر
لعللر کوه اچره دلالک سنک | باغلر خندان اقبالک سنک
رستم اولسه محرم ذاتک سنک | برجون وصف ایلسم یوز خرمنک
استسم سرکدن اولمق رازگو | ایلرم چاهه علی وش سر فرو
قلب اخوان اولدیلر چون کینه خواه | یوسفم اولا در اولسه قعر چاه
مست اولدم کندیمه غوغا فکن | چه ندر صحراده اولدم خیمه زن
صون شراب آتشینی دستمه | صکره باق سن کر و فر مستمه
منتظر اولسون قوبی گنج اول فقیر | چونکه بز اولدق بودم غرق عصیر
ای فقیر استه بو دم حقدن پناه | سن بو مستغرقدن اولمه چاره خواه

که مرا پروای آن استاد نیست / از خود و از ریش خویشم یاد نیست
باد سبلت کی بگنجد و آب رو / در شرابی که نگنجد تار مو
درده ای ساقی یکی رطل گران / خواجه را از ریش و سبلت وا رهان
نخوتش بر ما سبیلی میزند / لیک ریش از رشک ما بر می کند
مات او و مات او و مات او / که همی دانیم تزویرات او
از پس صد سال آنچه آید ازو / پیر می بیند معین مو بمو
اندر آیینه چه بیند مرد عام / که نبیند پیر اندر خشت خام
آنچه لحیانی بخانهٔ خود ندید / هست بر کوسه یکایک آن پدید
رو بدریایی که ماهی زادهٔ / همچو خس در ریش چون افتادهٔ
خس نهٔ دور از تو رشک گوهری / در میان موج و بحر اولیتری
بحر وحدانست جفت و زوج نیست / گوهر و ماهیش غیر موج نیست
ای محال و ای محال اشراک او / دور ازان دریا و موج پاک او
نیست اندر بحر شرک و پیچ پیچ / لیک با احول چه گویم هیچ هیچ
چونکه جفت احولانیم ای شمن / لازم آید مشرکانه دم زدن
آن یکی زان سوی وصفست و حال / جز دویی ناید بمیدان مقال
یا چو احول این دویی را نوش کن / یا دهان بر دوز و خوش خاموش کن
یا بنوبت که سکوت و که کلام / احولانه طبل می زن والسلام
چون ببینی محرمی گو سر جان / گل ببینی نعره زن چون بلبلان
چون ببینی مشک پر مکر و مجاز / لب ببند و خویشتن را خنب ساز
دشمن آبست پیش او مجنب / ورنه سنگ جهل او بشکست خنب
با سیاستهای جاهل صبر کن / خوش مدارا کن بعقل من لدن
صبر با نااهل اهلانرا جلیست / صبر صافی میکند هر جا دلیست
آتش نمرود ابراهیم را / صفوت آیینه آمد در جلا
جور کفر نوحیان و صبر نوح / نوح را شد صیقل مرآت روح

بنده یوق استاد فکرندن اثر / کندیدن ریشمدن اولدم بی خبر
باد سبلتله صغارمی آب رو / صیغمز ایکن بر شرابه تار مو
باری بر رطل گران صون ساقیا / خواجه یی قیل ریش و سبلتدن رها
نخوتی ایلر بزه طعن سنان / رشکمزدن لیک ایدر ریشن نهان
مات اندر مات بولدق ماتنی / بیلمشز در جمله تزویراتنی
اولکه یوز ییل صکره اندن اوله کار / موبمو پیره عیاندر آشکار
هر نه خلق آیینه دن روشن گورر / پیر آنی ناپخته کرپچدن گورر
بلمه ریشان هر نه کورسه خانه ده / کوسجه بر بر عیاندر دانه ده
عزم دریا قیل که دریا زاده سن / خس کبی ریشه نیچون افتاده سن
خس دکل رشک گهرسن زیب اوج / ساکه اولا در میان بحر و موج
بحر وحدتدر که جفت و زوج یوق / گوهر و ماهیده غیری موج یوق
ای محال اولدی بری اشراکدن / دور اول دریادن اول موج پاکدن
یوقدر اول بحر ایچره شرک پیچ پیچ / احوله لکن نه سود هیچ هیچ
چونکه اولدق احولانه روبرو / لازم اولدی مشرکانه گفت و گو
وحدت اول جانبدن اولدی وصف حال / مقتضی شرک میدان مقال
شرک احول گبی یا ایله نوش / یا دهانک بسته ایله اول خموش
یا سکوت ایله گهی گاهی کلام / طبل زن اول احولانه والسلام
محرم ایله ایله بحث سر جان / گل کورنجه ناله قیل چون بلبلان
چون گوررسن مشکی پر مکر و مجاز / بسته لب اول کندیکی ایله خم راز
دشمن آب اولدی جنبش ایتمه سن / یوخسه ایلر سنگ جهلی خم شکن
قیل اذای جاهله صبر جمیل / اول مدارا کار عقل عدیل
اهل ایچون نااهله صبر اولدی جلا / دللره صبر ایلر ایراث صفا
نار نمرود اولدی ابراهیمه پل / نور محض و صفوت مرآت دل
چونکه جبر قومنه صبر ایتدی نوح / نوحه اولدی صیقل مرآت روح

حکایت مرید شیخ حسن خرقانی قدس الله سره

رفت درویشی ز شهر طالقان / بهر صیت بوالحسین خارقان
کوهها ببرید و وادی دراز / بهر دید شیخ با صدق و نیاز
آنچه در ره دید از رنج و ستم / گرچه در خورد است کوته میکنم
چون بمقصد آمد از ره آن جوان / خانهٔ آن شاه را جست او نشان

شیخ حسن خرقانینک قدس الله سره مریدی حکایه سیدر

طالقاندن اولدی بر فرخنده جان / بوالحسن شوقیله خرقانه روان
کوه و وادی قطع ایدوب دور و دراز / ایلدی شیخک ملاقاتن نیاز
یولده کیم چکمش ایدی رنج سفر / چوقدر اما خوشدر ایتمک مختصر
کلدی یولدن مقصده چون اول جوان / صوردی بولدی خانهٔ شیخی همان

چون بصد حرمت بزد حلقهٔ درش — زن برون کرد از در خانه سرش
که چه میخواهی بگوای ذوالکرم — گفت بر قصد زیارت آمدم
خندهٔ زد زن که خه خه ریش بین — این سفرگیری و این تشویش بین
خود ترا کاری نبود آن جایگاه — که به بیهوده کنی این عزم راه
اشتهای گول گردی آمدت — یا ملولی وطن غالب شدت
یا مگر دیوت دوشاخه برنهاد — بر تو وسواس سفر را برگشاد
گفت نافرجام و فحش و دمدمه — من نتانم بازگفتن آن همه
از مثل وز ریشخند بیحسیب — آن مرید افتاد از غم در نشیب

ایتدی یوز حرمتله چونکیم قرع باب — ایلدی زن خانه دن کشف جواب
کیم نه استرسن نه کلدک سویله پس — دیدیکیم قصدم زیارت اولدی بس
خنده ساز هزل اولوب دیدی او زن — بو سفر بو زحمت و محنت ندن
یوخسه یوقمی انده کار جایگاه — ایلدک بیهوده بونده عزم راه
آرزوی ابلهی ایتدک قبول — یا وطندن غالبا اولدک ملول
مکر غول اولدی دوشاخه یا سکا — چکدی وسواس سفرله بو یکا
دیدی نامعقول فحش و دمدمه — باکه دوشمز اندن ایتمک زمزمه
اول مثل اول ریشخند بدشیم — ایلدی طبع مریدی غرق غم

پرسیدن آن وارد از حرم شیخ که شیخ کجاست کجا جویم و جواب نافرجام گفتن حرم

اول کلن مریدک شیخ خرقانی حرمندن عجب شیخ قنده در یاقنده جست وجو ایتسم دیو سؤالنه حرمنک ویردیکی جواب ناصوابدر

اشکش از دیده بجست و گفت او — با همه آن شاه شیرین نام کو
گفت آن زراق سالوس تهی — دام گولان و کمند گمرهی
صد هزاران خام ریشان همچو تو — اوفتاده از وی اندر صد عتو
گرنه بینیش و سلامت وا روی — خیر تو باشد نگردی زو غوی
لاف کیشی کاسه لیسی طبل خوار — بانگ طبلش رفته اطراف دیار
سبطی اند این قوم و گوساله پرست — برچنین گاوی چه می مالند دست
جیفة اللیلست و بطال النهار — هرکه او شد غرهٔ این طبل خوار
هشته اند این قوم صد علم و کمال — مکر و تزویری گرفته کاینست حال
آل موسی کو دریغا تا کنون — عابدان عجل را ریزند خون
شرع و تقوی را فکنده سوی پشت — کو عمر کو امر معروفی درشت
کین اباحت زین جماعت فاش شد — رخصت هر مفسد قلاش شد
کو ره پیغمبر و اصحاب او — کو نماز و سبحه و آداب او

دیدی چشمندن اولوب اشکی روان — قنده در اول نام و ذاتی دلستان
دیدی اول زراق و سالوس تهی — دام گولان و کمند گمرهی
ساکه بکزر نیچه بیک ناپخته لر — اندن اولمشدر گرفتار خطر
کورمدن کیتمک سلامتدر سکا — خیر اودر کورمک ملامتدر سکا
لاف مشرب کاسه لیس نامدار — اولمده آوازه سی نشر دیار
سبطیان وش قوم گوساله پرست — بویله برگاوه نیچون تسلیم دست
جیفة اللیل اولدی بطال نهار — کیم اکا مغرور اولوب اولدیسه یار
قوم ایدوب ترک ره علم و کمال — مکر ایله تزویر ایله آشفته حال
آل موسی قنده در شمدی دریغ — عابدان عجله باری چکسه تیغ
شرع و تقویدن بو قوم اولدی غنی — یا عمر یا امر معروفی قنی
بو جماعتدن اباحت فاشدر — رخصت هر مفسد و قلاشدر
سنت پیغمبر و اصحاب یوق — کیم نماز و سجده و آداب یوق

جواب گفتن مرید و زجر کردن مرید آن طعانه را از کفر و بیهوده گفتن او

مریدنک اول زنک جوابی و شیخ خرقانی حقنده کفر بیهوده و گفتار ناسزادن اول زن طعن اندازی زجر و تنبیه ایتدیکیدر

بانگ زد بروی جوان و گفت بس — روز روشن از کجا آمد عسس
نور مردان مشرق و مغرب گرفت — آسمانها سجده کردند از شگفت
آفتاب حق بر آمد از حمل — زیر چادر رفت خورشید از خجل
ترهات چون تو ابلیسی مرا — کی بگرداند ز خاک این سرا

نعره زن اولدی زنه دیدیکه بس — قنده کلدی روز روشنده عسس
نور مردان شرق و غربی طوتدی بیل — سجده ایتمکده فلکلر متصل
شمس حق ایتدی حملدن چون ظهور — خجلت و شرم ایله پنهان اولدی خور
ترهاتک همچو ابلیس عنید — بیل بنی ایتمز بو درکهدن بعید

من

من بادی نادم همچون سحاب
تا بکردی باز کردم زین جناب

عجل با آن نور شد قبلهٔ کرم
قبله بی ان نور شد کفر و صنم

هست اباحت کز هوا آید ضلال
هست اباحت کز خدا آمد کمال

کفر ایمان کشت و دیو اسلام یافت
آن طرف کان نور بی اندازه تافت

مظهر عزاست و محبوب بحق
از همه کروبیان برده سبق

سجده آدم را بیان سبق اوست
سجده آرد مغز را پیوسته پوست

شمع حق را پف کنی تو ای عجوز
هم تو سوزی هم سرت ای کنده پوز

کی شود دریا ز پوز سگ نجس
کی شود خورشید از پف منطمس

حکم بر ظاهر اگر هم میکنی
چیست ظاهرتر بگو زین روشنی

جمله ظاهرها بپیش این ظهور
باشد اندر غایت نقص و قصور

هر که بر شمع خدا آرد پفو
شمع کی میرد بسوزد پوز او

چون تو خفاشان بسی بینند خواب
کین جهان ماند یتیم از آفتاب

موجهای تیز دریاهای روح
هست صد چندانکه بد طوفان نوح

لیک اندر چشم کنعان موی رست
نوح و کشتی را بهشت و کوه جست

کوه و کنعان را فرو برد ان زمان
نیم موجی تا بقعر امتحان

مه فشاند نور و سگ وع وع کند
سگ ز نور ماه کی مرتع کند

شب روان و همرهان مه بتک
ترک رفتن کی کند از بانگ سگ

جزو سوی کل روان مانند تیر
کی کند وقف از پی هر کنده پیر

جان شرع و جان تقوی عارفست
معرفت محصول زهد سالفست

زهد اندر کاشتن کوشیدنست
معرفت ان کشت را روییدنست

پس چو تن باشد جهاد و اعتقاد
جان این کشتن نباتست و حصاد

امر معروف او و هم معروف اوست
کاشف اسرار و هم مکشوف اوست

شاه امروزینه و فردای ماست
پوست بندهٔ مغز نغزش دائماست

چون انا الحق کفت شیخ و پیش برد
پس کلوی جمله کوران را فشرد

چون انای بنده لا شد از وجود
پس چه ماند تو بیندیش ای جحود

کر ترا چشمیست بکشا در نکر
بعد لا آخر چه می ماند دکر

ای بریده آن لب و حلق و دهان
کو کند تف سوی مه یا آسمان

تف برویش باز کردد بی شکی
تف سوی کردون نیابد مسلکی

تا قیامت تف برو بارد ز رب
همچو تبت بر روان بولهب

طبل و رایت هست ملک شهریار
سگ کسی که خواند او را طبل خوار

کلمدم بن باد ایله همچون سحاب
تا غبار آسا اولم مهجور باب

قبله اولدر کیم اوله اول نور صاف
اولمسه اول نور اولور قبله خلاف

بو نمایاندر هوادندر ضلال
بو عیاندر کیم خدادن هر کمال

کفر ایمان اولدی دیو اسلام یاب
قنده کیم اول نور پرتو ویرده تاب

مظهر عزتدر اول محبوب حق
خیل کروبیدن آلمشدر سبق

سجده اولدی آدمه سبقن بیان
پوستلر مغز ایچون سجده عیان

شمع حقه پف ایدرسن ای عجوز
هم باشک هم سن اولورسن وقف سوز

بحر اولورمی کلبک اغزندن نجس
پف نیجه خورشیدی ایلر منطمس

ظاهر اوزره حکم ایدر ایسک اکر
پس ندر ظاهر بو روشندن بتر

جمله ظاهرلردن اظهر بو ظهور
ماعداده غایت نقص و قصور

کیم اوله شمع خدایه پف کنان
سونمز اول سوزان اولور انجق دهان

نیجه خفاشان کورر خواب سقیم
کیم قالور خورشیددن عالم یتیم

اولدی امواج بلند بحر روح
صد تلاطم کوستر طوفان نوح

چشم کنعانده ولیکن بتدی موی
نوحدن کشتیدن اولدی کوه جوی

کوهی هم کنعانی قاپدی اول زمان
نیم موج ایتدی اکا قعری مکان

ماه بذل نور و کلب ایلر نباح
نور مهدن کلبه وار می ارتیاح

شبروان و همرهان ماهتاب
راهدن قالمز فغان ایتسه کلاب

جزء اولور کله روان مانند تیر
نیجه ممکندر توقف همچو پیر

عارفانه شرعله تقوی یه جان
معرفتدر زهد اسلافه بیان

زهد حقیقتده زراعت سعیدر
معرفت آنک حصولی رؤییدر

تن مثالیدر مزارعده جهاد
روحدر زرعک نباتات و حصاد

امر معروف انده هم معروف اودر
کاشف اسرار و هم مکشوف اودر

شاهمز اولدر بو کون یارین مدام
مغز نغزه پوست عبده بر دوام

چون انا الحق دیدی شیخ سینه صاف
اولدی کورانه کلوکیر خلاف

اولسه بنلک لا وجود بنده دن
پس ندر باقی تصور ایله سن

بنده کوز وار ایسه آچ ایله نظر
وارحی لادن صکره بر قالمش مکر

قطع اولنسون اول لب و حلق و دهان
ماهه یا چرخه اول اولدی تف کنان

روینه ایلر انک اول تف قفول
جانب کردونه یوق راه وصول

اکه دراول تف الی یوم القیام
بولهب وصفنده تبت وش مدام

شهریارک ملکیدر طبل و علم
کلبدر اولکیم اوله ناشسته فم

آسمانها بندهٔ ماه وی‌اند
شرق ومغرب جمله نانخواه وی‌اند

زانکه لولاکست برتوقیع او
جمله درانعام ودرتوزیع او

گرنبودی اونیابیدی فلك
گردش ونور ومکانی ملك

گرنبودی اونیابیدی بحار
هیبت وماهی ودرّ شاهوار

گرنبودی اونیابیدی زمین
دردرون گنج وبیرون یاسمین

رزقها هم رزق خواران وی‌اند
میوها لب‌خشك باران وی‌اند

هین که معکوس است درامراین گره
صدقه بخش خویش را صدقه بده

ازفقیرستت همه زرّ وحریر
هین غنی را ده زکاتی ای فقیر

چون تونکی جفت آن مقبول روح
چون عیال کافراندرعقد نوح

گرنبودی نسبت توزین سرا
پاره پاره کردمی این دم ترا

دادمی آن نوح را ازتو خلاص
تامشرف گشتمی اندر قصاص

لیك باخانهٔ شهنشاه زمن
اینچنین گستاخیٔ ناید زمن

رو دعاکن که سگ این موطنی
ورنه اکنون کردمی من کردنی

آسمانلر بندهٔ ماهی انك
جمله شرق وغرب نانخواهی انك

چونکه لولاك اولدی توقیعی انك
جمله انعامات توزیعی انك

اولمسیدی ذاتی اولمزدی فلك
گردش وانوار ایله جای ملك

اولمسه ذاتی بولنمزدی بحار
هیبت وماهی ودرّ شاهوار

اولمسه کر اول بولورمیدی زمین
باطنده ظاهرده گنج ویاسمین

رزقلر مرزوق احسانی انك
میوه‌لر دلبسته بارانی انك

گرچه کیم معکوسدر بو دیدنه
سن تصدق قیل تصدق ایدنه

اهل فقردر بوزرهم بوحریر
وارغنی یه ویرزکاتی ای فقیر

چون سنی زوج ایتمش اول فرخنده روح
صان عیال کافره عقد ایتدی نوح

بوسرایه اولمسیدی نسبتك
پاره پاره ایلرایدم صورتك

سندن ایلردم بن اول نوحی خلاص
کیم شرف ایدی بکا حکم قصاص

لیکن اولدی خانهٔ شاه سعید
بندن اول گستاخلق اولمز بدید

واردعا قیل کلبسن بو مسکنك
یوخسه حقکدن کلوردم بن سنك

واکشتن مرید از وثاق شیخ وپرسیدن از مردمان ونشان دادن ایشان که شیخ بفلان بیشه رفته است

بعدازان پرسان شد او از هرکسی
شیخ را می جست از هرسو بسی

پس کسی گفتش که آن قطب دیار
رفت تا هیزم کشد از کوهسار

آن مرید ذوالفقار اندیش تفت
درهوای شیخ سوی بیشه رفت

دیو می آورد پیش هوش مرد
وسوسه تاخفیه گردد مه ز گرد

کاینچنین زن را چرا این شیخ دین
دارد اندر خانه یار وهمنشین

ضدّ را با ضد ایناس از کجا
با امام الناس نسناس از کجا

باز او لاحول میکرد آتشین
کاعتراض من بر او کفرست وکین

من که باشم با تصرفهای حق
که برآرد نفس من اشکال ودق

باز نفسش حمله می آورد زود
زین تعرّف دردلش چون کاه دود

که چه نسبت دیو را با جبرئیل
کو بود با او بصحبت هم مقیل

چون تواند ساخت با آزر خلیل
چون تواند ساخت با رهزن دلیل

مریدك خانهٔ شیخدن رجوع ایدوب خلقدن شیخی سؤال ایتدیکی وانلرك شیخ فلان بیشه یه کتمشدر دیو جوابلرین بیان ایدر

صکره هرکسدن ایدردی جست وجو
طالب شیخ اولدی یعنی سوبسو

دیدی برکس آکه اول قطب دیار
هیزم ایچون ایتدی عزم کوهسار

اول مرید ایتدی همان بعدالجواب
بیشه زاره شوق شیخ ایله شتاب

وسوسه ایتدی مریده دیو تا
ماهی مستور ایده گرد ایله دوتا

کیم نیچون بویله زنی اول شیخ دین
خانه سنده ایده یار وهمنشین

ضد ایله ضد ایده انسیت ندن
شیخ خیرالناس نسناس اولدی زن

بینه لاحول ایلدی اول مرد نبیه
دیردی شیخه اعتراض اولدی کریه

بن کیمم تا هر نه حکم ایلرسه حق
اوله نفسمده مجال دق ولق

بینه نفسی حمله ایلردی اکا
قلبنه بوفکر اولوردی خودنما

کیم نه نسبتدر که جبریل اوله دیو
اوله همصحبت او اهل مکر وریو

آزر ایله نیچه انس ایلر خلیل
راهزن همکنم میدر اولمق دلیل

یافتن مرید مراو را وملاقات او با شیخ نزدیك آن بیشه

اندرین بود او که شیخ نامدار
زود پیش افتاد برشیری سوار

مرید مزبور مرادن بولوب بیشه زار قربنده شیخه ملاقات ایتدیکیدر

بو ایکن انکاری شیخ نامدار
قارشودن کوردی کلور شیره سوار

شیر غرّان هیزمش را می کشید   بر سر هیزم نشسته آن سعید
تازیانه اش مار نر بود از شرف   مار را بگرفته چون خرزن بکف
تو یقین میدان که هر شیخی که هست   هم سواری میکند بر شیر مست
گرچه آن محسوس و این محسوس نیست   لیک آن بر چشم جان ملبوس نیست
صد هزاران شیر زیر رانشان   پیش دیدهٔ غیب دان هیزم کشان
لیک یک یک را خدا محسوس کرد   تا که بیند نیز او که نیست مرد
دیدش از دور و بخندید آن خدیو   گفت آنرا مشنو ای مفتون دیو
از ضمیر او بدانست آن جلیل   هم ز نور دل بلی نعم الدلیل
خواند بر وی یک بیک آن ذو فنون   انچه در ره رفته بر وی تاکنون
بعد از ان در مشکل انکار زن   بر گشاد آن خوش سراینده دهن
کان تحمل از هوای نفس نیست   آن خیال نفس تست انجا ایست
گرنه صبرم بر کشیدی بار زن   کی کشیدی شیر نر بیگار من
اشتران بختیم اندر سبق   مست و بیخود زیر محملهای حق
من نیم در امر و فرمان نیم خام   تا بیندیشم من از تشنیع عام
عام ما و خاص ما فرمان اوست   جان ما بر رو دوان جویان اوست
فردی ما جفتی ما نه از هواست   جان ما چون مهره در دست خداست
ناز آن ابله کشیم و صد چو او   نی ز عشق رنگ و نی سودای بو
این قدر خود درس شاگردان ماست   کر و فر ملحمهٔ ما تا کجاست
تا کجا آنجا که جا را راه نیست   جز سنا برق مه الله نیست
از همه اوهام و تصویرات دور   نور نور نور نور نور نور
بهر تو ار پست کردم گفت و گو   تا بسازی با رفیق زشت خو
تا کشی خندان و خوش بار حرج   از پی الصبر مفتاح الفرج
چون بسازی با خسیٔ این خسان   گردی اندر نور سنتها رسان
کانبیا رنج خسان بس دیده اند   از چنین ماران بسی پیچیده اند
چون مراد و حکم یزدان غفور   بود در قدمت تجلی و ظهور
بی ز ضدی ضد را نتوان نمود   وان شه بی مثل را ضدی نبود

شیر غرّان هیمه کش اولمش اکا   هیزم اوزره ایلمش شیخ اکا
اکه اولمش تازیانه مار نر   الده بر انکلجکی طوتمش کیدر
سن یقینا بیلکه هر شیخ گزین   شیر مست اوزره اولور راکب همین
گرچه اول محسوس اولدی بو دگل   لیک چشم جانه نامستور بیل
صد هزاران شیر نر رام انلره   غیبده هیزم کشاندر یکسره
بر بر ینه لیک محسوس ایتدی حق   تا گوره کیم مستحق کیم نا احق
دوردن گوردکده گولدی اول خدیو   دیدیکیم اولمه صقن مفتون دیو
چون ضمیرن ایلدی کشف اول جلیل   رهبر اولدی نور دل نعم الدلیل
ایلدی بر بر بیان اول رهنمون   هر نه اولدیسه اکا نقش درون
ایتدی اند نصکره اول شیرین دهن   اکه حل مشکل انکار زن
اول تحملده هوای نفس یوق   طوره سن نفسک خیالی اوزره چوق
بار زنده اولمسه صبرم اگر   بارمی چکمک نه ممکن شیر نر
اشتر سرمست و منقادم همان   زیر محمولات حقده شادمان
امر و فرمانه ثباتم اولدی تام   ایلمم اندیشهٔ تشنیع عام
خاص و عام اولمقده فرمانبر اکا   رو یمال ایتمکده جان و سر اکا
بزده فرد و زوج ایله یوقدر هوا   جانمز فرمانبر حکم خدا
حمل بار ابلهانده تو بتو   بزده یوق سودا و عشق رنگ و بو
درس شاگردانمزدر بو قدر   بوندن اعلا بزده وار در کرّ و فر
قنده در اول جا که یوق اول جایه راه   انده یوق الا سنا برق اله
اندن اوهام و تصور اولدی دور   جز و صفی نور نور نور نور
بیل سنکچون اولدی بو نجه گفت و گو   ایده سن تا صبر شخص زشت خو
صبر ایله اول حامل بار حرج   دیندی چون الصبر مفتاح الفرج
اوله سن چون صابر جور خسان   سنت نوره اولور راحت رسان
گوردیلر جور خسانی انبیا   چوق جفالر چکدی خیل اصفیا
چون مراد رب معبود و غفور   تا ازل اولدی تجلی و ظهور
کشف ایدر اشیاده البت ضدی ضد   خالق بیمثله خود یوق ضد و ند

حکمت در انی جاعل فی الارض خلیفه

انی جاعل فی الارض خلیفه کریمه سنده منطوی حکمت بیاننده در

پس خلیفه ساخت صاحب سینهٔ   تا بود شاهیش را آیینهٔ
پس صفای بی حدودش داد او   وانگه از ظلمت ضدش بنهاد او

پس خلیفه ایتدی بر صاحب دلی   تا اوله مرآت سر کاملی
پس اکا سجد صفا قیلدی عطا   ایلدی ضد ظلمتی صکره اکا

دو علم برساخت اسپید و سیاه   ان یکی آدم دگر ابلیس راه
درمیان آن دو لشکرگاه زفت   چالش و پیکار وانچه رفت رفت
همچنان دور دوم هابیل شد   ضد نور پاک او قابیل شد
همچنین این دو علم از عدل و جور   تا بنمرود آمد اندر دور دور
ضد ابراهیم گشت و خصم او   وان دو لشکر کین گذار و جنگجو
چونکه طول جنگ آمد ناخوش   فیصل آن هر دو آمد آتش
پس حکم کرد آتشی را و نکر   تا شود حل مشکل آن دو نفر
دور دور و قرن قرن این دو فریق   تا بفرعون و بموسیٔ شفیق
سالها اندر میانشان حرب بود   چون ز حد رفت و ملولی میفزود
آب دریا را حکم سازد حق   تا که ماند که برد زین دو سبق
همچنان تا دور و طور مصطفی   با ابوجهل آن سپهدار جفا
هم نکر سازید از بهر ثمود   صیحهٔ که جانشانرا درربود
هم نکر سازید بهر قوم عاد   زود خیزی تیز رو یعنی که باد
هم نکر سازید بر قارون زکین   تا حلیمی این زمین پوشید کین
تا حلیمیٔ زمین شد جمله قهر   برد قارون را و گنجش را بقعر
لقمهٔ را کان ستون این تنست   دفع تیغ جوع نان چون جوشنست
چونکه حق قهری نهد در نان تو   چون خناق ان نان بگیرد در گلو
این لباسی که ز سرما شد مجیر   حق دهد او را مزاج زمهریر
تا شود بر تنت این جبهٔ شگرف   سرد همچون یخ گزنده همچو برف
تا گریزی از وشق هم از حریر   زو پناه آری بسوی زمهریر
تو دو قله نیستی یک قلهٔ   غافل از قصهٔ عذاب ظلهٔ
امر حق آمد بشهرستان و ده   خانه و دیوار را سایه مده
مانع باران مباش و آفتاب   تا بدان مرسل شد ندامت شتاب
که بردیم اغلب ای مهتر امان   باقیش از دفتر تفسیر خوان
چون عصا را مار کرد آن چیست دست   گر ترا عقلیست این نکته بس است
تو نظر داری ولیک امعانش نیست   چشمهٔ افسرده است و کرده ایست
زین همی گوید نگارندهٔ فکر   کر بکن ای بنده امعان نظر
آن همی خواهد که آهن کوب سرد   لیک ای پولاد بر داود گرد
تن مردست سوی اسرافیل ران   دل فسردت رو بخورشید روان
در خیال از بس که گشتی مکتسی   نک بسوفسطائیی بدظن رسی

ایلدی ایکی علم آغ و سیاه   کیم بری آدم بری ابلیس راه
بو ایکی عسکر میانده تمام   جنگ و پیکار اولدی مشهور انام
پس ایکنجی دورده هابیل ایدی   ضد نور پاک اکا قابیل ایدی
بویله بو ایکی لوای عدل و جور   اولدی تا نمروده واصل دور دور
اولدی ضد و خصم ابراهیم پاک   ایکی لشکر کینه ساز و تابناک
اولدی چونکیم طول جنگ و سرکشی   ایکی خصمه فیصل ایتدی آتشی
هم حکم هم خادم اولدی بی جدل   اول ایکینک مشکلی تا اوله حل
دور دور و قرن قرن ایکی فریق   تا که فرعون ایله موسای شفیق
ایتدیلر حربی نیچه ییل درمیان   کچدی چون حد ملال اولدی عیان
ایلدی حق آب دریایی حکم   تا که حقیت کیمکدر بیش و کم
بویله تا دور جمیل مصطفا   کیم ابوجهل ایلدی قصد جفا
صیحه یی ایتدی مددکار ثمود   اولدی بی جان صیحه دن قوم عنود
ایتدی مأمور هلاک قوم عاد   پس وزان قهر و شدت اولدی باد
ایلدی قارونی هم مقهور کین   اولدی اژدرها کبی دکمش زمین
قهره تحویل ایتدی حکم ارضی تا   کنزه هم قارونه قعری اولدی جا
لقمه کیم قصر تنه اولدی ستون   تیغ جوعه نان اولوب جوشن نمون
چونکه قهر حق ایده نانه غلو   چون خناق اول نان اولور بند گلو
جامه کیم سرما ایچون اولدی مجیر   حق ویرر آکه مزاج زمهریر
کیم اولور جسمکده قات قات جامه لر   برف و یخ آسا گزان و سرد تر
کار گر اولمز وشق ایله حریر   اندن ایلرسن پناهک زمهریر
سنکه یکتاسن دکل جسمک دوتا   ای عذاب ظله دن غفلت نما
قریه و امصاره امر کردگار   اولدی منع سایهٔ دار و جدار
منع باران ایلدی هم آفتاب   ایتدیلر تا مرسله امت شتاب
هپ طلبکار امان و ناله زن   استه وار تفصیلنی تفسیردن
چون عصایی قیلدی مار ایتدکده مس   وار ایسه عقلک سکا اول نکته بس
وار نظر سنده ولی امعان دکل   چشمهٔ افسرده در محجوب کل
پس بو یوزدندر که مرد ان هنر   بنده یه دیرلر قیل امعان نظر
اول دیمز ضرب حدید سرد قیل   امر ایدر پولاده داود ایله پیل
مرده تن ایسک بول اسرافیلی بول   جان ایسه افسرده شمس روحی بول
سنده اولمقده خیال رایگان   همچو سوفسطاییان بدگمان

او خود از لب خرد معزول بود	شد ز حس معزول و محروم از وجود
هین سخن خا نوبت لب خایی است	گر بگویی خلق را رسوایی است
چیست امعان چشمه را کردن روان	چون ز تن جان رست گویندش روان
آن حکیمی را که جان از بند تن	باز رست و شد روان اندر چمن
دو لقب را او برین هر دو نهاد	بهر فرق ای آفرین بر جانش باد
در بیان انکه بر فرمان رود	گر گلی را خار خواهد آن شود

عقل کاملدن او خود معزولدر	حسدن اول حرمان ایله مخذولدر
کف لب قیل ای سخن خای مقال	سویلر ایسک خلقه رسوای اولدحال
پس مدرامعان اوله چشمه روان	جان که تندن دوراوله دیرلر روان
بند تندن ایلسه تخلیص جان	اول حکیم اولدی چمنزاره روان
هرایکیده کوستروب فرق مبین	وضع ایده ایکی لقب صد آفرین
امتثال امری ایتیکده پسان	خار اولور گل استرایسه پیکان

معجزهٔ هود علیه السلام در تخلیص مؤمنان امت
بوقت نزول باد بلا

باد صرصر وقوعنده امتنک مؤمنلرینی حراست بابنده هود
پیغمبرک صلوات الله علی نبینا وعلیه معجزه سی بیاننده در

مؤمنان از دست باد ضایره	جمله بنشستند اندر دایره
باد طوفان بود و کشتی لطف هو	بس چنین کشتی وطوفان دار داو
پادشاهی را خدا کشتی کند	تا بحرص خویش بر صفها زند
قصد شه آن نی که خلق ایمن شوند	قصدش انکه ملک گردد پای بند
ان خراسی میدود قصدش خلاص	تا بیابد او ز زخم آن مناص
قصد او آن نی که آبی بر کشد	یا که کنجد را بدان روغن کند
گاو بشتابد ز بیم زخم سخت	نی برای بردن گردون و رخت
لیک دادش حق چنین خوف وجع	تا مصالح حاصل آید در تبع
همچنان هر کاسبی اندر دکان	بهر خود کوشد نه اصلاح جهان
هر یکی بر درد جوید مرهمی	در تبع قایم شده زین عالمی
حق ستون این جهان از ترس ساخت	هر یکی از ترس جان در کار باخت
حمد ایزد را که ترسی را چنین	کرد او معمار و اصلاح زمین
این همه ترسنده اند از نیک و بد	هیچ ترسنده نه ترسد خود زخود
پس حقیقت بر همه حاکم کیست	که قریبست او اگر محسوس نیست
هست او محسوس اندر مکمنی	لیک محسوس حس این خانه نی
آن حسی که حق بران حس مظهر است	نیست حس این جهان آن دیگر است
حس حیوان گر بدیدی آن صور	بایزید وقت بودی گاو و خر
انکه تن را مظهر هر روح کرد	وانکه کشتی را براق نوح کرد
گر بخواهد عین کشتی را بجو	او کند طوفان تو ای نورجو
هر دمت طوفان و کشتی ای مقل	با غم و شادیت کرد او متصل
گر نه بینی کشتی و دریا بپیش	لرزها بین در همه اجزای خویش

ریح صرصر وقعه سنده مؤمنین	دائره ایچره اولورلردی امین
باد طوفان ایدی کشتی لطف هو	بویله کشتی بویله طوفان تو بتو
سلطنت امرن خدا کشتی ایدر	حرصی ایلر صفلری زیروزبر
اولدکل قصد شه اوله خلق امین	قصدی اولدر کیم اوله ملکی متین
آسیاکش دورایدر قصدی خلاص	بوله ضرب آسیابیدن مناص
قصدی صو چکمک دکلدر دائما	شمسی یا خود ایده روغن نما
بیم زخم اولدی شتاب گاوی بیل	قصدی نقل بار و گردونه دکل
اکه حقدندر او خوف وانقیاد	تا مصالح اوله محصول عباد
سعی ایدر نفسی ایچون اهل دکان	صانمه قصدی اوله اصلاح جهان
هر بری دردینه استر مرهمی	بالتبع هپ بویله بیل بو عالمی
بوجهانه خوفی حق قیلدی عماد	خوفدندر هر کشی یه انقیاد
حمد اکاکیم حمدی رب العالمین	ایلدی معمار و اصلاح زمین
نیک و بددن خوف ایدر هپ جمله ناس	خائف ایتمز کندی کندندن هراس
پس حقیقت عالم اوزره وار رقیب	گرچه نامحسوسدر اما قریب
بیل اولور محسوس بی کیف اول ولی	بوجهان حسی ایله اولمز جلی
اویله حس کیم مظهر حقدر او حس	بوجهان حسندن اولمه ملتمس
حس حیوان انده اولسه کارگر	بایزید وقت اولوردی گاو و خر
اولکه جسمی مظهر روح ایلدی	فلکی رخش دلکش نوح ایلدی
استرایسه عین کشتی بی اکر	اول سکا طوفان شور انگیز ایدر
هر نفس طوفان و کشتی اولدی بیل	سنده کیم ظاهر غم و شادی دل
کشتی و دریایی کورمزسک اگر	لرزش اجزای ذاته قیل نظر

چون نه پند اصل ترس راعیون   ترس دارد از خیال کونه کون

مشت براعمی زندیک جاف مست   کور پندارد لکدزن اشتراست

زانکه آندم بانک اشتر می شنید   کور را کوشست آیینه نه دید

بازکوید کور نی این سنک بود   یا مکر از قبهٔ پرطنک بود

این نبود واو نبود وآن نبود   آنکه او ترس آفرید اینها نمود

ترس ولرزه باشد از غیری یقین   هیچ کس از خود نترسد ای حزین

ان حکیمک وهم خواند ترس را   فهم کژ کردست او این درس را

هیچ وهمی بی حقیقت کی بود   هیچ قلبی بی صحیحی کی رود

کی دروغی قیمت آرد بی ز راست   در دو عالم هر دروغ از راست خاست

راست را دید او رواجی وفروغ   برامید او روان کرد آن دروغ

ای دروغی که زصدقت این نواست   شکر نعمت کو مکن انکار راست

از مفلسف کویم و سودای او   یا ز کشتیها و دریاهای او

بل زکشتیهاش کان بند دل است   کویم از کل جزو در کل داخل است

هر ولی را نوح وکشتیبان شناس   صحبت این خلق را طوفان شناس

کم کریز از شیر واژدرهای نر   ز آشنایان وز خویشان کن حذر

در تلاقی روزکارت می برند   یادهاشان غائبیات می چرند

چون خر تشنه خیال هر یکی   از قف تن فکر را شربت مکی

نشف کردستت خیال آن وشات   شبنمی که داری از بحر حیات

پس نشان نشف آب اندر غصون   آن بود کان می نجنبد در رکون

عضو حر شاخ تر وتازه بود   می کشی هر سو کشیده می شود

کر سپد خواهی توانی کردنش   هم توانی کرد چنبر کردنش

چون شد آن ناشف زنشف بیخ خود   ناید آن سویی که امرش می کند

پس بخوان قاموا کسالی از نبی   چون نیابد شاخ از بیخش طبی

آتشین است این نشان کوته کنم   بر فقیر وکنج واحوالش زنم

آتشی دیدی که سوزد هر نهال   آتش جان بین کزو سوزد خیال

نی خیال ونی حقیقت را امان   زین چنین آتش که شعله زد زجان

خصم هر شیر آمد وهر روبه او   کل شیء هالک الا وجهه

در وجوه وجه او رو خرج شو   چون الف در بسم در رو درج شو

چون الف در بسم پنهان کرده ایست   هست او در بسم وهم در بسم نیست

همچنین جمله حروف کشته مات   وقت حذف حرف از بهر صلات

اصل خوفی کورمیجک چونکیم عیون   هر خیال اولورا کا خوف درون

کوره اولسه مشت زن برمست بد   ظن ایدر اعمی شتردندر لکد

چونکه صوت اشتری کوش ایتدی بیل   کوره آیینه قولاقدر کوز دکل

یینه اعمی دیر بو اولدی یا حجر   قبه‌دن ساقط خنکدر یا مکر

اول دکلدر بو دکل اولده دکل   خالق خوفکدر اول حالاتی بیل

غیردندر خوف وبیم پیچ پیچ   کندیدن خوف ایلمز بر کمسه هیچ

خوفه ایلر تسمیه وهم اول حکیم   اولدی بو معناده کج فهم وسقیم

بی حقیقت خوف ایله یوق امتزاج   هیچ قلبه بی صحیح اولمز رواج

کذبه بی صدق اولمز امکان وجود   راستدندر هر دروغ ایچون شهود

راستده کوردی رواج ایله فروغ   اول امید اوزره روان اولدی دروغ

صدق ایله ای کذب ایرسن صحبته   صدقی انکار ایتمه شکر ایت نعمته

فلسفیدنمی اولنسه کفت وکو   یا خود اولسه کشتی ودریای هو

بلکه کشتیلردن اولدی بند دل   سویلیم کلدن که جزئی کلده بیل

هر ولیدر نوح وکشتیبان دل   صحبت خلق اولدی طوفان اویله بیل

شیر واژدرهادن اولمه نوحه کر   اقربا واشنادن قیل حذر

هیچ ایدرلر وقتکی عند اللقا   غیبتکده غیبتکدر ماجرا

هر برنده تشنه خر آسا خیال   طرف تندن فکره شربتدر مآل

نشف ایدر سندن خیالی انلرک   شبنم بحر حیاته یوق فرک

پس غصون ایچره نشان نشف آب   بودر ایتمز جنبش ومیله شتاب

قنغی شاخ ترکه عضوی تازه در   قنده جذب ایتسک اطاعت کوسترر

ممکن اندن کرسپد ایتسک مراد   چنبر ایلرسک ایدر هم انقیاد

غصن خشک اصلندن اولدی خشک ذات   جانب مأموره ایتمز التفات

پس اوقو قاموا کسالی آیتن   شاخ وبیخک اکله بد اوغایتن

مختصر قیل آتشیندر بو نشان   قیل فقیر وکنجک احوالن بیان

کوردک اول ناریکه سوزان نهال   آتش جان بیل یناراندن خیال

نه خیال ونه حقیقت الامان   بویله آتشدر ایدر اشعال جان

خصم شیر وروبه اولدی سوبسو   کل شیء هالک الا وجهه

وار لنک ایله وجوه وجهه خرج   اول الف آسا یور بسم ایچره درج

چون الف بسم ایچره اولدی مستتر   هم دکل بسم ایچره هم بسم ایچره در

بویله در جمله حروف منفعل   وصل ایچون در حرف حذف اولدقده بیل

او صله است و با و سین ز و وصل یافت — وصل با و سین الف را بر نتافت
چونکه حرفی بر نتابد این وصال — واجب آید که کنم کوته مقال
چون یکی حرفی فراق سین و پست — خامشی اینجا مهم تر واجبست
چون الف از خود فنا شد مکتنف — بی و سین بی او همی گویند الف
ما رمیت اذ رمیت بی وی است — همچنین قال الله از ضمنش بجست
تا بود دارو ندارد او عمل — چونکه شد فانی کند دفع علل
گر شود بیشه قلم دریا مدید — مثنوی را نیست پایان امید
چار چوب خشت زن تا خاک هست — میدهد تقطیع شعرش نیز دست
چون نماند خاک و بودش جف کند — خاک سازد بحر او چون کف کند
چون نماند بیشه و سر در کشد — بیشها از عین دریا سر کشد
بهر این گفت آن خداوند فرج — حدثوا عن بحرنا اذ لا حرج
باز گرد از بحر و رو در خشک نه — هم ز لعبت گو که کودک راست به
تا ز لعبت اندک اندک در صبا — جانش گردد با یم عقل آشنا
عقل زان بازی همی یابد صبی — گرچه با عقلست در ظاهر ابی
کودک دیوانه بازی کی کند — جزو باید تا که کل را فی کند

رجوع کردن بقصهٔ قبه و گنج

نک خیال آن فقیرم بی ریا — عاجز آورد از بیا و از بپا
بانگ او تو نشنوی من بشنوم — زانکه در اسرار همراز ویم
طالب گنجش مبین خود گنج اوست — دوست کی باشد بمعنی غیر دوست
سجده خود رامیکند هر لحظه او — سجده پیش آینه است از بهر رو
گر بدیدی ز آینه او یک پشیز — بی خیالی زو نماندی هیچ چیز
هم خیالاتش هم او فانی شدی — دانش او محو نادانی شدی
دانشی دیگر ز نادانی ما — سر بر آوردی عیان کانی انا
اسجدوا لادم ندا آمد همی — کادمید و خویش بینیدش دمی
احولی از چشم ایشان دور کرد — تا زمین شد عین چرخ لاژورد
لا اله گفت و الا الله گفت — گشت لا الا الله و وحدت شکفت
آن حبیب و آن خلیل با رشد — وقت آن آمد که گوشش ما کشد
سوی چشمه که دهان زینها بشو — آنچه پوشیدیم از خلقان مگو
ور بگویی خود نگردد آشکار — تو بقصد کشف کردی جرم دار

با و سینه اولدی وصل اندن مدید — وصل با و سین الفده نا بدید
حرفده یوق چون بو وصله تاب و فر — واجب اولدر کیم اوله سوز مختصر
چون فراق سین و با در حرف کم — بونده واجبدر خموشی هم اهم
چون الف اولدی فنادن وایه بین — پس الف دیرلر اکا بی با و سین
ما رمیت اذ رمیت آیتی — قول حقدر فهم قیل بو حالتی
تا اوله دارو ظهور ایتمز عمل — چون اوله فانی ایدر دفع علل
پشه زار اولسه قلم دریا مداد — مثنوی یه یوق نهایت یوق عداد
چار چوب خشت زن تا اوله خاک — بسط ایدر تقطیع شعره رسم پاک
قالمسه خاک پس وجودی جف اولور — خاک ایچون بحر انکی چون کف اولور
قالمیه چون پشه بی رسم عبور — پشه ایلر عین دریادن ظهور
انکیچون دیدی اول کان فرج — حدثوا عن بحرنا اذ لا حرج
بحردن خشکه رجوع ایت طوت یوزک — طفله خوشدر اولسه لعبتدن سوزک
اندک اندک اول صبی لعب ایله تا — ایده جانن بحر عقله آشنا
عقله اول لعب ایله میل ایلر صبی — گرچه ظاهرده اولور عقله غبی
کودک مجنونه لعب اولمز جمیل — جزء لازم تا اوله کله دلیل

بقیهٔ قبه و گنج قصه سنه رجوعدر

اول فقیر ایچون خیالم بی ریا — اولدی پس کل دیمکدن بی نوا
سن ایشتمز سن صدا سن بنده گوش — چون اکا همرازم ایتیکده خروش
گنجه طالب صانمه اولدر گنج کار — یار در معنیده یوقدر غیر یار
سجده ایلر کندیه هر لحظه او — سجده گاه آیینه ایچره نقش رو
گورسه گر آیینه دن بر ذره حال — نسنه قالمز محو اولوردی هر خیال
هم خیالاتی هم اول فانی اولور — علم و فهمی محو نادانی اولور
جهلمز ایراث ایدر علم دگر — فیض اولورانی انادن بیل خبر
آدم ایچون اسجدوا گلدی ندا — آدم ایسک عارف نفس اول دلا
وصف احول گوزلرندن اولدی دور — تا زمین اولدی چو چرخ بی فطور
لا اله دیدی الا الله ایله — اولدی لا وحدت نما چشم دله
اول خلیل اول حبیب با کمال — وقتیدر ایتسه بزه بر گوشمال
چشمه دن ایله دهانک شست و شو — خلقدن ستر ایله اولمه راز گو
سویلسکده آشکار اولمز او حال — قصد کشف ایله چکرسن سن وبال

لیک من اینک برایشان می‌تنم / قایل این سامع این هم منم
صورت درویش ونقش گنج کو / رنج کیشند این گروه از رنج کو
چشمهٔ راحت برایشان شد حرام / میخورند از زهر قاتل جام جام
خاکها پرکرده دامن می‌کشند / تا کنند این چشمهارا خشک بند
کی شود این چشمهٔ دریا مدد / مکتنس زین مشت خاک نیک وبد
لیک گوید با شما من بسته ام / بی شما من تا ابد پیوسته ام
قوم معکوسند اندر مشتها / خاک خوار وآب را کرده رها
ضد طبع انبیا دارند خلق / اژدهارا متکا دارند خلق
چشم بند ختم چون دانستهٔ / هیچ دانی از چه دیده بستهٔ
برچه بگشادی بدل این دیدها / یک بیک بس البدل دان آن ترا
لیک خورشید عنایت تافتست / آیسانرا از کرم دریافتست
نرد بس نادر ز رحمت باخته / عین کفرانرا انابت ساخته
هم ازین بدبختی خلق آن جواد / منفجر کرده دوصد چشمهٔ وداد
غنچه را از خار سرمایه دهد / مهره را از مار پیرایه دهد
از سواد شب برون آرد نهار / وز کف معسر برویاند یسار
آرد سازد ریگ را بهر خلیل / کوه با داود گردد هم رسیل
کوه با وحشت دران ابر ظلم / برگشاید بانگ چنگ و زیر وبم
خیز ای داود از خلقان نفیر / ترک آن کردی عوض از ما بگیر

لیک بن کیم ایلدم بسط سخن / سویلین کوش ایلین هم بینه بن
صورت درویش نقد کنجی کور / رنج کیشاندر بوزمره رنجی کور
انلر ایچون چشمهٔ رحمت حرام / زهر قاتلدن ایچرلر جام جام
خاک ایله دامنلری پر بی کرزند / ایتمکچون کوزلرینه خشک بند
بحر ایدر بو چشمه یه فیض مدد / پس ندر بر قبضه خاک نیک وبد
چشمه دیر کیم بن سزکله بسته یم / سز سز اما تا ابد پیوسته یم
قوم معکوس اولدی بونلر برقرار / ترک ایدوب آبی اولورلر خاکخوار
اولدیلر چون ضد طبع انبیا / خلق ایدرلر اژدهایی متکا
چشمبند ختمی بیلدک چون عیان / هیچ بیلدکمی ندر کوزدن نهان
هر نیه آچسک کوزک اندن بدل / اول سکا بس البدلدر باقمه کل
لیک خورشید عنایت صالدی تاب / آیسان اولدی کرمدن حصه یاب
رحمتندن چوق عنایت ایلدی / عین کفرانی انابت ایلدی
ایلیوب خلقه عطای بی کران / حدی یوق عین وداد ایتدی روان
غنچه یه سرمایه ویردی خاردن / مهره یه پیرایه ویردی ماردن
ظلمت شبدن ایدر عرض نهار / دست اهل فقره بخش ایلر یسار
ریکی ابراهیم ایچون ایلر دقیق / کوه اولور داوده دمساز ورفیق
کوه وحشی ابر مظلم ایچره هم / ایلر ایدی بانگ چنگ وزیر وبم
ایتدک ای داود عزلت خلقدن / بو عوض اولدی سکا شکر ایله سن

انابت آن طالب گنج بحق تعالی بعد از طلب بسیار وعجز واضطرار که ای ولی الاظهار تو کن این پنهان را آشکار

اول طالب کنجک طلب بسیار وعجز واضطرارندنصکره حق تعالی جانبنه انابت ایدوب بو پنهانی سن آشکار و بو جفایی سن اظهار ایله که سندن غیری پناهم یوقدر دیو نیاز ایتدیکیدر

گفت آن درویش ای دانای راز / ای پی این گنج کرده یاوه تاز
دیو حرص وآز ومستعجل تکی / نی تأنی جست ونی آهستکی
من ز دیکی لقمهٔ نندوختم / کف سیه کردم دهن را سوختم
خود نگفتم چون درین ناموقنم / زان گره زن این گره را حل کنم
قول حق را هم ز حق تفسیر جو / هین مگو ژاژ از گمان ای سخت رو
آن گره کو زد هم او بگشایدش / مهره کو انداخت او بربایدش
گرچه آسانت نمود آن سان سخن / کی بود آسان رموز من لدن
گفت یارب توبه کردم زین شتاب / چون تو در بستی تو کن هم فتح باب

دیدی اول درویش ای دانای راز / ایلدم بن کنج ایچون چوق ترکتاز
دیو حرص وآز استعجال کار / نه تأنی یه نه صبره اولدی یار
ایتدم بر لقمه حاصل دیکدن / کف سیاه اولدی هم آن یاندی دهن
دیمدم ناموقن ایکن ماحصل / بینه عاقددن اولور بو عقده حل
قول حق تفسیری حقدندر بنه / پیرو اولمه اهل ظنک رأینه
عقده کیمدن ایسه ایلر بینه حل / مهره اندازه اولور مهره محل
گرچه آساندر سکا بویله سخن / نیجه سهل اولور رموز من لدن
دیدی یارب توبه یه ایتدم شتاب / باغلین سن سن ایله فتح باب

برسر خرقه شدم بار دکر　　درد عاکردن بدم هم بی هنر
کوهنرکومن کجا دل مستوی　　این همه عکس تواست وخود توی
هرشبی تدبیر وفرهنکم بخواب　　همچوکشتی غرقه میکردد زآب
خود نه من می مانم ونی آن هنر　　تن چومرداری فتاده بیخبر
تاسحر جمله شب آن شاه علی　　خودهمی کویدالست وخود بلی
کوبلی کو جمله را سیلاب برد　　یا نهنکی خورد کل راکرد ومرد
صبحدم چون تیغ کوهردار خود　　ازنیام ظلمت شب برکند
آفتاب شرق شب راطی کند　　این نهنک آن خوردها راقی کند
رسته چون یونس زمعدهٔ آن نهنک　　منتشر کردیم اندر بو ورنک
خلق چون یونس مسبح آمدند　　کاندران ظلمات پرراحت شدند
هریکی کوید بهنکام سحر　　چون زبطن حوت شب آید بدر
کای کریمی کاندران لیل وحش　　کنج رحمت بنهی وچندین چشش
چشم تیز وکوش تازه تن سبک　　ازشب همچون نهنک ذوالحبک
ازمقامات وحش وزین سپس　　هیچ نکریزیم ما باچون توکس
موسی آنرا نار دید ونور بود　　زنکی دیدیم شب راحور بود
بعد ازین مادیده خواهیم ازتوبس　　تانپوشد بحر را خاشاک وخس
ساحرانرا چشم چون رست ازعمی　　کف زنان بودند بی این دست وپا
چشم بند خلق جز اسباب نیست　　هرکه لرزد برسبب زاصحاب نیست
لیک حق اصحابنا اصحاب را　　درکشاد وبرد تا صدر سرا
باکفش نامستحق ومستحق　　معتقان رحمتند ازبندرق
درعدم ما مستحقان کی بدیم　　که برین جان وبرین دانش بریم
ای بکرده یار هر اغیار را　　وی بداده خلعت کل خار را
خاک مارا ثانیا پالیز کن　　هیچ نی را بار دیکر چیز کن
این دعا تو امر کردی زابتدی　　ورنه خاکی راچه زهره آن بدی
چون دعامان امر کردی ای عجاب　　این دعای خویش را کن مستجاب
شب شکسته کشتی فهم وحواس　　نی امیدمان نی خوف ونه یاس
برده دردریای رحمت ایزدم　　تازچه فن پرکند بفرستدم
ان یکی را کرده پرنور جلال　　وان دکررا کرده پروهم وخیال
کربخویشم هیچ رای وفن بدی　　رای وتدبیرم بحکم من بدی
شب نرفتی هوش بی فرمان من　　زیردام من بدی مرغان من

خرقه سوداسنده کارم بی اثر　　هم دعا ایتیکده اولدم بی هنر
قنده بن قنده هنر قنده بودل　　سنسن انجق ماعدا مانند ظل
عقل وتدبیرم کیجه مغلوب خواب　　بکزر اول کشتی یه اوله غرق آب
بنده قالمم بنده هم قالمز هنر　　جیفهٔ تن محو اولنجه بی خبر
صبحه دک هرشب او سلطان علی　　ایتمده قول الست ایله بلی
مضمحل ایتدی بلی کو یای سیل　　طعمه ایتدی یا نهنک هول وویل
تیغ جوهردارینی صبح سعید　　ایده چون ظلمت غلافندن بدید
آفتاب شرق لیلی طی ایدر　　بو نهنک اول طعمه یی هپ پی ایدر
یونس آسا بز درون حوتدن　　نشر ایله اولمقده یز آزاد تن
خلق یونس وش مسبح اولدیلر　　چونکه ظلمت ایچره راحت بولدیلر
هر برینک قولی هنکام سحر　　بطن حوت شبدن ایتدکده سفر
بوکه اول وحشی شب ایچره ای کریم　　رحمتنک کنجینه سن ایتدک عمیم
دیده روشن کوش تازه تن خفیف　　برنهنک ایکن شب ظلمت ردیف
بعد ازین وحشت مقاماتنده پس　　ناکریزانم که سنسن باکه کس
نار کوردی آنی موسی نور ایدی　　لیلی بن برزنکی کوردم حور ایدی
بعد ازین سندن بصیر تدر امید　　بحری خاشاک ایتمیه تا نابدید
کتدی چشم ساحراندن چون عمی　　اولدیلر انلر کف زنان بی دست وپا
چشمبند خلق اولور اسبابدن　　کیم سبب استر دکل اصحابدن
لیک حق اصحابنا چون تمام　　فتح باب ایدوب ویرر عالی مقام
بنده سی نامستحق ومستحق　　رحمتندن معتقان بندرق
وارمی استحقاقمز معدوم ایکن　　کیم بو علم وروح اوله پرتوفکن
ای ایدن لطفیله هر اغیاری یار　　ای ایدن کل خلعتن ملبوس خار
خاکمزمن بعد صاف جود قیل　　ظل معدومی ینه موجود قیل
ابتدادن امرک اولدی بو دعا　　یوخسه برخاکک نه حدیدر ندا
چون دعا امرکله اولدی نشوه یاب　　بو دعایی ینه سن قیل مستجاب
شب شکسته کشتی فهم وحواس　　قالمز انده هیچ امید وهراس
حق بنی سوق ایتدی بحر رحمته　　هرنه ایسه کوندررا اول خدمته
برقولن ایتکده پرنور جلال　　برقولن ایتکده پروهم وخیال
بنده اولسیدی اکرکیم رأی وفن　　رأی وتدبیره ایدردم حکمی بن
امره هرشب اولوردی هوش رام　　جمله مرغانم اولوردی زیردام

بودمی آکه زمنزلهای جان وقت خواب وبیهشی وامتحان
چون کفم زین حل وعقد او تهیست ای عجب این معجبی من زکیست
دیده را نادیده خود انکاشتم باز زنبیل دعا بر داشتم
چون الف چیزی ندارم ای کریم جز دل دلتنک تراز چشم میم
این الف وین میم ام بود ماست میم ام تنکست الف زو ترکداست
ان الف چیزی ندارد غافلیست میم دلتنک آن زمان عاقلیست
در زمان بیهشی خود هیچ من در زمان هوش اندر پیچ من
هیچ دیکر بر چنین هیچی منه نام دولت بر چنین پیچی منه
خود ندارم هیچ به سازد مرا چون ز وهم دارم است این صد عنا
در ندارم هم تو دارایم کن رنج دیدم راحت افزایم کن
هم در آب دیده عریان بستم بر در تو چونکه دیده نیستم
آب دیدهٔ بندهٔ بی دیده را سبزهٔ بخش ونباتی زین چرا
ور نمانم آب آبم ده ز عین همچو عینین نبی هطالتین
او چو آب دیده جست از جود حق با چنان اقبال واجلال وسبق
چون نباشم ز اشک خون باریک ریس من تهی دست قصور کاسه لیس
چون چنان چشم اشک را مفتون بود اشک من باید که صد جیحون بود
قطرهٔ زان زین دو صد جیحون به است که بدان یکقطره انس وجن برست
چونکه باران جست آن روضهٔ بهشت چون نجوید آب شوره خاک زشت
ای اخی دست از دعا کردن مدار با اجابت یا رد اویت چه کار
نان که سد ومانع این آب بود دست از آن نان می بباید شست زود
خویش را موزون وچست وسخته کن ز آب دیده نان خود را پخته کن

بن اولوردم منزل جاندن خبیر وقت خواب اولدقچه بیهوشی مصیر
عقد وحلدن چون تهیدر بنده دست ای عجب کیمدن بکا بو عجب پست
دیده بی نادیده ایتدم مدّعا ینه ایتدم رفع زنبیل دعا
بن تهی دستم الف وش ای کریم تنک بر دل وار مثال چشم میم
بو الف بو میم ام اولدی بکا تنک میم اتم الف اندن کدا
اول الف تلمیح فقر غافلی میم دلتنک ایسه وقف عاقلی
وقت بیهوشیده بن کویا که هیچ وقت عقل وهوش کارم پیچ پیچ
بویله هیچه اولمسون بر غیری هیچ دولته تا اولمسون بو فقر وپیچ
هیچ یوق بنده بنی اصلاح ایدر وهم هستیدن درونم پر کدر
قدرتم یوق کار پیما قیل بنی خسته حالم راحت افزا قیل بنی
قالدم آب دیده ده عریان فقیر اولمدم درکاهده چونکیم بصیر
آب چشم بندهٔ بی چشمه سن سبزه بخش ایت بو چرای فیضدن
یوق ایسه آبم عطا قیل آب عین همچو عینین نبی هطالتین
جود حقدن آب دیده استدی وار ایکن اقبال جاه وسرمدی
نیچون ایتمیم اشک خونباری طلب بن تهی دست قصور وبی ادب
اویله کوزکیم یاش ایله ممنون اوله بنده یاش استر که یوز جیحون اوله
نیچه جیحوندن او قطره خوب وخاص کیم انکله انس وجن اوله خلاص
چونکه باران جود اول رشک بهشت نیچون استر آب شوره خاک زشت
سن دعادن چکمه ال لیل ونهار ساکه ردّ ایله قبول ایله نه کار
قنغی نان بو آبه سد اوله عیان اویله ناندن ال یومق لازم همان
چست وموزون ایت دل نالانکی کوز یاشندن پخته ایله نانکی

آواز دادن هاتف مر طالب کنج را واعلام کردن از حقیقت اسرار آن

اول طالب کنجه هاتفدن ندا کلوب اعلام حقیقت ایتدیکیدر

اندرین بود او که الهام آمدش کشف شد این مشکلات از ایزدش
کو بکفتت در کمان تیری بنه کی بکفتندت که اندرکش توزه
او نکفتت که کمان را سخت کش در کمان نه کفت او نی پر کنش
از فضولی تو کمان افراشتی صنعت قواسیٔ بر داشتی
ترک این سخته کمانی رو بکو در کمان نه تیر وپرّیدن مجو
چون بیفتد بر کن آنجا می طلب زور بکذار وبزاری جو ذهب
آنکه حقست اقرب از حبل الورید تو فکنده تیر فکرت را بعید

کلدی بو حالده اکا الهام نجات اولدی حقدن آکه کشف مشکلات
ساکه تیری درکمان ایله دیمین زه کشان اول دیدیمی فکر ایله سن
دیمدی سا که کمان سختی چک درکمان ایت دیدی چکیوق ایتمه شک
سن فضولیت ایله ایتدک کمان ایتدک اجرا صنعت تیر وکمان
بو کمان سختی ترک اولدی حسن درکمان ایت تیری پران ایتمه سن
چون دوشر انده طلب ایله همان زوری قوز زار اولکه زاریده نهان
اقرب قرب اولدی چون حبل الورید ینه فکرک ایلمکده سن بعید

ای کمان و تیرها برساخته | صید نزدیک و تو دور انداخته
هر که دور اندازتر او دورتر | وز چنین گنجست او مهجورتر
فلسفی خود را از اندیشه بکشت | گو بدو کو راست سوی گنج پشت
گو بدو چندانکه افزون می دود | از مراد دل جداتر می شود
جاهدوا فینا بگفت آن شهریار | جاهدوا عنا نگفت ای بیقرار
همچو کنعان کو ز ننگ نوح رفت | بر فراز قلهٔ آن کوه زفت
هرچه افزونتر همی جست او خلاص | سوی که میشد جداتر از مناص
همچو این درویش بهر گنج و کان | هر صباحی سخت‌تر جستی کمان
هر کمانی کو گرفتی سخت‌تر | بود از گنج و نشان بدبخت‌تر
این مثل اندر زمانه جانی است | جان نادانان برنج ارزانی است
زانکه جاهل ننگ دارد ز اوستاد | لاجرم رفت و دکانی نو گشاد
ان دکان بالای استاد ای نگار | گنده و پر گزدمست و پر زمار
زود ویران کن دکان و باز گرد | سوی سبزه و گلستان و آب خورد
نی چو کنعان کو ز کبر و ناشناخت | از که عاصم سفینهٔ فوز ساخت
علم تیراندازیش آمد حجیب | وان مراد او را بده حاضر بجیب
ای بسا علم و ذکاوات و فطن | گشته رهرو را چو غول و راهزن
بیشتر اصحاب جنت ابلهند | تا ز شر فیلسوفی میرهند
خویش را عریان کن از فضل و فضول | تا کند رحمت ترا هر دم نزول
زیرکی ضد شکستست و نیاز | زیرکی بگذار و با گولی بساز
زیرکی دان دام برد و طمع و گاز | تا چه خواهد زیرکی را پاکباز
زیرکان با صنعتی قانع شده | ابلهان از صنع در صانع شده
زانکه طفل خرد را مادر نهار | دست و پا باشد نهاده بر کنار

ای ایدن آمادهٔ قوس و سهام | صیدا قرب سنده‌ی بعد تام
اولکه دورانداز در اول دور اولور | بویله بر گنجینه دن مهجور اولور
فلسفی اندیشه دن ویرمکده جان | ماوراده گنج او بیهوده دوان
اول دوان اولدقچه افزون اول قدر | پیل اولور مقصود دلدن دورتر
جاهدوا فینا بیوردی کردگار | جاهدوا عنا دکل قوله مدار
کتدی کنعان نوحدن اول روسیاه | ایتمکیچون قلهٔ کوهی پناه
استدی عمنجه افزونتر خلاص | کوهه کتدی اولدی مهجور مناص
دوندی بو درویشه گنج ایچون مدام | هر صباح استردی قوس سخت تام
هر کمان سخت کیم اولدی بدید | اول نشان و گنجدن اولدی بعید
هر زمان ایچره بو در ضرب مثل | جان جاهل محنت و رنجه محل
چونکه جاهل عار ایدر استاددن | آچدی دکان نو اما پر محن
اول دکان استادک اوستنده همان | مار و عقرب ایله پر بد بو مکان
اول دکانی ییقمغله شتاب | ایله عزم سبزه و گلزار و آب
کبر ایله اولمه چو کنعان ناسپاس | ایتدی کوهی کشتیٔ عصمت قیاس
پرده اولدی علم تیراندازه اکا | مطلبی در جیب اوپویان هریکا
ای نیجه فهم و ذکا و علم و فن | سالکه اولدی چو غول راهزن
ابلهاندر اکثر اهل جنان | بولدی شر فیلسوفیدن امان
کندن ایت آزادهٔ فضل و فضول | تا کا رحمت ایده هردم نزول
فضل اولور ضد نیاز و انکسار | فطنت و فهمی قو اول ابله شعار
فهم و فطنت اولدی دام کر و فر | پاکباز اول فطنت استرسک اگر
قانع صنعت اولورلر زیرکان | صنعدن صانعده حیران ابلهان
کور که طفل خرده یه مادر نهار | دست و پا اولمش ایدر وضع کنار

داستان آن سه مسافر مسلمان و ترسا و جهود و آنکه بمنزلی قوتی یافتند ترسا و جهود سیر بودند گفتند این قوت را فردا خوریم و مسلمان صائم بود و گرسنه ماند از آنکه مغلوب بود

اول اوچ مسافر داستانیدر که بری مسلمان و ایکیسی ترسا و جهود ایدی بر منزلده قوت و نفقه فتح اولدقده ترسا و جهود سیر اولمغله قوت مذکوری روز فردایه تأخیر ایلدیلر رفیق مسلم صائم بولنمق جهتندن آچ قالدی زیرا مغلوب ایدی

یک حکایت بشنو اینجا ای پسر | تا نگردی ممتحن اندر هنر
آن جهود و مؤمن و ترسا مگر | همرهی کردند با هم در سفر
با دو گمره همره آمد مؤمنی | چون خرد با نفس و با آهرمنی

برحکایت دیکله بونده ای پسر | اولمیه تا امتحانات هنر
اول جهود و مؤمن و ترسا مگر | بر بریله اولدی همراه سفر
مؤمنه همراه ایکی گمراه بد | نفس و شیطان ایله مانند خرد

مروزی و رازی افتادند در سفر / همره و همسفره پیش همدکر
در قفص افتادند زاغ و جغد و باز / جفت شد در حبس پاک و بی نماز
کرده منزل شب بیک کاروانسر / اهل شرق و اهل غرب و ماورا
مانده در کاروانسرا خرد و شکرف / روزها باهم ز سرما و ز برف
چون کشاده شد ره و بکشاد بند / بکسلاند و هر یکی جایی روند
چون قفص را بشکند شاه خرد / جمع مرغان هر یکی سوی پرد
پر کشاید پیش ازین پر شوق و باد / در هوای جنس خود سوی معاد
پر کشاید هر دمی با اشک و آه / لیک پریدن ندارد روی و راه
چونکه ره شد هر یکی پرد چو باد / سوی آن کز یاد آن پر می کشاد
ان طرف که بود اشک و آه او / چونکه فرصت یافت باشد راه او
درتن خود بنکر این اجزای تن / از کجا ها کرد آمد در بدن
آبی و خاکی و بادی و آتشی / عرشی و فرشی و رومی و کشی
از امید عود هر یک بسته طرف / اندرین کاروانسرا از بیم برف
برف کوناکون جمود هر جماد / در شتای بعد آن خورشید داد
چون بتابد تف ان خورشید خشم / کوه کردد کاه ریک و کاه پشم
در کداز آید جمادات کران / چون کداز تن بوقت نقل جان
چون رسیدند این سه همره منزلی / هدیه شان آورد حلوا مقبلی
برد حلوا پیش آن هر سه غریب / محسنی از مطبخ انی قریب
نان کرم و صحن حلوای عسل / بردان کاندر ثوابش بود امل
الکیاسه والادب لاهل المدر / الضیافه والقری لاهل الوبر
الضیافه للغریب والقرا / اودع الرحمن فی اهل القری
کل یوم فی القری ضیف حدیث / ماله غیر الاله من مغیث
کل لیل فی القری وفد جدید / مالهم ثم سوی الله المجید
تخمه بودند آن دو بیکانه ز خور / بود صائم روز آن مؤمن مکر
چون نماز شام آن حلوا رسید / بود مؤمن مانده در جوع شدید
آن دو کس کفتند ما از خور پریم / امشبش بنهیم و فردایش خوریم
صبر کیریم امشب از خوردن زنیم / بهر فردا لوت را پنهان کنیم
کفت مؤمن امشب این خورده شود / صبر را بنهیم تا فردا بود
پس بدو کفتند زین حکمت کری / قصد تو آنست تا تنها خوری
کفت ای یاران نه که ما سه تنیم / چون خلاف افتاد تا قسمت کنیم

مروزی رازی سفرده کاه اولور / جمع اولوب همسفره و همراه اولور
کیم قفسده زاغ و بوم و شاهباز / حبس اولور اهل نماز و بی نماز
کیجه بر موضعده هم منزل اولور / مشرقی و مغربی یکدل اولور
یولده هم منزل اولور خرد و شکرف / بربریله همدم سرما و برف
چون کشاد اوله طریق و رهکذر / هر بری بر جانبه ایلر سفر
امر ایده کسر قفسده چون ظهور / هر بری بر سمته عزم ایلر طیور
بوندن اول پر کشای اتحاد / شوق همجنسان ایله قصد معاد
پر کشاده هر نفس پر اشک و آه / لیک پرواز ایتمکه یوق رسم و راه
اولسه یول بر براوچار مانند باد / اول یکا کیم پر آچار ایتدکچه یاد
اول طرف ایچونکه اولدی اشک و آه / چونکه فرصت بولدی ایلر عزم راه
جسمکه باق کور که بو اجزای تن / قندن اولدی جمع ترکیب بدن
آبی و خاکی و بادی آتشی / عرشی و فرشی و رومی مرعشی
راحت امید ایله طوتشدر وطن / هر بری منزلده بیم برفدن
برف کوناکون جمود هر جماد / بعد خورشیدک شتاسنده زیاد
چون فروزان اوله خورشید جلال / کاه پشم و کاه ریک اولور جبال
پس کداز ایلر جمادات کران / صان کداز جسم وقت نقل جان
چون بو اوچ همراه کلدی منزله / انلره کلدی بری حلوا ایله
اولدی حلوا ایله شاد اول اوچ غریب / کارکاهی مطبخ انی قریب
کلدی نان کرم و حلوای عسل / محسنه اندن ثواب ایدی امل
اهل شهرک اولدی عرفان و ادب / اهل بریه مضیف پر طرب
کیم غریبانه ضیافتله قری / اولدی حقدن خصلت اهل قری
قریه ده هر کون اولور بر میهمان / انلره یوق غیر لطف حق همان
قریه ده هر کیجه مهمان جدید / ما سوای حقدن انلر نا امید
اول یهودی ایله ترسا سیر ایدی / مؤمن اولکن صائم تیسیر ایدی
کلدی اول حلوا اکرچه وقت شام / کلمشیدی مؤمنه جوع تمام
اول ایکی کس دیدی سیرز تا بلب / نقل فردا ایده لم طورسون بو شب
ایده لم بز بو کیجه صبر طعام / روز فردا ده غدا اولسون تمام
دیدی مؤمن بو کیجه اولسون غدا / ایده لم بز صبر فردا یی فدا
دیدیلر اکه بو حکمتدن عیان / یالکز اکل ایلمک قصدک همان
دیدی ای یاران بز اولدق اوچ نفر / ایده لم قسمت نه ایسه ما حضر

هر که خواهد قسم خود بر جان زند
ان دو گفتندش ز قسمت درگذر
گفت قسام آن بود کو خویش را
ملک حق و جمله قسم او ستی
این اسد گر بود غالب بر بقور
این اسد غالب شدی هم بر سگان
قصد شان ان کان مسلمان غم خورد
بود مغلوب او بتسلیم و رضا
پس بخفتند آن شب و برخاستند
روی شستند و دهان و هر یکی
یکزمانی هر یکی آورد رو
مؤمن و ترسا جهود و گبر و مغ
بلکه سنگ و خاک و کوه و آب را
این سخن پایان ندارد هر سه یار
ان یکی گفتا که هر یک خواب خویش
هر که خوابش بهتر این را او خورد
انکه اندر عقل بالاتر رود
فوق آمد جان پر انوار او
عاقلانرا چون بقا آمد ابد
پس جهود آورد آنچه دیده بود
گفت در ره موسی ام آمد بپیش
در پی موسی شدم تا کوه طور
هر سه سایه محو شد زان آفتاب
نور دیگر از دل آن نور رست
هم من و هم موسی و هم کوه طور
بعد از آن دیدم که که سه شاخ شد
وصف هیبت چون تجلی زد برو
ان یکی شاخ که آمد سوی یم
ان یکی شاخش فرو شد در زمین
که شفای جمله رنجوران شد آب

هر که خواهد قسم خود پنهان کند
گوش کن قسام فی النار از خبر
گرد قسمت بر هوا و بر خدا
قسم دیگر را دهی دوگوستی
نوبت گاوان بد و آن گاو زور
گر نبودی نوبت آن بدرگان
شب برو در بی نوایی بگذرد
گفت سمعا طاعة اصحابنا
بامدادان خویش را آراستند
داشت اندر ورد راه و مسلکی
سوی ورد خویش از حق فضل جو
جمله را رو سوی آن سلطان الغ
هست واگشت نهانی با خدا
رو بهم کردند ادم یار وار
انچه دید او دوش گو آور بپیش
قسم هر مفضول را افضل برد
خوردن او خوردن جمله بود
باقیانرا پس بود تیمار او
پس بمعنی این جهان باقی بود
تا کجا شب روح او گردیده بود
گربه بیند دنبه اندر خواب خویش
هر سه مان گشتیم ناپیدا ز نور
بعد از آن زان نور شد یک فتح باب
بس ترقی جست آن تابش چست
هر سه گم گشتیم زان اشراق نور
چونکه نور حق در او نفاخ شد
می گسست از هم همی شد سو بسو
گشت شیرین آب تلخ همچو سم
چشمهٔ دارو برون آمد معین
از همایونیٔ وحی مستطاب

قسمتن کیم استرایسون قوت جان
اول ایکیسی دیدی قسمتدن حذر
دیدی اول قسام او در کندین ایده
ملک حق سن جملهٔ اقسام انک
بو اسد گاوانه غالب ایسه گر
هم کلابه غالب ایدی اول اسد
انلرک اول مسلمه قصدی جفا
اول ایسه مغلوب تسلیم و رضا
اول کیجه درخواب و بیدار اولدیلر
اولدیلر شوینده روی و دهان
طوتدی هر کس بر زمان معبوده رو
مؤمن و ترسا و مغ گبر و جهود
بلکه سنگ و کوه و خاک و آب و نار
بو سوزک پایانی یوق اول اوچ رفیق
بری دیدی هر کشی دوشده عیان
خواب خوب ایلی یسون بو نعمتی
اولکه اولدی عقل عالی صاحبی
جان پر نوری انک فوق السما
چون ابد در عاقلان ایچون بقا
پس نه گوردیسه بیان ایتدی جهود
دیدی موسی باکه اولدی پیش راه
بن ده موسی اولوب تا کوه طور
اولدی هر اوچ سایه محو آفتاب
برق اوروب اول نوردن بر غیر نور
بن دخی موسی دخی هم کوه طور
بعد از آن گوردمکه اوچ بخش اولدی کوه
کلدی هیبت چون تجلیدن اکا
بحره بر بخشی اولوب پرتو فکن
اولدی هم بر بخشی در کار زمین
کیم شفای حزب مرضی اولدی آب

استین هم حصه سن قیلسون نهان
اولدی القسام فی النار خبر
هم هوایه منقسم هم واحده
شرک اولور اولسه دو قسم اهونک
نوبت گاوان ایدی اول گردفر
اولمسیدی نوبت دونان بد
تا اوله اول کیجه آج و بی نوا
دیدی سمعا طاعه ای همراه ما
صبح اولنجه هیسنه همکار اولدیلر
هر بری دینمنده اولدی ورد خوان
اولدی ورد نده خدادن کامجو
جمله سی محتاج معبود ودود
ایتمده تسبیح و حمد حقی کار
طوتدیلر یوز همچو یاران شفیق
هر نه گوردی دون کیجه ایتسون بیان
افضله مفضولک اولسون قسمتی
اکلی اولدی جملهنک اکلی کبی
غیره کافی عزت و اقبال اکا
بو جهان معنی اولور باقی نما
کیجه قنده ایلدی روحی شهود
خواب گربه دنبه دربی اشتباه
اولدق انده جمله مرنابود نور
صکره اولدی نوردن بر فتح باب
چوق ترقی ایلدی اندن ظهور
هر اوچی محو ایلدی اشراق نور
نور حق چون ایلدی عرض شکوه
چاک اولوب هر بری گتدی بر یکا
اولدی شیرین آبی تلخ و شور ایکن
اندن اولدی چشمهٔ دارو معین
اولدی ظاهر یمن وحی مستطاب

آن یکی شاخ دکر پرید زود　　تا جوار کعبه که عرفات بود
باز ازان صعقه چو با خود آمدم　　طور بر جا بد نه افزون و نه کم
لیک زیر پای موسی همچو یخ　　می کداز ید و نماندش شاخ و شخ
با زمین هموار شد کوه از نهیب　　کشت بالایش ازان هیبت نشیب
باز با خود آمدم زان انتشار　　باز دیدم طور و موسی برقرار
وان بیابان سر بسر در ذیل کوه　　پر خلایق شکل موسی بر وجوه
چون عصا و خرقهٔ او خرقه شان　　جمله سوی طور خوش دامنکشان
جمله کفها در دعا افراخته　　نغمهٔ ارنی بهم در ساخته
باز ازان غشیان چو از من رفت زود　　صورت هر یک دکر کونم نمود
انبیا بودند ایشان اهل ود　　اتحاد انبیا ام فهم شد
باز املاکی همی دیدم شکرف　　صورت ایشان بد از اجرام برف
حلقهٔ دیکر ملائک مستعین　　صورت ایشان بجمله آتشین
زین نسق میکفت آن شخص جهود　　بس جهودی کاخرش محمود بود
هیچ کافر را بخواری منکرید　　که مسلمان مردنش باشد امید
چه خبر داری زختم عمر او　　تا بکردانی ازو یکباره رو
بعد ازان ترسا در آمد در کلام　　که مسیحم رو نمود اندر منام
من شدم با او بچارم آسمان　　مرکز و مثوای خورشید جهان
خود عجبهای قلاع آسمان　　نسبتش نبود با یات جهان
هر کسی داند ای فخر البنین　　که فزون باشد فن چرخ از زمین

اولدی پرواز ایله بر شخص پناه　　تا جوار کعبه کوه وقفه کاه
صعقه دن چون کندیمه کلدم اودم　　طور پا برجا ایدی بی بیش و کم
لیک زیر پای موساده چو یخ　　قالمیوب ایتدی کدازش شاخ و شخ
کوهی یکسان ایتدی ارضه اول نهیب　　اولدی بالاسی او هیبتدن نشیب
ینه کلدم کندیمه هوش اولدی یار　　ینه کوردم طور و موسی برقرار
اول بیابان جمله ذیل کوه تا　　شکل موساده خلایق رونما
جمله سی یکسان عصا و خرقه ده　　هپ توجه طوره هر بر فرقه ده
جمله ده مرفوع اولوب دست دعا　　هپ رجای رؤیت ایتدی مدعا
کتدی بندن چونکه اول حالت ینه　　بشقه بشقه اولدی هر صورت ینه
انلر ایدی انبیای کبریا　　اولدی مفهوم اتحاد انبیا
چوق ملکلر کوردم اجسامی شکرف　　اول کروهک خلقت اندامی برف
ینه بر زمره ملائکدن یقین　　اولدیلر صورتده جمله آتشین
اول جهودک قولی اولدی بو نسق　　چون جهودک آخرن خیر ایتدی حق
خور با قمه کافره اولمز بعید　　کیم مسلمان فوت اوله وار در امید
سنده وارمی ختم عمر کدن خبر　　کیم ایدرسن آکه قطعی بد نظر
صکره ترسا ایلدی بسط کلام　　کیم مسیح اولدی بکا نقش منام
بن بیله کتدم سمای رابعه　　منزل شمس اولدر اشته واقعه
بر عجایبدر قلاع اسمان　　نسبت اولمز آکه آیات جهان
هر کسک معلومیدر ای خوش سخن　　فن چرخ افزونتر اولدی ارضدن

حکایت شتر و کاو و قچ که در راه بندی کیاه یافتند و هر یکی میکفت که من خورم

اشتر و کاو و قچی در پیش راه　　یافتند اندر روش بندی کیاه
کفت قچ بخش ار کنیم این را یقین　　هیچ کس از ما نکردد سیر ازین
لیک عمر هر که باشد بیشتر　　این علف اولیست او را کو بخور
که اکابر را مقدم داشتن　　آمده است از مصطفی اندر سنن
کرچه پیران را درین دور لئام　　در دو موضع پیش میدارند عام
یا دران لوتی که او سوزان بود　　یا بران پل کز خلل ویران بود
خدمت شیخی بزرکی قائدی　　عام نارد بی قرینهٔ فاسدی
خیرشان اینست چه بود شرشان　　قچ شانرا بازدان از فرشان

دوه و صغر و قوچ حکایتیدر که اوچی کیدرکن یولده بر باغ اوتلوق بولوب هر بری بیمکده ادعا ایلدکلریدر

بر قوچ ایله بر دوه هم بر بقر　　راهده بر دسته اوتلوق بولدیلر
دیدی قوچ اوچ بخش اولورسه بو همین　　بزدن اولمز سیر بر کمسه یقین
لیک کیمده اکثر ایسه عمر و سال　　بو علف اولی اکا اولسون حلال
کیم مسن و شیخی تقدیم ایلمک　　مصطفادن سنت اولدی ایتمه شک
کرچه پیرانی بو دوره ایچره لئام　　ایکی موضعده ایدر تقدیم عام
یا او نعمتدر که اول سوزان اوله　　یا خلل دیده پل ویران اوله
خدمت شیخ عظیم و مقتدا　　ضمن فاسدده اولور اولسه ادا
انلرک خیری بو در شری عیان　　حسن و قبحن انلرک فرق ایت همان

مثل

سوی جامع میشدی یک شهریار — خلق را میزد نقیب و چوب دار
آن یکی را سر شکستی چوب زن — وان دگر را بر دریدی پیرهن
درمیانه بی دلی ده چوب خورد — بی گناهی که برو از راه برد
خون چکان رو کرد با شاه و بگفت — ظلم ظاهر بین چه پرسی از نهفت
خیر تو اینست جامع میروی — تا چه باشد شر و زورت ای غوی
یک سلامی نشنود پیر از خسی — تا نه پیچد عاقبت از وی بسی
گرگ دریابد ولی را به بود — زانکه دریابد ولی را نفس بد
زانکه گرگ ارچه که بس استمگریست — لیکش آن فرهنگ و کید و مکر نیست
ورنه کی اندر فتادی او بدام — مکر اندر آدمی باشد تمام
گفت قچ با گاو و اشترکای رفاق — چون چنین افتاد ما را اتفاق
هر یکی تاریخ عمر ابدا کنید — پیرتر اولیست باقی تن زنید
گفت قچ مرج من اندر آن عهود — با قچ قربان اسمعیل بود
گاو گفتا بوده ام من سالخورد — جفت آن گاوی کش آدم جفت کرد
جفت آن گاوم کش آدم جد خلق — در زراعت بر زمین میکرد فلق
چون شنید از گاو و قچ اشتر شگفت — سر فرود آورد و ازبر برگرفت
در هوا برداشت آن بند قصیل — اشتر بختی سبک بی قال و قیل
که مرا خود حاجت تاریخ نیست — کین چنین جسمی و عالی گردنیست
خود همه کس داند ای جان پدر — که نباشم از شما من خردتر
داند این را هر که ز اصحاب نهاست — که نهاد من فزونتر از شماست
جمله کان دانند کین چرخ بلند — هست صد چندانکه این خاک نژند
کو گشاد قلعهای آسمان — کو نهاد بقعهای خاکدان

جواب گفتن مسلمان آنچه دید بیارانش جهود و ترسا و حسرت خوردن ایشان

پس مسلمان گفت ای یاران من — پیشم آمد مصطفی سلطان من
پس مرا گفت آن یکی بر طور تاخت — با کلیم حق نرد عشق باخت
وان دگر را عیسی صاحب قران — برد بر اوج چهارم آسمان
خیز ای پسمانده دیده ضرر — باری آن حلوا و یخنی را بخور
آن هنرمندان پر فن راندند — نامهٔ اقبال و منصب خواندند

مثل

جامعه عزم ایلدی بر شهریار — خلقی ضرب ایتدی نقیب چوبدار
چوب زن اولدی برینه سرشکن — اول برین ایتدی دریده پیرهن
اوره ده بر بیدل اون دگنک یدی — یول آچیلمق غایت وضع یدی
یوز طوتوب شاهه دیدی چون اول بری — گزلی طورسون کور بو ظلم ظاهری
کیم بو خیر گدر که گیتدک جامعه — یا نولور شور و شرور واقعه
پیر دوناندن ایشتمز بر سلام — گورمدکچه اندن اول رنج و ملام
گرگه اولادر ولی اولمق دوچار — اولمدن نفس بد ایله سازکار
باعث اولکیم گرچه گرگک ظلمی چوق — لیک انده عقل و مکر و کید یوق
یوخسه اولمزدی اسیر بند دام — مکر و کید آدمده جاریدر تمام
اشتر و گاوه دیدی قوچ ای رفاق — اولدی واقع بزده چونکیم اتفاق
سال عمرن هر کشی ایتسون بیان — غیردن اولی مسن اولان عیان
اولدیغن قوچ دیدی مرعاده بیله — کبش قربانئ اسمعیل ایله
گاو دیدی سالخورد ایدم — گاو جفت آدمه دمساز ایدم
جفتم اول گاوه که آدم جد ناس — ایتدی ارض اوزره زراعت قیاس
چون ایشتدی گاو ایله قوچدن شتر — سر فرو ایدوب دهان ایتدی پر
ایتدی اول بند قصیلی بر هوا — اشتر بختی فرخنده نوا
دیدی تاریخه نه حاجت کیم بنم — اولدی عالی گردنم ایله تنم
پس بیلور هر کس بنی بی قیل و قال — سزدن اولمم بن با قلسه خرده سال
هپ بیلور اصحاب ادراک و عقول — سزدن افزون بنده ترکیب اصول
جمله نک معلومی کیم چرخ رفیع — اولدقات قات غالب خاک وضیع
قنده تسخیر قلاع آسمان — قنده اقطار بقاع خاکدان

مسلمانک رفیق راه اولان جهود و ترسایه کوردیکندن جواب ویروب انلرک تحیر و اضطرابلریدر

پس مسلمان دیدی ای یارانمز — اولدی ظاهر مصطفی سلطانمز
دیدی با که بیری ایتدی عزم طور — حق کلیمی ایله سیری عشق و نور
اول برینی عیسئ والامکان — اوج چرخ رابعه ایتدی روان
قائم اول ای عاجز حیرت نما — باری بو حلوا ایله یخنی سکا
اول هنرمندان پرفن کامکار — نامهٔ اقبال و منصب ایله یار

آن دو فاضل فضل خود در یافتند   با ملائک از هنر در بافتند
ای سلیم وکول واپسمانده هین   برجه و بر کاسهٔ حلوا نشین
پس بگفتندش که انکه تو حریص   ای عجب خوردی تو حلوا وخبیص
گفت چون فرمود آن شاه مطاع   من که بودم تا کنم زان امتناع
تو جهود از امر موسی سرکشی   گر بخواند در خوشی یا ناخوشی
تو مسیحی هیچ از امر مسیح   سر توانی تافت در خیر وقبیح
من زفخر انبیا سر چون کشم   خورده ام حلوا واین دم سرخوشم
پس بگفتندش که والله خواب را   تو بدیدی وین به از صد خواب ما
خواب تو بیداریست ای بو بطر   که به بیداری عیانستش اثر
درگذر از فضل واز جلدی وفن   کار خدمت دارد وخلق حسن
بهر این آوردمان یزدان برون   ما خلقت الانس الا یعبدون
سامری را آن هنر چه سود کرد   کان فن از باب اللهش مردود کرد
چه کشید از کیمیا قارون ببین   که فرو بردش بقعر خود زمین
بو الحکم آخر چه بربست از هنر   سرنگون رفت اوز کفران در سقر
خود هنر آن دانکه دید آتش عیان   نی کپ دل علی النار الدخان
ای دلیلت گنده تر پیش لبیب   در حقیقت از دلیل آن طبیب
چون دلیلت نیست جز این ای پسر   گوه می خور در کمیزی می نگر
ای دلیل تو مثال آن عصا   درکفت دل علی عیب العمی
غلغل وطاق وطرنب وگیر دار   که نمی بینم مرا معذور دار

اول ایکی فاضلدن اولدی فضل بدید   کیم ملکارله هنردن مستفید
ای بلاهت پیشه مرد ساده دل   طوره حلوا ایله عیش ونوش قیل
پس دیدیلر آکا اولدم ای حریص   اولدیمی مأکول او حلوای خبیص
دیدی امر ایتدی چون اول شاه مطاع   بن کیمم امردن ایدم امتناع
امر موساده نه دیرسن سن جهود   خوش یا ناخوش اولسه ده حکم شهود
سن مسیحی سنکه امر ایتسه مسیح   یوقدر اعراضنک کنایت یا صریح
ردّ اولورمی امر فخر انبیا   ایلدم حلوا غدا سیله صفا
پس دیدیلر آکه والله خوب خواب   اولدی یوزقات خوابزدن بو صواب
اولدی بیداری سنک خوابک مگر   کیم اویانقده عیان انده اثر
گچ بو دعوای فنون وفضلدن   کار احسن خدمت خلق حسن
حق بزه امر ایتدی طاعت مستقل   خلق انس وجن عبادت اولدی بیل
وارمی سود سامره اول پیشه دن   باب حقدن ایلدی مردود او فن
گور که قارونه نه ایتدی کیمیا   قهر ایله قعر زمینی ایتدی جا
بو الحکم آخر هنردن نیلدی   اولدی بوجهل سقر نام بدی
بیل هنر اولدر اوله پرسوز جان   ناره ایتمزمی دلالت گوردخان
ای که سندن بو دلیل اولدی ذلیل   کیم اطبا ایلر اول رسمه دلیل
یوق ایسه غیری دلیل خوبتر   وار خلاده غایطه ایله نظر
ای دلیلک اولدی تمثیل عصا   کیم اولور اول شاهد عیب عما
اول دیمکدر گرچه وار خیل وحشم   سن بنی معذور طوت نادیده یم

منادی کردن سید ملک ترمدی که هرکه درسه یا چهار روز بسمرقند رود بفلان مهم خلعت واسب وغلام وکنیزک وچندین زر دهم وشنیدن دلقک خبر این منادی در ده وآمدن باولاغ نزد شاه که من باری نتوانم رفتن این کار من نیست

ترمد پادشاهی سید اوچ یا درت گونده فلان مهم ایچون سمرقنده کیم گیدرسه آت وخلعت وغلام وشوقدر آلتون ویره یم دیو ندا ایتدردکده دلقک نام مسخره قریه ده دلالی ایشیدوب هله بن بو کاری ایتمکه قادر دکلم دیمک ایچون اولاغله حضور شاهه گلدیگیدر

سید ترمد که انجا شاه بود   مسخرهٔ او دلقک آگاه بود
داشت کاری در سمرقند او مهم   جست اولاقی تا شود آن مستتم
زد منادی هرکه او در پنج روز   آردم زانجا خبر بدهم کنوز
دلقک اندر ده بد وآنرا شنید   برنشست وتا بترمد می دوید
مرکبی دو اندران ره شد سقط   از دوانیدن فرس را زان نمط
پس بدیوان در دوید از گرد راه   وقت ناهنگام ره جست او بشاه

سید ترمد که انده شاه ایدی   مسخره کاری دلقک آگاه ایدی
تا سمرقند ایچره دوشدی بر مهم   براولاق استردی اوله اول متم
بویله ایتدردی ندا بش گونده کیم   اندن ایلرسه خبر لطف ایلرم
قریه ده دلقک بو امر ایتدی گوش   ایلدی تا ترمده سعی وخروش
ایکی مرکب ایتدی اول یولده سقط   سرعت سیر ایله اول مانند شط
یول توزیله ایتدی دیوانه دخول   شاهه بی وقت ایلدی قصد وصول

فجفجی در جملهٔ دیوان فتاد   شورشی در وهم آن سلطان فتاد
خاص و عام شهر را دل شد ز دست   تا چه تشویش و بلا حادث شدست
یا عدو قاهری در قصد ماست   یا بلای مهلکی از غیب خاست
که زده دلقک بسیران درشت   چند اسب تازی اندر راه کشت
جمع گشته بر سرای شاه خلق   تا چرا آمد چنین اشتاب دلق
از شتاب او و فحش اجتهاد   غلغل و تشویش در ترمد فتاد
آن یکی دو دست بر زانو زنان   وان دگر از وهم واویلا کنان
از نفیر و فتنه و خوف و نکال   هر دلی رفته بصد گونه خیال
هر کسی فالی همی زد از قیاس   تا چه آتش اوفتاد اندر پلاس
راه جست و راه دادش شاه زود   چون زمین بوسید گفتش هی چه بود
هر که می پرسید حالی زان ترش   دست بر لب می نهاد او که خمش
وهم می افزود زین فرهنگ او   جمله در تشویش گشته دنگ او
کرد اشارت دلقک ای شاه کرم   یکدمی بگذار تا من دم زنم
تا که باز آید بمن عقلم دمی   که فتادم در عجایب عالمی
بعد یکساعت که شه از وهم و ظن   تلخ گشتش هم گلو و هم دهن
کو ندیده بود دلقک را چنین   که از و خوشتر نبودش همنشین
دائما دستان و لاغ افراشتی   شاه را او شاد و خندان داشتی
انچنان خنداندش کردی در نشست   که گرفتی شه شکم را با دو دست
که ز زور خنده خوی کردی تنش   رو در افتادی ز خنده گردنش
باز امروز اینچنین زرد و ترش   دست بر لب میزند کای شه خمش
وهم در وهم و خیال اندر خیال   شاه را تا خود چه آید از نکال
که دل شه با غم و پرهیز بود   زانکه خوارزم شاه بس خونریز بود
بس شهان آن طرف را کشته بود   یا بحیله یا بسطوت آن عنود
این شه ترمد ازو در وهم بود   وز فن دلقک خود آن وهمش فزود
گفت زوتر باز گو تا حال چیست   اینچنین آشوب و شور تو ز کیست
گفت من در ده شنیدم انکه شاه   زد منادی بر سر هر شاهراه
که کسی خواهم که تازد در سه روز   تا سمرقند و دهم او را کنوز
گنجها بدهم ورا اندر عوض   چون شود حاصل ز پیغامش غرض
من شتابیدم بر تو بهر آن   تا بگویم من ندارم آن توان
اینچنین چستی نیاید از چو من   تا را این امید را بر من متن

دوشدی فترت جملهٔ دیوانه هم   موزث وهم اولدی اول سلطانه هم
قلب خاص و عام شهره دوشدی شور   کیم نه تشویش و بلا ایتدی ظهور
یا عدوی قاهر اولدی رونما   غیبدن یا گلدی بر مهلک بلا
گلدی دلقک سرعت اوزره پیچ پیچ   یولده بونجه اسب تازی اولدی هیچ
جمع اولوب دیدی سرای شاهه خلق   نیچون ایتدی سرعتی تصغیر دلق
سعی فاحش ایله بیهوده شتاب   ترمدی ایتدی مشوش بیحساب
بیریسی زانویه اولدی دست زن   اول بری واویل گوی و موی کن
فتنه و خوف ایتدی تنفیر رجال   دوشدی هر بر قلبه یوز دورلو خیال
هر کشیده فال اولوب وهم و قیاس   دیرلر ایدی آتشه دوشدی پلاس
اکه یول ویردی حضوره چونکه شاه   اوپدی یر دیدی نه در پیغام راه
حالی اندن کیم صورر سه پرتلاش   دست بر لب دیر ایدی خاموش باش
اولدی وضعندن فزون وهم و خیال   جمله‌یی تشویش ایتدی دنگ و لال
دلق اشارت ایتدی ای شاه کرم   باکه رخصت ویر تنفس ایلیم
تا گلا عقلم رجوع ایده همان   بر عجایب عالمه دوشدم امان
گچدی بر ساعتکه شاهی وهم و ظن   تلخ ایدوب خشک اولدی کام ایله دهن
دلقکی هیچ گورممشدی بویله تنگ   اندن اعلا یوق ایدی بر شوخ و شنگ
دائما لاغ و لطیفه گوی ایدی   شاهی انگله شاد و خنده رو ایدی
اولقدر خندان ایدردی شاهی تا   کیم اولوردی دستی بطننده دوتا
خنده خوی ایتمشدی ایتد کچه سخن   شه یوزی اوزره دوشردی خنده دن
شمدی بویله ترش رو آلوده هوش   دست بر لب ایلیه یعنی خموش
وهم و هم اوزره خیال اوزره خیال   شاهه ایراث ایلمزمی انفعال
قلب شه غم ایله وهم آمیز ایدی   باعثی خوارزم شه خونریز ایدی
اول یکا چوق شاهی ایتدی بی وجود   قهر ایله یا حیله ایله اول عنود
شاه ترمد اولمشیکن وهمناک   وضع دلقک ویردی افزون وهم باک
دیدی تعجیل اوزره سویله پس حال   کیمدن آشوبک نه بو شور و ملال
دیدی بن کویده ایشتدم ایدی شاه   ایلمش امر ندایی اشتباه
کیم بر آدم استرم اوچ گونده تا   اول سمرقنده واره آلسون عطا
گنجلر ویروب آکا ایدم عوض   پس خبردن حاصل اولدقده غرض
بن شتاب ایتدم آنک ایچون همان   کیم دییم یوق بنده اول تاب و توان
بن صفتده کمسه‌نک یوق قدرتی   بندن امید ایلمه بو خدمتی

کفت شه لعنت بدین نو دویت باد / که دو صد تشویش در شهر او فتاد
از برای این قدر ای خام ریش / آتش افکندی درین مرج و حشیش
همچو این خامان با طبل و علم / که او لاقانیم در فقر و عدم
لاف شیخی در جهان انداخته / خویشتن را بایزیدی ساخته
هم ز خود سالک شده واصل شده / محفلی وا کرده در دعو تکده
خانهٔ داماد پر آشوب و شر / قوم دختر را نبوده زین خبر
ولوله که کار نیمی راست شد / شرطهایی که ز سوی ماست شد
خانها را رفتیم آراستیم / زین هوس سرمست و خوش برخاستیم
زان طرف آمد یکی پیغام نی / امد این سو مرغکی زان بام نی
زین رسالات مزید اندر مزید / یک جوابی زان حوالیتان رسید
نی ولیکن یار ما زین آکهست / زانکه از دل سوی دل لابد رهست
پس ازان یاریکه امید شماست / از جواب نامه ره خالی چراست
صد نشانست از سرار و از جهار / لیک بس کن پرده زین در برمدار
باز رو تا قصهٔ آن دلق کول / کو بلا بر خویش آورد از فضول
پس وزیرش کفت ای حق راستین / بشنو از بندهٔ کمینه یک سخن
دلقک از ده بهر کاری آمدست / رای او کشت و پشیمانش شدست
ز آب و روغن کهنه را نو می کند / او بمسخرکی برون شوی می کند
غمد را بنمود و پنهان کرد تیغ / بایدافشردن مر او را بی دریغ
پسته را یا جوز را تا نشکنی / نی نماید دل نه بدهد روغنی
مشنو این دفع وی و فرهنک او / در نکر در ارتعاش و رنک او
کفت حق سیماهم فی وجههم / ز آنکه غمازست سیما و منم
این معاین هست ضد آن خبر / که بشر بسرشته آمد این بشر
کفت دلقک با فغان و با خروش / صاحبا در خون این مسکین مکوش
بس کمان و وهم آید در ضمیر / کان نباشد حق و صادق ای امیر
ان بعض الظن اثمست ای وزیر / نیست استم راست خاصه بر فقیر
شه نکیرد آنکه می رنجاندش / از چه کیرد آنکه می خنداندش
کفت صاحب پیش شه جاکیر شد / کاشف این مکر و این تزویر شد
کفت دلقک را سوی زندان برید / چاپلوس و زرق او را کم خرید
می زنیدش چون دهل اشکم تهی / تا دهل وار او دهد مان آکهی
تر و خشک و پر و تی باشد دهل / بانگ او آکه کند ما را ز کل

دیدی شه لعنت که سندن بو شتاب / شهره تشویش ایله ویردی اضطراب
بو قدر کار ایچون ای ناشسته رو / ویردک آتش بیشه زاره سوبسو
همچو خامان کیم چالوب طبل و علم / مدعای سالک فقر و عدم
شیخلک لافی جهانده قصد کار / کندین ایتمش بایزید روزکار
سالک اولمش واصل اولمش کندیدن / ایتمده دعوای نقل انجمن
خانهٔ داماد پر آشوب و شر / قوم دخترده ولیکن یوق خبر
سور کاه ولوله فوق المرام / شرطلر کیم بزدن اولدی هپ تمام
خانه لر کیم پاکیزه و آراسته / بو هوسدن هر نه وار پیراسته
او طرفدن کلدی بر پیغام یوق / هیچ کلمش داخی مرغ بام یوق
بو رسائلدن مزید اندر مزید / بر جواب اولدی او جانبدن مفید
یار مز لیکن دکل بوندن خبیر / قلبدن چون قلبه وار راه سیر
یاردن کیم وار امید جان و تن / یول نیچون خالی جواب نامه دن
جهر و سردن کرچه وار در یوز نشان / پرده یی بو دردن آچمه قیل نهان
قصهٔ دلقه رجوع ایتکیم او کول / کندیه اولدی بلا وضع فضول
پس وزیری دیدی اول فرخنده هوش / بر سوزم وار بن قولکدن ایله کوش
دلقک اولدی کار ایچون کویدن روان / نادم اولدی ایلدی رأیٔن نهان
کهنه یی مکر ندن ایتدی نونما / سخره ایله قصدی اولمقدر رها
تیغی پنهان ایتدی کوستردی غلاف / اکه لازمدر شکنجه بی خلاف
پسته و جوز اولمه مکسور اکر / روغن اولمز لب اولمز کارکر
کوش طوتمه دفع و کفت و کوینه / قیل نظر رعشه و رنک رویینه
ایتدی حق تصدیق سیما و وجوه / اولدی سیما چونکه غماز شکوه
بو معاینده که ضد در اول خبر / شر ایله اولدی سرشته بو بشر
دیدی دلقک ایلیوب افغان و زار / صاحبا خون فقیری ایتمه کار
چوق کمان و وهم اولور نقش ضمیر / کیم دکلدر حق و صادق ای امیر
ان بعض الظن اثم در ای وزیر / ظلمه نالایق خصوصا بو فقیر
شه قبول ایتمزانی رنجان اوله / رغبت ایلر اکه کیم خندان اوله
قول صاحب شاهه تأثیر ایلدی / قصد کشف مکر و تزویر ایلدی
دیدی اولسون دلقکه زندان مقر / چاپلوس و زرقنه یوق قدر نظر
ضرب اولنسون طبل خالی وش همان / تا که طبل آسا بزه قیلسون بیان
طبل اکر پر یا تهی یا خشک و تر / پس صدا سندن بزه وار در خبر

تا بگوید سر خود از اضطرار | انچنانکه گیرد این دلها قرار
چون طمأنینست صدق با فروغ | دل نیارامد بگفتار دروغ
کذب چون خس باشد و دل چون دهان | خس نگردد در دهان هرگز نهان
تا در و باشد زبانے میزند | تا بداتش از دهان بیرون کند
خاصه کاندر چشم افتد خس ز باد | چشم افتد در نم و بند و کشاد
ما پس این خس را زنیم اکنون لکد | تا دهان و چشم ازین خس وارهد
گفت دلقک ای ملک آهسته باش | روی حلم و مغفرت را کم خراش
تا بدین حد چیست تعجیل نقم | من نمی پرم بدست تو درم
آن ادب که باشد از بهر خدا | اندر ان مستعجلی نبود روا
وانچه باشد طبع و خشم عارضی | می شتابد تا نگردد مرتضی
ترسد ار آید رضا خشمش رود | انتقام و ذوق آن فایت شود
شهوت کاذب شتابد در طعام | خوف فوت ذوق هست آن خود سقام
اشتها صادق بود تأخیر به | تا گواریده شود آن بے گره
تو پی دفع بلایم میزنی | تا ببینی رخنه را بندش کنی
تا ازان رخنه برون ناید بلا | غیر آن رخنه بسی دارد قضا
چارهٔ دفع بلا نبود ستم | چاره احسان باشد و عفو و کرم
گفت الصدقة مرد للبلا | داو مرضاک بصدقة یا فتا
صدقه نبود سوختن درویش را | کور کردن چشم حلم اندیش را
گفت شه نیکوست خیر و موقعش | لیک چون خیری کنی در موضعش
موضع رخ شه نهی ویرانی است | موضع شه اسب هم نادانی است
در شریعت هم عطا هم زجر هست | شاه را صدر و فرس را درگهست
عدل چه بود وضع اندر موضعش | ظلم چه بود وضع در ناموقعش
نیست باطل هرچه یزدان آفرید | از غضب وز حلم وز نصح و مکید
خیر مطلق نیست زینها هیچ چیز | شر مطلق نیست زینها هیچ نیز
نفع و ضری هر یکی در موضعست | علم ازین رو واجبست و نافع است
ای بسا زجری که بر مسکین رود | در ثواب از نان و حلوا به بود
زانکه حلوا بی اوان صفرا کند | سیلیش از خبث مستنقا کند
سیلیی در وقت بر مسکین بزن | که رهاند آنش از گردن زدن
زخم در معنی فتد از خوی بد | چوب بر گرد او فتد نی بر نمد
بزم و زندان هست هر بهرام را | بزم مخلص را و زندان خام را

سویلیه تا رازنی بالاضطرار | شویله کیم ایده کوکللرده قرار
چونکه اطمئنان اولور صدقه فروغ | قلبی تسکین ایلمز قول دروغ
کذب خسدر قلب ایسه گویا دهان | خس دهان ایچره ایدا اولمز نهان
انده اولدقچه ایدوب ضرب زبان | ایلر اخراج ایله تخلیص دهان
باددن دوشسه خصوصا چشمه خس | دیده نمناک خللدر هر نفس
بو خسی ضرب ایلرز شمدی همان | تا بو خسدن پاک اوله چشم و دهان
دیدی دلقک کیم تأنی قیل شها | روی حلم و مغفرت بولسون بها
تا نه در بو حدده تعجیل نقم | ایلمم پرواز بن دستکده یم
اول ادب کیم اوله تأدیب خدا | انده استعجال اولمز خود روا
اولکه خشم عارضی اولدی اکا | باعث تعجیل فوت ایلر رضا
خوف ایدر گلسه رضا خشمی گیدر | فوت ذوق انتقامی درک ایدر
شهوت کاذب ایدر حرص طعام | خوف فوت ذوق ایچنده خود سقام
اشتها صادق ایسه تأخیری خیر | تا گوارا اوله اول بی ضر و ضیر
ضرب ایله قصدک بنی دفع بلا | گوردیگک اول رخنه مسدود اوله تا
اولمیه اول رخنه دن داخل بلا | لیک بوندن غیری چوق وار در قضا
چارهٔ دفع بلا اولمز ستم | چاره سی احسان ایله عفو و کرم
کیم تصدقدر دیدی رد بلا | قیل تصدق ایله مرضایه دوا
پس تصدق اولمدی درویشه زور | چشم حلمی ایلمک ظلم ایله کور
دیدی شه ممدوح خیرک موقعی | لیک خیرک لازم اولدی موضعی
رخ یرینه شاهی وضع ایتمک عبث | اسب اولور موضع شهده پیل حدث
ایلدی زجر و عطا شرع مبین | شاه صدر اوزره فرس درگه نشین
عدل اولور وضع محلی ریب و شک | ظلم غیر موضعه وضع ایلمک
هر نه خلق ایتدی خدا باطل دگل | یا غضب یا حلم و نصح و قید دل
بیل دگلدر خیر مطلق بو خصال | شر مطلق هم دگل بی قیل و قال
هر برنده موضعنده خیر و شر | پس بو یوزدن علم اولور مرغوبتر
ای نیچه زجر اولدی مسکینه روا | نان و حلوادن اولور انفع اکا
چونکه حلوا وقت اولور صفرا اولور | اکه سیله خبثدن ابرا اولور
سیله مسکینه روادر اول زمان | کیم اکا قتل اولمدن اوله امان
ضرب اولور معنیده ضرب خوی بد | چوبه گرد اولدی سزا نه نمد
بزم و زندان اولدی مشهور انام | بزم مخلصدر سزا زندانه خام

شق باید ریش را مرهم کنی
چرک را در ریش مستحکم کنی

تا خورد مر لحم را در زیر آن
نیم سودی باشد و پنجه زیان

گفت دلقک من نمیگویم گذار
من همی گویم تحری بیار

هین ره صبر و تأنی در مبند
صبر کن اندیشه میکن روز چند

در تأنی بر یقینی بر زنی
گوشمال من بایقانی کنی

در روش یمشی مکبا خود چرا
چون همی شاید شدن در استوا

مشورت کن با گروه صالحان
بر پیمبر امر شاورهم بدان

امرهم شوری برای این بود
کز تشاور سهو و کژ کمتر رود

این خردها چون مصابیح انورست
بیست مصباح از یکی روشنترست

بو که مصباحی فتد اندر میان
مشتعل گشته ز نور آسمان

غیرت حق پردهٔ انگیخته است
سفلی و علوی بهم آمیخته است

گفت سیروا می طلب اندر جهان
بخت و روزی را همی کن امتحان

در مجالس میطلب اندر عقول
آنچنان عقلی که بود اندر رسول

زانکه میراث از رسول آنست و بس
کو ببیند غیبها از پیش و پس

در بصرها میطلب هم آن بصر
که نتاند شرح آن این مختصر

بهر این کردست منع آن باشکوه
از ترهب وز شدن خلوت بکوه

تا نگردد فوت این نوع التقا
کان نظر بختست و اکسیر بقا

در میان صالحان یک اصلحیست
بر سر توقیعش از سلطان صحیست

کان دعا شد با اجابت مقترن
کفو او نبود کبار انس و جن

در مری اش آنکه حلو و حامض است
حجت ایشان بر حق داحض است

که چو ما او را بخود افراشتیم
عذر و حجت از میان برداشتیم

قبله را چون کرد دست حق عیان
پس تحری بعد ازین مردود دان

هین بگردان از تحری رو و سر
که پدید آید معاد و مستقر

یکزمان زین قبله گر ذاهل شوی
سخرهٔ هر قبلهٔ باطل شوی

چون شوی تمییزده را ناسپاس
بجهد از تو خطرت قبله شناس

گر ازین انبار خواهی بر و بر
نیم ساعت هم ز همدردان مبر

کاندران دم که ببری زین معین
مبتلا گردی تو با بئس القرین

شق گرکدر ریشه مرهم ایده سن
چرک ایله اول ریشی محکم ایده سن

تا یه التنده اول لحمی نهان
نیم سود اما اولور اللی زیان

دیدی دلقک عزم فسخ ایله دیسم
قولم اول ایله تحری لاجرم

قیل تأنی صبر و حلمی پیشه قیل
صبر ایدوب برایکی کون اندیشه قیل

گوشمالم ایله ایقانه رهین
چون تأنیده اولور حاصل یقین

پس نیچون مشی مکبه اقتدا
استوا ایکن سلوک اهتدا

صالحین ایله گرکدر مشورت
مشورت اولدی نبی یه مصلحت

امرهم شوری انکچون اولدی پهل
مشورتده نادر اولدی سهو دل

شمعلر در بو عقول پر ضیا
بردن البته یکرمی روشنا

بلکه بر شمع اول شموع اچنده پهل
اوله نور آسمانده مشتعل

غیرت حق پرده کش اولدی مدام
مختلط در سفلی و علوی تمام

دیدی سیروا اول طلبکار جهان
قسمت و بختک مدام ایت امتحان

اول مجالسده طلبکار عقول
اویله عقل اما که موروث رسول

چونکه میراث رسول اول اولدی پس
اول بصیر اولدی غیوبه پیش و پس

اولدی ابصار ایچره مطلب اول بصر
کیم آنی شرح ایده مز بو مختصر

انکچون اولدی نهی مصطفی
خلوت کوه و ترهبدن سکا

تا انکله ایتمیه فوت لقا
اول نظر در بخت و اکسیر بقا

صالحین اچنده بر اصلح اولور
شاهدن توقیعی اوزره صح اولور

اول دعا اولدی قبوله مقترن
انکه کفو اولمز کبار انس و جن

حلو و حامض اولکه ایلر اشتباه
حجتی باطل اولور عند الاله

بزدن اکا زیب و کان مدفوعدر
عذر و حجت اورته دن مرفوعدر

دست حق چون قبله یی ایتدی عیان
پس تحری بعد ازین مردود جان

قیل تحریدن رجوع روی و سر
ظاهر اولدی چون معاد و مستقر

بر زمان بو قبله دن ایتسک ذهول
قبلهٔ باطل دخی ایتمز قبول

اهل تمییزه چو یوق سنده سپاس
سندن استنکاف ایدر قبله شناس

استر ایسک بر و برانباردن
نیم ساعت ترک همدرد ایتمه سن

کیم او دم کیم ایده سن ترک معین
مبتلا ایلر سنی سوء قرین

حکایت تعلق موش با چغز و بستن پای هر دو بر رشتهٔ دراز و برکشیدن زاغ موش را بر هوا و معلق شدن چغز و نالیدن او و پشیمانی او از تعلق با غیر جنس

بر فاره نک قورباغا ایله تعلقی اولوب کلدیکن اخبار اچون ایکیسی پیله ایاقلرینه رشتهٔ دراز باغلدقلری و بر زاغ موشی صید ایله بر هوا ایتدکده قورباغا دخی معلق اولدیغی وقت نالان و خلاف

دباجنس خودناساختن

از قضا موشی و چغزی باوفا / بر لب جو گشته بودند آشنا
هر دو تن مربوط میقاتی شدند / هر صباحی گوشهٔ می آمدند
نرد دل باهم گرمی باختند / از وساوس سینه می پرداختند
هر دو را دل از تلاقی متسع / همدگر را قصه خوان و مستمع
رازگویان بازبان و بی زبان / الجماعه رحمه را تأویل دان
آن اسر چون جفت آن شاد آمدی / پنج ساله قصه اش یاد آمدی
جوش نطق از دل نشان دوستیست / بستگیٔ نطق از بی الفتیست
دل که دلبر دید کی ماند ترش / بلبلی گل دید کی ماند خمش
ماهیٔ بریان ز آسیب خضر / زنده شد در بحر گشت او مستقر
یار چون با یار خود بنشسته شد / صد هزاران لوح سر دانسته شد
لوح محفوظیست پیشانیٔ یار / راز کونینش نماید آشکار
هادیٔ راهست یار اندر قدوم / مصطفی زین گفت اصحابی نجوم
نجم اندر ریگ و دریا رهنماست / چشم اندر نجم نه کو مقتداست
چشم را با روی او میدار جفت / گرد منگیزان ز راه بحث و گفت
زانکه گردد نجم پنهان زان غبار / چشم بهتر از زبان با عثار
تا بگوید او که وحیستش شعار / کان نشاند گرد و ننگیزد غبار
چون شد آدم مظهر وحی و وداد / ناطقهٔ او علم الاسما گشاد
نام هر چیزی چنانکه هست آن / از صحیفهٔ دل روی گشتش زبان
فاش میگفتی زبان از رؤیتش / جمله را خاصیت و ماهیتش
آنچنان نامی که اشیا را سزد / نی چنانکه حیز را خوانند اسد
نوح نهصد سال در راه سوی / بود هر روزیش تذکیر نوی
لعل او گویا ز یاقوت القلوب / نی رساله خوانده نی قوت القلوب
وعظ را ناموخته هیچ از شروح / بلکه ینبوع کشوف و شرح روح
زان میی کان می چو نوشیده شود / آب نطق از گنگ جوشیده شود
طفل نوزاده شود حبر فصیح / حکمت بالغ بخواند چون مسیح
از کهی که یافت زان می خوش لبی / صد غزل آموخت داود نبی
جمله مرغان ترک کرده چیک چیک / همزبان و یار داود ملیک
چه عجب گر مرغ گردد مست او / چون شنود آهن ندای دست او
صرصری بر عاد قتالی شده / مر سلیمان را چو حمالی شده

جنس ایله تعلقدن پشیمان اولدیغیدر

موش ایله بر چغز با حکم قضا / اولدیلر ایرمق یاننده آشنا
ایکیسی مربوط میقات اولدیلر / کیم گلوردی گوشه سندن هر سحر
اولدیلر بازیچه ساز نرد دل / بر برینه یار اولوب بی غش و غل
دللری شوق لقادن متسع / بر برینه قصه خوان و مستمع
بازبان و بی زبان اسرارگو / الجماعه رحمته تأویلی بو
بر بره گلسه اولورلر ایدی شاد / پنج ساله قصه لر اولمقده یاد
جوش نطق دل محبتدن اولور / نطق اولورسه بسته وحشتدن اولور
اولکه دلبر گوردی قالمز ترش رو / گل گوررسه بلبل ایلر های وهو
ماهی بریانی خضر ایله قران / ایتدی احیا ایلدی بحری مکان
یار چونکه یار ایله مألوف اولور / صد هزاران سر دل معروف اولور
لوح محفوظ اولدی پیشانیٔ یار / اولدی انده راز کونین آشکار
هادیٔ راه اولدی یار ایتسه قدوم / باعث اولدر دیدی اصحابه نجوم
بحر و برده کوکب اولدی رهنما / نجمی منظور ایتکه اولدر مقتدا
رویته طوت چشمی قیل توجیه بال / اولمه گرد انگیز راه قیل و قال
نجم اولور زیرا که مستور غبار / دیده خوشدر کیم زبانده وار عثار
سویلر اول کیم اکه وحی اوله شعار / دفع گرد ایلر قوپارمز اول غبار
آدم اولدی مظهر وحی کمال / نطق اولدی علم الاسمایه دال
اسمی هر شیئک وعلی وفق الوقوع / ایتدی قلبندن لساندن طلوع
کیم لسان اثبات ایدردی رؤیتن / جمله نک خاصیت و ماهیتن
جمله اشیایه مناسب ایدی نام / ایتمدی شیری جبانه وصف تام
منهج حقده طقوز یوز سال نوح / ایتدی هر گون وعظ ایله نشر فتوح
لعلی گویا اولدی یاقوت قلوب / نه رسائل خوان نه خود قوت القلوب
اولمدی وعظنده تعلیم شروح / بلکه ینبوع کشوف و شرح روح
اول میدن مست کیم نوش ایلیه / دلسز اولسه نطق ایله جوش ایلیه
طفل نوزاده اولور حبر فصیح / نشر حکمت ایده مانند مسیح
کوه کیم اول میدن اولدی طرابی / اولدی هم آهنگ داود نبی
جمله مرغان ایتدیلر ترک چیک چیک / اولدیلر الحان داوده شریک
قوش عجب اولمز که اندن ایده جوش / چون ندای دستن آهن ایتدی گوش
باد قوم عادی کیم قتال ایدی / اول سلیمانه همان حمال ایدی

صرصري مي برد بر سر تخت شاه   هر صباح وهر مسا يكماهه راه
هم شده حمال وهم جاسوس او   كفت غايب را كنان محسوس او
باد دم كه كفت غايب يافتي   سوي كوش آن ملك بشتافتي
كه فلاني اينچنين كفت اين زمان   اي سليمان مه صاحب قران

ايلدي باشن اوزره نقل تختكاه   هر صباح وهر مسا يكماهه راه
هم اكا حمال وهم جاسوس ايدي   غائبك قولي اكا محسوس ايدي
غائبك قولن پيلوب باد نفس   اول شهنشاهه ايردي كوش رس
كيم فلان كس بويله ديدي بو زمان   اي سليمان اي شه صاحب قران

تدبير كردن موش با جغز كه من نمي توانم بر تو آمدن بوقت حاجت در آب ميان ما وصلتي بايد كه چون من بر لب جو آيم ترا توانم خبر كردن و تو چون بر سر سوراخ موش خانه آيي مرا تواني خبر كردن الى اخره

موشك جغز ايله تدبير ايتديكيدر وقت حاجتده سكا وارمغه امكان يوقدر مابينمزده واسطهٔ وصلت اولور برنسنه اولسه كه بن لب جويه واردقده سكا خبر ممكن اوله سندخي سوراخه كلدكده بكا اخباره امكان اوله بوكا برچاره كركدر ديدي

اين سخن پايان ندارد كفت موش   جغز را روزي كه اي مصباح هوش
وقتها خواهم كه كويم با تو راز   تو درون آب داري تركتاز
بر لب جو من ترا نعره زنان   نشنوي در آب نالهٔ عاشقان
من درين وقت معين اي دلير   مي نكردم از محاكات تو سير
پنج وقت آمد نماز رهنمون   عاشقانرا في صلوة دائمون
ني بپنج آرام كيرد آن خمار   كاندران سرهاست نه پانصد هزار
نيست زرغبا وظيفهٔ عاشقان   سخت مستسقيست جان صادقان
نيست زرغبا وظيفهٔ ماهيان   زانكه بي دريا ندارند انس جان
آب اين دريا كه هايل بقعه ايست   با خمار ماهيان خود جرعه ايست
يكدم هجران بر عاشق چو سال   وصل سالي متصل پيشش خيال
عشق مستسقيست مستسقي طلب   در پي هم اين و آن چون روز و شب
روز بر شب عاشقست و مضطر است   چون ببيني شب برو عاشقتر است
نيستشان از جست وجو يكلحظه ايست   از پي همشان يكي دم ايست نيست
اين كرفته پاي آن كوش اين   اين بدان مدهوش و آن بيهوش اين
در دل معشوق جمله عاشقست   در دل عذرا هميشه وامقست
در دل عاشق بجز معشوق نيست   در ميانشان فارق و مفروق نيست
بر يكي اشتر بود اين دو درا   پس چه زرغبا بكنجد آن دو را
هيچ كس با خويش زرغبا نمود   هيچ كس با خود بنوبت يا ربود
ان يكي ني كه عقلش فهم كرد   فهم اين موقوف شد بر مرك مرد
ور بعقل ادراك اين ممكن بدي   قهر نفس از بهر چه واجب شدي
با چنان رحمت كه دارد شاه هش   بي ضرورت چون بكويد نفس كش

بو سوزك پاياني يوقدر ديدي موش   جغزا ايچون بركونكه اي فخر وحوش
استرم چوقدن سكا عرض اوله راز   سن درون آب جوده خانه ساز
بن لب جوده سكا نعره زنان   ساكه نامسموع آب ايچره فغان
اول معين وقت ايچنده باكه بيل   اولمق اولمز صحبتكدن سير دل
پنج وقت اولدي نماز صبح وشام   ليك عشاقك صلوتي بر دوام
پنج ايله تسكين اولنمز اول خمار   باشلر ايله اوله نيچه صد هزار
امر زرغباده خارج عاشقان   تشنه در غايتده جان صادقان
صانمه زرغباده داخل ماهيان   چونكه بي بحر انلر ايلر ترك جان
آب دريا كرچه اولدي هولناك   جرعه در ماهيلره بي وهم وباك
بردم هجران اولور عشاقه سال   وصل سال متصل اكا خيال
عشق مستسقي ومستسقي طلب   بربرين تعقيب ايدر چون روز و شب
عاشق مضطر شب دیجور و روز   روزه هم شب عاشق حسرت فروز
جست وجودن بربرين خالي دكل   بربرينه در پي انلر متصل
بربرينه پاي دار وكوش كير   اول بوكا مدهوش بو اكا اسير
قلب معشوق ايچره عاشقدر مدام   خاطر عذراده وامقدر مدام
عاشقك قلبنده معشوق اولدي بس   انلرك بيننده يوق تفريق كس
برشترده اولديلر ايكي درا   نيچه زرغبا اولور ممكن اكا
كنديه هيچ كمسه زرغبا دينز   كنديه نوبتله ياري ايلمز
عقل ايده فهم اويله بر برلك دكل   فهمي موت مرده موقوف اولدي بيل
عقل ايله ادراكي ممكن اولسه كر   نفسي قهر ايتمكدن ايجاب ايدر
ارحم ورحمان ايكن ديرمي آله   بي ضرورت نفسكي ايله تباه

مبالغه کردن موش در لابه و زاری و وصلت جستن از جغز آبی

گفت ای یار عزیز مهرکار — من ندارم بی رخت یکدم قرار
روز نور و مکسب و تابم توی — شب قرار و سلوت و خوابم توی
از مروت باشد ار شادم کنی — وقت و بیوقت از کرم یادم کنی
در شبانروزی وظیفهٔ چاشتگاه — راتبه کردی وصال ای نیکخواه
من بدین یکبار قانع نیستم — در هوایت طرفه انسانیستم
پانصد استسقاستم اندر جگر — با هر استسقا قرین جوع البقر
بی نیازی از غم من ای امیر — ده زکات جاه و بنگر بر فقیر
این فقیر بی ادب نادرخوراست — لیک لطف عام تو زان برترست
می نجوید لطف عام تو سند — آفتابی بر حدثها میزند
نور او را زان زیانی نامده — وان حدث از خشکیٔ هیزم شده
تا حدث در گلخنی شد نور یافت — بر در و دیوار حمامی بتافت
بود آلایش شد آرایش کنون — چون برو برخواند خورشید آن فسون
شمس هم معدهٔ زمین را گرم کرد — تا زمین باقی حدثها را بخورد
جزو خاکی گشت و رست از وی نبات — هکذا یمحو الاله السیئات
با حدث کو بدترین است این کند — کش نبات و نرگس و نسرین کند
تا بنسرین مناسک در وفا — حق چه بخشد در جزا و در عطا
چون خبیثانرا چنین خلعت دهد — طیبین را تا چه بخشد در رصد
آن دهد حق شان که لاعین رأت — که نگنجد در زبان و در لغت
ما کییم این را بیا ای یار من — روز من روشن کن از خلق حسن
منگر اندر زشتی و مکروهیم — که ز پر زهری چو مار کوهیم
ای که من زشت و خصالم جمله زشت — چون شوم گل چون مرا او خار کشت
نوبهار حسن گل ده خار را — زینت طاوس ده این مار را
در کمال زشتیم من منتهی — لطف تو در فضل و در فن منتهی
حاجت این منتهی زان منتهی — تو بر آرای حسرت سرو سهی
چون بمیرم فضل تو خواهد گریست — از کرم گرچه ز حاجت او بریست
بر سر گورم بسی خواهد نشست — خواهد از چشم لطیفش اشک جست
نوحه خواهد کرد بر محرومیم — چشم خواهد بست از مظلومیم
اندکی زان لطفها اکنون بکن — حلقهٔ در گوش من کن زان سخن
انچه خواهی گفت تو با خاک من — برفشان بر مدرک غمناک من

موشک طلب وصلتده جغزه لابه و زاریده مبالغه ایتدیکیدر

دیدی ای یار عزیز مهرکار — بردم ایتمم گورمسم رویک قرار
باکه گوندز کسب نور و تابسن — گیجه آرام و قرار و خوابسن
بو مروتدر بنی شاد ایده سن — گاه و بیگه لطفله یاد ایده سن
گیجه ده گوندزده رسم چاشتگاه — ایلدک مرسوم وصل ای نیکخواه
بن ایسه بر دفعه یه قانع دکل — دل هوای وصلتکده متصل
بشیوز استسقا ایله پرخون جگر — هر بر استسقاده صد جوع البقر
بیخبرسن سن غممدن ای امیر — قیل زکات جاهی ابلاغ فقیر
بو فقیر بی ادبدر گرچه دون — لیک اندن لطف عامکدر فزون
لطف عامک بی سند ایلر ظهور — آفتاب احداثه ایلر نشر نور
نوره یوقدر انک اندن زیان — اول حدث خشکیٔ هیزمدن عیان
حصه یاب پرتو گلخن اولور — جانب حمامه تاب افکن اولور
گرچه آلایشدر آرایش اکا — اولدی افسون خوانی شمس ضحا
شمس ایدر هم معدهٔ ارضی سخین — کیم تناول ایلر احداثی زمین
جزء خاک اولدی بتوب اندن نبات — پس اولور محو الهی سیئات
بد ایکن احداثی تزیین ایدر — کیم نبات و نرگس و نسرین ایدر
گور که نسرین عباداته خدا — پس نه بخش فیض ایدر روز جزا
چون خبیثانه ویره بو خلعتی — طیبینه گور عطا و رحمتی
انلره حقک عطاسن شویله بل — وصفه صیغمز یعنی گوز گورمش دکل
بز کیمز اندیشه قیل ای یار سن — روزم ایله روشن خلق حسن
اکه باقمه زشت ایسم مکروه ایسم — زهر ایله مانند مار کوه ایسم
زشت ایسم بن خصلتم زشت ایسه هم — اول بنی خار ایتدی بن گل اوله مم
نوبهار حسن گل ویر خاره سن — زینت طاوس ویر بو ماره سن
بنده زشتی و خطایی عد و حد — سنده احسان و عطا بیحد و عد
حاجتن بو منتهینک قیل قضا — ایله سن اول منتهادن چوق عطا
بن اولنجه باکه فضلک گریه ساز — گرچه حاجتدن گرمدر بی نیاز
قبرم اوستنده ایدوب اکثر مکان — اشک اولور چشم لطیفندن روان
ایتدیرر چوق نوحه محرومیتم — چشمن ایلر بسته مظلومیتم
شمدی اول الطافدن ایله براز — حلقه دار ایت گوشم ای یار اعز
انی کیم سویلرسن اول دم خاکمه — شمدی گوش ایتدیر دل غمناکمه

لابه کردن موش مر جغز را که بهانه میندیش و در نسیه مینداز انجاح این حاجت مرا که فی التأخیر آفات وصوفی ابن الوقت وابن دست از دامن پدر باز ندارد واب مشفق صوفی که وقتست اورا بنکرش بفردا محتاج نکرداند چندانش مستغرق دارد در کلزار سریع الحسابئ خویش نی چون عوام منتظر مستقبل باشد نهری باشد نه دهری که لا صباح عند الله ولا مساء ماضی ومستقبل وازل وابد آنجا نباشد آدم سابق ودجال مسبوق نباشد که این رسوم در خطهٔ عقل جزویست وروح حیوانی در عالم لامکان ولازمان این رسوم نباشد پس او ابن وقتست که لایفهم منه الا نفی تفرقة الازمنه چنانکه ان الله واحد فهم شود نفی دویی نه حقیقت واحدی

موشنک جغزه بهانه اندیشه ونسیه کیش اولوب انجاح مرامیمده تعلیق فردا ایتمه که فی التأخیر آفات وصوفی ابن الوقت دینلمشدر دستم دامنکدن منفک اولمز صوفینک اب مشفقی که وقت حالیدر انتظار ایله فردایه محتاج ایلمیوب کندی کلزار سریع الحسابنده مستغرق آمال ایلر یوخسه عوام ناس کبی مستقبله منتظر اولمز نهری اولور ودهری دکل که لا صباح عند الله ولا مساء انده ماضی ومستقبل وابد وازل اولمز وآدم سابق ودجال مسبوق اولمز که رسوم مذکوره خطهٔ عقل جزئی وروح حیوانیده در لامکان ولازمان عالمنده بو رسوم اولمز پس اول بر وقتدر که اندن فهم اولنمز الا نفی تفرقهٔ ازمنه فهم اولنور شویله که ان الله واحد مفهومنده نفی شرکت فهم اولنور یوخسه حقیقت واحدیت دکل

صوفئی را کفت خواجهٔ سیم پاش   ای قدمهای ترا جانم فراش

یک درم خواهی تو امروز ای شهم   یا که فردا چاشتگاهی سه درم

کفت دی نیم درم راضی ترم   زانکه امروز این وفردا صد درم

سیلئ نقد از عطای نسیه به   نک قفا پشت کشیدم نقد ده

خاصه آن سیلی که از دست تواست   که قفا و سیلیش مست تواست

هین بیا ای شادئ جان وجهان   خوش غنیمت دار نقد این زمان

در مدزد آن روی مه از شبروان   سرکش زین جوی ای آب روان

تا لب جو خندد از ماء معین   لب لب جو سر برآرد یاسمین

چون ببینی برلب جو سبزه مست   پس بدان از دور کانجا آب هست

کفت سیماهم وجوه کردکار   که بود غماز باران سبزه زار

کر ببارد شب نبیند هیچ کس   که بود در خواب هر نفس ونفس

تازکئ هر کلستان جمیل   هست بر باران پنهانی دلیل

ای اخی من خاکیم تو آبیی   لیک شاه رحمت و وهابیی

انچنان کن از عطا واز قسم   که که و بیکه بخدمت میرسم

برلب جو من بجان می خوانمت   می نبینم از اجابت مرحمت

آمدن در آب بر من بسته شد   زانکه ترکیبم زخاکی رسته شد

یا رسولی یا نشانی کن مدد   تا ترا از بانک من آکه کند

بحث کردند اندرین کار آن دو یار   آخر این بحث آمد قرار

که بدست آرند یک رشتهٔ دراز   تا ز جذب رشته کردد کشف راز

دیدی برصوفی یه شخص سیم پاش   ای سنک اقدامکه جانم فراش

درهم واحد سکا خوشمی بودم   ضحوهٔ فردا ده یا خود اوچ درم

دیدی نصف درهمه دون راضیم   کیم بو کون براوله فردا یوز درم

نقد سله خوش عطای نسیه دن   نقدی کورطوتدم قفامی اشته بن

باخصوص اول سله دستکدن سنک   هم قفا داری بومستکدن سنک

کل بری ای جان جان وصد جهان   سن غنیمت بیل بو نقدی بو زمان

ماه رویک شبروان دن ایتمه دور   جویدن سرچکمه ای آب طهور

تالب جودن اوله اول آب معین   فیض بخش وردو سرو و یاسمین

چون لب جویی کوررسن سبزه زار   دوردن بیل انده آب ایتمش قرار

دیدی سیماهم وجوه کردکار   پس اولور غماز باران سبزه زار

کیجه یغمور اولسه کورمز شیخ وشاب   کیم نفوس اولوقت اولور مشغول خواب

تازه وتر هر کلستان جمیل   اولدی باران نهانی یه دلیل

ای اخی بن خاکده سن آبده   رحمتک افزوندر ولی هر بابده

قیل عطادن اویله برلطف وکرم   کاه وبیکه خدمته واصل اولم

بن لب جوده مدد خواه وصال   ساکه اسماع ندایه یوق مجال

باکه کلمک آبده ممکن دکل   چونکه ترکیبمده واردر آب وکل

بررسول ایله مدد یا برنشان   تاکه بندن اوله دعوت رسان

ایتدیلر بوایشده بحث اول ایکی یار   اخر اول بحث ایلدی بویله قرار

رشته پیدا ایده لر اما دراز   رشته یی جذب ایله ایده کشف راز

یکسری برپای این بندهٔ دوتو … بست باید دیگرش برپای تو
تا بهم آییم زین فن ما دوتن … اندر آمیزیم چون جان با بدن
هست تن چون ریسمان برپای جان … می کشاند بر زمینش زاسمان
جغز جان در آب خواب بیهشی … رسته از موش تن آید در خوشی
موش تن زان ریسمان بازش کشد … چند تلخی زین کشش جان می چشد
گر نبودی جذب موش گنده مغز … عیشها کردی درون آب جغز
باقیش چون روز برخیزی زخواب … بشنوی از نور بخشش آفتاب
یک سر رشته گره برپای من … وان سر دیگر تو برپا عقده زن
تا توانم من درین خشکی کشید … مر ترا آنک شد سر رشته پدید
تلخ آمد بر دل جغز این حدیث … که مرا در عقده آرد این خبیث
هر کراهت در دل مرد بهی … چون در آید ز آفتی نبود تهی
وصف حق دان آن فراست را نه وهم … نور دل از لوح کل کردست فهم
امتناع پیل از سیران به بیت … با جد آن پیلبان و بانگ هیت
جانب کعبه نرفتی پای پیل … با همه لت نی کثیر و نی قلیل
گفتیی خود خشک شد پاهای او … یا بمرد آن جان صول افزای او
چونکه گردندی سرش سوی یمن … پیل نرصد اسبه کشتی گام زن
حس پیل از زخم غیب آگاه بود … چون بود حس ولی با ورود
نی که یعقوب نبی آن پاک خو … بهر یوسف با همه اخوان او
از پدر چون خواستندش دادران … تا برندش سوی صحرا یکزمان
جمله گفتندش میندیش از ضرر … یک دو روزش مهلتی ده ای پدر
که چرا ما را نمیداری امین … یوسف خود را بسیران وظعین
تا بهم در مرجها بازی کنیم … ما درین دعوت امین و محسنیم
گفت این دانم که نقلش از برم … می فروزد در دلم درد و سقم
این دلم هرگز نمیگوید دروغ … که زنور عرش دارد دل فروغ
آن دلیل قاطعی بد بر فساد … وز قضا آنرا نکرد او اعتداد
در گذشت از وی نشانی آنچنان … که قضا در فلسفه بود از زمان
این عجب نبود که کور افتد بچاه … بوالعجب افتادن بینای راه
این قضا را گونه گون تصریفهاست … چشم بندش یفعل الله ما یشاست
هم بداند هم نداند دل فنش … موم گردد بهر این مهر آهنش
گوییا دل گویدی که میل او … چون درین شد هرچه افتد باش گو

براوجنده پای بنده اوله بند … اول براوجده پای یار دلپسند
ایکیمز جمع ایده بو فرخنده فن … اختلاط اوله مثال جان وتن
اولدی پای جانه بو تن ریسمان … گیم چکر ارضه خلاف آسمان
جغز جان آب ایچره درخواب فراغ … موش تندن رسته آسوده دماغ
رشته کش اولدینه چون موش تن … جان اولور تلخابه کش اول جذبه دن
اولمسیدی جذب موش شوره مغز … آب ایچنده عیش و نوش ایلردی جغز
باقیسین فارغ اولنجه خوابدن … گوش ایدرسن مهر عالمتابدن
رشته بی بند ایلیم پایمده بن … اول یکاسن پایکه اول عقده زن
چکمکه قادر اولم خشک ایچره تا … جذب سر رشته عیان اوله سکا
تلخی دل اولدی جغزه بو حدیث … دیدی معقود اولدیغم استر خبیث
هر کراهت کیم ایده قلبه اثر … اول تهی اولمز سکا بندن خبر
وصف حق در اول فراست صانمه وهم … لوح کلدن نور قلب ایتمکده فهم
امتناع عزم بیت ایلردی فیل … پیلبان ایتدکجه ضرب ایله دلیل
پای فیلک کعبه یه کیتمز ایدی … گورمشیکن زخم و ضرب زایدی
دیرایدک خشک اولدی انده پایلر … اولدی یا خود قالمدی جاندن اثر
اولسه لر زهاده سمت یمن … فیل اولوردی تیز رو یوز اسبدن
حس فیل آگاه اولنجه غیبدن … پس ندر حس ولی فکر ایله سن
قصهٔ معلومه یعقوب نبی … یوسفی چون جمله اخوان غبی
طالب اولدیلر پدردن ناگهان … بالمعیه گشت صحرایه همان
دیدیلر هیچ ایلمه فکر ضرر … برایکی گون ویر اجازت ای پدر
طوتمیورسن بیزی سن نیچون امین … یوسفکله ایده لم صحرا گزین
ایده لم گلگشت ایله بازیچه بز … کیم آنی حفظه امین و محسنز
دیدی یانمدن گیدرسه اول اگر … قلبم ایلر دقفهٔ درد و کدر
ایلمز قلبم بنم هرگز خلاف … نور عرشک لمحه سیدر قلب صاف
اول دلیل قاطع ایدی اول محل … ایلدی امّا قضا منع عمل
گرچه انده ظاهر اولمشدی نشان … حکمتی لیکن قضا ایتدی نهان
چاهه کیم اعمی دوشه اولمز عجب … اعجبی دوشمک بصیر منتخب
گونه گونه اولدی تصریف قضا … چشمبندی یفعل الله ما یشا
هم بیلورهم بیلمز اول رازی بو دل … موم اولور اول مهره آهن متصل
دیرگوگل کیم چون آنک میلی اکا … هر نکیم واقع اولورسه ویر رضا

خویش راهم زین معقل میکند
در عقالش جان معقل میکند

کر شود مات اندرین آن بو العلا
آن نباشد مات باشد ابتلا

یک بلا از صد بلاأش وا خرد
یک هبوطش بر تعارجها برد

خام شوخی که رهانیدش مدام
از خمار صد هزاران زشت خام

عاقبت او پخته و استاد شد
جست از رق جهان و آزاد شد

از شراب لایزالی کشت مست
شد ممیز از خلایق باز رست

زاعتقاد سست پر تقلید شان
وز خیال دیدهٔ بی دید شان

ای عجب چه فن زند ادراکشان
پیش جزر و مد تجر بی نشان

زان بیابان آن عمارتها رسید
ملک و شاهی و وزارتها رسید

زان بیابان عدم مشتاق شوق
میرسند اندر شهادت جوق جوق

کاروان بر کاروان زین بادیه
میرسد در هر مسا و غادیه

آید و گیرد وثاق ما کرو
که رسیدم نوبت ما شد تورو

چون پسر چشم خرد را بر کشاد
زود با بار رخت بر کردون نهاد

جادهٔ شاهست آن زین سو روان
وان از آن سو صادران و واردان

نیک بنکر ما نشسته می رویم
می نبینی قاصد جای نویم

بهر حالی می نکیری رأس مال
بلکه از بهر غرضها در مآل

پس مسافر آن بود ای ره پرست
که مسیر و روش در مستقبل است

همچنان کز پردهٔ دل بی کلال
دمبدم در میرسد خیل خیال

کر نه تصویرات از یک مغرسند
در پی هم سوی دل چون میرسند

جوق جوق اسپاه تصویرات ما
سوی چشمهٔ دل شتابان از ظما

جرّها پر میکنند و میروند
دائما پیدا و پنهان می شوند

فکرها را اختران چرخ دان
دایر اندر چرخ دیکر آسمان

سعد دیدی شکر کن ایثار کن
نحس دیدی صدقه و استغفار کن

ما کییم این را بیا ای شاه من
طالعم مقبل کن و چرخی بزن

روح را تابان کن از انوار ماه
که ز آسیب ذنب شد جان سیاه

از خیال و وهم و ظن بازش رهان
از چه و جور رسن بازش رهان

تا ز دلداری خوب تو دلی
پر بر آرد بر پرد ز آب و کلی

ای عزیز مصر و در پیمان درست
یوسف مظلوم در زندان تست

در خلاص او یکی خوابی ببین
زود کالله یحب المحسنین

هفت گاو لاغری پر کزند
هفت گاو فربهش را میخورند

کندینی بوندن معقل کوسترر
جان عقالنده معقل کوسترر

انده مات اولسه اکر اول بو العلا
اول دکلدر مات که اولدی ابتلا

بر بلاسی یوز بلاسندن پناه
بر هبوطیدر نیچه معراجه راه

خام بر شوخی رها ایلر مدام
بیک خمارندن که اولدی زشت خام

عاقبت اول پخته و استاد اولور
رق عالمدن رها آزاد اولور

اولدی چون مست شراب لایزال
بولدی تمییز خلایقده کمال

انلرک سست اعتقادندن بری
هم خیال ناسدادندن بری

انلرک ادراکنه یوق انده شان
اولدی جزر و مد تجر بی نشان

اول بیابان عمارتلر کلور
ملک و شاهی و وزارتلر کلور

اول بیابان عدمدن فوج فوج
اولمده ظاهر شهادتده چو موج

اول فضادن کاروان بر کاروان
کلمده صبح و مساده رهروان

بر برینه خانه لر اولدی کرو
کیم کلن کتمکده نوبت نو بنو

چشم عقلن چون کشاد ایلده پسر
نقل رخت ایله شتاب ایلر پدر

شاهراه اولدر بو جانبدن روان
صادر و وارد او جانبدن دوان

ایله امعان جانشین رهروز
قیل نظر کیم قاصد جای نوز

حال ایچون ندر صانمه سنده رأس مال
بلکه مقصد اولدی تحصیل مآل

پس مسافر اولدر ای مرد بصیر
کیم اوله مستقبله عزم و مسیر

پردهٔ دلدن بورسمه بی کلال
دمبدم کلمکده در خیل خیال

اولمسه یک لخت تصویرات اکر
قلبه پی در پی نیچه ایلر سفر

فوج تصویرات اولور چون موج آب
چشمهٔ قلبه عطشدن پر شتاب

کوزه سن پر ایلیوب جمله کیدر
دائما پیدا و پنهان اندر کدر

صانکه افکار انجم چرخ اولدی بیل
دوری بشقه آسمانده متصل

سعدی کوردک شکر ایله و بی ایثار قیل
قیل تصدق نحسه استغفار قیل

بز کیمز ای پادشاه بی زوال
طالعم قیل مقبل فضل و کمال

روحم ایت تابندهٔ انوار ماه
ذنب ایله اولدی ذنب آسا سیاه

قیل رها یاب خیال و وهم و ظن
قیل خلاص محنت چاه و رسن

صاف اولوب دلداری لطفکله دل
اوله پروازی نجات آب و کل

ای عزیز مصر حسن عهد و بر
یوسف مظلوم زندانکده در

اول خلاصینه انکچون خواب بین
احسن الله یحب المحسنین

هفت گاو لاغر اولدی طعمه کار
هفت گاو فربهی مانند نار

هفت خوشهٔ خشک و زشت ناپسند | سنبلات تازه اش را میچرند
قحط از مصرش برآمد ای عزیز | هین مباش ای شاه این را مستجیز
یوسفم در حبس تو ای شه نشان | هین ز دستان زنانم وارهان
از سوی عرشی که بودم مربط او | شهوت مادر فکندم کاهبطوا
پس فتادم زان کمال مستتم | از فن زالی بزندان رحم
روح را از عرش آرد در حطیم | لاجرم کید زنان باشد عظیم
اول و آخر هبوط من ز زن | چونکه بودم روح و چون هستم بدن
بشنو این زاری یوسف در عثار | یا بران یعقوب بیدل رحم آر
ناله از اخوان کنم یا از زنان | که فکندندم چو آدم از جنان
زان مثال برگ دی پژمرده ام | کز بهشت وصل گندم خورده ام
چون بدیدم لطف و اکرام ترا | وان سلام سلم و پیغام ترا
من سپند از چشم بد کردم پدید | در سپندم نیز چشم بد رسید
دافع هر چشم بد از پیش و پس | چشمهای پر خمار تست و بس
چشم بد را چشم نیکویت شها | مات و مستأصل کند نعم الدوا
بل ز چشمت کیمیاها میرسد | چشم بد را چشم نیکو میکند
چشم شه بر چشم باز دل زدست | چشم بازش سخت با همت شدست
تا ز بس همت که یابد از نظر | می نگیرد باز شه جز شیر نر
شیر چه کان شاهباز معنوی | هم شکار تست هم صیدش توی
شد صفیر باز جان در مرج دین | نعرهای لا احب الافلین
باز دل را کز پی تو می پرید | از عطای بیحدت چشمی رسید
یافت بینی بو و گوش از تو سماع | هر حسی را قسمتی آمد مشاع
هر حسی را چون دهی ره سوی غیب | نبود آن حس را فتور مرگ و شیب
مالک الملکی بحس چیزی دهی | تا که بر حسها کند آن حس شهی

حکایت شب دزدان که سلطان محمود شب در میان ایشان افتاد که من یکی از شمایم و بر احوال ایشان مطلع شدن الی آخره

شب چو شه محمود بر میگشت فرد | با گروه قوم دزدان باز خورد
پس بگفتندش کیی ای بو الوفا | گفت شه من هم یکی ام از شما
آن یکی گفت ای گروه مکر کیش | تا بگوید هر یکی فرهنگ خویش
تا بگوید با حریفان در سمر | کو چه دارد در جبلت از هنر

هفت خوشهٔ خشک و زشت نا روا | هفت اخضر خوشه‌یی ایتدی غدا
اولدی قحط مصره بو دال ای عزیز | ترک تدبیره شها اولمز مجیز
یوسفم حبسکده بن ای شاه خاص | سن بنی مکر زناندن قیل خلاص
عرشدن کیم با که اولدی مربط او | اولدی شهوت انحطاط اهبطوا
دوشدم اندن اولمشیکن ملتجا | مکر زن زندان رحمی ایتدی جا
روحی ایتدی عرشدن منحط بیم | لاجرم کید زنان اولدی عظیم
اول و آخر هبوطم اولدی زن | چونکه روح ایدم نیچون اولدم بدن
گوش قیل بو یوسفک زارن مدام | ایله اول یعقوبه یا رحم تمام
ناله اخواندنمی اولسه یا زنان | ایتدیلر آدم وش اخراج جنان
باعث اول چون برگ دی پژمرده یم | جنت وصل ایچره گندم خورده یم
چونکه گوردم لطفکی اکرامکی | هم سلام فضل و جود تامکی
چشم بددن بن سپند ایتدم مگر | چشم بد ایتمش سپندمده اثر
پیش و پسدن دافع هر چشم بد | عین فضل و لطف و جودکدر ابد
عین احسانکله چشم بد شها | مضمحل و بی اثر نعم الدوا
بلکه اولدر کیمیای سر هو | کیم ایدر چشم بدی چشم نکو
چشم شهدن چشم باز دلده نور | همت علیادن ایتمشدر ظهور
تا که اولدی مظهر حسن نظر | باز شه صید ایتمز الا شیر نر
شیر نه اول شاهباز معنوی | هم شکارک صیدک هم نور قوی
باز جان اولدی صفیر افزای دین | نعره سیدر لا احب الافلین
باز دل امرکله پرواز ایلدی | فضل و جودک چشمنی باز ایلدی
اولدی سندن بوی بینی گوش گوش | قسمتک هر حسی ایتدی پر خروش
چونکه هر حسه ویررسن راه غیب | اولمز اول حسده فتور موت و شیب
ملکه مالکسن ویررسن حسه جاه | کیم اولور اول حس جمیع حسه شاه

سلطان محمود گیجه خرسزلری میانه دوشوب بندخی سرزدن بری یم دیوب انلرک حاللرینه مطلع اولدیغی حکایتدر

گیجه شه محمود ایدوب تنها گذار | برنیچه دزد شبه اولدی دوچار
پس دیدیلر اکیمسن قیل بیان | دیدی شه سرزدن بر بنده همان
پیری دیدی ای گروه حیله گر | سویلسون هر کس ندر انده هنر
سویلسون یارانه فن خلقتن | فطرت ذاتنده حاصل صنعتن

آن یکی گفت ای گروه فن فروش / هست خاصیت مرا اندر دو گوش
که بدانم سگ چه میگوید به بانگ / قوم گفتندش ز دیناری دو دانگ
آن دگر گفت ای گروه زرپرست / جمله خاصیت مرا چشم اندرست
هر کرا شب بینم اندر قیروان / روز بشناسم من او را بی گمان
گفت یک خاصیتم در بازوست / که زنم من نقبها با زور دست
گفت یک خاصیتم در بینی است / کار من در خاکها بو بینی است
سر الناس معادن داد دست / که رسول از پی چه گفته است
من ز خاک تن بدانم کاندران / چند نقدست و چه دارد او ز کان
در یکی کان زر بی اندازه درج / وان دگر دخلش بود کمتر ز خرج
همچو مجنون بو کنم من خاک را / خاک لیلی را بیابم بی خطا
بو کنم دانم ز هر پیراهنی / گر بود یوسف و گر آهرمنی
همچو احمد که برد بو از یمن / زان نصیبی یافت این بینی من
که کدامین خاک همسایه زرست / یا کدامین خاک صفر و ابترست
گفت یک نک خاصیت در پنجه ام / که کمندی افکنم طول علم
همچو احمد که کمند انداخت جانش / تا کمندش برد سوی آسمانش
گفت حقش ای کمند انداز بیت / آن ز من دان ما رمیت اذ رمیت
پس بپرسیدند زان شه کای سند / مر ترا خاصیت اندر چه بود
گفت در ریشم بود خاصیتم / که رهانم مجرمانرا از نقم
مجرمانرا چون بجلادان دهند / چون بجنبد ریش من ایشان رهند
چون بجنبانم برحمت ریش را / طی کنند آن قتل و آن تشویش را
قوم گفتندش که قطب ماتوی / که خلاص روز محنت مان شوی
بعد از آن جمله بهم بیرون شدند / سوی قصر آن شه میمون شدند
چون سگی بانگی بزد از سوی راست / گفت میگوید که سلطان با شماست
خاک بو کرد آن دگر از ربوه / گفت هست این از وثاق بیوه
پس کمند انداخت استاد کمند / تا شدند آن سوی دیوار بلند
جای دیگر خاک را چون بوی کرد / گفت خاک مخزن شاهیست فرد
نقب زن زد نقب و در مخزن رسید / هر یکی از مخزن اسبابی کشید
بس زر و زربفت و گوهرهای زفت / قوم بردند و نهان کردند تفت
شه معین دید منزلگاهشان / حلیه و نام و پناه و رهشان
خویش را دزدید از ایشان بازگشت / روز در دیوان بگفت آن سرگذشت

دیدی بر کس ای گروه فن فروش / اولدی خاصیت بکا حس دو گوش
کیم وقوفم وار نه سویلرسه کلاب / دیدی قوم اکه زهی کار صواب
پری دیدی ای گروه بی بصر / اولدی خاصیت گوزمده کارگر
هر کیمی کورسم شب مظلمه بن / ایلرم کوندز انی فهم حسن
دیدی پیری لغم اولوب خاصیتم / اولدی زور دست و بازو صنعتم
پری دیدی صنعتم پنهیده در / شمه خاک ایچره ظاهر جمله سر
سر الناس معادن باکه خاص / کیم ایدر قول رسوله اختصاص
خاک تندن عکس ایدر جمله بکا / نقد کاندن هر نه اولسه اول بکا
کیم زر بی عد اولور بر کانده درج / اول برنده دخل اولور مادون خرج
ایلرم مجنون کبی بن شم خاک / خاک لیلی کشف اولوری اشتراک
باکه ظاهر شم ایله هر پیرهن / انده یوسف اوله یا خود اهرمن
احمدا اسا کیم یمندن آلدی بو / پس مشاممده نصیبم اولدی بو
قنغی خاک ایچره اولور همسایه زر / قنغی خاک اولدی تهی و بی اثر
دیدی پیری پنجه ده خاصیتم / واصل اعلایه کمند صنعتم
همچو احمد اول کمند انداز جان / ایلدی کار کمندن آسمان
دیدی حق حقنده ای زهنده بیت / بیل انی کیم ما رمیت اذ رمیت
صکره شاهه صوردیلر ای دلستان / سنده خاصیت ندر ایله بیان
دیدی ریشمده اولوب خاصیتم / مجرمان تخلیص ایدر ماهیتم
مجرمان آماده جلاد ایکن / قورتیلور تحریک ریش ایتدکده بن
رحم ایله تحریک ریش ایتسم ندم / طی اولور اول قتل و اول تشویش هم
قطب مزسن دیدیلر اول قوم اکا / روز محنتده بزه سنسن رها
صکره جمله چیقدیلر طشره همان / اولدیلر قصر شهه دهره روان
صاغ طرفده ایلدی بر سگ صدا / دیدی کیم سلطان سزنگله دیر بکا
توده دن اول پیر ایتدی شم خاک / دیدی بیت بیوه زندر سودناک
پس کمندن آتدی استاد کمند / ایتدیلر معراج دیوار بلند
جای دیگرده چون اولدی خاکبو / دیدی خاک مخزن شاه اولدی بو
ایلدی نقب خزینه نقب زن / هر بری مخزندن الدی کیل و من
چوق زر و زربفت چوق در گران / قوم غارت ایلیوب اولدی روان
شه مشخص کوردی هپ منزللرن / هر برینک شکل و نام و پیکرن
گندی مخفی ایتدی انلردن رجوع / سرگذشتی بولدی دیوانده شیوع

پس روان کشتند سرهنکان مست   تا که دزدانرا کرفتند وببست
دست بسته سوی دیوان آمدند   وزنهیب جان خود لرزان شدند
چونکه ایستادند پیش تخت شاه   یار شبشان بود آن شاه چوماه
انکه شب برهر که چشم انداختی   روز دیدی بی شکش بشناختی
شاه را بر تخت دید وکفت این   بود با ما دوش شبکرد و قرین
انکه چندین خاصیت در ریش اوست   این کرفت ماهم از تفتیش اوست
عارف شه بود چشمش لاجرم   برکشاد از معرفت لب با حشم
کفت وهو معکم این شاه بود   فعل مان می دید و سرمان می‌شنود
چشم من ره برد شب شه راشناخت   جمله شب با روی ماهش عشق باخت
امت خود را بخواهم من ازو   کو نکرداند ز عارف هیچ رو
چشم عارف دان امان هر دو کون   که بدو یابید هر بهرام عون
زان محمد شافع هر داغ بود   که ز جز شه چشم او مازاغ بود
در شب دنیا که محجوبست شید   ناظر حق بود وز وبودش امید
ازالم نشرح دو چشمش سرمه یافت   دید انچه جبرئیل ان بر نتافت
هر یتیمی را که سرمه حق کشد   کردد او در یتیم با رشد
نور او بر درها غالب شود   انچنان مطلوب را طالب شود
در نظر بودش مقامات العباد   لاجرم نامش خدا شاهد نهاد
آلت شاهد زبان و چشم تیز   که زشب خیزیش ندارد سر کریز
کر هزاران مدعی سر بر زند   کوش قاضی جانب شاهد کند
قاضیانرا در حکومت این فنست   شاهد ایشانرا دو چشم روشنست
کفت شاهد زان بجای دیده است   کو بدیده بی غرض سر دیده است
مدعی دیده است اما با غرض   پرده باشد دیدهٔ دلرا غرض
حق همی خواهد که تو زاهد شوی   تا غرض بکذاری و شاهد شوی
کین غرضها پردهٔ دیده بود   بر نظر چون پرده پیچیده بود
پس نبیند جمله را با طم و رم   حبک الاشیاء یعمی و یصم
در دلش خورشید چون نوری نشاند   پیشش اختر را مقادیری نماند
پس بدید او بی حجاب اسرار را   سیر روح مومن و کفار را
در زمین حق را و در چرخ سمی   نیست پنهان تر ز روح آدمی
باز کرد از رطب و یابس حق نورد   روح را من امر ربی مهر کرد
پس چو دید آن روح را چشم عزیز   پس برو پنهان نماند هیچ چیز

پس اوده مده اولدے سرهنکان روان   اخذ و بند ایچون او دزدانی همان
کلدیلر دیوانه جمله بسته دست   خوف جاندن هر بر لرزان ومست
اولدیلر چون وقف پیش تخت شاه   کوردیلر اول شاهی یار شب چوماه
اولکه کیجه هر کیمه ایتسه نکاه   کورسه کوندزده بیلور بی اشتباه
شاهی تخت اوزره کورنجه دیدے بو   دون کیجه اولدی بزمله رو برو
اولکه ریشنده ایدی خاصیتی   پس بزه اولدی بو اخذک علتی
عارف اولدی شاهی چشمی لاجرم   معرفتدن ایلدی تحریک فم
دیدی وهو معکم بو شاه عز   فعلمز کوردی ایشتدی سرمز
کیجه چشمم یول بولوب بیلدے شهی   ماه رویله شب ایتدک همرهی
امتم حقنده اولسم چاره خواه   یوز چویرمز مرد عارفدن او شاه
چشم عارفدر امان کونینه بیل   کیم اولور نصرت انکله متصل
پس محمد شافع هر داغدر   چشمی زیرا مظهر مازاغدر
شمس کیم دنیا شبنده نابدید   ناظر حق ایدی اندندر امید
ایلدی عینن الم نشرح قریر   اولدے اول جبریلدن افزون بصیر
بر یتیمی کیم ایده حق سرمه دار   اول اولور در یتیم شاهوار
نوری هر بر کوهره غالب اولور   اوبله بر مطلوبه چون طالب اولور
اولدی منظوری مقامات عباد   قیلدے پس موصوف شاهد اول جواد
آلت شاهد لسان و عین صاف   کیم دکل سر و عیان انده خلاف
کرنیچه بیک مدعی اولسه مصر   کوش قاضی جانب شاهدده در
شاهد اندر فن حکم قاضیان   انلره شاهد ایکی کوزدر همان
قول شاهد دیده دن اولدے عوض   کیم کوزیله رازی کوردے بی غرض
مدعی اما غرضله کوردی بیل   پس غرض اولدی حجاب چشم دل
دائما حق دیرکه زاهد اولهسن   ترک اغراض ایتکه شاهد اولهسن
بو غرضکیم پردهٔ دیده اولور   پرده وش انظاره پیچیده اولور
جمله یی حق اوزره کورمز لاجرم   شیئه حبک ایلر اعمی واصم
قلبه کیم خورشید اوله پرتوفشان   انده قالمز قدر کوکبدن نشان
کوردے پس اول حجاب اسراری هپ   سیر روح مومن و کفاری هپ
حق ایله ارض و سماده بیکمان   بو قدر اخفی روح آدمدن نهان
آچدی رطب و یابسی حق بالتمام   روح ایچون من امر ربی مهر تام
کوردی چون اول روحی چشم دلستان   قالمدی بر نسنه هیچ اکه نهان

شاهد مطلق بود در هر نزاع   بشکند گفتش خمار صد صداع
نام حق عدلست و شاهد آن اوست   شاهد عدلست زین رو چشم دوست
منظر حق دل بود در دو سرا   که نظر در شاهد آید شاه را
عشق حق و سرّ شاهد بازیش   بود مایهٔ جمله پرده سازیش
پس ازان لولاک گفت اندر لقا   در شب معراج شاهد باز ما
این قضا بر نیک و بد حاکم بود   بر قضا شاهد نه حاکم می شود
شد اسیر آن قضا میر قضا   شاد باش ای چشم تیز مرتضا
عارف از معروف بس درخواست کرد   کای رقیب ما تو اندر گرم و سرد
ای مشیر ما تو اندر خیر و شر   از اشارتهات دلمان بی‌خبر
ای یرانا لا نراه روز و شب   چشم بندما شده دید سبب
چشم من از چشمها بگزیده شد   تا که در شب آفتابم دیده شد
لطف معروف تو بود آن ای بهی   پس کمال البرّ فی اتمامه
یا رب اتمم نورنا فی الساهره   وانجنا من مفضحات قاهره
یار شب را روز مهجوری مده   جان قربت دیده را دوری مده
بعد تو مرگیست با درد و نکال   خاصه بعدی کان بود بعد الوصال
آنکه دیدستت مکن نادیده اش   آب زن بر سبزهٔ بالیده اش
من نکردم لاابالی در روش   تو مکن هم لاابالی در خلش
هین مران از روی خود او را بعید   آنکه او یکبار آن روی تو دید
دید روی جز تو شد غل گلو   کل شیء ما سوی الله باطل
باطلند و می نمایندم رشد   زانکه باطل باطلانرا می کشد
ذره ذره کاندرین ارض و سماست   جنس خود را همچو کهربا ست
معده نانرا می کشد تا مستقر   می کشد مر آب را تف جگر
چشم جذاب بتان زین کوها   مغز جویان از گلستان بویها
زانکه حس چشم آمد رنگ کش   مغز و بینی می کشد بوهای خوش
زین کششها ای خدای رازدان   تو بجذب لطف خودمان ده امان
غالبی بر جاذبان ای مشتری   شاید ار درماندگانرا واخری
رو بشه آورد چون تشنه بابر   آنکه بود اندر شب قدر آن بدر
چون لسان و جان او بود ان او   آن او با او بود گستاخ گو
گفت ما گشتیم چون جان بند طین   آفتاب جان تویی در یوم دین
وقت آن شد ای شه مکتوم سیر   کز کرم ریشی بجنبانی بخیر

هر نزاعده شاهد مطلق اولور   هر صداعی دفعه قول حق اولور
عدل تام حق انکدر شاهدان   شاهد عدل اولدی نور عین جان
منظر حقدر رایکی عالمده دل   شاهده ایلر نظر شه متصل
عشق حق و سرّ شاهد بازی هم   اولدی اصل پرده سازی و حکم
پس انکچون اولدی لولاک ایله راز   لیلهٔ معراجده شاهد نواز
حاکم نیک و بد اولدی بو قضا   شاهد اما حاکم شاهد نما
پس قضا ایلر اسیرین پهل امیر   شادمان اول ای رضا پیشه بصیر
عارف ایتدی پس طلب معروفدن   دیدی ای دانندهٔ سرّ و علن
ای بزه سندن قضای خیر و شر   قلبمز حکمتلر کدن بی خبر
سن کورورسن کورمزز بز روز و شب   چشممز بند اولدی بزه ربط سبب
چشملردن چشمم اهل انتخاب   تا که شب مشهودم اولدی آفتاب
لطف معروفکده در فخر بهی   کیم کمال البرّ فی اتمامه
نورمز ایله الهی باهره   قیل رها مفضحات قاهره
روز هجران ویره مأنوس شبه   ویره دوری جان قربت مطلبه
بعدک اولدی موت پر درد و نکال   باخصوص اول بعد اوله بعد اتکال
ایتمه نادیده انیس دیده یی   پرنما قیل سبزهٔ بالیده یی
بن سلوک لاابالی ایتدم   ایلمه سن لاابالی منعدم
رؤیتکدن ایتمه مردود و بعید   انی کیم اولدی اکا رویک بدید
روی غیرک رؤیتی غل گلو   کل شیء ما سوی الله باطل
باطل اما کوستر حق منظری   چونکه باطل جذب ایدر باطللری
جلوه ده هر ذرهٔ ارض و سما   اولدی کندی جنسی ایچون کهربا
نانی ایلر معده جذب مستقر   آبی جذب ایتمکده در تاب جگر
کوزلردن دیده جذب بتان   مغز ایسه جویای بوی گلستان
یعنی حس دیده ده رنک صور   مغز و بینی بوی دلکش جذب ایدر
جذبه لردن ای خدای رازدان   جذب لطفکله بزه سن ویر امان
چکمک اولدی جاذبان اوزره روا   پس اولور عاجزلره فضلک سزا
طوتدی یوز شاهه سحابه تشنه وار   چون شب قدر ایچره اول بدر ایدی یار
چون انک اولمش ایدی جان و لسان   سویلدی گستاخ اکا اول آن همان
دیدی جان آسا بز اولدق بند طین   آفتاب جان سن اولدک یوم دین
وقتا ودر کیم ای شه پوشیده تن   ریش جنبان اوله سن خیر ایله سن

هر

هر یکی خاصیت خود را نمود
آن هنرها جمله بدبختی فزود

آن هنرها گردن ما را ببست
زان مناصب سرنکونساریم وپست

آن هنر فی جیدها حبل مسد
روز مردن نیست زان فنها مدد

جز همان خاصیت آن خوش حواس
که بشب بد چشم او سلطان شناس

آن هنرها جمله غول راه بود
غیر چشمی کو ز شه آکاه بود

شاه را شرم از وی آمد روز بار
که بشب بر روی شه بودش نظار

وان سک آکاه از شاه وداد
خود سک کهفش لقب باید نهاد

خاصیت در کوش هم نیکو بود
کو ببانک سک ز شیر آکه شود

سک چو بیدارست شب چون پاسبان
بیخبر نبود ز شب خیز شهان

هین ز بدنامان بباید ننک داشت
هوش بر اسرارشان باید کماشت

هر که او یکبار خود بدنام شد
خود نباید نام جست و خام شد

ای بسا زر که سیه تابش کنند
تا شود ایمن ز تاراج و کزند

هر بری خاصیتن ایتدی بدید
اول هنرلر اولدی بدبخت مزید

اول هنرلر اولدی کردن بند دون
اول مناصبدن بز اولدق سرنکون

اول هنرلر بو یمزده حبل رد
روز موت اولمز او فنلردن مدد

انجق اول خاصیت فرخ حواس
چشمی اولمشدی کیجه سلطان شناس

اول هنرلر جمله غول راه ایدی
انجق اول کوز شاهدن اکاه ایدی

شاه اندن اولدی شرمنده سحر
کیم کیجه روی شهه ایتدی نظر

شاهدن اکاه اولان اول کلب شب
کلب کهف اولمق کرک اکا لقب

کوشده خاصیت اولدی هم حسن
فهم ایده شیری نباح کلبدن

پاسبان وش کلب بیدار اولسه کر
اولمز اول شبخیز شههدن بیخبر

ایلمه بدنامدن امید عار
انلرک اسرارینه اول هوشدار

کندی نفسنده او کیم بدنامدر
طالب نام اولمه اندن خامدر

ای نیچه زر وار ایدرلر رو سیاه
تا اوله تاراج و غارتدن نکاه

قصهٔ انکه کاو بحری کوهر کاویان از قعر دریا بر آورد شب
بر ساحل دریا نهد تا در درخش و تاب آن می چرد بازرکان
از کمین برون آید چون کاو از کوهر دورتر رفته باشد
بازرکان کوهر را بلجم و کل تیره بپوشاند
و بر درخت کریزد

کاو بحری قصه سیدر که کوهر تابانی کاو قعر دریادن ساحل
بحره چیقاروب انک شعله سنده چراکاهده اوتلر اول کاو
کوهردن بعید اولدقده بازرکانی کمینکاهدن چیقوب کوهری
لجم و بالجق ایله ستر ایدوب اغاج اوزرینه چیقار تاکه
اول کاو ظلمت شبدن ینه دریایه کیدر

کاو آبی کوهر از بحر آورد
بنهد اندر مرج و کردش می چرد

در شعاع نور کوهر کاو آب
می چرد از سنبل و سوسن شتاب

زان فکندهٔ کاو آبی عنبر است
که غذااش نرکس و نیلوفر است

هر که باشد قوت او نور جلال
چون نزاید از لبش سحر حلال

هر که چون زنبور وحیستش نقل
چون نباشد خانهٔ او پر عسل

می چرد در نور کوهر آن بقر
ناکهان کردد ز کوهر دورتر

تاجری بر در نهد لجم سیاه
تا شود تاریک مرج و سبزه کاه

پس کریزد مرد تاجر بر درخت
کاو جویان مرد را با شاخ سخت

بیست بار آن کاو تازد کرد مرج
تا کند آن خصم را در شاخ درج

چون از و نومید کردد کاو نر
آید انجا که نهاده بد کهر

لجم بیند فوق در شاهوار
پس ز طین بکریزد او ابلیس وار

کان بلیس از متن طین کور و کر است
کاو کی داند که در کل کوهر است

بحردن کوهر الور هر کاو آب
شعله سی مرعایه تا کیم ویره تاب

کاولر تاب کهرله هر طرف
سنبل و سوسندن ایلر لر علف

کاو آبک فضله سی عنبر اولور
چون غداسی سنبل و عنبر اولور

قوتی اولسه هر کیمک نور جلال
لبلرندن جوش ایدر سحر حلال

کیمده چون زنبور وحی اوله عمل
نیچون اولمز خانه سی کان عسل

شعلهٔ کوهرده اوتلر اول بقر
ناکهان کوهردن اولور دورتر

تاجر ایلر لجم ایله دری سیاه
تا اولور تاریک کاوه سبزه کاه

پس قاچر تاجر ایدوب عزم درخت
اکه قصد کاو زخم شاخ سخت

کاو اید ر صحرایه اون کره کذار
تا ایده شاخ ایله خصمن زخمدار

چون اولور مأیوس اندن کاو نر
کوهره وضع ایتدیکی سمته کیدر

کوهر اوستنده کوروب لجمی همان
پس اولور ابلیس وش کلدن نهان

سر طین ابلیسی ایتدی کور و کر
نیچه پهلسون کوهری کلده بقر

اهبطوا افکند جانرا در حضیض ... از نمازش کرد محروم ان محیض
ای رفیقان زین مقیل وزان مقال ... اتقوا ان الهوی حیض الرجال
اهبطوا افکند جانرا در بدن ... تا بگل پنهان بود در عدن
تا جرش داند ولیکن گاو نی ... اهل دل دانند هر گل گاو نی
هر کلی کاندر دل او گوهریست ... گوهرش غماز طین دیگریست
وان کلی کز رشش حق نوری نیافت ... صحبت کلهای پر در بر نتافت
این سخن پایان ندارد موش ما ... هست بر لبهای جو بر گوش ما

جانی ایتدی اهبطوا رد حضیض ... ایتدی محروم نماز آنی محیض
ای رفیقان ایله ترک قیل وقال ... اتقوا ان الهوی حیض الرجال
اهبطوادن جانه جای اولدی بدن ... گلده پنهان اولدی اول در عدن
پس آنی تاجر بیلور صانمه بقر ... اهل دلدن صورهٔ بیلسون گاو وخر
هر گلک کو گلنده کیم گوهر اولور ... طین آخر سمتنه رهبر اولور
رش حقدن قنغی گل بی نور در ... پر گهر گل صحبتندن دور در
بو سوزک پایانی یوق بیچاره موش ... طوتمده هر دم کنار جوده گوش

رجوع کردن بقصهٔ طلب کردن ان موش ان جغزرا در لب جوی وکشیدن سررشته تا جغز زادر آب خبر شود از طلب او

موش اول جغزه کنار جوده طلبکار اولدیغن قعر آبده جغزه اخبار ایچون سررشته یی جذب ایلمک قصه سنه رجوعدر

ان سررشتهٔ عشق رشته می کشد ... بر امید وصل جغز بارشد
می تند بر رشتهٔ دل دمبدم ... که سررشته بدست آورده ام
همچو تاری شد دل و جان در شهود ... تا سررشته بمن روی نمود
چون غراب البین آمد ناگهان ... در شکار موش وبردش زان مکان
چون بر آمد بر هوا موش از غراب ... منسحب شد جغز نیز از قعر آب
موش در منقار زاغ وجغز هم ... در هوا آویخته پا در رتم
خلق میگفتند زاغ از مکر وکید ... جغز آبی را چگونه کرد صید
چون شد اندر آب و چونش در ربود ... جغز آبی کی شکار زاغ بود
جغز گفتا این سزای ان کسی ... کو چو بی آبان شود جفت خسی
ای فغان از یار ناجنس ای فغان ... همنشین نیک جویید ای مهان
عقل را افغان ز نفس پر عیوب ... همچو بینی بدی بر روی خوب
عقل میگفتش که جنسیت یقین ... از ره معنیست نی از آب وطین
هین مشو صورت پرست واین مگو ... سر جنسیت بصورت در مجو
صورت آمد چون جماد وچون حجر ... نیست جامدرا ز جنسیت خبر
جان چو مور وتن چو دانهٔ گندمی ... می کشاند سو بسویش هر دمی
مور داند کان حبوب مرتهن ... مستحیل جنس من خواهد شدن
ان یکی موری گرفت از راه جو ... مور دیگر گندمی بگرفت ودو
جو سوی گندم نمی تازد ولی ... مور سوی مور مے آید بلی
رفتن جو سوی گندم تابع است ... مور را بین کو بجنبش راجع است
تو مگو گندم چرا شد سوی جو ... چشم را بر خصم نه نی بر گرو

اول اسیر عشق اولوردی رشته کش ... وصل جغز امیدینه صیاد وش
طوتمشیدی گوکلنی بو ولوله ... کیم اله گیردی بو سررشته هله
اولمشیدی جان ودل انده چو تار ... اولدی چون سررشته اکه روی کار
بر غراب البین گلدی ناگهان ... قاپدی اول موشی شکار ایتدی همان
بر هوا ایتدی چو موشی اول غراب ... جغزی ده ایتدی بیله مهجور آب
موش منقارنده زاغک جغز هم ... رشته در پا بر هوا اولدی ادم
خلق دیردی زاغ ایدوب کور مکر وکید ... جغزی دخی ایلمش صنعتله صید
قوربغا صوده نیجه قاپدی آنی ... جغزی دخی صید ایده زاغ دنی
جغز ایسه دیردی بولایق اول کسه ... جفت وهمدم اوله هر دون وخسه
صد فغان ناجنس یاراندن فغان ... همنشین نیک طبعان اول همان
عیب ایله پر نفسدن عقل ایلر آه ... روی خوبی انف زشت ایلر تباه
عقل اکا دیر اولدی جنسیت یقین ... راه معنی صانمه راه ماء وطین
صورته میل ایله اولمه تشنه لب ... ایلمه صورتده جنسیت طلب
اولدی صورت یا جماد ویا حجر ... جامده جنسیت ایلرمی اثر
دانهٔ گندم بدن جان همچو مور ... سو بسو جذب ایدوب ایلر اکه زور
مور فهمنده بیلور اول دانه لر ... استحاله ایله جنسیت ایدر
مور دیگر طالب تحصیل جو ... مور آخر گندم ایچون تیز رو
گندم ایچون ایلمز جو عزم راه ... مور سمت موری ایلر جلوه گاه
گندمه جو گتسه اول تابع اولور ... موری گورکیم جنسنه راجع اولور
سن دیمه سمت جوه گندم گیدر ... خصمی گورسن دانه یه ایتمه نظر

مورا سود بر سر لبد سیاه   مور پنهان دانه پیدا پیش راه
عقل گوید چشم را نیکو نگر   دانه هرگز کی رود بی دانه بر
زین سبب آمد سوی اصحاب کلب   هست صورتها حبوب و مور قلب
زان شود عیسی سوی پاکان چرخ   بد قفصها مختلف یک جنس فرخ
این قفص پیدا و آن فرخش نهان   بی قفص کش کی قفص گردد روان
ای خنک چشمی که عقلستش امیر   عاقبت بین باشد و حبر و قریر
فرق زشت و نغز از عقل آورید   نی ز چشمی کز سیه گفت و سپید
چشم غره شد بخضرای دمن   عقل گوید بر محک ماش زن
آفت مرغست چشم کام بین   مخلص مرغست عقل دام بین
دام دیگر بد که عقلش در نیافت   وحی غایب بین بدین سو زان شتافت
جنس و ناجنس از خرد دانی شناخت   سوی صورتها نشاید زود تاخت
نیست جنسیت بصورت لی و لیک   عیسی آمد در بشر جنس ملک
برکشیدش فوق این نیلی حصار   مرغ گردونی چو چغزش زاغ وار

بر سیه قالیچه ده مور سیاه   مور پنهان دانه مشهود نگاه
عقل دیر کیم چشمه برخوش قیل نظر   بی محرک دانه ده اولمز گذر
باعث اول اصحاب کهفه گلدی کلب   کیم صور در دانه لر مور ایسه قلب
باعث اول عیسایه مسکن اولدی چرخ   کیم قفصلر بشقه بر در جنس فرخ
بو قفص مشهود و فرخ اما نهان   بی محرک پس قفص اولمز روان
دولت اول چشمه اوله عقلی امیر   عاقبت بین اوله دانا و بصیر
حسن و قبحی فرق ایدر عقل سعید   گوردیکی چشمک سیاه ایله سفید
چشم اولور مغرور خضرای دمن   اول محک جوی حقیقت عقلدن
آفت مرغ اولدی چشم کام بین   مخلص مرغ اولدی عقل دام بین
دام وار در بشقه پسلمز عقل انی   وحی غایب بینک ایده روشنی
عقلک اولدی جنس و ناجنسه وقوف   ایلمه صورتلره میل و عکوف
صورت جنسیت اولمزلی ولیک   صورت عیسی بشر جنس ملک
عالم بالایه جذب ایتدی آنی   مرغ گردون اندە بولدی روشنی

قصهٔ عبد الغوث و ربودن پریان او را و سالها میان پریان ساکن شدن او و بعد از سالها آمدن او بشهر و فرزندان خویش و باز ناشکفتن او از آن پریان بحکم جنسیت معنی و همدلی او با ایشان

عبد الغوث قصه سیدر که پریلرانی قاپوب نیچه ییللر پریلر میاننده ساکن اولمشدر سنین کثیره دن صکره شهرینه و اولاد و عیالنه عودت ایتمش ایکن پریلر ایله جنسیت معنوی و همدلی جهتندن ینه انلره رجوع ایتمشدر

بود عبد الغوث هم جنس پری   چون پری نه سال در پنهان پری
شد زنش را نسل از شوی دگر   وان یتیمانش ز مرگش در سمر
که مر او را گرگ زد یا رهزنی   یا فتاد اندر چهی یا مکمنی
جمله فرزندانش در اشغال مست   خود نگفتندی که بابایی بدست
بعد نه سال آمد او هم عاریه   گشت پیدا باز شد متواریه
یک مهی مهمان فرزندان خویش   بود و زان پس کس ندیدش رنگ بیش
برد هم جنسی پریانش چنان   که رباید روح را زخم سنان
چون بهشتی جنس جنت آمدست   هم ز جنسیت شود یزدان پرست
نی نبی فرمود جود و محمده   شاخ جنت دان بدنیا آمده
مهرها را جمله جنس مهر خوان   قهرها را جمله جنس قهر دان
لاابالی لاابالی آورد   زانکه همجنس بوده اند اندر خرد
بود جنسیت در ادریس از نجوم   هشت سال او با زحل بد در قدوم

اولدی عبد الغوث همجنسی پری   کیم طقوز ییل اولدی انساندن بری
عودت ایتدی تناسل غیریدن   موتی اولمشدی یتیمانه سخن
کیم آنی قوردالدی یا خود رهزنان   دوشدی یا چاه و کمینه بی گمان
هر سر اولادی گتدی بر یوله   کیم دیمزلر ایدی بابامز اوله
پس طقوز ییل گچدی گلدی اول زمان   اولدی پیدا هم ینه اولدی نهان
اولدی اولادینه بر آی میهمان   صکره رنگن گورمدی کمسه عیان
قاپدیلر جنسیت ایله پریان   روحی نهب ایلر کبی زخم سنان
اولدیلر جنس اهل جنت جنته   طاعت حقدر سبب جنسیته
گور که پیغمبر نه بیور مشدر سخا   شاخ جنتدر جهانده خودنما
جنس اولور هر مهرا چون مهر و داد   جمله قهرک جنسی قهر بی سداد
لاابالی لاابالی یه گیدر   بربریله چونکه همجنس اولدیلر
ایلدی ادریسه جنسیت نجوم   هشت سال ایتدی زحل ایله قدوم

در مشارق در مغارب یار او　　هم حدیث و محرم اثار او
بعد غیبت چونکه اورد او قدوم　　در زمین میگفت او درس نجوم
پیش او استارکان خوش صف زده　　اختران در درس او حاضر شده
انچنانکه خلق آواز نجوم　　می شنیدند از خصوص و از عموم
جذب جنسیت کشیده تا زمین　　اختران را پیش او کرده مبین
هر یکی نام خود و احوال خود　　باز گفته پیش او شرح رصد
چیست جنسیت یکی نوع نظر　　که بدان یابند ره در همدگر
ان نظر که کرد حق در وی نهان　　چون نهد در تو تو گردی جنس آن
هر طرف چه میکشد تن را نظر　　بیخبر را که کشاند با خبر
چونکه اندر مرد خوی زن نهد　　او مخنث گردد و گان میدهد
چون نهد در زن خدا خوی نری　　طالب زن گردد ان زن سعتری
چون نهد در تو صفات جبرئیل　　همچو فرخی بر هوا جویی سبیل
منتظر بنهاده دیده بر هوا　　از زمین بیگانه عاشق بر سما
چون نهد در تو صفتهای خری　　صد پرت گر هست بر آخر پری
از پی صورت نیاید موش خوار　　از خبیثی شد زبون موشخوار
طعمه جوی و خاین و ظلمت پرست　　از پنیر و فستق و دوشاب مست
باز اشهب را چو باشد خوی موش　　ننگ موشان باشد و عار وحوش
خوی ان هاروت و ماروت ای پسر　　چون بگشت و داد شان خوی بشر
در فتادند از لنحن الصافون　　در چه بابل ببسته سرنگون
لوح محفوظ از نظرشان دور شد　　لوح ایشان ساحر و مسحور شد
پر همان و سر همان هیکل همان　　موسیء بر عرش و فرعونی مهان
در پی خوباش و با خوش نشین　　خو پذیریء روغن گل را ببین
خاک گور از مرده هم یابد شرف　　تا نهد بر گور او دل روی و کف
خاک از همسایگیء جسم پاک　　چون مشرف آمد و اقبالناک
پس تو هم الجار ثم الدار گو　　گر دلی داری برو دلدار جو
خاک او هم سیرت جان میشود　　سرمهء چشم عزیزان میشود
ای بسا در گور خفته خاک وار　　به ز صد احیا بنفع و انتشار
سایه برده او و خاکش سایه مند　　صد هزاران زنده در سایهء ویند

مشرق و مغربده اولدی یار اکا　　هم انیس و محرم اسرار اکا
غیبتندن صکره چون ایتدی قدوم　　یریوزنده قیلدی تدریس نجوم
پیشگاهنده ستاره صف نشین　　اختران درسنده اولدیلر حاضرین
خلقه مسموع ایدی آواز نجوم　　کوش ایدر ایدی خصوص ایله عموم
ارضه جنسیت ایدوب چون انلری　　ایلدی در پیش هر بر اختری
نام و احوالن دیدیلر یک بیک　　ایتدیلر شرح رصدی ریب و شک
بل بو جنسیت ندر نوع نظر　　کیم انکله خلق رهیاب اولدیلر
اول نظر کیم ایتدی حق انده نهان　　سنده کویا که جنس اولدک همان
هر طرف جذب تن ایتمکده نظر　　تا خبیری کیم چکر اهل خبر
چونکه مرده وضع ایده خوی زنی　　اول اولور فعل مخنثله دنی
زنده چون موضع اوله خوی رجال　　پس مشابهدر رجاله انده حال
سنده وضع اولسه صفات جبرئیل　　عالم بالایه ایسترسن سبیل
انتظاری دیده نك سمت هوا　　ارضدن بیگانه مشتاق سما
سنده چون موضوع اوله اوصاف خر　　اخوره پرواز ایدرسن اولسه پر
صورتندن اولدی صانمه موشخوار　　اولدی خبثندن زبون موشخوار
بدغدا و خائن و ظلمت پرست　　پسته و دوشاب ایله اولمقده مست
باز اشهبده اوله چون خوی موش　　ننگ موشاندر اولور عار وحوش
خوی هاروت ایله ماروت اولدی حل　　انلره خوی بشر اولدی محل
اولدیلر عزل لنحن الصافون　　چاه بابلده اسیر و سرنگون
لوح محفوظ اولدی مهجور نظر　　انلره سحر اولدی لوح منتظر
پر و سر اوله همان هیکل همان　　موسیء عرشی و فرعونی مهان
حسن خلق اهلندن ایله کسب شان　　روغن گلده قبول خو عیان
مرد ایله هم پر شرف خاک قبور　　قلب روی و کفن ایلر وضع کور
خاکی هم ایلر جوار جسم پاک　　عز و اقبال شرفدن تابناک
سن دخی الجار ثم الدار بل　　وار ایسه دل خواهش دلدار قیل
خاک ایده همسیرت جاندر عیان　　سرمهء چشم عزیز اندر عیان
نیچه لر قبر ایچره اولمشدر تراب　　نفعله یوز زنده دن پر آب و تاب
سایه صالمش خاکه خاکی مایه دار　　سایه سنده نیچه زنده سایه دار

داستان ان مرد که وظیفه داشت از محتسب تبریز و وامها کرده بود بر امید ان وظیفه و او را خبر نی از وفات او

اول کمسه نك داستانیدر که تبریز محتسبندن وظیفه‌سی اولوب اول امید ایله دیون کثیره یه مبتلا اولدی حال بو که محتسب مزبورك

الحاصل

الحاصل از هیچ زنده وام او گزارده نشد الا از محتسب متوفا گزارده شد چنانکه گفته اند ﴿ لیس من مات فاستراح بمیت انما المیت میت الاحیاء

آن یکی درویش ز اطراف دیار | جانب تبریز آمد وامدار
نه هزارش وام بود از زر مگر | بود در تبریز بدر الدین عمر
محتسب بود او بدل بحر آمده | هر سر مویش یکی حاتم کده
حاتم ار بودی گدای او شدی | سر نهادی خاکپای او شدی
گر بدادی تشنه را آب زلال | در کرم شرمنده بودی زان نوال
ور بکردی ذرهٔ را مشرقی | ان بدی در همتش نالایقی
بر امید او بیامد آن غریب | کو غریبان را بدی خویش و نسیب
با درش بود آن غریب آموخته | وام بیحد از عطایش توخته
هم بپشت آن کریم او وام کرد | که ببخششهاش واثق بود مرد
لاابالی گشته زو و وام جو | بر امید قلزم اکرام او
وام داران روترش او شادکام | همچو گل خندان از آن روض الکرام
گرم شد پشتش ز خورشید عرب | چه غمستش از سبال بولهب
چونکه دارد عهد و پیوند سحاب | کی دریغ آید ز سقایانش آب
ساحران واقف از دست خدا | کی نهند این دست و پا را دست و پا
روبهی که هست زان شیرانش پشت | بشکند کلهٔ پلنگان را به مشت

آمدن جعفر رضی الله عنه بگرفتن قلعه بتنهایی و مشورت کردن ملک آن قلعه با وزیر در دفع او و گفتن آن وزیر ملک را که زنهار تسلیم کن و از جهل تهور مکن که این مرد مؤیدست و از حق جمعیت عظیم دارد در جان خویش

چونکه جعفر رفت سوی قلعهٔ | قلعه پیش کام خشکش جرعهٔ
یک سواره تاخت تا قلعه بکر | تا در قلعه ببستند از حذر
زهره نی کس را که پیش آید به جنگ | اهل کشتی را چه زهره با نهنگ
روی آورد آن ملک سوی وزیر | که چه چارست اندرین وقت ای مشیر
گفت آنکه ترک گویی کبر و فن | پیش او آیی بشمشیر و کفن
گفت آخر نی یکی مردیست فرد | گفت منگر خوار در فردی مرد

و فاتندن پیخبر اولوب بعد الوقوف کمسه دن ادای دینه مدد اولمدیغی ایچون محتسب متوفادن میسر اولدیغی کیم دیمشلردر ﴿ لیس من مات فاستراح بمیت انما المیت میت الاحیاء

اولدی بر درویش مهجور دیار | جانب تبریزه گلدی وامدار
دینی اولمشدی طقوز بیک زر مگر | اولدی تبریز ایچره بدر الدین عمر
محتسب ایدی اودریا دل همان | هر سر موینده بر حاتم عیان
حاتم اولوردی گدا کلسه اگر | خاکپایینه ایدردی وضع سر
تشنه یه ویرسه اگر آب زلال | انی شرمنده ایدردی اول نوال
ذره یه گر مشرقی ایتسه عطا | گورمز ایدی همتی لایق اکا
اول امید ایله چو گلدی اول غریب | کیم غریبانه او در رحم و قریب
اول غریب اولمشدی معتاد دری | ایتدی لطفی دین بیحده جری
اول کریم امیدی ایله ایتدی دین | کیم عطا ایلر ایدی بی خلف وبین
لاابالی اولدی اندن ایتدی قرض | کیم او بحر جود ده اکرام ایدی فرض
ترش رو اصحاب قرض اول شادکام | اندن اولدی گل کبی خندان مدام
ارقه سن گرم ایتدی خورشید عرب | غم نه وضع بار دایتسه بولهب
چونکه وار دراندە پیوند سحاب | اکسک اولمز اکه سقالردن آب
ساحر اندر واقف دست خدا | نیچه قور بو دست و پایه دست و پا
شیرلر چون اوله بر روباهه پشت | کله سن ایلر پلنگک زیر مشت

جعفر رضی الله عنه بر قلعه نک فتحنه یالکز گلدیکی و دفعی بابنده اول قلعه نک پادشاهی مشورت ایتدیکی حکایتدر که وزیرینک اول پادشاهه زنهار منافسه ایلمیوب قلعه یی تسلیم ایله و جهلله تهور ایلمه بو مرد مؤید ور وحنده حقدن جمعیت عظیم وار در دیدیکیدر

گتدی چون بر قلعه یه جعفر عیان | قلعه یه بر جرعه وش صوندی همان
اول یکانه قلعه یه ایتدی شتاب | قلعه ده خوف ایله سد اولدی باب
طاقتی یوق کیمسه ده انکله جنگ | اهل کشتی ایده می جنگ نهنگ
طوتدی یوز اول دم وزیره پادشاه | دیدی شمدی چاره نه ای نیکخواه
دیدی اولدر چاره ترک کبر و فن | اکه معروض اوله شمشیر و کفن
دیدی شه کیم اول دکلمی مرد فرد | دیدی باقمه خوار اولورسه فرد مرد

چشم تک تا قلعه را بنگر نکو ‌ همچو سیمابست لرزان پیش او
شسته در زین آنچنان محکم پی است ‌ گوییا شرقی وغربی با وی است
چند کس همچون فدایی تاختند ‌ خویشتن را پیش او انداختند
هر یکی را او بگرزی درفکند ‌ سرنگونسار اندر اقدام سمند
داده بودش صنع حق جمعیتی ‌ که همی زد یک تنه بر امتی
چشم من چون دید روی آن قباد ‌ کثرت اعداد از چشمم فتاد
اختران بسیار خورشید ار یکیست ‌ پیش او بنیاد ایشان مندکیست
گر هزاران موش پیش آرند سر ‌ گربه را نی ترس باشد نی حذر
کی بپیش آیند موشان ای فلان ‌ نیست جمعیت درون جانشان
هست جمعیت بصورتها فشار ‌ جمع معنی خواه هین از کردگار
نیست جمعیت ز بسیاریء جسم ‌ جسم را بر باد قایم دان چو اسم
در دل موش ار بدی جمعیتی ‌ جمع گشتی چند موش از حمیتی
بر زدندی چون فدایی حملهٔ ‌ خویش را بر گربه بی مهلهٔ
آن یکی چشمش بکندی از ضراب ‌ وان دگر گوشش دریدی هم بناب
وان دگر سوراخ کردی پهلوش ‌ از جماعت گم شدی بیرون شوش
لیک جمعیت ندارد جان موش ‌ بجهد از جانش ببانگ گربه هوش
خشک گردد موش زان گربهٔ عیار ‌ گر بود اعداد موشان صدهزار
از رمهٔ انبه چه غم قصاب را ‌ انبهی هش چه بندد خواب را
مالک الملکست جمعیت دهد ‌ شیر را تا بر گلهٔ گوران جهد
صدهزاران گور ده شاخ و دلیر ‌ چون عدم باشند پیش صول شیر
مالک الملکست بدهد ملک حسن ‌ یوسفی را تا بود چون ماه مزن
در رخی بنهد شعاع اختری ‌ که شود شاهی غلام دختری
بنهد اندر روی دیگر نور خود ‌ که ببیند نیمشب هر نیک و بد
یوسف و موسی ز حق بردند نور ‌ در رخ و رخسار و در ذات الصدور
روی موسی بارقی انگیخته ‌ پیش رو او توبرهٔ آویخته
نور رویش آنچنان بردی بصر ‌ کان زمرّد از دو چشم مار کر
او ز حق درخواسته تا توبره ‌ گردد آن نور قوی را ساتره
توبره گفت از گلیمت ساز هین ‌ کان لباس عارفی آمد یقین
کان کسا از نور صبری یافتست ‌ نور جان در تار و پودش تافتست
جز چنین خرقه نخواهد شد صوان ‌ نور ما را بر نتابد غیر آن

آچ گوزک قیل قلعه یه بر خوش نظر ‌ کیم چو سیماب اولدی اندن لرزه گر
زین زین اولمقده آب وتاب ایله ‌ شرق وغربک عسکری گویا بیله
نیچه کس واردی فدایی وش اکا ‌ نفسنی ایتدی جسور اندن یکا
هر برین بر گرز ایله ایتدی شکست ‌ زیر پای رخشنده منکوس و پست
صنع حق ویرمش اکا جمعیتی ‌ قهر ایدر بر باش ایله چوق حشمتی
چون یوزک گوردی گوزم قیل وقال ‌ دوشدی گوزدن کثرت خیل ورجال
گرچه یلدز چوق گونش بر اولدی بیل ‌ پیشگاهنده اولورلر مضمحل
نیچه بیک موش ایلسه اظهار سر ‌ گربه ده یوق خشیت و خوف و حذر
نیچه موشان ایلر اثبات قدم ‌ جانلرنده اولدی جمعیت عدم
صورت جمعیتی اولدی تاب تب ‌ حقدن ایت جمعیت معنی طلب
کثرت اجسام جمعیت دگل ‌ جسم اسم آسا هوادر اویله بیل
اولسه جمعیت دل موشانده گر ‌ غیرت ایله جمع اولوردی موشلر
ایلیوب جمله فدایی وش خروش ‌ گربه یه ایلردی حمله خیل موش
اول بری چشمن ایدردی زخمناک ‌ اول بری گوشن ایدردی چاکچاک
بیری پرسوراخ ایدردی جسمنی ‌ محو جمعیت ایدردی اسمنی
لیک بی جمعیت اولدی جان موش ‌ گربه آوازندن ایلر ترک هوش
خشک اولورلر گربه دن موشان زار ‌ اولسه ده اعداد موشان صدهزار
کثرت اغنامدن قصابه نه ‌ وفرت عقل وخرددن خوابه نه
مالک الملک ایتدی جمعیت عطا ‌ شیر اولور گورانه تا حمله نما
نیچه بیک ده شاخ گوران دلیر ‌ کالعدمدر حمله پرداز اولسه شیر
مالک الملک ایتدی اعطا حسن و آن ‌ حسن یوسف اولدی مشهور جهان
قورجالنده شعاعن اخترک ‌ شاه اولور تابنده سی بر دخترک
نورنی بر وجهه وضع ایتسه ابد ‌ نیمشب مشهود اولور هر نیک و بد
یوسف و موسایه حق بخش ایتدی نور ‌ ایلدی اشراق رخسار و صدور
روی موسی شویله اولدی برق بار ‌ پیشگاه روین ایتدی پرده دار
نورنه طاقت گتورمزدی بصر ‌ صان زمرّد چشم ماری کور ایدر
حقدن اولدی پرده جوی پرتوی ‌ تا اوله اول سترهٔ نور قوی
دیدی ایله پوستک ستره همین ‌ کیم لباس عارفین اولدی یقین
نور صبره اولدی اول کسوه نشان ‌ تار و پودنده عیاندر نور جان
حفظه بویله خرقه دن غیری محال ‌ نوره یوق ماعداده احتمال

کوه قاف ار پیش آید بهر سد	همچو کوه طور نورش بر درد	پیشکاهن سد ایدرسه کوه قاف	کوه طوری نوری ایلر پرشکاف
از کمال قدرت ابدان رجال	یافت اندر نور بیچون احتمال	قدرت کاملدن ابدان رجال	بولدیلر بو نوری بی کیف محال
آنچه طورش برنتابد ذرهٔ	قدرتش جا سازد از قارورهٔ	اولکه طوری ذره سی بی تاب ایدر	قدرتی قاروره بی رهیاب ایدر
کشت مشکاة و زجاجی جای نور	که همی درد ز نور آن قاف وطور	اولدی مشکات و زجاجه جای نور	کیم او نورک چاکچاکی قاف و طور
جسمشان مشکاة دان دلشان زجاج	تافته بر عرش و افلاک این سراج	جسمی مشکات و قلوبی پیل زجاج	عرش و افلاک اوزره لامع بو سراج
نورشان حیران این نور آمده	چون ستاره زین ضحی فانی شده	انلرک نوری بو نوره غبطه زن	همچو انجم پرتو خورشیددن
زین حکایت کرد آن ختم رسل	از ملیک لایزال ولم یزل	دیدی بوندن حاکیا ختم الرسل	دیدی خلاق جمیع جزء وکل
که نگنجیدم در افلاک و خلا	در عقول و در نفوس با علا	کیم بنی اولمز محیط ارض وسما	یوق عقول ایله نفوسه انتما
در دل مؤمن بگنجیدم چو ضیف	بی ز چون و بی چگونه بی ز کیف	قلب مؤمنده ولی وار اول حرم	بی زمان و بی مکان بی کیف و کم
تا بدلالی آن دل فوق وتحت	یابد از من پادشاهیها وبخت	زیر و بالا تا اولوب دلال اودل	بندن ایلر سلطنت بی آب وکل
بی چنین آیینه از خوبی من	برنتابد نی زمین و نی زمن	بوبله بر آیینه سز نور جمال	کائناتی ایلر افنای جلال
بر دو کون اسب ترحم تاختم	بس عریض آیینهٔ بر ساختم	ایلدم کونینه رحمت بی شمار	برعظیم آیینه قیلدم اشکار
هر دمی زین آینه پنجاه عرس	بشنو آیینه ولی شرحش مپرس	هردم اول آیینه دن جوش و خروش	صورمه شرحن قیل همان مرآتی کوش
حاصل این کز لبس خویشش پرده ساخت	که نفوذ آن قمر را می شناخت	ماحصل لبسندن اولدی پرده ساز	لیک قنده آشنای ماه راز
کر بدی پرده ز غیر لبس او	پاره کشتی کر بدی کوه دو تو	پرده اولسه ماعدای لبس اکر	کوه درکوه اولسه ده صد چاک ایدر
زآهنین دیوارها نافذ شدی	توبرهٔ با نور حق چه فن زدی	آهنین دیوارلر اولمز حجاب	نور حقه نیلسون یوز بیک نقاب
کشته بود آن توبره صاحب تفی	بوده وقت شور خرقهٔ عارفی	پیل نقاب وسترهٔ تابنده نور	خرقهٔ عار فدر اول هنکام شور
زان شود آتش رهین سوخته	کوست با آتش ز پیش آموخته	آتش اندر رهین احتراق	کیم ازل ایتدی انکله اتفاق
وز هوا وعشق آن نور رشاد	خود صفورا هر دو دیده باد داد	عشقدر اول نوره راه اهتدا	کیم صفورا کوزلرین ایتدی فدا
او لا بربست یک چشم و بدید	نور روی او وآن چشمش پرید	باغلدی بر چشمنی کوردی او دم	نور روی یاری چشم اولدی عدم
بعد ازان صبرش نماند وآن دکر	برکشاد و کرد خرج آن قمر	صکره صبری قالمدی آچدی همان	اول برینی هم ایتدی صرف ماه جان
همچنان مرد مجاهد نان دهد	چون بروزد نور طاعت جان دهد	بوبله در مرد مجاهد نان ویرر	نور طاعت اولسه افزون جان ویرر
پس زنی کفتش ز چشم عبهری	که ز دستت رفت حسرت میخوری	دیدی بر زن آکه چشم روشنا	کتدی الدن حسرتک ایتدک غدا
کفت حسرت میخورم که صد هزار	دیده بودی تا همی کردم نثار	دیدی اولدر حسرتم که صد هزار	اولسه چشمم جمله سن ایتسم نثار
روزن چشمم زمه ویران شدست	لیک مه چون کنج در ویران نشست	مهدن اولدی روزن چشمم خراب	کنج وش ویرانه استر ماهتاب
کی کذارد کنج کین ویرانه ام	یاد دارد از رواق وخانه ام	کنج قورمی ترک ایدم ویرانه یی	فکر ایدم یا خود رواق وخانه یی
نور روی یوسفی وقت عبور	می فتادی در شباک هر قصور	نور وجهی یوسفک وقت مرور	چون اولوردی پرتو انداز قصور
پس بکفتندی درون خانه در	یوسفست این سو بسیران و کذر	اهل خانه دیرلر ایدی سر بسر	ایلدی بوجانبه یوسف کذر
زانکه بر دیوار دیدندی شعاع	فهم کردندی پس اصحاب بقاع	پرتو انداز ایدی دیواره شعاع	فهم ایدردی اندن اصحاب بقاع
خانه را کش دریچه است آن طرف	دار داز سیران آن یوسف شرف	خانه کیم اول سمته وار در روزنی	سیر یوسفدن بولوردی روشنی

هین دریچه سوی یوسف باز کن	وز شکافش فرجهٔ آغاز کن
عشق ورزی آن دریچه کردنست	کز جمال دوست سینه روشنست
پس همیشه روی معشوقه نکر	این بدست تست بشنو ای پسر
راه کن دراندرونها خویش را	دور کن ادراک غیر اندیش را
کیمیا داری دوای پوست کن	دشمنانرا زین صناعت دوست کن
چون شدی زیبا بدان زیبا رسی	که رهاند روح را از بیکسی
پرورش درباغ جانهاش انمش	زنده کرده مردهٔ غم رادمش
نی همه ملک جهان دون دهد	صد هزاران ملک کوناکون دهد
بر سر ملک جمالش داد حق	ملکت تعبیر بی درس وسبق
ملکت حسنش سوی زندان کشید	ملکت علمش سوی کیوان کشید
شه غلام او شد از علم وهنر	ملک علم از ملک حسن استوده تر

ایدی یوسف سمتنه آچ روزنک	نزهت اباد ایت شکاف مسکنک
ساکه مشق عشق اول روزن اولور	سبز روی یاردن روشن اولور
روی معشوقه مدام ایله نظر	اولدی بو دستکده قیل کشف بصر
کندک ایچون بول قلوب ایچره طریق	درک غیر اندیش ایله اولمه رفیق
چون علاجک وار دوای پوست قیل	دشمنانی صنعت ایله دوست قیل
چونکه زیبا سن سکا زیبا مناص	روحی بیکسلکدن ایلرسن خلاص
پرورشدر مرغ ارواحه بنی	زندکی مردهٔ غمدر دمی
صانمه کیم ملک جهان دون ویرر	نیچه یوز بیک ملک کوناکون ویرر
ویردی کور ملک جمالی اوزره حق	ملکت تعبیری بی درس وسبق
ملک حسنی چکدی زندانه انی	علمی ایصال ایتدی کیوانه انی
شه غلام اولدی ایدوب علمن پسند	علمی اولدی ملک حسنندن بلند

رجوع کردن بحکایت ان شخص وام کرده وآمدن او بامید عنایت آن محتسب سوی تبریز

اول شخص مدیونک حکایتنه رجوعدر که اول محتسبک عنایتی امیدیله تبریز جانبنه کلمشدر

آن غریب ممتحن از بیم وام	در ره آمد سوی ان دار السلام
شد سوی تبریز وکوی کلستان	خفته امیدش فراز کلستان
زد ز دار الملک تبریز سنی	بر امیدش روشنی بر روشنی
جانش خندان شد از ان وصف رجال	از نسیم یوسف مصر وصال
کفت یا حادی انخ لی ناقتی	جاء اسعادی وطارت فاقتی
ابرکی یا ناقتی طاب الامور	انّ تبریزا مناخات الصدور
اسرحی یا ناقتی حول الریاض	انّ تبریزا لنا نعم المفاض
سار بانا بار بکشا ز اشتران	شهر تبریزاست کوی کلستان
فرّ فردوسیست این پالیز را	شعشعهٔ عرشیست این تبریز را
هر زمانی فوج روح انکیز جان	از فراز عرش بر تبریزیان
چون وثاق محتسب جست ان غریب	خلق کفتندش که بکذشت ان حبیب
او پریر از دار دنیا نقل کرد	مرد وزن از واقعهٔ او روی زرد
رفت آن طاوس عرشی سوی عرش	چون رسید از هاتفانش بوی عرش
سایه اش کرچه پناه خلق بود	در نوردید آفتابش زود زود
راند او کشتی ازین ساحل پریر	کشته بود آن خواجه زین غمخانه سیر
نعرهٔ زد مرد وبیهوش اوفتاد	کوییا او نیز در پی جان بداد

اول غریبه غالب اولدیچم وام	ایلدی عزم ره دار السلام
اولمده اول سمت تبریزه روان	لیکن امیدی تراب ایچره نهان
ایتدی دار الملک تبریزی سنی	شمع امیدن رهین روشنی
جانی اندن اولدی خندان کمال	ویردی بوی یوسفی مصر وصال
دیدی ای حادی چوکرسن ناقه یی	کیم غنا کلدی اوچوردی فاقه یی
سنده چوک ای ناقه خوشدر هر امور	چونکه تبریز اولدی مأوای صدور
مرتعک ای ناقه اطراف ریاض	چونکه تبریز اولدی اعلای مفاض
ناقه لردن باری آچ ای ساربان	شهر تبریز اولدی کوی کلستان
فرّ فردوس اولدی بو پالیزده	عرشدن وار شعله بو تبریزده
هر زمان بر فوج روح انکیز جان	عرشدن جوینده‌ٔ تبریزیان
محتسبدن چونکه صوردی اول غریب	دیدیلر خلق اکه کتدی اول حبیب
رحلت ایتدی دار دنیادن او مرد	مرد وزن هجرنده اولدی روی زرد
کتدی اول طاوس قدسی عرشه تا	کوشنه چون کلدی هاتفدن ندا
کرچه اولدی سایه سی خلقه پناه	آفتاب اول ظلی مطوی قیلدی آه
سوردی کشتی سن بو دریادن همان	چونکه بو غمخانه دن سیر ایدی جان
نعره چکدی دوشدی بیهوش اولدی مرد	جانی صانکه اردنجه اولدی ره نورد

بس کلاب و آب بر رویش زدند / همرهان بر حالتش گریان شدند
تا بشب بیخویش بود و بعد ازان / نیم مرده باز گشت از غیب جان

با خبر شدن آن غریب از وفات آن محتسب و استغفار او از اعتماد بر مخلوق و تعویل بر عطای مخلوق و یاد نعمتهای حق کردنش و انابت بحق از جرم خود ثم الذین کفروا بربهم یعدلون

چون بهوش آمد بگفت ای کردگار / مجرمم بودم بخلق امیدوار
گرچه خواجه بس سخاوت کرده بود / هیچ آن کفو عطای تو نبود
او کله بخشید و تو سر پر خرد / او قبا بخشید و تو بالا و قد
او زرم داد و تو دست زرشمار / او ستورم داد و تو عقل سوار
خواجه شمعم داد و تو چشم قریر / خواجه نقلم داد و تو طعمه پذیر
او وظیفه داد و تو عمر و حیات / وعده اش زر وعدهٔ تو طیبات
او وثاقم داد و تو چرخ و زمین / در وثاقت او و صد چون او سمین
زر از آن تست زر او نافرید / نان از آن تست نان از تو رسید
آن سخا و رحم هم تو دادیش / کز سخاوت میفزودی شادیش
من مر او را قبلهٔ خود ساختم / قبله ساز اصل را انداختم
ما کجا بودیم کان دیان دین / عقل میکارید اندر آب و طین
چون همی کرد از عدم گردون بدید / وین بساط خاک را می گسترید
ز اختران می ساخت او مصباحها / وز طبایع قفل با مفتاحها
ای بسا بنیاد پنهان و فاش / مضمر این سقف کرد و این فراش
آدم اسطرلاب اوصاف علوست / وصف آدم مظهر آیات اوست
هرچه در وی مینماید عکس اوست / همچو عکس ماه کاندر آب جوست
بر سطرلابش نقوش عنکبوت / بهر اوصاف ازل دارد ثبوت
تا ز چرخ غیب و از خورشید روح / عنکبوتش درس گوید از شروح
عنکبوت و این سطرلاب رشاد / بی منجم در کف عام او فتاد
انبیارا داد حق تنجیم این / غیب را چشمی باید غیب بین
در چه دنیا فتادند این قرون / عکس خود را دید هر یک چه درون
عکس در چه دید در بیرون ندید / همچو شیر کول اندر چه دوید
از برون دان انچه در چاهت نمود / ورنه آن شیری که در چه شد فرود

رویی اوزره صاچدیلر خیلی کلاب / کریه دن همرهلر اولدی خراب
تا بشب بیخود اولوب صکره همان / نیم مرده قیبدن بخش اولدی جان

اول غریبک وفات محتسبدن خبری اولدقده مخلوقه وعطای مخلوقه امید واعتماددن استغفار وحق تعالینک نعم جلیله سنی تذکر ایله حقه انابت ایلیوب جرمنی اعتراف واعتذار ایتدیکیدر کما فی قوله تعالی ثم الذین کفروا بربهم یعدلون

کلدی چون عقلی دیدی ای کردکار / خلقدن امید ایله جرمم هزار
کرچه خواجه اولدی چوق اهل سخا / ساکه یوقدر کفو احسان وعطا
اول کلاه ویرسه سنک رأس وجسد / اول قبا ویرسه سنک بالا وقد
ویرسه زر سندن بودست زرشمار / ویرسه مرکب بخششک عقل سوار
شمع ویرسه خواجه سندن چشم ونور / ویرسه اول نقلی سنک طعم وسرور
اول وظیفه ویرسه سن عمر وحیات / زر دراندن وعده سندن طیبات
خانه ویرسه اول سنک ارض وسما / انده هم اول هم نیچه بیک مثل اکا
زر ویرسه اول دکل خلاق زر / ویرسه نان سندندر اول نان سربسر
اول سخا ورحمی سن ویردک اکا / کیم سخا ایتدکجه ایلردی صفا
بن آنی کیم قبلهٔ وصل ایلدم / انحراف قبلهٔ اصل ایلدم
قنده ایدک بزکه اول دیان دین / عقلی ایتدی کارساز ماء وطین
هم عدمدن قیلدی کردونی بدید / هم بساط ارضی ایتدی اول مدید
انجم چرخی مصابیح ایلدی / طبعی اقفال ومفاتیح ایلدی
ظاهر وباطن نیچه بنیادلر / سقف چرخ وفرش ارضه زیب وفر
آدم اسطرلاب وصف ذاتیدر / وصف آدم مظهر آیاتیدر
انده ظاهر پرتو نور آله / صانکه آب صاف جوده عکس ماه
اول سطرلاب اوزره نقش عنکبوت / پس ازل اوصافنه ویردی ثبوت
تاکه چرخ غیب وشمس روحدن / عنکبوتی درس وشرح ایده حسن
عنکبوت ایله سطرلاب رشاد / بی منجم اولدی مجهول السداد
انبیا ایکدر بو تنجیم مبین / لازم اولدی غیبه چشم غیب بین
چاه دنیایه چو دوشدی بو قرون / چاه ایچنده عکسی اولدی خود نمون
کوردی عکسن چهده خارجدن فضول / دوشدی چاه ایچره مثال شیر کول
طشره دن بهل کوردیک چهده عیان / یوخسه اول شیره دوزرسن همان

بردخرگوشش ازره کای فلان در تک چاهست آن شیر ژیان
در رو اندر چاه وکین ازوی بکش چون ازو غالب تری سربرکنش
آن مقلد سخرهٔ خرگوش شد از خیال خویشتن پرجوش شد
اونگفت این نقش داد آب نیست این بجز تقلیب آن قلاب نیست
توهم از دشمن چو کینی میکشی ای زبون شش غلط در هرششی
آن عداوت اندرو عکس حقست کز صفات قهر آنجا مشتقست
وان گنه دروی ز جنس جرم تست باید آن خو را ز طبع خویش شست
خلق زشتت اندر رویت نمود که ترا او صفحهٔ آیینه بود
چونکه قبح خویش دیدی ای حسن اندر آیینه بر آیینه مزن
می زند بر آب استارهٔ سنی خاک تو بر عکس اختر می زنی
کین ستارهٔ نحس در آب آمدست تا کند او سعد مارا زیردست
خاک استیلا بریزی بر سرش چونکه پنداری ز شبهه اخترش
عکس پنهان گشت واندر غیب راند تو گمان بردی که آن اختر نماند
آن ستارهٔ نحس هست اندر سما هم بدان سو بایدش کردن دوا
بلکه باید دل سوی بی سو بست نحس این سو عکس نحس آن سوست
داد داد حق شناس و بخشش عکس آن دادست اندر پنج وشش
گر بود داد خسان افزون ز ریگ تو بمیری وان بماند مرده ریگ
عکس آخر چند پاید در نظر اصل بینی پیشه کن ای کژنگر
حق چو بخشش کرد بر اهل نیاز با عطا بخشیدشان عمر دراز
خالدین شد نعمت و منعم علیه محیی الموتاست فاجتازوا الیه
داد حق با تو درآمیزد چو جان آنچنانکه آن تو باشی و تو آن
گر نماند اشتهای نان وآب بدهدت بی این دو قوت مستطاب
فربهی گر رفت حق در لاغری فربهی پنهانت بخشد آن سری
چون پری را قوت از بو می دهد هر ملک را قوت جان او می دهد
جان چه باشد که تو سازی زو سند حق بعشق خویش زندت میکند
زو حیات عشق خواه و جان مخواه تو ازو آن رزق خواه و نان مخواه
خلق را چون آب دان صاف و زلال اندر آن تابان صفات ذوالجلال
علمشان وعدلشان ولطفشان چون ستارهٔ چرخ در آب روان
پادشاهان مظهر شاهیٔ حق فاضلان مرآت آگاهیٔ حق
قرنها بگذشت وین قرن نویست ماه آن ماهست وآب آن آب نیست

یولدن اضلال ایلدی خرگوش آنی دیدی چاه ایچره او شیرک مسکنی
عزم چاه ایت اندن آل کینک اگر غالب ایسک سرایت قیل دفع شر
اول مقلد اولدی خرگوشه پناه کوردی عکسن ایلدی پرتاب چاه
بیلمدی نقشی دگلدر آبدن اولدی اول تقلیبلر قلابدن
سن دخی دشمندن ایتسک قصد کین شش جهتدن بی غلط اول کاربین
اول عداوت انده عکس حق اولور کیم صفات قهردن مشتق اولور
جنس جرمکدر انده اول گناه پس او خویی ایله طبعکدن تباه
اندن اولدی خوی زشتک خودنما صفحهٔ آیینه اولدی اول سکا
قبحکی آیینه ده کوردک قبیح ایلمه آیینه یه طعن صریح
آبه عکس انداز اولور نجم حسن سن اولورسن عکس نجمه خاکزن
دیرسن ایتمش نجم نحس آبه حلول سعدمز تا ایده مغلوب وملول
اوستنه ریزان ایدرسن خاکی سن چون آنی اختر صانورسن شبهه دن
غیب ایچنده عکس نجم اولدی نهان نجمی نابود اولدی ایلرسن گمان
نجم نحس اولدی سماده خودنما پس کرک آکا او جانبدن دوا
جانب بی جانبه قیل ربط دل بونده نحس اول نحس ایچوندر اویله بیل
موهبهٔ حقک عطا خود شانیدر پنج وششده عکس انک فرمانیدر
ریگدن اولسه فزون داد خسان سن گیدرسن اول قالور بونده همان
عکس نجمه بو نظر باقی دگل اصل کورمک صنعتن تحصیل قیل
ایتدی حق چون بخشش اهل نیاز انلره ایتدی عطا عمر دراز
اولدی نعمت دیده و نعمت ابد وار اکا موتایه حی ایلر صمد
داد حق سنده مؤثر در چو جان صانکه اول سنسن سن اول ای نکته دان
قالمزایسه اشتهای نان وآب اول ویرر پس غیری قوت مستطاب
گتسه گر سنده سمن ضعف ایچره حق بخش ایدر مخفی سمن اول پاکه بق
چون پرینک قوتن ایتدی رایحه هر ملکده قوت جاندر فایحه
جان ندر کیم آنی ایلرسن سند حق سنی عشقیله حی ایلر ابد
سن حیات عشقی استه جانی قو اندن اول رزقی طلب قیل نانی قو
آب صافی بیل بو خلقی بی ملال انده تابان در صفات ذوالجلال
علم وعدل ولطفی بو خلقنک عیان آبده عکس نجوم اولدی همان
پادشهلر مظهر شاهیٔ حق فاضلان مرآت آگاهیٔ حق
قرنلر گچدی بو نو قرن اولدی بیل ماه اول ماه اولدی ما اول ماء دگل

عدل

عدل آن عدلست وفضل آن فضل هم
لیک مستبدل شدان قرن امم

قرنها بر قرنها رفت ای همام
وین معانی برقرار و بر دوام

آب مبدل شد درین جو چند بار
عکس ماه وعکس اختر برقرار

پس بنااش نیست بر آب روان
بلکه بر اقطار عرض آسمان

این صفتها چون نجوم معنویست
دانکه برچرخ معانی مستویست

خوبرویان آینهٔ خوبیٔ او
عشق ایشان عکس مطلوبیٔ او

هم باصل خود رود این خد وخال
دائما در آب کی ماند خیال

جمله تصویرات عکس آب جوست
چون بمالی چشم خود خود جمله اوست

باز عقلش گفت بگذار این حول
خل دوشابست ودوشابست خل

خواجه را چون غیر گفتی از قصور
شرم دار ای احول از شاه غیور

خواجه را کو در گذشتست از اثیر
جنس این موشان تاریکی مگیر

خواجه را جان بین مبین جسم گران
مغز بین او را مبینش استخوان

خواجه را از چشم ابلیس لعین
منگر و نسبت مکن او را بطین

همره خورشید را شب پره خوان
آنکه او مسجود شد ساجد مدان

عکسها را ماند این وعکس نیست
در مثال عکس حق بنمود نیست

آفتابی دید او جامد نماند
روغن گل روغن کنجد نماند

چون مبدل گشته اند ابدال حق
نیستند از خلق برگردان ورق

قبلهٔ وحدانیت دو چون بود
خاک مسجود ملائک چون شود

چون درین جو دید عکس سیب مرد
دامنش را دید آن پر سیب کرد

آنچه در جو دید کی باشد خیال
چونکه شد از دیدنش پر صد جوال

تن مبین وآن مکن کان بکم وصم
کذبوا بالحق لما جاءهم

مارمیت اذ رمیت احمد بدست
دیدن او دیدن خالق شدست

خدمت او خدمت حق کردنست
روز دیدن دیدن این روزنست

خاصه این روزن درخشان از خودست
نی ودیعهٔ آفتاب وفرقدست

هم از آن خورشید زد بر روزنی
لیک از راه وسوی معهود نی

در میان شمس واین روزن رهی
هست روزنها نشد زان آگهی

تا اگر ابری برآید چرخ پوش
اندرین روزن بود نورش بجوش

غیر راه این هوا وشش جهت
در میان روزن وخور ماُلفت

مدحت وتسبیح او تسبیح حق
میوه میرویدز عین این طبق

سیب رویدزین سبد خوش لخت لخت
عیب نبود گر نهی نامش درخت

عدل اول عدل اولدی فضل اوفضل هم
لیک مستبدل اولدی اول قرن وامم

قرنلر گتدی قرون اوزره تمام
بو معانی برقرار وبر دوام

اولمده تبدیل آب جویبار
عکس ماه وعکس اختر برقرار

پس دگلدر انلرک مبناسی آب
ایلر انلر آسمان اوزره شتاب

بو صفات اولدی نجوم معنوی
هپ معانی چرخی اوزره مستوی

خوب رولر حسننک مرآتیدر
عشق خوبان عکس عشق ذاتیدر

اصلنه راجع اولور بو خد وخال
آب اچنده دائم اولسونمی خیال

جمله تصویرات عکس آب جو
چشمکی مالیده قیلسهک جمله او

ینه دیر عقل آکه قیل ترک حول
اولدی خل دوشاب ودوشاب اولدی خل

خواجه یه چون وصف غیر اولدی ادا
پس غیور اولدی اوشهدن قیل حیا

خواجه کیم اولدی فلکلردن بلند
ایلمه جنسیت مادونه بند

خواجه یی جان بیل صقن جسم ایتمه ظن
لبی تمییز ایله قشر خواردن

خواجه یه ماند ابلیس لعین
باقمه چشم حقد ایله منسوب طین

همره خورشیدی خفاش ایتمه ظن
اولکه مسجود اولدی ساجد بیلمه سن

عکسه بگزر بو دگل عکس مآل
حق نمایدر بو عکس ایله مثال

آفتابی گوردی جامد بی نشان
روغن گل گوردی کنجد یوق عیان

چون مبدل اولدیلر ابدال حق
خلقدن عد ایتمه دونسون بو ورق

قبلهٔ وحدتده یوقدر اشتراک
نیجه مسجود ملائک اوله خاک

نهر اچنده عکس سیب اولسه عیان
دامنک سیب ایله هم پر بیگمان

گوردیگک نهر ایچره اولسونمی خیال
گوردیگادن پر اولور کن یوز جوال

گورمه تن اولمه قسمتن بکم وصم
کذبوا بالحق لما جاءهم

مارمیت اذ رمیت سر جان
انی گورمک حقی گورمکدر همان

خدمت انده خدمت حقدر مدام
روزنی گورمک روزی گورمک تمام

کندی درخشاندن اول روزن همان
مهر ومهدن اولمدی اکا نشان

ینه روزنده اوشمسک اولدی نور
لیک نامعهود درراه ظهور

شمسله بو روزنک بیننده یول
نیجه روزن واروی معلوم دگل

اولسه حائل بر سحاب چرخ پوش
ینه ایلر نوری اول روزنده جوش

بو هوا وشش جهتدن غیری راه
شمس وروزن بین ایلر جلوه گاه

مدحت وتسبیح اکا تسبیح حق
کیم ایدر انبات میوه بو طبق

بو سبدن اولدی مثمر سیب تر
نامنه اولمز عجب دیرسک شجر

این سپدرا تو درخت سیب خوان | که میان هردو راه آمد نهان
انچه رویدا ز درخت بارور | زین سپدر رویدهم ان نوع ثمر
پس سپدرا تو درخت بخت بین | زیر سایهٔ این سپد خوش می نشین
نان چو اطلاق آوردای مهربان | نان چرامی کویش محموده خوان
خاک ره چون چشم روشن کرد وجان | خاک اورا سرمه بین وسرمه دان
چون زروی این زمین تابد شروق | من چرا بالا کنم رو در عیوق
شد فنا هستش مخوان ای چشم شوخ | در چنین جو خشک کی ماند کلوخ
پیش این خورشید کی پاید هلال | با چنان رستم چه باشد زور زال
طالبست وغالبست ان کردکار | تاز هستیها برآرد صد دمار
دو مکو ودو مدان ودو مخوان | بنده رادر خواجهٔ خود محو دان
خواجه هم در نور خواجه آفرین | فانی استو مرده ومات ودفین
چون جدا بینی زحق این خواجه را | کم کنی هم متن وهم دیباجه را
چشم ودل را هین کذاره کن زطین | این یکی قبله ستو دو قبله مبین
چون دو دیدی فوت شد هر دو طرف | آتشی در خف فتادو رفت خف

بو سپد اولسون درخت سیبه نام | کرزلی یول واراکی سپنده تمام
هرنه ویرسه اول درخت بارور | بو سپددن ظاهر اول نوع ثمر
پس سپد اولدی نهال نازنین | بو سپد ظلنده اول سایه نشین
مورث اسهال واطلاق اولسه نان | نان دیمه محموده قیل نامن همان
چشمی چون روشن ایده برخاک راه | سن او خاکی سرمه بیل بی اشتباه
چونکه اشراقات ایده روی زمین | پس نیچون بالایه یوزطوتمق همین
سن فنایه وار دیمه ای بی رسوخ | بویله جوده خشک قالسومی کلوخ
روبرو اولسومی خورشیده هلال | رستمه نسبتله برمی زور زال
غالب وقهار دراول کردکار | تا وجوداته اولور قهری دمار
ایکی بیلمه ایکیلکدن ایتمه دم | خواجه ده بیل بنده یی محو وعدم
خواجه هم خلاقنک نورنده بیل | مرده وفانی دفین ومضمحل
چون کورر سن خواجه یی حقدن جدا | متن ایله دیباجه اولدی کم ادا
چشم وقلبک خاکدن پاکیزه قیل | قبله بردر ایکی اولمز قبله بیل
ایکی کورسک فوت اولور ایکی طرف | دوشدی آتش خفه هم محو اولدی خف

مثل دوبین همچو آن غریب شهر کاش عمر نام که ازیک دکانش
بسبب این نام بان دکان حواله کرد واو فهم نکرد که همه دکانها
یکیست درین معنی که بعمر نان نفروشند هم اینجا تدارک کنم که
من غلط کردم نامم عمر نیست چون بدین دکان توبه وتدارک
کنم نان یابم از همه دکانهای این شهر واکر بی تدارک همچنین
عمر نام باشم ازین دکان درکذرم محرومم واحولم
داین دکانهارا ازهم جدا دانسته ام

احول کبی ثنی بین اولان کمسه نک تمثیلی کاشان شهرنده عمر
نام غریبدرکه انی اول نام سببیله برخباز دکانندن اول
بردکانه حواله ایلدی اول غریب انی فهم ایتمدیکه جمله دکانلربردر
ولکن عمر نام کمسه یه اتمک صاتمزلر تدارک حال ایدوب
نامم عمر دکلدر غلط ایتدم دیسم شهرک جمله دکانلرنده
نان ممکندر والا قنغی دکانه وارسم بری برینه
حواله ایدوب بنی دفع ایدرلر

کر عمر نامی تو اندر شهر کاش | کس بصد دانکت نیفروشد لواش
چون بیک دکان بکفتی عمرم | این عمر را نان فروشید از کرم
او بکوید رو بدان دیکر دکان | زان یکی نان به کزین پنجاه نان
کر نبودی احول او اندر نظر | او بکفتی نیست دکان دکر
پس زدی اشراق آن نا احولی | بردل کاشی شده عمر علی
این ازینجا کوید آن خباز را | این عمر را نان فروش ای نانبا
چون شنید او هم عمر نان در کشید | پس فرستاد آن بدکان بعید
کین عمر را نان ده ای انباز من | راز یعنی فهم کن زآواز من

شهر کاشانده چو نامکدر عمر | کمسه نان صاتمز ویررسک صد کهر
چون عمر نامن ایشتدی بردکان | کیم عمر نان آلمق استربی کمان
دیرکه اول دکانه وار مرغوبدر | اللی ناندن بونده اول برخوبدر
اولمسه احول نظرده اول اکر | دیرایدی یوقدر انده دکان دکر
احولیتدن چون اولدی منجلی | قلب کاشیده عمر اولدی علی
بو ایسه خبازه دیر نامم عمر | نان فروش شیشه دن هم نان اومر
چون عمر کوش ایتدی ایلرکف نان | هم ایدر بردور دکانه روان
بو عمردر نان ویرای انبازاکا | ایلر اوازی بیان رازآکا

اوهمت زانسو حواله میکند … هین عمر آمد که تا برنان زند
چون یکی دکان عمر بودی برو … درهمه کاشان زنان محروم شو
ور یکی دکان علی گفتی بگیر … نان ازینجا بی حواله وبی زحیر
احول دو بین چوبی برشد زنوش … احول ده بینی ای مادر فروش
اندرین کاشان دنیا ز احولی … چون عمر میکرد چون نبود علی
هست احول را درین ویرانه دیر … کوشه کوشه نقل نوای ثم خیر
ور دو چشم حق شناس آمد ترا … دوست پربین عرصهٔ هردو سرا
وارهیدی از حواله جابجا … اندرین کاشان پرخوف ورجا
اندرین جو غنجه دیدی یا شجر … همچو هر جو تو خیالش زان مبر
که ترا از عین این عکس نقوش … حق حقیقت کرد دو میوه فروش
چشم ازین آب از حول حر می شود … عکس می بیند سبد پر می شود
پس بمعنی باغ باشد این نه آب … پس مشو عریان چو بلقیس از حباب
بارکونا کونست بر پشت خران … هین یکی چوب این خر از تو مران
بریکی خربار لعل وکوهر است … بریکی خربار سنک و مرمر است
برهمه جوها تو این حکمت مران … اندرین جو ماه بین عکسش مخوان
آب خضرست این نه آب دام و دد … هرچه اندر وی نماید حق بود
زین تنک جو ماه کوید من مهم … من نه عکسم هم حدیث وهم رهم
اندرین جو آنچه بر بالاست هست … خواه بالا خواه دروی دار دست
از دکر جوها مگیر این جوی را … ماه دان این پرتوه روی را
این سخن پایان ندارد آن غریب … بس کریست از درد خواجه شد کئیب

اول سنی ایلر حواله سو بسو … بو عمر کلدی ایدر نان جست و جو
بردکانده چون عمر معلوم سن … نان کاشاندن بتون محروم سن
بردکانده کر علی دیرسک همان … بی حواله ایلدک تحصیل نان
ایکی کوردی احول اولدی بی نصیب … یوز کورر احول نیجه اولسون مصیب
پس اولور کاشان دنیا احولی … چون عمر پوینده اولمزسه علی
اولدی بو ویرانه ایچره احوله … کوشه کوشه نقل و ناندن ولوله
وارایسه سنده دو چشم حق شناس … ایکی عالم دوستدن پر بی قیاس
اولدک آزاد حواله جابجا … چون بو کاشان اولدی پر خوف و رجا
سن بو جوده غنجه کوردک یا شجر … ایلمه ظن خیال ای بیخبر
بو نقوشک عین عکسندن سکا … حق حقیقتدن اولور میوه نما
چشم احول وقف آب جو اولور … عکسه ناظر اول سبد مملو اولور
باغ اولور معنیده بو ظن ایتمه آب … شیشه یی بلقیس وش صانمه حباب
هر خرا وزره وارنیجه انواع بار … ایلمه چوب ایله رد هر حمار
بر خرک باری اولور لعل و کهر … اول برنده سنک و مرمر بار خر
اسمه بو حکمتی هر جویدن … ماهی کور بو جوده معکوس ایتمه ظن
آب خضری صانمه آب دام و دد … کوردک انده هر نکیم حقدر مدد
قعر جودن ماه دیر کیم بن مهم … صانمه عکسم همحدیث و همرهم
اولکه بالاده بو جوی ایچره عیان … صون الک بالایه یا جویه همان
غیری جولرده نه وار بو جوی کور … ماه بیل بو پرتو مهر وی کور
بو سوزک پایانی یوقدر اول غریب … اغلدی خواجه غمیله بی شکیب

توزیع کردن پای مرد در جملهٔ شهر تبریز و جمع شدن اندک چیز و رفتن آن غریب بتربت محتسب بزیارت واین قصه را بر سر کور او گفتن بطریق نوحه

اهالیٔ تبریزدن بری خلقدن انجون استغاثه واستمدادله شیٔ قلیل جمع ایلدکده اول غریبک محتسب مزبور تربه سنده زیارت وقبری اوزرنده نوحهٔ دردمندانه ایلدیکیدر

واقعهٔ آن وام او مشهور شد … پای مرد از درد او رنجور شد
از پی توزیع کرد شهر گشت … از طمع میگفت هر جا سر گذشت
هیچ ناورد از ره کدیه بدست … غیر صد دینار آن کدیه پرست
پای مرد آمد بدو دستش گرفت … شد بکور آن کریم بس شگفت
گفت چون توفیق یابد بندهٔ … کو کند مهمانیٔ فرخندهٔ
مال خود ایثار راه او کند … جاه خود ایثار جاه او کند

وقعهٔ دینی اولوب مشهور ناس … چاره جو اولدی اکا بر روشناس
خاقه توزیع ایله اولدی دادخواه … سو بسو شهرک ایچنده ایدوب آه
بو سؤالدن اولمدی الا اکا … غیر یوز التونکه باعون درجا
پایمرد آلدی انی کتدی همان … اول کریمک قبرینه اولدی روان
دیدی بر قول کر اوله توفیق یاب … چون اوله مهمان فرخنده جناب
مالنی ایثار راه ایلر اکا … جاهنی ایثار جاه ایلر اکا

شکر او شکر خدا باشد یقین — چون باحسان کرد توفیقش قرین
ترک شکرش ترک شکر حق بود — حق او لاشک بحق ملحق بود
شکر میکن مر خدارا در نعم — نیز میکن شکر و ذکر خواجه هم
رحمت مادر اگرچه از خداست — خدمت او هم فریضه ست و سزاست
زین سبب فرمود حق صلوا علیه — که محمد بود محتال الیه
در قیامت بنده را گوید خدا — هین چه کردی آنچه دادم من ترا
گوید ای رب شکر تو کردم بجان — چون ز تو بود اصل آن روزی و نان
گویدش حق نی نکردی شکر من — چون نکردی شکر آن اکرام فن
بر کریمی کرده ظلم و ستم — نی ز دست او رسیدت نعمتم
چون بگور آن ولی نعمت رسید — گشت گریان زار و آمد در نشید
گفت ای پشت و پناه هر نبیل — مرتجا و غوث ابناء السبیل
ای غم ارزاق ما بر خاطرت — ای چو رزق عام احسان و برت
ای فقیر از عشیره و والدین — در خراج و خرج و در ایفای دین
ای چو بحر از بهر نزدیکان گهر — داده تحفه سوی دوران مطر
پشت ما گرم از تو بود ای آفتاب — رونق هر قصر و گنج هر خراب
ای در ابرویت ندیده کس گره — ای چو میکائیل راد و رزق ده
ای دلت پیوسته با دریای غیب — ای بقاف مکرمت عنقای غیب
یاد ناورده که از مالم چه رفت — سقف سمت همت هرگز نگفت
ای من و صد همچو من در ماه و سال — مر ترا چون نسل تو گشته عیال
نقد ما و جنس ما و رخت ما — نام ما و فخر ما و بخت ما
تو نمردی ناز و بخت ما برد — عیش ما و رزق مستوفا برد
واحد کالالف در رزم کرم — صد چو حاتم گاه ایثار نعم
حاتم ار مرده بمرده می دهد — گردکانهای شمرده می دهد
تو حیاتی می دهی در هر نفس — کز نفیسی می نگنجد در نفس
تو حیاتی می دهی بس پایدار — نقد زر بی کساد و بی شمار
وارثی نابوده یک خوی ترا — ای فلک سجده کنان کوی ترا
خلق را از گرگ غم لطفت شبان — چون کلیم الله شبان مهربان
گوسفندی از کلیم الله گریخت — پای موسی آبله شد نعل ریخت
در پی او تا بشب در جست و جو — وان رمه غایب شده از چشم او
گوسفند از ماندگی شد سست و ماند — پس کلیم الله گرد از وی فشاند

شکریدر پس شکر مولایه قرین — اولدی احسانیله چون توفیق بین
ترک شکری ترک شکر حق اولور — حقی حقنک حقنه ملحق اولور
قیل خدایه دائما شکر نعم — هم دخی قیل شکر اصحاب کرم
شفقت مادر خدادندر بلی — واجب اولدی خدمت مادر ولی
دیدی حق صلوا علیه اولدر سبب — کیم محمد در دلیل فضل رب
قوللره دیر کیم قیامتده خدا — نیلدک اولکیم سکا ایتدم عطا
ساکه شکر ایتدم دیه اول قول همان — چونکه سندن ایدی اصل آب و نان
حق اکا دیر ایتمدک شکری بکا — ایتمدک چون شکر ارباب عطا
اول کریمک ایتمدک شکرن ادا — کیم اندن نعمتم واردی سکا
اولدی چون قبر ولی نعمت بدید — گریه ایله ایتدی انشاد نشید
دیدی ای پشت و پناه هر قبیل — چاره ساز درد ابناء سبیل
خاطرک اوزره غم ارزاقمز — لطف وجودک ضامن اشفاقمز
ای فقیرانه مثال والدین — شفقت افزای ادای خرج و دین
جودی نزدیکانه بحر آسا گهر — تحفه سی دورانه مانند مطر
سندن ارقه گرم ایدی ای آفتاب — زینت هر قصر و گنج هر خراب
گورمدی ابرولرکده عقده کس — خالقه میکائیل وش ارزاق رس
قلبک اولدی واصل دریای غیب — مکرمت قافنده ای عنقای غیب
یادکه کلمزنه مصروف اولدی مال — همتک سقفنده یوق چاک ملال
بندخی یوز باکه بکز ماه و سال — شفقتک منظوری مانند عیال
نقدمز هم جنسمز هم رختمز — نامز هم فخرمز هم بختمز
اولمدک سن بختمز ایتدی وفات — عیش مستوفامز اولدی وقف مات
واحد کالالف میدان کرم — اولدی یوز حاتم کبی بذل نعم
مرده یه مرده ایدوب حاتم عطا — جوز معدود ایله ایلرسه سخا
هر نفسده سن ایدوب بخش حیات — صغمز انفاسه او فرخنده صفات
بخششک اولدی حیات پایدار — نقد زرده یوق کساد ایله شمار
اولمدی وارث سنک بر خویکه — کیم فلک سجده کناندر کویکه
گرگ غمده خالقه لطفکدر شبان — چون کلیم حق شبان مهربان
کیم رمیده اولدی اندن بر غنم — اولدی پس ارنجه رنجیده قدم
جست و جوده تا بشب اولدی دوان — اول رمه تا اولدی چشمندن نهان
عجز اولوب آخر غنمده آشکار — اولدی گرد افشان کلیم نامدار

کف همی مالید بر پشت و سرش … می نواخت از مهر همچون مادرش
نیم ذره طیرگی و خشم نی … غیر مهر و رحم و آب چشم نی
گفت گیرم بر منت رحمی نبود … طبع تو بر خود چرا استم نمود
با ملایک گفت یزدان آن زمان … که نبوت را همی زیبد فلان
مصطفی فرمود خود که هر نبی … کرد چوپانیش برنا یا صبی
بی شبانی کردن و آن امتحان … حق ندادش پیشوایی جهان
گفت سائل هم تو نیز ای پهلوان … گفت من هم بوده ام دهری شبان
تا شود پیدا وقار و صبرشان … کردشان پیش از نبوت حق شبان
هر امیری کو شبانی بشر … انچنان آرد که باشد مؤتمر
حلم موسی وار اندر رعی خود … او بجا آرد بتدبیر و خرد
لاجرم حقش دهد چوپانیی … بر فراز چرخ مه روحانیی
انچنانکه انبیا را زین رعا … بر کشید و داد رعی اصفیا
خواجه باری تو درین چوپانیت … کردی آنچه کور گردد شانیت
دانم انجا در مکافات ایزدت … سروری جاودانه بخشدت
بر امید کف چون دریای تو … بر وظیفه دادن و ایفای تو
وام کردم نه هزار از زر گزاف … تو کجایی تا شود این درد صاف
تو کجایی تا که خندان چون چمن … گوییم بستان دو صد چندان زمن
تو کجایی تا مرا خندان کنی … لطف و احسان چون خداوندان کنی
تو کجایی تا بری در مخزنم … تا کنی از وام و فاقه ایمنم
من همی گویم بس و تو مفضلم … گفته گین هم گیر از بهر دلم
چون همی گنجد جهانی زیر طین … چون بگنجید آسمانی در زمین
حاش لله تو برونی زین جهان … هم بوقت زندگی هم این زمان
در هوای غیب مرغی می پرد … سایهٔ او بر زمینی می زند
جسم سایهٔ سایهٔ سایهٔ دلست … جسم کی اندر خور پایهٔ دلست
مرد خفته روح او چون آفتاب … در فلک تابان و تن در جامه خواب
جان نهان اندر خلا همچون سجاف … تن تقلب میکند زیر لحاف
روح چون من امر ربی مختفیست … هر مثالی که بگویم منتفیست
ای عجب کو لعل شکربار تو … وان جوابات خوش و اسرار تو
ای عجب کو آن عقیق قندخا … ان کلید قفل مشکلهای ما
ای عجب کو آن دم چون ذوالفقار … آنکه کردی عقلها را بی قرار

هم اولوب پشت و سرینه دستمال … مادر آسا ایلدی دفع ملال
نیم ذره خشم و حدت ایتمدی … رحم و شفقت ایتدی غلظت ایتمدی
دیدی طوتیم اولمسون رحمک بکا … نیچون ایتمز سن ترحم سن سکا
پس ملائکه زمره سینه دیدی حق … بو نبوت جاهنه اولدی احق
هم بیوردی مصطفی هر بر نبی … اولدی راعی شابی اولسون یا صبی
رعی ایله بی امتحان ایتمز آنی … پیشوای خلق عالم اول غنی
دیدی سائل سنده ای کان کرم … دیدی ایتدم پیل شبانی بنده هم
انلره صبر و قراری ایتدی شان … ایلدی قبل النبوه حق شبان
تا امیران ایده لر رعی بشر … شویله کیم امر ایتدی مولا سر بسر
حلم موسایی رعایایه او کیم … ایلیه تدبیر و عقل ایله مهم
پس ایدر راعی انی حق لاجرم … بزم روحانی اولور اکا حرم
انبیایی بو رعیتدن خدا … ایلدی مأمور رعی اصفیا
سن بو چوبانیده ای خواجه مدام … اولکه ایتدک اولدی کوری انام
حق مکافاتن ایدر انده سکا … بخش ایدر سرداری ملک بقا
بحره بکزر کفک امیدیله تا … کیم ایدردی نقد مستوفی عطا
بن غریبکده طقوز بیک آلدی دین … قنده سن بو شینی ایله تبدیل زین
قنده سن تا خنده ناک ایدوب عطا … دییه سن اون او لقدر بندن سکا
قنده سن خندان ایدوب تا کیم بنی … ایده سن احسان و لطفکله غنی
قنده سن ای محسن و یار و معین … اوله دین و فاقه دن قلبم امین
بن یتر دیردم سن ایلردک عطا … هم برای خاطر آل دیردک بکا
زیر خاکی نیجه جای ایتدی جهان … نیجه صیغدی بر زمینه آسمان
بو جهاندن طشره سن سن بی گمان … حی ایکن هم اولزمان هم بو زمان
چون هوای غیبه پرواز ایده طیر … سایه سی ایلر زمین اوستنده سیر
چونکه تن در ظل ظل ظل دل … پایهٔ دل جسم ایچون ممکن دکل
نائمک روحی مثال آفتاب … آسمانده تن اسیر جامه خواب
خلوت غیبیده مخفی روح صاف … تن ایسه فرسودهٔ زیر لحاف
امر ربدن روح در چون مختفی … هر نه سویلرسم مثالی منتفی
ای عجب لعل شکربارک قنی … اول جواب خوب و اسرارک قنی
اول عقیق پر نبات آیا قنی … اول کلید مشکلات آیا قنی
ای عجب اول دم قنی چون ذو الفقار … ایلر ایدی عقل و فهمی بی قرار

چند همچون فاختهٔ کاشانه کو / کو و کو و کو و کو و کو و کو
کو همانجا که صفات رحمتست / قدرتست و نزهتست و فطنتست
کو همانجا که دل و اندیشه‌اش / دایم آنجا بد چو شیر و بیشه‌اش
کو همانجا که امید مرد و زن / میرود در وقت اندوه و حزن
کو همانجا که بوقت علتی / چشم پرد بر امید صحتی
آن طرف که بهر دفع زشتئی / باد جویی بهر کشت و کشتئی
آن طرف که دل اشارت میکند / چون زبان یاهو عبارت میکند
او مع الله است بی کو کو همی / کاش جولاهانه ماکو گفتمی
عقل ماکو تا ببیند غرب و شرق / روحها را میزند صد گونه برق
جزر و مدش بد بهٔ بحری در زبد / منتهی شد جزر و باقی ماند مد
نه هزارم وام و من بی دسترس / هست ازین توزیع صد دینار بس
حق کشیدت مانده ام در کش مکش / می روم نومید ای خاک تو خوش
همتی میدار در پر حسرتت / ای همایون روی دست و همتت
آمدم بر چشمه و اصل عیون / یافتم در وی بجای آب خون
چرخ آن چرخست تاب آن تاب نیست / جوی آن جویست و آب آن آب نیست
محسنان هستند کو آن مستطاب / اختران هستند کو آن آفتاب
تو شدی سوی خدا ای محترم / پس بسوی حق روم من نیز هم
مجمع و پای علم مأوی القرون / هست حق کل لدینا محضرون
نقشها گر بیخبر گر باخبر / در کف نقاش باشد محتضر
دمبدم در صفحهٔ اندیشه شان / ثبت و محوی میکند آن بی نشان
خشم می آرد رضا را می برد / بخل می آرد سخا را می برد
نیم لحظه مدرکاتم شام و غدو / هیچ خالی نیست زان اثبات و محو
کوزه گر با کوزه باشد کارساز / کوزه از خود کی شود پهن و دراز
چوب در دست درودگر معتکف / ورنه چون گردد بریده و مؤتلف
جامه اندر دست خیاطی بود / ورنه از خود چون بدوزد یا درد
مشک با سقا بود ای منتهی / ورنه از خود چون شود پر یا تهی
هر دمی پر میشوی تو میشوی / پس بدانکه در کف صنع ویی
چشم بند از چشم روزی که رود / صنع از صانع چه سان پیدا شود
چشم داری تو بچشم خود نگر / منگر از چشم سفیهی بیخبر
گوش داری تو بگوش خود شنو / گوش گولانرا چرا باشی گرو

نیچه‌لر چون فاخته کاشانه جو / کو و کو کویان ورد کو و کو
اول صفات رحمتی ایتمش مقام / قدرت و نزهتده فطنت بر دوام
اول دل و اندیشه‌سیله ساز کار / دائما انده چو شیر و بیشه زار
انده دراولکیم امید مرد و زن / موقف ایلر وقت اندوه و حزن
انده دراولکیم دم علت علیل / اکه ایلر صحت امیدن دلیل
انده دراولکیم مدد جویان کار / کشت و کشتی ایچون استر روزکار
انده درکیم قلب انی تقریر ایدر / چون لسان یاهو ایله تعبیر ایدر
اول مع الله اولدی بی تعیین کو / قول دل اولسون همان الله هو
قنده عقل اوله بصیرت غرب و شرق / ایلیه ارواح ایله صد گونه برق
اولدی جزر و مد بحر پر زبد / بولدی غایت جزری باقی قالدی مد
بو طقوز بیک دین و بن بی دسترس / اولدی توزیع ایله یوز دینار بس
سن وصال حقده بن پر اضطراب / ناامیدم ای ترابی مسک ناب
همتک داروی درد حسرت ایت / ای مبارک دست درده همت ایت
چشمه یه گلدم او در اصل عیون / صو یرینه بولدم انده جوی خون
چرخ او چرخ اماکه اول مهتاب یوق / جوی اول جو در ولی اول آب یوق
وار کرم اهلی قنی اول مستطاب / یوق دگل انجم قنی اول آفتاب
سن جناب حقه گتدک ای سخی / حق عنایت قیلسه گیتسم بن دخی
مجمع علم اولدی مأوای قرون / دیدی حق کل لدینا محضرون
گر نقوش اوله خبیر و ناخبیر / اولدی نقاشک الینده جایگیر
انلرک الواح فکرنده مدام / محو و اثبات ایلر اول رب الانام
خشمی ایلر گاه تبدیل رضا / گاه ایلر بخلی تحویل سخا
نیم لحظه روز و شب افکار دل / محو ایله اثباتدن خالی دگل
کوزه گر در کوزه‌یه اندام ساز / کوزه اولمز کندیدن پهن و دراز
چوب اولور نجار النده ساخته / کندی کندیمنی اوله پرداخته
جامه خیاط ایله کسب ایلر نظام / کندیدن کندیمنی خرق و التیام
مشکه سقادن اولور آب شهی / کندیدن بیچه اولور پر یا تهی
گاهی پر گاهی تهی سن هر نفس / دست صنع حقده سن بیل شاکه بس
چشمبند اولدوغی چشمکدن گیدر / صنعی صانعدن گورور سن بی کدر
چونکه چشمک وار گوزکله قیل نظر / اولمه هم چشم سفیه بی بصر
چون قولاغک وار انکله ایله گوش / ایتمه گوش احمقان ایله خروش

بی زتقلیدی نظر را پیشه کن	هم برای عقل خود اندیشه کن

دیدن خوارزمشاه رحمه الله در سیران در موکب خود اسبی بس نادر و تعلق دل شاه بحسن و چستی آن اسب و سرد کردن عماد الملک آن اسب را در دل شاه و گزیدن شاه گفت او را بر دید خویش چنانکه حکیم سنائی رحمة الله علیه در الهی نامه فرمود ❁ بیت ❁ چون زبان حسد شود نخاس یوسفی یابی از گزی کرپاس ❁ از دلالی برادران یوسف علیه السلام حسودانه در دل مشتریان آن چندان حسن پوشیده شد و زشت نمودن گرفت

وکانوا فیه من الزاهدین

بود امیری را یکی اسبی گزین	در گلهٔ سلطان نبودش یک قرین
او سواره گشت در موکب بگاه	ناگهان دید اسب را خوارزمشاه
چشم شه را فرّ و رنگ او ربود	تا برجعت چشم شه بر اسب بود
برهران عضوش که افکندی نظر	هر یکش خوشتر نمودی زان دگر
غیر چستی و کشی و روحنت	حق بروا فکنده بد نادر صفت
پس تجسس کرد عقل پادشاه	کین چه باشد که زند بر عقل راه
چشم من سیر است و پرست و غنی	از دو صد خورشید دارد روشنی
ای رخ شاهان بر من بیدقی	نیم اسبم در رباید بی حقی
جادویی کردست جادو آفرین	جذبه باشد آن نه خاصیات این
فاتحه خواند و بسی لاحول کرد	فاتحه‌ش در سینه می افزود درد
زانکه او را فاتحه خود می کشید	فاتحه در جرّ و دفع آمد وحید
گر نماید غیر هم تمویه اوست	ور رود غیر از نظر تنبیه اوست
پس یقین گشتش که جذبهٔ ان سریست	کار حق هر لحظه نادر آوریست
اسب سنگین گاو سنگین زابتلا	می شود مسجود از مکر خدا
پیش کافر نیست بت را ثانیٔ	نیست بت را فرّ و نی روحانیٔ
چیست آن جاذب نهان اندر نهان	در جهان تابنده از دیگر جهان
عقل محجوبست و جان هم زین کمین	من نمی بینم تو می تانی ببین
چونکه خوارزمشه زسیران بازگشت	با خواص ملک خود همراز گشت
پس بسرهنگان بفرمود آن زمان	تا بیارند اسب را زان خاندان

ایله بی تقلید تحقیق نظر	عقلک ایله ایله فکر معتبر

خوارزمشاهک کندی موکبنده نادر المثل بر آت کوروب قلب شاهی انک حسن و اطوار و خوب رفتارینه متعلق اولوب عماد الملکک اول اسبی قلب شاهدن سرد ایتدیکی و شاه انک قوانی کندی شهودینه ترجیح ایتدیکیدر شویله که حکیم رحمه الله الهی نامه سنده ایراد ایلمشدر ❁ بیت ❁ چون زبان حسد شود نخاس یوسفی یابی از گزی کرپاس (ترجمه) چون لسان حسود اوله نخاس یوسف اچون بها اولور کرپاس ❁ یوسف علیه السلام برادرلری حسودانه اول قدر حسنی مشتریلر قلوبنه تقبیح ایتدیلر

وکانوا فیه من الزاهدین

بر بگک وار ایدی اسب دلکشی	یوق ایدی اصطبل شاهیده اشی
بندی موکبده اکا اول میر جاه	اسبی کوردی ناکهان خوارزمشاه
کرّ و فرّ اسب اولوب مرغوب شه	تا بعودت اکه ایلردی نگه
ایتدی هر بر عضوینه صرف نظر	بربرندن کوردی خوب و معتبر
جست و چابک خوب و رعنا هر جهت	حق اکا ویرمش ایدی نادر صفت
چوق تجسس ایتدی عقل پادشاه	کیم ندر بو ایده عقله قطع راه
چشمم ایمشکن بنم سیر و غنی	ایکیوز خورشیده غالب روشنی
بیدق ایکن هر رخ شاهان بکا	پس ندر بنده بو اسبه ابتلا
ایلمشلر در بکا سحر و فسون	بو نه خاصیت ایده جذب درون
فاتحه لاحول اولدی ورد اکا	شوقن ایتدی فاتحه حالت فزا
کندی حالن ایلدی انده مزید	جرّ و دفع فاتحه اولدی بدید
غیر گوسترسه اولور تمویه اکا	دفع غیر ایتسه اودر تنبیه اکا
بیلدی جذبه اولطرفدندر یقین	کار حق نادر نما اولدی همین
اسب سنگ و گاو سنگ ابتلا	چون اوله مسجود اولور مکر خدا
اولدی یکتا پیش کافرده صنم	بت دگل روحانی یوق فرّ و حشم
پس ندر انده خفی جذب نهان	خود نما لشقه جهاندن بو جهان
عقل ایله جان اولدی محجوب بصر	کورمدم کور قادر ایسک سن اگر
دوندی سیرانکاهدن خوارزمشاه	ایلدی خاصان ملکه چون نگاه
ایتدی سرهنگانه فرمان اول زمان	اولمغچون اسبی احضاره دوان

همچو آتش دررسیدند آن گروه
جانش از درد و غبین تا لب رسید
که عماد الملک بد پای علم
محترمتر خود نبد ز و سروری
بی طمع بود و اصیل و پارسا
بس همایون رای و با تدبیر و راد
هم ببذل جان سخی و هم بمال
در امیری او غریب و محتبس
بوده هر محتاج را همچون پدر
مر بدان را ستر چون حلم خدا
بارها می شد بسوی کوه فرد
هردم از صد جرم را شافع شدی
رفت او پیش عماد الملک راد
که حرم با هرچه دارم گو بگیر
این یکی اسبست جانم رهن اوست
گر برد این اسب را از دست من
چون خدا پوستکی ات داده است
از زن و زر و عقارم صبر هست
اندرین گر مے نداری باورم
آن عماد الملک گریان چشم مال
لب ببست و پیش سلطان ایستاد
ایستاده راز سلطان می شنید
کای خدا گر آن جوان گژ رفت راه
تو از آن خود بکن از وی مگیر
زانکه محتاجند این خلقان همه
با حضور آفتاب با کمال
با حضور آفتاب خوش مساغ
بیگمان ترک ادب باشد ز ما
لیک اغلب هوشها در افتکار
در شب ار خفاش کرمی می خورد

همچو پشمی گشت امیر همچو کوه
جز عماد الملک زنهاری ندید
بهر هر مظلوم و هر مقتول غم
پیش سلطان بود چون پیغمبری
رایض و شبخیز و حاتم در سخا
آزموده رای او در هر مراد
طالب خورشید غیب او چون هلال
در صفات فقر و خلت ملتبس
پیش سلطان شافع و دفع ضرر
خلق او بر عکس خلقان و جدا
شاه با صد لابه او را منع کرد
چشم سلطان را از و شرم آمدی
سر برهنه کرد و بر خاک اوفتاد
تا بگیرد خاصه لم را هر مغیر
گر برد مردم یقین ای خیر دوست
من یقین دانم نخواهم زیستن
بر سرم مال ای مسیحا زود دست
این گزاف نیست بی تزویریست
امتحان کن امتحان گفت و فرم
پیش سلطان در دوید آشفته حال
راز گویان با خدا رب العباد
و آن درون اندیشه اش این می تنید
که نشاید ساختن جز تو پناه
گرچه او خواهد خلاص از هر اسیر
از گدایی گیر تا سلطان همه
رهنمایی جستن از شمع و ذبال
روشنایی جستن از شمع و چراغ
کفر نعمت باشد و فعل هوا
همچو خفاشند ظلمت دوستدار
کرم را خورشید جان پرورد مے

وار دیلر آتش کبی چون اول گروه
جان بلب در دندن اولدے پر حزن
کیم عماد الملک ایدی فرخنده جاه
جمله سرورلردن اول اعلا ایدی
بی طمع ایدی اصیل و پارسا
رای و تدبیری مبارک ایدی هم
هم سخاوتکار بذل جان و مال
سیرتی درویش صورتده امیر
اولدی هر محتاجه مانند پدر
کاری چون حلم الهی ستر بد
نیچه کره ایتدی عزم کوهسار
نیچه یوز جرمه شفاعت اکه کار
پس عماد الملکه کتدی اول امیر
دیدی ملکم سر بسر کتسه اگر
اولدے بو براسب اچون جانم رهین
گر بو اسب الدن گیدرسه بیگمان
چون وصال حقدن اولدک بهره ور
صبر اولور کتسه زر و زن هم عقار
بو سوزه گر اولمزیسه اعتماد
پس عماد الملک اولوب گریان غم
پیش شهده بسته لب ایتدے وقوف
ظاهرا طوتمش ایدی سلطانه گوش
اول جوانه ای خدا کج اولدے راه
اعترافن قیل قبول عفو خاص
جمله محتاجک خلایق یک بیک
برکمال ایکن حضور آفتاب
ظاهر ایکن آفتاب روشنا
بزدن اولدی شبهه سز ترک ادب
لیکن اکثر هوشلرده فکر پست
کیچه خفاش ایلسه کرمی غدا

پشمه دوندی اول امیر پرشکوه
چاره یوق الا عماد الملکدن
یعنی هر مظلوم و مغمومه پناه
شه یانندہ حرمتی والا ایدی
هم سخاده حاتم صاحب عطا
هر مرادی رأیی ایلردی اهم
طالب خورشید غیبی چون هلال
اولدی فقر معنویده بی نظیر
شه یاننده بشه سی دفع ضرر
خویی بر عکس خلایق معتمد
شه انی منع ایلدی بی اختیار
چشم شه اندن اولوردی شرمسار
باش آچق پامال و مکسور الضمیر
حاصل و محصولدن چکمم کدر
اول گیدرسه ایلرم موتم یقین
وار یقینم بنده قالمز بور وان
ای مسیحا دستک ایت مالیده سر
یوق گزاف بونده ای عالی وقار
امتحان ایت امتحان ای کان داد
پیش سلطانه شتاب ایتدی اودم
حق ایله قیلدی مناجات عکوف
باطن اما فکری بویله ایتدے جوش
یعنی سندن غیری کس اولمز پناه
گرچه اول استر اسیراندن خلاص
تا گدادن زمرهٔ شاهانه دک
شمعدن قصد دلالت بی حجاب
شمعدن اولمق طلبکار ضیا
کفر نعمت ایله فعل بو العجب
شبپره آسا اولور ظلمت پرست
کرمدر پروردهٔ شمس ضحا

درشب ار خفاش از کرمیست مست   کرم از خورشید جنبیده شدست
آفتابی که ضیا زو می زهد   دشمن خود را نواله می دهد
لیک شهبازی که او خفاش نیست   چشم بازش راست بین و روشنیست
گر بشب جوید چو خفاش او نمو   در ادب خورشید مالد گوش او
گویدش گیرم که آن خفاش لد   علتی دارد ترا باری چه شد
مالشت بدهم بزجر از اکتیاب   تا نتابی سر تو دیگر ز آفتاب

مؤاخذهٔ یوسف صدیق صلوات الله علی نبینا وعلیه بحبس بضع سنین بسبب یاری خواستن از غیر حق وگفتن اواذکرنی عند ربک مع تقریره

انچنانکه یوسف از زندانئ   با نیازی خاضعی سعدانئ
خواست یاری گفت چون بیرون روی   پیش شه گردد امورت مستوی
یاد من کن پیش تخت آن عزیز   تا مرا هم واخرد زین حبس نیز
کی دهد زندانئ در اقتناص   مرد زندانئ دیگر را خلاص
اهل دنیا جملگان زندانی اند   انتظار مرگ دار فانی اند
جز مگر نادر یکی فردانیئ   تن بزندان جان او کیوانیئ
پس جزای آنکه دید او را معین   ماند یوسف حبس در بضع سنین
یاد یوسف دیو از عقلش سترد   وز دلش دیوان سخن از یاد برد
زین گنه کامد از آن نیکو خصال   ماند در زندان ز داور چند سال
که چه تقصیر آمد از خورشید داد   تا تو چون خفاش افتی در سواد
هین چه تقصیر آمد از بحر و سحاب   تا تو یاری خواهی از ریگ و سراب
عام اگر خفاش طبعند و مجاز   یوسفا داری تو آخر چشم باز
گر خفاشی رفت در کور و کبود   باز سلطان دیده را باری چه بود
پس ادب کردش بدین جرم اوستاد   که مساز از چوب پوسیده عماد
لیک یوسف را بخود مشغول کرد   تا نیاید در دلش زان حبس درد
انچنانش انس و مستی داد حق   که نه زندان ماند پیشش نی غسق
نیست زندانی وحش تر از رحم   ناخوش و تاریک و پر خون و وخم
چون گشادت حق دریچه سوی خویش   در رحم هر دم فزاید تنت پیش
اندر ان زندان ز ذوق بی‌قیاس   خوش شگفت از غرس جسم تو حواس
زان رحم بیرون شدن بر تو درشت   می گریزی از زهارش سوی پشت

کرم ایسه خفاشه کیجه قوت جان   جنبش کرم اولدی خورشیدک عیان
اول کونش کیم اولدی نوری برکمال   خصمنه ایتمکده اعطای نوال
عکس خفاش اولدی لیک اول شاهباز   روشنا و راست بین و دیده باز
اول نماجو اولسه شب خفاش وش   گوشمال ایلر ادب اچون کونش
اکه دیر کیم طوتکه خفاش اوله کور   ساکه نولدیکیم ایدرسن رد نور
گوشمال زجر ره صالحسن که سن   بردخی دوندرمه باش خورشیددن

یوسف صدیقک صلوات الله علی نبینا وعلیه بو قدر ییل مؤاخذه سی پانده درکه اذکرنی عند ربک قوليله حقدن غیره عرض حالی باعث اولمشدر

چونکه بر محبوسدن یوسف نبی   التجا کونه بو اولدی مطلبی
دیدی زنداندن سن اولدقده خلاص   شه یانده چون بولورسن اختصاص
پیش تختنده عزیزک یاد قیل   اوله محبسدن خلاصم مشتمل
وارمیدر زندان نشین اچون مناص   نیچه محبوس ایده محبوسی خلاص
اهل دنیا سربسر زندان نشین   انتظار موت ایله زار و حزین
یا مگر مردان فرد کامران   جسمی زندانی سماوی اوله جان
اول تمنی یه مکافات ایدیهل   قالدی یوسف محبس ایچره نیچه ییل
ذکر یوسف اولدی عقلندن بعید   ایتدی نسی عهدی شیطان مرید
ارتکاب ایلهدن اول خوش خصال   اولدی محبوس عدالت نیچه سال
کیم نه تقصیر اولدیکیم خورشیددن   اوله سن ظلمتده چون خفاش سن
یا نه تقصیر ایلدی بحر و سحاب   اوله سن جوینده ریگ و سراب
طبع خفاش عوام اولدی مجاز   سنده ای یوسف مقرر چشم باز
اولسه گر خفاش اعمای ادب   باز سلطان دیده یه نولدی عجب
ایتدی بو جرم ایله تأدیب اوستاد   ایلمه چوب رمیم ایله عماد
یوسفی عشق ایله مشغول ایتدی لیک   اولمیه تا درد حبس اکا شریک
اویله مست ایتدی انی انس خدا   کیم نه زندان وار نه تاریکی جا
وار زندان رحمدن موحش دخی   تنگ و تاریک دلالت برزخی
کندیه روزن ایده چونکیم خدا   رحم اولور هر دم سکا راحت فزا
ساکه اول زندانده ذوق بی‌قیاس   گوستر جسمکدن ازهار حواس
رحم مادردن سکا چیقمق عسیر   اول جهتدن ظهرن ایلرسن مصیر

راه لذت از درون دان نه از برون
ابلهی دان جستن قصر و حصون

آن یکی در کنج مسجد مست و شاد
وان یکی در باغ ترش و بی مراد

قصر چیزی نیست ویران کن بدن
گنج در ویرانی است ای میر من

این نمی بینی که در بزم شراب
مست آنگه خوش شود کو شد خراب

گرچه پر نقشست خانه بر کنش
گنج جو و از گنج آباد ان کنش

خانهٔ پر نقش و تصویر و خیال
وین صور چون پرده بر گنج وصال

پرتو گنجست و تابشهای زر
کاندرین سینه همی جوشد صور

هم ز لطف و عکس آب با شرف
پرده شد بر روی آب اجزای کف

هم ز لطف و جوشش جان با ثمن
پردهٔ بر روی جان شد شخص تن

پس مثل بشنو که در افواه خاست
کانچه بر ماست ای برادر هم ز ماست

زین حجاب این تشنگان کف پرست
ز آب صافی اوفتاده دور دست

آفتابا با چو تو قبله و امیم
شب پرستی و خفاشی میکنیم

سوی خود کن این خفاشا ز امطار
زین خفاشیشان بخرای مستجار

این جوان زین جرم ضالست و مغیر
که بمن آمد ولی او را مگیر

در عماد الملک این اندیشها
گشت جوشان چون اسد در بیشها

ایستاده پیش سلطان ظاهرش
در ریاض غیب جان طایرش

چون ملائک او باقلیم الست
هر دمی میشد بشرب تازه مست

اندرون سور و برون چون پر غمی
در تن همچون لحد خوش عالمی

او درین حیرت بد و در انتظار
تا چه پیدا آید از غیب و سرار

اسب را اندر کشیدند آن زمان
پیش خوارزمشاه سرهنگان کشان

الحق اندر زیر این چرخ کبود
انچنان اسبی بقد و تک نبود

می ربودی رنگ او هر دیده را
خرم آن از برق و مه زاییده را

همچو مه همچون عطارد تیز رو
گوییا صرصر علف بودش نه جو

ماه عرصهٔ آسمان را در شبی
می برد اندر مسیر و مذهبی

چون بیک شب مه برید ابراج را
از چه منکر میشوی معراج را

صد چو ماهست آن عجب در یتیم
که بیک ایمای او شد مه دو نیم

آن عجب کو در شگاف مه نمود
هم بقدر ضعف حس خلق بود

کار و بار انبیا و مرسلون
هست از افلاک و اخترها برون

تو برون رو هم ز افلاک و دوار
وانگهان نظاره کن این کار و بار

در میان بیضهٔ چون فرخها
نشنوی تسبیح مرغان هوا

طشره صانمه راه شوق اولدی درون
ابله اولدی استیین قصر و حصون

کنج مسجدده بری مسرور و شاد
اول بری باغ ایچره مغموم الفؤاد

نسنه صانمه قصری قیل تخریب تن
گنج اولور ویرانه ده ای میر من

کورمدکمی اولسه بر بزم شراب
مست اودم خوشدر اوله مست خراب

خانه پر نقش ایسه ده برباد قیل
گنجی بول آندن آنی آباد قیل

خانهٔ پر نقش تصویر و خیال
بو صور در پردهٔ گنج وصال

پرتو گنجینه درهم تاب زر
سینه ده جوش ایلین بونجه صور

لطف و عکس آبدندر هر طرف
روی آبه پردهٔ اجزای کف

هم کمال حسن و لطف روحدن
پرده اولدی روی جانه اوزره بدن

بو مثلدر گوش قیل روشن اولور
اولکه بزدندر نه بزدن اولور

تشنگان کف پرستی بو حجاب
ایتدی مستور صفا مهجور آب

سن امام قبله ایکن ای گونش
اولمشز زیار شب خفاش وش

سن دلالت قیل بزه سندن یکا
قیل بزی خفاش وصفندن رها

بو جوان ضال اولدی جرم ایله بلی
باکه گلدی سن انی طوتمه ولی

پس عماد الملک اولوب اندیشه گیر
جوشه گلدی بیشه ده مانند شیر

پیش شهده ایدی گرچه ظاهری
روضهٔ غیبده جان طاهری

چون ملائک جایی اقلیم الست
هر نفس نوش می عشق ایله مست

باطنی پر سور و ظاهر شور غم
لحد تنده بشقه عالم بشقه دم

اول بو حیرتده اسیر انتظار
غیبدن آیا نه در انجام کار

چکدی سرهنگان او اسبی اول زمان
پیشگاه شاه خوارزمه همان

گوردیلر دنیاده گرچه اسب چوق
شکل و رفتارنده اویله اسب یوق

خیره بخش ایدی عیونه منظری
صانکه برق و ماهدن طوغمش پری

اولدی چون ماه و عطارد تیز رو
صانکه صرصردن اولمش کاه و جو

عرصهٔ افلاکی بر شب ایچره ماه
قطع ایدوب ایلر مسیر و جلوه گاه

ماه ایدر بر شبده چون قطع بروج
پس ندن انکار اسرا و عروج

سرور صد مهدر اول در یتیم
ایتدی بر ایما ایله ماهی دو نیم

ای عجب اولمش ایدی شق قمر
ضعف حس خلق مقداری اثر

کار و بار انبیا و مرسلون
اختر و افلاکدن اولدی برون

ایله سن بیرون افلاکه گذر
صکره قیل اول کار و باره پس نظر

بیضه ایچره بچه سن یوقدر نکا
گوش تسبیحات مرغان هوا

معجزات اینجا نخواهد شرح گشت ‌ ‌ زاسب خوارزمشاه کو و سرگذشت
آفتاب لطف حق بر هرچه تافت ‌ ‌ از سگ و از اسب فر کهف یافت
تاب لطفش را تو هم یکسان مدان ‌ ‌ سنگ را و لعل را داد او نشان
لعل را زان هست گنج مقتبس ‌ ‌ سنگ را گرمی و تابانی و بس
آنکه بر دیوار افتد آفتاب ‌ ‌ آنچنان نبود که بر آب و اضطراب
چون دمی حیران شد از وی شاه فرد ‌ ‌ روی خود سوی عماد الملک کرد
کای اچی بس خوب اسبی نیست این ‌ ‌ از بهشتست این مگرنی از زمین
پس عماد الملک گفتش ای خدیو ‌ ‌ چون فرشته گردد از میل تو دیو
در نظر آنچه آوری گردد نیک ‌ ‌ بس کش و رعناست این مرکب ولیک
هست ناقص آن سر اندر پیکرش ‌ ‌ چون سر گاوست گویی این سرش
در دل خوارزمشه این دم کار کرد ‌ ‌ اسب را در منظر شه خوار کرد
چون غرض دلاله گشت و واصفی ‌ ‌ از سه گز کرباس یابی یوسفی
چونکه هنگام فراق جان شود ‌ ‌ دیو دلال در ایمان شود
پس فروشد ابله ایمان را شتاب ‌ ‌ اندر آن تنگی بیک ابریق آب
وان خیالی باشد و ابریق نی ‌ ‌ قصد آن دلال جز تخریق نی
این زمانکه تو صحیح و فربهی ‌ ‌ صدق را بهر خیالی میدهی
می فروشی هر زمانی در کان ‌ ‌ همچو طفلی می ستانی گردکان
پس در آن رنجوری روز اجل ‌ ‌ نیست نادر گر بود اینت عمل
در خیالت صورتی جوشیده ‌ ‌ همچو جوزی وقت دق پوسیده
هست از آغاز چون بدر آن خیال ‌ ‌ لیک آخر میشود همچون هلال
گر تو اول بنگری در آخرش ‌ ‌ فارغ آیی از فریب فاترش
جوز پوسیده است دنیای امین ‌ ‌ امتحانش کم کن از دورش ببین
شاه دید آن اسب را با چشم حال ‌ ‌ وان عماد الملک با چشم مآل
چشم شه دو گز همی دید از اغز ‌ ‌ چشم آن پایان نگر پنجاه گز
آن چه سرمه ست آنکه یزدان میکشد ‌ ‌ کز پس صد پرده بیند جان رشد
چشم مهتر چون بآخر بود جفت ‌ ‌ پس بدان دیده جهانرا جیفه گفت
زین یکی ذمش که بشنود او حسب ‌ ‌ پس فسرد اندر دل شه مهر اسب
چشم خود بگذاشت چشم او گزید ‌ ‌ هوش خود بگذاشت قول او شنید
این بهانه بود و آن دیان فرد ‌ ‌ از نیاز آن در دل شه سرد کرد
در ببست از حسن او پیش نظر ‌ ‌ این سخن بد در میان چون بانگ در

بو نده شرح معجزات اولمز تمام ‌ ‌ شاه خوارزم ایله اسبه ویر ختام
آفتاب لطف حق ویردکده تاب ‌ ‌ اسب و کلبه کهفی ایلر کامیاب
تاب لطف حقی بر مسلمه مدام ‌ ‌ سنک و لعله اندن اولدی فیض تام
لعل اندن کرد و فر زیب و رنک ‌ ‌ تابش و گرمیت انجق کسب سنک
کورکه دیوار اوزره دوشسه آفتاب ‌ ‌ انده یوقدر لعله بکزر آب و تاب
اسبه حیران اولدی شاه بوالهوس ‌ ‌ رونی طوتدی عماد الملکه پس
دیدی ای صاحب بو اسب نازنین ‌ ‌ اسب جنتدر دگل اسب زمین
پس عماد الملک دیدی ای خدیو ‌ ‌ میل ایله اولدی فرشته ساکه دیو
ایلدک حسن نظر مرغوبدر ‌ ‌ گرچه بو مرکب گوزلدر خوبدر
اولدی ناقص لیکن ایتدکده نظر ‌ ‌ باشنه باقسک گورینور گاو سر
ایتدی تأثیر دل خوارزمشاه ‌ ‌ ایلدی اسبه حقارتله نگاه
چون غرضدر وصف دلال و دلیل ‌ ‌ قیمت یوسف اولور غایت قلیل
چونکه هنگام فراق جان اولور ‌ ‌ دیو دلال در ایمان اولور
ابله ایمانن ایدر بیعه شتاب ‌ ‌ تنکدل مقصودی بر ابریق آب
صانمه اول ابریقدر اولدی خیال ‌ ‌ قصدی اول دلال دیوک مکر و آل
بو زمانکیم سنده صحت خودنما ‌ ‌ صدقی ایلرسن خیال ایچون فدا
جوهر کانی صاترسن هر زمان ‌ ‌ جوز الورسن طفل نادان وش همان
پس زمان علت و روز اجل ‌ ‌ سنده استعداد اولنمز بو عمل
ایتدی بر صورت خیالک ایچره جوش ‌ ‌ جوزه بکزر کیم اوله پیرایه پوش
ابتداده بدره بکزر اول خیال ‌ ‌ لیک اولور آخرده مانند هلال
آخرینه اول ایتسیدک نظر ‌ ‌ ایلر ایدک مکر و کیدندن حذر
برچورک جوز اولدی دنیای دنی ‌ ‌ امتحان ایت دوردن سیر ایت آنی
دیدهٔ شاه اولدی اسبه چشم حال ‌ ‌ اول عماد الملکه خود چشم مآل
چشم شهده ایکی گز مد بصر ‌ ‌ اللی گز ایتدی او بینا دل نظر
اول نه کحل اولدیکه چکدی اول مجید ‌ ‌ کیم گورر یوز پرده دن جان رشید
چشم عقبی بین ایله فخر الوری ‌ ‌ جیفه وصفن گوردی دنیایه روا
ایتدی بو بر ذمی چون نقش درون ‌ ‌ قلب شهده رغبت اسب اولدی دون
چشمنه اول چشمی ایتدی اختیار ‌ ‌ هوشنه قول عمادی قیلدی یار
بو بهانه ایدی اول دیان فرد ‌ ‌ قدرتیله قلب شهده ایتدی سرد
اولدی حسندن انک بسته بصر ‌ ‌ اول سوز اولدی اورته ده چون صیت در

پرده کرد آن نکته را بر چشم شه	که از ان پرده نماید مه سیه
پاک بنایی که بر سازد حصون	در جهان غیب از گفت وفسون
بانک دردان گفت را از قصر راز	تا که بانک واشدست این یا فراز
بانک در محسوس و در از حس برون	تبصرون این بانک و در لا تبصرون
چنک حکمت چونکه خوش آواز شد	تا چه در از روض جنت باز شد
بانک گفت بد چو در وا می شود	از سقر خود تا چه در وا می شود
بانک در بشنو چو دوری از درش	ای خنک او را که واشد منظرش
چون تو می بینی که نیکی میکنی	بر حیات و راحتی بر میزنی
چونکه تقصیر و فسادی میرود	آن حیات و ذوق پنهان می شود
دید خود مکذار از دید خسان	که بر دارت کشند این کرکسان
چشم چون نرکس فرو بندی که چی	هین عصا ام کش که کورم ای اچی
کان عصا کش که کزیدی در سفر	خود چو بینی باشد از تو کورتر
دست کورانه بحبل الله زن	جز بر امر و نهی یزدانی متن
چیست حبل الله رها کردن هوا	که هوا شد صرصری مر عاد را
خلق در زندان نشسته از هواست	مرغ را پرها بسته از هواست
حوتی اندر تابهٔ کرم از هواست	رفته از مستوریان شرم از هواست
خشم شحنه شعلهٔ نار از هواست	چار میخ و هیبت دار از هواست
شحنهٔ اجسام دیدی بر زمین	شحنهٔ احکام جان را هم ببین
روح را در غیب خود اشکنجهاست	لیک تا نجهی شکنجه در خفاست
چون رهیدی بینی اشکنجه و دمار	زانکه ضد از ضد کردد آشکار
آنکه در چه زاد و در آب سیاه	او چه داند لطف دشت و رنج چاه
چون رها کردی هوا از بیم حق	در رسد سغراق از تسنیم حق
لا تطرق فی هواک سل سبیل	من جناب الله نحو السلسبیل
لا تکن طوع الهوی مثل الحشیش	ان ظل العرش اولی من عریش
کفت سلطان اسب را واپس برید	زودتر زین مظلمه بازم خرید
با دل خود شه نفرمود این قدر	شیر را مفریب زین رأس البقر
پای کاو اندر میان آری زداو	روند وز دحق بر ابسی شاخ کاو
بس مناسب صنعتست این شهره زاو	که نهد بر جسم اسب او عضو کاو
زاو ابدا از امناسب ساخته	قصرهای منتقل پرداخته
در میان قصرها تخم بجها	از سوی این سوی آن صهر بجها

اولدی اول نکته حجاب چشم شاه	کیم کور را اول پرده دن ماهی سیاه
پاک بنا در او کیم ایده حصون	عالم غیب ایچره بی قول وفسون
سوز ده صیت باب قصر رازه پیل	فتح ایله اغلاقی فرق ایت متصل
صیت در محسوس و باب اولدی خفی	بو صدا مرئی ولی در مختفی
صیت چنک حکمت ایتدی روحی شاد	قنغی بابی جنتک اولدی کشاد
صیت قول بد دن اولسه فتح در	قنغی باب آکه فتح ایلر سقر
دور ایسک اول سامع صیت دره	رشک اکا اوله کشاده منظری
چون کورر سن خوب و نیکو کار سن	پس حیات و راحت ایله یارسن
چونکه تقصیر و فساد اوله عیان	اول حیات و ذوق اولور سندن نهان
ایله چشم حیرتک حفظ خسان	کیم چکرلر چیفه یه بو کرکسان
بسته چشم نرکسک دیرسن قنی	اول عصا کش چکسون اعمایم بنی
اول عصا کش کیم اولور سن همسفر	دقت ایلرسک اوسندن کورتر
امدی حبل اللهه صون کورانه ال	حقک امر و نهین اجرا ایله کل
بیلکه حبل الله ندر ترک هوا	کیم هوا در عاد ایچون صرصر نما
خلقی در زندان ایدن انجق هوا	مرغی پر بسته ایدن مطلق هوا
هپ هوا حوتی اسیر کرم ایدن	هپ هوا عرض اهلنی بی شرم ایدن
هپ هوا دن خشم شحنه سوز نار	هپ هوا دن چار میخ و هول دار
شحنهٔ اجسام ارضه اولدی عیان	کور نه در هم شحنهٔ احکام جان
روح ایچون اشکنجه لر وار در خفی	لیکن اول اشکنجه سندن مختفی
وقت مخلصده اولور ظاهر دمار	چونکه ضد ضد ایله اولدی آشکار
اولسه مولد چاه ایله آب سیاه	اندن اخفی لطف دشت و رنج چاه
خوف حقدن چون اوله ترک هوا	پس یکا تسنیم و جنتدر روا
سن هوا ده کتمه قیل کشف سبیل	حقدن اول جویای صوب سلسبیل
سن مطیع اولمه هوایه چون حشیش	اولدی ظل عرش بالای عریش
دیدی سلطان اسبی رد ایلک اکا	قالمسون بو مظلمه بندن یکا
دیدی انجق قلبنه شه بو قدر	شیری مغبون ایتمسون رأس البقر
پای کاو اظهار ایدرسن وقت داو	ایتمدی حق هیچ اسبه شاخ کاو
صنع انسب کوسترر بو شهره زاو	کیم قومز اول جسم اسبه عضو کاو
زاو ابدانی مناسب ایلدی	قصر سیار عجایب ایلدی
اوسطنده هر قصورک صفه لر	سو بو حوض لطیف و خوبتر

وز

وز درونشان عالم بی منتها — درمیان غرکهی چندین فضا
که چو کابوسی نماید ماه را — که نماید روضه قعر چاه را
قبض و بسط چشم دل از ذوالجلال — دمبدم چون میکند سحر حلال
زین سبب درخواست از حق مصطفا — زشت را هم زشت و حق را حق نما
تا باخر چون بگردانی ورق — از پشیمانی نیفتم در قلق
مکر که کرد آن عماد الملک فرد — مالک الملکش بدان ارشاد کرد
مکر حق سرچشمهٔ هر مکرهاست — قلب بین اصبعین کبریاست
انکه سازد در دلت مکر و قیاس — آتشی داند زدن اندر پلاس

داخلنده عالم بی منتها — اوسط غرکهده بی پایان فضا
کوسترر که ماهی چون کابوس دون — قعر چاهی کاه ایدر روضه نمون
حقدن اولدی قبض و بسط چشم دل — دمبدم سحر حلالی مشتمل
باعث اول استردی حقدن مصطفا — حقی حق بین باطلی باطل نما
چون ورق کردان اولم پایانه دک — بنده یوق تاب ندامت ایتمه شک
ایتدیکی مکری عماد الملک پیل — مالک الملک ایلدی ارشاد دل
مکر حقدر بونجه مکره رهنما — قلب بین الاصبعین کبریا
اولکه قلبکده ایدر مکر و قیاس — آتشی قادر ایده حفظ پلاس

رجوع کردن بقصهٔ آن پای مرد وان غریب وامدار و بازگشتن ایشان از سر گور خواجه و در خواب دیدن پای مرد آن خواجه را الی آخره

اول پایمرد و غریب مدیون پر درد خواجه نک قبرینی زیارتدن عودت ایلدکلرنده فقیر مدیون و پایمردک اول خواجه یی خوابده کوردکلری قصه یه رجوعدر

بی نهایت آمد این خوش سرگذشت — چون غریب از گور خواجه بازگشت
پای مردش سوی خانهٔ خویش برد — مهر صد دینار را با او سپرد
لوتش آورد و حکایتهاش گفت — کز امید اندر دلش صد گل شکفت
انچه بعد العسر یسرا دیده بود — با غریب از قصهٔ آن لب گشود
نیمشب بگذشت و افسانه کنان — خوابشان انداخت تا مرعای جان
دید پا مرد آن همایون خواجه را — اندران شب خواب بر صدر سرا
خواجه گفت ای پایمرد بانمک — انچه گفتی من شنیدم یک بیک
لیک پاسخ دادنم فرمان نبود — بی اشارت لب نیارستم گشود
ما چو واقف گشته ایم از چون و چند — مهر بر لبهای ما بنهاده اند
تا نگردد رازهای غیب فاش — تا نگردد منهدم عیش و معاش
تا ندرد پردهٔ غفلت تمام — تا نماند دیگ محنت نیم خام
ما همه گوشیم اگر شد نقش گوش — ما همه نطقیم لیکن لب خموش
هر چه ما دادیم دیدیم این زمان — این جهان پرده و غیبست آن جهان
روز کشتن روز پنهان کردنست — تخم در خاکی پریشان کردنست
وقت بدرودن که منجل زدن — روز پاداش آمد و پیدا شدن

بونده چوقدر سرگذشت دلفریب — دوندی قبر خواجه دن چونکیم غریب
پایمرد ایتدی انی خانه نشین — ویردی یوز دیناری جمهور امین
چکدی نعمت چوق حکایت ایلدی — قلبنه فیض لطافت ایلدی
یسر بعد العسره دائر چوق کلام — اول غریبه قصه کو اولدی تمام
کچدی نصف اللیل افسانه کنان — انلره خواب اولدی تا مرعای جان
خواجه یی کوردی همان اول پایمرد — دوشده صدر خانه ده یکتا و فرد
پایمرده دیدی خواجه ایتمه شک — دیدیگک جمله ایشتدم یک بیک
لیک یوق رد جوابه اقتدار — بی اشارت بنده یوقدر اختیار
بیزه معلوم گرچه جمله کیف و کم — لیک موضوع اولدی مهر نطق و فم
اولمیه اسرار غیبی تا که فاش — اولمیه تا منهدم عیش و معاش
اولمیه استار غفلت بی نظام — قالمیه تا دیک محنت نیم خام
جمله کوشز گرچه کتدی نقش کوش — جمله نطقز لیکن اولدی لب خموش
هر نکیم ویردک کوردی بو زمان — بو جهان پرده ولی اولدر نهان
روز رحلت روز پنهان ایتمدر — تخمی خاک اوزره پریشان ایتمدر
وقت محصول اولدی هنگام حصاد — پس مکافات ایچون اظهار مراد

گفتن خواجه در خواب با آن پای مرد وجه وام آن دوست را که آمده بود و نشان دادن جای دفن آن سیم و پیغام کردن بوارثان که البته ازا بسیار نبینند و هیچ باز نگیرند و اگر چه

خواجه نک رؤیاده اول پایمرده کلن دوستک دینی وجهی و مدفون اولان سیمک محلنی اخبار و وارثلرینه بونسنه یی چوق کورمسونلر دیو توصیهٔ بی شمار ایلیوب اگر چه او نکسه اندن هیچ

او هیچ از ان قبول نکند یا بعضی را قبول نکند هم آنجا بگذارند
تا هر آنکه خواهد بر گیرد که من با خدای تعالی نذرها کردم که
از ان سیم من و متعلقان من حبه باز نگردد الی آخره

بشنوا کنون داد مهمان جدید   من همی دیدم که او خواهد رسید
من شنوده بودم از وامش خبر   بسته بهر او دو سه پاره گهر
که وفای وام او هستند و بیش   تا که ضیفم را نگردد سینه ریش
وام دارد از ذهب او نه هزار   وام را از بعض این گو واگذار
فضله ماند زین بسی گو خرج کن   در دعایی گو مرا هم درج کن
خواستم تا آن بدست خود دهم   در فلان دفتر نبشتست این قسم
خود اجل مهلت ندادم تا که من   خفیه بسپارم بدو در عدن
لعل و یاقوتست بهر وام او   در خنوری و نبشته نام او
در فلان طاقیش مدفون کرده ام   من غم آن یار پیشین خورده ام
قیمت از اندازه جز ملوک   فاجتهد بالبیع ان لا یخدعوک
در بیوع آن کن تو از خوف غرار   که رسول آموخت سه روز اختیار
از کساد او مترس و در منفعت   که رواج او نخواهد هیچ خفت
وارثانم را سلام من بگو   وین وصیت را بگو هم مو بمو
تا ز بسیاری آن زر نشکهند   بی گرانی پیش آن مهمان نهند
ور بگوید او نخواهم این فره   گو بگیر و هر کرا خواهی بده
زانچه دادم باز نستانم نقیر   سوی پستان باز ناید هیچ شیر
گشته باشد همچو سگ قی را اکول   مسترد نحله بر قول رسول
ور ببندد در نیابد آن زرش   تا بریزند آن عطا را بر درش
هر که انجا بگذرد زر می برد   نیست هدیهٔ مخلصان را مسترد
بهر او بنهاده ام آن از دو سال   کرده ام من نذرها با ذو الجلال
ور روا دارد چیزی زان ستد   پست چندان خود زیانشان اوفتد
گر روانم را پژولانند زود   صد در محنت برایشان برگشود
از خدا امید دارم من لبق   که رساند حق را بر مستحق
دو قضیه دیگر او را شرح داد   لب بذکر آن نخواهم بر گشاد
تا بماند دو قضیه سر و راز   هم نگردد مثنوی چندین دراز
برجهید از خواب انگشتک زنان   که غزل گویان و که نوحه کنان
گفت مهمان در چه سوداهاستی   پای مرد امست و خوش برخاستی

نسنه یا خود بعضنی قبول ایلمزسه محلنده حالی اوزره ترک ایده لر
تا که اندن استین آلسونکه بن خدای متعاله نذر ایلمش ایدم که
اول سیمدن بکا و متعلقاتمه هیچ بر حبه کیرو قالمیه

شمدی ایله کوش مهمان جدید   کیم کلور البت بیلوردم اول مرید
بن انک دیننـدن آلمشدم خبر   حاضر ایتدم ایکی اوچ پاره کهر
دیننه ایلر وفا بالا زدیاد   اولمسون ضیفمده تا زخم فؤاد
کیم طقوز بیک التونه اولدانده وام   دینی ایتسون ادا اندن تمام
هر نه ایسه فضله دن خرج ایلسون   هم دعاسنده بنی درج ایلسون
ایتمک استردم الم ایله کرم   کیم فلان دفترده اولمشدر رقم
ویرمدی مهلت اجل تا کیم اکا   ایلیم کوهرلری پنهان عطا
دیننه یاقوت و لعل اولدی نهان   نامی هم مکتوب ظرفیده عیان
کیم فلان طاقه ایدوب مدفون مال   ایتدم اول یارک غمن اول خیال
قیمتن بیلمز انک الا ملوک   فاجتهد بالبیع ان لا یخدعوک
ایله تخییری انک بیعنده یار   اولدی تعلیم رسول اوچ کون خیار
کلمسون اندن سکا خوف کساد   کیم رواجنده انک یوقدر فساد
ایله هپ وارثلره بندن سلام   بو وصیت امرینی سویله تمام
اول زری چوق کورمسونلر ماحصل   پیش مهمانه قوسونلر بی کسل
استمم دیرسه دیسونلر کیم اکا   آل کیمه استرسک ایله سن عطا
اولکه ویردم بردخی المم که بن   جوف پستانه رجوع ایتمز لبن
کلب وش قیئن اولور کویا اکول   ویردیکن آلمق اودر دیدی رسول
آلمز ایسه سد باب ایدوب اکر   ایلسونلر بابی اوزره نثر زر
کیم کچرسه آلسون اندن اول زری   رد اولنمز مخلصک بخششلری
ایکی ییل اول انکچون قوندی مال   ایلدم هم بویله نذر ذو الجلال
آلمغی اندن کوررلرسه روا   پس یکرمی قات زیان حاضر جزا
کرایدرلرسه بنی شوریده جان   صد در محنت کشاد اولور همان
اول خدادن بودر امید احق   مستحقه ایلیه ایصال حق
ایکی قصه شرحن ایتدی هم ادا   ذکرنه اولمم ولیکن لب کشا
تا قاله ایکی قضیه همچو راز   اولمیه هم مثنوی دور و دراز
خوابدن بیدار اولدی شادمان   که غزل کویان و که نوحه کنان
دیدی مهمان سن نه سودالرده سن   پای مرد اشب صفا پرورده سن

تا چه دیدی خواب دوش ای بو العلا که بنی کنجی تو در شهر و خلا
خواب دیده پیل تو هندوستان که رمیدستی ز حلقهٔ دوستان
کفت سودا ناک خوابی دیده ام در دل خود آفتابی دیده ام
خواب دیدم خواجهٔ بیدار را ان سپرده جان پی دیدار را
خواب دیدم خواجهٔ معطی المنی واحد کالالف ان امر عنی
مست و بیخود این چنین بر می شمرد تا که مستی عقل و هوش را ببرد
درمیان خانه افتاد او دراز خلق انبه کرد او آمد فراز
با خود آمد کفت ای بحر خوشی ای نهاده هوشها در بیهشی
خواب در بنهادهٔ بیداریٔ بستهٔ در بیدلی دلداریٔ
عز را پنهان کنی در ذل فقر طوق دولت بسته اندر غل فقر
ضد اندر ضد پنهان مندرج آتش اندر آب سوزان مندرج
روضه اندر آتش نمرود درج دخلها رویان شده از بذل و خرج
تا بکفت مصطفی شاه نجاح السماح یا اولی النعما رباح
ما نقص مال من الصدقات قط انما الخیرات نعم المرتبط
جوشش وافزونیٔ زر در زکات عصمت از فحشا و منکر در صلات
ان زکاتت کیسهات را پاسبان وان صلاتت هم ز کرکانت شبا
میوهٔ شیرین نهان در شاخ و برک زندکیٔ جاودان در زیر مرک
زبل کشته قوت خاک از شیوهٔ زان غذا زاده زمین را میوهٔ
در عدم پنهان شده موجودیی در سرشت ساجدی مسجودیی
آهن و سنک از برونش مظلمی اندرون نوری و شمع عالمی
درج در خوفی هزاران ایمنی در سواد چشم چندین روشنی
اندرون کاو تن شهزادهٔ کنج در ویرانهٔ بنهادهٔ
تا خر پیری کریزد زان نفیس کاو بیند شاه نی یعنی بلیس

تا نه کوردک دوشده ای فرخنده خواب شهر و دشته صیغدی بو آب و تاب
کوردی فیلک خوابده هندوستان کیم کورنمزا که بزم دوستان
دیدی کوردم خواب سودای سنی دلده کوردم آفتاب روشنی
دوشده کوردم خواجهٔ بیدار بن کوردم اول جانداده دیداره بن
دوشده کوردم خواجهٔ بخشنده بی واحد کالالف عالی بنده بی
مست و بیخود بویله کفتار ایلدی عقل و هوش مست اوا و کار ایلدی
اولدی افتاده میان خانه ده آلدی خلق اطرافنی کاشانه ده
کندیه کلدی دیدی ای بحر راز نیجه هوشی ایلدک عکسنده باز
خوابی موضوع ایلمش بیدارسن بسته در بیدللره دلدارسن
عزی ایتدک ذل فقر ایچره نهان طوق دولت غل فقره همعنان
ضد ایچنده ضد پنهان مندرج آب ایچنده نار سوزان مندرج
نار نمرود ایچره کلشن رونما بذل و خرج ایله کلور دخله نما
دیدی پیغمبر او سردار فلاح ربح اصحاب نعم اولدی سماح
بل تصدق ایله اولمز نقص مال بلکه خیرات ایله افزوندر کمال
مال ورزقی ایلر افزونتر زکات ناهی فحشا و منکر در صلات
کیسه یه اولدی زکاتک پاسبان دفع کرکانه صلاتکدر شبان
میوهٔ شیرین نهاندر شاخ و برک هم حیات جاودان مستور مرک
قوت خاک اولدی مزابل صورتا اول غذادن ارض اولور میوه نما
سن عدمده مختفی موجودسن طینت ساجدده سن مسجودسن
آهن و سنک اولدی خارجده ظلام داخل اما نور شمع خاص و عام
خوفده اولدی نیجه امن و سرور کیم سواد عینک ایچنده اولدی نور
کاو تنده اولدی شهزاده خفی کنج اولور ویرانه ایچره مختفی
پیر خر آسا اسیر مکر و ریو شاهی کورمز کاوه ناظر همچو دیو

حکایت ان پادشاه و وصیت کردن او آن سه پسر خویش را که درین سفر در ممالک من فلان جا چنین ترتیب نهید و فلان جا چنین نواب نصب کنید اما الله الله بفلان قلعه مروید و کرد آن مکردید

اول پادشاهک حکایتیدر که اوچ نفر اوغللرینه بو سفرده ممالکمده فلان محلی شویله ترتیب و فلان محله شو مقوله نواب وضعیله تهذیب ایلک ولکن زنهار فلان قلعه یه وارمق دکل اطرافنده دخی کشت و کذار ایلمک دیو وصیت ایلمشیدر

بود شاهی شاه را بد سه پسر هر سه صاحب فطنت و صاحب نظر
هر یکی از دیکری استوده تر در سخا و در وغا و کر و فر

ویردی حق بر پادشاهه اوچ پسر هر بری صاحبدل و صاحب نظر
بربرندن هر بری اولدی جمیل هم سخاده هم وغاده بی عدیل

پیش شه شهزادکان استاده جمع ، قرة العینان شه همچون سه شمع
از ره پنهان زعینین پسر ، می کشید آبی نخیل آن پدر
تا ز فرزند آب این چشمه شتاب ، میرود سوی ریاض مام و باب
تازه می باشد ریاض والدین ، کشته جاری عینشان زین هر دو عین
چون شود چشمه زبیماری علیل ، خشک کردد شاخ و برک آن نخیل
خشکی نخلش همی کوید بدید ، که ز فرزندان شجر نم می کشید
ای بسا کاریز پنهان همچنین ، متصل با جانتان یا غافلین
ای کشیده ز آسمان و از زمین ، مایها تا کشته جسم تو سمین
تن ز اجزای جهان دزدیدهٔ ، پاره پاره زین و آن ببریدهٔ
از زمین و آفتاب و آسمان ، پارها بردوختی بر جسم و جان
یا تو پنداری که بردی رایکان ، باز نستانند از تو این و آن
کالهٔ دزدیده نبود پایدار ، لیک آرد دزد را تا پای دار
عاریه است این کم همی باید فشارد ، کانچه بکرفتی همی باید کذارد
جز نفخت کان ز وهاب آمدست ، روح را باش آن دکرها بیهدست
بیهده نسبت بجان می کویمش ، نی بنسبت با صنیع محکمش

پیش شهده جملهسی جمع اولدیلر ، قرة العین شه اوچ شمع اولدیلر
کیم پسردن کزلی یول واردرکه تا ، کسب ایدر اندن پدر نشو و نما
چشمهٔ فرزنددن آب سریع ، روضهٔ امّ و ابی ایلر بدیع
تازه رواندن ریاض والدین ، کیم رواندر عیننده بو ایکی عین
چونکه علتدن اوله چشمه علیل ، خشک اولور اغصان و اوراق نخیل
خشکی هر نخل انی سویلر عیان ، اولدی ابنای شجردن نم نهان
ای نیجه وار بویله کاریز نهان ، جانکزله متصل ای غافلان
مطلبک ارض و سمادندر همین ، مایه لردن تا اوله جسمک سمین
اولدیکی تن مسروق اجزای جهان ، قطعه قطعه مختلطدر این و آن
ارضدن خورشیددن افلاکدن ، جسم و جانه پاره دوز اولمقده سن
صانمه بولدک انلری سن رایکان ، سندن استرداد اولنمز این و آن
کالهٔ دزدیده اولمز پایدار ، آخر ایلر دزدی وقف پای دار
عاریتدر بونده یوقدر ریب و شک ، هر نکیم الدک انی ویرمک کرک
نفخهٔ کیم وهابدن بیهوده در ، روحک اولدر ماعدا بیهوده در
جانه نسبت ایله در بیهوده بیل ، صانعه نسبت ایله حاشا دکل

بیان استمداد عارف از سرچشمهٔ حیات ابدی و مستغنی شدن او از استمداد و اجتذاب از چشمهای آبهای بیوفا که علامت ذلک التجافی عن دار الغرور که آدمی چون بر مددهای آن چشمها اعتماد کند در طلب چشمهٔ باقی دائم سست شود (نظم)

کاری ز درون جان تو می باید ❁ کز عاریتی ترا دری نکشاید ❁ یک چشمهٔ آب از درون خانه ❁ به زان جوی که از برون می آید

عارف اکاهک سرچشمهٔ حیات ابدیدن استمدادینی بیان و بیوفا اولان مجاری مادن استغناسی علامندرکه علامتی دار غروردن تجافی یعنی دنیایه میل و رغبتدن بعید اولمقدرکه آدم اول معین فانینک امدادنه اعتماد و چشمهٔ باقی طلبندن سست بنیاد اولور (رباعی) کاری ز درون جان تو می باید ❁ کز عاریتی ترا دری نکشاید ❁ یک چشمهٔ آب از درون خانه ❁ به زان جوی که آن ز بیرون آید (ترجمه) سرچشمه سکا درون جاندن استر ❁ کیم عاریت اولسه چشمه اولدی ابتر ❁ بر چشمه که داخلنده بیتک ❁ خارجده اولان جویدن اولدی بهتر

خبذا کاریز اصل چیزها ، فارغت آرد ازین کاریزها
تو ز صد ینبوع شربت می کشی ، هرچه زان صد کم شود کاهد خوشی
چون بجوشد از درون چشمهٔ سنی ، ز استراق چشمها کردی غنی
قرة العینت چو ز آب و کل بود ، راتبهٔ این قره درد دل بود
قلعه را چون آب آید از برون ، در زمان امن باشد بر فزون

حبذا اول عین اصل معتبر ، کیم سنی هر چشمه دن اغنا ایدر
نوش ایدرسن سنکه صد ینبوعدن ، انلرک نقصانیدر نقص بدن
قلبدن جوش ایتسه بر عین سنی ، چشمه لردن ایلر اغنا اول سنی
قرة العین اولسه سنده آب و کل ، رتبه ده اولدی بو قره درد دل
قلعه یه چونکیم کلور خارجدن آب ، وقت امن افزونده انده آب و تاب

چونکه

چونکه دشمن کرد آن حلقه تند ‌ ‌ تاکه اندر خونشان غرقه کند
آب پرونرا ببرتد آن سپاه ‌ ‌ تانباشد قلعه رازانها پناه
آن زمان یک چاه شوری از درون ‌ ‌ به ز صد جیحون شیرین از برون
قاطع الاسباب لشکرهای مرک ‌ ‌ همچو دی آید بقطع شاخ وبرک
درجهان نبود مددشان از بهار ‌ ‌ جز مکر درجان بهار روی یار
زان لقب شد خاکرا دار الغرور ‌ ‌ کوکشد پارا اپس یوم العبور
پیش ازان بر راست وبرچپ میدوید ‌ ‌ که بچینم درد توچیزی پخید
او بکفتی مرترا وقت عمان ‌ ‌ دور از تورنج وده که درمیان
چون سپاه رنج آمد بست دم ‌ ‌ خود نمیکوید ترا من دیده ام
حق پی شیطان بدین سان زد مثل ‌ ‌ کو ترا در رزم آرد با حیل
که ترا یاری دهم من با توام ‌ ‌ در خطرها پیش تو من میروم
اسپرت باشم که تیر خدنک ‌ ‌ مخلص تو باشم اندر وقت تنک
جان فدای توکنم در انتعاش ‌ ‌ رستمی شیری هلا مردانه باش
سوی کفرش آورد زین عشوها ‌ ‌ آن چوال خدعه ومکر ودها
چون قدم بنهاد ودر خندق فتاد ‌ ‌ او بقاها قاه خنده لب کشاد
هی بیا من طمعها دارم زتو ‌ ‌ کویدش رو روکه بیزارم زتو
تو نترسیدی زعدل کردکار ‌ ‌ من همی ترسم دو دست از من بدار
کفت حق خود او جدا شد از بهی ‌ ‌ تو بدین تزویرها هم کی رهی
فاعل ومفعول در روز شمار ‌ ‌ روسیاهند وحریف سنکسار
رهزده ورهزن یقین در حکم وداد ‌ ‌ درچه بعدند ودر بئس المهاد
کول را وغول را کورافریفت ‌ ‌ از خلاص وفوز می باید شکیفت
هم خر وخرکیر اینجا در کلند ‌ ‌ غافلند اینجا وانجا آفلند
جز کسانی راکه واکردند ازان ‌ ‌ در بهار فضل آیند از خزان
توبه آرند وخدا توبه پذیر ‌ ‌ امر او کیرند او نعم الامیر
چون بر آرند از پشیمانی حنین ‌ ‌ عرش لرزد از انین المذنبین
آنچنان لرزد که مادر بر ولد ‌ ‌ دستشان کیرد ببالا می کشد
کای خداتان واخریده از غرور ‌ ‌ نک ریاض فضل ونک رب غفور
بعد ازین تان برک ورزق جاودان ‌ ‌ از هوای حق بود نه از ناودان
چونکه دریا بروسایط رشک کرد ‌ ‌ تشنه چون ماهی بترک مشک کرد

روان شدن شهزادگان در ممالک پدر بعد از وداع

چونکه دشمن ایلیه محصور انی ‌ ‌ غرق خون ایتمک ایچون مرد وزنی
طشره دن اول آبی قطع ایلر سپاه ‌ ‌ اولمیه تا قلعه یه اندن پناه
قلعه ده برچاه شور اولسه اکر ‌ ‌ طشره ده یوز جوی شیرینه دکر
قاطع الاسباب اولان اول جیش مرک ‌ ‌ دی صفت ایتدکده قصد شاخ وبرک
بوجهانده چاره ساز اولمز بهار ‌ ‌ جانده الا کیم بهار روی یار
خاکه اولمشدر لقب دار الغرور ‌ ‌ کیم ایدر عکس روش یوم العبور
اندن اول صاغ وصولده ساکه یار ‌ ‌ چارهٔ دردکده اما نابکار
عمنلرک وقتنده اول دیردی سکا ‌ ‌ دور رسندن رنج داغلردن یکا
جمله ایتسه رنج اولور اول بسته دم ‌ ‌ کورممش کویا سنی خاموش هم
حقدن اولدی فعل شیطانه مثل ‌ ‌ رزم ایچون ایلر سکا بسط حیل
دیر سکا بن یاورو یارم مدام ‌ ‌ هر خطرده پیشکا کیدر رمقام
بن سکا تیر وخدنک ایچون سپر ‌ ‌ تنک وقتکده خلاصه راهبر
جان فدا ایتمک یولکده باکه یول ‌ ‌ شیر ورستم وش همان مردانه اول
کفره سوق ایچون ایدر چوق عشوه لر ‌ ‌ مکر ایله اول خدعه کار وحیله ور
چون ایدوب وضع قدم اقشان اولور ‌ ‌ قهقهه ایله کولوب شادان اولور
چون دیه ساکه طوتردم بن امید ‌ ‌ دیر که وار بیزارم اول بندن بعید
ایتمدک سن خوف عدل کردکار ‌ ‌ قورقارم بن بندن ال چک اولمه یار
دیدی حق دور اولدی اول خیر اتدن ‌ ‌ یوق رها ساکه بو تزویراتدن
فاعل ومفعول اولور روز شمار ‌ ‌ روسیاه وسنکسار وشرمدار
قاطع ومقطوعه روز حکم وداد ‌ ‌ چاه بعد اولدی محل بئس المهاد
کول هم اضلال ایدن غول هوا ‌ ‌ بی خلاص وفوز اولور حیرت نما
هم خر وخرکیر پادرکل اولور ‌ ‌ بونده غافل آنده هم آفل اولور
لیکن انلر کیم ایدوب اندن حذر ‌ ‌ ایتدیلر طاعت بهارنده کذر
قیلدیلر توبه خدا توابدر ‌ ‌ طوتدیلر امرن که خیر البادر
چون ندامت ایله ایلر لر حنین ‌ ‌ دتره در عرشی انین المذنبین
اوغلنه مادر کبی شفقت نما ‌ ‌ دستکیر اولوب ایدر جذب علا
حق سزی ایتدی رهایاب غرور ‌ ‌ اشته باغ فضل مولای غفور
رزقکز من بعد رزق جاودان ‌ ‌ یوق عطای حقده جوی ناودان
چون ایده دریا وسایط اوزره رشک ‌ ‌ ماهیٔ دریا ایدر می ترک مشک

شاه زاده لرک پدرلری ممالکنه روان اولوب وداع

کردن ایشان شاه را اعادت کردن شاه وقت وداع آن وصیت را برایشان

عزم ره کردند آن هر سه پسر
سوی املاک پدر رسم سفر

در طواف شهرها و قلعهاش
از پی تدبیر دیوان و معاش

دستبوس شاه کردند و وداع
پس بدیشان گفت آن شاه مطاع

هر کجاتان دل کشد عازم شوید
فی امان الله دست افشان روید

غیر آن قلعه که نامش هش ربا
تنگ آرد بر کله داران قبا

الله الله زان دز ذات الصور
دور باشید و بترسید از خطر

روی و پشت برجهاش و سقف و پست
جمله تمثال و نگار و صورتست

همچو آن حجرهٔ زلیخا پر صور
تا کند یوسف بناکاهش نظر

چونکه یوسف سوی او می ننگرید
خانه را پر نقش خود کرد از مکید

تا بهر سو بنگرد آن خوش عذار
روی او را بیند او بی اختیار

بهر دیده روشنان یزدان فرد
شش جهت را مظهر آیات کرد

تا بهر حیوان و نامی که نگرند
از ریاض حسن ربانی چرند

بهر این فرمود با آن اسپه او
حیث ولیتم فثم وجهه

از قدح گر در عطش آبی خورند
در درون آب حق را ناظرند

آنکه عاشق نیست او در آب در
صورت خود بیند ای صاحب نظر

صورت عاشق چو فانی شد درو
پس در آب اکنون کرا بیند بگو

حسن حق بینند اندر روی حور
همچو مه در آب از صنع غیور

غیرتش بر عاشقی و صادقیست
غیرتش بر دیو و بر استور نیست

دیو اگر عاشق شود هم گوی برد
جبرئیلی گشت و آن دیوی بمرد

اسلم الشیطان آنجا شد پدید
که یزیدی شد ز فضلش بایزید

این سخن پایان ندارد ای گروه
هین نگه دارید زان قلعه وجوه

هین مبادا که هوستان ره زند
که فتید اندر شقاوت تا ابد

از خطر پرهیز آمد مفترض
بشنوید از من حدیث بی غرض

در فرج جویی خرد سر تیز به
از کمین گاه بلا پرهیز به

گر نمیگفت این سخن را آن پدر
ور نمی فرمود زان قلعه حذر

خود بدان قلعه نمی شد خیلشان
خود نمی افتاد آن سو میلشان

کان نبد معروف بس مهجور بود
از قلاع و از مناهج دور بود

چون بکرد آن منع دلشان زان مقال
در هوس افتاد و در کوی خیال

ایلدکلرنده شاه وقت انلره محل وداعده ایتدیکی وصیت ایله عمل بابنده اعادهٔ کلام ایتدیکیدر

ایتدیلر عزم طریق اول اوچ پسر
ایتمکچون کشت املاک پدر

ایتمکیله طوف امصار و قلاع
اوله تدبیر اموره اطلاع

دستبوس شاه ایدوب وقت وداع
انلره دیدی او سلطان مطاع

کوکلکز قنده چکرسه عزم ایدک
صدق ایله حفظ خدایه جزم ایدک

لیکن اول بر قلعه نامی هش ربا
تنگ اندن تاجدارانه قبا

الله الله اولدی اول ذات الصور
اندن ایلک دوری خوف و خطر

هر بر وجنده انک سقف و جدار
جمله تمثال و صور نقش و نکار

اولدی چون قصر زلیخا پر صور
تا که ناچار ایلیه یوسف نظر

چونکه یوسف اکه ایتمزدی نکاه
خانه‌یی نقشیله ایتدی سورکاه

هر طرف باقدقچه تا اول کلعذار
نقش دیدارن کوره بی اختیار

روشناچشمانه صنع ایزدی
شش جهاتی لوح آیات ایلدی

تا که هر حیوانه اوله اول دلیل
ایده رعی روضهٔ حسن جلیل

اولدی حکمت دیدکانه فیض هو
حیث ولیتم فثم وجهه

چون قدحدن صواچه دلتشنکان
صوایچنده حقه ناظر درهمان

کیم دکل عاشق صویه باقسه اکر
صورتیدر کوردیکی عند النظر

آنده بولسه صورت عاشق فنا
پس کیمی کورسون صوده سویله بکا

حسن حقدندر شهود در روی حور
مه صفت آب ایچره با صنع غیور

عشق و صدقه اولدی حکم غیرتی
اول دکل دیو و بهیمه سیرتی

دیو اگر عاشق اوله بی ریب و شک
شیطنت زائل اولوب اولدی ملک

اسلم الشیطان اولوراندی بدید
کیم یزیدی فضلی ایلر بایزید

بو سوزک پایانی یوقدر ای کروه
پس کرک اول قلعه‌دن صرف وجوه

اولمسون رهزن سزه میل و هوس
کیم شقاوتده قالور سز مبش و پس

پس سزه فرض اولدی پرهیز خطر
بی غرض بندن کرک کوش خبر

عقل اولوب کسب فرجده رهنما
اولدی پرهیز کمینکاه بلا

اولمیوب بو قول ایله قائل پدر
ایتمسه اول قلعه‌دن تحذیر اگر

قلعه‌یه ایتمزلر ایدی سوق خیل
دوشمز ایدی اول یکا انلرده میل

کیم قتی مجهول ایدی مهجور ایدی
قلعه‌لردن شهرلردن دور ایدی

چونکه منع ایتدی ایدوب بسط مقال
دللری اولدی هوسناک خیال

رغبتی زین منع در دلشان برست — که بباید سر آنرا باز جست
کیست کز ممنوع گردد ممتنع — چونکه الانسان حریص ما منع
نهی بر اهل تقی تبغیض شد — نهی بر اهل هوا تحریض شد
پس ازان یغوی به قوما کثیر — هم ازین یهدی به قلبا خبیر
کی رمد از نی حمام آشنا — بل رمد زان نی حمامات هوا
پس بگفتندش که خدمتها کنیم — بر سمعنا و اطعنا ها تنیم
رو نگردانیم از فرمان تو — کفر باشد غفلت از احسان تو
لیک استثنا و تسبیح خدا — زاعتماد خود بد از ایشان جدا
ذکر استثنا و حزم ملتوی — گفته شد در ابتدای مثنوی
صد کتاب ار هست جز یک باب نیست — صد جهت را قصد جز محراب نیست
این طرق را مخلصش یک خانه است — این هزاران سنبل از یک دانه است
گونه گونه خوردنیها صد هزار — جمله یک چیزاست اندر اعتبار
از یکی چون سیر گشتی تو تمام — سرد شد اندر دلت پنجه طعام
در مجاعت پس تو احول بودهٔ — که یکی را صد هزاران دیدهٔ
گفته بودیم از سقام آن کنیز — وز طبیبان و قصور فهم نیز
کان طبیبان همچو اسب بی عذار — غافل و بی بهره بودند از سوار
کامشان پر زخم از قرع لگام — سمشان مجروح از تحویل گام
ناشده واقف که نک بر پشت ما — رایض چستیست استادی نما
نیست سرگردانی ما زین لگام — جز ز تصریف سوار دوست کام
ما پی گل سوی بستانها شده — گل نمود و آن و آن خاری بده
هیچشان این نی که گویند از خرد — بر گلوی ما که می کوبد لگد
آن طبیبان آنچنان بندهٔ سبب — گشته اند از مکر یزدان محتجب
که ببندی در صطبلی گاو نر — باز یابی در مقام گاو خر
از خری باشد تغافل خفته وار — که نجویی تا کیست این خفیه کار
خود نگفته این مبدل تا کی است — نیست پیدا او مگر افلاکی است
تیر سوی راست پرانیدهٔ — سوی چپ رفتست تیرت دیدهٔ
سوی آهوی بصیدی تاختی — خویش را تو صید خوکی ساختی
در پی سودی دویدی بهر کبس — نارسیده سود افتاده بحبس
چاهها کنده برای دیگران — خویش را دیده فتاده اندران
در سبب چون بی مرادت کرد رب — پس چرا بدظن نگردی در سبب

دللرنده منع ایچون رغبت فزا — جست وجوی رازایتدی اقتضا
کیمدر اول نهی ایله اوله ممتنع — دیندی المرء حریص ما منع
نهی اولور تبغیض اهل اتقا — نهی ایدر تحریض اصحاب هوا
پس ضلالات بین اولور قوم کثیر — هم هدایتیاب اولور قلب خبیر
نیدن ایتمز رم حمام آشنا — لیک ایدر نفرت حمامات هوا
دیدیلر سعی ایلرز بز خدمته — ایلرز سمع و اطاعت حضرته
ایلرز فرمانکه هپ امتثال — غفلت احسانکدن اولدی کفر حال
لیکن استثنا و تسبیح خدا — غفلت ایله اولدی انلردن جدا
ذکر استثنا و حزم معنوی — اولدی نقل ابتدای مثنوی
یوز کتاب اولسه غرض بر بابدر — صد جهتده مقتدا محرابدر
بونجه رهلرک غایتی بر خانه در — منشا صد سنبله بیک دانه در
اولسه انواعی طعامک صد هزار — شئ واحد اولدی عند الاعتبار
چون بریندن سیر اوله معده تمام — سرد اولور قلبکده اول اللی طعام
وقت جوع احول اولور چشم طمع — کیم بری یوزبیک کورر سن ورع
دیمشیدی اول کنیزک علتی — هم اطبانک قصور فطنتی
اول طبیبان اسب بی ادراک وش — راکبندن غافل و افکار کش
کامی زخم آلود تحریک لگام — سمی هم مجروح تحویلات گام
یوق وقوفی زین و پشتنده مگر — وار آنک بر فارسی صاحب هنر
پس لجامک اولمدی بوکار و بار — بو دگل الا که تصریف سوار
برگل ایچون ره نورد بوستان — گل کورندی لیک او خار اید نهان
هیچ عقل ایله دیمزلر سو بسو — کیم بزه کیمدر که لگد کوب گلو
اول طبیبان اولمه دلبند سبب — اولدیلر محجوب حکم مکر رب
باغلسک آخوره گر برگاو نر — کورسک اول گاوک یرنده صکره خر
پس خرتدر تغافل خفته وار — دیمیوب کیمدر ایدن بو خفیه کار
بو مبدل کیمدر ایتشدر وطن — نازل اولمشدر مگر افلاکدن
چونکه ایتدک تیری پران یمین — کوردک اول کتدی شمال اوزره یقین
ایلدک آهو شکارینه سلوک — کندیکی بولدک ایدرسن صید خوک
سود ایچون پویان اولورسن هر کسه — سوده نا واصل دوشرسن محبسه
ایتمش ایدک غیر ایچون سن حفر چاه — کوردک اولدی کندیکه اول جایگاه
ایتدی کامی سببده چونکه رب — پس نیچون ایتمزسن اعراض سبب

بس کس از مکسب شه و خاقان شده
دیکران زان مکسبه عریان شده

بس کس از عقد زنان قارون شده
بس کس از عقد زنان مدیون شده

پس سبب کردان چو دم خر بود
تکیه بروی کم کنی بهتر بود

ور سبب کیری نکیری هم دلیر
که بس آفتهاست پنهانست زیر

سر استثناست این حزم وحذر
زانکه خر را بز نماید این قدر

انکه چشمش بست کرچه کربزست
زاحولی اندر دو چشمش خر بزست

چون مقلب حق بود ابصار را
که بکرداند دل وافکار را

چاه را تو خانهٔ بینی لطیف
دام را تو دانهٔ بینی ظریف

این تفسطط نیست تقلیب خداست
می نماید که حقیقتها کجاست

انکه انکار حقایق میکند
جملکی او بر خیالی می تند

او نمیکوید که حسبان خیال
هم خیالی باشدت چشمت بمال

نیچه لر بر کسبله خاقان اولور
نیچه لر اول کسبله عریان اولور

عقد زندن نیچه لر قارون اولور
نیچه لر اول عقدله مدیون اولور

وار سببده چون دم خر انقلاب
اعتماد ایتمه اکا بو در صواب

ایلسهک میل سبب ایتمه سند
وار در آفاتی انک بی حد وعد

سر استثنا اولور حزم وحذر
کیم حماری معز ایدر حکم قدر

چونکه اولدی بسته چشم اهل بصر
معز اولور احول صفت چشمنده خر

چون مقلب حق اوله ابصاره بل
انقلاب اوزره اولور افکار ودل

چاهی ساکه کوستر اول خانه بل
دام اولور خوب ودلارا دانه بل

اولدی بو تقلیب حق صانمه خیال
کوسترر ساکه حقایقدن مثال

اولکه انکار حقایق ایلر اول
هپ خیال ناموافق ایلر اول

اول دیمز کیم ایتدیکی ظن خیال
هم خیال اولدی کوزک آچ بی ملال

رفتن پسران سلطان بان قلعه بحکم الانسان حریص علی ما منع (بیت) ما بندکی خویش نمودیم ولیکن ❁ خوی بد تو بنده ندانست خریدن ❁ پس بسوی آن قلعهٔ ممنوع عنه راندند وآن همه وصیتها واندرزهای پدر را زیر پا نهادند تا در چاه بلا افتادند ومیکفتند ایشان از نفوس لواه

الم یأتکم نذیر ایشان میکفتند کریان وپشیمان
لو کنا نسمع او نعقل ما کنا
فی اصحاب السعیر

پادشاهک اوغللری لانسان حریص علی ما منع مصداقنجه عزم راه ایدوب اول قلعهٔ ممنوع ومحذور جانبنه شتابان ووصایای پدری ترک ایدوب افتادهٔ چاه بلا اولنجیه دک پویان اولدیلر (بیت) ما بندکی خویش نمودیم ولیکن ❁ خوی بد تو بنده ندانست خریدن (ترجمه) بز قوللغمز کرچه سکا ایلدک اظهار ❁ خوی بد ایله اولمدک اما که خریدار ❁ نفوس لواه انلره الم یأتکم نذیر مائی ایله کویان اولدقده لو کنا نسمع او نعقل ما کنا فی اصحاب السعیر مدلولی اوزره کریان وپشیمان اولورلر

این سخن پایان ندارد آن فریق
بر کرفتند از پی آن در طریق

بر درخت کندم منهی زدند
از طویلهٔ مخلصان بیرون شدند

چون شدند از منع ونهیش کرم تر
سوی آن قلعه برآوردند سر

بر ستیز قول شاه مجتبا
تا بقلعهٔ صبر سوز وهش ربا

آمدند از رغم عقل پند توز
در شب تاریک برکشته ز روز

اندران قلعهٔ خوش ذات الصور
پنج در در بحر وپنجی سوی بر

پنج ازان چون حس ظاهر رنک وبو
پنج ازان چون حس باطن راز جو

زان هزاران صورت ونقش ونکار
می شدند از سو بسو خوش بیقرار

زین قدحهای صور کم باش مست
تا نکردی بت تراش وبت پرست

از قدحهای صور بکذر مه ایست
باده در جامست لیک از جام نیست

بو سوزک پایانی یوقدر اول فریق
ایتدیلر اول قلعه یه عزم طریق

کندم منهی درختندن همان
اولدیلر مهجور صف مخلصان

منع ایله نهی انلره ایتدی اثر
ایتدیلر اول قلعه سمتینه سفر

اولمش ایکن نهی شاه مجتبا
قلعهٔ آرام سوز وهش ربا

کلدیلر بر عکس عقل دلفروز
لیلهٔ مظلمه مفقود ایدی روز

اولدی خوب اول قلعهٔ ذات الصور
بش قپوسی بحره بره پنج در

بش قپواندن چو حس رنک وبو
حس باطن وش بشی موقوف جو

کوردیلر بیک صورت ونقش ونکار
اولدیلر بی صبر وآرام وقرار

چوقده اولمه مست اقداح صور
بت تراش وبت پرست ایلر حذر

طورمه اقداح صوردن کچ که سن
باده جام ایچره دکلدر جامدن

سوی

سوی باده بخش بکشا پهن فم　　چون رسد باده نیاید جام کم
آدما معنیء دلبندم بجوی　　ترک قشر و صورت گندم بگوی
چونکه ریگی آرد شد بهر خلیل　　دانکه معزولست گندم ای نبیل
صورت از بی صورت آید در وجود　　همچنان کز آتشی زادست دود
کمترین عیب مصور در خصال　　چون پیاپی بینیش آید ملال
حیرت محض آردت بی صورتی　　زاده صد گون آلت از بی آلتی
بی ز دستی دستها بافد همی　　جان جان سازد مصور آدمی
انچنان کاندر دل از هجر و وصال　　می شود بافیده گوناگون خیال
هیچ ماند این مؤثر با اثر　　هیچ ماند بانگ و نوحه با ضرر
نوحه را صورت ضرر بی صورتست　　دست خایند از ضرر کش نیست دست
این مثل نالایقست ای مستدل　　حیلهٔ تفهیم را جهد المقل
صنع بی صورت نگارد صورتی　　تن بروید با حواس و آلتی
تا چه صورت باشد آن بر وفق خود　　اندر آرد جسم را در نیک و بد
صورت نعمت بود شاکر بود　　صورت مهلت بود صابر بود
صورت رحمی بود بالان شود　　صورت زخمی بود نالان شود
صورت شهری بود گیرد سفر　　صورت تیری بود گیرد سپر
صورت خوبان بود عشرت کند　　صورت غیبی بود خلوت کند
صورت محتاجی آرد سوی کسب　　صورت بازو ورارد به غصب
این ز حد و اندازها باشد برون　　داعی فعل از خیال گونه گون
بی نهایت کیشها و پیشها　　جمله ظل صورت اندیشها
بر لب بام ایستاده قوم خوش　　هر یکی را بر زمین بین سایه اش
صورت فکرست بر بام مشید　　وان عمل چون سایه بر ارکان بدید
فعل بر ارکان و فکرت مکتتم　　لیک در تأثیر وصلت دو بهم
آن صور در بزم کز جام خوشیست　　فائدهٔ او بیخودی و بیهشیست
صورت مرد و زن و لعب و جماع　　فایده‌ش بیهوشیٔ وقت وقاع
صورت نان و نمک کان نعمتست　　فایده‌ش آن قوت بی صورتست
در مصاف آن صورت تیغ و سپر　　فایده‌ش بی صورتی یعنی ظفر
مدرسه و تعلیق و صورتهای وی　　چون بدانش متصل شد گشت طی
این صور چون بندهٔ بی صورتند　　پس چرا در نفی صاحب نعمتند
این صور دارد ز بی صورت وجود　　چیست پس بر موجد خویشش جحود

آغزیکی آچ ساقی میدن یکا　　اکسک اولمز جام اولنجه می یکا
قیل ره معنایی ای آدم طلب　　قشر و گندم صورتندن آچمه لب
چونکه ریگ آرد اولدی خلیل ایچون دقیق　　پهلکه معزول اولدی گندم ای رفیق
بولدی بی صورتده صورتلر وجود　　گور که آتشدن تولد ایتدی دود
کمترین عیب مصور قیل خیال　　چوق باقلسه ایلر ایراث ملال
محض حیرت فکرتی بی صورتک　　آلتی یوز درلودر بی آلتك
دستسز الکدن اولورلر دست باف　　جانه تصویر ایلر آدم جان صاف
شویله کیم هجران و وصلتدن درون　　ایلر انواع خیالی گونه گون
یوق مؤثرله اثرده التباس　　نوحه یه قطعا ضرر اولمز قیاس
اولدی بی صورت ضرر نوحه صور　　عض اولور دست اول دگل ایکن ضرر
بو مثل لایق دگل ای مستدل　　حیلهٔ تفهیمه جهد المقل
صنع بی صورت اولور صورت نگار　　تن حواس و آلت ایله اولدی یار
تا نه صورت اولسه بر وفق مثال　　چشمن ایلر نیک و بدده وقف حال
صورت نعمت ایسه شاکر اولور　　صورت مهلت ایسه صابر اولور
صورت رحم اولسه گر بالان اولور　　صورت زخم ایسه گر نالان اولور
صورت شهر اولسه در کار سفر　　صورت تیغ اولسه مشغول سپر
صورت خوبان ایله عشرت ایدر　　صورت غیبی ایسه خلوت ایدر
صورت فاقه ایدر کسبه رهین　　صورت زور آوری غصبه قرین
خارج حد و قیاس اولدی مثال　　داعی افعال هر دورلو خیال
بی عدد گر مذهب و گر پیشه در　　جمله ظل صورت اندیشه در
گر کنار بامی قوم ایده مکان　　هر برینک سایه سی یرده عیان
بام معنی صورت فکره محل　　سایه وش ارکانده ظاهر در عمل
فعل اولور ارکان و فکرتده نهان　　لیک تأثیر ایله وصلتده عیان
جام اندر بزم ایچنده اول صور　　سکر و بیهوشی اولور اندن اثر
صورت مرد و زن و لعب و جماع　　حاصلی بیهوشیٔ وقت وقاع
صورت نان و نمک نعمتدر اول　　نفعی اول قوت که بی صورتدر اول
جنگ ایچنده صورت تیغ و سپر　　نفعی بی صورت ولی معنا ظفر
مدرسه تعلیق و هر صورت چوفی　　چونکه ایصال ایتدی علمه اولدی طی
بو صور چون بنده در بی صورته　　پس نیچون نفی اوله صاحب نعمته
صورته بی صورتک فیض و جود　　پس نیچون فیاضه انکار و جحود

خود از و یابد ظهور افکار او   نیست غیر عکس خود این کار او
صورت دیوار و سقف هر مکان   سایهٔ اندیشهٔ معمار دان
گرچه خود اندر محل افتکار   نیست سنگ و چوب و خشتی آشکار
فاعل مطلق یقین بی صورتست   صورت اندر دست او چون آلتست
گه گه آن بی صورت از کتم عدم   مر صور را رو نماید از کرم
تا مدد گیرد ازو هر صورتی   از کمال و از جمال و قدرتی
باز بی صورت چو پنهان کرد رو   آمدند از بهر کد در رنگ و بو
صورتی از صورتی دیگر کمال   گر بجوید باشد آن عین ضلال
پس چه عرضه میکنی ای بی گهر   احتیاج خود بمحتاجی دگر
چون صور بنده ست بر یزدان مگو   ظن مبر صورت بتشبیهش مجو
در تضرع جوی و در افنای خویش   گز تفکر جز صور ناید بپیش
ور ز غیری صورتت نبود فره   صورتی کان بی تو زاید در تو به
صورت شهری که آنجا میروی   ذوق بی صورت کشیدت ای روی
پس بمعنی میروی تا لامکان   که خوشی غیر مکانست و زمان
صورت یاری که سوی او شوی   از برای مونسی اش میروی
پس بمعنی سوی بی صورت شدی   گرچه زان مقصود غافل آمدی
پس حقیقت حق بود معبود کل   کز پی ذوقست سیران سبل
لیک بعضی رو سوی دم کرده اند   گرچه سر اصلست سر گم کرده اند
لیک آن سر پیش این ضالان گم   می دهد داد سری از راه دم
آن ز سر می یابد آن داد این ز دم   قوم دیگر پا و سر کردند گم
چونکه گم شد جمله جمله یافتند   از گم آمد سوی کل بشتافتند

دیدن ایشان در قصر آن قلعهٔ ذات الصور نقش روی دختر شاه چین را و بیهوش شدن هر سه و در فتنه افتادن و تفحص کردن که این صورت کیست

این سخن پایان ندارد آن گروه   صورتی دیدند با حسن و شکوه
خوبتر زان دیده بودند آن فریق   لیک ازین رفتند در بحر عمیق
زانکه افیونشان درین کاسه رسید   کاسها محسوس و افیون نا پدید
کرد فعل خویش قلعهٔ هش ربا   هر سه را انداخت در چاه بلا
تیر غمزه دوخت دل را بیکمان   الامان والامان ای بی امان

باخصوص اندندر انکاره ظهور   عکسیدر غیرک دکل حکم صدور
کور که صورت سقف ایله دیوار در   سایهٔ اندیشهٔ معمار در
وقت فکرتده بیلورسن در نک   اول دکل نفسنده چوب و خشت و سنک
فاعل مطلق که بی صورتدر اول   صورت آلت شکلی بر حکمتدر اول
گاه او بی صورت عدمدن بیمثال   بو صورده گوستر نور جمال
تا که هر صورت الوب اندن مدد   قدرت و فیض کمال اوله سند
بینه بی صورت چو پنهان ایده رو   اوله صورتلر اسیر رنک و بو
صورت امثالندن استرسه کمال   صورته صورت اولور عین ضلال
پس نیچون ایلرسن ای سفلی مزاج   احتیاجک عرض اهل احتیاج
بنده در چونکیم صور یزدانه سن   ظن صورت ایتمه قاچ تشبیهدن
قیل تضرع ایله افنای اثر   کلمز الا کیم تفکردن صور
سنده صورتدنکه غیره یوق نظر   سنده سنسز صورت اولدی خوبتر
صورت شهر ایله کیم کتدک اکا   ذوق بی صورتدر اول جذبه سکا
پس اولور معنیده سیرک لامکان   خوشدر الحق لامکان ولا زمان
صورت یار ایله کتسک بر سکا   اول سفر مونس ایچون اولدی سکا
پس سفر معنیده بی صورت اولور   گرچه اول مقصوددن غفلت اولور
پس حقیقت حق اولور معبود کل   ذوقدندر چونکه سیران سبل
فیض ایچون لیکن توجه اولدی دم   گرچه اصل اولدی سر اما ایتدی گم
لیکن اول گم گشتگانه بینه سر   راه دمدن فیض سر اعطا ایدر
اول بولور سردن بو دمدن سروری   ایتدیلر بر زمره گم پا و سری
جمله چون گم اولدی جمله بهره یاب   سمت کله ایتدیلر گمدن شتاب

اول قلعهٔ ذات الصورک قصرنده انلر شاه چینک دختری صورتن گوروب جمله سی مفتون و بیهوش اولدقلرین و بو صورت کیمک صورتیدر دیو صوردقلرین بیاندر

بو سوزک پایانی یوقدر اول گروه   گوردیلر صورتده حسن پر شکوه
اندن اعلا گورمشیکن اول فریق   اولدیلر افتادهٔ بحر عمیق
نشوه سی بو کاسه نک اولدی شدید   کاسه لر محسوس و داروی نا پدید
ایتدی اجرای عمل چون هش ربا   اولدی اوچ شهزاده بر چاه بلا
تیر غمزه قلبه گچدی بی کمال   الامان ثم الامان ای بی امان

قرنها را صورت سنگین بسوخت   آتشی در دین و دلشان برفروخت
چونکه روحانی بود خود چون بود   فتنه اش هر لحظه دیگرگون بود
عشق صورت در دل شهزادکان   چون خلش میکرد مانند سنان
اشک می بارید هر یک همچو میغ   دست میخایید و میگفت ای دریغ
ما کنون دیدیم شه زاغاز دید   چندمان سوگند داد آن بی ندید
انبیا را حق بسیار است ازان   که خبر کردند از پایان مان
کانچه می کاری نروید جز که خار   این طرف پری نیابی جز مطار
تخم از من بر که تا ریعی دهد   با پر من پر که تیر آن سو جهد
تو ندانی واجبی آن وهست   هم تو گویی آخر آن واجب بدست
او تو ست اما نه این تو که تنست   آن تویی برتر ز تو و هم منست
این توی ظاهر که پنداری توی   هست اندر سو و تو از بی سوی
بر صدف لرزان چرایی ای کهر   توی خودرانی مدان میدان شکر
توی پیکانست با تو این توی   توی خود دریاب و بگذر زین دوی
توی آخر سوی توی اولت   آمدست از بهر تنبیه و صلت
توی تو در دیگری آمد دفین   من غلام مرد خودبینی چنین
انچه در آیینه می بیند جوان   پیر اندر خشت بیند پیش ازان
ز امر شاه خویش بیرون آمدیم   با عنایات پدر یاغی شدیم
سهل دانستیم قول شاه را   وان عنایتهای بی اشباه را
نک در افتادیم در خندق همه   کشته و خستهٔ بلای ملحمه
تکیه بر عقل خود و فرهنگ خویش   بود مان تا این بلا آمد بپیش
بی مرض دیدیم خویش و بی زرق   انچنانکه خویش را بیمار دق
علت پنهان کنون شد آشکار   بعد از انکه بند گشتیم و شکار
سایهٔ رهبر به است از ذکر حق   یک قناعت به که صد لوت و طبق
چشم بینا بهتر از سیصد عصا   چشم بشناسد کهر را از حصا
در تفحص آمدند از اندهان   صورت که بود عجب این در جهان
بعد بسیار تفحص در مسیر   کشف کرد آن راز را شیخی بصیر
نه از طریق گوش بل از وحی هوش   رازها بد پیش او بی روی پوش
گفت نقش رشک پروینست این   صورت شهزادهٔ چینست این
همچو جان و چون جنین پنهانست او   در مکتم پرده و ایوانست او
سوی او نی مرد ره دارد نه زن   شاه پنهان کرد اورا از فتن

صورت سنگین اولنجه مشتعل   اولدی آتش خانه سوز دین و دل
چونکه روحانیدر اول افزون اولور   فتنه سی هر لحظه دیگرکون اولور
عشق صورت هر برنده درد جان   زخمساز اولدقچه مانند سنان
هر بری باران اشک ایله چو میغ   دیرلر ایدی دست خاییده دریغ
شمدی کوردک بز شه اول کوردی آه   بزلره سوکند و پند ایتدی او شاه
انکچون چوق حقوق انبیا   اولدیلر پایان کاره رهنما
خار اولور محصول اولورسه بویله کار   اولمز اول پر ایله پرواز مطار
تخمی بندن آل که محصول اوله پاک   اوچ بنم پرم ایله بی وهم و باک
واجبی بیلمزسن اولمشکن جلی   صکره دیرسن اول ایمش واجب بلی
اول سن اما سن دکلسن اولزمان   کیم اکا واقفسن آخرده عیان
بو تن ظاهر که سن صانمه آنی   وار محل تن ایچون اما روحه نی
ای کهر نیچون صدفده دترهمک   قدرک اعلا سنی بیلمک کرک
روحکه بو تن سهنک پیکانه در   اجنبیله کلی الفت یانه در
آخر اولدن بو کامر بوطدر   لیک تنبیه وصله مشروطدر
سیرتک آخرده اولمشدر دفین   بنده سی یم کیم اوله انجام بین
هرنه کیم آیینه ده کوردی جوان   اندن اول پیره خشت ایچره عیان
ایلدک حیفا خروج امر شاه   اول عنایات پدر اولدی تباه
قول شاهی سهل و واهی بیلمشز   اول عنایاتی ملاهی بیلمشز
اشته دوشدک خندق اندوهه بز   خسته پر درد و بلاده عاجز ز
کندی عقل و فهمز ایتدک سند   بو بلا اولدی ره اقباله سد
بی مرض اولدق مریض بی مجال   دق ایله بیمار روش وقف هزال
شمدی پنهان علت اولدی آشکار   اولمشز چاره نه در بند و شکار
ذکر حقه ظل رهبر در معین   نیچه نعمتدن قناعت بهترین
چشم اولور اوچیوز عصادن معتبر   چشمدر داننده سنک و کهر
انلرک اولدی سؤال غالبی   کیم اوله آیا بو صورت صاحبی
ایلدکده نصکره اکثار سؤال   ایتدی بر شیخ بصیرت کشف حال
اول دکل کوش ایله دخی هوش ایدی   کیم اکا اسرار بی روپوش ایدی
دیدی نقش رشک پروین اولدی بو   صورت شهزادهٔ چین اولدی بو
دیده لردن جان کبی پنهاندر اول   پرده کیر پرده و ایواندر اول
یوق اکا مرد و زن ایچون هیچ راه   فتنه لردن ایلدی محفوظ شاه

غیرتی دارد ملک بر نام او — که نپرد مرغ هم بر بام او
وای آن دل کش چنین سودا فتاد — هیچ کس را اینچنین سودا مباد
این سزای آنکه تخم جهل کاشت — وان نصیحت را کساد و سهل داشت
اعتمادی کرد بر تدبیر خویش — که برم من کار خود با عقل پیش
نیم ذرّه زان عنایت به بود — که ز تدبیر خرد سیصد رصد
ترک مکر خویشتن کن ای امیر — پا بکش پیش عنایت خوش بمیر
این بقدر حیلهٔ معدو دنیست — زین حیل تا تو نمیری سود نیست

غیرت ایلر شاه نام و شاننه — قوش دخی قونمز انک ایوانه
وای اول دل بویله اوله سودازده — بویله سودا اولمسون هیچ کمسه ده
بو اکا لایق که کاری جهل اوله — زعمنه پند و نصیحت سهل اوله
ایلیه تدبیری اوزره اعتماد — عقلی ایله ایده هر کاری مراد
اول عنایتدن سکا ذرّه حسن — ایلمه عقل ایله یوز تدبیر سن
ترک مکر ایت مردهٔ بیجان کبی — پا کشیده اول عنایت طالبی
حیلهٔ بسیار ایله اولمز عمل — ایتمدکجه چاره یوق ترک حیل

حکایت صدر جهان بخارا که هر سایلی که بزبان بخواستی از صدقهٔ عام بی دریغ او محروم شدی و آن دانشمند درویش بفراموشی و فرط حرص و تعجیل بزبان درخواست در موکب صدر جهان از وی رو بگردانید و او هر روز حیلهٔ نو ساختی و خود را گاه زن کردی زیر چادر و گاه نابینا کردی چشم و روی خود بسته و او بفراست بشناختی الی آخره

بخاراده صدر جهان حکایتیدر که لسان ایله طلبکار سائلی صدقهٔ عام بیدریغندن محروم ایدردی تا بر درویش دانشمند بو حالی فراموش ایدوب کمال حرص و تعجیلندن لسانله طالب احسان اولدیغیچون صدر جهان اندن روگردان اولوب اول دخی هر کون بر حیله یه سلوک ایله گاه پوش و چادرده زن صورت گاه چشم و روی بسته اعمی صفت عرض حاجت ایتدکجه فراست ایله انی بیلوردی الی آخره

در بخارا خوی آن خواجهٔ اجل — بود با خواهندگان حسن عمل
داد بسیار و عطای بی‌شمار — تا بشب بودی ز جودش زر نثار
زر بکاغذ پاره‌ها پیچیده بود — تا وجودش بود می‌افشاند جود
همچو خورشید و چو ماه پاک باز — آنچه گیرند از ضیا بدهند باز
خاک را زربخش که بود آفتاب — زر از او در کان و گنج اندر خراب
هر صباحی یک گره را راتبه — تا نماند امتی زو خایبه
مبتلایان بدی روزی عطا — روز دیگر بیوگان را آن سخا
روز دیگر بر علویان مقل — بر فقیهان و فقیر مشتغل
روز دیگر بر تهی دستان عام — روز دیگر بر گرفتاران وام
شرط او آن بود که کس با زبان — زر نخواهد هیچ نگشاید دهان
لیک خامش بر حوالی رهش — ایستاده مفلسان دیوار وش
هر که کردی ناگهان با لب سؤال — زو نبردی زین گنه یک حبه مال
من صمت منکم نجا بد یاسه اش — خامشانرا بود کیسه و کاسه اش
نادرا روزی یکی پیری بگفت — ده زکاتم که منم با جوع جفت
منع کرد از پیر و پیرش جد گرفت — مانده خلق از جدّ پیر اندر شگفت

صدر ذیشان بخارا اول کریم — لطفنی سائللره ایتدی عمیم
بخشش و لطف و عطاسی بیشمار — تا بشب ایتمکده سیم و زر نثار
کاغده ایچینه قیوب سیم و زری — شادمان ایلر ایدی سائللری
کور که نور پاک ایله شمس و قمر — آلدیغن بذل ایتمده شام و سحر
خاکه زربخش اول مثال آفتاب — کنج و کانده زر اولوراندن خراب
هر صباح ایلر ایدی بذل وجوه — قالمیه تا خائب و خاسر گروه
مبتلایانه ایدر برکون عطا — روز دیگر بیوه کانه اول سخا
صکره محتاجان اشراف کرام — هم فقیران فقیهانه مدام
ایره سی هر بر تهی دستان ایچون — بینه برکون لطفی مدیونان ایچون
شرط احسان اولدی انده کس همان — اولمیه طالبده تحریک زبان
رهگذارنده خموش و بی حروف — همچو دیوار ایده مفلسلر وقوف
هر کیم ایلرسه لسان ایله سؤال — جرم ایدی ویرمزدی بر حبه نوال
رسمی اهل صمته تلمیح نجات — کاری خاموشانه حسن التفات
نادرا بر پیر دیدی برکون اکا — آج و محتاجم زکات ایله عطا
ویرمدی پیره او پیر اولدی مجد — خلقی حیران ایتدی پیر ایتدکجه جد

کفت

گفت بس بی شرمی ای پیر پدر　پیر گفت از من تویی بی شرم تر
کین جهان خوردی و خواهی تو ز طمع　کان جهان با این جهان گیری بجمع
خنده ش آمد مال داد آن پیر را　پیر تنها برد آن توفیر را
غیر آن پیر آنچه خواهنده ازو　نیم حبه زر ندید و نی تسو
نوبت روز فقیهان ناگهان　یک فقیه از حرص آمد در فغان
کرد زاریها بسی چاره نبود　گفت هر نوعی نبودش هیچ سود
روز دیگر بار کو پیچید پا　ناکس اندر صف قوم مبتلا
تختها بر ساق بست از چپ و راست　تا گمان آید که او اشکسته پاست
دیدش و بشناختش چیزی نداد　روز دیگر رو بپوشید از لباد
هم بدانستش نداد ش آن عزیز　از گناه و جرم گفتن هیچ چیز
چونکه عاجز شد ز صد گونه مکید　چون زنان او چادری بر سر کشید
در میان بیوگان رفت و نشست　سر فرو افکند پنهان کرد دست
هم شناسیدش نداد ش صدقهٔ　در دلش آمد ز حرمان حرقهٔ
رفت او پیش کفن خواهی بگاه　که بپیچیم در نمد نه پیش راه
هیچ مگشا لب نشین و می نگر　تا کند صدر جهان اینجا گذر
بو که بیند مرده پندارد بظن　زر در اندازد پی وجه کفن
هرچه بدهد نیم آن بدهم بتو　همچنان کرد آن فقیر کدیه خو
در نمد پیچید و در راهش نهاد　معبر صدر جهان آنجا فتاد
زر دراندازید بر روی نمد　دست بیرون کرد از تعجیل خود
تا نگیرد آن کفن خواه آن صله　تا نهان نکند ازو آن ده دله
مرده از زیر نمد بر کرد دست　سر برون آمد پی دستش ز پست
گفت با صدر جهان چون بستدم　ای ببسته بر من ابواب کرم
گفت لیکن تا نمردی ای عنود　از جناب من نبردی هیچ جود
سر موتوا قبل موت این بود　کز پس مردن غنیمتها رسد
غیر مردن هیچ فرهنگی دگر　در نگیرد با خدا ای حیله گر
یک عنایت به ز صد گون اجتهاد　جهد را خوفست از صد گون فساد
وان عنایت هست موقوف ممات　تجربه کردند این ره را ثقات
بلکه مرگش بی عنایت نیز نیست　بی عنایت هان و هان جایی مه‌ایست
آن زمرد باشد این افعی پیر　بی زمرد کی شود افعی ضریر

حکایت آن دو برادر یکی کوسه و یکی امرد که در عزب‌خانهٔ

دیدی پیر بی حیاسن غالبا　دیدی سن بندن زیاده بی حیا
کیم جهان دنسنکده استرسن عیان　بو جهان ایله اوله جمع اول جهان
خنده ایتدی پیره مال ایتدی عطا　انجق اول پیر اولدی بو لطفه سزا
استین اول پیردن غیری همان　نیم حبه گورمدی ایتمه گمان
نوبت روز فقیهان وجهیه　حرص ایله گلدی فغانه بر فقیه
اولمدی چاره چوق ایتدی آه و زار　ایتمدی بردورلو نالش آکه کار
ایرته سی گون لنگ وش پیچیده پا　مبتلالر صفی ایچره ایتدی جا
ساقی اوزره صاغ وصول تخته عیان　تا شکسته پای اوله ظن و گمان
گوردی بیلدی ایتمدی قطعا عطا　روز فردا اولدی روپوش غطا
ینه بیلدی ایتمدی اصلا نگاه　سویلمک ایدی اکا مطلق گناه
عاجز اولدی بونجه مکر ایله همان　چکدی چادر باشنه همچون زنان
ایتدی اول عورتلر ایچنده مکان　قیلدی گندین سر فرو ایله نهان
ینه بیلدی ویرمدی بر حبه هیچ　قلبن ایتدی درد حرمان پیچ پیچ
بر کفن کاره گیدوب دیدی اکا　قیل بنی پیچیده و مرده نما
لبگشا اولمه همان ایله نظر　تا که اول صدر جهان ایده گذر
اوله کیم گورد که مرده ایده ظن　اوله زر بخشای تجهیز کفن
هر نه بخش ایلر ایسه نصفی سکا　اویله ایتدی اول فقیر بی نوا
ایلدی پوشیده وضع رهگذر　اولدی صدر جهان ایچون ممر
پس نمد اوزره چون اولدی زر نثار　ایتدی تعجیل ایله دستن آشکار
تا کفن خواه ایتمیه قبض صله　اولمیه انبار فیض واصله
ایلدی مرده نمدن عرض دست　دست و سر اظهار ایدوب بالا و پست
دیدی کیم صدر جهانه گورسکا　نیلدم ممنوع ایکن لطفک بکا
دیدی لیکن اولمدکجه ای عنود　اولمدی بندن سکا احسان و جود
موت قبل الموت سری اولدی بو　موتدن صکره غنایم تو بتو
هیچ مونک غیری بردورلو هنر　حقه مقبول اولمز ای شوریده سر
بر عنایت اعظم صد اجتهاد　جهد ایچون وار خوف انواع فساد
اول عنایت ایسه موقوف ممات　ایتدیلر چوق تجربه خیل ثقات
بی عنایت بلکه موت اولمز دخی　بی عنایت اولمه امدی برزخی
اول زمرد اولدی بو مار بلا　بی زمرد گلمز افعی یه عما

اول ایکی برادرک حکایتیدر که بری کوسه و بری امرد اولوب

خفتند شبی اتفاقا امرد از بیم دب خشتها در پس مقعد خود انبار کرد عاقبت دباب دب آورد و آن خشتهارا بحیله و نرمی از پس او برداشت کودک بیدار شد و به جنگ گفت که این خشتهارا کجا بردی و چرا بردی او گفت تو این خشتهارا چرا نهادی الی آخره

برعزبخانه ده قالدقلرنده امرد مقعدی اوزره کرپچلردن بر توده ایلدی امّا بردّاب دب خباثت قصدنه اول کرپچلری حیله ایله قالدرمغه باشلدقده کودک بیدار اولوب بو خشتلری قنده کوتوررسن ونیچون قالدررسن دیدکده دبّاب دخی سن بو خشتلری نیچون قودک دیدی کودک بیچاره حیلهٔ دشمندن امین اولمق اچون قودم دیدیکیدر الی آخره

امردی و کوسهٔ در انجمن　　آمدند و مجمعی بد در وطن
مشتغل ماندند قوم منتخب　　روز رفت و شد زمانه ثلث شب
زان عزبخانه نرفتند آن دو کس　　هم بخفتند آن سو از بیم عسس
کوسه را بد بر زنخدان چار مو　　لیک همچون ماه بدرش بود رو
کودک امرد بصورت بود زشت　　هم نهاد اندر پس کون بیست خشت
لوطیٔ دب برد شب در انبهی　　خشتهارا نقل کرد آن مشتهی
دست چون بروی زد او از جا بجست　　گفت هی تو کیستی ای سگ پرست
گفت این سی خشت چون انباشتی　　گفت تو سی خشت چون برداشتی
کودک بیمارم و از ضعف خود　　کردم اینجا احتیاط و مرتقد
گفت اگر داری ز رنجوری تفی　　چون نرفتی جانب دار الشفی
یا بخانهٔ یک طبیب مشفقی　　که گشادی از سقامت مغلقی
گفت آخر من کجا دانم شدن　　که بهر جا می روم من ممتحن
چون تو زندیقی پلیدی ملحدی　　می برآرد سر بپیشم چون ددی
خانقاهی کو بود بهتر مکان　　من ندیدم یکدمی در وی امان
رو بمن آرند مستی حمزه خوار　　چشمها پر نطفه کف خایه فشار
وانکه ناموسیست خود از زیر زیر　　غمزه دزدد می دهد مالش بگیر
خانقه چون این بود بازار عام　　چون بود خرگله و دیوان خام
خر کجا ناموس و تقوی از کجا　　خر چه داند خشیت و خوف و رجا
عقل باشد ایمنی و عدل جو　　بر زن و بر مرد امّا عقل کو
ور گریزم من روم سوی زنان　　همچو یوسف افتم اندر افتتان
یوسف از زن یافت زندان و فشار　　من شوم توزیع بر پنجاه دار
آن زنان از جاهلی بر من تنند　　اولیاشان قصد جان من کنند
نی ز مردان چاره دارم نه از زنان　　چون کنم چون نی ازینم نی ازان
بعد از آن کودک بکوسه بنگریست　　گفت او بادان و مو از غم بریست

کلدی بر کوسه بر امرد ناکهان　　اولدیلر بر مجمع اچره میهمان
اولدیلر مشغول قول اهل کب　　روز کتدی اولدی وقت نیم شب
قالدیلر اول خانه ده اول ایکی کس　　مانع اولدی انلره بیم عسس
خط کوسج اولمشیدی چار مو　　لیک ماه بدره بکزر ایدی رو
کودک امردده صورت اولدی زشت　　ماورا سینه هم ایتدی وضع خشت
لوطیٔ دبّاب اول کیجه همان　　نقل خشته ایلدی صرف توان
ال صونجه ایتدی جایندن قیام　　دیدی هی کیمسن سن ای کلب لئام
دیدی بو خشتی نه موضوع ایلدک　　اول دیدی یا سن نه مرفوع ایلدک
کودک بیمارم اولدی ضعف تام　　بونده ایتدم احتیاط ایله منام
دیدی اولدک ایسه رنجور جفا　　نیچون اولمز منزلک دار الشفا
یا طبیبک خانه سن ایتسنک مقام　　کیم ایدردی دردیکه درمان تام
دیدی بیلمم قنده وارسم ناکهان　　قنده کتسم بن اسیر امتحان
ساکه بکزر نیچه زندیق پلید　　پیشکاهمده اولور چون دد بدید
خانقه کیم اولدی مأمون اول مکان　　کورمدم بن انده هم روی امان
روبرو اولمقده برقاچ بنک خوار　　کوزلری پر نطفه کف خایه فشار
اولکه ناموس اهلیدر پوشیده حال　　غمزه کار و کیر در دست خیال
خانقه چون بویله در بازار عام　　اولدی پر دیو و خران بی نظام
قنده خر ناموس و تقوی قنده یا　　خر بیلورمی خشیت و خوف و رجا
عقل ایله مرد و زنه عدل و امان　　بول قنی امّا که عقل دلستان
ایلسم خیل زنان اچره گریز　　یوسف آسا فتنه ایلر کار خیز
یوسفی زندانه صالدی مکر زن　　اللی دار اولور بکا امّا وطن
اول زنان جهل ایله دلبسته بکا　　جانمه قصد ایلر امّا اولیا
مرد و زن اچنده یوقدر مأمنم　　یوق یرم بونلرده انلرده بنم
صکره کودک کوسه یه ایتدی نظر　　دیدی اکه ایکی مو غمدن سپر

فارغست از خشت و از پیکار خشت ... وز چو تو مادر فروش کنک زشت
بر زنخ سه چار مو بهر نمون ... بهتر از سی خشت کردا کرد کون
ذرهٔ سایهٔ عنایت بهتر است ... از هزاران کوشش و طاعت پرست
زانکه شیطان خشت طاعت برکند ... کر دو صد خشتست خود را ره کند
خشت اکر پرست بنهادهٔ توست ... آن دو سه مو از عطای آن سوت
در حقیقت هر یکی مو زان کهیست ... کان امان نامهٔ صلهٔ شاهنشهیست
تو اکر صد قفل بنهی بر دری ... برکند آن جمله را خیره سری
شحنهٔ از موم اکر مهری نهد ... پهلوانانرا از ان دل بشکهد
آن دو سه تار عنایت همچو کوه ... سد شده چون فرسیما در وجوه
خشت را مکذار ای نیکو سرشت ... لیک هم ایمن مخسب از دیو زشت
رو دو تا موزان کرم با دست آر ... وانکهان ایمن بخسب و غم مدار
نوم عالم از عبادت به بود ... آنچنان علمی که مستنبه بود
آن سکون سابح اندر آشنا ... به ز جهد اعجمی با دست و پا
اعجمی زد دست و پا و غرق شد ... میرود سباح ساکن چون عمد
علم دریاییست بی حد و کنار ... طالب علمست غواص بحار
کر هزاران سال باشد عمر او ... او نکردد سیر خود از جست و جو
کان رسول حق بکفت اندر بیان ... این که منهومان هما لا یشبعان

در تفسیر این خبر که مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمود منهومان لا یشبعان طالب الدنیا و طالب العلم که این علم غیر علم دنیا باید تا دو قسم باشد اما علم دنیا هم دنیا باشد الی آخره وکرنه همچنین شود که طالب الدنیا و طالب الدنیا تکرار بود نه تقسیم مع تقریره الی آخره

طالب الدنیا و توفیر اتها ... طالب العلم و تدبیر اتها
پس درین قسمت چو بکاری نظر ... غیر دنیا باشد این علم ای پدر
غیر دنیا پس چه باشد آخرت ... کت کند زینجا و باشد رهبرت

بحث کردن آن سه شهزاده در تدبیر آن واقعه

رو بهم کردند هر سه مفتتن ... هر سه را یک درد و یک رنج و حزن
هر سه در یک فکر و یک سودا ندیم ... هر سه از یک رنج و یک علت سقیم

فارغ و آزاده قید خشتدن ... هم بکا بکز رخبیث زشتدن
ایکی اوچ موی زنخدان اولدی بس ... ایلمکدن خشتی وضع پیش و پس
ذرهٔ ظل عنایت کار کر ... نیچه بیک طاعتدن اولدی خوبتر
دیو خشت طاعته چون یول بولور ... ایکیوز خشت اولسه ده رهیاب اولور
خشت اکر چوق اولسه سندن را وفن ... اول ایکی اوچ مو عطای غیبدن
فی الحقیقه هر قیل اندن همچو کوه ... نامهٔ شاهنشه عالی شکوه
سن اکر یوز قفلی ایتسک وضع باب ... جمله سن برخیره سر ایلر خراب
شحنه ممهور ایتسه بر مومی اکر ... پهلوانلر اندن ایلرلر حذر
ایکی اوچ تار عنایت همچو کوه ... اولدی سد چون فرسیمای وجوه
ایله ترک خشتی ای زیبا سرشت ... خوابده اولمه ایمن دیو زشت
ایله برقاچ مویی تحصیل کرم ... اول ایمن خواب صکره چکمه غم
نوم عالمدر عبادتدن جلیل ... اویله علم اما اوله حقه دلیل
کارلر مرد شناور ده سکون ... سعی دست و پای نا اهل اولدی دون
غرق ایدر نا اهلی ضرب دست و پا ... سیر ایدر سباح ساکن بی عنا
علمدر دریای بی حد و کنار ... طالب علم اولدی غواص بحار
انده بیک ییل اولسه ده عمر اعز ... جست و جودن اول قناعت ایلمز
دیدی بویله اول رسول متسع ... کیم ایکی حرص اهلنه کلمز شبع

رسول اکرم افندمزک صلی الله علیه وسلم بو خبر حکمت اثرلرینک تفسیری بیاننده درکه منهومان لا یشبعان طالب الدنیا و طالب العلم بو حدیث شریفده واقع طالب العلمدن مراد طالب علم دنیا اولمیوب طالب علم آخرتدر که طالب الدنیا احد شقیه اولوب معطوف علیه طالب علم آخرت اولمش اولور

طالب دنیا و تکثیر امل ... طالب علم ایله تحصیل عمل
اولسه بو قسمتده تحقیق نظر ... غیر دنیا اولدی بو علم و هنر
غیر دنیا پس نه اولدی آخرت ... ساکه دنیادن دلیل عاقبت

اول اوچ نفر شهزادهنک واقعهٔ مزبوره تدبیرنده بحث ایتدکلریدر

بریره جمع اولدی اول اوچ منکسر ... هر برنده رنج و حزن و درد بر
اوچ نفر بر فکر و سودا بسته سی ... هر اوچی بر رنج و علت خسته سی

درخموشی هرسه را خطرت یکی درسخن هم هرسه را حجت یکی
یکزمانی اشک ریزان جمله‌شان برسرخوان مصیبت خونفشان
یکزمان ازآتش دل هرسه کس برزده باسوزچون مجمرنفس

مقالات برادر بزرکین

آن بزرکین کفت ای اخوان خیر مانه نربودیم اندرنصح غیر
ازحشم هرکه بما کردی کله ازبلا وفقروخوف وزلزله
ماهمی کفتیم کم نال ازحرج صبرکن کالصبرمفتاح الفرج
این کلید صبررا اکنون چه شد ای عجب منسوخ شد قانون چه شد
مانمی کفتیم کاندرکش مکش اندرآتش همچوزرخندیده خوش
مرسپه را وقت تنکا تنک جنک کفته ماکه هین مکردانید رنک
آن زمانکه بود اسبان زاوطا جمله سرهای بریده زیرپا
ماسپاه خویش راهی هی کنان که بپیش آیید قاهرچون سنان
جمله عالم رانشان داده بصبر زانکه صبرآمد چراغ ونورصدر
نوبت ماشد چوخیره سرشدیم چون زنان زشت درچادرشدیم
ای دلی که جمله را کردی توکرم کرم کن خودرا وازخود دارشرم
ای زبان که جمله را ناصح بدی نوبت توکشت ازچه تن زدی
ای خرد کوپند شکرخای تو دورتست این دم چه شد هیهای تو
ای زدلها برده صدتشویش را نوبت توشد بجنبان ریش را
ازغری ریش ارکنون دزدیدهٔ پیش ازین برریش خود خندیدهٔ
وقت پند دیکرانی های های درغم خود چون زنانی وای وای
چون بدرد دیکران درمان بدی درد مهمان توآمد تن زدی
بانک برلشکرزدن بدسازتو بانک برزن چه کرفت آوازتو
آنچه پنجه سال بافیدی بهوش زان نسیج خود بغلتاقی بپوش
ازنوایت کوش یاران بودخوش دست بیرون آروکوش خودبکش
سربدی پوسته خودرادم مکن پاودست وریش وسبلت کم مکن
بازی آن تست بررو بساط خویش رادرطبع آرودرنشاط

ذکرآن پادشاه که آن دانشمندرا باکراه درمجلس آورد وبنشاند ساقی شراب بردانشمند عرضه کرد ساغرپیش او داشت اوروی بکردانید وترشی وتندی آغازکرد وشاه

وقت خاموشی اوچنده برخیال سوزده حجت هربرنده برمآل
برزمانده جمله بردن اشک ریز هپ مصیبت سفره سنده طعمه خیز
آتش دلدن اوچنده برزمان دوددوسوزش تاب مجمروش عیان

بیوک برادرلرینک مقالیدر

دیدی اخوان بزرک ای همدمان برایدردک غیره پند دلستان
شکوه لرایتسه بزه خیل وحشم ایتسه نقل حزن واندوه والم
بزدیرایدک اولمه نالان حرج صبرقیل الصبرمفتاح الفرج
قنده کتدی شمدی اول صبرجمیل اولدیمی منسوخ اوقانون جلیل
برایدک خلقه دیین وقت کدر صاف اولورخندان اولورآتشده زر
عسکره دیردک محل تنک جنک غیرت ایله ایلمه تغییررنک
رخشلراولدم اولوب شورش فکن سربریده نیجه لرپامال ایکن
براولوردق عسکره نعره کنان دیرایدک هی هی قنی سیف وسنان
خلقه صبرایچون اولوردق رهنما چونکه صبراولدی چراغ پرضیا
کلدی نوبت چون بزه حیرت نیچون زن صفت بوناله خشیت نیچون
برزمان سنده دلا خلق ایدی کرم کندیکی کرم ایله شمدی ایله شرم
ناصح ایدک جمله یه سن ای زبان بونبکدرپس نیچون کف لسان
ای خرد هردم اولوردک پندکو شمدی دورکدرقنی اول های وهو
دفع تشویش ایدی پندرو شنک ریش جنبان اول برازنوبت سنک
ریش غیره ایلیوب رخسارنبد بوندن اول ایلرایدک ریشخند
غیره پند ونصحک اولدی های های زن صفت کندکده اما وای وای
دردغیره سن ایدک درمان رسان شمدی سنده دردلیسن بسته لسان
لشکره کلبانک ایدی سازک سنک قیل صدا کیم طوتدی آوازک سنک
اللی ییلدرکیم اولورسن حله باف اندن ایت برنیم پوشش تابناف
کوش یارانه اولوردک خوشنوا دست برکوش اول خموشی ناروا
سرایدک هرلحظه شمدی اولمه دم ریش وسبلت دست وپاکی ایتمه کم
ساکه کلدی بازی روی بساط ایله خوش طبع ایله اظهارنشاط

اول پادشاه قصه سیدرکه زوروا کراه ایله بردانشمندی بزمنه ادخال ایدوب ساقی شراب صوندقچه دانشمند مزبور ترش رویی وتندخویی اظهار ایدوب اعراض ایدردی شاه

ساقی را گفت هین در طبعش آر ساقی چندی بر سرش
کوفت وشراب درخوردش داد الی آخره

پادشاهی مست اندر بزم خوش　　میگذشت آن یک فقیهی بر درش
کرد اشارت کش درین مجلس کشید　　وین شراب لعل را با او چشید
پس کشیدندش بشه بی اختیار　　شست در مجلس ترش چون زهرمار
عرضه کردش می نپذرفت او بخشم　　از شه وساقی بگردانید چشم
که بعمر خود نخوردستم شراب　　خوشتر آید از شرابم زهر ناب
هین بجای می بمن زهری دهید　　تا من از خویش وشما زین وارهید
می نخورده عربده آغاز کرد　　گشته در مجلس گران چون مرگ ودرد
همچو اهل نفس واهل آب وگل　　در جهان بنشسته با اصحاب دل
حق ندارد خاصگان را در کمون　　از می ابرار جز در یشربون
عرضه میدارند بر محجوب جام　　حس نمی یابد ازان غیر کلام
رو همی گرداند از ارشادشان　　که نمی بیند بدیده دادشان
گر ز گوش تا بحلقش ره بدی　　سر نصح اندر درونشان در شدی
چون همه نارست جانش نیست نور　　کافکند در نار سوزان جز قشور
مغز بیرون ماند وقشر گفت رفت　　کی شود از قشر معده گرم وزفت
نار دوزخ جز که قشر افشار نیست　　مغز را با هیچ ناری کار نیست
ور بود بر مغز ناری شعله زن　　بهر پختن دان نه بهر سوختن
تا که باشد حق حکیم این قاعده　　مستمر دان در گذشته وآمده
مغز نغز وقشرها مغفور ازو　　مغز را پس چون بسوزد دور ازو
از عنایت گر بکوبد بر سرش　　اشتها آید شراب احمرش
ور بکوبد ماند او بسته دهان　　چون فقیه از شرب وبزم این شهان
گفت شه با ساقیش ای نیک پی　　چه خموشی ده بطبعش آرهی
هست پنهان حاکمی بر هر خرد　　هر کرا خواهد بفن از سر برد
آفتاب مشرق وتنویر او　　چون اسیران بسته در زنجیر او
چرخ را چرخ اندر آرد در زمن　　چون بخواند در دماغش نیم فن
عقل کو عقل دگر را سخره کرد　　مهره زود آرد وبستاند نرد
چند سیلی بر سرش زد گفت گیر　　در کشید از بیم سیلی آن زحیر
مست گشت وشاد وخندان شد چو باغ　　در ندیمی ومضاحک رفت ولاغ
شیرگیر وخوش شد انگشتک بزد　　سوی مبرز رفت تا میزک کند

ایسه ساقی یه طبعنی تسخیر ایله دیو ابرام ایتدکده بالضرور ساقی سینهٔ
دانشمنده مشت زن الحاح اولوب سرمست راح ایلدی الی آخره

بزم ایچنده مست ایکن بر پادشاه　　بر فقیهی گوردی ایلر عزم راه
بزمه احضاره اشارت ایلدی　　نوش می ایچون شطارت ایلدی
شاهه احضار ایتدیلر بی اختیار　　پس اوتوردی مجلسه چون زهرمار
ایتمدی عرض می ایتدکده قبول　　شاهدن ساقیدن ایتدی اول نکول
دیدی عمرمده ندر ایچلمم شراب　　باکه اندن خوشتر اولدی زهر ناب
می یرینه باکه زهر اولسون غدا　　اوله یم سزدن خلاص ایچون فدا
ایچمدن می ایتدی بسط عربده　　ویردی ثقلت مجلس شاهانه ده
صانکه اهل نفس واهل آب وگل　　اولدیلر همصحبت اصحاب دل
حقدن افضال اولدی مخصوص خواص　　یشربون ابراره ایلر اختصاص
ایتسه لر گر عرضه محجوب جام　　اندن ایتمز فهم حس الا کلام
انلر ارشاد ایتسه رو گردان اولور　　گورمز انلر ویردیکن حیران اولور
اولسه گوششندن اگر حلقومه راه　　سر نصح ایلردی قلبن جایگاه
چونکه هپ نار اولدی یوق جاننده نور　　طعمهٔ نار اولمز الا کیم قشور
مغز خارج قالدی گیتدی قشردون　　قشر اولور معده یه قوت مون
نار دوزخ قشری ایلر پیچ پیچ　　مغز ایله یوق کاری نارک هیچ هیچ
نار اگر مغز اوزره اولسه مشتعل　　پخته ایتمکدر غرض یاقمق دگل
ایتدی بو رسمی حکیم مقتدر　　ماضی ومستقبل ایچره مستمر
مغز ونغز وقشره اندن مغفرت　　مغزی یاقمز دور اندن بو صفت
گر عنایتدن ایدرسه ضرب سر　　اول شرابه اشتها تحصیل ایدر
ایلمزسه قالدی اول بسته دهان　　بزم شهده چون فقیه میهمان
دیدی شه ساقی یه تدبیرک قنی　　ویر خموش اولمه گتور طبعه آنی
اولدی هر عقل اوزره بر حاکم نهان　　گندی فن ایله ایدر حکمن روان
آفتاب شرق ونور دلپذیر　　بسته زنجیرنده مانند اسیر
بردم ایچره چرخی ایلر چرخ زن　　گر اکا اظهار ایدرسه نیم فن
عقل کیم بر عقلی تسخیر ایلدی　　پس او حاذقدر که تدبیر ایلدی
چکدی بر قاچ سیله صوندی جام اکا　　ایچدی خوف سیله دن اول بی نوا
مست اولوب اولدی گشاده همچو باغ　　ایتدی انواع مضاحک ایله لاغ
شوق وشادی اولدی ضم اول حالته　　طشره یه چقدی قضای حاجته

یک کنیزک بود در مبرز چو ماه / سخت زیبا روز قرناقان شاه
چون بدید اورا دهانش باز ماند / عقل رفت وتن ستم پرداز ماند
عمرها بوده عزب مشتاق ومست / برکنیزک در زمان در زد دو دست
بس طپید آن دختر ونعره فراشت / بر نیامد با وی وسودی نداشت
زن بدست مرد در وقت لقا / چون خمیر آمد بدست نانوا
بسرشد گاهیش نرم وگه درشت / زو بر آرد چاق چاقی زیر مشت
گاه پهنش وا کشد بر تختهٔ / درهمش آرد گهی یک لختهٔ
گاه در وی ریزد آب وگه نمک / از تنور وآتشش سازد محک
اینچنین پیچند مطلوب وطلوب / اندرین لعبند مغلوب وغلوب
این لعب تنها نه شورا با زنست / هر عشیق وعاشقی را این فنست
از قدیم وحادث وعین وعرض / پیچشی چون ویس ورامین مفترض
لیک لعب هر یکی رنگی دگر / پیچش هر یک ز فرهنگی دگر
شوی وزن را گفته شد بهر مثیل / که مکن ای شوی زن را بد سبیل
آن شب گردک نه ینگا دست او / خوش امانت داد اندر دست او
کانچه با او تو کنی ای معتمد / از بد ونیکی خدا با تو کند
حاصل اینجا ان فقیه از بیخودی / نی عفیفی ماندش ونی زاهدی
آن فقیه افتاد بران حور زاد / آتش او اندران پنبه فتاد
جان بجان پیوند وقالبها جخید / چون دو مرغ سر بریده می طپید
چه سقایه چه ملک چه ارسلان / چه حیا چه دین وزهد وخوف جان
چشمشان افتاده اندر عین وغین / نی حسن پیداست اینجا نی حسین
شد دراز وکو طریق بازگشت / انتظار شاه هم از حد گذشت
شاه آمد تا ببیند واقعه / دید انجا زلزلهٔ القارعه
آن فقیه از بیم برجست وبرفت / سوی مجلس جام را بربود تفت
شه چو دوزخ پر شرار وپر نکال / تشنهٔ خون دو جفت بدفعال
چون فقیهش دید رخ پر خشم وقهر / تلخ وخونی گشته همچون جام زهر
بانگ زد بر ساقیش کای گرم دار / چه نشستی خیره ده در طبعش آر
خنده آمد شاه را گفت ای کیا / آمدم با طبع آن دختر ترا
پادشاهم کار من عدلست وداد / زان خورم که یار را جودم بداد
انچه اورا من ننوشم همچو نوش / کی دهم در خورد یار وخویش وتوش
زان خورانم من غلامانرا که من / میخورم بر خوان خاص خویشتن

برکنیزک کوردی مبرزده چو ماه / خوب وخوش طلعت یمین الملک شاه
چون انی کوردی دهانی قالدی باز / عقلی کتدی جسمی اولدی رعشه ساز
عمری ارکنلکده کچمش شخص مست / ایتدی اول شوخی گرفتار دو دست
دختر اولدی نعره ساز اضطراب / ایتمدی سود آکه اما پیچ وتاب
مرد النده زن اولور بالا وزیر / نانوا دستنده مانند خمیر
که سرشتن نرم ایدر گاهی درشت / کیم انی ایلر مطیع زیر مشت
تخته اوزره گاه پهن سخت ایدر / گاه اولور جمع ایلیوب یکلخت ایدر
گاه ایدر آلودهٔ آب ونمک / آتش تنوردن ایلر محک
بو بیان طالب ومطلوبدر / رسمی لعبک غالب ومغلوبدر
صانمه بو بازی زن وشودر همان / اولدی هر معشوق وعاشقده روان
کیم قدیم وحادث وعین وعرض / ویس ورامینه ممثل مفترض
لیک هر بر لعب ایچون رنگ دگر / هر برینک نقشی فرهنگ دگر
ارایله عورتده اولدی بو مثال / اولمه ای شوهر زن ایله بد وصال
ینکه کیم گردکده ویردی ال اله / اول امانت ویردی سن پهل هله
اولکه آکه سن نه ایلرسن ابد / حق سکا ایلر جزا سن نیک وبد
حاصلی انده فقیه شوخ مست / ایتدی زهد وعفتی مغلوب وپست
ایلدی در کار نفس سرکش / پنبه یه ایتدی نهاده آتشن
جانه جان پیوسته یوق قالبده تاب / ایکی بی سر مرغ ایدر صان اضطراب
قنده شه ساقی قنی شیر ژیان / قنده یا دین وحیا وخوف جان
انلرک چشمنده رسم عین وغین / انده ناپیدا حسن ایله حسین
کتدی چوق اکلندی وقت اولدی تباه / حدی کچدی انتظار پادشاه
شاه کلدی واقعه بین اوله تا / کوردیکیم انده قیامتلر دوتا
خوف ایله اولدم فقیه ایتدی قیام / بزمه کلدی ایلدی تعجیل تام
دوزخ آسا شه شرر ریز غضب / ایکیسینک قتلنه هم تشنه لب
چون فقیه ایتدی نگاه خشم شاه / همچو جام زهر تلخ وکینه خواه
دیدی ساقی یه اودم کار کنی / ویر خموش اولمه کتور طبعه آنی
خنده کلدی شاهه دیدیکیم اکا / طبعه کلدم دختری ویردم سکا
بنکه شاهم طبعم اولدی عدل وداد / نوش ایچوندر اوله جودم زیاد
اولکه بن نوش ایلمم اول نوشی بن / ایلمم شایان یاران کهن
ایلرم غلمانمه اندن خورش / خوان خاصمدن بوله اول پرورش

زان خورانم بند کانرا از طعام / که خورم من خود ز پخته یا که خام
من چو پوشم از خز و اطلس اباس / زان بپوشانم حشم را نی پلاس
شرم دارم از نبی ذو فنون / البسوهم کفت مما تلبسون
مصطفی کرد این وصیت بابنون / اطعموا الاذناب مما تاکلون
دیکرانرا پس بطبع آورده / در صبوری چست و راغب کرده
هم بطبع آور بمردی خویش را / پیشوا کن عقل صبر اندیش را
چون قلاوزی صبرت پر شود / جان باوج عرش و کرسی بر شود
مصطفی را بین چو صبرش شد براق / بر کشانیدش ببالای طباق

روان کشتن شهزادکان بعد از تمامی بحث و ماجرا بجانب ولایت چین سوی معشوق و مقصود تا بقدر امکان بمقصود نزدیکتر باشند اکرچه راه وصل مسدودست بقدر امکان نزدیکتر شدن محمودست الی آخره

این بکفتند و روان کشتند زود / هرچه بود ای یار من آن لحظه بود
صبر بکزیدند و صدیقین شدند / بعد ازان سوی بلاد چین شدند
والدین و ملک را بکذاشتند / راه معشوق نهان برداشتند
همچو ابراهیم ادهم از سریر / عشقشان بی پا و سر کرد و فقیر
یا چو ابراهیم مرسل سرخوشی / خویش را افکنده اندر آتشی
یا چو اسمعیل صبار مجید / پیش عشق و خنجرش حلقی کشید

حکایت امرء القیس که پادشاه عرب بود و بصورت عظیم و باجمال یوسف وقت خود بود و زنان عرب چون زلیخا مردهٔ او و او شاعر طبع ❁ قفا نبک من ذکری حبیب و منزل ❁ چون همه زنان اورا بجان می جستند ای عجب غزل او و نالهٔ او و هرچه بود مکر می دانست که اینها همه تمثال صورتی اند که بر تختهای خاک نقش کرده اند عاقبت این امرء القیس را حالی پیدا شد که نیمشب از ملک و فرزند کریخت و خودرا در دلقی پنهان کرد وازان اقلیم باقلیم دیکر رفت در طلب آنکسی که از اقلیم منزه هست

بندکانه اوله مبذول اول طعام / طعمهٔ خاصم اول پخته یا خام
اطلس و دیبا ایسه بنده اباس / ایلرم اباس آنی ویرسم پلاس
ایلرم شرم اول نبی ذو فنوندن / چون بیوردی امر مما تلبسون
اولدهم اندن وصایای بنون / اطعموا الاذناب مما تاکلون
پس کتوردک طبعه اغیاری تمام / صبره ترغیب ایله ایتدک اهتمام
طبعه کل سنده اولوب مردی نما / عقل صبر اندیشی ایله پیشوا
رهبر صبر اوله چونکیم ساکه پر / روحک ایلر اوج عرش او زره کذر
مصطفایه چونکه صبر اولدی براق / جلوه کاهی اولدی بالای طباق

بحث ماجرایی اتمامدن صکره شهزاده لرک ولایت چینده معشوق مقصود جانبنه روان اولدقلریدر که مرتبهٔ امکانده مقصوده اقرب اوله لر اکرچه راه وصلت مسدود ایسه ده دخی بقدر الامکان یقین و قریب اولمق ممدوح و محموددر الی آخره

بو سوز ایله اولدیلر اولدم روان / هرنه ایسه اولدی اول لحظه همان
صدق ایله صبره ملازم اولدیلر / تا بلاد چینه عازم اولدیلر
والدین و ملکی هپ ترک ایتدیلر / راه معشوق نهانه کتدیلر
همچو ابراهیم ادهم تختدن / انلری عشق ایتدی دابسته محن
یا خود ابراهیم پیغمبر کبی / اولدیلر آتشده کلشن طالبی
همچو اسمعیل صابر بی کدر / تیغ عشقه عرض کردن ایتدیلر

امرئ القیس حکایتیدر که ملوک عربدن اولوب فصاحت مقال و لطافت حسن و جمال ایله یوسف وقت اولمغله زنان عرب زلیخاوار اکا دلبسته و کرفتار اولمشلر ایدیکه جملهٔ قصایدندن ❁ قفا نبک من ذکری حبیب و منزل ❁ اولان قصیده سی مشهور جهان اولمشدر چونکه اکثر زنان جان ایله طلبکاری ایدیلر جای تعجبدر که انک غزل و اشعاری و نالهٔ سوزش شعاری نیچوندر مکر بیلدیکه بونلر برمثال بیمثالک لمعه نمای جمالیدر که صحایف خاکه مرتسم اولمشدر عاقبت کار مذکور امرئ القیسده بر حالت غیبی پدیدار اولوب بر نصف اللیلده پابند ملک و فرزنددن کریزان و بر دلق کهنه ده پنهان اولدی و اول اقلیمدن اقلیم آخره اقلیمدن منزه پادشاه بی شریک طلبیله روان و پویان اولدی

یختص برحمته من یشاء الی آخره

امرء القیس از ممالک خشک لب   هم کشیدش عشق از خطهٔ عرب
تا بیامد خشت میزد در تبوک   با ملک گفتند شاهی از ملوک
امرء القیس آمدست اینجا بکد   در شکار عشق خشتی میزند
ان ملک برخاست شب شد پیش او   گفت اورا ای ملیک خوبرو
یوسف وقتی دو ملکت شد کمال   مر ترا رام از بلاد و از جمال
گشته مردان بندگان از تیغ تو   وان زنان ملک مه بی میغ تو
پیش ما باشی تو بخت ما بود   جان ما از وصل تو صد جان شود
هم من و هم ملک من مملوک تو   ای بهمت ملکها متروک تو
فلسفه گفتش بسی و او خموش   ناگهان وا کرد از سر روی پوش
تا چه گفتش او بگوش از عشق و درد   همچو خود در حال سرگردانش کرد
دست او بگرفت و با او یار شد   او هم از تخت و کمر بیزار شد
تا بلاد دور رفتند آن دو شه   عشق یک کرت نکردست این گنه
بر بزرگان شهد و بر طفلانست شیر   او بهر کشتی بود من لاخیر
غیر این دو بس ملوک بیشمار   عشقشان از ملک بربود و تبار
جان این سه شه بجه هم گرد چین   همچو مرغان گشته هر سو دانه چین
زهره نی تا لب گشاید از ضمیر   زانکه رازی با خطر بود و خطیر
صد هزاران سر بپول آن زمان   عشق خشم آلوده زه کرده کمان
عشق خود بی خشم در وقت خوشی   خوی دارد دمبدم خیره کشی
این بود آن لحظه کو خوشنود شد   من چه گویم چونکه خشم آلود شد
لیک مرجان فدای شیر او   کش کشد این عشق و این شمشیر او
کشتنی به از هزاران زندگی   سلطنتها مردهٔ این بندگی
با کنایات رازها با همدگر   پست گفتندی بصد خوف و خطر
راز را غیر خدا محرم نبود   آه را جز آسمان همدم نبود
اصطلاحاتی میان همدگر   داشتندی بهر ایراد خبر
زین لسان الطیر عام آموختند   طمطراق سروری اندوختند
صورت آواز مرغست آن کلام   غافلست از حال مرغان مرد خام
کو سلیمانی که داند لحن طیر   دیو گرچه ملک گیرد هست غیر
دیو بر شبه سلیمان کرده ایست   علم مکرش هست علمناش نیست
چون سلیمان از خدا بشاش بود   منطق الطیری ز علمناش بود

یختص برحمته من یشاء والله ذو الفضل العظیم

امرئ القیس اول شه ملک عرب   عشق آنی ملکندن ایتدی خشک لب
اولدی خشت آلودهٔ سمت تبوک   دیدیلر شاه او یکتای ملوک
بونده کلمش امرئ القیس جلیل   خشتی قیلمش عشق صیدنده دلیل
ایشکاهینه کیجه کتدی او شاه   دیدی آکه ای شه فرخنده جاه
یوسف آسا ایکی ملکک بر کمال   رام ساکه هم بلاد وهم جمال
مردلر تیغکدن اولمش بندگان   حیرت حسنکله سرگردان زنان
صحبتکله بختمز میمون اولور   وصلکله جانمز افزون اولور
بن دخی ملکم سکا مملوکدر   همتکله ملکلر متروکدر
بویله بویله سویلدی چوق اول خموش   ایتدی ناگاه اوله رفع روی پوش
دیدی عشق و درددن اکا مقال   کندی کبی ایلدی سرگشته حال
طوتدی دستن آکه اولدی یار جان   اولدخی بیزار تختدن اولدی همان
کتدی اقصای بلاده ایکی شاه   عشقده بر کره صانمه بو گناه
عشق شهد اولدی رجاله طفل شیر   عشقدر هر زورقه من لاخیر
بو ایکیدن غیری نیجه شهلری   عشق ایتدی تخت و ملکندن بری
هم بو اوچ شهزاده ایتدی عزم چین   هر بری اولدی چو مرغان دانه چین
زهره یوق تا ایدهلر کشف ضمیر   اولدی چون راز خطرناک و خطیر
نیچه یوز بیک سر فدادر اول زمان   عشق پرخشم اولسه زه بند کمان
عشق خود خوشلقده بی خشم و ستم   خوییدر خیره کش اولمق دمبدم
اولکه حالی بو اگر خوشنود اوله   وای اول لحظه چونکه خشم آلود اوله
لیک جان اولسون فدای شیر عشق   کیمکه اولدی کشتهٔ شمشیر عشق
مرده سی بیک زندهدن مرغوبتر   بویله قوللق سلطنتدن خوبتر
بربرله رمز ایدی هپ رازلر   سوزلرین ایتدی خفی خوف و خطر
رازه محرم اولمز الا اول خدا   آهه همدم اولمز الا کیم سما
بربرله اصطلاحات ایتدیلر   وقت حاجت ایتمکه نقل خبر
بیلدیلر بو قوش دیلن خلق عوام   طمطراق سروری قیلدی دام
صورتی آواز مرغک بو کلام   حال مرغاندن نه اکلر مرد خام
لحن طیری پس سلیمان در بیلن   دیو طوتدی ملکی بی ادراک و فن
اول سلیمانه تشبه ایتدی بیل   مکر علمی فیض علمنا دکل
چون سلیمان اولدی حقدن فیض خواه   منطق الطیر اولدی تعلیم اله

تو ازان مرغ هوایی فهم کن	که ندیدستی طیور من لدن
جای سیمرغان بودان سوی قاف	هر خیالی را نباشد دست باف
جز خیالی را که دید او اتفاق	انکهش بعد العیان افتد فراق
نی فراق قطع بهر مصلحت	کایمنست از هر فراق آن منقبت
بهر استبقای آن روحی جسد	آفتاب از برف یکدم میکشد
بهر جان خویش جو زیشان صلاح	هین مدزد از حرف ایشان اصطلاح
ان زلیخا از سپندان تا بعود	نام جمله چیز یوسف کرده بود
نام او در نامها مکتوم کرد	محرمانرا سر آن معلوم کرد
چون بگفتی موم ز آتش نرم شد	این بدی کان یار با ما گرم شد
ور بگفتی مه برآمد بنگرید	ور بگفتی سبز شد آن شاخ بید
ور بگفتی برگها خوش می طپند	ور بگفتی خوش همی سوزد سپند
ور بگفتی گل به بلبل راز گفت	ور بگفتی شه سر شهناز گفت
ور بگفتی چه همایونست بخت	ور بگفتی که برافشانید رخت
ور بگفتی که سقا آورد آب	ور بگفتی که برآمد آفتاب
ور بگفتی دوش دیگی پخته اند	یا حوایج از پزش یک پخته اند
ور بگفتی هست نانها بی نمک	ور بگفتی عکس میگردد فلک
ور بگفتی که بدرد آمد سرم	ور بگفتی درد سر شد خوشترم
گر ستودی اعتناق او بدی	ور نکوهیدی فراق او بدی
صد هزاران نام گر برهم زدی	قصد او و خواه او یوسف بدی
گرسنه بودی چو گفتی نام او	می شدی او سیر و مست جام او
تشنگیش از نام او ساکن شدی	نام یوسف شربت باطن شدی
ور بدی دردیش زان نام بلند	درد او در حال گشتی سودمند
وقت سرما بود او را پوستین	این کند در عشق نام دوست این
عام میخوانند هر دم نام پاک	این عمل نکند چو نبود عشقناک
آنچه عیسی کرده بود از نام هو	می شدی پیدا ورا از نام او
چونکه با حق متصل گردید جان	ذکر آن اینست و ذکر اینست آن
خالی از خود بود و پر از عشق دوست	پس ز کوزه آن تلابد کاندر وست
خنده بوی زعفران وصل داد	گریه بوهای پیاز آن بعاد
هر یکی راهست در دل صد مراد	این نباشد مذهب عشق و وداد
یار آمد عشق را روز آفتاب	آفتاب آن روی را همچون نقاب

سنسن اول مرغ هوایی شویله بیل	من لدن مرغانی کورمش دکل
اولدی سیمرغانه مسکن کوه قاف	ایلمز هر بر خیال انده طواف
یوق خیالک غیریده اول اتفاق	کیم اوله بعد العیان وقت فراق
فرقت قطعی دکل امّا مآل	اولدی هر فرقتدن آسوده بو حال
بولمغیچون روح جسم آب و تاب	برفدن چکمکده بردم آفتاب
جانک ایچون ایسته انلردن صلاح	سوزلرندن ایتمه جسر اصطلاح
کیم زلیخا مسکه اوله یا عود خام	جمله شیئه یوسف ایتمش ایدی نام
اسمن اول اسماده مکتوم ایلدی	محرمانه سرّی معلوم ایلدی
چون دیه آتشدن اولدی موم نرم	قصدی بو اولدی بزمله یار گرم
گر دیسه کور ماهتاب اولدی بدید	یا دیسه سبز اولدی سیرایت شاخ بید
یا دیسه خوب اولدی برگ دلپسند	اولسه یا قولی نه خوش یاندی سپند
یا دیسه گل بلبله عرض ایتدی راز	یا دیسه شاه ایلدی آغاز ناز
قولی یا اولسه همایون اولدی بخت	یا دیسه اولمق گرک ترتیب رخت
یا دیسه سقا کتوردی اشته آب	قولی یا خود اولسه طوغدی آفتاب
یا دیسه دون کیچه اولدی پخته دیگ	هپ لوازم اولدی طبخنده شریک
یا دیسه نان اولمشیدی بی نمک	یا دیسه عکس اوزره دور ایتدی فلک
دیسه یا خود بنده وار درد سر	یا دیسه درد سر اولدی دورتر
مدح ایدیدی اتصال ایدی مراد	قدح ایدیدی انفصال ایدی مراد
سویلسه بر دمده یوز بیک دورلو نام	یوسف ایدی مطلب و قصدی مدام
ذکری اولسه حال جوعنده اونام	سیر اولوب اندن اولوردی مست جام
نام ایله اندن عطش ساکن ایدی	نام یوسف شربت باطن ایدی
اولسه بر دردانده اول نام بلند	ذکر ایله فی الحال اولوردی سودمند
وقت سرماده اولوردی پوستین	دوست نامی عشقده بو در همین
اسم پاک حقی ذکر ایلر عوام	بو عمل اولمز که یوق عشق تمام
نام هودن اولکه عیسی ایلدی	ظاهر اولدی انده سرّ سرمدی
چونکه اولدی وصلت حق اوزره جان	ذکر اولور وحدت نمای این و آن
کندیدن خالی اولور پر عشق دوست	رشح ایدر کوزه نه ایسه مغز و پوست
زعفران بوین ایدر خنده بیان	گریه دن بوی پیاز اولور عیان
هر کیمک قلبنده وار در یوز مراد	اول دکلدر مذهب عشق و وداد
عشقه روی یار اولدی آفتاب	آفتاب اول رویه مانند نقاب

انکه نشناسد نقاب از روی یار … عابد الشمس است دست از وی بدار
روز او و روزیٔ عاشق هم او … دل هم او دلسوزیٔ عاشق هم او
ماهیانرا نقد شد از عین آب … نان و آب و جامه و دارو و خواب
همچو طفلست او ز پستان شیرگیر … او نداند در دو عالم غیر شیر
طفل داند هم نداند شیر را … راه نبود این طرف تدبیر را
گیج گرد این گنج نامهٔ روح را … تا بیابد فاتح و مفتوح را
گیج نبود در روش بلکه اندرو … حاملش دریا بود نی سیل جو
چون بیابد او که یابد گم شود … همچو سیلی غرقهٔ قلزم شود
دانه گم شد آنکهی او این بود … تا نمردی زر ندادم این بود

بعد مکث ایشان متواری شدن در بلاد چین در شهر تختگاه و بعد دراز شدن صبر و بی‌صبر شدن آن بزرگین که من رفتم الوداع خود را بشاه چین عرضه کنم (شعر) اما قدمی تنیلنی مقصودی ۞ او القی رأسی کفؤادی ثمه یا پای رساندم بمقصود و مراد ۞ یا سر بنهم همچو دل از دست آنجا ۞ و نصیحت برادران او را سود نداشتن (شعر) یا عاذل العاشقین دع فئة ۞ اضلها الله کیف ترشدها

آن بزرگین گفت ای اخوان من … ز انتظار آمد بلب این جان من
لاابالی گشته‌ام صبرم نماند … مرمرا این صبر در آتش نشاند
طاقت من زین صبوری طاق شد … واقعهٔ من عبرت عشاق شد
من ز جان سیر آمدم اندر فراق … زنده بودن در فراق آمد نفاق
چند درد فرقتش بکشد مرا … سر ببر تا عشق سر بخشد مرا
دین من از عشق زنده بودنست … زندگی زین جان و سر ننگ منست
تیغ هست از جان عاشق گرد روب … زانکه سیف افتاده محاء الذنوب
چون غبار تن بشد ماهم بتافت … ماه جان من هوای صاف یافت
عمرها بر طبل عشقت ای صنم … انّ فی موتی حیاتی میزنم
دعوی مرغابی کردست جان … کی ز طوفان بلا دارد فغان
بط را ز اشکستن کشتی چه غم … کشتیش بر آب بس باشد قدم
زنده زین دعوی بود جان و تنم … من از این دعوی چگونه تن زنم

روی یار ایله نقابی بیلمین … عابد الشمسه قیاس ایت انی سن
روز او در روزیٔ عاشق هم او در … دل او دلسوزیٔ عاشق هم او در
ماهیانک نقد حالی عین آب … نان و آب و جامه و دار و خواب
شیر پستانه چو طفل اولدی اسیر … بیلمز الا ایکی عالم ایچره شیر
طفل بیلمز هم بیلور شیری ولی … بویکا تدبیره یوق راه جلی
حیرت افزا در بو نامهٔ روح ایچون … تا بوله یول فاتح و مفتوح ایچون
یوق سلوکنده تحیر بیلدی بو … حاملی بحر در دکل سیلاب و جو
کیم بولور راه وصالی کم اولور … سیل وش مستغرق قلزم اولور
دانه کم اولسه اولور نخل و شجر … رمز او در یوق اولمدکچه بذل زر

بلاد چین تختگاهی اولان شهرده شهزاده‌لرک اختفا اوزره طول مکثله صبر درازلرندن صکره برادر اکبرلری بی صبر اولوب الوداع اشته بن کیتدم کندیمی شاهه عرض ایدرم (شعر) اما قدمی تنیلنی مقصودی ۞ او القی رأسی کفؤادی ثمه (ترجمهٔ فارسی) یا پای رساندم بمقصود و مراد ۞ یا سر بنهم همچو دل از دست آنجا (ترجمهٔ ترکی) یا مقدمی عرصهٔ مقصود ایدرم ۞ یا بونده سرم دل کبی مفقود ایدرم دیو وداع ایتدیکی و برادرلرینک نصیحتی اکا کارگر اولمیوب (شعر) یا عاذل العاشقین دع فئة ۞ اضلها الله کیف ترشدها

دیدی اول اکبر که ای اخوان زار … جان بلب ایتدی بنی بو انتظار
لاابالی یم که صبرم قالمدی … آتش اولدی با که صبر سرمدی
بنده بو صبر ایله طاقت طاقدر … سرگذشتم عبرت عشاقدر
چون بنی جاندن اوصاندردی فراق … بویله صاغلقدر فراق ایچره نفاق
کشتهٔ درد فراق اولدم یتر … کس باشم تا عشق ایده احسان سر
زندهٔ عشق اولمق اولدی باکه کار … بویله جان و سر حیاتی عین عار
تیغ ایدر جاندن غباری رفت و روب … چون دینور السیف محاء الذنوب
تن غباری کیتدی ماه اولدی عیان … پس هوای صاف بولدی ماه جان
نیچه دمدر طبل عشقکده صدا … انّ فی موتی حیات ایلر ندا
دعوی مرغابی ایتدی چونکه جان … پس نیچه طوفاندن ایلر اول فغان
زورق اولسه منکسر بطه نه غم … اکه آب اوسننده کشتیدر قدم
زنده بو دعوی ایله جان و تنم … پس سکوتم یوق بو دعوادن بنم

خواب می بینم ولی در خواب نی	مدعی هستم ولی کذاب نی	خوابکیم کوردم دکل خواب ایچره بیل	مدعی یم بن ولی کاذب دکل
گر مرا صد بار تو گردن زنی	همچو شمعم بر فروزم روشنی	ایلسهک یوز کره قطع سر بگا	بن فروزانم چو شمع روشنا
آتش از خرمن بگیرد پیش و پس	شب روانرا خرمن آن ماه بس	خرمنی آتش طوتسه پیش و پس	شبروانک خرمنی اول ماه بس
کرده یوسف را نهان و مختبی	حیلت اخوان ز یعقوب نبی	حیلهٔ اخوان ایله یوسف نبی	اولدی یعقوب نبیدن مختبی
خفیه کردندش بحیله سازیی	کرد آخر پیرهن غمازیی	حیله ایله ایتدیلر قصد خفا	اولدی آخر پیرهن غماز اکا
ان دو گفتندش نصیحت در سمر	که مکن زاظهار خود رائی خبر	پند ایدوب اکا ایکیسی دیدیلر	کندیکی ایتمه خطردن بی خبر
هین منه بر ریشهای ما نمک	هین مخور این زهر بر جلدی و شک	صالمه زخم وریشمز اوزره نمک	ناسزا بو زهره جرأت ایلمک
جز بتدبیر یکی شیخی خبیر	چون روی چون نبودت قلبی بصیر	ایتمسه تدبیر بر شیخ کبیر	کتمک اولمز چونکه یوق قلب بصیر
وای آن مرغی که ناروییده پر	برپرد بر اوج افتد در خطر	وای او قوش کیم ایتدن تکمیل پر	اوجه پرواز ایده لابد در خطر
عقل باشد مرد را بال و پری	چون ندارد عقل عقل رهبری	آدمک عقل اولدی چون بال و پری	نیچون اولمز عقل عقلک رهبری
یا مظفر یا مظفرجوی باش	یا نظرور یا نظرورجو باش	یا مظفر یا مظفرجوی اول	یا نظرور یا نظرورجوی اول
بی ز مفتاح خرد این قرع باب	از هوا باشد نه از روی صواب	عقل مفتاح اولمسه بو قرع باب	بل هوادر اولمز اول رأی صواب
عالمی در دام می بین از هوا	وز جراحتهای همرنگ دوا	عالم اولدی بستهٔ دام هوا	اولدیلر مجروح همرنک دوا
مار استاده است بر سینه چو مرگ	در دهانش بهر صید اشگرف برگ	سینه اوزره مار ایدر وقف نهان	صید ایچون اغزنده برگ ایلر عیان
در حشایش چون حشیشی او بپاست	مرغ پندارد که او شاخ گیاست	اول نباتات ایچره چون ایلر ثبات	قوش قیاس ایلر انی شاخ نبات
چون نشینند بهر خور بر روی برگ	درفتد اندر دهان مار و مرگ	چون غدا قصدیله ایلر عزم برک	پس اولور جای دهان مار و مرگ
کرده تمساحی دهان خویش باز	گرد دندانهاش کرمان دراز	هم ایدر تمساح اغزن کاهی باز	گرد دنداننده کرمان دراز
از بقیهٔ خور که در دندانش ماند	کرمها روییده و بر دندان نشاند	یعنی اغزنده بقایای غدا	کرم اولور دندانلرنده جابجا
مرغکان بینند کرم و قوت را	مرغ پندارند آن تابوت را	قوشجغزلر کرمی کورد که همان	قصد قوت ایله اولور آکاروان
چون دهان پر شد ز مرغ او ناگهان	در کشدشان و فرو بندد دهان	چون دهانی اوله پر مرغان اودم	انلری جذب ایله ایلر حبس فم
این جهان پر ز نقل و پر ز نان	چون دهان باز آن تمساح دان	نقل کونا کون و نان ایله جهان	بل او تمساحک دهانیدر همان
بهر کرم و طعمه‌ای روزی تراش	از فن تمساح دهر ایمن مباش	ای اسیر طعمهٔ نقل کمین	اولمه بو تمساح دنیادن امین
روبه افتد پهن اندر زیر خاک	بر سر خاکش حبوب مکرناک	زیر خاکی جای ایدر روباه دون	روی خاک اوزره اولور دانه نمون
تا بیاید زاغ غافل سوی آن	پای او گیرد بمکر آن مکردان	تا کلوب غافل اکا زاغ دنی	صید ایده پایندن اول مکار آنی
صد هزاران مکر در حیوان چو هست	چون بود مکر بشر کو مهترست	نیجه پک مکر ایله حیوان کارگر	عقل ایله کور کیم نذر مکر بشر
مصحفی بر کف چو زین العابدین	خنجری پر قهر اندر آستین	مصحف الده صانکه زین العابدین	خنجر پر قهری زیر آستین
گویدت خندان که ای مولای من	در دل او بابلی پر سحر و فن	ساکه دیر خندان اولوب مولای من	بابل آسا قلب ایسه پر سحر و فن
زهر قاتل صورتش شهدست و شیر	هین مرو بی صحبت پیر خبیر	زهر قاتل صورت اما شهد و شیر	کتمه کل بی صحبت پیر خبیر
جمله لذات جهان مکرست و زرق	سوز و تاریکیست گرد نور برق	جمله لذات جهان پر مکر و زرق	عین ظلمتدر جهات نور برق
برق نور کوته و کذب و مجاز	گرد او ظلمات و راه تو دراز	نوری برق کوته و کذب و مجاز	ظلمت اطرافی یولک دور و دراز

نی بنورش نامه تانی خواندن — نی بمنزل اسب دانی راندن
شعله سنده نامه خوان اولمق محال — منزل امیدیله اسبه یوق مجال

لیک جرم آنکه باشی رهن برق — از نور واندر کشد انوار شرق
لیک او جرم ایچوکه اولدک رهن برق — دوندررسندن یوزن انوار شرق

می کشاند مکر برقت بی دلیل — در مفازهٔ مظلمی شب میل میل
مکر برق ایله کیدرسن بی دلیل — کیجه راه مظلم ایچره نیچه میل

در که افتی گاه و در جوی اوفتی — که بدین سو که بدان سوی اوفتی
گاه بر کوهه دوشرسن جویه گاه — که بو سمته گاه او سمته قطع راه

خود نه بینی تو دلیل ای جاه جو — ور ببینی رو بگردانی از و
رهبری کورمزسن ای خودبین جاه — کورسک اولمزسن اکا اقبال خواه

که سفر کردم درین ره شصت میل — مر مرا گمراه گوید این دلیل
قطع راه ایتدم بو یولده نیچه میل — پس بکا گمراه سن دیر بو دلیل

گر نهم من گوش سوی آن شگفت — ز امر او راهم ز سر باید گرفت
گر قولاق طوتسم اکا بی اشتباه — باشدن ایلر باکه امر قطع راه

من درین ره عمر خود کردم گرو — هر چه بادا باد ای خواجه برو
بن بو یولده عمرمی ایتدم گرو — هر چه بادا بادای خواجه برو

راه کردی لیک در ظن چو برق — عشر آن ره کن پی وحی چو شرق
برقده ظن ایله کتدک بونجه راه — وحی ایله عشرن انک قیل جلوه گاه

ظن لا یغنی من الحق خواندهٔ — وز چنان برقی ز شرقی ماندهٔ
حقدن اغنا ایلمز ظن نص ایکن — اویله بر برق ایله قالدک شرقدن

هین در آ در کشتیٔ ما ای نژند — یا تو آن کشتی بر این کشتی ببند
کل برزم کشتیمز ایچره اول بیله — زورقک یا باغله بو کشتی ایله

گوید او چون ترک گیرم گیر و دار — چون روم من در طفیلت کوروار
دیر بو طوری نیچه بن ترک ایدرم — نیچه کوروش ساکه تابع کیدرم

کور با رهبر به از تنها یقین — زان یکی ننگست و صد ننگست ازین
کوره تنها کتمدن خوش راهبر — بونده بر عار اولسه انده یوز خطر

می گریزی از پشه در کژدمی — می گریزی در یمی تو از نمی
عقربه دوشدک قاچرکن پشه دن — ساکه نمدن شمدی یم اولدی وطن

می گریزی از جفاهای پدر — در میان لوطیان شور و شر
سن پدر جورندن ایلرسن فرار — لوطیان ایچره اولورسن داغدار

می گریزی همچو یوسف ز اندهی — تا ز نرتع نلعب افتی در چهی
یوسفی کور کیم اولورکن جلوه خواه — مرتع و ملعبدن اولدی بند چاه

در چه افتی زین تفرج همچو او — مر ترا لیک آن عنایت یار کو
چاهه دوشسک سن تفرجده اگر — اول عنایت ساکه کیمدن کارگر

گر نبودی اذن او دستور پدر — بر نیاوردی ز چه تا حشر سر
اولمسیدی اکه دستور پدر — حشره دک اول چاهی ایلردی مقر

ان پدر بهر دل او اذن داد — گفت چون اینست میلت خیر باد
چون پدر کوردیکه وار اقبال سیر — دیدی چون وار میل قلبک اوله خیر

هر ضریری کز مسیحی سر کشد — او جهودانه بماند از رشد
بر ضریر ایلرسه اعراض مسیح — انده رشد اولدی جهودانه قبیح

قابل ضو بود اگر چه کور بود — شد از این اعراض او کور و کبود
قابل ضوء ایدی گرچه کور ایکن — اولدی بو اعراض اکا کوری کفن

گویدش عیسی بزن بر من دو دست — ای عمی کحل عزیزی با منست
دیر اکا عیسی الکله طوت بنی — بنده در ای کور کحل روشنی

از من ار کوری بیابی روشنی — بر قمیص یوسف جان بر زنی
پس بنمله محو اولورسندن عما — کیم قمیص یوسف جانم سکا

کار و باری کت رسد بعد شکست — اندر آن اقبال منهاج رهست
اول ظفر کیم اوله بعد الانهزام — انده در اقبال و منهاج نظام

کار و باری که ندارد پا و سر — ترک کن هی پیر خر ای پیر خر
اولمسه بر کار و باره پا و سر — اندن ال چک فارغ اول ای پیر خر

غیر پیر استاد و سرلشکر مباد — پیر گردون نی ولی پیر رشاد
اولمسون سرلشکر الا مرد پیر — لیک پیر سن دکل پیر خبیر

در زمان چون پیر را شد زیر دست — روشنایی دید آن ظلمت پرست
اولمز ایکیم پیره اولدی زیردست — روشنایی کوردی اول ظلمت پرست

شرط تسلیمست نی کار دراز — سود نبود در ضلالت ترکتاز
شرط تسلیم اولدی بی کار دراز — یوق ضلالت ایچره نفع ترکتاز

من نجویم زین سپس راه اثیر — پیر جویم پیر جویم پیر پیر
بعد ازین بن استمم راه و سیر — یعنی بر پیر استرم بن پیر پیر

پیر باشد نردبان آسمان — تیر پران از که گردد از کمان
پیر اولدی نردبان آسمان — تیره پرواز اولدی احسان کمان

نی ز ابراهیم نمرود گران	کرد با کرگس سفر بر آسمان
از هوا شد سوی بالا او بسی	لیک بر گردون نپرد کرکسی
گفتش ابراهیم ای مرد سفر	کرکست من باشم اینت خوبتر
چون ز من سازی ببالا نردبان	بی پریدن بر روی بر آسمان
آنچنانکه میرود تا غرب و شرق	بی ز زاد و راحله دل همچو برق
آنچنانکه میرود شب ز اغتراب	حس مردم شهرها در وقت خواب
آنچنانکه عارف از راه نهان	خوش نشسته میرود در صد جهان
گر ندادستش چنین رفتار دست	این خبرها زان ولایت از کیست
این خبرها وین روایات محق	صد هزاران پیر بر وی متفق
یک خلافی نی میان این عیون	آنچنانکه هست در علم ظنون
آن تحری آمد اندر لیل تار	وین حضور کعبه وسط النهار
خیز ای نمرود پر جوی از کسان	نردبانی نایدت زین کرکسان
عقل جزوی کرگس آمد ای مقل	پر او با جیفه خواری متصل
عقل ابدالان چو پر جبرئیل	می پرد تا ظل سدره میل میل
باز سلطانم کشم نیکوپیم	فارغ از مردارم و کرگس نیم
ترک کرگس کن که من باشم کست	یک پر من بهتر از صد کرگست
چند بر عمیا دوانی اسب را	باید استا پیشه را و کسب را
خویشتن رسوا مکن در شهر چین	عاقلی جو خویش از وی در مپیچ
آنچه گوید آن فلاطون زمان	هین هوا بگذار و رو بر وفق آن
جمله میگویند اندر چین بجد	بهر شاه خویشتن که لم یلد
شاه ما خود هیچ فرزندی نزاد	بلکه سوی خویش زن را ره نداد
هر که از شاهان ازین نوعش بگفت	گردنش با تیغ بران کرد جفت
شاه گوید چونکه گفتی این مقال	زود ثابت کن که من دارم عیال
مر مرا دختر اگر ثابت کنی	یا فتی از تیغ تیزم ایمنی
ورنه بی شک من ببرم حلق تو	برکشم از صوفی جان دلق تو
سر نخواهی برد هیچ از تیغ تو	ای بگفته لاف کذب آمیغ تو
بنگر ای از جهل گفته ناحقی	پر ز سرهای بریده خندقی
خندقی از قعر خندق تا گلو	پر ز سرهای بریده زین غلو
جمله اندر کار این دعوی شدند	گردن خود را بدین دعوی زدند
هان ببین این را بچشم اعتبار	اینچنین دعوی میندیش و میار

ایتدی ابراهیمدن نمرود دون	کرکس ایله قصد چرخ خوشنمون
ایتدی خیلی عزم بالای هوا	کرکسه پرواز گاه اولمز سما
دیدی ابراهیم اکا ای مرد راه	سا که کرکسدن بکا اولی پناه
ایلسهک بالایه بندن نردبان	بی تعب حاصل عروج آسمان
شویله کیم ایتیکده سیر غرب و شرق	بی زواد و راحله دل همچو برق
شویله کیم هر شب کیدر بی اضطراب	حس مردم نیچه شهره وقت خواب
شویله کیم راه خفیدن عارفان	جانشین ایتیکده سیر صد جهان
اولمسه انلرده کر بویله سفر	اول ولایتدن کیم ایلردی خبر
بو خبرلر بو روایات محق	نیچه بیک پیر انده اولدی متفق
انلرک بیننده یوقدر بر خلاف	شویله کیم حکم ایده علم و ظن صاف
ظلمت شبده تحری ساز کار	چون حضور کعبه و نصف النهار
ایله ای نمرود مرده بذل جان	سا که بو کرکسلر اولمز نردبان
عقل جزئی کرکسه مانند اولور	جیفه خواری ایله پری بند اولور
عقل ابدالان چو پر جبرئیل	سدره یه پرواز ایدر بی قال و قیل
باز سلطانم بن اول فرخ دمم	کرکس آسا میل مردار ایلمم
ترک کرکس ایله باقمه هر کسه	بر پرم غالب بنم یوز کرکسه
نیچه بر کورانه سورمک اسبکی	عرض قیل استاده صنع و کسبکی
کندیکی چین ایچره رسوا ایلمه	عاقل است نفسک اغوا ایلمه
هر نه دیرسه اول فلاطون زمان	کچ هوادن اول اکا تابع همان
چین ایچنده جمله نک گفتاری جد	شهلری وصفنده دیرلر لم یلد
شاهمزده اولمدی فرزند هیچ	بلکه یوق زندن اکا پیوند هیچ
شاهلردن کیمکه سویلرسه آنی	چیل اولور مقهور تیغی گردنی
شاه دیر چون اولدی سندن بو مقال	قیل بکا وار ایسه اثبات عیال
دختری اثبات ایدرسک سن همان	تیغ تیزمدن بولورسن سن امان
یوخسه بی شک گردنک قطع ایلرم	جسم و جانک طعمه قطع ایلرم
هیچ تیغمدن رها بولمز سرک	لاف کذب آلوده در چون سوزلرک
قیل نظر ای جهل ایله ناحق سخن	خندق اولدی پر سر مقطوعدن
قعر خندقدن انکچون تا گلو	بونجه سرلر قطع اولنمش سو بسو
جمله بو دعوادن اولدی عربده	بو سببدن اولدیلر گردن زده
قیل انی منظور چشم اعتبار	ایتمه بو دعوایی فکر و اختیار

تلخ خواهی کرد بر ما عمر ما کربرین می دارد ای دادر ترا
کر رود صد سال ان کا کاه نیست بر عمی ان از حساب راه نیست
بی سلاحی در مرو در معرکه همچو بی باکان مرو در تهلکه
این همه کفتند کفت ان ناصبور که مرازین کفتها آید نفور
سینه پر آتش مرا چون منقلست کشت کامل کشت وقت منجلست
صدر را صبری بد اکنون او نماند بر مقام صبر عشق آتش نشاند
صبر من مرد آن شبی که عشق زاد در کذشت او حاضران را عمر باد
ای محدث از خطاب واز خطوب زان کذشتم آهن سردی مکوب
سرنکونم هی رها کن پای من فهم کو در جمله اجزای من
اشترم من تا توانم می کشم چون فتادم زار با کشتن خوشم
پر سر مقطوع اکر صد خندقست پیش درد من مزاح مطلق است
من نخواهم زد کراز خوف و بیم اینچنین طبل هوا زیر کلیم
من علم اکنون بصحرا میزنم یا سر اندازی و یا روی صنم
حلق کو نبود سزای آن شراب ان بریده به بشمشیر ضراب
دیده کو نبود ز وصلش در فره انچنان دیده سپید و کور به
کوش کان نبود سزای راز او برکنش که نبود آن بر سر نکو
اندران دستی که نبود آن نصاب ان شکسته به بساطور قصاب
انچنان پایی که از رفتار او جان نه پیوندد بنرکس زار او
انچنان پا در حدید اولیتر است کانچنان پا عاقبت درد سر است

عمر مز تلخ ایتمک استرسن بزه ای برادر دوشمه رأی عاجزه
کتسه نا آکاه یوز ییل آسه یول راهدن کورانه محسوب اولمز اول
بی سلاح ایتمه دخول معرکه ایتمه بی باکانه عزم مهلکه
دیدیلر بویله دیدی اول ناصبور باکه کلمشدر بو سوزلردن نفور
سینه ده بو آتش اولمقده زیاد اولدی زرع کامله وقت حصاد
وار ایدی صدر زنده صبر اولدی نهان جای صبر ایتدی عشق آتشفشان
موت صبرم مولد عشق جلیل کتدی اول حاضرلره عمر طویل
وعظ وپند ایله بنی طرد ایلمه یعنی ضرب آهن سرد ایلمه
سرنکونم قیل رها پایم قدم فهم اجزای وجود اولدی عدم
اشترم تا باره وار درقتدرتم چون اولم افتاده خوشدر رحلتم
خندقی پر ایتسه یوز مقطوع سر دردیمه نسبت مزاح معتبر
استمم طبل هوایی خوف و بیم ایلیه پوشیدهٔ زیر کلیم
ایلرم صحرایه بن نصب علم یا فدای سر یا دیدار عدم
برکلو کیم اول میه لایق دکل ضرب شمشیر ایله اولسون منفصل
دیده کیم وصلتدن اولمز روشنا اول کوزه اولی سپیدی وعما
کوش کیم اولمز سزای راز یار قطع اولنسون ایتمسون سرده قرار
اولمسه بردست اچنده اول نصاب زخم ساطوره سزایی ارتیاب
اویله پا کیم بند اولوب رفتارینه بذل جان ایتمزسه نرکس زارینه
بند آهن آکه لایقتر اولور عاقبت اول پای درد سر اولور

بیان مجاهد که دست از مجاهده باز ندارد اکرچه داند بسطت عطای حق را که ان مقصود از طرف دیکر و بسبب نوع عمل دیکر بدو رساند که در وهم او نبوده باشد واو همه وهم و امید درین طریق معین بسته باشد و حلقهٔ همین در میزند بو که حق تعالی ان روزی را از در دیکر بدو رساند که او آن تدبیر نکرده باشد ویرزقه من حیث لا یحتسب العبد یدبر والله یقدر وبود که بنده را وهم بندکی بود که مرا از غیر این در بر ساند اکرچه من حلقهٔ این در میزنم حق تعالی او را هم ازین در روزی رساند فی الجمله این همه درهای یک سرا ایست مع تقریره

اول مجاهد بیاننده در که بسط عطای حقده مقصودی عمل آخر سببیله طرف دیکردن حاصل اوله جغن بیلورسه دخی مجاهده دن ال چکمیوب طریق معینده حلقه زن درکاه نیاز اولور تا که حق سبحانه وتعالی انک مکسب و مطلبنی من غیر تدبیر ویرزقه من حیث لا یحتسب کریمه سی مصداقنجه اعطا واحسان ایدر العبد یدبر والله یقدر بودخی اولور که عبدک وهمنده مقصودی باب معین و معهودک غیریدن فتح اولدی ثابت ایسه دخی اول باب معیندن استفتاح ایدر که ابواب منزله سنده اولان مواقع تدبیرات بالجمله بر سرایک ابوابیدر الی آخره

یا درین ره آیدم این کام من یا چو باز آیم ز ره سوی وطن
یا در مقصود اولور بویولده باز ایلرم یولدن رجوعی یا چو باز

بوکه

بو که موقوفست کامم بر سفر	چون سفر کردم بیابم در حضر
یار را چندان بجویم جد و جست	که بدانم که نمی بایست جست
آن معیت کی رود در گوش من	تا نگردم گرد دوران زمن
کی کنم من از معیت فهم راز	جز که از بعد سفرهای دراز
حق معیت گفت و دل را مهر کرد	تا که عکس آید بگوش دل نه طرد
چون سفرها کرد و داد راه داد	بعد ازان مهر از دل او برگشاد
چون خطائین آن حساب باصفا	گرددش روشن ز بعد و خطا
بعد ازان گوید اگر دانستمی	این معیت را کی او را جستمی
دانش آن بود موقوف سفر	ناید آن دانش بتیزئ فکر
انچنان که وجه وام شیخ بود	بسته و موقوف گریهٔ آن وجود
کودک حلوائی بگریست زار	توخته شد وام آن شیخ کبار
گفته شد آن داستان معنوی	پیش ازین اندر خلال مثنوی
در دلت خوف افکند از موضعی	تا نباشد غیر آنت مطمعی
در طمع خود فایدهٔ دیگر نهد	وان مرادت از کسی دیگر دهد
ای طمع در بسته در یکجای سخت	کاید میوه ازان عالی درخت
ان طمع زانجا نخواهد شد وفا	بل زجای دیگر آید آن عطا
آن طمع را پس چرا در تو نهاد	چون نبودش زان طرف اکرام و داد
از برای حکمتی و صنعتی	نیز تا باشد دلت در حیرتی
تا دلت حیران بود ای مستفید	کین مرادم از کجا خواهد رسید
تا بدانی عجز خویش و جهل خویش	تا شود ایقان تو در غیب بیش
هم دلت حیران بود در منتجع	که چه رویاند مصرف زین طمع
طمع داری روزیی در درزیی	تا ز خیاطی بری زر تازیی
رزق تو در زرگری آرد بدید	که ز وهمت بود آن مکسب بعید
پس طمع در درزیی بهر چه بود	چون نخواست ان رزق زان جانب گشود
بهر نادر حکمتی در علم حق	که نبشت ان حکم را در ما سبق
نیز تا حیران شود اندیشهات	تا که حیرانی شود کل پیشهات
یا وصال یار زین سعیم رسد	یا ز راه خارج از سعی جسد
من نگویم زین طریق آید مراد	می طپم تا از کجا خواهد گشاد
سر بریده مرغ هر سومی فتد	تا کدامین سو رهد جان از جسد
یا مراد من برآید زین خروج	یا ز برجی دیگر از ذات البروج

بلکه موقوف سفر اوله بو کام	چون سفر ایتدم اولور حاصل مرام
ایلرم یاری طلبده شویله جد	کیم بیلم اولمز دخی سعی مجد
اول معیت باکه اولمز نقش گوش	اولمدقچه بنده هر سمته خروش
اول معیتدن نه ممکن فهم راز	ایتمدکچه تا سفر دور و دراز
حق معیت قولن ایتدی مهر دل	قلبه تا کیم عکس بی طرد اوله پل
چون سفرلر ایله ایده قطع راه	فک ایدر مهر دلی لطف اله
چون خطائین اول حساب باصفا	پس اولور اکی خطادن روشنا
صکره دیر معلومم اولسیدی اگر	بو معیت قنده ایلردم سفر
انی بیلمک اولدی موقوف سفر	حدت فکر انده اولمز کارگر
کیم اداء دین شیخ آسا بو حال	اولدی وقف گریهٔ حکمت مآل
کودک حلوا فروش ایتدی بکا	اولدی شیخک دینی بالجمله ادا
سابقا بو داستان معنوی	اولدی منقول خلال مثنوی
قلبکه القا ایدر خوف و حزن	اولمیه تا ساکه مطمع غیردن
اول طمعده وضع ایدوب نفع دگر	پس مرادک غیریدن اعطا ایدر
ای طمعده اولدی محکم کردشک	بر شجردن میوه در پس خواهشک
اولمز اندن اول طمع ایچون وفا	جای دیگردن اولور حاصل عطا
اول طمع اولمزدی سنده جلوه گر	اول طرفدن اولمسه اعطا اگر
صنع و حکمت ایچون اولدی خود دمنون	حیرت قلب اوله تا نقش درون
تا که حیران اوله قلبک کیم مدام	قندن آیا حاصل اوله بو مرام
عجز و جهلک تا بیلوب بی اشتباه	غیبه ایقان اوله سندن شمع راه
مقصدکده هم اولور حیران دلک	کیم نه اولدی بو طمعدن حاصلک
درزیلکده قسمت ایلرسن طمع	اوله خیاطی یه سیم و زر ریع
اولدی زرگرلکده پس رزقک بدید	کیم او مکسب ایدی وهمکدن بعید
پس نیچون درزیلکه اولدی طمع	ساکه اندن یوق چو رزق منتفع
اولدی حکمت اوزره حکم علم حق	کیم او حکم اولدی نوشته ماسبق
اوله حیرانیٔ اندیشه سکا	حیرت کلی اوله پیشه سکا
یا بو سعیمدن حاصل وصل یار	یا طریق خارج سعی اوله کار
بنده سوز بو یولده حاصلدر مراد	بیلمزم قنده اولور فتح و کشاد
سر بریده مرغ هر یا کاگیدر	تا که قنده جسمنی جان ترک ایدر
بو سفردن یا اوله حاصل مراد	یا بکا آخر جهتدن اوله داد

حکایت آن شخص که خواب دید که آنچه می طلبی از یسار بمصر وفا شود انجا کنجست در فلان محله و در فلان خانه چون بمصر آمد کسی گفتش که من خواب دیده ام که گنجست ببغداد در فلان محله و در فلان خانه نام محله و خانهٔ این شخص بگفت ان شخص فهم کرد که آن گنج در مصر گفتن جهت آن بود که مرا یقین کنند که در غیر خانهٔ خود نمی باید جستن ولیکن این گنج یقین و محقق جز در مصر حاصل نشود

اول کمسه نک حکایتیدر که واقعه سنده اکا سنک استدیک کنج یسار مصرده فلان محله ده فلان خانه ده در دیدیلر اولدخی اول سودا ایله مصره واروب دیدکلری محلی بولدی انده بر کمسه اکا دیدیکیم بکا رؤیاده بغدادده فلان محله ده فلان خانه ده دفینه وار دردیو شخص مزبورک بغدادده اولان خانه سنی بیان ایلدی اول کمسه دخی یقینا فهم ایتدیکه مطلبی اولان کنج مصرده اولمیوب انجق مصره حواله اولندیغی کندی خانه سنده مدفون کنجه بو طریق ایله اطلاع حاصل اوله غیر مقصود دکل الا بو معنادر

بود زر میراثی را بی شمار / جمله را خورد و بماند او عور و زار
مال میراثی ندارد خود وفا / چون بناکام از گذشته شد جدا
او نداند قدر هم کاسان بیافت / کو بکد و رنج و کسبش کم شتافت
قدر جان زان می ندانی ای فلان / که بدادت حق ببخشش رایگان
نقد رفت و کاله رفت و خانها / ماند چون جغدان دران ویرانها
گفت یارب برگ دادی رفت برگ / یا بده برگی و یا بفرست مرگ
چون تهی شد یاد حق آغاز کرد / یارب و یارب اجرنی ساز کرد
نی پیمبر گفت مؤمن مزهرست / در زمان خالیی ناله گرست
چون شود پر مطربش بنهد ز دست / پر مشو کاسیب دست او خوشست
تی شو و خوش باش بین اصبعین / کز می لا این سرمستیست این
رفت طغیان آب از چشمش گشاد / آب چشمش زرع دین را آب داد

وار ایدی بر وارث مال و عقار / مالن اتلاف ایتدی جمله قالدی زار
کمسه یه میراث مال ایتمز وفا / چون سلفدن غبن ایله اولدی جدا
بیلمیوب قدرن ایدر صرف هوا / کد و رنج و کسبی بیلمز بی نوا
اول جهتدندر بیلمزسن قدر جان / کیم اکا حق ایتدی اعطا رایکان
نقد و کالا گتدی گتدی خانه ده / قالدی اول بایقوش کبی ویرانه ده
دیدی یارب مال ویردک گتدی مال / یا عطا ایله نه یا جانم آل
چون تهیدر ایتدی ذکر حقی کار / ورد اولوب یارب اجرنی بی شمار
دیدی پیغمبر که مؤمن مزهر چو نای / چونکه خالیدر اولور نالش فزای
نای اولسه پر ایدر مطرب زدست / اولمه پر ال اوزره ایکن قالمه پست
فارغ القلب اول مطیع اصبعین / کیم می لا این ایله مست اولدی این
ایتدی طغیان آب چشمی سو بسو / آب چشمی زرع جانه ویردی صو

سبب تأخیر اجابت دعای مؤمن

مؤمنک اجابت دعاده سبب تأخیرن بیاندر

ای بسا مخلص که نالد در دعا / تا رود دود خلوصش بر سما
تا رود بالای این سقف برین / بوی مجمر از انین المذنبین
پس ملایک با خدا نالند زار / کای مجیب هر دعا وای مستجار
بندهٔ مؤمن تضرع میکند / او نمی داند بجز تو مستند
تو عطا بیگانگان را میدهی / از تو باید آرزو هر مشتهی
حق بفرماید که نه از خواری اوست / عین تأخیر عطا یاری اوست
حاجت آوردش زغفلت سوی من / ان کشیدش موکشان در کوی من
گر بر آرم حاجتش را او رود / هم دران بازیچه مستغرق شود
گرچه می نالد بجان یا مستجار / دل شکسته سینه خسته گو بزار

ای نیجه مخلص که ایتدکجه دعا / دود اخلاصی ایدر عزم سما
بوین ایلر واصل سقف برین / مجمر دلدن انین المذنبین
پس ملکلر حقه ایلر نیاز / ای مجیب هر دعا ای چاره ساز
بندهٔ مؤمن تضرعلر ایدر / غیری بیلمز فضلکی رهبر ایدر
کورمده سندن عطا بیگانه لر / سندن استر مطلبن جن و بشر
حق تعالی دیر دکل ذلت اکا / اکه انفع اولدی تأخیر عطا
حاجت ایتدی آنی غفلتدن بری / اضطرار اولدی دعایه رهبری
حاجتن ایتسم روا عودت ایدر / ینه لعب و غفلته رجعت ایدر
جان ایله نالندهٔ یا مستعان / اول شکسته سینه خسته پرفغان

خوش همی آید مرا آواز او وان خدایا گفتن وان راز او
وانکه اندر لابه و در ماجرا می فریباند بهر نوعی مرا
طوطیان و بلبلانرا از پسند از خوش آوازی قفص در می کنند
زاغ را وجغد را اندر قفص کی کنند این خود نیامد در قصص
پیش شاهد باز چون آید دو تن آن یکی کمپیر و دیگر خوش ذقن
هر دو نان خواهند او زوتر فطیر آرد و کمپیر را گوید که گیر
وان دگر را که خوشستش قد و خد کی دهد نان بل بتاخیر افکند
گویدش بنشین زمانی بی گزند که بخانه نان تازه مے پزند
چون رسد آن نان گرمش بعد کد گویدش بنشین که حلوا میرسد
هم برین فن دارد ارش میکند وز ره پنهان شکارش میکند
که مرا کاریست با تو یکزمان منتظر می باش ای خوب جهان
بی مرادی مؤمنان از نیک و بد تو یقین میدان که بهر این بود

خوش گلور آواز فریادی بکا ای خدا قولیله اورادی بکا
ایلر انواع خضوع ایله نیاز اضطرار اوزره ایدر سوز و گداز
حسن صوت طوطیان و بلبلان انلره ایلر قفص اچره مکان
زاغ و بومی ایتسه لر صید و شکار انلره یوقدر قفصده اعتبار
پیش شاهد بازه گلسه ایکی تن بری پیر اولسه بری شیرین ذقن
اول ایکی ایتسه طلب نان دوتا پس ایدر تعجیل ایله پیره عطا
اول بریکیم انده خوشدر خد و قد ایلر اعطاسنده تأخیری سند
دیر اکا ایله تأنی کیم همان خانه ده شمدی مهیا تازه نان
وقت اولوب چونکیم گلور اول نان گرم دیر اکا صبر ایتکه وار حلوای نرم
هپ بو اسلوب اوزره ایلر تازه کار راه پنهاندن آنی ایلر شکار
کیم ایشم وار در سکله بر زمان منتظر اول ای دلارای جهان
نیک و بددن نامرادیٔ ولی سن یقینا بیل انکچون در بلی

رجوع کردن بقصهٔ ان شخص که باو نشان گنج دادند بمصر و بیان تضرع او از درویشی بحضرت حق تعالی

مرد میراثی چو خورد و شد فقیر آمد اندر یا رب و گریه و نفیر
خود که کوبد این در رحمت نثار که نیابد در اجابت صد بهار
خواب دید او هاتفی گفت او شنید که غنای تو بمصر آید پدید
رو بمصر انجا شود کار تو راست کرد گریه ات را قبول او مرتجاست
در فلان موضع یکی گنجست زفت در پی آن بایدت تا مصر رفت
بی درنگی هین ز بغداد ای نژند رو بسوی مصر منبتگاه قند
چون ز بغداد آمد او تا سوی مصر گرم شد پشتش چو دید او روی مصر
بر امید وعدهٔ هاتف که گنج یابد اندر مصر بهر دفع رنج
در فلان کوی و فلان موضع دفین هست گنجی سخت نادر بس گزین
لیک نفقه اش پیش و کم چیزی نماند خواست دقی بر عوام الناس راند
لیک شرم و همتش دامن گرفت خویش را در صبر افشردن گرفت
باز نفسش از مجاعت بر طپید ز انتجاع و خواستن چاره ندید
گفت شب بیرون روم من نرم نرم تا ز ظلمت نایدم در کدیه شرم
همچو شبکوکی کنم شب ذکر و بانگ تا رسد از بامها ام نیم دانگ
اندرین اندیشه بیرون شد بکوی واندرین فکرت همی شد سو بسوی

اول شخصک قصه سنه رجوع در که اکا گنج مطلوب مصرده اید یکن نشان ویرلدیکی و درویشلکدن حق تعالی یه تضرعی

چونکه موروثن ییوب اولدی فقیر ورد یا رب ایله اولدی ناله گیر
کیمدر اول قرع ایده باب رحمتی اولمیه انده اجابت نعمتی
خواب اچنده دیدی بر هاتف اکا مصره واراندن گلور سا که غنا
مصره واراندن اولور حاجت روا گریه لر ایتدک قبول اولدی رجا
وار فلان موضعده گنج پر عبر ساکه تا مصره گرک اتا سفر
طورمه گیت بغداددن ای مستمند عازم مصر اولکه اولدر کان قند
گلدی مصره چونکه اول بغداددن انده گرم اولدی صفای انجمن
وعد هاتف اوزره حاصل اوله گنج مصر اچنده ایده اندن دفع رنج
پس فلان کوی و فلان یرده دفین مثلی نادر اولدی بر گنج گزین
لیک انده پیش و کم یوق نقد زاد خلقدن قصد ایتدی جر نفع وداد
طوتدی لیکن شرم و همت دامنی ایتدی محکم صبر ایله پیرامنی
یینه ویردی جوع نفسی اضطراب اولمدی کف سؤاله چاره یاب
دیدی اخشام ایلیم کسب نوال ظلمت اولدی سترهٔ ذل سؤال
ایلسم شبکور وش ذکر ایله بانگ بلکه بام و دردن اوله نیم دانگ
چیقدی بو نیت ایله اول چاره جو اولدی بو فکر ایله پویان سو بسو

یکزمان مانع همی شد شرم و جاه / یکزمانی جوع می کفتش بخواه
پای پیش و پای پس تا ثلث شب / که بخواهم یا بخسبم خشک لب

رسیدن آن شخص بمصر و شب بیرون آمدن بکوی از بهر شبکوکی و کدایی و کرفتن عسس او را و مراد او حاصل شدن از عسس بعد از خوردن زخم بسیار قوله تعالی وعسی ان تکرهوا شیئا وهو خیر لکم وقوله سیجعل الله بعد عسر یسرا وان مع العسر یسرا وقوله علیه السلام اشتدی ازمة تنفرجی وجمیع القرآن والکتب المنزلة فی تقریر هذا

ناکهانی خود عسس او را کرفت / چو بسا زد بی محابا ناشکفت
اتفاقا اندران شبهای تار / مردمان را دیده از دزدان ضرار
بود شبهای مخوف و منتحس / پس بجد می جست دزدانرا عسس
تا خلیفه کفته که ببرید دست / هر که شب کردد اکر خویش منست
بر عسس کرده ملک تهدید و بیم / که چرا باشید بر دزدان رحیم
عشوه شانرا از چه رو باور کنید / یا چرا زیشان قبول زر کنید
رحم بر دزدان و هر منحوس دست / بر ضعیفان ضربت و بی رحمیست
هین ز رنج خاص مکسل ز انتقام / رنج او بکذار و بنکر رنج عام
اصبع ملدوغ بر در دفع شر / در تعدی و هلاک تن نکر
اتفاقا اندران ایام دزد / کشته بود انبوه پخته و خام دزد
در چنین وقتش بدید و سخت زد / چوبها و زخمهای بی عدد
نعره و فریاد زان درویش خاست / که مزن تا من بکویم حال راست
کفت اینک دادمت مهلت بکو / تا بشب چون آمدی بیرون بکو
تو نه زینجا غریب و منکری / راستی کو تا بچه مکر اندری
اهل دیوان بر عسس طعنه زدند / که چرا دزدان کنون انبه شدند
انبهی از تست و از امثال تست / وانما یاران زشتت را نخست
ورنه کین جمله را از تو کشم / تا شود ایمن ز زر هر محتشم
کفت او از بعد سوکندان پر / که نیم من خانه سوز و کیسه بر
من نه مرد دزدی و بیدادیم / من غریب مصرم و بغدادیم

بیان آن خبر که الکذب ریبة والصدق طمانینة

کاه منع ایتدی انی شرم و ادب / کاه جوع ایتدی تقاضای طلب
پس تردد ایلدی تا ثلث شب / یا کرسنه خوابه وارسم یا طلب

اول شخصک مصره واروب کیجه طشره چیقمق سببیله عسس انی مؤاخذه و زحمت عظیمه دن صکره عسسدن مرادی حاصل اولدیغیدر که نظم کریمده وعسی ان تکرهوا شیئا وهو خیر لکم وسیجعل الله بعد عسر یسرا وان مع العسر یسرا وقوله صلی الله علیه وسلم اشتدی ازمة تنفرجی وجمیع القرآن والکتب المنزلة فی تقریر هذا

ناکهان اخذ ایلدی آنی عسس / اولدی مشت و چوب ایله ازار رس
اتفاق اول کیجه‌لر اکثره مکر / خائفه دزدان شب اولمشدی کدر
کیجه‌لر اولدی مخوف اول وقت پس / سعی ایدردی اخذ دزدانه عسس
شاه اکا امر ایلدی قطع یده / اولکه شبکرد اوله بندن ایسه ده
ایتمشیدی شاه تهدید عسس / کیم نیچون دزدان ایچون رحم ایده کس
انلره سزدن نیچوندر اعتماد / یا نیچون زر اوله انلردن مراد
شبهه یوقدر رحم دزدان و خسان / پس اولور ظلم ضعیفان کسان
رنج خاص امرنده سن احکامی کور / رنج خاصه باقمه رنج عامی کور
اصبع ملدوغی قطعه وار رضا / چون هلاک جسمی ایلر اقتضا
اتفاقا اولدی دزدک کثرتی / هر طرفده غالب اولدی فرقتی
بویله بر وقت ایچره اولدی چون بدید / کوردی پس چوب ایله ضرب شدید
ایتدی اول درویش فریاد امان / دیدی بی ضرب ایلیم حالم بیان
دیدی سویله مهلت ایتدک چون طلب / طشره یه چیقمق نیچون هنکام شب
سن غریب شهرسن بیکانه سن / طوغری سویله نیتک افسانه سن
اهل دیوان ایتمده طعن عسس / کثرت دزدان نیچوندر پیش و پس
کثرته هم سن هم امثالک سبب / سویله یاران و رفیقک بی تعب
یوخسه سندن جمله‌نک کینی چیقر / تا امین اوله متاع و سیم و زر
دیدی اول نالان ایدوب پس یمین / بن نه طرارم نه دزده همنشین
یوق وقوفم دزد و بیدادن / بن غریبم کلمشم بغداددن

الکذب ریبة والصدق طمانینة خبر معتبرن بیاندر

قصهٔ ان خواب وکنج زر بکفت — پس زصدق او دل انکس شکفت
بوی صدقش آمد از سوکند او — سوز او پیدا شد از اسپند او
دل بیارامد بکفتار صواب — انچنانکه تشنه آرامد بآب
جز دل محجوب کورا علتیست — از نبیش تا غبی تمییز نیست
ورنه آن پیغام کز موضع بود — بر زند بر مه شکافیده شود
مه شکافد وان دل محجوب نی — زانکه مردودست او محبوب نی
چشمه شد چشم عسس ز اشک مبل — نی ز کفت خشک بل از بوی دل
یک سخن از دوزخ آید سوی لب — یک سخن از شهر جان در کوی لب
بحر جان افزا وبحر پر حرج — درمیان هر دو بحر این لب مرج
چون پنلو درمیان شهرها — از نواحی آید آنجا بهرها
کالهٔ معیوب وقلب کیسه بر — کالهٔ پر سود و مستشرق چو در
زین پنلو هر که بازرکان ترست — بر سره بر قلبها دیده ورست
شد پنلو مرورا دار الرباح — وان دکر را از عمی دار الجناح
هر یکی ز اجزای عالم یک بیک — بر غبی بندست و بر استاد فک
بر یکی قندست و بر دیکر چو زهر — بر یکی لطفست و بر دیکر چو قهر
هر جمادی با نبی افسانه کو — کعبه با حاجی کواه و لطف جو
بر مصلی مسجد آمد هم کواه — کو همی آمد بمن از دور راه
با خلیل آتش کل و ریحان و ورد — باز بر نمرودیان مرکست و درد
بارها کفتیم این را ای حسن — می نکردم از بیانش سیر من
بارها خوردی تو نان دفع ذبول — این همان نانست چون نبودی ملول
در تو جوعی میرسد نو ز اعتدال — که همی سوزد از و تخمه و ملال
هر کرا درد مجاعت نقد شد — نوشدن با جزو جزوش عقد شد
لذت از جوعست نی از نقل نو — با مجاعت از شکر به نان جو
پس ز بی جوعیست وز تخمهٔ تمام — آن ملالت نی ز تکریر کلام
چون ز دکان و مکیس و قیل و قال — در فریب مردمت ناید ملال
چون ز غیبت و اکل لحم مردمان — شصت سالت سیری نامد از ان
عشوه‌ها در صید شله کفته — بی ملولی بارها خوش کفته
بار آخر کوییش سوزان و چست — کرم تر صد بار از بار نخست
درد داروی کهن را نو کند — درد هر شاخ ملولی خو کند
کیمیای نو کننده دردهاست — کو ملولی آن طرف که دردهاست

نقل قصه ایتدی خواب و کنجدن — شحنه یه عکس ایلدی صدق سخن
بوی صدق اولدی یمیندن عیان — ظاهر اولدی سوزنش قلبی همان
قلبه صفوت بخش اولور قول صواب — شویله کیم سیراب ایدر عطشانی آب
قلب محجوب و علیل اوله مکر — کیم نبی ایله غبیدن بی خبر
یوخسه اول موضعده قول حق — ماهه عرض اولدقده ایلر ماهی شق
ماهه نافذ قول محجوبه دکل — کیم دکل محجوب او مردود اولدی پل
چشمه اولدی اشک ایله چشم عسس — بوی دل کوردی دکل یابس نفس
بر سخن دوزخدن ایلر عزم لب — بر سخن تا شهر جاندن منتخب
بحر جان افزا و بحر پر حرج — لب ایکی بحر اورته سنده بر مرج
شهرلرده چون اولور بازارکاه — هر نواحیدن کلور سبز و سیاه
کالهٔ معیوب اولور دون و خسیس — کالهٔ پر سود اولور چون در نفیس
کیم بو بازار ایچره اولمشدر خبیر — رایج و نارایجه اولدی بصیر
پیعکاه اولدی انکچون نفع و سود — اول برن ایلر عما کور و کبود
سر بسر اجزای عالم بویله در — عارفه نافع جهولانه مضر
بیرینه شکر برینه زهر اولور — بیرینه لطف اول برینه قهر اولور
نطق ایدر هر بر نبی ایچون جماد — کعبه حاجی یه کواه لطف و داد
هم مصلی یه اولور مسجد کواه — کیم بنی دور ایکن ایتدی جلوه کاه
آتش ابراهیم ایچون ریحان و ورد — جانب نمروده لیکن مرک و درد
نیچه کره ایلدم تقریر بن — اولمدم شرح و بیاندن سیر بن
جوع ایچون چوق کره ایتدک اکل نان — یوق ملالک کیم بو ناندر اول همان
سنده حاصل اولمده جوع جدید — کیم ملال و تخمه اندن ناپدید
کیمده کیم درد مجاعت نقد اولور — جمله جزئنده تجدد عقد اولور
اولدی لذت جوعدن نقلک دکل — نان جو شکر اولور جوع ایله پل
جوع یوق یا تخمه وار سنده تمام — ایلمز املال تکرار کلام
پس نیچون دکان و کسب و قیل و قال — غبن و غش خلقدن ویرمز ملال
غیبت ایله اکل لحم خلقدن — نیچون التمش ییل دکلسن سیر سن
حظ نفس ایچون ایدرسن عشوه‌لر — نیچه کره بی ملال اشفته تر
سنده آخر کره ده پر سوز و تاب — اوله نسبتله یوزقات اضطراب
درد ایدر تجدید داروی کهن — درد ایدر شاخ ملوله طرح فن
دردلر در کیمیای نونما — قنده درد اولسه ملول اولمز دوا

هین مزن تو از ملولی آه سرد درد جو و درد جو و درد درد
خادع دردند درمانهای ژاژ ره زنند و زرستانان رسم باژ
آب شوری نیست درمان عطش وقت خوردن گر نماید سرد و خوش
لیک خادع گشت و مانع شد زجست زاب شیرینی کز و صد سبزه رست
همچنین هر زر قلبی مانع است از شناس زر خوش هر جا که هست
پا و پرت را بتزویری برید که مراد تو منم گیر ای مرید
گفت دردت چینم او خود درد بود خار بود او چه بظاهر ورد بود
رو ز درمان دروغین می گریز تا شود دردت مصیب و مشک بیز
گفت نی دزدی تو و نی فاسقی مرد نیکی لیک گول و احمقی
برخیال خواب چندین ره کنی نیست عقلت را تسوی روشنی
بارها من خواب دیدم مستمر که ببغداد است گنج مستتر
در فلان سوی و فلان کویی دفین بود آن خود نام کوی این حزین
هست در خانهٔ فلانی رو بجو نام خانه گفت ان هم نام او
دیده ام خود بارها این خواب من که ببغداد است گنجی در وطن
هیچ من از جا نرفتم زین خیال تو بیک خوابی بیایی بی ملال
خواب احمق لایق عقل ویست همچو او بی قیمتست و لاشی است
خواب زن کمتر ز خواب مرد دان از پی نقصان عقل و ضعف جان
خواب ناقص عقل و گول آید فساد پس ز بی عقلی چه باشد خواب باد
گفت با خود گنج در خانهٔ من است پس مرا انجا چه فقر و شیون است
بر سر گنج از گدایی مرده ام زانکه اندر غفلت و در پرده ام
زین بشارت مست شد دردش نماند صد هزار الحمد بی لب او بخواند
گفت بد موقوف این لت لوت من آب حیوان بود در حانوت من
رو که بر لوت شگرفی بر زدم کوری آن وهم که مفلس بدم
خواه احمق دان و خواهی عاقلم یافتم من هرچه میخواهد دلم
من مراد خویش را دیدم یقین هرچه خواهی گو مرا تو بعد ازین
تو مرا پر درد گو ای محتشم پیش تو پر درد و پیش خود خوشم
وای اگر بر عکس بودی این مطار پیش تو گلزار و پیش خویش خار

مثل

گفت با درویش روزی یک خسی که ترا اینجا نمی داند کسی

سن ملالت ایله ایتمه آه سرد درد استه درد استه درد درد
خادع درد اولدی بیهوده علاج راهزندر زر ستاندر رسم باج
آب شور اولسونمی درمان عطش اولسه ده اچدکده سرد اول برف وش
خدعه سی ایلر همان منع طلب آب شیریندنکه اولدر روح اب
همچنان مانع اولور هر قلب زر اوله معلومک زر خالص اثر
پر و پایک قطع ایدر تزویر ایله کیم مراد اشته بنم تدبیر ایله
چاره یم دیر درد یکه اول درد در خار در ظاهرده باقسک ورد در
ایله وار درمان کاذبدن فرار تا اوله دردک مصیب و سازکار
دیدی یوقدر سنده سارق هیئتی خوش کشی سن لیک احمق سن قتی
خواب ایله ایتدک بو مقدار قطع راه حبه عقلک یوق سنک بی اشتباه
نیچه کره دوشده بن کوردم عیان شهر بغداد ایچره بر گنج نهان
کیم فلان جانب فلان یرده دفین گندی نام و کوچه سن ایتدی یقین
وار فلانک خانه سنده قیل طلب نام کوی و خانه سن وصف ایتدی هپ
نیچه کره کورمشم بو خوابی بن یعنی بغداد اوله اول گنجه وطن
گتمدم بن ایلیوب میل خیال سن ایسه خواب ایله کلدک بی ملال
ناقص العقلک دوشنده وار کساد خوابی بی عقلک دکل الا که باد
خواب مردک کمتری خواب زنان منشای نقصان عقل و ضعف جان
خواب احمق عقلنه لایق اولور قیمت ذاتی قدر فایق اولور
دیدی جای گنج اولدی مسکنم پس نیچون درمانده فقر و شیونم
فقر ایله گنج اوزره اولدم مرده بن غفلت ایله اولمشم پژمرده بن
بو بشارت ایله مست و شادمان بی لب اولدی صد هزار الحمد خوان
دیدی اولدی قوتمه بو لت دلیل مسکنمدر آب حیوانه مسیل
وفرت نعمتله اولدم مغتنم رغمنه اول وهم افلاسک بودم
استر احمق بیل بنی ای میر سن هرنه دیرسک سویله کار اولدی حسن
بن کوروب بیلدم مرادم بیگمان سن نه استرسک انی سویله همان
سن بنی پر درد بیل ای محتشم ساکه درد اهلی ایسم بن دلخوشم
وای اگر بر عکس اولیدی نقش کار ساکه گلزار اولسه اما بکه خار

مثل

دیدی بر درویشه برگون بر دنی بونده بیلمز هیچ بر کمسه سنی

كفت او كر مى نداند عاميم   خويش را من نيك ميدانم كيم
واى اكر بر عكس بودى درد وريش   او بدى بيناى من من كور خويش
احمقم كير احمقم من نيكبخت   بخت بهتر از لجاج وروى سخت
اين سخن بر وفق ظنت مى جهد   ور نه بختم داد عقلم ميدهد

اول ديدى بيلمز ايسه عامى نه غم   كندمى اعلا بيلورم كندم كيم
واى اكر بر عكس اولوب سر ظهور   اول بكا بينا اوله بن اكه كور
احمقم بن احمق اما نيكبخت   بخته مغلوب اولدى لج روى سخت
ظنكه اولدى موافق بو سخن   يوخسه بختم عقلى ايلر عكس ظن

باز كشتن آن شخص شادمان و مراد يافته و خداى را شكر كويان و سجده كنان وحيران در غرايب اشارات حق وظهور تأويلات ان در وجهى كه هيچ عقل وفهمى بدانجا نرسد

اول شخص مرادن بولوب خداى متعاله شكر فراوان ايله شادمان رجوع ايدوب حقك اشاراتى وتأويلات ظهورينه وهيچ فهم وعقل ايرميه جك وجهه حيران اولديغيدر

باز كشت از مصر تا بغداد او   ساجد وراكع ثنا كر شكر كو
جمله ره حيران ومست او زين عجب   زانعكاس روزى وراه طلب
كز كجا اميدوارم كرده بود   وز كجا افشاند بر من سيم وسود
اين چه حكمت بود كه قبلهٔ مراد   كردم از خانه برون كمراه وشاد
تا شتابان در ضلالت ميشدم   هر دم از مطلب جداتر مى بدم
باز آن عين ضلالت را بجود   حق وسيلت كرد اندر رشد وسود
كمرهى را منهج ايمان كند   كژروى را محصد احسان كند
تا نباشد هيچ محسن بى وجا   تا نكردد هيچ خاين بى رجا
اندرون زهر ترياق آن خفى   كرد تا كويند ذو اللطف الخفى
نيست مخفى در نماز ان مكرمت   در كنه خلعت نهد آن مغفرت
منكران قصد اذلال ثقات   ذل شده عز وظهور معجزات
قصدشان زانكار ذل دين بده   عين ذل عز رسولان آمده
كر نه انكار آمدى از هر بدى   معجزه وبرهان چرا نازل شدى
خصم منكر تا نشد مصداق خواه   كى كند قاضى تقاضاى كواه
معجزه همچون كواه آمد زكى   بهر صدق مدعى در بى شكى
طعن چون مى آمد از هر ناشناخت   معجزه مى داد حق ومى نواخت
مكر آن فرعون سيصد تو بده   جمله ذل او وقمع او شده
ساحران آورده حاضر نيك وبد   تا كه جرح معجزهٔ موسى كند
تا عصا را باطل ورسوا كند   اعتبارش راز دلها بر كند
عين آن مكر آيت موسى شود   اعتبار آن عصا بالا رود
لشكر آرد او بكه تا حول نيل   تا زند بر موسى وقومش سبيل
ايمنىٔ امت موسى شود   او بتحت الارض وهامون در رود

مصردن بغداده دوندى طوتدى رو   ساجد وراكع ثنا وشكر كو
ايلدى يوللرده حيران وعجب   انعكاس قسمت وراه طلب
كيم بنى قندن ايدوب اميدوار   قندن ايتدى سودمند وبهره دار
بونه حكمت مستتر انده مراد   خانه دن خارجده بن كمراه وشاد
تا ضلالتده شتاب اولدى دوتا   مطلبمدن دمبدم اولدم جدا
اول ضلالت ايكن اولدى لطف وجود   حق تعا ايدن دليل رشد وسود
كيم ضلالى منهج ايمان ايدر   سوء حالى منتج احسان ايدر
اولميه محسنده تا فخر عمل   تا مسيئه كلميه يأس امل
زهر ايچنده ايتدى ترياقى خفى   اول خفى اللطف اووهاب وفى
كسوه سى اهل نمازك مكرمت   خلعتى اهل كناهك مغفرت
منكرينك قصدى اذلال ثقات   عز ايدر ذلى ظهور معجزات
انلر انكارنده مقصد ذل دين   اولدى اول ذل عين عز مرسلين
ايمسه انكارا كر هر بد درون   پس نيچون برهان اولور معجز نمون
خصم منكر اولمسه مصداق خواه   ايلمز قاضى تقاضاى كواه
معجزه شاهد كبى اولدى همان   مدعينك صدقنى ايلر بيان
چونكه هر نادان اولورلر طعنه ساز   معجزات ايله وير ر حق امتياز
مكر فرعون اولدى اوچيوز قات تمام   جمله ذل وقمعه ايتدى اهتمام
ساحران احضار ايدر دى نيك وبد   معجز موسايى تاكيم ايده سد
تا عصايى باطل ايدوب جرح ايده   قلبلرندن اعتبارن طرح ايده
اولدى موسايه او مكر آيت فزا   اعتبار ايله بلند اولدى عصا
چكدى لشكر نيله دك اول روسياه   اوله تا موسى وقومه سد راه
امت موسى ايسه اولدى امين   كندى تحت الارضه دك كتدى همين

کر بمصر اندر بدی او نامدی وهم از سبطی کجا زایل شدی
آمد و در سبط افکند او کداز که بدانکه امن در خوفست راز
ان بود لطف خفی کو را صمد نار بنماید خود آن نوری بود
نیست مخفی مزد دادن در تقی ساحرانرا اجر بین بعد از خطا
نیست مخفی وصل اندر پرورش ساحرانرا وصل داد او در برش
نیست مخفی سیر با پای روا ساحرانرا سیر بین در قطع پا
عارفان زآنند دایم آمنون که کذر کردند از دریای خون
امنشان از عین خوف آمد بدید لاجرم باشند هردم در مزید
امن دیدی کشته در خوف خفی خوف بین هم در امیدای صفی
ان امیر از مکر بر عیسی تند عیسی اندر خانه رو پنهان کند
اندر آید تا شود او تاجدار خود ز شبه عیسی آید تاجدار
هی میاویزید من عیسی نیم من امیرم بر جهودان خوش پیم
زو ترش بردار آویزید کو عیسی است از دست ما تخلیص جو
چند لشکر میرود تا بر خورد برک اوفی کردد و بر سر خورد
چند بازرکان رود بر بوی سود عید پندارد بسوزد همچو عود
چند در عالم بود بر عکس این زهر پندارد بود آن انکبین
بس سپه بنهاده دل بر مرک خویش روشنیها و ظفر آید بپیش
ابرهه با پیل بهر ذل بیت آمده تا افکندحی را چو میت
تا حریم کعبه را ویران کند جمله را زان جای سرکردان کند
تا همه زوار کرد او تنند کعبهٔ او را همه قبله کنند
وز عرب کینه کشد اندر کزند که چرا در کعبه ام آتش زنند
عین سعیش عزت کعبه شده موجب اعزاز آن بیت آمده
مکیان ز اعزز یکی بد صد شده تا قیامت عزشان ممتد شده
او و کعبهٔ او شده مخسوف تر از چه است این از عنایات قدر
از جهاز ابرهه همچون دده آن فقیران عرب تا نکر شده
او کمان برده که لشکر می کشید بهر اهل بیت او زر می کشید
اندرین فسخ عزایم وین همم در تماشا بود در ره هر قدم
خانه آمد کنج را او باز یافت کارش از لطف خدایی ساز یافت

کلمیوب مصر ایچره اولسه برقرار سبطیانده وهم اولوردی پایدار
کلدی اول اسباطه دوشدی پیم جان پس ولی خوف ایچره در امن نهان
بو در اول لطف خفی کیم اول صمد کوستر نارا اول اولور نور مدد
کیم دکل مخفی مکافات تقا ساحرانه اجری کور بعد الخطا
بی خفا در تربیت ایچره وصال ساحرانه ویردی وصل اول انفصال
بی خفا سیر ایتدہ پای روان قطع پاده اولدی سیر ساحران
عارفانده بردوام امن درون ایتدیلر زیرا عبور بحر خون
خوفدن انلرده امن اولدی بدید لاجرم هر دمده ایلر لر مزید
امنی کوردک اولدی خوف ایچره خفی خوفی کور امیده ایچنده محتقی
اول امیرک مکری عیسایه عیان ایتدی عیسی کندینی اندن نهان
کلدی میدانه اوله تا تاجدار ایتدی عیسایه تشبه تاج دار
دیدی صلب ایتمک صانوب عیسی بنی بن امیرم ای جهودان دنی
دیدیلر تعجیلا اولسون زیب دار عیسیدر تخلیص ایچون امیدوار
نیچه عسکر وار که مقصودی ظفر لیک اولوب سرکشته ایلر ترک سر
نیچه بازرکان ایدر امید سود عید ظن ایلر نثار مانند عود
نیچه لر عالمده بر عکس امل زهر ظن ایلر اولور اما عسل
نیچه عسکر موتنی ایلر یقین لیک اولورهون و ظفرله کامبین
ابرهه فیل ایله ایتدی قصد بیت ایلیه احیایی تا مانند میت
تا حریم کعبه یی ویران ایده جمله یی مهجور و سرکردان ایده
خیل زوار یکه ایلردی طواف کعبهٔ مصنوعه سن ایده طواف
هم عربدن ایده اخذ انتقام کعبه می ایتدی نیچون نار ه مقام
عزت اولدی کعبه یه سعی انک موجب اعزازی بیت روشنک
عزت اهل مکه ده یک اولدی صد شانی بولدی حشره دک عز ابد
کعبه سی خسف اولدی کندی هم بتر اولدی مطلق بو عنایات قدر
ابرهه مالیله بی سعی و طلب اغنیا اولدی فقیران عرب
اویله ظن ایتدیکه لشکر کش ایدی اهل بیته نقره و زرکش ایدی
مصردن بغداده عزم ایتدی اودم یولده ایلردی تماشا هر قدم
کلدی بولدی خانه ده کنجه ظفر کارن ایتدی لطف حق پر زیب و فر

مکرر کردن برادران پند دادن بزرکین را و تاب ناوردن او آن پند را و رمیدن او از ایشان و شیدا و بیخود رفتن و خود را در بارکاه

یوک برادرلرینه برادرلری تکرار پند ایتدکلرنده پندلرینه عدم تاب و تحملندن رمیده و انلردن شیدا و بیخود

پادشاه

پادشاه انداختن بی دستوری خواستن لیک از فرط عشق نه از گستاخی ولاابالی

آن دو گفتندش که اندر جانها   هست پاسخها چو نجم اندر سما
گر نگوییم آن نیاید راست نرد   ور بگوییم ان دلت آید بدرد
همچو جغر نیم اندر آب از گفت الم   وز خموشی اختناقست و سقم
گر نگوییم آشتی را نور نیست   ور بگوییم ان سخن دستور نیست
در زمان برجست کای خویشان وداع   انما الدنیا و ما فیها متاع
پس برون جست او چو تیرے از کمان   که مجال گفت کم بود آن زمان
اندر آمد مست پیش شاه چین   زود مستانه ببوسید او زمین
شاه را مکشوف یک یک حالشان   اول و آخر غم و زلزالشان
میش مشغولست در مرعای خویش   لیک چوبان واقفست از حال میش
کلکم راع بداند از رمه   که علف خوارست و که در ملحمه
گرچه در صورت از آن صف دور بود   لیک چون دف درمیان سور بود
واقف از سوز و لهیب آن وفود   مصلحت آن بد که خشک آورده بود
درمیان جانشان بود آن سمی   لیک قاصد کرده خود را اعجمی
صورت آتش بود پایان دیگ   معنی آتش بود در جان دیگ
صورتش بیرون و معنیش اندرون   معنی معشوق جان در رگ چو خون
شاهزاده پیش شه زانو زده   ده معرف شارح حالش شده
گرچه شه عارف بد از کل پیش پیش   لیک میکردی معرف کار خویش
در درون یک ذره نور عارفی   به بود از صد معرف ای صفی
گوش را رهن معرف داشتن   آیت محجوبیست و حزر و ظن
آنکه او را چشم دل شد دیده بان   دید خواهد چشم او عین العیان
با تواتر نیست قانع جان او   بل ز چشم دل رسد ایقان او
پس معرف پیش شاه منتخب   در بیان حال او بگشود لب
گفت شاها صید احسان توست   پادشاهی کن که بی بیرون شوست
دست در فتراک این دولت زدست   بر سر سرمست او بر مال دست
گفت شه هر منصبی و ملکتی   کالتماسش هست یابد این فتی
بیست چندان ملک کو شد زان برے   بخشمش اینجا و ما خود بر سری
گفت تا شاهیت در وے عشق کاشت   جز هوای تو هوایی کی گذاشت
بندگی تش چنان در خورد شد   که شهی اندر دل او سرد شد

مرکشیده اولوب کتدیکی و کندینی پادشاه چینه ایصال ایتدیکیدر

اکا اول ایکی دیدیکیم نقد جان   بزده سوزلر وار چو نجم آسمان
سویلمز ایسک دکلدر اول سزا   سویلسک درد درون اولور سکا
آب ایچنده جغر دوش افسانه کو   گر خموش اولسق خناق ایلر غلو
سویلمز ایسک صلاحه نور یوق   سویلر ایسک اول سوزه دستور یوق
ایلدی اخواننه اول دم وداع   انما الدنیا و ما فیها متاع
تیر ایدی چیقدی کماندن فی المثل   گفت و گویه قالمیه تا کیم محل
ایلیوب عزم حضور شاه چین   ایلدی مستانه تقبیل زمین
شاهه مکشوف ایدی حالی یک بیک   اول و آخر غمی بی ریب و شک
میش اولور مرعاده مشغول گیاه   لیک چوبان ایتمده حاله نگاه
جمله راعی یه عیان حال رمه   کیم علف خوار اوله کیمده دمدمه
گرچه اندن صورتا اول دور در   لیک دف آسا رهین سور در
واقف سوز و لهیب ایدی دلی   لیک انک ستر ایدی رأی جلی
اولمشیدی جانلرینک محرمی   لیک قصد اکندین ایتدی اعجمی
صورت آتش اولور پایان دیگ   معنی آتشدر اما جان دیگ
صورتی بیرون و معناسی درون   معنی معشوق جان عرق اگرچه خون
ایتدی پیش شهده شهزاده قیام   اون معرف شارح حالی تمام
گرچه شه عارف ایدی اسرارینی   لیکن ایلردی معرف کارینی
قلبده بر ذره نور معرفت   یوز معرفدن اولور عالی صفت
گوشی موقوف معرف ایلمک   اولدی آثار حجاب ظن و شک
کیمده کیم چشم دل اولدے دیده بان   چشمنه مشهود اولور عین العیان
یوق تواترده قناعت جاننه   چشم دل مکشوفدر ایقانه
پس معرف پیش شهده باادب   حالنی شرح و بیانه آچدی لب
دیدی شاها صید احسانکدر اول   پادشهن بند فرمانکدر اول
بسته درفتراکنه بو دولتک   باشنه قیل سوده دست شفقتک
دیدی شه هر رتبه ایله ملک و جاه   التماس اولبولور بی اشتباه
ملک متروکن یکرمی قات اکا   دولتمدن ایلرم بخش و عطا
دیدے تا کیم اکه دوشدی عشق شاه   اولمزاندن غیر ایچون اول کامخواه
قوللغکده اویله در اول شیرمرد   کیم انک قلبنده شاهی اولدے سرد

شاهی وشهزادکی درباختست   از پی تو درغریبی ساختست
صوفیست انداخت خرقت وجد در   کی رود او برسر خرقه دکر
میل سوی خرقهٔ داده وندم   انچنان باشد که من مغبون شدم
بازده آن خرقه این سوای قرین   که نمی ارزید آن یعنی بدین
دور از عاشق که این فکر آیدش   ور بیاید خاک برسر بایدش
عشق ارزد صد چو خرقهٔ کالبد   که حیاتی دارد وحس وخرد
خاصه خرقهٔ ملک دنیا کابتر است   پنج دانک مستیش دردسر است
ملک دنیا تن پرستانرا حلال   ما غلام ملک عشق بی زوال
عامل عشقست معزولش مکن   جز بعشق خویش مشغولش مکن
منصبی کانم ز رویت محجب است   عین معزولست ونامش منصب است
موجب تأخیر اینجا آمدن   فقد استعداد بود وضعف تن
بی ز استعداد در کانی روی   بر یکی حبه نگردی محتوی
همچو عنینی که بکری راخرد   کرچه سیمین بر بود کی برخورد
چون چراغی بی ززیت وبی فتیل   نی کثیرستش زشمع ونی قلیل
در کلستان اندر آید اخشمی   کی شود مغزش زریحان خرمی
همچو خوبی دلبری مهمان غر   بانک چنک وبربطی درپیش کر
همچو مرغ خاک کاید در بحار   زانچه یابد جز هلاک وجز خسار
همچو بی کندم شده در آسیا   جز سپیدی ریش وموبود عطا
آسیای چرخ بر بی کندمان   موسپیدی بخشد وضعف میان
لیک باباکندمان این آسیا   ملک بخش آمد دهد کار وکیا
اول استعداد جنت بایدت   تا ز جنت زندکانی زایدت
طفل نورا از شراب واز کباب   چه حلاوت وز قصور واز قباب
حد ندارد این مثل کم جو سخن   تو برو تحصیل استعداد کن
بهر استعداد تا اکنون نشست   شوق از حد رفت وآن نامد بدست
کفت استعداد هم از شه رسد   بی ز جان کی مستعد کردد جسد
لطفهای شه غمش را در نوشت   شد که صید شه کند او صید کشت
هر که در اشکار چون تو صید شد   صید را ناکرده قید او قید شد
هر که جویای امیری شد یقین   پیش از آن او در اسیری شد رهین
عکس میدان نقش دیباجهٔ جهان   نام هر بندهٔ جهان خواجهٔ جهان
ای تن کژ فکرت معکوس رو   صد هزار آزاد را کردی کرو

شاهی وشهزاد کیدن برفراغ   اول سنکچون درغریب باغ وراغ
خرقه انداز ایتدی چونکیم وجد وحال   بردخی اول خرقه یه عودت محال
خرقه کیم ویردی اکا میل اولدیسه   باکه باقسون کیم اولور مغبون رد
بویکا اول خرقه یی رد ایت حذر   کیم بو معنا اولدی پك نا معتبر
دور اولسون عاشقه بو فکر اکر   کلسه طپرق باشنه شایسته تر
عشقه قربان خرقه وصد کالبد   کیم انك حس وحیات ایله خرد
باخصوص اول خرقهٔ دنیای دون   نشوه سی دردسر ورنج درون
ملك دنیا تن پرستانه حلال   بز غلام ملك عشق بی زوال
منصبی عشق اولدی معزول ایلمه   عشقنك غیریله مشغول ایلمه
قنغی منصب اوله رویکدن حجاب   نامی منصب عین عزل بی نصاب
موجب تأخیر ومال حضور   فقد استعداد وضعف تن قصور
ایلسه نامستعد کانه دخول   یوق اکا برحبه یه راه وصول
بکزر اول عنینه بکرا لسه اکر   اولسه ده سیمین بر اولمز بهره ور
اول چراغ اسا که بی زیت وفتیل   نوری یوقدر کر کثیر وکر قلیل
کلستانه کلسه مختل الدماغ   ذوق بخش اولمز اکا ازهار باغ
دلبر خوب اوله یا مهمان غر   بربط وچنك اوله یا همبزم کر
مرغ خاکی ایلسه عزم بحار   بولمز الا کیم هلاك ایله خسار
ایتسه بی کندم مقام آسیا   پس بیاض ریش اولور حاصل اکا
آسیای چرخ ده بی کندمان   شعرهٔ بیضا ایدر حاصل همان
کندم اهلینه ولی بو آسیا   نعمت واقبال وفیض ایلر عطا
اول استعداد لازم جنته   اولهسن تا انده واصل نعمته
طفله ذوق اولمز شراب ایله کباب   اول ندر بیلمز قصور ایله قباب
بو مثل بی حد وعد دراویله پك   واریوری تحصیل استعداد قیل
قالدی استعداد ایچون بو وقته دك   شوق حددن کچدی لغو اولدی امك
دیدی استعداد اولور هم شاهدن   هیچ اولورمی مستعد جانسز بدن
لطف شاه ایتدی غمن مردود قید   کتدی صید شاه کندی اولدی صید
کیم سنك کبی اوله صید اچره صید   صیدی قید ایتمزدن اول اولدی قید
هر کیم استرایسه کیم اوله امیر   اندن اول کندینی ایتدی اسیر
عکسنه پك سن جهان نقش همان   بنده سی نامی اولور خواجه جهان
ای تن کج فکرت معکوس رو   صد هزار آزاده یی ایتدك کرو

مدتی بگذار این حیلت پزی … چند دم پیش از اجل آزاد زی
ور در آزادیت چون خر راه نیست … همچو دلو سیر جز در چاه نیست
مدتی رو ترک جان من بگو … رو حریف دیگری جز من بجو
نوبت من شد مرا آزاد کن … دیگری را غیر من داماد کن
ای تن صدکاره ترک من بگو … عمر من بردی کسی دیگر بجو

بر زمان بو حیله‌لردن ساده اول … بر زمان قبل الاجل آزاده اول
خر صفت اولمزسه آزادی یه راه … سیرک اولدی دلو آسا قعر چاه
جانمی ترک ایله بر مدت امان … بندن اوزگه یار ایله یار اول همان
نوبتم گلدی بنی آزاد قیل … بندن اوزگه غیری وارد اماد قیل
ای تن صدکاره ترک ایله بنی … غیری ایسته عمرک اولدی رهزنی

مفتون شدن قاضی بر زن جوحی و در صندوق ماندن
و نائب قاضی صندوق را خریدن باز سال دوم آمدن
زن جوحی بر امید بازی پارینه و گفتن قاضی که مرا
آزاد کن و کسی دیگر را بجوی الی آخره

قاضینک زن جوحایه مفتون اولوب صندوق ایچنده قالدیغی
و قاضینک نائبی صندوغی صاتون الدیغی و ینه ایکنجی سنه جوحانک
عورتی سنه سابقه ده ایتدیکی بازیچه امیدیله گلدکده قاضینک
اکا بنی آزاد ایله و بر غیری کمسه یی طلب ایله دیدیکی قصه غریبه در

جوحی هر سالی ز درویشی بفن … رو بزن کردی که ای دلخواه من
چون سلاحت هست رو صیدی بگیر … تا بدوشانیم از صید تو شیر
قوس ابرو تیر غمزه دام کید … بهر چه دادت خدا از بهر صید
رو پی مرغی شگرفی دام نه … دانه بنما لیک در خوردش مده
کام بنما و کن او را تلخکام … کی خورد دانه چو شد در حبس دام
شد زن او نزد قاضی در گله … که مرا افغان زشوی ده دله
قصه کوته کن که قاضی شد شکار … از مقال و از جمال آن نگار
گفت اندر محکمه است این غلغله … من نتانم فهم کردن این گله
که بخلوت آیی ای سرو سهی … از ستمکاری شوشر حم دهی
گفت خانهٔ تو ز هر نیک و بد … باشد از بهر گله آمد شدی
خانهٔ سر جمله پر سودا بود … صدر پر وسواس و پر غوغا بود
باقیٔ اعضا ز فکر آسوده اند … وان صدور از صادران فرسوده اند
در خزان و باد خوف حق گریز … ان شقایقهای پارین را بریز
این شقایق منع نو اشکوفهاست … که درخت دل برای ان نماست
خویش را در خواب کن زین افتکار … سر ز زیر خواب در یقظت برآر
همچو آن اصحاب کهف ای خواجه زود … رو بایقاظا که تحسبهم رقود
گفت قاضی ای صنم معمول چیست … گفت خانهٔ این کنیزک بس تهیست
خصم در ده رفت و حارس نیز نیست … بهر خلوت سخت نیکو مسکنیست
امشب ار امکان بود آنجا بیا … کار شب بی سمعه است و بی ریا
جمله جاسوسان ز خمر خواب مست … زنگیٔ شب جمله را گردن زدست

هر زمان جوحا اولوب فقر ایله زار … همسرینه دیدی ای دلکش نگار
چون سلاحک وار ایو ر قیل صیده دام … اوله لم تا شیر صیدکدن بکام
قوس ابرو تیر غمزه دام کید … هپ ویرلمشدر سکا اسباب صید
وار بر اعلا مرغ ایچون دام ایله سن … دانه گوستر ویرمه اما دانه دن
کام پرداز اول ولی قیل تلخکام … دانه دن مأیوس اولور محبوس دام
گتدی زن قاضی یه شکوایه همان … شوهرندن ایلدی داد و فغان
قصه چو قدر ایتدی قاضی بی شکار … عرض ایدوب سوزده جمالن اول نگار
دیدی پر آوازه در بو محکمه … فهم شکوا ده قومز بو دمدمه
گلسه‌ک ای سرو سهی تنها اگر … شرح ایدرسن ظلم زوجی سربسر
دیدی اولدی خانه ده هر نیک و بد … شکوه ایچون چاره جو یای مدد
خانهٔ سر جمله سودا ایله پر … سینه خود وسواس و غوغا ایله پر
سائر اعضا فکردن آسوده در … صادراندن صدرلر فرسوده در
ایله باد خوف حقه التجا … اولدی ازهار گذشته نابجا
گیم ایدر اول منع ازهار جدید … نخل دل اولدی نما ایچون بدید
گندیکه اندیشه دن قیل خوابگاه … خوابدن گوستر سر انتباه
وار ایو ر اصحاب کهف آسا تمام … اول تیقظ ایله محسوب نیام
دیدی قاضی پس ندر قصد ای صنم … دیدی تنها در کنیزک خانه هم
خصم گتدی قریه یه یوق دیده بان … اولدی غایت مسکن خلوت مکان
ممکن ایسه بو گیجه اول کام زن … کار شب خالی ریا و سمعه دن
باده خواب ایله جاسوسان خراب … جمله سی زنگی شبدن رخنه یاب

خواند بر قاضی فسونهای عجب / آن شکرلب وانکهانی از چه لب
چند با آدم بلیس افسانه کرد / چون حوا کفتش بخور انکاه خورد
اولین خون در جهان ظلم وداد / از کف قابیل بهر زن فتاد
نوح چون بر تابه بریان ساختی / واهله بر تابه سنک انداختی
مکر زن بر کار او چیره شدی / آب صاف وعظ او تیره شدی
قوم را پیغام کردی از نهان / که نکه دارید دین زین کمرهان

ایلدی قاضی یه افسون عجب / اول شکرلبلر ایله اتانه لب
ایتدی ابلیس آدمه افسانه لر / چونکه حوا دیدی اولدی کارکر
بو جهانده خون ناحق اوّلا / زن ایچون قابیلدن اولدی بلا
تا به سن نوح ایتسه پربریان ایله / اکه سنک انداز اولوردی واهله
فنی اوزره غالب اولدی مکر زن / تیره ایتدی وعظی آب صاف ایکن
کوندرردی قومه اول مخفی خبر / حفظ دینی ایتکده لازمدر حذر

رفتن قاضی بخانهٔ جوحی وحلقه زدن جوحی تند بخشم بر در وکریختن قاضی در صندوق الی آخره

قاضینک جوحانک عورتی خانه سنه کتدیکن وجوحا دق باب ایتدکده قاضینک صندوق ایچنه کیردیکن بیان ایدر

مکر زن پایان ندارد رفت شب / قاضی زیرک سوی زن بهر دب
زن دو شمع ونقل مجلس راست کرد / کفت ما مستیم بی این آب خورد
اندران دم جوحی آمد در بزد / جست قاضی مهربی تا در خزد
غیر صندوقی ندید او خلوتی / رفت در صندوق از خوف آن فتی
اندر آمد جوحی وکفت ای حریف / ای وبالم در ربیع ودر خریف
من چه دارم که فدایت نیست آن / که زمن فریاد داری هر زمان
بر لب خشکم کشادستی زبان / کاه مفلس خوانیم که قلتبان
این دو علت کر بود ای جان مرا / آن یکی از تست ودیکر از خدا
من چه دارم غیر آن صندوق کان / هست مایهٔ تهمت وپایهٔ کمان
خلق پندارند زر دارم درون / داد وا کیرند از من زین ظنون
صورت صندوق بس زیباست لیک / از عروض سیم وزر خالیست نیک
چون تن زرّاق خوب وبا وقار / اندران سله نیابی غیر مار
من برم صندوق را فردا بکو / پس بسوزم در میان چارسو
تا ببیند مؤمن وکبر وجهود / کاندرین صندوق جز لعنت نبود
کفت زن هی در کذر ای مرد ازین / خورد سوکند او که نکنم جز چنین
از پکه حمال آورد او چو باد / زود آن صندوق بر پشتش نهاد
اندران صندوق قاضی از نکال / بانک میزد کای حمال وای حمال
کرد آن حمال راست وچپ نظر / کز چه سو در میرسد بانک وخبر
هاتفست این داعی من ای عجب / یا پری ام میکند پنهان طلب
چون پیاپی کشت آن آواز بیش / کفت هاتف نیست باز آمد بخویش
عاقبت دانست کان بانک وفغان / بد ز صندوق وکسی در وی نهان

حدی یوق مکر زنانک کچدی شب / ایتدی قاضی بیت زنده قصد دب
ایکی شمع ونقل مجلس دوزدی زن / دیدی مستز بز بو آبی ایچمدن
کلدی جوحا اول دم ایتدی دق باب / ایلدی قاضی پناه ایچون شتاب
کورمدی صندوقدن غیری محل / کیردی صندوق ایچره پرخوف ووجل
کلدی چون جوحا دیدیکیم ای حریف / شکوه کوسترسن ربیع وکر خریف
پس نه وار بنده اوله سندن نهان / بندن ایلرسن تظلم هر زمان
خشک لب ایتمکده سن فتح زبان / کاه مفلسدر سوزک که قلتبان
وار ایسه بو ایکی علت بنده کر / بری حقدندر بری سندن مکر
بنده یوق صندوقدن غیری دخی / اولده اولدی ظن وتهمت برزخی
خلق انده سیم وزر ظننده در / منع ایدر احسانی ظن مستتر
صورت صندوق زیبادر ولیک / سیم وزردن اولدی خالی ورکیک
هیئت زراق وش وقف ووقار / نسنه یوق انده اکر وار ایسه مار
یارین اول صندوقی ویران ایلرم / چارسو صحننده سوزان ایلرم
اوله تا کیم مؤمن وکبره عیان / حاصل صندوق ایش لعنت همان
دیدی زن بو سوزینکدن حذر / اول یمین ایتدی دیدی بو درخبر
صبحدم حمال احضار ایلدی / اکه صندوقی همان بار ایلدی
در دل ایله صندوقدن قاضی نهان / دیدی ای حمال حمال الامان
ایتدی اول حمال اکلی یا که نظر / بو صدا کیمدن ندر آیا خبر
هاتف غیبی میدر یا طلسم عجب / یا پری ایلر بنی پنهان طلب
چون پیاپی اولدی آوازه فزون / دیدی بو هاتف دکل شاید درون
عاقبت بیلدیکه اول صیت وفغان / اولدی صندوق ایچره برکمسه نهان

عاشقی کو در غم معشوق رفت   کرچه بیرونست در صندوق رفت
عمر در صندوق برد از اندهان   جز که صندوقی نبیند از جهان
ان سری که نیست فوق آسمان   از هوس او را دران صندوق دان
چون ز صندوق بدن بیرون رود   او ز کوری سوی کوری می شود
این سخن پایان ندارد قاضیش   کفت ای حمال وای صندوق کش
از من آکه کن درون محکمه   نایبم را زودتر با این همه
تا خرد این را بزر زین بی خرد   همچنین بسته بخانهٔ ما برد
ای خدا بکمار قومی روح مند   تا ز صندوق بدن مان وا خرند
خلق را از بند صندوق فسون   که خرد جز انبیا و مرسلون
از هزاران یک کسی خوش منظر است   که بداند کو بصندوق اندر است
او جهانرا دیده باشد پیش ازان   تا بدان ضد این ضدش کردد عیان
زین سبب که علم ضالهٔ مؤمن است   عارف ضالهٔ خودست و موقن است
انکه هرکز روز نیکو خود ندید   او درین ادبار کی خواهد طپید
یا بطفلی در اسیری اوفتاد   یا خود از اول زما در بنده زاد
ذوق آزادی ندیده جان او   هست صندوق صور میدان او
دایما محبوس عقلش در صور   از قفص اندر قفص دارد کذر
منفذش نی از قفص سوی علا   در قفصها میرود از جا بجا
در نبی ان استطعتم فانفذوا   این سخن با جن وانس آمد زهو
کفت منفذ نیست از کردونتان   جز بسلطان و بوحی آسمان
کر ز صندوقی بصندوقی رود   او سمایی نیست صندوقی بود
فرجهٔ صندوق نو نو مسکر است   در نیابد کو بصندوق اندر است
کر نشد غره بدین صندوقها   همچو قاضی جوید اطلاق و رها
انکه داند این نشانش آن شناس   کو نباشد بی فغان و بی هراس
همچو قاضی باشد او در ارتعاد   کی برآید یکدمی از جانش شاد

امدن نایب قاضی میان بازار و خریداری کردن صندوق را از جوحی

نایب آمد کفت صندوقت بچند   کفت نهصد بیشتر زر میدهند
من نمی آیم فروتر از هزار   کر خریداری کشا کیسه برآر
کفت شرمی دار ای کوته نمد   قیمت صندوق خود پیدا بود
کفت بی رؤیت شرا خود فاسدیست   بیع ما زیر کلیم این راست نیست

اولسه بر عاشق غم معشوقده   طشره ده اولسه اولور صندوقده
عمر ایدر صندوقده محبوس غم   کرچه کورمز شکل صندوقی بودم
قنغی سرکیم اولمیه فوق السما   بیلکه صندوق هوسدر اکه جا
چونکه صندوق بدندن اول چیقر   قبردن بر قبره اولور آکه مقر
بو سوزک پایانی یوق قاضی اودم   دیدیکیم صندوقدن ای خوشقدم
نائبم وار جانشین محکمه   بندن اکاه ایله تا خبر ایلمه
زر ویروب السون اومجنوندن همان   خانه یه سربسته نقل ایتسون امان
کوندر اول قومی بزه یارب که تا   ایده لر صندوق تندن اشترا
کیم ایدر صندوقدن خلقی رها   ایتمز الا مرسلین و انبیا
نیجه بیکدن بر کشیده رخوش نظر   کیم نه وار صندوق ایچنده فهم ایدر
او جهانی دیده اولوب قبل الزمان   اکه اول ضد ایله بو ضد در عیان
علمدر کم کشته چونکیم مؤمنه   بیلیدر کم کشته مرد موقنه
اولمیه اقبالدن کیم بهره یاب   ایلمز ادباردن اول اضطراب
طفل ایکن اوله اسیر و مبتلا   مادرندن بنده طوغمش اوله یا
ذوق آزادیده اول نادان اولور   اکه صندوق صور میدان اولور
عقلی ایدر هر لحظه محبوس صور   بر قفصدن اول برندن جلوه کر
یوق قفصدن منفذ بالا اکا   اول قفصلر ایچره پران هر کجا
دیدی حق ان استطعتم فانفذوا   جن وانسه اولدی بو تنبیه هو
انلره یوق دیدی منفذدن نشان   یعنی بی سلطان و وحی آسمان
ایتسه بر صندوقدن صندوقه جا   جلوه سی صندوقدر صانمه سما
فرجهٔ صندوقه ناظر نو بنو   بیلمز اول صندوقه اولمشدر کرو
اولمین صندوق ایله غره نما   استر اول قاضی کبی راه رها
بو نشان اکا اولان حالت شناس   اولمز انده بی فغان و بی هراس
هم اولوب قاضی مثالی رعشه دار   جانی اولمز بر نفس شادی شعار

قاضینک نائبی بازاره کلوب جوحادن صندوغه مشتری اولدیغیدر

کلدی نائب صوردی صندوقه بها   دیدی ویردیلر طقوزیوز زر بکا
بیکدن اکسک ویرمزم بن خودانی   مشتری ایسک کتور کیسه قنی
دیدی شرم ایله قوبارد غلظتی   قیمت صندوق ظاهر در قتی
دیدی بی رؤیت شرا فاسد اولور   بیعمز تحت القبا کاسد اولور

برکشایم کرنمی ارزد محض / تا نباشد بر تو حیفی ای پدر
کفت ای ستار برکشای راز / سر ببسته می خرم با من بساز
ستر کن تا بر تو ستاری کنند / تا نه پسنی ایمنی بر کس مخند
بس درین صندوق چون تو مانده اند / خویش را اندر بلا بنشانده اند
آنچه بر تو خواه آن باشد پسند / برد کر کس آن کن از رنج و کزند
زانکه بر مرصاد حق واندر کمین / می دهد پاداش پیش از یوم دین
آن عظیم العرش عرش او محیط / تخت دادش بر همه جانها بسیط
کوشهٔ عرشش بتو پیوسته است / هین مجنبان جز بدین و داد دست
تو مراقب باش بر احوال خویش / نوش بین در داد و بعد از ظلم نیش
کفت آری آنچه کردم استم است / لیک هم می دانکه بادی اظلم است
کفت نایب یک بیک ما بادییم / با سواد وجه اندر شادییم
همچو زنکی کو بود شادان و خوش / او نه بیند غیر او بیند رخش
ماجرا بسیار شد در من یزید / داد صد دینار آن از وی خرید
هر دمی صندوقیٔ ای بد پسند / هاتفان و غیبیانت می خرند

ایلیم کشف آلمه دیکمزسه اکر / ساکه ده حیف اولمسون ایله نظر
دیدی ای ستار ایتمه کشف راز / باشی باغلی پیعه اول توفیق ساز
ساتر اول تا ساکه ستار اوله لر / کمسه یه کولمه ایمن اولمه حذر
چوق بو صندوق ایچره قالمش ناتوان / نفسنه ایتمش بلالرده مکان
هر نه کیم اول نفسکه مرغوبدر / غیره ایچونده آنی استه خوبدر
چونکه مرصاد حقده وار کمین / حشره قالمز پیل مجازاتک همین
اول عظیم العرشدر عرشی محیط / تخت عدلی جمله ارواحه بسیط
بی جهت عرشیکه پیوسته در / جمله عالم حکمنه سربسته در
سن همان احوالکی ایله رصد / عدل ایچون نوش اولدی ظلمه نیش بد
دیدی ظلم اولدی بنم کارم عیان / لیک بادی اظلم اولدی بی کمان
دیدی نائب یک بیک بز همچو باد / اولمشز در روسیاهی ایله شاد
زنکی آسا کیم اولوب دلشادتر / غیره باقمز رویینه ایلر نظر
من یزید ایچره چوق اولدی ماجرا / ویردی یوز دیناری ایتدی اشترا
هر نفس صندوق ایچنده سن نهان / مشتریلر هاتفان و غیبیان

در تفسیر این خبر که مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمود من کنت مولاه فعلی مولاه تا منافقان طعنه زدند که بس نبودش که ما مطیعی و چاکری نمودیم اورا چاکریٔ کودکی خلم آلود مان هم می فرماید الی آخره

بیدء انبیا افندمز صلی الله علیه وسلمک من کنت مولاه فعلی مولاه خبر حکمت آثارلرینک تفسیریدر که منافقلر بو کافی دکلمی که کندیه مطیع و چاکر ایکن بزه نوساله برجوانه اطاعت ایله امر ایدر دیو حاشا طعن آمیز کلمات بی ثبات ایدرلردی

زین سبب پیغمبر با اجتهاد / نام خود را وان علی مولی نهاد
کفت هر کو را منم مولا و دوست / ابن عم من علی مولای اوست
کیست مولا آنکه آزادت کند / بند رقیت ز پایت بر کند
چون بآزادی نبوت هادی است / مؤمنان را ز انبیا آزادی است
ای کروه مؤمنان شادی کنید / همچو سرو و سوسن آزادی کنید
لیک میکویید هر دم شکر آب / بی زبان چون کلستان خوش خضاب
بی زبان کویند سرو و سبزه زار / شکر آب و شکر عدل نوبهار
حلها پوشیده و دامنکشان / مست و رقاص و خوش و عنبرفشان
جزو جزو آبستن از شاه بهار / جسمشان چون درج پر در ثمار
مریمان بی شوی آبست از مسیح / خامشان بی لاف و کفتاری فصیح
ماه ما بی نطق خوش برتافته است / هر زبان نطق از فرمایافته است

باعث اول پیغمبر عالیمقام / وصف مولایی علی یه قیلدی نام
دیدی کیم بن هر کیمه مولا ایسم / اکه مولادر علی اول ابن عم
اولدی مولی کیم سنی آزاد ایده / بند رقیتدن استرداد ایده
چون نبوت اولدی تحریره رهین / انبیا آزاده سیدر مؤمنین
ای کروه مؤمنان شادی کرک / همچو سرو و سوسن ازادی کرک
لیک هر دم لازم اولدی شکر آب / بی زبان چون کلستان کامیاب
بی زبان ایتمکده سرو و سبزه زار / شکر آب و شکر عدل نوبهار
جمله ملبوس حلل دامنکشان / مست و رقصان مشکسا عنبرفشان
جمله اجزا حامل شاه بهار / درج وش اجسامی پر در ثمار
مریم بی شویده حمل مسیح / لافسز خاموش‌ده قول فصیح
ماهمز بی نطق اولوب رخشنده تاب / هر زبان نطقنده بزدن نشوه یاب

نطق عیسی از فر مریم بود   نطق آدم پرتو آن دم بود
تا زیادت کردد از شکر ای ثقات   پس نبات دیکرست اندر نبات
عکس آن اینجاست ذل من قنع   اندرین طورست عز من طمع
در جوال نفس خود چندین مرو   از خریداران خود غافل مشو

نطق عیسی زیب وفر مریمک   نطق آدم پرتو یدر اول دمک
تا زیاده اوله شکر ایله نعم   کیم نبات ایچره نبات اوله اعم
بونده برعکس اولدی ذل من قنع   اولدی بوطور ایچره عز من طمع
تا بکی نفسک چوالنده مقر   غافل اولمه مشتریلردن حذر

باز آمدن زن جوحی به محکمهٔ قاضی بسال دوم برامید وظیفهٔ پارسال وشناختن قاضی اورا

جوحانک عورتی ایکنجی سنه سال سابق وظیفه‌سی امیدیله ینه محکمه یه کلوب قاضینک بعض علاماتله انی بیلدیکیدر

بعد سالی باز جوحی از محن   رو بزن کرد وبکفت ای چست زن
آن وظیفهٔ پار را تجدید کن   پیش قاضی از کلهٔ من کو سخن
زن بر قاضی درآمد باز نان   مر زنی را کرد آن زن ترجمان
تا بنشناسد ز کفتن قاضیش   یاد ناید از بلای ماضیش
هست فتنهٔ غمزهٔ غماز زن   لیک آن صد تو شود ز آواز زن
چون نمی‌تانست آوازی فراشت   غمزهٔ تنهای زن سودی نداشت
کفت قاضی رو تو خصمت را بیار   تا دهم کار ترا با او قرار
جوحی آمد قاضیش نشناخت زود   زانکه وقت لقیه در صندوق بود
زو شنیده بود آواز از برون   در شرا و بیع و در نقص وفزون
کفت نفقهٔ زن چرا ندهی تمام   کفت از جان شرع را هستم غلام
لیک اکر میرم ندارم من کفن   مفلس این لعبم وشش پنج زن
زین سخن قاضی مکر بشناختش   یاد آورد آن دغل وان باختش
کفت آن شش پنج با من باختی   پار اندر ششدرم انداختی
نوبت من رفت امسال آن قمار   با دکرکس باز ودست از من بدار
ازشش واز پنج عارف کشت فرد   محترز کشتست زین شش پنج نرد
رست او از پنج حس وشش جهت   از ورای آن همه کرد آکهت
شد اشاراتش اشارات ازل   جاوز الاوهام طرا واعتزل
زین چه شش کوشه کر نبود برون   چون برآرد یوسفی را از درون
واردی بالای چرخ بی ستن   جسم او چون دلو در چه چاره کن
یوسفان چنکال در دلوش زده   رسته از چاه وشه مصری شده
دلوهای دیکر از چه آب جو   دلو او فارغ ز آب اصحاب جو
دلوها غواص آب از بهر قوت   دلو او قوت وحیات جان حوت
دلوها وابستهٔ چرخ بلند   دلو او در اصبعین زورمند

برسنه صکره ینه جوحای زار   عورتینه دیدی ای مکاره یار
سال سابق رسمنی تجدید قیل   بندن ایت قاضی یه شکوای مقل
کلدی قاضی یه زنان ایله او زن   برزن اولدی ترجمان خوش سخن
تا سوزندن بیلمیه قاضی انی   ذکر ماضی اولمیه تا رهزنی
اولدی فتنه غمزهٔ غماز زن   لیک انی یوزقات ایدر آواز زن
چونکه آوازی انک نابود اولور   غمزهٔ تنهای زن بی سود اولور
دیدی قاضی خصمک احضار ایله سن   تا انکله فصل کار اوله حسن
کلدی جوحا بیلمدی قاضی انی   چونکه صندوق اولمش ایدی مسکنی
طشره دن آوازن ایتدی استماع   اولمدی بیع وشراده اجتماع
دیدی حق زن نیچون اولمز ادا   دیدی شرعه جان وسر اولسون فدا
لیک اکر اولسم بکا یوقدر کفن   مفلسم بولعب پنج وششده بن
بو سوزندن بیلدی پس قاضی عیان   یاده کلدی حیله ومکری همان
دیدی اول پنج وشش اولدی یکسره   سال سابقده دوشردک ششدره
کتدی بندن نوبت باری بو ییل   بندن ال چک غیر ایله بازیچه قیل
پنج وششدن مرد عارف اولدی فرد   انلر ایلر احتراز لعب نرد
پنج حس وشش جهتدن اول رها   اولمش آکاه وخبیر ماورا
هب اشاراتی اشارات ازل   جاوز الاوهام طرا واعتزل
اولمسه خارج چه شش کوشه دن   کیم اولوردی یوسفه بازی فکن
وارد بالای چرخ بی ستون   چاهه دلو آسا اولور چاره نمون
دلونی یوسف ایدوب جای پناه   چاهدن آزاده مصره اولدی شاه
دلو آخر چاهه ایچنده آب جو   آندن فارغ او دلو اصحاب جو
قوت ایچون هر دلو اولور غواص آب   قوتی بو دلوک حیات مستطاب
دلولر وابستهٔ چرخ بلند   اولدی بو دلو اصبعین امرینه بند

دلو چه و حبل چه و چرخ چی — این مثالی بس رکیکست ای اچی
از کجا آرم مثال بی شکست — کفو آن نی آید و نی آمدست
صد هزاران مرد پنهان در یکی — صد کمان و تیر درج ناوکی
ما رمیت اذ رمیت فتنهٔ — صد هزاران خرمن اندر حفنهٔ
آفتابی در یکی ذره نهان — ناگهان آن ذره بگشاید دهان
ذره ذره گردد افلاک و زمین — پیش آن خورشید چون جست از کمین
اینچنین جانی چه درخورد تنست — هین بشوای تن ازین جان هر دو دست
ای تن گشته وثاق جان بس است — چند تاند بحر در مشکی نشست
ای هزاران جبرئیل اندر بشر — ای مسیحان نهان در جوف خر
ای هزاران کعبه پنهان در کنیس — ای غلط انداز عفریت و بلیس
سجده گاه لامکانی در مکان — مر بلیسان را ز تو ویران دکان
که چرا من خدمت این طین کنم — صورتی را من لقب چون دین کنم
نیست صورت چشم را نیکو بمال — تا ببینی شعشعهٔ نور جلال

باز آمدن بشرح قصهٔ شهزاده و ملازمت او در حضرت پادشاه

شاه زاده پیش شه حیران این — هفت گردون دیده در یک مشت طین
هیچ ممکن نی بحثی لب گشود — لیک جان با جان دمی خامش نبود
آمده در خاطرش کین بس خفیست — این همه معنیست پس صورت ز چیست
صورتی از صورتت بیزار کن — خفتهٔ هر خفته را بیدار کن
آن کلامت میرهاند از کلام — وان سقامت میرهاند از سقام
پس سقام عشق جان صحتست — رنجهااش حسرت هر راحتست
ای تن اکنون دست خود زین جان بشو — ور نمی شوئی جز این جانی بجو
حاصل آن شه نیک او را می نواخت — او ازان خورشید چون مه می گداخت
آن گداز عاشقان باشد نمو — همچو مه اندر گدازش تازه رو
جمله رنجوران دوا دارند امید — نالد این رنجور کم افزون کنید
خوشتر ازین سم ندیدم شربتی — زین مرض خوشتر نباشد صحتی
زین گنه بهتر نباشد طاعتی — سالها نسبت بدین دم ساعتی
مدتی بد پیش این شه زین نسق — دل کباب و جان نهاده بر طبق
گفت شه از هر کسی یک سر برید — من ز شه هر لحظه قربانم جدید
من فقیرم از زر از سر محتشم — صد هزاران سر خلف دارد سرم

دلو و حبل و چرخ تعبیری ندر — بو مثال اولدی رکیک و منکسر
قنده ممکندر مثال دلپذیر — گلمدی گلمز اکا کفو و نظیر
صد هزاران مرد احد ده مختفی — صد کمان و تیر ناوکده خفی
ما رمیت اذ رمیت رمز جان — بر یغنده نیچه بیک خرمن نهان
بر گونش بر ذره ایچنده نهان — تا که اول ذره ایدر کشف دهان
ذره ذره اولور افلاک و زمین — چون او مهره اوله افراغ کمین
بویله برجانه نه لایقدر بدن — قیل دو دستک شسته سودای تن
ای تن اولدک جایگاه جان سر — نیچه ممکن بحر ایده کشتی مقر
ای بشر ایچره هزاران جبرئیل — ای مسیحان نهان بی عدیل
ای هزاران کعبه دیر ایچره نهان — ای غلط انداز عفریت جهان
لامکانده سجده گاه لامکان — سنده ابلیسان ایچون ویران دکان
کیم نیچون بو طینی پر زیب ایلدم — صورتی دین ایله تلقیب ایلدم
آچ گوزک خوش سیل دگل صورت بو حال — قیل شهود پرتو نور جلال

ینه شهزاده قصه سی شرحنه و حضور پادشاهه ملازمتنه رجوع در

حیرت شهزاده پیش شهده بو — بر اوچ باچقده چرخ هفت تو
فتح لب تحتنده ناممکن ولیک — جان ایله جان نطق دائمده شریک
خاطره گلدی بو غایت مستتر — گر بو معنی ایسه پس صورت ندر
صورتکدن صورتی بیزار ایدر — خفته هر بر خفته یی بیدار ایدر
اول کلام ایلر کلامکدن رها — اول سقام ایلر سقامکدن رها
جان علتدر بو عشقک علتی — رنجنک هر راحت اولدی حسرتی
اول بو جاندن شمدی ای تن دست شوی — ال بو مزسک غیری جان قیل جست و جو
حاصلی اولدی اکا شه دلنواز — مه صفت خورشیددن اول جانگداز
اول گداز عاشقان اولدی نما — اول گدازش ایچره چون مه خوشنما
جمله رنجور انده امید دوا — ناله سی بو خسته نک تضعیف دا
گورمدم بو سمدن اعلا شربتی — بو مرضدن گورمم اولی صحتی
بو گنهدن طاعت اولمز بهترین — بوده نسبتله بر ساعت سنین
پیش شهده اولدی بر مدت عیان — دل کباب آمادهٔ تسلیم جان
دیدی هر کسدن شهه بر سر برید — شاهه بن هر لحظه قربان جدید
بن فقیرم زرتم اما پر شرف — نیچه بیک سر اولدی باشمدن خلف

بادو پا در عشق نتوان تاختن   با یکی سر عشق نتوان باختن
هر کسی را خود دو پا و یک سر است   با هزاران پا و سر تن نادر است
زین سبب هنگامها شد کل هدر   هست این هنگامه هر دم گرم تر
معدن گرمیست اندر لامکان   هفت دوزخ از شرارش یک دخان

عشقده یوقدر دوپای ترکتاز   بر سر ایله عاشق اولمز عشقباز
هر کشیده ایکی پا بر سر اولور   برتنه بیک پا و سر منکر اولور
بو سببدن کتدی هپ هنگامه‌لر   اولدی بو هنگامه هر دم کرمتر
لامکانده معدن کرمی روان   هفت دوزخ اول شرردن بر دخان

در بیان آنکه دوزخ گوید که قنطرهٔ صراط بر سر اوست ای مؤمن از صراط زودتر بگذر و بشتاب تا عظمت نور تو آتش مرا نکشد جز یا مؤمن فان نورک اطفأ ناری

قنطرهٔ صراط دوزخ اوزرینه نصب اولنوب جمله مخلوقات مرورنده دوزخ مؤمنینه خطاب ایدر که ای مؤمن سرعت ایتکه عظمت نورک سبب اطفای آتش اولور کما ورد فی الخبر جز یا مؤمن فان نورک اطفأ ناری

ز آتش عاشق ازین روای صفی   می شود دوزخ ضعیف و منطفی
گویدش بگذر سبک ای محتشم   ورنه ز آتشهای تو مرد آتشم
کفر که کبریت دوزخ اوست بس   بین که می بخساند او را این نفس
زود کبریتت بدین سودا سپار   تا نه دوزخ بر تو تازد نی شرار
گویدش جنت گذر کن همچو باد   ورنه گردد هر چه من دارم کساد
که تو صاحب خرمنی من خوشه چین   من بتی ام تو ولایتهای چین
هست لرزان زو جحیم و هم جنان   نی مرین را نی مران را زو امان
رفت عمرش چاره را فرصت نیافت   صبر بس سوزان بد و جان بر نتافت
مدتی دندان کنان این می کشید   نارسیده عمر او آخر رسید
صورت معشوق زو شد در نهفت   رفت و شد با معنی معشوق جفت
گفت لبسش گر ز شعر و ششتر است   اعتناق بی حجابش خوشتر است
من شدم عریان از تن و از خیال   می خرامم در نهایات الوصال
این مباحث تا بدین جا گفتنیست   هر چه آید زین پس بنهفتنیست
ور بگویی ور بکوشی صد هزار   هست بیکار و نگردد آشکار
تا بدریا سیر اسب و زین بود   بعد از آنت مرکب چوبین بود
مرکب چوبین بخشکی ابتر است   خاص آن دریاییانرا رهبر است
این خموشی مرکب چوبین بود   بحریانرا خامشی تلقین بود
هر خموشی که ملولت میکند   نعرهای عشق آن سو میزند
تو همی گویی عجب خامش چراست   او همی گوید عجب گوشش کجاست
من ز نعره کر شدم او بی خبر   تیز گوشان زین سمر هستند کر
آن یکی در خواب نعره میزند   صد هزاران بحث و تلقین میکند

بو جهتدن عاشقک تاب و تفی   دوزخی ایلر ضعیف و منطفی
اکه دیر سیر کده سرعت ایله کیم   آتشکدن منطفیدر آتشم
کفر کیم کبریت دوزخ اولدی پس   کور که اینکده اذا به بو نفس
ایله اول کبریتی سن تحویل اکا   تا شرر پاش اولمیه دوزخ سکا
دیر اکا جنت که کچ مانند باد   یوخسه ایلر سن نعیمی پر کساد
سن او خرمن صاحبی بن خوشه چین   بن هوادار صنم سن ملک چین
رعشه داراندن جحیم و هم جنان   هم بو کاهم آکه یوق اندن امان
کتدی عمر اولمدی اول چاره یاب   صبر ایسه سوزنده یوق جانده تاب
چکدی بر مدت بو دردی اول تمام   نارسیده عمر بولدی اختتام
صورت معشوق اولوب اندن نهان   معنی معشوقه اولدی یار جان
دیدی دیبا اولسه ملبوسی اکر   بی حجاب اولدی تعانق خوبتر
بن بدندن اول معرای خیال   جلوه کاهمدر نهایات وصال
بو مباحث اولدی بو گفتاره دک   هر نه بوندن صکره وار اخفا کرک
سویلر ایسه‌ک دیکار ایسه‌ک صد هزار   اولدی بیکارانه اولمز آشکار
بحره دک اعمال اسب و زین اولور   صکره مرکب مرکب چوبین اولور
مرکب چوبین خشکه ابتر اولور   لیکن اول بحریلره رهبر اولور
بو خموشی مرکب چوبین راز   خامشی بحریانه مشق ساز
هر خموشی کیم ملول ایلر سنی   او طرف پر نعرهٔ عشق سنی
سن تعجب ایده‌سن نیچون در اول خموش   اول دیمکده سنده آیا قنده گوش
بن کر اولدم نعره‌دن اول بیخبر   تیز گوشان بو صدادن داد کر
برکشی خواب ایچره اولدی نعره ساز   ایتمده بیک بحث و گفتار دراز

این نشسته پهلوی او بی خبر / خفته خود آنست کز زان شور و شر
وان کسی کش مرکب چوبین شکست / غرقه شد در آب او خود ماهیست
نی خموشست و نه گویا نادریست / حال او را در عبارت نام نیست
نیست زین دو هر دو هست آن بوالعجب / شرح این گفتن برونست از ادب
این مثال آمد رکیک و بی ورود / لیک در محسوس ازین بهتر نبود

همنشینی اولدی اندن بی خبر / خفته و کرا او که یوق انده اثر
اولکه ایندی مرکب چوبی شکست / غرق اولدی ماهی را اول آب ایچره مست
نه خموش اولدی نه خود اهل کلام / حالنه یوقدر انک تعبیر تام
بو ایکی یوق هر ایکی وار بو عجب / شرحن ایتمک اولدی بیرون ادب
بو مثال اولدی رکیک و مبهمن / لیک یوق محسوسده بوندن حسن

متوفی شدن بزرگین از شهزادگان و آمدن برادر میانین بجنازهٔ برادر که ان کوچکین صاحب فراش بود از رنجوری و نواختن پادشاه میانین را تا او هم لنگ احسان شد و ماند پیش پادشاه صد هزار از غنایم غیبی و عینی بدو رسید از دولت و نظر آن شاه مع تقریر بعضه

شهزاده‌لردن بیوک شهزاده فوت اولوب کوچک صاحب فراش اولمغله اورتانجه برادری جنازه سنه کلدیکی و پادشاهک اورتانجه برادره دخی شهزادهٔ اوله ایتدیکی احسان کبی نوازش فراوان ایلدیکی و اول دخی حضور پادشاهیده قالوب اول پادشاهک دولت نظرندن صد هزار غنایم عینی و غیبی یه واصل اولدیغی بیاندر

کوچکین رنجور بود و آن وسط / بر جنازهٔ آن بزرگ آمد فقط
شاه دیدش گفت قاصد این کیست / که از آن بحرست و این هم ماهیست
پس معرف گفت پور آن پدر / این برادر زان برادر خردتر
شه نوازیدش که هستی یادگار / کرد او را هم بدان پرسش شکار
از نواز شاه آن زار حنید / در تن خود غیر جان جانی بدید
در دل خود دید عالی غلغله / که نیابد صوفی آن در صد چله
عرصه و دیوار و کوه و سنگ تافت / پیش او چون نار خندان می‌شکافت
ذره ذره پیش او همچون قباب / دمبدم میکرد صد گون فتح باب
باب گه روزن شدی گاهی شعاع / خاک گه گندم شدی و گاه صاع
در نظرها چرخ بس کهنه و قدید / پیش چشمش هر دمی خلق جدید
روح زیبا چونکه وارست از جسد / از خدا بی شک چنین چشمش رسد
صد هزاران غیب پیشش شد پدید / انچه چشم محرمان بیند بدید
انچه او اندر کتب برخوانده بود / چشم را در صورت آن در کشود
از غبار مرکب آن شاه نر / یافت او کحل عزیزی در بصر
بر چنین گلزار دامن میکشید / جزو جزوش نعره زن هل من مزید
گلشنی کز بقل روید یکدمست / گلشنی کز عقل روید خرمست
گلشنی کز گل دمد گردد تباه / گلشنی کز دل دمد وافرحتاه
علمهای بامزه دانسته مان / زان گلستان یکدو سه گلدسته دان
زان زبون این دو سه گل دسته ایم / که در گلزار بر خود بسته ایم

خسته ایدی کوچک انجق اول وسط / پس جنازه اوسته نه کلدی فقط
شاه انی کوردکده دیدی کیمدر بو مرد / کیم اولیدر بو همم ماهیٔ فرد
پس معرف دیدی برا اولدی پدر / بو برادر انجق اندن خردتر
شه انی لطف ایله طوتدی یادکار / ایلدی حسن نوازشله شکار
لطف شاهیدن او زار و ناتوان / جسمی ایچره کوردی جاندن غیر جان
کوردی قلبنده برا علا غلغله / کیم انی بولمز چلیلر یوز چله
عرصه و دیوار و سنگ و کوهسار / چون انار اولدی اکا خنده نثار
منظرنده ذره لر همچون قباب / دمبدم ایلر ایدی صد فتح باب
باب که روزن اولوردی که شعاع / خاک که گندم اولوردی گاهی صاع
هر نظرده چرخ ایدی کهنه قدید / هر نفس چشمنده برخلق جدید
روح اوله چونکه رها یاب جسد / چشمنه قالمز قضادن هیچ سد
اولدی یوز بیک غیب پیشنده عیان / کیم اولور مشهود چشم محرمان
اولکه اولمشدی کتبدن رازخوان / چشمنه صورتده اول اولدی عیان
پس غبار مرکب شهدن همان / کحل عزت بولدی چشمنه نهان
بویله برکلزار ده دامنکشان / جزبجز هل من مزید ایله دوان
گلشن بقلی همان بر دم اولور / گلشن عقلی ابد خرم اولور
گلشن خاکی اولور البت تباه / گلشن قلبیده در وا فرحتاه
بزده هر علم کیم دانسته در / اول گلستاندن ایکی اوچ دسته در
اکی اوچ گلدسته یه اولسنک زبون / بابی اول گلزارک اولمز خود منون

انچنان مفتاحها هر دم بنان — می فتد ای جان دریغا از بنان
ور دمی هم فارغ آرندت زنان — گرد چادر گردی و عشق زنان
باز استسقات چون شد موج زن — ملك شهری بایدت پر نان و زن
مار بودی اژدها گردی مگر — یك سرت بود این زمانی هفت سر
اژدهای هفت سر دوزخ بود — حرص تو دانه است و دوزخ فخ بود
دام را بدران بسوزان دانه را — باز کن درهای نو این خانه را
چون تو عاشق نیستی ای نرگدا — همچو کوهی بیخبر داری صدا
کوه را گفتار کی باشد زخود — عکس غیرست آن صدا ای معتمد
گفت تو زان سان که عکس دیگریست — جمله احوالت بجز هم عکس نیست
خشم و ذوقت هر دو عکس دیگران — شادی قواده و خشم عوان
ان عوان را آن ضعیف اخر چه کرد — که دهد او را بکینه زجر و درد
تا بکی عکس خیال لامعه — جهد کن تا گردی صاحب واقعه
تا که گفتارت ز حال تو بود — سیر تو با پر و بال تو بود
صید گیرد تیر هم با پر غیر — لاجرم بی بهره است از لحم طیر
باز صید آرد بخود از کوهسار — لاجرم شاهش خوراند کبك و سار
منطقی کز وحی نبود از هواست — همچو خاکی در هوا و در هباست
گر نماید خواجه را این دم غلط — ز اول والنجم برخوان چند خط
تا که ما ینطق محمد عن هوی — ان هو الا بوحی احتوی
احمدا چون نیستت از وحی یاس — جسمیانرا ده تحری و قیاس
کز ضرورت هست مرداری حلال — که تحری نیست در کعبهٔ وصال
بی تحری و اجتهادات هدی — هر که بدعت پیشه گیرد از هوی
همچو عادش بر برد بادش کشد — نی سلیمانست تا تختش کشد
عاد را بادست حمالی خذول — همچو بره در کف مرد اکول
همچو فرزندش نهاده بر کنار — می برد تا بکشدش قصاب وار
عادیانرا باد ز استکبار بود — یار خود پنداشتند اغیار بود
چون بگردانید ناگه پوستین — خردشان بشکست آن بئس القرین
باد را بشکن که بس فتنه است باد — پیش از آن کت بشکند او همچو عاد
هود دادی پند کای پر کبر خیل — بر کند از دستتان این باد ذیل
لشکر حقست باد و از نفاق — چند روزی با شما کرد اعتناق
او بسر با خالق خود راستست — چون اجل آید بر آرد باد دست

نان ایله بر دمده اول مفتاحلر — حیف کیم ای جان بنانکدن دوشر
بر نفس اولسه فراغ میل نان — بی قرار ایلرسنی میل زنان
سنده بحر شهوت اولسه موج زن — ساکه مطلب مملکت پر نان و زن
مار ایدك پس اژدها اولدك مگر — سنده بر باش ایدی شیمدی هفت سر
اژدهای هفت سر دوزخ اولور — که حرصك دانه دوزخ فخ اولور
دامی چاك ایت ایله سوزان دانه یی — قیل کشاده باب نو بو خانه یی
چونکه سن عاشق دکلسن ای گدا — بی خبر در کوه وش سنده صدا
کوهه گندندن صدا ممکن دکل — اول صدا در عکس غیر ای ساده دل
قولك اول یوزدنکه عکس غیردر — جمله حالك عکس ایله هم سیردر
سنده عکس غیر خشم و ذوق جان — شادی قواده و خشم عوان
اول عوانه نیلمشدر اول ضعیف — کین ایله ایلر اکا زجر عنیف
تا بکی عکس خیال لامعه — جهد قیل سنده اوله بو واقعه
تا که قالك کندی حالکدن اوله — سیر سنده پر و بالکدن اوله
آلت اولدی صیده تیره پر غیر — پس دکلدر بهره دار لحم طیر
باز اولدی صید گیر کوهسار — طعمه سن شاه ایلر انك کبك و سار
وحی ایله اولمزسه نطق اولدی هوا — خاك بکزر کیم اوله وقف هبا
دلنشین اولمزسه بو نظم مقال — ایله والنجم اوقوندن کشف حال
اولمدی نطق محمدده هوا — اولدی حقدن وحی حکمت احتوا
احمدا وحی اولدی چون سنده اساس — اهل جسمکدر تحری و قیاس
کیم ضرورتده اولور میتی حلال — بی تحری کعبهٔ وصلتده حال
بی تحری هدی بی اجتهاد — کیم هوادن ایلیه بدعت مراد
عادوش باد ایلر انی بر هوا — چون سلیمان اول دکل تخته روا
دست خذلانده اولور عاده حمول — بره وش زیب کف مرد اکول
انی فرزندی کبی ایلر کنار — قصدی اتا ذبحه بر قصاب وار
قوم عاده باد نخوتکار ایدی — یار در ظن ایتدیلر اغیار ایدی
چونکه ناگاه ایتدی قلب پوستین — انلری خرد ایتدی اول بئس القرین
بادی کسر ایت فتنه در زیرا که باد — اول سنی کسر ایتمدن چون قوم عاد
هود ایدردی پند کیم ای کافران — دشمکزدن باد اولور دامنکشان
جند حقدر باد بر وجه نفاق — چند روز ایلرسز کله اتفاق
هم اول خلاقنك فرمانبری — باد ایدر گلسه اجل دستن جری

باد را اندر دهن بين رهگذر   هر نفس آيان روان با كرّ و فر
حلق و دندانها ازو ايمن بود   حق چو فرمايد بدندان در فتد
كوه گردد ذرهٔ باد و ثقيل   درد دندان داردش زار و عليل
اين همان بادست كايمن ميگذشت   بود جان كشت و گشت او مرگ كشت
دست انكت كه بگردد دست بوس   وقت خشمان دست ميگردد دبوس
يارب و يارب برآرد او ز جان   كه برين باد را اى مستعان
اى دهان غافل بدى زين باد رو   از بن دندان در استغفار شو
چشم سختش اشكها باران كند   منكر از درد الله خوان كند
چون دم يزدان نپذرفتى ز مرد   وحى حق را هين پذيرا شو ز درد
باد گويد پيكم از شاه بشر   كه خبر خير آورم كه شور و شر
زانكه مأمورم امير خود نيم   من چو تو غافل ز شاه خود كيم
گر سليمان وار بودى حال تو   چون سليمان گشتمى حمال تو
عاريه استم گشتمى ملك كفت   كردمى بر راز خود من واقفت
ليك چون تو ياغيى من مستعار   مى كنم خدمت ترا روزى سه چار
پس چو عادت سرنگونيها دهم   ز اسپه تو ياغيانه بر جهم
تا بغيب ايمان تو محكم شود   ان زمان كايمانت مايهٔ غم شود
آن زمان خود جملگان مؤمن شوند   آن زمان خود سركشان بر سر دوند
آن زمان زارى كنند و افتقار   همچو دزد و راهزن در زير دار
ليك اگر در غيب گردى مستوى   مالك دارين و شحنهٔ خود تويى
شحنگى و پادشاهى مقيم   نى دو روزه مستعارست و سقيم
رستى از بيكار و كار خود كنى   هم تو شاه و هم تو طبل خود زنى
چون گلو تنگ آورد بر ما جهان   خاك خوردى كاشكى حلق و دهان
اين دهان خود خاك خوارى امده است   ليك خاكى را كه رنگين شده است
اين كباب و اين شراب و اين شكر   خاك رنگينست و نقشين اى پسر
چونكه خوردى و شد آنها لحم و پوست   رنگ لحمش داد و اين هم خاك كوست
هم ز خاكى بخيه بر گل ميزند   جمله را هم باز خاكى ميكند
هندو قپچاق و رومى و حبش   جمله يكرنگند اندر گور خوش
تا بدانى كان همه رنگ و نگار   جمله روپوشست و مكر و مستعار
رنگ باقى صبغة الله است و بس   غيران بربسته دان همچون جرس
رنگ صدق و رنگ تقوى و يقين   تا ابد باقى بود بر عابدين

رهگذار باد در گور جمله فم   هر نفس اهلى روان در دمبدم
اولدى دندان وگلواندن امين   حق چون امر ايلر دوشر دندانه كين
ذره سى بادك اولور كوه ثقيل   درد دنداندن اولور زار و عليل
بوينه اول باد در اولدى اين   روح كشت ايكن اولور مرگ مهين
دستبوسك ايلين اللر همان   وقت خشم اولورسكا گرز گران
جان ايدر يارب ديو آه و فغان   كيم بو بادى سن گيدر اى مستعان
اى دهن غافل ايدك بو باددن   قيل بن دنداندن استغفار سن
چشم سختى اشكار باران ايدر   منكرينى درد الله خوان ايدر
چونكه ايتمزسن قبول پند مرد   وحى حقى قيل قبول اى اهل درد
باد دير پيكم بن اول حقدن مگر   كه پيامم خير در گاهيچه شر
چونكه مأمورم بنى صانمه امير   سن كبى بن اولمزم غفلت پذير
اولسه ماند سليمان سنده حال   بن سكا حمال اولوردم بى ملال
مستعارم ملك دست اولسم سكا   كنديمه ايتسم سنى راز آشنا
ليك چون سن ياغى و بن مستعار   ايكى اوچ كون ايلرم خدمتده كار
صكره عاد آساسنى چاك ايلرم   ياغيانه لشكرك خاك ايلرم
سنده ايمان غيبه تا محكم اوله   حسرت ايمان مدار غم اوله
اولزمان خود سربسر مؤمن اولور   سركشان اول دم اكا موقن اولور
اولزمان جمله ايدرلر آه و زار   دزد رهزن وش چو مشهود اوله دار
ليك اگر غيبه ايدرسك حسن ظن   مالك دارين و شحنه صانكه سن
شحنگى و پادشاهى بر دوام   عاريت صانمه دو روزه بى نظام
كندى كاركده اولورسك دستكار   شاه سن هم طبل زن بى قيد و بار
تنگ ايدر چونكيم گلومز بو جهان   كاشكى طپرق ييسه حلق و دهان
بو دهان اولمقده در خود خاكخوار   ليكن اول خاكى كه اولدى رنگزار
بو كباب و بو شراب و بو شكر   خاك رنگين و منقش سربسر
چونكه يرسن اولدى لحم و جلد پاك   لحم رنگن ويردى اما جمله خاك
خاكدن سر جمله هم موجود اولور   يينه جمله خاك اولوب نابود اولور
روم ايله هند و حبش قپچاق هم   جمله سى قبر ايچره يكرنك عدم
تا اوله معلوم كيم رنگ و نگار   سربسر روپوش و مكر و مستعار
رنگ باقى صبغة الله اولدى بس   غير اولدى بسته مانند جرس
رنگ صدق و رنگ تقوى و يقين   تا ابد باقى حزب عابدين

رنگ

رنک شک ورنک کفران ونفاق	تا ابد باقی بود بر جان عاق	رنک شکی ورنک کفران ونفاق	تا ابد باقی جان خیل عاق
چون سیه روئی فرعون دغا	رنک او باقی وجسم او فنا	چون سواد وجه فرعون دغا	رنکی باقی جسمی موقوف فنا
برق فر روی خوب صادقین	تن فنا شد وان بجا تا یوم دین	برق نور روی خوب صادقین	تن کیدر باقیدر اول تا یوم دین
زشت آن زشتست وخوب آن خوب بس	دایم آن ضحاک واین اندر عبس	زشت اولر زشت اولدی خوب اولور خوب بس	دائم اول خندان بو وقف عبس
خاک را رنک وفن وسنکی دهد	طفل خو یا نزابران جنکی دهد	خاک وسنکه رنک وفن پرتو زده	طفل خولراوستنه جنک ایتمده
از خمیری اشتر وشیری پزند	کودکان از حرص آن کف می کزند	طبخ اولنسه اشتر وشیر وخمیر	حرص ایله اطفال اولورلر طعمه کیر
شیر واشتر نان شود اندر دهان	در نکیرد این سخن با کودکان	پس دهنده شیر واشتر نان اولور	بو سخن اطفاله ناچسبان اولور
کودک اندر جهل وپندار وشکیست	شکر باری قوت او اندکیست	طفل اسیر ظن وشک وجهلدر	حقه شکر انلرده قوت سهلدر
طفل را استیزه وصد آفتست	شکر این که بی فن وبی قوتست	طفلک اولدی صد عناد وآفتی	شکر ایت فننده یوقدر قدرتی
وای ازین پیران طفل نا ادیب	کشته از قوت بلای هر رقیب	وای بو پیران طفل نا ادیب	اولدی قوتدن بلای هر رقیب
چون سلاح وجهل جمع آید بهم	کشت فرعون جهانسوز از ستم	چون سلاح وجهل اوله جمع واتم	اولدی فرعون جهانسوز ستم
شکر کن ای مرد درویش از قصور	که ز فرعونی رهیدی وز کفور	ایله ای درویش سن شکر قصور	اولدی فرعونی وکفران ساکه دور
شکر کن مظلومی وظالم نهٔ	ایمن از فرعونی وهر فتنهٔ	شکر کیم مظلومسن ظالم دکل	فتنهٔ فرعوندن آسوده دل
اشکم تی لاف اللهی نزد	کاتشش را نیست از هیزم مدد	ایلمز لاف الوهیت فقیر	چون حطبدن ناری اولمز شعله کیر
اشکم خالی بود زندان دیو	کش غم نان مانعست از مکر وریو	بطن خالی پیل اولور زندان دیو	کیم ایدر نان فکری منع مکر وریو
اشکم پر لوت دان بازار دیو	تاجران دیو را در وی غریو	نعمت ایله پر شکر بازار دیو	تاجران دیو ایدر انده غریو
تاجران ساحر لاشی فروش	عقلها را تیره کرده از خروش	تاجران ساحر لاشی فروش	عقلی ایلر تیرهٔ جوش وخروش
خم روان کرده ز سحری چون فرس	کرده کرباسی ز مهتاب وغلس	خمی ایلر سحر ایله اسب روان	هم ایدر مهتابی کرباس عیان
چون بریشم خاک را بر می تنند	خاک در چشم ممیز می زنند	خاکدن ابریشم آسا تار آچار	کیم ممیز چشمنه طپرق صاچار
جندلی را رنک عودی میدهند	بر کلوخی مان حسودی میدهند	جندل وسنکی ایدر همرنک عود	کوسترر بزده کلوخ اوزره حسود
پاک آن که خاک را رنکی دهد	همچو کودکمان بران جنکی دهد	اول منزه کیم ویروب بر خاکه رنک	اوستنه بزلر ایلر چون طفل جنک
دامنی پر خاک ما چون طفلکان	در نظر مان خاک همچون زر کان	دامن پر خاک بز طفلان کبی	زر کوروب اول خاکی اولدق طالبی
طفل را با بالغان نبود مجال	طفل را حق کی نشاند با رجال	طفله اولمز بالغان ایله مجال	طفلی حق ایلرمی محسوب رجال
میوه کر کهنه شود تا هست خام	پخته نبود غوره کویندش بنام	میوه کهنه اولسه ده اولدقده خام	پخته اولمز غوره اولدی آکه نام
کر شود صد ساله آن خام وترش	طفل وغوره است او بر هر تیز هش	اولسه یوز ییللق او خام وترش اکر	طفل وغوره دیر اکا اهل نظر
کرچه باشد موی وریش او سپید	هم دران طفلی خوفست وامید	کرچه اولسه موی ریش وسر سفید	انده وار طفلیت بیم وامید
که رسم یا نارسیده مانده ام	ای عجب با من کند کرم ان کرم	پخته لکمی یاکه یا خامی نصیب	یا اولورمی فیض کرمیت مصیب
باچنین ناقابلی ودوریئی	بخشد این غورهٔ مرا انکوریئی	باکه بو ناقابلیت اولدی یار	غوره می انکور ایدرمی روزکار
نیستم امیدوار از هیچ سو	وان کرم می کویدم لا تیأسوا	بنده هیچ امید یوقدر سو بسو	سویلر انجق اول کرم لا تیأسوا
دایما خاقان ما کردست طو	کوشمان را می کشد لا تقنطوا	ایلیوب سلطانمز لطف دو تو	کوشمال ایتمکده در لا تقنطوا

گرچه ما زین نا امیدی در گویم   چون صلا زد دست اندازان رویم
دست اندازیم چون اسپان سیس   در دویدن سوی مرعای انیس
کام اندازیم وانجا کام نی   جام پردازیم وانجا جام نی
زانکه انجا جمله اشیا جانیست   معنی اندر معنی اندر معنیست
هست صورت سایه معنی آفتاب   نور بی سایه بود اندر خراب
چونکه انجا خشت بر خشتی نماند   نور مه را سایهٔ زشتی نماند
خشت اگر زرین بود بر کندنیست   چون بهای خشت وحی روشنیست
کوه بهر دفع سایه مندکست   پاره گشتن بهر این نور اندکست
بر برون که چو زد نور صمد   پاره شد تا در درونش هم زند
گرسنه چون بر کفش زد قرص نان   واشکافد از هوس چشم ودهان
صد هزاران پاره گشتن ارزد این   از میان چرخ برخیز ای زمین
تاکه نور چرخ گردد سایه سوز   شب ز سایهٔ تست ای یاغئ روز
این زمین چون گاهوارهٔ طفلکان   بالغان را تنگ میدارد مکان
بهر طفلان حق زمین را مهد خواند   شیر در گهواره بر طفلان فشاند
خانه تنگ آمد ازین گهوارها   طفلکانرا زود بالغ کن شها
ای گواره خانه را ضیق مدار   تا تواند کرد بالغ انتشار

گرچه گیم بو یأسدن افتاده یز   دستگیرک لطفنه آماده یز
دست و پا آماده چون اسب نفیس   ایلمکده عزم مرعای انیس
کام انداززاو جایه کام یوق   جاممز پرانده امّا جام یوق
چونکه انده جمله شی روحانیدر   معنی اندر معنیٔ ربانیدر
اولدی صورت سایه معنی آفتاب   نور بی سایه اولور فرش خراب
چونکه انده خشت برخشت اولمدی   نور مهده سایهٔ زشت اولمدی
خشت زرین اولسه ده اولسون فدا   چون بدلدر روشنیٔ وحی اکا
اندکاک کوه دفع سایه در   نور ایچون صد پاره اولمق مایه در
ظاهر کوهه دوشوب نور صمد   خاک قیلدی باطنی اندن اشد
دوشسه کف جایعه بر قرص نان   چاک زهر حرص اولور چشم ودهان
نیچه یوز بیک پاره اولمقدر حسن   برطرف اول چرخدن ای ارض سن
تاکه نور چرخ اولسون سایه سوز   شب سنک ظلمکدر ای یاغئ روز
مهد اطفال اولدی گویا بو زمین   تنکدر جای رجال اندن همین
دیدی حق اطفال ایچون ارضه مهاد   شیر ایدر گهوارده اطفالی شاد
اولدی بو گهواره لردن خانه تنک   ایله بو اطفالی بالغ بی درنک
خانه بی ای مهد تضییق ایتمه سن   بالغانه اولسون امکان وطن

وسوسهٔ که پادشاه زاده را پیدا شد از سبب استغنایی وکشفی که از پادشاه دل اورا حاصل شده بود وقصد ناشکری وسرکشی میکرد از شاه از راه الهام وسر شاه را خبر شد دلش درد کرد روح اورا زخمی زد چنانکه صورت شاه را خبر نبود الی آخره

پادشاهدن استغنا وکشف سببیله شهزاده نک قلبنده بر وسوسه پیدا وحاصل اولمش ایدیکه شاهدن نازندگی وسرکشی ایلدی راه الهام وطریق سردن خبردار اولوب قلبنه درد وروحنه زخم اولدی شویله که صورت شاهدن خبردار واگاه اولمدیغن بیاندر

چون مسلم گشت بی بیع وشری   از درون شاه در جانش جری
قوت میخوردی ز نور جان شاه   ماه جانش همچو از خورشید ماه
راتبهٔ جانی ز شاه بی ندید   دمبدم در جان مستش میرسید
آن نه کش ترسا ومشرک میخورند   زان غذایی کش ملایک میخورند
اندرون خویش استغنا بدید   گشت طغیانی ز استغنا پدید
که نه من هم شاه وهم شهزاده ام   چون عنان خود بدین شه داده ام
چون مرا ماهی بر آمد پر لمع   من چرا باشم غباری را تبع
آب در جوی منست ووقت ناز   ناز غیر از چه کشم من بی نیاز

چون مسلم اولدی بی بیع وشرا   شاهدن جاننده فیض بی مرا
اکه قوت اولمشدی نور جان شاه   ماه جانی مهردن مانند ماه
فیض روحانیٔ شاه بی ندید   دمبدم جاننده افزون ومزید
صانمه اول ترسا ومشرک طعمه سی   اول غذادن کیم ملائک طعمه سی
گوردی استغنای قلبی ناگهان   اولدی استغناده طغیانی عیان
کیم دیدی بن شاه وهم شهزاده یم   پس نیچون بو شاهه گردن داده یم
چونکه بنده ایتدی بر ماه التماع   بن نیچون ایتمک غباره اتباع
آب جویم ایچره چکدی وقت ناز   ناز غیری پس نه چکسون بی نیاز

سر چرا بندم چو درد سر نماند — وقت روی زرد و چشم تر نماند
چون شکرلب گشته ام عارض قمر — باز باید کرد دکانی دگر
زین میی چون نفس زاییدن گرفت — صد هزاران ژاژ خاییدن گرفت
صد بیابان زان سوی حرص و حسد — تا بدانجا چشم بد هم میرسد
بحر شه که مرجع هر آب اوست — چون نداند آنچه اندر سیل و جوست
شاه را دل درد کرد از فکر او — ناسپاسیٔ عطای بکر او
گفت آخر ای خس واهی ادب — این سزای داد من بود ای عجب
من چه کردم با تو زین گنج نفیس — تو چه کردی با من از خوی خسیس
من ترا ماهی نهادم در کنار — کش غروبی نیست تا روز شمار
در جزای آن عطای نور پاک — تو زدی در دیدهٔ من خار و خاک
من ترا بر چرخ گشته نردبان — تو شده در حرب من تیر و کمان
درد غیرت آمد اندر شه پدید — عکس درد شاه اندر وی رسید
مرغ دولت در عتابش می طپید — پردهٔ آن گوشه گشته بر درید
چون درون خود بدید آن خوش پسر — از سیه کاریٔ خود گرد و اثر
آن وظیفهٔ لطف و نعمت کم شده — خانهٔ شادیٔ او پر غم شده
با خود آمد او ز مستیٔ عقار — زان گنه گشته سرش خانهٔ خمار
خورده گندم حله زو بیرون شده — خلد بروی بادیه و هامون شده
دید کان شربت ورا بیمار کرد — زهر آن ما و منیها کار کرد
جان چون طاوس در گلزار ناز — همچو جغدی شد بویرانهٔ مجاز
همچو آدم دور ماند او از بهشت — در زمین میراند گاوی بهر کشت
اشک میراند او که ای هندوی زاو — شیر را کردی اسیر دم گاو
کردی ای نفس بد بارد نفس — بی حفاظی با شه فریادرس
دام بگزیدی ز حرص از گندمی — بر تو شد هر گندم او کژدمی
در سرت آمد هوای ما و من — قید بین بر پای خود پنجاه من
نوحه میکرد این نمط بر جان خویش — که چرا گشتم ضد سلطان خویش
آمد او با خویش و استغفار کرد — با انابت چیز دیگر یار کرد
درد کان از وحشت ایمان بود — رحم کن کان درد بی درمان بود
مر بشر را خود مباجامهٔ درست — چون رهید از صبر در حین صدر جست
مر بشر را پنجه و ناخن مباد — که نه دین اندیشد آنکه نی سداد
آدمی اندر بلا کشته بهست — نفس کافر نعمتست و گمرهست

کتدی درد سر نچوندر بند سر — کتدی وقت روی زرد و چشم تر
چون شکرلب اولمشم عارض قمر — پس کرکدر فتح دکان دکر
نفسی بنلکدن توالد ایلدی — ژاژ خاییده تفرد ایلدی
جانب حرص و حسددن یوز قضا — چشم بد ایلر اصابت بی رضا
مرجع هر آب اولورکن بحر شاه — نیچه یوقدر سیل وجودن انتباه
شاه فکرتدن کلوب تغییر دل — نعمته کفرانی ایتدی منفعل
دیدی ای راه خس واهی ادب — بومی احسانم مکافاتی عجب
بن سکا بذل ایلدم گنج نفیس — سن بکا عرض ایلدک خوی خسیس
بن سکا بر ماهی ایتدم درکنار — یوق غروبی هیچ تا روز شمار
اول عطای نور پاک اچون جزا — چشممه خار و خسی کوردک سزا
بن سکا چرخ اوزره ویردم نردبان — سن اولورسن حربمه تیر و کمان
درد غیرت اولدی شهده کارکر — عکس درد شاه اکا ایتدی اثر
مرغ دولت پر عتاب اضطراب — ایتدی سرندن اکنک هتک حجاب
کندی قلبنده چو کوردی اول پسر — کیم سیه کار اولدیغی ایتدی اثر
اول معین لطف و نعمت اولدی کم — خانهٔ شادیسی اولدی دارغم
کندنه کلدی او مست دلفکار — اول کنهدن سرکران ایتدی خمار
اکل گندم قیلدی عاری حله دن — جای خلد ایکن زمین اولدی وطن
کوردی اول شربت اکا ویردی کسل — ایلدی زهر انانیت عمل
گلستان اچره ایکن طاوس جان — بوم وش ویرانه یی ایتدی مکان
آدم آسا اولدی مهجور بهشت — ارضده گاو ایله ایتدی قصد کشت
اشک ریزان دیردی ای هندوی زاو — ایلدک شیری اسیر دم گاو
ایلدک ای نفس سرد بد نفس — سوء تکدیر شه فریادرس
حرصدن دام اولدی اول گندم سکا — ایلدی هر گندمی کژدم سکا
باشکه بنلک هواسی دوشدی وای — اللی بطمن قیدی کور معقود پای
نوحه ایتدی جانی بو عنوان ایله — کیم نیچون ضد اولدم اول سلطان ایله
کندیه کلدی اول استغفار ایله — یار اولوب قلبی انابت کار ایله
درد کیم اول وحشت ایمان اولور — رحم قیل اول درد بی درمان اولور
اولمسون نوع بشر جامه درست — صدری استرکتسه اندن صبر سست
پنجه و ناخن بشردن اوله دور — کیم نه فکر دین ایدر اول نه شعور
آدمی خوشدر بلاده دمبدم — نفس گمراه اولدی کفران نعم

خطاب حق تعالی بعزرائیل علیه السلام که ترا برکه رحم بیشتر آمد ازین خلایق که جانشان را قبض کردی وجواب دادن عزرائیل مرحضرت را

حق بعزرائیل میگفت ای نقیب — برکه رحم آمد ترا از هرکئیب
گفت برجمله دلم سوزد بدرد — لیک ترسم امر را اهمال کرد
تا بگویم کاشکی یزدان مرا — در عوض قربان کند بهر فتی
گفت برکه بیشتر رحم آمدت — از که دل پرسوز و بریان ترشدت
گفت روزی کشتئ بر موج تیز — من شکستم زامر تا شد ریز ریز
پس بگفتی قبض کن جان همه — جز زنی و طفلکی اندر رمه
هر دو بر یک تختهٔ درماندند — تخته را آن موجها میراندند
باز گفتی جان مادر قبض کن — طفل را بگذار تنها زامر کن
چون ز مادر بگسلیدم طفل را — خود تو میدانی چه تلخ آمد مرا
پس بدیدم دود ماتمهای زفت — تلخئ آن طفل از فکرم نرفت
گفت حق آن طفل را از فضل خویش — موج را گفتم فکن در بیشه ایش
بیشهٔ پر سوسن و ریحان و گل — پر درخت میوه دار خوش اکل
چشمه‌های آب شیرین زلال — پروریدم طفل را با صد دلال
صد هزاران مرغ مطرب خوش صدا — اندران روضه فکنده صد نوا
بسترش کردم ز برگ نسترن — کردم او را ایمن از صدمهٔ فتن
گفته من خورشید را کو را مگز — باد را گفته برو آهسته وز
ابر را گفته برو باران مریز — برق را گفته برو مگرای تیز
زین چمن ای دی مبر آن اعتدال — پنجه ای بهمن برین روضه ممال

کرامات شیخ شیبان راعی قدس الله روحه العزیز

همچو آن شیبان که از گرگ عنید — وقت جمعه بر رعا خط می‌کشید
تا برون ناید ازان خط گوسفند — نی درآید گرگ و دزد با گزند
بر مثال دائرهٔ تعویذ هود — کاندران صرصر امان آل بود
هشت روزی اندرین خط تن زنید — وز برون مثله تماشا می‌کنید
بر هوا بردی فکندی بر حجر — تا دریدی لحم و عظم از همدگر
یک گره را بر هوا بر هم زدی — تا چو خشخاش استخوان ریزان شدی
آن سیاست را که لرزید آسمان — مثنوی اندر نگنجد شرح آن

حق تعالی جناب اقدسندن عزرائیل علیه السلامه خطاب عزت اولوب قبض روح ایتدیگک خلایقدن کیمه زیاده رحم ایتدک دیو بیورلدقده عزرائیلک جناب حضرته جوابی بیاننده در

حق تعالی دیدی عزرائیله سن — کیملره رحم ایلدک مخلوقدن
دیدی وار در جمله اوزره رحم دل — لیک ایدر امره توقف منفعل
تا کاور قلبه بولیدی اول غنی — ایلسه بوندن عوض قربان بنی
دیدی کیمدر کیم اولوب رحمک فزون — کیمدن اولدی درد دل سوز درون
دیدی برکشتیی برکون زور موج — چاک ایدوب غرق اولدی خلقی فوج فوج
پس بیوردک جمله سندن قبض جان — قالدی بر طفلیله بر عورت همان
ایکیسی بر تخته اوزره قالدیلر — تخته موج بحره اولدی همسفر
امرک اولدی قبض روح مادری — قالدی تنها انده طفل کمتری
مادرندن طفلی چون ایتدم جدا — سن بیلورسن کیم نه درد اولدی بکا
ایلدی ماتم درونم منفعل — گیتمدی بندن او طفله سوز دل
دیدی حق اول طفله فضلمدن همان — موجه امر ایتدم اوله بیشه مکان
بیشه کیم پر سوسن و ریحان و گل — میوه دار اشجار ایله دلکش اکل
چشمه‌لر شیرین زلال تا بدن — نعمتمله بسلدم اول طفلی بن
صد هزاران مرغ مطرب خوش صدا — ایتدی اول روضه ایچره صد نوا
فرش ایتدم انده برگ نسترن — ایلدم محفوظ انواع فتن
شمسه امر ایتدم اکا دیرمه گذر — باده امرم بو که نرم ایله گذر
ابره امرم اولمه باران ریز اکا — برقه تیز اولمه دیدم اندن یکا
بو چمندن اعتدالی کسمه سن — ای شتا و باغه اولمه پنجه زن

کرامت شیخ شیبان راعی قدس سره العزیز

گر گدن شیبان راعی چکدی خط — وقت جمعه دور اغنامه فقط
کیم او خطدن چیقمزایدی گوسفند — دزد و گرگ ایتمزایدی قصد گزند
دائره ایلردی تعویذ ایله هود — امتن حفظ ایتدی صرصردن ودود
خطک ایچنده سکز گون اول گروه — طشره دن ایتدی تماشای شکوه
بر هوا سنکه چالوب اهلاک ایدر — لحم و عظمی بربرندن چاک ایدر
بر گروه اولدی هواده زخم کش — استخوان ریزان ایدی خشخاش وش
اول سیاستدن که لرزان آسمان — مثنوی یه صیغمز اول شرح و بیان

کر بطبع این میکنی ای باد سرد   کرد خط و دائرهٔ آن هود کرد
ای طبیعی فوق طبع این ملک بین   یا بیا و محو کن از مصحف این
مقریا نزا منع کن پندی بنه   یا معلم را بمال و سهم ده
عاجز و خیره کین عجز از کجاست   عجز تو تابی ازان روز جزاست
عجزها داری تو در پیش ای لجوج   وقت شد پنهانیا زانک خروج
خرم آن کین عجز و حیرت قوت اوست   در دو عالم خفته اندر ظل دوست
هم در اول هم در آخر عجز دید   مرده شد دین عجایز را گزید
چون زلیخا یوسفش بروی بتافت   از عجوزی در جوانی راه یافت
زندگی در مردن و در محنت است   آب حیوان در درون ظلمت است

رجوع کردن بقصهٔ پروردن حق تعالی نمرود را بی واسطهٔ مادر و دایه در طفلی

حاصل ان روضه چو باغ عارفان   از سموم و صرصر آمد در امان
یک پلنکی طفلکی نوزاده بود   گفتم او را شیر ده طاعت نمود
پس بدادش شیر و خدمتهاش کرد   تا که بالغ گشت و زفت و شیر مرد
چون فطامش شد بگفتم با پری   تا در آموزید نطق و داوری
پرورش دادم مر او را زان چمن   که بگفت اندر نگنجد فن من
داده من ایوب را مهر پدر   بهر مهمانی کرمان بی ضرر
داده کرمانرا برو مهر ولد   بر پدر من اینت قدرت اینت ید
مادرانرا داب من آموختم   چون بود لطفی که من افروختم
صد عنایت کردم و صد رابطه   تا ببیند لطف من بی واسطه
تا نباشد از سبب در کش مکش   تا بود هر استعانت از منش
ورنه خود تا هیچ عذری نبودش   شکوتی نبود ز هر یار بدش
این حضانه دید با صد رابطه   که بپروردم ورا بی واسطه
شکر او آن بود ای بندهٔ جلیل   که شد او نمرود و سوزندهٔ خلیل
همچنان کین شاهزاده شکر شاه   کرد استکبار و استکثار جاه
که چرا من تابع غیری شوم   چونکه صاحب ملک و اقبال نوم
لطفهای شه که ذکر آن گذشت   از تجبر بر دلش پوشیده گشت
همچنان نمرود آن الطاف را   زیر پا بنهاد از جهل و عما
این زمان کافر شد و ره میزند   کبر و دعوی خدایی می کند

طبع ایله ایلر ایسک ای بادا کر   ایتدی هود اول دور خطی کار کر
ای طبیعی فرق طبع ایت ملکدن   یا انی مصحفدن ایله محو سن
مقریانی منع ایچون قیل عرض پند   مال و سهم ایله معلم اوله بند
عجز قندن دیو عجزک مستمر   عجزک اول روز جزادن شمه در
پیشکهده عجزک افزون ای لجوج   وقتی وار پنهانیان ایتسون خروج
خرم اولکیم عجز و حیرت قوت اکا   ایکی عالمده کیدر حقدن یکا
اول و آخر کوروب عجزن تمام   ایلدی دین عجایزده قیام
چونکه یوسفدن زلیخا بولدی تاب   پیره زن ایکن اکا کلدی شباب
زنده لک اولمکده در محنتده در   آب حیوان وادیٔ ظلمتده در

حق سبحانه و تعالی فضل و قدرتیله نمرودی طفل ایکن مادر و دایه سز پرورده ایتدیکی قصه یه رجوعدر

حاصلی اول روضهٔ خلد برین   صرصر و آفاتدن اولدی امین
بر پلنک انده طوغورمش ایدی تا   شیر داده اولدی امرمله اکا
سود ویروب خدمتده ایلردی قیام   شیر مرد اولدی اولوب بالغ تمام
ایلدم بعد الفطام امر پری   ایتدیلر تعلیم نطق و داوری
اول چمنده پرورش ویردم اکا   حکمتم تقریر ایله اولمز ادا
بن ویروب ایوب ایچون مهر پدر   اکه مهمان اولدی کرمان بی ضرر
هم ویروب کرمانه ده مهر ولد   والد ایچون اشته قدرت اشته ید
امهاته شفقت الهام ایلدم   لطف اودرکیم بن انی تام ایلدم
یوز عنایت ایلدم یوز رابطه   تا کوره لطفم بنم بی واسطه
تا سبب بدن اولمیه آلوده شان   تا اوله هر عون اکا بندن نشان
قالمیوب هیچ انده بر عذر و نیاز   یاریدن اولمیه تا شکوه ساز
بو حضانتده کوروب یوز رابطه   بسلدم کوردی انی بی واسطه
شکری اول اولدیکه ای عبد جلیل   اولدی نمرود ایلدی قصد خلیل
شویله کیم شهزاده ایتدی قصد شاه   قیلدی استکبار و استکثار جاه
کیم نیچون بن تابع غیر اولمشم   چونکه اولدم صاحب ملک و حشم
شاهک الطافی که اولمشدر بیان   اولدی قلبندن تجبرله نهان
شویله کیم نمرود او الطافی مدام   زیر پای ایتمشدی جهلندن تمام
شمدی کفران ایله کرمیت ایدر   کبر و دعوای الوهیت ایدر

رفته سوی آسمان با جلال / با سه کرکس تا کند با من قتال
صد هزاران طفل بی تلویم را / کشته تا یابد وی ابراهیم را
که منجم کفت کاندر حکم سال / زاد خواهد دشمنی بهر قتال
هین بکن در دفع آن خصم احتیاط / هر که می زایید می کشت از خباط
کوری او رست طفل وحی کش / ماند خونهای دیکر در کردنش
از پدر یا پیدان ملک ای عجب / یا غرورش داد ظلمات نسب
دیکرا نزا کرام وا شد حجیب / او زما یابید کوهرها بجیب
کرک درنده ست نفس بد یقین / چه بهانه می نهی بر هر قرین
در ضلالت هست صد کل را کله / نفس زشت کفرناک پرسفه
زین سبب میکویم ای بندهٔ فقیر / سلسله از کردن سک بر مکیر
کر معلم کشت این سک هم سکست / باش ذات نفسه کو بد رکست
فرض می آری بجا کر طائفی / بر سهیلی چون ادیم طایفی
تا سهیلت وا خرد از شر پوست / تا شوی چون موزهٔ همپای دوست
جمله قرآن شرح خبث نفسهاست / بنکر اندر مصحف آن چشمت کجاست
ذکر نفس عادیان کالت بیافت / در قتال انبیا موی شکافت
قرن قرن از نفس شوم بی ادب / ناکهان اندر جهان میزد لهب

رجوع کردن بدان قصه که شاه زاده بدان طغیان زخم خورد از خاطر شاه پیش از استکمال فضائل دیکر از دنیا برفت

قصه کوته کن که رشک آن غیور / برد او را بعد سالی سوی کور
شاه چون از محو شد سوی وجود / چشم مریخیش آن خون کرده بود
چون بترکش بنکریدان بی نظیر / دید کم از ترکش یک چوبه تیر
کفت کو آن تیر و از حق باز جست / کفت اندر حلق او کز تیر تست
عفو کردان شاه دریا دل ولی / آمده بد تیر او بر مقتلی
کشته شد در نوحهٔ او می کریست / اوست جمله هم کشنده هم ولیست
ور نباشد هر دو او پس کل نیست / هم کشندهٔ خلق و هم ماتم کی نیست
شکر میکرد آن شهید زرد خد / کان بزد بر جسم و بر معنی نزد
جسم ظاهر عاقبت خود رفتنیست / تا ابد معنی بخواهد شاد زیست
ان عتاب ار رفت هم بر پوست رفت / دوست بی آزار سوی دوست رفت

ایتدی اوج کرکس ایله قصد سما / تا قتال ایده بنمله اول کدا
نیچه بیک اطفالی ایتدی اول تباه / تا بوله انلردن ابراهیمه راه
کیم منجم دیمشیدی حکم سال / ساکه بر دشمن طوغوب ایلر قتال
ایله دفعنده او خصمک احتیاط / ایتدی هر مولودی قتلنده خباط
رغمنه اول طفل اولوب شوکت نمون / قالدی بوینده انک پس بونجه خون
ملکی بابادنمی بولدی اول عجب / تا اکا ویردی غرور اول بد نسب
کراب وامی ایسه اغیاره حجاب / بولدی اول بزدن کهرلر بحساب
نفس بد درنده کرک اولدی یقین / هر قرینه ایتمه بهتان مبین
یوز کله اولدی ضلالتده کله / نفس زشت کفرناک پرسفه
اول سببدن سویلرم تانیس ایله / آلمه کل بک کردنندن سلسله
کر معلم اولسه ده سک سکدر اول / نفسی تذلیل ایله کیم بدرکدر اول
فرضدر تطهیر جسم خائفی / وار سهیله چون ادیم طائفی
تا سهیل ایده سنی پاکیزه پوست / اوله سن موزه کبی همپای دوست
جمله قرآن شرح خبث نفس ایدر / قنده چشمک مصحفه ایله نظر
ذکر نفس قوم عاده وصف حال / اولدی حرب انبیا ایله قتال
ایلدی شومی نفس بی ادب / بونجه قرنی عالم ایچره پرلهب

قصهٔ سابقه رجوع در که شاهزاده اول طغیان سببیله خاطر شاهدن زخم خورده اولوب فضائل اخری استکمالندن مقدم دنیادن رحلت ایلدی

قصه یی قصر ایتکه رأی نفس کور / ایتدی بر ییلده انی ایصال کور
محودن شاه اولدی چونکیم خودنمون / چشم مریخیدن اولدی پس او خون
ترکشینه ایلدکده اول نظر / کوردی بر تیر انده ناقصدر مکر
ایتدی تیرن سرباطندن سؤال / دیدی اول حلق ایچره در تیره مجال
قیلدی عفو اول شاه دریادل ولی / مقتل اولمش ایدی تیرک مدخلی
کشته اولدی نوحه و کریان هم اول / هم ممیت و هم ولی ارحم اول
جمله یه قادر اودر مولای خلق / هم اماته هم ایدر احیای خلق
ایلدی شکر اول شهید صاف دل / کیم بو جسمه زخمی معنایه دکل
جسم ظاهر عاقبت کتسه کرک / زنده در معنی ابد بی ریب و شک
صورت ظاهرده جار اول عتاب / دوست بی آزار یاره ایتدی شتاب

گرچه او فتراک شاهنشه گرفت آخر از عین الکمال او ره گرفت
وان سوم کاهلترین هرسه بود صورت ومعنی بکلی او ربود
دختر وملک وخلافت سربسر جمله انرا شد عجب‌تر این خبر

وصیت کردن آن شخص که بعد از وفات من او برد مال مرا از سه فرزند من که کاهلترست

آن یکی شخصی بوقت مرگ خویش گفته بود اندر وصیت پیش پیش
سه پسر بودش چو سه سرو روان وقف ایشان کرده او جان روان
گفت هرچه در کفم کاله وزر است او برد زین سه که او کاهلتر است
گفت با قاضی وپس اندرز کرد بعد از آن جام شراب مرگ خورد
گفت فرزندان بقاضی ای کریم نگذریم از حکم او ما سه یتیم
سمع وطاعه میکنیم او راست دست هرچه او فرمود بر ما نافذ است
ما چو اسمعیل ز ابراهیم خود سر نه پیچیم ار چه قربان میکند
گفت قاضی هر یکی با عاقلیش تا بگوید قصهٔ از کاهلیش
تا ببینم کاهلی هر یکی تا بدانم حال هر یک بی شکی
عارفان از دو جهان کاهلترند زانکه بی شد یار خرمن می برند
کاهلی را کرده اند ایشان سند کار ایشان را چو یزدان میکند
کار یزدان را نمی بینند عوام می نیاسایند از کد صبح وشام
هین ز حد کاهلی گویید باز تا بدانم حد آن از کشف راز
بی گمان که هر زبان پردهٔ دلست چون بجنبد پرده سرها واصلست
پردهٔ کوچک چو یک شرحهٔ کباب می بپوشد صورت صد آفتاب
گر بیان نطق کاذب نیز هست لیک بوی از صدق وکذبش مخبرست
آن نسیمی کو بیاید از چمن هست پیدا از سموم گولخن
بوی صدق وبوی کذب گول گیر هست پیدا در نفس چون مشک وسیر
گر ندانی یار را از ده دله از مشام فاسد خود کن گله
بانگ حیزان وشجاعان دلیر هست پیدا چون فن روباه وشیر
یا زبان همچون سر دیگست راست چون بجنبد تو بدانی چه اباست
از بخار آن بداند تیز هش دیگ شیرینی ز سکباج ترش
دست بر دیگ نوی چون زد فتی وقت بخریدن بدید اشکسته را
گفت دانم مرد را در حین ز پوز ور نگوید دانمش اندر سه روز

گرچه اولدی زیور فتراک شاه ایلدی عین الکمال اخر تباه
اول اوچنجی کاهل ایدی جمله دن صورت ومعنایه اولدی دستزن
دختر وملک وخلافت سربسر هپ انک اولدی عجبدر بو خبر

اول شخصک وصیتی بیانندهدر که وفاتندنصکره مال موروثنی اوچ اوغلندن زیاده کاهل اولان اوغلنه ویره لر

وار ایدی برکمسه کیم وقت وفات ایتدی تأکید وصیت بی ثبات
وار ایدی اوچ اوغلی چون سرو روان ایتمشیدی انلره وقف روان
دیدی دستمده نه ایسه سیم وزر اوچ پسردن کاهل آسون سربسر
ایتدی قاضی یه وصیتده خروش ایلدی صکره شراب موتی نوش
دیدیلر قاضی یه پس اول اوچ پسر اوچ یتیمز تابع حکم پدر
ایلرز بالسمع والطاعه عمل برلره نافذدر امری نی کسل
همچو اسمعیل ابراهیمدن ایتسه قربان ایلرز بذل بدن
دیدی قاضی هربرے عاقل صفت سویلسون کاهللکندن منقبت
هر برینک تا گورم کاهللکن شبهه سز عارفلکن جاهللکن
عارفاندر کاهل هر دو جهان بی نفس انلر اولور خرمن کشان
ایلمش کاهللکی انلر سند انلرک چون کارن ایلر اول صمد
چونکه گورمز فعل یزدانی عوام پس چکر انلر مشقت صبح وشام
امدی سویلک کاهلیتدن بکا عقلکزدن حد اوله تا روشنا
پردهٔ قلب اولدی شک هر زبان پرده یی تحریک ایدر سر عیان
پردهٔ کوچک که برقطعه کباب اولدے سر صورت صد آفتاب
نطق کاذبده اگرچه وار بیان صدق وکذبن بوے ایدر لیکن عیان
بر نسیم اولسه چمندن جلوه گر گلخنک ایلر سمومندن خبر
بوی صدق وبوی کذب ناپذیر بیل نفسدن بللیدر چون مشک وسیر
بیلمز ایسک یاری گر اغیاردن قیل مشام فاسدکدن شکوه سن
نعره وآواز شجعان وجبان شیر ایله روباه وش اولدی عیان
اولدی یا چو ملک قپاغی بو زبان آچسک ایلر هرنه آش ایسه بیان
گیم بخارندن بیلور هر تیزکام ترشدر یا تلخ وشیرین اول طعام
دیک نو الدقده اولسک دستزن انده ظاهر در شکستی ضربدن
دیدے مردی اکلارم سوزدن اول آن بی سخن اوچ گونده معلوم همان

وان دکر کفت ار بکوید دانمش
ور نکوید در سخن پیچانمش

کفت اکر این مکر بشنیده بود
لب ببندد در خموشی در رود

دیدی پیر بلليدر سویلرسه کر
سویلرسه ایلرم کوینده تر

دید بومکری اول ایتمش ایسه کوش
بسته لب دائم اولور ایسه خموش

تمثیل

آنچنانکه کفت مادر بچه را
کرخیالی آیدت در شب ترا

یا بکورستان وجای سهمکین
تو خیال زشت بینی در کمین

دل قوی دار و بکن حمله برو
او بکرداند ز تو در حال رو

زانکه بی ترسی بسوایش هر که رفت
ان خیال دیووش بکریخت تفت

کفت کودک ان خیال دیووش
کر بدو این کفته باشد مادرش

حمله آرم افتد اندر کردنم
زامر مادر پس من انکه چون کنم

تو همی آموزیم که چست ایست
ان خیال زشت راهم مادریست

دیو و مردم را ملقن ان یکیست
غالب ازوی کردد ار خصم اندکیست

تا کدامین سوی باشد آن یواش
الله الله رو تو هم زان سوی باش

کفت اکر از مکر ناید در کلام
حیله را دانسته باشد آن همام

سر او را چون شناسی راست کو
کفت من خامش نشینم پیش او

صبر را سلم کنم سوی درج
تا برآیم بر سر بام فرج

ور بجوشد در حضورش از دلم
منطقی بیرون ازین شادی وغم

من بدانم کو فرستاد آن بمن
از ضمیر چون سهیل اندر یمن

در دل من ان سخن زان میمنه است
زانکه از دل جانب دل روزنه است

تمثیل

شویله کیم مادر دیدی اوغلینه کر
برخیال اولسه شب ایچره جلوه کر

یا مقابر یا محل خوف ده
پیکرا سود اولورسه سرزده

طوت قوی قلبک اکا اول حمله کار
دوندررسندن یوزن ایلر فرار

اولکه بی خوف اکه وارسه پرستیز
اول خیال دیووش ایلر کریز

دیدی فرزند اکه ده بو سوزلری
سویلدی ایسه بورسمه مادری

حمله ایتدکده طوترسه کردنم
مادری امریله پس بن نیلیم

سن بکا تعلیم ایدرسن بونلری
اینک انکده وار در البته مادری

دیو و انسانه ملقن برخدا
خصم اقل ایسه اودر غالب نما

قنغی جانبده اولورسه فیض حق
سنده اول جانبده اول بودر احق

دیدی کر مکر ایله ایتمزسه کلام
حیله یی بیلمش ایسه پس اول همام

سن نیجه سرن بیلورسن سویله پس
دیدی خاموش ایلرم حبس نفس

صبر مرقات ایلرم بن بی حرج
تا اولنجه واصل بام فرج

محضرنده جوش ایدرسه قلبدن
بوغم و شادیدن افزون بر سخن

کوندرن کیم بیلدم آنی باکه بن
بر کوکلدن کیم سهیل وش در یمن

قلبم ایچره اول سخندر میمنه
قلبدن چون قلبه وار در روزنه

بعض اهل تدقیق قولی اوزره بو پنج بیت آتی دخی مولانانک اولوب تمامی حکایت شهزادکانی بیان ایچون سلطان ولد حضرتلرینک مثنویاتنده واقع سؤال وجواب سیاقنده منساق اولمغله ختام کتابه ثبت اولنمیوب کتابت ایدنلر دخی مثنویات ولدیه خلالنه مزج ایله تسطیر ایلمش اولدقلرینه بناء اولدخی ذیل کتابده تحریر اولنوب ترجمه اولنمشدر که ابیات خمسهٔ مذکوره بودر

هست باقی شرح این لیکن درون
بسته شد دیکر نمی آید برون

قصهٔ شهزادکان نامد بسر
ماند ناکفته در سیوم پسر

همچو اشتر ناطقه اینجا بخفت
می نکویم من دهان بستم زکفت

باقیٔ این کفته آید بی زبان
در دل انکس که دارد زنده جان

هم چه میکوید شتر چون خفت او
وقت رحلت آمد وجستن زجو

شرحی باقیدر بونک لیکن درون
بسته در اولمز پدیدار برون

قالدی ناقص قصهٔ شهزادکان
کیم اوچنجی اولمدی نقل و بیان

ناطقه چوکدی شتروش جلوه دن
سوزدن ایتدم بندخی بند دهن

سویلنور باقی ولیکن بی زبان
اکه کیم ثابتدر آنده زنده جان

اشتر خفته اولور می رازکو
وقت رحلتدر کرک پرتاب جو

لولده

بولده العارف المحقق مولانا بهاء الملة والدين قدس الله روحه وارواح آبائه

مدتی زین مثنوی چون والدم
شد خمش گفتش ولد آن زنده دم
از چه رو دیگر نمی گویی سخن
بهر چه بستی در علم لدن
گفت نطقم چون شتر زین پس بخفت
نیستش با هیچ کس تا حشر گفت
وقت رحلت آمد و جستن زجو
کل شیئ هالک الا وجهه
باقی این گفته آید بی زبان
در دل آنکس که دارد زنده جان
گفت در آخر رسیده عمر هم
مژده کامد وقت آن کز تن رهم
در جهان جان کنم جولان همی
بگذرم زین نم در آیم در یمی
زانکه این عالم زنم زندست خوش
از یمی نم یافت زان خوبست وخوش
چونکه جان در خاک ونم زنده بود
در جهان یم ببین تا چون شود
یم چو شهرست وچو دروازست نم
نم چو قطره دان وبی اندازه یم
زین نمی کو همچو جانست اندرا
در یم جانان که تا یابی بقا
چونکه جان از بحر جانست این طرف
پس زراه جان بجو تو آن شرف
تا ترا انجا برد کو آمدست
جستن اندر خاک یم بیهوده است
جزو هر خاکی بخاکستان برد
موج بحر جان سوی جانان برد
پس زجان کن وصل جانانرا طلب
بی لب وبی کام می گو نام رب
تا رهی از حبس این فانی جهان
در جهان جان بمانی جاودان
تخمهای عمررا در شوره خاک
می بکاری تا شوی آخر هلاک
اینچنین عمر عزیز بی بها
می دهی اش بی عوض هر دم چرا
غبن می ناید ترا ای مرد کار
گل دهی از دست وبستانی تو خار
عمر کان شد صرف در دنیا نماند
خرم آنکش حق بسوی خویش خواند
عمر معدود شمرده چون دهی
در ره حق گردد آن نامنتهی
بی شمار وبیحد وبی عد شود
عمر ده روزه که در طاعت بود
هین تجارت کن درین بازار تو
صد هزاران گل بر از یک خار تو
از یکی دانه که کاری صد هزار
دانه برگیری ز فضل کردگار
خود شمار انجا بود کاخر بود
بیشمارست ان طرف کآن بر بود
سوی کل خود روای جزو جدا
از خودی بگذر نگر اندر خدا
در تن همچو سبو هستی چو آب
گفتگو وصلح وجنگت چون حباب
چون حبابست این نقوش واین صور
برسر آب درون ای نامور

العارف المحقق مولانا بهاء الملة والدين ولد قدس الله روحه وارواح آبائه حضرتلرینک ابیاتی ترجمه سیدر

اول زمان بو مثنویدن والدم
چون خموش اولدی اگا اول دم دیدم
کیم ندر وجهی ایدوب کف سخن
بسته اولمشدر در علم لدن
دیدی نطقم اولدی مغلوب ملال
حشره دک یوق کمسه یه انده مقال
وقت رحلتدر گذرگاه اولدی هو
کل شیئ هالک الا وجهه
ختمی اولدی بو مقالک بی زبان
فهم ایدر اول کس که اوله زنده جان
آخر اولدی گفتگو وعمر هم
وقتیدر تندن خلاص اولم بودم
ترک نمله کیدرم یمدن یکا
اصلی یم ایکن نمه افکنده در
جان جهانی اوله جولان دائما
چونکه عالم جمله نمدن زنده در
چونکه خاک ونمده اولدی زنده جان
گور جهان یمده بولدی عز وشان
یم مثال شهر دروازه نم
نم مثال قطره بی اندازه یم
جان کبی بو نمدن ایت قصد علا
بوله سن تا بحر جانانده بقا
بحر جاندن اولدی چون جان بو طرف
راه جاندن اول طلبکار شرف
کیم سنی وصله اوره بیهوده در
خاکدن بحری طلب بیهوده در
جزء خاکک عزمی خاکستانه در
موج بحر جان ایسه جانانه در
جاندن ایت پس وصل جانانی طلب
بی لب وکام ایله ورد ک اسم رب
تا اولوب بو حبس فانیدن رها
جاودان اوله جهان جان یکا
تخم عمرک اولسه بذل شوره خاک
کارک آخر اوله موقوف هلاک
بویله بر عمر عزیز بی بها
بی عوض اوله نیچون هر دم هبا
غبن ظاهردر سکا ای مرد کار
کیم ویروب گلزار الورسن خارزار
عمر کیم دنیایه صرف اولدی دریغ
خرم اولکیم حق ایده جذب بلیغ
ایلر ایسک عمری صرف آکهی
راه حقده اول اولور نامنتهی
بی شمار وحد وعد اولور اگر
عمرده روز ایتسه طاعتده گذر
اول تجارت پیشه بو بازارده
نیچه بیک گل حاصل ایت بر خارده
ایلسک بر دانه زرع کشتزار
ایلر اول بر دانه یی حق صد هزار
انده در حد وشمار آخر اوله
عد اولنمز اولکه کان بر اوله
طالب کل اول وارای جزء جدا
وار لغک قیل محو انوار خدا
تن سبو در انده سن مانند آب
گفتگو وصلح وجنگ انده حباب
صان حباب اولدی نقوش ایله صور
اتیده آب درون اوزره مقر

یا چو کفی بر سر آب درون   تا شود سر درون پیدا برون
از تف واز کف وزبوی قدور   می نماید خورد نهیا در تنور
تا که شیرینی ویا ترشیست آن   میشود ظاهر بر پیر و جوان
همچنین از فعل و قول مردمان   می شود پیدا که چه سانست جان
جان او در مرتبه چونست وچیست   مؤمنست او یا که کافر یا ولیست
آب را اندر سبو دائم مدار   تا نگردد آب شیرین ناگوار
کآب ساکن بی مدد ناخوش شود   رنگ وبوی وطعم خوب از وی رود
گفت احمد هر که دو روزش یکیست   هست مغبون و گرفتار شکیست
بی یقینی می زید در ابلهی   پر ز بادی همچو انبان تهی
هر دمی پس میرود از پیش صف   میشود صافیش دردی همچو کف
رنج او هر لحظه بدتر می شود   هر دمی او زشت وابتر می شود
سوی دوزخ میرود آن ردباب   بی عذاب بحر در نار وعذاب
پیش از انکه نور تو اینجا رسد   هر دمی غفلت ترا واپس برد
رو بسوی اصل خود همچون خلیل   بگذر از استاره وچرخ چو نیل
پای همت بر خور و بر ماه نه   سر بر آن ایوان و بر درگاه نه
این خودی را چرخ کن اندر خدا   تا نمانی همچو ابلیسی جدا
آب جان را ریز اندر بحر جان   تا شوی دریای بی حد وکران

اولدی یا کف سر آب درون   سر باطن تا اوله صورت نمون
پیلدرر کف وتف وبوی قدور   هر غدا کیم اوله مطبوخ تنور
ترش اگر شیرین اولور اندن عیان   فهم ایدر اول طعمه بی پیر وجوان
بویله درهم قول وفعل مردمان   قول وفعلندن اولور روحی عیان
جاننک کیفیتن ایلر جلی   مؤمن وکافر میدر یا خود ولی
آبی بی یم ایتمه محبوس سبو   ایتمسون شیرین ایکن تغییر بو
آب راکد ده مدد سزوار کدر   رنگ وبوی وطعم خوب اندن گیدر
دیدی پیغمبر ایکی کون اوسه بر   اول کشی مغبون اولور محروم بر
بی یقین ایتکده عیش ابلهی   باد ایله پر صانکه انبان تهی
پیش صفدن خافی ایلر جایگاه   درد اولور صافیسی چون کف تباه
رنجی هر لحظه انک بدتر اولور   هر زمان اول زشت اولور ابتر اولور
دوزخه عزم ایلر اول مردود باب   بحر عذب اولور اکا نار وعذاب
اندن اول کیم اولوب کارک خراب   پس اوله غفلت سکا بند وحجاب
جانب اصله رجوع ایت چون خلیل   قیل نکول کوکب وچرخ علیل
همتک پایینی مهر وماهه قو   باشک اول ایوانه اول درگاهه قو
وارلغک قیل محو توحید خدا   همچو ابلیس اولمه مردود وجدا
آب جانک ایله بذل بحر جان   اوله سن تا بحر بی حد وکران

حمد وشکر اللهه بیحد وشمار   فیض فضل ولطفن ایتدی باکه یار
نطقم اولدی ترجمان سر غیب   زائل اولدی قلبدن تشویش وریب
مثنوی دلکش منلای روم   معدن تحقیق اصناف علوم
لیکن ایتمز هر کسه عرض جمال   محرمان صحبتی اصحاب حال
منت اول قیوم وحی اعظمه   ایتدی توفیق ختام ترجمه
وار ایسه انده اگر سهو وخطا   رب غفار ایده مستور غطا
رحمت وغفران ایله مأجور ایده   ذکر خیر ایله بنی مسرور ایده
رتبهٔ قدرت قدر در خدمتم   عون حقدر رهنمای همتم
ایلدی انطاق اورب لایزال   واردات اولدی مدار قیل وقال
نسخه نک نصفنده عبد پر قصور   عجز ایله اولمشدی موقوف فتور

قلبمه الهام ایدوب بو خدمتی   ایلدی گویا لسان همتی
ایلدی احسان فیض معنوی   ترجمه اولدی کتاب مثنوی
مثنوی بر شاهد مرغوبدر   بی بدلدر خوبدر محبوبدر
منکر حسن وجمالی جاهلان   بهره دار شوق حسنی واصلان
اولمسه توفیق رب العالمین   لال اولوردی عجز له عبد کهین
قول خطاسز اولمز اول رب غفور   فضل ولطفیله ایده عفو قصور
اولسه ده بکنده تقصیر بیان   نفعدن خالی دگلدر طالبان
حقدن اولدم صدقله توفیق جو   ملهم غیبیدن الهام اولدی بو
ایلر ایکن ثبت الفاظ وحروف   خامه ایتدی جلد ثالثده وقوف
ایده سلطان احمدی رب الانام   تختگاه سلطنتده مستدام

ایتدی فرمان اول محب معرفت
یعنی اول شاهنشه غازی صفت

ایلیوب امر شریفه امتثال
قدرتم اولدقچه ایتدم بسط قال

اول شهکدر بو اثر یوقدر کمان
کیم دلیل خیردر فاعل همان

پادشاه عالمی ربّ کریم
ایده دائم مظهر فضل عظیم

صدر عالیقدری چون بدر منیر
شمس اقبالندن اوله مستنیر

هم برین الله برتر ایلیه

ماعدا تکمیلنی ایتدی مراد
ایتدی فرمانی دل غمگینی شاد

ایتدی تأیید امر شاه اکرمی
همت والای صدر اعظمی

فی الحقیقه بونده یوقدر اشتباه
اولدی تکمیله سبب اول پادشاه

لشکر و انصارینی منصور ایده
دشمنان دولتن مقهور ایده

انجم تابان کبی شهزادکان
اوله لر آرایش کون و مکان

طول عمر ایله معمر ایلیه

تم الجزء السادس ویلیه الجزء السابع

الجزء السابع من المثنوی

بسم الله الرحمن الرحیم

مجلد هفتم از جملهٔ دفاتر مثنوی و طوامیر معنوی که خزینهٔ
ازهار امانی و گنجینهٔ انوار معانیٔ اسرار الٰهیست و چشمهٔ
زندگانیٔ زنده دلان خضر قدمان آگاهست زیرا که شایبهٔ شبهه
و غائلهٔ ریبت بمصاقل آن از مرآت ظلمت سرای خیالات
فاسده و توهمات مهمله زائل توان کردن امّا اگر توفیق
❁ یهدی من یشاء ❁ رفیق تواند بود که از ورطهٔ نفسانی
و لجهٔ جسمانیکه مقام ❁ اولئك كالانعام بل هم اضل است
عبوری رفته باشد و بصفت اخلاق روحانی متصف
گشته و لباس مذهب مهذب محبت حقیقی که طراز مفاخر
اهل دل صاحب بصیرت صدیقیست در پوشیده و جام
مسکر جهان نمای مودت یقینی بر نوشیده و جمال فؤاد آرایی
و عطیه بخشای فیض پیمایی عشق و عاشق و معشوق بچشم سر
و بعین سرّ مشاهده کرده که معین و مبرهنست که محبت بر جمیع

مثنوی معنوی حضرت مولانای رومی قدس سره العزیزک
اشبو یدنجی جلدی که ازهار امانی خزینه سی و اسرار معانی
گنجینه سی اولوب آب حیات زنده دلان خضر مشربک سر
چشمه سیدر زیرا شایبهٔ شبهه و غایلهٔ ریب و گمانی انک مصقله
سیله خیالات فاسده و توهمات باطله نک ژنگ و پاسنی
ظلمت خانهٔ خواطردن محو و ازاله ایتمک ممکندر امّا اگر توفیق
❁ یهدی من یشاء ❁ اکا رهبر و رفیق اوله تا که لجهٔ ظلمت نفس
و ورطهٔ پرکدر جسمدن که مقام ❁ اولئك كالانعام بل هم اضل در
گذر واقع اوله و صفت اخلاق روحانی ایله متصف اولمش
و خلعت زرکش تار خالص محبت حقیقی که زیب قامت
اهل بصیرتان باصدا قتدر اکا اکسا اوله و پیاله شکر آور جام
جهان نمای مودت یقینی نوش ایده و دل آرا و فیض بخشا اولان
جمال باکمال عشق و عاشق و معشوق که حقیقتده واحد درانی

صفات

صفات رتبت سبقت دارد چرا ازان روکه هفت
اجزای ارواح را نتایج سعادت سرمدی و فواید
سیادت ابدی شرف یحبهم بوده که اکر طنطنهٔ اشراق
نیر اعظم یحبهم برقمهٔ قبهٔ فلک بسیط یحبونه سابق
وشارق نبودی هیچ فردیرا ازافراد زهره ویارای
آن متصور ومیسر نشدی که دم از محبت برآوردی وهیچ
احدی را از آحاد آن جرأت وجکرنه که لاف ازسیران
قاف قربت روحانیت زدی ❁ بیت ❁ من ز آدم نیستم
کان دم که آدم خود نبود ❁ من بدم آن آدم آندم کز ولا دم
میزدم ❁ پس این طائفهٔ عزیزالوجود که غرض از آفرینش عالم
ایشانند که انسانند بزیور تشریف ❁ ولقد کرمنا بنی آدم ❁
اختصاص وامتیاز یافته اما متنوع ومنقسم علی اختلاف
طبقاتهم وتباین حالاتهم وتفاوت درجاتهم بعض علی بعض
شرف دارند ❁ وفضلناهم ❁ درازل چنانکه استاد در بوته
ریخت تغییر وتبدیل دران متصور نیست ❁ لاتبدیل لخلق الله ❁
ومنقسم اند بر هفت قسم طائفهٔ را سعادت وطائفهٔ را شقاوت
مادرزاداست وکروهی باکتساب حاصل کرده اند وقومی را
موروثیست وجوقی برقرار سابق وقس علی هذا درفیض
فیاض حقیقی میل وتفاوت نه اما هر جسمی بقابلیت
جوهر ذات خود کسب وجذب دارند مثال روشن
بهر ادراک حس عموم خلایق عالم وسائر بنی آدم که احاطهٔ
ان نقطه کنند وقدم از دائرهٔ فرا تر ننهند وخیالات
فاسد وتوهمات فاحش از الواح ضمائرشان محو کردد
آنست که فصل تموز در تف تاب آفتاب دربریهٔ ذات
العرق اعرابیٔ در لاجق دلق خویشتن را تغسیلی میدهد
از مکمن غیب بادی صعبناک وزیدن کیرد واوتاد
واسباب لاجق را ازبیخ وبنیاد برکند ودر روی هوا
پران سازد اعرابی باتجملاتی که دارد در روی آفتاب ماند
ودر محاذی شعاع کرم نیر اعظم که فائض الانوار کبرای
عالم صغراست برخاک نشیند وانواع تجملات وآلات

چشم سر وبصر سر ایله مشاهده ایده که بو معین ومبرهندر
محبت جملهٔ صفات ورتب اوزره تقدمی واردر زیرا
ارواحک بدی اجزاسی نتیجهٔ سعادت ابدی وفائدهٔ سیادت
سرمدیی یحبهم ایله حاصل ایتمشلردر اکر طنطنهٔ اشراق نیر
اعظم یحبهم یحبونه فلکک بسیطنک قبه سنه افاضهٔ نور
ایدوب شروق بیورمسه افراد آفریده دن برفرد دعوای
محبت الهیه دن دم اورمغه قدرت وجسارت میسر وممکن
اولمزایدی وبراحدک حدی اولمزایدی که سیر قاف قربت
وادعای درجهٔ روحانیتی خاطره کتوره وحضرت مولانا
ارواحک اشباح اوزره سبقت خلقتنه رمز ایله بیوررلرکه
❁ بیت ❁ بنی ظن ایتمه آدمدن که آدم یوغیکن جانا ❁ بن اول دم
آدم ایدم دم اوررد م عشق مولادن ❁ امدی بو طایفهٔ عزیز
الوجود که سبب آفرینش آدم وعالمدرلر انلر انسان کاملدر
❁ ولقد کرمنا بنی آدم ❁ تشریفیله امتیاز بولمشلردر لکن طبایع
مختلفه واستعدادلری علی حدة اولمغله درجات ورتب جهتیله
بعضیلری بعضی اوزرینه تفوق وتراجحی واردر ❁ وفضلنا بعضهم
علی بعض ❁ بوکا اشارتدر اما استاد حقیقی بوتهٔ صنعه هرنه
معدنی وضع بیوردیسه انک تبدیل وتغییری متصور دکلدر
❁ لاتبدیل لخلق الله ❁ بنابرین خلقت انسانی یدی مرتبه یه منقسمدر
برطائفه سعادت خلقی وبرطائفه شقاوت مادرزادیدر وبرکروه
کسب ایله تحصیله مظهر اولمشلردر وبرقوم موروثدر برفرقه دخی
حال ذاتیلری اوزره قالمشلردر اکرچه فیاض مطلقک فیض
افاضه سنده میل وتفاوت اولمز اما جوهر ذاتی فیض وعنایته
مستعد لازم که آنده ظهور ایده بناء علیه حضرت مولانا جمله یه شوق
وصفا کلوب ودائرهٔ حیوانیتدن درجهٔ انسانیته وضع قدم
ایدوب توهمات باطله وخیالات فاسده یی لوح ضمیردن محو
وازاله ایده لر دیو غایت لطیف وروشن بردلیل ایراد
بیورمشلر که مثلا برعرب بادیه نشین لاجق تعبیر ایتدکلری
کچه دن برخیمه سی اوله وآلات واسبابدن برخرقه سی
وبرمورطه سی وبرپاره حجر یشمی وبرمطهره صوبی وبرحربه سی

وکالای او آن دلق مغسولست وقطعهٔ جوهر یشم وشمع وپصنه
وسنانی ومطهرهٔ آب ونفس خودش فائض الانوار که
آفتاب جهانتابست از سراپردهٔ کبریا اشراق داده وبراعرابی
واین هفتگانه آلات او تافته اکنون واضح ولایحست که آن
انوار بنسبت مخصوص بخواص فیض انوار هویتست اما تفاوت
اینجا پید آمد ❁ عبار اتنا شتی وحسنک واحد ❁ از تابش
آفتاب جوارح وعروق اعرابی غرق عرق شد یعنی ترکشت
ودلق مغسول که تر بود خشک شد وشمع بکداخت وآب شد
وآب مطهره درهوا بعضی متحلل ومضمحل شد وبعضی از غایت
کرمی بجوش آمد وپصنه که کداخته بود بست وحجم سنان از اثر
تف چنان متأثر کردید که انکشت پیرامون آن بردن متعذر
ماند وبهیچ وجه دریشم که جماد ذاتیست حرارت وسوزش تصرف
ننمود واز قاعدهٔ طبیعت بارد خود ناورد وتبدل نیافت
❁ مرتبهٔ اول ❁ اعرابی که خشک بود ترشد که مستغرق انوار
کردید واز هر مسا ماتش نهری جاری کشت برسواحل افتادن او
نادر ویا ممتنع بود ❁ مرتبهٔ ثانی ❁ که نسبت مغسول دلق
دارد تردامنی بواسطهٔ مجاورت تاب آفتاب از و منسلب
کشت چون جامهٔ که از جملهٔ ناکزیر وجود انسانست هم با مرتبهٔ
اصل تواصل یافت اکرچه در مراتب ادنی تر افتاد ❁ مرتبهٔ
ثالث ❁ که شمع فسردهٔ غیر ذاتی بود چیزی بر و طاری شد
که از کرم دلی بکداخت وبی سروپا روی باطراف وجوانب
نهاد وبهر سویی که قائد او را میکشد مهار ارادت بدست
اختیار او داده انقیاد واطاعت لازم اوضاع روزکار
اوست ❁ زمام السفن بایدی الریاح ❁ از مطیعانست
❁ مرتبهٔ رابع ❁ پصنه است که کداخته وآب بود بسته ومنجمد
شده وحیران وشیدا شده واز حرکات وسکنات مجرد
کشت واختیار خود باختیار هویت معاوضه نمود ❁ مرتبهٔ
خامس ❁ که مطهرهٔ آبست آب بین ذلک واقع کشته با کرمی
کرم وبا سردی سرد ❁ مرتبهٔ سادس ❁ که سنانست
حرارت آفتاب درو تصرف کرد اکرچه آن تف تاب چون

وبرپاره شمعی اوله وهوا غایت حار اولوب تف آفتاب عالمی
پر تب وتاب ایتمش وقت تموز اوله وبو حالده اعرابی
خرقه سنی یایقامغه مشغول اوله ناکاه اول وادیٔ پر حرارتده
برصرصر مهیب وریح عظیم ظهور ایده اعرابینک خیمه سنی
یرندن قلع ایدوب جو هوایه پران ایده وبیچاره اعرابی اول
بادیهٔ عرق آور پر آتشده اثوابی ایله تاب آفتابده سایه سز
قاله بو حالده فیض رسان عالم اولان نیر اعظم یعنی آفتاب
عالمتاب نور وشعاعنی متجلی ایدوب بو اسباب هفتگانه یه
نشر نور ایده اولا اعرابی سرتا پا غرق عرق اولوب هر بن
مویندن بر سیل عرق ظاهر اوله ومبلول ومغسول اولان خرقه
قوریه وشمع دخی اریوب صوکبی هر طرفه جریانه باشلیه
ومطهره ده کی آبک جزو لطیفی هوایه متحلل ومایل وجزو آخری
حر آفتابدن غایت کرم اوله وبورطه مطبوخ ومنجمد
ومزراغک تیمور حربه سی بر نوع قیزه که ال اورمق ناممکن اوله
اما طبیعی جوهری بارد اولان یشم طاشنه حرارت اصلا
تأثیر ایتمیوب بلکه برودت ذاتی وجوهر اصلی ایله قالوب
تغییر طبع ایتمیه یعنی بو اشیاء سبعه دن هر نوعی علی قدر
الاستعداد بر کیفیت ظاهر ایده مثلا ❁ مرتبهٔ اول ❁ حال
اعرابیکه قوری ایکن یاش بلکه هر مساماتندن بر نهر جاری
اولوب مانند سیل سوی دریای حقیقته مائل وراهی اولدی
❁ مرتبهٔ ثانی ❁ خرقهٔ مغسوله یه نسبت اولنور که اکرچه بعض
عوارض ایله تردامن ایکن تاب آفتابدن خشک وپاک اولوب
هیئت اصلیه سنه واصل اولدی زیرا ناچار وجود انسان اکا
محتاجدر مرتبه ده اکرچه اعرابیدن اسفل درجه ده در ❁ مرتبهٔ
ثالث ❁ اول شمع مرتبه سیدر که آنک فسرده لکی عارضی
اولوب طبعنده حرارت پنهان اولمغله تاب شمسله انجماد ظاهری
اندن کیدوب کرمیت باطنیسنی اظهار ایله کداخته اولوب
هر طرفه که قائد شوق انی سوق ایتدی مهار اختیاری کف ارادته
تسلیم ایتدی زیرا زمام سفینه منقاد دست باد وکشتی هبوب
ریاحه مطیع ومنقاددر بو مطیعلر درجه سیدر ❁ مرتبهٔ رابع ❁

شرارست امّا اوازان حرارت وازخود بیخبراست ❊ مرتبهٔ
سابع ❊ که جماد صفتان خشک طبع خالی المعرفه اند که حشو عالمند
امّا سبب کثرت و واسطهٔ عمارت جهانند صفت یشم
است که کرمیٔ شعاع آفتاب درنهاد ظاهر وباطن او هیچ
کونه مدخل نتواند ساخت سنک بدخشان کونه لعلی استفاده
کرد وحجر جبل جملان هیئت لعلی نیافت وصخرهٔ صماء
کمرسولان هماکه دراصل بود از حضیض جمادیت
بر ذروهٔ ترفع وتصاعد ننمود ❊ بیت ❊ نقصان
ز قابلیتست اکرنه علی الدوام ❊ فیض الٓهیش همه کس را
برابراست ❊ پس مقرر شد که مقصود بالذات
از ایجاد مخلوقات وجود آن طائفه اند که عبارت
از انسان صدرنشین غرفات اعلای علیین اند
نه وجود بیوجود حس جمادی که از اعداد
دوابند نه اینجا تمتع ونه آنجا تفلح نه دنیا
ونه دین خسر الدنیا والاخره کارمانه باآحاد است
باخواص است ❊ بیت ❊ مرا رخ بارخ
اهل دلانست ❊ دلی کو قابلست اهل
دل انست ❊ که بینات ابیات
مثنویٔ معنوی آیات معارف ضمایر
ایشانست. والله اعلم
بحقایق الامور
تم

اول بیضه درجه سیدر که اول کداخته وآب ایکن حدت شعلهٔ
خورشیدانی دبسته وحیران سخت ایدوب منجمد وسرکردان
قالدی ❊ مرتبهٔ خامس ❊ اول آب مطهره سی رتبه سیدر که
حار ایله حار وبارد ایله بارد اولوب کندوده اختیار وبرصنعده
مدخل وکاری یوقدر ❊ مرتبهٔ سادس ❊ اول آهن حربه مرتبه
سیدر که اکرچه تب وتابدن مانند شرار در امّا اول حرارتدن
بیخبردر ❊ مرتبهٔ سابع ❊ اول حجر یشم مرتبه سیدر که جماد ذاتی
وبارد طبیعی اولمغله اصلا آفتاب نوری انک ظاهر وباطنه اثر
ایتمشدر بوکونه نفوس حشو عالم مقامنده اولوب کثرتلری
درکار وسعیلری دنیایی اعمار در زیرا هر سنک کوه بدخشان
لعل رخشان اولمدی وحجر جبل جملان شکل لعلی بولمدی وکمر
سولان داغنک غلیظ طاشی انجق جمادیتده قالوب ترفع
وتصاعد کوسترمدی ❊ بیت ❊ قصور ذات ناقابل وجودندن
اولور یوخسه ❊ فروغ شمس عرفان عالمه فیضی برابردر ❊ پس
مقرر اولدیکه خلق وایجاد عالمدن مقصود بالذات اول
طائفه نک وجودیدر که مسند عالیٔ غرفاتده صدرنشین وشاهباز
اوج اعلای علییندر یوخسه وجود بیوجودی انجق نائل حس
جمادی اولان بعض نفوس ضایعه که نه تمتع دنیوی ونه تفلح اخروی
خسر الدنیا والاخره که بزم سوزمزانلره دکل خواصه در زیرا
مخاطب کلام که قابل خطاب اولمیه روی سخن انده دکلدر کامل
واهل دل کرک که مثنوی معنوی رموزی که هر بری بینات
ابیات معارف ضمیرلریدر والله اعلم بحقایق الامور

دیباجهٔ دفتر هفتم

بسم الله الرحمن الرحيم

ای ضیاء الحق حسام الدین سعید   دولتت پاینده فقرت بر مزید
چونکه از چرخ ششم کردی گذر   برفراز چرخ هفتم کن مقر
سعد لاعداد ست هفت ای خوش هوس   زانکه تکمیل عدد هفتست و بس
گر شماری حرف شمس الحق هفت   انکه کار ما از و بالا برفت
هم ضیاء الحق هفت اندر علوم   اینچنین هفتی دگر مولی روم
شمس و مولا و ضیاء الحق یکیست   در میانشان یکسر مو فرق نیست
لفظها شتّی و معنی واحد   واحدست او واحدست او واحد او
جنس هفت و مور هفت و مار هفت   انس هفت و نور هفت و نار هفت
بحر هفت و نهر هفت و هم زمین   هفت آمد هم جوارح هفت بین
نکتهٔ سیروا فی الارض و باز هم   نکتهٔ سیروا فی الانفس زد علم
هم سما را آفریده هفت طاق   قوله سبع سموات طباق
اینچنین طاق و رواقی بی ستن   در نکر و ز نفس خود فکری بکن
آسمان اوّل از آب آفرید   پس دویم از صفر و ثالث از حدید
چارم از سیمست و پنجم از زر است   سادس از درّ هفت یاقوت احمر است

ای ضیاء الحق حسام الدین سعید   دولتک دائم اوله فقرک مزید
چون سماء سادسی قیلدک گذر   قیل یدنجی آسمانی هم مقر
اسعد اعداد ایمش زیرا یدی   بو عدد اعدادی تکمیل ایلدی
حرف شمس الحق یدی صایسهک اگر   بو سببدن کار مز اعلی گیدر
هم ضیاء الحق حروفی بویله در   مولی روم هم عددده اویله در
شمس و مولی و ضیاء الحق دخی   اولدی بر یوق قیلجه فرقی ای اخی
لفظ بشقه لیک معنا اولدر بر   بر در اول بر جمله یکتا اولدر بر
جنس یدی هم مور و هم مار در یدی   انس یدی هم نور و هم نار در یدی
بحر و نهر اولدی یدی دخی زمین   هم جوارح هم یدی در بیل یقین
رمز سیروا ارضی حق قیلدی عیان   نفس ایچنده سیره امر ایتدی همان
هم سمانک خلقتی در هفت طاق   دیدی حق سبع سموات طباق
بو عمد سز کو کلره ایله نظر   تا اله سن کند و نفسکدن عبر
اولدی اوّل آسمان صودن پدید   هم ایکنجی توج اوچنجیدر حدید
رابعی سیمدر و خامس اولدی زر   سادس انجو سابعی یاقوت تر

کوکب سیار هفت و هفته هفت
الذی جعل لکم گفت النجوم
هفت تن قطب رسولان آله
هر رسولی را اشارت کوکبی
ماه از نور رسول ما بتافت
ه دو روز و نیم هر برجی برد
پانزده روز ست در هر برج جا
پس بهر شش مه کند قطع فلک
پس سکون زهره بیست و پنج روز
تا بده مه سیر کردون میکند
آفتاب عالم آرای همام
تا بسالی می برد افلاک را
پس جگر در تیغ زن مریخ را
او بسیزده سال کرد و نزا برد
نیز کیوان را بهر برجی وطن
تا بسی سال او کند قطع فلک
هفت جوقند امت احمد بدان
نغز ایشان خیل صدیقین بدند
بعد زان ابدال رب العالمین
پس مطیعانند وانکه عابدان
دوزخ آمد هفت ای زین زمان
اولین باشد جهنم ای فلان
ثانیش بشنو سیصلون سعیر
ثالثش باشد سقر و زخیل آن
از جحیم چارمین قوم عجیب
از گروه پنجمین در حطمه
ازششم اندر لظی بی گاه وگاه
قوم هفتم از درون هاویه
میزنند افغان ازان قعر درک
تو نکو با خود که دوزخ خود بدست

هر یکی از وی شده تابان و تفت
در قدم بودش چنین صنع از علوم
که مدار این جهان بوده براه
انچنانکه طالبانرا مطلبی
از اشاراتش باین معنی شکافت
در مهی قطع همه گردون کند
تیر را کو هست دیوان سما
بر فلک اینست اورا سیر و تک
هست در هر برج ای عالم فروز
بر بقر عودی بقانون میزند
هست در هر برج یک ماهش مقام
میکند روشن بساط خاک را
هست پنجه روز در هر برج جا
سیر او این آمد از حکم احد
سی مهست ای فیلسوف انجمن
اینست صنع صانع انس و ملک
گر ترا هست آگهی از درد جان
بعد از ایشان عالمان دین بدند
پس شهیدان و سرافرازان دین
هفت شد این جوق شوق مابدان
سبعه ابواب از قرآن بخوان
در نبی ان جهنم را بخوان
ربنا غلبت علینا شان نفیر
ربنا اخرج لنا منها فغان
ربنا اخرنا الی اجل قریب
ربنا ابصرنا بیاید دمدمه
هم یخفف عنا آید یا اله
زان بلا و درد و سقم و نائبه
از نبی برخوان و نادوا یا ملک
کو سزا اعدای حق خواهد شکست

نجم سیار ایله هفته هم یدی
تا ازلدن ایتدی اظهار علوم
هم یدی تن اولدی قطب مرسلین
رمز ایدوب هر پیره بر نجم خاص
ماه آلوب نور محمددن ضیا
بر ایکی کون قیلدی بر برجی مقام
هم عطارد قیلدی اون بش کون مقر
التی آیده سیر ایدر اولدی بروج
زهره هر برجی یکرمی بش تمام
اون شهرده سیر گردون ایتمده
آفتاب عالم آرای همام
ییلده بر کرّه ایدر گردونی سیر
ایتدی مریخ جگردار دلیر
دور ایدر اون اوچ سنه ده چرخی تام
نجم کیواندر زحل ای نکته دان
هپ اوتوز ییلده بروجی سیر ایدر
امت احمد یدی فوج اولدی هم
جمله دن صدیقلر در خیر ناس
بعد ازان ابدال حق ای پاکباز
پس مطیعان صکره اولدی عابدان
دخی طامو قطعه سی اولدی یدی
بریسی آدی جهنمدر همان
هم ایکنجی دوزخک اسمی سعیر
ثالثک آدی سقر اهلی همان
رابعی اسمی جحیم اهلی عجیب
اهل خامس که آدیدر حطمه
سادس اسمی هم لظی بیگاه وگاه
سابعی درهاویه اهلی تمام
رنج درد ایله گرفتار درک
سن گمان ایتمه که دوزخ اوله بد

جمله سن حق نور تابان ایلدی
رهنما درسنزلره دیدی نجوم
رهنمای منزل حق الیقین
تا که طالب ایده کسب اختصاص
شق ایدوب آنی رسول کبریا
قطع ایدر بر ماهده گردونی تمام
برج ایچنده اول دبیر معتبر
بو حسابدن ایتمدی اصلا خروج
روز و شب ایلر صفا ایله مقام
ثورده سازین بقانون ایتمده
قطع ایدر بر برجی برآیده تمام
نورنی بوندن آلور بو کهنه دیر
اللی کون بر برجی جا مانند شیر
بویله جه حکم ایلمش رب الانام
او توزای هر برجده ایلر اول مکان
صنع خلاق جهانله سربسر
درد جان وار ایسه سنده شرح ایدم
صکره فوج عالمان ای حق شناس
پس شهیدانی حق ایتمش سرفراز
اشته قیلدم هپ یدی فوجی عیان
سبع ابوابی خدا ذکر ایلدی
آیت ایله ثابت ایتمش مستعان
اهلنه غلبت علینا در نفیر
ربنا اخرج لنا ایلر فغان
دیرلر اخرنا الی اجل قریب
ربنا ابصرنا ایدرلر دمدمه
اهلی دیر عنا یخفف یا اله
مبتلای محنت و درد و سقام
اوقی قرآنده که نادوا یا ملک
دشمن حقه او درضرب لکد

میر لشکر اوست تند و صف شکن   پر دل و دشمن کش و کوپال زن

اولدی برسر عسکر دشمن شکن   هم دلیر و هم شجیع و ضرب زن

بیان انکه فیض القدس شیء واحدست و هر آفریده بحسب قابلیت خویش از وچیزی اخذ میکنند و آتش که مخلوق ومأمورست مثل نور قدسی تشبیهی می افتد

فیض قدسی شیء واحد اولدیغی و هر مخلوق کندو قابلیتی حسبیله اندن برشنه اخذ ایلدیکی و آتش دخی بر مخلوق ومأمور و نور قدسی کبی بر تشبیه واقع اولدیغی بیانده در

در مقامی آتشی شاعل شود   نور او جز شیء واحد کی بود
هر کسی بر قدر استعداد خود   استفاده میکند از نیک و بد
هر یکی از قابلیت می تند   خوب خوب و زشت زشت اخذی کند
از جبلت هست اندر هر احد   طبع انسانیت و اخلاق دد
چیست آن روحانی اخلاق حسن   آن ددیت خود رذائل در زمن
معنیٔ دل آن محاسن دان یقین   صورت تن آن قبایح ای جنین
ان یکی سامست و کنعان آن دگر   این ملک طبع آن عزازیل از ضرر
قابلیت چونکه در قابل نبود   کوی اقبال از میان هابل ربود
کشتن او نیست مردن ای غوی   کشته قابل شد اگر منصف شوی
جان ما ایمان و ایمان جان بود   این کمال از فیض قدسی می شود
آب سر بر میکند فار التنور   نان ما پخته شد و کفار کور
من خلیلم محترز از آفلین   چشم باطن بر گشا ظاهر مبین
نزد تو سوزنده این نار محن   لاله و ریحان و نسرین نزد من
بندهٔ مأمور امرم بی هوا   کی توانم سوختن ابراهیم را
نکته یا نار کونی برد بین   بر دل نمرود داغ و درد بین
از برای ذل پرورده پلنگ   ان دنی را فضل حق بر پشت سنگ
که ز موج بحر و یم کش مکش   میرساند در چو روضه پیشه اش
نسر را حمال تختش میکند   چاه ذل سوی سمایش میکند
در هوا چاهش کند و اندازدش   تا که گردن بشکند بنوازدش
کرکش حمال و قتالش بقی   با چنین قدرت غرورا ینت احمقی
آتشی را گفت مأمور منست   تا بسوزد خصم را هم پا و دست
دفع مأمور خود از خود کن بگو   این کر و فر نیست در توای عدو
دست فکرت نیست زان بازو و برد   گربه سوهان لیسد و از خود خورد
خواجه را جز مال دین و کیش نیست   بندهٔ مال و مآل اندیش نیست
کرم پیله بهر خود بر دست خود   رفته در کار و کفنها می تند

گرچه نارک شعله سی چوق ای پسر   نوری بردر دقت ایله قیل نظر
هر کس استعداده کوره ای همام   نیک و بددن فائده آلور مدام
هر بری اول قابلیت کانده وار   ایتمده اول حالی البت آشکار
طبع سبعی ایله خلق آدمی   جمله ده وار بویله بیل بو عالمی
طبع انسان میل اخلاق حسن   داخی سبعیت رذایل بی سخن
معنی دل مخلص و اهل یقین   صورت تندر قبایح ای جنین
بیری سام و بیریسی کنعان اولور   بو ملک اول بیریسی شیطان اولور
قابلیت یوغیدی قابلده چون   مقبل اولدی هابل و قابل نکون
صانمه هابل قتل ایله معدوم اوله   بلکه قابلدر هلاک اولان هله
جان چو ایمان ایله ثابت بردوام   حیدر ایمان اهلی دایم والسلام
آب طوفان منبعی کرچه تنور   نانمز پخته ایدر کفاری کور
بن خلیلم آفلیندن بر حذر   بونده چشم باطن ایله قیل نظر
ساکه اولسه نار سوزان پرمحن   باکه اولدی گلشن سرو وسمن
نار دیر مأمور امرم بی هوا   بن خلیله ایده مم اصلا اذا
اولدی نمرودک دلینه داغ و درد   فضل مولادن میان کوه و سنگ
جنت آسا پیشه اولدی مسکنی   چاه ذل اولدی اکا سوی سما
کردنن خورد ایلیوب رسوا ایده   بویله ایکن کبرله اول مختلی
تا یقه خصمی ایده محو وجود   ای عدو بیل سنده یوق بو کر و فر
رنده لیس اولسه کدی ییر کندودن   ماله قولدر ایلمز فکر مآل
کاری انجق کندینه یاپمق کفن   خواجه یه چون دین و مذهب اولدی مال
قالدی بر پشه کرکس حاملی   دیر ایدی مأمور امرم اولدی اود
امدی امر ایت سندن ایده دفع ضر   دست فکرک هیچ کسمز بازودن
کرکسی حمال تخت ایتدی اکا   تا هوایی چاه ایدوب القا ایده
قورتاروب امواج دریادن آنی   ذل ایچون پرورده ایتمشدی پلنگ
چونکه حق ناره بیوردی کاوله برد   دود قز کیبی چکر دائم محن

شمع پندارد ز آتش روشنست — روشنست آتش ورا کردن زنست
این که چندین سال پرورده توست — کرنه کاذب درونه هر دو دست
کفته نار ولاعار این خطاست — ای فرو مایه ترا فکرت کجاست
هست اندر موجها غرق آن خبیث — آتشی را می بخواند ای مغیث
او ز تو در کار خود حائرترست — نه پرستش دارد ونی کس پرست
انکه کون خود نیارد کوش داشت — کی لوای دیکری داند فراشت
ور برهنه میکریزد کرسنه — هیچش از اندیشهٔ خود ترس نه

ظن ایدر شمع آکه آتش ویردی نور — پیلمدیکیم جاندن ایلر آنی دور
نیچه ییل پرورده اولدی ساکه بو — صادق ایسهک ایکی دستک آکه قو
لاف اورردک عاردن نار اوله یک — بو خطا درقنده عقلک ای مغک
موج بحر ایچره هلاک اولدی خبیث — آتشه فریاد ایدوب دیر یا مغیث
حیرتی سندن فزون نارک همان — نه عبادت لایقیدر نه امان
کندی کونن اورتمین بی پا و سر — کمسه نک نیچه لواسن رفع ایدر
آج کیم عریانه ایده التجا — انده خوف وغصه اولمق نابجا

داستان آن آتش پرست که اندر دریا غرق شد وآتشرا بفریاد میخواند

آن مجوسی کبرک آتش پرست — بهر عزم هند در کشتی نشست
باد شرطه کشت کمراه رشید — باد کشتی غرق کن رادم رسید
کبررا نزدیک غرق آمد فراز — در تضرع اوفتاد آن کینه ساز
ناله میزد سوخته ای نار نار — الغیاث والغیاث وزینهار
هر کسی بر ملت خود می تند — اعتماد واعتقاد خود کند
کرده اعراض از طریق مستقیم — کشت کبر استغفر الله العظیم
کل حزب مسند تفریح زد — غافل انکو منهج تقبیح زد
کبر در آب اوفتاد دست وپا — چون وزغ میزد ولی دور از نجا
میزدی فریاد کای نار سنی — قبلهٔ مقصود ومعبود منی
کرده ام من چند سالت بندکی — از تو دارم مردکی وزندکی
زان پرستیدم ترا اندر زمن — تا چنین روزی رسی فریاد من
غرق میکردم درین بحر غیور — از زن وفرزند وقوم خویش دور
غیر تو پشت وپناهم نیست کس — غرق آبم آتشا فریاد رس
آن یکی ملاح مرد پختهٔ — مانده بد نزدیک او بر تختهٔ
خنده اش آمد بران آتش پرست — کفت او را ای ز بادهٔ عجب مست
آتشی که کردهٔ بروی پناه — عبد اوئی واز و فریاد خواه
او هم ارچون تو درین ششدر بدی — حال او از حال تو بدتر بدی
خالق آتش بست فریاد رس — غافل از دولت مشوای هیچ کس
از کسی فریاد خواه ای نابصیر — کش نباشد مثل ومانند ونظیر
جان بداد وعقل داد ودین بداد — تو مرو در پیش کس جز او بداد

اول آتش پرست که دریاده غرق اولورکن فریاد ایله آتشدن استمداد ایتدیکیدر

برمجوسی کیم پهلوردی حقی نار — بحر هند ایچره اولوب کشتی سوار
باد شرطه راه رشد کتدی همان — چقدی بر باد مخالف ناکهان
غرقی چون درک ایلدی اول پرخرد — ناره یالواردی که یا نار المدد
یانه رق یاقیله رق اول برقرار — ناله ایله سویلر ایدی نار نار
بو جهانده هرکسه بر اعتقاد — اولدی پیدا آکه ایلر اعتماد
اکله مز نولدی طریق مستقیم — کبر اولور استغفر الله العظیم
کل حزب حالی ایله پرفرح — غافل اولمش پیلمز انی مقتبح
حاصلی دریایه دوشدی کبر دون — اضطراب ایله چو ضفدع سرنکون
دیردی آه ایله امان یا نار نور — لطف ایدوب امداده کل ایله ظهور
نیچه ییلدر ساکه بنده اولمشم — بن حیات وموتی سندن بیلمشم
انکیچون حق پهلوردم بن سنی — تا که بویله دمده قورتارسن بنی
غرق ایتیکده بنی بو آب شور — ملک واولادمدن ایسترایده دور
دستکیرم یوق چو سندن غیری کس — آتشا سنسن بکا فریادرس
وار ایدی یاننده بر ملاح پیر — اولدی بر تخته یوزنده ناکزیر
کولدی انک بو سوزندن پخته مرد — دیدی ای مغرور ومست ویاوه کرد
آتشی کیم ایلمشسن سن پناه — اولدک اندن صدقله امداد خواه
بحر ششدر ایچره اولسه اول اکر — شمدی سندن اولمشیدی چوق بتر
خالق آتش ییتر فریادرس — خالقی بول خلقی قوای هیچ کس
اندن امداد ایسته سن ای بی بصیر — که اکا یوقدر شریک وهم نظیر
ویردی عقل وجان ودینی اول سکا — غیری یه ایتمه رجا والتجا

دیده رابگشا ولیکن چشم جان   ای پسر حق بین شو و دیگر بمان

چون مگو و چون مگو پیچون شناس   نیست این مقصود واحد و قیاس

حق بدان و غیر حق مشناس کس   نیست غیر از حق کسی فریادرس

اوست هرچه هست هم بالا و پست   دست او بالای دست هرچه هست

چون ید الله فوق ایدیهم علاست   موت و احیا جمله از پیش خداست

کرد او موجودات از کتم عدم   پس بکرّمنا مشرف کردهم

هرچه داری از کمال فضل اوست   از جمیع هستیٔ تو مغز و پوست

شمس فی کبد السماء وضوءها   یغشی الافاق تحتا فوقها

واجب آمد معرفت تحصیل کن   واقف و آگاه شو از امر کن

معرفت جانست وانسان جسم وی   آدمی بیمعرفت لاشیٔ نه شی

تفسیر من عرف نفسه فقد عرف ربه

ای شده غافل ز امر من عرف   چون خران مغرور بر مشتی علف

سیر کن در نفس خود اندیشه ساز   کارها بر خود مکن دور و دراز

هرچه در آفاق موجودات هست   همچنان تمثیل آن در انفست

عالم صغریست این بی آن و این   عالم کبری در انفس دان یقین

چون شدی زین عالمین اگاه تو   ره بری در قدرت الله تو

زین دو عالم اصل معنی دانی است   اوّلش ممنوع و ثابت ثانی است

بگذری از خود چو دانستی ورا   وارهیدی از شک و ریب وریا

اینچنین بر دولت آکه زدی   از تقلد بر تحقق ره زدی

علم ذات حق تعالی هر یکی   باز داند بر رهی و مسلکی

کنه ذات او چنانکه هست کس   می نداند ای حکیم این شرح بس

کاملان باطن وظاهر درین   مانده هم سرگشته و حائر درین

انچنانکه هست ذات ذو الجلال   قادر مطلق قدیم و لایزال

کس ندانست و نداند مطلقا   ربّنا انا ظلمنا خالقا

عقل خلق اوّلین و آخرین   اولیا و انبیا و مرسلین

گرچه دانسته ازین دریای نور   قطرهٔ و الله اعلم بالامور

چون بدانستی تو خود را بعد زان   باز دانی خالق خود را بدان

تمثیل ادراک انسان در کنه ذات مطلق قصهٔ آن کورانست
که باحتیاط طاوس شاه رفتند و هرکسی چیزی اختیار کردند

آچ بصیرت گوزینی گور آنی سن   اول خدایی سیر قیل عرفانی سن

چون دیمه چون بیلمه بیچون بیل آنی   حد و قصددن جمله بیرون بیل آنی

حقی بیل هم حقی است هر نفس   غیر حق یوق در کا فریادرس

جمله دستلر او زره در دست خدا   زیر و بالاده او در یوق ماعدا

چون ید الله فوق ایدیهم دیدی   پس حیات و موت اولدی دریدی

دهری خلق ایتدی عدمده کتم ایدی   آدمه لطفیله کرّمنا دیدی

هر نه وار سنده خدانک فضلی بیل   وار ایکنک جمله سن بی اصل بیل

شمسه گرچه آسمان اولدی مقر   زیر و بالا اندن آلور نور و فر

فرض بیل عرفانی تحصیل ایله اول   امر کن دن واقف اسرار اول

معرفت جان اولدی انسان جسم اولور   معرفتسز لاشی و بی اسم اولور

من عرف نفسه فقد عرف ربه تفسیریدر

ای که بیلمزسن ندر سرّ عرف   خر کبی ایتدی سنی غرّه علف

نفسکی بیلمکده ایله ترک تاز   ایشلری ایتمه عبث دور و دراز

هر نه بو عالمده اولمش آشکار   مثلی انک جمله بو انفسده وار

عالم صغرا وجود اولدی همین   عالم کبرا بو انفسدر یقین

گر بو ایکی عالمی بیلدک تمام   قدرت حقی بیلورسن والسلام

دو جهان معناسنی بیلمک تمام   اوّلی ممنوع و ثانی بر دوام

چون آنی بولدک وجودی قیل هبا   قالمیه تا ریب و شک ایله ریا

تا تقلددن تحقق بولهسین   دولت عرفانه مظهر اولهسین

عالمان گر ذات حقی ظاهری   بیلدیلر بر مسلکیله هر بری

ما هو الحق کنه ذاتن هیچ کس   بیلمز انجق کندی بیلور سوزی کس

کاملان ظاهر و باطن تمام   قالدیلر دریای حیرتده مدام

اویله کیم وار ذات پاک ذو الجلال   قادر مطلق قدیم و بی زوال

کمسه بیلمز هم بیلمز مطلقا   ربّنا انا ظلمنا خالقا

عقل خلق اوّلین و آخرین   اولیا و انبیا و مرسلین

بیلدیلر بوندن که بو دریای نور   قطره در و الله اعلم بالامور

چونکه بیلدک کندیکی سن بعد ازان   هم بیلورسن خالقک کیمدر همان

انسانک ذات خداده ادراکی اول کورلرک طاوس
شاهه هر بری برشی تمثیل ایتدکلری قصه یه تشبیهدر

بودشهری درحدود مولتان	کور اهل شهر از پیر و جوان
هفت قسم این مردم کور و ضریر	خرده دان و کافی و روشن ضمیر
چونکه شه محمود آن صاحبقران	باز گردید از غزای هندیان
چند طاوس آورید از بهر نام	فیل و طوطی و سمندر آن همام
بود یک طاوس بس آوازه دار	تن ملون بابسی نقش و نگار
مثل او نادیده کس اندر جهان	هیچ چشمی را احاطت نی بران
چون سپاه شاه فیروز و سعید	در حدود شهر آن کوران رسید
بود شهری سخت خوب آب و هوا	گوشهٔ کویی ز جنات العلا
شاه بالشکر ز هند و لور و ترک	زد سرا پرده دران شهر بزرگ
مردم شهری مران کوران چند	نام آن طاوس اشنیده بدند
آن جمیع هفت قوم انجا شدند	نزد آن طاوس شه گرد آمدند
تا ز کیفیات او واقف شوند	بر چه و چونش مگر راهی برند
هر گروهی برده بریک عضو راه	هفت قوم از هفت عضو مرغ شاه
دست اول زد یکی بر تاج او	فوق بود از دیگران معراج او
گفت نامش طاوس و عنقای چین	لیک شاخ نرگس قافست این
دیگری بر کلهٔ طاوس دست	برد گفت این هیئتی بس نادرست
گنبدی گویی برو رسته گیاه	چیست گنبد را تحرک یا آله
گنبد گردا نکه زیب عالمست	زین نموداری سپهر اعظمست
قوم دیگر کرده لمس چشم وی	گفته بر تحقیق این بردیم پی
فرقدان اینست مارا شد یقین	بهتر از ما کس نشد آگاه ازین
وانکه بر منقار او شد رهنمون	گفت این نایست لیکن بازگون
انکه را بر پشت او دست اوفتاد	گفت این کوهیست بس عالی نهاد
قوم دیگر دست بر دنبال او	چون نهادند امدند اندر غلو
کین درختی شاخ دارست و عظیم	نیست الا طوبی خلد نعیم
وانکه زد بر پاش دست اندر زمان	نیست گفت این جز ستون آسمان
هر گروهی را ازو علمی بقدر	گاه نجم و گاه شمس و گاه بدر
نکته آوردند از مفهوم خویش	نه ز تحقیق وی از معلوم خویش
کس ندانسته تحقیق و یقین	هیچ گونه ذات رب العالمین
زو نشانها داده و نابرده راه	بر کماهی وی ز بیگاه و گاه
خویش را اول نکو دان ای فتا	تا بدانی حسن صنع حق را

مولتان حدنده بر شهر که همان	ساکنی هپ کور ایدی پیر و جوان
هفت قسم ایدی بو سکان ضریر	خرده دان و کافی و روشن ضمیر
چونکه شه محمود اول صاحبقران	هند غزاسندن چویردی اول عنان
برنچه طاوس کتوردی بهر نام	فیل و طوطی و سمندر اول همام
وار ایدی بر طاوس آوازه دار	خوب صورت لونی پر نقش و نگار
کورمیش مثلن جهانده بر بشر	آنی ایمزدی احاطه هم بصر
چون سپاه و موکب شاه گزین	گلدی کورلر شهرنه قوندی یقین
اول دیارده خوب ایدی آب و هوا	هر طرف رعنا چو جنات العلا
قوندی انده جمله هند و لور و ترک	طولدی عسکر ایله اول شهر بزرگ
چونکه طاوس نامنی ایشتدیلر	کورلر آنی کورمکه هپ کتدیلر
اول یدی قوم انده حاضر اولدیلر	گویا طاوسه ناظر اولدیلر
تا انک حالینه واقف اوله لر	کنهنی فهم ایتمکه یول بوله لر
اول یدیدن هر بری بر عضوه ال	اوردی مرغک تا که مشکل اوله حل
اولکه اوردی تاجنه ال ابتدا	عالیدر بونلر بو قومده گویا
دیدی طاوس نامی هم عنقای چین	لیک قافک نرگسی شاخی همین
بری دخی کله سنه صوندی ال	دیدی بو هیئت عجیب و بی بدل
قبه در فوقنده وار اما گیاه	بو تحرک بو العجبدر یا آله
زیب عالم گنبد دوار در	کیم سپهر اعظمه پرکار در
بر گروهی طوتدی انک چشمنی	دیدی مژده بیلدک انک رسمنی
فرقد اندر بونده شبهه قالمدی	بزدن اعلا کمسه بونی بیلمدی
اولکه منقارینه اولدی رهنمون	دیدی میزابدر که اولمش سرنگون
ارقه سینه ال اورن دیدی همان	غایت اعلا بر جبلدر بی گمان
قویرغینه اولکه اولدی دستزن	ایتدی فریاد مطلقا بیلدمکه بن
بر درختدر شاخی چوق غایت عظیم	شبهه سز بو طوبی خلد نعیم
وضع ایدن دستن ایاغینه او آن	دیدی بی شک بو ستون آسمان
هر گروه علمی قدر بولمش نوال	ضوء نجم و بدر و خورشید در مثال
هر بری فهمنده گویا نکته دان	بلکه تحقیق دیدیکی محض گمان
بیلمدی هیچ کمسه تحقیق و یقین	کنه ذات پاک رب العالمین
گرچه چوقدر بونده بحث این و آن	لیک یوقدر کنه ذاتندن نشان
کندیکی بیل خوشچه اول ای فتا	تا بیله سن نیدوگن صنع خدا

چونکه دانستی یقین باید ترا   خوش یقینی بی شک و ریب و ریا
از یقین ارباب عرفان می تنند   کاملان بر سوی ایقان می زنند
چه یقینی خورده آب از لوکشف   دور بودن از طریق مختلف
جز یقین جانرا نباشد بدرقه   بی یقین را بر سر آید مطرقه
میرسد این فتح پی در پی ولی   واقف آن کیست جز زنده دلی
مثنوی هفتمین کز غیب جست   ششصد و هفتاد تاریخ ویست
چون چنین الهام دل آمد فرود   از ثانی یافت توضیح و ورود
تو ز شنبه تا بجمعه از زمان   تا بیک هفته رسی این رمز دان
گل بسالی آید از غنچه بدر   هم بسالی سبزه کرد از خاک سر
قرنها باید که سنگی کم بها   لعل کردد در عروق کوهها
کار حکمت دارد این برهان بس است   ما مطیع حکم این ایمان بس است
چون ز مبدأ کشتی آکه ای قباد   دیده بکشا باش واقف از معاد
تو درین بحر عمیق بی کنار   بهر کاری آمدی ای اختیار
نه از برای هرزه و اهمال و لغو   عمر خود ضایع کنی در لعب و لهو
آنچنان کن چونکه واکردی بجا   انفعالی باشدت زان رهنما

کر یقین بیلدک سه لازمدر سکا   بر یقینلک کاوله بی ریب و ریا
پس یقینده دم اورورلر عارفان   جانب ایقان مقام کاملان
بر یقین کیم لوکشفدن ایچمش آب   مختلف رهلردن ایتدی اجتناب
دائما جانه یقیندر بدرقه   بی یقینک باشی زیر مطرقه
کلمده در فتح غیبی متصل   لیک بیلمز کمسه الا زنده دل
بو یدنجی مثنوی قدسی کلام   التیوزیتمشده باشلندی تمام
چونکه کلدی قلبه بو الهامله   تا که توضیح بولدی نزم الزامله
شنبه دن جمعه کلنجه سن همان   هفته در رمزی بولورسن اولزمان
برسنه لازم که کل خندان اوله   سبزه هم خاکدن چیقوب شادان اوله
چوق قرون کچمک کرک تا قاره طاش   عرق کوهده اوله لعل شعله پاش
کار حکمت اولدی بو برهان یتر   حکمه رام اولمق بزه ایمان یتر
چونکه بیلدک مبدأیی ای نکته دان   آچ کوزک هم بیل معادی چون عیان
مسکنک اولدی بو بحر بی کنار   برایش ایچون اولدک ایدی اختیار
هرزه و اهمال و لغو ایچون دکل   عمرکی افنای لهو ایچون دکل
اویله ایله چونکه عودت ایده سن   رهنمادن حرمت ایله کیده سن

قصهٔ آن خواجه که غلامی را بسفر فرستاده که اکر بفائده باز آیی مکافات آن مال و عمرت افزایم

خواجهٔ عالیجناب و مفضلی   منعمی شاهی کریمی کاملی
بر همه آفاق عام الطاف او   هر چه کویم پیش از آن اوصاف او
بندکان دارد فزون تر از قیاس   جمله را از وی زر و نان و لباس
پس بکار انداخته خیل عباد   داده هر یک را معاش و معاد
ساخته دو شهر آن خواجهٔ علیم   آن یکی فی الجمله آن دیکر عظیم
هر کسی را بر مهمی داشته   بر سر کاری علم افراشته
در تجارت در زراعت هر یکی   پیش بکرفته مهم و مسلکی
کفت روزی با غلامش ای فتا   داده ام مالی فراوان مر ترا
ان ذکر الدنیا مزرعة النعیم   فانتبه عن رجعتک یا ابن الکریم
رو سفر کن شرق و غرب و بحر و بر   چونکه باز آیی سلامت زین سفر
صحت نفس و زر و سیمت زمن   نفع و ضر امید هم سیمت زمن
سازمت آزاد و ملکی بخشمت   که نباشد هیچ از دولت کمت

اول خواجه قصه سیدر که غلامنی سفره کوندردی اکر زیاده فائده ایله کلورسک مال و عمرکی ترقی ایله مکافات ایدرم دیو

وار ایدی بر خواجهٔ عالیجناب   شاه منعم هم کریم و کامیاب
لطفنه مظهر ایدی آفاق عام   هر نه دیرسم وصفنه اولمز تمام
قوللری وار ایدی بیحد و قیاس   جمله یه اندن زر و نان و لباس
منتظم اولمش ایدی کار عباد   جمله یه ویرمش معاش و هم معاد
یاپمش ایکی شهر اول خواجهٔ علیم   بیری انک اول بریندن یک عظیم
هر کسه بر کاری کیم ایتمش اهم   انک ایله ایده افراز علم
هر بری زرع و تجارت ایتمده   بر مهم و مسلک اوزره کتمده
دیدی بر کون بر غلامه ای فتا   دیرشم مال فراوان بن سکا
اولدی دنیا مزرعهٔ خلد نعیم   رجعتک بیل اولمه غافل ای کریم
شرق و غرب و بحر و بره قیل سفر   رجعتک اوله سلامتله اکر
بندن اولسون صحت نفس و زرک   هم امید و خوف و نفع و هم ضرک
عتق ایله مال ایده یم احسان سکا   نعمتمدن کلمیه نقصان سکا

انچه می فرمایست ازا بجان * یاد داری وبجا آری چنان
هرچه مطلوبت بود حاصل همه * همدمان و مونسان کامل همه
ملکتی بیحد و خالی از زوال * در کمال حسن و در اوج جلال
خواجه خطی دادش از سر تا بن * افعل و لا تفعل این کن آن مکن
کنج و مال و ملک خرم زان تو * جمله در حکم تو من هم زان تو
انچه کفتم خواهمت دادن تمام * وز تو باشم راضی آن دم ای غلام
قول این کز حکم ما کر نکذری * هرچه در خطست با جا آوری
شرط متقبل بنده فرمان بودنست * حکم منعم از جان بشنودنست
کرد خدمت خواجه خود را غلام * کانچه فرمودی نمایم من قیام
لیک اکر از فضل واحسان وکرم * از نظر نندازیم ای محترم
کر بدم من در سفر یا در حضر * فضل تو باید رهی را راهبر
پس ابد پیوند کردد دولتم * منتج آید اجتهاد و خدمتم
کوشش از من خیر و احسانم ز تو * جنبش از من قوت جانم ز تو
من قدم در ره نهادم تو دلیل * من خلیل نار عشق و تو جلیل
کر مرا بخت وظفر یاور شود * آن کنم کان امر ممضایت بود
در جمیع امر توفیق طلب * از تو خواهم سال و ماه و روز و شب
هم توام توفیق بخش ای ذوالکرم * فرصتی کز امر حکمت نکذرم
ای که در سیر و سلوک افتادهٔ * پای در راه طلب بنهادهٔ
سالک عارف شوای جوهرشناس * هی مکن مطلوب جزوی التماس
مال از و و نان از و و جان از و * درد از و مرهم از و درمان از و
عاشق او و عشق او معشوق او * طالب او مطلوب نیز او ای عمو
حال از و و قال از و تأیید از وست * شم از و و سمع از و و دید از وست
بخت از حق و طلب نیز از حقست * نیست کس را غیر حق امکان و دست
در قیامت چون برآید رستخیز * زنده کردد این وجود ژنده ریز
مصطفا را تا نیاید امر ازو * کامتان را لن شفاعت ای نکو
او بود اندر پناه من صمت * با وجود آن کمال مکرمت
چون ندای یشفع من عنده * بشنود آن سمع فرخ بخت او
در میان آید برارد دستها * از برای امتان پیش خدا
یا الها ربنا معبودنا * فاعف عنا ذنبنا وارحم لنا
نحن مستحی عن افعال الردی * مالنا غیرک ملاذیا وفی

چون دیدم آنی سکا فرمانله * یاد ایدوب اجرا ایدرسک جانله
جمله مطلوبک سنک حاصل اولور * همدم و مونس سکا کامل اولور
بخش اوله هم سا که ملک بی زوال * اوج اعلاداخی حسنی بر کمال
خواجه برخط ویردی اکا سربسر * ایشله شونی ایتمه بونی دیر یازر
هپ سکله مال و ملک فرخنده هم * هم سنک حکمکده جمله بنده هم
وعده اوزره ویره یم سا که تمام * اولرمان راضی اولورم ای غلام
شرط بو که حکممزله کیده سن * هرنه کیم وار خطده اجرا ایده سن
متقبل اولدر یوریه فرمانله * منعمک حکمن ایشیده جانله
ایتدی تعظیم خواجه سینه اول غلام * دیدی ایدم امرک اوزره بن قیام
لیک ایتسک فضل و احسان و کرم * که نظردن ایتمه دور ای محترم
کر سفرده یا حضرده اوله یم * فضلکی راهمده رهبر بوله یم
برقرار اولور بنم بو دولتم * منتج اولور اجتهاد و خدمتم
سعی بندن خیرله احسان سنک * وار تحرک بنده اما جان سنک
رهروان اولدم بکا اول سن دلیل * بن خلیل نار عشقم سن جلیل
کر بنم بخت وظفر یارم اوله * امرکی انفاذ تمام کارم اوله
ایده یم امرده توفیقک طلب * وردم اولسون سال و ماه و روز و شب
هم بکا توفیق ویر ای ذوالکرم * تا سنک حکمکدن اصلا دونمیم
دوشمش ایدک سن سلوکه دمبدم * پس طلب وادیسنه باصدک قدم
سالک عارف اول ای جوهرشناس * کلی استه ایتمه جزوی التماس
مال اندن نان اندن جان انک * درد اندن مرهم و درمان انک
عاشق او و عشق او معشوق او * جمله او در طالب و مطلوب قمو
حال و قال اندن و تأیید هم انک * سمع اندن هم بصر هم شم انک
بخت حقدن همدخی اندن طلب * غیر حق بیقدرت اولدی جمله هپ
پس قیامت حالی چون ایده شهود * زنده اوله پاره لنمش بو وجود
مصطفی یه تا که فرمان اولمیه * که شفاعت ایتمک امرن بولمیه
اولور انکده پناهی من صمت * واریکن آنده کمال مکرمت
چون ندای یشفع من عنده * ایشیده نجه سمع فرخ بخت او
رفع یدله درمیان ایده دعا * امتیچون حق حضورنده رجا
یا الها ربنا معبودنا * فاعف عنا ذنبنا وارحم لنا
شرمدارز چون ایشمز هپ کناه * غیری سندن یا آله یوقدر پناه

این بود اکرام آن خواجهٔ سبل پیش خلق وهم ملائک هم رسل
دولت تأدیب رحمانیست این لیک اندر طبع روحانیست این
هی طلب کن شاید آن حسن عمل داده باشندت بتقدیم از ازل
پس نباید شد ز استدعا نفور قول ادعونی بخوان ای ناصبور
گرچه او دادست امّا نور تو شیوهٔ لاشی بود در نور او
این سخن پایان ندارد باز ران قصهٔ خواجه فراوان بندگان

رفتن آن غلام بسفر وبیان مبدأ فطرت وخلقت انسانیت

خواجه چون با آن غلام این قول کرد او غم راه تجارت را بخورد
پس زمام السفن فی ایدی الریاح صیح من دیک ومن الله الصباح
اوّلین افتاد بر کوهیش راه مدّتی چندی بماند آن جایگاه
بعد زانش راه بیرون ای عنود نایژه باریک وبس تاریک بود
زان ره او را رهگذر تنها نبود کین سفر بیرون ز راه ما نبود
آدم وعیسی ازین ره بی اثر لیک ما را از دو صد تا ده خبر
گر مسیحا را گذر زین ره بدی کی مقلد طعمهٔ دوزخ شدی
می نپسندد اوّلین را آن سفیه روشنیٔ چشم را داند ز پیه
دیدهٔ باید ز معنی پر شده نور پایان بینیش در سر بده
گاو وخر را نیز هست این چشم باز اشتر وجاموس وهم کرگ وگراز
هست انسانی که باشد بی رشد جهل او را سوی استوری کشد
او ز نادانی قیاسی میکند کج رود معنی نه بر صورت تند
نیست آگاهیٔ دل او را ازین که نباشد غیر لا فی آفلین
فهم اگر داری نکو بگشای عین چون قلوب افتاد بین الاصبعین
اختیاری گرچه او را نیست لیک بهر چیست این دوزخ غم مرده ریگ
از ره آن نایژه آمد برون سوی دریای قوی موجش زخون
مدّتی انجای با خون جگر سر بزانو خون خوران بردی بسر
مدّتی دیگر هم انجا نیز ماند هم از انجا رخت همت برفشاند
یک معلق زد بنص امر هو در بکا واقف نه ازان نکرهوا
در تحیر در تردد کین سفر کرد آواره مرا زان خوش مقر
بیخبر ز اندم که آن قوم شفیق منتظر او را وقیمت مایلیق
در برش گیرند چون جان عزیز جان فدای او کنند وچیز نیز

بویله اکرام ایلر اول خواجهٔ سبل حاضر ایکن جمله مخلوق ورسل
دولت تأدیب رحمانیدی بو فی الاصل هم طبع روحانیدی بو
سنده طالب اولکه اول حسن عمل بلکه اعطا اولمشن اوله در ازل
پس طلبدن اقتضا ایتمز نفور چونکه ادعونی بیوردی اول غفور
گرچه نوری ویرمش اول امّا سکا لیک انک نورنده لاشیٔ وهبا
بو سوزک پایانی یوقدر دون گرو بنده سی چوق خواجه دن اول قصه گو

اول غلامک سفره گیتمسی وانسانک مبدأ فطرت وخلقتی بیاننده در

اول قوله چون خواجه بو قولی دیدی بو تجارت راهی اوزره غم ییدی
پس عنان کشتی در دست ریاح صبحه دیکدن لیک اللهدن صباح
اولدی اوّل آکه بر کوه اوزره راه خیلی مدّت ایتدی آنی جایگاه
راه مخرج آکه پک تاریک ایدی لوله وش هم ضیق وهم باریک ایدی
اول قوله مخصوص دگلدر اول ممر جمله مز ایتمکده بو یولدن سفر
آدم وعیسی ایدیوق بوندن اثر آنی بیلدیردی بزه نص وخبر
گر مسیحا ایتسه بو یولدن گذر نار مقلد ایچون اولمزدی مقر
اوّلینی کورمز اولکیم باغیدر ظن ایدر چشمک جلاسی یاغیدر
دیدهٔ معنی ایله ایتمکدر نظر نور پایان بین اولاندر معتبر
ظاهرین کورمک ایچون گاو وحمار داخی حیوان جمله سنده چشم وار
بی بصیرت اولسه بر انسان اگر جهلی آنی سوی حیوانه چکر
بر قیاس ایلر او نادان جهل ایله معنیده کج صورته هب میل ایله
قلبی بوندن اولمدی آگاه هم لا احب الافلینندن اوره دم
وار ایسه فهمک اگر قیل فتح عین قلبک اولدی چونکه بین الاصبعین
چونکه یوقدر اختیاری الده هیچ پس نیچون بو نار غمده پیچ پیچ
چون ره ماسوره دن اولدی برون بر قوی دریایه گلدی موجی خون
بر زمانده انده اول خونین جگر قوتی خون اولدی قویوب زانویه سر
خیلی مدّت چکدی انده زحمتی سلکدی اندن دخی رخت همتی
بر معلق اوردی هوا امریله او بیلمز اغلر نیده وکن ان نکر هوا
دیدی حیرتله بنی خود بو سفر ایلدی آواره قالدی خوش مقر
بیخبر آندنکه بر قوم شفیق حاضر ایتمشلر لزومن مایلیق
باغره باصرلر ایدرلر جان فدا خدمتن هم اکمل وازیدادا

پس بکام ناز اورا پرورند	خون خود چون آب در خوردش دهند	بسلمک نازیله آبی انلرک	هم ویررلر آکه کندی قانلرک
کردمبر روش بادی کرم و سرد	آید ایشانرا ز شفقت جان بدرد	کر طوقونسه آکه باد کرم و سرد	مشفقانه هم طوقینور غم و درد
در مشیمه با جنین ازاخوشتست	کو مغفل از جهان دلکش است	رحم مادرده جنین خوشدر همان	چونکه غافل نیدوکن پسلمز جهان
نکتهٔ ما سر مرموز ست وهی	دولتت بادا ربرو بردی توپی	نکتهٔ مذهب سر رمز معتبر	دولتکدر بیرو اولورسک اکر
ای دبیر العرف بر الواح کون	صنع کلک کن نکر از چند لون	ای دبیر العرف باق الواح کون	اوزره یازمش خامهٔ کن نیجه لون
صد تبارک احسن الخلاق را	واهب جان باعث الارزاق را	صد تبارک احسن الخلاقنه	واهب جان باعث الارزاقنه
چونکه یابد برترے زان آن عمو	لعب ولهوست وره چوکان وکو	چونکه اول طفل میل رفتار ایلیه	کوی و چوکان لعبنی کار ایلیه
میکذارد بر خوشی ایام خود	ان صبی فارغ ز درد نیک و بد	خوش کچر وقتی نه بیلسون درد و غم	اولدے غافل نیک و بددن لاجرم
زان کذشته اعلم آمد طور او	جمع اهل الفیض والعز اعلموا	هم کچر بوندن دخی اعلم اولور	اهل فیض و عز ایله همدم اولور
پایه پایه این سلم رامی رود	تا که بر صدر خرد ثابت شود	پایه پایه نردبانی خوش چیقر	تا خرد صدرنده ایلر اول مقر
کر قرین اوست یهدی من یشا	میکند فکر معاد آن خوش ذکا	کر مقارن اولسه یهدی من یشا	ایده هپ فکر معاد اول خوش ذکا
نصب عین اوست پیوسته مآل	نیستش پروای غیر و ملک و مال	نصب عین اولور اکا فکر مآل	ایلمز قید معاش و ملک و مال
زاد و ساز ره مهیا میکند	دولت بیدار از نیها میکند	زاد راهی کر مهیا ایده اول	دولت بیداری پیدا ایده اول
کر غراب من یضل کشتش دلیل	از معاد اندیشی آمد او ذلیل	من یضل زاغی کر اولدیسه دلیل	ایلمز فکر معادی اول ذلیل
شر اخلاق ذمیمه سال و ماه	می برد اورا ز راه انتباه	شر اخلاق ذمیمه سال و ماه	دائم ایلر آنی کمراه و تباه
اینچنین اورا نهنک نار شد	یکسری تا اسفل دوزخ کشد	بو نهنک نفس بد بی معرفت	قعر ناره آتر آنی عاقبت
هان برآور سر ازین خواب غرور	چند ازین غفلت خیال شر و شور	باشکی قالدریر خواب غرور	نه بو غفلت بو خیال شر و شور
هی الیس الصبح قریبا باز خوان	آه اکر تو نیستی از نادمان	سن الیس الصبح قریبا بیلمدک	حیف سکا کرسن پشیمان اولمدک
فصل ان احسنتم احسنتم خوشست	لیک فعل ان اسأتم آتش است	فصل ان احسنتم احسنتم کوزل	ان اسأتم ایچون آتشدر بدل
تا کی این راه پریشان می روی	با خود آزین راه بی راه ای غوی	نیچه بر بویله پریشان کیده سن	بویله چیقمز یولی سن ترک ایده سن
چون غلام راهرو از کوه و دشت	زان منازلهای الوان در کذشت	کوه و دشتده رهرو اولدے اول غلام	کچدی هم الوان منازل صبح و شام
بر تهٔ بحری رسید او بس شکرف	بس عجیب الوضع و تفت و زفت و ژرف	ایردے بر بحره که غایت موجی چوق	هم عجیب و تیره هم مرساسی یوق
دید جایی تنک و تاریک و حقیر	حکم خواجه کردش انجا کوشه کیر	کوردی برجای حقیر و تنک و تار	حکم خواجه ایله ایدوب انده قرار
کرد اقامت او بمرداری حلال	قوت کرده روز و شب با ضعف حال	بر حلال مردار ایله ایتدی قیام	ضعف حالده آنی قوت ایتدے مدام
بعد چندین ماه زان بحر عمیق	کشته تقدیر جهان کیرش رفیق	نیچه ماه اولدی مکان بحر عمیق	صکره تقدیر خدا اولدی رفیق
باز از ان دریا باهنک سفر	کرد عزم بحر کم کشی دکر	ایلدی اندن دخی عزم سفر	جزئی مکثیله دکر بحره کذر
ساخت زاد بحر و درکشتی نشست	کاه بر امواج بحر و کاه پست	زاد بحر ایله اولوب کشتی سوار	موج یم که ویل ایدی که کوهسار
تکیه اش برباد و از ره موج آب	آتشش درکله و او خود تراب	تکیه سی باد ایدے راهی موج آب	کله سنده نار ولی کندی تراب
روزی از ناکاه کشتی برشکست	ماند او بر تختهٔ بادش بدست	پاره لندی کشتی برکون ناکهان	قالدے پس لوح اوزره باد ایله همان
باد تو ریح العقیم است ای عدو	راحة الراحش نهادی نام او	بو هوا ریح العقیم اولدی سکا	راحة الراح نامی قویدک سن اکا

کر مطیعستت سلیمان وار راح　　آن غدوها شهر وآن شهر رواح
غافل از عفریت خاتم بر مباش　　میکنی ای خاکی از بادی تراش
جوی شیشه بر سر خاکت کشند　　عشق ساق پای بلقیست کشند
هم ببادت برد هدباد غرور　　تکیه بر باد باز آرد فتور

ساکه باد اوله سلیمان کیبی رام　　ایکی آیلق یول آلور هر صبح وشام
خاتمک قاپدرمه دیوه ای فتا　　صکره ای خاکی اولور کارک هبا
خاک جسمک شیشه سندن صوچکر　　ساق بلقیس عشقی سنی یوغ ایدر
هم سنی باده ویرر باد غرور　　چون کلور باده طیانقدن فتور

قصهٔ آنکس که در دیار قبچاق بعلت قحط مبتلا شد وبر عزم قوت عیال واطفال بباب دیار شروان درامد وپس از زحمت بسیار دنکی آرد حاصل کرد ودر کشتی نهاد وباوطن عود کرد چون میان قلزم رسید بحر در تلاطم آمد وکشتی در کردید ورفقا غرق شدند میکفت آه فرزندانم بی قوت خواهند مردن سر آرد بکشاد وبباد کفت یا باد غیر از
تو خدمی ومعینی ندارم امانت
این آرد را بعیالم برسان

اول شخصک قصه سیدر که قبچاق دیارنده علت قحطه ابتلا ایله اولاد وعیالنه قوت تحصلیچون شروانه سفر ایدوب چوق زحمتدنصکره بر دنک دقیق حاصل وکمی یه وضع ایدوب وطننه عودت ایدرکن قلزم دریاسنده کمی قصنازده ورفقاسی غرق اولورکن تأسفله آه اولادم آج هلاک اوله جقلر دیو چوالک آغزنی آچوب باده خطاب ایدرکه ای باد سندن غیری
خادم ومعینم یوقدر بو دقیقی سکا امانت ایدرمکه
عیالمه انی ایصال ایده سن

بود در قبچاق یک مرد معیل　　داشت فرزندان پیش از حد علیل
پس یکی قحطی دران کشور فتاد　　شد کرامی تر ز جان نان ای عماد
قوت عاشق حب جانانست وبس　　قوت آن بل هم اصل نانست وبس
جز غدای روح را خو کر مشو　　فی السماء رزقکم کافر مشو
خوردن از بهر عبادت کردنست　　زندکی پیش تو بهر خوردنست
ان معیل بی نوا بهر عیال　　کرد عزم شهر شروان از ملال
ملک شروان بود مقصد کاه وی　　بهر رزق کودکان نه روم وری
اعتقادش داشت بر باطن خلل　　زان ز شروان جست از باطل عمل
نان دهنده نیست غائب ای غلام　　خواه شروان خواه روم وخواه شام
میخورد از ضعف دل آب این سخن　　تو توکل جز که بر ایزد مکن
چون بشروان امد آن جویای نان　　کرد تا نی آرد حاصل آن فلان
شاد شد کفتا اکر من این سفر　　می نکردم بودمی اندر ضرر
کودکانم مرده بودندی ز جوع　　سوی شهر خویش کردن شد رجوع
اعتقادش نیست در نص وحدیث　　تابع ابلیس کشته آن خبیث
نشنود صدق کلام ایزدی　　کوش کرده قول شیطان آن ردی
آه ازین طغراچهٔ نحس اختری　　آه ازین نا اهلی وجهل وخری

واردی قبچاقده بر صاحب عیال　　چوق علیل اولادله آشفته حال
اولدی اول کشورده بر قحط ناکهان　　اکرم اولدی انده جاندن داخی نان
قوت عاشق حب جاناندر همان　　زمرهٔ بل هم اصلنک قوتی نان
روح غدا اسن ایله دائم ساکه خو　　فی السماء رزقکم نصن اوقو
طاعتیچون اکل وشرب ایتمک کرک　　سن همان دیرلک ایچون یسن یمک
اول فقیر بینوا صاحب عیال　　عزم شروان ایتدی حیران وملال
ملک شروان ایدی اکا قصد دل　　رزق اولاد ایدی روم وری دکل
واردی چون اعتقادنده خلل　　صاندی شرواندر همان رزقه محل
نان ویرن هر یرده حاضر ای غلام　　روم وشرواندہ کرک اولورسه شام
ضعف دلدن حاصل اولور بو کلام　　قیل طلب آندنکه رزاق الانام
کلدی شروانه طلبکار اولدی نان　　بر چوال اون بولدی زحمتله همان
شاد اولوب دیدی اکر کیم بن سفر　　ایتمسیدم بولمشیدم چوق ضرر
جوعدن قورتاردم اولادم هله　　دییه رک اول دوندی شهرینه کله
معتقد اولمزدی قرآنه اول غبی　　اولمشیدی چونکه ابلیس تابعی
دیکلمز صدق کلام ایزدی　　دیکار ابلیس سوزنی چون اول ردی
اختر نحسنک بو طغراسندن آه　　دائما بو غرلک اجراسندن آه

قصهٔ ان خواجه که با قاضئ قزوین یار قدیم بود

اول خواجه نک قصه سیدر که قزوین قاضی سیله قدیم دوستلغی

دازو

واز و خر باستعاره خواست

سه گروهند اندرین دنیا قضات   زان سه فرقه یک گروه اهل نجات
در زمان ما مر آن یک فرقه نیز   هست معدوم و نمی ارزد پشیز
قاضیٔ قزوین چو شد پیر و دوتو   قوت رفتار ساقط شد از و
شد بوهن العظم و رعشه مبتلا   اوفتادش لرزها بر دست و پا
لیک از حب زر و سیم و نوا   آمدی هر روز در دار القضا
چون توان رفتنش انجا نبود   یک خری بخرید بهر خود عنود
تا سوی دار القضا با خر شدی   هر سحر که با خر انجا آمدی
ساخت پاگاه خرش آن پیشوا   گوشهٔ محدود با دار القضا
پهلوی دار القضا جای خرش   تا برد شب باز سوی منظرش
از خری بگذاشته عیسیٔ جان   غافل از احیای انفاس روان
دم خر بگرفته و دنبال او   می دود آن کون خر از سو بسو
خواجه با آن قاضیٔ ما یار بود   همدم و هم خانه و غمخوار بود
کرده هر دو جان فدای یکدگر   چونکه جان گفتی چه جای سیم و زر
احتیاجی شد بخر آن خواجه را   تا فرستد گندمی در آسیا
نزد قاضی رفت کو بودش ندیم   بهر گندم خواست خر او زان سلیم
چونکه دست عشق با کیسه رسید   بود کاذب عشق از دل بر پرید
عشق ابنای زمان جز رنگ نیست   صلح این بی رسمکان جز جنگ نیست
هی مجو لذات شکر از کبست   زانکه ارض الله واسع آمداست
چون بر قاضی شد آن خواجه حسن   گفت ای قاضی و ای مخدوم من
اندکی گندم نهادم در جوال   تا بسازم آردش بهر عیال
ان خرک را ساعتی میده بما   تا برد آن گندمک در آسیا
باز واپس آورندش این زمان   منتی باشد ز تو بر جسم و جان
قاضی فی النار چون آنرا شنید   از خری با خواجه گفت ای بر مزید
خر چه باشد نیست سر از تو دریغ   ورنه پیچم گر زنی بر من تو تیغ
کاشکی بودی مرا اندر بدن   این قدر قوت که آن بار تو من
بر گرفته بردمی تا آسیا   زانکه از جانی گرامی‌تر مرا
لیک خر را این زمان پولادما   برد سوی باغ از بهر چرا
هر چه باشد گاو و استر و اسب نیز   باشد از بهر چنین روزی عزیز
کو بر آرد کار یاری مثل تو   که نداری مثل خود از هیچ رو

اولوب اندن عاریت اوزره خر طلب ایتدیکیدر

اوچ گروه اولدی بو دنیاده قضات   اول گروهدن بیریسی اهل نجات
بو زمانده اول بیرینی کیم بوله   هم بولنمز دیگران دگمز پوله
قاضیٔ قزوین خم اولدی قامتی   قالمدی رفتاره تاب و طاقتی
عظمی سست و ضعفه اولدی مبتلا   رعشه‌دار اولدی سراسر دست و پا
لیک حب سیم و زردن دائما   مسکن اولمشدی اکا دار القضا
یوق ایدی قدرت پیاده گیتمکه   بولدی بر خر صاتون آلدی همنکه
رؤیت دعوا ایچون التنده خر   محکمه‌یه گیدر ایدی هر سحر
محکمه یاننده بر آخور آکا   یاپدی باغلادی خرین اول مقتدا
محکمه یاننده اولدی خر یری   گیجه اولدقده بنوب گیده خری
گچدی خرلقدن او جان عیسی‌سنی   بیلمدی جان بخش ایدن انفاسنی
قویروغن طوتمش خرک نفسیله او   کون خرله کوشش ایلر سو بسو
اولدی بر خواجه بو قاضیله یار   همدم و هم بزم ایدی لیل و نهار
صانکه بونلر بربرینه جان فدا   جان دیدکده هیچ قالور می ماله جا
خواجه‌یه چون اقتضا ایتدی مگر   تا دگرمانه گتوره حنطه خر
قاضی‌یه گتدی پس اول یار و ندیم   ویر حماری باکه دیدی ای سلیم
عشق الی چون کیسه‌ده اولدی نمون   عشق کاذب چیقدی گوکلدن برون
عشق ابنای زمان هپ رنگدر   صلحی بو بی رسمکانک جنگدر
او همه حنظلدن اوسکر لذتن   او قوار ارض الله واسع آیتن
قاضی‌یه گتدی چون اول خواجه حسن   دیدی ای قاضی و ای مخدوم من
جزئی بغدای ایتمشم بن در جوال   اون ایده‌یم اکل ایده‌لر تا عیال
اول حماری ویر که بر ساعت بکا   آسیایه گوتوره بغدایی تا
هم گتورسین گیرو آنی بو زمان   منتکده اوله بو جسمیله جان
قاضی فی النار آنی چون دیگلدی   لطف و تعظیم ایله اکا سویلدی
خر ندر کیم سندن اولمز سر دریغ   یوز چویرمم گر اورر سک باکه تیغ
کاشکی اولایدی بنده اول بدن   قوتیله اول سنک بارکی بن
گوتوریدم یوکلنوب تا آسیاب   اولزمان جانم اولوردی ذوقیاب
لیک خدمتکار ایله خر شمدی تا   گتدی باغه ایلسون انده چرا
گاو و استر آتدخی هر نه که وار   دوست ایچون اولمق گرک بو کون نثار
سن کبی بر دوسته ایشن گوره ملو   بر وجهله سن کبی یوق خوب خو

لعنت بسیار بر پولاد ما / تا چرا بر دست خر را با چرا
قاضی بد عهد در این اعتذار / تا که از پاگاه خر از اضطرار
ضربه ضرب و نعرهای هول زد / تیزه تیز و طرّه طر ضرب لکد
خواجه چون بشنید از خر آن خروش / که شدش زان ضربه ضر آشفته گوش
سخت رنجید و بقاضی کرد رو / گفت ای دیرینه یار راست گو
حیف از یاری و از نان و نمک / انّ قد بطل موالاتی معک
خر بپاکه حاضر و تو جابلوس / میکنی بر من باستهزا فسوس
خر بپیش تو ز یاری به بود / خانهٔ یار ای چو تو درده بود
این همه بی راه تو خود میکنی / از چه بر پولاد جرمی افکنی
ای فکنده خویشرا در بند و قید / پس نهاده جرم خود بر عمرو و زید
دشمن تو هست در پیراهنت / کرده محکم دستها بر دامنت
تو گناه خود نهی بر دیگران / ای سیه رو چند این فعل خران
چونکه خواجه کرد با قاضی عتاب / قاضی خر را نمی آمد حجاب
گفت با خواجه له ای آشفته سر / من ندیدم از تو کس بیعقل تر
حق پی آن عقل زاول آفرید / کوست جمله بستگیها را کلید
هرکه از عقل و خرد باشد بری / خر برو دارد شرف در بهتری
نیست ای خواجه ترا عقل و تمیز / انّ فی العقل کمالات عزیز
بی تمیزی گو چرا تا گویمت / زنگ شک از لوح خاطر شویمت
من همی گویم که خر در خانه نیست / در دل تو صدق ای دیوانه نیست
بانگ خر می بشنوی باور کنی / وین سخنهای مرا ابتر کنی
نشنوی از من سخن اما ز خر / بشنوی باور کنی ای خرسیر
قاضی ابله همیگفت این پیام / خواجه مانده در تحیر زان کلام
کار دنیا اینچنین شد سربسر / کرد فعل و مکر او از حد عبر
میدهد هر دم فریبی از نوت / تا نباشد زین درک بیرون شوت
بوالحکم از جهل پندارد که او / سروری یابد شود او سرخ رو
بدر را بشکافته دید و نیافت / لاجرم در بدر سر بر تن نیافت
عقل تو در حیرتی افتاده است / خرمنت بر باد نکبت داده است
روح فرعون انکه ظاهر گفته است / شمع پیش باد او خوش خفته است
حکم اغلب را بسی گون مینهد / سر به برف و کون به بیرون مینهد
موسی و فرعون را هر دو یکی / میشمارد او فتاده در شکی

لعنت اول پولاد خدمتکاره تا / آلدی کتدی اول خری اوتلاتمغا
قاضی ایلرکن بو گونه اعتذار / ناکهان آخورده خر بالاضطرار
طرطر ایله نعره لر اوردی مهیب / دپمه آتدی ضربه لر چکدی عقیب
چونکه خواجه دیکلدی خردن آنی / قولغن طولدردی اول طرطر اونی
انجنوب قاضی یه غایت طوتدی رو / دیدی ای دوست قدیم و راستگو
حیف کیم هپ دوستلق و نان و نمک / باطل اولدی هپ محقق اول امک
خر آخورده سن ایدرسن جابلوس / باکه استهزا ایله ایتمه فسوس
چونکه یاردن اولدی خر یانکده یک / سن کبی یارک اوی کویده کرک
چونکه بو یولسز ایشی سن ایشلدک / یا نیچون پولاده لعنت ایلدک
چون براقدک کندیکی در بند قید / کندی جرمک ایتمه حمل عمرو و زید
دست دشمنده سنک پیراهنک / پکچه طوتمش اللریله دامنک
سن گناهک یوکلدرسن دیکره / ای سیه رو مبتلا فعل خره
چونکه خواجه قاضی یه ایتدی عتاب / لیک اول خر ایتمدی اندن حجاب
خواجه یه دیدیکه ای آشفته سر / کورمدم سن کبی بی عقل و هنر
چون خدا عقلی یراتدی اوّلا / تاکه هپ باغلولره مفتاح اولا
اولکه عقل و فهمدن اوله بری / اندن اشرف طوتمق اولور خود خره
سنده یوق ای خواجه عقل ایله تمیز / هپ عقلده وار کمالات عزیز
صورنجون بی عقل ایتدم بن سنی / ایده یم پاک تاکه کوکلک پاسنی
بن دیدم یوقدر بوکون خر خانه ده / لیک تصدیق یوق دل دیوانه ده
طرطر خردن اینانورسن اکا / سوزلرم جمله کلور ابتر سکا
دیکله مزسین هیچ کلامم لیک خر / ایشدرسین دیدیکن ای خرسیر
قاضی ویردکجه بو طرز ایله پیام / خواجه بی خود قیلدی حیران بو کلام
بویله در احوال دنیا سربسر / فعل و مکری اولمده حددن کذر
نو بنو هپ الدامقده اول دنی / تا بو اسفلدن چیقاره مایه سنی
بو الحکم جهل ایله ظن ایلردی هم / نعمت و راحتله اوله محترم
شق بدری کوردی مؤمن اولمدی / پس بدرده تنده باشن بولمدی
سنده غفلت عقلی حیران ایلدی / باد نکبت عمری تالان ایلدی
اولکه فرعون روحنه پاک کویمش / باد او کنده شمعی یاقوب اویمش
هرکه حکم اغلبی آرده قودی / کونی ظشره باشنی قارده قودی
موسی و فرعونی برعد ایلدی / دوشدی شکه بیلمدی نیک و بدی

انکه

انکه ختم الاولیا خواند ورا   کو جحیم است وسقر ماوی ترا
این تصوف نیست هم توحید نیز   این تصرف عین کفرست ای عزیز
کرده ترک قول ختم الانبیا   که گرفتم راه ختم الاولیا
جادهٔ شرعست راه راست هان   کجروی بگذار واز منزل ممان
در شقاوت میزنی دائم قدم   پس تو ختم الاشقیائی ای عدم
در نصوص وحی صدق آر از خلوص   دل تهی کن از فصوص واز نصوص
مذهب ما نیز توحید است وسکر   نه فضول و نه حلول الحمد وشکر
هم شریعت هم طریقت خوانده ام   رخش در راه حقیقت رانده ام
جادهٔ شرعست اصل ودم تشرع   پس طریقت پس حقیقت هم تشرع
آن همه ما خولیا وکرّ وفر   نیست جز تعذیب روح ودرد سر
هر سفیهی مبتدع از پیش خویش   کرده رسمی اختراع آن بدعه کیش
میکنند این پطریقان لئام   نیکنامان جهان از زشت نام
از پی تن پروری در ترّهات   رفته سر پیچیده از صوم وصلات
همدرین ره میدوند آن دیگران   ره غلط کرده ز احمال گران
حجتی آورده بتراشیده ریش   که طریق اینست نه کیش کشیش
لیک آن کامل سوار این ره است   کز جمال واز جلال او آکهست
آکهی از روی تحقیق ونیاز   نه از سر تحمیق وتقلید ومجاز
هر دلی را مشرب این راز نیست   که درین ره هر کسی دمساز نیست
اولیاء الله صاحب شرعرا   مشرب ومسلک بود سر خدا

تتمهٔ قصهٔ ان قبچاقی که بی قوت عیال رفتست

چونکه قبچاقی ز شروان ان زمان   آرد در کشتی نهاد او شد روان
با املها سوی خانه کرده رو   برکشیده بادبان ملاح او
ناگهان بادی برامد تند وتفت   حاصل خواجه همه برباد رفت
آن سفینه برشکست وهمرهان   غرق گشتندان همه پیر وجوان
ماند قبچاقی وان یک تنگ آرد   بر یکی تخته بباریکی چو کارد
غرق نزدیک وامل ز وگشت دور   هوی هوی باد غم آورد زور
گفت من خود غرقه خواهم شد ولی   وادل من وادل من وادلی
من شدن خواهم ولی این آرد من   که برد در پیش فرزندان وزن
چون بغیر از باد گرامی ندید   نه بجز آواز او چیزی شنید

اولکه ختم الاولیا دیدی اکا   سویله کیم اولدی سقر ماوی سکا
بو تصوف همدخی توحید دگل   بو تصرف مطلقا کفر اولدی بیل
قیلدی ترک قول ختم الانبیا   دیر که طوتدم راه ختم الاولیا
جادهٔ شرع اولدی طوغری یول همان   قالمه گیر واولمه کج یوله روان
چون شقاوت یولنه باصدک قدم   بیلکه ختم الاشقیا اولدک ادم
صدقله وحی ونصوصه ایت خلوص   ساکه لازممی فصوص ایله نصوص
اولدی مذهب بیزه توحید ایله سکر   یوق حلول ایله فضول الحمد وشکر
هم شریعت هم طریقت اوقودم   رخشمی راه حقیقتده قودم
جادهٔ شرعدر اصل ودم اولدی بو شرع   پس طریقت پس حقیقتدر او شرع
جمله بو ماخولیا وکرّ وفر   اولدی هپ تعذیب روح ودرد سر
زعمی اوزره هر سفیه مبتدع   اولمش اول بر رسم وکیشی مخترع
ایلدیلر بی طریقان لئام   نیک نامان جهانی زشت نام
تن پرستلک ایچون ایلر ترّهات   ترک ایدوب بیلمزلر صوم وصلات
هم بو یولده سعی ایدرلر دیگران   کمره ایتمش انلری حمل گران
حجتی بودر تراش ایتمش اوریش   دیر طریق بودر دگل راه کشیش
لیک اول کامل سوار راهدر   لطف وقهر حقدن اول آکاهدر
اکه ایتمش آنی تحقیق ونیاز   اول دگل تحمیق وتقلید ومجاز
هر کوکل خود واقف راز اولمدی   هر کشی بو یولده دمساز اولمدی
اولیا کیم شرعی قیلدی پیشوا   مشرب ومسلک اکا سرّ خدا

اول قبچاقی قصه سنک تتمه سیکه عیالیچون ذخیره یه کتمشیدی

چونکه شروان‌دن او قبچاقی همان   اونی قویدی کشتی یه اولدی روان
چوق املله ایتدی عزم خانمان   کشتینک ملاحی آچدی بادبان
برشدید باد اولدی پیدا ناگهان   کتدی باده حاصل خواجه همان
اول گمی اولدی شکست وهمرهان   جمله سی غرق اولدیلر پیر وجوان
قالدی قبچاقی دقیق ایله چوال   بر بچاق وش تخته اوزره پر ملال
غرق یقین کلدی امل هم اولدی دور   های وهوی باد غمدن کلدی زور
دیدی بن خود حاضرم غرقه ولی   وای دل من وای دل من وای دلی
اشته گتدم کیمه ویرم اونی بن   کایده آنی و اصل فرزند وزن
روزگاردن غیری کمسه کورمدی   اندن اوزکه کوشنه‌سس کلمدی

روی اندر باد کرد و سر نهاد / کفت بادا جان بقربان تو باد
از عطایت یافته زیور بهار / وز تو روی آب پر نقش ونکار
کل ز بذلت خردهٔ زر یافته / لاله خلعت نرکس افسر یافته
خسته ودرمانده وبیچاره ام / از دیار وخانمان آواره ام
کودکان واهل وفرزندم همه / مبتلای بحر غرق دمده
کس ندارم غیر لطفت دستکیر / دستکیرم چون تویی نعم النصیر
دست از جان من کنون خواهم فشاند / بهر فرزندان دلم دربند ماند
این جوال آرد را ای دم شکر / نزد ایشان بر بکوشان این قدر
او کذشت واین امانت را بباد / تا بیارد بهر فرزندان بداد
من نمیکویم خلاص من بده / بر سر من منت وافر بنه
فکر کش کوید صبا آری نعم / آرد را پیش عیالانت برم
کشت جان دادن بر او آسان وسهل / کفت شکر این هست امین وبار اهل
باد را او چون امانتدار یافت / پس جوال آرد را سر بر شکافت
سر نکون کرد و فرا بادش بداد / کفت امانت اینک ای فرخنده باد
من شدم زین سوی تو زان سو برو / نه بنرمی از سر تعجیل ودو
بی توقف اندرین ره سر مخار / این امانت را بطفلانم سپار
ای دریغا حاصل عمر وحیات / اینچنین دادی بباد نا ثبات
این جهان بحرست کشتی این زمین / بادبان تو املها ای حزین
غافل از باد فنایی ومدام / کشتی افکنده درین بحر ظلام
ناکهان آن باد نکبت فوج فوج / در رسد اندازدت در عین موج
ان زمان واقف شوی تو مرک را / که زند باد خزانی برک را
بیخبر زانکس که باد وآب را / خاک را وآتش پرتاب را
آفرید ومی فرستد اینچنین / هرچه خواهد میکند وهو المعین
ای رقیق القلب درخواب عدم / اهل وفرزندان وخود را نیز هم
کن توکل بر وی واورا سپار / تا نجا یابی وکردی رستکار
تو زحق بکذشته ای بی اعتقاد / می سپاری اهل واطفالت بباد
صبح روشن چون زند دم زان امین / کردی آکه ما فعلتم نادمین
پس پشیمانی چه سود آندم ترا / این دم آکه شو ازین حفره برا
یک سخن کویم ترا علم الیقین / انی اخاف الله رب العالمین
خود الا له الخلق والامر ای پرخیال / تکیه کردن جز برو باشد ضلال

باش آشاغی یوزطوندی باده اول زمان / دیدی ای باد قربان اولسون سا که جان
لطفکیله بولدی زینت نوبهار / سندن اولدی روی آب نقش ونکار
بذلکیله بولدی کل خردهٔ زری / لاله خلعت دخی نرکس افسری
خسته ودرمانده وبیچاره یم / خان ومان ویاردن آواره یم
جمله اولاد وعیالم سربسر / بحر محنتده غریق وپرکدر
کمسه بیلمم سندن اوزکه دستکیر / طوت الیمی سن بنم نعم النصیر
باکه جاندن قالمدی امید بودم / حال اولادمدن اولدم پر الم
بو دقیقی آل کوتر ای خوب دم / انلره ویر سویله حالم قیل کرم
کچدی اول ایتدی امانت بو اونی / اهلنه ویره کتوره او بونی
بن دیمم باکا خلاصه همت ایت / اونی ایصال ایلمکله منت ایت
فکری اینک کیم صبا دیه نعم / اول دقیقی اهلکه ایصال ایدم
اولدی جان ویرمک اکا آسان وسهل / شکر ایدوب دیدیکه بولدم یار اهل
چون امین بادی بولوب اصمرلدی / اول چوالک اغزینی شق ایلدی
باش اشاغی ایلدی انی همان / آل امانت دیدی ای باد وزان
بن بو جانبده سن اول اطرافه کیت / بونده اهمال ایلمه تعجیل ایت
بی توقف عازم اول سن بو یوله / تا امانت اهلنه واصل اوله
ای دریغا حاصل عمر وحیات / اولدی هپ یغمای باد حادثات
بو جهان بحر اولدی کشتیدر زمین / هم امللر یلکنکدر ای حزین
بیلمدک باد فنایی سن تمام / قالدی کشتی بحر مظلمده مدام
چون اسنجه باد نکبت فوج فوج / پهل سنی هم ایلر افنا عین موج
سن بیلورسن موتی اول دم بیکمان / کیم ورق ریز اوله چون باد خزان
بیخبر اولکمسه دن کیم باد وآب / خاکله هم آتش براق وتاب
جمله مخلوقی سماوات وزمین / هر نه استرسه ایدر وهو المعین
ای رقیق القلب قیل فکر عدم / اهلکی اولادکی نفسیکی هم
ایله تسلیم قیل توکلده ثبات / تا که آزاد ایلیه بوله سن نجات
سن حقی ترک ایتدک ای بی اعتقاد / ایلمش سن اهلکی تسلیم باد
صبح روشن کوستره چون اول امین / دیر سن اولدم ما فعلتم نادمین
فائده ایتمز ندامت اول محل / شمدی سعی ایله چقوردن چیقه کل
سویلیم برسوز سکا علم الیقین / انی اخاف الله رب العالمین
خلق وامر جمله انک ای پرخیال / تکیه ایتمک غیریه محض ضلال

اعتقاد و اعتضاد و اعتماد غین باشد جز که بر رب العباد
چشم معنی برگشا و اپس مرو واقف و عارف ز سرّ الله شو
همچو شاگرد رسنتاب ای غوی بسته دل در چرخ و اپس میروی
باد از پشت و چاهت از قفا تو ضریر و از کف افکنده عصا
سالکان عارف ناکرده نوم پیش برده کار خود یوما فیوم
تا توی در اندرونت نیست کار از میان برخیز اینک ملک و یار

رسیدن غلام عریان بر ساحل که انموذج منزل اوّل دنیاست و استقبال قوم او را

ان غلام از بحر نا که بر کنار او فتاد افغان کنان و اشکبار
دید قومی بی مر و حدّ و کران کرده استقبال او شادی کنان
با دف و نای و رباب و دمدمه از پی خیر القدوم او همه
جمله چون دیدند او را سر بسر تن برهنه زار و گریان بی سپر
شفقتی در جانشان آمد بدید هر یک از فرط فرح بر میجهید
شاد و خندان اب گرفتندش بیر بوسه دادندش بروی و چشم و سر
مدتی تیمار کردندش بناز تا که شد فربه شکرف و سرفراز
روزی از پیر و جوان گشتند جمع بر سر تختی نشاندندش چو شمع
جمله گفتندش تو شاه و ما غلام ملک و تاج و تخت زان تو تمام
امر امر تست و مأموریم ما تو سلیمان زمان موریم ما
هر چه خواهی کن که دولت زان تست گوی طاق چرخ در چوگان تست
پس چو روزی چند او فرمان براند کام دل هر چونکه می بتوان براند
چونکه بود او را ز فضل داد گر از ازل حسن هدایت راهبر
فکرت صائب گرفت او را عنان گفت با دل وقت خود دریاب هان
این شهی و ملکت و کار و کیا که میسر شد بلا زحمت مرا
نیست بی حکمت سر و کاری چنین حکمتی در ضمن این باشد یقین
عاقبت این ملک و دولت رفتنیست این عروج و طنطنه بگذشتنیست
عمر را هم نیست چندان اعتبار الحذر از کلفت دار الغرار
دنیهٔ دون بسته خود را زیوری از جواهر داده بر سر مجری
خویش را آراسته نقش و نگار کرده با خون فتی گلگون عذار
دمبدم در چشم تو چون ساحری میدهد جلوه بنوع دیگری

ساکه جای اعتقاد و اعتماد اولمز الا حضرت رب العباد
آچ گوزک معنایه باقده واقف اول گیر و قالمه سرّ حقه عارف اول
مویتاب شاگردی گیبی دائما چرخه باغلنمش گیدرسن آرقه کا
باد او گده چاه اولدی در قفا اولدک اعما هم الکده یوق عصا
سالک عارفده اولمز هیچ نوم ایلرو گتمک ایشی یوما فیوم
تاکه سنسن آرهده یوق سنده کار چیق آرادن اشته ساکه ملک و یار

اول غلام دریادن عریان ساحله چیقوب نمونهٔ منزل اوّل اولان دنیایه گلوب بر قوم آنی استقبال ایتدکلریدر

اول غلام یمدن کناره ناگهان دوشدی چونکیم گریه و افغان کنان
گوردی بر قومی که بیحد و کران اکه قارشو گلدیلر شادی کنان
هم دف و نای ایله هیهای ایله هب چون قدومن بیلدیلر خیره سبب
جمله چون گوردیلر آنی سربسر اویله عریان زار و گریان بی سپر
جانلرنده شفقتی ایتدی ظهور هر برنده جنبش و فرط سرور
در کنار ایتدیلر آنی ذوقله اوپدیلر هب چشم و روین شوقله
ایتدیلر تیماره دقت بر زمان اولدی انده قوّت و قدرت عیان
بر وقت پیر و جوان هب اولدی جمع تختهٔ اجلاس ایتدیلر مانند شمع
دیدیلر سن شاه بز جمله غلام ملک و تاج و تخت سنکدر بالتمام
آمر اول سن جمله بز مأمورسکا سن سلیمان زمان بز مور سکا
هر نه امرک وار ایسه فرمان سنک طاق گردون طوپدر چوگان سنک
نیچه مدت سوردی دولت اول غلام قدر نیجه سلطنتدن آلدی کام
چونکه اولمشدی اکا فضل خدا تا ازلدن خود رفیق و پیشوا
فکر صائب ایدرک دیدیکه اول ای گوکل آگاه اول وقتیکی بول
چون بو تخت و ملکت و کار و کیا گیم میسر اولدی بی زحمت بکا
بویله سر و کار بی حکمت دگل وار انک ضمننده بر سر آنی بیل
عاقبت بو ملک و دولت هب گیدر بو عروج و طنطنه جمله یتر
عمره یوقدر او قدر هم اعتبار الحذر اولدی جهان دار الغرار
باغلمش گندینه دنیا زیوری مجر ایتمش باشنه اول جوهری
زینتی جمله انک نقش و نگار هب جوان خونیله در گلگون عذار
سحرله ساکا گورینور دمبدم ایدر اظهار گونه گونه جلوه هم

تا ربايد دل زتو پس چون ربود — گرد از عشق خودت كور و كبود
روى كرد اندز تو آن بى امان — تو شب و روز از قفاى او دوان
عمر تو يوما فيوما دو بدو — حرص تو هر روز افزون نو بنو
عمر رفت وعشق مال وزر بمان — كو همان جان وجوانى زر بمان
رفت حسن ورفت رنك ورفت بو — از طمعها بازنا كرده تو خو
ترك كن اين رنك وبوى مستعار — اين كرامى جان غنيمت مى شمار
من همى خوانم شمارا اين فسون — افمن هذا الحديث تعجبون
لطف وفضل اونكر خود را بدو — ميفروش وبندهٔ شو شاد رو
دوست بهر معرفت كيراى قباد — تا نمايد ره ترا سوى مراد
ليك تا راهى بر آن شه برى — انكه از عيبست ونقص آن شه برى
رو دليلى جو خبير وهم بصير — نادر الاثار منصور كبير
بى دليلى نيست ممكن اى مقل — نى دليلى كمرهى ضالى مضل
تا نباشى ازاذا كان الغراب — در مزار كهنه پسنى بوم وغاب

جالب ايدر دائم سنى اول كنديته — طرح ايدر اولدم النجه بنديته
يوز چوير رسندن اول پهلمز امان — سن ايسه آرد نجه روز وشب دوان
چون دو كنمك اوزره عمرك كون بكون — حرصك ايسه اولمده دائم فزون
عمر كتدى مال وزر حبى تمام — ديكه جان كيدرسه قالسون زر مدام
كتدى حسن وكتدى رنك وكتدى بو — سن طمعدن دونمدك اى زشت خو
ايتمه ميل رنك وبوى مستعار — بو مكرم جانه ايله اعتبار
بن اوقورم سزلره بويله فسون — افمن هذا الحديث تعجبون
لطف وفضل حقى كور جانى اكا — صات كه دولتدر بو بنده لك سكا
معرفتچون ايله دوستى انتخاب — كوستره تا اول سكا راه صواب
چونكه سن اول شاهه واصل اوله سن — هپ نقايصدن انى پاك بوله سن
بر دليل استه خبير وهم بصير — نادر الاثار منصور كبير
بويله عزم بى دليل ممكن دكل — او دليل اتماد كل ضال ومضل
اندن اولمه كيم اذا كان الغراب — كه كورر سن جيفه ده بوم وكلاب

استشاره كردن آن هدايت يافته دركيفيات مآل حال قوله
تعالى وشاورهم فى الامر صدق الله الملك العزيز

اول مظهر هدايت مآل حالى وشاورهم فى الامر منطوقنجه
بر يار صادق ايله مشورت ايتديكيدر

چون غلام عاقبت انديش راد — از كفايت اندرين فكرت فتاد
كه ازين شاهنشهى وحكم وداد — آخر اندر دست كس نايد زباد
پس يكى را زان اميران سترك — كه بد از جمله اميران او بزرك
يار غار ومحرم ودمساز ساخت — همدم وهمخوابه وهمراز ساخت
دست در دامان رأى او برد — چون بديد او را امين ومعتمد
كفتش اى حلال اشكال قضا — خاطرت آيينهٔ كيتى نما
جزؤ وكل وقبض وبسط وحل وعقد — نفع وضر وعزل ونصب وحبس وفقد
جمله در كف كفايات تواست — بردهٔ در دانش از احرار دست
با تو رازى دارم اى زين زمن — بايدم پنهان ندارى آن زمن
راز را از اهل پنهان داشتن — ماه را باشد بكل انباشتن
راز سه قسمست در جمع امور — عام وخاص وخاص خاص اى خوش حضور
عام را با جمله عالم كفتنيست — با خواص آن خاص ظاهر كردنيست
خاص خاص انست غير از كردكار — كس بران عالم نكردد درديار
طرز جسمك جسمى است از ره مرو — طور لحمك لحمى است ابتر مشو

عاقبت انديش ايدى چون اول غلام — دوشنمشيدى اول بو فكره صبح وشام
كيم بو شاهنشهلك ايله حكم وداد — كمسه نك دستنده قالمز مثل باد
بكا رندن بر امير محترم — اولمشيدى جمله سندن محتشم
آنى محرم يار ودمساز ايلدى — همدم وهمدرد وهمراز ايلدى
انك استرايدى رأيندن مدد — چونكه كورمشدى امين ومعتمد
ديدى اى حلال اشكال قضا — خاطرك آيينهٔ عالم نما
جزو وكل وقبض وبسط وحل وعقد — نفع وضر وعزل ونصب وحبس وفقد
بو امورك رؤيتى هپ همتك — عقل ودانشده مسلم سبقتك
وار سكا رازم اى فخر زمان — صاقلو طوتمه بندن آنى قيل بيان
سرى اهلندن نهان ايتمك همان — ماهى بالچق ايله ايتمكدر نهان
اوچ قسمدر سر امورده دائما — عام وخاص وخاص خاص اى خوش لقا
راز عامى ديمك اولور هر كسه — راز خاصى هم اولور خاصه ديسه
راز خاص الخاص كه غير كردكار — هر كس اولمز اول علمدن نشئه دار
طرز جسمك جسمى در بو يولى پيل — طور لحمك لحمى در انديشه قيل

راز خاص ای خاص درچه هم مگو	گر نه نی در ناله آید ای عمو	دیمه راز خاصی ای خاص چاه هم	یوخسه نای چه ایدر افغان و دم
میخورد زخم و زند آه و فغان	لیک ناجنس است ناواقف از آن	زخمه نی ایتمه دائم فغان	لیک ناجنس اولدی بیلمز این و آن
زنگ شک بزدای از لوح یقین	زانکه این معنی بشرع مرسلین	زنگ شکدن پاک کرک لوح یقین	چون بو معنی اولدی شرع مرسلین
سر سبحان الذی اسراست راست	رمز الرحمن علی العرش استواست	سر سبحان الذی اسرا که تا	رمز الرحمن علی العرش استوا
ای شه مردان و سرداران علی	ای وصی مصطفی و ای ولی	ای شه مردان و سرداران علی	ای وصی مصطفی شاه ولی
انت منی و انا منک ای فتا	لافتا الا علی المرتضا	سنده بندن بنده سندن ای فتا	لافتی الا علی المرتضی
یار خاصی سر قدسی گوش دار	لایق این سر تویی ای هوشیار	سر قدسی یار خاصسن طوت قولاق	چونکه بو سره همان سنسن احق
با تو گفتم این و سه یاری دگر	مقتدا صدیق و عثمان و عمر	سا که دیدم وار هم اوچ یار دکر	مقتدا صدیق و عثمان و عمر
سر پاک لی مع الله است این	امر عالم گیر آن شاه است این	سر پاک لی مع الله اولدی بو	بویله فرمان ایلدی شاه اولدی بو
محرم این راز این چار خواص	با تو چیزی دیگر از مخصوص خاص	محرمی بو رازک اول خوددرت خواص	شئ دیگر وار سکا مخصوص خاص
کرم الله وجهه در شان تو	تو از آن ما و ما هم زان تو	کرم الله وجهه اولدی شانکا	سن بزمسن بز سنک شک یوق بوکا
جمله ایشان نیز هم زان مدند	فرق باشد در میان راز و پند	دخی انلر هب بندر پیکان	راز و پند بینده فرقی وار همان
باز کرد از رمز این راز آن غلام	گفت با آن معتمد کای نیک نام	کیرو دون بو رمز سردن اول غلام	اول امیره دیدی ای فرخنده نام
کن مرا تحقیق کین شاهی و جاه	که مرا بی زحمتی بخشید اله	باکه تحقیق ایت که بو شاهی و جاه	کیم عنایت قیلدی زحمتسز اله
چیست اندر ضمن این چه حکمتست	آخر این تخت و شهی چه حالتست	بونک اصلی نوله پس حکمت ندر	تخت و شاهلق آخری حالت ندر
آن مشیر راست گوی و اختیار	گفت ای شاه سریر اقتدار	اول مشیر راست گوی اختیار	دیدی ای شاه سریر اقتدار
گفته اند المستشار مؤتمن	بر تو خواهم کرد کشف این راز من	دیدیلر المستشار مؤتمن	استرم کشف ایلیم بو رازی بن
ای بلند اختر بدان آگاه باش	روشن و تابان مثال ماه باش	ای بلند اختر بیلوب آگاه اول	روشن و تابان مثال ماه اول
حال این اسرار خاصان حرم	نیک آن داننده نی هر بی قدم	سر خاصان حرم اولمز بیان	بی ره آنی بیلمز الا عارفان
در دیار و کشور ما عادتیست	که بجای دیگر آن عادات نیست	بو دیارده بر عجب عادت که وار	غیر برده یوق بوکا هیچ اعتبار
هست ما را هر سر سال ای جوان	پادشاهی حاکم و فرمان روان	پیره هر بر ییل باشنده ای جوان	اولمده بر پادشاه حکمران
چون شود شاهیش یکسال تمام	میشود بر وی شهنشاهی حرام	چون اوله شاهلق اکا بر سال تمام	پس شهنشهلک اولور اکا حرام
میکنیم از تخت و بختش عزل باز	باد می سازیمش امید دراز	عزل ایدرز تخت و بختدن پس انی	روزگاره ویررز آمالنی
هست فانی تاج و تخت و ملک و مال	دولتی ان کو کند فکر مآل	چونکه فانیدر بو تاج و تخت و مال	دولت انک کیم ایده فکر مآل
زین رباط وحشت آباد دودر	زین در آیی میکنی زان در گذر	ایکی قاپولو رباط اولدی جهان	بر قپودن کیررزدن چیق همان
چون چراغ عمر بر باد فناست	غنچه را دامان ازین غصه قباست	شمع عمره ایسه باد فنا	غنچه نک بو غصه‌دن ذیلی قبا
فی المثل دنیا چو گلزارست و ما	یافته چون گل در او نشو و نما	فی المثل دنیا گلستان اولدی بز	گل کبی آنده نمالر بولمشز
در بهاران چون شود خرم جهان	گردد از فضل خدا خرم زمان	چون بهارده خرم اولور بو جهان	فصل حقدن رونق آور اولزمان
بلبل و قمری زهر سو در فغان	فانظروا آثار فضل المستعان	بلبل و قمری ایدر اولدم فغان	فانظروا آثار فضل المستعان
راح ایام الشتا جاء الربیع	انظروا صنع الحی الرب الرفیع	کتدی ایام شتا کلدی بهار	قیل نظر بیل صنع حی آشکار

خیمهٔ گل در گلستان میزنند	بر سر بر تخت نصبش میکنند	چون قورارلر باغه گل خرگاهنی	تختنه اجلاس ایدرلر شاهنی
بر سر تخت شهی آید بناز	گشته غره با املهای دراز	تخت نشین اولدقده ایلر عز و ناز	غره ایله ایدر امید دراز
باز رو برگ و جوانی و جمال	نازکی و شیوه و غنج و دلال	برگ و زرله هم جوانلق هم جمال	شیوه و نازکلک و غنج و دلال
در چشین منصوبهٔ شاهنشهی	چترداری میشود سرو سهی	بویله شاهلق رتبه سیله کامکار	تا اکا سرو سهیدر سایه دار
او شده در مملکت چشم و چراغ	نرگس اندر خدمتش دارد ایاغ	مملکتده اولمش اول چشم چراغ	قارشوسنده نرگس انده ایاغ
باد فراش سرا بستان او	آب گشته طایف ایوان او	باد فراشدر سرا بوستاننه	آب طائفدر انک ایواننه
سبزه گشته خاکبوس راه وی	نسترن خود نوکر درگاه وی	خاک راهن اوپمده هپ سبزه لر	نسترین درگاهنه قوللق ایدر
بید میر لشکر و اسپهبدش	پیش لشکر صف زده شمشیرکش	هم سوگد اولمش انک سرعسکری	لشکری اوکنده الده خنجری
او ز فرط کبر و مغروری دولب	در تبسم برگشاده روز و شب	فرط کبرندن گشاده ایکی لب	ایتمده دائم تبسم روز و شب
گل درین کبر و غرور و انبساط	از مآل کار خود بی احتیاط	بو غرورله چونکه گلدی انبساط	ایتمدی انجام کارده احتیاط
خنده را پیرایهٔ خود ساخته	با زر و برگ و نوا پرداخته	خنده یی کندویه زیور ایلمش	زینتن هم برگ ایله زر ایلمش
تاخت آرد ناگهان باد خریف	آن بروت اشکن سرانداز کثیف	حمله ایلر ناگهان باد خریف	سرزنشله کبرینی دافع کثیف
چون بجنباند بروتی از غضب	اوفتد بر سرو و سبزه لرز و تب	چون بیق اوینادهباد ایدوب غضب	سبزه و سروه گلور لرزه و تب
گنبد گل در هوا پران شود	کاخ و ایوانش همه ویران شود	قبهٔ گل بر هوا پران اولور	قصر و ایوانی انک ویران اولور
قرع میگوید رسیدم من بسرو	عاشق من بلبل و کبک و تذرو	دیر قباق کیم بن ایرشدم سروه تا	بلبل و گلگلک سولن عاشق بکا
دولت تیزم نگر چون پردواند	دولت عالیم تا عرعر رساند	قیل نظر کیم نائل اولدم بن پره	اشته دولتله ایرشدم عرعره
سرو در عالم بچندین ماه و سال	برکشیده قد و قامت پر و بال	سرو عالمده نیچه ماه ایله سال	چکدی قد و قامت و پریله بال
من بدین سرعت ز اقبالست این	از علو فتح و اجلالست این	بنده بو سرعت همان اقبالدر	هم علو قدر و هم اجلالدر
باد پاییزی حکم سازد اله	تا نماید هم باد وان عجب و راه	حاکم ایلر روزکاری اول خدا	راه عجبی گوستره تا باد اکا
کشت ضحاک اول از فرط غرور	آن دهن ضحاک و دل از فتح دور	اولدی ضحاک کبی اول پر غرور	اغزی گولمکده ظفردن گوگلی دور
غافل از پایان کار خویشتن	در جهان افکنده صد ظلم و فتن	انده یوق پایان کارندن خبر	عالمه ایتمش نیچه ظلم و ضرر
باد پاییز زوالش در رسید	پوست و مغزش را ز کله برکشید	چون خریف بادی زوال ویردی اکا	کله سندن پوستنی قیلدی جدا
تو سیه دل باش تا فردا شود	هر که باشد قلب خود رسوا شود	سن سیه دل اول که تا فردا اوله	پس محکده قلب اولان رسوا اوله
ای تو ضحاک و دلت کور و کبود	خاسری و بردهٔ ظن خیر و سود	سنکه ضحاک لیک دل کور و کبود	خاسر اولدک ظن ایدرسن آنی سود
ضحک تو گریه شود اشتاب نیست	خالق کون و مکان در خواب نیست	سا که گولمک گریه در ایتمه شتاب	خالق اکوانده اولمز هیچ خواب
کاو خر آسی تو ای ناهوشیار	میزنی دوران که خود انیست کار	سن دگرمن کاوی اولدک آشکار	دور ایدوب بولدک انی کندیکه کار
کاوهٔ حداد اینک میرسد	کاو مرکوب آن فریدون اسد	کاوهٔ حداد ایرشدی حاضر اول	هم فریدون مرکبینه ناظر اول
مغز ما تا کی خوری ای مار سر	می برارد مغزت افریدون بدر	مغز مزیر سن همان ای مار سر	مغزک افریدون سنک طشره ایدر
وارث ضحاک نمرود غوی	خوش گرفت آن شقی را پیروی	وارث ضحاکدر نمرود غوی	ایلمشدر اول شقی یه پیروی
صفدر و میر سپاهت آذر ست	صانع اصنام بخت آزر ست	آزر اولمشدر سنک سرعسکرک	اولدی بت سازه سنک هم یاورک

ای سیه دل از صمد کردی فرار ... کشتهٔ عبد الصنم اینت اعتبار
او زرالوزرای تو شیطان شده ... اوستاد منجنیقت آمده
میرسد کردن زنت اینک خلیل ... میر اسپاهت شد ستش سلسبیل
از چه غره می شوی ای خیره سر ... کر و فر نیم بق ما نکر
هین بکو تو کیستی ای خیره خو ... تا خلیلم دست آلاید بتو
کرکست کوتا سوی چرخت برد ... کو وزیرت تا که خونت وا خرد
خوش خلاصی یافتی جبار باش ... با خلیل از نار پس قهار باش
ویلک انت نائم نوم الغرور ... ویحک انت فی جف البحر الغرور
این حکم بین شاه را و حکم او ... مغز بر می آورد زان کینه جو
هی توای نمرود مطرود آمدی ... از در اقبال مردود آمدی
وارثت فرعون اینک در عقب ... میرسد هم غرهٔ لهو و لعب
هم شود او نیز مکشوف القناع ... غافل و ذاهل که الدنیا متاع
قول ما ینطق رسول با لهوی ... کی هوا زاید ز معصوم خدا
کفت دنیا جیفه و طالب ورا ... الکلاب الکلاب ای فتا
تو بسحر کاهنان غره مشو ... راه پیچ نکرد در چه مرو
کفته هامانت که هامان از طریق ... تو شده در بحر زرق او غریق
باد ماشد قاتل قوم ثمود ... قاتل تو آب خواهد کشت زود
ای که داری عقل و تدبیر و خرد ... خوش تمیزی کن بفکرت نیک و بد
موسی ام دنیا و هم عقبی ببرد ... زنده در دنیا و در عقبی نمرد
ابله ان نمرود و فرعون لعین ... خائب و مغلوب نه دنیا نه دین
عاقبت اندیش باش ای شیر مرد ... چون وفا با هیچ کس دنیا نکرد
برک و زاد راه خود بفرست پیش ... هم مدد از حق طلب ای خوب کیش
از دلیلی راه خود جو طالبا ... تا رسی در مقصد ای صاحب ذکا
رو بدست آور دلیلی راه بین ... کیر دامانش بدستان یقین
چه دلیلی چون شه کون و مکان ... صدر و بدر این جهان و آن جهان
او شفیع و هم شفیق و هم رشید ... او امین و صادق القول و سعید
او دلیل راه واپس ماندکان ... خواجه او و ما سراسر بندکان
تو از و مکسل با عدا دل مده ... بر سر خوی اعادی خار نه
بین دلیلی اینچنین صادق سخن ... بو الحکم کشته ز جهل او را فتن
کوز مادر زاد کمراه و تباه ... کفت زنکی نیست بهتر از سیاه

سن صمد دن دائم ایلرسن فرار ... بولمغه عبد الصنمله اعتبار
اولدی شیطان سا که چونکیم باش وزیر ... منجنیق استادی اولدی اول شریر
کلدی باشڭ کسمکه اشته خلیل ... اول سنڭ سر عسکرڭ اولدی دلیل
غره اولمه جاهه ای بی انتباه ... کر و فرڭ نیم سنگڭ ایلر تباه
سویله سن کیمسن نه سن ای زشت خو ... تا خلیلم ال اوره آدم دیو
قانی کرکس چرخه کوترسون سنی ... هم وزیرڭ قنده قورتارسون سنی
چون خلاص اولدڭ سن جبار اول ... پس خلیله ناردن قهار اول
ویل سکا کیم سنده نوم دیو کور ... واه که اولدڭ غرق دریای غرور
کور بو شاه حاکمڭ سن حکمنی ... کیم او مغرورڭ چیقاردی مغزنی
بیلکه ای نمرود سن مطرودسن ... درکه اقبالدن مردودسن
وارث اولور سا که فرعون در عقب ... غره ایدر هم انی لهو و طرب
اولدخی هم پردهٔ روین آچر ... چونکه الدنیا متاع دن بیخبر
اولمدی نطق رسول حاشا هوا ... هیچ هوا سویلر می معصوم خدا
دیدی دنیا جیفه در طالب اکا ... جنس کلبدر جنس کلبدر ای فتا
غره اولمه سحر کاهنله تسر ... کتمه چاهه راه حقه قیل نظر
ساکه هامان سویلمشدر کج طریق ... اولدڭ انڭ بحر مکرنده غریق
باد مزدر قاتل قوم ثمود ... قاتلڭ اولدی سنڭ آب ای عنود
ای که وار در سنده تدبیر و خرد ... فکرڭ ایله قیل تمیز نیک و بد
بولدی موسی مز چو دارین دولتی ... زنده در دارینده انڭ عزتی
احمق اول نمرود و فرعون لعین ... خائب و مغلوب نه دنیا وار نه دین
عاقبت اندیش اول ای خوش ادا ... چون بو دنیا کمسه یه ایتمز وفا
ره روانسن کوندر اول زادیکی ... استه حقدن هر زمان امدادیکی
بر دلیله طالب اولکیم تا سکا ... مقصده وصلتده اوله رهنما
حاصل ایله بر دلیل راه بین ... دامن طوت اللرکله سن متین
بر دلیل کیم اول شه کون و مکان ... اولدی بدر آخرت صدر جهان
هم شفیع و هم شفیق و هم رشید ... هم امین و صادق القول و سعید
کیر و قالمشلر دلیلیدر رهمان ... خواجه اولدر بزا کاهب بندکان
ویرمه دل اعدایه ترڭ ایت انی ... خارله ایت آزرده دشمن باشنی
بر دلیل کور بویله صادق سخن ... بو الحکم جهلندن اولمش پر فتن
اول انادن طوغدی کمراه و تباه ... دیدی یوقدر نیک رنکڭ لا سیاه

چونکه دیدے معجز شق القمر   نطق ماه وسنک وآهوهم نکر
زهررا ترياق بين برجسم او   ديو را لرزان نکر از اسم او
ابررا بين سايبان فرق او   والضحى برخوان صفات وخلق او
مرده از انفاس او زنده شده   موسى وعيسيش هم بنده شده
چشم بکشا بين لعمرک زيورش   از فطهر کسوه لولاک افسرش
او طبيب وميکشد جور مريض   نيک ميداند ولى طور مريض
هم عزيز وهم حبيب پادشاست   هم دليل ره طبيب دا ماست
دردما را شربت انفاس ويست   باد نوروزى نکرد فع ديست
آن طبيب از و نتزل درس خوان   آن طبيب حاذق شافى لسان
دردے بايد بود درمان پذير   نه ازان دردى که باشد حلق کير
نيست در علم طبيب ازکسر وکاست   هرخلل که هست آن رنج تراست
کر تو صاحب عقلى ودانا ترى   ره بصنع خالق اينها برى
خالق عقلا قديما صانعا   مستعانا دادبخشا سامعا
مالک الملکا رؤفا منعما   پادشاها ذوالجلالا مکرما
کارساز کافر ومؤمن توبى   اوّل واخر باطن وظاهر توبى
عقل وفهم وفکر ما را داده   در تن ما نور جان بنهاده
هم تو دادى از که روز ازل   قوت وعلم وسعادات عمل
هم تواندر دل فکندى اين فکر   که بجوييم ان دليلى راهبر
ره تو دادى ودليل ورهنما   تا بنور تو نمايد ره بما
آنچنان کان شاه پرسيد از مشير   زان مشير کافى نعم النصير

چونکه کوردک معجز شق القمر   سنک وآهو نطقنه ايله نظر
زهرے ترياق کوراک جسمنده سن   ديوى لرزان ايلين اسم حسن
ابرى کور فرقنده انک سايبان   والضحى روے صفاتيد رعيان
مرده لر انفاسى ايله زنده در   موسى وعيسى هم اکا بنده در
آچ کوزک کورسن لعمرک زيورين   هم فطهر ايله لولاک افسرين
هم طبيبدر ايدر امراضه دوا   ايلک اظهر در مريض طورى اکا
هم عزيز وهم حبيب پادشاه   هم طبيب وهم دليل راست راه
دردلريز شربتى انفاسيدر   باد نوروز کور قيشنک افناسيدر
اول طبيبدن و نتزل درسن آل   اوطبيب حاذق شافى مقال
دردکر کدر کيم اوله درمان پذير   اولميه اول درد که اوله حلق کير
يوق انک علمنده هيچ نقصان وکم   هرخلل کيم وار سنکدر اول الم
سن اکر دانا ايسک ايتمه کمان   بونلرى صنع خدايه ويرهمان
خالق عقلا قديما صانعا   مستعانا دادبخشا سامعا
مالک الملکا رؤفا منعما   پادشاها ذوالجلالا مکرما
خالق اولدک مؤمن وکافرده سن   اوّل آخر باطن وظاهرده سن
عقل وفهم وفکرى سن ويردک بزه   نور جان بخش ايلدک جسممزه
هم سن اعطا ايلدک روز ازل   قوت وعلم وسعادات عمل
سندن اولدى قلبمزده بو اثر   کيم بوله لم بر دليل راهبر
راهى ويردک هم دليل رهنما   نورکيله کوستره يول بزه تا
نيچه کيم شاهک سؤالنده مشير   ايتدى افهام اول مشير نعم النصير

شرح کردن مشير چه کونکى پايان کار باشاه مستعار که انما الاعمال بالخواتيم

آن مشير کاردان برمزيد   کفت او را اى طلبکار سعيد
هست شهرى برتر از عرش عظيم   پادشاهى بس بزرک آنجا مقيم
زونشان انجا دهند اما بدان   هست آثار وى اندر هر مکان
او على التحقيق شاه عالمست   مفضل ومکرم حکيم وعالمست
حکم واجب امتثال او مدام   نافذ فى الخافقين است اى همام
ملک وشهر ما وهر ملکى که هست   تحت امر وحکم وفرمان ويست
هست ازينجا تا بدان شهرش کوه   هفت بحر وهفت دشت وهفت کوه

اول مشير احوال پايان کارى اول شاه مستعاره پيان وانما الاعمال بالخواتيم سرينى عيان ايتديکيدر

اول مشير کاردان واول رشيد   ديدى شاهه کاى طلبکار سعيد
عرشدن اعلا وار که بر شهر جسيم   هم عظيم بر پادشاه انده مقيم
انده ديو کرچه ويرر لر نشان   ليک آثار يله طولمش هر مکان
هم على التحقيق شاه عالم او   مفضل ومکرم حکيم وعالم او
امتثال حکمينه واجبدر مدام   نافذ فى الخافقيندر اى همام
جمله ملک وشهرمز داخى جهان   زير امرنده هم اولدر حکمران
بوندن اول شهر ينى فصل ايلدى   کوه يدى صحرا يدى دريا يدى

کر بکویم شرح آن کوه و بحار
زان عقوبات مهیب بی شمار

چون انارت پوست برتن بترکد
همچو توت از چشمهایت خون چکد

ساخته آنجا دو شهر آن شهریار
از بزرکی بی کران و بی کنار

آن یکی شهرش بغایت جانفروز
فارغ از سرد دی و کرم تموز

اندرو بستان و باغ بیشمار
جویهای خوش روان از هر کنار

بس درختان از یسار و از یمین
تحتها الانهار شهد و انکبین

جوی دیکر منبع آب حیات
هر که خورد از وی نبیند ممات

خاک او مشک و عبیر و زعفران
سنک او یاقوت و لعل و ارغوان

باد جانبخشش چو انفاس مسیح
دلکشا و راحت افزا و ملیح

عندلیبانش همه سحر آفرین
در ترنم جانفزا و خوش حنین

در درون باغ بر شاخ شجر
لون لون الحانشان با همدکر

بانک برخاصان زده از چارسو
بلبل و دراج و قمری فانظروا

ساخته شهری دکر شد تکده
پر زمار و کژدم و دام و دده

خاک آن ادبار و بادش زمهریر
آب آن سم و هوایش حلق کیر

میوهٔ او جز زقوم و نار نی
مرغها جز عقرب و جز مار نی

هر کرا آنجا وطن شد آن شقیست
همدمش لاقیس و ابلیس ردیست

شرح قبح و زشتئ آن شهر من
کر بکویم تو بکردی ممتحن

حاصل آن چون خسرو این شهر ما
مدت سالی چو شد فرمان روا

حکم آن شاه بزرک آید بدم
عزل سازیدش فرستیدش برم

پس ز نزد آن شه آید قاصدی
آورد از حکم شاه نافذی

عزل سازد آن شه ما را روان
هر چه او دارد ز ملک و خانمان

پاک بستاند ز دستش جنس و نقد
حکم و فرمان شهی و حل و عقد

پس ورا چشم و دهان و دست و پا
بند دو انکاه بسپارد بما

چشم وا کن کوش بکشا ای پسر
این چه سرّست این چه رمز اندر نکر

نیست بر آن شاه تنها این یساق
هم من و تو دا خسلیم و در نطاق

یرلغ و احکام اینک در میان
ما نهاده بر سر و بر چشم و جان

صدق بر توقیع او داریم لیک
میکندمان کور حرص مرده ریک

واقف از عزلیم و از عهد رحیل
نیستمان بالقوه بل بالقال و قیل

ایها الناس انتم وقد تعجبون
لا تقولوا ان ما لا تفعلون

میرسد اینک برید پادشاه
پنبه بیرون کن ز کوشش انتباه

شرح اولنسه ساکه اول کوه و بحار
هم عقوبات مهیب بی شمار

نار کبی منشق اولور پوستک همان
توت کبی قان اوله چشمکدن روان

یاپمش انده ایکی شهر اول شهریار
اولو اقده بی نهایت بی کنار

اول بری شهرک بغایت جانفروز
یوقدر انده برد ایله حر تموز

باغ و بوستان انده بیحد و شمار
هر طرفده چشمه سار و جویبار

صاغ و صولده چوق درختان ثمر
آلتلرنده سکرا نهاری آقر

نهر دیکر منبع آب حیات
هر کیم اندن ایچسه کورمز هیچ ممات

خاکی مسک ایله عبیر و زعفران
طاشی هپ یاقوت و لعل ارغوان

باد جان بخشی چو انفاس مسیح
دلکشا و راحت افزا و ملیح

بلبلانی خوش نوا و خوب صدا
نغمه لر هپ جانفزا و خوش ادا

باغده هر شاخ شجر اوزره مدام
بربریله سویلشور الوان کلام

ایتمه ده خاصانه نغمه سوبسو
بلبل و دراج و قمری فانظروا

شهر دیکر العیاذ و المدد
طولو مار و عقرب ایله دیو و دد

خاکی ادبار بادی انک زمهریر
آبی زهر اولمش هواسی حلق کیر

میوه سی انجق انک زقوم و نار
قوشلری در جمله هپ عقربله مار

اول شهر اولدی شقیلر مأبدی
یارلری ذمام و ابلیس ردی

قبحنی دیرسم او شهرک جمله بن
عارض اولور ساکه بلوا و محن

شاهی بو شهر بزک حاصل کلام
چونکه فرمان روا اوله بر ییل تمام

اول عظیم شاهک کلور حکمی اودم
عزل اولوب کلسون دیو ویرمش رقم

پس کلور اول پادشهدن بر رسول
حکم نافذ امر قاطع اولدی اول

عزل ایدر اول شاهی ویرمز هیچ امان
کیرو قالور جمله ملک و خانمان

آلوراندن هر نه وار در جنس نقد
کیدر انک شاهلغی هم حل و عقد

باغلنور اللر ایاق چشم و دهان
پیره تسلیم ایلر آنی بعد ازان

چشم و کوشک قیل کشاده ای پسر
بو نه سر در بو نه رمز در ایت نظر

یالکز اول شاهه دکلدر بو یساق
بز ده بونده داخلز بو در سیاق

چون اولنجه حکمی انک در میان
قومشز باش اوزره آنی شادمان

کرچه تصدیق ایدرز حکمن ولیک
کور ایدر حرص بزلری ای یار نیک

واقفز کرچه معهود در رحیل
لیک بالقوه دکل بل قال و قیل

ایها الناس کار کز عجب ایلمک
ایتمدیکز شیئی اولمز سویلمک

اشته کلمکده برید پادشاه
آچ قولاغک دیکله ای بی انتباه

خواجه بهر آن فرستادت سفر | تا کنی سود و شوی تو بهره ور
سازدت آزاد و بخشد هم ترا | نعمت بیحد و حصر و منتها
سافروا و تغنموا قول نبیست | از تجارت به بعالم کار چیست
در تجارت جهد کن ای کامران | والذین جاهدوا نی نبا بخوان
جهد کن مردانه ای یار عزیز | تا کنی از جهد خود تحصیل چیز
چونکه حاصل گشت میکن بذل تو | لن تنالوا البر حتی تنفقوا
آفتاب از اوج این چرخ بنقش | چونکه شد بنوع خیر و نور بخش
مرد و زن دوست دارندش نکو | روشنی عالمست آن نور او
نور دولت در دل و جان زان سوست | هرچه زانجا داده اند با توست
نور از انجا خواه لیکن کرباد | خواهشت باشد مقام انقیاد
از اطاعت روی گردیدن خطاست | هرکه دارد انقیاد اهل نجاتست

خواجه امر ایتدی سکا سیر و سفر | تاکه سود ایدوب اولهسن بهره ور
ایده آزاد هم ایده اعطا سکا | نعمت بیحد و حصر و منتها
اول سفرله مغتنم دیدی رسول | یوق تجارتدن گوزل عالمده یول
سعیله قیل سن تجارتده دوام | اوقونص جاهدوا فینا مدام
جهد ایت مردانه ای یار عزیز | سعیک ایله اوله تحصیلک تمیز
راه حقده حاصلک بذل ایت قمو | لن تنالوا البر حتی تنفقوا
بو منقش اوج چرخدن آفتاب | خیر و نور ویردی مثال عین آب
دوست طوتارلر آنی دائم مرد و زن | نور ویدر چون عالمی روشن ایدن
جان و دل نوری اوجانبدن سکا | هپ سنکله در سکا در چون عطا
نوری اندن استه ویررسه اگر | قیل مقام انقیادی سن مقر
طاعتندن یوز چویرمکدر خطا | قورتیلور منقاد اولان بولور عطا

بیان آنکه عنایت ازلی در دل مظهر چون بارقهٔ انوار آفتابست که جمیع مشارق و مغارب کائنات را فروغ دهد از فوق و تحت وقبل وبعد ویسار و یمین وان تعلق بعنایت ربانی دارد وخواهش بنده هم ارادت حقست اگر تأیید عنایت ابد پیوند داد توفیق خواهش هم میدهد

نور آفتاب شرق و غرب و یمین و یسار و فوق و تحت وقبل وبعده عنایت باری ایله شوق ویردیکی کبی دل مطهرده دخی عنایت ازلی تعلقیله بارقه اولدیغی و خواهش بنده ارادهٔ حق اولدیغی و تأیید عنایت اولدیغی حالده خواهشه موفق اولدیغی بیانیده در

از نبی ادعونی برخوان استجب | از دعا غافل مشو ای خوش لعب
چون سعادت داد توفیقت دهد | تا ازو خواهی سعادت را مدد
چون بخواهی کام و کردی کامران | دولت خواهش هم از یزدان بدان
آنکه محیای و مماتی صنع اوست | جمله صنع او شناس از مغز و پوست
چون شود تدبیر با تقدیر یار | صاف گردد من جمیع الوجه کار
چونکه خواهی کام با اخلاص از ان | کامران کردی هم از معبود دان
کان ذلک فی الکتاب این نکته ایست | آیت نحن قسمنا نیز هست
در دل آن کین گهر بنهاده اند | از ازل اورا سعادت داده اند

اوقوسن قرآندن ادعوا استجب | اولمه غافل قیل دعا اول مجتنب
چون سعادت ویردی توفیقن ویرر | اندن استرسک عنایت گوسترر
کامخواه اولسک اولورسن کامران | دولت خواهش چون آندندر همان
هم حیات و موتی اولدر خلق ایدن | مغز و پوست صنعیدر هپ اکله سن
چون اوله تدبیر ایله تقدیر یار | هر وجهدن اولدی صافی جمله کار
کامخواه اولسک خلوص ایله همان | بیلکه معبودی اولهسن کامران
کان ذلک فی الکتاب ده آشکار | آیت نحن قسمنا داخی وار
اوکوکلده چون قونلمش بو گهر | وار ازلدنده سعادتدن اثر

رجوع بحکایت آن غلام پادشاه که ازان مشیرچه گوئی پایان کار سؤال میکرد و جوابش دانست

اول پادشاه اولان غلامک اول مشیردن پایان کاری سؤال ایتدیکی و جوابنی ایشتدیکی حکایته رجوعدر

نائب شه چون ببستش دست و پا | دست و پایش بسته بسیار دیدما
زورقی سازیم ما از بهر او | نکته گوییم در گوشش فرو

نائب شه دست و پاسن بند ایدر | بویله باغلو پیره اصمرلر کیدر
اکه بر زورق مهیا ایلرز | قولغینه نیچه نکته سویلرز

مدتی

مدتی با او چو خو کر بوده ایم
در پناه دولتش آسوده ایم
با خروش و کریه و آه و فغان
تا بدان زورق بریمش موکنان
پس بحر اندر نهیم آن زورقش
باز کردیم آه زن فریادکش
چیست ان دریای قتال ای غریب
هست بابی که ازان باب مهیب
بشنو الباب و کل الناس ازان
داخل تصدیق کن تصحیح دان
فارق این بابست زین در هر که او
یافت امنی کو رهیدی ای عمو
حاصل آن ملاح شاه بسته را
آن ضعیف عاجز دلخسته را
باد بازا بر کشد او را روان
تا بدان شهر عظیم آرد دوان
مدتی خواباندش همدم عمل
نیک نیک آرد دغل آرد دغل
بعد سالی چند و ایام فزون
باز انگیزندش از جای سکون
می برندش پیش آن شاه کبیر
آن شه بیمثل و مانند و نظیر
شاه ازو خواهد حساب کشورش
کرچه واقف باشد از خیر و شرش
هرچه او کرده بود با عام و خاص
شاه فرماید ز عدل او را قصاص
کر شود منکر کواهش هم ازو
شه کند ناطق که کوید رو برو
پس بحکم الجروح از نیک و بد
باید از افعال و از اعمال خود
این تراز و میل اصلا نیستش
قائمست و راست حیله نیستش
انکه سیلی زد کلیچه او دهد
انکه دادت کل هم او خارت دهد
غیر تواند رمیان واند رمبین
هرچه می بینی ز حق میدان یقین
انکه زخمت زد هم او مرهم دهد
انکه دردت داد درمان هم دهد
زخم بر خاصان ز تشریفات دوست
بر لئام آن زخم از زلات دوست

فرمان دادن ان پادشاه نائبی را در رفتن شکار
موذیه بر مقتضای و الجروح قصاص

ان الغ خان حاکم صاحب یساق
کر دروزی امر با التون یناق
کفت صید دشت البرزای درست
دادمت فرما که امروز آن تست
رو بصید و لیک مر نخجیر را
که بود انداختن را او سزا
خواه سنک بروی رها کن خواه تیر
می زنش می بند مکذار و بکیر
چون طریق عدل را داری نکاه
کس نکیرد هیچ کونه بر تو راه
هر کسی کو لایق تیرت بود
خود ز فعل خویش نخجیرت بود
هل جزا فرمود الاحسان احد
هر کس انچه کشت هم آن بدرود

برزمان انکله الفت ایتمشز
دولتنده خیلی راحت ایتمشز
آغلیه رق ایدرک آه و فغان
کوترورز آنی زورقله همان
زورقی بحره امانت ایلرز
آه و فریاد ایله عودت ایلرز
نولدی اول دریای قتال ای غریب
اویله بر بابدر که اول غایت مهیب
کل ناس داخله دربیل عیان
اول قپوبی ایله تصدیق پیکان
ابتدا بوباب فارقدر همین
قورتیلان بوندن اولور صکره امین
حاصل اول ملاح شاه بسته بی
اول ضعیف و عاجز و دلخسته یی
آلوب آچار یلکنی اولور روان
اول بیوک شهره کیدر تعجیل کنان
همدم اولوب اویودر بردم عمل
جمله افعالن کورر خیر و دغل
برزمان بویله کچر ایام و سال
قالدررلر صکره آنی بیمجال
پس کتوردر آنی اول شاه کبیر
اول شه بیمثل و مانند و نظیر
استراندن شه حسابن کشورین
کرچه واقفدر بیلور خیر و شرین
هر نه وار انده حقوق عام و خاص
شاه عادل امر ایدر اوله قصاص
منکر اولسه شاهد اولور اول زمان
ناطق اولوب جمله اعضاسی همان
الجروح حکمنجه اولدیچون قصاص
فعل ایچون اولدی جزاسی اختصاص
بوترازونک وزنده میلی یوق
طوغریدر هیچ حیله ده خود فعلی یوق
ساکه ویررسه اورن کلچه یی
خار قورار اولکیم ویرر کل غنچه یی
کوره اندن غیری سن درمیان
هر نه کورسنک بیل انی حقدن همان
زخم اورن ویررینه مرهم سکا
اولکه درد ویردی ینه اندن دوا
زخم خاصان دوستی تشریفاتیدر
زخم دونان کندینک زلاتیدر

پادشاه بر نائبه الجروح قصاص مقتضاسنجه موذی
جانورلری صید و شکار ایلمسنه فرمان ویردیکیدر

اول الغ خان حاکم و صاحب یساق
امر ایدر آکا که نام التون یناق
دیدی البرز دشتنی هپ صید ایچون
ساکه ویردم امرم ایله بن بوکون
یوری نخجیر صیدین ایتمکدر سکا
چون شکار ایتمک انی اولدی سزا
استر ایسنک کلبی کوندر یا که تیر
آنی ترک ایتمه همان اور قیل اسیر
کر طریق عدله ایدرسنک نکاه
ساکه هیچ بر کمسه اولمز سد راه
هر کسی کیم لایق تیرک سنک
فعلی ایله اولدی نخجیرک سنک
هل جزا احسان بیوردی اول خدا
هر کس اکدیکن بچر بولور جزا

مثل میش غفلتی ای خواجه تاش — در چرا افتاده سر در بر مباش
گرگ دران در کمین بنشسته است — چشم اندر دنبهٔ تو بسته است
هم تو گرگا من و آسوده مباش — تا بکی درندکیها و تراش
در پی این گله تا کی حرصناک — گاه بر فرخ گاه در تل که مغاک
لشکرش خواهند حلقه کرد هین — تو بامید گله فارغ نشین
ناکهان پنی سک شاهی دوان — خون تو کرده ز حلق و تن روان
تا خوری بر ناف پیکان قپان — گر الم کردت برآید ز استخوان
حاصل از فرمان شه التون یناق — کرد بهر صید نخجیران یراق
پس سلاح مردی و پیکار بست — بر پی قصد شکاران بر نشست
روی در البرز کیتی کرد باز — آن مسلح نامور با یوز و باز
گرد صید و افراز اطرافها — ناکهان پیدا شد از روی هوا
تک عقابی هول پران سوی چرخ — که برش عنقا نیرزندی بفرخ
پر کشاده کوئی ارضش زیر بال — از تکبر دم زده مغرور حال
در کمان بنهاد آن تیر سه پر — زد چنان آن مرغ را بر طرف پر
که زدش بر پر و آمد بر زمین — خاک و خون آلوده غلطان با حنین
چونکه اندر زخم خود در بنگرید — انچنان تیر سریع السیر دید
ز دیکی منقار و پیروئش کشید — پیش خود بنهاد گفتش ای شدید
هیئتت را راست می بینم ولی — هست از سختیست چون آهن دلی
تو ندیده بر خود از من محنتی — نه بدیئی نه شری نه زلتی
پس چرا بر من زدی این زخم سخت — که مرا بر تخته افکندی ز تخت
گر ز من بر تو بدی واقع شدی — پس قصاص البته واجب آمدی
تو نه ازوا الجروح آکه مگر — که مرا مجروح کردی از ضرر
فعل نا احسن عقوبات خود است — بد بخود کرده هر انکه او بد است
ای خدنگی تیر خود بر گو چرا — که چنین زخمی زدی مکره مرا
تیر بگشاد آن زبان تیز تاب — گفت تو معذور میدار ای عقاب
نیست این جرأت ز دست و پای من — که چو تو مأمور امرم در زمین
من ندارم قدرت و حکمی درین — چیست درمان چونکه دارندم چنین
زردرویی قد دوتویی هست لیک — گوشه گیری سخت زوری مرده ریگ
حاکم من اوست من در دست او — همچو مرده مانده پیش مرده شو
هر طرف کانداز دم فرمان برم — یکسر موی ز فرمان نگذرم

اولمه غفلتده قیون کبی مدام — باش اشاغی اوتلمقده بر دوام
یرتیجی قورد پیل اوتورمش در کمین — کوزینی قویرونکه دیکمش همین
سنده ای گرگ اولمه راحتله امین — تا بکی بو یرتجیلقده بو کین
هر سوری آردنجه اولمش سن عقور — که طوزاقله گاه طاغده که چقور
لشکری اطرافک آلمقده همین — سن گله حرصیله اولمش سن امین
کلب شاهی شمدی کلمکده همان — کردنکدن قانکی ایلر روان
تا فکه شمدی سنک براوق آقار — تا عظامکدن المله توز چقار
حاصلی التون یناق فرمانله — اولدی عازم قصد نخجیر انله
جنک مردانه سلاحن باغلدی — پس شکارلر صیدی قصدن ایلدی
چون جهان البرزنه دوندردی یوز — اول مسلح آلدی هپ شاهین و یوز
ایلدی اطرافدن وافر شکار — ناکهان اولدی هوادن آشکار
بر عقاب کیم چرخده پران تندخو — کورسه عنقا آنی ایدر سر فرو
کویا آلمش زمینی زیر بال — کر و فر و کبرله مغرور حال
ایتدی اول اوچ پرلی بر تیر در کمان — اوردی اول مرغک قنادینه همان
سرنکون اولوب یره اولدی زمین — اولدی غلطان خاک و خون ایچره حزین
چونکه کندو زخمنه ایتدی نظر — کوردی تیرده بو یله سرعتلو اثر
چکدی منقاریله آنی اول جلید — دیدی اول تیره او کنده ای شدید
طوغری کوردم کرچه سنده هیئتی — لیک قلبک اولمش آهندن قتی
کورمدک سن بندن اصلا محنتی — ایتمدم بدلک نه شر و زلتی
پس نیچون اوردک بو زخم سختی سن — تخت ایکن ایتدک بکا جای تختی سن
ایلدمسه سا که بدلک بن اکر — چون قصاص حقنده وار نص و خبر
الجروح دن بیخبر سن سن مکر — چون بکا بو جرحله ایتدک ضرر
فعل نا احسن عقوبات کندویه — بد ایدن ایلر خسارت کندویه
ای خدنکی تیر سویله سن نیچون — بو یله زخم اوردک بنی ایتدک نکون
تیر آچوب اولدم زبان ویردی جواب — دیدی معذور طوت بنی سن ای عقاب
باکه جرأت دست و پایمدن دکل — بندخی مأمور امرم آنی بیل
یوق بنم بو ایشده حکم و قدرتم — چاره یوق چون امره تابع قوتم
رویی زرد و قدی خم برکمسه وار — کوشه گیرا بابغایت زوردار
حاکمدر بن انک حکمنده یم — مرده شو اوکنده صانکه مرده یم
هر طرف آتر بنی فرمان برم — قیل قدر آنک خلافی کیتمزم

اختیار

اختیاری نیست اندر دست من   ازکمان دان این هنر نه از شست من
من مطیع وبنده فرمان عبدوار   پی زده سرکوفته باریک وزار
مرغ کفشا پس مراد شمن ویست   که مرا این زخم ازان ناخوش پی آست
راستی از هیئت صوری تو   شاهدست از کژروی دوری تو
کفته فی ضرب المثل اهل فنون   اینکه ظاهر هست عنوان درون
قدتو دالست برکفت الف   دوری آری از مقال مختلف
چون مرا زخم ازکمان برپر رسید   انتقام خود ازو خواهم کشید
وزر اخری لاتزر کفتا خدا   کل شاة ستناط برجلها
تو بمن بنما کمانرا تاکه من   زو ستانم انتقام خویشتن
تیر درپیش وعقابش درقفا   تا سوی قوش برد آن رهنما
او هلالی دید زرد باو بال   نزد او زانو زد وآمد بقال
کفت ای کج هیئت وکوشه نشین   هیکنه با جان من ورزیده کین
میتوانم کین دمت پی بشکنم   مغزت از سر پوست از تن برکنم
لیک تا با من نخواهی کفت راست   با منت این کینه وبغض ازکجاست
که فرستی تیر کو محکوم تست   تا مرا زخمی زند بر بال چست
تو مرا هرکز ندیده من ترا   هیکنه برمن چرا کردی جفا
هم رسد در تو سزای کردهات   هم خلد خار جفای خویش پات
تو بزه نازی ولی بر حلق تو   زه نهد هم زه کند خبه ات کلو
هم زکیشت برکند چرخ بلند   هم بقربانت کند ای زورمند
سرمکش کز سرورایی ای عدو   زین ترفع عاقبت افتی برو
کرشوی ماهی تو باماه هلال   کی خلاصی یابی از شست زوال
چند هر افتاده را درپی کنی   زور بر اشکستکان تاکی کنی
اینک از اشکستکان خسته من   کرنودارم زخم سختی بر بدن
برمن این زخم ازچه آمد ازرهت   ای یداز ظلم وستم ناکوتهت
هم خوری زخمی که پشتت بشکند   درجهت این چاه کندن افکند

اختیاریوق چونکه دستمده بنم   هپ کماندن صانمه شستمده بنم
بن مطیع بر بندهیم بی اختیار   قوللنورلر ایلیوب باریک وزار
مرغ دیدی پس بکا دشمن اودر   کیم بکا بو زخمتی ویرن اودر
طوغریلق وارهیئتکده صورتا   کج روا اولمزسن بوشاهد در بکا
ایلمش ضرب مثل اهل فنون   هپکه ظاهر اولدی عنوان درون
طوغریلقده اولدی چون قدک الف   سندن اولمز هیچ مقال مختلف
پس کماندن ایردی چون بو زخم بکا   انتقامم استمک اندن سزا
وزر اخری لاتزر دیر ذوالکرم   آصیلور کندو ایاغیله غنم
سن کمانی باکه کوستر تا که بن   انتقامم آلهیم اولدرایدن
اوکجه تیر کتدی عقاب پیرواکا   قوسه دکین اولدی عقابه رهنما
چون آنی کوردی نحیفجه بر هلال   دیزچوکوب نزدنده پس اچدی مقال
دیدی ای کج هیئت وکوشه نشین   یوق کناهم نیچون ایتدک باکه کین
قادرم شمدی سکیرک قوپارم   مغزی باشدن پوستی تندن چیقارم
سویلمزسک باکه طوغریسن اکر   نیچون ایتدک کینه وبغض وضرر
تیر محکوممیکی کوندردک بکا   اورمغه زخمی قنادم اوزره تا
پنناده یوق سنکله التقا   یانیچون ایتدک بکا بیجرم جفا
ساکه اعمالک جزاسی هپ ایرر   پایکه هم ظلمک خاری کیرر
آفرینله سن ایدرسن افتخار   حلق کیر اولورسنی اول زه بوغار
تیرکشکدن قوپارر چرخ بلند   هم سنی قربان ایدر ای زورمند
سرکش اولمه سرویرسن ای عدو   بو ترفع باشکی ایلر فرو
سن اولورسک ماهی ویا خود هلال   ایرشور آخر بکا شست زوال
دوشمشی دائم ایدرسن زیرپا   دل شکسته لر بولورسندن اذا
اشته اوبله خسته لردن بیری بن   زخم سختنک چکمده حالا بو تن
باکه بو زخم کلمسی سندن ندن   ساکه ده اولسون ستم هم پنجه زن
زخمله ظهرک قریلور ای کمان   قازدیغک چاهه دوشرسن همان

جواب دادن کمان عقاب را

چون کمانرا این سخن درکوشها   آمد وافشاد کفت این ماجرا
کای عقاب این کش مکش از من مبین   ازکجا من دست وپا وبغض وکین
این کنه را دان تو از انکشتها   که منم درپیش او پشت دوتا

کمانک عقابه ویردیکی جوابیدر

چون کمانه بو سخن اولدی ادا   اول عقابه دیدی دیکله ماجرا
کای عقاب بو جور بندن بیلمهسن   دست وپا وبغض قنده قنده بن
بیل که پارمقدن بو ظلم اولدی بکا   کیم اوکنده هم بنم قدم دوتا

حل و عقد کار من در شست اوست — کل و جزو فعل من در دست اوست
بندهٔ محکوم احکام ویم — هر سوئی او یم کشاند پی روم
ماجرائی گر تراهست ای عقاب — پس بکن از دعوی من اجتناب
اینک انگشت امیر التون یناق — ماجرا با من بنه بالای طاق
جرم گر کرد از ناب بگرفتن خطاست — چون قلم سرگشتهٔ انگشتهاست

حل و عقدم اولدی شستنده انگ — جمله فعلم اولدی دستنده انگ
بندهٔ محکومیم فرمان برم — نه طرف استر چکرسه پیروم
ماجرا وار ایسه سا کا ای عقاب — ایله دعوادن بنمله اجتناب
اشته انگشت امیر التون یناق — بندن آل قیل ماجرایی وضع طاق
جرم گر کی دیشدن آلمقدر خطا — چون قلم انگشته محکوم دائما

مناظرهٔ عقاب با انگشت بزبان حال غیبی

لسان حال ایله عقابک انگشت ایله مناظره سیدر

هان منه انگشت بر حرف خدا — تو چه دانی حکمت حکم ورا
انبیا و اولیا سرگشته اند — اختیار خود بدو رهشته اند
حاکمست او در خلا و در ملا — او کشد آنگاه خواهد خونبها
چون اذا جاء اجلهم ای حرون — قال لا یستأخرون یستقدمون
عمرو تقدیری بر اوج تل صید — چون بریزد ناگهانی خون زید
عمرو را هم اختیاری خود نبد — در اجل تقدیم و تأخیری نشد
پس چرا جاریست حکم القصاص — بر سر عمرو و نمی گردد خلاص
کی شود خود معرض از جف القلم — عمرو و زید و بکر و خالد نیز هم
گفت با انگشت آقا آن عقاب — کای ز تو بر بال من ظلم و عقاب
خورده ام زخمی مغنعن تا بتو — ره کنون آورده ام ای کینه جو
تو برآوردی بظلم و زور دست — تیر ضارب چون روان کردهٔ توست
از کمان پرّان و زود ارد فغان — و ز تو می نالد بهر گوشه کمان
راست گو این سر مکن مخفی سخن — میزنی تیر و کمان پنهان مکن
بر من و بر هر کسی کت قصد خاست — بی وسیلت زخم و خون ریزی چراست
میتوانم کوشتت را بردرم — تیز منقارم که خونت را خورم
لیک من مأمور شرعم در زمن — با تو دارم دعوی شروع من
گر کنی توضیح و حجت آوری — پس ندارم با تو روی داوری
گرنه اینک قاضی و شاه چو ماه — یا دیت ده یا قصاص ای کینه خواه
حجت خود باز گو روشن مرا — تا کنم کوتاه از تو ماجرا

حرف حق او زره قومه سن پارمغک — نه بیلورسن حکمت حکمن انگ
انبیا و اولیا سرگشته در — اختیارلر جمله آکا بسته در
حاکم اولدر در خلا و در ملا — قتل ایدر هم صکره استر خونبها
چون اذا جاء اجلهم ای حرون — دیدی لا یستأخرون یستقدمون
اوج صیدده عمرو تقدیری مگر — دوکسه زیدک قاننی ناکه اگر
عمرو بونده اختیار کیر اولمدی — هم اجل تقدیم و تأخیر اولمدی
پس نیچون جاری اولور حکم قصاص — باشنه عمروک دخی یوقدر خلاص
خود نیچون معرض اولور جف القلم — عمرو و زید و بکر و خالد دخی هم
دیدی انگشته امیره اول عقاب — سندن اولدی بالمه ظلم و عقاب
عنعنه ایله بن بو زخمی آلمشم — ای ستمکار شمدی سا کا کلمشم
خود الکدن اولدی بو ظلمیله زور — تیر ضارب سندن ایتدی چون صدور
تیر کماندن ایتمه ده آه و فغان — کوشه ده ناله ایدر سندن کمان
طوغری سویله سرّی اخفا ایلمه — تیری سن اوردک کمانی گزلمه
با که هم هر کمسه یه قصد ک نیچون — بی وسیله زخم و قان دوکمک نیچون
گچی یرتاغه وار درقدرتم — بورنم ایله قانک اچمک نیتم
لیک بن مأمور شرعم بو زمان — استرم شرعی ایدم دعوی همان
گر ایدرسک حجتیکی آشکار — حاکمه احضار له ایتیم زخمدار
یوخسه اشته قاضی اشته پادشاه — یا دیت ویر یا قصاص ای کینه خواه
حجتیکی سویله سن روشن بکا — تا کسلسون بینمزده ماجرا

جواب انگشت عقاب را

انگشتک عقابه جوابیدر

اصبع اندر جنبش آمد گفت هین — ای دراز اندیشه و کوتاه بین
تو همی بینی بظاهر جنبشم — نیستی از باطن آگاه ای عدم

کلدی اصبع جنبشه دیدی همین — ای دراز اندیشه و کوتاه بین
سن گورورسن آشکارا جنبشم — بیخبرسن نولدی باطن کوششم

جنبش و تحریک من نه از منست　　ظن مبر که تیغها کردن زنست
تیغ چون بینی بدست دیگران　　تو مبین از تیغ آن ضرب گران
دست دست او بود نه دست تیغ　　قطره از دریاست باران نه زمیغ
ضارب آمد فاعل این دار و گیر　　پس توان داد و ستد از وی بگیر
تیغ و تیر اینجا بهانه است و جزاست　　حکمها بین الاصابیع خداست
گر مناره میشوم من یا که طاق　　هست بنایم دران التون یناق
قوت تحریک و اسکونم از وست　　اوست مغز این جنایت من چو پوست
گر ترا بحیثست با او اینک او　　نیست غائب حاضرست ای کینه جو
زانکه نه خارج نه داخل از منست　　زانکه نه واصل نه فاصل از منست
گرچه این زخم گران سخت از وست　　چون بانصاف آیی از توهم بتوست
از ره خوردهٔ ضربت رو متاب　　زخم خود شد بایدت دادن حساب
خود حساب اندر حلالت ای عقاب　　در حرام و ظلم نبود جز عذاب
حالیا در خواب گرمی این زمان　　چون برآری سر ازین خواب گران
آنکهی دانی که در چه بودهٔ　　با چه کس در خواب خوش آسودهٔ
لاتغافل عن مکافات العمل　　ان تکتوبا صعابک فی الازل
ای ماجا منک دون او جیاد　　ان یستقبل الیک فی المعاد
چند در انگشت پیچی این صفات　　کرده باشی در دم موت و حیات
دم این نکته طویلست و دراز　　باز آور ماجرای باز باز
تو منه انگشت بر حرف قدم　　کی توان پی برد بر حکم حکم
ز امر ممضای قدم واکش قدم　　چون ترا ره نیست در صحن حرم
باز گو و بر شمر بی رسم و فکر　　ذکر کن تو قصهٔ آن بنت بکر
تا چه شد با ان عقاب مدعی　　قصهٔ التون یناق بردعی

دیدن عقاب التون یناق را و عظمت جلال
پادشاه را در چهرهٔ او مشاهده کردن

چون بدید او که درین نشو و نما　　اختیاری نیست هم انگشت را
حکم او و فعل نیکش یا بدش　　نیست اندر قبضهٔ حکم خودش
فعل بالقوة ورا از خیر و شر　　هست اندر قبضهٔ امر دگر
کیست ان التون یناق تیرزن　　در بغل توقیع سلطان زمن
شد براو چونکه او دورش بدید　　صولتش در چنبر رعشه کشید

جنبش و تحریکی بندن صانمه سن　　تیغدر ظن ایتمه کیم کردن کسن
تیغی کورسن طوتالده دیگران　　صانمه تیغدن اولدی اول ضرب گران
ضاربکدر ال دگلدر دست تیغ　　یاغدرن یعموری صانمه اولدی میغ
گرچه ضارب بدن کورینور پیچ پیچ　　ایلک یوق اخذ و عطادن انده هیچ
تیغ و تیر انده بهانه ایله جزا　　حکملر بین الاصابیع خدا
گر مناره اولهیم بن یا که طاق　　اولدی بنا با که اول التون یناق
قوت تحریکی اندن بولمشم　　مغز او در بن آکه چون پوست اولمشم
وار ایسه بحثنگ انکله اشته او　　حاضرک غائب دگل ای کینه جو
اولکه بندن خارج و داخل دگل　　هم او بندن واصل و فاصل دگل
گرچه بو زخم گران اندن سکا　　لیک انصاف ایلسک سندن سکا
یوز چویرمه چونکه ضرب اولدی مصاب　　لازم اولدی زخم ایچون ویرمک حساب
خود حساب اولور حلالده ای عقاب　　هم حرامده اولمدی الا عذاب
اویخوده سن حالیا سن بو زمان　　چونکه سندن گیده بو خواب گران
چاهده اولدیغک سن اولدم بیله سن　　خواب خوش ده هم کیمکله بیله سن
غافل اولمه وار مکافات عمل　　محنتک تحقیق یازلمشدر ازل
هرنه سندن گلدی کردون و جیاد　　قارشولر تحقیق سنی روز معاد
تابکی پارمقده بیلدک بو صفات　　ایتدک آنی در دم موت و حیات
قویروغی بو نکته نک اولدی دراز　　ماجرای بازی ایله گیر و باز
قومه پارمق هرنه یا پدیسه قدم　　هیچ اولور می پیرو حکم حکم
گیرو چک امر قدمدن سن قدم　　چوق مسافه در سکا صحن حرم
ایله تعداد سویله پس بی رسم و فکر　　ایله ذکر قصهٔ اول بنت بکر
تا نه اولدی اول عقاب مدعی　　نه دیدی التون یناق بردعی

اول عقاب التون یناغی کوروب چهره سنده عظمت
جلال پادشاهی مشاهده ایلدیکیدر

چون کورنجه میرده اول نشو و نما　　بیلدیکیم هیچ اختیار یوق پارمغا
بولدی پارمقده اولان حکم و فعل　　کندونک خود دست حکمنده دگل
فعل بالقوه که وار در خیر و شر　　اکه آمر اولدی بر دست دگر
گیمدر اول التون یناق تیرزن　　انده وار توقیع سلطان زمن
چون ایراقدن کوردی ای آشکار　　صولتندن انک اولدی رعشه دار

لرزهٔ بر دست و پایش اوفتاد از سر وضع و اصول آن قباد
گفت اینجا نیست جای قیل و قال که شدم از بیم این من در جوال
گر چو من صد را کشد بتواند او کی بحجت از کسی درماند او
تیرها گفتم ضاربم شد ای عدو تیرها صد بنده مژگان او
از کمان نالم که در ظلمت طاق هان کمان ابروی آن التون یناق
خود اصابت خون و پوست وی زیر دست اوست ده مانند وی
من شدم راضی بدین زخم دژم دولتم از دست این گر جان برم
جانور با او برآید از جهات ممتنع دان این و از ناممکنات
با سیه سر که برآید در جهان حجت او هست عالم را عیان
آدمی با مرگ بر ناید عزیز گر نه بجهد از کف او هیچ چیز
در جزر کاریدن و بن بردنست لیک در زرع جوش سر خوردنست

لرزه دوشدی دست و پاینه همان پس کورنجه وضع پیچ و گران
دیدیکیم یوق بونده جای قیل و قال قورقودن اولسون سنک جایک جوال
گر بنم کیبی یوزین قتل ایلیه طالب حجت اولوب کیم سویلیه
دیردم ایدی ضربی تیر عدوانه قول ایمش تیرلر مگر مژگانه
ظلم ایدر بیلدم کمان قد طاق جور ایدر مش ابروی التون یناق
خود اصابیع اولدی خون و پوستدار اللرنده بویله چه اون داخی وار
راضیم بن خود بو زخمه دائما جانمی تخلیص اولور دولت بکا
جانوراندن خلاصه یوق جهات ممتنعدر نذر دکلدر ممکنات
ماتم ایلیکلمه گر جمله جهان نفعی یوق چون حجتی اولمش عیان
آدمه موت جمله غالب اولمه ده یوخسه غیری شیده چاره بولمده
اوتسز اولان ارضی اکوب کوک دکر لیک باش اکل ایتمکه آرپه اکر

قصهٔ آن گربه که از خانه بخشم رفت پیش شیر و پیکار
شیر با آدمی و گرفتار آمدن شیر بمکر آدمی

اول هره نک خانه دن غضب ایله ارسلانه کیدوب تشکی و شیر
دخی آدم ایله جنک ایلدیکی و شیرک گرفتار اولدیغی قصه در

دنبه خورد آن گربهٔ دزد ای عجب زد سرش اشکست پهنی زان غضب
گربه از ضربش قوی شد بی قرار گرد از ترس اچی زانجا فرار
در بیابان سر نهاد و شد دوان میدوید از هر طرف از بیم جان
ناگهان آن حال بر شیری رسید در دوید آمد که روی شیر دید
همچو موش از پهنی خوک اوفتاد گربه از پهنی شیر ست ای قباد
نسبت هر قوم با قومش رود اسب با اسب و خر با خر دود
بود گربه قوم شیر اژدها خون بجوشیدش چو دید آن گربه را
انچنان کوچک نهاد و تن فکار با خروش و گریه و زار و نزار
سوختش دل بروی و گفتا که هین ای تو قوم و خویش من از راستین
چونکه هر جنست با جنسش شبیه قال شعبی الولد سر ابیه
من قوی هیکل چنین و زوردار تو چرایی آنچنان زار و نزار
واسطه این ضعف و کوچک هیکلی تنگ بیان کن سر مدارا زمن خفی
گربه گفتا ای بزرگ و پیشوا دست ما من بعد و دامان شما
نیستم بیکس که دارم چون تو کس ای کس و مخدوم من فریادرس
در من این ضعف و زاری و کمی هست از جور و جفای آدمی
کندمش از موش میدارم نگاه میکنم گرمش زمستان جایگاه

چالدی هره قویروغی هم بیدی هپ اوردیلر باشینه پس ایدوب غضب
اولدی اول ضربیله گربه بیقرار صاحبی خوفندن اول ایتدی فرار
باش قویوب کتدی بیابانه همان هم جاندن سوبسو اولدی دوان
ایردی بر شیره او حالده ناگهان چون قچارکن کوردی آنی اولزمان
و وشدی چون موش پهنی خنزیردن گربه دخی دوشدی انف شیردن
نسبتیله قومنه هر قوم گیدر اسب ایله اسب خر ایله هم خرلر
اولدی گربه قوم شیر چون اژدها کوردی آنی قایندی قانی اکا
کوردیکیم اوله ضعیف و تن فکار چشمی گریان جسمی هم زار و نزار
کوکلی یاندی دیدی اولمه سن حزین سن بنم تحقیق جنسمسن یقین
چونکه هر جنس اولدی جنسینه شبیه دیدی شعبی الولد سر ابیه
بن قوی هیکل اولوب هم زوردار سن نیچون اولدک بو صورتده نزار
ضعفکه نولدی سبب ایله عیان ایتمه اخفا سرکی ایله بیان
گربه دیدی ای بزرک و پیشوا دستگیرم دامنک اولدی بکا
بیکس اولمم وار ایکن سن کیبی کس باکه مخدوم سن ای فریادرس
بنده بو ضعف و نزاره چون سبب آدمک جور و جفاسی اولدی هپ
فاره دن بعدا انی حفظ ایلرم ایسیدوب قیشده یتاغین بکارم

گر

کرده‌ام چیزی خورم خدمت کنم
گر نه صبری پیش گیرم تن زنم
چون رسید از جوع کار من بجان
ناگهان خود را زنم بر ریزه نان
او سرم بشکافد و چشمم کند
چوب آرد دست و پایم بشکند
من ز دست جور او زین سان حقیر
دست من گیر الغیاث ای دستگیر
چون شنید این نکته شیر بی دریغ
شد ز غیرت بر تنش هر مو چو تیغ
زد چنان یک نعره از خشم ان عنید
که دل کوه از صلابت بر درید
گفت هین پیش افت دیگر دم مزن
تا روییم و آدمی بنما بمن
تا بخواهم کین تو زان بر ستم
پوستش از سر کشم مغزش خورم
گربه ره باد یه کرد و شیر نر
از قفای او دوان با شور و شر
ناگهان بر گلهٔ گاوان رسید
شیر نر چون گلهٔ گاوان بدید
گفت اینست آدمی بر گوی هین
گفت نی او نیست بلکه او برین
قادر ست و هم مسلط آنچنان
که نهد بر گردنش بار گران
گاه حرث و گاه گردونش کشد
گر کشد سر زار در خونش کشد
بر گذشتند و چو رفتند اندکی
پیششان افتاد اسب پرتکی
شیر گفت اینست گربه گفت نه
او برین هم قادرست ای که تنه
بر سرش آهن کند گردد سوار
گاه تازد که کشد در زیر بار
پس بضرب مقرعه‌ش در بر کند
که لگد گاهیش مقرعها زند
باز هم رفتند از انجا پیشتر
پیش افتاد اشتری بس راک نر
شیر گفت این باشد البت آدمی
کش در اعضا نیست از زفتی کمی
گربه گفتش نه که بر این نیز دست
وار دان سنگین دل و استم پرست
میکند در بینی این هم مهار
می نهد بر پشت این که پاره بار
سود خود را در صحاری و قفار
میکشد او را قطار اندر قطار
گر بره یک ذره کاهلتر رود
چوب و سنگش بر سر و پهلو زند
شیر لا حولی بکرد و پیشتر
رفت و قهرش گشته در دل بیشتر
چون قریب ده به در پیشه رسید
پیر مرد ناتوانی را بدید
بس ضعیف و منحنی بهر کون
بسته بر پشتش گلنگی و رسن
گفت اینست آدمی گفتا بلی
خندهٔ زد شیر همچون غافلی
گفت سازم سره اش گر آهن است
اشکمش پشتش اگر رویین تنست
پس باستهزا و طنزش پیش رفت
پیر بیچاره ز عقل خویش رفت
لیک باز از عقل و دانش مرد وار
خویش را میداشت برجا استوار

خدمتمده اولورم ویررسه قوت
یوخسه صابر اولوب ایده رم سکوت
چون ایدر سه آچلغم گر جانه کار
قاپرم نان پاره یی بی اختیار
چیقرر چشمم دخی باشم یرار
چوب کتوروب دستمهم پایم قرار
دست جورندن انک اولدم حقیر
دستمی طوت الغیاث ای دستگیر
ایشدنجه بونی اول شیر بی دریغ
هر بری مویک تننده اولدی تیغ
خشم ایدوب بر نعره اوردی اول عنید
قلب کوهده هیبتی اولدی بدید
اوکمه دوش ایسم اول دیدی اکا
تا کیده لم آدمی کوستر بکا
ظالمکدن آله یم کینک سنک
قوپاروب پوستن ییم مغزین انک
دوندی گربه کویه دخی شیر نر
اردنه دوشدی اولوب پرشور و شر
ایردیلر بر سوری گاوه ناگهان
چونکه کوردی آنلری شیر ژیان
بومیدر آدم دیدی سویله بکا
دیدی یوق یوق بلکه آدم هم بوکا
غالب اولوب هم مسلط هر زمان
گردنینه قونه ده بار گران
گاه اکینه که دکرمانه چکر
سر چکرسه اول اکر قانن دوکر
آنی کچوب کتدیلر چون بر زمان
اوکلرینه کلدی بر اسب ناگهان
گربه یه شیر دیدی بو می دیدی یوق
اولدی مغلوب آدمه بو دخی چوق
باشنه تیمور قویوب اولور سوار
قوشدرر گاه یوکلدر پشتینه بار
قامچی ایله کندویه یانشدرر
گاهی مهمازایله آنی قوشدرر
کتدیلر اندن دخی چون ایلرو
بردوه کلدی اوکینه اشته بو
دیدی شیر اولمق گرکدر آدمی
هم جسیم وهم جسمده یوق کمی
گربه دیدی بو دخی آدم دگل
قوللنور اول ظالم آنی متصل
بورننه انک طاقوب دائم مهار
وضع ایدر که پاره‌نک ظهرینه بار
کندو نفعیچون صحاری و قفار
چکمه ده آنی قطار اندر قطار
یولده بر ذره تکاسل ایتسه اول
چوب و طاشله اوررانی بی اصول
دائما لا حولی شیر ایدردی یاد
هم کیدرهم اولمده قهری زیاد
قرب کویده چون بیشه‌یه ایردی اول
ناتوان بر پیر مردی کوردی اول
بیل بوکلمش دیوشردی اول کون
آرقه ده باغلو کلنک ایله رسن
دیدی بو می آدمی دیدی بلی
غافلانه ایتدی شیر خنده جلی
سره ایدم آنی آهن ایسه گر
قیره یم ظهرینی توج تن ایسه گر
کتدی استهزا ایله اندن یکا
پیر کورنجه اولدی عقلندن جدا
لیک تیز جمع ایتدی عقلن مرد وار
کندینی طوتدی یرنده استوار

شیر کفتش آدمی هی هی تو یی　　با چنین جسم و یل و بال قوی
کربه کو از نسل و اولاد منست　　از جفای تو چنین کوچک تنست
پس تو باشی دشمن من ای قلاش　　من ز بونکش نیستم آکاه باش
جنک دارم با تو هین آهنک کن　　در صف آی و با من اینک جنک کن

شیر آدم سنمیسن دیدی اکا　　بویله جسم و بال و قوت وار سکا
اولدی نسلمدن بنم کربه عیان　　جورک ایتمش آنی بویله ناتوان
دشمن اولمش سین بکا سن پکان　　لیک زبونکش اولمزم بن پهل همان
جنک ایدرم بن سنکله بیلمش اول　　امدی حاضر اولده صفه کلمش اول

خلاص یافتن پیر از شر شیر بپای مردی عقلکه مفتاح اقبالست قیل سمی العقل عقلا انعقله الاجرام والنفوس

اول پیرک مفتاح اقبال اولان عقل واسطه سیله شیردن خلاص اولدیغیدر عقله عقل تسمیه اولندیغی اجرام ونفوسه تعقل ایتدیکی اچوندر

کر بدی از عقل اشرف هیچ چیز　　خود نبودی عقل ازین کونه عزیز
مکرم مشهور حاتم شاه طی　　قال العقل اعز من کل شی
عقل مفتاح حریم دولتست　　عقل مصباح سریر حشمتست
عقل باشد رهنمای ملک جان　　عقل باشد کارساز و کاردان
عقل خورشید سپهر اعتلاست　　عقل در درج ملک کبریاست
عقل عین الروضهٔ فتح است و فر　　عقل ورد العین اقبال و ظفر
پیر خود را در بلاے هول دید　　رخت سوی عقل فرخنده کشید
کفت با خود کت هلاک آمد کنار　　حیلهٔ عقلی بکن کافتاد کار
چارهٔ تو غیر رأی عقل نیست　　دستکیرت جز خدای عقل نیست
کرد رو آنکاه اندر شیر نر　　کفت ای سلطان جمله جانور
بهر آن شاه وحوش و طیور　　که نه از عدل از انصاف دور
عدل کن با من چو خواهی کرد جنک　　که ندارم طاقت آن ناب و چنک
چون سلاح تست ناب و چنک تو　　که با ینها هر دو باشد جنک تو
آدمی را هم سلاح جنک هست　　تیغ و تیرش کالت جنک ویست
نیست با من آلت جنکم کنون　　بی سلاح آری بجنک اریم زبون
هان مرا بکذار تا خانه روم　　ان سلاح جنک با خود آورم
نیست با مخدومی الت جنکی مرا　　هم بفرمانت کنم با تو وغا
کفت با دل خود سلاح این عدو　　در کرانی کیرد و سه مثل او
با چنین دندان و زور بال من　　با چنین جرم قوی کو پال من
کر بود کوهی ز بنیادش کنم　　کر بود فیلی که پشتش بشکنم
زد بر و نعره که هی روز و پار　　چست باز آی و مده پیش انتظار
رفت ره پیر اندکی و اکشت باز　　کفت با آن شیر کای کردن فراز

اشرف اولسه عقلدن برشی اکر　　اولمزایدی عقل بویله معتبر
مکرم مشهور حاتم شاه طی　　دیدی العقل اعز من کل شی
عقل حریم دولتک مفتاحیدر　　هم سریر حشمتک مصباحیدر
عقل اولور هم رهنمای ملک و جان　　عقل اولور هم کارساز و کاردان
عقلدر مهر سپهر اعتلا　　واخی در درج ملک کبریا
روضهٔ فتح و فرک عقل عینیدر　　عین اقبال و ظفرلر زینیدر
کوردی کندین هول و بیمده چونکه پیر　　جانب عقلی ایدوب اول دستکیر
خود بخود دیدی هلاک کلدی بکا　　حیلهٔ عقل اولدی لازم خود بوکا
رأی عقلک غیری چاره یوق سکا　　قیل خدای عقله انجق التجا
شیره یوزطوتوب دیدی اول چاره کر　　ای شهنشاه سپاه جانور
اولدک انکچون طیور و وحشه شاه　　ایلمزسن عدل وانصافی تباه
قیل عدالت چونکه قصد ک اولدی جنک　　طاقتم یوق بنده یوق دندان و چنک
چون سلاحک پنجه و دندان سنک　　بو ایکی آلتله هپ رجحان سنک
آدمیده چون اولنجه جنک کیر　　یا ننه آلور سلاحن تیغ و تیر
شیمدی یوق اول آلت جنک بنده چون　　بی سلاح بن اولورم البت زبون
رخصتکله خانه‌یه بن کیده‌یم　　اول سلاحله کاوب جنک ایده‌یم
خود سنکله جنکه قدرت یوق بکا　　لیک اطاعت ایلرم فرمانکا
دیدی کوکلندن سلاح انده همان　　ایکی اوچ مثلنجه اولسه خود کران
بویله زور و بال و دندانم ایله　　بویله جثه بویله درمانم ایله
قوپارم طاغ ایسه اکر قعرینی　　قیره‌رم فیل ایسه اکر ظهرینی
نعره اوروب دیدی شمدی یور وار　　تیز کر و کل ویرمه باکا انتظار
پیر کروب دونوب همان کیدوب براز　　دیدی اول شیره که ای کردن فراز

تا مرا رفتن سلاح آوردنم
کار سازی بهر جنگت کردنم

تو بخواهی آب روی خویش ریخت
زین مقام از ترس من خواهی گریخت

شیر گفتش ای زعقل و دل بری
هیچ میدانی که چه که میخوزی

من خلیلم گفت از علم یقین
حق پرستم لا احب الافلین

رسم ابراهیم هست از واجبات
از کلام الله برخوان این صفات

قال الم تؤمن بلی یا مستعین
صادقم لیکن لقلبی یطمئن

از برای اطمنان قلب من
کن یکی کار ای جگردار زمن

تا نگردد سعی آمد شد هبا
تو بده از لطف خود فرمان مرا

تا مرا باز آمدن براین درخت
بندمت با این رسن من بنده سخت

چونکه باز آیم روان بکشایمت
بعد ازان در جنگ با پیش آیمت

خندهٔ زد زان سخن شیر دژم
گفت شاید ای زخر در عقل کم

گربه را گفت آدمی را اعتبار
با چنین عقلست وتدبیر ووقار

عقل وفکر وفهم در وی هیچ نیست
جز طلسم سته پیچا پیچ نیست

صد صدق از قول قرأن شریف
اینکه قال خلق الانسان ضعیف

با همه این عجز وضعف ولاشی
سخت بی فهمست وبی فکرت قوی

پس نهاد از طنز هم دو دستها
بر درخت وگفت پیرا پیش آ

بر درختم بر مراد خود ببند
پیشتر زین بر بروت خود مخند

پس برو باز آی زود ای شوربخت
تا مرا بکشایی از بند درخت

مثل خود گرهم بیارے صد بیار
لیک زود آ که نمانده مان انتظار

گر نیایی زود اینجا بی سخن
بر کنم من این درخت از بیخ وبن

پس بیایم سوی ده تند ودژم
بر درانم از هم وخونت خورم

خون اهل ده بریزم سربسر
هیچ نگذارم حجر را بر حجر

بگذر از خون جهانی زود آ
فکر کن از محنت روز جزا

در بغل نه مهرهٔ مکر ودغل
که صدم چون تو بمکر دهم حیل

پیر گفت ای شیر وای شاه زمن
نیست با تو حرب کردن حدّ من

لیک چون دستورم از فرمان تست
من نخواهم بودن اندر کار سست

گرچه خواهی ریخت خون من چو باد
رو نگردانم نمایم اجتهاد

دون ماله دون نفسه من قتل
او شهید شرع باشد نه مضل

تا نباشم من مؤاخذ یوم دین
پیش معبود دو عالم آفرین

پس فرو بست پیر او را بر درخت
پشت وپهلو دست وپا بربست سخت

چون کیدر رسم بن سلاحم آلمغه
تا کلکه کار جنکه طالمغه

آب رودوکمک ایده سن اختیار
تا ایده سن خوفله شاید فرار

دیدی شیر ای عقل ودلدن بیخبر
بیلمیورسن هرزه ییدیگک مکر

پیر دیدی بن خلیلم بیل یقین
حق پرستم سومزم بن آفلین

رسم ابراهیمدن اولدی واجبات
خود کلام اللهده وار در بو صفات

یوقمی ایمانک دیدی وار یا معین
لیک گوروب قلبم اوله مطمئین

اطمنان قلبی کراسته سک
ای دلاور بونده برکار ایله سک

کلمه کتمه سعیم اولمزدی هبا
لطفکیله ایله فرمان سن بکا

بو درخته تا گلنجه بنده هم
سن اولهسین بو رسنله بنده هم

چون گلوب تیرجه آچم بندک همان
جنک ایچون قارشو کده طورم بعد زان

گولدی انک بو سوزینه شیر اودم
دیدی اولسون ای حماردن عقلی کم

گربه یه دیدی بو میدر اعتبار
آدمیده عقل وتدبیر ووقار

عقل وفکر وفهمی انک هیچ هیچ
بر طلسم بستهله خود پیچ پیچ

چون مصدق قول قرأن شریف
حق بیوردی خلق الانسان ضعیف

بویله ضعف وعجز له یوق قدرتی
فهمی هم محکم دکل هم فکرتی

مسخره ایله اللرینی قویدی او
براغاجه دیدی پیره گل برو

بو اغاجه قیل مرادک اوزره بند
اولمه کندو کندیکه چوق ریشخند

پس کیت اما تیزجه گل ای بختی شور
تا چوزه سین بندکی ویره یه زور

سندخی یوزسن کبی آلوب گتور
لیک تیز گل ویره پیره سن فتور

گج گلوب گر کچسه وقتی بوگونن
بو درختک قوپارم بیخ وبن

صکره کوییه بن غضبله گیدرم
یرتارم پوستینکی قانک ایچرم

دوگرم کوی اهلی قانن سربسر
هیچ براقمازم حجر اوزره حجر

آلمه خون عالمی سن بوینکا
ایله فکر محنت روز جزا

قولتوغکده طورسون اول مکر ودغل
مانع اولمزبا که یوز مکر وحیل

دیدی پیر ای شیر وای شاه زمن
قدرتم یوقدر سنکله حربه بن

لیک فرمانک صدور ایتدی اکا
سستلک ایتمک لایق اولمز پس بکا

قانی دوکمک دیلرسن ناگهان
یوز چویرمم ایلرم بذل توان

قتل اولنسه مال ونفسیچون سعید
شرعده اولمز مضل اولور شهید

یوم دینده تا مؤاخذ اولمیم
پیش معبودده خجالت بولمیم

حاصلی اول پیر ایدوب عزم درخت
پشت وپا وقوللرین بند ایتدی سخت

برکشید انکه بدو دست آن تبر   برسر و پهلو و پشت شیر نر
گربه بالای درخت از ترس آن   برشد و در مو موافتاد و فغان
حاصلا چندان بزد بر شیر پیر   که ز تاب و طاقت افتاد آن شریر
پشت و پهلو سینه اش درهم شکست   چشم و گوش و دست و پا سر هم شکست
چون برید از خود امید آن شیر نر   رو بگربه کرد گفت ای امّ صر
بازگو بازی که تا من نیز هم   از ضعیفی همچو تو کوچک شوم
جان برم از دست این مکار مرد   خاک بر فرق چنین غدار مرد
گربه گفتش دست برخاطر بنه   زحمت خود را مده و جان بده
جان ز دست آدمی کی برد کس   تا بری تو ای مدمغ بوالهوس
چون انا گفتی چو منصور حلاج   زان انا دار و رسن آمد علاج
جای خود را یافتی از فعل خویش   بهره از نوشست نوش از نیش پیش
ظن مبر زین ورطه هرگز جان بری   جان بری انگه شوی از جان بری
گر خوری زخمی درین ره ای پسر   آن مدان از کس و لیک از خود شمر
این بلا بر تو هم از تو میرسد   همچنان کز پیر آفت بر اسد
زخم از خود میخوری نه از شیخ و شاب   آنچنان کز تیر آمد بر عقاب
انچه با آن می پری مغرور وار   هم خوری زخمش شوی او را شکار
من اعان ظالما سلط علیه   کل اعمال یجی فی الحشر الیه
جز خدا بر کس مبند ای خیره دل   گر نه ضال و مضل و تیره دل
گرچه زخمت او زند از دست کس   هم ازو مرهم هم او فریاد رس
از خدا دان درد و درمان و الم   هم ازو دان تندرستی و سقم
از قضا و از قدر دان خیر و شر   وز خدا دان آن قضا و آن قدر
گر تو صاحب شرعی و ایمان درست   خیر از حق دان شر از نفس تست
زان سبب ای مؤمن ایمان پرست   نیست در شرش رضا در خیر هست
این شریعت ان حقیقت ای پسر   پا منه از جادهٔ ایمان بدر
تا بایمان منجیات آید فراز   وارهی از مهلکات جانگداز

ایکی دستیله تبرله بعد ازان   باشنده پشت و سرن ضربه همان
صچرادی گربه درخته اول زمان   ایتدی ما و ما وایله فریاد و فغان
اولقدر اوردی او شیره چونکه پیر   قالمدی هیچ تاب و قدرت دوشدی شیر
قیردی پشت و سینه وهم دوشنی   دست و پا و سرله چشم و گوشنی
کندودن امید کسوب اول شیر نر   گربه یه باقوب دیدی ای امّ صر
براویون اوینا که تا بن دخی هم   کوچک اولوب سن کبی احقر اولم
قورتارم جانیمی بو مکاردر   باشنه طپراق که چوق غداردر
گربه دیدی خاطرک خوش طوتکه سن   غیری چاره یوق سکا جان ویرمدن
آدمیدن قورتیلور می هیچ کس   قورتیلاسن سندخی ای بوالهوس
چون انا دیکله منصور حلاج   اول انادن اولدی دار آکا علاج
کند و فعلکدن سکا گلدی جزا   نوشه آخر نیش اولور دیرلر سزا
اومه سن بو ورطه دن تخلیص جان   جان ویررسک قورتیلورسن اول زمان
گر بو یولده زخم اولورسه رونمای   بیلمه غیریدن آنی کندوکه صای
ساکه ایردی بو بلا سندن همان   صورتا پیر ویردی شیره زخم جان
زخم اورن کندک دگلدر شیخ و شاب   اویله کیم احوال تیر ایله عقاب
اول قنادله سن اوچارسن غرّه وار   زخمی ایله آکه اولورسین شکار
ظالمه یاردم ایدن تسلیط بولور   هم حشرده آکه هپ اعمال کلور
غیر حقه باغلمه اصلا کوکل   اولمه سن ضال و مضل و تیره دل
غیر دستیله اودر زخمی اورن   مرحمتله یینه اول مرهم ویرن
هم خدادن درد و درمان و الم   اندن اولور تندرستی و سقم
هپ قضا ایله قدردن خیر و شر   هم خدادن هپ قضا ایله قدر
شرعه ایمانک وارایسه هپ عیان   خیری حقدن شری نفسکدن همان
بو سبب ای مؤمن ایماندار   یوق رضاسی شره انک خیره وار
بو شریعت اول حقیقت ای پسر   جادهٔ ایماندن ایتمه سن گذر
تا که ایمانله بوله سن منجیات   اوله جانکدن بعید هپ مهلکات

بیان شش مرتبهٔ ایمان کبیکه مقام تحت مسافران نو رسیدهٔ هدایت یافته واین پایهٔ زیرین معراج شریعت که المجاز قنطرة الحقیقه واین هم متعلق بلواطف بدرقهٔ بیچونیست که تعز من تشاء وتذل من تشاء بیدک الخیر

هدایت بولمش نورسیده مسافرانک التی مرتبه ده اولان ایمان کبینک اشاغی مرتبه سنی بولدیغنی بیاندر وبو پایه معراج شرایعک ادنی پایه سیدر که المجاز قنطرة الحقیقه بو دخی الطاف خدایه منوطدر که تعز من تشاء وتذل من تشاء بیدک الخیر

چونکه ادیان وملل الوان فتاد	هر گروهی بر طریقی دل نهاد
یک گروه از جمله ناجی رستگار	وان دگرها را مکان وجای نار
هست ایمانرا دو پایه سلمی	تا به سلمی ره بری چون محرمی
بحث ماهست از اصول ای متقی	تا شود ظاهر حقیقت را حقی
پس دلیل اولین پایه سلم	مام وباب وقوم واخوانست هم
ثانی الناطق معلم فاضلی	عالمی کافی ضمیری کاملی
کرده سجاده روان بر بحر نقل	طائر عالی عروج اوج عقل
ناقل قال النبی المجتبا	نی لا وامر والنواهی مقتدا
شارح برهان قال الله نیز	از نص احکام تنزیل عزیز
آمنوا بالله یا اهل الیقین	ان لکم خلدا دخلوها خالدین
خالق الارض والسموات العلی	ملکه من عرش الی تحت الثری
هم ورای عرش وفرش هرچه هست	آفریده او همه ملک ویست
یک در اینکه ذکر رفت این یاد گیر	آمنوا بالله الحی الکبیر
پس یقین دانستن نوع ملک	هر کجا فرمود بر ارض وفلک
دیگر انکه از خدا بر انبیا	چار ودیگر صد کتاب آمد فرا
چار توریة وزبور وانجیل هم	این عظیم ومحترم تنزیل هم
آن صد دیگر صحف بر مرسلین	جبرئیل آورده از حق مبین
صد هزار واربع وعشرین هزار	انبیای حضرت پروردگار
مار عایا پادشاه برحق اوست	صانع ایجاد وتکوین مطلق اوست
انبیا میزان عدل ورهنما	سوی ملک حق نمایان ره بما
گر نباشد حفظ چوبان در غنم	بردد شان گرگ دران الم
چونکه باشد در میان گله گرگ	آفتی باشد غنم را بس بزرگ
هم پنه برشه ازین گرگ سیاه	گر اطاعت باشد از چوبان راه
یک در دیگر بغایت صعبناک	الغیاث ای قادر معبود پاک
هست آن یوم القیام دل شکاف	که نگنجد اندرو لاف وکذاف
آن ششم باب قدر باب دیگر	که خواص وعام دارد زان گذر
گر بیارم شرح آن یک یک فراز	مثنوی را پا قوی گردد دراز
شرح زد از قول واز تنزیل خوان	الامان زان روز ناف انداز مان
طالبان خود از پی آن ره روند	تا دران روز از سبکباران شوند
هر که راشد ره صراط المستقیم	در نعیم خلد جا یابد مقیم

چونکه ادیان وملل الوان اولور	گوگلنی هر طائفه بر یوله قور
جمله دن آنک بریدر رستگار	اولدی پس غیریلرک ماواسی نار
اولدی ایمانه دو پایه نردبان	تا انکله بوله سین سلمای جان
بحثمز اولدی اصول ای متقی	تا بوله سین سن حقیقتده حقی
اولدی اول پایه سنه چون دلیل	انا اتا قوم واخوان اولدی بل
ثانیسی ناطق معلم بر کریم	عالم وکافی ضمیری هم سلیم
بحر نقله دوشه مش سجاده سن	اوج عقل ایتمش مقام وعاده سن
ناقل قول نبی المجتبا	امر ونهیه پیشوای ومقتدا
شارح برهان قرآن اولدی اول	کاشف احکام فرقان اولدی اول
حقه ایمان ایله یا اهل الیقین	سیزه خلد وار ادخلوها خالدین
خالق الارض والسموات العلی	عرشدن هم ملکی تا تحت الثری
هم ورای عرش وفرش هر نه که وار	جمله سی مخلوق وملکی آشکار
برقپو کیم ذکری کچدی ایله یاد	حقه ایمان ایلمکدر ای عباد
بردخی بیلمک گرک نوع ملک	امر ایله مسکنلری ارض وفلک
بیری بیلمک انبیایی هم مناب	گلدی چون انلر ایچون یوز درت کتاب
درت اولور تورات وانجیل وزبور	بو عظیم ومحترم فرقان نور
یوز صحف وار داخی بهر مرسلین	انلری ایندردی جبریل امین
یوز یکرمی درت بیک اولمشدر تمام	انبیا بعث ایلمش رب الانام
بز رعایا پادشاه حقدر اول	کائناته صانع مطلقدر اول
انبیا میزان عدل ورهنما	بیزه یول گوستردیلر حقدن یکا
اولمسه گر حفظ چوبانده غنم	یرتار ایدی انلری گرگ الم
سورینک اچنده قورد اولسه اگر	اولدم اغنامه عظیم آفت ایرر
بو سیاه گرگدن اولور شاه پناه	تابع اولسک قوتارر چوبان راه
برقپو وار دخی غایت صعبناک	الغیاث ای قادر ومعبود پاک
اولدر اول یوم قیامت دلشکاف	اکه صیغمز حیله ولاف وگذاف
انک التنجی سیدر باب قدر	جمله خاص وعام ایدرلردن گذر
شرحنه بر بر آنک اولسه جواز	آخر اولور مثنوی غایت دراز
اوقو شرحن قول وتنزیلدن همان	یک خطرلو گونز در الامان
طالبان استراو یولی بوله لر	تا که اول گونده سبکبار اوله لر
هر کیمه یولدر صراط مستقیم	جنت خلدی بولوب اولور مقیم

نیست پایان این سخن را بازیاب | قصهٔ التون یناق وآن عقاب
در خبر خیر الکلام ای دین پرست | فی جمیع الامر ما قل انسبست

بو سوزک پایانی یوقدر دون کیرو | اول عقاب التون یناقدن قصه کو
دیندی ما قل ودل خیر الکلام | هپ امورده اختصار اولدی مرام

سؤال عقاب از عجایب صنع ایزد تعالی

پس عقاب از هیبت التون یناق | بر دل خود می زدی هذا فراق
عود را زان راه چون چاره نبود | شد براو و زبان را بر کشود
گفت ای شکل بدیع کلک کن | تو گل مشموم این باغ کهن
در نهادت عالم کبریست جمع | صغری از صورت ترا معنیست جمع
از زمین وبان نباتاتست وودود | یافته از صنع ربانی ورود
نک بیان کن این کلان اقلیم را | نه مفصل بلکه بعضی مجملا

عقابک عجایبات صنع الهیدن سؤالیدر

کوردی چون التون یناغی اول عقاب | قالمدی هذا فراقدن غیری تاب
چاره یوق کیم عودت ایده اولزمان | قارشو طوروب آچدی اول دمده زبان
دیدی ای شکل بدیع صنع حق | ای گل خوشبوی باغ ما سبق
عالم کبرا سنک هپ سیرتک | عالم صغرا ایسه گر صورتک
یرده پیتن هپ بو چچکلر نبات | صنع باریدن بو بورلر بر صفات
بو بیوک اقلیمی پهلو رجا بجا | ایتمه تفصیل بلکه بعضن مجملا

بیان انکه هرچه در عالم آفاقست مثال آن در عالم انفس است علی الاجمال

ان نبات وودود وشعر وقمل تن | قدرت فرد قدیم ذو المنن
حکمت افکنده درو بسطی غریب | بر خلاف ملک آفاق عجیب
رسته سر بالا از و بعضی و باز | بعض دیگر سرنگون رسته دراز
اندر او قصری مرصع آبدار | شاخ یکپاره عقیق تابدار
مرغ آن عالم کلام ای معتمد | بلبل وقمریش نیک وزاغ بد
بحر شیرین منبع آن مرغها | که ازان دارند هم نشو ونما
درهای ذوقیاب بی صدف | فوق وتحت وروبرو آورده صف
باد باشش بازگونه سرنگون | باد او جانبخش ورنگش لعلگون
باز دو بحر دیگرای کامیاب | بس غلیظ وناخوش وبی مزه آب
میل ناو آسای او هم سرنگون | در میان روضهٔ یاقوت گون
منخرشم معبر ریح الحیات | ایک بر بالای آن بحر الفرات
برتر آن هم دو بحر نور فر | بسته دست صنع نقاش قدر
در آن دریاے مالح نورها | منعکس درو شب وروزای فتا
آب آن بحرین بس شور آمده | بر سواحل تیغها بسته رده
بازان بحرین دیگر تلخ ما | از دو سو محضر ز حال صوتها
نه در انجا مرغ وماهی را گذر | لیک مرغان نفسها را عبر
این همه در لاله زاری دلکشا | از گل وریحان وسنبل خوش هوا

هر نه که عالم آفاقده وار در انک مثلی عالم انفسده اولدیغنی علی الاجمال بیاندر

اوت بوجک هم اولدی پیتله موتن | قدرت فرد قدیم ذو المنن
حکمیدر نفس انسانده غریب | ملک آفاقه مخالفدر عجیب
بعضیسی بیتمش انک باش یوقارو | بعضیسی بیتمش دراز و سرفرو
بر مرصع قصر تنده آبدار | وار ایچنده بر عقیق تابدار
اولدی مرغ آکا کلام ای معتمد | بلبل وقمریسی احسن زاغی بد
بحر شیرین قوشلره منبع گویا | کیم انکله بولدیلر نشو ونما
ذوق ایدرلر خیلی دربی صدف | زیر و بالا قارشو قارشو ایکی صف
یلکنی بریوقارو و بر سرنگون | بادی جانبخش اولدی رنگی لعل گون
ایکی دریا داخی وار ای کامیاب | چوق غلیظ وناخوش اولدی انده آب
ایکی اولوق انده میلی بازگون | مسکنی بر روضهٔ یاقوت گون
شم مقامی معبری ریح الحیات | ایک بالاسنده وار بحر فرات
اوزرنده ایکی بحر نور فر | باغلمش هم صنع نقاش قدر
دری اول دریالرک هپ نور در | عکسی روز ایله شبک منظور در
اولمش اول دریالرک هپ آبی شور | ساحلنده تیغلر ایتمشدر ظهور
ایکی دریا دخی وار صوبی آجی | ایکی جانبدن صدالر آلیچی
مرغ وماهی ایتمز اندن هیچ گذر | لیک مرغان نفس اندن گچر
جمله سی بر لاله زارده دلکشا | سنبل وریحان وگلدن خوش هوا

باز آن گلزار همچون ارغوان برسر سرو دو استون روان
مثل این و صد چون این فی لااتساق مجتمع در هیئت التون یناق
احسن التقویم را حاوی شده در خور کسب کمالات آمده

کیر و اول گلزار مثل ارغوان سرو اوزره ایکی دیر کله روان
بوکبی یوز بویله هم بوکا وفاق جمع ایدر هپ هیئت التون یناق
احسن تقویمی حاوی اولمش اول لایق کسب کمالات کلمش اول

متحیر ماندن عقاب از هیئت ترکیب نائب پادشاه و باادب تمام پیش او رفتن و سؤال کردن بر سبیل حاجت نه حجت

اول عقاب هیئت ترکیب پادشاهدن متحیر قالوب ادب تماملە قارشوسنە کتدیکی وبی حجت انجق حاجت یولندن سؤال ایتدیکیدر

چون عقاب آن فرّ وضع معتبر دید در وی عقل پر یدش ز سر
شد بزانوی ادب پیشش نشست دست را بنهاد بر بالای دست
گفت ای اقبال را فرخنده فال جمع در ذاتت جمال و هم کمال
ای قبای فضل بر قد تو راست اینچنین خلق مناسب که تراست
باید از تو ناید افعال قبیح مایصادر من ملیح الا ملیح
من یکی سرگشتهٔ اوج هوا بی سروپایی درین ملک خدا
بر من از تو زخم صعبی آمد است که ز مجروحی تنم خسته شد است
حاش لله از کسی مثل تو شاه بردلی کردی نشیند بیگناه
خاصه کز من باشما نارفته هیچ زلت و تقصیر و کاری پیچ پیچ
یا بغیبت جرأتی بی راهئ بی ادب کاری دم اکراهئ
واسطهٔ این چیست فرما تو یقین تا بدانم من لقلبی یطمئن

چون عقاب اول فرّ وضع معتبر کوردی آنده اولدی اول آشفته سر
دیز چوکوب قارشوسنە اولدی روان ال ال اوزره قودی طوردی بر زمان
دیدی ای اقبال ایچون فرخنده فال سنده جمع اولمش جمال ایله کمال
قدکه راستدر سنک فضل خلعتی چونکه کوردم سنده بویله خلقتی
البت اولمز سنده افعال قبیح ایشلمز لابد ملیح الا ملیح
بن ایدم بر طائر اوج هوا بی سروپا سکنم ملک خدا
کلدی سندن باکه بر زخم الم ایلدک مجروح ایدوب پر درد و غم
حاش لله سن کبی بر بویله شاه برکوکل آزرده ایده بی گناه
باخصوص بندن سنه اولمدی هیچ زلت و تقصیر و کار پیچ پیچ
غیبتکده دخی جرأت ایتدم بی ادب مکروه کاره کتمدم
باعث نولدی بیور آنی یقین تا بولوب قلبم اوله پس مطمئین

جواب نائب شاه بزرگ عقاب را

نائب شاهنشاهک عقابه جواب ویردیکیدر

در جوابش گفت ای غافل ز کار نیست ما را نیز چون تو اختیار
نیست از فعل بد و نیک ای عقاب ذرهٔ در دست من از هیچ باب
حاکم و فرمانده من در جهان هست الغ خان پادشاه کامران
عادلست و مشفق و بنده نواز برکسی ناکرده ناحق ترکتاز
بوده تو لایق زخم و الم کو مرا داد استطاعت حکم هم
قوتم در قبضهٔ قدرت نهاد بر کمانم زور مطلق ید بداد
پس کمانرا سایق آن تیر کرد تا ترا چون صعوهٔ نخجیر کرد
لایقی با خود ز فعل شر خود بر تو آمد اینچنین آسیب بد
شاه اینک حاضر و فرمان روا هان کمان و تیر و من با ما بیا
پیش آن سلطان وهاب غنی تا بحضرت رفع حال خود کنی
کیست این التون یناق کامران انکه بنهاد دست سر بر حکم خان

دیدی بیلمز سن نه اولدی بونده کار بنده دخی سن کبی یوق اختیار
نیک و بد فعلده یوقدر ای عقاب ذره جه یوقدر المده طاق و تاب
امر ینک محکومیم دائم هر آن اول الغ خانک که شاه کامران
عادل و هم مشفق و بنده نواز ایلمز بر فرده ناحق ترکتاز
اولمشیدک لایق زخم و الم انکچون باکه قدرت ویردی هم
قبضهٔ قدرت قودی قوت بکا اول کمان کشلکده وار قدرت بکا
پس کمانی سایق ایتدی تیره تا ایتدی سرچه وش سنی صیده سزا
شر فعلکدر سبب یا سن بوکا انکچون بویله زخم کلدی سکا
اشته حاضر صاحب فرمان همان کل کیده لم همدخی تیر و کمان
اول غنی سلطان او کینه کیده لم تا که حالی حضرته رفع ایده لم
کیمدر اول التون یناق کامران اولکه اولمش باشی زیر حکم خان

نائب سلطان کسی باشد که او … بنده فرمان باشد وآزاده خو
قابل بخت وسعادات وکمال … یافته روزازل توقیع آل
هرکسی را آدمی نتوان شمارد … زآهن بداصل که سازید کارد
بس بصورت آدمی کو خربود … بلکه از خرنیز هم کمتر بود
آدمی باشد بمعنی ونمک … افضل وافزون وزائد از ملک
او سعادتمند کونین آمده … پیکر آفاق را عین آمده
آدمی باشد بصورت آن لئیم … بی زمعنی کم زشیطان رجیم
نی زگفت ونی شنید خیر وشر … نی زصورت نی زمعنی باخبر
آدمی باشد که سیر آن قباد … برتر از اعلای علیین فتاد
توبصورت کم نگرای جان من … آدمی هرکس نشاید خواندن
بس ددا کورا چو آدم ساختند … بلکه از دام وددش کم ساختند

خواجه نظامی فرماید

اینکه تو دیدی نه همه مردمند … بیشتری گاو وخربی دمند
معرفت از آدمیان برده اند … آدمیان را زمیان برده اند
معرفتی در دل آدم نماند … اهل دلی درهمه عالم نماند

بیان اینکه شیخ فریدالدین عطار قدس الله سره در مختارنامه فرموده است

هست بعد المشرقین از آدمی تا آدمی … یخرج الحی من المیت برین معنی گواه
قابلیت آهنی را نعل وزنجیر خراست … قابلیت آهنی را تیغ عالمگیر شاه

انسان باجتهاد وکسب کمال خود را از مراتب ملکیت درگذراند اگر توفیق رفیق شود

زآدمی تا آدمی بس فرق دان … تو وفضلنا هم از قرآن بخوان
زآدمی تا آدمی فرقست پر … چون عرب ترک وعجم کی بد چو لر
ابن آدم بود موسی کلیم … هم زآدم بود فرعون لئیم
کی بود نمرود مانند خلیل … این عزیز ذوالجلال وآن ذلیل
از یکی گل کوزهٔ سلطان کنند … از یکی گل لبنهٔ کهدان کنند
پنبهٔ دستار را خاصیتیست … کو برشتن قابل پاتابه نیست

نائب شاه اولمغه شایاندر او … بندهٔ فرمان اولوب آزاده خو
قابل بخت وسعادات وکمال … بولمش اول روزازل طغرای آل
هرکسه آدم دیمک ممکن دگل … تیغ اولورمی آهن اولسه بداصل
صورت آدمده وار درخیلی خر … بلکه خردن داخی اولمشدر بتر
اولسه آدمده ملاحت رونمون … خود ملائکدن اولور فضلی فزون
چون سعید جمله کونین کلمش اول … چهرهٔ آفاقه هم عین کلمش اول
کورینور صورتده آدم اول لئیم … معنیسز درمثل شیطان رجیم
سویله مزهم دیکله مز خیر ایله شر … صورت ومعنیدن اولمش بیخبر
آدمی وار ایتدی سیرے اول همام … بولدی علییندن اول اعلا مقام
صورته باقمه نظرسن جانه قیل … هرکسه آدم دیمک شایان دگل
آدمی چوق وار سباعه بکزر اول … بلکه هم حیواندن اولدی کمتر اول

خواجه نظامی بیورر

هرکیمی کورسک دیمه مردم اکا … ازیدیدر گاو وخرک دم اکا
معرفت آدمیان قالقسه کر … آدمیان اورطه ده قالمز کیدر
معرفت اولمزایسه آدمده هیچ … قالمزایدی اهل دل عالمده هیچ

شیخ فریدالدین عطار قدس سره مختارنامه سنده تحریر بیوردقلری ابیاتی بیاندر

آدمیدن آدمیه اولدی بعد المشرقین … یخرج الحی من المیت بو معنایه گواه
آهنه خود قابلیت نعل وزنجیردر خره … داخی وار آهنکه اولور تیغ عالمگیر شاه

انسان اجتهاد وکسبیله کندو کمالنی مراتب ملکیه دن کچورر اگر توفیق الهی رفیق اولورسه

آدمیدن آدمیه فرق وار … او وفضلنانی اولسون آشکار
آدمیدن آدمیه فرقی پهل … ترک عربله لورعجمله بردگل
ابن آدم ایدی موسای کلیم … دخی آدم ایدی فرعون لئیم
هیچ نمرود اوله می شبه خلیل … بو عزیز ذوالجلال واول ذلیل
برچاموردن کوزهٔ سلطان اولور … اول بری کهدانچه نجاران اولور
پنبهٔ دستارده وار درخاصیت … پنبه وارپاپندلکه بولمزصفت

کی قراسکبان جوازبک خان بود   کی وزیر شاه چون دربان بود
جنس انس ای جان من نوع اوفتاد   شکل وصوت وعقل وفهم واعتقاد
روستایی درقرایاو ضیاع   باخروکوساله کشته هم رضاع
کی بودچون عالم مصری بعقل   سبب سلطانست این آن بود بقل
هم حیل اندرطبایع لون لون   اینچنین آمدمدارچرخ کون
ترک ترکتاز برکوه وکمر   یافته نشو ونما با اسب وخر
صوفی وقاضی بعقل وشکل وریش   کی بهم مانندوعالم باکشیش
زانکه ابله حشو این عالم بود   ابله ازکوساله وخرکم بود
من عجب ماندستم افتاده بوهم   که چوایزدکردبخش عقل وفهم
که کجابودند آندم ابلهان   که ندارندآن طوائف عقل وجان
کرکنی با ابلهی توهمرهی   کته بستانیش وسرکینش دهی
اونداندزابلهی آن فن تو   ازتوداندعقل خوداکثردوتو
حکم شاهی کربدے در دست من   ابلهانرا سرهمی کندم زتن

قاره سکبان برمی اوزبک خانله   شاه وزیری برمیدر دربان ایله
اولدے انواع جنس انسانده نهاد   شکل وصوت وعقل وفهم واعتقاد
اولدے مسکن کویلویه کوی وضیاع   کاووخرله اولدے دائم هم رضاع
عالم مصری کبی یوقانده عقل   سلطان الماسی بودراول آولدے بقل
هم طبایعده حیل وارلون لون   بویله کلمشدر مدارچرخ کون
ترکتازیدرانک کوه وکمر   الفتی دائم انک هم اسب وخر
صوفی وقاضیده وارکن عقل وریش   عالمه خودبکزه سومی یا کشیش
احمق اولان حشوعالم اولدے اول   بلکه خرله کاودن کم اولدی اول
باکه کلدی پس تعجب ایله وهم   حق ایدرکن خلقه بخش عقل وفهم
قنده ایدیلراودمده ابلهان   اول طوائف آلمدیلر عقل وجان
کرایدرسک ابلهان ایله سفر   بورکن آلوب ترک ویرسک اکر
بیلمزابله کیم ندربوترهات   عقلنی زیرا بیلور اول ایکی قات
حکم شاهی اولسه دستمده اکر   قوپاررد م سرلرینی سربسر

تفسیر وضرب انا مثلا ونسی خلقه

خواجه بادودیده بیند عیب من   نرکسان ننکست زعیب خویشتن
دیدها باید زحق انوار یاب   تاکه بیند عیب خودچون آفتاب
ازتکیف درجوالی برکتف   تومراکویی که مست مختلف
غالباشداین جوالت احتجاب   که شدت درچشم دروی کرم خواب
سرفروبردرجوال حال خویش   تابینی نوش رادانسته نیش
این ترنجینت بغایت سردشد   سردی خودمهلست برزین کردشد
میزنی برحال من ضرب المثل   غافلی ازبارخوداندروحل
توبرهنه کونی وکویے مرا   که زنامحرم بپوشان ساق را

وضرب انا مثلا ونسی خلقه تفسیریدر

عیبمه خواجه ایکی کوزله بقر   کوزی کورمزکندے عیبینی مکر
کوزکرک حقدن اوله انوارتاب   کوره کندوعیبینی چون آفتاب
کیفله بردوش جوال ایچره ایکن   باکه مست مختلف دیمک ندن
غالبا اولمش جوال ساکاحجاب   کیم ایچنده چشمک اولمش کرم خواب
حالنک سن قیل جوالن سرفرو   تاکوره سن نیش ایمش نوشنک قمو
عیبک اولمش عیب کواولمقده سرد   بوسهلدرایلک اولورسینه که درد
حالمی سن ایلدک ضرب مثل   بیل یوکله ساکه بالجقدرمحل
سن برهنه کون ایکن دیرسین بکا   بالدیرک اورت اولمیه محرم سکا

مثل زدن درزی برای ترک لاغی ونامتنبه شدن او ازغفلت بسیاری

کان یکی رامیهمان ازره رسید   کردترحیب وزمهمان بررسید
کزکجایی کامدی برکوی راز   کفت فرداآمدم ای دلنواز
کفت درغیبت فرداخودهنوز   اینچنین معکوس حکمت رامسوز
چونکه فرداازعدم نامدبرون   چون توفرداآمدی ای ذوالجنون

درزینک ترکه لاغه متعلق مثل کتوردیکی وترک کمال غفلتندن ناشی منتبه اولمدیغیدر

کلدی یولدن بیرنسه برمیهمان   مرحبا ایتدیلر اولوب خوش زبان
سویله قندن کلدیکک هم نه زمان   دیدی یارین کلمشم ای خانذان
دیدی یارین غیبده درای یارمن   بویله معکوس حکمتی طرح ایله سن
کلمیوب فرداعدمده اولدے چون   نیچه کلدک اوکجه سن ای ذوالجنون

گفت همراهم موافق اوفتاد   هم کرای مرکب ارزان دست داد
آمدم یکروز یارا پیشتر   درد سر دیگر مده زین بیشتر
گفت یعنی نیستی راضی بدان   که برابر آیی با این همرهان
کشتهٔ اکنون عبید پیشرو   تا برو اندر نیابی در مدو
این چه قالماشت مقالست ای مقل   تو چرایی اینچنین ضال و مضل
گفت مهمانش که ای پرگو مضیف   بگذر آخر زین مضاحک با حریف
نیست اینجا و نه انجا جای تو   گفت باری چیست نامت باز گو
گفت ناهم نان خورست و جامه در   هیچ کس بین هر که خواهی ای زبر
میرسم اینجا من از عام الاتی   شهر من ایغست و نام این ای فتی
گفت باری تا کجا خواهی شدن   چونکه اینستت طریق آمدن
گفت ای مرد ندیم خوش جمال   میروم من تا بشهر پارسال
گفت احسنت ای هنرمند زمین   ای بپوشیده تو موزه بر جبین
ماهم از بهر تو دی شب آش و نان   می پزیم ایمن نشین و خوش بمان
باز از خندیدن آن ترک خطا   بر زمین افتاد و میزد دست و پا
گفت افسانه بسی اشنیده ام   هم بسی نادان و ابله دیده ام
لیک نادانی بدین پایان و حد   از کسی نشنیده ام ای مستند
گفت این و میزدی بر دست دست   میشدی هردم ز خنده مست مست
باز درزی وصلهٔ زان اطلس   زد بمقاص و بدزد در زیر کش
ترک مست از خنده و در اقتراح   گفت از بهر خدا ای خوش مزاج
لاغ دیگر گوی و خوش کن وقت من   که ندیدم چون تو استا خوب فن
لاغهای تو یک از یک خوشترست   هر طعامی را چو ملح اندر خورست
میکند لاغ و برد زیشان قبا   خندهٔ ایشان خردها را غطا
خنده میزن غنچه سان تو ای پسر   با دل صد پاره و پر خون جگر

دیدی یولداشلر موافق گلدیلر   مرکبه اجرت هم اوجوز آلدیلر
گلدیکم بو اشته برگون ایلرو   ویرمه دردسر بکا شمدنکرو
دیدی سن راضی دگلمیسن هله   تا کلهسین همرهان ایله بیله
شمدی سن تقدیمه اولمش سن عبید   یلمه اول شیمهٔ هنوز اول نابدید
بو کلام بی تأمل جائز دگل   نیچون اولدک بویله ضال و هم مضل
دیدی مهمان سویلمه چوق ای مضیف   مضحک اولمزسا که آخر بو حریف
چون سکا یوق بونده هم انده مقام   باری سویله کیم ندر پس سا که نام
دیدی ناهم نان خور در جامه در   هیچ کوره رکمسه یی ایتمه زجر
بن کلهجک ییلده گلمشدم تمام   اشته شهرم همدخی اول اولدی نام
دیدی باری کیتمکه قصد قنده در   شمدی کلدک خود طریقک بونده در
دیدی ای مرد ندیم خوش جمال   کیده رم پیلدیرکی شهره عکس حال
دیدی احسنت ای هنرمند زمین   کیمش آلنک جزمه کی اولدی یقین
هم نیچون دون کیچه بز آش و نان   پشوردلم سن اوتور راحت همان
خنده ایتمک ایله اول ترک خطا   ییره دوشوب اوردی ایدی دست و پا
دیدی چوق افسانهلر گوش ایتمشم   هم نیچه نادان و ابله گورمشم
بویله بر نادانی اصلا گورمدم   کمسه دن ایشتمدم هم بیلمدم
دیردی بونی هم اورردی ال اله   مست خنده اولوب ایلر ولوله
اطلسک بر پارچه سن دررهمان   مقراضیله کسدی ایتدی تیز نهان
خنده ایله ترک مست ایدوب طلب   دیدی الله ایچون ایله خوش طرب
لاغ دیگر له بنی سن ایله شاد   گورمدم هیچ سا که بکزر اوستاد
لاغلرک هپ بر بر ندن خوشتر   طوز طعامه نیچه اولدی معتبر
لاغ ایدوب قطع ایدر انلردن قبا   انلرک خنده سیدر عقله غطا
خنده ایله غنچه کبی سن ای پسر   پس گوکل یوز پاره در خوندر جگر

باز لاغ طلب کردن ترک از درزی

بازگفتش ترک ما ای پرهنر   کی رسیمان ماهم یاری دگر
دم رسید این دم غنیمت میشمار   وقت تو خوش وقت ما هم خوش بدار
چون ازین نوعست فن لاغ تو   کم مکن هیچ وز مادم لاغ گو
گفت تا کی لاغ آرم در میان   من خیاطم یا خود افسانه فشان
نیستم من مضحک تو بر درت   بنده آسا جامه دریا نان خورت

دفعهٔ دیگر ترکک درزیدن لاغ طلب ایلدیکیدر

کیرو ترک آغا دیدی ای پرهنر   بردخی وار می ملاقاته قدر
سن غنیمت صای شو وقتی پیکان   هم بکا هم بیره خوش دم بو زمان
فن لاغک سنده چون انواعی وار   ایلسک ایتمه دم بدم ایله نثار
دیدی لاغله کچمک اولمز وقت و آن   درزیمیم بن یا خود افسانه خوان
بن سنک قاپوکده مضحک اولمدم   نان و ثوبکله نمالق بولمدم

جامهٔ تو اطلس آن من پلاس کار خود گیرم که یابم من اساس
گفت هم جنسیم باهم ای قباد هر دو بس دانا دل و زیرک نهاد
جنسیت چون فعل ضمست ای خلیل گفته اند الجنس الی الجنس یمیل
چونکه جنسیت بهم داریم ما پس کنفس واحدیم ای پیشوا
بی تکلف لاغ دیگر باز گوی زنگ غم از صفحهٔ جانم بشوی
باز درزی در مضاحک زد نفس گفت در وصف وی اویک لاغ بس

جامه اطلسدر سکا با کا پلاس کندو کارم طوتیم کا ولدر اساس
دیدی بر در جنسمز ای اوستاد ایکیمز هم عاقل و زیرک نهاد
انضمام جنسیتده ای خلیل دیدیلر الجنس الی الجنس یمیل
بیتنا ده جنسیت اولدی روا نفس واحد اولمشز ای پیشوا
بی تکلف لاغ دیگر سویله سن صفحهٔ جاندن غمی محو ایله سن
باشلدی پس لاغه درزی ناگهان دیدی وصفنده آنک بونی همان

قصهٔ آن واعظ بخادم بر سبیل مزاح

واعظی بر منبر انجا مرد و زن جمع گشته گفت یا اصحاب من
چون شود روز قیامت بی حجاب حق بخواهد از همه خلقان حساب
هر که ناجی شد جهید از تاب نار لیک خاطی را بود دشوار کار
امردا نرا از زنا بر خصیتین می نهند اندر جهنم کلبتین
امردانرا بند بر خایه کنند بر کنندش خایه و برجا زنند
کهل را از ریش آویزند و باز بر کنند اسپید او یک یک بگاز
آورند انکه زنان زانیه موکشان اندر میان هاویه
کلبتین بر فرج و پستانشان نهند اینچنین شان تاب و اشکنجه دهند
یک طواشی بود حاضر در میان خنده زد کرم و گفت ای مردمان
شکر لله نیستم من زین سه باب که کنند این نوعها با من عذاب
گفت قلابیت در کون افکنند ز آتشین داریت آونگان کنند
هر کسی با خویش رأیی میزند در خطا افتاده فکری میکند
اوفتاده در میانه چون نقط غافلست او از خیالات غلط
خویش را بیند برون از دائره لیک بالکل او درون نائره
این سخن از کل حزب می تند کین چنین آمد قبول دهر ورد
کر شدی معدوم عقل از کائنات کس نمیگفتی منم جاهل صفات
در گریبان سر فرو بر در نگر تا ز جسم خود چه بینی نحس تر
غافلی از کار و دشمن از قفا روز و شب دزدد از عمرت بقا
کار عالم سر بسر این گونه است ما شب و روز ازمی تفضیل مست
گر بجو دنا بیم ازین خواب گران دل بنه بر مرگ چون شد کاروان
آدمی با ریش و با دستار نیست خانه روشن از گذار روز نیست
عقل باید معرفت علم و عمل تا که در محشر نخوانندت دغل

اول واعظک برطواشی یه مزاح طریقیله قصه سیدر

واعظک منبرده پیر مرد و زن جمعنه دیدیکه ای اصحاب من
چون اوله روز قیامت بی حجاب حق طلب ایلر عبادندن حساب
متقیلر ایلمز نارده قرار لیک مخطیلرده دشوار اولدی کار
امردان گر اولسه لر زانی مزاج خصیتینه ناردن قورلر قصاج
بعضنک خایه سنه بندیا پیلور قوپاریلوب ورله یره چار پهلور
صاقلندن آصیلور هم قوجان جنبز ایله یولینور آق توی همان
اولور احضار پس زنان زانیه صاچلرندن سوریوب تا هاویه
فرج و پستانینه قورلر هم قصاج بوعذابلرله اولورلر ازدواج
برطواشی حاضر ایدی اول زمان قهقهه ایدوب دیدی ای مردمان
شکر لله باکه یوقدر بو خطاب کیم ایده لر باکه بو نوعدن عذاب
دیدی قورلر چون قصاجی کوتکه آصمغه ناردن کلور دار اوتکه
هر کشی رأییله کتمک اوزره در هم خطاسی فکرین ایتمک اوزره در
دوشمش اول اورتایه خود مثل نقط نید و کن پیلمز خیالات غلط
دائره دن طشره کورر کندینی قالمش آتش اچره بیلمز دردینی
کل حزب دن طوتقینور بو صدد حالی دهرک هم قبول همدخی رد
کائناتدن عقل معدوم اولسه گر اولمزا اصلا جهلنی اقرار ایدر
سر فرو ایله یقه کدن قیل نظر کور که وارمی کند و جسمکدن بتر
غافل اولدک دشمنک وار درقفا روز و شب چالمقده عمرکدن بقا
کار عالم بویله اولدی سربسر روز و شب بزمست غافل بیخبر
بزده قالسه بویله گر خواب گران مرگه حاضر اولکه گتدی کاربان
ریش و دستار آدمیلکدن دگل خانه روشن روزنندن اولدیمی
عقل و عرفان هم گرک علم و عمل دیمنیه تا سا که محشرده دغل

سا

معرفت باید نه شحم و لحم تن   زیب خوردن ریش را شانه زدن
شحم و لحم از بهر گاو و خر بود   آدمی را معرفت درخور بود
گر بسال و عمر بودی اعتبار   پس زغن بودی امیر افتخار
گفته بودیم آخر از اهل جهان   فرق مابین و تفاوت درمیان
جانور با جانور دارند فرق   پشتر از غرب تا اقلیم شرق
دیدهٔ میباید آخر فرق را   در درون تأثیر باشد حرق را

بیان امتیاز مقربان حضرت جبروتکه از لذات دنیا فراغ حاصل کرده و از شعمات عقبی استغنا یافته و طالب لیلی و سلمی شده الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون

شاه ما را در جهان مرغی هماست   سایهٔ او را خواص کیمیاست
مرغ دیگر بوم کو هر جا رود   آن عمارت بوم را ویران کند
باز را مسند سر دست کبار   بلبلان را عیش خانه لاله زار
مر جعل را تکیه جا سرگین خر   گر رسد بوی گل افتد بیخبر
طوطیان را روز و شب شکر کنار   زاغ را مردار خوردن کار و بار
اسبی از خاصیت و فعل حسن   گشته مرکوب شهنشاه زمن
زین او بلغاری گوهر نگار   از زر و نقره زبر تنگ و فسار
اسبی از ادبار و بد خاصیتی   زیر پالان چون خران نکبتی
پشت ریش و دیده اعور ناتوان   کنده جلد خیل دباغان کشان
اشتر وایل مجوسی روز و شب   بهر آتشخانه حمال الحطب
از طرب و ز ذوق و شوق و راهبر   این ز راه افتاده عاجز بیخبر
اشتر محمل کش عالی خطر   بسته اندر دست و پا خلخال زر
قانع از تکثیف خواب و خوردها   روی کرده سوی کعبهٔ اهتدا
این شتر را کین قناعت رهبر است   ناچیست و آن دیگر کو مضطر است
ان شتر منقاد آن وایل مجوس   ناممیز صوت حاج و عوکوس
همتش مصروف از طمع جسکر   دائما بر کاه خشک و خار تر
وین شتر پیچیده رخسار از علف   غرقه در کفک محیط عف عف
میکند عف عف ز کف آن بسان   بر عموم قافله گوهر فشان
گرچه خلخالش ز اول بود زر   کرده در بیدای سیمستان گذر
چونکه محمل کش شد و منقاد راه   داده بینی بر مهار انتباه

معرفت لازم نه شحم و لحم تن   اکل زیت ایله صقال دوزتمه دن
شحم و لحم ار گاو و خرده چون هنر   آدمیده معرفتدر معتبر
سال و عمره گر اولیدی اعتبار   چایلق اولوردی امیر افتخار
سویلمشدک کیم جهان اهلنده وار   چوق تفاوت پنهلرنده آشکار
جانورله جانورده اولدی فرق   بلکه از یدغربدن نیجه که شرق
بونلری فرق ایتمکه دیده گرک   تا که حال قلبه تأثیر ایلمک

مقربان حضرت جبروتک امتیازلری بیاننده درکه انلر لذات دنیادن فارغ و شعمات عقبادن مستغنی و طالب لیلی و سلمی اولمشلردر الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون

بو جهانده شاهمز مرغی هما   سایه سنده وار خواص کیمیا
مرغ بیقوش وار نه یره گتسه گر   اول عمارتی اول طیور ویران ایدر
بازک اولدی مسندی دست کبار   بلبلانه عیش خانه لاله زار
خنفسا مأواسیدر سرگین خر   بوی گلدن دوشوب اولور بیخبر
روز و شب طوطی یانده در شکر   زاغ دائم جیفه اکل ایلر گزر
وار بر آت کیم انده وار فعل حسن   اولدی مرکوب شهنشاه زمن
زینی زین اولمش انک گوهر ایله   هم قولان یولار مرصع زر ایله
وار بر آت ادبار و بد خاصیتی   خرکبی پالانده بولمش نکبتی
آرقه یاغر دیده اعور ناتوان   اولدی دباغانه قوقمش جلد کشان
هم مجوسی اشتری هر روز و شب   کاری آتشخانه یه چکمک حطب
ذوق و شوقیله طریده یوق نظر   قالمش اول انلردن عاجز بیخبر
اشتر محمل کش و عالیقدر   دست و پاینده انک خلخال زر
دائم ایتمکده قناعتله غدا   آرزوسی جانب بیت خدا
بو قناعت اول شترده اعتبار   هم نجاتی دیگرنده اضطرار
اوله اولدی مجوسی مقتدا   آلمدی حاج حدی و کوسندن صدا
چون طمعله همتنی صرف ایدر   قوتی دائم کاه خشکله خار تر
دیگرک یوق اعتبارنده علف   غرق اولوب کفه دیمکده عف عف
اهلری عف عف ایدرکن ناگهان   قافله یه اولور اول گوهرفشان
اولا خلخالی ایدی گرچه زر   ایتدی سیمستان بیابان گذر
چونکه محمل کش اولوب منقاد راه   آلدی بورنینه مهار انتباه

در مقام بندگی فریاد زن / سرّ دل تقریر کرده بی سخن
خواب را از دیده داده سه طلاق / با گروه لاینام او را وفاق
با ترانه خوش نوا بس نای و دف / میزند پیوسته او در بحر عف
اشتران شاه را این شد شعار / اندرین وادی قطار اندر قطار
هان مشو از رفتن ره ممتنع / از قطار ما مشو هی منقطع
از اخ الموت ای برادر زینهار / الفرار الفرار الفرار
نیست این از نوع مما لایطاق / بر میان جهد محکم کن نطاق
این شترهای قطار اندر قطار / آن قلاوز میکشد شان خود مهار
متصل عنعن الی ذات الکمال / میرود این نکته تا اصل جمال
این سوار و این پیاده از پیش / مست و کفک افکن ز اشک یا حیش
گرچه او قطع منازل میکند / شمس و نجم انورش از دل زند
فارغ از لیل الغمام و نور روز / کی بود لیل الغمام اندر تموز
این غمام اندر خریف و دی بود / فصل صیف عز و دولت کی بود
عزم کعبه کردهٔ از خود مرو / غرّه با رأی ضعیف خود مشو
عزم چون کردی بدین حج هدا / از وشاورهم بده انزا جلا
چونکه عزمت یافت تصمیم و ثبات / پس توکل کن علی الله ای نیات
بی قلاوز قطع کن زین ره قدم / تا نیفتی در دریغ و در ندم
مغرب آباد است هین بی خواجه ضو / در شبستان حبش خاتون مرو
گر نباشد بسته بر پایش جرس / چنگلستان کی بپابی آن فرس
تو شعیبی کو عصای موسوی / یا خود انفاس نفیس عیسوی
گر تو میگویی که در شرقیم ولیک / این مثل امد قطیف و تل ریک
نعل را گر باژگونه میزنی / غالبا دانستهٔ ره پر فنی
با همه دانشکی و معرفت / باش ای منزل نشین عابد صفت
با برید شاه همراهی گزین / این زمان میرو که اقبالت قرین
خواجه بیدارست در خانه مرو / ور هوس داری دلیلی را گرو
تکیه بر افسون شولم گر کنی / در تف ه گردن خود بشکنی
از عدوی خویش آموزی فسون / آه کردن آه زانو آه کون
قول و فعل و ملت و آیین ما / اعتقاد و اعتماد و دین ما
پیش آن سلطان دران روز شدید / همچو خورشید آن زمان آید پدید

بنده لکده اولدی هم فریاد زن / سرینی تقریر ایدردی بی سخن
دیده دن اویخویه ویرمش سه طلاق / اویخوسزلرله هم ایتمش اتفاق
خوش ترانه ایله هم چوق نای و دف / متصل چالمقده هم ایتمکده عف
اشتران شاهه بو اولمش شعار / اول صحاریده قطار اندر قطار
یوریمکدن صاقن اولمه ممتنع / اولمه بیزم بو قطاردن منقطع
نوم اخ الموت اولدی اندن زینهار / الفرار والفرار والفرار
بو دکلدر نوع مما لایطاق / باغله محکم بیلکه جهد نطاق
اول شترلرکیم قطار اندر قطار / اول قلاوز چکمده دائم مهار
عنعنه ایله متصل ذات الکمال / کتمه ده بو نکته تا اصل جمال
اول قلاوزله پیاده هم سوار / مست اولوب کوپوکله کوز یاشی صچار
گرچه اول قطع منازلده همان / نور شمس و نجمی کوکلده عیان
لیل مظلم استمز هم نور روز / هیچ بولت اولورمی ایام تموز
چون خریف و قیشده اولور بو غمام / فصل صیف پس عز و دولتدر تمام
عزم کعبه ایلدک سه بول دلیل / بوله مزسن رأی ضعفکله سبیل
عزمک اولدی چون سنک حج هدا / امر شاورهم له ویر آکا جلا
چونکه عزمک بولدی تصمیم و ثبات / قیل توکل حقه ایت صدق نیات
هم قلاوزسز قومه راهه قدم / کلمیه صکره سکا حیف و ندم
ارلره مخصوص صدر ای خواجه سکا / ضو کرک کیتمه قراکوده نا
باغلو اولمزسه ایاغنده جرس / بوانورمی چنکلستانده فرس
سن شعیب سک آل عصای موسوی / یا خود انفاس نفیس عیسوی
گرچه دیرسن شرقده اولدم بن مقیم / بو مثل قوم یعنی اسکی کلیم
نعلی بو یله باژگونه اورمدن / غالبا یول بیلدیگک ندر بو فن
سنده وارسه دخی جمله معرفت / منزلکده اول ینه عابد صفت
پیک شاهله ایله همراهلق همان / تا قرینک اوله اقبال اولزمان
خواجه بیدار اولدی گیرمه خانه یه / بی دلیل یول اولمدی بیگانه یه
خود دلوجه بعد ای افسون اگر / دکله سک سن نورمه بوینک قرار
دشمنکدن اوگره نورسن سن فسون / دیرسن آه دیز آه کردن آه کون
قول و فعل و ملت و آیینمز / اعتقاد و اعتماد و دینمز
پیش سلطانده اول روز شدید / کون کبی خود اولزمان اوله پدید

بیان آنکه التون یناق نائب و فرستادهٔ حضرت بود و تیر زدن

التون یناق حضرتک نائبی و کوندردیکی اولدیغی و عقابه تیر

اوبر عقاب باشارت بود نه از هوا و نفس که مأمورست و جزاء عمل او داد از طریق عدل و رفتن هر دو بدرگاه بداوری و فهم کردن او که آن زخم برو سزای عمل خودش بود قوله تعالی ولا یحیق المکر السیئ الا باهله

اورمسی هوا و هوس نفسله اولمیوب امر و اشارتله اولدیغی وعقابک جزای عملنی طریق عدالله ویردیکی و ایکیسنک درگاهه گتمه‌لری وعقاب بوزخم کندو سزاسی ایدوکنی فهم ایلدیکی بیانیدر قوله تعالی ولا یحیق المکر السیئ الا باهله

چون بدرگاه الغ خان کریم　　آن شه سلطان و فیاض حکیم
امدند و دید از دور آن عقاب　　آن چنین کز ناس پر عالیجناب
زهرها گشته ز هیبت آب و خون　　دیدها و سرها سراسر سرنگون
خلق در دریای حیرت غرقه در　　مرغ وهم انجا فکنده بال و پر
صد جهان اندر جهان بوالعجب　　صد هزاران کوه و دریا در کرب
صد هزاران وادی و دشت عظیم　　بر رجا و خوف و بر امید و بیم
صد فلک صد کرسی و صد عرش فرش　　فرش گشته فوق و تحت افتاد عرش
آفتاب اندر هوا دستک زنان　　ذرها چون عاشقان بازی کنان
مرغزار و باغ و بستان بی شمار　　لاله و نسرین و سرو و جویبار
دیدها حیران ز باغ و سبزه زار　　گل شکوفه ریخته بر شاخسار
چشم دولت بحر مطلق را رهین　　روح صد منصور انا الحق را رهین
جوقی اندر بوستان با دوستان　　زمرهٔ دیگر ز دیده خون چکان
قومی از جام تواصل مست دوست　　قوم دیگر را خونان و جوش پوست

چونکه درگاه الغ خان کریم　　ول شه سلطان و فیاض حکیم
ظاهر اولدی کوردی آنی اول عقاب　　اویله کیم ممتاز ناس عالیجناب
هیبتندن زهره‌لر آبیله خون　　دیده و سرلر سراسر سرنگون
غرق بحر حیرت اولمش خلق هب　　مرغ وهم انده براقمش بال و ذنب
یوز جهان وار اول جهانده بوالعجب　　صد هزاران کوه و دریا در تعب
صد هزاران وادی و دشت عظیم　　اتیده خوف و رجا امید و بیم
یوز فلک یوز کرسی و یوز عرش و فرش　　فوقده در الکر آنک تحتنده عرش
هم هواده دستک زنده آفتاب　　ذره‌لر رقصیله اولمش ذوقیاب
سچده انده باغ و بستان مرغزار　　لاله و نسرین و سرو و جویبار
دیده‌لر حیران باغ و سبزه زار　　ورد و ازهارله مزین شاخسار
چشم دولت بحر مطلقده رهین　　روح صد منصور انا الحقده رهین
بوستانده ذوقده وار جوق دوستان　　قوم دیگر دیده‌دن دوگمکده قان
برگروه وصلت ایلمیندن مست دوست　　برگروهک فکری انجق نان و پوست

مناجات

ای حکیم بی‌نظیر و مثل و یار　　ابر را در ده قطار اندر قطار
اندران روزی که در درگاه تو　　ما درایم از گنه پشت دوتو
گشته پران نامهٔ ما از شمال　　بس زبان از عذر همچو لال لال
نیست ما را غیر فضلت هیچ کس　　ای قدیم ذو الکرم فریادرس
ای خدای جنت و حور و قصور　　ساقی آن بادهٔ ناب طهور
چونکه ما را مست کردی زین نبید　　مستی خواهیم کردن چون سزید
دائما بر عاشقان کوی جان　　عارفان لاابالی شاعران
در گشاده دار این میخانه را　　تا از و یابند صد نشو و نما
تا رسد هیهای جام بزم شان　　با سما و عرش و بالا ترازان
بادهٔ ما عشق تست و نقل ما　　ذکر و حمدت چون ملائک بر سما
مستی ما از شراب مثنویست　　های و هوی ما سرود معنویست

مناجات

ای حکیم بی‌نظیر و مثل و یار　　قیل کرم ابرک قطار اندر قطار
چون گله درگاهه اولکون بوعصات　　پشتلری اولمش گنهدن ایکی قات
نامه مز پران اوله سوی شمال　　اعتذاردن قاله دیللر اوله لال
فضلنک اولمزسه بزه یوق غیری کس　　ای قدیم ذو الکرم فریادرس
ای خدای جنت و حور و قصور　　ساقی صهبای اول ناب طهور
بزی مست ایتدک می ظاهر ایله　　استرز مستلک می طاهر ایله
عاشقان کوی جانه دائما　　عارفان شاعرانه دائما
میکده اولسون گشاده دائما　　تا انکله بوله‌لر نشو و نما
تا کیده هیهای بزم جاملری　　ایرشه عرش و سمایه نامری
عشقنک اولدی باده مز هم نقلمز　　چون ملائک ذکر و حمدک شغلمز
بزی مست ایتدی شراب مثنوی　　های و هویمز سرود معنوی

باغ جانرا زین کلام لاله زار　　چونکه کردی غنچه ریز و گل نثار
جویها در پای سرو و ارغوان　　از ظهور این سخن کردی روان
هر که دارد بوی عشق و رنگ عشق　　بر سر آن راه رونه چنگ عشق
موی جان گیرد درین گلشن کشان　　بر سرش زین لاله و نرگس فشان
سروا این گلزار مست و بید مست　　نشوه اش کرده مه و خورشید مست
چند جامی عاشقان زین می خورند　　دستهٔ گل زین چمن با خود برند
ای حکیم کارساز بی ندید　　صانع آفاق و این عرش مجید
ساختی این شاهد مارا امر کن　　سرو بالا و ظریف و خوش سخن
جیم گوش و صاد چشم و دال مو　　قد الف و نون حواجب حرف کو
پس مرا کردی بجام عشق مست　　خامهٔ سرستیم دادی بدست
کان ذلک فی الکتاب آیینه‌ام　　همدمی جف القلم دیرینه‌ام
خامه را بر روی این نامه زدم　　زلف و خالش را بدین خامه زدم
عاشق و لولیان کوی راز　　محرمش شوریده حالان نیاز
این کلهکج صف شکن یاریست خوش　　کن حمائل دستها در گردنش
انکه دارای فتی در دست راست　　ذو الفقار شه حسام الدین ماست
هفت سر دارد مرین شمشیر تو　　تند و تیزش زن بران فرق عدو
خصم خیبر دل ندارد انقیاد　　هین در خیبر برآور از نهاد
ای ضیاء الحق حسام الدین من　　نه خطا کردم غلط گفتم سخن
چون پراست از دوست صحن گلشنت　　نیست غیر از تو کشف در مخزنت
پس کجا پروای غیری باشدت　　در درون فکر دگر کی آیدت
ذو الفقارت در کفت اما که تو　　واله و شیدا و مست وصل هو
چونکه استغراق حاصل گشته است　　سو بسو ذرات زین خوش باده مست
یار گفتم یار هی　　هی کجا برگ و سر اغیار هی
دم مزن از سه و چار و پنج و شش　　هفت عضوت زان یکی یارست خوش
نیست غیر از شی واحد خواجه زاصل　　احول آن کو میکند تفسیر فصل
فرق کوی و چشم کوی و موی کوی　　دست کوی و پای کوی و روی کوی
میکند اعدا ولیکن او یکیست　　واحدیت منفصل از خواجه نیست
گر هزاران نام گوی خواجه را　　شاید اما واحدست آن پادشا
قطرهای صد هزاران در هزار　　بر هم افتاده قطار اندر قطار
مبدأ جمله ز بحرست ای قباد　　باز سوی بحرشان باشد معاد

باغ جانه چون کلامک لاله زار　　قیلدک آنی غنچه ریز و گل نثار
جویبار در پای سرو و ارغوان　　بو سوزک قیلدک ظهوردن روان
کیم طوترسه بوی عشق و رنگ عشق　　باشنه اول رهروک قو چنگی عشق
سوی جانی چکر بو گلشندن کا　　باشی اوزره لاله نرگس صاچ اکا
گلستانک اولدی سرو و بیدی مست　　نشئه سی ایتمش مه و خورشیدی مست
عاشقان بو باده دن جاملر ایچر　　بو چمندن دستهٔ گل آلوب گیدر
ای حکیم کارساز بی ندید　　صانع آفاق و بو عرش مجید
قیلدک امر کن ایله محبوب بزه　　هم کلامی یردک ظریف و خوب بزه
جیم قولاق دال مو گوزی صاد در تمام　　قد الفدر قاشی نوندر حرف کلام
جام عشقکله بنی ایتدک چو مست　　بنده اوردم بو یله مست خامه یه دست
آینه مدرکان ذلک فی الکتاب　　همدمم جف القلم بی انقلاب
خامه بی قیلدم مقابل نامه یه　　زلفنی ایتدم حواله خامه یه
عاشق اکا لولیان کوی راز　　محرمی شوریده حالان نیاز
یار خوشدر کج کله در صف شکن　　قیل حمائل گردنینه دستی سن
صاغ الکده طوتدیغک پهل آشکار　　شه حسام الدینه اولدی ذو الفقار
خود دیدی باشلو چو شمشیرک سنک　　آنی تیز اور باشنه اول دشمنک
خصم خیبر دلده اولمز انقیاد　　رفع باب خیبره قیل اجتهاد
ای ضیاء الحق حسام الدین من　　بن خطا ایتدم غلطدر بو سخن
طولودر دوست ایله صحن گلشنک　　یو کشفدر جمله نقد مخزنک
سنده پروا غیریدن اولسونمی هیچ　　فکر دیگر قلبکه گلسونمی هیچ
گرچه الکده ذو الفقار اما که سن　　واله و شیدای وصل ذو المنن
چونکه حاصل اولدی استغراق همان　　جمله ذرات مستکن گوردی عیان
یار دیدم یار دیدم یار هی　　قنده قالور بعد ازان اغیار هی
اورمه دم اوچ درت و بش هم التیدن　　یار خوشدر انلری تحریک ایدن
غیری یوقدر بردر اول خواجه اصل　　احول اولدر کیم ایدر تفسیر فصل
فرق سر له موی و هم گوز سویلین　　ال ایاق ایله همدخی یوز سویلین
عد ایدر اول لیک بردر آنی بیل　　اولمز اندن واحدیت منفصل
نیچه بیک نام خواجه یه دیرسک اگر　　لایق اما ینه بردر یوق دگر
قطرهٔ امطار هزاران در هزار　　متصل دوشمش قطار اندر قطار
مبدئیدر جمله دریا ای جواد　　بحر اولور اکا ینه آخر معاد

كل شئ يرجع است آب سخن ‌ ما از انجا ميخ ماحب الوطن
قطرها در بحر چون باز امدند ‌ قطره نتوان كفت چون دريا شدند
نور از خورشيد اكر شايع شود ‌ در جهان او منفصل زوكى بود

تفسير يوم يفر المرء من اخيه وامه وابيه آن روز است كه هر نفسى از عمل خود مكافات يابد حلالها حساب وحرامها عذاب وصورت حسن وقبح در آيينهٔ عمل مشاهده كند

چون بدان دركاه شد واصل عقاب ‌ واله ومدهوش ماند و در حجاب
صم بكم كشته خون از روى روان ‌ مانده در حضرت چنان واله بجان
پادشا از باطن واز ظاهرش ‌ بود اكه كفتش اى شوريده وش
تيردهم التون يناق وآن كمان ‌ خود بهانه بود اينا درميان
حكم ما كرديم محكوم آن همه ‌ كى بود پيچكم چوبان خود رمه
توسزا وار چنان زخمى بدى ‌ لاجرم از خود كرفتار آمدى
كفت شاها من ندارم زين خبر ‌ خود زمن كستاخئ نامد بدر
شاه فرمان داد تا بار دكر ‌ نائبى بنهاد آن تيرش ببر
كفت نيكو بنكر واين خط تير ‌ باز خوان وفعل خود دان اى خطير
ديدهٔ ماضى بدادش پادشاه ‌ از كذشته تا بپايد انتباه
چون بدان ديده به تير او بنكريد ‌ پر تير تيز پر خويش ديد
سر فكند از روى شرم وخجله پيش ‌ فكر كرد وكفت در دل او بخويش
كز كمان وتير نااليدن خطاست ‌ كانچه بر ما آمدست ان هم زماست
معترف بايد بجرم خويش بود ‌ پادشاه ما رحيمست وودود
چون عقاب از كبر بر بالا مپر ‌ كر نه آمد تير او جست بر جكر
هرچه مى بينى زفعل خويش بين ‌ هين مشو كرمرد راهى خويش بين
چون يقين شد فعل خويشت اى عمو ‌ معترف شو از تصلف دست شو
خويشتن بينى مكن اى بيخبر ‌ هم مكن دركس بكم بينى نظر
طالب معنى شو وصورت بمان ‌ من طلب شيئا وجد جد بخوان

داستان آمدن ان فقير بخانقاه ابا يزيد قدس الله سره

چند درويش فقير از راه دور ‌ امدند اندر سراى شمع نور
چونكه اندر خانقاهش در شدند ‌ از رخ آن شمع جان انور شدند

كل شئ يرجع اولور هم سخن ‌ آب كبيد رچونكه وار حب الوطن
قطره لر چون كير و بحره كلديلر ‌ قطره ديمنز چونكه دريا اولديلر
چونكه خورشيد نورنى ايتدى عيان ‌ منفصل اولمز او نوراندن برآن

يوم يفر المرء من اخيه وامه وابيه تفسيريدركه اول كونكه هر نفس كندو عملنك مكافاتنى بولوب حلاله حساب حرامه عذاب اولور وحسن وقبحى صورتنى آيينهٔ عملنده مشاهده ايلر

واصل اولدى چون او دركاهه عقاب ‌ حيرتندن كلدى آكا اضطراب
صم وبكم اولدى چواندن آقدى قان ‌ قالدى اول مدهوش وحيران برزمان
باطن وظاهردن آكاه ايدى شاه ‌ ديدى اى شوريده اولمش سن تباه
تير وهم التون يناق واول كمان ‌ خود بهانه اولدى آراده همان
حكممز درجمله سى محكوم همان ‌ هيچ اولورمى سورى اولمزسه چوبان
سن بو زخمه اولمشيدك چون سزا ‌ لاجرم كنديكدن اولدى بو جزا
ديدى شاها بنده يوق بوندن خبر ‌ بنده كستاخلقدن اولمادى اثر
دفعه ويردى شاه فرمان دكر ‌ ايتدى بر نائب او تيرى ما حضر
ديدى بو تير خطنه قيل سن نظر ‌ اوقو پس فعلكدن اولدى بو خطر
كچمشى كورمك ايچون كوز ويردى شاه ‌ فعل ماضيدن بوله تا انتباه
تيره اول كوزله نظر چون قيلدى اول ‌ تير تيرده كندو پرين پيلدى اول
باش اشاغى اولدى روى شرمله ‌ ديدى كندو كندويه اول نزمله
كيم كمان وتيردن شكوا خطا ‌ بندن اولدى اولكه كلدى چون بكا
معترف اول جرمكه اولمه جحود ‌ شاهمز درهم رحيم وهم ودود
كبرله بالاده اوچمه چون عقاب ‌ يوخسه تير اوج سنى ايلر خراب
هرنه اولسه كندو فعلكدر سكا ‌ مرد راه ايسهك سن اولمه خودنما
چونكه كندو فعلك اولدى بو يقين ‌ معترف اول بيهده لافدن صقين
كندوكى كورمكلك ايتمه قيل حذر ‌ كمسه حقنده هم ايتمه كم نظر
معنيه باق صورتى سن كيروقو ‌ من طلب شيئا وجد نصن اوقو

اول فقيرك بايزيد قدس سره خانقاهنه كلديكى داستاندر

كلدى دوردن برنچه درويش فقير ‌ اولديلر شمع سرايندن منير
خانقاهده اولديلر چون ميهمان ‌ بايزيدله بولدى انلر نور جان

بود شب هنگام شیخ نیک نام
کاری کرد او ز اطعام طعام

برفروزانید نهصد شمع هم
درمیان خانقاه آن بوالکرم

مجلس شاهانه او برکار کرد
وز برای خالق غفار کرد

ابلهی زان خیل مهمانان راه
در شک افتاد و خیالات گناه

در دل خود گفت این کار ست زشت
راستی در وی نه الا هست شفت

راه درویش و تکلف نیست راست
این تکلف خود نه آیین ماست

گر تکلف نیستی این جمله شمع
پس چرا افروختی در پیش جمع

آن مسافرکش نه نور دیده بود
اندرین فکر غلط پیچیده بود

شیخ را نور ولایت در زمان
در دلش الهام آمد ز آسمان

که مران یک میهمان ناولی
در غلط افتاده است از احولی

منکر این شمعهای تو شده است
در دلش این فکر باطل آمده است

کین همه شمع از تکلف وز ریاست
نه برای حق و نه از بهر خداست

خار راه او شده فکر خطا
در رسش فریاد ای مرد خدا

بر درختی برشده عالی نما
رفته بر شاخی و می برّ دو را

لیل دیجور ست وراهش ناپدید
هین برس شمعی بدار ای بایزید

مرشد مردان تویی ای بوالوفا
در کف این کور میدان نه عصا

برسر خود تیغ هندی میزند
غافلست و چاه خود را میکند

نائب مایی تقرب هم تراست
ای فرو بموده راه عشق راست

بوی مشک عشق شم کردت مشام
پیشتر از چند ایام وعوام

که نشان زین دیه دزدان در نوا
داده آن شمع جمع قوم را

همت بهر خلاص مرد و زن
دم نمیخواهد زدن در پیش من

این مسافر را که او مهمان تست
اکرموا الضیف ولو بر خوان درست

زود اندریاب کش فکر غلط
درمیان بگرفته مانند نقط

چون اشارت یافت سلطان بایزید
که بگیرد دست آن مرد عنید

برکشید او را ازان گرداب ظن
آورد بهرش یقین را چون سمن

گرد رو در وی میان جمع در
گفت ای سالک خدایت راهبر

از خیالات و توهم در گذر
نیست جز هوای فلان در بحر و بر

خیز و زین مجموع شمع جمع ما
گر برافروزیم از شید و ریا

هرچه آن نه زبهر حقست ای فتا
میکش اندر ریگ دمش ای یار ما

چون اشارت شد بوی برخاست او
گرد گرد شمعها از چار سو

پس کیچه اولنجه شیخ نیک نام
ماحضر ایلدی انواع طعام

پس طقوز یوز مومری یاقدردی هم
خانقاه ایچنده اول صاحب کرم

مجلسه شاهانه ایتدی همتی
خالق غفار ایچوندی نیتی

بو کرو هدن پس بر احمق میهمان
کم خیاله دوشوب اولدی بدگمان

دیدی کوکلندن دکل بو کار ملیح
یوق بو ایشده طوغریلق الا قبیح

راه درویشده اولمز بو ادا
بو تکلف اولدی آیینمدن جدا

گر تکلف اولمسه بو جمله شمع
یاقوب ایتمزایدی قارشومزده جمع

اول فقیرده نور دیده اولمدی
تا غلط فکرندن اول قورتلمدی

شیخه چون نور ولایتله همان
قلبنه کلدی چو الهام اول زمان

دورده قالمش ناخلف بر میهمان
پس غلطله احول اولمش بدگمان

منکر اولمش شمعلریکه اول سنک
فکر باطل قلبنه کلمش آنک

بوقدر موملر تکلف هم ریا
حق ایله اولمز دکل بهر خدا

خار راهیدر آنک فکر خطا
دستگیر اول آکه ای مرد خدا

بر درختک شاخنه اولمش سوار
کیمکه زیر ندن آنی قصدی وار

کیچه تاریک ره راهی آنک ناپدید
طوت آکا بر شمعی سن ای بایزید

مردلره مرشد اولوب ای بوالوفا
دستنه ویر بو کورک سن بر عصا

تیغ ایله کندوسن ایتمکده تباه
کندو ایچون کندویه قازمقده چاه

نائب اولدک پیره چون اولدک قریب
راه عشقی اولجوب اولدک هم حبیب

بوی مسک عشقی شم ایتدک تمام
بوندن اقدم نیچه ایام وعوام

کوی دزدانده بو نعمتدر نشان
جمع قومه یاقدیغک شمعدر رهمان

مرد و زن تخلیصی ایچون همتک
اوکمزده وار دعایه نیتک

بو مسافر کیم او مهماندر سکا
اکرموا الضیف حقنی ویرسن اکا

تیز تیش آکا که افکار غلط
اورتده طوتمش آنی مثل نقط

چون اشارت بولدی سلطان بایزید
طوته دستن قورتله مرد عنید

قورتره کرداب ظندن پس همین
یاسمن کیبی کله آکا یقین

جمع ایچنده اکه قیلدی اول نظر
دیدی ای سالک سکا حق راهبر

بو خیالاتیله وهمی کیر و قو
بحر و برده پیلکه یوقدر غیر هو

شمدی قالق بو جمله زمک شمعنی
خودر یادن ایسه سوندر جمعنی

اولکه حق ایچون دکلدر ای فتا
سوندر آنی اشته رخصتدر سکا

بو اشارتدن چو مهمان بولدی یول
شمعلرک اطرافنی هپ کزدی اول

برهمی کردید چون پروانهٔ ... اف و پف میکرد چون دیوانهٔ
پس بهر یک شمع چندین بار او ... از سر جدّ همی کردی پف او
کوییا از دم سردان پسر ... شمع میشد روشن و تابنده تر
سبلت خود سوخت و یک شمعی ازان ... نی بمردی نی بشد کم نور آن
دم بریدا در او بر جا خشک ماند ... دمع پر چون شمع بر چهره فشاند
آمد و در پای شیخ اندر فتاد ... کفت لله ای جهان فضل و داد
من کنهکار و سیه رویم ازین ... عفو فرما از کرم والکاظمین
من کمان بردم که اینها از ریاست ... خود غلط بودم که از بهر خداست
هرچه بهر حق بود نور است و نور ... از ریا و زرق و شیادیست دور
کار کن لله فی الله ای پسر ... از تکلف و ز ریا اندر کذر
هرچه بهر حق بود زینسان بود ... روز افزون باشد و تابان بود
هرکه نه از بهر خدا برخاست او ... خاسر فی الدین والدنیاست او
انکه دارد از تکلف وز ریا ... لبس تن کو در جحیم استت جا
کفت پیغمبر انا و الاتقیا ... قد بریٔ عن تکلف والریا
نیک بین باش و جدا شو از دوی ... نیست در آفاق جز یک ای غوی
نیست موجودی جز او در کن مکان ... ذات او دان در مکان و لامکان
چشم جان بکشای غیر از یک مبین ... احولی را از طرف نه ای حزین
انکه دارد دیده خود این دیده است ... ماکذشته زانکه او بی دیده است
دیدهٔ سبطی شده پایان نکر ... دیدهٔ قبطی سفید و کوش کر
این دلیل انموزج ما آمده است ... داد مفتاحی خدا ما را بدست
تا بیاری مشیر باخبر ... ما شویم آکه تمام از خیر و شر
کر بمقصد ره بریم و جان بریم ... نزد یزدان نقرهٔ ایمان بریم
بازکشت ما دکرباره بدوست ... قادر اول او و آخر نیز اوست
تو چنان کن که دران روز جزا ... در نمانی خود ز فعل ناسزا
خویشتن خور هم غم احوال خویش ... کس نیارد از پست بفرست پیش
داد جان و رزق داد و جاه داد ... چشم داد و راه داد و چاه داد
راه را بین و بچاه اندر میفت ... قافله بربست رخت ره مخفت
برمثالی کان غلام از حکم شاه ... یافت ملک و مال و ساز و کنج و جاه
بازکرد و قصهٔ او بازکوی ... نکتهٔ خوبست باز این راز کوی

بیان انکه هر بنده که دل بیدار و جان هوشیار باشد غم

جمله سین طولشدی پروانه کبی ... پف پف ایدر ایدی دیوانه کبی
هر برنده نچه پفلر ایلدی ... جد و سعیین چوق مکرّر ایلدی
سرد دمله کوییا پفلر ایدر ... موملر اولوردی ازید شعله ور
پیری شمعک پیعن یاقدی همان ... سونمدی اولمادی نورینه زیان
قطع دمله قالدی مدهوش بیدار ... چهرهسی اوزره دموع ایتدی نثار
کلدی دوشدی پاینه شیخک اودم ... دیدی لله اچون ای کان کرم
بن کنهکار و سیه رویم یقین ... عفو قیل برموجب والکاظمین
ظن ایدردم بونلری جمله ریا ... پس غلط ایتدم بو خود بهر خدا
هرنه حق اچون ایسه نور اولدی نور ... زرق ایله تزویردن اولدی جمله دور
کار کر ایت لله فی لله ای پسر ... قیل ریا وهم تکلفدن کذر
هرنه حق اچون اولورسه رهنمون ... اول عمل اولمقده تابان و فزون
هرکه حقدن غیری اچون ایش ایدر ... خاسر فی الدین والدنیا کیدر
اولسه ثوب اکا تکلف و ریا ... سویله جای اولدی جهنم بیل سکا
دیدی پیغمبر بنمله اتقیا ... اولمدی بزده تکلف ریا
خوش نظر قیل ایکیلکدن اول جدا ... غیری یوق عالمده انجق بر خدا
کن مکانده موجود اولمز غیری کل ... هر مکان و لامکانده آنی بیل
جان کوزین آچ غیری یوق بردر همین ... برلکه باق احول اولمه ای حزین
کرچه وار کوزی انک خود دیده در ... اعتباری یوق آکه اول بی دیده در
سبطی ایتدی جمله پایانه نظر ... چشم و کوش قبطی اولدی کور و کر
بو دلیل کلدی نمونه بزلره ... ویردی مفتاحی خدا عاجزلره
بر مشیر چون لطف ایدوب ویرده خبر ... تا بیله لم نیدوکن خود خیر و شر
بولسه جان اول مقصده راهی اکر ... نقد ایمان تزد یزدانه کیدر
ینه آخر مرجع و مأوا در اول ... اول و آخر او در هم قادر اول
اویله اعمال ایله کیم روز جزا ... ایتمسون فعلک سنی ذله سزا
چک غم احوالکی سن دائما ... کوندر اول کمه خیر ایتزسکا
چون عنایت اولدی جان و رزق و جاه ... چشم ویردی راه ویردی دخی چاه
راهی کور کندیکی چاهه آتمهسن ... قافله قالقمقده یولده یاتمهسن
اول غلام وش حکم شاهده اولدی اول ... مال و ملک و کنج و جاهی بولدی اول
ایله رجعت قصه سن سویله آنک ... نکتهسی خوشدر بیان ایله انک

انی بیان ایدر که هر قول که قلبی بیدار و جانی هشیار اولوب غم

فردا خوردا مروز چنان که آن غلام شاه قال الله تعالی
وجعلناهم سلفا ومثلا للاخرین

آن غلام پادشه کشته خبیر	چون شنید این قصه را او از مشیر
که نخواهد ماند این ملکت برو	ان الغ خان خواهد استادن ازو
میکند با او مر آن سلطان خطاب	جمله را از وی بخواهد او حساب
چون هدایت یافته بود آن فتی	رو نمود از غیب او را دولتی
کفت با خود چون ازین ملک دژم	رفت باید من غم پایان خورم
عاریه ست این ملک وانجا پایدار	باز باید داد ملک مستعار
لیک باید کاری اکنون کردنم	که شود انجا دل و جان روشنم
این فنا کی عقل میل این کند	غافل از غفلت برین تن می تند

بیان انکه باز استشاره کردن آن غلام
از مشیر کامل وهادی فاضل

چونکه کرد این فکر آن مافی الضمیر	باز کفت او جمله را با آن مشیر
باز ازوی استشاره کرد باز	اندران اندیشهٔ پهن و دراز
که مرا اندیشه آید ای پدر	که ازینجا چون کنم انجا سفر
در حضور آن شه عالیجناب	من درست و راست آیم در حساب
تا مرا قدری بود در پیش او	زو بیابم جاه و حشمت ای عمو
پس دران بستان وکلزار چو جان	که ز بهر عیش و عشرت ساخت آن
از کرم انجا مرا جایی دهد	تاج عز و قربتم بر سر نهد
ای تو کشته هم دلیل و پیر من	من ز خیل جوق تو تو میر من
آن ثمانین تن ز طوفان بلا	که بکردان غرق شرق و غرب را
چون پنه جسته بکشتی نجی	برده جان از خوف غرقه ای اجی
مصریان از قحط چون خون ریخته	در پناه یوسفی بکریخته
روی او آن فال را میمون شده	طالع ایشان همایون آمده
سبطیان در دامن عون کلیم	دست زد پس یافته ره مستقیم
چون حواریون و قوم عیسوی	کرده بودند آن نبی را پیروی
رفتکان ناجی شده وین ماندکان	راه کم کرده مضل و ستهان
دست ما و دامن ختم رسل	صدر عالم صاحب راه و سبل
خواجهٔ لولاک ختم انبیا	از شکر شیرین تر آن ماه ضیا

فردایی بوکون چکه نچه که اول غلام شاه ایمشدر قال الله تعالی
وجعلناهم سلفا ومثلا للاخرین

اول غلام کیم پادشهدی هم خبیر	دیکلدی نصحی که ایتدی اول مشیر
قالمق اولمز آکه بو ملکت قمو	اول الغ خان آلور آنی هپ کیرو
اول عظیم سلطان اکا ایلر خطاب	جمله مال وملکدن استر اول حساب
چون هدایت بولمشیدی اول فتا	غیبدن اکا دولت اولدی رونما
دیدی کندو یه چو وار کتمک بکا	آخرت فکرین کرک چکمک بکا
عاریت ملک بوندہ آنده پایدار	کیرو قالسون خود بو ملک مستعار
شمدی لازمدر که برایش ایشلیم	آنده جان وکوکلی روشن ایلیم
بو فنایه میل ایدرمی عاقلان	غفلتندن تن پرستدر غافلان

اول مشیر کامل وهادیٔ فاضل ایله اول غلامک
تکرار استشاره ایلدیکیدر

چون بو فکر اولدی اکا مافی الضمیر	اول مشیری ایلدی تکرار ظهیر
اکه تکرار آشکاره آچدی راز	سویلدی اندیشه سن طول ودراز
کیم بکا اندیشه کلدی ای پدر	چونکه بن اول جانبه ایدم سفر
پس سؤال ایتدکده اول عالیجناب	پاک وطوغری ویره یلسم بن حساب
تا بولم نزدنده قدر وحرمتی	هم بولم اندن او جاه وحشمتی
جان کبی اول بوستان وکلستان	دوزدی تا عیش ایده انده دوستان
لطفی ایله انده یر ویره بکا	باشمه هم تاج عز اوله روا
ای که سن باکه پیرو راهبر	سن امیرسن بن سکا تابع نفر
قالدی طوفانده که سکسن جان ایدی	شرق وغربی غرق ایدر طوفان ایدی
ایتدیلر فلکی نجی یه التجا	خوف غرقدن جانلری بولدی نجا
مصریان قحط ایله اولدیلر تباه	یوسفه قاچدیلر اولدی اول پناه
یمن ایله چون رویی اولدقده بدید	انلرک طالعلری اولدی سعید
سبطیانه ایتدی یاردم چون کلیم	بولدیلر انلر طریق مستقیم
چون حواریون وقوم عیسوی	اولدی انلر اول نبینک پیروی
اولزمان کیدن نجات بولدی قلان	اولدیلر کمره مضل وستهان
دستمز هم دامن ختم رسل	صدر عالم صاحب راه وسبل
خواجهٔ لولاک ختم انبیا	طتلو درسکردن اول ماه ضیا

یافته ما از تمام دولتی … ز وصعود امتی و امتی
ان گلستان نکوجو شهر ماست … وان قصور و حور خود از بهر ماست
هر کرا شمع هدی باشد دلیل … او بمطلب راه یابد چون خلیل

بولمشز بز خود تماما دولتی … رحمله دیر امتی و امتی
شهرمز در خوب نهرلو گلستان … بزلره در حور و قصر ایله جنان
هر کیمه شمع هدا اوله دلیل … مطلبنه یول بولور اول چون خلیل

نشان دادن مشیر مرشد تاجران امین سلطان را بان طالب یقینی اگرچه همه خلایق از اکابر و اصاغر بندگان درگاه شاهند اما مطیعان خواص که از منزل ما و من عبور کرده اند آنان طائفهٔ دیگرانند قدس الله اسرارهم

اول مشیر مرشد سلطانک امین تاجرلرینی اول طالب یقینی اولان شاه مستعار غلامه نشان ویرسی که اگرچه اکابر و اصاغر خلایق درگاه شاهک بنده لریدر اما مطیعان خواص که ما و من منزلندن کچمشلردر انلر غیر طائفه لردر قدس الله اسرارهم

گفت با او آن مشیر رهنما … دوستان خاص شاه داد را
این گروهند ای امیر نو چراغ … که ز خود آرایی اند امن و فراغ
تن برهنه سر برهنه خون جگر … لیک اندر دستشان این خاک زر
ملکشان نی لیک شاه ملکها … چشم نی اما بصیر و دو سرا
جامهٔ نی جملهٔ تن غرق نور … دور از زشتی و نزدیکان دور
هیچشان در کف نه و مال جهان … بذل کرده یاد جانان هر زمان
آن فقیران الهی اهل دل … برگذشته از صفات آب و گل
زین جهان لیکن ازان هوشده … وصفشان الفقر فخری آمده
پس امین و تاجران شاه ما … این گروهند و بفتح و فر سزا
گر تو میخواهی دران ملک عظیم … جا یابی و رهی از ترس و بیم
هر بضاعت را ودیعت هر زمان … میدهی آن فرقه را ای کامران
ان امینان سر بسر انجا برند … مکسب بیحد ترا و اپس دهند

دیدی اکا اول مشیر رهنما … دوستان خاص شاه وار دائما
بو گروهلر ای امیر نو چراغ … خودنما اقدن چو ایتمشلر فراغ
باش اچق عریان تنی پرخون جگر … اللرنده لیک اولور بو خاک زر
ملکلری یوق لیک جمله ملکه شاه … چشمی یوق دارینه لیک ایدر نگاه
جامه سی یوق لیک جسمی غرق نور … زشتلره هم انلرک قربینه دور
اللری بوش لیک مالی هر زمان … بذل ایدرلر یاد جانانه همان
اول فقیران الهی اهل دل … آنلر آب و گل صفاتنده دگل
بو جهانه گلمکه هودر سبب … وصفلری الفقر فخری اولدی هپ
پادشاهک خود امین و تاجران … بو گروهدر ای سزای فر و شان
گر دیلرسک بوله سن ملک عظیم … انده ساکن اوله سن بی خوف و بیم
هر امانت دخی مالی بو زمان … ویره سن اول فرقه یه ای کامران
اول امینلر ویررآنی بیرینه … نفعی ساکا نیجه بیکدر بیرینه

تفسیر من جاء بالحسنة فله عشر امثالها ومن جاء بالسیئة فلا یجزی الا مثلها

من جاء بالحسنة فله عشر امثالها ومن جاء بالسیئة فلا یجزی الا مثلها تفسیریدر

هر یکی را ده بامر پادشاه … میدهندت بازای دولت پناه
گر متاع تو حسن باشد ترا … هر یکی را ده دهد سود و سزا
عشر گفت امثالها سلطان ما … خود دروغی نیست قول خان ما
چون یکی را ده دهد سر باز هم … ملک و مال و باغ و بستان و حرم
بس کنیزان ظریف و خوش عذار … هر چه میخواهد دلت پیش از شمار
هم دهدکش شرح گفتن نایدم … تا قیامت من اگر شرحش کنم
والعیاذ بالله الحی الاحد … گر بضاعات تو باشد قلب و بد

بیرینه اون ویرمک امر پادشاه … هم سکا ویررلر ای دولت پناه
گر متاعک احسن ایسه بیل سکا … هر بیرینه اون ویرلمکدر سزا
دیدی عشر امثالها سلطانمز … هیچ خلاف اولسو می قول خانمز
جان فدا در چون بره اون ویررکرم … هم فدا ملکیله مال باغ و حرم
چوق کنیزان ظریف و خوش عذار … هر نه کلسه کوکلکه ایلر نثار
لطفنی تعداده یوقدر اقتدار … تا قیامت شرحنی ایتسم شمار
العیاذ بالله الحی الاحد … گر بضاعتک اولورسه قلب و بد

مثل

مثل آن یابی بامرشه جزا　　سیئات آمد معین مثلها
باز آن اجناس را باشد جزا　　صد عذاب و صد عقاب و صد بلا
حبذا آن سالکان بختمند　　که متاع خوب را چاره کنند
این قماش خوب بهر خود بود　　هم ز بهر خود بود گر بد بود
قال ان احسنتم احسنتم آله　　ان اسأتم مثلها اندر گناه
هر که اینجا دید راه خویش دید　　دیده اش روشن که راه از پیش دید
یافت کام ار نه دران ملکت وصال　　گر طمع دارد بگو کم کن خیال

امر شهله مثللر آنك جزا　　سیئاته اولدی تعیین مثلها
کیرو اول اجناسه قدر نجه جزا　　یوز عذاب و یوز عقاب و یوز بلا
بخت و دولت بولدیلر اول سالکان　　بونده عقبا کارنی ایتدی همان
کرایو ایدرسه کندینه ایدر　　هم بد ایدرز ایسه کندویه کدر
دیدی ان احسنتم احسنتم آله　　ان اسأتم مثلها ایتسه کناه
هر که کوردی بونده بودم راهنی　　نورلو کوز در کوردی اقدم راهنی
یوخسه بونده بولمدیسه اول وصال　　ایتمسون آنی طمعله بوش خیال

شناختن اهل معرفت قلاوز صراط مستقیم را بنظر معنی که نظر ظاهر را اگر اعتبار بودی اقوام معاصران انبیا و اولیاء از جملهٔ رستکاران بودندی

اهل معرفت صراط مستقیمك قلاوزنی نظر معنی ایله اکلامشلردر اگر نظر ظاهره اعتبار اولیدی انبیا و اولیانك همعصرلری اولان اقوام جمله قورتلمشلردن اولورلردی

مصطفی را عتبه شیبه و بوالحکم　　دیده و آن چار یارش نیز هم
دیدهٔ باید که درک او کند　　روی باید که بمولی رو کند
شمع را پایین و نزدیک و حضور　　کم دهد عکس شعاع و فر و نور
چون دماغت پر شد از بوی عبیر　　کم شود مدرک دران بوی کبیر
باد و چشم صورت مغرور خواب　　دیدهٔ معنیست باید نور تاب
سالک راه خدایی جان من　　تصفیهٔ دل کن نه خود تیمار تن
جوکی بیچاره در فکر غلط　　رو سیاه و قطره دل مثل نقط
کرده ضایع عمر آنگاه ای عجب　　دم فرو بسته نشسته روز و شب
پس ورا اندیشه و فکر مجاز　　اینکه دارم در جهان عمر دراز
کار او اورا نهانی کشته است　　خاسر دنیی و عقبی گشته است
فعل بلعم لایق جلد سک است　　زانکه او را شیر شر اندر رگست
وعده اش تا روز محشر داده است　　دیده چون بر هم نهی ان خود شده است
چونکه قطمیر از درون دارد خبر　　میرود از سلک کلپیت بدر
در لباس این گروه ارجمند　　که شد نداز سرو کر منا بلند
میرسد انجا ولی در این سرا　　همنشین فتنهٔ بی فتنها
تو بصورت منکر و معنی نگر　　دست در معنی زن از صورت گذر
فعل شدادی چو تخم شده کاشت　　در بهشت خویش ساز او ره نداشت
از بهشت خود بر آمد آن شدید　　خود نخواهد در بهشت حق رسید
آن هم از فعل خودش در وی رسید　　هر گروهی بار خود خواهد کشید

مصطفایی عتبه شیبه بوالحکم　　کوردیلر اول چار یاری دخی هم
آنی کوروب درکه قادر کوز کرک　　رو برو اولماغه شایان یوز کرک
شعله یا بدر نور شمعدن جمله دور　　آز ویرر قربینه ایسکن فر و نور
کر دماغك طولدیره بوی عبیر　　صکره آز ادراك اولور بوی کبیر
ایکی کوزلر ایله کیم مغرور خواب　　دیدهٔ معنی کرك هم شعله یاب
سالك راه خدا ایسك جوسن　　قلبی صاف ایت ایتمه تیمار بدن
غیره قوللق ایتمه در فکر غلط　　یوزی قاره قلب ایدر مثل نقط
عمری ضایع ایلیوب صکره عجب　　نطقی باغلو قالدی دائم روز و شب
پس اکا اندیشه و فکر مجاز　　بو جهانده عمری اولمقدر دراز
کاری انك کندویی افنا نهان　　خاسر دنیا و عقبا در همان
فعل بلعم پوست سك دیمك سزا　　شیر شرله پر طمردر اول شقا
محشره دك وعده ویرمش حق اکا　　طرفة العینده اولور وعده ادا
چونکه قطمیر طوتدی کوکلدن خبر　　سلك کلبیتدن ایتدی اول کذر
بونده کیمکله لباس ارجمند　　سر و کرمنادن اولمشلر بلند
اوله مز انلرله انده همنشین　　اولمینجه فتنه دن بونده امین
صورتی قو ایله معنی یه نظر　　معنی یی آل ایله صورتدن کذر
چونکه شداد اکدی شدت تخمنی　　یاپدی جنت ایتدی افشا جرمنی
جنتندن دخی محروم اول شدید　　جنت حق ایسه اندن چوق بعید
بولدی کندو هپ جزای کارینی　　هر کروه چکمکده کندو بارینی

آن یزیدی کرده از راه انحراف   او کشان از فعل خود بر خود مصاف
او درین میدان بموت الکلاب رفت   در بن بئر نجاست تنگ و زفت
خود بنسبت این مقام کنده اش   لایق این ریش خام کنده اش
با چنان جایی که در روز قیام   خواهدش بود این بهشت شادکام
کند و کوی مبرز دنیا یقین   جنتی دان پیش دوزخ ای چنین
هین بنه آن بار را اینجا ز دوش   جامهٔ ایذا و معصیت مپوش
کردهٔ افعال و اعمال ردی   بر تو وا گردد که بر خود میزدی
هی مپران تو کبوتر در بحار   چونکه باد دست و هبا این کار و بار
تو مخور مشنو مبین عمرست این   نه ز دنیا لذت و نه ذوق دین
ای تن تو هیمهٔ خشک آمده   چون بود آن هیمه در آتشکده
گر قیامت از خلیلست ای پسر   بت شکن شو ز افلین خوش در گذر
دست بصری از ید الله شوق داشت   گردن او از طاعت طوق داشت
لاجرم دستش درین آتش نسوخت   شمع شمعون شمس دینش بر فروخت
آن رفاعیٔ موله در سند   چون دم از آل محمد میزند
گر نسوزد دست و پایش زو مدان   گو سند دارد الی شیخ الزمان
هر که امروز آن منازل را ندید   هم نخواهد دیدن آن روز ای عنید
گر توی زنده دل و پیر کهن   فکر آن روزینه را امروز کن
برگ اکنون ساز در راه مآل   زانکه در ره نیست خباز و بقال
چشمها بر جوی نقدی افکنی   جوی سنگینست کوزه بشکنی
فی حق الدنیا رسول المجتبی   قال اولها بکا و آخرها فنا
از فنا بگذر بقا جوای فتا   کی کند عارف بدل میل فنا
پادشاهی حالیا و خوب حال   غره با احشام و خیل و ملک و مال
ادهمان کامزن را زین زر   برنهی و بر نشینی ای پسر
پس فرو خوان آن برات عرضه داشت   بر تو خواهند از تو آغاز کماشت
تا سرت را بر کند از تن چو برگ   خوش خورد ریش و سبلیت مور مرگ
عارف از عامی ندانی آنگهی   کیست در عالم نظیرت ابلهی
غرهٔ با دولت ناپایدار   میرسد میر اجل هین پای دار
هست چارت مادر هول و سترگ   هر یکی تحت یکی زیرین بزرگ
وصف و شرح چار مادر مر ترا   یک بیک خواهم ادا کردن ترا
آن مصدر مادرت از التهاب   صورتی دارد بغایت نور تاب

یولدن ایتدی انحرافی اول یزید   صف قودی کندو ملا کینه عنید
بو جهانده موت کلبله اولدی مرد   دوشدی قالدی اول کنیف ایچنده خلد
خود بو قومش مسکن اولدی خوش اکا   کنده خام ریشینه بو اولدی سزا
بو اسه دوشدیکی یر روز قیام   جنتی بولدم دیر ایدی شادکام
شهر و کوی مبرز دنیا یقین   دوزخه نسبتله جنتدر همین
بونده سن اول باری دوشکدن براق   معصیت قفتانی کیمه اول ایراق
بونده اولان جمله بد افعالکی   انده قارشو گده کورورسن حالکی
یمده او چورمه کبوتر چون سکا   رجعت ایلر بویله در کارها
کوروکر عمرک کچورمه سن صقین   لذت دنیاده یوق هم ذوق دین
قوری اودون کبیدر جسمک سنک   نارە قونسه نیچه اولور اول تنک
گر خلیل اولمق دیلرسک ای پسر   بت شکن اول آفلیندن قیل گذر
دست بصریده ید الله شوقی وار   گردننده هم اطاعت طوقی وار
یاقمدی چون دستنی آتش اونک   یارلدی شمسیله شمعی شمعونک
اول رفاعی واله حق ایدی هم   چون اورر آل محمددن او دم
یلمه اندن یانمز ایسه دست و پا   بیلکه شیخندن سند وار در اکا
منزلن کیم کورمسه بوکون بدید   یارین آنی کورمسی اولدی بعید
پیر دانا زنده دل ایسک اگر   اولکون ایچون بوکون اول سن چاره گر
زاد راهی حاضر ایت بو در مآل   چونکه یوقدر یولده خباز و بقال
کورینن نهره کوزک دیکمه همان   طاشلری کوزه شکندر بی امان
حق دنیاده رسول مجتبی   دیدی اول اغلامق صکره فنا
کچ فنادن استه دائم سن بقا   هیچ ایدرمی عارفان میل فنا
پادشهسین حالیا هم خوب حال   ایلمش مغرور سنی ملک ایله مال
یا غز و خوب آتلره زرین اگر   قویوب اولورسن سوارسن ای پسر
اول براتی اوقوکیم عرض اولنور   ساکه سندن زورلو اغا بولنور
برگ کبی تندن قوپارر باشکی   مور موت خوش اکل ایدر هم ریشکی
اولمدک عارفله عامدن سن خبیر   کیمدر اول احمق سکا اوله نظیر
غره اولمه بو دکلدر پایدار   پس اجل گلدکده اولمز هیچ قرار
درت اناک وار هم کبیر و هم نذیر   بربری التنده لیک زیری کبیر
شرحن ایدم سا که بو درد کادا   بر برندن اویله کیم اولسون جدا
مادر اولده وار در التهاب   صورتی غایتله اولمش شعله تاب

گرچه

کرچه رویش مشتعل چون آیینه است هر امانت کش سپاری خائنست
زو فروتر آن دکر شیرین دمی قحبه مستوری موافق همدمی
دمدمه در بحر و بر انداخته با سه فرزند جهان در ساخته
هر که حیوانست در ملک احد دمبدم بر لب ورا بوسه دهد
لیک روی او ندیده هیچ کس کرچه جمله میزنند از وی نفس
گاه و بیکه سال و ماه و صبح و شام کار او اینست با جمله مدام
وان فروتر نرم رویی جانی است کش وطن دائم در آبادانی است
بر زمین افتاده او لیکن روان با همه خاص و عوام او در میان
زو فروتران بزرکین مادرت که باو خوانند اصل و کشورت
خود کثیفی پستی بس شوخکین زیر هر کس او فتاده رهنشین
با وجود این همه تلبیس و کار جز بدیشان نیست عالم را مدار
مادرت اینها پدر هم ای مقل یوم لاخرا تا نطوی کالسجل
کرترا هستت فنایی بر مجاز بعد از انی بر بقا آهنک ساز
لیک اعلام حقیقی ای پسر میکند ادراک این مادر پدر
پس غرض در ضمن اصل معنوی از وجود این پدر مادر توبی
انکه این مادر پدر را داد دست غایت مقصود و آمالت ویست
رو باو کن عزم دیدار ورا ای هزاران جان فدای آن لقا

کرچه روبی مشتعل چون آینه محو ایدر و یرسک امانت خاینه
انک التنده دکر شیرین نفس قحبه مستوره در اول بو الهوس
دمدمه و یرمشدر اول بحر و بره اوچ اوغل ایله جهانده همسره
ملک حقده جمله حیوانانکه وار دمبدم انک لبندن بوسه دار
کرچه یوزین کورممشدر هیچ کس لیک جمله آندن اوررلر نفس
کاه و بی که سال و ماه و صبح و شام جمله ایله کاری اولدر بر دوام
انک التی جانه منسوب نرم تن جای عمرانده اکا دائم وطن
یرده امالیک اولمقده روان جمله خاص و عامه اولمش مهربان
انلرک تحتنده یوک مادرک کیم سنک هم اولدر اصل و کشورک
جمله دن الچق کثیفدر اول همین هر کسک زیرنده اولمش رهنشین
وار ایکن بونلرده هپ تلبیس و کار بونلر ایدر عالمه جمله مدار
مادرک بونلر اتاکی دخی پیل طی ایدرلر یوم آخر کالسجل
کر مجازکده سکا وار در فنا صکره آهنگ سنک اولور بقا
و یرر اعلام حقیقی بو خبر سا که نیدوکن بو مادرله پدر
اصل معنایی پیلوب قیل اعتقاد کیم پدر مادردن ایجادک مراد
بو پدرله مادری و یردی خدا غایت مقصودینه اولدر سکا
قیل خلوصله عزم دیدار خدا اول لقایه اوله یوزبیک جان فدا

تفسیر لها ما کسبت وعلیها ما اکتسبت کار امروز نساختن غایت شقاوت باشد

لها ما کسبت وعلیها ما اکتسبت تفسیریدر کار آخرتی بوکون تدارک ایتمامک غایت شقاوت اولور

چون بدان بنده هدایت یافته ماه جان از نور دولت تافته
از حدیث آن مشیر رهنما اونکرد اعراض و تحذیر و ابا
دست اندر عدل و در نصفت کشاد جملهٔ خلق خدا را داد داد
رسم طاعات و عبودیات را هم اقامت کرد آن عالی ذکا
پس منادی داد فرمودن بشهر از سر لطف و وفا نی عنف و قهر
که تمام ان تاجران پادشاه ان مقرب پیشوایان سپاه
که بصورت نازل و هم کم بدند لیک در معنی جهانرا پشتمند
جمله حاضر شدبان قانون و ساز کرد اکرام همه آن سرفراز
پس هر انچه داشت او از سیم و زر نقد و جنس و ملک و مال و بوم و بر
هر سر بران مهان ایثار کرد تا دران ملکش دهند این کار کرد

اول غلام اولدی هدایتله لقا ماه جانی نورله بولدی انجلا
سویلدکچه اول مشیر رهنما ایتمدی اعراض و تحذیر و ابا
عدل و انصافده الن ایتدی کشاد جمله خلقه ایلدی احسان و داد
رسم طاعات و نیازله دائما هم اقامت ایتدی اول عالی ذکا
امر ایدوب ایتدردی شهره پس ندا کیم دکل عنفیله هپ لطف و وفا
تا کله لر تاجران پادشاه همدخی جمله مقربله سپاه
کرچه انلر صورتا اولدی فقیر لیک جهانه معنیده انلر ظهیر
جمله حاضر اولدیلر پس یانینه جمله نائل اولدیلر احسانینه
هر نه کیم وار ایدی انده سیم و زر نقد و جنس و ملک و مال حد و بر
اول کسانه جمله ایثار ایلدی تا که عقبا ایچون اول کار ایلدی

هرچه میکردی و میگفتی همه ‌‌ ‌ هرچه میخوردی و میخفتی همه
هیچ بی اذن مشیر کاردان ‌ ‌ می نکرد آن عصمت کامران
چون مشیرش کامل وخوش کار بود ‌ ‌ کشته ملهم از خداوند ودود
هرچه میکفتی وفرمودی باو ‌ ‌ وحی ایزد بود ز امر حکم هو
از و ما ینطق من الکذب شو نوا ‌ ‌ بود قول آن صاحب سردار را
افصح الناس بود در حسن مقال ‌ ‌ املح الافاق در مهر جمال
هادی راه خواص خوب دم ‌ ‌ صدر تخت ملک اقبال وکرم
نائب خاص الغ خان عزیز ‌ ‌ همدم سلطان دیوان عزیز
آن مطیعا نرا نموده راه حق ‌ ‌ اهل دولت کرده قولش را صدق
سرو نسرین حیاض ماوطین ‌ ‌ گل عذار رحمة للعالمین
چونکه ان بندهٔ مطیع وپارسا ‌ ‌ پیروی کرد آن مبارک رأی را
از حدیث ورأیش اعراضی نکرد ‌ ‌ هیچ بی فرمان او آبی نخورد
لاجرم او دولت کونین یافت ‌ ‌ قربت ان شاه زیب وزین یافت
هرکرا عز وسعادت راهبر ‌ ‌ شد بپا بدنیی وعقبی دگر

ایلدیکی هم دیدیکی جمله هپ ‌ ‌ یاتدیغی دخی ییدیکی جمله هپ
اولمسه اذن مشیر کاردان ‌ ‌ ایلمزدی اول ادیب کامران
چون مشیری کامل وخوش کار ایدی ‌ ‌ خود خدادن انده الهام وار ایدی
هرنه کیم امر ایلیوب سویلرسه او ‌ ‌ اولدی جمله وحی وامر حکم هو
اکه ما ینطق من الکذب در نصیب ‌ ‌ قولی ایدی سرداره چونکیم اول ادیب
هم نطقده افصح دنیا ایدی ‌ ‌ مهر رخساری فلک پیرا ایدی
هادی راه خواص خوب دم ‌ ‌ صدر تخت ملک اقبال وکرم
نائب خاص الغ خان عزیز ‌ ‌ همدم سلطان دیوان عزیز
هر مطیعه کوستردی راه حق ‌ ‌ اهل دولت قولنه دیردی صدق
سرو نسرین حیاض ماوطین ‌ ‌ گلعذار رحمة للعالمین
چونکه اول بندهٔ مطیع وپارسا ‌ ‌ پیرو اولوب آنی قیلدی مقتدا
قول ورأیندن چو اعراض ایتمدی ‌ ‌ امری اولمدقچه اول صو ایچمدی
دولت کونینی بولدی لاجرم ‌ ‌ قرب شاه زینتی اول بولدی هم
هرکیمه اولسه سعادت راهبر ‌ ‌ ایتدی اول دنیا وعقبادن گذر

تفسیر ان الینا ایابهم ثم ان علینا حسابهم همه
آمد از وست وبازگشت باو

ان الینا ایابهم ثم ان علینا حسابهم تفسیرید رجمله اشیانک
وجوده کلمسی آندندر وجمله نک گیرو رجوعی اکادر

چون برآمد مدت موعود او ‌ ‌ نور میزد طالع مسعود او
عزل کردندش ز تخت وتاج خود ‌ ‌ باز بستادند از وی نیک وبد
قوت وبود ووجودش بستدند ‌ ‌ هرکه اینجا بود از وگردان شدند
گشت او بی مال وملک وتاب وزور ‌ ‌ مانده از یار وجلیس ودوست دور
نی درو نیرو نه جنبش نیز ماند ‌ ‌ او زهرچه داشت دامن برفشاند
جز امیدی که بدان تجار شاه ‌ ‌ داشت خود دیگر نبود او را پناه
پس بپوشیدند او را در بدن ‌ ‌ از همه احوال خودیک پیرهن
پس دران کشتی خشک بی امان ‌ ‌ سوی شهر شاه کردندش روان
جمع گشتند آن گروه مردمان ‌ ‌ زمرهٔ درگریه جوقی خنده جان
این ره پرخوف لابد رفتنیست ‌ ‌ این سفر از واجبات وکردنیست
آه ازین راه مخوف وپرخطر ‌ ‌ بردریده زهرهٔ شیران نر
آنکه او برخاک دنیا بسته دل ‌ ‌ او مناره میکند از برف وگل
این جهان سفله پرور هیچ نیست ‌ ‌ جز یکی پهغوله پیچاپیچ نیست

ایردی چون اول مدت موعودنه ‌ ‌ شعله اوردی طالع مسعودنه
تاج وتختندن آنی عزل ایتدیلر ‌ ‌ نیک وبد اشیاسی جمله کتدیلر
قوتینی وارلغینی آلدیلر ‌ ‌ جمله آنده بولنان طاغلدیلر
اولدی اول بی مال وملک وتاب وزور ‌ ‌ قالدی اول یار وجلیسدن جمله دور
قالمدی تحریک وزوره طاقتی ‌ ‌ دامن افشان اولوب ایتدی عزلتی
یوق امیدی الا که اول تجار شاه ‌ ‌ قالمدی هیچ انلرک غیری پناه
صکره ایتدیلر اکا ستر بدن ‌ ‌ جمله ماندن همان بر پیرهن
قودیلر کشتی خشکه بی امان ‌ ‌ سوی شهر شاهه اولدیلر روان
جمع اولوب جمله گروه مردمان ‌ ‌ برگروه آغلر بری خنده کنان
بو ره پرخوفی قطع ایتمک کرک ‌ ‌ واجب اولدی بو سفر کتمک کرک
آه بو یولدن کیم مخوف وپرخطر ‌ ‌ زهره چاک ایدر بو یولده شیر نر
اولکه دنیا خاکنه باغلادی دل ‌ ‌ قار وبالچقدن مناره یاپدی پهل
سفله پرور بر دنیدر بو جهان ‌ ‌ پرشدائد کنج محنتدر همان

زاصفیای

ز اصفیای اولین و آخرین | که نهاد از اهل عرفان دل برین
هر که از دار البقای جاودان | بی وقوفست و خبر چون جاهلان
از سر غفلت درین دار غرور | دل نهاده ماند از اقبال دور
گوشت نادیده معوذ باکیه | در عجب ماند اگر بیند ریه
آن جعل انداخته در زبل سر | از نسیم خوش شدم گل بیخبر
از شره افتاده در جیفه کلاب | کی رسد او را طعام مستطاب
جای خر در پاکه و کهدان بود | جای بوم شوم در ویران بود
گر شدی مکشوف از دیده حجاب | بر فشادی از رخ دولت نقاب
یا نمودی روی آن عالی جمال | باز رستی قلب و فکرت زین خیال

اصفیادن اولین و آخرین | ویردیمی بو کاکوکل هیچ عارفین
نیدو کن بیلمز بقای جاودان | واقف اولمز بیخبر در جاهلان
غفلتندن آنکه بو دار غرور | دلربا اولوب بقادن اولدی دور
کورمممش اولسه اگر لحمی فقیر | بولسه اول پارچه جگرله اولدی سیر
خنفسا کیم صوقمده در روثه سر | خوشدم اولان بوی گلدن بیخبر
حرصله جیفه یه دوشمشدر کلاب | نیدو کن بیلمز طعام مستطاب
آخور و صامنلق اولدی جای خر | بایقوشه ویرانه اولدی هم مقر
گر اولیدی دیده دن مکشوف حجاب | هم دوسیدی روی دولتدن نقاب
یا اولیدی ظاهر اول عالی جمال | محو اولوردی قلبده فکر کدن خیال

داستان آن اعرابی که از غایت قحط در طلب رزق جانب دار السلام بغداد شد

سالی در حی بنی حل ناگهان | قحط افتاد از قضای آسمان
جمله اعراب قبیله سربسر | سر زجوع و درد بر سنگ و مدر
از شمر و زبرکه واز بئر هم | آبهای شور ایشان گشت کم
زان میان اعرابی بهر نوا | سوی بغداد آورید او روی را
روز راه عجز سوی شهر کرد | تا کند از هر دری او که خورد
برامید خور داوره می برید | کرمی بر و عذابی میکشید
اینچنان در دوی عطش کرده اثر | که زبانش از دهن آمد بدر
چشم پر آب و لبان خشک از عطش | دل زجوع و تشنگی اش کرده غش
می برید افتان و خیزان راه را | برامید خوردن نان آن فتا
مشک بر پشت و بریه می برید | ناگهان بر چشمه صافی رسید
چشمه را چون دید و شد شاد و دوان | خویشتن را زد بران چشمه روان
یکنفس زان آب صافی بی ندید | سوخته از بیم جان اندر کشید
تشنه داند قدر آب صافرا | کی شناسد خود ضحاک انصافرا
تا نیفتی در بلای هول مرگ | کی کنی دنیای دون را هیچ ترک
رهزنان از راست و چپ صف زده | بحر کو بر سر دمادم کف زده
این گهر خواهند از چشمت بدر | بر کشیدن سینه خود را مدر
رخت در کشتی قلزم میکشی | برامید فائده خاطر خوشی
در دلت از غرق کشتی فکر نیست | حب جان و جسم و حشم شور نیست

اول اعرابی که زیاده قحط سببیله طلب رزق ایچون جانب دار السلام بغداده کتدیکی داستاندر

چون بنی حل حینه بر سیل همان | قحط ایله کلدی قضای آسمان
جمله اعراب قبیله سربسر | اولدیلر آچلقدن انلر در بدر
کول و برکه دن قیودن دخی هم | آجی صولر قالمدی بتدی او دم
بر عرب بو قوم ایچنده بی نوا | یوز طوتوب کتدی او بغداددن یکا
عجزله ایتدی توجه شهره تا | هر قپودن ایلیه نعمت رجا
یولده امید ایله ایدردی شتاب | چکمدی حرّ ایله دورلو عذاب
اویله ایتدی انده صوسزلق اثر | کیم دیلی کلدی دهانندن بدر
چشمی پرآب لبلری خشک عطش | کوکلی جوع و تشنه لکدن اولدی غش
دوشه قالقه قطع ایدردی راهی اول | نان امیدیله چکردی آهی اول
ارقه سنده مشکی کیدرکن او آن | بولدی بر پیکار صافی ناگهان
شاد اولوب اول جانبه اولدی روان | کندوبی اول چشمه یه آوردی همان
چونکه بولدی آب صافی بی نظیر | بیم جانله اندن ایچوب اولدی سیر
تشنه لر بیلور که آب صاف قدر | فهم ایدرمی خود ضحاک انصاف قدر
آدمی یه کلمینجه خوف مرگ | ایده بیلورمی دنی دنیایی ترک
رهزنانلر صاغده صولده صف اولور | دمبدم دریا باشی اوزره کف اورر
بر کون اولور کیم کوزکدن بو کهر | آلنور بیهوده یره تمه سن جگر
کشتی قلزمده قویدک رختکی | فائده ضمننده آچدک دستکی
هیچ سنده غرق کشتی فکری یوق | جان و جسم و حشم شورک مهری یوق

درخواست سلیمان علیه السلام از حضرت مستعان که یک روز شیطان را بند کند

ان سلیمان هم رسول و پادشاه خواست از فضل خدا و ند آله
که لعین ابلیس پر تلبیس را او کند یکروز در حبس قضا
اندران زندان نهد بندی برو بند دستش نطق و زبان از گفتکو
حق تعالی از کرمهای عمیم داد فرمانش درین امر عظیم
پس بفرمان خدا ابلیس را کرد یک روزش به بند آن مهلقا
ان یکی روز اندر آفاق جهان از صغار و از کبار مردمان
هیچ کسرا در دل و جان و نهاد شور و تشویش و وساوس کس نداد
پردهٔ غفلت شد از هر دیده دور از طمع کس را نشد میل و فتور
خلق کفتند از جهان چون رفتنیست ترک این دنیای فانی کفتنیست
پس چرا ما غافل و عاطل زکار عمر ضایع میکنیم و روزکار
هیچ کس آنروز اندر بحر و بر جز نماز و طاعت و روزه دکر
هیچ چیزی می نخورد و می نخفت هیچ کاری می نکرد و می نکفت
کار عالم ماند باطل تا بشب نه کسی را ذوق و نه عیش و طرب
حق تعالی جل شانه بعد ازان بر سلیمان کرد وحی اندر نهان
کای سلیمان حکمت ما وافراست آدمی بر کار ما کی ماهر است
ما همه کاری بحکمت کرده ایم تا جهانرا از عدم آورده ایم
سورة الکهف تو برخوان ای پسر تا شوی زانا جعلنا با خبر
کاین علی الارض آنچه من کردم پدید زینت عالم بآنست و مزید
هیچ چیزی از هبا و از هدر نافریدم از امور بحر و بر
لیک عقل آدمی را چه محل که رسد بر حکمت و حکم ازل
ای پدر تو بندهٔ از امر کن بنده باش و بندکی او بکن
هست پیچون آن حکیم کردکار پس ترا با چه و با چونت چه کار
از فضولی دم مزن منقاد باش بندکی آور بجا و آزاد باش
خود چه داند حکمت فتاح کس خویش داند حکمت خود را و بس

رسیدن عرب بر آب شیرین و متحیر شدن از عذوبت و لطافت آن و خجل شدن از هدیهٔ خود

چون عرب زان چشمهٔ آب زلال در کشید و شد ز عطشان ملال

سلیمان علیه السلامک شیطان علیه اللعنه یی برکون حبس ایتمکه مأذون اولمسیچون حضرت مستعاندن نیاز ایلمسیدر

اول سلیمان هم رسول و پادشاه استدی او دیدی ای قادر آله
کیم لعین ابلیس ایچون ویرسن رضا ایده یم برکون انی حبس قضا
اوله زندان ایچره باغلو اول عدو باغلنه نطقی قاله بی کفت و کو
حق تعالی ایلدی لطف عظیم ویردی فرمان بوخصوصده اول کریم
چونکه اولدی بندینه امر خدا باغلدی برکون آنی اول مهلقا
جمله آفاق ایچره اولکون اولزمان مرد ماندن هرکه وار پیر و جوان
قلب و طبع و جانلره اولدی طهور قالمدی هیچ وسوسه هم شر و شور
پردهٔ غفلت چوکوزدن اولدی دور هرکس ایتدی حرص دنیادن نفور
دیدیلر وار چونکه رحلت ایلمک ترک دنیایی کرکدر سویلمک
پس نیچون غفلتله کچسون روزکار یانیچون بیهوده عمر اولسون تبار
بحر و برده جمله آدملر اوکون اولدیلر صوم و نماز له عابدون
کمسه هیچ اکل ایتمدی هم یاتمدی ایتمیوب کار هم تکلم ایتمدی
کار عالم باطل اولدی تا بشب کمسه ده یوق ذوق و عیش ایله طرب
حق تعالی جل شانه بعد ازان وحی قیلدی چون سلیمانه نهان
کای سلیمان حکمتمده وافرم کار سر و ظاهر یده ماهرم
جمله کاری ایتمشز حکمت ایله یوقدن اولدی بو جهان قدرت ایله
سورة الکهفی اوقوسن ای پسر بوله سن انا جعلنادن خبر
کیم علی الارض اولکه ایتدم بن بدید زینت کون اولدی انکله مزید
یوق هبا و بیهده هیچ نسنه دن کیم یراتدم بحر و برا مرنده بن
لیک عقل آدمه وار می محل کیم بیله اول نیدوکن حکم ازل
امر کن دن بنده سن سن ای پدر بنده اول هم بنده لکده قیل مقر
اولدی پیچون اول حکیم کردکار پس سکا چون و چرادن نولدی کار
کچ فضوللکدن همان منقاد اول بنده لک ایت دائما آزاد اول
هیچ بیلورمی کمسه فتاح حکمتن بینه کندو بیلور انجق قدرتن

اول عربک آب شیرینه ایرشوب انک عذوبت و لطافتندن متحیر اولوب کتوردیکی هدیه سندن خجل اولدیغیدر

چون کورنجه بو عرب آب زلال ایچوب اولدی تشنه لکدن بی ملال

در همه عمرش نخورده بود او   آب شیرین و همنا ای عمو
زانکه در بر غیر آب شور دم   او ننوشیده بد و نشنیده هم
چونکه ذوق آب شیرین در گلوش   رفته و دید آن لذت شیرین چو نوش
مستوی کی باشد آن ملح اجاج   بافرات عذب و حلو خوش مزاج
گفت با خود نیست این آب روان   جز حوض کوثر باغ جنان
چون خداوند عظیم ذوالمنن   دید آن عجز و شکست حال من
از کرم بر حال من رحم او رید   کرد بر من آب جنت را بدید
کودک اطفال واصحاب مرا   جان رسیده بر لب از قحط و بلا
بر سبیل هدیه گر این آب را   من برم در شهر پیش پادشا
چونکه نوشد انچنان آب جنان   تازه گردد جانش و داند روان
کین زلال خوش صفا از جنت است   آب جوی حوض فضل و رحمتست
او مرا چندان ببخشد سیم و زر   خلعت و تشریفها لعل و گهر
که غنی گردم تمول یافته   آفتاب دولتم بر تافته
بهر اطفال و عیال خویشتن   من خرم آلات وخلعتهای تن
بر سر آن چند خرواری دگر   نعمت و ماکول و خورد معتبر
پس کنم بار و برم از بهرشان   وارهانم من ز قحط و قهرشان
خوش خوریم و خوش بیاساییم ما   درمیان عیش و عشرت سالها
بعد ازان مشک خودش پر آب کرد   رو نهاد از جانب بغداد فرد
بعد قطع برد آن راه شدید   آن سواد شهر را از دور دید
کرد عزم آن سواد معتبر   گشته از تفریح هدیه بیخبر
راه او بر ساحل دجله فتاد   روبان آب مبارک بر فتاد
دید ناگاه انچنان بحر روان   گشت حیران و عجب درمانده زان
شربتی نوشید زان جانبخش آب   خوشتر و نازکتر از مشک و گلاب
گفت در دل من کجا افتاده ام   در غلط و اندر خطا افتاده ام
آب اگر اینست وملک وشهر این   یوف بر ما الوداع ای عقل و دین
ما خود آخر در چه یا چه بوده ایم   در جمیع عمر کی آسوده ایم
ای دریغا روزگار و عمر ما   رفته چندین سال با باد هوا
مرغ آب شور را در جوف بر   زآب عذب دجله کی باشد خبر
ای برادر این مثال حال ماست   غفلت ما را گوا این ماجراست
گر دل ما ز آخرت واقف بدی   مائل این خانهٔ غم کی شدی

ایچمشدی عمری ایچره بویله صو   گورمشدی بویله شیرین صویی او
برده یوق زیرا که غیر آب شور   هم ایشتمامشدی هیچ اول بی شعور
طتلو صویی چون اودم نوش قیلدی اول   گوردی لذت نیدوگن پس بیلدی اول
مستوی اولور می اول ملح اجاج   کیم ایده عذب فراتله امتزاج
دیدی کندویه که بو آب روان   اولدی حوض کوثر باغ جنان
چون خداوند عظیم ذوالمنن   گوردی بو عجزه گرفتارم که بن
حالمه رحم ایدوب اول قادر مجید   باکه آب جنتی قیلدی بدید
چون عیال و کودکانم پرکدر   جان بلب قحط ایله محنتلر چکر
بو صویی هدیه یولندن بن اگر   پادشاهه ویرسم اولور معتبر
نوش ایدرسه بویله بر آب جنان   بولوراندن درعقب اول تازه جان
بو زلال در خوش صفاسی جنتک   آب نهری اولدی فضل و رحمتک
اول بکا وافر باغشلر سیم و زر   خلعت و تشریف ایله لعل و گهر
کیم غنی ایلر بنی اول پادشاه   دولتم رخشان اولور چون مهر و ماه
هپ عیالم ایله اطفالم ایچون   آله یم آلات وخلعتلر بتون
دخی اندن غیری نیچه بار و بر   نعمت و ماکول و رزق معتبر
انلر ایچون یوکلر ایدوب کیدرم   اول قحطدن بویله تخلیص ایدرم
خوش ییوب خوش راحت ایله شادمان   عیش و عشرتده اوله لم چوق زمان
طولدروب صو ایله مشکن بعد ازان   اولدی بغداد جانبنه اول روان
چوق بریه کچدی هم راه شدید   اولدی بغداد شهری ایراقدن بدید
چون سواد شهره قیلدی اول نظر   هدیه تفریحندن اولدی بیخبر
اولدی انک یولی دجله ساحلی   یانینه گلدی بو نهرک حاصلی
کوردی ناگاه بویله بر بحر روان   قالدی حیرتله تعجبده همان
ایچدی اندن گوردی جان افزا آب   خوش و نازک گویا مشک و گلاب
دیدی ای دل بن هوایه دوشمشم   بو غلطله هپ خطایه دوشمشم
گر بو ایسه آب و شهر و ملک متاع   یوف بزه هم عقل و دینه الوداع
قنده یز بز یا قیوده می عجب   عمرمزده اولمدق آسوده هپ
ای دریغا عمریمز بولدی فنا   نیچه ییل باد هوا ایتمش هبا
قوشکه آبی شور اولان چولده گزر   آب عذب دجله دن بیلمز خبر
بو مثال خود حالمزدر دائما   شاهد اولور غفلته بو ماجرا
واقف اولسه گوکلمز عقبایه گر   نیچه بو غمخانه یه ایلر نظر

هم مگرآن قادر غفار زمان   لطف فرماید دل پدرام مان

قال النبی صلی الله علیه وسلم الموت کاس وکل الناس شاربه والقبر باب وکل الناس داخله صدق رسول الله

برسر آن تختهٔ کشتی ورا   باز بردند و بجای تنگ وتار
او دران جای مهیب زهره در   داد فرمان پادشاه کامکار
تا شدند انجا بپیش آن فقیر   پیش او رفتند با اعزاز و ناز
هرچه او با تاجران پادشاه   جمله آنها را برات باشان
هر یکی را هفصد داده خدا   بی عدو و دشمن وخصم وحسود
بهر او بخریده انجا ملکها   هم غلام وهم کنیز بیشمار
رفت بخش ایشان هم پهن و دراز   شاه خود عالم بد و آگاه ازان
گفت او از بندگان خاص ماست   هرچه ما فرموده او کرده قبول
هم بعلم وهم عمل آراسته   کار او خلق خوش وبذل کرم
بود ایمان حقیقی همدمش   شرک اندر سینهٔ او نامده
عقل را پیرایهٔ خود ساخته   هرکرا در کارهای خیر وشر
از سپاه وخانمان خود جدا   در نهادندش وحید وخوار زار
مانده تنها وعملهایش ببر   حاجبان خاص را ومردکار
باجمال خوب وبوهای عبیر   پس نشاندندش بفرّ عز وناز
داد وبود اندر زمان ملک وجاه   عرض کردند آن زمان بروی عیان
بهر او آماده انجا بی ریا   عیش وعشرت اندران کشور خلود
باغ وبستان کاخ وایوان سرا   هم جنیبتهای شاهی صدهزار
پس بکردندش بپیش شاه باز   ایک کردندش بحضرت آن عیان
کو مطیع وصادق الاخلاص ماست   بندهٔ فرمان ما وآن رسول
هم بعدل وراستی پیراسته   او بلطف وجود در عالم علم
از سر ایقان وصدق وقلب خوش   کبر اندر باطنش سر نازده
رایت عقل وخرد افراخته   عقل باشد راهبر شد معتبر

استیه اول قادر و غفار مکر   لطفی ایله دل اوله پدار مکر

موت بر کاسه در جمله ناس آنی ایچه کرک وقبر بر قپودر جمیع ناس اکا کیرسه کرک حدیث شریف نبوی صلی الله علیه وسلم تمام ایدر

تختهٔ فلک اولدی آخر تخت اکا   کوتروب برخانهیه کیم تنک وتار
اول محل خوفناکده بی شفیق   ویردی فرمان پادشاه کامکار
اول فقیرک اوکنه اکرام ایله   عز و نازله قیلدیلر اسعاد آنی
تاجران پادشاه اول جوان   انلر ایچون هپ براتیله نشان
هر برینه یدیوز ویردی خدا   نه عدو وار آنده نه خصم وحسود
هم آلنمش آنده چوق املاک اکا   هم غلام وهم کنیز بی شمار
وفرت اوزره اولدی بخششلر نثار   کرچه شاه بیلوردی آنی پیکان
دیدی انلر بندکان خاصمز   هرنه امر ایتدمسه قیلدی اول قبول
هم اودر علم وعمله پرهنر   کاری خلق نیک ایله بذل کرم
اولمش ایمان حقیقی همدمی   سینه سینه شرک انک هیچ کیرممش
کندویه عقل ایله ویرمش زینتی   هر کیمک کیم کاری اوله خیر وشر
اولدی جمله خان ومانندن جدا   قویدیلر یالکز چه آنی خوار وزار
قالدی تنها اولدی اعمالی رفیق   کیم کیدهلر حاجبان ومردکار
خوب جمال وهم عبیر اشمام ایله   فرّ وکرله ایتدیلر اقعاد آنی
ملک وجاهی ویرمشیدی اول زمان   ویریلوب اولدی اودم جمله عیان
آنده آماده ایدی ایتدی ادا   عیش وعشرت آنده اولمشدر خلود
باغ وبستان کاخ وایوان وسرا   شاهه منسوب هم یدکلر صدهزار
اولدی صکره شاه اوکنده آشکار   ایک ایتدیلر حضورنده عیان
کیم مطیع وصادق الاخلاصمز   امرمزله اولدی اتباع رسول
هم عدالت ایله صدقی معتبر   لطف وجودی اولمش عالمده علم
صدق قلبیله انک هم اعلمی   کوکلنه اصلا کبر باشلاورممش
عالی اولمش عقلنک چون رایتی   عقلی رهبر اولسه اولور معتبر

بیان آنکه عقل اشرف اشیاست وبنی آدم بر جمیع حیوانات فضل بعقل دارد اگر اشرف از عقل چیزی بودی از همه اشیا آن چیز آفریده شدی اول

عقل اشرف اشیا اولدیغی وبنی آدم عقل ایله جمیع حیوانات اوزرینه تفضل ایتدیکنی بیاندر اگر عقلدن اشرف برشی اولیدی اول شی جمیع اشیادن مقدم یرادلمش اولوردی

گر بدی از عقل چیزی بیشتر کردکاران آفریدی پیشتر
خود چه باشد به زعقل اندر زمن که خدا با آن توان بشناختن
کمتر و کوچکتر از یک سوزنی در همه آلات و اشیا چیز نی
سوزنی را چونکه بیند عقل چست نیک داند کو چنین از خود نرست
هست او را صانعی استاد کار کو ورا سازید با صد کار و بار
در یکی سوزن سی و سه زحمتست تا بدوزد او قبایی را بدست
کندن از کان و ورا جوشاندن تا شود صافی دل و پاکیزه تن
بعد از آن دادن کداز پیچد بش تا ازو بیرون شود فعل بدش
گر بگویم که بدست او چند بار میرسد تا میشود در خورد کار
این حکایت میشود دور و دراز مثنوی می ماند از مقصود باز
سوزنی با آن ضعیفی و کمی کوچکی کارهای آدمی
نیست ممکن کو بودی اوستاد چون بود این عالم کون و فساد
این چنین عقل معلا اقتدار که ازو دارند انسان اعتبار
نفس کل با این عظیمی و شناخت که خدا او را زعقل اخراج ساخت
اینچنین عرش بلند با وقار که فروست این چرخ ازو در گیر و دار
در نبی فرمود برخوان ای فتا حق که الرحمن علی العرش استوی
استوا از قول هر عالی سند معنیٔ تحقیقش استیلا بود
تا ترا در دل نیاید هیچ شک کز آن شک چون سک افتی در درک
وین معلق هفت چرخ بیستون قائم از خود تا که چون باشند چون
ماه و خورشید و ستاره بر فلک و اندرو صف در صف انواع ملک
وین مطبق ارض با سنگ و وقار که باوست این جمله عالم را مدار
خاک و آب و باد و آتش ای پدر چار ضد مختلف باهم دگر
وین موالید سه گانه در جهان در خور و بایست ادوار زمان
جمله مخلوقات و مصنوعات هم کائنات و جمیع موجودات هم
ای برادر گر ترا عقلست و رای چون بودی صانع این هر دو سرای
خالق و صانع یکی بی علتست کو منزه ز احتیاج و آلتست
قادر و حی و قدیم لایزال نیست نقصانیش در عز و کمال
این همه تعلیم حقست ای پسر کوست مرشد هم دلیل و راهبر
اندرین ره بایدت عقلی مفید چون خلیل الله مختار سعید
عقل از اقلیم ایمان و یقین بی کدورت لا احب الافلین

اولسه برشی گر عقلدن تابدار یاراداردی آنی اقدم کردگار
خود نه اولور بو عقلدن معتبر حقی بیلدرمکده اولدر راهبر
کمتر و کوچک دخی بر ایکنه دن یوق ایکن آلاتده هیچ برنسنه دن
عاقل اولان چونکه کورر سوزنی کندودن اولمادیغن بیلور آنی
وار در آنکا صانع استاد کار یاپمغه وار در آنی یوز کار و بار
وار بر ایکنه نک اوتوز اوچ زحمتی تا قبا دیکمکده ایده خدمتی
معدنندن ایدوب اخراج اوّلا صکره قینادوب اوله پاک و صفا
آنی گرا تله اریدوب بعد ازان تا گیدنجه فعل بد اندن همان
سویلسم قاچ کره دوراید رسکا تا اولنجه ایکنه کارینه سزا
بو حکایتله کلام تطویل اولور مثنویدن قصدمز گیرو قالور
ایکنه بویله اضعف و بی فر ایکن آدمی کارنده پک احقر ایکن
ممکن اولمز کیم اوله بی اوستاد نیچه اولور اوسته سز کون و فساد
چونکه بو عقل معلا اقتدار اولدیغندن بولدی انسان اعتبار
نفس کلی بو جسامتله عجب ایلدی اخراج عقلدن آنی رب
همدخی عرش بلند پر وقار چرخ انک التنده ایلر گیر و دار
اوقو قرآنده بیورمش ای فتی حق که الرحمن علی العرش استوی
قول هر عالی سندله استوا معنیٔ تحقیقده استیلا آکا
گلمسون تا قلبکه هیچ بونده شک دوشمیه سن آنچه شکله چو سک
بویدی چرخ معلق بی ستون تا که قائم کندودن چون اوله چون
ماه و خورشید و کواکبله فلک انده هم صف صف طوررد دورلو ملک
بو مطبق ارض هم سنکین وقار کیم بو جمله عالمه اولدر مدار
خاک و آب و باد و آتش ای پدر بر برینه مختلف ضد اولدیلر
اوچ موالید کیم جهانده در عیان لایق و هم لازم دور زمان
جمله مخلوقات و مصنوعات هم کائنات و جمیع موجودات هم
ای برادر سنده وارسه عقل و رای هیچ صانعسز میدر بود و سرای
خالق و صانع که یوقدر علتی آلته محتاج دکلدر صنعتی
قادر و حی و قدیم لایزال بیقصور ذاتنده هم عز و کمال
جمله بو تعلیم حقدر ای پسر مرشد اولدر هم دلیل و راهبر
سا که بو یولده گرک عقل مفید چون خلیل الله مختار و سعید
عقله همدم اوله ایمان یقین قولی اوله لا احب الافلین

انقلاب ثابتات وسیرات — نیست مخفی آفلندو بی ثبات
ماه افروزان برین فیروزه طاق — نیست سالم ازخسوف وازمحاق
آفتاب اعظم فرخنده فال — نیست ایمن ازکسوف واززوال
آن عظیم الشان خداوند مجید — کین همه ازقدرت وصنع آفرید
اندروتبدیل وتغییروزوال — دان محال ارعقل تو دارد کمال
ذات اوازعیب وازعلت بریست — زانقلاب وکلفت وآفت بریست
دین هرکسرا که این آیین بود — راستی ایمان تحقیق این بود
کرترا تحقیق نبود اینچنین — وای برتوای کم ازخاک زمین
کوه ودریا ودرخت وبرک وشاخ — جمله مخلوقات این کاخ فراخ
شاهدی بروحدت ذات خدا — دیدهٔ عقل ای برادر برکشا
فخر رازی رحمة الله علیه — آن امین الله وموثوق الیه
غیراین جمله براهین ودلیل — برکمال ذات خلاق جلیل
ازکمال عقل فردکم علیل — کرده اخراج اوهزارویک دلیل
بین زآدم تابخاتم وین زمان — مثل او چند آمده اندر جهان
هریکی را نیز بر ذات احد — چنداز ین روشن دلائلها بود
تا تو از تقلید بر تحقیق پی — ره نیابی کی شوی مؤمن تو کی
چون موحد خوانمت من ای ضریر — کرنه ز ایمان تحقیقی خبیر
ماخلقت الجن والانس آمدست — درکلام الله حق ای دین پرست
در تلفظ کرچه خوانی یعبدون — درمعانی یعبدون ای یعرفون
هرکرا ایمان نباشد اینچنین — جای او را اسفل دان سافلین
شرح ایمانرا بیانی دیکراست — مرد ایقانرا نشانی دیکراست
شرک را در دل میارای حق پرست — کرکنی جرم وکنه حق غافرست
ای حکیم کارساز غیب دان — مازتو داریم هم ایمان وجان
جانمان دادی وایمان نیز هم — از دفضلنا هم این جان محترم
وقت استرداد جان پرخصال — چون ازین قالب بماند انفصال
دار ایمان همه ای پادشاه — از شر تاراج شیطانی نگاه

انقلاب ثابتات وسیرات — آشکار جمله افولده بی ثبات
پارلمقده کرچه طاق اوزره بوماه — ایلك خسوفدن سالم اولمز كاه كاه
آفتاب اعظم فرخنده فال — ایرشور آكا كسوف وهم زوال
اول عظیم الشان خداوند مجید — بونلری قدرتله قیلدی هپ بدید
آنده یوق تبدیل وتغییر وزوال — بونی خوش بیل وارسه عقلكده كمال
ذاتی جمله عیب وعلتدن بری — انقلاب وجمله كلفتدن بری
هركیمه بو اعتقاد آیین اوله — انده بو تحقیق مصدق دین اوله
بویله تحقیق ایلمزسك سن اكر — اوی كه كیم اولهسن خاكدن بتر
طاغ ودریاهم اغاچله برك وشاخ — جمله مخلوقاتله بو قصر فراخ
وحدت ذات خدانك شاهدی — آچ كوزك بونلرده كورسن واحدی
فخر رازی رحمة الله علیه — اول امین الله وموثوق الیه
نیچه واردخی براهین ودلیل — كیم مكمل ذات خلاق جلیل
فخر رازی عقل فردله اول نبیل — بوخصوصده باردی اول بیك بردلیل
بوالبشردن خاتمه هم تابو آن — نیچه آنك كیبلر قیلدی بیان
هربری ذات احدده معتبر — دخی روشن چوق ادله بسط ایدر
تاكه تقلیددن اكر تحقیقه سن — كلمز ایسك مؤمن اولورسن قچن
سن موحد اولمدك ای بی بصر — یوق ایسه ایمان تحقیقدن خبر
ماخلقت الجن والانس دیدی حق — آل كلام اللهدن آنی سن سبق
كرتلفظده اوقورسن یعبدون — لیك معناسیدر انك یعرفون
بویله كیمده اولمسه ایمان یقین — جایی انك اولدی اسفل سافلین
وار درایمان شرحنه دیكر بیان — وار درایقان اهلنه دیكر نشان
ویرمه دلده سن همان شركه لهوب — عفو ایدر غیری غفار الذنوب
ای حكیم كارساز غیب دان — جمله سندندر بزه ایمان وجان
چونكه ویردك جانله ایمانی هم — اولدی فضلنا ایله جان محترم
ردی وقتنده بوجان پرخصال — چون بو قالبدن ایده اول انفصال
جمله نك ایمانتی ای پادشاه — قیل شر تاراج شیطاندن نكاه

فرستادن پادشاه ارکان دولت را استقبال آن غلام منقاد تا او را باعزاز واکرام بامقاصد اصل برسانند قوله هل جزاء الاحسان الا الاحسان

حضرت پادشاه ارکان دولتی اول غلام منقادك استقبالنه كوندردیكیدركه انی اعزاز واكرام ایله مقصد اصلیسنه ایرشدره لر قوله هل جزاء الاحسان الا الاحسان

چونكه

چونکه وقت دولت وصلت رسید
نائب خان الغ دم در رسید

کشتزارا کشت هنگام درو
حنطه را هم حنطه جو را نیز جو

کس از ان حضرت نبوده خاسره
آری دنیی مزرعات لاخره

آن شهنشاه جهاندار سمیع
از پی آن بندهٔ بوده مطیع

خیل و نواب وحجاب خویش را
آن بزرگان سعادت کیش را

کفت اسباب شهی و عز و ناز
باد پایان بغایت سرفراز

اوریدند و جنیبت پیشکش
پس بکردندش سواره میروش

بر سرش چتر ظفر افراختند
غاشیه بر کتف ماه انداختند

جمله چون خدام در پیشش روان
تا بریدندش دران شهر جهان

آنچه در فکر و خیال او نبود
از کمال و فضل و جود آن ودود

پادشه با او خطاب لطف کرد
گردش از تشویش و رنج و غصه فرد

رتبت و اقبال او را بر کشود
زانکه بودش کام از بذل ودود

دیداو دادندش هم از فرمان شاه
پس نشاندندش فراز تخت گاه

بر سریر اعتلا و اجتبا
گشت او فرمان ده و فرمان روا

جوقی انان کز سر انکشتشان
در شب تاری شود روشن جهان

جمله انکشت ادب در پیش او
بر زمین عرضه بنهادند رو

سرو فتح ما بشاخ و برگ شد
تیغ ما گردن زن این مرگ شد

سر بریدیمش چو قوچ آخر رواست
هان فدیناه بذبح شان ماست

فلسفی را دیده اینجا کور گشت
آن سیه رو مضطر و مجبور گشت

چونکه در اخ الصغیر این شیوه هست
پس چرا اخ الکبیرت سر شکست

هر شب از اخ الصغیر ای ابله این
خود مقری که همی بینم یقین

پس چرا ای منکر اخ الکبیر
امش فی قعر السقر بئس المصیر

آدم و عیسی پدر بود و پسر
دو برادر خواندشان قوم دکر

هر دو برهان راستست ای رزمساز
از ره علم الحقیقه بر مجاز

آن بزرگین را تو گردن می نهی
بی ام و باباش گواهی میدهی

کوچکینش را چرا منکر شدی
ژاژ خا و مرتد و کافر شدی

میدهد قرآن گواهی بیچهل
از صفی و از مسیح ان مثل

پیش ان کو خالق این عالمست
خلق عیسی مثل خلق آدمست

خود برانکه تو مقری پیشکی
قدرتین است و برین دیگر یکی

انکه دو سیلی زند بر گردنت
از یکی عاجز شود ای خرصفت

چون کله هنگام وصلتله کرم
نائب خان الغ پس اوره دم

کلدی مزرعاته چون وقت حصاد
حنطه و جو اکدیکن بولور عباد

کمسه اول حضرتدن اولمز خاسره
اولدی دنیا مزرعات لاخره

اول شهنشاه جهاندار سمیع
بنده نیچون کیم او اولمشدی مطیع

کندونک نوابنه حجابنه
اول بزرگان اولوا الالبابنه

دیدی کلسون شاه کبی عنوان ایله
غایت اعلا سرفراز اسبان ایله

هم یدکلر پیشکش کلدی اکا
میر کبی پس اول سوار اولدی اکا

باشی اوزره چتر عالی طوتدیلر
دوش ماهه غاشیه سن آتدیلر

جمله خدام اولدیلر اوکجه روان
تا اولولر شهرینه دک همرهان

ایتمشدی فکرنه انک ورود
فضل و جود ایله کرم ایتدی ودود

لطفله شه آکه قیلدی چون خطاب
کتدی تشویش قالمدی هیچ اضطراب

آچدی انک رتبت و اقبالنی
ویردی جمله ایتدیکی ابذالنی

کوردی آنی ویردیلر فرمان شاه
رتبه سی اولدی فراز تخت جاه

هم سریر اعتلانک کابسی
اولدی اول هم انده فرمان صاحبی

برگروه کیم پارمغی اولسه عیان
تار شبده روشن اولوردی جهان

قارشوسنده بسته دست طورمش قمو
دائما ایتمکده درلر عرض رو

دیرلر اولدی سرو مزده شاخ و برگ
تیغمزله چونکه محو اولدی بو مرگ

قوچ کبی خود ذبحن استر جانمز
چون فدیناه بذبح شانمز

فلسفی یه بونده دیده کور ایدی
اول سیه رو مضطر و مجبور ایدی

اکلا ییدک شیوهٔ اخ الصغیر
قیر مزیدی باشکی اخ الکبیر

هر کیجه اخ الصغیردن سن همین
اکلارم کیم اوله اقرارک یقین

نیچون اولدک منکر اخ الکبیر
امدی وار کیت دوزخه بئس المصیر

آدم و عیسی پدر ایله پسر
دیدی قرداشلر انلره قوم دکر

طوغریدر بو ایکی برهان اشکار
چون حقیقتله مجاز علمنده وار

اول بیوکی چونکه اقرار ایلدک
آنه سز هم بابا سز اولدی دیدک

کوچکینی نیچون انکار ایلدک
ارتداد و کفره اصرار ایلدک

خود شهادت ایتدی قرآن بی حیل
آدم و عیسی ایچون ان مثل

حق انکه خالق اولدر عالمه
خلق عیسی داخی بکزر آدمه

بو ایکی قدرتده اقرارک تمام
قدرتی بر صانعک اولدی کفر تمام

قادر ایکن ایکیسله اورمغا
برا وروب ایکیدن اولمز عجز اکا

انکه او بر ذروهٔ چرخ کبود   میدهد ادریس را بال صعود
کرد هر پری دکر مصلوب را   تا کند پرواز بر چارم سما
تو عجب داری وکویی این خود اوست   مغز می اندازی وکیری تو پوست
از فراز اوج چرخ چارمین   شمس می پرد دبیکدم بر زمین
خود به از خورشید عیسی پیش اوست   خوبتر بی هیچ شک از پشت روست
کر پرید از ارض عیسی بر سما   این عجب کی باشد از صنع خدا
ای شده بر مرکب نخوت سوار   ترکش غفلت ببسته دیووار
توسن فکرت ازین راه رشد   چون حرونی هر زمان سر میکشد
روی پیچیده ز روم و میدود   تا خطاهی باش تا فردا شود
چون براید صبح روز انوری   با تو در تبریز دارم داوری
شمس تبریزی ببینی ان زمان   امتی و امتی کوپیش خان
انکه نفسی نفسی آرد در نوا   هی مکیرش دامن ای بیدست و پا
تا که پنی از تو چون سر در کشد   خود ترا راه تو در چنبر کشد
دست در دامان شمس پاک زن   سوی جوق خسرو لولاک زن
پادشاه ما کریم و کاملست   هم کریم و هم علیم و عادلست
بر کسی از وی نرفته ظلم و زور   زانکه او هست از چنین اندیشه دور
اخلقوا باخلاقی او فرموده است   زانکه وصفش جمله نیکو بوده است
خلق نیکو پیشه کن کار حسن   تا نباشی شرمسار از ذو المنن
هر کرا علم و عمل باشد شعار   هر کرا عدل و کرم باشد دثار
رستکار دنیی و عقبی بود   خاص خاصان حق بیچون شود

اولکه چرخك ذروه سینه ایرمکه   قدرتی وار ادریسه پرویرمکه
کرو یررسه اول دکر مصلوبه پر   آسمان چارمه پرواز ایدر
سویلر ایسك کر تعجبله بو او   پوستی طوتدك مغزی قویدك سن کیرو
اوج چرخ چارمیندن آفتاب   چون زمینه اینمکه ایلر شتاب
نزد حقده عیسی اندن معتبر   شبهه یوق کیم ارقه دن یوز خوبتر
خود اوچرسه آسمانه اول اکر   صنعی پل ایتمه تعجبله نظر
ای که اولمش نخوت آتینه سوار   باغلمش غفلت سلاحن بی شعار
توسن فکرك حروندر دائما   طوغری یوله کیتمك عادت اکا
یوز چویرمش جانب رومدن قاچر   کورمکه یارین خطایه عزم ایدر
چون بوروزك اوله صبح انوری   ایده لم تبریز اچنده داوری
شمس تبریزی کوررسن ناکهان   نزد خانده امتی دیر اولزمان
چونکه نفسی نفسی ید ر آنده ندا   دامنن طوتمه سن ای بی دست و پا
تا کوررسن چونکه سندن سر چکر   خود سکا یولك سنك چنبر چکر
دست زن اول ذیل شمس پاکی طوت   سوی فوج خسرو لولاکی طوت
شاهمز هم کامل اولدی هم کریم   عادل اولدی هم علیم وهم حلیم
کمسه یه اولمامش اندن ظلم و زور   بویله تدبیر چونکه اندن اولدی دور
خلقی ایله خلق ایدك دیدی رسول   وصف و خلقده چونکه اعلا اولدی اول
خلق و کارك ایده کور دائم حسن   اولمیه سا کا عتاب ذو المنن
هر کیمه علم و عمل اولدی شعار   هر کیمه عدل و کرم خود اولسه کار
بونده هم عقباده خود قورتیلدی اول   خاص خاصان خدادن اولدی اول

تفسیر یا داود انا جعلناک خلیفة فی الارض فاحکم بین الناس بالحق

اینچنین فرمود دارای جهان   خالق پروردکار انس و جان
کای خلیفهٔ ارض داود دلیر   در صف ناورد خصم ما چو شیر
چون خلیفهٔ ارض کردم من ترا   آری لا القاب تنزل من السما
بر کسانی حاکمی و ارجمند   که بجسم و چهره هم جنس تواند
در میان اینچنین جمع عباد   پیشه کیر آیین و رسم عدل و داد
داوری بر منهج انصاف کن   در دداد و معدات را صاف کن
تابع نفس و هوای خود مباش   از درون ارقام شهوت بر تراش

یا داود انا جعلناک خلیفة فی الارض فاحکم بین الناس بالحق آیت شریفهنك تفسیریدر

بویله فرمان ایتدی دارای جهان   خالق و پروردکار انس و جان
کای خلیفهٔ ارض داود دلیر   خصممز جنککی صفنده نره شیر
چون خلیفه ایتدم ارضه بن سنی   هر کسه کوکدن اینر القاب بلی
خاتمه اولدك حاکم وهم ارجمند   جسم و جنده سا که اولدیلر مند
چونکه اولدك سرور جمله عباد   کاریکی قیل دائما سن عدل و داد
راه داورلکده سن انصاف قیل   معدات دردینی دائم صاف قیل
اولمه سن هیچ تابع نفس و هوا   قیل درونندن شهوت ارقامن جدا

هر کسی کو تابع نفس و هواست   او ز شر الناس و مردودان ماست
جادهٔ عدلست راه مستقیم   رو مگردان زان ره ای شاه حکیم
سر خیر الناس من ینفع براست   در طریق عز و دولت رهنماست
سر مکش از چنبر نصفت برون   عدل آمد طاق گردون را ستون
دین و دولت را عمد عدلست و داد   ظلم و عدوانست ملت را فساد

تفسیر الله الذی رفع السموات بغیر عمد ترونها

هست این طاق معلق را ستون   نیست آن محسوس بیرون و درون
حق تعالی رافع عرش مجید   بیستون این چرخ گردان آفرید
گرچه فی الظاهر ستونش نیست دید   هر که فی المعنی نظر کرد آن بدید
قائمهٔ افلاک انصافست و داد   این عمد محسوس نبود ای عماد
والعیاذ بالله ار عدل از جهان   خیزد افتد بر زمین این آسمان
در طبایع رخ نماید حادثات   مندرس گردد مدار کائنات
هم عفن گردد نسیمات هوا   تا فتن آرد زلازل هم وبا
انس و جن و ماهی و مرغ هوا   از هوا دارند اسباب بقا
چون عفونت در هوا سیران کند   پس اثر در جملهٔ حیوان کند
منهدم گردد بنای روزگار   منعدم گردند حیوان در دیار
عدل تنها نیست در سلطان و میر   این طریقت هم بباید در فقیر
هر کسی بر شهر جسم خود شهست   فوق و تحتی دست بر بالای دست
هم تو در شهر وجود خویشتن   عدل قائم دار و برا ستم متن
منکری سودی ندارد چون شهود   جسم تست آن روز خواهد با تو بود
ای ز ملک و شاهی خود بیخبر   ظلم بر خود میکنی بردار سر
ای عمد در شهر تن قائم بدار   این عمد که عدل گفتش کردگار
آنکه لبس عدل از تن دور کرد   خویش را یک مدتی مهجور کرد
ای اخی تسع و تسعون نعج   نعجة لی و قصدت اینت لج
لاجرم فریاد دار و ناله زن   چونکه بستادی ازان بیچاره زن
چون شدی تائب همی داری حنین   پادشاهست او یحب التائبین
در همه کس واجبست این عدل و داد   هیچ کس بی عدل در عالم مباد
ظلم را نار و عذاب پوست کن   روسیاهی و بلا رنج و محن
عدل ازان جنت و حور و قصور   بی نظیر آن رؤیت رب غفور

هر کیم اولدی تابع نفس و هوا   اولدی شر الناس مردود خدا
جادهٔ عدل اولدی راه مستقیم   یوز چویرمه بوندن ای شاه حکیم
سر خیر الناس من ینفع یکا   عز و دولت یولنه در رهنما
دائرهٔ نصفتدن اولمه سن برون   طاق گردونه عدالتدر ستون
دولت و دینه ستوندر عدل و داد   ظلم و عدوان ملته اولدی فساد

الله الذی رفع السموات بغیر عمد ترونها تفسیریدر

بو معلق طاقده موجود در ستون   لیک دگل محسوس بیرون و درون
حق تعالی رافع عرش مجید   بی ستون بو چرخی قیلدی اول بدید
گرچه ظاهرده گورینور بی ستون   لیک معنیده گورر اهل درون
چون قیامی بونک انصافیله داد   بو عمد محسوس دگلدر ای عماد
العیاذ بالله جهاندن عدل اگر   قالقسه گوکلر درعقب یره اینر
گر طبایعده گورنسه حادثات   مختل اولوردی نظام کائنات
هم عفونت کسب ایدر طبع هوا   ارضه ایرر زلزله ایله وبا
انس و جن و ماهی و مرغ هوا   هپ هوادن بولدی اسباب بقا
چون عفونت گیم هوا پیدا ایدر   جمله حیوانانه اول ایدر اثر
منهدم اولور بنای روزگار   جمله حیوانات اولور اولدم تبار
عدله مخصوص اولمدی سلطان و میر   بو طریقده گرکملو درهم فقیر
هر کس اولدی جسمنه گر شاه وقت   لیک دیرلر دست بر بالای دست
سندخی کند وجودکده بودم   عدلی دائم قائم ایت ایتمه ستم
سودی یوق انکارگک چون بو وجود   اوله جق افعالکه اولکون شهود
ای که کندو شاهلغکدن بیخبر   کندوکه ایتمکده سن ظلم و ضرر
شهر تنده اول ستون قیلسون قرار   کیم عدل نام ویردی اکا کردگار
اولکه لبس عدلی تندن قیلدی دور   بر زمان فرقتله اولدی بیحضور
واریکن طقسان طقوز سنده قیون   ای اخی بر نعجه‌یه قصدک نیچون
دائم اولورسن فغان و زارده سن   چون او مسکیندن سن الدک اید زن
تائب اولوب ایدر ایسک حق حنین   پادشهدر اول یحب التائبین
واجب اولدی جمله‌یه بو عدل و داد   اولمیان عدلی جهانده نامراد
ظلم ایچون وار چونکه نار ایله عذاب   روسیهلکدخی رنج ایله عقاب
عدل ایچوندر جنت و حور و قصور   بی نظیر اول رؤیت رب غفور

راه و چاه اینک تو دانی ای عزیز چشم و کوشت هست و هم عقل و تمیز

تتمهٔ داستان آن بندهٔ مطیع که حسنات را مکافات یافت ما تشتهیه الانفس وتلذ الاعین الایة

چون حساب عدل و داد آن بنده را راست آمد پیش شاه کبریا
داد او را غایت کام و مراد یافت با خاصان حضرت اتحاد
بعد از ان دیکر ندارد مرک و درد یافت مطلوب خود از یزدان فرد
هر کرا این بایدش در دو جهان کو چنان می زی چنین میرای فلان

تفسیر ثم خلقنا النطفة علقة فخلقنا العلقة مضغة فخلقنا المضغة عظاما فکسونا العظام لحما ثم انشأناه خلقا آخر فتبارک الله احسن الخالقین

ای شده مغرور در کبر و منی در فن عجب و تکبر صد منی
کر بدانی از کجایی آمده اصل جسمت از چه تا ثابت شده
از بروت خویش این باد منی با خود آیی و روان بیرون کنی
در شیمه بد جنینی بودهٔ در عدم بس قرنها آسودهٔ
پس خداوند جهانت برفراخت از منی در جای تنکت نطفه ساخت
نطفهٔ بودی و پس علقه شدی پارهٔ خیمه ازین سو بر زدی
آرمیدی آرمیدن نه از تو بود بلکه از صنع خداوند ودود
در میان تو کیستی دست آن اوست هر چه هست از فضل و از احسان اوست
کرد از صنع لطیف کبریا پس خلقنا النطفة علقة خدا
بعد از ان علقه حکیم حی فرد از کرمهای شریفت مضغه کرد
چار منیت منزلست آن ای پسر تو ز راه و منزل خود بیخبر
تو نهٔ اندر میان ای ارجمند بین مهارت تا چه منزل میکشند
هان مکش پی اکر نه برشکافت ز آب ان خونت بر نه رنک یافت
آن عذاب ساربان جایی برفت پشت و پهلو زخم شد از ضرب تفت
آب در مشکست و تو عطشان راه کردنت کی میرسد در قعر چاه
کی کند سودت جهیدن بالکد چون زبانت از دهان بیرون فتد
خود مجال و جنبش و زور آن زمان کی بود اندر رک جان ای فلان
بعد از ان مضغه را کرد استخوان از خلقنا المضغة برهان بخوان

راه و چاه بودر بیلورسن ای عزیز چشم و کوشک وارسن ایت آنی تمیز

اول بندهٔ مطیع داستاننک تتمه سیدر که حسناته مکافات بولدی برموجب ما تشتهیه الانفس وتلذ الاعین

چون او بنده یه حساب عدل و داد طوغری کلدی نزد حقده اولدی شاد
ویردی اول شه اکه چوق کام و مراد بولدی خاصلر ایله دائم اتحاد
اولمز انده بعد از ان هیچ مرک و درد ویردی جمله مطلبن یزدان فرد
دو جهانده استیان بو دولتی عیش و موتده بویله ایتسون خدمتی

ثم خلقنا النطفة علقة فخلقنا العلقة مضغة فخلقنا المضغة عظاما فکسونا العظام لحما ثم انشأناه خلقا آخر فتبارک الله احسن الخالقین تفسیریدر

ای که بنلک ایله مغرور بیخبر کبر و عجب فننده یوز بطمان چکر
کر بلیدک نه محلدن کلدیکک یا نه دن بو جسمی تحصیل ایتدیکک
بیغکدن سن بو بنلک بادنی عقل ایدوب استرایدک ابعادنی
سن رحمده بر جنین بد ایدک هم عدمده نیچه بیللر بکله دک
حق جهانه کلمکه ایتدی مراد جای تنکده نطفه یی قیلدی سواد
نطفه ایدک علقه اولدک چونکه سن هم ینه قالدیروب اولدک خیمه زن
انده اکلنمک سنک سندن دکل اول خدانک صنعتندن ایدی بل
اورته ده سن هیچسن قدرت انک فضل و احسان جمله هم حکمت انک
ایلدی صنعندن اول ذات خدا نطفه ایکن علقه یه کوردی سزا
علقه دن صکره محول اول غنی ایلدی لطفیله مضغه پس سنی
اولدی بو درد نجی منزل ای پسر راه و منزلدن سن ایسه بیخبر
اورته ده یوقسن نظر ایله که سن تا نیچه کیدر مهارکی چکن
چکمه بورنک یوخسه اولدم یاریلور عالمه هپ قانی انک یا بیلور
اول عذاب ساربان بولدی یرین ضربله قیردی بتون پهلولرین
تشنه سن مشکده صو وارکن سنک قعر چاهه هیچ ایرمی کردنک
سود یوق اورسک تلاشله کر لکد چیقسه اغزکدن لسانک اولسه بد
خود مجال جنبش و زور اولزمان هم اولور می چون طمرده قان و جان
صکره اول مضغه یی ایلر استخوان خود خلقنا المضغة یی او قو عیان

پس بران عظمت لحوم و پی کشید — وز نفخت فیه جان در وی دمید
ثم انشأناه خلقا آخر ره — ساختت کافی دل و نیو و سره
مایهٔ صحت نهادت در کنار — پس فرستادت درین دار الغرار
تاجری تو خواجه تو آن عزیز — هستیت داد و زر و جان عقل نیز
تا کنی کسبی دران عالم بری — در جزا یابی کمال و سروری
قصهٔ آن خواجه و تاجر غلام — که بیان بر صدر تو کردم تمام
صورت احوال تست و فضل حق — که ز رحمت کرده با تو در سبق
هین بدان خود را و فضل خواجه را — شرط امر خواجه را آور بجا
تا تو در یوم یفر المرء شاد — باشی از طاعت برب العباد
او بکردی کار تو محتاج نیست — پس غرض امرش بجا آوردنیست
تو بجای جان خود کوش ای پسر — لیک از طاعت مشو مغرور سر
رسم و شرط بندگی آور بجا — لیک بر فضل و کرم کن متکا
خط آزادی ما در عصمت است — آیت لا تقنطوا من رحمتست

صکره اوردی استخوانی لحم ایله — صکره ویردی جانی نفخ رحم ایله
صکره قیلدی آنی خلق معتبر — قیلدی کافی دل کزیده پرهنر
ساکه صحت مایه سن ویردی همان — آندی بو دار الغروره بعد ازان
تاجر سن خواجه که اولدر دمبدم — وارلغی هم عقل و جان ایتدی کرم
کسبکی کوندرا و عالمدن یکا — بوله سن سرورلکی آنده جزا
قصهٔ خواجه دخی تاجر غلام — صدر یکه قیلدم بیان آنی تمام
صورت حالکدر اول هم فضل حق — رحمتندن ویردی ساکا اول سبق
کندیکی بیل هم ندر فضل خدا — شرط امر خواجه یی قیل سن ادا
اوله سن یوم یفر المرءده شاد — کارک اولسون طاعت رب العباد
اول سنک کاریکه هیچ محتاج دکل — امرن اجرا در غرض سن آنی بیل
کندو جانک اچون ایله سعی سن — لیک صقن طاعتله مغرور اولمدن
بنده لک شرطن مدام ایله ادا — لیک فضل و لطفنه قیل اتکا
خط آزادیمز اولدی عصمتی — آیت لا تقنطوا من رحمتی

مناجات

در مناجاتم توی غیر از تو کیست — بی ثنای تو ندارم برگ زیست
آفتابم راز نامت ده شرف — بحر دل را گوهری ده بی صدف
چیست دنیا برد لم مردست سرد — سرد تر گردان که هستی حق فرد
خاتم دست سلیمان شاه نیو — حیف باشد که رود در دست دیو
مثنوی دار العیار عاشقیست — باده اش صافی و سکرش مطلقیست
میخوزی این باده ای یار قلاش — هین ز نشو و مستیش آگاه باش
لاله را در سرا گرچه ساغرست — هست اورسوا نه پیر می پرست
بیخبر از مستیٔ جام جمست — منحنی را عمر فرسوده کمست
چشم نرگس را بصارت کی بود — لالهٔ لال دنی کی حق بود
نیست مست انگور نشو می بود — مست انگو مست صیف ودی بود
ای ضیاء الحق حسام الدین مست — آفتابی از دلت سر برزدست
ای حسام قاطع و ضرغام عشق — مست عشقی نوش بادت جام عشق
سوی میخانه بیر بار اکشان — جرعهٔ بر خاک ما زان می فشان
چونکه من خاکیم در بزمت حقیر — تو کله کج نه یکی ساغر بگیر
چون یکی دادی دو کن ای مولوی — چون لقب شد میکده را مثنوی

مناجات

یوق مناجاتم بنم الا سکا — ساکه حمد سز هیچ حیات یوقدر بکا
آفتابم بوله نامکله شرف — بحر قلبه بر گهر ویر بی صدف
گرچه دنیا قلبم اوزره اولدی سرد — دخی سرد ایله آنی ای حق فرد
اول بهادر شه سلیمان خاتمی — دست دیوه کیرسه اولور ماتمی
مثنوی عاشقلره دار العیار — باده سی صاف سکری لذت نثار
گر بو میدن ایچسک ای رند جهان — نشوهٔ کیفندن آگاه اول همان
لاله نک باشنده ساغر وار اگر — لیک رسوادر دکل پیر هنر
اولمش مست جام جمدن بیخبر — منحنینک عمری اولمشدر هدر
چشم نرگسده بصیرت یوق عیان — لالهٔ لال دنی بولسون جان
می ایله مستنه اولمز اعتبار — مست اودر کیم اوله مست لیل و نهار
ای ضیاء الحق حسام الدین مست — نور قلبک آفتابی ایتدی پست
ای حسام قاطع و فرجام عشق — مست عشقسن عافیت باد جام عشق
جانب میخانه یه چک بیزی سن — خاکمیزه جرعه صاچ اول باده دن
چونکه بن بزمکده خاکی هم حقیر — سن کلاهی کج قویوب اول جام کیر
پیری ویردک ایکی قیل ای مولوی — چون لقبدر میکده که مثنوی

حرف میگویی توام درکی بجش	زیر رانم درکش از ادراک رخش	سویلرم حرفک سنک درک ایله بخش	آلتمه پهلمک ایچون بخش ایله رخش
حرف کفتی حرف دانم ساختی	شاخ مرغ دل زبانم ساختی	چونکه طولدی حرفک ایله بو صماخ	مرغ دل ایچون زبانم اولدی شاخ
من ز حرف تو بکفتم چند حرف	قطرهٔ خون ریخت بر بالای برف	جانبمکدن سویلدم بن جزوی حرف	قطره سندن کویا خون اولدی برف
سجع قمری شاعرا ز اقافیه است	عارفانرا خط کردون کافیه است	شاعرانه سجع قمری قافیه	عارفانه خط کردون کافیه
من ز جیفه روی کردانیده ام	نیست این الا ز فضل ذو الکرم	جیفه دن بن روی کردان اولمشم	بودکل الا که فضل ذو الکرم
شاه بودم مستعار و برکذر	در کرفته شمع کیر و دار سر	شاه ایدم بو رهکذرده مستعار	قبض و بسط شمعی بکا اولمشدی کار
از قفای شمع دیدم تاب باد	چون نیارم یاد توقیع معاد	چون قفای شمعده کوردم تاب باد	کلمسونمی فکریمه یاد معاد
ای خدا تو روشنایی ده مرا	شمع دل را ساز با نور و ضیا	ای خدا سن روشنالق ویر بکا	شمع قلبه قیل کرم نور و ضیا
کر نباشم در میان من باک نیست	نقد میراثم چو شمع روشنیست	اولمسم بن اورطه ده یوق در کدر	اولدی میراثم بو شمع معتبر
شمع من در جمع خواهد داد نور	رخت چون بردم دران بحر حضور	جمعه شمعم ایدر ایثار نور	اولدیغمده عازم بحر حضور
خواجه شمعم برکف رجعت نهاد	پس فرستادم سوی بحر السواد	شمع رجعت ویردی خواجه چون بکا	ایتدی ارسال بحر اسوددن یکا
هی لآلی غوص کن ماهی مجو	اندرین یم جز در شاهی مجو	در ایچون قیل غوصی باقمه ماهی یه	طالب اول بو یمده در شاهی یه
باز خواهی آمدن در کوی ما	از برای مجلس خوشبوی ما	چونکه رجعت ایده سن سن کویمه	کلمک ایچون مجلس خوشبویمه
از میان بحر شمعت را برآر	دور کن از روی این شمع آن غبار	شمعکی اول یم میانندن چیقار	روی شمعی ایله پاک و بی غبار
آن ششم شمع ارچه رفته بود پیش	هفتم ارچه دیر آمد بود بیش	کرچه التنجی شمع اولمشدی یاد	بویدنجی کج کلوب اولدی زیاد
ای غلام این شمع را از موم جان	روشنی ده شمع کردون زا بمان	موم جاندن سن بو شمعه ویر ضیا	شمع کردونی براق کیم یوق بقا
شمع کردون یوم الاخر دود و درد	بر شمال افتاد و رفتش دود و مرد	شمع کردون اولکون اولور درد و دود	پس شماله دوشوب اولور بی وجود
شمع این دریا خورد آب از یمین	هذه جنات عدن خالدین	شمعی بو بحرک ایچر آب یمین	هذه جنات عدن خالدین
نور شمعت ز آب و باد است ای فلان	شمع چون شد باز کونه در ممان	نور شمعک آب و باددن اولدی چون	قالمه سن کر شمعک اولسه بازکون
در ریاضت کوش تا این مشکلات	حل شود چون قند موزون بر دات	اول ریاضت اوزره تا بو مشکلک	حل اولوب پس قند صاف اوله اکک
چون یقینت شد قلاوز رشید	کیسه پر شد از درمهای جدید	چون یقین اوله قلاوزک سنک	زر له پر در ایچی دائم کیسه نک
اربعین صبحا ان زر تر است	خالصا لله سکهٔ آن زر است	اربعین صبحا اولدر زر تر	خالصا لله در اول سکهٔ زر
چون مطلس را صفت مسکوک شد	ز دیقین خیمهٔ عدم مشکوک شد	چون سیلنمش سکه ده وار در صفات	شک کیدر ایسه یقین بولور ثبات
ای صمد نقش درمها نام تست	سکهٔ آن زر ز نام تو درست	نقش درهم نامک اولدی ای صمد	سکهٔ زر بولدی نامکدن رشد
ما ز عصیان شرمکین و ابتر شدیم	سکهٔ این مهر بر توبه زدیم	شرم عصیان ایله ابتر اولمشز	مهر سکه توبه اوزره اورمشز
خطبه و سکه ز نامت شد قوی	شاهد عدلی زکی تک مثنوی	اولدی خطبه سکه نامکدن قوی	شاهد عدل زکیدر مثنوی
تزکیه چون شاهد ما راز تست	قاضیٔ عدلی و میدانی درست	شاهدیمز تزکیه ایتمک سنک	عدل الله حکم ایلمک پهلمک سنک
ده رواج این درمها را تمام	ای قدیم لایموت و لاینام	ویر رواجی بو درملرده تمام	ای قدیم لایموت و لاینام
پر درست این توبرهٔ ما را بپشت	جوع راه بریه ما را بکشت	آرقه مزده کرچه طوبره پر کهمر	لیک بزی جوع بریه محو ایدر
کندم بریان بهست اما چه سود	ما قریب مردنیم و کار بود	فائده یوق کرچه بریان اولدی طیب	لیک بزه اولمکلک اولدی چون قریب

لطف فرما ای سپهسالار ده / این خریطهٔ درستان کندم بده
نام کندم می بری هی ای پسر / تو فراموش کردهٔ ردّ پدر
وه که چه کندم که چه کوهر که چه / کان ذلک فی الکتاب است ای اچی
که بقول دشمن غول وغوی / کرد اورا اندران ره پیروی
از تغافل پند دشمن وا شنید / دو ستا در چنبر ردّی کشید
خود وکیل ماست لطفت ای دلیل / مدّعا اینست ای نعم الوکیل
هرچه خواهی کن مطیعم از درون / ما نمیکوییم ای بیچون که چون
ما غلام و مایه از تست این همه / اسب و بار وملك ومال ودمده
حسبی الله ما عنان اختیار / با تو دادیم ای قدیم کردکار

لطفکیله ای سپهسالار کوی / بو خریطه درّی آل بغدایی قوی
حنطه اسمن یاد ایدرسن ای پسر / خاطر کدن چیقمش اول ردّ پدر
واه نه بغداید رنه کوهر نه غدا / کان ذلک فی الکتاب درای پاشا
دیدی برسوز دشمن غول واشر / اویدی اکا پس بویلده بو البشر
دیکلدی غفلتله دشمن پندینی / دوسته قار شو ویردی چنبر ردینی
پیره لطفك هم وکیل وهم دلیل / مدّعا مز بودرای نعم الوکیل
هرنه ایلرسك مطیعم بن سکا / دیمزای بیچون سکا چون وچرا
بز غلام مز جمله سندن مقسمه / اسب وبار وملك ومال ودمده
حسبی الله پس عنان اختیار / هب سنکدرای قدیم کردکار

یاوری کرد چون مرا لطف خدا / با چنین ترتیب نوشتم ابتدا
عبد احقر فرّخ اسمعیل را / داد یزدان رخصت تکمیل را
چار وسی و باد وصد هم با هزار / چون ختامش شد بعون کردکار
قال قطب هالکم قلنا معه

مثنوی با ترجمه هم روبرو / تا شناسد هرکه دارد آرزو
این نوشته شد بهژده به همه / جلد هفتم خاصه یکسر ترجمه
هرکه خواند از وی اینست التجا / از برای من کند در رحمت رجا
وابشروا وصل المراد من طالعه
١٢٣٤

(تقریض سلیمان فهیم افندی کرزجی باشی زاده)

کلك فرّخ افندئ دانا / ایتدی بر بویله نو اثر پیدا
روبرو کلدی ایکی حسن وجمال / لفظ ومعنادن ایلر عرض وصال
بویله ترتیب اولنمامش امّا / مثنوئ جناب مولانا
ایده عمرین فزون رب کریم

مثنوئ شریفئ اول تحریر / ترجمه سیله ایلدی تحریر
التی جلدی نحیفئ استاد / ایلمش ترجمه بوفق مراد
بویله ترتیب نه ایدوب همت / عارف رومه ایلدی خدمت
روز وشب بویله دردعای فهیم

(ولی افندی زاده مکتوبجیسی مدرسین کرامدن سید ابراهیم افندینك تقریضیدر)

عندلیب باغ وحدت مثنوی / شرح اسرار نبوت مثنوی
کشف اولوب اکا حجاب مثنوی / چهرهٔ مشکین نقاب مثنوی
حضرت فرّخ افندی باهمم / ایتدی نظم وترجمه اول ذوکرم
عشق ولسون شوق اولسون سیرینه / چون نحیفینك کیدوب اول اثرینه
بندهٔ ملای رومهم ناظما

کوشش ایدنجه اول صفیر بلبلی / جان دماغی شم ایدوب بوی کلی
نطق ایدوب آشفته بلبللر کبی / سمع روحی آچلوب کللر کبی
تا ششم قلمش نحیفی ترجمه / دفتر هفتم قالوب بی ترجمه
درکه ملاده قیلدی خدمتی / هردم آکا یاور اولسون همتی
دستکیرم اوله در روز جزا

مجلس معارف عمومیه اعضاسندن فضیلتلو احمد جودت افندینک اشبو مترجم
مثنوی شریف حسام طبعنه انشا ایلدیکی تاریخ لطیفدر

زهی مطبوع کردند این مترجم را که در وی هست   همه اطوار و اسرار سلوک مولوی مجموع
بخواندم صد هزاران آفرین بر مطبع بولاق   ز آثارش بچشم من چو بنمود اینچنین مصنوع
بکلک جوهرین جودت نوشتم مرورا تاریخ   مترجم مثنوی شد اهل وجد و حال را مطبوع

سایهٔ مکارمواپهٔ جناب آصفیده مطبعهٔ عامره و وقایع مصریه نظارتیله مباهی علی جودت افندینک تاریخیدر

نشر انوار فیوضات ایلدی الحق ینه   قوهٔ قدسیه سیله حضرت ملای روم
یعنی طبع اولدی کتاب مثنوی با ترجمه   تا که کسب فیض ایده هر سالک صاحب فهوم
سویلدم تحسین برله جودتا تاریخنی   طبع اولندی مثنوی نفعا لاصحاب علوم

شعرای بنام و علمای عظامدن سابق مطبعهٔ عربی با شمصححی فضیلتلو
شیخ شهاب افندینک نظم و انشا ایلدیکی تاریخ دلارادر

هذا هزار قد شجانی سجعه   ام ناظم أبدی البدیع صنعه
أبدی فرید الدر فی منظومه   مثنی و خص ما یعم نفعه
فیا له من مثنوی مفرد   یسبی النهی بما حواه جمعه
بلا جلال الدین فی میدانه   عن سبعة منذا ثیر نقعه
وصار وتر الدهر حتی جاده   مترجم به تبدی شفعه
فکان کل منهما مجلیا   والاصل قد یأتی نجیبا فرعه
فانهض الی روضاته لتجتنی   جنی الثمار حیث طاب ینعه
واشرب مدام الانس فی حان الصفا   فقد اباح السکر منها شرعه
واقض المنی من نظم ذا الصوفی الذی   صوفی وفی القلوب جل وقعه
وان بدا کالبدر فی کماله   وقد زها بالحسن طبعا وضعه
فصح وقل یا صاح فی تاریخه   المثنوی قد اتم طبعه
١٢٦٨

بعونه تعالی آصف معارف پیرا و داور عوارف افزا افندمز حضرتلرینک سایهٔ میامن پیرایهٔ
خدیوانه لرنده اشبو کتاب حکمت انتساب و بو منظومهٔ فیوضات نصاب مفتقر الطاف
رب عزت السید علی جودت نظارت عاجزانه سی و ترکی مصححی مصطفی وهبی تصحیح
ناچیزانه سی وساطتیله بیک ایکیوز التمش سکز سنه سی شعبان شریفی اوائلنده بولاق
مطبعهٔ عامره سنده طبع و تمثیل و رسیدهٔ حد انتها و تکمیل اولمشدر